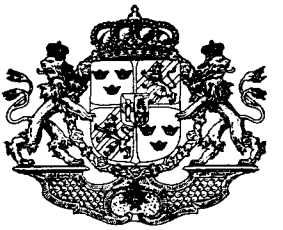
STATISTISKA MEDDELANDEN
Ser. F. Band XXIII.

SOCIALA MEDDELANDEN

UTGIVNA AV

K. SOCIALSTYRELSEN

ÅRG. 1923

HÄFTEN 1–6

JÄMTE SAKREGISTER TILL ÅRG. 1903—1922

STOCKHOLM
P. A. NORSTEDT & SÖNER

INLEDNING

TILL

Sociala meddelanden / utgifna af K. Kommerskollegii afdelning för arbetsstatistik. – Stockholm, 1912-1967. Ingår 1912-1953 i: Statistiska meddelanden. Ser. F, Sociala meddelanden. – Fr. o. m. 1913 utgiven av Socialstyrelsen.
Kumulerade sakregister för 1903-1922, 1923-1932, 1933-1942 och 1943-1947.
1915-1944 även med innehållsförteckning på franska, 1945-1957 med sammanfattningar på franska och engelska, 1958 med sammanfattningar på engelska och 1959-1962 vissa nummer med sammanfattningar på engelska.
1959-1962: "Tidskriften Sociala meddelanden utges med åtta artikelnummer (Allmänna häftet) och tolv separata häften med statistiskt informationsmaterial (Statistisk information)".

Föregångare:

Meddelanden från K. Kommerskollegii afdelning för arbetsstatistik. – Stockholm : 1903-1911.

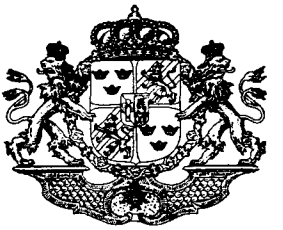
Efterföljare:

Socialnytt : sociala meddelanden / Socialstyrelsen. – Stockholm : Socialstyrelsen, 1968-1990.

Sociala meddelanden. 1923: 1-6.
Digitaliserad av Statistiska centralbyrån (SCB) 2009.

urn:nbn:scb:se-socmed-19231

STATISTISKA MEDDELANDEN
Ser. F. Band XXIII.

SOCIALA MEDDELANDEN

UTGIVNA AV

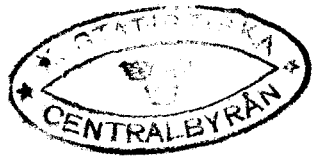
K. SOCIALSTYRELSEN

ÅRG. 1923

HÄFTEN 1–6

JÄMTE SAKREGISTER TILL ÅRG. 1903—1922

STOCKHOLM
P. A. NORSTEDT & SÖNER

STOCKHOLM 1923
KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER
223310

INNEHÅLL

Häft. 1 A.

Arbetsmarknaden under november månad 1922 1
Fjärde internationella arbetskonferensen i Genève 3
Revisionen av hyreslagstiftningen 18
Förhållandena på bostadsmarknaden vid 1923 års oktoberflyttning 25
Arbetslöshetskommissionens yttrande om hjälpverksamheten under år 1923 . . . 32
Socialstyrelsens utlåtande om mellanhandssystemet inom livsmedelshandeln . . . 35
Socialstyrelsens utlåtande angående kolonisationsfrågan i Norrland 38
Den offentliga arbetsförmedlingen och dess organisation i olika länder 48
Meddelanden från socialattachéerna . . . 55
Minskning i statsbidraget till den engelska sjuk- och invaliditetsförsäkringen 55
Ändringar i lagen om kooperativa föreningar i Tyskland 56
Arbetet för en enhetlig arbetsrätt i Tyskland . . 58
Premielönsystemet i Tyskland 60
Åtgärder mot bristen på byggnadsarbetare i Tyskland 61
Författningar rörande sociala frågor . . . 62
Kortare meddelanden 62
En internationell kommitté för lantarbetarfrågor 62
Ny arbetsförmedlingsanstalt 62
Arbetslönerna i England i september 1922 . . . 63
Avtalsenliga arbetslöner i Tyskland i oktober 1922 63
Arbetslöner och levnadskostnader i Förenta staterna 1922 63
Statens arbetslöshetskommissions verksamhet under oktober 1922 64
Arbetsmarknaden i England under oktober 1922 64
Arbetsmarknaden i Tyskland under oktober 1922 65
Arbetsmarknaden i Nordamerika under oktober 1922 65
Kollektivavtal i Frankrike år 1921 65
Levnadskostnadernas stegring i Tyskland . . . 66
Spritdrycksförsäljningen år 1921 66
Den norska skiljedomslagens tillämpning 68
Kanadas invandringspolitik 68
En internationell översikt av emigrationslagstiftningen 69
Sveriges offentliga arbetsförmedling November 1922 70
Arbetslösheten inom arbetarorganisationerna den 31 oktober 1922 77
Livsmedelspriser och levnadskostnader November 1922 77

Häft. 1 B.

Arbetsmarknaden under december månad 1922 81
Arbetartillgång, arbetstid och arbetslön inom Sveriges jordbruk år 1921 83
Lantarbetarnas löneförhållanden år 1922 . 90
Förslaget om arbetslöshetsförsäkring . . . 93
Fackförbundens bestämmelser om arbetslöshetsunderstöd 115
Meddelanden från socialattachéerna . . . 117
Frågan om arbetslöshetsförsäkring på industriell basis i England 117
Författningar rörande sociala frågor . . . 124
Kortare meddelanden 124
De sociala ärendenas beredning i Japan 124
Lönenivåns förändringar i Kanada år 1922 . . . 124
Statens arbetslöshetskommissions verksamhet under november 1922 125
Arbetsmarknaden i England under november 1922 125
Arbetsmarknaden i Nordamerika under november 1922 126
Kampen mot arbetslösheten i olika länder . . . 126
Den engelska fackföreningsrörelsen år 1921 . . 126
Kollektivavtal i Nederländerna vid årsskiftet 1921/22 127
Omläggning av statistiken över fyllerifrekvenserna 128
Socialstyrelsens yttrande om starkölaförbudet . . 129
Rapporter från yrkesinspektörerna angående svårare olycksfall i arbete 130
Sveriges offentliga arbetsförmedling December 1922 132
Arbetslösheten inom arbetarorganisationerna den 30 november 1922 138
Levnadskostnader under fjärde kvartalet 1922. Prisstatistik och indexberäkningar 139

Häft. 2.

Arbetsmarknaden under januari månad 1923 169
Arbetstillgången under fjärde kvartalet 1922 171
Revisionen av bagerilagen 176
Hyresnämndernas verksamhet under år 1921 183
Kollektivavtalens lönesatser under fjärde kvartalet 1922 202
Nybyggesverksamhet och statsorganisation för sociala jordfrågor 205
Författningar rörande sociala frågor . . . 220
Kortare meddelanden 220
De åtta mest betydande industristaterna 220
Kontrollen över utländska arbetare i Tyskland . 221
Avtalsenliga arbetslöner i Tyskland i december 1922 221
Statens arbetslöshetskommissions verksamhet under december 1922 222
Svensk-dansk överenskommelse om arbetslöshetshjälp 222
Arbetsmarknaden i England under december 1922 223
Arbetsmarknaden i Tyskland under november och december 1922 223

Ersättning vid arbetslöshet på grund av rustningsminskningarna i Japan 223
Internationella föreningen för arbetslöshetens bekämpande 223
Riksförsäkringsanstaltens årsberättelse för 1921 224
Den danska olycksfallsförsäkringens 25-årsjubileum 225
Arbetsinställelser i England år 1922 225
Den norska skiljedomstolens utslag om oktoberregleringen 226
Invandringen till Förenta staterna under senare halvåret 1922 226
De franska krigspensionerna 227
Rapporter från yrkesinspektörerna angående svårare olycksfall i arbete 228
Sveriges offentliga arbetsförmedling Januari 1923 236
Yrkesinspektionens verksamhet under fjärde kvartalet 1922 242
Arbetslösheten inom arbetarorganisationerna 243
Den 31 december 1922
Sammanfattning för år 1922
Livsmedelspriser och levnadskostnader Januari 1923 245

Häft. 3.

Arbetsmarknaden under februari månad 1923 249
Sveriges offentliga arbetsförmedling under år 1922 251
Arbetsförmedlingen av sjömän under år 1922 262
Arbetstillgången inom sjömansyrket under år 1922 264
Utvandringen till främmande världsdelar år 1922 265
Fylleriförseelserna och deras orsaker under fjärde kvartalet 1922 268
Skogsarbetarnas löneförhållanden vintern 1922—23 275
Förbudet mot värnpliktigs skiljande från civil anställning 279
Ömsesidig återförsäkring mellan understödsföreningar 281
Socialstyrelsens utlåtande över förslaget om arbetslöshetsförsäkring 283
Olycksfall i arbete år 1919 289
Internationella arbetsorganisationens konventioner 292
Arbetslöner inom jordbruket i Danmark år 1921 296
Lantarbetarnas arbets- och löneförhållanden i Förenta staterna 299
Mexiko som invandringsland 304
Meddelanden från socialattachéerna . . . 309
Arbetstidsfrågans läge i Storbritannien och Irland 309
Den industriella demokratiens utveckling i Tyskland 324
Arbetsförmedlingen och kontrollen över utländska arbetare i Frankrike 326
Kritiken av det franska regeringsförslaget om socialförsäkring 327
Kortare meddelanden 329
Internationella arbetsbyråns styrelsesammanträde i januari 1923 329
Hjälpverksamheten för de arbetslösa under år 1922 331
Arbetsmarknaden i England under januari 1923 331
Arbetsmarknaden i Tyskland under januari 1923 331
Arbetslösheten i New York 332
Kollektivavtal i Norge år 1921 332
Arbetsinställelser och medling i arbetstvister i Norge år 1921 332
Arbetsinställelser och medling i arbetstvister i Frankrike år 1919 333
Invandringen till Kanada budgetåret 1921/22 . . 333
Sveriges offentliga arbetsförmedling Februari 1923 334
Arbetslösheten inom arbetarorganisationerna den 31 januari 1923 340
Livsmedelspriser och levnadskostnader Februari 1923 341

Häft. 4.

Arbetsmarknaden under mars månad 1923 345
Arbetslöshetsfrågan vid 1923 års riksdag 347
Revisionen av hyreslagstiftningen 355
Kollektivavtalens lönesatser under första kvartalet 1923 360
Byggnadsverksamheten i rikets större städer år 1922 364
Den privata arbetsförmedlingen under år 1922 370
Livräddningsanordningar vid lastning och lossning av fartyg 372
Meddelanden från socialattachéerna . . . 376
Frågan om den engelska hyresregleringens avveckling 376
Arbetstidslagstiftningen i Schweiz 383
Hjälpverksamheten för de arbetslösa i Schweiz 387
Författningar rörande sociala frågor . . . 394
Kortare meddelanden 395
Arbetslönerna i Danmark under tredje kvartalet 1922 395
Avtalsenliga arbetslöner i Tyskland i februari 1923 395
Statens arbetslöshetskommissions verksamhet under januari och februari 1923 396
Arbetsmarknaden i England under februari 1923 397
Arbetsmarknaden i Tyskland under februari 1923 397
Arbetslösheten i Norge 397
Återgång från 44 till 48 timmars arbetsvecka i Nya Syd-Wales 399
Arbetsinställelser i Finland år 1922 399
Arbetsinställelser i Tyskland år 1921 400
Den norska skiljedomslagstiftningens avskrivning 400
Kanadas invandringspolitik 401
Rapporter från yrkesinspektörerna angående svårare olycksfall i arbete 402
Sveriges offentliga arbetsförmedling Mars 1923 406
Arbetslösheten inom arbetarorganisationerna den 28 februari 1923 412
Levnadskostnader under första kvartalet 1923. Prisstatistik och indexberäkningar 413

Häft. 5.

Arbetsmarknaden under april månad 1923 441
Arbetstillgången under första kvartalet 1923 443
Fylleriförseelser under första kvartalet 1923 449
Kollektivavtal i Sverige år 1922 453
Löneförhållanden vid statens järnvägsbyggnadsarbeten år 1922 461
Löneförhållanden vid statens vattenfallsverks byggnadsföretag år 1922 466
Arbets- och löneförhållanden vid Svenska tobaksmonopolet år 1922 474
Registrerade understödsföreningar åren 1916—1920 478
Olycksfall vid lastning och lossning av fartyg år 1922 512
Meddelanden från socialattachéerna . . . 515
Sjömanspensionering i Storbritannien och Irland 515
Författningar rörande sociala frågor . . . 518
Kortare meddelanden 518
Internationella arbetsbyråns styrelsesammanträde i april 1923 518
Förbindelserna mellan Japan och internationella arbetsbyrån 518
Socialpolitisk konferens i Belgrad 518
Statens arbetslöshetskommissions verksamhet under mars 1923 519
Arbetsmarknaden i England under mars 1923 . 520
Arbetsmarknaden i Tyskland under mars 1923 521
Åttatimmarsdag i Italien 521
Utsträckt tillämpning av den belgiska arbetstidslagen 521
Kollektivavtal i Tyskland år 1921 522
Invandringen till Förenta staterna under första kvartalet 1923 523
Utvandringen till främmande världsdelar under första kvartalet 1923 524
Yrkesinspektionens verksamhet under första kvartalet 1923 525
Sveriges offentliga arbetsförmedling April 1923 526
Arbetslösheten inom arbetarorganisationerna den 31 mars 1923 532
Livsmedelspriser och levnadskostnader April 1923 533

Häft. 6.

Arbetsmarknaden under maj månad 1923 . 537
Arbetsinställelser i Sverige år 1922 . . . 539
Statens förlikningsmäns verksamhet år 1922 545
Arbetslönernas fluktuationer i Sverige åren 1913—1922 547
Den nya arbetstidslagen 551
Arbetslöshetsfrågan vid 1923 års riksdag . 559
Statsåtgärder till stöd för svenska utvandrare 561
Jordreformen i Finland år 1922 571
Vetenskapliga undersökningar rörande arbetseffektiviteten i England 576
Meddelanden från socialattachéerna 581
Skyddsåtgärder för arbetsmarknaden i Schweiz 581
Den schweiziska emigrationslagstiftningen . . . 587
Oppositionen mot den nytyska socialpolitiken . 590
Författningar rörande sociala frågor . . . 594
Kortare meddelanden 595
Indragning av det italienska socialministeriet . 595
Sjömanslagstiftningen i Norge och Danmark . . 595
Svenska och engelska sjöfolkshyror 595
Statens arbetslöshetskommissions verksamhet under april 1923 597
Arbetsmarknaden i England under april 1923 . 598
Arbetsmarknaden i Tyskland under april 1923 . 598
Arbetsmarknaden i Förenta staterna under april 1923 598
Fattigvården i Sverige år 1921 599
Svenska arbetsgivareföreningen år 1922 599
Landsorganisationen i Sverige år 1922 599
Undersökning av levnadskostnaderna inom ett jordbrukarhushåll och ett löntagarhushåll . . 600
Arbetsinställelser i Italien under åren 1881—1922 601
Arbetsinställelser i Belgien år 1922 601
Arbetsinställelser i Kanada år 1922 601
Arbetsinställelser i Indien år 1922 602
Centrala skiljenämndens beslut 602
Sveriges offentliga arbetsförmedling Maj 1923 606
Arbetslösheten inom arbetarorganisationerna den 30 april 1923 612
Livsmedelspriser och levnadskostnader Maj 1923 613

Bilaga: Sakregister till Sociala Meddelanden 1903—1922.

TABLE DES MATIÈRES.

Livr. 1 A.

	Pages
Le marché du travail pendant le mois de novembre 1922	1.
La quatrième conférence internationale du travail à Genève	3.
Revision de législation sur les loyers	18.
L'offre et la demande des appartements le premier octobre 1923	25.
Calcul de la commission de chômage sur les secours pendant l'année 1923	32.
Rapport de l'Administration du travail sur les intermédiaires dans la vente des vivres	35.
Rapport de l'Administration du travail sur la colonisation en Norrland	38.
Les bureaux de placement publics et leur organisation en divers pays	48.
Rapports des attachés sociaux	55.
Diminution des subventions de l'Etat accordées pour l'assurance contre la maladie et l'invalidité en Angleterre	55.
Revision de la loi sur les sociétés cooperatives en Allemagne	56.
Travaux en vue d'unifier le droit du travail en Allemagne	58.
Salaires de prime en Allemagne	60.
Dispositions prises en raison du manque de travailleurs de construction en Allemagne	61.
Lois concernant les questions sociales	62.
Courtes notices	62.
Comité international des questions relatives aux ouvriers agricoles	62.
Nouveau bureau de placement public	62.
Les salaires en Angleterre pendant le mois de septembre 1922	63.
Les salaires contractuels en Allemagne pendant le mois d'octobre 1922	63.
Salaires et coût de la vie aux Etats Unis en 1922	63.
La commission de chômage pendant le mois d'octobre 1922	64.
Le marché du travail en Angleterre pendant le mois d'octobre 1922	64.
Le marché du travail en Allemagne pendant le mois d'octobre 1922	65.
Le marché du travail en Amérique du Nord pendant le mois d'octobre 1922	65.
Conventions collectives en France pendant l'année 1921	65.
La hausse du coût de la vie en Allemagne	66.
La vente des boissons alcooliques en 1921	66.
L'application de la loi norvégienne sur l'arbitrage	68.
La politique d'immigration au Canada	68.
Aperçu international de la législation sur l'émigration	69.
Les bureaux de placement publics en Suède Novembre 1922	70.
Le chômage parmi les membres des organisations ouvrières le 31 octobre 1922	77.
Prix des denrées alimentaires et coût de la vie. Novembre 1922	77.

Livr. 1 B.

	Pages
Le marché du travail pendant le mois de décembre 1922	81.
Main-d'œuvre, durée du travail et salaires dans l'agriculture suédoise en 1921	83.
Les salaires des ouvriers agricoles pendant l'année 1922	90.
Projet de loi sur l'assurance contre le chômage	93.
Statuts des syndicats ouvriers concernant des secours de chômage	115.
Rapports des attachés sociaux	117.
Question de l'assurance industrielle contre le chômage en Angleterre	117.
Lois concernant les questions sociales	124.
Courtes notices	124.
L'organisation de l'administration sociale en Japon	124.
Les salaires au Canada pendant l'année 1922	124.
La commission de chômage pendant le mois de novembre 1922	125.
Le marché du travail en Angleterre pendant le mois de novembre 1922	125.
Le marché du travail en Amérique du Nord pendant le mois de novembre 1922	126.
La lutte contre le chômage dans différents pays	126.
Les syndicats ouvriers en Angleterre pendant l'année 1921	126.
Conventions collectives aux Pays-Bas à la fin de l'année 1921	127.
Le remaniement de la statistique des délits d'ivresse	128.
Rapport de l'Administration du travail sur la prohibition de la bière forte	129.
Rapports des inspecteurs du travail sur les accidents graves du travail	130.
Les bureaux de placement publics en Suède Décembre 1922	132.
Le chômage parmi les membres des organisations ouvrières le 30 novembre 1922	138.
Coût de la vie pendant le quatrième trimestre 1922	139.

Livr. 2.

Pages

Le marché du travail pendant le mois de janvier 1923 . . . . . 169.
L'offre et la demande du travail pendant le quatrième trimestre 1922 . . . . . 171.
Revision de la loi sur la durée du travail dans les boulangeries . . . . . 176.
Les commissions de location en 1921 . . . 183.
Les taux des salaires d'après les conventions collectives pendant le quatrième trimestre 1922 . . . . . 202.
Colonisation et organisation d'Etat des questions sociales agricoles . . . . . 205.
Lois concernant les questions sociales . . 220.
Courtes notices . . . . . 220.
Les huit Etats les plus industriels . . . . . 220.
Contrôle aux travailleurs étrangers en Allemagne 221.
Les salaires contractuels en Allemagne pendant le mois de décembre 1922 . . . . . 221.
La commission de chômage pendant le mois de décembre 1922 . . . . . 222.
Convention suédo-danoise sur les secours de chômage . . . . . 222.
Le marché du travail en Angleterre pendant le mois de décembre 1922 . . . . . 223.
Le marché du travail en Allemagne pendant les mois de novembre et de décembre 1922 . . . 223.

Pages

Secours de chômage en Japon à cause des limitations d'armements . . . . . 223.
L'association internationale pour la lutte contre le chômage . . . . . 223.
Rapport annuel de l'office des assurances de l'Etat pour 1921 . . . . . 224.
L'assurance contre les accidents au Danemark 1898—1923 . . . . . 225.
Les grèves et les lock-outs en Angleterre pendant l'année 1922 . . . . . 225.
Arrêt de la cour de l'arbitrage obligatoire en Norvège . . . . . 226.
L'immigration aux Etats Unis pendant les derniers six mois de 1922 . . . . . 226.
Les pensions de guerre françaises . . . . . 227.
Rapports des inspecteurs du travail sur les accidents graves du travail . . . . . 228.
Les bureaux de placement publics en Suède Janvier 1923 . . . . . 236.
L'inspection du travail pendant le quatrième trimestre 1922 . . . . . 242.
Le chômage parmi les membres des organisations ouvrières . . . . . 243.
Le 31 décembre 1922.
Résumé pour l'année 1922
Prix des denrées alimentaires et coût de la vie. Janvier 1923 . . . . . 245.

Livr. 3.

Le marché du travail pendant le mois de février 1923 . . . . . 249.
Les bureaux de placement publics en Suède en 1922 . . . . . 251.
Le placement de la marine marchande en 1922 . . . . . 262.
L'offre et la demande de travail dans la marine marchande en 1922 . . . . . 264.
L'émigration en 1922 . . . . . 265.
Les délits d'ivresse et leurs causes pendant le quatrième trimestre 1922 . . . . . 268.
Les salaires des ouvriers forestiers pendant l'hiver 1922—23 . . . . . 275.
Prohibition de retirer aux jeunes hommes faisant leur service militaire leurs emplois civils . . . . . 279.
Réassurance mutuelle des sociétés de secours . . . . . 281.
Rapport de l'Administration du Travail sur le projet de loi de l'assurance contre le chômage . . . . . 283.
Les accidents du travail en 1919 . . . . 289.
Les conventions du Bureau International du Travail . . . . . 292.
Les salaires des ouvriers agricoles au Danemark en 1921 . . . . . 296.
Salaires et conditions du travail des ouvriers agricoles aux Etats Unis . . . . 299.

Le Mexique comme pays d'immigration . 304.
Rapports des attachés sociaux . . . . . 309.
La question de la durée du travail en Angleterre . . . . . 309.
La démocratie industrielle en Allemagne et son développement . . . . . 324.
Le placement et le contrôle aux travailleurs étrangers en France . . . . . 326.
Le critique contre le projet du gouvernement français sur l'assurance sociale . . . . . 327.
Courtes notices . . . . . 329.
Réunion de l'Administration du Bureau International du Travail au mois de janvier 1923 329.
Les secours aux chômeurs en 1922 . . . . . 331.
Le marché du travail en Angleterre pendant le mois de janvier 1923 . . . . . 331.
Le marché du travail en Allemagne pendant le mois de janvier 1923 . . . . . 331.
Le chômage à New York . . . . . 332.
Conventions collectives en Norvège pendant l'année de 1921 . . . . . 332.
Grèves et conciliation dans les conflits de travail en Norvège pendant l'année de 1921 . . 332.
Grèves et conciliation dans les conflits de travail en France pendant l'année 1919 . . . . . 333.
L'immigration au Canada pendant l'année de budget 1921—1922 . . . . . 333.
Les bureaux de placement publics en Suède Février 1923 . . . . . 334.
Le chômage parmi les membres des organisations ouvrières le 31 janvier 1923 . . 340.
Prix des denrées alimentaires et coût de la vie. Février 1923 . . . . . 341.

Livr. 4.

Le marché du travail pendant le mois de mars 1923 . . . . . 345.
La question du chômage au Riksdag de 1923 . . . . . 347.
Revision de la législation sur les loyers . 355.
Les taux des salaires d'après les conventions collectives pendant le premier trimestre 1923 . . . . . 360.

La construction dans les plus grandes villes en Suède 1922 . . . . . 364.
Les bureaux de placement privés en 1922 370.
Sauvetage au chargement et déchargement des navires . . . . . 372.
Rapports des attachés sociaux . . . . . 376.
La législation sur les loyers en Angleterre . . . 376.
La législation sur la durée du travail en Suisse 383.
Les secours aux chômeurs en Suisse . . . . . 387.

Pages

Lois concernant les questions sociales . . 394.
Courtes notices . . . . . 395.
Les salaires au Danemark pendant le troisième trimestre 1922 . . . . . 395.
Les salaires contractuels en Allemagne pendant le mois de février 1923 . . . . . 395.
La commission de chômage pendant les mois de janvier et de février 1923 . . . . . 396.
Le marché du travail en Angleterre pendant le mois de février 1923 . . . . . 397.
Le marché du travail en Allemagne pendant le mois de février 1923 . . . . . 397.
Le chômage en Norvège . . . . . 397.
Retour à la semaine de 48 heures de travail au New South Wales . . . . . 399.
Grèves et lock-outs en Finlande en 1922 . . . . 399.
Grèves et lock-outs en Allemagne en 1921 . . . 400.
Révocation de la loi norvégienne sur l'arbitrage 400.
La politique d'immigration au Canada . . . . . 401.

Rapports des inspecteurs du travail sur les accidents graves du travail . . . . . 402.
Les bureaux de placement publics en Suède Mars 1923 . . . . . 406.
Le chômage parmi les membres des organisations ouvrières le 28 février 1923 . . 412.
Coût de la vie pendant le premier trimestre 1923 . . . . . 413.

Livr. 5.

Le marché du travail pendant le mois d'avril 1923 . . . . . 441.
L'offre et la demande du travail pendant le premier trimestre 1923 . . . . . 443.
Les délits d'ivresse pendant le premier trimestre 1923 . . . . . 449.
Conventions collectives en Suède en 1922 . 453.
Les salaires dans les travaux de construction de chemins de fer de l'Etat en 1922 461.
Les salaires dans les travaux de construction de l'Administration des châtes d'eau en 1922 . . . . . 466.
Les conditions de travail et les salaires dans les manufactures du monopole des tabacs en Suède en 1922 . . . . . 474.
Sociétés de secours mutuels enrégistrées en 1916—1920 . . . . . 478.
Accidents survenus au cours du chargement et déchargement des navires en 1922 . . 512.
Rapports des attachés sociaux . . . . . 515.
Pensions de vieillesse des marins en Grande-Bretagne et Irlande . . . . . 515.
Lois concernant les questions sociales . . 518.

Courtes notices 518
Réunion de Conseil d'Administration du Bureau International du Travail au mois d'avril 1923 518.
Les relations entre Japon et le Bureau International du Travail . . . . . 518.
Conférence de politique sociale à Belgrade . . . 518.
La commission de chômage pendant le mois de mars 1923 . . . . . 519.
Le marché du travail en Angleterre pendant le mois de mars 1923 . . . . . 520.
Le marché du travail en Allemagne pendant le mois de mars 1923 . . . . . 521.
La journée de huit heures en Italie . . . . . 21.
La loi belge sur la durée du travail . . . . . 21.
Conventions collectives en Allemagne en 1921 . 522.
L'immigration aux Etats Unis pendant le premier trimestre 1923 . . . . . 523.
L'émigration de Suède pendant le premier trimestre 1923 . . . . . 524.
L'inspection du travail pendant le premier trimestre 1923 . . . . . 525.
Les bureaux de placement publics en Suède Avril 1923 . . . . . 526.
Le chômage parmi les membres des organisations ouvrières le 31 mars 1923 . . . 532.
Prix des denrées alimentaires et coût de la vie. Avril 1923 533

Livr. 6.

Le marché du travail pendant le mois de mai 1923 . . . . . 537.
Grèves et lock-outs en Suède en 1922 . . 539.
Les conciliateurs officiels en 1922 . . . . 545.
Les fluctuations des salaires en Suède de 1913 à 1922 . . . . . 547.
La nouvelle loi sur la durée du travail . 551.
La question du chômage au Riksdag de 1923 . . . . . 559.
Mesures d'Etat pour assister des émigrants suédois . . . . . 561.
La réforme agricole en Finlande en 1922 . 571.
Analyses scientifiques sur l'efficacité du travail en Angleterre . . . . . 576.
Rapports des attachés sociaux . . . . . 581.
Protectionnisme sur le marché du travail en Suisse . . . . . 581.
La législation suisse sur l'émigration . . . . 587.
La politique sociale en Allemagne . . . . . 590.
Lois concernant les questions sociales . . 594.
Courtes notices . . . . . 595.
Retranchement du ministère des affaires sociales en Italie . . . . . 595.
Les lois des marins en Norvège et au Danemark 595.
Gages des marins suédois et anglais . . . . . 595.
La commission de chômage pendant le mois d'avril 1923 . . . . . 597.
Le marché du travail en Angleterre pendant le mois d'avril 1923 . . . . . 598.
Le marché du travail en Allemagne pendant le mois d'avril 1923 . . . . . 598.
Le marché du travail aux Etats Unis pendant le mois d'avril 1923 . . . . . 598.
L'assistance publique en Suède en 1921 . . . . 599.
L'union suédoise des patrons en 1922 . . . . . 599.
La confédération générale du travail en Suède en 1922 . . . . . 599.
Enquête sur le coût de la vie d'un ménage agricole et d'un ménage d'un salarié . . . . . 600.
Grèves et lock-outs en Italie de 1881 à 1922 . . 601.
Grèves et lock-outs en Belgique en 1922 . . . . 601.
Grèves et lock-outs au Canada en 1922 . . . . . 601.
Grèves et lock-outs aux Indes en 1922 . . . . . 602.

Résolutions de la cour centrale d'arbitrage 602.
Les bureaux de placement publics en Suède Mai 1923 . . . . . 606.
Le chômage parmi les membres des organisations ouvrières le 30 avril 1923 . . . 612.
Prix des denrées alimentaires et coût de la vie. Mai 1923 . . . . . 613.

Arbetsmarknaden under november månad 1922.

Arbetsmarknadens allmänna läge, sådant detta avspeglar sig i arbetsförmedlingsanstalternas rapporter, företedde i stort sett en försämring under november månad (se sid. 70). Till följd av den kalla årstidens inbrott minskades nämligen arbetstillgången inom ett flertal fack, speciellt inom jordbruk och byggnadsverksamhet, vilket är den förnämsta anledningen till ökningen i siffran för antalet arbetsansökningar på 100 lediga platser från 177 till 269. Under november månad föregående år var denna siffra 384. Antalet arbetssökande manliga personer förblev i stort sett konstant i jämförelse med föregående rapportmånad, men uppgick dock endast till hälften av motsvarande fjolårssiffra. Fackföreningarnas arbetslöshetsprocent utgjorde vid månadens början 15·0, vilket betecknar en ytterligare sänkning; fjolårets siffra var 27·1 %. Situationen å arbetsmarknaden företer således en av årstiden betingad försämring, men uppvisar ett betydligt gynnsammare läge än under motsvarande tid i fjol.

Jordbruket, som hade fått sitt huvudsakliga behov av arbetskraft fyllt under oktober månad, rapporterade endast vissa kompletteringar av den fasta tjänstepersonalen. Tillgången på sökande var på flera håll ännu synnerligen god. I Skåne gav betupptagningen fortfarande sysselsättning åt en del av jordbrukets tillfällighetsarbetare.

Industri och hantverk rapporterade i stort sett inga nya personalinskränkningar i november. De norrländska malmgruvorna kunde under månaden erbjuda sysselsättning åt samtliga arbetare, vilket däremot långt ifrån synes ha varit fallet vid de mellansvenska. Järnbruks- och maskinindustrierna få alltjämt betecknas som arbetsmarknadens mörka punkt. På grund av minskade avsättningsmöjligheter måste verksamheten vid en del cementfabriker och kalkbrott inskränkas; liknande förhållanden voro rådande vid de bohuslänska stenbrotten. Byggnadsverksamheten var under månaden ännu relativt livlig, ehuru dock arbetstillgången avtog mot slutet av månaden. Arbetssökandesiffran uppgick emellertid icke till hälften av fjolårets. Textilindustriens behov av arbetskraft, speciellt manlig, torde numera vara fyllt. Verksamheten inom en del i samband med textilindustrien stående fabrikationsgrenar, speciellt färgerierna, bedrevs i normal utsträckning. Från trämasse- och pappersindustrierna rapporterades gynnsam arbetstillgång.

Sjöfarten visade sig ännu livlig, vilket medförde en ytterligare reducering av antalet arbetssökande.

För kontors- och affärsanställda hade under månaden icke inträtt någon förbättrad tillgång på platser.

Å den kvinnliga arbetsmarknaden visade sig industrien och den merkantila verksamheten å vissa orter ha ökat behov av arbetskraft. Inom det husliga arbetet kunde konstateras en fortsatt utjämning i den tidigare disproportionen mellan utbud och efterfrågan å arbetskraft. Tillgången å kvinnliga tjänare visade nämligen en relativ ökning och var å vissa platser större än de tillgängliga arbetstillfällena. Långvarig arbetslöshet bland kvinnliga arbetssökande inom hotell- och restaurangfacket samt industrien synes ha befordrat återgången till det husliga arbetet.

Antalet ansökningar om arbete *på 100 lediga platser* vid de offentliga arbetsförmedlingsanstalterna under november samt under föregående månader och år framgår av efterföljande sammanställning:

	Jan.	Febr.	Mars	April	Maj	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.	Dec.
1902—1912 . . .	182	150	119	104	106	119	118	101	93	104	141	134
1913	153	133	110	97	99	112	107	96	89	98	129	117
1914	125	127	107	91	93	104	99	133	121	128	192	182
1915	202	181	147	125	118	135	134	122	110	110	141	113
1916	138	124	109	90	85	92	82	88	79	87	106	97
1917	110	124	118	108	93	94	88	83	81	100	115	105
1918	137	167	158	143	136	156	147	131	115	109	125	139
1919	179	162	141	111	99	100	101	97	92	92	113	110
1920	125	112	91	80	84	92	94	95	98	110	155	153
1921	246	301	240	203	213	258	261	235	223	263	384	473
1922	*482*	*479*	*381*	*368*	*258*	*215*	*203*	*172*	*155*	*177*	*269*	—
Därav inom jord- och skogsbruk:												
1918	70	87	91	77	74	80	88	106	95	85	99	116
1919	122	95	90	69	67	64	74	104	94	83	110	95
1920	95	85	77	64	71	63	68	87	85	84	111	123
1921	120	102	100	81	80	98	108	124	136	166	242	362
1922	*341*	*282*	*216*	*231*	*158*	*146*	*126*	*152*	*126*	*120*	*184*	—
Övriga näringsgrupper:												
1918	160	196	184	168	153	175	168	145	124	119	133	143
1919	192	181	157	126	109	110	109	94	91	97	114	113
1920	133	121	96	86	88	101	102	98	104	127	174	159
1921	276	354	288	249	249	294	302	275	256	301	415	488
1922	*502*	*514*	*420*	*401*	*275*	*227*	*220*	*178*	*167*	*207*	*293*	—

Växlingarna på arbetsmarknaden under de senaste åren framgå även av efterföljande tablå, avseende antalet *arbetslösa inom fackföreningarna* i procent av hela det redovisade medlemsantalet:

	31/1	28/2	31/3	30/4	31/5	30/6	31/7	31/8	30/9	31/10	30/11	31/12
1911	—	12·0	10·4	6·7	3·5	3·2	2·9	3·1	2·8	4·3	4·4	8·5
1912	11·1	8·4	6·5	5·2	3·7	3·3	2·8	2·7	2·9	3·6	5·7	8·4
1913	8·9	7·1	5·7	4·0	2·6	2·7	2·5	2·3	2·2	2·6	4·4	7·5
1914	10·4	7·5	6·5	5·1	3·2	3·1	3·0	8·1	7·7	8·1	10·3	15·0
1915	14·8	12·0	11·2	8·5	6·7	6·3	4·0	3·6	3·5	3·8	4·5	7·7
1916	8·0	6·7	5·2	4·7	3·3	2·7	2·7	2·2	2·2	2·3	2·2	5·4
1917	5·9	5·5	7·0	4·4	2·8	3·1	3·3	2·8	2·4	2·8	2·4	5·8
1918	6·0	5·0	4·9	5·0	4·0	4·6	4·2	3·5	3·7	3·2	3·4	7·3
1919	7·5	7·6	8·1	7·5	6·1	4·6	3·8	3·2	3·1	3·2	3·8	7·2
1920	7·6	7·5	4·5	3·5	2·9	3·4	2·8	3·0	2·9	4·3	7·0	15·8
1921	20·1	20·7	24·5	24·2	25·1	27·7	27·9	27·4	27·3	27·1	28·8	33·2
1922	*34·8*	*32·1*	*30·6*	*28·6*	*23·3*	*21·5*	*19·8*	*17·4*	*15·2*	*15·0*	—	—

Arbetslöshetens utbredning inom olika fack framgår närmare av tabellen å sid. 76.

Fjärde internationella arbetskonferensen i Genève.

(Oktober—november 1922.)

Den internationella arbetsorganisationens fjärde konferens avhölls i Genève under tiden den 18 oktober—3 november 1922. Vid denna konferens voro liksom vid den närmast föregående 39 stater representerade. Hela antalet i konferensen deltagande regerings-, arbetsgivar- och arbetarombud jämte experter och sekreterare uppgavs utgöra omkring 220.

Enligt Kungl. Maj:ts beslut den 14 september 1922 deltogo från Sveriges sida i konferensen: såsom *ombud för regeringen* ordföranden och chefen för arbetsrådet S. Ribbing och byråchefen J. A. E. Molin med förste aktuarien A. Jacobi såsom expert; som *ombud för arbetsgivarna* direktören J. S. Edström och såsom *ombud för arbetarna* ordföranden i landsorganisationen A. Thorberg med redaktören S. Backlund såsom språkkunnigt biträde.

Konferensens dagordning upptog följande frågor:

I. A. Förändring av sammansättningen av internationella arbetsbyråns styrelse.
   B. Periodiciteten av arbetskonferensens sammanträden.
II. Meddelande till internationella arbetsbyrån av statistiska och andra uppgifter rörande emigration, immigration, repatriering och transitering av emigranter.

För de nordiska ländernas vidkommande hade dessa frågor, såsom förut omförmälts i Sociala Meddelanden (årg. 1922, sid. 926), varit föremål för överläggning å en i juli månad anordnad socialpolitisk konferens i Helsingfors, och hade yttranden i anledning av de förslag och frågeformulär i dessa ämnen, som utarbetats av internationella arbetsbyrån, den 11 augusti 1922 av Sveriges delegation för det internationella socialpolitiska samarbetet avgivits till svenska regeringen, vilken sedermera meddelat internationella arbetsbyrån sin från berörda yttranden i regel föga avvikande uppfattning i de olika frågorna. Vad emigrationsstatistiken beträffar, hade delegationen vid utarbetandet av detta yttrande sökt samarbete med socialstyrelsen och statistiska centralbyrån och från förstnämnda myndighet erhållit en promemoria i frågan, vilken som bilaga medföljde yttrandet. Statistiska centralbyrån hade däremot, med hänsyn till att den av byrån utarbetade in- och utvandringsstatistiken ej i avseende å periodiciteten eller tiden för publicerandet motsvarade arbetsbyråns krav, avböjt att yttra sig i ärendet.

Förutom ovannämnda tvenne huvudfrågor, som vid konferensen hänskötos till beredning inom var sitt för ändamålet tillsatta utskott, upptogos till behandling av konferensen ytterligare två ärenden, vilka föranledde tillsättande av särskilda utskott, nämligen arbetslöshetsfrågan och den s. k. amendementsfrågan, d. v. s. frågan om fastställande av en lämplig procedur för åvägabringandet av ändringar i konventionsförslag, som tidigare antagits av

arbetskonferensen. Ett allmänt och livligt intresse ägnades ock åt valet av ny styrelse för internationella arbetsbyrån.

Här berörda fem huvudfrågor behandlas i det följande var för sig. Därefter redogöres i korthet för några av konferensens övriga mer betydelsefulla beslut.

I. De konstitutionella reformerna.

Under beteckningen de konstitutionella reformerna innefattas de såsom första punkt på konferensens dagordning uppförda frågorna om sammansättningen av arbetsbyråns styrelse och periodiciteten av konferensens sammanträden, vilka båda frågor handlades i ett gemensamt utskott. Sverige var i detta utskott representerat av såväl regerings- som arbetsgivar- och arbetarombud.

Förutom nämnda tvenne frågor, för vilkas behandling här nedan närmare redogöres, hade detta utskott på sitt arbetsprogram även ett tredje ärende, nämligen revisionen av konferensens arbetsordning, en fråga, som redan vid föregående session var under omprövning, men då ej nådde slutbehandling.[1] Behandlingen av detta ärende kom med hänsyn till de många detaljfrågor, som här framställde sig, att taga en ganska stor del av konferensens tid i anspråk. Bland de mera svårlösta tvistepunkterna må anföras frågorna om huru vid fullmaktsgranskningen skulle förfaras med s. k. ofullständiga delegationer (regeringsdelegerade utan arbetsgivar- och arbetarombud), huruvida för bestämmande av det vid en votering erforderliga röstetalet borde medräknas ombud, som nedlagt sin röst, samt huru konflikter mellan de olika ombudsgrupperna vid viceordförandeval o. d. skulle förebyggas — det sistnämnda ett spörsmål, som vid denna konferens erhållit särskild aktualitet genom arbetsgivar- och arbetargruppernas beslut att båda nominera kandidater av fransk nationalitet, varigenom presidiet skulle erhålla en mot fredsfördraget stridande sammansättning. En punkt, som gav anledning till starka meningsbrytningar, var också frågan om konferensens officiella språk (se sid. 17).

Förändring av sammansättningen av internationella arbetsbyråns styrelse. I enighet med de direktiv, som beslutades vid arbetskonferensens föregående sammanträde, hade av arbetsbyråns styrelse utarbetats ett förslag till ändrad avfattning av § 393 i fredsfördraget, avseende bl. a. en utökning av antalet ledamöter i styrelsen från 24 till 32 samt en minskning av de självskrivna regeringsrepresentanterna från 8 till 6. Antalet regeringsmandat, som komme att besättas efter val, skulle sålunda ökas från 4 till 10, varigenom de svårigheter, som yppats för beredande av en rättvis representation åt olika statsgrupperingar, beräknades bliva betydligt minskade. Då den i

[1] Jfr Soc. Medd. årg. 1922, sid. 129.

fredstraktaten intagna bestämmelsen om särskild representationsrätt för de »i industriellt hänseende mest betydande staterna» i tillämpningen visat sig giva anledning till svårlösta konflikter, hade styrelsen vidare föreslagit direkt angivande i fördraget av de stater, som borde vara självskrivna till representation i styrelsen. Förslaget hade i svensk översättning följande lydelse:

1. Den internationella arbetsbyrån skall stå under ledning av en styrelse, sammansatt av 32 personer:
sexton representerande regeringarna
åtta » arbetsgivarna och
åtta » arbetarna.

2. Av de sexton ledamöter, som representera regeringarna, skola Frankrike, Tyskland, Storbritannien, Italien, Japan och Amerikas förenta stater vardera utse en ledamot.

3. De tio övriga ledamöter, som representera regeringarna, skola utses av samtliga regeringsombud å konferensen. Fyra av dessa tio ledamöter skola tillhöra utomeuropeiska stater.

4. De ledamöter, som representera arbetsgivarna, och de ledamöter, som representera arbetarna, skola utses av arbetsgivarombuden, respektive arbetarombuden å konferensen. Två arbetsgivar- och två arbetarledamöter skola tillhöra utomeuropeiska stater.

5. Mandattiden för ledamöterna av styrelsen skall belöpa sig till ..... år (mandattiden för ledamöterna av styrelsen bör fastställas till tre eller fyra år, allteftersom konferensens sammanträden komma att fortfarande äga rum varje år eller endast vart annat år).

6. Sättet för återbesättande av lediga platser och andra frågor av liknande natur, särskilt den rörande suppleanter, avgöras av arbetsbyråns styrelse under förbehåll likväl av konferensens godkännande.

7. Styrelsen skall utse en av sina ledamöter till ordförande samt fastställa arbetsordning för sig. Den sammanträder å tider, som den själv bestämmer. Extra sammanträde skall äga rum, så snart minst tolv ledamöter av styrelsen därom framställt skriftlig begäran.

8. Styrelsen äger att, när den prövar en fråga på sin dagordning vara av särskilt intresse för en stat, som icke är representerad i styrelsen, inbjuda regeringen i denna stat att utse ett ombud att med rådgivande stämma deltaga i överläggningarna om denna fråga.

9. Ingen kan utses till ledamot av styrelsen eller till suppleant, om den stat, som han tillhör, icke nästföregående år betalt sitt bidrag.

Utskottet tillstyrkte mom. 1 och 2 samt 4—7 i på det hela taget oförändrat skick, varemot mom. 8 och 9 ansågos böra utgå. I fråga om mom. 3 föreslog utskottet efterföljande ändrade lydelse, vilken ansågs bättre stämma överens med principen om statssuveräniteten och som dessutom tillgodosåg behovet av bestämmelser för det fall, att någon av de självskrivna staterna ej begagnade sin representationsrätt:

3. De tio övriga personerna skola utses av de medlemmar, som för ändamålet väljas av samtliga regeringsombud å konferensen. Fyra av dessa tio ledamöter skola tillhöra utomeuropeiska stater.

Därest någon av de ovannämnda sex staterna icke utser någon att intaga den sagda stat tilldelade platsen i styrelsen, skall den sålunda lediga platsen för så lång tid, som berörda förhållande varar, intagas av en person, utsedd av den medlem, som för ändamålet blivit vald av samtliga regeringsombud å konferensen.

Om ifrågavarande stat är en europeisk stat, skall den medlem, som ersätter denna,

likaså vara en europeisk stat; på samma sätt skall i fråga om en utomeuropeisk stat den medlem, som ersätter denna, likaledes vara en utomeuropeisk stat.

Vid frågans behandling å konferensen den 30 och 31 oktober godkändes mom. 1 och 4—7 utan nämnvärd meningsskiljaktighet med den av utskottet föreslagna formuleringen. Däremot gåvo de föreslagna mom. 2 och 3 anledning till ett ingående meningsutbyte. Från tvenne utomeuropeiska regeringsombud, Lapointe (Kanada) och Basu (Indien), förelåg ett ändringsförslag, avseende bibehållande av principen om representationsrätt för de åtta mest betydande industristaterna. Den polske regeringsdelegaten Sokal anslöt sig till detta förslag med det tillägget, att sagda åtta stater, liksom hittills varit fallet, borde undantagas från medbestämmanderätt vid fördelningen av de övriga mandaten. Det förra ändringsförslaget bifölls med 62 röster mot 8 och det senare med 49 röster mot 32; stycket i sin helhet antogs därefter med 65 röster mot 14.

Sedan de olika momenten sålunda blivit genomgångna, anställdes slutligen votering om hela paragrafen, som med 48 röster mot 10 remitterades till redaktionsutskottet för formell justering. Den av utskottet fastställda texten lyder i översättning som följer:

§ 393.

Den internationella arbetsbyrån skall stå under ledning av en styrelse, sammansatt av 32 personer:

sexton representerande regeringarna,
åtta representerande arbetsgivarna och
åtta representerande arbetarna.

Av de sexton personer,[1] som representera regeringarna, skola åtta nämnas av de medlemmar, som i industriellt hänseende äro de mest betydande, och åtta av de medlemmar, som därtill blivit utsedda av regeringarnas ombud vid konferensen, med undantag av ombuden för nyssberörda åtta medlemmar. Av de sexton representerade medlemmarna skola sex vara utomeuropeiska stater.

Uppkomna tvister rörande vilka medlemmar skola anses såsom de i industriellt hänseende mest betydande avgöras av nationernas förbunds råd.

De personer, som representera arbetsgivarna, och de personer, som representera arbetarna, skola väljas av respektive arbetsgivarnas och arbetarnas ombud vid konferensen. Två arbetsgivarrepresentanter och två arbetarrepresentanter skola tillhöra utomeuropeiska stater.

Mandattiden för styrelsen skall vara tre år.

Sättet för återbesättande av lediga platser, utseende av suppleanter och andra frågor av liknande natur må avgöras av arbetsbyråns styrelse, under förbehåll likväl av konferensens godkännande.

Styrelsen skall utse en av sina ledamöter till ordförande samt fastställa arbetsordning för sig. Den sammanträder å tider, som den själv bestämmer. Extra sammanträde skall äga rum, så snart minst tolv ledamöter av styrelsen därom framställt skriftlig begäran.

Vid den definitiva omröstningen, som ägde rum den 2 november, godkändes detta förslag med 82 röster mot 2; nejrösterna avgåvos av de svenska

[1] Ordet »ledamöter» (membres), som förekom i det ursprungliga förslaget, har i de fall, där fråga är om ombud, ej stater, ändrats till »personer».

och schweiziska arbetsgivarombuden. Härtill kommo 6 röster, som nedlades (de båda italienska regeringsombuden samt hela den japanska delegationen).

Den föreslagna ändringen av fredsfördraget är härmed för arbetskonferensens vidkommande antagen, men kräver för ikraftträdande bekräftelse på visst sätt av de stater, som äro medlemmar av internationella arbetsorganisationen.

Periodiciteten av arbetskonferensens sammanträden. Frågan om ändring av tiderna för arbetskonferensens sammanträden, som man och man emellan rätt allmänt diskuterades å nästföregående års arbetskonferens, har för sitt uppförande å dagordningen att tacka initiativet av schweiziska regeringens representant i arbetsbyråns styrelse, vilken representant vid styrelsens sammanträde i januari 1922 väckte motion om sådan ändring av § 389 i fredsfördraget, att arbetskonferensen skulle hålla sammanträden ej såsom hittills minst en gång varje år, utan minst en gång vart annat år. Nämnda styrelses kommission för arbetsordningen, som förberedelsevis behandlat frågan, hade emellertid liksom styrelsen själv ej kunnat fatta definitiv ståndpunkt i frågan, utan framlagt två alternativa förslag till dess lösning.

Enligt det ena skulle åt ifrågavarande paragraf i fredsfördraget givas följande ändrade lydelse:

Generalkonferensen av representanter för medlemmarna skall hålla sammanträden så ofta det erfordras, dock minst en gång vart annat år.

Det andra förslaget gick ut på ett bibehållande av paragrafen i dess nuvarande lydelse, men med den underförstådda avsikten, att sammanträdena skulle uppdelas i två kategorier, vilka skulle hållas alternativt. Av dessa två kategorier skulle den ena vara avsedd för antagande av konventionsförslag och rekommendationer, under det den andra endast skulle ha att taga kännedom om uppnådda resultat och vid tillämpningen mötta svårigheter samt att handlägga allehanda allmänna frågor rörande den internationella arbetsorganisationens regelbundna verksamhet.

Svenska regeringen hade i sitt till arbetsbyrån avgivna yttrande rörande denna fråga uttalat sig för att egentliga (beslutande) sammanträden ej borde hållas oftare än vart annat år. Beträffande förslaget att dessemellan hålla sammanträden för behandling av vissa mindre betydelsefulla frågor hade för Sveriges del ej ansetts föreligga anledning att påyrka sådana sammanträden, men hade man förklarat sig beredd att taga en dylik anordning under övervägande, därest en mera allmän önskan i sådan riktning gjordes gällande från andra håll.

Inom utskottet voro meningarna i denna punkt mycket delade. Utgången blev emellertid, att utskottet med 17 röster mot 15 uttalade sig för bibehållande av § 389 i oförändrat skick. Vid frågans behandling i konferensen den 31 oktober yrkade det svenska arbetsgivarombudet Edström bifall till det av arbetsbyråns styrelse framlagda ändringsförslaget, men detta avslogs även här, med 50 röster mot 33.

Däremot beslöt konferensen att uttala sin anslutning till en anordning

med alternerande förberedande och beslutande sammanträden, genom antagande (med 61 röster mot 12) av följande av utskottet framlagda *resolution:*

Utskottet, som föreslår bibehållande av § 389, mom. 1 i dess nuvarande lydelse, hemställer, att konferensen måtte alternerande hålla förberedande och beslutande sammanträden.

Vid prövningen av å dagordningen uppförda ärenden böra de förstnämnda sammanträdena ägnas åt allmän diskussion av utkast till konventioner eller rekommendationsförslag, vilka beslut endast kräva enkel majoritet. Den slutliga omröstningen rörande dessa bestämmelser enligt § 389, mom. 2, d. v. s. med $^2/_3$ majoritet, skall äga rum vid början av påföljande sammanträde.

Från utskottet förelåg ytterligare en annan, på framställning av vissa utomeuropeiska ledamöter antagen resolution av det innehåll, att frågor, som voro av speciellt intresse för avlägset belägna stater, icke borde uppföras på dagordningen oftare än vart annat år (d. v. s. vid de tilltänkta s. k. beslutande sammanträdena). Syftet med denna resolution var, såsom tydligt angavs, att bereda de utomeuropeiska staterna möjlighet att inskränka sitt deltagande till endast vart annat sammanträde. Konferensen biträdde emellertid ej nu berörda förslag, utan förkastades detsamma med 52 röster mot 17.

II. Ut- och invandringsstatistiken.

Till grund för behandlingen av denna fråga låg i första hand internationella emigrationskommissionens i augusti 1921 avgivna betänkande jämte de yttranden, vilka inkommit från olika regeringar såsom svar å ett från nämnda kommission utsänt frågecirkulär.[1] Av de i betänkandet framställda önskemålen hade arbetsbyråns styrelse funnit flertalet icke för närvarande lämpligen kunna upptagas till behandling, utan hade styrelsen inskränkt sig till att på konferensens dagordning uppföra vissa frågor rörande emigrationen, vilkas behandling kunde anses som en förberedelse och en inledning till upptagandet av emigrationsfrågan i dess helhet. Närmast gällde det sålunda att skapa en utgångspunkt för en internationell statistik rörande ut- och invandringen samt vissa därmed i samband stående omständigheter.

I syfte att utröna möjligheterna för åstadkommande av en dylik statistik hade styrelsen genom en under sommaren 1922 verkställd enquête förhört sig om olika staters beredvillighet att lämna för ändamålet erforderliga primäruppgifter samt om respektive regeringars uppfattning rörande statistikens allmänna anordning. På grundval av de uttalanden, som sålunda erhållits, hade styrelsen sedermera utarbetat och för konferensen framlagt ett förslag till rekommendation, innehållande följande punkter:

I. Generalkonferensen hemställer, att varje medlem av internationella arbetsorganisationen minst var tredje månad och inom tre månader efter utgången av den period, varom fråga är, ville tillställa internationella arbetsbyrån alla tillgängliga uppgifter för nämnda period rörande ut- och invandring samt transitering av emigranter ävensom fullständiga uppgifter över vidtagna eller planerade åtgärder beträffande dessa frågor.

[1] Jfr Soc. Medd. årg. 1921, sid. 853.

II. Generalkonferensen hemställer, att varje medlem av internationella arbetsorganisationen inom sex månader efter varje års utgång ville meddela internationella arbetsbyrån hela antalet ut- och invandrare under det nästförflutna året, med särskiljande av in- och utlänningar samt med angivande i fråga om egna medborgare och, så vitt möjligt, även för utlänningar av följande uppgifter:

1. Kön.
2. Ålder: intill 15 år; 15—55 år; över 55 år.
3. Familjeförhållanden: a) personer, som resa ensamma (gifta eller ogifta); b) personer, som resa tillsammans med andra, om vilka de ha vård, med angivande av de sistnämndas antal.
4. Sysselsättning: a) jordbruk; b) industri; c) handel (inkl. samfärdsel); d) fria yrken; e) andra yrken; f) personer utan särskild sysselsättning.
5. Ursprungs- och destinationsland.

III. Generalkonferensen hemställer, att varje medlem av internationella arbetsorganisationen måtte undersöka möjligheten av att med andra länder träffa överenskommelser om antagandet av en identisk definition å begreppet emigrant, upprättandet av ett enhetligt formulär till identitetskort för emigranter och användandet av gemensamma metoder för insamling av statistiska uppgifter, samt att vid förberedande av dylika överenskommelser internationella arbetsbyråns medverkan måtte anlitas.

Gentemot detta förslag gjorde sig inom det av konferensen tillsatta emigrationsutskottet — inom vilket de nordiska länderna representerades av chefen för Norges statistiska centralbyrå, direktör G. Jahn och den danske arbetsgivarrepresentanten H. C. Ørsted — i första hand den anmärkningen gällande, att den avsedda ålders- och yrkesgrupperingen säkerligen icke kunde av alla stater godtagas och att det därför kunde befaras, att åtskilliga regeringar, om en sådan gruppering bleve stipulerad, komme att lämna rekommendationen utan avseende. Utskottet utarbetade fördenskull ett något modifierat förslag till rekommendation, gående ut på att lämna de olika regeringarna större frihet att vid uppgifternas avgivande följa inom respektive länders statistik vedertagna klassifikationssystem. Samtidigt föreslog emellertid utskottet antagande av en resolution, vari arbetsbyråns styrelse skulle anmodas att söka åstadkomma större internationell likformighet i statistiken på detta område.

Då frågan den 28 oktober kom före i konferensen, blev spörsmålet om emigranternas åldersgruppering på grund av speciella omständigheter föremål för särskild diskussion. Av ett par bland konferensens kvinnliga deltagare, fru E. Broch, rådgivare åt de danska regeringsombuden, och dr P. Luisi, regeringsdelegerad för Uruguay, hade nämligen påyrkats fastställande av en viss åldersindelning och speciellt särskiljandet av en yngre åldersgrupp (15—25 år). Förslaget motiverades med att det för bekämpande av vita slavhandeln vore av synnerlig vikt att noga känna olika länders ut- och invandringssiffror för kvinnor tillhörande nämnda åldersgrupp. För att icke riskera den för en rekommendations antagande erforderliga majoriteten, avstod man emellertid från att kräva detta tilläggs infogande i rekommendationsförslaget, utan infördes detsamma i stället i den av utskottet föreslagna resolutionen, som kom att erhålla följande lydelse:

Internationella arbetskonferensen anmodar internationella arbetsbyrån att inrikta sitt arbete på åvägabringande av *internationell likformighet inom* ut- och invandringsstatistiken.

Den fäster särskilt byråns uppmärksamhet på betydelsen av att följande åldersgruppering blir tillämpad:

under 15 år;	25—55 år;
15—25 år;	över 55 år.

Ett förslag, att sistnämnda punkt uttryckligen skulle motiveras ur synpunkten av vita slavhandelns bekämpande, återtogs på hemställan av den kanadensiske arbetarrepresentanten Tom Moore, vilken framhöll, att den förordade åldersgrupperingen vore av stor betydelse även ur en annan synpunkt, nämligen för bedömande av hur invandringen till ett land kunde komma att inverka på arbetsmarknaden. Däremot antogs i en särskild resolution ett uttalande om önskvärdheten av fortsatt samarbete mellan internationella arbetsbyrån och nationernas förbund i och för bekämpande av handeln med kvinnor och barn.

Det av emigrationsutskottet framlagda rekommendationsförslaget remitterades härefter för formell överarbetning till redaktionsutskottet och blev slutligen vid den definitiva omröstningen den 2 november godkänt med samtliga avgivna 87 röster. Den sålunda antagna rekommendationen lyder som följer:

Rekommendation angående ut- och invandringsstatistiken.

I. Generalkonferensen hemställer, att varje medlem av internationella arbetsorganisationen måtte meddela internationella arbetsbyrån alla tillgängliga uppgifter rörande ut- och invandring, repatriering och transitering av emigranter på ut- eller hemresa, ävensom rörande vidtagna eller planerade åtgärder i samband med dessa frågor.

Dessa uppgifter böra såvitt möjligt meddelas för varje kvartal och senast tre månader efter utgången av den tidrymd, som de avse.

II. Generalkonferensen hemställer, att varje medlem av internationella arbetsorganisationen måtte bemöda sig att inom sex månader efter utgången av varje år och i mån av tillgängliga uppgifter meddela internationella arbetsbyrån hela antalet in- och utvandrare under året, med särskiljande av in- och utlänningar samt angivande i fråga om egna medborgare och, så vitt möjligt, även för utlänningar av:

1. Kön.	4. Nationalitet.
2. Ålder.	5. Land för senaste uppehåll.
3. Sysselsättning.	6. Land för tillämnat uppehåll.

III. Generalkonferensen hemställer, att varje medlem av internationella arbetsorganisationen måtte såvitt möjligt träffa överenskommelse med andra stater om:

a) antagande av en identisk definition å begreppet »emigrant»;

b) fastställande av likformiga uppgifter å de identitetshandlingar, som utfärdas för ut- och invandrare av vederbörande myndigheter i de fördragsslutande staterna;

c) användande av en gemensam metod för insamling av statistiska uppgifter rörande ut- och invandring.

III. Arbetslöshetsfrågan.

Den uppgift, som förelades det av konferensen tillsatta arbetslöshetsutskottet, var närmast att granska den av arbetsbyråns direktör framlagda

rapporten över den av konferensen näst föregående år beslutade undersökningen rörande arbetslöshetskrisen.[1] De nordiska länderna voro inom detta utskott representerade av den danske regeringsdelegerade Bramsnaes och den finske arbetsgivarrepresentanten Palmgren. Som resultat av granskningen framlades av utskottet följande resolutionsförslag:

1. Konferensen beslutar, att det arbete, som påbörjats för att göra arbetslöshetsstatistiken lättare jämförlig ur internationell synpunkt och att för varje lands vidkommande förbättra densamma, skall fullföljas.

2. Konferensen beslutar, att internationella arbetsbyrån skall kraftigt fullfölja sitt arbete med insamlandet av uppgifter och åvägabringandet av internationella sammanställningar rörande arbetslösheten i överensstämmelse med internationella arbetskonferensens tidigare beslut; samt särskilt att den av byrån fullföljda fortlöpande dokumentariska undersökningen skall inriktas på växlingarna i produktionen och förbrukningen av olika slags varor.

3. Konferensen beslutar, att styrelsen skall taga under övervägande att regelbundet publicera resultaten av nämnda undersökningar, i överensstämmelse med vad som beslutades vid internationella ekonomiska konferensen i Genua.

4. Konferensen beslutar, att specialundersökningar rörande säsongarbetslöshetens orsaker och botemedel böra anordnas av internationella arbetsbyrån.

5. Konferensen beslutar, att till förebyggande av framtida arbetslöshetskriser uppdraga åt internationella arbetsbyrån att speciellt studera de ekonomiska konjunkturväxlingarnas problem; att särskilt sammanställa de arbeten, som i olika länder utförts i syfte att kunna förutse dessa fluktuationer, samt att sprida kännedom om alla de åtgärder, som kunna vara ägnade att stödja det ekonomiska livet och därmed främja arbetsmarknadens stabilisering.

6. Vad beträffar den nu rådande krisen har konferensen, som tagit del av den vid folkförbundets tredje förbundsförsamling antagna, så lydande resolutionen:

»Förbundsförsamlingen, som tagit kännedom om arbetskonferensens beslut år 1921, vari påkallades en undersökning ur nationella och internationella synpunkter rörande arbetslösheten och medlen för dess bekämpande och som anmodat internationella arbetsbyrån att påkalla samverkan med folkförbundets ekonomiska och finansiella sektion för lösning av de finansiella och ekonomiska frågor, som uppkomma genom undersökningen,

hemställer till den ekonomiska och finansiella organisationen att så snart som möjligt fastställa syftet och sättet för detta samarbete samt att tillhandahålla den av internationella arbetsbyrån företagna undersökningen alla upplysningar, varöver organisationen förfogar.»

beslutat, att internationella arbetsbyrån, i överenstämmelse med den vid konferensens tredje session fattade resolutionen — allt under det den i samråd med folkförbundets ekonomiska och finansiella organisation bestämmer tillvägagångssättet för insamlandet av erforderlig statistik — skall av nämnda organisation inhämta alla tillbörliga upplysningar rörande verkningarna, i avseende å arbetstillgången för arbetare av båda könen, av olika länders mynt-, finans- och handelspolitik.

Vid frågans behandling å konferensen den 1 och 2 november kom debatten huvudsakligen att röra sig om ett av den sydafrikanske regeringsrepresentanten Warington Smyth framlagt ändringsförslag, som innebar strykning av senare delen av mom. 2 samt följande ändrade avfattning av mom. 5:

Konferensen beslutar, att, till medverkan i kampen mot arbetslösheten, åt arbetsbyrån skall uppdragas att, i samverkan med folkförbundets ekonomiska och finansiella sek-

[1] Jfr Soc. Medd. årg. 1922, sid. 127.

tion, särskilt undersöka problemet rörande kriserna på arbetsmarknaden och deras periodiska återkomst; att sammanställa resultaten av redan gjorda undersökningar; samt att sprida kännedom om de åtgärder, som vidtagits i olika länder i syfte att hålla det ekonomiska livet i gång och att på så sätt stabilisera arbetsmarknaden.

Den meningsmotsättning, som låg bakom detta ändringsförslag, torde kunna uttryckas sålunda, att frågan gällde, huruvida undersökningen skulle begränsas till att avse arbetslöshetens omfattning och verkningar samt åtgärderna för dessas mildrande eller huruvida huvudvikten borde läggas vid det vida svårare och mera omfattande problemet om arbetslöshetskrisernas förebyggande. Till den förra meningen anslöto sig fiertalet arbetsgivarrepresentanter, till den senare nästan hela arbetargruppen, vilket medförde, att debatten rörande denna fråga erhöll en ganska markerad politisk betoning. Utgången blev, att ändringsförslaget, vad mom. 2 beträffar, avslogs, efter omröstning medelst namnupprop, med 48 röster (däribland båda de svenska regeringsombuden och den svenske arbetarrepresentanten) mot 25 (däribland den svenske arbetsgivarrepresentanten). I fråga om mom. 5 antogs åter — med 53 röster mot 13 — ett under överläggningen framlagt kompromissförslag av följande formulering:

5. Konferensen beslutar att för bekämpande av kriserna å arbetsmarknaden uppdraga åt internationella arbetsbyrån att, i samverkan med folkförbundets ekonomiska och finansiella sektion, särskilt studera problemet om dessa kriser, deras periodiska återkomst och den ekonomiska verksamhetens fluktuationer, att samla och sammanställa resultaten av de undersökningar, som företagits i olika länder, samt att sprida kännedom om de åtgärder, som vidtagits i syfte att stödja den ekonomiska verksamheten och därigenom stabilisera arbetsmarknaden.

Resolutionen antogs i övrigt oförändrad i den av utskottet föreslagna lydelsen, mom. 1, 3 och 4 utan votering och mom. 6 likaledes enhälligt, sedan konferensen dessförinnan med 30 röster mot 15 avslagit ett av den schweiziske arbetarrepresentanten Schürch framlagt ändringsförslag, åsyftande att på ett enligt motionärens mening tydligare sätt klarlägga arbetsfördelningen vid det blivande samarbetet mellan arbetsbyrån och folkförbundets ekonomiska sektion.

IV. Frågan om sättet för åvägabringande av ändringar i antagna konventionsförslag.

Frågan om, under vilka former och villkor ändringar i eller tillägg till förut antagna konventionsförslag skulle kunna på lämpligt sätt åvägabringas, rör ett sätt, men ett betydelsefullt sådant, för lösandet av det viktiga problemet om underlättandet av konventionernas ratificering. I många fall lär nämligen hindret för anslutning ligga i någon eller några detaljbestämmelser i ett konventionsförslag, vilka bestämmelser ur vidkommande stats synpunkt varit ägnade att väcka betänkligheter, ehuru den föreslagna konventionen eljest i stort sett vunnit gillande.

Frågan om sättet för åvägabringandet av dylika ändringar kom på dag-

ordningen redan vid arbetskonferensen 1921, närmast i anledning av ett uttalande i den av arbetsbyråns direktör avgivna årsrapporten, där som exempel å uppkomna svårigheter bl. a. anfördes de hinder, som i Indien rests mot ratificering av konventionen om minimiålder för minderårigas användande i industriellt arbete i dess nuvarande ordalydelse. Frågan behandlades i konferensens redaktionsutskott, vilket föreslog en lösning efter följande linjer: Arbetskonferensen skulle, sedan minst två år förflutit efter det ett visst konventionsförslag blivit antaget, kunna däri införa en ändring (amendement), medförande jämkning i tillämpningen av en eller flera paragrafer, efter därom framställt förslag från någon till internationella arbetsorganisationen ansluten stat. För antagandet av dylik ändring skulle — förutom den för alla konventionsförslag erforderliga $^2/_3$ majoriteten — fordras, att detsamma biträddes av samtliga regeringsdelegerade från de stater, som redan ratificerat konventionen i fråga, samt dessutom av ytterligare minst en delegerad — alltså antingen arbetsgivar- eller arbetarrepresentanten — från vart och ett av dessa länder. Ett förslag om intagande av en bestämmelse av nu berörda innebörd i konventionsförslaget angående minimiålder för eldare och kollämpare ombord å fartyg godtogs emellertid ej av konferensen.

Förevarande fråga överlämnades emellertid till arbetsbyråns styrelse för upptagande på dagordningen till sessionen 1922. Konferensen remitterade frågan till det för ändamålet särskilt tillsatta s. k. amendementsutskottet, i vilket de skandinaviska länderna representerades av den danske arbetsgivarrepresentanten Ørsted. Med hänsyn till de rent statsrättsliga spörsmål, som i samband med detta ärende kommo i betraktande, tillsattes inom utskottet en särskild kommitté, som i första hand fick till prövning upptaga frågan, huruvida författningarna i respektive stater kunde tänkas lägga hinder i vägen för en anordning, enligt vilken en regering skulle äga godkänna en ändring i en av parlamentet redan antagen konvention. De härom hörda experterna förklarade merendels som sin mening, att inga konstitutionella hinder förelåge mot att den lagstiftande myndigheten i ett land för visst fall utrustade regeringen med dylik befogenhet. Endast för Englands vidkommande gjordes härvidlag vissa reservationer. Med hänsyn härtill föreslog kommissionen, att till det av redaktionsutskottet föregående år framlagda förslaget skulle fogas ett tillägg av följande innebörd: Därest någon ändring gjorts i en förut antagen konvention och regeringen i någon av de stater, som redan ratificerat denna, vore av den uppfattningen, att den ändrade texten borde underställas vederbörande lagstiftande församling för förnyad prövning, ägde nämnda regering inom sex månader därom göra anmälan till generalsekreteraren i nationernas förbund. Den beslutade ändringen skulle i så fall icke få registreras eller träda i kraft, förrän den i vederbörlig ordning ratificerats av ifrågavarande stat.

Då frågan därefter kom före inom utskottet in pleno, gjorde sig emellertid starka betänkligheter gällande mot ett omedelbart antagande av detta förslag, särskilt med hänsyn därtill, att frågan icke förut underställts rege-

ringarna i olika länder. Inom utskottet framfördes också ett par andra uppslag till avhjälpande av de föreliggande svårigheterna. Det ena av dessa uppslag, som framställdes av den kanadensiske arbetardelegeraden Bruce, innebar, att någon ändring visserligen icke skulle få göras i en gång antagna konventioner, men att arbetsbyråns styrelse skulle bemyndigas att, efter därom från någon regering gjord framställning, fastställa viss tolkning av en eller annan bestämmelse, om vars innebörd och tillämpning delade meningar gjort sig gällande. Sådan tolkning skulle sedan underställas nästkommande arbetskonferens för bekräftelse. Det andra förslaget, som härrörde från den engelske arbetsgivarrepresentanten sir Andrew Rae Duncan, gick ut på att intet konventionsförslag skulle få definitivt antagas av konferensen förr än efter behandling vid två på varandra följande sessioner. Förslagen skulle under den mellanliggande tiden underkastas prövning av regeringarna i de olika länderna, och varje delegerad borde på grund härav hava en möjlighet att vid den senare konferensen, då det avgörande beslutet skulle fattas, bedöma, huruvida förslaget hade utsikt att bliva ratificerat av hans eget land.

Överläggningarna resulterade i att utskottet icke ansåg sig kunna ge bestämt förord åt något av de framlagda projekten, utan till konferensen överlämnades allenast en *resolution* av följande lydelse:

Utskottet anser, att det problem, som underställts detsamma, är synnerligen svårt och ömtåligt och icke kan avgöras, förrän alla de upplysningar, som kunna vara ägnade att bidraga till dess lösning, blivit hopbragta, samt att konferensen följaktligen icke kan fatta beslut rörande frågan om jämkningar av konventionerna. Med understrykande av frågans stora betydelse föreslår utskottet därför konferensen att uppdraga åt internationella arbetsbyrån att grundligt studera frågan och däröver utarbeta en rapport, som kan underställas regeringarna i så god tid, att de kunna framställa sina anmärkningar i anledning därav senast fyra månader före nästa konferens.

Vid frågans föredragning inför konferensen den 2 november blev denna resolution utan diskussion enhälligt godkänd.

Såsom i viss mån berörande nu avhandlade fråga bör måhända i detta sammanhang omnämnas, att de svenska regeringsombuden vid konferensen väckte motion om, att konferensen skulle uppdraga åt arbetsbyråns styrelse att verkställa en grundlig och allsidig utredning rörande de åtgärder, som kunde vidtagas till underlättande av konventionsförslagens ratificering, samt att styrelsen skulle bemyndigas att för fullgörande av detta uppdrag påkalla biträde av sakkunniga. Motionen, som vunnit förslagsutskottets bifall, kom emellertid aldrig under debatt i konferensens plenum, utan överlämnades jämte ett antal andra motioner, som icke hunnit komma under behandling, å konferenssessionens sista dag, utan särskilt yttrande till arbetsbyråns styrelse (se sid. 17).

V. Val av styrelse för arbetsbyrån.

Med utgången av år 1922 utlöpa mandaten för den vid internationella arbetskonferensens första session i Washington 1919 valda styrelsen för internationella arbetsbyrån. Enligt bestämmelserna i § 393 i fredstraktaten

skall denna styrelse tillsättas för tre år och bestå av 24 personer, varav tolv representerande regeringarna samt sex valda av arbetskonferensens arbetsgivardelegerade och sex av dess arbetardelegerade. Av regeringsrepresentanterna böra åtta utnämnas av de i industriellt hänseende mest betydande makterna och de fyra återstående av de stater, som för sådant ändamål utsetts av konferensens regeringsdelegerade med undantag av dem, som representera de åtta nyssnämnda makterna. Skulle tvist uppstå rörande frågan, vilka makter äro att anse såsom de industriellt mest betydande, skall densamma avgöras av folkförbundets råd.

För den första valperioden, 1920—1922, hava platserna såsom de mest betydande industristaterna innehafts av Amerikas förenta stater, Belgien, England, Frankrike, Italien, Japan, Schweiz och Tyskland, av vilka makter den förstnämnda dock icke begagnat sin representationsrätt. Vid bestämmandet av platsfördelningen för perioden 1923—1925 hade Förenta staterna såsom fortfarande stående utom den internationella arbetsorganisationen också lämnats ur räkningen. Vad de övriga sju makterna beträffar, rådde vid folkförbundets sammanträde i september 1922 enighet därom, att Kanada borde äga representationsrätt framför Schweiz. Däremot yppades åtskillig meningsskiljaktighet om besättande av den åttonde, vakanta platsen. De i ärendet förebragta statistiska utredningarna hade visat, att närmast i ordningen stode antingen Sverige eller Indien, beroende på olika beräkningsmetoder. Även Polen och Schweiz gjorde emellertid på särskilt anförda grunder anspråk på denna plats. Folkförbundets råd avgjorde frågan till förmån för Indien och bestämde sålunda, att de åtta platserna tills vidare skulle tilldelas Belgien, England, Frankrike, Indien, Italien, Japan, Kanada och Tyskland.

De övriga fyra platserna, som tillsättas efter val av regeringsombuden, hava under första perioden innehafts av Argentina, Kanada, Polen och Spanien. Dessutom har Danmark, som vid Washingtonkonferensen tilldelades en suppleantplats, under hela perioden förfogat över det genom Förenta staternas frånvaro vakanta mandatet. Vid det av internationella arbetskonferensens regeringsombud den 30 oktober 1922 förrättade valet för perioden 1923—1925 erhöllo Polen och Spanien sina mandat förnyade; i stället för Argentina, som på grund av schism med folkförbundet nu icke deltog i konferensen, insattes Chile såsom representant för Sydamerika. Det fjärde mandatet, som var ledigt, sedan Kanada erhållit en plats bland de åtta självskrivna staterna, tilldelades Finland.

Från arbetsgivar- och arbetargrupperna invaldes i styrelsen följande representanter:

Arbetsgivare		Arbetare	
Ledamöter	Suppleanter	Ledamöter	Suppleanter
Lithgow (England)	Colomb (Schweiz)	Poulton (England)	d'Aragona (Italien)
Pinot (Frankrike)	Ørsted (Danmark)	Tom Moore (Kanada)	Hueber (Österrike)
Olivetti (Italien)	Vogel (Tyskland)	Jouhaux (Frankrike)	Schürch (Schweiz)
Carlier (Belgien)	Verkade (Holland)	Oudegeest (Holland)	Joshi (Indien)
Hodac (Tjeckoslov.)	Graupera (Spanien)	Thorberg (Sverige)	Caballero (Spanien)
Gemmill (Sydafrika)	Coulter (Kanada)	Leipart (Tyskland)	Zulawski (Polen)

Nationalitetsfördelningen är bland de nyvalda ledamöterna densamma som i den gamla styrelsen med det undantag, att man för beredande av representation åt de utomeuropeiska arbetsgivarna överflyttat till Sydafrika det mandat, som förut innehafts av Schweiz; detta land har emellertid erhållit första suppleantplatsen inom arbetsgivargruppen.

Valet av särskilda suppleanter inom arbetsgivar- och arbetargrupperna är en anordning, som vid denna konferens första gången tillämpats. För föregående period voro inga sådana suppleanter valda, utan hade det överlämnats åt varje ledamot att själv utse sin ställföreträdare, därest han för egen del vore hindrad att deltaga i ett styrelsesammanträde. Inom arbetargruppen har det härvid varit praxis, att frånvarande ledamot i sitt ställe sänt en suppleant från sitt eget land -- bl. a. har sålunda den svenske representanten, nuvarande statsrådet Lindqvist, till suppleant haft sin efterträdare i landsorganisationen, Thorberg. Bland arbetsgivarna har åter tillämpats ett alterneringssystem, så att de länder, som icke varit representerade bland de ordinarie ledamöterna, i stället vid vissa tillfällen fått sända en suppleant. Denna anordning har nu genom utseendet av särskilda suppleanter accepterats av båda grupperna. Inom arbetargruppen har man dock — efter yrkande från de anglosachsiska delegerade, vilka önskat bibehålla den förutvarande ordningen — beslutat den modifikationen, att ledamot, som önskar till ställföreträdare utse en person från sitt eget land, efter överenskommelse med övriga arbetarrepresentanter må träffa sådan anordning, varemot i alla andra fall de av konferensen valda särskilda suppleanterna böra tillkallas.

VI. Övriga frågor.

Förutom de på konferensens dagordning i förväg uppförda eller på grund av tidigare konferensbeslut eljest upptagna ärenden, för vilka i det föregående redogjorts, väcktes under konferensens förlopp åtskilliga nya frågor genom motioner från olika håll. Konferensens förslagsutskott, till vilket dessa motioner remitterades, hemställde i fråga om de flesta av dem, att de skulle överlämnas till arbetsbyråns styrelse för att i olika sammanhang tagas under omprövning. Föredragningen av dessa frågor ägde rum först å konferensens sista arbetsdag, den 3 november, då emellertid den långt framskridna tiden för flertalet av dem icke medgav någon saklig behandling. Den enda fråga, rörande vilken ett av verklig diskussion föregånget positivt beslut kom till stånd, var ett från arbetargruppen framfört förslag om anordnande av en undersökning rörande *arbetarnas levnadsstandard i valutasvaga stater* och inverkan härav på löntagarna i andra länder. Den ursprunglige initiativtagaren var det svenska arbetarombudet Thorberg, som härför hade att åberopa en av svenska landsorganisationen i september 1922 antagen resolution, varigenom uppdrogs åt landssekretariatet bl. a. »att hos internationella arbetsbyrån begära, att denna måtte verkställa en saklig undersökning av levnadsstandarden för arbetarna i Tyskland och andra valutasvaga länder nu i jämförelse med tiden före kriget och att offentliggöra resultatet av

denna undersökning». Efter en debatt, varunder herr Thorberg å arbetargruppens vägnar jämväl muntligen motiverat det framlagda förslaget, antog konferensen med samtliga avgivna 59 röster följande *resolution:*

I betraktande av den mycket märkbara oron bland arbetarna på grund av den nyligen inträffade sänkningen av levnadsstandarden i vissa länder;

i betraktande av att denna sänkning av levnadsstandarden fortgår i överensstämmelse med valutans fortsatta fall i vissa länder, såsom exempelvis Tyskland;

i betraktande av det stora antal arbetare, som beröres av detta sakernas tillstånd, vilket kan sprida sig till andra länder;

under hänvisning till bestämmelserna i fredsfördragets kap. XIII och i synnerhet orden »en lön, varigenom löntagarna tillförsäkras en tillfredsställande levnadsstandard (an adequate living wage)»;

uppdrager konferensen åt internationella arbetsbyrån att företaga en dokumentarisk undersökning rörande arbetarklassens levnadsstandard i Tyskland och andra valutasvaga länder nu i jämförelse med tiden före kriget för att därigenom få situationen klarlagd och kunna konstatera, vilka åtgärder som vidtagits eller planerats i dessa länder i avsikt att tillförsäkra arbetarna en tillfredsställande levnadsstandard.

Utan mera ingående diskussion antog konferensen vidare ett par andra resolutioner, angående *anställande av korrespondenter för internationella arbetsbyrån* i de större asiatiska länderna, särskilt Japan och Indien, samt angående samarbete mellan arbetsbyrån och den av nationernas förbund tillsatta kommittén för *åtgärder mot vita slavhandeln.* Härefter framställdes emellertid ett från arbetsgivargruppen härrörande förslag — framburet av de belgiska och svenska arbetsgivardelegaterna — att samtliga återstående resolutionsförslag utan särskilda uttalanden eller direktiv skulle remitteras till arbetsbyråns styrelse; undantag skulle endast göras för en resolution av mera formell innebörd, avseende ett uttalande av konferensens erkänsla till schweiziska förbundsrådet och kantonen Genève för den erbjudna gåvan av tomter för uppförande av ny byggnad åt internationella arbetsbyrån m. m. Förslaget bifölls med 66 röster mot 11, dock först sedan arbetsgivarna vid ett par anställda voteringar genom att nedlägga sina röster åstadkommit, att det för konferensens beslutmässighet erforderliga röstetalet icke uppnåddes.

Av de resolutionsförslag, som genom detta beslut blevo helt summariskt expedierade, var det särskilt ett, vars undandragande från verklig realbehandling väckte starka protester, nämligen det av den schweiziske arbetardelegeraden Schürch framställda förslaget om en utredning angående de ekonomiska konsekvenserna av *tyska språkets införande som konferensens tredje officiella språk.* Frågan härom hade förut varit uppe i annat sammanhang, nämligen vid det s. k. reformutskottets behandling av förslaget till arbetsordning för konferensen, då den franske arbetarrepresentanten Jouhaux framlagt förslag om tyska språkets officiella erkännande, detta särskilt med hänsyn till att ett stort antal arbetare även i icke tysktalande länder (Nord- och Östeuropa) vore hänvisade till tyskan som enda för dem tillgängliga världsspråk. Detta förslag hade emellertid avslagits med 14 röster mot 12, under anförande av i främsta rummet de ökade kostnader och den tidsutdräkt, som

skulle uppstå genom översättning och tolkning till ytterligare ett språk. Med hänsyn till denna motivering hade, då frågan sedan i form av ett resolutionsförslag underställdes konferensen, såsom förberedande åtgärd också i första hand påyrkats en finansiell utredning. Från den tyska delegationens sida hemställdes, att detta förslag måtte få bliva föremål för särskild diskussion, men vunnos för detta yrkande blott 19 röster bland inalles 47 avgivna, vilket röstetal, oavsett hurudan fördelningen än blivit, icke varit tillräckligt för beslutmässighet.

Revisionen av hyreslagstiftningen.

II.[1]

Socialstyrelsens utlåtande angående hyresregleringens avveckling.

Till följd av Kungl. Maj:ts beslut den 28 april 1922 har socialstyrelsen efter länsstyrelsernas och hyresnämndernas hörande avgivit ett den 2 december s. å. dagtecknat *utlåtande med förslag till lag angående hyresregleringens avveckling*. Styrelsen anmäler, att styrelsen i ämnet rådfört sig med ett antal sakkunniga, de flesta ordförande eller ledamöter i hyresnämnder inom olika orter, men att tillfälle ej kunnat beredas dessa att taga del av det slutligt utformade lagförslaget.

Till en början erinras, att nu gällande lag av den 17 juni 1921 med vissa ändrade bestämmelser mot oskälig hyresstegring m. m. enligt riksdagens beslut skall upphöra att gälla den 30 september 1923. Styrelsen har med anledning härav ansett sig ej böra ånyo upptaga till behandling principfrågan om lagens giltighet, så mycket hellre som styrelsen för egen del såväl år 1921 som tidigare under år 1922 förordat nämnda tidpunkt såsom den lämpliga för hyresstegringslagstiftningens upphörande. Nya omständigheter hava ej tillkommit, som kunna anses hava bragt detta spörsmål i ett väsentligt ändrat läge.

Vidare lämnar styrelsen en kort översikt över resultaten av en under hösten verkställd enquête, varigenom tillfälle beretts de kommunala myndigheterna i rikets städer att lämna vissa uppgifter om läget på bostadsmarknaden vid 1922 års oktoberflyttning. En närmare redogörelse för denna undersökning lämnas å sid. 25 i detta häfte.

I sin allmänna motivering till det framlagda förslaget erinrar styrelsen, hurusom en vitt utbredd opinion synes påfordra, att man efter hyresstegringslagens upphävande skulle, såsom det heter, i modifierad form bibehålla denna lags grundläggande bestämmelser om hyresreglering och inskränk-

[1] Jfr Soc. Medd. årg. 1922, sid. 899.

ningar i den fria uppsägningsrätten i syfte att förekomma »alltför stora hyresökningar» och »obefogade uppsägningar». Krav i sådant hänseende har styrelsen ej kunnat biträda. Styrelsen påvisar, att ifrågavarande bestämmelser hänga intimt tillsammans med varandra och att den ena av dem blir verkningslös, om den icke kompletteras av den andra. Om dessa bestämmelser över huvud taget skulle bibehållas, måste de uppehållas i hela sin nuvarande omfattning, därvid hyresnämndsinstitutionen likaledes behövde bibehållas. I själva verket innebure detta ingenting annat, än att hyresstegringslagens giltighet utsträcktes för ytterligare viss tid.

Om det vore möjligt att utfärda »modifierande» bestämmelser för övergångstiden — vilket det enligt styrelsens mening icke är — skulle dessa i alla fall bliva ineffektiva och sålunda till föga gagn. Tvärtom kunde de befaras bliva till skada, i det att de kunde uppehålla skenet av att hyresmarknaden vore reglerad och därmed locka hyresgästerna att vid sidan av hyresavtalen söka i hemlighet överbjuda varandra. Man skulle sannolikt få bevittna samma fenomen som under varuransoneringen, då de enskilda tävlade om att överbjuda varandra, så snart det gällde begärliga varor. Av allt att döma skulle hyresnivån på detta sätt drivas upp högre än under fri hyresprisbildning.

Den lagstiftning, som kan vara påkallad efter hyresstegringslagens avveckling, bör enligt styrelsens mening vara av helt annan innebörd. Det gäller sålunda dels att klarlägga vissa vid nämnda lags upphörande inträdande rättsförhållanden, om vilkas rättsliga innebörd tvekan kan råda (1—5 §§ i lagförslaget), och dels att bibehålla eller skapa nya föreskrifter, vilka — inom ramen av en fri hyresmarknad — kunna bidraga till att underlätta åtkomsten och bevarandet av bostad (6—12 §§ i lagförslaget).

Bland annat för att underlätta allmänhetens studium av de nya reglerna har styrelsen sammanfört dem i en särskild lag. Framdeles synas vissa av dessa regler böra överflyttas i andra redan bestående lagar. Den följande redogörelsen över innehållet i de föreslagna bestämmelserna kommer att lämnas i anslutning till varje särskild paragraf i lagförslaget.

(1 §.) Med stöd av hyresstegringslagens föreskrifter hava hyresnämnderna ägt att med laga verkan ändra innehållet i hyresavtal, i vad det rör hyresbeloppets storlek. Om ett sålunda reglerat hyresavtal förlänges för tid, efter det lagen upphört, lärer tvekan kunna uppstå, huruvida den reglerade eller den avtalade hyran skall utgå för sådan tid. I 1 § angives nu klart, att den avtalade hyran därvid skall gälla. Endast i vissa fall, som närmare angivas i 2 §, gäller den hyra, som skall anses avtalad.

(2 §.) I motiveringen till 2 § erinrar styrelsen om föreskriften i 8 §, 5 mom. i hyresstegringslagen, enligt vilken hyresvärden ägt uppsäga hyresavtal för hyresreglering. Villkoret härvid har varit, att han verkställt uppsägningen skriftligen och därvid erbjudit hyresgästen att kvarbo i lägenheten mot viss angiven hyra eller den hyra, som hyresnämnden kunde bestämma. Om viss hyra fordrats, har hyresvärden haft att i uppsägningshandlingen erinra hyresgästen om hans rätt att gå till hyresnämnden. Hyresgästen har

härvid haft att välja mellan att förkasta erbjudandet och avflytta eller att antaga det och att eventuellt gå till hyresnämnd.

Styrelsen har utförligt utvecklat innebörden av ett i dylik ordning tillkommet hyresavtal. I vissa fall synes innebörden även enligt strängt formell tolkning vara, att parterna hänskjutit frågan om hyrans storlek till hyresnämndens avgörande. I andra fall synes en sådan tolkning måhända icke strängt formellt riktig, men i allt fall sakligt väl befogad.

Om nu ett dylikt avtal icke från någondera partens sida uppsäges till den 1 oktober 1923 och på den grund förlänges, skulle frågan om hyrans storlek komma att hänga i luften, när hyresnämnderna upphört och frågan följaktligen ej längre kan hänskjutas till dem.

Till förekommande av rättstvister har för nu berörda fall föreskrivits, att den hyra skall anses avtalad, som gällt för tiden närmast före den 1 oktober 1923.

Liknande föreskrift meddelas för de fall, där eljest uttryckligen avtalats, att hyra skall vara eller må göras beroende av hyresnämnds beprövande.

Om ersättning för värme och varmvattensberedning enligt sådana avtal, som nu angivits, ingår i hyran såsom en särskild del, gälla i fråga om ersättningens beräknande vissa föreskrifter, som innehållas i följande paragraf.

(3 §.) Enligt 3 § i lagförslaget föreskrives, att hyresnämnderna under hösten 1923 för beräknande av ersättning för värme och varmvattensberedning skola fastställa allmänna grunder eller ock, där så påfordras, ersättningens belopp i varje särskilt fall.

Vad sålunda fastställes, skall äga tillämpning efter ingången av hyresåret 1923/24 i sådana fall, där ersättningens storlek enligt avtalet på ett eller annat sätt hänskjutits till hyresnämnds prövning. Om avtalet däremot uttryckligen angiver hyrans eller värmeersättningens belopp, skall detta belopp — enligt 1 § — gälla.

(4 §.) Det kan hava inträffat, att hyresgäster, i tanke att hyresstegringslagen skulle förlängas, låtit förleda sig att träffa avtal, enligt vilka de skulle vara bundna vid oskälig hyra även för tiden efter lagens upphörande. Har sådant avtal träffats före den 1 juli 1922, d. v. s. den dag, då uppsägningen till 1 oktober 1923 lämnades fri, och är det av sådan beskaffenhet, att det kan göras till föremål för hyresreglering enligt 1921 års hyresstegringslag — avtalet får sålunda icke avse exempelvis butiker eller nya bostadslägenheter — äger hyresnämnden medgiva hyresgästen rätt att uppsäga avtalet till den 1 oktober 1923. Dylik uppsägning skall ske skriftligen före den 1 maj 1923 och innehålla hyresgästens erbjudande att fortfarande förhyra lägenheten mot den hyra, som hyresnämnden ansett vara skälig. Antager hyresvärden erbjudandet, är hyresgästen också bunden av avtalet enligt det lägre hyresbeloppet.

Styrelsen betecknar denna föreskrift såsom ett slags säkerhetsventil, avsedd att förekomma, att hyresgäster för lång tid framåt skola vara bundna av hyresavtal om oskäliga hyror, vilka de kunna anses hava träffat i förlitande på hyresstegringslagens fortsatta skydd.

(5 §.) Med anledning av att vissa nya uppgifter enligt lagförslaget komma att åvila hyresnämnderna, har i 5 § medgivits, att klagan må föras över i felaktig ordning tillkomna beslut jämväl efter den 30 september 1923. Klagan må även föras över sådant beslut, där det fattats enligt 3 § i lagförslaget.

Den följande delen av lagförslaget, som omfattar kapitlen om hyrans erläggande i vissa fall, om kommunal bostadsförmedling, om påföljder vid oskäliga hyresanspråk, om skiljeavtal angående hyrestvister samt om åtals anställande m. m., innehåller, såsom nämnts, de egentliga positiva föreskrifterna, som avse att underlätta åtkomsten och bevarandet av bostad efter hyresstegringslagens upphävande. Ifrågavarande bestämmelser skola, med undantag givetvis för dem som röra bostadsförmedling, enligt förslaget bliva tillämpliga över hela landet.

(6 §.) Genom föreskrifterna i 6 § legaliseras *månadsbetalning för smålägenheter*, d. v. s. lägenheter om högst fyra rum, kök däri inbegripet, som helt eller delvis uthyrts till bostad. De sålunda föreslagna bestämmelserna avse att göra betalningen av hyra per månad giltig utan varje inskränkning. Dock avse de allenast sådana hyresavtal, enligt vilka hyran, som vanligen är fallet, skall erläggas i förskott.

(7 §.) I 7 § meddelas den föreskrift, som jämte bestämmelserna i 6 § torde få anses såsom den mest betydelsefulla i förslaget. Den allmänna nyttjanderättslagen föreskriver som bekant, att hyresavtalet är förverkat och hyresvärden berättigad uppsäga detsamma, om hyresgästen dröjer med att erlägga hyran utöver två söckendagar efter förfallodagen. Enligt styrelsens mening kännetecknas denna föreskrift av alltför stor stränghet. I och med att hyresvärden vid försummad hyresbetalning kan påkalla vräkning, t. o. m. om hyresgästen — efter respittidens utgång — erbjudit honom hyran eller eljest visat sig kunna erlägga densamma, har man så att säga låtit hemmet stå i pant för hyresvärdens fordran. En vräkning kan ju innebära fullständig ödeläggelse av ett hem. Ifrågavarande föreskrifter hava därför ansetts böra mildras.

Härvid har man emellertid haft att tillse, att man varken betager hyresvärden möjligheten att göra sin fordran gällande på effektivt sätt eller uppammar slarv från hyresgästernas sida. Efter att hava berört olika i ämnet framkomna förslag, vilka icke befunnits lämpliga i sådant hänseende, föreslår styrelsen, att *beslut om vräkning ej må fattas, därest hyresgästen erlägger den felande hyran inom åtta söckendagar*, efter det hyresvärden under åberopande av försummad hyresbetalning uppsagt avtalet (eller påkallat vräkning).

På detta sätt erhåller hyresgästen alltid en frist av åtta söckendagar, räknat från uppsägningen, inom vilken han kan vidtaga rättelse och därmed skydda sitt hem. Men denna frist behöver ej enligt styrelsens mening befaras uppamma otillbörligt slarv. Vid försummad hyresbetalning kan hyresvärden omedelbart efter utgången av nu gällande respittid uppsäga hyresavtalet och påkalla vräkning. Hyresgästen utsätter sig därmed för allehanda

omak — bl. a. har han att till domstolen göra anmälan, när rättelse skett — och han kan ådraga sig vissa extra kostnader. Men han äger i allt fall att vid påkommande ekonomiskt trångmål njuta ett visst anstånd, under vilket han har möjlighet att vidtaga rättelse och därmed skydda sig mot en så allvarlig påföljd som vräkning.

(8 §.) I många fall kan det för en hyresgäst vara förenat med vissa svårigheter att infinna sig för att erlägga hyra just på den plats och vid den timme på dagen, som hyresvärden härför bestämt. Det har t. o. m. givits exempel på att hyresvärdar hållit sig undan vid hyresuppbörden. Hyresgästen har därigenom kunnat gå miste om sin hyresrätt, så framt han ej ägt kännedom om möjligheten att nedsätta hyran hos notarius publicus.

I 8 § medgives nu, att *hyresgästen skall kunna tillställa hyresvärden hyran genom postanvisning* (icke genom rekommenderat brev e. d.) under dennes vanliga adress. Hyran skall anses hava kommit hyresvärden tillhanda samtidigt med att postanvisningen inlämnades å posten.

Styrelsen framhåller lämpligheten av att särskild blankett för ändamålet, »hyrespostanvisning», tillhandahålles allmänheten å postanstalterna, ävensom att hyresvärdens vanliga adress antecknas i hyresavtalen.

(9 §.) I 9 § meddelas föreskrifter angående *kommunal bostadsförmedling*. Styrelsen erinrar, att bostadsförmedlingsverksamheten hittills icke infriat därvid knutna förhoppningar. Detta får emellertid tillskrivas de säregna och utomordentligt ogynnsamma yttre förhållanden, under vilka den hittills bedrivits.

I det framlagda förslaget har styrelsen utgått ifrån, att bostadsförmedlingen är en kommunal angelägenhet, som bör anordnas såsom de kommunala myndigheterna på varje ort finna lämpligt. Den föreslagna paragrafen är avsedd att erbjuda det legala underlaget för dessa myndigheters åtgärder. Förmedlingen har ej gjorts obligatorisk i egentlig mening; visserligen skall bostadsförmedling anordnas i städer med minst 30 000 inv. (1/1 1923), men konungen äger att på framställning av stadsfullmäktige medgiva undantag härifrån. Det har ansetts givet, att även mindre städer ha rätt att, om de så önska, anordna bostadsförmedling. Principfrågorna, huruvida förmedlingen skall grundas på tvångsanmälan från hyresvärdarnas sida och om den skall vara förenad med avgift, hava likaledes överlåtits till de kommunala myndigheternas avgörande.

För egen del har styrelsen emellertid velat förorda, att åtminstone försök måtte göras med en förmedling, grundad på frivilliga anmälningar och förenad med viss avgift för dem, som anlita den. Endast på denna väg lärer det vara möjligt att bryta udden av det motstånd, som rests mot densamma, särskilt från hyresvärdarnas sida. Man bör nämligen icke ensidigt taga sikte på de stämningar, som för tillfället äro rådande. Det kan väl tänkas, att hyresvärdarna framdeles gärna skola begagna sig av en kommunal institution, som mot någon ringa avgift biträder dem med att förmedla uthyrningen av lediga lägenheter.

Hela tanken äger enligt styrelsens mening ett inre berättigande, och verk-

samhetens framgång skulle vara tryggad, i och med att den tillvunne sig båda parternas förtroende.

(10 §.) Från hyresgästshåll har man med stor iver påyrkat, att hyresstegringslagens straffbestämmelser mot *hyresocker* måtte erhålla giltighet även efter nämnda lags upphävande. Man synes på många håll t. o. m. hysa den uppfattningen, att det vore möjligt att med sådana bestämmelser effektivt ingripa i hela hyresprisbildningen.

Styrelsen framhåller, att en så rigorös lagstiftning, som i själva verket skulle innebära en skärpning av hyresstegringslagen, i praktiken skulle vara ogenomförbar. Det enda, som ens kan ifrågasättas, är straffbestämmelser mot hyresanspråk, märkligen överstigande den allmänna hyresmarknaden.

Emellertid har styrelsen framfört starka betänkligheter jämväl mot en sådan lagstiftning. Man riktar sig därmed mot utövarna av allenast en viss ekonomisk verksamhet, vilket för dessa kan kännas kränkande, och det är att befara, att hyresgäster på många håll ständigt skola föra på tungan tal om ocker och åtal, så snart hyran i deras ögon framstår såsom hög, något som givetvis ej kommer att bidraga till samförstånd mellan parterna.

Trots dessa betänkligheter har styrelsen ej kunnat undgå att fästa avseende vid den påfallande enstämmighet, med vilken de hörda myndigheterna förordat dylika bestämmelser. För egen del har styrelsen ej heller ansett det uteslutet, att under själva övergången till fri hyresmarknad bestämmelser mot ocker kunna vara till visst gagn. Styrelsen har därför, ehuru med viss tvekan, förordat dylika bestämmelser, dock endast med viss begränsad giltighetstid (intill 30 september 1926). Vidare har i förslaget föreskrivits, att en person icke kan straffällas enligt förevarande paragraf, med mindre hans förfarande inneburit ett utnyttjande av annans trångmål. I syfte att göra bestämmelserna effektiva har styrelsen i förslaget tillerkänt allmän åklagare andel i böter m. m.

I detta sammanhang har styrelsen av särskild anledning berört en annan fråga. Allmänheten har under senare år vant sig att hänvända sig till hyresnämnderna med begäran om råd och upplysningar. Antagligen kommer behovet av sådan upplysningsverksamhet att i hög grad göra sig gällande under själva övergången till fri hyresmarknad. Styrelsen har därför velat förorda, att, sedan hyresnämnderna upphört, lämpliga personer, närmast hyresnämndernas ordförande, borde bibehållas vid uppgiften att på utsatt tid och plats tillhandagå allmänheten med råd och upplysningar. Dessa »hyresombudsmän» skulle anställas av kommunen, men icke utrustas med författningsenlig befogenhet att tvångsvis ingripa i hyresförhållandena.

(11 §.) I 11 § hava meddelats bestämmelser, avseende att förebygga, att vissa *tvister om hyresrättens bestånd* hänskjutas till skiljemän. Det synes nämligen icke tillfredsställande för rättsäkerheten, att tvister av sådan art kunna undandragas domstols prövning. Tvister av annan natur, exempelvis sådana som röra reparationer eller ersättning för åverkan, synas däremot väl lämpade för att underkastas skälighetsprövning av skiljemän. Särskilda före-

skrifter hava emellertid ansetts påkallade i syfte att trygga en opartisk sammansättning av skiljemännen m. m.

Styrelsen har slutligen i utlåtandet behandlat vissa spörsmål, vilka styrelsen emellertid på anförda skäl icke funnit böra föranleda förslag till lagstiftningsåtgärder. Dessa spörsmål skola här endast antydningsvis beröras.

Den tanken har framkastats, att man skulle i lag föreskriva en viss *minimitid* av exempelvis sex månader *för uppsägning* till den 1 oktober 1923. Avsikten härmed vore att bereda parterna ökat rådrum före den vid nämnda fardag emotsedda omflyttningen. Styrelsen har ansett, att en sådan lagföreskrift kunde onödigtvis locka till uppsägningar. Tillika vore att befara, att om smålägenheterna, för vilka uppsägningstiden i regel är kortare än sex månader, komme att utbjudas samtidigt med de större, detta skulle bidraga till att skärpa konkurrensen om de förra.

Vidare har tanken på *optionsrätt* dryftats inom vissa hyresgästkretsar. Styrelsen har emellertid funnit, att införandet av en sådan rätt vore olämplig. Av de skäl, som styrelsen anfört till stöd för denna sin uppfattning, må ett här återgivas. Givet är, att en optionsrätt skulle kunna inträda, först sedan ett hyresförhållande varat viss tid — en hyresgäst, som förhyrde ett hotellrum över en natt eller ett omöblerat enkelrum för en månad, kunde icke rimligen tänkas få göra anspråk på optionsrätt. Man hade då anledning att befara, att hyresvärdarna för att undgå en sådan mot dem uppkommande rätt avbröte ett hyresförhållande, innan optionsrätten inträdde. Man skulle därmed sålunda bidraga snarare att minska än att öka hyresgästens trygghet.

Styrelsen har framhållit, att styrelsen härmed icke intagit någon ståndpunkt till frågan om optionsrätt till butikslokaler, vilken fråga ställer sig något annorlunda. Detta spörsmål förtjänar måhända närmare övervägas i samband med en framtida revision av nyttjanderättslagen.

Hyresstegringslagen innehåller bestämmelser om *förbud mot rivning och sammanslagning av bostadslägenheter* samt mot *förändrad användning* av sådana. Det har från vissa håll föreslagits, att detta förbud skulle bibehållas även efter hyresstegringslagens upphörande. Enligt styrelsens mening är emellertid rivning i större omfattning icke att befara, och vad angår sammanslagning och förändrad användning av bostadslägenheter, lära nu rådande konjunkturer driva utvecklingen i rakt motsatt riktning mot den, som förespråkarna för bestämmelsernas bibehållande synas frukta.

Man har vidare påyrkat skärpta bestämmelser angående *bostadsinspektion*. Styrelsen erinrar med anledning härav, att hälsovårdsstadgan, som innehåller nu gällande föreskrifter i ämnet, trädde i kraft så nyligen som år 1920. Bostadsbristen har lagt hinder i vägen för en effektiv tillämpning av dessa föreskrifter, och det synes då mindre lämpligt att skrida till en revision av dem, innan man ens hunnit pröva vad man kan åstadkomma genom att effektivt tillämpa dessa föreskrifter.

Slutligen har man från skilda håll förordat, att *formulär till hyreskontrakt* skulle utarbetas genom det allmännas försorg, ja till och med fastställas i lag.

Hittills brukliga kontraktsformulär hava upprättats genom hyresvärdarnas eller deras organisationers försorg. De däri avtryckta allmänna bestämmelserna äro enligt styrelsens mening obestridligen avfattade så, att de ensidigt tagit sikte på att söka tillgodose hyresvärdens intressen, och hava i åtminstone ett formulär, som styrelsen haft tillfälle att granska, haft en rent utmanande lydelse.

Styrelsen framhåller emellertid, att man icke bör tillmäta dylika bestämmelser alltför stor betydelse. I nyttjanderättslagen (3 kap. 25 §) föreskrives nämligen uttryckligen, att man i hyresavtal ej må stadga annat förbehåll för hyresrättens förverkande än vissa i lagen angivna och att, om sådant förbehåll skett, detsamma är utan verkan.

Det skulle möta synnerliga svårigheter att i lag fastställa ett lämpligt kontraktsformulär. Om man därvid förbjöde, att avtalet finge innehålla bestämmelser utöver de i formuläret angivna, betoge man hyresgästen möjligheten att i kontraktet få infört anteckningar, som helt och hållet kunde vara till hans förmån, exempelvis att hyresvärden åtagit sig vissa reparationer o. d.

Det lärer hava varit bristen på ett opartiskt avfattat kontraktsformulär, som föranlett hyresgästerna att acceptera de hittills brukliga blanketterna. Styrelsen erinrar emellertid, att denna brist åtminstone i huvudstaden nyligen blivit avhjälpt, i det att ett opartiskt avfattat formulär genom enskilt initiativ utgivits av trycket och förts i marknaden.

Det må nämnas, att socialstyrelsen vid avgivande av nu återgivna utlåtande varit enhällig.

Förhållandena på bostadsmarknaden vid 1922 års oktoberflyttning

samt utsikterna till kommande år.

Kungl. Maj:t har genom beslut den 28 april 1922 anbefallt socialstyrelsen att inkomma med yttrande och förslag dels till erforderliga övergångsbestämmelser vid avvecklingen av lagen den 17 juni 1921 med vissa ändrade bestämmelser mot oskälig hyresstegring m. m., vilken lag gäller till och med den 30 september 1923, och dels till sådana ändringar i den allmänna hyreslagstiftningen eller andra författningsföreskrifter av icke provisorisk natur, som styrelsen i detta sammanhang kunde finna påkallade och lämpliga. Upphävandet av den sedan år 1917 gällande hyresstegringslagstiftningen måste i viss mån anses som ett steg ut i det ovissa. Även för avgivande av förslag i den begränsade omfattning, som det av Kungl. Maj:t lämnade uppdraget avser, har det därför synts angeläget, att intet eftersättes i fråga om förebringandet av material för bedömande av den situation, som vid den fastställda tidpunkten för lagens upphävande kan förväntas inträda på bostads-

Antalet husvilla samt förhållandena på bostadsmarknaden i städerna i oktober 1922

Städer	Husvilla, som sökt kommunens hjälp		Antal lägenheter under uppförande			Antal ej påbörjade lägenheter, för vilka byggnadslov meddelats			Bostadsbrist befaras 1923
	familjer	personer	t. o. m. 2 rum o. kök	större lägenheter	Summa	t. o. m. 2 rum o. kök	större lägenheter	Summa	
Södertälje	—	—	6	22	28	15	—	15	Ja
Djursholm	—	—	6	11	17	—	—	—	Nej
Vaxholm	—	—	6	1	7	2	—	2	Nej
Norrtälje	—	—	18	3	21	—	2	2	Nej
Östhammar	—	—	2	3	5	—	—	—	Nej
Öregrund	—	—	1	1	2	2	—	2	Nej
Sigtuna	—	—	—	4	4	—	—	—	Nej
Uppsala	1	5	36	8	44	6	1	7	Nej
Enköping	—	—	1	1	2	—	—	—	Nej
Nyköping	—	—	—	2	2	9	—	9	Nej
Katrineholm	—	—	21	2	23	—	—	—	Nej
Eskilstuna	—	—	26	2	28	—	—	—	Nej
Torshälla	—	—	1	—	1	—	—	—	Nej
Strängnäs	3	14	15	3	18	—	—	—	Nej
Mariefred	—	—	—	1	1	—	—	—	Obest.
Trosa	—	—	3	1	4	.	.	.	Obest.
Linköping	—	—	27	18	45	15	4	19	Ja
Norrköping	—	—	50	30	80	9	15	24	Nej
Söderköping	—	—	4	7	11	—	—	—	Obest.
Motala	—	—	16	8	24	4	3	7	Nej
Vadstena	—	—	4	1	5	2	—	2	Ja
Skänninge	—	—	.	.	.	.	.	.	Obest.
Mjölby	2	9	13	5	18	6	2	8	Ja
Jönköping	—	—	39	24	63	44	8	52	Nej
Huskvarna	—	—	1	1	2	—	—	—	Nej
Nässjö	—	—	19	16	35	2	3	5	Nej
Värnamo	—	—	4	6	10	—	—	—	Nej
Vetlanda	—	—	6	2	8	—	1	1	Nej
Eksjö	—	—	3	7	10	12	—	12	Obest.
Tranås	3	22	23	7	30	—	—	—	Nej
Gränna	—	—	3	2	5	—	—	—	Nej
Växjö	—	—	2	3	5	—	2	2	Nej
Kalmar	—	—	37	33	70	12	15	27	Nej
Oskarshamn	—	—	7	4	11	.	.	.	Nej
Västervik	—	—	9	5	14	—	—	—	Ja
Vimmerby	—	—	2	—	2	—	—	—	Nej
Borgholm	—	—	2	6	8	—	3	3	Nej
Visby	1	3	—	—	—	—	2	2	Nej
Karlskrona	12	41	15	14	29	1	—	1	Ja
Ronneby	—	—	—	9	9	.	.	.	Nej
Karlshamn	10	44	5	7	12	3	—	3	Nej
Sölvesborg	—	—	.	.	.	.	.	.	Nej
Kristianstad	6	26	9	28	37	2	5	7	Ja
Simrishamn	—	—	—	1	1	—	—	—	Nej
Ängelholm	—	—	2	—	2	1	—	1	Nej
Hässleholm	—	—	—	6	6	—	1	1	Nej
Malmö	32	135	147	65	212	24	33	57	Ja
Lund	1	4	5	7	12	2	8	10	Ja
Landskrona	24	138	6	10	16	12	6	18	Ja
Hälsingborg	1	4	38	80	118	20	9	29	Nej
Eslöv	2	9	5	7	12	—	1	1	Ja
Ystad	2	11	1	3	4	4	1	5	Ja
Trälleborg	4	18	12	7	19	7	8	15	Ja
Halmstad	4	24	26	13	39	—	—	—	Nej
Laholm	—	—	4	11	15	—	—	—	Nej

Antalet husvilla samt förhållandena på bostadsmarknaden i städerna i oktober 1922
(forts.)

Städer	Husvilla, som sökt kommunens hjälp		Antal lägenheter under uppförande			Antal ej påbörjade lägenheter, för vilka byggnadslov meddelats			Bostadsbrist befaras 1923
	familjer	personer	t. o. m. 2 rum o. kök	större lägenheter	Summa	t. o. m. 2 rum o. kök	större lägenheter	Summa	
Falkenberg	—	—	15	7	22	—	—	—	Nej
Varberg	—	—	—	1	1	—	—	—	Obest.
Kungsbacka	—	—	19	7	26	.	.	.	Nej
Göteborg	34	131	385	117	502	54	—	54	Ja
Mölndal	2	12	120	52	172	10	—	10	Ja
Kungälv	—	—	3	3	6	1	—	1	Nej
Marstrand	—	—	—	—	—	.	.	.	Nej
Lysekil	—	—	1	—	1	—	—	—	Nej
Uddevalla	—	—	—	7	7	2	—	2	Ja
Strömstad	—	4	3	—	3	.	.	.	Obest.
Vänersborg	—	—	24	13	37	15	3	18	Obest.
Trollhättan	—	—	90	13	103	—	—	—	Ja
Alingsås	—	—	12	3	15	5	8	13	Ja
Borås	—	—	51	15	66	43	14	57	Ja
Ulricehamn	—	—	7	21	28	1	—	1	Nej
Åmål	2	8	95	32	127	.	.	.	Nej
Mariestad	—	—	5	1	6	—	—	—	Nej
Lidköping	—	—	39	12	51	20	4	24	Obest.
Skara	—	—	—	6	6	.	.	.	Obest.
Skövde	2	10	4	17	21	2	2	4	Ja
Hjo	1	5	4	—	4	—	—	—	Nej
Tidaholm	—	—	12	2	14	15	5	20	Ja
Falköping	—	—	6	10	16	5	7	12	Nej
Karlstad	—	—	6	22	28	13	16	29	Nej
Kristinehamn	—	—	14	6	20	2	6	8	Nej
Filipstad	—	—	6	1	7	.	.	.	Nej
Arvika	—	—	6	4	10	6	2	8	Nej
Örebro	—	—	65	15	80	12	6	18	Ja
Askersund	—	—	—	1	1	—	—	—	Obest.
Nora	—	—	3	2	5	—	—	—	Nej
Lindesberg	—	—	10	10	20	—	—	—	Nej
Västerås	—	—	19	2	21	1	1	2	Nej
Sala	1	5	4	1	5	1	1	2	Ja
Köping	—	—	7	1	8	—	—	—	Obest.
Arboga	—	—	4	1	5	—	—	—	Nej
Falun	—	—	51	23	74	.	.	.	Nej
Säter	—	—	14	1	15	6	—	6	Nej
Hedemora	—	—	15	15	30	—	—	—	Nej
Avesta	—	—	—	1	1	—	—	—	Obest.
Ludvika	—	—	2	3	5	7	3	10	Obest.
Gävle	—	—	.	.	.	.	.	.	Obest.
Söderhamn	—	—	4	18	22	—	5	5	Nej
Hudiksvall	3	17	14	7	21	11	2	13	Nej
Härnösand	2	11	6	10	16	—	—	—	Nej
Sundsvall	—	—	20	5	25	6	2	8	Nej
Sollefteå	—	—	—	13	13	—	1	1	Nej
Örnsköldsvik	—	—	7	10	17	—	—	—	Obest.
Östersund	—	—	36	18	54	.	.	10	Ja
Umeå	—	—	3	4	7	—	—	—	Ja
Skellefteå	—	—	—	—	—	—	—	—	Nej
Luleå	—	—	21	12	33	—	—	—	Ja
Piteå	—	—	2	—	2	—	—	—	Obest.
Boden	1	7	20	10	30	23	3	26	Nej
Haparanda	—	—	1	1	2	.	.	.	Nej
Samtliga	**156**	**717**	**1 943**	**1 074**	**3 017**	**477**	**224**	**711**	—

marknaden. I sådant hänseende torde vissa erfarenheter stå att hämta beträffande de förhållanden, som kommit att råda vid oktoberflyttningen år 1922.

I detta syfte har styrelsen i slutet av oktober detta år gjort en hänvändelse till magistraterna, resp. stadsstyrelserna i städerna (utom Stockholm) med begäran, att de skulle å ett för ändamålet upprättat frågeformulär meddela vissa summariska uppgifter, som kunde vara belysande för förhållandena på bostadsmarknaden å resp. orter. I formuläret anhölls, att vederbörande, efter samråd med stadens byggnadsnämnd, hyresnämnd, fattigvårdsnämnd och bostadsinspektör (stadsläkare), ville för sin orts vidkommande meddela möjligast noggranna och fullständiga svar å vissa däri framställda frågor rörande bostadstillgången vid oktoberflyttningen 1922, den pågående och planerade bostadsproduktionen samt den sannolika ställningen på bostadsmarknaden den 1 oktober 1923. Svaren utbådos insända snarast möjligt, och i medlet av november hade formulär från samtliga tillfrågade städer återkommit besvarade.

För Stockholms vidkommande hava liknande uppgifter, utan direkt användande av frågeformuläret, men med ledning av detsamma, inhämtats genom hänvändelse till i ämnet sakkunniga kommunala myndigheter.

Vad först beträffar förhållandena i *landsortsstäderna*, hava de betydelsefullaste av de sålunda erhållna data ortsvis sammanställts i förestående tabell. En sammanfattning av undersökningens resultat med avseende på särskilda ortsgrupper meddelas i det följande.

Styrelsen hade till en början anmodat vederbörande att meddela, huruvida tillgången på bostadslägenheter av tre olika kategorier, nämligen smålägenheter om högst 2 rum och kök, medelstora lägenheter om 3—5 rum och kök samt större lägenheter, enligt deras uppfattning borde betecknas såsom tillräcklig, knapp eller otillräcklig. Resultatet härav framgår av nedanstående tablå:

Städer med		Bostadstillgång vid oktoberflyttningen 1922									
		smålägenheter			medelstora lägenh.			större lägenheter			
		tillräckl.	knapp	otillräckl.	tillräckl.	knapp	otillräckl.	tillräckl.	knapp	otillräckl.	ej uppgiven
över 100 000 inv. .		—	—	2	—	—	2	—	2	—	—
10—100 000 » .	ant.	1	18	13	8	20	4	19	10	3	—
	%	3·1	56·3	40·6	25·0	62·5	12·5	59·4	31·2	9·4	—
övriga	ant.	29	34	12	46	27	2	53	17	3	2
	%	38·7	45·3	16·0	61·3	36·0	2·7	70·7	22·7	4·0	2·6
samtliga städer . .	**ant.**	**30**	**52**	**27**	**54**	**47**	**8**	**72**	**29**	**6**	**2**
	%	27·5	47·7	24·8	49·6	43·1	7·3	66·1	26·6	5·5	1·8

Uppgifter hade vidare begärts om antalet familjer och personer, som vid oktoberflyttningen 1922 nödgats ansöka om kommunens hjälp för erhållande av husrum, samt huruvida och på vad sätt sådan hjälp beretts dessa. Med avseende härå må meddelas efterföljande uppgifter, vilka dock, på grund av husvillhetsbegreppets rätt så svävande och såvaravgränsade natur, må återgivas med någon reservation.

Städer med	Ant. städer	Husvilla, som sökt kommunens hjälp		Husvilla, åt vilka kommunen anskaffat husrum i skolor o. d.		eljest		Husvilla, åt vilka husrum ej kunnat beredas	
		familjer	personer	familjer	personer	familjer	personer	familjer	personer
över 100 000 inv.	2	66	266	—	—	42	167	—	—
10—100 000 »	11	58	285	28	161	25	103	5	21
övriga	13	32	166	6	24	19	112	5	21
samtliga	**26**	**156**	**717**	**34**	**185**	**86**	**382**	**10**	**42**

Tablån omfattar icke de på sina håll rätt talrika familjer, som redan vid tidigare flyttningsdagar stått utan bostad och vilka av myndigheterna inkvarterats i skolor eller på liknande provisoriskt sätt. Såsom synes, upptager tablån endast 26 städer, vilket innebär, att i flertalet av rikets städer husvillhet icke förekommit.

Det må emellertid härvid nogsamt beaktas, vad även från ett flertal städer direkt framhållits, nämligen att vid sidan av den sålunda redovisade direkta husvillheten finnes en dold sådan av delvis mycket stor omfattning. Sålunda påpekas, att vederbörande myndigheter på grund av rådande bostadsbrist nu i det längsta draga sig för att utdöma till bostäder alldeles olämpliga lägenheter, och att mycket svåra fall av inneboende och överbefolkning ofta föreligga. Så anför hälsovårdsnämnden i Göteborg, att bostadsinspektionen har kännedom om ett halvt tusental fall, där två familjer måste dela en helt liten, för en familj avsedd bostad. Härtill komma alla de lägenheter, som ligga under markens nivå, sakna nödig dagerbelysning eller på annat sätt äro olämpliga att bebo. I nu avsedda fall har hälsovårdsnämnden måst inskränka sig till att söka hålla bostäderna i så drägligt skick som möjligt, men en sådan nära nog absolut passivitet från hälsovårdsnämndens sida kan dock ej i längden försvaras, utan måste man räkna med, att ett betydande antal av de sämsta lägenheterna inom kort tvångsvis måste avföras från bostadsmarknaden. — Stadsläkaren i Malmö meddelar, att i staden nu finnas 198 bebodda, men till bostäder otjänliga en- och tvårumslägenheter. — Från Eskilstuna skrives, att ehuru inga familjer äro direkt husvilla, kan dock bostadsbrist anses föreligga, särskilt enär en del nygifta personer äro nödsakade att innebo hos anhöriga och åtskilliga familjer att bebo högst underhaltiga bostäder, som hälsovårdsnämnden endast på grund av rådande bostadsknapphet tills vidare uppskjutit att utdöma. — Från Lindesberg meddelas, att bostadstillgången uppgivits såsom tillräcklig, därför att alla bostadssökande kunnat erhålla bostad i tillgängliga lägenheter, vilka emellertid i ett flertal fall äro sådana, att de icke uppfylla rimliga anspråk på utrymme och bekvämlighet. Liknande uttalanden föreligga från ett flertal andra orter. Från vissa städer meddelas även, att familjer måst hyra bostad å angränsande orter på grund av omöjligheten att erhålla sådan i själva staden.

Beträffande den nu pågående byggnadsverksamheten med avseende å bostadslägenheter, vilka beräknas bliva färdiga före den 1 oktober 1923, hava uppgifter lämnats från 106 städer, av vilka emellertid Visby, Marstrand och Skellefteå upplyst, att ingen byggnadsverksamhet pågår. Efterföljande

tabeller innehålla sammanställningar av inkomna uppgifter rörande dels den pågående byggnadsverksamheten, dels antalet meddelade men hittills outnyttjade byggnadslov för bostadslägenheter.

Städer med	Antal städer	Antal lägenheter under uppförande: 1 rum	1 rum och kök	2 rum och kök	3 rum och kök	4 rum och kök	5 och flera rum och kök	Summa
över 100 000 inv.	2	100	201	231	85	52	45	714
10—100 000 »	30	60	183	482	240	105	127	1 197
övriga	71	17	218	451	195	111	114	1 106
samtliga	**103**	**177**	**602**	**1 164**	**520**	**268**	**286**	**3 017**

Uppgifter om meddelade byggnadslov för bostadslägenheter, som ännu ej påbörjats, ha ingått från 95 städer, därav dock nekande svar från 38. De siffermässiga svaren meddelas här nedan:

Städer med	Antal städer	Antal ej påbörjade lägenheter, för vilka byggnadslov meddelats: små-lägenheter	större lägenheter	tillhopa
över 100 000 inv.	2	78	33	111
10—100 000 »	24	237	132	379[1]
övriga	31	162	59	221
samtliga	**57**	**477**	**224**	**711**

I frågeformuläret hade slutligen begärts uppgift om, huruvida nu eventuellt rådande bostadsknapphet ansåges bliva avhjälpt genom nybyggnadsverksamhet eller genom bättre utnyttjande av förhandenvarande bostadsutrymmen (inkl. kontorslokaler o. d.) eller om bostadsbrist befarades föreligga den 1 oktober 1923. I de i anledning härav gjorda uttalandena betonas genomgående de stora svårigheter det möter att förutse den kommande utvecklingen på bostadsområdet. Det påpekas, att många faktorer, vilkas inverkan ej nu kan fastställas, spela in och göra ett bedömande osäkert, såsom storleken av in- och utflyttning av familjer, ortsindustriens ökade eller minskade behov av arbetskraft, byggnadsverksamhetens omfattning nästa år särskilt beträffande mindre byggen, såsom egna hem och dylika, vilka i allmänhet påbörjas på våren och ändå kunna slutföras till hösten. Till bättre utnyttjande av förhandenvarande bostadsutrymme, inbegripet kontorslokaler o. d., sättas i regel skäligen små förhoppningar.

I såväl Göteborg som Malmö befaras bostadsbrist komma att föreligga. Från Göteborg anför hyresnämnden, att nuvarande bostadsknapphet ej torde kunna bliva avhjälpt genom nu pågående eller planerade byggnadsföretag, utan kan med säkerhet förutsägas, att det den 1 oktober 1923 i samhället fortfarande kommer att råda svår bostadsbrist. Drätselkammaren skriver, att frågan f. n. ej kan med säkerhet bedömas, men att sannolikt bostadsbrist torde komma att göra sig gällande den 1 oktober 1923.

Av övriga städer med över 10 000 invånare meddela 16 (50 %), att bostadsbrist till den 1 oktober 1923 troligen ej är att befara. I 15 städer (46·9 %)

[1] Beträffande Östersund ha uppgivna 10 lägenheter ej fördelats efter storlek.

motses bostadsbrist beträffande ena eller andra slaget av lägenheter. Beträffande 7 av dessa städer, nämligen Karlskrona, Landskrona, Lund, Trälleborg, Trollhättan, Örebro och Luleå, synes härvid avses såväl medelstora som mindre bostäder. I 6 städer, nämligen Södertälje, Linköping, Västervik, Kristianstad, Ystad och Östersund, befaras endast brist å smålägenheter och i 2, Borås och Uddevalla, brist blott på medelstora lägenheter.

Bland de mindre städerna anse 49 eller 65·3 %, att ingen bostadsbrist torde vara att befara den 1 oktober 1923. Däremot fruktas bostadsbrist i 9 smärre städer (12 %), nämligen Eslöv, Mölndal, Alingsås, Tidaholm, Sala, Umeå, Vadstena, Mjölby och Skövde, i de 3 sistnämnda dock endast beträffande smålägenheter. Från 17 städer (22·7 %) hava uppgifter i detta hänseende ej ansetts kunna lämnas.

Övergår man därefter till förhållandena i *Stockholm*, giva de för huvudstadens vidkommande från vederbörande myndigheter erhållna uppgifterna vid handen följande.

Vid 1922 års oktoberflyttning torde bostadstillgången inom huvudstaden varit otillräcklig, utom vad angår större lägenheter.

Å Stockholms stads bostadsförmedlingskontor hade vid nämnda tid såsom husvilla låtit anteckna sig 373 familjer om tillhopa 1 191 personer. Av dessa behövde staden omhändertaga 39 familjer om 136 personer. Därvid bereddes åt 32 familjer om 113 personer bostad i stadens fastigheter, medan 7 familjer om tillhopa 23 personer erhöllo inkvartering av mera provisorisk natur. Återstående 334 såsom husvilla anmälda familjer synas själva ha skaffat sig bostad, i regel genom inhysning hos andra. Erinras må emellertid om att, enligt vad erfarenheten visar, familjemedlemmarna vid dylik inhysning ofta måste åtskiljas och taga bostad på flera håll.

Beträffande den i huvudstaden pågående byggnadsverksamheten hade under 1922 års tre första kvartal byggnadslov beviljats för 1 086 bostadslägenheter, omfattande 3 342 rum och 976 kök. Av dessa voro 110 enkelrum, dubbletter o. d., 171 lägenheter om ett rum och kök, 246 om 2 rum och kök samt 180 om 3 rum och kök, medan återstående 379 voro större lägenheter. Erinras må tillika om det nyligen fattade beslutet att genom stadens försorg låta uppföra bostadshus, inrymmande c:a 500 smålägenheter, avsedda att kunna tagas i bruk senast den 1 oktober 1923. Dessa lägenheter ingå ej bland dem, för vilka enligt här ovan meddelade uppgifter byggnadslov beviljats.

Under tiden januari—oktober 1922 hade avsynats sammanlagt 490 nybyggda bostadslägenheter om tillhopa 1 443 rum och 441 kök mot 1 173 lägenheter om 2 566 rum och 1 019 kök under samma tid föregående år. Bland de år 1922 nybyggda bostäderna funnos 49 enkelrum och dubbletter samt 53 enrums-, 119 tvårums- och 87 trerumslägenheter, medan återstående 182 voro större våningar om 4 eller flera rum och kök.

På frågan, huruvida bostadsbrist kunde befaras till 1923 års oktoberflyttning, ha huvudstadens myndigheter ej ansett sig kunna giva något bestämt svar.

Arbetslöshetskommissionens yttrande om hjälpverksamheten under år 1923.

I en till statsrådet och chefen för socialdepartementet den 14 december 1922 avlåten skrivelse har statens arbetslöshetskommission avgivit yttrande rörande frågan, huruvida några medel utöver redan beviljade anslag borde äskas av 1923 års riksdag för fortsatt understödsverksamhet och anordnande av nödhjälpsarbeten för arbetslösa. Kommissionen lämnar härvid först en översikt över läget på arbetsmarknaden under året och de åtgärder, som från det allmännas sida vidtagits till lindrande av rådande arbetslöshet. Krisens kulmen nåddes redan i slutet av januari, då 163 000 personer beräknades vara arbetslösa. Under de nästföljande månaderna kunde visserligen en märkbar ljusning iakttagas, men ännu i april höll sig antalet arbetslösa betydligt över 100 000-talet. Som vidare utsikterna för framtiden alltjämt måste betecknas som synnerligen ovissa, fann sig riksdagen böra, med godkännande av den för årets hjälpverksamhet framlagda planen, oavkortat bevilja av Kungl. Maj:t för dess genomförande äskade medel, inalles 85 milj. kr. för år 1922 och 5 milj. kr. för år 1923.

Ställningen på arbetsmarknaden förbättrades emellertid alltmera, och det blev snart uppenbart, att lättnaden ej enbart var en säsongföreteelse, utan att man hade att räkna med en tydlig återgång mot mera normala förhållanden. Särskilt trävaru- och byggnadsindustrierna kunde från och med sommarens inträde glädja sig åt en jämförelsevis gynnsam konjunktur. Antalet arbetslösa nedgick stadigt och nådde under sensommaren sin hittills lägsta siffra, 35 000.

Under sådana omständigheter och i betraktande av att den ursprungliga hjälpplanen under årets första månader måst avsevärt överskridas, ansåg sig kommissionen, därvid följande principer, som med framgång tillämpats även föregående år, böra i och med den varmare årstidens inträde vidtaga åtgärder för avstängning från den offentliga hjälpverksamheten av i främsta rummet sådana arbetslösa, vilka under sommarsäsongen kunde anses ha möjligheter att skaffa sig arbete på egen hand, och ha de sålunda genomförda restriktionerna på grund av den fortgående förbättringen i arbetslöshetsläget i det stora hela kunnat upprätthållas även under höstmånaderna. Endast vad beträffar de yrkesgrupper, inom vilka arbetslöshet i större utsträckning ännu är tillfinnandes, nämligen arbetarna inom gruv-, bruks- och verkstadsindustrierna samt affärsanställda, har utdelning av understöd ännu visat sig erforderlig. Ungkarlar hava helt och hållet kunnat uteslutas från den kontanta understödsverksamheten. Kommissionen har liksom under föregående år strävat att anpassa hjälpverksamheten efter de skiftande säsongerna och konjunkturerna på arbetsmarknaden.

Till följd av nedgången i arbetslösheten och kommissionens av förhållandena betingade restriktiva åtgärder har hjälpverksamhetens omfattning från årets början kunnat avsevärt nedbringas. Antalet understödstagare, när det var som störst under vintermånaderna, utgjorde 65 000 och antalet nödhjälpsarbetare 31 000. Under sensommaren voro motsvarande siffror 2 000 à 2 500 resp. 20 000, och de ha sedan hållit sig ganska konstanta.

Kommissionen framhåller vidare, att tyngdpunkten av de statliga hjälpåtgärderna alltmera förlagts till de statliga *nödhjälpsarbetena*. Som kommissionens verkställande organ för dessas utförande fungera alltjämt Södra Sveriges statsarbeten i Göteborg och Norrlands statsarbeten i Umeå under ledning av var sin, av Kungl. Maj:t utsedda arbetsdirektion. Arbetena ha framför allt utgjorts av vägarbeten — ej mindre än cirka 960 kilometer nyanlagda eller ombyggda allmänna vägar ha under året genom statsarbetenas försorg färdigställts — men även en mångfald andra företag ha kommit till utförande, såsom arbeten av olika slag på allmänna skogar, vattenreglerings- och utdikningsföretag, gatuarbeten, planeringsarbeten på idrottsplatser, skjutbanor, flygfält, flottledsarbeten, kolonisationsarbeten o. d. Uppdragsgivare ha varit såväl kommuner, väghållningsdistrikt, flottningsföreningar m. fl. som ock statliga myndigheter. I allmänhet har kommissionen till utförande sökt välja sådana företag, som — förutom att de varit till nytta för det allmänna och legat i närheten av arbetslöshetscentra, vilka synpunkter givetvis varit avgörande — även fordrat mindre kvalificerad arbetskraft och dessutom varit så beskaffade, att de utan olägenhet kunnat avslutas i ofullbordat skick, därest tillgången på arbetslösa skulle tryta. I sistnämnda syfte har i kontrakten mellan statsarbetena och uppdragsgivaren en klausul intagits, vilken befriar kommissionen från skyldigheten att färdigställa nödhjälpsarbeten, som beslutats och igångsatts med rådande arbetslöshet på vederbörande ort som förutsättning. Med hänsyn till att så många faktorer äro att taga i betraktande vid valet av nödhjälpsarbeten, finner kommissionen resultatet av desamma tillfredsställande. De sammanlagt cirka 70 milj. kr., som under åren 1921 och 1922 av statsmedel utgivits för nödhjälpsarbeten av olika slag ha — framhåller kommissionen — åstadkommit verkliga och varaktiga nyttigheter, ofta av direkt produktiv natur, som nationalekonomiskt sett utgöra en mot utgifterna svarande ökning av landets realkapital. Härtill kommer den betydelse, som anvisningen till nödhjälpsarbete alltjämt äger för att förebygga understödsverksamhet och pröva de understöddas arbetsvillighet, samt den välsignelse arbetet utgör för de arbetslösa själva, i jämförelse med den demoraliserande sysslolösheten vid långvarigt understöd.

Rörande sin lönepolitik meddelar kommissionen, att under våren åtgärder vidtogos för att jämlikt statsmakternas direktiv reducera nödhjälpsarbetarnas löneförmåner, så att de understego de löner, som gällde för grovarbetare på den öppna arbetsmarknaden. Genom att indela landets kommuner i olika grupper med ledning av grovarbetarlönerna blev man i tillfälle att företaga en enhetlig korrigering av nödhjälpslönerna efter fluktuationerna på arbets-

marknaden. Kommissionen medger, att det i praktiken visat sig särdeles vanskligt att söka bringa nödhjälpsarbetarnas dagsförtjänster i överensstämmelse med det sålunda för varje särskild ort fastställda maximum. Den reduktion av nödhjälpslönerna, som emellertid kom till stånd våren 1922, resulterade i en del strejker och blockader från nödhjälpsarbetarnas sida. Sedan dessa konflikter bilagts, har arbetsfreden icke blivit nämnvärt störd vid de statliga nödhjälpsarbetena, och de säregna villkor, varunder statsarbetena bedriva sin verksamhet, synas efter hand hava vunnit mera förståelse hos de arbetslösa.

Efter att hava omnämnt kommunernas och landstingens uppoffrande insatser i arbetslöshetspolitiken samt lämnat en del uppgifter rörande användningen av de arbetslöshetsmedel, som utgått till statsbeställningar hos industrien — inalles ha, uppger kommissionen, för detta ändamål under år 1922 använts bortåt 14·7 milj. kronor — övergår kommissionen till att lämna en översikt över arbetslöshetsanslagets ställning vid årets slut. Av densamma framgår, att utgifterna under året uppgått till 71·3 milj. kronor, därav till Södra Sveriges statsarbeten och Norrlands statsarbeten ej mindre än 41 milj. kronor och till understödsverksamheten cirka 11 milj. kronor. Till disposition under åren ha stått anslag å inalles 88 milj. kronor, vadan behållningen till år 1923 kan uppskattas till cirka 16·7 milj. kronor. En avsevärd besparing har sålunda uppstått, framförallt beroende på att kommissionen kunnat begränsa hjälpverksamheten till vissa av kristidsarbetslöshet ännu berörda fack och därför ansenligt nedbringa kostnaderna för densamma.

Till disposition för verksamheten under år 1923 står sålunda dels nyssnämnda behållning från år 1922 å 16·7 milj. kronor, dels det av 1922 års riksdag beviljade anslaget för år 1923 å 5 milj. kronor. Vidare har man att räkna med att efter hand ej mindre än cirka 15·2 milj. kronor under loppet av de sex kommande kvartalen i mån av arbetenas färdigställande komma att förfalla till betalning från kommuner, vägstyrelser och andra statsarbetenas uppdragsgivare, vilket belopp utgör deras andel i kostnaderna för statliga nödhjälpsarbeten.

Vid bedömandet av frågan, i vad mån dessa medel kunna vara tillräckliga för hjälpbehovet under den kommande tiden, har kommissionen utgått från det nuvarande konjunkturläget. Kommissionen hyser därvid den uppfattningen, att depressionen i vårt land börjat vika och att ställningen successivt kommer att förbättras. Endast inom gruv-, järn- och metallindustrierna torde i fortsättningen någon nämnvärd hjälpverksamhet behöva förekomma.

Med utgångspunkt från denna uppfattning av läget har kommissionen uppgjort en hjälpplan för tiden från den 1 januari 1923 till den 1 maj 1924, och har därvid kalkylerats med att varje omhändertagen arbetslös, som är anställd i statligt nödhjälpsarbete, skulle komma att åsamka statsverket en kostnad av högst 7·50 kr. per dag — däri inräknat såväl arbetslön som administrationskostnader m. m. — samt att varje arbetslös, som erhåller understöd med statsbidrag, skulle belasta staten med kronor 1·50 per dag. Kommissionen

har vidare gått ut ifrån, att antalet hjälpbehövande, som under de första fem månaderna 1923 skulle utgöra 24 000 personer, så småningom skulle kunna nedbringas, så att under motsvarande tid 1924 endast 6 000 personer skulle vara i behov av hjälp. Under sagda förutsättningar skulle utgifterna intill den 1 maj 1924 uppgå till 29·4 milj. kronor. Vid denna sistnämnda tidpunkt beräknar kommissionen, att dess verksamhet skall kunna helt avvecklas.

Då man torde räkna med en tillgång på, som ovan visats, icke mindre än 36·9 milj. kronor, skulle sålunda ytterligare medel icke vara erforderliga för täckande av de påräknade utgifterna, utan i stället ett beräknat överskott å cirka 7·5 milj. kronor stå till förfogande vid utgången av sagda period.

Med hänsyn till vad kommissionen förut anfört, anser kommissionen för sin del därför, att inga äskanden hos årets riksdag behöva göras för arbetslöshetens bekämpande. Kommissionen förutsätter givetvis därvid, att några av nu okända anledningar förorsakade rubbningar i det svenska näringslivets återhämtning från världskrisen ej skola komma att inträffa.

Den ovan relaterade ståndpunkten har hävdats av kommissionens majoritet, hrr Pegelow, Huss, v. Koch, Järte, Paues och Dahl, under det att de trenne återstående medlemmarna i kommissionen, hrr Hagman, Holmström och Thorberg, icke ansett sig kunna tillråda ett avstående från anslagsäskanden hos nästkommande riksdag. I en till framställningen fogad reservation ställa sig de nämnda ledamöterna skeptiska mot det enligt deras mening alltför optimistiska betraktelsesätt beträffande arbetsmarknadens fortsatta utveckling till det bättre, som gjorts gällande av majoriteten, och anse vidare, att man icke som kommissionens flertal kan räkna med att samtliga fordringar hos kommuner och vägdistrikt skola återbetalas. Reservanterna hålla före, att det icke torde vara möjligt att avveckla kommissionens verksamhet, förrän arbetslöshetsförsäkringsfrågan erhållit sin lösning och möjligheter härigenom beredas de arbetslösa att i annan ordning erhålla nödigt understöd. De ha därför önskat, att kommissionen hos Kungl. Maj:t skulle hemställt om ett anslag för tiden 1 juli 1923—30 juni 1924 å 10 milj. kronor.

Socialstyrelsens utlåtande om mellanhandssystemet inom livsmedelshandeln.

Genom remiss den 14 augusti 1922 hade Kungl. Maj:t anbefallt socialstyrelsen avgiva utlåtande över det av särskilt tillkallade sakkunniga avgivna betänkandet angående olägenheterna vid mellanhandssystemet inom livsmedelshandeln. I skrivelse till Konungen den 2 december har styrelsen till åtlydande härav anfört följande:

De sakkunniga framhålla, att det ur samhällets synpunkt såsom ledande grundsats måste framställas krav på att varudistributionen ordnas så, att densamma drager så små kostnader som möjligt. Vid sidan härav, yttras det, saknas ur denna synpunkt

anledning att godkänna den uppfattningen, som ofta hävdas av yrkets utövare, att handlandena hava rätt att betinga sig *sådan förtjänst, att envar av dem kan leva* på yrket. Befinnes handeln illa organiserad, omkostnaderna onödigt höga eller antalet handlande onödigt stort, då är handelns vinstmarginal för hög, även om den blott bereder yrkets utövare en anspråkslös utkomst.

Socialstyrelsen kan till fullo instämma i denna de sakkunnigas principståndpunkt, men synes det i detta sammanhang böra betonas, att, såsom de sakkunniga också framhållit, även åtskilliga produktionsgrenar inom livsmedelsindustrien, med mer eller mindre monopolartad ställning vare sig inom sin ort eller inom hela riket, haft möjlighet att särskilt under åren efter världskrigets slut utöva ett bestämmande inflytande å detaljprisernas bibehållande vid en högre nivå, än vad som varit ur produktionssynpunkt erforderligt och ur det allmännas synpunkt gagneligt.

Styrelsen delar även i huvudsak de slutsatser, till vilka de sakkunniga kommit, nämligen att tvångsingripanden från det allmännas sida i och för handelns organisation under tider av normal varutillförsel icke äro att tillråda, att man ej blott från statens utan även från kommunernas sida bör vidtaga lämpliga åtgärder för att underlätta varutillförsel och varudistribution och så långt ske kan undvika sådana restriktiva bestämmelser, som i dessa avseenden kunna verka hämmande, samt att genom åvägabringande av *opartisk upplysning och på annat sätt självhjälpssträvanden till åstad*kommande av en förbilligad varutillförsel böra stödjas.

Tillämpas dessa grundsatser på det här ifrågavarande området för varudistribution, nämligen livsmedelshandeln, anser styrelsen sig böra instämma i den kritik, som de sakkunniga givit av lagstiftningsåtgärder rörande maximipris, lagstadgade handelsvinster och koncessionssystem för handeln. Likaledes torde de sakkunnigas varning mot kommunal affärsverksamhet vara förtjänt av beaktande. Det vill även synas föga sannolikt, att en lagstiftning mot prisocker kan tänkas bliva av betydelse för att skydda allmänheten mot oskäligt höga priser i andra fall, än då gällande marknadspriser väsentligt överstigas, eller sålunda endast i undantagsfall.

Styrelsen anser sig vidare böra särskilt understryka de sakkunnigas framhållande av att de ordningsföreskrifter för livsmedelshandeln, på vilka ur hygienisk synpunkt framställas krav, bliva underkastade prövning även med avseende på sina ekonomiska konsekvenser. Fara synes eljest föreligga, att åtgärder föreskrivas, vilkas kostnader icke motsvaras av den nytta de kunna göra.

Det torde jämväl vara välbetänkt, att i större utsträckning än vad hittills mångenstädes varit fallet, uppmärksamheten riktas på möjligheten att förminska de frakt- och transportkostnader, som äro förbundna med varudistributionen. Särskilt torde de kommunala myndigheterna genom en praktisk disposition av tomtområden med goda land- och sjökommunikationer till upplags- och försäljningsplatser hava lämpliga tillfällen att bidraga till varudistributionens förbilligande.

Vad beträffar de positiva åtgärder, som av de sakkunniga föreslås, skulle socialstyrelsen direkt beröras av en, nämligen införandet av en fortlöpande *statistik över producentpriser*. Med avseende härå vill socialstyrelsen framhålla, att detta önskemål redan på hösten 1914 framfördes från Kristianstads läns hushållningssällskap och sedermera vann understöd från majoriteten av landets övriga hushållningssällskap samt föranledde försök från styrelsens sida att ordna en dylik statistik, ehuru tidsförhållandena och andra omständigheter då nödgade styrelsen att åter uppgiva detsamma.

Sedermera har frågan åter berörts av bland andra statistiksakkunniga, vilka framhållit den aktuella betydelsen av en dylik statistik. Mellanhandssakkunnigas förslag har jämväl vunnit anslutning från lantbruksstyrelsen och Sveriges allmänna lantbrukssällskap ävensom från en del länsstyrelser m. fl.

Socialstyrelsen, som givetvis erkänner den stora betydelsen av att staten på hithörande område åvägabringar opartisk upplysning, anser sig dock icke böra utan särskilt uppdrag närmare ingå på frågan om den lämpliga organisationen och omfattningen av de ifrågasatta producentprisnoteringarna, utan inskränker sig till att fram-

hålla, att förutsättningarna för deras upptagande måste vara, dels att det konstateras ett så stort intresse för saken bland landets jordbrukare, att man kan räkna på frivillig medverkan från ett tillräckligt stort antal uppgiftslämnare, dels att det beredes tillfälle för personer, som äro förtrogna med jordbrukets avsättningsförhållanden, att yttra sig över vilka varuslag böra inbegripas i noteringarna, huru ofta desamma böra återkomma o. s. v.

De sakkunniga hava vidare hemställt, att Kungl. Maj:t måtte på lämpligt sätt för städer, köpingar och municipalsamhällen framhålla möjligheten och önskvärdheten av att tillsätta en *kommunal prisnämnd* med uppgift att följa prisbildningen inom orten. Tillika hava de sakkunniga föreslagit, att i de fall, då prisnämnder bliva tillsatta, ordförande skulle utses av vederbörande länsstyrelse samt att åt prisnämnderna skulle tillerkännas rätt att avfordra handlandena inom vederbörande nämnds område erforderliga handlingar för att kunna bedöma skäligheten av de priser, som tagas vid försäljning till allmänheten. Av upprättat förslag till instruktion för nämnderna framgår, att de sakkunniga förutsätta, att nämnderna skulle utöva sin verksamhet genom att i de fall, då sådant befunnes påkallat, verkställa undersökningar angående skäligheten av begärda priser samt, om ändring ansåges erforderlig, söka genom underhandling med vederbörande affärsidkare vinna önskat resultat eller, där så ej kunde ske, eventuellt bringa resultatet av nämndens undersökning till allmänhetens kännedom.

Socialstyrelsen vill för sin del icke förneka, att icke prisförhållandena i livsmedelshandeln på en ort kunna bliva sådana, att ingripandet från en kommunal prisnämnd kunde vara befogat och önskvärt. Det synes emellertid styrelsen, som om det vore lämpligt att helt och hållet överlåta till de kommunala myndigheterna själva att avgöra, om dylikt behov föreligger, och i varje fall låta uppdraget bliva av tillfällig karaktär. En prisnämnd som permanent institution skulle sannolikt inom kort antingen hemfalla åt overksamhet eller göra sig impopulär genom ingrepp i fall, som komme att anses såsom obefogade. Styrelsen får därför för sin del avstyrka, att från Kungl. Maj:ts sida göres något uttalande i den av de sakkunniga föreslagna riktningen. Likaledes får styrelsen avstyrka, att åt eventuellt tillsatta prisnämnder tillerkännes särskild rättighet att avfordra handlandena inom vederbörande nämnds område för nämndens verksamhet erforderliga handlingar ävensom att åt länsstyrelserna uppdrages att tillsätta ordförande inom de prisnämnder, som eventuellt bliva tillsatta.

I detta sammanhang vill styrelsen icke underlåta att framhålla, att den av styrelsen insamlade statistiken över detaljpriser å livsmedel giver ett gott tillfälle att bedöma prisutvecklingen å de särskilda orterna. I de samhällen, från vilka fortlöpande prisuppgifter inhämtas, överlämnas dessa i och för granskning till vissa kommunala myndigheter, och därjämte offentliggöres resultatet av detaljprisstatistiken i sådan form, att det å varje ort är möjligt att bedöma vederbörande orts prisläge från månad till månad i förhållande till prisutvecklingen å andra orter och till medeltalet för samtliga rapportorter.

Med avseende slutligen på de sakkunnigas förslag till visst *stöd från det allmännas sida åt den kooperativa verksamheten* vill styrelsen utan eget yrkande endast anföra, att staten, genom det av de sakkunniga omnämnda anslaget under nionde huvudtiteln å 10 000 kronor årligen för främjande av upplysningsverksamhet för ordnandet av avsättningen av lantmannaprodukter ävensom beträffande jordbrukskassorna, redan givit sitt erkännande av allmänintresset utav den kooperativa verksamheten på jordbrukets område och att de sakkunnigas förslag om ett anslag av statsmedel som bidrag till ett centralorgan för den ekonomiska föreningsrörelsen sålunda icke innebär någon principiell nyhet i vad detsamma skulle komma att avse jordbrukskooperationen. Den svenska konsumentkooperationen åter synes redan hava uppnått en sådan styrka, att för dess del någon statshjälp i föreslagen form torde vara överflödig, vilket också av kooperativa förbundet i dess yttrande över mellanhandssakkunnigas betänkande framhållits.

Socialstyrelsens utlåtande angående kolonisationsfrågan i Norrland.

Genom remiss den 14 augusti 1922 hade Kungl. Maj:t anbefallt socialstyrelsen att avgiva utlåtande över kolonisationskommitténs den 31 maj 1922 avgivna förslag till kolonisation å kronoparker i Norrland och Dalarna jämte förslag dels till utsträckt tillämpande av intensivt skogsbruk å de norrländska kronoparkerna, dels till kraftigare befrämjande av egnahemsbildning å enskild jord i Norrland. I anledning härav har socialstyrelsen, efter att ha berett nationalföreningen mot emigrationen tillfälle att avgiva yttrande över förslaget, i skrivelse till Kungl. Maj:t den 30 november 1922 för egen del anfört följande:

I enlighet med de direktiv, som givits, och det sätt, varpå kolonisationskommittén fattat sin uppgift, upptages huvuddelen av förevarande betänkande av utredningar rörande jordbruks- och skogstekniska specialfrågor. Socialstyrelsen har ansett sig ej böra närmare ingå på dessa spörsmål, utan vill företrädesvis uppehålla sig vid kolonisationsfrågans socialpolitiska betydelse. Härvid torde böra beaktas särskilt tvenne synpunkter, vilka visserligen ofta framträda som inbördes motsatta, men i själva verket snarare komplettera varandra. Den ena utgår från det *ekonomiska betraktelsesättet*, som lägger huvudvikten på utvidgning av den odlade jordarealen samt beredande av ökad arbetskraft åt jordbruk, skogsbruk och landsbygdsindustri. Den andra representerar den *sociala synen på saken*, nämligen de stora, obesuttna befolkningslagrens höjande i ekonomiskt och socialt hänseende genom verklig meddelaktighet i fosterjorden och därigenom till medveten samhällssolidaritet.

Under äldre tider skötte kolonisationen sig själv, i någon mån hägnad och befrämjad av statsmakterna, särskilt befallningshavandena ute i orterna, men kanske oftare hämmad och motverkad under inflytande av farhågor för »besuttenhetens» försvagande och därmed skattekraftens nedgång. Utvecklingen gick emellertid sin gång, och den hastigt tillväxande landsbygdsbefolkningen sökte och fann nya hem och nödtorftig bärgning genom vidare uppodling av de gamla hemmanen, genom upptagande av torp- och backstugulägenheter på allmänningarna samt genom uppbrytande av nybyggen på de vidsträckta, kronan formellt tillhörande ödeskogarna i norr.

Så fortgick kolonisationen fram till tiden omkring år 1860, då förhållandena även på detta område började få en helt ny prägel. Sveriges industrialisering inträdde nu på allvar, och särskilt trävaruindustrien utvecklades från en företrädesvis på tillgodoseende av hemmamarknadens relativt små och lokala behov inriktad hantering till en i storindustriella former för världsmarknaden arbetande exportindustri. Härmed följde enormt ökade arbetstillfällen såväl i skogarna som vid sågverk, pappersmassefabriker m. fl. på skogsprodukternas förädling baserade industriföretag. Samtidigt fingo skogarna ett stort och ständigt stigande värde, vilket förhållande mäktigt understödde de från skogsvårdshåll framställda kraven på skogarnas sammanförande till större enheter, möjliggörande en ordnad skogshushållning. Beträffande de sålunda bildade skogskomplexen gjordes, vare sig de befunno sig i statens eller i bolagens hand, enbart skogsekonomiska synpunkter gällande, och i enlighet härmed såg man merendels med ovilja alla bosättningar å skogarna, vilka ej kunde anses alldeles nödvändiga för dessas vård och bevakning efter då tillämpade metoder.

Tendensen att från kolonisation undandraga skogsmarken och därmed större delen av den produktiva landarealen måste givetvis öka de redan förut stora svårigheterna för tillgodoseendet av den »jordhunger», som utgjort och utgör en oförneknelig realitet beträffande stora delar av landsbygdens mindre bemedlade befolkning. En ung bondson eller lantarbetare, som ansåg sin framtid ligga i att bliva sin egen på ett stycke jord, såg föga lockelse i sågverks- och fabriksarbetarens osäkra och osjälvständiga, ehuru kanske mindre mödosamma tillvaro. När den jord han eftersträvade syntes ligga utom räckhåll i hans eget land, vände han ofta blicken mot landet på andra sidan Atlanten, där fri jord stod till förfogande för en och var, som hade nog av kraft och företagsamhet att bryta ny bygd. Närmast gällde detta Förenta staterna, varest år 1862 genomförts den bekanta »homestead»-lagen, som av unionens oupptagna, kartlagda jord enbart mot en låg inskrivningsavgift tillförsäkrade en var, som ville grunda ett eget hem, en jordareal om 80 acres (c:a 33 hektar) i närheten av järnvägslinje och en dubbelt så stor areal inom områden med svårare kommunikationer. Det lider knappast tvivel om, att det varit lockelserna från denna »fria jord» och den därpå grundade farmkulturen, som förmått om icke de flesta så kanhända de bästa elementen av 1860-, 1870- och 1880-talens hundratusentals svenska emigranter att våga den vanskliga färden till det främmande landet i väster.

Den självprövning, som *den stora emigrationen* framkallade i vårt land, lät även jordfrågan framträda som ett betydelsefullt element i det invecklade komplex av orsaker, som föranlett denna stora folkvandring. Man fick emellertid snart ögonen öppna för, att emigrationen till främmande länder djupare sett blott var en fortsättning och vidareutveckling av den väldiga inre omflyttning, som framkallats genom landets fortgående industrialisering och vars utmärkande drag var »flykten från landet» till städer och industrisamhällen. I ännu högre grad än beträffande den transoceaniska emigrationen hade man här att göra med en allmänt västeuropeisk företeelse, vars innebörd och för landsbygdens näringsliv ej mindre än för folkhälsan och samhällstrevnaden vådliga konsekvenser på många håll voro föremål för bekymrat övervägande. När det gällde att fasthålla landsbygdens befolkning, ansågs det bästa medlet vara att bygga på dennas nedärvda kärlek till jorden. Men då i kulturländerna odlingsjorden var mycket knapp och stod högt i pris, ansågos merendels ej andra jordupplåtelser kunna komma i fråga än mycket små brukningsdelar, s. k. »arbetarsmåbruk». Genom tillskapandet av sådana utefter kommunikationslederna avsåg man särskilt i England och Tyskland att möjliggöra för industriarbetarna att bo på landet, men fortfarande ha sitt arbete i staden.

Intresset för *småbruksrörelsen* blev snart starkt även i vårt land. Tanken att söka bereda landsbygdens obesuttna befolkningselement egna små jordbrukshem framfördes först av 1891 års jordbrukslägenhetskommitté, men fick sin slutliga utformning genom 1899 års egnahemskommitté samt 1904 års på dess förslag grundade egnahemslagstiftning. Tankegången i denna var att genom tillhandahållande av statslån mot billig ränta möjliggöra även för obemedlade att på landet förvärva egna hem med äganderätt, i form av antingen bostadslägenheter eller jordbrukslägenheter. Belåningsgränsen sattes dock så låg (högst 5 000 kr.), att de sistnämnda ej kunde bliva annat än »arbetarsmåbruk», vilka ej gåvo ägaren full utkomst och sysselsättning, utan på sin höjd säkerställde hushållens behov av vissa livsförnödenheter. Efter hand bröt emellertid den uppfattningen igenom, att brukningsdelarna borde göras tillräckligt stora för att giva nödtorftigt uppehälle åt en jordbrukarfamilj, utan att det egna jordbrukets och kreatursh ållets avkastning annat än tillfälligtvis behövde kompletteras genom lönarbete hos andra. I samband härmed höjdes värdemaximum för jordbrukslägenheter successivt upp till 15 000 kr. för obebyggd jordbrukslägenhet och 12 000 kr. för bebyggd sådan. Egnahemslånerörelsens omfattning belyses därigenom, att under åren 1905—1921 av statsmedel till 27 703 personer utlånats tillhopa nära 89 milj. kr., varav 61 milj. kr. i 17 709 poster för förvärv av jordbrukslägenheter. Det må emellertid erinras om, att dessa lägenheter merendels icke beteckna lika många nyupptagna bruk-

ningsdelar, utan till övervägande del avse redan förefintliga gärdar, torp och lägenheter, som i sitt ursprungliga skick eller efter uppdelning övergått i händerna på nya ägare, tillhörande de samhällsklasser, vilkas jordförvärv egnahemsrörelsen avsett att gynna och möjliggöra. Detta gäller t. o. m. i fråga om Norrland, ty, såsom kolonisationskommittén anför i sitt här ifrågavarande betänkande, avsågo av 4 594 i de fem norrländska länen åren 1905—1920 beviljade jordbrukslån endast 1 696 obebyggda lägenheter.

Med det sålunda nyvaknande intresset för egnahemsrörelsen synes man kunna ställa i samband, att statens skogar åter öppnades för kolonisation, låt vara i mycket begränsad utsträckning. År 1891 biföll riksdagen en kungl. proposition, innebärande, att å kronoparker i Norrbottens län befintliga, till skogstorp tjänliga lägenheter skulle, där det för kronoparkens vård och bevakning funnes vara gagneligt, på viss bestämd tid, ej överstigande tjugu år, få upplåtas åt lämpliga personer mot skyldighet att uppodla och bebygga lägenheten (vartill byggnadshjälp skulle utgå med 500 kr.) samt utföra visst mått av arbete å kronoparken. År 1904 borttogs dessa s. k. skogstorpares arbetsplikt och ändrades även eljest upplåtelsevillkoren för hädanefter s. k. odlingslägenheter, vilka fr. o. m. år 1909 kunde upptagas å kronoparker och kronoöverloppsmarker i samtliga de sex norra länen. Vid 1920 års slut funnos där inalles 1 887 skogstorp och odlingslägenheter, och rörande förhållandena å dessa har kolonisationskommittén verkställt en statistisk utredning. Denna, som avser år 1916 och tillhopa 1 378 lägenheter, ger vid handen, att ehuru nio tiondelar av desamma tilldelats odlingsmark till en areal av minst 3 hektar, knappast halva antalet kunde framvisa en odlad areal av en hektar eller däröver. Även byggnadsskyldigheten hade ofta ej fullgjorts på ett tillfredsställande sätt, och de meddelade uppgifterna rörande innehavarnas personliga och ekonomiska förhållanden synas häntyda på, att utvecklingsmöjligheterna för denna kolonisation i dess nuvarande gestaltning måste anses skäligen tvivelaktiga. De erbjudna förmånerna torde ha varit allför knappa för att kunna motväga den hos flertalet av våra dagars människor inneboende motviljan mot ödemarkslivet och draga till skogarna sådana befolkningselement, vilka ansågo sig ha medel och möjligheter att förvärva sig ett bättre eget hem på annat håll.

Ofta måste dock medlet härför bliva utflyttning till främmande land. Till belysning härav må anföras några huvudsiffror ur den officiella *emigrationsstatistiken.*

Årligen	Antal emigranter		Därav män över 15 år		Yrkesutövare inom jordbruk m. binär.	
	Hela riket	Norrland o. Dalarna	Hela riket	Norrland o. Dalarna	Hela riket	Norrland o. Dalarna
1881—1890	37 640	3 909	17 381	·	·	·
1891—1900	24 677	3 169	10 709	·	·	·
1901—1910	25 767	5 693	12 847	·	·	·
1911—1915	15 786	3 111	7 416	1 405	5 130	810
1916—1920	7 889	1 148	2 810	462	1 838	214
1921	8 950	1 553	3 470	715	1 690	366
1922: 1—3 kv. (prel. uppg.) .	5 585	1 472	3 222	·	·	·

Härav framgår, hurusom från sekelskiftet den norrländska emigrationen stiger från cirka en tiondel till en fjärdedel av hela emigrationen. Såsom tidigare går den svenska utvandringen övervägande till Förenta staterna. Men för den utvandring av »jordhungriga», varom här närmast är fråga, torde detta land nu mist mycket av sin lockelse, då där knappast längre finnes någon »fri jord», åtminstone av den beskaffenhet, att den med någorlunda säkerhet kan påräknas giva lön för odlarens möda. En sakkunnig på detta område, d:r Adrian Molin, konstaterade under en resa 1910, att priset på god jord i Iowa då stod vid c:a 225 doll. per acre eller lika högt som i Skåne och i Minnesota vid 100 doll., d. v. s. ungefär som i Mellansverige. En fackman på

det jordbruksekonomiska området, agronom L. Nanneson, meddelar i en reseberättelse från 1921, att krigsårens högkonjunktur för jordbruket drivit upp nämnda jordpriser till det dubbla och tredubbla, och han bekräftar, att i de extensiva spannmålsdistrikten fastighetsvärdena per hektar äro ungefär desamma som i Södermanland, men i mejeriområdena t. o. m. icke så litet högre än i Malmöhus län. Möjligheterna för en obemedlad jordbrukarson eller lantarbetare att bliva »sin egen» synas sålunda under nuvarande förhållanden knappast vara större i Förenta staterna än i Sverige.

Ännu återstår emellertid en »last best west», där den fria jorden alltjämt förefinnes, nämligen Kanada. Där har det allmänna fortfarande i sin ägo oerhörda arealer av odlingsjord, merendels av god beskaffenhet och belägna i närheten av redan färdiga järnvägslinjer, särskilt i de tre »prärieprovinserna» Manitoba, Saskatchewan och Alberta, ävensom längre västerut i British Columbia. Jorden utlämnas till nybyggare såsom »homestead», i regel omfattande 160 acres (c:a 65 hektar) mot skyldighet att bebo och bebygga desamma med hjälpliga hus samt inom fem år uppodla minst 30 acres (12 hektar), varav 20 acres måste bära mogen skörd. Den statliga jordbrukskolonisationen ledes, vad förbundsstatens jord angår, av en särskild under inrikesministern sorterande kolonisationsavdelning, vars kanske viktigaste led är en omfattande jordförmedling, grundad på ett genom en visserligen enkel men effektiv lantmäteri- och kartteknik åstadkommet fullständigt, överskådligt inventarium över den vid varje särskild tidpunkt för kolonisation tillgängliga och lämpliga jorden. Den andra sidan av denna kolonisationsorganisation är den synnerligen effektivt inrättade immigrationsapparat, varigenom man söker erhålla största möjliga antal lämpliga jordbrukskolonister från Förenta staterna samt från sådana länder i Europa som vårt eget land, varest invånarna med hänsyn till klimatiska och sociala förhållanden anses ha förutsättningar att bliva lämpliga och önskvärda medborgare i »Dominion». Denna statliga kolonisationsverksamhet kompletteras genom en enskild, affärsmässig sådan, vars förnämsta bärare äro Canadian Pacific och övriga stora järnvägsbolag, vilka på grund av rikliga jorddonationer äro i tillfälle att tillhandahålla odlingsjord till billigt pris (1920 för i genomsnitt 19 doll. per acre).

Från Förenta staternas nordliga delar går också till Kanada en ständig ström av jordsökande, och bland dem finnas talrika av våra landsmän, vilka, såsom den svenska emigrationsstatistiken antyder, merendels anlita denna omväg i stället för direkt färd. Kanadas förhållandevis väl utbildade officiella statistik möjliggör också att i åtskilliga avseenden följa denna svenska kolonisation i främmande land. Belysande är särskilt följande statistik över »homestead»-upplåtelser till svenskar 1906-1920:

År	1906	1907	1908	1909	1910	1911	1912	1913
Antal »homestead»-upplåtelser .	42 012	29 415	38 559	37 061	48 257	38 860	35 516	33 699
därav till svenskar	514	396	604	630	1 056	943	979	939

År (forts.)	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920	Summa
Antal »homestead»-upplåtelser .	31 829	24 088	17 030	11 199	8 319	4 227	6 732	**406 803**
därav till svenskar	842	628	342	235	195	60	82	**8 445**

Antalet av kanadensiska regeringens »homestead»-upplåtelser åt svenskar uppgår alltså under dessa femton år till 8 445 eller mer än fyra gånger så mycket som den förut anförda totalsumman (1 887) för svenska statens kronoparkskolonisation under den dubbelt så långa perioden 1891—1920.

I såväl emigrations- som kolonisationsstatistiken framträder skarpt det skiljemärke *världskriget* satt mellan förkrigstiden och de efterföljande åren. Dessa i och för sig nog så markanta sifferförskjutningar giva en antydan om den djupgående omgestaltning hela kolonisationsspörsmålet samt under- och bakomliggande demografiska och sociala förhållanden undergått de senaste skickelsedigra åren.

Grundläggande härför äro de stora förändringar, som inträtt i *vårt folks åldersuppbyggnad* genom den kraftiga ökningen av personer inom de åldrar, där behovet att

sörja för sig själv och begäret att bilda familj och hushåll särskilt framträder. Betraktar man de åldersklasser, vilka det då närmast gäller, d. v. s. åldrarna mellan 15 och 35 år, så uppgick vid 1910 års folkräkning denna åldersgrupp till c:a 1 740 000 personer. Åldersfördelningen vid 1920 års folkräkning föreligger ännu icke, men på grundval av annat befolkningsstatistiskt material kan man kalkylera det dåvarande personantalet inom nyssnämnda åldersgrupp till ungefär 1 950 000, vilket skulle innebära en ökning under mellantiden med c:a 210 000 personer av båda könen sammanräknade. Denna starka ökning beror endast i ringa mån på uppryckandet över angivna åldersgräns av talrikare barnkullar, utan i huvudsak på emigrationens avstannande. Medan under årtiondet före kriget försiggick en nettoemigration av i genomsnitt c:a 16 000 personer per år, översteg denna under krigsåren och de närmast följande knappast 1 000 personer årligen; det fanns t. o. m. år, då immigranterna voro flera än emigranterna. Hade emigrationen fortgått i samma omfattning under åren 1914—1921 som under föregående decennium, skulle Sveriges befolkning hava minskats mot nu med ungefär 120 000 personer, huvudsakligen tillhörande den förenämnda åldersgruppen.

Under krigskonjunkturen löstes problemet att bereda nya lönande sysselsättningar för c:a 100 000 män utan synbar svårighet genom industriens enorma expansion — vilken enbart inom mekaniska verkstadsindustrien medförde arbetarstockens utökning med c:a 30 000 man — samt de ökade arbetstillfällen, som bl. a. genom statens ingripande bereddes vid bränsleavverkning och nyodling. Men då krisen kom mot slutet av år 1920, stod man inför en arbetslöshet av större omfattning än någonsin förut i vårt land. Inför ögonblickets nära nog förtvivlade situation var man färdig att misströsta om industriens förmåga över huvud att försörja någon mera betydande del av befolkningen och höjde ropet »tillbaka till jorden» utan att närmare överväga möjligheten och nödvändigheten av en dylik radikal omläggning av den historiskt givna yrkesfördelningen. De år, som sedan dess gått, ha emellertid medfört en nyktrare och sundare syn på vårt folks försörjningsproblem. Av industriens särskilda grenar ha de på hemmamarknaden inriktade, såsom livsmedels-, textil- och byggnadsindustrierna, i huvudsak återtagit samma omfattning som före kriget, och bland exportindustrierna gäller detta åtminstone i fråga om trävaru-, trämasse- och pappersindustrierna, låt vara att hela kristidsexpansionen över allt är så gott som bortfallen. Det är egentligen järnindustrien, dock fattad såsom inbegripande hela produktionsprocessen från gruvan till verkstaden, där produktionen ännu alltjämt synes hålla sig c:a en tredjedel under den före kriget normala.

Å andra sidan har depressionen även sträckt sig till jordbruket och därigenom åtminstone för de närmaste åren grusat de förhoppningar man på sina håll hyst om arbetslöshetens avhjälpande genom utökning av lantarbetarnas antal i samband med övergång till mera intensiv jordbruksdrift, en utveckling, som med hänsyn till det svenska jordbrukets redan nu höga dagsverksantal per arealenhet även under normala förhållanden måste anses rätt tvivelaktig.

Även om man sålunda har grundad anledning antaga, att inom den närmaste framtiden industrien som helhet betraktad skall kunna giva arbete åt samma antal individer som år 1913 och kanhända något däröver samt jordbruket åtminstone behålla sin hittillsvarande arbetarstam, så återstår ändock problemet att bereda sysselsättning åt *krigsårens faktiska befolkningsöverskott.* Då ju detta, som nämnt, i huvudsak uppkommit genom emigrationens avstannande, ligger det ju närmast till hands att antaga, att detsamma åter skall sköljas bort, då emigrationens genom tillfälliga förhållanden uppdämda flod efter alla tecken att döma snart åter sätter sig i rörelse. Att hejda densamma är, av ovan anförda skäl, icke möjligt, men otvivelaktigt har staten såväl rätt som plikt att, såväl i sitt eget som i emigranternas välförstådda intresse, söka kontrollera och leda densamma. Att närmare ingå på det aktuella emigrationsproblemet, vilket f. n. är föremål för synnerlig uppmärksamhet ej blott inom flertalet av Euro-

pas länder utan även från den internationella arbetsbyråns sida, kan dock icke ifrågakomma i detta sammanhang.

Även om man måste ha ögonen öppna för att den närmaste tiden måste tendera att medföra en betydande utvandring av svenskar till främmande länder, så är detta intet skäl att förbise önskvärdheten och möjligheten av att åt en möjligast stor del av befolkningsöverskottet bereda sysselsättning inom egna landamären. Vid egnahemsfrågans dryftande förbises det ofta, att man i vårt land ingalunda, såsom i allmänhet i de europeiska kulturländerna, är hänvisad allenast till att genom förändringar med avseende på den odlade jordens fördelning öka antalet jordbrukare och uppdriva jordbrukets intensiva skötsel. Ännu hava vi alltjämt möjligheter till en extensiv utveckling därigenom, att särskilt i de nordligare delarna i vårt land fortfarande finnas väldiga arealer, vilka kunna läggas under plog.

Själva detta faktum förnekas väl av ingen, som tagit någon om än så ytlig kännedom om särskilt övre Norrlands oerhörda vidder av ängs- och myrmarker. Däremot hava meningarna varit mycket delade, huruvida och i vad mån på dessa arealer verkligen kan drivas lönande jordbruk. Kolonisationskommittén har nu undersökt de naturliga förutsättningarna för jordbruk i Norrlands skogsbygd samt haft inseende över en av statsmakterna föranstaltad, åren 1916—1920 verkställd inventering av odlingsmark. Dessa utredningar torde få anses hava skingrat både de överdrivna förhoppningar, som funnits å vissa håll, och ävenledes den pessimism, som i andra fall framkommit, och därigenom berett statsmakterna vida större möjligheter än tillförne att bedriva en planmässig norrländsk kolonisation.

I enlighet med givna direktiv och arbetets allmänna läggning har kommittén även i detta avseende inriktat sin huvuduppmärksamhet på *förhållandena å kronoparkerna*. På grundval av noggranna fältundersökningar har härvid konstaterats, att på kronoparker med en totalareal av 4·2 milj. hektar kunnat såsom till jordbruk omedelbart lämplig mark godkännas tillhopa 118 664 hektar torvmark och 3 863 hektar fastmark, vilket innebär en icke oväsentlig reducering av vad man på grund av tidigare stickprov och uppskattningar skulle varit böjd att antaga. Härvid bör emellertid framhållas, att vid inventeringen större torvmarker (med över 100 hektars yta) icke medtagits och dessa upptaga en sammanlagd areal av 72 532 hektar.

Kommittén har emellertid ingalunda förbisett, att på grund av markens allmänna beskaffenhet ur odlingssynpunkt kronans jordarealer i Norrland måste erbjuda väsentligt sämre kolonisationsmöjligheter än *bolags- och* framför allt *bondejorden*. Huru stor odlingsmarkens areal är å dessa sistnämnda känner man ej så noga. När en av fyra norrländska landsting tillsatt kommitté beräknat densamma till 500 000 à 750 000 hektar, är detta uteslutande på grund av allmänna antaganden och uppskattningar. Kolonisationskommittén har starkt framhållit behovet av exakt kunskap härvidlag och har även bidragit härtill, dels genom att hemställa om att i den officiella jordbruksstatistiken måtte intagas uppgifter rörande förefintlig odlingsmark, dels genom att själv föranstalta fältundersökningar i detta syfte av trenne för olika norrländska bygdetyper karakteristiska socknar, nämligen Råneå i Norrbottens län, Burträsk i Västerbottens län och Hammerdal i Jämtlands län. I fråga om förslaget till odlingsmarksinventering genom den ordinarie jordbruksstatistiken böra väl därav eventuellt framkommande resultat ej skattas alltför högt ur praktisk användbarhetssynpunkt, men däremot synas de av kommittén föranstaltade fältundersökningarna, efter samma metodiska förfarande som det å kronoparkerna använda, givit intressanta och värdefulla resultat. Den vid inventeringen i de tre socknarna erhållna arealen odlingsbar jord (övervägande torvmark) uppgick till 39 161 hektar, varav c:a $^1/_3$ bolagsjord och $^2/_3$ bondejord. *Bolagens odlingsjord* är spridd inom skogsdomänerna och delvis svårtillgänglig och anses därför i främsta rummet böra ifrågakomma till uppodling i samband med skogsarbetarkolonisation. Härmed bekräftas riktigheten av den tankegång, som återfinnes i en år 1918 framlagd utredning om kolonisation å bolagsjord i Norrland, verkställd på nationalföreningens mot emigrationen föranstaltande av särskilda kommitterade. Häri fram-

hålles, att å lägenheter å bolagsmark i Norrland och Dalarna då voro bosatta c:a 31 200 arbetare och därmed jämställda, men att detta antal kunde och borde utökas med ytterligare 6 600, därest skogsbruket utvecklades till den grad av intensitet, som fått uttryck i skötseln av Bergslagsdistriktets kronoparker och med dem i förvaltningshänseende jämställda skogar.

Den å *bondejorden* belägna odlingsmarken är av kolonisationskommitténs försöksundersökning att döma både mera välbelägen och godartad än bolagsmarken och torde alltså först böra komma i åtanke vid nybildningar. Inom Råneå och Burträsks socknar synes odlingsjorden dock knappt räcka till en ny lägenhet för varje gammal, och generaliserades dessa iakttagelser till att avse hela Norrland, kunde man möjligen få den uppfattning, att där ej finnes mera jord än bönderna själva behöva för tillgodoseende av nuvarande brukningsdelars naturliga behov av utvidgning. För Hammerdals socken ha dock förhållandena ställt sig helt annorlunda, i det att här den odlingsbara marken uppgick till ej mindre än 15 % av hela arealen. Slutsatsen av dessa inbördes motstridiga rön måste alltså bliva, att frågan icke kan genom dessa försöksundersökningar anses ha fått sin slutgiltiga lösning, utan att härför krävas ytterligare utredningar. Kommittén har jämväl lämnat ett betydelsefullt bidrag härtill genom att föreslå odlingsjordinventering inom ett 4 mil brett bälte på ömse sidor om inlandsbanan från södra gränsen av Ströms socken i Jämtlands län till Ume älvs vattensystem i Västerbottens län. Härför nödiga fältundersökningar utfördes också sommaren 1922, och resultaten äro f. n. under bearbetning. Med hänsyn till den grundläggande betydelse ett möjligast fullständigt och noggrant inventarium över tillgänglig odlingsmark jämväl å enskild jord har för en planmässig kolonisationsverksamhet, vill socialstyrelsen understryka önskvärdheten av att sagda inventeringsverksamhet måtte fullföljas särskilt med avseende på sådana områden invid nyupptagna eller blivande kommunikationsleder, där de naturliga förutsättningarna för jordbruk äro goda.

De förslag till kolonisationsåtgärder, som kommittén framlagt, synas emellertid, åtminstone vad kronoskogarna angår, mindre betingas av nu berörda utredningar än av ett av kommittén jämväl framlagt förslag angående *utsträckt tillämpande av intensivt skogsbruk* å de norrländska kronoskogarna. Härför skulle krävas ett betydande mått av diknings-, gallrings- och skogsodlingsarbeten, till vilka förbättringsåtgärder medel skulle erhållas genom avsättande av 15 % av försålt virkes rotvärde till en särskild skogsvårdsfond, som därigenom skulle tillföras c:a 1·7 mill. kr. per år. Arbete skulle härigenom successivt beredas för c:a 13 000 hushåll, vilka merendels skulle bo på lägenheter å kronoparkerna.

När det gäller att närmare utforma denna kolonisationsverksamhet, kan kommittén direkt bygga på den försökskolonisation, som sedan år 1918 enligt riksdagens beslut bedrivits av en i nära gemenskap med kommittén arbetande kolonisationsnämnd, varigenom c:a 500 kolonat upplåtits å kronoparker i skilda delar av Norrland. Grunderna för denna upplåtelse, vilka i sin tur återgå på de för de förenämnda odlingslägenheterna gällande bestämmelserna men innebära en omändring och utveckling av desamma i för kolonisterna väsentligt förmånligare riktning, ha bibehållits väsentligt oförändrade. Kommittén föreslår *två kolonattyper*, den ena avsedd för skogsarbetare och med omkring sex hektar odlingsmark, den andra för besuttna jordbrukare och med omkring femton hektar odlingsmark. Den senare arealen är tillmätt med hänsyn till att kolonat skall lämna full bärgning, men helst ej bör vara större, än att jordbruket å detsamma skall kunna skötas utan anlitande av lejd arbetskraft. Kolonaten av mindre typ äro avsedda som boplatser åt familjer, vilka ha sin egentliga utkomst genom skogsarbete. Från jorden böra dessa dock kunna få hela sitt behov av ladugårdsprodukter samt något säd och rotfrukter. Kreatursbesättningarna beräknas å mindre kolonat till tre kor, å större till sju kor och två hästar jämte, i båda fallen, småkreatur. Såsom hittills bör kolonat upplåtas på arrende för en tid av femton år. Efter fullgörande av vissa odlings- och byggnadsprestationer kan kolo-

nisten förvärva äganderätt; han har även rätt att förnya arrendeavtalet för ytterligare en femtonårsperiod. Klyvning eller avsöndring får icke ske utan tillstånd.

I sitt yttrande har nationalföreningen mot emigrationen starkt ifrågasatt lämpligheten av den av kommittén föreslagna *storleken av de egentliga jordbrukskolonaten* och hemställt, att dessa måtte utläggas med i regel dubbelt till tredubbelt större areal än kommittén föreslagit. Socialstyrelsen kan för sin del ansluta sig till den principiella ståndpunkt, som ligger bakom detta föreningens yrkande, nämligen att de utkomstmöjligheter kolonisationen bjuder bliva sådana, att de komma att locka verkligt dugliga kolonister, och vill styrelsen därför ifrågasätta, om icke den för jordbrukskolonaten avsedda arealen lämpligen borde något ökas. Ifrågavarande utvidgning synes dock knappast kunna och böra gå så långt, som nationalföreningen föreslagit, enär den av föreningen förordade normalstorleken av kolonaten synes stå mindre väl samman med den här ifrågavarande kolonisationstypens speciella art och förutsättningar. Det må sålunda erinras om, att i den av kommittén föreslagna arealen icke ingår det skogsområde, vilket efter vunnen äganderätt tillägges kolonisten för att han därifrån skall kunna fylla sitt gagnvirkesbehov. Då detta skogsområde för kolonat av här ifrågavarande typ torde komma att utgöra 10 à 15 hektar, får kolonatet därigenom en totalareal av 25 à 30 hektar, vilken av tillgängliga uppgifter att döma torde överskrida den, som merendels tillägges motsvarande upplåtelser i Norge, och närma sig den, som brukas i Finland. Visserligen stannar det svenska kolonatet långt bakom Kanadas »homestead», men detta torde bl. a. betingas utav jordbrukets i olika naturliga och ekonomiska förhållanden grundade skiljaktiga syftemål: i Kanada att framalstra möjligast stora kvantiteter spannmål till avsalu, i Norrland att — såsom i allmänhet bondebruken i skogsbygden — i första hand giva brukarfamiljen livsmedel till dess uppehälle och därutöver en del kreatursprodukter till avsalu, medan behovet av kontanter eljest merendels fylles genom skogsförtjänster. Ett sådant »familjebruk» upptager, såsom jämväl framgår av kommitténs utredning, i Norrland ej mer än 10 à 15 hektar inägojord, och för mera betydande avvikelser uppåt från denna storlekstyp ställas också skäligen snäva gränser genom de båda för kronoparkskolonisationen grundläggande och till synes väl motiverade principerna, att kolonaten ej böra läggas isolerade, utan sammanförda i grupper om minst tre, samt att för odlingsändamål företrädesvis böra tagas i anspråk mindre myrmarker med högst 100 hektars areal. Det vill emellertid synas som om man, även utan att spränga kolonisationens sålunda givna ram, skulle kunna bereda utrymme och beaktande åt de av nationalföreningen anförda principiella synpunkterna om betydelsen av ett större arbetsfält för brukarens och hans familjemedlemmars odlingshåg. Styrelsen förutsätter också, att angivna areal- o. d. bestämmelser ej äro avsedda att schablonmässigt tillämpas, utan närmast att tjäna såsom allmänna riktlinjer, medan utlämnandet av de särskilda kolonaten skulle ske först efter noggrann prövning ej mindre av odlingsmarkens art och beskaffenhet än även av de sökandes personliga och ekonomiska resurser. Skulle man då bland aspiranterna återfinna några av de dugliga element, vilka, som föreningen uttrycker det, »ha kvar något av den obändiga bygdbrytardrift, som ensam förmår göra en insats i vildmarken», låter det sig tänka att till dylika personer utlämna ett efter deras förmåga avpassat större område än det normala, eventuellt att — genom tillämpning av ett förfaringssätt liknande det kanadensiska »pre-emption» — tilldela lämplig person tvenne angränsande odlingsområden. Vidare synes det önskvärt, att vid kolonianläggningar icke hela odlingsmarken utlägges till kolonat, utan att vissa delar därav reserveras för att bereda framtida utkomst för kolonisternas barn och därigenom giva de nyskapade kolonibyarna i någon mån samma utvecklingsmöjligheter som de gamla norrländska byalagen.

Med utgångspunkt från nu berörda förslag har nationalföreningen vidare hemställt, att av kommittén föreslagna *odlingspremier, skogsarbetarpremier* och *lånehjälp* till inköp av mjölkko icke böra förekomma, att *byggnadslån* bör begränsas till högst hälften av föreslaget belopp och att *bebyggande av kolonat i statlig regi* icke vidare bör

äga rum, i det att föreningen håller före, att de sålunda indragna förmånerna kunna kompenseras genom ökad jordtilldelning på sätt förut nämnts. Måhända innebär detta en framtidstanke, men vill det synas, som om dess förverkligande skulle förutsätta helt andra driftsformer och avsättningsmöjligheter än dem, som f. n. förekomma inom den norrländska skogsbygdens jordbruk, och ett därpå baserat vida högre jordvärde än det närvarande. Under nuvarande förhållanden skulle en man med normal förmåga och odlingshåg — och från sådana torde väl under alla förhållanden kolonisternas flertal komma att rekryteras — nog merendels stå skäligen handfallen inför en odlingsareal, vida större än vad som kräves som underlag för ett norrländskt skogsjordbruk av normal typ, och i överskottsjorden se en skäligen mager kompensation för de av kommittén föreslagna förmånerna, vilka merendels ingalunda äro fritt påfunna, utan bottna i gjorda erfarenheter från fyra à fem års försökskolonisation. En annan sak är emellertid, om icke, särskilt under nuvarande förhållanden, vissa besparingar kunna och böra göras speciellt med hänsyn till statsverkets svåra finansiella ställning. Lättast genomförbara synas dylika vara beträffande den ifrågasatta statliga byggnadsverksamheten, i synnerhet som vissa reservanter inom kommittén anse, att byggnadssynpunkten härvid drivits väl långt till förfång för odlingssynpunkten, som ju bör vara den grundläggande vid varje jordbrukskolonisation. Man framhåller som stöd härför, att förmågan att upptimra och nödtorftigt inreda ett boningshus är allmän i skogsbygderna, och att i varje fall ingen duger till kolonist, som ej har den förmågan. Visst är, att byggnadskunnigheten där är allmän, men byggnadssättet lämnar ofta anledning till anmärkningar, och såväl provinsialläkarnas berättelser som socialstyrelsens bostadsstatistiska undersökningar bära vittne om de dåliga bostadsförhållandena på Norrlands landsbygd. Kan genom statens ingripande i byggnadsfrågan någon rättelse beredas därutinnan, måste detta anses som en betydelsefull kulturgärning. Det synes emellertid böra göras beroende av ytterligare utredning, om härför nödvändigt kräves en statlig byggnadsverksamhet av så stor omfattning som den av kommittén ifrågasatta, eller om det avsedda syftemålet med mindre ekonomiska uppoffringar kan nås medelst uppförande av ett fåtal mönsterhus och i övrigt understödjande, rådgivande och kontrollerande verksamhet från statens sida.

Ur den synpunkt, som socialstyrelsen vid prövning av förslag på kolonisationsfrågans område särskilt under nuvarande förhållanden anser sig böra anlägga, nämligen nödvändigheten att med alla till buds stående medel söka bereda hem i Sverige för en i landet i förhållande till nuvarande levnadsstandard och försörjningsmöjlighet förefintlig överskottsbefolkning, är det nämligen av synnerlig vikt, att man inom ramen av till buds stående medel skapar så många utvecklingsdugliga kolonat som möjligt. Kommittén har tänkt sig, att det skulle upptagas ungefär 200 kolonat per år, förutom att till sådana skulle årligen omföras c:a 100 redan bebodda skogstorp och odlingslägenheter. Det måste utsägas, att en kolonisation i denna obetydliga omfattning framstår som skäligen betydelselös gentemot ett befolkningsöverskott och en norrländsk emigration av den sannolika omfattning, som förut antytts. Den långsamma takten i kolonisationsarbetet synes dock mindre betingas av de aktuella odlingsmöjligheternas, låt vara nog så snäva, begränsning på kronoparkerna, än av det med nödvändighet tidskrävande genomförandet därstädes av en intensivare skogsvårdsform. Det synes emellertid kunna ifrågasättas, om kronoparkskolonisationen verkligen behöver ställas i så nära samband med och beroende av skogsbruket, som i varje fall kommitténs majoritet synes hålla före. Åtminstone den egentliga jordbrukskolonisationen synes fastmer ha ett alltför stort självständigt värde och berättigande för att dess framgång skall behöva sammankopplas med det intensiva skogsbrukets utveckling, vilken åtminstone i någon mån synes äventyras på grund av de genom järnindustriens långvariga depression minskade möjligheterna att tillgodogöra skogsavfallet genom kolning.

I varje fall måste man emellertid hava blicken öppen för det redan flera gånger framhållna faktum, att det förnämsta arbetsfältet för en norrländsk jordbrukskolonisation icke kan bliva kronoparkerna utan, förutom kyrko- och annan publik jord, den

odlingsmark, som är i bolagens och böndernas hand. Men att inom detta område på ett effektivt sätt bringa jorden och de jordsökande och jordbehövande i förbindelse med varandra förutsätter en *kraftig och arbetsduglig organisation*, vilken till väsentlig del måste nyskapas.

Man kan ingalunda säga, att kolonisationskommittén förbisett den organisatoriska sidan av sin uppgift, utan har densamma t. o. m. framlagt detaljerade förslag till tvenne organisationer, den ena, för kronoparkskolonisationen avsedda, bestående utav sockennämnder under vederbörande revirförvaltares ledning, vilka skulle hava länsstyrelsen jämte överjägmästare och hushållningssällskap som mellanled och en kolonisationsnämnd som högsta instans, den andra, som skulle avse att befrämja egnahemsbildningen på enskild jord i Norrland genom tillhandahållande av statsunderstöd i olika former, jordförmedling, upplysningsverksamhet m. m., uppburen av hushållningssällskapens egnahemsnämnder med jordbruksdepartementets egnahemsbyrå som centralmyndighet. Jämväl inom kommittén synes man emellertid varit medveten om den svaghet, som ligger däruti, att man velat skapa tvenne organisationer för så nära samhöriga verksamhetsgrenar, och vissa reservanter hava också föreslagit hävandet av denna dualism genom att till överinstans jämväl för kronoparkskolonisationen provisoriskt föreslå statens egnahemsbyrå, i avvaktan på ett blivande definitivt ordnande av frågan om ett centralorgan för statens hela jordpolitiska verksamhet. Nationalföreningen mot emigrationen påyrkar också, att kolonisationen på enskild jord bringas i organisatorisk förbindelse med kronoparkskolonisationen och tänker sig då närmast den föreslagna kolonisationsnämnden som centralorgan för båda. Mot kommittémajoritetens förslag i övrigt riktar föreningen en skarp kritik, vilken dock mindre synes gälla de föreslagna organisationsformerna i och för sig än det presumerade sättet för deras inbördes samarbete och växelverkan.

För egen del lägger socialstyrelsen huvudvikten på, att den statliga kolonisationsrörelsen gives en sådan organisation, att densamma har möjlighet att motsvara de egendomslösa jordbrukarsönernas och lantarbetarnas särskilt under nuvarande förhållanden stora antal och kan i hemlandet kvarhålla en stor del av de goda element, som eljest skola bliva nödsakade att söka sitt egna hem i främmande land.

Grundlinjerna för en dylik organisation, med läns- och ev. sockennämnder såsom lokala organ och en centralmyndighet, som har möjlighet både att sammanhålla kolonisations- och egnahemsfrågans många olika moment och på samma gång utöva effektiv ledning av jordförmedlings- och nyodlingsarbetet ute i bygderna, hava för länge sedan uppdragits av 1891 års jordbrukslägenhetskommitté och 1899 års egnahemskommitté. Utvecklingen kom emellertid att gå efter andra linjer, huvudsakligen av den anledning, att staten icke ville genom sina egna organ övertaga de ekonomiska risker, som oundvikligt måste vara förknippade med köp och försäljning av jord. Den sålunda införda ordningen, enligt vilken kolonisations- och egnahemslånerörelsen uppbäres genom hushållningssällskapen och vissa för ändamålet bildade bolag och föreningar, förordades till bibehållande av 1911 års egnahemssakkunniga och äger bestånd även efter 1919 års partiella nyordning av egnahemslånerörelsen, låt vara att den definitiva organisationen för rörelsens centrala ledning alltjämt hållits svävande i avvaktan på slutförandet av vissa pågående utredningar.

I sitt den 25 nov. 1916 avgivna yttrande över egnahemssakkunnigas betänkande framhöll socialstyrelsen, i anslutning till en vid betänkandet fogad reservation, att på detta område stora resultat ernås endast därigenom, att man bestämt inriktar sig på att vinna sådana och icke låter avskräcka sig av omtanken om att undgå smärre förluster.[1] För vinnande av sådana resultat erfordras en *centralmyndighet* med en stark ställning, som möjliggör positivt handlande och verklig ledning av de lokala organen, vilka därför måste direkt underordnas centralmyndigheten i de avseenden därför är erforderligt. Härvid måste tillses att fritt utrymme lämnas för det jämväl på detta område synnerligen betydelsefulla privata initiativet.

[1] Soc. Medd. årg. 1916, sid. 1259—1270.

Under hänvisning till detta för sex år sedan gjorda uttalande och med framhållande av, att verkligt stora och goda resultat av kolonisationsarbetet kunna uppvisas endast i länder, vilka såsom Finland och Kanada skapat en stark central organisation på området, vill styrelsen nu endast framhålla, att befolknings- och jordfrågornas nuvarande tillspetsade läge starkt understryker nödvändigheten av ett centralorgan, som å ena sidan är kompetent att, på grundval av ett möjligast noggrant inventarium över tillgänglig odlingsmark samt ingående kunskap om föreliggande behov av jordupplåtelser i olika landsdelar, allsidigt utreda och bedöma det komplex av sociala, ekonomiska, rättsliga, agrikulturella och forstliga spörsmål, som inrymmas under beteckningen jordfrågan, men å andra sidan besitter tillräcklig handlingskraft och verklighetssinne för att utöva en fast och målmedveten ledning av den väldiga kolonisationsrörelse i skiftande former, i olika landsdelar, på kronans såväl som på enskildas mark, vilken erfordras för att tillgodose de krav på ökad och underlättad tillgång till odlingsjord, som direkt framsprungit ur och motiveras av den svåra situationen på arbetsmarknaden och förefintligheten i landet av en i förhållande till nuvarande näringskällor och levnadsstandard talrik överskottsbefolkning.

Den offentliga arbetsförmedlingen och dess organisation i olika länder.

International Labour Review lämnar i julihäftet innevarande år en redogörelse för den offentliga arbetsförmedlingen i olika länder, vars innehåll legat till grund för efterföljande översikt.

Den första internationella arbetskonferensen i Washington år 1919 upptog bl. a. arbetslöshetsfrågan till behandling och föreslog, att varje ratificerande nation skulle upprätta ett system av avgiftsfria offentliga arbetsförmedlingsanstalter. Visserligen rådde intet tvivel om, att hur väl arbetsförmedlingen än vore organiserad, förmår den dock icke i någon större utsträckning hindra de verkningar, som en ekonomisk kris av nuvarande svårartade beskaffenhet medför för arbetarna. Förutom denna krisarbetslöshet möter man på arbetsmarknaden en permanent arbetslöshet, som temporärt försvinner, då en utvidgning av produktionen gör det möjligt för en viss industrigren att bereda sysselsättning åt ett större antal arbetare. Det är den offentliga arbetsförmedlingens uppgift att hålla denna reserv av arbetslösa nere vid ett minimum genom att utnyttja arbetskraftens rörlighet.

I praktiken har det också visat sig, att en välorganiserad arbetsförmedling är ett av de förnämsta medlen till avhjälpande av den permanenta arbetslösheten. Alla länder, som vid inträffad arbetslöshet igångsätta förut planlagda offentliga arbeten, ha funnit ett arbetsförmedlingsnät vara av ovärderlig nytta för realiserande av denna nödhjälpspolitik. Dessutom har den offentliga arbetsförmedlingen visat sig vara ett nödvändigt instrument för varje arbetslöshetsförsäkringssystem.

Det är synnerligen anmärkningsvärt, att den första offentliga arbetslöshetskonferens, som avhållits i Förenta staterna, i september 1921 framlade en plan till återupprättande av det nationella arbetsförmedlingssystem, som

inrättats under kriget, men vars verksamhet i samband med krigshushållningens avveckling på nytt överlåtits åt de enskilda staterna och kommunerna. (Jfr Soc. Medd., årg. 1922, sid. 1029.)

Paragraf 2 i ovannämnda Washingtonkonvention angående arbetslösheten har följande lydelse:

»Varje medlem, som ratificerar denna konvention, bör upprätta ett system av avgiftsfria offentliga arbetsförmedlingsanstalter, ställda under kontroll av en central myndighet. Kommittéer, innefattande representanter för arbetsgivare och arbetare, böra tillsättas för att giva råd i frågor, som beröra dessa anstalters verksamhet.

Där både offentliga och enskilda avgiftsfria arbetsförmedlingsanstalter finnas, skola åtgärder vidtagas för att samordna deras verksamhet enligt en hela landet omfattande plan.

Den verksamhet, som utövas av de olika staternas arbetsförmedlingssystem, skall samordnas av internationella arbetsbyrån efter överenskommelse med vederbörande stater.»

Denna konvention har hittills ratificerats av tio stater, nämligen Bulgarien, Danmark, Finland, Grekland, Indien, Italien, Norge, Rumänien, Storbritannien och Sverige, medan ungefär ett lika stort antal stater förbereda ratificering. En ratificering av förevarande konvention har mött mycket mindre svårigheter än eljest, enär inemot 20 stater redan före eller under kriget upprättat arbetsförmedling under statens ledning och kontroll.

De första offentliga arbetsförmedlingsanstalterna startades kommunalt under åren 1890—1910 i Nederländerna, Norge, Schweiz, Sverige, Tyskland och Österrike. Det visade sig snart, att arbetsförmedlingsfrågan var i lika hög grad en landets som kommunernas angelägenhet. De lokala arbetsförmedlingsbyråerna i några länder, speciellt Nederländerna, Schweiz och Tyskland, sammanslöto sig också till ett hela landet omfattande förbund. Regeringarna visade sitt intresse för denna verksamhet genom att utbetala statligt understöd.

I *Argentina* reglerades den offentliga arbetsförmedlingen genom lag den 25 september 1913.

I *Australien* gälla följande författningar. Nya Syd-Wales: kap. 10 i 1912 års lag om skiljedom i arbetstvister, med ändringar åren 1916, 1918, 1919 och 1920; Queensland: lag den 23 dec. 1915; Sydaustralien: dekret den 30 juli 1911.

I *Belgien* sortera numera samtliga arbetsförmedlingsanstalter under industri- och socialministeriet. Efter krigets slut har organisationsarbetet inom arbetsförmedlingen gått raskt framåt.

I *Danmark* äro de kommunala »arbejdsanvisningskontoren» officiellt erkända, därest de uppfylla vissa i lag angivna betingelser. Inrikesministern beviljar varje år statsunderstöd till erkända kontor, uppgående till högst en tredjedel av senaste räkenskapsårs utgifter. Ett erkänt arbetsförmedlingskontor kan icke utan inrikesministerns samtycke upphöra med sin verksamhet. (Lag den 22 dec. 1921.)

I *Finland* är arbetsförmedlingsfrågan en kommunal angelägenhet, men obligatorisk för varje kommun med över 5 000 invånare. Inom den finska socialstyrelsen har inrättats en särskild arbetsförmedlingsavdelning. All

privat kommissionärsverksamhet är förbjuden. (Dekret den 2 november 1917; Statsrådets beslut den 9 juli 1919.)

I *Frankrike* blev arbetsförmedlingen genom lagen den 14 mars 1904 obligatorisk för varje kommun med flera än 10 000 invånare. Men då många kommuner icke anvisade tillräckliga medel för verksamhetens effektiva bedrivande, kunde denna lag ej anses fullt effektiv. Under kriget förmådde arbetsministern varje departement att inrätta arbetsförmedlingsbyråer, vilka alltsedan dess erhålla statsbidrag av upp till 40 % av utgifterna, om de fullgöra vissa av regeringen angivna uppgifter. En central arbetsförmedlingsbyrå har upprättats inom arbetsministeriet. (Arbetslagen, del I, avd. 4; dekret den 12 mars 1916.)

I *Italien* äger regeringen bemyndigande att meddela officiellt erkännande åt de arbetsförmedlingskontor, som upprättas av lokala myndigheter, eller i vissa fall enskilda personer, samt att starta kontor, där så synes nödvändigt. Alla anstalter stå under kontroll av ett ämbetsverk för arbetsförmedling och arbetslöshet, som lyder under arbetsministeriet. (Dekret den 17 nov. 1918 och 19 okt. 1919.)

I *Japan* kan regeringen anmoda kommunerna att inrätta offentlig arbetsförmedling, då skäl härför synes föreligga. (Lag den 8 april 1821, ändringar i juli 1921.)

I *Kanada* upprätthålles arbetsförmedlingen av provinsmyndigheterna, men regeringen har dock befogenhet att inrätta kontor å de platser, där de lokala myndigheterna ej äro benägna härför. (Arbetsförmedlingslag år 1918, ändrad 1920.)

I *Lettland* gäller för arbetsförmedlingen en förordning, daterad den 21 jan. 1921. För övrigt saknas uppgift om läget i detta land.

I *Nederländerna* är det lokala arbetsförmedlingsnätet sidoordnat med ett statligt arbetsförmedlingssystem under kontroll av arbetslöshetsförsäkrings- och arbetsförmedlingsbyrån. (Dekret den 19 september 1916 och 14 april 1917.)

I *Norge* inrättas »arbeidskontor» i de kommuner, som konungen bestämmer Dessa kontor stå under ledning av en »arbeidsformidlingsinspektør» i socialdepartementet. (Lag den 12 juni 1906, ändring den 5 juli 1919.)

I *Polen* äro förmedlingsanstalterna statsinstitutioner. (Dekret den 27 jan. 1919, lag den 21 okt. 1921.)

I *Portugal* är arbetsförmedlingen ordnad enligt dekret den 27 juli 1912 och 10 maj 1919.

I *Rumänien* äger en lag av den 22 sept. 1921 tillämpning. Övriga upplysningar om arbetsförmedlingen i dessa båda länder saknas.

I *Schweiz* måste varje kanton upprätta en arbetsförmedlingsbyrå. Anstalterna erhålla understöd av regeringen och stå under kontroll av socialstyrelsen, vilken lyder under finansdepartementet. (Dekret den 29 okt. 1909; allmänna principer för arbetsförmedlingens arbete den 29 nov. 1910; dekret den 29 okt. 1919.)

I *Spanien* uppdrogs genom en kungl. kungörelse den 29 september 1920 åt

arbetsministeriet att vidtaga åtgärder för startande av arbetsförmedlingsbyråer å de platser, där sådana ännu icke existera.

Storbritannien var den första stat, som organiserade ett rent statligt arbetsförmedlingsnät (Labour Exchanges Act of 1909).

I *Sverige* har den offentliga arbetsförmedlingen nått en storartad utveckling tack vare statsmakternas medverkan, och bildar nu ett fullkomligt nät över hela landet. Den står under socialstyrelsens ledning och kontroll. (Kungl. kungörelse den 30 juni 1916 och 16 maj 1918.)

I *Tjeckoslovakiet* har framlagts ett lagförslag om offentlig arbetsförmedling i varje distrikt under central ledning.

För den *tyska* arbetsförmedlingens organisation enligt lagen den 22 juli 1922 lämnas en redogörelse av den svenske socialattachén i Berlin i tolfte häftet av Sociala Meddelanden 1922 (sid. 1019).

I *Ungern* gäller dekret av den 17 febr. 1917.

I *Österrike* daterar sig gällande författning från den 24 dec. 1917. De kaotiska förhållandena i dessa båda länder ha menligt inverkat på den offentliga arbetsförmedlingen, vilken tidigare, speciellt i Österrike, nått en respektabel utveckling.

I de flesta länder äga arbetsförmedlingsanstalterna stor självständighet i förhållande till den statliga administrationen. Denna självständiga ställning beror till stor del på att anstalterna merendels stå under direkt ledning och uppsikt av lokala *styrelser eller förvaltningsutskott*, paritetiskt sammansatta av arbetsgivar- och arbetstagarrepresentanter med en opartisk ordförande.

Arbete och anställning av alla slag förmedlas *avgiftsfritt* i samtliga länder i överensstämmelse med Washingtonkonventionens § 2.

I några stater förefinnas strävanden att göra arbetsförmedlingen *obligatorisk* för såväl arbetsgivare som arbetssökande. Detta är förhållandet i stater med arbetslöshetsförsäkring, där den försäkrade arbetstagaren är skyldig anlita den offentliga arbetsförmedlingen. Däremot synes frågan om obligatorisk anmälan från arbetsgivaren av ledig plats icke vara aktuell.

Uppdelning av arbetsförmedlingen på avdelningar för olika yrkesspecialiteter — s. k. *fackarbetsanvisningar* — synes vara en av de bästa vägarna till utveckling av förmedlingsverksamheten, under förutsättning att arbetsförmedlingen vunnit stadga och inflytande. I första hand sker alltid en uppdelning av manliga och kvinnliga arbetssökande på olika expeditioner och väntrum. Stundom finnes också en avdelning för minderåriga, där dessa erhålla råd vid *yrkesval* samtidigt som lämplig *lärlingsanställning* anvisas. I större städer inrättas dessutom fackarbetsanvisningar för sådana yrken, som på grund av sin lokala betydelse kräva större uppmärksamhet från arbetsförmedlingens sida. För ledning och uppsikt över varje fackarbetsanvisning utses särskilda delegerade eller förvaltningsutskott med lika antal representanter för arbetsgivare och arbetstagare. Dylika fackarbetsanvisningar finnas i alla länder, där arbetsförmedlingen i större utsträckning vunnit terräng. Speciellt synes inrättandet av *offentliga förhyrningskontor*

för sjömän tagit fart, sedan Genuakonferensen år 1920 antagit konventionsförslag angående arbetsförmedling för sjömän.

För att arbetsförmedlingen på ett lyckligt sätt skall kunna genomföra sin uppgift som arbetsmarknadsbörs, måste den äga förtroende från både arbetsgivare och arbetstagare och iakttaga full *neutralitet* i sin förmedlingsverksamhet. Arbetsförmedlingsstyrelsernas paritetiska sammansättning är på sätt och vis en borgen härför, men för skyddande av denna opartiska ställning särskilt vid arbetsinställelser finnas dessutom i ett flertal länder bestämmelser i gällande arbetsförmedlingsförfattningar. I de flesta fall gå dessa bestämmelser ut på, att arbetsförmedlingen bör fortgå oberoende av arbetsinställelser, men att arbetssökande å anstalten skola erhålla kännedom om rådande konflikt å arbetsplats, varifrån beställning å arbetskraft ingått. Den danska arbetsförmedlingslagen förbjuder kontoren att anvisa arbetskraft till arbetsplatser, där strejk eller lockout utbrutit. Dylik *vägran att taga befattning med viss arbetsanställning* föreligger även i Spanien, då den erbjudna lönen understiger ett visst minimum eller om arbetsdagens längd icke överensstämmer med gällande bestämmelser. I England förbjudas arbetsförmedlingarna att expediera inkommen beställning, om löneanbudet understiger fastställd minimilön. Liknande bestämmelser gälla även i Italien. I Sverige och ett flertal andra länder äger ej arbetsförmedlingen rätt att pröva de erbjudna arbetsvillkoren, utan överlämnar åt parterna att själva träffa avtal, ehuruväl den arbetssökande alltid å anstalten erhåller kännedom om den från arbetsgivaren eventuellt erbjudna lönen ävensom övriga arbetsvillkor å ifrågavarande arbetsplats.

I överensstämmelse med Washingtonkonventionens bestämmelse om samordnande av de olika anstalterna i ett hela landet omfattande system ha de flesta länder bedrivit ett omfattande organisationsarbete, vilket framför allt är avsett att skapa gynnsamma förutsättningar för *samarbete mellan anstalterna* och befordra upprättandet av nya sådana.

I några länder, såsom England och Italien, finnes ett stort antal filialkontor. I England räknar man för tillfället ungefär 400 offentliga anstalter och närmare 1 000 filialkontor. Dock bör anmärkas, att dessa kontor under nuvarande förhållanden delvis måst åsidosätta de primära förmedlingsuppgifterna för att i stället ombesörja gällande bestämmelser angående offentlig arbetslöshetsförsäkring. I Italien funnos i april månad 1920 255 lokala arbetsförmedlingskontor och 4 425 lokala kommittéer för beredande av arbete åt arbetslösa. Flertalet länder nå emellertid icke upp till dessa höga siffror.

Sverige hade den 1 november 1922 36 självständiga anstalter, 97 avdelningskontor samt 26 fackarbetsanvisningar, därav 22 sjömansförmedlingar med 4 fasta kontor och 18 sjömansförmedlingsombud; på ytterligare 5 platser fungerade därvarande arbetsförmedlingsorgan jämväl såsom sjömansförmedling, varför hela antalet fackarbetsanvisningar för sjömansyrket, upprättade i överensstämmelse med Genuakonventionen, uppgick till 27. I de 26 ovan omnämnda självständiga fackarbetsanvisningarna inräknas även tvenne förmedlingar för måleriyrket (i Stockholm och Göteborg) samt tvenne special-

kontor för bleck- och plåtslageri- samt bageriyrkena (båda i Stockholm). Hela antalet offentliga arbetsförmedlingskontor i riket utgjorde således den 1 november 1922 159, däri inberäknat självständiga fackarbetsanvisningar.

Antalet arbetsförmedlingskontor utgör i Belgien 33, i Danmark 93, i Finland 25, i Frankrike c:a 230, i Kanada 76, i Norge 49, i Nederländerna c:a 100 och i Schweiz 24.

I de länder, där arbetsförmedlingen kommit att omspänna allt större områden, ha särskilda *läns- och distriktskontor* inrättats för skapande av organiserat samarbete mellan anstalterna. Genom utsändande av *vakanslistor* över lediga platser varje vecka underlättas kännedomen om inom distriktet befintliga arbetsmöjligheter. I den mån man inom distriktet ej äger möjlighet fylla de erbjudna platserna, rapporteras dessa å den hela landet omfattande vakanslistan, i Sverige benämnd »riksvakanslistan», vilken veckovis utsändes av det centrala arbetsförmedlingsorganet. För underlättande av arbetskraftens förflyttning inom landet lämnas i de flesta länder fria resor eller resebidrag till de arbetssökande. I Sverige stå numera årligen 30 000 kr. till socialstyrelsens disposition för utbetalande av bidrag av statsmedel till täckande av viss del av resekostnader för medellösa arbetssökande. Dylikt statligt resebidrag får uppgå till hälften av biljettkostnaden, dock högst 15 kronor; gällande kungörelser äro daterade den 30 juni 1916, 16 maj 1918 och 23 maj 1919.

I samma mån Washingtonkonventionen angående arbetslösheten vinner större tillämpning, hoppas man att genom internationella arbetsbyrån i Genève kunna skapa bättre betingelser för ett utvidgat *internationellt samarbete* mellan de statliga arbetsförmedlingsnäten.

Om myndigheterna vid inträffad större arbetslöshet igångsätta offentliga *nödhjälpsarbeten*, tillkommer det nästan alltid den offentliga arbetsförmedlingen att ombesörja expediering av erforderlig arbetskraft, detta för vinnande av största möjliga enhetlighet i uttagningsprinciperna. I det fall, att arbetsförmedlingen anvisat en person till nödhjälpsarbete, åligger det jämväl vederbörande anstalt att fortfarande ha denna nödhjälpsarbetare antecknad såsom arbetssökande, för att vid första lämpliga tillfälle bereda honom anställning å den öppna marknaden.

I de länder, som inrättat någon form av offentlig *arbetslöshetsförsäkring*, bedrives ett intimt samarbete mellan den offentliga arbetsförmedlingen och försäkringsorganisationen. Arbetsförmedlingens huvuduppgift blir i detta fall framför allt att vid iråkad arbetslöshet förebygga utbetalning av försäkringsbelopp genom att erbjuda den arbetslöse förnyad anställning. Visar sig detta omöjligt, har arbetsförmedlingen skyldighet att skriftligen styrka, att försäkringstagaren genom oförvållad arbetslöshet och brist på lämpligt arbete fyller villkoren för erhållande av arbetslöshetshjälp. I England och Italien tjänstgör den offentliga arbetsförmedlingen jämväl såsom organ för arbetslöshetsförsäkringen och fullgör samtliga dess uppgifter, således även utbetalningen av försäkringsbeloppen.

Erfarenheten har emellertid visat, att ett fullständigt sammansmältande

av dessa båda system icke är fördelaktigt för den offentliga arbetsförmedlingens utveckling. De talrika formaliteterna, vilka utgöra en nödvändig del av arbetslöshetsförsäkringens administration, verka ofta hindrande för arbetsförmedlingens fullgörande av sin viktigaste uppgift: anskaffande av arbetsanställning. När allt kommer omkring, är försäkring och platsförmedling tvenne vitt skilda saker, vilka kräva var sin organisation. På mindre orter kan det vara lämpligt att förena de båda uppgifterna, men i större samhällen och städer är en sammanslagning icke önskvärd. Kvalifikationerna hos försäkringstjänstemännen äro helt olika mot vad som lämpligen bör krävas av god förmedlingspersonal. De förra böra vara räkenskapsförare och bokhållare, under det att de senare framför allt skola vara förtrogna med läget inom det ekonomiska samhällslivet, arbetstillgång och arbetsförhållanden inom olika industrier samt dessutom äga förmåga att på ett tillfredsställande sätt fylla arbetsförmedlingens uppgift att skaffa arbetsgivare bästa möjliga arbetskraft och arbetssökande det arbete, varför de bäst lämpa sig.

I Tyskland synes man gå mot en sammankoppling av de två systemen. I en del länder, särskilt Belgien, Danmark, Finland, Nederländerna och Norge, där arbetslöshetsförsäkringen huvudsakligen handhaves av fackföreningarnas arbetslöshetskassor, ombesörja dessa uppsikten över försäkringstagarna och beivra missbruk. Fackorganisationernas kontroll är för vanliga försäkringsfall tillfredsställande. Icke desto mindre märker man en tydlig tendens till förläggande av kontrollen under den offentliga arbetsförmedlingen genom att för den arbetslöse försäkringstagaren föreskriva registrering och regelbunden anmälan å ortens arbetsförmedlingskontor.

Den offentliga arbetsförmedlingen är i stort sett en tämligen ny institution. I ett flertal länder är den upprättad först efter världskriget; andra länder ha ännu icke följt exemplet, men ha vidtagit åtgärder härför, eftersom de äro övertygade om dess stora betydelse. De stater, som redan inrättat offentlig arbetsförmedling, vidtaga alltjämt åtgärder till fortsatt befrämjande och organiserande av densamma. Erfarenheterna ha visat, att arbetsförmedlingsfrågan icke kan helt läggas i kommunernas händer, utan staten måste dessutom ingripa för att sammanföra de olika anstalterna i ett enhetligt nationellt system. Å andra sidan är det emellertid icke önskligt att göra arbetsförmedlingen till en centraliserad byråkratisk institution. Om den skall fylla sin uppgift, måste de olika anstalterna äga ett stort mått av självständighet och stå under direkt överinseende av en paritetiskt sammansatt styrelse. De offentliga arbetsförmedlingsanstalterna skola — även om de äro statsinstitutioner — anpassa sig närmare efter den industriella organisationen än efter den offentliga förvaltningen. Det är därför önskligt, att fackarbetsanvisningsprincipen blir realiserad i största möjliga utsträckning och att varje sådan avdelning erhåller möjlighet att anpassa sig efter de rådande industriella förhållandena.

Meddelanden från socialattachéerna.

Minskning i statsbidraget till den engelska sjuk- och invaliditetsförsäkringen.

Under sitt granskningsarbete riktade den s. k. Geddeska sparsamhetskommittén uppmärksamheten därå, att staten utöver det ursprungligen fastställda bidraget till sjuk- och invaliditetsförsäkringen — utgörande $^2/_7$ av de till de försäkrade utgående förmånerna jämte administrationskostnader — fått under årens lopp påtaga sig åtskilliga extra utgifter för försäkringen. Kommittén yrkade, att samtliga dessa utgifter, som i allt belöpte sig till £ 2 150 000 om året, skulle för framtiden bäras av allmänna försäkringsfonden. För att åter sätta försäkringsfonden i stånd att bestrida de ökade utgifterna föreslogs, att avgifterna från arbetsgivare och arbetare skulle höjas med $^1/_2$ penny vardera, att utgå från och med den 1 juli 1922.

Geddeskommittén hänledde också uppmärksamheten därå, att de registrerade sjukkassornas överskjutande tillgångar vid slutet av 1918 belöpte sig till 16 milj. £, varav 7 milj. £ reserverats och återstående 9 milj. £ kunde disponeras av kassorna för beredande av ökade förmåner åt de försäkrade. Å sistnämnda belopp kunde dessutom påräknas lagstadgat statsbidrag, i allt utgörande 2·6 milj. £. Förutom det betydande överskottet hade man också att taga i betraktande, att genom manfallet under kriget kassornas ställning förbättrats på grund av uppkommen minskning i risker för medlemmar, som inträtt uti försäkringen vid mera framskriden ålder. För pensioner åt änkor och barn efter stupade soldater hade staten iklätt sig särskilda kostnader, och alla extra utgifter, som kassorna vidkänts för sårade, hade ersatts av staten.

Bland de statsutgifter, som avsågos i Geddeskommitténs yrkanden, intogs den förnämsta platsen av bidrag till kassornas kostnader för läkarvård och läkemedel. Detta bidrag tillkom genom en tilläggslag av år 1913 och avsåg att täcka den ökade ersättning åt läkarna, varom samma år träffades överenskommelse. Beloppet har utgjort 4s. 3d. per sjukkassemedlem och år, men reducerades redan den 1 januari 1922 till 2s. 9d. i samband med läkararvodets minskning. Kommittén hemställde, om icke detta bidrag kunde alldeles upphöra och kostnaderna i stället läggas på försäkringsfonden. — Det förtjänar härvid omnämnas, att större delen av kostnaderna för läkarvård och läkemedel bäres av allmänna försäkringsfonden, vars bidrag för ändamålet genom en lag av 1920 bestämdes till 9s. 6d. per sjukkassemedlem och år, medan tidigare samma bidrag varit beroende på överenskommelse mellan de lokala försäkringskommittéerna och vederbörande sjukkassor. Samtidigt pålades försäkringsfonden ett belopp av högst 4d. per medlem och år för administrationskostnader.[1]

En annan extra statsutgift, varå Geddeskommittén fäste uppmärksamheten, utgjordes av ett år 1918 fastställt bidrag med £ 350 000 om året till en särskild fond (Women's Equalisation Fund), avseende att täcka den extra sjukdomsrisk, som föreligger i fråga om kvinnor, speciellt gifta. I en kommitténs utlåtande bifogad utredning av Sir Alfred W. Watson påpekades, att andra extra risker funnes än den med denna fond avsedda och att något speciellt motiv icke kunde anses förefinnas att lägga bördan härav på staten allena. Dessutom vore icke den extra risksumman större än att den utan fara för insolvens kunde mötas av kassorna själva, eventuellt med tillhjälp av den extra centrala säkerhetsfond, som tillskapades år 1917 och vars nuvarande belopp utgör omkring 2 milj. £.

---

[1] Jfr Soc. Medd. årg. 1920, sid. 932.

I en lag, som behandlades av parlamentet på försommaren och utfärdades den 4 augusti 1922, hava Geddeskommitténs önskemål delvis tillgodosetts genom att de i det föregående omnämnda extra kostnaderna till väsentlig del lagts på kassorna. Härför har det emellertid icke ansetts erforderligt att höja bidragen från de försäkrade eller deras arbetsgivare, och har kassornas i allmänhet goda ställning ansetts väl tåla en något ökad belastning utan fara för minskning i de av överskottsmedel utgående extra förmånerna. Det är emellertid att märka, att regeringens särskilde expert, den förut omnämnde Sir Alfred W. Watson, ursprungligen icke kunde tillstyrka en överflyttning av här ifrågavarande utgifter på kassorna utan en ökning i avgifterna. Han påpekade, att om också kassornas sammanlagda tillgångar visa ett betydande överskott, detta dock icke får gå till fördelning, utan är varje kassas enskilda tillhörighet. Att använda överskottet för mötande av extra risker skulle förutsätta åtminstone en partiell uppdelning därav, som vore alldeles främmande för grundtanken i 1911 års huvudlag. Å andra sidan bör framhållas, att, såsom strax skall visas, den nya lagen medgiver restitution ur statsmedel till viss del av kassornas kostnader för här ifrågavarande ändamål. Sir Alfred Watson har också senare tillstyrkt arrangemanget under förutsättning, att dess giltighet begränsas till utgången av år 1923.

Vad först beträffar kostnaderna för läkarvård och läkemedel, bestämmer den nya lagen, att, utöver förut omnämnda 9s. 6d. per sjukkassemedlem och år, ur varje kassas fonder skall årligen betalas ett belopp av högst 2s. $4^1/_2$d. per medlem till bestridande av nämnda utgifter jämte administrationskostnader. Vidare skall årligen inbetalas ett belopp av högst $1^1/_2$d. per medlem till hälsovårdsministeriet för täckande av hithörande administrationskostnader. För dessa utgifter å tillhopa 2s. 6d. per år och medlem erhåller emellertid kassan restitution av statsmedel med något mer än en fjärdedel ($^7/_{27}$). Hithörande bestämmelser gälla endast till slutet av år 1923, då överenskommelsen med läkarna utlöper.

Vidare bestämmer lagen, att det särskilda statsbidraget för täckande av extra risk i fråga om försäkrade kvinnor skall upphöra från och med början av innevarande år. Därav beröras dock icke de åtaganden staten redan kan hava iklätt sig gentemot kassorna för täckande av sådan risk. För mötande av eventuellt underskott å kvinnoförsäkring hänvisade hälsovårdsministern vid lagens behandling i parlamentet till den förut omnämnda extra säkerhetsfonden å 2 milj. £.

Slutligen stadgar lagen, att sådant överskott, som kan uppkomma genom att till postverket erlagda försäkringsavgifter icke redovisas av sjukkassorna, skall fördelas mellan kassorna enligt grunder fastställda av vederbörande tillsynsmyndighet (National Health Insurance Joint Committee) i förening med skattkammaren samt användas för att bereda understöd åt sådana sjukkassemedlemmar, som på grund av försummad avgiftsbetalning eljest skulle hava frånkänts understöd.

London den 16 november 1922.

Erik Sjöstrand.

Ändringar i lagen om kooperativa föreningar i Tyskland.

Lagen om kooperativa föreningar utfärdades under en tid, då den kooperativa företagsformen i huvudsak användes av städernas småborgare och landsbygdens bondebefolkning. Den blev därigenom från början en sorts medelklasslag med uppgift att skydda medelklassen dels mot de faror en dålig affärsledning kunde medföra, dels ock mot storkapitalets övervikt i förvärvslivet. Kooperationen skulle icke längre hindras utan främjas, men under en stark statskontroll.

Så länge den kooperativa rörelsen i huvudsak omfattade småborgare och bönder, voro lagens bestämmelser i det väsentliga tillräckliga. Svårare blev förhållandet, när arbetarmassorna började omfatta den kooperativa organisationstanken med större intresse. Nu blev det en massorganisation med en starkt utvecklad organisationsapparat, och lagen

visade sig i många fall vara mera hindrande än främjande. Krav på ändringar restes ganska tidigt, men då rikslagstiftningen före kriget ännu icke hunnit frigöra sig från den gamla tanken, att kooperationen i huvudsak vore ett medelklasskydd och icke en arbetarfråga, brådskade man icke med den nödvändiga revisionen. Därigenom uppstod det rent av groteska förhållandet, att en kooperativ förening med hundratusentals medlemmar måste ordna sina angelägenheter på en generalförsamling, d. v. s. räkenskapernas prövning och godkännande, styrelseval, stadgeändringar och allt annat hithörande måste avgöras på ett medlemsmöte. Berlins konsumtionsförening, för att nämna ett exempel, med sina långt över 100 000 medlemmar måste sålunda sammankalla dessa för att få sina årsräkenskaper godkända, sina stadgar, om så behövdes, ändrade, kontrollrådet valt o. s. v. Ett sådant möte är naturligtvis en teknisk omöjlighet, därför att inga församlingslokaler kunna uppbringas, som rymma hundratusentals medlemmar, och en församling i det fria är icke i stånd att behandla dylika frågor. Följden måste alltså bli och har även blivit, att tillfälliga majoriteter behärskat en stor kooperativ förenings högsta beslutande instans. Det behöver icke särskilt framhållas, att en dylik tillfällig majoritet bildats av oppositionen, som alltid plägar vara raskare i vändningarna, när det gäller att i förväg besätta en möteslokal. Vore dylik opposition alltid blott av kooperativ innebörd, behövde ingen skada uppstå, men det ligger i sakens natur, att oppositionen inom en massrörelse blir mer eller mindre av politisk karaktär, vilket för en institution med ekonomiska uppgifter ej kan vara fördelaktigt. Lagen lade emellertid hinder i vägen för en annan sakernas ordning, och de kooperativa föreningarna sökte, så långt sig göra lät, att överflytta en del uppgifter från generalförsamlingen på andra organ. Ett sådant organ hade man bildat i det s. k. kooperativa rådet (»Genossenschaftsrat»), vars medlemmar valdes ute i distrikten, där försäljningslokaler funnos, och vars uppgift var att behandla alla de frågor, som lagen icke uttryckligen förbehöll åt generalförsamlingen.

Rikslagstiftningen har nu genom ändringar i lagen gjort slut på de rådande missförhållandena. I en särskild lag av den 1 juli 1922 har sådana ändringar och kompletteringar i den gamla kooperativa lagen gjorts, som motsvara de nutida behoven. Sålunda har hittillsvarande inskränkning i kooperativa föreningars rätt att vara aktivt delaktiga i andra ekonomiska företag upphävts, varjämte fastställts, att dylikt deltagande i sällskap och föreningar med ekonomiska ändamål är tillåtet, därest det gäller allmännyttiga strävanden och icke är den kooperativa föreningens enda eller övervägande ändamål.

En ny paragraf, 43 a, gör vidare slut på ovan relaterade missförhållande. För framtiden skall för sådana kooperativa föreningar, som ha över 10 000 medlemmar, generalförsamlingen bestå av ombud för medlemmarna, d. v. s. bli en församling av representanter, valda av de inskrivna medlemmarna. Kooperativa föreningar med över 3 000 medlemmar kunna i sina stadgar bestämma, att generalförsamlingen bildas på samma sätt. Representanterna måste emellertid själva vara medlemmar av föreningen. I stadgarna skola närmare föreskrifter lämnas rörande representanternas antal och valbarhet, själva valproceduren samt rörande legitimation och mandattidens längd.

Den gamla lagens bestämmelser om upplösning av kooperativa föreningar kompletteras ävenledes enligt den nyare tidens behov. Då de kooperativa föreningarna numera äro distriktsvis förenade i s. k. revisionsförbund, bygger den nya lagbestämmelsen på denna organisationsform och bestämmer, att, innan beslut om upplösning av en kooperativ kreditförening fattas, skall revisionsförbundet avgiva yttrande om, huruvida upplösningen ligger i medelklassens intresse eller icke. Revisionsförbundets yttrande skall uppläsas inför den särskilt inkallade generalförsamlingen, som skall besluta om upplösningen, och revisionsförbundet skall ha tillfälle att självt föredraga sitt utlåtande inför församlingen. Avstyrkes i utlåtandet förslaget om upplösning, kan beslut om upplösning endast fattas med $^3/_4$ majoritet på tvenne efter varandra med minst en månads mellanrum sammanträdande generalförsamlingar. Stadgarna kunna bestämma en ännu högre majoritet.

Gäller sistnämnda bestämmelse i huvudsak medelklassens kooperativa kreditföreningar, så är den nya § 93 a) av värde för hela den kooperativa rörelsen, sålunda även för arbetarmassornas konsumtionsföreningar. Här har utvecklingen gått därhän, att små lokala föreningar ha sammanslutits till stora företag, omfattande ekonomiskt sammanhängande distrikt. I Berlin t. ex. existerade ännu för en 10 à 12 år tillbaka ett stort antal kooperativa föreningar av i huvudsak arbetare, så att nästan varje större förstad hade sin egen förening, ofta nog med några få hundra medlemmar. När den kooperativa tanken slutligen efter många års propaganda började intressera Berlins arbetare, var denna splittring hindrande för en kooperativ verksamhet i större stil; nödvändigheten att förena de många småföretagen framstod klart för envar. Den gamla lagen var emellertid icke förberedd på en dylik utveckling och lade därigenom svårigheter i vägen. Man kunde väl upplösa och likvidera en kooperativ förening, men att direkt utan omvägar sammanslå flera sådana gick icke. Nu har även i detta hänseende en värdefull komplettering av den gamla lagen givits. I nämnda paragraf stadgas, att en kooperativ förening kan sammanslås med en annan kooperativ förening med samma form av ansvarighet. Besluten måste fattas med 3/4 majoritet, såvida stadgarna icke föreskriva än större majoritet. Har sådant beslut fattats av båda föreningarna, d. v. s., den som skall upplösas och den som skall övertaga den upplösta föreningens aktiva, passiva och medlemmar, ha de båda styrelserna att gemensamt ordna de juridiska formaliteterna. Så snart besluten vederbörligen registrerats, överföras den upplösta föreningens aktiva, passiva och medlemmar till den övertagande föreningens. Medlemmarna av den upplösta föreningen gälla, fr. o. m. den dag registreringen skedde, såsom medlemmar av den förening, som upptager den upplösta.

Det synes mig vara otvivelaktigt, att de nämnda lagändringarna komma att få stor betydelse för framtiden och att de utgöra en tidsenlig lättnad i de hittills allt för snäva lagbestämmelser, som tillkommo under en period, då kooperationen icke hade samma betydelse och omfattning som nu.

Berlin den 23 oktober 1922.

Wilhelm Jansson.

Arbetet för en enhetlig arbetsrätt i Tyskland.

Vid tidigare tillfälle (jfr Soc. Medd., årg. 1922, s. 782) har jag hänvisat till det arbete, som inleddes för ett par år sedan för åstadkommande av en enhetlig tysk arbetsrätt. Begreppet enhetlig arbetsrätt är kanske vilseledande, när det schematiskt översättes till svenskan. Arbetet i fråga har till föremål att samla de många olika lagarna på arbetsrättens område till en enhetligt kodifierad tysk arbetsrätt. De särskilda områden, för vilka hittills speciallagar varit gällande, skulle sålunda för framtiden sammanföras i en gemensam lagbok, där varje område komme att bilda ett särskilt kapitel. Jag hade i går tillfälle att tala vid en av de i detta arbete ledande männen inom arbetsministeriet, som främst hänvisade till de stora svårigheterna. Det gäller ju icke blott att omredigera de gamla speciallagarna till ett enhetligt lagverk, utan man måste på många områden fullständigt omarbeta dem, och dessutom äro stora områden hittills icke inbegripna i lagstiftningen, därför att de först under det sista årtiondet uppnått den betydelsefulla utveckling, som numera nödvändiggör deras lagliga reglering. Dit hör till exempel frågan om medling och skiljedom i arbetstvister, vilken före kriget icke spelade på långt när den roll som nu, sedan organisationsväsendet börjat omfatta snart sagt alla befolkningskretsar och särskilt organisationerna bland arbetsgivare och arbetstagare av alla yrken fått en tidigare oanad omfattning. Dit hör även frågan om yrkesföreningarnas lagliga ställning; på detta område gjorde ju den kejserliga regeringen för cirka femton år tillbaka ett försök till en lag om yrkesföreningar (»Berufsvereinsgesetz»), men det mottagande lagförslaget fick i riksdagen visade, att frågan ännu icke var mogen för avgörande. Även föreningsrätten,

d. v. s. det, som man här kallar koalitionsrätten och som icke inbegriper enbart rätten att bilda föreningar, utan även strejkrätten, behöver efter senare tiders erfarenheter en nyreglering. Den är hittills ordnad genom § 152 i »Gewerbeordnung», som emellertid icke utgör någon positiv reglering, utan endast upphäver de forna förbuden mot strejkkoalitioner.

Bland de många ämnen, som för närvarande utredas för åstadkommandet av en dylik enhetlig arbetsrätt, föreligger förslaget till medling i arbetstvister färdigt till parlamentarisk behandling.[1] Detta förslag ingriper redan på koalitionsrättens område med bestämmelserna i § 55, som jag i en tidigare specialrapport har skildrat och som gå ut på att förhindra strejker i allmännyttig drift. Den ganska skarpa oppositionen mot detta lagförslag riktar sig i första rummet mot nämnda bestämmelser, men vid sidan därav har förslaget i sin helhet kritiserats på många håll. Ett viktigt argument har från neutral socialpolitisk sida anförts mot lagförslaget, nämligen att det byråkratiserar hela medlingsförfarandet och upprättar en mycket dyrbar byråkratisk apparat i stället för att bygga på det medlingsförfarande, som arbetsgivare och arbetare i sina kollektivavtal redan sedan många år praktiserat. Huru utgången av den parlamentariska behandlingen blir kan för närvarande knappast förutsägas.

Ett annat viktigt område är en nyreglering av avtalsrätten. Den tyska »Gewerbeordnung» känner icke till begreppet kollektivavtal, och även i andra tyska lagverk, såsom »Bürgerliches Gesetzbuch», »Handelsgesetzbuch» o. s. v., är det individuella arbetsavtalet objekt för den lagliga regleringen. Detta har sin förklaring däruti, att kollektivavtalet ännu var dels obekant, dels en nyhet, när dessa lagar upprättades. Rättskipningen har därför haft det ganska svårt vid avgörandet av sådana mål, som baserade sig på kollektivavtal mellan arbetsgivare och arbetstagare; genom utslag från de högsta domstolarna hade man ju trots bristande lagstiftning utbildat vissa rättsgrundsatser även på detta område, men de anslöto sig naturligtvis till den juridiska rättsuppfattningen i allmänhet och stodo ofta nog icke i tillräcklig kontakt med det praktiska livets behov. Den avtalsrätt, som nu är under arbete, kommer att behandla hela det avtalsrättsliga området, alltså såväl kollektiva som individuella arbetsavtal. Förslaget är ännu icke färdigt, men har ändock avancerat så långt, att kommittén antagligen blir färdig med sitt arbete under denna månads lopp, varefter förslaget kommer till behandling inom riksregeringen och statsregeringarna. Ungefär samtidigt torde man även bli färdig med bergsbrukets säregna arbetsrättsliga förhållanden, och ett förslag kan snarast emotses även på detta område.

Vid sidan av dessa arbeten är man inom de tyska regeringskretsarna också sysselsatt med förberedelserna till en nyreglering av tjänstemannarätten. Den gamla tjänstemannalagen behöver reformeras enligt nyare tiders krav. Här uppstår antagligen endast en större stridsfråga, nämligen den om strejkrätten. Antagligen kommer man att strängt skilja mellan tjänstemän å ena sidan samt biträden och arbetare å den andra. För de förras vidkommande torde en strejkrätt icke godkännas, därför att de äro anställda med särskilda privilegier, nämligen på livstid och med pensionsrätt för sig och sina anhöriga. Huruvida man kommer att vara böjd för att tillerkänna i offentlig tjänst anställda funktionärer, som icke ha tjänstemannakvalifikation och privilegier, strejkrätt, är svårt att förutsäga, men det är möjligt, att de i detta hänseende kunna komma att betraktas såsom stående i samma rättsliga ställning som arbetarna vid offentliga verk, vilka ju utan vidare göra anspråk på strejkrätt.

Förberedelser träffas också för närvarande till en sjukförsäkring för den tyska tjänstemannakåren. Den oerhörda dyrtiden har ju drabbat just tjänstemännen mycket hårt och i hög grad försvårat deras ställning, särskilt när sjukdomsfall inträtt för dem själva eller i deras familj. Meningen är nu att upprätta en sjukkassa med statligt understöd, till vilken också tjänstemännen själva bli bidragsskyldiga. Vid sjukdomsfall skall kassan sedan utbetala ett tillskott till läkarvård och medicin. Det vill säga

[1] Jfr Soc. Medd., årg. 1920, s. 486; årg. 1921, s. 573 och årg. 1922, s. 509.

detta är den plan, som för närvarande överväges; huruvida den blir till ett positivt förslag och om i så fall detta blir realiserat kan man ännu icke förutsäga.

Berlin den 20 oktober 1922.

Wilhelm Jansson.

Premielönsystemet i Tyskland.

Liksom i andra länder ha arbetsgivarna i en del tyska industrier långt före kriget vid skilda tillfällen framkastat tanken på en premiering av särdeles goda arbetsprestationer, och i många fall ha de också infört dylika premier. Sättet för deras beräkning har därvid varit olika, alltefter vidkommande företags eller industris säregna förhållanden. Men i regel får man utgå ifrån, att det i huvudsak gällde en premiering av den individuella arbetsprestationen, vare sig den nu värdesattes efter kvantitet eller kvalitet. Kollektivpremier ha emellertid också någon gång praktiserats, och hit kan man räkna den metod, som vill göra ett företags arbetare delaktiga i den uppnådda årsvinsten och som i ett särskilt fall — där den icke blott var avsedd att ur arbetarna frampressa den kvantitativt största arbetsprestationen, utan även hade ett varmt och väl begrundat socialt inslag, nämligen hos professor Abbé vid Zeissverken i Jena — är känd även i Sverige.

Med undantag av detta sistnämnda fall ha de tyska fackorganisationerna intagit en strängt avvisande hållning mot premielönprincipen. Dels uppfatta de som sin uppgift att skydda arbetaren individuellt mot en sådan stark kvantitativ arbetsprestation, som kunde bliva en fara för hans liv och hälsa. Men även i kollektivt hänseende voro liknande betänkligheter avgörande för deras ställning till frågan. Hade redan ackordlönen i vissa yrken visat sig vara en stor fara för arbetarskyddets genomförande, så fruktade man detta långt mera av premielönen. Utan att på något sätt vilja reducera styrkan av denna uppfattning, tror jag dock, att det, som gjorde den organiserade arbetarmassan avog mot tanken på premielönen, var i första rummet den erfarenhet arbetarna gjorde med ackordlönen inom nästan alla industrier. Ty så snart som de vid en överenskommen ackordlönsats uppdrivit sin arbetsprestation så högt, att de kommo till en avlöning, som var betydligt högre än den gängse timlönen, plägade arbetsgivarna företaga en nedsättning av ackordlönerna. Av premielönen kunde man, stödd på denna erfarenhet, intet annat vänta, än att timlön såväl som ackordlön komme att sättas så lågt som möjligt, under hänvisning till den premie arbetarna uppnådde för en viss arbetsprestation eller vid fördelningen av företagets årsvinst. Avogheten mot dylika lönemetoder var sålunda lika stor hos den organiserade arbetarmassan som hos dess ledare, fastän de olika motiven och argumenten icke alltid underströkos lika kraftigt på båda hållen. Efter revolutionen voro arbetarnas första åtgöranden, sedan de fått större makt inom företagen, att överallt avskaffa ackordlönen och införa tidlön.

Den ringa arbetsprestation, som av olika orsaker inträdde efter krigets slut och som från reaktionär sida tillskrivits arbetarnas lättja, men som i verkligheten hade helt andra orsaker, har med tiden fört till ackordlönsystemets återupptagande i ganska stor utsträckning. Även inom bergsbruket söker man att höja den kvantitativa arbetsprestationen på allehanda sätt. Jag har tidigare (Soc. Medd., årg. 1922, sid. 585) refererat försöken att få arbetarna i stenkolsbrytningen till att göra övertidsarbete, vilket avbröts i mars 1921, men nu återupptagits sedan september månad. Här presteras genom särskilt kollektivavtal mellan arbetsgivare och arbetare i Ruhrdistriktet en arbetstid nere i gruvan, som i medeltal med ungefär en timme om dagen överskrider den genom lag fastställda sjutimmarsarbetsdagen. Vid löneförhandlingarna under november månad, som fördes inför en av regeringen tillsatt särskild förlikningskommission under förre statssekreteraren Möllendorffs ledning, fällde denna kommission en skiljedom, som förutsätter premielönens införande i stenkolsgruvorna. Arbetarna

skulle för en högre prestation än genomsnittsprestationen erhålla en särskild premie av 1 mark per kilogram brutet kol. Från socialdemokratisk sida ha arbetarna tillrådts att med hänsyn till den stora kolbristen i landet antaga skiljedomen, men det är betecknande, att på gruvarbetarnas distriktskonferenser icke blott de socialdemokratiskt organiserade arbetarna utan även deras kristliga och Hirsch-Dunckerska kolleger med stora majoriteter avböjde skiljedomen.

Det är tydligen tills vidare ingen utsikt, att en ändring i deras hållning till premielönen inträder. Även om, som jag tror mig kunna säga, på ledande fackföreningshåll motståndet icke är så stort som förr, torde det ännu taga lång tid, innan arbetarmassorna vänja sig vid tanken, att högre arbetsprestationer berättiga till högre löner.

Berlin den 9 november 1922. *Wilhelm Jansson.*

Åtgärder mot bristen på byggnadsarbetare i Tyskland.

I tidigare rapporter har jag hänvisat till den stora brist på facklärda byggnadsarbetare, som uppstått i Tyskland under och efter kriget. Under kriget låg av naturliga skäl byggnadsindustrien nere, och även efter kriget kom den av olika orsaker långsamt igång, trots den oerhörda bostadsbristen. Det visar sig emellertid nu, att en stor del av de förra byggnadsarbetarna fattas. De hade dels stupat i kriget eller blivit krigsinvalider, dels också gått över till andra industrigrenar, som bjödo rikare tillgång på arbete och arbetsförtjänst. Man har under de sista åren gjort ganska mycket för upplärandet av nya arbetskrafter. I synnerhet ha många tidigare byggnadshantlangare efter någon tids utbildning kunnat övergå till murarfacket eller andra liknande byggnadsfack. Den 23 mars 1922 har riksarbetsministern i en cirkulärskrivelse till myndigheterna just gjort dem uppmärksamma på nödvändigheten av en särskild lärlingsutbildning inom byggnadsindustrien, och samme minister tillsammans med finansministern har sedermera givit sitt samtycke till att under räkenskapsåret 1922 medel av arbetslöshetsunderstödsfonden användas för främjande av dylik lärlingsutbildning. De enskilda fristaternas regeringar ha till större delen medgivit, att även från staternas sida medel må ställas till förfogande för samma ändamål, under förutsättning att riket och kommunerna bidraga. Man har sålunda enats om att fördela uppstående utgifter på riket, fristat och kommun enligt en skala 3 : 2 : 1.

Dessa medel skola utgivas dels för värvande av lärlingar till byggnadsindustrien, dels ock till kontant understöd åt sådana ynglingar, som äro i behov därav och inträda såsom lärlingar i byggnadsindustrien. Värvandet av lärlingar skall ske å officiell väg, det vill säga, de kommunala rådgivarna vid yrkesval skola tillhandagå lärlingarna med upplysningar rörande byggnadsindustriens utkomstförhållanden och skolynglingens kroppsliga förutsättningar för arbetet inom denna industri. Likaså skall lärarkåren upplysas om hithörande förhållanden, pressen bearbetas och så kallade »Merkblätter» spridas för att egga föräldrar att låta sina söner efter avslutad folkskolebildning ägna sig åt byggnadsfacken. Kontant understöd skall, såsom sagt, endast lämnas till sådana ynglingar, som befinna sig i materiellt nödläge. Understödet skall i regel icke överskrida 1 500 mark av rikets medel, vartill sedan fristaten och kommunen tillskjuta samma belopp enligt ovannämnda skala. Förutsättningen för understödet är, att ett ordentligt lärlingskontrakt ingåtts med en arbetsgivare, som uppfyller de lagliga förutsättningarna för lärlingsutbildning. I första hand skall understöd givas till lärlingar inom murar- och timmermansfacken, där bristen på facklärda arbetare är störst, men även målar- och taktäckarlärlingar kunna enligt de nya bestämmelserna komma i åtnjutande av dylikt understöd. Ansökan om understöd prövas av vidkommande myndigheter under samverkan med hantverkskamrarna och den inom byggnadsindustrien existerande gamla skråorganisationen (Baugewerksinnungen).

Berlin den 28 november 1922. *Wilhelm Jansson.*

Författningar rörande sociala frågor.

I Svensk författningssamling ha under tiden 23 november—20 december 1922 publicerats följande författningar rörande sociala frågor:

N:r		Daterad
520.	Kommerskollegii kung. ang. formulär till motböcker för vissa ombord å fartyg anställda	7 nov.
548.	K. kung. om tiden för ikraftträdandet av lagen den 9 juni 1922 (n:r 267) om ändrad lydelse av 1 § i lagen om behandling av alkoholister	30 »
549.	K. kung. om ändring i viss del av kung. den 17 juni 1916 (n:r 308) ang. vissa handlingar, som omförmälas i lagen om behandling av alkoholister	30 »
555.	Riksförsäkringsanstaltens kung. ang. fastställelse av vissa formulär	4 dec.
556.	K. kung. ang. understöd åt anstalter och föreningar, som anordna populärvetenskapliga föreläsningar	24 nov.

Kortare Meddelanden.

— Arbetarskydd —

En internationell kommitté för lantarbetarfrågor. Enligt meddelande från internationella arbetsbyrån i Genève har byråns överstyrelse nyligen tillsatt en kommitté för studiet av frågor rörande internationella skyddsåtgärder för jordbruksarbetare.

Denna kommitté är det första resultatet av de underhandlingar, som sedan någon tid tillbaka förts mellan representanter för internationella arbetsbyrån och det internationella jordbruksinstitutet i Rom och vid vilka man ingående diskuterat grundlinjerna för ett närmare samarbete mellan dessa båda institutioner. Ett sådant samarbete är icke blott ägnat att öka värdet av det arbete, som utföres av dessa institutioner, utan är givetvis nödvändigt för att förhindra onödigt dubbelarbete. Vid ett i somras hållet möte enade man sig om att förorda upprättandet av en permanent rådgivande kommitté, bestående av tre medlemmar från vardera institutionen, med rätt att tillkalla experter i den mån man finner detta nödvändigt.

Den formella tillsättningen av den sålunda föreslagna kommittén fick emellertid vänta, tills den internationella domstolen i Haag avgivit sitt utslag angående internationella arbetsbyråns kompetens i frågor rörande jordbruket.[1] Sedan domstolen uttalat, att arbetsbyrån enligt fredsfördragets bestämmelser är berättigad att handlägga sådana frågor, har byråns överstyrelse nu utsett sina tre representanter i kommittén, nämligen för regeringsgruppen överstyrelsens president, Fontaine (Frankrike), för arbetsgivarna Carlier (Belgien) och för arbetarna Leipart (Tyskland).

Härigenom komma de frågor, som stå i samband med lantarbetarnas levnads- och arbetsförhållanden, att för framtiden beredas den mest noggranna och sakkunniga behandling. Av intresse är det uttalande, som gjordes av markis de Vogue, vilken på den nyligen avslutade fjärde internationella arbetskonferensen som representant för de franska jordbruksintressena och den franska regeringen — vilken var den, som först frågan om arbetsbyråns kompetens fram inför internationella domstolen — förklarade: »Vi skola lojalt stödja den princip, som stadfästs av domstolen, och vi önska uppriktigt taga del i det arbete rörande jordbruket, som internationella arbetsbyrån kommer att utföra».

— Arbetsförmedling —

Ny arbetsförmedlingsanstalt. Den 9 sistlidna oktober öppnades i Hvellinge kommun i Malmöhus län en kommunal arbetsförmedlingsanstalt. Som torde vara bekant, äro samtliga kontor i detta län självständiga kommunala institutioner, vilka dock årligen erhålla bidrag av landstinget. Genom Hvellingekontorets inrättande har antalet arbetsförmedlingsanstalter inom länet ökats till 9.

[1] Jfr Soc. Medd. årg. 1922, sid. 836.

— Arbetslöner —

Arbetslönerna i England i september 1922. I Sociala Meddelanden ha förut (årg. 1921, sid. 365 och årg. 1922, sid. 402) lämnats sammanfattningar av den i Labour Gazette publicerade lönestatistiken, varav framgått, att lönestegringen sedan 1914 för en industriarbetare utgjorde 170—180 % i december 1920 och omkring 100 % i februari 1922. Sedan sistnämnda tidpunkt ha, efter vad som framgår av den nu till september i år framförda statistiken, ytterligare lönenedsättningar ägt rum inom nästan samtliga viktigare industrigrenar. Då det föreliggande materialet icke varit tillräckligt fullständigt för att medgiva någon exakt beräkning av medellönen för samtliga näringsgrenar, har endast en uppskattning utförts beträffande de industrier, varifrån uppgifter föreligga. Enligt denna uppgår den genomsnittliga lönestegringen för vuxen arbetare vid full veckoarbetstid till omkring 70—80 % av förkrigslönen. Lönerörelsen har emellertid varit olika *inom olika fack*, i det att lönerna i vissa fack varit endast 20 % högre än 1914, i andra däremot 120—130 %.

Avtalsenliga arbetslöner i Tyskland i oktober 1922. I anslutning till den översikt av levnadskostnadernas stegring i Tyskland, som återfinnes på annan plats i detta häfte (sid. 66), återgivas i nedanstående tablå de senaste resultaten av den inom Statistisches Reichsamt sammanställda statistiken över de enligt kollektivavtalen gällande lönerna inom vissa typiska fack.[1] Siffrorna äro, vad byggnadsarbetarna beträffar, vägda medeltal för samtliga städer med över 200 000 invånare samt för övriga fack medeltal för de orter i riket, där respektive industrier hava sina huvudcentra.

	Veckolön i mark				Stegringstal (1913—14 = 1)			
År 1922:	April	Juli	Sept.	Okt.	April	Juli	Sept.	Okt.
Murare och timmermän	980	1 634	3 642	5 436	26	44	97	145
Byggnadshantlangare	939	1 555	3 468	5 184	32	53	119	177
Metallarbetare (gift, m. 2 barn)								
Yrkesutbildad arbetare	853	1 407	3 392	—	24	39	94	—
Annan yrkesvan arbetare	826	1 353	3 263	—	26	43	103	—
Grovarbetare	807	1 322	3 185	—	34	56	135	—
Träindustriarbetare	883	1 431	3 355	4 982	28	46	107	159
Arbetare i kem.-tekn. fabrik (gift)								
Hantverkare (yrkeslärd)	942	1 506	3 682	5 217	29	46	112	158
Van fabriksarbetare	894	1 416	3 451	4 879	33	53	129	182
Grovarbetare	886	1 393	3 408	4 815	37	58	143	202
Typograf (över 24 år, gift)								
Maskinsättare	—[2]	—[2]	2 734	4 469	—	—	64	105
Handsättare	—[2]	—[2]	2 582	4 290	—	—	75	126

I september, då levnadskostnadsindex i Tyskland var 13 319 (d. v. s. c:a 133 gånger fredsnivån), stodo av de ovan upptagna yrkesgrupperna åtminstone grovarbetarna på en lönenivå, som kompenserade levnadskostnadsökningen. Med den våldsamma prisstegring, som under höstmånaderna ägde rum i Tyskland, synas dock även dessa arbetare ha fått vidkännas minskade realinkomster. För den arbetargrupp, som enligt tablån kommit i åtnjutande av den relativt största lönestegringen, var genomsnittliga veckolönen i oktober 202 gånger större än före kriget, medan levnadskostnadsökningen samtidigt betecknas med siffran 220·66. Ännu större torde differensen mellan priser och löner hava blivit under november, då levnadskostnaderna med ett slag ytterligare fördubblades.

(Wirtschaft und Statistik.)

Arbetslöner och levnadskostnader i Förenta staterna 1922. Den av arbetsstatistiska byrån i Washington utarbetade fortlöpande statistiken över i Förenta staterna gällande arbetslöner har nu fullföljts även för 1922 (siffrorna avse liksom föregående år maj månad).[3] Undersökningens

[1] Jfr Soc. Medd. årg. 1922, sid. 594.
[2] Riksmedeltal äro ej uträknade för dessa månader.
[3] Jfr Soc. Medd. årg. 1922, sid. 251.

huvudresultat ha framlagts i följande tablå, där såväl lönenivåns växlingar som den samtidigt pågående förkortningen av arbetstiden och levnadskostnadernas förändringar uttryckts genom indextal med utgångspunkt från år 1913, vars siffror satts = 100.

Indextal	1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921	1922
Genomsnittlig timlön . .	100	102	103	107	114	133	155	199	205	193
Arbetstid per vecka . .	100	100	99	99	98	97	95	94	94	94
Arbetslön per vecka . .	100	102	102	106	112	130	148	189	193	183
Levnadskostnader . . .	100	100	105	118	142	174	177	217	180	167

Då de uppgifter, som ligga till grund för dessa siffror, avse gällande normallöner och ordinarie arbetstid, äro de förskjutningar, som uppstå genom å ena sidan övertidsarbete, å andra sidan tillfälliga inskränkningar av arbetstiden, här ej tagna med i räkningen. Vad det senaste året beträffar, innebär detta först och främst, att den partiella arbetslöshetens inflytande på arbetarnas inkomststandard icke får tillfälle att göra sig gällande vid jämförelsen mellan löne- och levnadskostnadsnivån.

— Arbetsmarknad och arbetslöshet —

Statens arbetslöshetskommissions verksamhet under oktober 1922. Antalet arbetslösa, som åtnjöto kontant understöd, uppgick den 31 oktober till i runt tal 2 300, d. v. s. ungefär samma antal som föregående månad. Antalet kommuner, som utövat av arbetslöshetskommissionen kontrollerad understödsverksamhet, utgjorde 33 liksom under september.

Hela antalet arbetslösa den 31 oktober har uppskattats till 37 300, vilket i jämförelse med föregående månad innebär en ökning av arbetslösheten med c:a 2 200 personer.

Vid kommunala nödhjälpsarbeten sysselsatte städerna c:a 1 450 arbetare och landskommunerna 1 550, tillhopa alltså ungefär 3 000 arbetare mot 3 500 vid september månads slut.

Vid oktober månads ingång voro 482 statliga nödhjälpsföretag igång mot 494 vid början av september månad. Under oktober månads lopp ha 55 företag igångsatts eller återupptagits, därav 23 genom södra Sveriges statsarbeten och 32 genom Norrlands statsarbeten. Då 72 företag under denna tid avslutats eller tillfälligt nedlagts, utgjorde följaktligen antalet igång varande företag vid månadens slut 465. Antalet vid sagda nödhjälpsarbeten den 31 oktober sysselsatta arbetare samt kommissionens kostnader för dessa arbeten under månaden utgjorde som följer:

	Arbetare	Kostnader
Vid södra Sveriges statsarbeten	14 614	2 846 606
» Norrlands statsarbeten	5 271	915 748
» statens järnvägars automobilvägar	301	55 000
Summa	**20 186**	**3 817 354**

Läggas härtill kostnaderna för understödsverksamheten m. m., vilka uppgingo till 106 714 kronor, befinnas kommissionens sammanlagda utbetalningar under månaden belöpa sig till ej fullt 4 miljoner kronor mot 5 miljoner under september samt c:a 52 miljoner under månaderna januari —oktober tillsammans.

Arbetsmarknaden i England under oktober 1922. Arbetstillgången var fortfarande dålig under oktober och visade på det hela taget föga förändring i jämförelse med föregående månad. Vid kol- och järngruvorna förbättrades läget, varjämte tackjärnsindustrien samt ylle- och lergodsindustrierna uppvisade en fortsatt förbättring. Däremot företedde bomullsindustrien en ytterligare försämring.

Arbetslösheten minskades inom fackföreningarna från 14·6 till 14·1 % och var bland de enligt arbetslöshetslagen försäkrade densamma som föregående månad eller 12·0 %. Vid arbetsförmedlingsanstalterna hade antalet registrerade arbetssökande ökats från 1·37 till 1·39 miljon, varjämte antalet lediga platser ökades från 12 500 till 13 700.

Antalet arbetsinställelser, som påbörjats under oktober, var 32 och antalet från föregående månad pågående 25. Antalet av samtliga arbetsinställelser berörda arbetare uppgick till 14 000 mot 15 000 föregående månad och 23 000 i oktober 1921. Lönesänkningar rapporterades under månaden för nära 1·5 miljon arbetare, under det att över 400 000 erhållit löneförhöjning.

(The Ministry of Labour Gazette.)

Arbetsmarknaden i Tyskland under oktober 1922. Den minskning i arbetstillgången, som vinterns annalkande i allmänhet medför, gjorde sig detta år märkbar tidigare än vanligt. Även om nedgången icke var av den omfattning, att den i och för sig behövde giva anledning till farhågor, kan den knappast helt förklaras som en vanlig säsongföreteelse, utan måste en verklig försämring av det ekonomiska läget nog också tagas med i räkningen.

Arbetslösheten inom fackföreningarna undergick en fortsatt ökning från 0·8 till 1·4 %. Även sjukkassestatistiken antydde en pågående försämring av arbetstillgången, i det antalet försäkringspliktiga minskades med 0·8 %. Vid arbetsförmedlingsanstalterna uppgick antalet arbetssökande per 100 lediga platser till 138, mot 122 under september. Antalet av offentliga medel understödda arbetslösa ökades samtidigt från 16 300 till c:a 24 000.

(Reichsarbeitsblatt.)

Arbetsmarknaden i Nordamerika under oktober 1922. Å arbetsmarknaden i Förenta staterna har förbättringen under oktober fortskridit på ett sätt, som synes vittna om att landets ekonomiska liv nu på allvar kommit in i en sund utveckling. Bland näringsgrenar, som visat ökad arbetstillgång, är särskilt att nämna byggnadsverksamheten och oljeindustrien. Även järn- och stålindustrien håller på att raskt återhämta sig efter den föregående depressionen, ehuru produktionen fortfarande håller sig vid ungefär $^3/_4$ av det normala, beroende bl. a. på vagnsbristen vid järnvägarna. Vid järnvägsverkstäderna har driften emellertid nu i allmänhet åter upptagits med full arbetsstyrka; å en del platser hämmades arbetet dock av ännu pågående efterdyningar från järnvägsmannakonflikten.

Bland de 65 större städer, från vilka uppgifter lämnats till U. S. Employment Service, hava 56 rapporterat ökad arbetstillgång under oktober månad. Vid de 1 428 företag, som ingå i denna statistik, hade sammanlagda arbetsstyrkan under oktober ökats med 52 867 personer eller c:a 3·0 %.

— Kollektivavtal —

Kollektivavtal i Frankrike år 1921. Enligt till Ministère du Travail ingångna uppgifter ha under år 1921 ingåtts 159 kollektivavtal, mot 345 år 1920. Avtalen fördelade sig på följande näringsgrupper:

Metallindustri	46	Beklädnadsindustri	7
Träindustri	19	Jordbruk	6
Textilindustri	17	Läderindustri	3
Byggnadsverksamhet	16	Jord- och stenindustri	3
Livsmedelsindustri	15	Kemisk-teknisk industri	3
Pappers- och grafisk industri	10	Bad- och tvättanstalter	3
Handel och samfärdsel	10	Gruvdrift	1

Beträffande avtalens parter framgår av statistiken, att 40 avtal träffats mellan arbetsgivar- och fackföreningar, 11 avtal mellan fackföreningar och oorganiserade arbetsgivare samt 64 avtal mellan icke organiserade arbetsgivare och arbetare. I 5 fall äro avtalen undertecknade av parternas permanenta eller tillfälliga förhandlingskommittéer.

I flertalet fall ingingos avtalen på obestämd tid. Giltighetstid, merendels ett halvt år eller därunder, var angiven endast i 9 fall.

Beträffande avtalens tillkomst har uppgivits, att i 47 fall uppgörelse träffats genom bemedling av utomstående, däribland yrkesinspektörerna i 35 fall, prefekter eller underprefekter i 6 och märer i 6 fall. I fråga om 13 avtal uppgives uppgörelsen ha föregåtts av arbetsinställelse, en siffra, som dock antagligen är för låg och kommer att få justeras, när statistiken över 1921 års arbetskonflikter föreligger.

Bestämmelser om skiljedom för biläggande av tvister om avtalens tolkning och tillämpning funnos i 3 avtal.

Rörande avtalens innehåll i övrigt förtjänar anföras, att stadganden om åtta timmars arbetsdag funnos i 109 och bestämmelser om minimilön i 45 avtal.

(Bulletin du Ministère du Travail.)

— Levnadskostnader —

Levnadskostnadernas stegring i Tyskland. I Sociala Meddelanden ha förut lämnats uppgifter om levnadskostnadernas förändringar i Tyskland enligt de av Statistisches Reichsamt verkställda beräkningarna.[1] Beträffande tillvägagångssättet vid dessa undersökningar hänvisas till årg. 1921, sid. 806. Den därstädes återgivna normalbudgeten har emellertid från och med år 1922 blivit i vissa avseenden reviderad, varvid hänsyn tagits till den förbättring i livsmedelsförhållandena, som inträtt sedan den tid, 1919/1920, då budgeten sammanställdes. Även föreskrifterna om prismaterialets beskaffenhet ha undergått en del förändringar; prisuppgifter insamlas numera två gånger under varje månad i stället för såsom förut en gång. I några fall, där man förut räknat med priserna på »billigaste sort», noteras nu prisen på i handeln vanligast förekommande kvalitet. Från och med april 1922 ingår även posten beklädnad i indexberäkningarna. Alla dessa förändringar medverka till att efterföljande indexsiffror ej äro direkt jämförbara med förut publicerade.

	Indextal (1913—1914 = 100)						
1922:	Jan.	April	Juli	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.
Livsmedel	2 463	4 356	6 836	9 746	15 417	26 623	54 982
Bostad	236	287	343	403	417	795	.
Bränsle och lyse	2 094	3 497	5 939	7 716	16 112	25 175	.
Tillsammans	*1 825*	*3 175*	*4 990*	*7 029*	*11 376*	*19 504*	*40 047*
Beklädnad	—	4 829	8 016	12 571	26 000	38 664	74 162
Samtliga levnadskostnader .	—	**3 436**	**5 392**	**7 765**	**13 319**	**22 066**	**44 610**

Levnadskostnaderna voro vid början av år 1922 c:a 20 gånger så höga som före kriget. Den synnerligen hastiga stegringen under första halvåret efterträddes av en enorm uppgång under sensommaren och hösten. Rent katastrofal har ökningen varit under tiden oktober—november, då levnadskostnaderna under en enda månad ökades med 100 procent. Ännu synes kulmen ej på långt när nådd; det officiella indextalet för partipriserna, vilket i juli 1922 uppgick till 10 050 (1913 = 100), hade i oktober stigit till 56 600, den 5 november till 99 600 och den 25 i samma månad till 122 900.

Levnadskostnadsökningen synes ej ha varit mest utpräglad i storstäderna. I ovanstående beräkningar ingå noteringar från 71 orter, däribland flertalet av Tysklands storstäder; under november månad uppvisade de 20 största av dessa, med undantag endast för Hamburg, Bremen och Chemnitz, lägre indexsiffror än riksmedeltalet, varemot bland de 10 minsta orterna (med ett invånarantal av 10 000 à 13 000 per ort) ej mindre än 8 hade högre indextal.

(Wirtschaft und Statistik.)

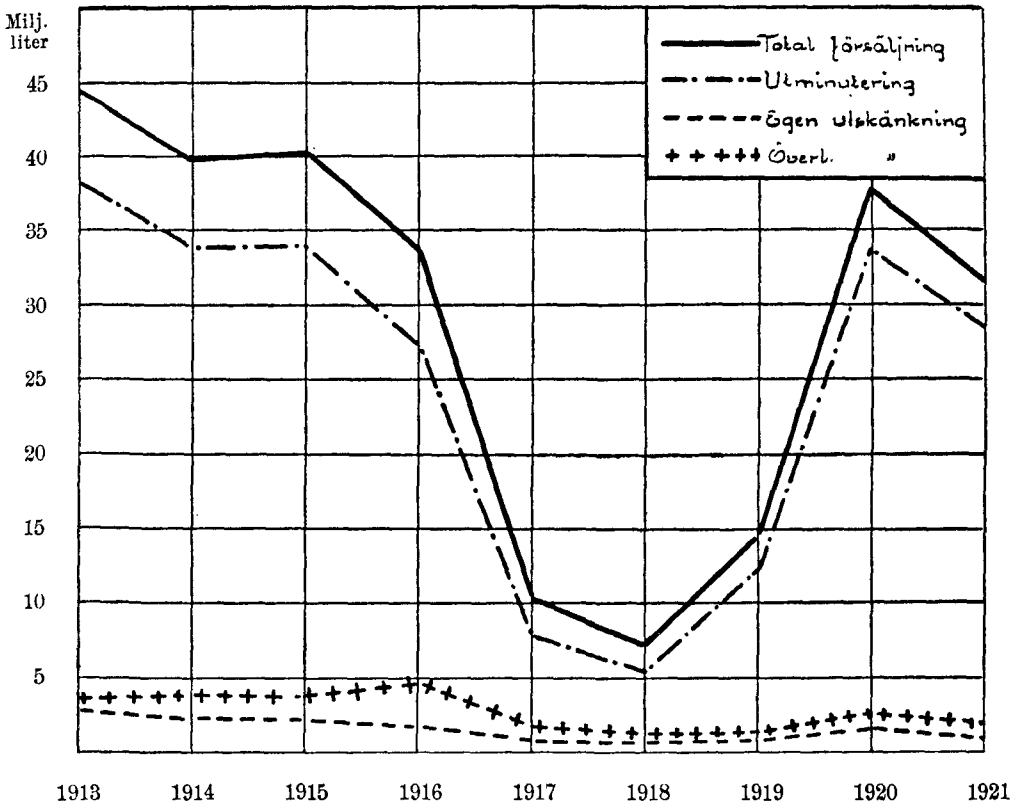
— Nykterhetsrörelsen —

Spritdrycksförsäljningen år 1921. Enligt den av kontrollstyrelsen utgivna redogörelsen för rusdrycksförsäljningen år 1921 utgjorde hela omsättningen av spritdrycker under sagda år 31·6 miljoner liter, mot 37·8 miljoner år 1920.[2] Omsättningens växlingar under den tidsperiod, som

[1] Jfr Soc. Medd. årg. 1922, sid. 256.

[2] Siffrorna avse hela den verkliga omsättningen, utan reduktion till s. k. normalstyrka (50 %). Motsvarande reducerade siffror återfinnas i socialstyrelsens utlåtande över nykterhetskommitténs betänkande (Soc. Medd. årg. 1922, sid. 719).

förflutit efter det den individuella kontrollen på detta område började tillämpas — inklusive de år, då krigsrestriktionerna voro i kraft — åskådliggöras av följande diagram.

Den avgjort största delen av dessa spritdrycker såldes såsom synes genom utminutering, d. v. s. mot motbok. Hela antalet motboksinnehavare i riket uppgick vid 1921 års utgång till 1 036 452, motsvarande 17·4 % av hela befolkningen. Beträffande det relativa antalet motboksinnehavare kan en påtaglig skillnad konstateras mellan de olika landsdelarna. De högsta frekvenstalen påträffas sålunda i stockholmstrakten och i södra Sverige de lägsta i Dalarna och Norrland. En mellanställning synes västra Sverige, östra Sverige samt Småland, Öland och Gottland intaga. Att detta förhållande ingalunda är beroende av någon tillfällighet, utan fastmera bottnar i vissa psykologiska särdrag de olika landsdelarna emellan, framgår av följande sammanställning:

Område	Frekvenstal 1916	1917	1918	1919	1920	1921
Stockholmstrakten	18·87	16·39	17·64	20·22	21·76	22·70
Södra Sverige	17·01	19·42	19·56	22·31	22·05	21·59
Västra Sverige	14·27	15·66	16·22	18·54	19·01	18·35
Östra Sverige	14·00	14·59	14·73	16·90	17·11	16·74
Småland och öarna	12·64	14·06	14·03	16·70	16·85	16·24
Norra Sverige	8·98	10·22	10·32	12·17	12·38	11·88
Hela riket	**13·79**	**14·80**	**15·13**	**17·45**	**17·79**	**17·41**

Bland rikets 120 kontrollområden funnos 6 (samtliga i Norrland), där antalet motboksinnehavare understeg 12 % av befolkningen, medan å andra sidan 23 områden (därav 15 i södra Sverige) uppvisade en frekvens över 24 %. Den lägsta siffran företedde Östersunds kontrollområde med 9 %, den högsta Nynäshamns med 42·6 %: beträffande sistnämnda fall är emellertid att märka, att åtskilliga personer, tillhörande annat kontrollområde, erhållit inköpsrätt hos bolaget i fråga.

Inköpsmängden per motbok utgjorde under 1921 i medeltal för hela riket 27·2 liter. De olika kontrollområdena företedde även härvidlag stora inbördes skiljaktigheter, från 7 till 35 liter i medelinköp. I allmänhet uppvisade de områden, som hade största motboksfrekvensen, också relativt stora medelinköp per motbok, och tvärtom. Markanta undantag från denna regel finnas dock, så t. ex. Östersund, där den förut nämnda låga motboksfrekvensen motvägdes av en åtminstone för norrländska förhållanden mycket hög inköpsmängd (medelinköp 32 liter per motbok).

— Strejker, lockouter, medling och skiljedom —

Den norska skiljedomslagens tillämpning. Tolkningen av de enligt lagen den 27 mars 1922 avkunnade skiljedomarna har vid flera tillfällen givit anledning till meningsskiljaktigheter och kritik från såväl arbetsgivare som arbetare. En särskilt omtvistad fråga, som nu omsider lösts genom ett utslag av arbetsrätten, har gällt den i skiljedomarna inrymda punkten om rätt för parterna att påkalla revision av lönesatserna i anslutning till förändringarna i den allmänna prisnivån, så snart denna förskjutits med mer än 6 poäng.

Då det officiella indextalet för levnadskostnaderna från april till oktober 1922 gått ned från 254 till 242, alltså med 12 poäng eller 4·7 %, meddelade norska arbetsgivarföreningens centralstyrelse i början av november samtliga fackförbund, att alla gällande löner omedelbart skulle nedsättas i proportion härtill. Från landssekretariatets sida inlades protest mot detta förfarande, vilket ansågs sakna laglig grund, då skiljedomstolens utslag enligt lagen borde vara slutgiltigt bindande och sålunda efter arbetarnas mening icke ens kunna rubbas genom av domstolen själv gjorda förbehåll. Arbetarna förklarade sig av denna orsak visserligen villiga att ingå på förhandlingar om jämkningar i lönesatserna, men vägrade att låta eventuella meningsskiljaktigheter gå till skiljedom.

Konflikten kom sålunda att underställas arbetsrätten, som i sitt den 2 december 1922 avkunnade utslag gav arbetsgivarna rätt så till vida, att skiljedomarnas stadgande om revision av lönesatserna förklarades giltigt och bindande. Tillämpningen av en glidande löneskala kunde nämligen enligt rättens mening icke anses stå i strid mot lagens föreskrift om att utslagen borde äga slutgiltig karaktär. Däremot måste denna föreskrift anses innebära, att alla avgöranden rörande lagens tolkning vore lagda i skiljedomstolens hand och att andra domstolar — sålunda även arbetsrätten — saknade befogenhet att ingå på prövning av dessa utslag.

Arbetsrätten gav emellertid även arbetarsidan rätt därutinnan, att den förklarade arbetsgivarföreningen ha handlat oriktigt genom att sätta lönenedsättningarna i verket, utan att saken förut avgjorts genom förhandling eller skiljedom. Arbetarnas vägran att gå in på skiljedom motiverade icke att på detta sätt taga saken i egen hand, enär en skiljedomstol enligt lagen kunde komma till stånd även utan ena partens medverkan, genom att regeringen i denna parts ställe utsåge domare. Därest man ansett, att en på så sätt åstadkommen skiljedom ej kunde förväntas bliva respekterad, hade i varje fall återstått att hänskjuta tvisten till arbetsrätten.

— Ut- och invandring —

Kanadas invandringspolitik. Kanadensiska regeringen har utfärdat nya föreskrifter rörande invandringen till Kanada. Enligt desamma måste varje immigrant vara försedd med pass från vederbörande myndighet i sitt hemland. Immigranter från Europa med undantag av sådana från Storbritannien och Irland måste dessutom hava sina pass viserade av i Europa stationerade kanadensiska immigrationstjänstemän. För närvarande finnas sådana i London, Liverpool, Manchester och Antwerpen. Inom kort komma dessutom tjänstemän att utsändas till Paris, Haag, Warschau och Bukarest samt så småningom även till Sverige, Norge och Danmark.

Alla immigranter måste undergå examination inför en dylik tjänsteman, och avgiften för examinationen, inbegripet visering, utgör 5 dollars.

Passagerare, vilka icke betraktas som immigranter, måste hava sina pass viserade av brittisk diplomatisk eller konsulär myndighet i det land, där passet är utställt, men behöva däremot icke visering av kanadensisk immigrationstjänsteman.

På grund av den rådande arbetslösheten tillåtas enligt den nya förordningen endast immigranter av här nedan nämnda grupper att inkomma i Kanada:

1. Bona fide *jordbrukare*, som hava tillräckliga medel att starta eget lantbruk i Kanada.
2. Bona fide *jordbruksarbetare*, som önska komma till Kanada för att fortsätta med jordbruksarbete samt hava i möjligaste mån försäkrat sig om erhållande av sådant arbete här.
3. *Kvinnliga hushållstjänare*, som önska komma till Kanada för att taga dylik plats samt hava i möjligaste mån försäkrat sig om erhållande av sådant arbete.

Vederbörande immigrationstjänsteman äger dessutom rätt att lämna tillstånd för följande kategorier att inkomma i Kanada:

a) Hustru och familj till personer, som på lagligt sätt inkommit i Kanada, äro bosatta i Kanada och i stånd att mottaga och taga hand om sina anhöriga.

b) Undersåtar från länder, med vilka Kanada har särskilda överenskommelser rörande immigration.

c) Varje brittisk undersåte, som kommer direkt eller via annat land från Storbritannien, Irland, Amerikas förenta stater eller annan självstyrande brittisk dominion eller Newfoundland och som kan nöjaktigt bevisa för vederbörande immigrationstjänsteman i landstigningshamnen, att han har tillräckliga medel för sitt uppehälle till dess han erhållit sysselsättning.

d) Varje amerikansk medborgare, som kommer till Kanada från Förenta staterna och som kan nöjaktigt bevisa för ministern för immigration och kolonisation, att hans arbete eller tjänster behövas i Kanada.

(Meddelande från generalkonsulatet i Montreal.)

En internationell översikt av emigrationslagstiftningen. En allmän översikt över gällande lagstiftning angående in- och utvandring lämnas i en publikation, som i dagarna utgivits av internationella arbetsbyrån i Genève och som bär titeln »Legislation and Treaties of Emigration and Immigration» (även på franska).

Något försök att åstadkomma en praktisk handledning till bruk för emigranter har icke gjorts, då internationella arbetsbyrån ej gör några anspråk på att kunna ersätta myndigheter och filantropiska föreningar i deras rådgivande verksamhet, säges det i förordet. Syftet med denna bok är blott att tjäna till ledning och giva nödigt material åt politiker och lagstiftare och åt de privata organisationer, filantropiska och andra, som önska lära känna de åtgärder för reglering och beskydd, som beslutits till förmån för emigranter, eller som söka finna reda på de länder, till vilka emigration kan äga rum.

Lagar, förordningar och fördrag återgivas icke in extenso land för land, utan äro klassificerade efter de olika frågorna, vilket gör boken lättare att använda, då det gäller att studera ett visst problem. Beträffande t. ex. en sådan detalj som nödvändigheten för emigrationsagenter att deponera ett visst belopp, lämnas uppgifter för Belgien, Danmark, England, Grekland, Italien, Japan, Jugoslavien, Korea, Nederländerna, Norge, Polen, Portugal, Spanien, Schweiz, Sverige, Tjeckoslovakiet, Tyskland och Österrike.

Genom ett dylikt system av klassificering med ett stort antal rubriker har man fått fram ett jämförelsematerial, som mycket bidrager till att klargöra innebörden och omfattningen av de lagbestämmelser, som gälla i olika länder. Det är lättare att förstå de olika nationella lagarna som ett helt, när man punkt för punkt kan undersöka, varest de överensstämma och varest de skilja sig från varandra, framhåller bokens författare.

Innehållsförteckningen har gjorts så detaljerad som möjligt för att underlätta sökandet efter upplysningar rörande någon viss fråga.

Sveriges offentliga arbetsförmedling.

November månad år 1922.

Under hänvisning till de efterföljande tabeller, som närmare redogöra för den offentliga arbetsförmedlingen i olika delar av landet,[1] lämnas här en sammanfattande framställning av dess viktigaste resultat under november månad.

Översikt av verksamheten under *november* månad 1922.

	Manliga avdeln.			*Kvinnliga avdeln.*			*Tillsammans*		
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
Stockholms stad	5 924	1 346	1 290	3 831	2 537	2 154	**9 755**	**3 883**	**3 444**
Stockholms län	3 288	863	832	757	529	356	**4 045**	**1 392**	**1 188**
Uppsala stad och län	1 063	307	288	224	211	185	**1 287**	**518**	**473**
Södermanlands län	1 694	222	208	290	252	164	**1 984**	**474**	**372**
Östergötlands län	1 859	524	494	554	388	263	**2 413**	**912**	**757**
Norrköping	673	132	131	150	137	106	**823**	**269**	**237**
Jönköpings län	1 071	152	142	176	130	98	**1 247**	**282**	**240**
Kronobergs län	502	61	57	117	56	47	**619**	**117**	**104**
Norra Kalmar län	164	68	65	47	49	33	**211**	**117**	**98**
Södra Kalmar län	529	133	128	149	108	77	**678**	**241**	**205**
Gottlands län	166	36	32	64	33	30	**230**	**69**	**62**
Blekinge län	602	257	225	276	227	150	**878**	**484**	**375**
Kristianstads län	951	376	314	400	313	192	**1 351**	**689**	**506**
Malmöhus län: Malmö	2 296	420	405	1 186	856	586	**3 482**	**1 276**	**991**
Malmöhus län: Lund	428	121	121	94	47	43	**522**	**168**	**164**
Malmöhus län: Landskrona	687	157	152	33	23	13	**720**	**180**	**165**
Malmöhus län: Hälsingborg	714	162	161	301	162	141	**1 015**	**324**	**302**
Malmöhus län: Ystad	282	73	68	140	78	58	**422**	**151**	**126**
Malmöhus län: Trälleborg	277	194	187	43	31	30	**320**	**225**	**217**
Malmöhus län: Eslöv	270	153	139	46	58	29	**316**	**211**	**168**
Malmöhus län: Skurup	64	57	49	23	33	14	**87**	**90**	**63**
Malmöhus län: Hvellinge	405	134	118	93	92	66	**498**	**226**	**184**
Hallands län	1 024	237	231	146	109	60	**1 170**	**346**	**291**
Göteb. o. Bohus län	4 134	1 158	1 121	1 057	1 008	682	**5 191**	**2 166**	**1 803**
Göteborg	462	191	181	85	65	23	**547**	**256**	**204**
Älvsborgs län	740	349	321	389	409	241	**1 129**	**758**	**562**
Skaraborgs län	1 368	275	269	163	180	133	**1 531**	**455**	**402**
Värmlands län	1 303	416	394	319	308	222	**1 622**	**724**	**616**
Örebro län	2 510	392	390	295	243	201	**2 805**	**635**	**591**
Västmanlands län	1 509	151	146	210	122	99	**1 719**	**273**	**245**
Kopparbergs län	414	140	140	146	135	116	**560**	**275**	**256**
Gävle stad och län	635	121	120	70	48	29	**705**	**169**	**149**
Västernorrlands län	279	51	51	190	125	112	**469**	**176**	**163**
Jämtlands län	245	68	64	112	94	81	**357**	**162**	**145**
Västerbottens län	304	141	136	100	104	72	**404**	**245**	**208**
Norrbottens län	93	72	60	33	33	19	**126**	**105**	**79**
Tillsammans nov. 1922	**38 929**	**9 710**	**9 230**	**12 309**	**9 333**	**6 925**	**51 238**	**19 043**	**16 155**
» okt. 1922	*37 500*	*15 782*	*14 372*	*16 488*	*14 697*	*10 314*	*53 988*	*30 479*	*24 686*
» nov. 1921	72 457	12 990	12 608	11 069	8 777	6 223	83 526	21 767	18 831
» » 1920	17 244	7 937	6 837	10 418	9 904	6 135	27 662	17 841	12 972
» » 1919	14 229	8 956	7 217	8 598	11 178	6 358	22 827	20 134	13 575

[1] De särskilda anstalterna uppräknas i tablån här ovan; med avseende å anstalternas olika *kontor* hänvisas till förteckningen å omslagets 3:e sida.

Översikt av verksamheten för huvudgrupper av arbete.

Yrkesgrupper	Arbetssökande personer	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar per 100 led. pl.			Tillsatta platser per 100 lediga		
					nov. 1922	okt. 1922	nov. 1921	nov. 1922	okt. 1922	nov. 1921
Manliga avdelningen										
Jordbruk och skogshushållning . .	5 698	6 563	2 700	2 376	243	140	331	88	86	92
Industri och hantverk	16 876	17 787	1 611	1 533	1 104	686	723	95	91	98
Sjöfart och fiske	3 570	3 670	995	975	369	305	—	98	98	—
Handel och samfärdsel	3 247	3 467	733	705	473	364	664	96	94	96
Husligt arbete	3	4	5	3	.	.	.	.	.	.
Annat arbete	6 719	7 438	3 666	3 638	203	151	437	99	98	99
Summa	**36 113**	**38 929**	**9 710**	**9 230**	**401**	**238**	**558**	**95**	**91**	**97**
Kvinnliga avdelningen										
Jordbruk och skogshushållning . .	1 027	1 052	1 434	691	73	65	63	48	50	42
Industri och hantverk	733	908	367	277	247	303	340	75	67	67
Sjöfart och fiske	125	140	55	48	.	.	—	.	.	—
Handel och samfärdsel	1 924	2 099	945	743	222	213	205	79	77	78
Husligt arbete	6 353	7 892	6 526	5 160	121	104	112	79	75	76
Annat arbete	212	218	6	6	.	.	—	.	.	—
Summa	**10 374**	**12 309**	**9 333**	**6 925**	**132**	**112**	**126**	**74**	**70**	**71**
Tillsammans										
Jordbruk och skogshushållning . .	6 725	7 615	4 134	3 067	184	120	242	74	76	76
Jordbruk	6 092	6 941	3 979	2 936	174	118	235	74	76	71
Skogshushållning	633	674	155	131	435	.	284	85	.	100
Industri och hantverk	17 609	18 695	1 978	1 810	945	627	697	92	87	96
Gruvdrift och malmförädling . . .	2 043	2 048	22	22	.	.	.	.	.	.
Jord-, sten- och glasindustri . . .	1 059	1 089	113	110	964	.	2291	97	.	99
Metall- och maskinindustri . . .	7 180	7 501	270	244	2 778	2235	5059	90	81	97
Trävaruindustri	920	970	66	58	.	731	1046	.	73	96
Byggnadsverksamhet	2 857	3 084	848	820	364	191	183	97	94	99
Läder-, hår- och gummiindustri . .	119	124	17	13	.	.	.	.	.	.
Textilindustri	167	183	26	19	.	.	.	.	.	.
Beklädnadsindustri	468	547	153	122	358	270	706	80	66	76
Närings- och njutningsmedelsindustri	653	884	318	284	278	281	430	89	89	84
Kemisk-teknisk o. belysningsindustri	351	376	24	22	.	.	.	.	.	.
Trämasse- och pappersindustri . .	178	183	46	27	.	.	.	.	.	.
Grafisk industri	372	380	14	12	.	.	.	.	.	.
Ej särskilt specificerade	1 242	1 326	61	57	.	.	1842	.	.	92
Sjöfart och fiske	3 695	3 810	1 050	1 023	363	302	—	97	98	—
Handel och samfärdsel	5 171	5 566	1 678	1 448	332	279	470	86	84	88
Kontors-, bank- o. d. personal . .	768	815	96	85	.	.	889	.	.	89
Butiks- och magasinspersonal . . .	1 201	1 259	235	215	536	413	547	91	91	88
Hotell- och restaurangpersonal . .	1 085	1 238	580	469	213	206	235	81	80	78
Transportarbetare	1 846	1 951	590	538	331	261	511	91	90	91
Allmän eller litterär verksamhet .	234	266	105	72	253	168	214	69	67	77
Ej särskilt specificerade	37	37	72	69	.	.	.	.	.	.
Husligt arbete	6 356	7 896	6 531	5 163	121	104	112	79	75	76
Annat arbete	6 931	7 656	3 672	3 644	208	159	440	99	98	99
Summa	**46 487**	**51 238**	**19 043**	**16 155**	**269**	**177**	**384**	**85**	**81**	**87**

Utanför resp. länsförmedlingsanstalters rapporteringsområden tillsattes under månaden 2 059 platser[1], varav 1 698 manliga och 361 kvinnliga; motsvarande tal under samma månad föregående år voro resp. 1 559, 1 186 och 373 samt under nästlidna månad resp. 3 422, 2 807 och 615.

[1] Denna siffra utgör ett mått på utbytet av arbetskraft mellan de olika länen under förevarande månad. Under normala förhållanden bruka dessa siffror vara avsevärt lägre, men de höga siffrorna äro i detta fall beroende på frekvensen vid tillsättande av nödhjälpsplatser belägna utanför resp. län.

	Arbetsförmedlingsanstalter	Jordbruk m. m.			Skogshushållning			Gruvdrift o. malmförädling			Jord-, sten- o. glasindustri			Metall- o. maskinindustri		
		Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L.p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L.p.	T.p.
	Manliga avdelningen	**5 889**	**2 552**	**2 245**	**674**	**148**	**131**	**2 045**	**22**	**22**	**1088**	**109**	**106**	**7 417**	**234**	**218**
1	Stockholms stad	65	1	—	2	—	—	—	—	—	19	—	—	1 364	48	41
2	Stockholms län	1 298	282	259	63	16	13	216	—	—	25	10	10	429	83	83
3	Uppsala stad och län	379	106	93	20	—	—	—	—	—	30	6	5	115	—	—
4	Södermanlands län	189	86	74	18	—	—	—	—	—	5	—	—	819	7	7
5	Östergötlands län	512	181	164	17	23	16	48	16	16	51	12	12	430	33	31
6	Norrköping	124	37	36	1	—	—	—	—	—	1	—	—	88	—	—
7	Jönköpings län	79	48	40	14	7	6	13	1	1	9	—	—	363	1	1
8	Kronobergs län	26	7	3	8	—	—	1	—	—	71	—	—	41	1	1
9	Kalmar län	87	38	31	1	12	12	1	5	5	8	—	—	122	—	—
10	Gottlands län	40	26	26	—	—	—	—	—	—	45	—	—	10	—	—
11	Blekinge län	176	87	61	—	—	—	6	—	—	45	—	—	44	—	—
12	Kristianstads län	480	292	232	1	2	2	—	—	—	40	—	—	67	3	2
13	Malmöhus län: Malmö	86	98	96	—	—	—	—	—	—	13	2	—	423	6	5
14	Hälsingborg	108	39	38	—	—	—	5	—	—	4	—	—	61	—	—
15	Övriga anstalter	634	507	457	—	—	—	1	—	—	14	—	—	396	3	3
16	Hallands län	85	61	49	—	—	—	1	—	—	12	—	—	51	3	3
17	Göteborgs och Bohus län	56	32	27	1	—	—	—	—	—	560	47	47	41	—	—
18	Göteborgs stad	58	42	36	—	1	—	1	—	—	24	—	—	1 116	23	19
19	Älvsborgs län	39	14	11	3	5	1	1	—	—	3	1	1	30	11	11
20	Skaraborgs län	476	219	193	9	1	1	—	—	—	52	31	31	21	3	2
21	Värmlands län	44	30	24	24	7	7	392	—	—	16	—	—	224	—	—
22	Örebro län	289	144	125	85	20	20	358	—	—	4	—	—	168	6	6
23	Västmanlands län	396	142	140	4	—	—	832	—	—	11	—	—	479	—	—
24	Kopparbergs län	25	8	8	175	7	7	169	—	—	23	—	—	412	—	—
25	Gävle stad och län	9	4	4	—	2	2	—	—	—	3	—	—	74	1	1
26	Västernorrlands län	24	—	—	38	—	—	—	—	—	—	—	—	16	1	1
27	Jämtlands län	26	2	2	113	7	7	—	—	—	—	—	—	2	—	—
28	Västerbottens län	65	19	16	30	9	8	—	—	—	—	—	—	6	1	1
29	Norrbottens län	14	—	—	47	29	29	—	—	—	—	—	—	5	—	—
	Kvinnliga avdelningen	**1 052**	**1 427**	**691**	—	**7**	—	**3**	—	—	**1**	**4**	**4**	**84**	**36**	**26**
1	Stockholms stad	18	—	—	—	—	—	—	—	—	1	4	4	57	32	24
2	Stockholms län	97	140	76	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—
3	Uppsala stad och län	50	47	32	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
4	Södermanlands län	40	65	35	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
5	Östergötlands län	75	90	48	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
6	Norrköping	14	6	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
7	Jönköpings län	27	31	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—
8	Kronobergs län	7	8	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
9	Kalmar län	20	35	18	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
10	Gottlands län	9	7	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
11	Blekinge län	47	79	40	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
12	Kristianstads län	100	149	72	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
13	Malmöhus län: Malmö	25	92	11	—	—	—	—	—	—	—	—	—	19	3	2
14	Hälsingborg	40	20	14	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
15	Övriga anstalter	78	124	57	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
16	Hallands län	24	25	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
17	Göteborgs och Bohus län	50	27	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
18	Göteborgs stad	16	26	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	1	—
19	Älvsborgs län	—	4	—	—	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
20	Skaraborgs län	73	147	59	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
21	Värmlands län	14	26	15	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
22	Örebro län	92	120	60	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
23	Västmanlands län	86	99	73	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—
24	Kopparbergs län	12	12	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
25	Gävle stad och län	5	11	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
26	Västernorrlands län	4	6	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
27	Jämtlands län	11	15	12	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
28	Västerbottens län	16	12	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
29	Norrbottens län	2	4	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Trävaruindustri			Byggnadsverksamhet			Läder-, hår- o. gummiindustri			Textilindustri			Beklädnadsindustri			Närings- o. njutningsmedelsindustri			Kem.-tekn. o. belysningsindustri			
Ans.	L.p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L.p.	T.p.	Ans.	L. p.	T.p.	Ans.	L.p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L.p.	T.p.	
970	**66**	**58**	**3 084**	**848**	**820**	**116**	**15**	**12**	**139**	**4**	**2**	**214**	**13**	**6**	**661**	**229**	**222**	**299**	**14**	**14**	
67	21	18	703	185	173	20	4	3	5	1	1	38	2	—	307	196	194	19	—	—	1
48	7	7	258	316	314	4	1	1	7	—	—	20	—	—	35	7	6	24	2	2	2
18	—	—	48	31	31	2	—	—	—	—	—	6	3	2	20	1	1	—	—	—	3
49	3	3	40	3	3	—	1	—	1	—	—	—	—	—	2	—	—	2	—	—	4
90	5	4	257	27	27	4	—	—	9	—	—	3	—	—	14	9	8	7	—	—	5
31	1	1	114	1	1	3	—	—	29	—	—	2	—	—	6	—	—	2	—	—	6
60	2	2	97	8	8	4	1	1	3	—	—	3	1	1	15	—	—	39	—	—	7
33	—	—	15	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	74	—	—	8
29	1	1	66	7	6	1	—	—	3	—	—	5	—	—	6	—	—	19	—	—	9
2	—	—	13	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	5	—	—	—	—	—	10
6	—	—	41	5	4	2	—	—	—	—	—	3	—	—	8	—	—	1	—	—	11
22	3	2	31	2	2	5	—	—	1	—	—	3	—	—	7	1	1	—	—	—	12
54	1	2	298	47	42	20	1	1	8	1	—	46	5	1	34	—	—	88	—	—	13
2	—	—	74	2	2	19	—	—	1	—	—	5	—	—	10	2	2	8	—	—	14
38	2	1	120	14	14	13	—	—	7	—	—	9	—	—	80	7	7	3	12	12	15
32	—	—	40	2	1	3	—	—	11	1	1	4	1	1	2	—	—	—	—	—	16
6	—	—	51	1	1	—	—	—	25	—	—	—	—	—	—	—	—	5	—	—	17
101	11	8	217	62	59	6	6	5	18	1	—	27	1	1	48	1	—	7	—	—	18
4	3	3	73	30	28	1	1	1	7	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	19
8	—	—	43	24	24	1	—	—	—	—	—	1	—	—	14	2	1	—	—	—	20
43	—	—	36	3	3	4	—	—	—	—	—	—	—	—	5	—	—	—	—	—	21
17	4	4	58	11	10	—	—	—	1	—	—	32	—	—	4	—	—	—	—	—	22
51	—	—	154	17	17	2	—	—	2	—	—	3	—	—	17	—	—	1	—	—	23
90	—	—	73	7	7	—	—	—	—	—	—	2	—	—	3	2	2	—	—	—	24
14	—	—	28	2	2	2	—	—	1	—	—	1	—	—	5	—	—	—	—	—	25
21	—	—	12	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7	—	—	—	—	—	26
1	1	1	50	23	23	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	27
21	1	1	26	5	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	28
12	—	—	48	11	11	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	29
—	—	—	—	—	—	**8**	**2**	**1**	**44**	**22**	**17**	**333**	**140**	**116**	**223**	**89**	**62**	**77**	**10**	**8**	
—	—	—	—	—	—	—	1	—	13	2	1	181	66	58	93	44	32	18	4	4	1
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	11	9	6	1	—	—	—	—	—	2
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	1	—	—	—	—	—	—	3
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	1	—	1	1	—	—	—	4
—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	1	4	1	1	7	3	3	—	1	—	5
—	—	—	—	—	—	—	—	—	9	—	—	3	—	—	2	—	—	—	1	—	6
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2	2	1	1	—	—	—	7
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	48	—	—	8
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	9
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	1	1	—	—	—	—	—	11
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	6	6	—	1	—	—	—	—	12
—	—	—	—	—	—	1	—	—	6	8	8	73	30	25	10	13	11	6	1	1	13
—	—	—	—	—	—	2	—	—	4	—	—	14	2	2	1	—	—	1	—	—	14
—	—	—	—	—	—	1	—	—	2	1	1	4	—	—	2	—	—	—	—	—	15
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	16
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	1	—	—	17
—	—	—	—	—	—	4	1	1	8	9	5	20	10	4	47	11	6	3	3	3	18
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	19
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	7	5	14	12	7	—	—	—	20
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	21
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7	1	1	11	—	—	—	—	—	22
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	23
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	24
—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	1	—	1	1	1	—	—	—	—	—	25
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	26
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	27
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	1	—	—	—	—	—	—	28
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	29

	Arbetsförmedlings-anstalter	Trämasse- o. pappersindustri			Grafisk industri			Industri o. hantverk, ej specific.			Sjöfart och fiske			Kontors-, bank- o. d. personal		
		Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.
	Manliga avdelningen	**127**	**3**	**3**	**357**	**13**	**11**	**1270**	**41**	**39**	**3670**	**995**	**975**	**557**	**59**	**50**
1	Stockholms stad	27	2	2	182	7	6	317	7	7	447	143	137	317	30	22
2	Stockholms län	3	1	1	7	1	1	86	6	5	73	3	3	30	1	1
3	Uppsala stad och län	1	—	—	6	—	—	28	—	—	1	—	—	3	5	5
4	Södermanlands län	3	—	—	5	—	—	100	4	4	54	8	8	4	—	—
5	Östergötlands län	2	—	—	10	—	—	54	4	4	7	—	—	9	—	—
6	Norrköping	5	—	—	8	—	—	10	—	—	81	35	35	3	—	—
7	Jönköpings län	5	—	—	3	—	—	37	—	—	9	1	1	4	—	—
8	Kronobergs län	9	—	—	—	—	—	18	—	—	—	—	—	—	—	—
9	Kalmar län	3	—	—	6	—	—	17	—	—	145	56	56	1	1	1
10	Gottlands län	—	—	—	—	—	—	6	—	—	14	6	2	—	—	—
11	Blekinge län	1	—	—	1	—	—	21	—	—	65	32	31	4	—	—
12	Kristianstads län	1	—	—	3	—	—	17	—	—	32	5	5	1	—	—
13	Malmöhus län: Malmö	—	—	—	33	1	—	156	4	4	180	58	58	64	1	1
14	Hälsingborg	—	—	—	2	—	—	9	4	4	281	84	84	1	—	—
15	Övriga anstalter	1	—	—	9	1	1	42	—	—	194	50	50	2	—	—
16	Hallands län	9	—	—	1	—	—	4	—	—	31	18	15	4	—	—
17	Göteborgs och Bohus län	22	—	—	1	—	—	14	—	—	48	8	7	—	—	—
18	Göteborgs stad	17	—	—	41	2	2	65	2	2	1399	317	312	73	17	16
19	Älvsborgs län	2	—	—	—	—	—	21	7	7	—	—	—	3	2	2
20	Skaraborgs län	—	—	—	1	—	—	4	—	—	1	—	—	2	1	1
21	Värmlands län	—	—	—	3	—	—	26	—	—	3	—	—	3	—	—
22	Örebro län	1	—	—	1	—	—	15	1	—	4	—	—	1	—	—
23	Västmanlands län	2	—	—	17	—	—	179	—	—	5	—	—	8	—	—
24	Kopparbergs län	10	—	—	5	—	—	8	—	—	—	—	—	10	—	—
25	Gävle stad och län	3	—	—	5	1	1	7	1	1	154	62	62	1	—	—
26	Västernorrlands län	—	—	—	3	—	—	1	—	—	356	96	96	—	—	—
27	Jämtlands län	—	—	—	3	—	—	2	—	—	4	—	—	4	—	—
28	Västerbottens län	—	—	—	—	—	—	3	—	—	3	1	1	3	—	—
29	Norrbottens län	—	—	—	1	—	—	3	1	1	29	12	12	2	1	1
	Kvinnliga avdelningen	**56**	**43**	**24**	**23**	**1**	**1**	**56**	**20**	**18**	**140**	**55**	**48**	**258**	**37**	**35**
1	Stockholms stad	33	21	11	14	1	1	3	—	—	57	16	15	143	25	25
2	Stockholms län	—	—	—	—	—	—	18	—	—	—	—	—	2	—	—
3	Uppsala stad och län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
4	Södermanlands län	—	—	—	—	—	—	5	2	1	1	—	—	—	—	—
5	Östergötlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	1	1
6	Norrköping	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
7	Jönköpings län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	2	2
8	Kronobergs län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
9	Kalmar län	4	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—
10	Gottlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
11	Blekinge län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	2	2	1	—	—
12	Kristianstads län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
13	Malmöhus län: Malmö	8	6	5	6	—	—	27	15	14	3	2	2	84	2	2
14	Hälsingborg	—	—	—	—	—	—	1	—	—	4	2	2	—	—	—
15	Övriga anstalter	—	1	1	—	—	—	—	3	3	2	2	2	1	—	—
16	Hallands län	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
17	Göteborgs och Bohus län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
18	Göteborgs stad	11	14	6	—	—	—	—	—	—	66	27	21	13	5	3
19	Älvsborgs län	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	4	1	1
20	Skaraborgs län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—
21	Värmlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
22	Örebro län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—
23	Västmanlands län	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—
24	Kopparbergs län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	—	—
25	Gävle stad och län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
26	Västernorrlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	3	3	—	—	—
27	Jämtlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1
28	Västerbottens län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
29	Norrbottens län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—

Butiks- o. magasins-personal			Hotell- o. restaurang-personal			Transport-arbetare			Allmän el. litterär verksamhet			Handel och samfärdsel, ej specific.			Husligt arbete			Annat arbete			
Ans.	L. p.	T.p.	Ans.	L. p.	T.p.	Ans.	L.p.	T. p.	Ans.	L.p.	T.p.	Ans.	L.p.	T.p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	
854	**113**	**108**	**151**	**17**	**15**	**1 802**	**473**	**461**	**70**	**8**	**8**	**33**	**63**	**63**	**4**	**5**	**3**	**7 438**	**3 666**	**3 638**	
437	89	85	59	7	6	640	172	169	34	4	4	6	20	20	4	—	—	845	407	402	1
36	5	5	10	—	—	65	6	5	19	—	—	—	—	—	—	—	—	532	116	116	2
17	1	1	—	—	—	50	9	9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	319	145	141	3
25	—	—	—	—	—	38	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	340	108	107	4
12	—	—	4	2	1	88	17	16	1	2	2	—	1	1	—	—	—	230	192	192	5
8	3	3	3	—	—	32	9	9	—	1	1	—	—	—	—	—	—	122	45	45	6
8	—	—	1	—	—	36	3	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	269	79	79	7
—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	202	51	51	8
1	—	—	5	—	—	35	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	132	81	81	9
1	—	—	—	—	—	11	2	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	17	2	2	10
3	—	—	2	—	—	31	7	6	—	—	—	—	1	1	—	—	—	142	125	122	11
10	1	1	1	2	2	19	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	209	64	64	12
106	1	1	36	—	—	281	14	14	—	—	—	14	6	6	—	—	—	356	174	174	13
7	—	—	3	—	—	30	4	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	84	27	27	14
13	8	8	2	—	—	44	49	49	—	—	—	3	2	2	—	—	—	476	172	172	15
7	—	—	—	—	—	17	1	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	40	47	47	16
1	—	—	1	—	—	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	187	149	149	17
105	5	4	16	1	1	204	153	148	11	1	1	9	33	33	—	5	3	571	474	471	18
—	—	—	—	—	—	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	267	116	116	19
9	—	—	1	1	1	6	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	91	66	66	20
1	—	—	—	—	—	16	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	528	235	235	21
6	—	—	—	—	—	26	3	3	1	—	—	—	—	—	—	—	—	232	227	226	22
12	—	—	—	—	—	45	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	290	232	232	23
10	—	—	3	2	2	13	3	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	478	122	117	24
5	—	—	—	1	1	23	9	9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	79	57	57	25
5	—	—	—	—	—	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	145	24	23	26
4	—	—	3	—	—	9	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	56	17	17	27
4	—	—	1	1	1	10	3	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	71	28	28	28
1	—	—	—	—	—	12	3	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	128	84	79	29
405	**122**	**107**	**1087**	**563**	**454**	**149**	**117**	**77**	**196**	**97**	**64**	**4**	**9**	**6**	**7 892**	**6 526**	**5 160**	**218**	**6**	**6**	
165	35	32	502	205	168	50	32	24	115	32	21	—	4	4	2299	2 008	1 725	69	5	5	1
10	1	1	67	21	15	—	—	—	13	4	4	—	—	—	536	354	254	1	—	—	2
2	2	2	10	4	4	—	2	1	—	—	—	—	—	—	161	155	145	—	—	—	3
2	2	2	8	8	4	—	—	—	1	—	—	—	—	—	232	173	120	—	—	—	4
10	4	4	23	17	15	6	3	3	4	7	6	—	—	—	411	260	181	11	—	—	5
—	1	—	4	7	4	—	—	—	2	1	1	—	—	—	104	120	96	12	—	—	6
5	—	—	8	10	8	—	—	—	4	2	2	—	—	—	124	81	74	5	—	—	7
2	1	1	2	5	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	58	42	37	—	—	—	8
—	—	—	11	6	4	4	—	—	8	7	7	—	—	—	145	109	81	2	—	—	9
1	1	1	3	2	3	—	—	—	1	1	1	—	—	—	50	22	19	—	—	—	10
5	1	1	16	11	7	1	—	—	—	1	1	—	—	—	203	132	98	—	—	—	11
4	—	—	45	19	15	8	2	2	—	—	—	—	—	—	241	136	97	—	—	—	12
138	42	38	79	27	21	60	59	31	15	7	4	—	2	—	596	547	411	—	—	—	13
1	2	2	37	19	17	—	3	2	2	—	—	—	—	—	178	114	102	16	—	—	14
3	—	—	9	9	8	8	4	4	—	—	—	—	—	—	296	158	129	6	1	1	15
1	1	1	5	1	1	1	2	2	1	3	2	—	—	—	55	60	50	2	—	—	16
—	1	1	19	16	13	—	—	—	3	3	2	—	—	—	70	62	36	1	—	—	17
32	18	13	49	29	15	9	9	7	15	14	2	—	—	—	669	831	593	89	—	—	18
1	—	—	7	4	3	—	—	—	1	—	—	4	3	2	67	45	17	—	—	—	19
9	8	6	18	15	11	—	—	—	—	—	—	—	—	—	267	220	153	—	—	—	20
—	1	1	7	10	8	—	—	—	3	3	2	—	—	—	139	139	107	—	—	—	21
4	—	—	18	10	9	2	—	—	3	2	2	—	—	—	177	175	150	4	—	—	22
2	—	—	11	13	12	—	—	—	—	2	2	—	—	—	192	129	114	—	—	—	23
1	—	—	40	20	19	—	—	—	1	—	—	—	—	—	152	90	75	—	—	—	24
—	—	—	6	11	9	—	—	—	3	3	2	—	—	—	130	108	98	—	—	—	25
—	1	1	13	5	5	—	—	—	—	2	1	—	—	—	47	30	16	—	—	—	26
3	—	—	35	29	28	—	1	1	1	3	2	—	—	—	140	75	67	—	—	—	27
3	—	—	16	14	12	—	—	—	—	—	—	—	—	—	76	67	58	—	—	—	28
1	—	—	19	16	13	—	—	—	—	—	—	—	—	—	77	84	57	—	—	—	29

Antalet arbetslösa inom arbetarorganisationerna den 31 oktober 1922.

Fackförbund	Redovisade avdelningar	Redovisade medlemmar: Män, Helt betalande	Män, Halvt betalande	Kvinnor	Tillsammans	Arbetslösa: Män, Helt betalande	Män, Halvt betalande	Kvinnor	Tillsammans, Antal	Tillsammans, %	Orsak: arbetsbrist	Orsak: tillfällig orsak	Arbetslediga på grund av: sjukdom	arbetskonflikt	värnplikt	annan orsak	Tillsammans	Arbetslöshetsdagar: Antal redovisade, avdeln.	Antal redovisade, medlemmar	Antal dagar under oktober 1922
Bleck- och plåtslagareförbundet	33	955	153	—	1 108	99	7	—	106	9·6	106	—	47	—	19	4	70	17	882	2 310
Bokbindareförbundet	13	192	45	459	696	19	1	52	72	10·3	72	—	24	—	3	19	46	8	542	1 520
Bryggeriindustriarbetareförbundet	26	2 403	50	666	3 119	97	1	117	215	6·9	215	—	121	—	39	2	162	15	2 326	5 081
De förenade förbunden	47	2 180	171	380	2 731	189	19	40	248	9·1	243	5	73	—	22	11	106	33	2 115	4 547
Elektriska arbetareförbundet	74	1 684	527	—	2 211	277	61	—	338	15·3	333	5	27	1	57	5	90	54	1 787	7 601
Gjutareförbundet	85	2 678	272	7	2 957	902	82	5	989	33·4	975	14	77	125	46	14	262	65	2 257	16 542
Grov- o. fabriksarbetareförbundet	153	10 899	828	1 250	12 977	2 680	143	162	2 985	23·0	2 651	334	493	605	219	1 059	2 376	101	8 668	57 536
Gruvindustriarbetareförbundet	13	868	36	18	922	221	16	—	237	25·7	237	—	37	—	9	1	47	8	733	3 767
Handelsarbetareförbundet	81	3 848	698	1 296	5 842	321	217	43	581	9·9	581	—	152	22	110	—	284	49	5 197	19 138
Hatt- o. pälsindustriarbetareförbundet	6	147	36	238	421	9	4	18	31	7·4	29	2	2	—	13	—	15	4	296	446
Litografiska förbundet	15	716	43	—	759	46	2	—	48	6·3	48	—	13	—	15	—	28	—	—	—
Livsmedelsarbetareförbundet	43	2 172	128	1 209	3 509	224	35	81	340	9·7	331	9	41	31	56	—	128	32	2 876	7 559
Kommunalarbetareförbundet	37	3 858	109	88	4 055	54	5	3	62	1·5	60	2	100	—	14	2	116	9	780	933
Metallindustriarbetareförbundet	105	—	—	—	37 520	—	—	—	8 001	21·3	—	—	—	—	—	—	—	94	34 814	181 159
Därav: Järnbruksarbetare	44	—	—	—	8 960	—	—	—	1 317	14·7	—	—	—	—	—	—	—	38	7 848	28 260
Mek. verkstadsarbetare	61	—	—	—	28 560	—	—	—	6 684	23·4	—	—	—	—	—	—	—	56	26 966	152 899
Murareförbundet	33	1 620	178	—	1 798	185	24	—	209	11·6	204	5	19	—	4	—	23	22	1 034	3 318
Måleriarbetareförbundet	33	1 433	69	1	1 503	190	11	—	201	13·4	182	19	23	—	14	10	47	27	1 189	5 026
Pappersindustriarbetareförbundet	60	6 928	240	224	7 392	323	25	2	350	4·7	272	78	400	74	159	37	670	33	4 716	6 105
Sadelmakare- o. tapetserareförb.	26	408	36	35	479	19	2	—	21	4·4	21	—	13	—	13	—	26	12	144	481
Sko- och läderindustriarbetareförb.	32	3 199	663	1 581	5 443	173	112	47	332	6·1	332	—	163	—	291	—	454	21	3 074	5 103
Skrädderiarbetareförbundet	36	1 304	230	2 100	3 634	57	12	215	284	7·8	220	64	82	—	19	2	103	19	2 906	5 767
Stenindustriarbetareförbundet	35	1 423	208	—	1 631	146	29	—	175	10·7	175	—	44	—	26	2	72	17	992	2 881
Stuckatörförbundet	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Sågverksindustriarbetareförbundet	89	5 882	968	3	6 853	831	203	—	1 034	15·1	890	144	295	329	177	162	963	45	3 431	20 610
Textilarbetareförbundet	36	2 362	250	2 983	5 595	100	2	47	149	2·7	145	4	332	—	56	34	422	10	2 272	1 855
Tobaksindustriarbetareförbundet	10	589	38	2 319	2 946	22	4	27	53	1·8	53	—	176	—	8	—	184	5	2 426	1 464
Transportarbetareförbundet	19	1 581	117	—	1 698	214	20	—	234	13·8	234	—	92	8	3	11	114	11	1 373	4 505
Träarbetareförbundet	108	5 756	543	4	6 303	1 233	180	—	1 413	22·4	1 402	11	216	49	86	4	355	89	5 634	27 706
Tunnbinderiarbetareförbundet	13	339	12	—	351	52	1	—	53	15·1	53	—	12	3	6	—	21	11	343	1 458
Typografförbundet	16	443	120	20	583	42	14	3	59	10·1	59	—	13	—	5	2	20	14	558	3 065
Väg- o. vattenbyggnadsarbetareförb.	6	419	1	—	420	36	—	—	36	8·6	22	14	5	—	5	—	10	5	375	952
Summa[1]	1 283	—	—	—	125 456	—	—	—	18 856	15·0	—	—	—	—	—	—	—	830	93 740	398 435

[1] Enär uppgifter icke kunnat erhållas från samtliga organisationer, ha slutsummor i vissa kolumner icke nedräknats.

Arbetslösheten inom arbetarorganisationerna.

Den 31 oktober 1922.

Oktober månad medförde åter en obetydlig sänkning av arbetslöshetssiffran. Av de 125 456 medlemmar, som de rapporterande fackföreningarna tillsammans redovisat, voro 18 856 eller 15·0 % arbetslösa den 31 oktober mot 15·2 % den 30 september.[1]

En sammanställning av tillgänglig arbetslöshetsstatistik från Sverige och vissa andra länder visar följande procenttal för månaderna oktober 1921—oktober 1922.

	Okt.	Nov.	Dec.	Jan.	Febr.	Mars	April	Maj	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Okt.
Sverige	27·1	28·8	33·2	34·8	32·1	30·6	28·6	23·3	21·5	19·8	17·4	15·2	15·0
Norge	15·1	15·7	18·3	20·4	21·3	21·9	21·3	16·3	14·9	12·4	11·2	11·1	10·5
Danmark	18·3	20·8	25·2	28·9	33·1	27·9	24·0	16·1	13·2	12·5	11·1	10·6	11·3
England	15·6	15·9	16·5	16·8	16·3	16·3	17·0	16·4	15·7	14·6	14·4	14·6	14·1
Tyskland	1·2	1·4	1·6	3·8	2·7	1·1	0·9	0·7	0·6	0·6	0·7	0·8	1·4
Nederländerna	7·0	10·0	17·0	20·3	22·2	14·3	11·6	10·1	9·2	9·5	9·2	9·0	9·4
Belgien	13·6	13·9	11·4	11·2	10·1	9·2	8·9	7·0	6·0	5·3	4·4	3·8	4·0
Kanada	7·4	11·1	15·1	13·9	10·6	9·6	10·4	8·7	5·3	4·1	3·6	2·8	—
Nya Syd-Wales	10·5	9·3	17·2	12·3	11·5	12·5	11·4	13·2	11·9	12·7	11·9	—	—

Beträffande den inbördes jämförbarheten mellan dessa siffror hänvisas till vad därom anfördes i andra häftet av Sociala Meddelanden 1922, sid. 148.

Livsmedelspriser och levnadskostnader.

Livsmedelspriser under november månad 1922.[2] De noteringar av minuthandelspriser å livsmedel (ävensom å bränsle och lyse), som meddelas i efterföljande sammandragstabell för socialstyrelsens 49 ombudsorter, ha inhämtats och bearbetats på samma sätt, som tidigare varit fallet.[3] Under hänvisning till denna tabell må följande anföras rörande de under de senaste månaderna inträffade prisförändringarna å de olika varuslagen.

November månad har att uppvisa en fortsatt sänkning av prisnivån i fråga om livsmedel, bränsle och lyse. Av de 58 varuslag, å vilka noteringar inhämtats, ha under redovisningsmånaden 35 varit föremål för *prissänkning*. Bland dessa torde särskilt böra nämnas oskummad mjölk, smör, bröd, kött, vissa fisksorter samt socker. Vad beträffar sockerpriset, vilket som bekant fortfarande är statsreglerat, har maximiprisförordningen av den 29 april 1921 upphört att gälla och ny kungl. förordning av den 18 september 1922 trätt i kraft, varigenom bl. a. bitsocker från den 1 november sjunkit i

[1] Till följd av det skydd, som dessa uppgifter åtnjuta enligt 2 § 4 mom. tryckfrihetsförordningen, kan icke meddelas, i vad mån siffrorna avse hela antalet medlemmar inom fackförbunden. På grundval av dessa siffror kunna alltså inga slutsatser dragas beträffande fackförbundens verkliga medlemsantal eller rörande förändringar i detta hänseende.

[2] Preliminära siffror.

[3] För de förändringar i fråga om inhämtandet av det prisstatistiska primärmaterialet, som företagits vid ingången av år 1920, har redogörelse lämnats i häfte nr 5, årg. 1920.

Medelpris per år (1913—1921) och per månad (nov. 1921—nov. 1922)

	Varuslag	Kvantitet	1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921
			öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
1	Mjölk: oskummad	l.	14	15	16	19	25	× 38	47	44	35
2	handskummad	»	8	8	9	10	15	× 24	—	26	20
3	separerad	»	6	6	7	8	12	× 19	23	19	13
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	236	239	292	×310	× 401	× 587	729	657	496
5	mat- (lands-)	»	213	218	260	295	× 358	× 546	727	651	486
6	Ost: helfet, okryddad	»	164	162	197	257	× 305	× 372	624	524	389
7	halvfet, »	»	121	119	149	191	× 234	× 332	500	374	267
8	Margarin: växt-, bästa sort	»	135	144	170	216	—	—	433	376	293
9	Ägg: svenska, färska	tjog	159	171	198	237	343	725	681	578	428
10	» konserverade	»	137	151	169	204	307	615	716	533	393
11	Potatis: gammal	hl.	—	—	—	526	× 955	×1200	1271	963	947
12	»	5 l.	28	30	36	33	× 58	× 68	71	60	60
13	färsk	»	46	80	87	76	146	237	102	191	124
14	Ärter, gula	kg.	31	35	57	55	× 63	× 66	78	69	58
15	Bruna bönor	»	48	49	75	111	199	× 173	214	180	83
16	Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	31	33	40	×38	× 42	× 50	× 75	91	71
17	råg-, » » »	»	22	23	32	×29	× 36	× 41	× 56	56	46
18	rågsikt-, » » »	»	27	29	39	×34	—	—	× 73	73	63
19	Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	36	42	52	50	× 68	× 82	99	101	72
20	ris-, bästa sort svenska (»R. T.»)	»	41	41	46	52	× 75	× 73	111	176	85
21	Rågbröd: hårt, grovt spisbröd	»	41	43	54	53	× 62	× 73	96	111	108
22	Rågbröd: hårt, knäckebröd	»	—	—	—	—	—	—	—	139	132
23	mjukt, limpa, söt	»	38	40	48	49	× 60	× 75	96	105	93
24	» » sur (»grovbröd»)	»	30	31	38	38	× 45	× 49	64	71	65
25	Vetebröd: skorpor, ordinära	»	76	78	88	90	× 117	× 180	230	254	217
26	mjukt, bil- bakat med vatten	»	43	46	53	54	× 68	× 88	116	128	113
27	ligaste sort » » mjölk	»	60	61	67	66	× 83	× 144	167	145	129
28	Nötkött, färskt: stek	»	122	116	140	193	219	567	563	398	301
29	soppkött	»	100	95	119	169	193	507	490	333	243
30	Kalvkött, stek: gödkalv	»	131	130	154	203	× 215	546	512	493	377
31	spädkalv	»	72	70	87	122	× 148	357	312	274	204
32	Fårkött: färskt, stek	»	133	130	158	215	258	626	600	431	310
33	salt, svenskt	»	114	118	139	194	241	546	547	385	264
34	Renkött, färskt, stek	»	119	121	140	184	261	509	557	442	348
35	Fläsk: färskt	»	133	129	191	233	× 270	× 388	605	449	321
36	salt, svenskt (sidfläsk)	»	140	137	198	246	× 287	× 404	619	470	338
37	» amerikanskt »	»	—	—	—	—	—	—	—	364	275
38	Fisk, färsk: abborre	»	75	76	80	99	122	211	202	191	166
39	gädda	»	108	110	117	149	188	317	333	312	260
40	sill	»	34	35	45	68	91	149	110	102	92
41	strömming	»	38	39	43	56	65	123	114	106	91
42	torsk	»	55	57	62	82	111	196	160	139	119
43	rödspotta (»spätta»)	»	79	81	89	123	167	295	244	219	199
44	kolja	»	—	—	—	—	—	—	—	152	134
45	salt: sill, prima	»	45	45	57	97	105	145	148	120	87
46	strömming	»	30	31	36	61	73	100	105	74	65
47	Kabeljo av långa med fenor o. stjärt	»	56	58	72	111	152	293	223	156	113
48	Kaffe (obränt), prima Santos	»	170	159	161	209	× 315	× 307	316	331	210
49	Socker, bit-	»	67	65	66	×68	× 70	× 92	× 133	× 168	× 170
50	Salt (matsalt)	»	—	10	10	13	19	31	32	31	26
51	Svagdricka	l.	6	6	7	8	10	14	16	16	17
52	Fotogen, Water White	»	20	21	23	27	37	—	71	60	53
53	Ved: björk- osågad, hemkörd (per	famn	2560	2630	2890	3810	5520	7850	8220	10310	7090
54	barr- (»storfamn»: 3·56 kbm)	»	2040	2110	2310	3060	4500	6620	6740	8230	5620
55	Bränntorv	100 kg.	196	220	290	385	670	1035	896	964	659
56	Kol: antracit- (»valnöt») hemkörd	hl.	401	411	531	717	803	—	—	2069	1286
57	eng. hushålls- (fyrkol) hemkörd	»	234	242	367	543	707	—	—	1664	703
58	Koks: gasverks- (krossad)[1] hemkörd	»	165	157	241	292	413	—	—	1177	452
59	eng. kamin- » hemkörd	»	189	190	248	339	521	—	—	1249	481

[1]) T. o. m. år 1917 avse uppgifterna okrossad koks. — [2]) Preliminära siffror. — × Maximipris. —

för samtliga orter (44 orter åren 1913—1919 samt 49 orter fr. o. m. år 1920).

Nov. 1921	Dec. 1921	Jan. 1922	Febr. 1922	Mars 1922	Apr. 1922	Maj 1922	Juni 1922	Juli 1922	Aug. 1922	Sept. 1922	Okt.[3]) 1922	Nov[3]) 1922	Höjning (+) eller sänkning (−) i %		
öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	nov. 1913—nov. 1922	nov. 1921—nov. 1922	
32	30	26	26	25	25	25	25	24	24	24	24	23	+ 64·3	− 28·1	1
18	17	15	14	14	13	13	13	13	13	13	13	12	+ 50·0	− 33·3	2
12	11	10	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	+ 50·0	− 25·0	3
460	411	342	330	352	392	348	379	387	390	401	401	390	+ 61·8	− 15·2	4
449	406	330	322	337	378	335	355	361	364	378	383	376	+ 71·7	− 16·3	5
354	342	327	311	293	279	275	266	259	259	260	264	266	+ 62·2	− 24·9	6
258	227	218	207	184	174	168	165	164	165	167	173	174	+ 43·8	− 26·9	7
262	247	199	192	191	156	129	127	181	203	194	191	190	+ 37·7	− 27·5	8
560	591	431	446	340	231	214	219	227	235	283	386	419	+ 104·4	− 25·2	9
445	453	370	386	—	—	—	—	—	—	—	327	329	+ 120·8	− 26·1	10
763	742	760	756	737	735	755	725	702	652	694	622	628	—	− 17·7	11
51	49	50	50	50	51	51	50	47	42	45	42	42	+ 55·6	− 17·6	12
—	—	—	—	—	—	—	—	180	58	—	—	—	—	—	13
50	48	47	47	47	47	48	48	49	49	49	48	47	+ 51·6	− 6·0	14
82	88	90	92	95	101	105	106	106	106	104	96	83	+ 80·4	+ 1·2	15
58	57	57	56	56	56	55	52	51	51	48	46	46	+ 48·4	− 20·7	16
35	34	33	33	33	32	32	32	32	32	30	28	28	+ 33·3	− 20·0	17
49	49	48	47	47	47	47	46	46	46	42	39	39	+ 50·0	− 20·4	18
56	53	52	51	52	53	54	54	54	54	53	51	50	+ 38·9	− 10·7	19
69	68	67	67	65	64	62	60	59	60	59	57	56	+ 36·6	− 18·8	20
99	96	94	92	91	90	89	86	85	84	83	79	78	+ 90·2	− 21·2	21
123	120	118	117	116	114	113	109	108	108	106	103	101	—	− 17·9	22
83	82	80	79	78	77	77	73	72	72	71	68	66	+ 73·7	− 20·5	23
57	58	56	55	54	53	53	50	50	49	49	46	45	+ 50·0	− 21·1	24
192	189	188	186	183	178	177	171	168	166	167	165	160	+ 113·3	− 16·7	25
99	98	99	96	95	93	92	87	84	84	83	82	80	+ 86·0	− 19·2	26
117	117	114	113	112	110	110	103	99	99	97	95	93	+ 55·0	− 20·5	27
244	230	223	221	217	214	216	221	232	237	235	225	217	+ 77·9	− 11·1	28
193	181	175	173	169	168	170	173	182	187	184	178	173	+ 71·3	− 10·4	29
314	305	303	295	285	279	272	277	279	281	280	273	267	+ 102·3	− 15·0	30
168	169	166	162	157	150	148	148	154	154	155	154	151	+ 106·8	− 10·1	31
225	221	224	229	232	239	241	247	249	248	239	220	211	+ 66·1	− 6·2	32
192	195	186	187	195	195	203	205	203	200	206	185	175	+ 50·9	− 8·9	33
312	296	280	274	269	266	273	291	287	—	—	237	263	+ 132·7	− 15·7	34
288	266	256	249	243	236	236	244	253	262	263	255	251	+ 85·9	− 12·8	35
303	283	273	265	255	252	252	258	266	271	273	265	264	+ 85·9	− 12·9	36
232	213	203	196	195	193	198	201	212	219	218	212	205	—	− 11·6	37
160	157	163	169	163	152	113	111	123	134	140	139	138	+ 84·0	− 13·8	38
246	220	224	236	241	214	163	175	203	216	219	220	211	+ 93·6	− 14·2	39
92	82	78	70	58	72	72	90	88	103	99	83	70	+ 100·0	− 23·9	40
86	78	84	87	85	68	65	67	63	56	62	70	70	+ 62·8	− 18·6	41
112	107	109	124	111	96	92	90	95	94	99	97	97	+ 73·2	− 13·4	42
195	181	213	220	191	154	148	151	168	160	156	149	155	+ 93·8	− 20·5	43
123	116	121	127	124	113	109	111	115	111	109	105	105	—	− 14·6	44
80	80	82	83	83	83	83	83	84	79	73	66	62	+ 37·8	− 22·5	45
54	53	52	51	51	55	49	51	57	49	49	49	48	+ 54·8	− 11·1	46
95	96	100	103	103	109	106	101	100	96	91	85	83	+ 48·2	− 12·6	47
191	190	189	191	191	191	196	238	239	239	239	239	239	+ 47·5	+ 25·1	48
*166	*165	* 165	* 166	* 165	* 165	* 165	* 164	* 164	* 164	* 164	* 164	* 114	+ 70·1	− 31·3	49
23	23	22	22	22	22	22	22	22	21	21	21	20	—	− 13·0	50
16	16	16	16	16	15	15	15	15	15	15	15	15	+ 150·0	− 6·3	51
43	42	42	41	42	41	39	39	38	38	35	34	33	+ 57·1	− 23·3	52
5550	5360	5160	5030	4960	4890	4840	4840	4830	4870	4930	5010	5250	+ 102·7	− 5·4	53
4420	4150	4020	3940	3830	3780	3750	3750	3730	3750	3750	3800	3870	+ 87·9	− 12·4	54
530	502	508	503	492	478	442	437	440	468	467	421	427	+ 117·9	− 19·4	55
985	1004	1015	1034	1026	1023	997	972	923	892	877	871	871	+ 119·9	− 11·6	56
491	484	480	518	486	490	450	442	426	418	398	406	408	+ 77·4	− 16·9	57
327	322	325	349	349	348	341	337	332	315	310	311	300	+ 91·1	− 8·3	58
360	360	364	400	387	385	375	366	344	335	326	322	327	+ 75·8	− 9·2	59

* Eljest fastställda pris. (Jfr Soc. Medd., årg. 1920, noten å sid. 680.)

pris med 50 öre per kg. Den prisförskjutning i *uppåtgående* riktning, som ägt rum beträffande tillhopa 12 varuslag, däribland ved, har endast i ringa mån kunnat motverka indextalets nedgång. *Oförändrade* sedan oktober äro medelpriserna å 11 varuslag, bland vilka framför andra märkas potatis (5 l.), mjöl och kaffe.

Sammanfattning av livsmedelsprisernas förändringar juli 1914—november 1922. Till belysande av de allmänna förändringar, som med avseende å livsmedelspriserna ägt rum i detaljhandeln från tiden före världskrigets utbrott till och med november 1922, meddelas efterföljande indexserier, vilka utarbetats på sätt förut beskrivits i Sociala Meddelanden (årg. 1920, sid. 752 ff.).

A. = aritmetiska (»ovägda») medeltal, B = »vägda» medeltal.

	År 1914			År 1915				År 1916				År 1917				År 1918			
	Juli 1914	3:e kv.	4:e kv.	1:a kv.	2:a kv.	3:e kv.	4:e kv.	1:a kv.	2:a kv.	3:e kv.	4:e kv.	1:a kv.	2:a kv.	3:e kv.	4:e kv.	1:a kv.	2:a kv.	3:e kv.	4:e kv.
A	100	103	108	114	121	129	138	143	148	162	175	190	197	208	235	268	305	330	372
B	100	103	107	113	121	124	128	130	134	142	152	166	175	181	201	227	255	277	320

	År 1919				År 1920				År 1921				År 1922[1]				
	1:a kv.	2:a kv.	3:e kv.	4:e kv.	1:a kv.	2:a kv.	3:e kv.	4:e kv.	1:a kv.	2:a kv.	3:e kv.	4:e kv.	1:a kv.	2:a kv.	3:e kv.	Okt.	Nov.
A . .	364	352	343	332	316	316	331	323	283	250	237	210	196	185	186	182	177
B . .	335	328	311	308	293	295	304	301	266	240	231	210	188	180	180	178	170

Enligt vad såväl den »ovägda» som den »vägda» indexserien giver vid handen, har den allmänna prisnivån i fråga om livsmedel, bränsle och lyse under november ytterligare gått ned, och den »vägda» indexsiffran är nu 8 enheter lägre än i oktober; det »ovägda» indextalet har sänkts med 5 enheter.

Levnadskostnadernas allmänna förskjutningar sedan juli 1914. Det må noga observeras, att samtliga ovan angivna stegringssiffror endast avse den förhöjning, som drabbat priserna å livsmedel, bränsle och lyse. För att däremot en fullständig bild av prisstegringens inverkan å en familjs hela utgiftsstat skall erhållas, måste tydligen undersökningen utsträckas till att omfatta även övriga i budgeten ingående poster, såsom hyra, kläder, skatter m. m., vilka utgiftsposter förete delvis väsentligt andra prisrörelser. En dylik beräkning finnes publicerad i häfte 11 av Sociala Meddelanden 1922 (sid. 941), och enligt denna uppgick den allmänna stegringen av levnadskostnaderna från juli 1914 till tiden omkring den 1 oktober 1922 till c:a 90 %, samma stegringssiffra som vid närmast föregående undersökningstillfälle, den 1 juli 1922.

[1] *Preliminära siffror för oktober och november.*

Arbetsmarknaden under december månad 1922.

Läget på arbetsmarknaden företedde under december månad en relativt gynnsam utveckling, vilken synes tyda på fortsatt återgång till mera normala förhållanden. Som ett bevis härå kan nämnas, att den för julmånaden tidigare karakteristiska förbättringen av arbetsmarknadsläget, vilken uteblev under åren 1920 och 1921, under den gångna månaden åter gjort sig gällande. Samtliga yrkesgrupper inom handel och samfärdsel visade sålunda en betydande förbättring på grund av julmarknaden. Industri och hantverk rapporterade däremot stigande siffror för antalet arbetssökande personer inom flertalet fack, delvis beroende på att den till ett mindre antal industriarbetargrupper begränsade understödsverksamheten ingivit de arbetslösa hopp om utsträckt arbetslöshetshjälp genom förnyad anmälan på arbetsförmedlingen. Detta torde vara en bidragande orsak till att antalet arbetsansökningar på 100 lediga platser under månaden stigit från 269 till 321. Motsvarande siffra för år 1921 uppgick till 473. Arbetsförmedlingarnas månadsstatistik (se sid. 132) utvisar en ökning av sökandeklientelet inom manliga avdelningen med endast omkring ett tusen personer, under det att huvudparten av de minskade arbetstillfällena finnes inom jordbruket. Fackföreningarnas arbetslöshetsprocent visade likaledes någon ökning. Ultimosiffran för november månad uppgick till 17·1 %, mot 15·0 i oktober och 28·8 motsvarande månad 1921.

Gruvdriften samt metall- och maskinindustrierna rapporterade i stort sett alltjämt tryckta förhållanden, dock med lokala förbättringar. Byggnadsfacken företedde en naturlig avmattning under månaden, medan däremot arbetsmöjligheterna inom livsmedelsindustrien samt textil- och beklädnadsindustrierna på ett flertal platser betecknades såsom förbättrade. Arbetstillgången inom trävarubranschen var fortfarande gynnsam.

På grund av den blida senhösten var sjöfarten, även på Norrland, synnerligen livlig under månaden, med nedgång i arbetssökandesiffran. Handel och samfärdsel rapporterade, som ovan nämnts, förbättring av arbetsmarknadsläget.

Förhållandena inom jordbruket visade på vissa håll en förskjutning till det bättre och i det stora hela ett betydligt gynnsammare läge än under motsvarande månad år 1921.

På den kvinnliga arbetsmarknaden syntes konjunkturerna alltjämt utveckla sig i gynnsam riktning, vilket delvis torde sammanhänga med julsäsongen. Industrien rapporterade minskade arbetslöshetssiffror, och hotell- och restaurangfacket visade rikare arbetstillgång. Detta var ännu mer fallet inom den merkantila verksamheten. Beträffande husligt arbete var ar-

betsmarknaden i stort sett normal, men på vissa håll rådde fortfarande brist på kvalificerade hembiträden. En del hemmadöttrar, vilka tidigare kvarstannat inom det egna hemmet, synas numera på grund av jordbrukskrisen ha sökt anställning såsom tjänarinnor.

Antalet ansökningar om arbete *på 100 lediga platser* vid de offentliga arbetsförmedlingsanstalterna under december samt under föregående månader och år framgår av efterföljande sammanställning:

	Jan.	Febr.	Mars	April	Maj	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.	Dec.
1902—1912 . . .	*182*	*150*	*119*	*104*	*106*	*119*	*118*	*101*	*93*	*104*	*141*	*134*
1913	153	133	110	97	99	112	107	96	89	98	129	117
1914	125	127	107	91	93	104	99	133	121	128	192	182
1915	202	181	147	125	118	135	134	122	110	110	141	113
1916	138	124	109	90	85	92	82	88	79	87	106	97
1917	110	124	118	108	93	94	88	83	81	100	115	105
1918	137	167	158	143	136	156	147	131	115	109	125	139
1919	179	162	141	111	99	100	101	97	92	92	113	110
1920	125	112	91	80	84	92	94	95	98	110	155	153
1921	246	301	240	203	213	258	261	235	223	263	384	473
1922	*482*	*479*	*381*	*368*	*258*	*215*	*203*	*172*	*155*	*177*	*269*	*321*
Därav inom jord- och skogsbruk:												
1918	70	87	91	77	74	80	88	106	95	85	99	116
1919	122	95	90	69	67	64	74	104	94	83	110	95
1920	95	85	77	64	71	63	68	87	85	84	111	123
1921	120	102	100	81	80	98	108	124	136	166	242	362
1922	*341*	*282*	*216*	*231*	*158*	*146*	*126*	*152*	*126*	*120*	*184*	*253*
Övriga näringsgrupper:												
1918	160	196	184	168	153	175	168	145	124	119	133	143
1919	192	181	157	126	109	110	109	94	91	97	114	113
1920	133	121	96	86	88	101	102	98	104	127	174	159
1921	276	354	288	249	249	294	302	275	256	304	415	488
1922	*502*	*514*	*420*	*401*	*275*	*227*	*220*	*178*	*167*	*207*	*293*	*330*

Växlingarna på arbetsmarknaden under de senaste åren framgå även av efterföljande tablå, avseende antalet *arbetslösa inom fackföreningarna* i procent av hela det redovisade medlemsantalet:

	31/1	28/2	31/3	30/4	31/5	30/6	31/7	31/8	30/9	31/10	30/11	31/12
1911	—	12·0	10·4	6·7	3·5	3·2	2·9	3·1	2·8	4·8	4·4	8·5
1912	11·1	8·4	6·5	5·2	3·7	3·8	2·8	2·7	2·9	3·6	5·7	8·4
1913	8·9	7·1	5·7	4·0	2·6	2·7	2·5	2·3	2·2	2·6	4·4	7·5
1914	10·4	7·5	6·5	5·1	3·2	3·1	3·0	8·1	7·7	8·1	10·3	15·0
1915..	14·8	12·0	11·2	8·5	6·7	6·3	4·0	3·6	3·5	3·8	4·5	7·7
1916	8·0	6·7	5·2	4·7	3·8	2·7	2·7	2·2	2·2	2·3	2·2	5·4
1917	5·9	5·5	7·0	4·4	2·8	3·1	3·3	2·8	2·4	2·8	2·4	5·8
1918	6·0	5·0	4·9	5·0	4·0	4·6	4·2	3·5	3·7	3·2	3·4	7·3
1919	7·5	7·6	8·1	7·5	6·1	4·6	3·8	3·2	3·1	3·2	3·8	7·2
1920	7·6	7·5	4·5	3·5	2·9	3·4	2·8	3·0	2·9	4·3	7·0	15·8
1921	20·1	20·7	24·5	24·2	25·1	27·7	27·9	27·4	27·3	27·1	28·8	33·2
1922	*34·8*	*32·1*	*30·6*	*28·6*	*23·3*	*21·8*	*19·8*	*17·4*	*15·2*	*15·0*	*17·1*	—

Arbetslöshetens utbredning inom olika fack framgår närmare av tabellen å sid. 138.

Arbetartillgång, arbetstid och arbetslön inom Sveriges jordbruk år 1921

jämte sammanfattning av löneförhållandena inom jordbruket åren 1911—20 (21).[1]

I. Lantarbetarförhållandena år 1921.

Tillgång på lantarbetare. Den av socialstyrelsen verkställda undersökningen rörande arbetsförhållandena inom jordbruket år 1921 är baserad på uppgifter från kommunalstämmoordförandena i 2 080 landskommuner, motsvarande 89·7 % av de tillskrivna kommunerna å rikets landsbygd. Den första punkten å det utsända frågeformuläret upptager spörsmålet angående tillgång på lantarbetare inom kommunen. Svaret skulle innefatta ett allmänt omdöme, huruvida de å orten bosatta eller dit regelbundet återkommande lantarbetarna kunde anses utgöra tillräcklig arbetskraft för de vid jordbruket förekommande arbetena, betraktade som ett helt, samt avgivas med användande av något utav orden: god, tillräcklig eller otillräcklig. Det inkomna materialet utvisar, att av de uppgiftslämnande kommunerna 980 eller 47·1 % hade god arbetartillgång, 976 eller 46·9 % tillräcklig och 91 eller 4·4 % otillräcklig, medan 33 socknar eller 1·6 % av hela antalet ej ansett sig kunna lämna bestämt svar på frågan. Siffrorna visa, att den brist på lantarbetare, som under hela tiden 1911—20 mer eller mindre kännbart gjort sig gällande, nu i det närmaste försvunnit, ett förhållande, som givetvis beror på, att »flykten från landet» åtminstone för tillfället upphört och att lantmännen utan svårighet kunnat komplettera sina arbetsstyrkor från den genom depressionen ledigblivna arbetskraften inom de industriella näringarna.

Arbetstid. I tab. A meddelas genomsnittssiffror för bruttoarbetstid, raster och nettoarbetstid sommar och vinter inom olika län och för riket i dess helhet beträffande egentliga jordbruksarbetare, körkarlar och kreatursskötare. Med sommar avses härvid jordbrukets högsäsong eller de tre månader av sommarhalvåret, då arbetet i allmänhet börjar tidigast och slutar senast, och med vinter de tre månader av vinterhalvåret, då dagen är som kortast och arbetet börjar senast och upphör tidigast. Vad beträffar de tre arbetarkategorier, man ur arbetstidssynpunkt ansett sig böra särskilja, må här endast framhållas, att skillnaden mellan egentliga jordbruksarbetares och körkarlars arbetstid betingas av det extraarbete, de senare hava att utföra

[1] Utgör en sammanfattning av huvudinnehållet utav den av socialstyrelsen i serien Sveriges officiella statistik: Socialstatistik utgivna publikationen med denna titel.

Tab. A. Jordbrukets medelarbetstid år 1921.

Län	Arbetstid i timmar per dag för																	
	egentliga jordbruksarbetare						körkarlar						kreatursskötare					
	Sommar			Vinter			Sommar			Vinter			Sommar			Vinter		
	brutto	raster	netto	brutto	raster	netto	brutto	raster	netto	brutto	raster	netto	brutto	raster	netto	brutto	raster	netto
Stockholms	11·9	2·0	9·9	9·1	1·3	7·8	13·4	2·5	10·9	10·6	1·9	8·7	14·0	3·6	10·4	13·7	3·6	10·1
Uppsala	12·0	2·0	10·0	9·2	1·4	7·8	13·6	2·5	11·1	10·9	1·8	9·1	14·1	3·3	10·8	13·9	3·3	10·6
Södermanlands	12·0	2·0	10·0	8·9	1·3	7·6	13·1	2·3	10·8	10·2	1·7	8·5	14·0	3·9	10·1	13·9	4·0	9·9
Östergötlands	12·0	2·2	9·8	9·3	1·4	7·9	13·0	2·5	10·5	10·5	1·7	8·8	13·7	3·3	10·4	13·6	3·1	10·5
Jönköpings	12·2	2·3	9·9	9·0	1·4	7·6	12·8	2·3	10·5	10·2	1·7	8·5	13·5	2·8	10·7	12·9	2·5	10·4
Kronobergs	11·8	1·9	9·9	9·1	1·2	7·9	12·4	2·0	10·4	10·3	1·5	8·8	13·4	2·7	10·7	12·9	2·5	10·4
Kalmar	11·9	2·1	9·8	8·9	1·3	7·6	12·7	2·3	10·4	10·3	1·7	8·6	13·4	2·9	10·5	13·0	2·9	10·1
Gottlands	12·1	2·3	9·8	9·1	1·5	7·6	13·2	2·6	10·6	11·0	1·9	9·1	13·9	3·0	10·9	13·1	2·7	10·4
Blekinge	11·5	1·7	9·8	9·2	1·2	8·0	12·8	2·1	10·7	10·5	1·6	8·9	13·2	2·7	10·5	12·8	2·5	10·3
Kristianstads	11·4	1·6	9·8	9·5	1·1	8·4	12·2	1·8	10·4	10·3	1·4	8·9	13·1	3·1	10·0	12·5	2·8	9·7
Malmöhus	11·4	1·5	9·9	9·5	1·1	8·4	12·3	1·8	10·5	10·4	1·4	9·0	13·0	3·4	9·6	12·7	3·3	9·4
Hallands	12·2	2·2	10·0	9·5	1·4	8·1	12·9	2·3	10·6	10·4	1·6	8·8	13·5	3·3	10·2	12·8	3·1	9·7
Göteborgs och Bohus	12·2	2·4	9·8	9·4	1·6	7·8	12·9	2·5	10·4	10·4	1·8	8·6	13·7	2·9	10·8	12·8	2·7	10·1
Älvsborgs	12·2	2·2	10·0	9·1	1·4	7·7	12·6	2·4	10·2	10·0	1·6	8·4	13·6	3·0	10·6	13·0	2·7	10·3
Skaraborgs	12·1	2·2	9·9	8·7	1·2	7·5	12·8	2·3	10·5	9·9	1·5	8·4	13·6	3·0	10·6	13·3	2·8	10·5
Värmlands	12·2	2·5	9·7	8·9	1·4	7·5	12·7	2·6	10·1	9·7	1·7	8·0	13·6	3·3	10·3	13·2	3·1	10·1
Örebro	11·7	2·0	9·7	9·0	1·4	7·6	12·6	2·2	10·4	9·8	1·5	8·3	13·6	3·6	10·0	13·5	3·6	9·9
Västmanlands	11·9	2·0	9·9	9·1	1·4	7·7	13·3	2·4	10·9	10·7	1·9	8·8	14·1	3·6	10·5	14·0	3·6	10·4
Kopparbergs	11·7	2·0	9·7	9·4	1·5	7·9	12·4	2·2	10·2	10·1	1·7	8·4	13·6	3·5	10·1	13·3	3·3	10·0
Gävleborgs	11·6	2·1	9·5	9·0	1·6	7·4	12·3	2·2	10·1	10·3	2·0	8·3	13·6	3·3	10·3	13·3	3·2	10·1
Västernorrlands	12·1	2·4	9·7	9·0	1·7	7·3	12·7	2·6	10·1	10·1	2·0	8·1	13·3	3·5	10·1	13·0	3·1	9·9
Jämtlands	12·4	2·8	9·6	9·7	2·2	7·5	13·0	2·6	10·2	10·7	2·3	8·4	13·2	3·2	10·2	12·5	2·7	9·8
Västerbottens	12·6	2·4	10·2	9·9	1·9	8·0	12·7	2·4	10·3	10·1	2·0	8·1	13·4	3·0	10·4	13·2	2·8	10·4
Norrbottens	13·0	2·5	10·5	10·5	2·2	8·3	13·3	2·5	10·8	11·5	2·5	9·0	13·6	2·5	11·1	12·4	2·4	10·0
Hela riket år 1921	**11·9**	**2·1**	**9·8**	**9·2**	**1·4**	**7·8**	**12·8**	**2·3**	**10·5**	**10·3**	**1·7**	**8·6**	**13·6**	**3·2**	**10·4**	**13·2**	**3·1**	**10·1**
» » » 1920	11·9	2·1	9·8	9·1	1·4	7·7	12·7	2·3	10·4	10·2	1·6	8·6	13·6	3·3	10·3	13·2	3·1	10·1

med rykt och skötsel av de vid utearbetet använda dragarna. Nettoarbetstiden betecknar den effektiva arbetstiden, så noggrant detta över huvud är möjligt med hänsyn till jordbruksnäringens egenartade arbetsförhållanden. Det må sålunda framhållas, att inom industrien arbetstiden i regel räknas från arbetarens ankomst till och intill hans avgång från arbetsplatsen, medan på en större lantgård ofta avsevärd del av arbetstiden tages i anspråk för tillryggaläggande av vägen från huvudgården till arbetsplatsen och tillbaka igen.

För *egentliga jordbruksarbetare* utgjorde under sommaren bruttoarbetstiden 11·9 timmar, rasternas längd 2·1 timmar samt nettoarbetstiden 9·8 timmar per dag i genomsnitt för hela riket. De avvikelser, som länsmedeltalen förete från riksmedeltalen, giva vid handen, att arbetstiden är växlande inom olika delar av landet. Jämföras länsmedeltalen för bruttoarbetstiden med varandra, framträda två geografiska områden med relativt kort arbetstid, nämligen dels de tre sydsvenska länen, som uppvisa den kortaste arbetsdagen i riket (omkring 11 ½ timmar), och dels Mälarprovinserna, där arbetsdagen är upp till en halv timme längre (högst 12 timmar). Detta distrikt

övergår gradvis såväl mot söder som mot norr i de återstående delar av mellersta och södra Sverige samt Norrland omfattande områdena, där arbetstiden sålunda är jämförelsevis lång. Ehuru, såsom nyss framhållits, bruttoarbetstiden är olika i Sydsverige och Mälarområdet, är nettoarbetstiden densamma (9·8 à 10·0 timmar), beroende på att rastetiden i det förra området plägar utgöra 1½ timme (endast middagsrast) men 2 timmar i det senare (fördelad på middagsrast och ett par kafferaster). I de två områdena med lång arbetsdag inläggas flera och längre raster, varför den effektiva arbetstiden i regel likväl icke överstiger den i Skåne och Mälarprovinserna gängse. Sist beskrivna anordning av arbetstiden representerar ett äldre arbetssystem, som likväl synes alltmer undanträngas av det i Sydsverige och Mälardalen numera allmänt tillämpade systemet med inskränkning av rasternas antal och längd.

Under vintern utgjorde bruttoarbetsdagen 9·2 timmar och nettoarbetsdagen 7·8 timmar i genomsnitt för hela riket, vilka tal understiga motsvarande genomsnittssiffror för sommaren med resp. 2·7 och 2·0 timmar. Även beträffande vinterarbetstiden förefinnas olikheter mellan vissa landsdelar, men är under den kallare årstiden arbetstiden i stort sett kortast, där den är längst under sommaren, och längst där den under sommaren är kortast.

Körkarlarnas stallarbete medför, att deras genomsnittliga nettoarbetstid överstiger de egentliga jordbruksarbetarnas med 0·7 timme under sommaren och 0·8 timme under vintern. I Mälarlänen synes detta extraarbete upptaga längre tid än i Skåne. I vissa trakter hava körkarlarna samma arbetstid som de egentliga jordbruksarbetarna, och få de förra då rycka ut något efter de senare.

Kreatursskötarna äro av jämförelsevis ringa betydelse för största delen av Norrland, varför hithörande länsmedeltal i tabellen satts med mediævalstil. Deras genomsnittliga bruttoarbetstid har för riket i dess helhet uppskattats till 13·6 timmar under sommaren och 13·2 timmar under vintern. Kreatursskötarnas arbetsdag är sålunda vanligen mycket lång, men kunna under vissa timmar sysslorna inskränkas till tillsyn och passning, då tillfälle till vila och raster beredes. På grund av antydda förhållanden är det emellertid förenat med vissa svårigheter att exakt angiva rastetiden. Den har i genomsnitt beräknats utgöra 3·2 timmar under sommaren och 3·1 timmar under vintern, och nettoarbetstiden skulle sålunda uppgå till resp. 10·4 och 10·1 timmar. Djurskötselns natur medför, att kreatursskötarna äro bundna av tjänsten jämväl under söndagarna, men vanligen beredas de ledighet var tredje söndag.

Framhållas bör, att under sommarmånaderna de egentliga jordbruksarbetarnas och körkarlarnas arbete på lördagen å många gårdar upphör 1/2—3 timmar tidigare än under veckans fem övriga arbetsdagar, ävensom att övertidsarbete mot särskild betalning stundom förekommer.

Beträffande arbetstidens förändring under en längre tidsperiod föreligga uppgifter endast med avseende på de egentliga jordbruksarbetarnas sommararbetstid, för vilken årliga data förefinnas från och med år 1911. Riksmedeltalen för denna period sammanställas i följande tablå:

		1911	1912	1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921
Medelarbetstid under sommaren, timmar per dag	brutto	12·7	12·7	12·6	12·6	12·5	12·3	12·3	12·3	12·1	11·9	11·9
	raster	2·2	2·3	2·2	2·2	2·2	2·2	2·2	2·2	2·2	2·1	2·1
	netto	10·5	10·4	10·4	10·4	10·3	10·1	10·1	10·1	9·9	9·8	9·8

Såsom härav framgår, har den genomsnittliga sommararbetstiden under perioden förkortats med över en halv timme per dag, vilken förkortning, om man bortser från den ytterligare begränsning, lördagsarbetstiden undergått, motsvarar c:a 4·2 timmar per vecka. Denna utvecklingstendens mot kortare arbetstid var dock år 1921 knappast längre skönjbar, ty årets genomsnittssiffror sammanfalla helt med motsvarande tal för föregående år. Siffrorna för vinterarbetstiden förete, såsom av tab. A framgår, t. o. m. någon höjning sedan föregående år.

Arbetslön. De löneuppgifter, som inhämtats för förevarande undersökning, avse jordbrukets lägst kvalificerade och lägst avlönade yrkesspecialiteter, för vilka avlöningen i huvudsak regleras genom resp. orters sedvänjor, men icke de yrkes- eller förtroendemän, vilkas lön till väsentlig del utmätes i förhållande till vederbörande arbetares personliga duglighet. Förstnämnda arbetargrupper omfatta emellertid det stora flertalet lantarbetare och förekomma över hela eller åtminstone större delen av riket.

De på grundval av kommunalstämmoordförandenas uppgifter för olika län och riket i dess helhet uträknade genomsnittliga arbetspriserna under år 1921 återgivas i omstående tab. B. Då vissa av arbetargrupperna äro av ringa betydelse för övre Norrlands jordbruk, angivas till desamma hänförliga löneuppgifter i tabellen för hithörande län med mediævalstil. Här meddelas först de för det mindre jordbrukets viktigaste arbetskraft, det ogifta tjänstefolket, beräknade lönerna, vilka utgå i form av kontant årslön samt fri kost och logi. Utöver de här siffermässigt uppskattade löneförmånerna givas särskilt i Norrland klädespersedlar o. d. till stundom ganska högt värde.

För de i regel gifta tjänare, vilka under namn av statare förekomma på större egendomar i de egentliga jordbruksbygderna och som, förutom kontant årslön, uppbära s. k. stat av mjölk, spannmål, potatis m. m. samt innehava för familj avsedd bostad, utgör arbetsinkomsten per år enligt uppgiftslämnarnas värdering i genomsnitt 1 649 kr. (för vanliga körkarlar). Häri ingår hyresvärdet av fri bostad, vilken i Sydsverige vanligen består av två rum och kök men i övriga delar av riket i regel av en enrumslägenhet, med i genomsnitt 139 kr. samt det uppskattade värdet av fritt bränsle med 118 kr.

Vid sidan av statare förekomma manliga och kvinnliga daglönare, vilka utföra jordbruksarbete mot dagspenning (stundom timlön) med eller utan kosthåll. Särskilt vid Bergslagens bruksegendomar sysselsättas dagsverkare, vilka förbundit sig att under längre eller kortare tid arbeta hos samma arbetsgivare och som på grund härav benämnas fasta daglönare, medan huvudparten av den i de egentliga jordbruksbygderna sysselsatta daglönarklassen gemenligen utgöres av arbetare, som, utan att vara bundna av muntligt eller skriftligt arbetsavtal, mot dags- eller timpenning utföra jordbruks-

Tab. B. Lantarbetarnas löneförmåner år 1921.

Län	Tjänare				Statavlönade körkarlar (eller andra jordbruksarbetare)		Daglönare (kr. per dag)							
	Manliga		Kvinnliga				Fasta manliga		Tillfälliga manliga				Tillfälliga kvinnliga	
							I egen kost		I egen kost		I arbetsgivares kost		I egen kost		I arbetsgivares kost	
	Kontant årslön, kr.	Kontant samt kost och logi, kr.	Kontant årslön, kr.	Kontant samt kost och logi, kr.	Kontant årslön, kr.	Kontant samt naturaförmåner, kr.	Sommar	Vinter	Sommar	Vinter	Sommar	Vinter	Sommar	Vinter	Sommar	Vinter
Stockholms	736	1 565	591	1 294	792	1 661	5·94	4·35	6·64	4·92	4·74	3·26	4·26	3·21	3·12	2·28
Uppsala	723	1 499	659	1 331	776	1 594	5·79	4·20	6·59	4·76	4·66	3·15	4·20	3·21	3·06	2·25
Södermanlands	715	1 508	560	1 204	775	1 600	5·86	4·22	6·46	4·65	4·70	3·13	4·14	3·08	2·94	2·27
Östergötlands	795	1 556	589	1 226	840	1 679	6·22	4·46	7·15	5·19	5·05	3·52	4·73	3·55	3·37	2·40
Jönköpings	753	1 521	529	1 158	795	1 547	6·05	4·59	6·34	4·80	4·39	3·00	4·10	3·07	2·69	1·92
Kronobergs	830	1 508	539	1 098	808	1 584	5·98	4·52	6·35	4·80	4·34	3·05	4·11	3·05	2·58	1·86
Kalmar	721	1 445	509	1 113	751	1 541	5·35	3·97	5·91	4·42	4·15	2·86	3·90	2·87	2·85	1·88
Gottlands	745	1 488	486	1 103	777	1 550	5·96	4·30	6·60	4·80	4·64	3·12	4·16	2·91	2·77	1·79
Blekinge	753	1 484	481	1 054	782	1 685	5·77	4·68	6·31	4·98	4·27	3·20	3·79	3·06	2·73	2·11
Kristianstads	836	1 533	564	1 136	828	1 717	6·48	4·96	6·81	5·22	4·94	3·63	4·60	3·56	3·27	2·40
Malmöhus	858	1 654	608	1 250	836	1 843	6·57	5·18	6·74	5·30	4·90	3·56	4·78	3·74	3·32	2·49
Hallands	761	1 508	458	1 052	820	1 673	6·37	4·81	6·94	5·16	4·66	3·25	4·62	3·53	2·94	2·20
Göteborgs och Bohus	703	1 479	458	1 103	790	1 619	5·62	4·12	6·46	4·78	4·84	2·96	4·36	3·31	2·91	2·10
Älvsborgs	741	1 512	491	1 128	811	1 622	5·74	4·30	6·46	4·75	4·39	2·95	4·35	3·22	2·96	2·03
Skaraborgs	785	1 539	553	1 183	787	1 522	5·64	3·92	6·30	4·43	4·47	2·98	4·41	3·11	3·14	2·09
Värmlands	817	1 601	494	1 133	891	1 764	6·18	4·70	6·96	5·23	4·79	3·59	4·52	3·31	2·99	2·14
Örebro	749	1 541	641	1 314	805	1 639	5·95	4·43	6·66	4·92	4·81	3·41	4·55	3·48	3·57	2·58
Västmanlands	746	1 537	617	1 293	798	1 623	5·62	4·19	6·43	4·71	4·28	3·03	4·19	3·11	2·84	2·26
Kopparbergs	896	1 700	508	1 137	—	—	7·16	5·74	7·80	6·42	5·82	4·51	4·48	3·86	3·28	2·61
Gävleborgs	843	1 620	443	1 107	—	—	7·20	5·74	7·88	6·18	5·77	4·28	4·49	3·60	3·19	2·44
Västernorrlands	875	1 653	499	1 146	—	—	6·99	5·27	7·49	5·82	5·19	3·89	4·31	3·40	2·99	2·20
Jämtlands	914	1 773	482	1 169	—	—	7·83	6·70	8·38	7·22	5·79	4·57	4·68	3·93	2·98	2·37
Västerbottens	817	1 610	421	1 042	—	—	7·60	5·97	8·15	6·16	5·80	4·04	4·59	3·57	2·99	2·07
Norrbottens	759	1 616	397	1 106	—	—	8·56	6·38	9·20	6·79	6·40	4·37	4·86	3·59	3·16	2·25
Hela riket år 1921	784	1 551	541	1 174	807	1 649	6·13	4·60	6·74	5·06	4·75	3·34	4·41	3·33	3·05	2·19
» » » 1920	1 075	2 105	661	1 495	1 047	2 352	8·33	6·51	9·37	7·20	6·41	4·71	5·62	4·30	3·72	2·79
» » » 1913	326	683	197	484	329	720	2·54	1·92	2·97	2·19	2·05	1·43	1·77	1·84	1·21	0·89

arbete. Av dessa tillfälliga daglönare erbjuda de manliga i egen kost ett speciellt intresse därigenom, att det är beträffande dessa lösarbetare industriens konkurrens om arbetskraften mest direkt ger sig tillkänna, och dagsverkspriset för dem tenderar därför att närma sig den nivå, som betecknas exempelvis av de lönesatser, med vilka i norr skogsindustrien, i söder tegel- och sockerindustrierna m. fl. betala sin tillfälliga arbetshjälp. Såsom av tabellen framgår, utgjorde för denna arbetargrupp sommardaglönen 6·74 kr. och vinterdaglönen 5·06 kr. i genomsnitt för hela riket. Inom de olika länen är sommardaglönen högst i Norrbottens län (9·20 kr.) och vinterdaglönen högst i Jämtlands län (7·22 kr.), medan Kalmar län framvisar den lägsta såväl sommar- som vinterdaglönen (5·91, resp. 4·42 kr.). Den relativa skillnaden mellan sommar- och vinterdaglön är särskilt i vissa län i östra och västra Sverige större än i Norrland och Skåne, vilket synes tyda på, att arbetstillgången vintertid för tillfälliga daglönare är knappare i de förra områdena än i de senare.

II. Löneförhållandena inom jordbruket åren 1911—1920 (21).

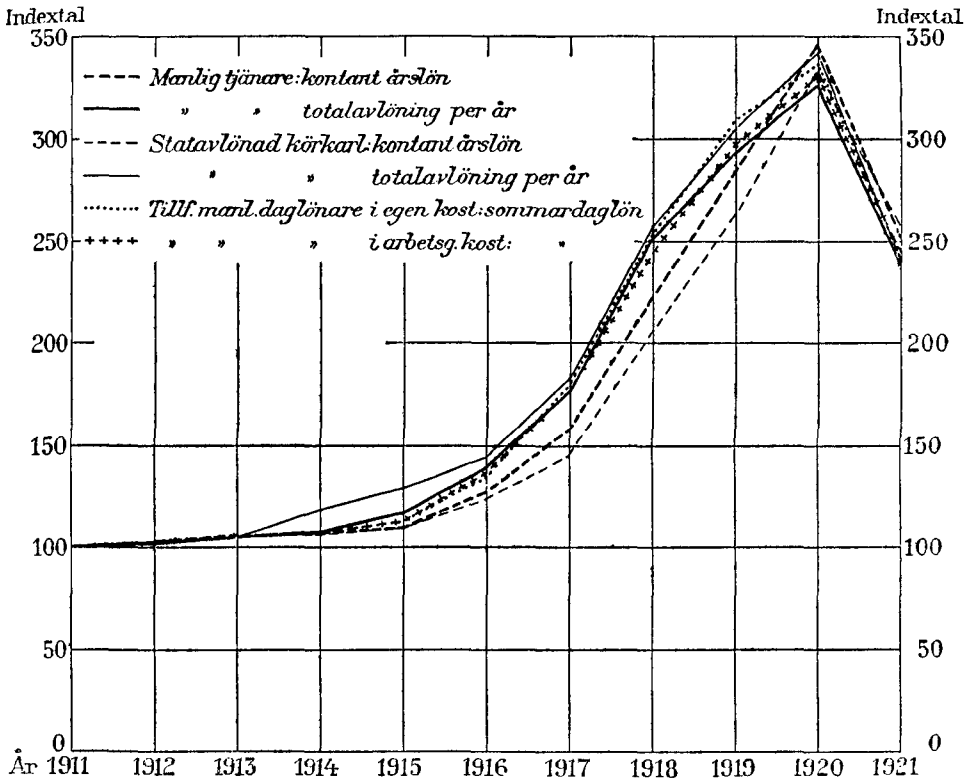
Såsom andra avdelning av årsberättelsen meddelas en på särskild bearbetning av de från kommunalstämmoordförandena till socialstyrelsen årligen avgivna uppgifterna grundad översikt över löneförhållandena inom jordbruket under hela perioden 1911—1920 (21).

Lönenivåns förändringar under tiden 1911—1921. I berättelsen åskådliggöres närmast löneutvecklingen inom landet i dess helhet för vissa viktigare lantarbetarkategorier genom flera tabeller samt vidstående diagram. Härav framgår, att arbetslönen från periodens början och fram till 1920 varit stadd i ökning. Men medan denna under åren 1911—15 blott uppgick till några få procent per år, började med år 1916 en mångdubbelt starkare lönestegring, vilken år 1920 hade drivit upp lönerna c:a 230—250 % över läget tio år tidigare. Under senare delen av detta år började emellertid lönenivån åter hastigt sjunka, och vid slutet av år 1921 låg den 20 à 30 % lägre än ett år tidigare och c:a 130—160 % högre än år 1911.

Lönenivåns förändringar hava icke skett likformigt inom olika landsdelar, såsom framgår av vissa tabeller och diagram, i vilka redovisats utvecklingen 1911—1921 av den kontanta årslönen för manlig tjänare och sommardaglönen för tillfällig manlig daglönare i egen kost. Härav framgår bland annat, att lönestegringen i norra Sverige under åren 1916—18 var starkare än annorstädes, vilket i väsentlig grad synes sammanhänga med de ovanligt goda arbetsförtjänster, skogsarbetet erbjöd under krigstiden. I södra Sverige skedde däremot lönestegringen långsammare än i övriga landsdelar fram till år 1919, då lönenivån, särskilt under inverkan av organisationsväsendets utveckling bland lantarbetarna, här hastigt ryckte upp i närheten av den för övriga landsdelar rådande.

Löneförhållandena å olika orter. I undersökningen redogöres vidare för läget å olika orter på grundval av för varje särskild socken uträknade ge-

Lönenivåns förändringar för vissa lantarbetarkategorier åren 1911—1921.

nomsnittliga lönesiffror för vardera av de båda femårsperioderna 1911—15 och 1916—20. Resultaten härav framläggas i utförliga tabeller för varje särskild arbetarkategori ävensom beträffande en betydelsefull och över hela landet likformigt företrädd arbetargrupp, nämligen tillfälliga manliga daglönare i egen kost (sommardaglön), i tvenne detaljerade kartogram. Dessa giva vid handen, att lönenivån i allmänhet är högre i norra Sverige än i de södra delarna av landet, där dock de med avseende såväl å omfattning som avkastning viktigaste jordbruksdistrikten äro belägna. För löneåtskillnaderna mellan dylika större områden torde i huvudsak historiska traditioner och ortsliga sedvänjor vara bestämmande, varemot lönedifferentieringen inom desamma särskilt påverkas av i vad mån de olika socknarna äro att anse som rena »jordbrukskommuner» eller såsom i större eller mindre utsträckning industrialiserade »övriga kommuner».

Lantarbetarnas löneförhållanden år 1922.

I efterföljande två tabeller meddelas resultaten av vissa preliminära beräkningar rörande de kontanta arbetslönerna inom jordbruket år 1922. Denna statistik har sammanställts på grundvalen av uppgifter, som intill den 15 december 1922 inkommit från kommunalstämmoordförandena å landsbygden och som skola läggas till grund för en senare utkommande utförligare redogörelse för arbetartillgång, arbetstid och arbetslön inom jordbruket under sagda år. Vid nämnda tidpunkt var dock insamlingen av uppgifter ej fullt avslutad, i det att sådana ännu saknades från omkring en femtedel av de tillskrivna landskommunerna. De på ett fullständigt material baserade definitiva siffrorna kunna därför förväntas giva i någon mån avvikande resultat. Beträffande uppgifternas räckvidd må anmärkas, att de avse kalenderåret 1922, men torde de för de årsanställda arbetarnas vidkommande närmast vara tillämpliga på tjänsteåret 1922—23.

I tab. A återgivas för de viktigaste lantarbetarkategorierna beräknade riksmedeltal beträffande kontantlönerna år 1922, sammanställda med motsvarande medeltal för åren 1913 samt 1920 och 1921, varjämte beräknats de procentuella löneförändringar, som ägt rum under perioden 1913—22.

Tab. A. Lantarbetarnas kontantlöner åren 1913 samt 1920—1922.

Lantarbetargrupper	Medeltal, kr.				Löneökning (+) eller lönesänkning (−) i %			
	1913	1920	1921	1922[1]	1913—1920	1920—1921	1921—1922	1913—1922
Tjänstefolk:								
Manliga tjänare . . årslön	326	1 075	784	612	+ 229·8	− 27·1	− 21·9	+ 87·7
Kvinnliga » . . »	197	661	541	453	+ 235·5	− 18·2	− 16·3	+129·9
Statare:								
Körkarlar . . . . årslön	329	1 047	807	657	+ 218·2	− 22·9	− 18·6	+ 99·7
Kreatursskötare . . »	375	1 158	905	748	+ 208·8	− 21·8	− 17·3	+ 99·5
Tillfälliga daglönare:								
Manliga:								
i egen kost sommardaglön	2·97	9·37	6·74	5·05	+ 215·5	− 28·1	− 25·1	+ 70·0
i egen kost vinterdaglön	2·19	7·20	5·06	3·88	+ 228·8	− 29·7	− 23·3	+ 77·2
i arbetsgivarens kost sommardaglön	2·05	6·41	4·75	3·48	+ 212·7	− 25·9	− 26·7	+ 69·8
i arbetsgivarens kost vinterdaglön	1·43	4·71	3·34	2·52	+ 229·4	− 29·1	− 24·6	+ 76·2
Kvinnliga:								
i egen kost sommardaglön	1·77	5·62	4·41	3·46	+ 217·5	− 21·5	− 21·5	+ 95·5
i egen kost vinterdaglön	1·34	4·30	3·33	2·68	+ 220·9	− 22·6	− 19·5	+100·0
i arbetsgivarens kost sommardaglön	1·21	3·72	3·05	2·42	+ 207·4	− 18·0	− 20·7	+100·0
i arbetsgivarens kost vinterdaglön	0·89	2·79	2·19	1·82	+ 213·5	− 21·5	− 16·9	+104·5

[1] Preliminära tal

Lönestegringen inom jordbruket nådde alltså sin höjdpunkt år 1920, då kontantlönerna synas ha legat i genomsnitt omkring 220 % över 1913 års nivå. De två följande åren hava medfört en lönereduktion av 35—45 % från nämnda topplöner. Därvid synes nedgången varit starkare för manliga än för kvinnliga arbetare. Genomsnittslönerna för 1922 ligga i allmänhet mellan motsvarande lönesiffror för 1917 och 1918. Dock hava vinterdaglönerna för manliga daglönare sjunkit under 1917 års nivå, medan årslönerna för statare och för kvinnliga tjänare ligga över 1918 års medelsiffror, i fråga om statarna dock helt obetydligt. I förhållande till 1913 företer det nya löneläget i allmänhet en höjning av omkring 70—100 %.

Ett studium av primäruppgifterna ger emellertid vid handen, att nu angivna medeltal basera sig på i hög grad växlande orts- och individuallöner, om också skiljaktigheterna i detta hänseende äro mindre framträdande än föregående år. Den genomsnittliga lönenivån är ock växlande i olika trakter, vilket i viss mån kommer till uttryck jämväl i de kollektivavtal, som under sommaren 1922 ingingos mellan lantarbetsgivarnas och lantarbetarnas organisationer för tjänsteåret 1922—1923 och som i stor utsträckning varit normerande för lönesättningen, särskilt i östra och södra Sverige, där organisationsväsendet inom jordbruket vunnit sin största utbredning.[1] I dessa avtal fastställdes den kontanta årslönen till minst 590 kr. för manlig tjänare i husbondens kost, 640 kr. för statavlönad körkarl och 710 kr. för statavlönad kreatursskötare utan förmansställning. I fråga om tjänare och körkarlar skulle angivna lönesatser höjas med 15 kr. i Skåne och 10 kr. i Halland med hänsyn till den där rådande längre arbetstiden. För manlig dagsverkare utan naturaförmåner fastställdes en timlön å 45 öre inom alla avtalsområden utom Bergslagen och angränsande trakter, där angivna lönesats skulle höjas med 2—6 öre.

För belysning av löneförhållandena i olika trakter återgivas i tab. B för fem större landsdelar genomsnittliga lönesiffror med avseende på åren 1921 och 1922, varjämte fjolårets lönesänkning i förhållande till det närmast föregående åskådliggöres genom procenttal.

Såsom härav framgår, belöper sig löneminskningen sedan 1921 för riket i dess helhet till omkring 16—22 % för årsanställda arbetare samt till c:a 25 % för manliga och 20 % för kvinnliga daglönare. Nedgången har genomgående varit mindre i västra Sverige än i andra landsdelar, men även i Norrland synes reduktionen åtminstone för tjänstefolk och kvinnliga daglönare ha erhållit mindre omfattning än i de flesta andra landsdelar. I södra Sverige synes nedgången för alla daglönargrupper ha varit starkare än annorstädes. Lönenivån är liksom förut högst i norra Sverige, utom beträffande tjänarinnor, vilkas löner sedan gammalt här plägat vara lägst i riket. Till följd av den jämförelsevis ringa löneminskningen i västra Sverige framträder denna landsdel, i motsats mot vad fallet varit tidigare, med anmärkningsvärt hög lönenivå. Södra Sverige synes nu ha kommit något

[1] Se Soc. Medd., årg. 1922, sid. 908.

Tab. B. Lantarbetarnas kontantlöner åren 1921 och 1922 inom olika landsdelar.

Lantarbetargrupper	Östra Sverige			Småland och öarna			Södra Sverige			Västra Sverige			Norra Sverige			Hela riket		
	Medeltal, kr.		Lönesänkning i %	Medeltal, kr.		Lönesänkning i %	Medeltal, kr.		Lönesänkning i %	Medeltal, kr.		Lönesänkning i %	Medeltal, kr.		Lönesänkning i %	Medeltal, kr.		Lönesänkning i %
	1921	1922		1921	1922		1921	1922		1921	1922		1921	1922		1921	1922	
Tjänstefolk.																		
Manliga, årslön .	750	574	*23·5*	758	582	*23·2*	842	634	*24·7*	763	606	*20·6*	864	720	*16·7*	**784**	**612**	*21·9*
Kvinnliga, » .	601	483	*19·6*	516	422	*18·2*	582	476	*18·2*	517	453	*12·4*	469	402	*14·3*	**541**	**453**	*16·3*
Statare.																		
Körkarlar, årslön	802	648	*19·2*	778	631	*18·9*	831	669	*19·5*	805	668	*17·0*	—	—	—	**807**	**657**	*18·6*
Kreatursskötare, »	947	764	*19·3*	852	715	*16·1*	901	734	*18·5*	886	756	*14·7*	—	—	—	**905**	**748**	*17·3*
Daglönare.																		
Manliga:																		
i egen kost																		
sommardaglön	6·75	4·96	*26·5*	6·29	4·72	*25·0*	6·78	4·86	*27·8*	6·53	5·10	*21·9*	8·02	5·98	*25·4*	**6·74**	**5·05**	*25·1*
vinterdaglön .	4·91	3·75	*23·6*	4·70	3·59	*23·6*	5·24	3·81	*27·3*	4·76	3·84	*19·3*	6·42	4·94	*23·1*	**5·06**	**3·88**	*23·3*
i arbetsg. kost																		
sommardaglön	4·79	3·46	*27·8*	4·39	3·21	*26·9*	4·86	3·42	*29·6*	4·50	3·45	*23·3*	5·71	4·16	*27·1*	**4·75**	**3·48**	*26·7*
vinterdaglön .	3·30	2·47	*25·2*	3·01	2·27	*24·6*	3·56	2·55	*28·4*	3·08	2·47	*19·8*	4·28	3·18	*25·7*	**3·34**	**2·52**	*24·6*
Kvinnliga:																		
i egen kost																		
sommardaglön	4·39	3·37	*23·2*	4·06	3·21	*20·9*	4·62	3·31	*28·4*	4·44	3·68	*17·1*	4·53	3·68	*18·8*	**4·41**	**3·46**	*21·5*
vinterdaglön .	3·30	2·60	*21·2*	2·97	2·43	*18·2*	3·61	2·59	*28·3*	3·26	2·79	*14·4*	3·67	3·08	*17·4*	**3·33**	**2·68**	*19·5*
i arbetsg. kost																		
sommardaglön	3·15	2·44	*22·5*	2·73	2·12	*22·3*	3·25	2·40	*26·2*	3·05	2·56	*16·1*	3·08	2·55	*17·2*	**3·05**	**2·42**	*20·7*
vinterdaglön .	2·32	1·88	*19·0*	1·87	1·56	*16·6*	2·42	1·85	*23·6*	2·12	1·87	*11·8*	2·38	1·99	*14·6*	**2·19**	**1·82**	*16·9*

längre ned på löneskalan än under de närmast föregående åren. Östra Sverige tilldrager sig uppmärksamheten särskilt genom tjänarinnelönerna, som äro de högsta i riket.

För de lantarbetargrupper, vilkas avlöning till stor del utgår in natura, beror totalavlöningens storlek i väsentlig grad på naturaförmånernas värde. Jämväl härom upplysa primäruppgifterna, men har bearbetning av dessa från ifrågavarande synpunkt ännu ej medhunnits. En antydan om naturaförmånernas värde kan emellertid erhållas genom beräkning av skillnaden mellan daglön i egen och arbetsgivarens kost. År 1913 uppgick denna skillnad beträffande manliga arbetares sommardaglön till 0·92 kr., men steg under de följande åren oavbrutet t. o. m. 1920, då densamma utgjorde 2·96 kr. År 1921 sjönk emellertid värdesiffran till 1·99 kr. och har för 1922 nedgått till 1·57 kr. eller med 21 % sedan föregående år. För manliga arbetares vinterdaglön utgjorde differensen 1·72 kr. år 1921 och 1·36 kr. år 1922 (sänkning 21 %). Beträffande kvinnliga arbetare bliva motsvarande tal resp. 1·36 och 1·04 kr. för sommardaglönen (sänkning 24 %) samt resp. 1·14 och 0·86 kr. för vinterdaglönen (sänkning 25 %).

Förslaget om arbetslöshetsförsäkring.

Socialförsäkringskommittén tillsattes den 31 december 1915 med uppdrag att verkställa utredning dels angående obligatorisk sjukförsäkring och dels huruvida och i vad mån åtgärder från det allmänna skulle kunna vidtagas för främjande av arbetares försäkring för ofrivållad arbetslöshet. Kommittén avgav den 14 oktober 1919 lagförslag angående allmän sjukförsäkring, vilket förslag sedermera, huvudsakligen inom kommittén, omarbetades till lagförslag om sjukförsäkring, avgivet den 2 oktober 1920.[1] Kommittén har nu den 30 december 1922 ingivit betänkande och förslag angående *Lag om offentlig arbetsförmedling samt om statsbidrag till arbetslöshetskassor.*

Sistnämnda lagförslag består huvudsakligen av tvenne delar, av vilka den ena, omfattande 14 paragrafer, avser reglering av den offentliga arbetsförmedlingen i riket, och den andra, bestående av 22 paragrafer, avser arbetslöshetsförsäkring genom beredande av statsbidrag till frivilliga arbetslöshetskassor. I fråga om arbetsförmedlingen äro kostnadsberäkningarna utförda under förutsättning, att densamma även skulle fylla uppgifter betingade av extraordinära förhållanden, liknande de under senaste åren gällande. Lagbestämmelserna angående arbetslöshetsförsäkringen avse däremot huvudsakligen normala arbetsförhållanden och taga endast så till vida hänsyn till kristidsförhållanden, att genom vissa bestämmelser försäkring frivilligt — d. v. s. utan att uppställas såsom villkor för erhållande av statsbidrag — kan utvidgas till att omfatta jämväl dylika förhållanden.

De kommitténs ledamöter, som deltagit i här ifrågavarande arbete, hava — förutom statsminister Hj. Branting och socialminister Herm. Lindqvist, vilka förut lämnat kommittén — slutligen varit presidenten And. Lindstedt (ordförande), ledamöterna av riksdagens första kammare C. Johansson, S. H. Kvarnzelius och Hjalmar von Sydow, ledamöterna av riksdagens andra kammare Oskar Hagman och P. Nilsson i Bonarp, generaldirektören och chefen för socialstyrelsen Gunnar Huss, byråchefen i samma styrelse Otto Järte samt tjänstemannen i arbetslöshetskommissionen Eduard Wiberg.

Av dessa hava herrar von Sydow och Nilsson reserverat sig mot kommitténs förslag, i vad det avser statens bidrag till arbetslöshetskassorna, under det å andra sidan herrar Hagman och Wiberg påyrkat borttagande av vissa restriktiva bestämmelser i förslaget. Slutligen föreligger också ett särskilt yttrande av herrar Huss, Järte och Kvarnzelius, vilka i princip anslutit sig till det framlagda förslaget, men på anförda skäl ansett sig böra förorda någon tids anstånd med detsammas förverkligande. Samtliga dessa särskilda yttranden återgivas i det följande.

---

[1] Jfr Soc. Medd. årg. 1920, sid. 32, 116 och 1092.

Den offentliga arbetsförmedlingen.

Bland åtgärderna till förebyggande av arbetslöshet är, framhåller kommittén, en organiserad arbetsförmedling den viktigaste. Om även beredande genom nödhjälpsarbeten m. m. av ökat tillfälle till arbete ävensom fördelning av arbetet att omfatta tider av död säsong eller depression o. s. v. äro av största betydelse, erfordras dock en väl ordnad arbetsförmedling till underlättande för den arbetslöse att erhålla arbete och för arbetsgivaren att erhålla arbetskraft. Såväl i utlandet som i vårt land har man också sökt åstadkomma en möjligast effektiv arbetsförmedling, som i flera fall utvecklats på frivillighetens grund. Numera har man dock i allmänhet kommit till den uppfattningen, att arbetsförmedlingen måste ordnas genom särskild lagstiftning, byggd på skyldighet för det allmänna att bidraga till kostnaderna.

I vårt land hava landstingen och stadsfullmäktige i vissa städer frivilligt åtagit sig upprättande av arbetsförmedlingsanstalter, i några fall med bidrag från kommuner, hushållningssällskap m. m. Redan tidigt lämnade även staten bidrag enligt särskilda grunder. Den utveckling, arbetsförmedlingen i vårt land erhållit, har av sig själv försiggått efter grunder, som gälla om motsvarande utveckling i andra länder. Kommittén har i allmänhet tänkt sig en utveckling i huvudsakligen samma riktning. I stort sett innebär kommitténs lagförslag, i vad det avser den offentliga arbetsförmedlingen, väsentligen ett lagfästande av nu gällande organisationsform. Därvid har särskild hänsyn tagits till behovet av att övervakandet av verksamheten i vissa avseenden bör utvidgas eller skärpas. Genom ökat bidrag från staten skulle den genom arbetsförmedlingens ytterligare utveckling för landstingen och stadsfullmäktige ökade ekonomiska bördan lättas.

Enligt förslaget skulle för varje landstingsområde ävensom för varje stad, som icke deltager i landsting, finnas en anstalt för arbetsförmedling. Sådan anstalt skall i orterna hava erforderligt antal avdelningskontor eller ombud. Skulle å någon ort, där avdelningskontor eller ombud icke finnes, behov därav göra sig gällande, äger länsstyrelsen rätt förordna om inrättande av kontor eller utseende av ombud. För närvarande finnas anstalter för samtliga landstingsområden och de städer, som icke deltaga i landsting. I detta avseende innebär förslaget således ingen avvikelse från bestående förhållanden. Avdelningskontor och ombud, om än icke i fullt tillräckligt antal, finnas ävenledes å flera orter i landet. För närvarande finnas därjämte särskilda anstalter för ett fåtal mindre stadskommuner.

Då arbetsförmedlingsanstalterna inrättas av landsting eller stadsfullmäktige, skola dessa kommunala myndigheter anses såsom vederbörande anstalters huvudmän och i enlighet härmed hava att bestämma om avlöningsförmåner och reseersättningar för personalen m. m. Förutom genom statsbidragen täckas utgifterna, i den mån ej andra medel finnas, genom anslag av landstingen eller stadsfullmäktige. Reglementet för arbetsförmedlingsanstalt utfärdas av landstinget eller stadsfullmäktige. Anstalts styrelse skall bestå

av ett udda antal, minst fem ledamöter, av vilka en, som är ordförande, utses av länsstyrelsen och de övriga, av vilka hälften skall representera arbetsgivare och hälften arbetare, väljas av landstingen eller stadsfullmäktige. Även dessa bestämmelser överensstämma i huvudsak med gällande förhållanden.

Angående arbetsförmedling i allmänhet stadgas, såsom vanligt, att den bör avse att förskaffa arbetsgivaren bästa möjliga arbetare och arbetaren arbete, som närmast motsvarar hans krafter och färdigheter, och att hänsyn ej får tagas till förhållanden, som kunna vara av betydelse vid arbetskonflikt. Arbetsförmedlingen skall avse allt slags arbete och ske kostnadsfritt. Arbetsförmedlingsanstalts verksamhet skall ej endast vara lokal, utan genom samarbete med andra anstalter jämväl omfatta förmedling av arbete inom hela riket. Därjämte kan i reglementet andra närstående uppgifter anförtros arbetsförmedlingsanstalt, exempelvis rådgivning vid yrkesval.

Anstalt för närvarande tillkommande befogenhet att för medellösa arbetare, som anvisats arbete, utgiva eller förskottera kostnad för resa till arbetsorten bibehålles i förslaget. I vissa närmare angivna fall, då arbetaren vid framkomsten icke erhåller det anvisade arbetet, skall anstalten vara skyldig ersätta därav föranledda resekostnader med rätt att, där arbetsgivaren kan anses vara vållande, hos honom söka åter det utgivna beloppet.

Tillsynen över den offentliga arbetsförmedlingen skulle, liksom för närvarande är fallet, tillkomma socialstyrelsen. Denna myndighet skulle hava att ej endast formellt utan även sakligt pröva och godkänna anstalternas reglementen. Styrelsen fastställer erforderliga formulär för anstalternas verksamhet och övervakar, att verksamheten utövas i överensstämmelse med lagen. Skulle socialstyrelsen, vid granskning av arbetsförmedlingsanstalts verksamhet eller räkenskaper, finna anledning till anmärkning, skulle styrelsen hava att hos vederbörande landsting eller stadsfullmäktige göra framställning om förhållandet och om vidtagande inom angiven tid av den åtgärd, som finnes erforderlig. Vidtages ej sådan åtgärd, skulle socialstyrelsen äga göra anmälan hos Konungen, som efter omständigheterna äger förordna, att statsbidraget helt eller delvis för viss tid indrages.

Som bekant utgå redan för närvarande bidrag av statsmedel till den offentliga arbetsförmedlingen enligt två härom den 30 juni 1916 utfärdade kungörelser.

Det har synts uppenbart att, om den offentliga arbetsförmedlingen utvidgas i enlighet med kommitténs förslag och således hädanefter skulle komma att åligga landstingen och stadsfullmäktige såsom skyldighet och därjämte skulle betungas med uppgifter för arbetslöshetsförsäkringen, statsbidragets årliga belopp ungefärligen borde ökas med vad utgifterna i sin helhet kunde antagas komma att ökas genom tillämpningen av de nya lagbestämmelserna.

Beträffande grunderna för det av kommittén ifrågasatta statsbidraget har kommittén tänkt sig, att bidraget borde utgå dels med belopp väsentligen motsvarande de nuvarande bestämmelserna och dels därutöver med ett belopp motsvarande de ökade utgifterna. Liksom för närvarande skulle sålunda

samtliga formulär, som fastställas av socialstyrelsen, bekostas av statsmedel. Utgifter för postporto, telegram och telefon skulle fortfarande ersättas av statsmedel. Även utgifterna för avlöning av personal för särskild anordning för förmedling av arbete inom jordbruket och sjöfarten samt för samarbete mellan anstalterna skulle helt eller delvis ersättas av statsmedel, varvid socialstyrelsen skulle äga bestämma beloppet. Däremot har bidrag av statsmedel icke ansetts vidare böra förekomma för avlöning av personal för andra yrkesspecialiteter än jordbruket och sjöfarten. Om anställande av värnpliktiga m. m. skulle erforderliga bestämmelser meddelas genom särskilda föreskrifter. I fråga om bidrag av statsmedel till täckande av resekostnader för meddellös arbetare hava i huvudsak nuvarande bestämmelser bibehållits.

Utöver dessa statsbidrag bör enligt förslaget staten bidraga med en femtedel av övriga utgifter. Detta ytterligare statsbidrag antages i huvudsak motsvara de ökade kostnaderna för den genom lagförslaget avsedda utvidgningen.

Beträffande kommunerna skulle erforderliga lokaler jämte värme och belysning för huvud- och avdelningskontoren kostnadsfritt tillhandahållas av de kommuner, där dessa kontor äro belägna. Detta åliggande för kommunerna motiveras av deras ekonomiska intressen i förevarande avseende.

Kostnaderna för arbetsförmedlingen. En beräkning av kostnaderna för arbetsförmedlingen enligt förslaget har uppgjorts med ledning av uppgifter om den hittillsvarande verksamheten. För att vara på den säkra sidan har beräkningen grundats på avlönings- och kostnadsförhållanden under år 1921. Hela kostnaden för arbetsförmedlingen under sistnämnda år, avbetalningar å lån och ränta ej inräknade, fördelade sig i stort sett på följande sätt:

utgifter, som ersättas av statsmedel	255 000 kr.
lokaler, värme och belysning	105 000 »
övriga utgifter	813 000 »

Härtill bör enligt uppskattning räknas ytterligare omkring 25 000 kronor för lokaler, som tillhandahållas av kommuner. Hela kostnaden för arbetsförmedlingen under år 1921 kan således uppskattas till 1 198 000 kronor. Då av detta belopp 255 000 kronor ersättas av statsmedel, återstår såsom belastning av landstingen och kommunerna 943 000 kr. (Under året har dock i statsbidrag, enär detta beräknas enligt föregående års förhållanden, influtit endast 218 000 kronor.) Av de 130 000 kr., som motsvara kostnaden för lokaler, belöpa 77 000 kr. å landskommuner och städer, som icke deltaga i landsting, samt 53 000 kr. å städer, som deltaga i landsting. Med frånräknande av 77 000 kr. återstår för landstingens och de större städernas del ett utgiftsbelopp av 866 000 kr., av vilket belopp en mindre del hittills bestritts genom bidrag från kommuner, hushållningssällskap m. m. Dessa kostnadsberäkningar avse 25 länsanstalter (därvid anstalterna i Malmö och Gävle antagits såsom huvudanstalter jämväl för dessa städer), 4 huvudanstalter för Stockholm, Göteborg, Norrköping och Hälsingborg samt 104 avdelningskontor

ävensom ett 100-tal ombud och 6 avdelningar för sjömans- och jordbruksförmedling.

Enligt kommitténs förslag skulle någon ökning av huvudanstalterna icke bliva erforderlig. Dock hava kostnaderna för avlöningar till personal m. m. ansetts böra beräknas något högre än för år 1921. I fråga om avdelningskontor avser beräkningen 50 nya kontor efter en medelkostnad för vart och ett av dem, motsvarande medelkostnaden för nuvarande kontor. Platsombudens antal har, med hänsyn jämväl till behovet under kristider, för säkerhetens skull beräknats till ett antal av 600. Även har ökad kostnad beräknats för utvidgning av sjömans- och jordbruksförmedlingen, för lokaler, porto, telegram, telefon m. m.

Under erinran att enligt förslaget av statsmedel skulle ersättas ej endast i huvudsak samma utgifter som för närvarande, utan en femtedel av övriga utgifter, beräknar kommittén de årliga utgifterna för den offentliga arbetsförmedlingen under de närmast följande åren till nedanstående belopp:

utgifter, som ersättas av statsmedel	570 000 kr.
lokaler, värme och belysning	220 000 »
övriga utgifter	796 000 »

eller tillsammans 1 586 000 kr. Därvid har 150 000 kr. beräknats för lokaler, som skulle tillhandahållas av mindre kommuner. För landstingen och de städer, som icke deltaga i landsting, skulle således återstå en sammanlagd utgift av 866 000 kr. eller samma summa, som ovan beräknats motsvara nuvarande förhållanden. Statsbidraget har sålunda beräknats till sådant belopp, att landstingens och de större städernas utgifter, bortsett från bidrag från annat håll, icke skulle komma att ökas.

Jämfört med det under år 1921 influtna statsbidraget, 218 000 kr., och det för samma år beräknade statsbidraget, 255 000 kr., innebär förslaget en ökning av nuvarande statsbidrag med c:a 315 000 resp. 350 000 kr. För de mindre kommunerna skulle kostnaderna för lokaler komma att ökas med omkring 73 000 kr. Beredande av lokaler torde dock i flera fall ej behöva medföra kontanta utgifter från kommunerna, då dessa vanligen kunna bereda utrymme inom dem tillhörande, för särskilda ändamål uppförda byggnader.

Vid överslagsberäkningen har hänsyn tagits allenast till kostnaderna för den offentliga arbetsförmedlingen i dess helhet, då kommittén icke ansett lämpligt ingå på en mer eller mindre detaljerad utredning rörande varje anstalt. Kommittén framhåller därjämte, att kostnadsberäkningarna även avse kristidsförhållanden och att under normala tider statsbidrag och övriga kostnader sannolikt bliva väsentligt lägre än som beräknats.

Statsbidrag till arbetslöshetskassor.

Såsom redan nämnts, bestod kommitténs egentliga uppdrag i förevarande fråga i att verkställa utredning angående åtgärder till främjande av arbetares försäkring för arbetslöshet. Ordnandet av den offentliga arbetsförmed-

lingen betingades, såsom nedan angives, jämväl av hänsyn till en dylik försäkrings uppgifter.

Redogörelsen för förhållandena inom civiliserade länder visar, att utvecklingen av arbetslöshetsförsäkringen i stort sett företett tre skeden. Början gjordes av arbetarna själva, som genom sina fackorganisationer eller särskilda kassor meddelade understöd för arbetslösa medlemmar. Snart funno kommunerna och staten sig böra ekonomiskt understödja denna självhjälpsverksamhet genom bidrag av allmänna medel och genom lagstiftning ordna densamma. Denna väg har beträtts av flertalet europeiska stater, såsom Norge, Danmark, Finland, Holland, Belgien, Frankrike, m. fl. Slutligen har man på senaste tiden i några länder, England, Österrike och Italien, infört obligatorisk arbetslöshetsförsäkring för det övervägande antalet lönarbetare. Obligatorisk försäkring förberedes jämväl till införande i andra länder, såsom Norge, Holland, Belgien, Tyskland, samt inom Förenta staterna, Argentina och Brasilien. Även erinras därom, att vid Washingtonkonferensen år 1919, i vilken deltogo jämväl ombud från vårt land, bl. a. hemställdes till varje medlem av internationella arbetsorganisationen att anordna arbetslöshetsförsäkring antingen genom en statsinstitution eller genom statsunderstöd till organisationer, vilka utbetala understöd åt arbetslösa medlemmar. Vad vårt land angår, har, bortsett från de särskilda åtgärderna under kristiden, arbetslöshetsunderstöd hittills i allmänhet endast meddelats genom vissa av arbetarnas fackförbund eller till dessa förbund anslutna kassor utan bidrag från staten eller kommunerna. I förevarande avseende står således vårt land i sista ledet.

Anledningarna till att frågan om arbetslöshetsförsäkring, oaktat denna fråga måhända har ännu större betydelse för de arbetande klasserna än flera av de egentliga socialförsäkringsfrågorna, först senare upptagits till behandling från statsmakternas sida, hava varit av flera slag. Därvid har bl. a. framhållits, att arbetslöshetsrisken även är beroende av rent subjektiva och individuella förhållanden, vilka medföra svårigheter vid bedömande, huruvida oförvållad arbetslöshet i varje fall är för handen. Särskilt ansåg man länge varje understödjande från det allmännas sida av arbetslöshetsförsäkringen innebära ett understödjande av arbetarna i deras förhållande till arbetsgivarna. Då den frivilliga försäkringsverksamheten så gott som uteslutande bedrives genom fackorganisationer, har man ansett principiellt oriktigt att genom bidrag av allmänna medel till denna verksamhet stärka dessa organisationers ställning. Dock har man annorstädes och som bekant även i vårt land i fråga om socialförsäkringen, vare sig den uteslutande omfattar lönarbetare eller icke, numera erkänt plikten för det allmänna att ingripa ordnande och hjälpande. Denna skyldighet för det allmänna har bl. a. motiverats med att genom arbetarnas bidrag till understödsverksamhet bördan för det allmänna i fråga om fattigvården minskas och att därför arbetarna med rätta kunna göra anspråk på en motsvarande hjälp. Framför allt torde dock den synpunkten alltmer göra sig gällande, att upprätthållande av en kraftig och med förhållandena ej missbelåten arbetarstam är en livsfråga

även för övriga samhällsklasser. I fråga om arbetsgivarnas ställning till frågan har man flerstädes t. o. m. ansett deras intresse av en ordnad arbetslöshetsförsäkring vara så betydande, att man vid obligatorisk försäkring ansett dem skyldiga bidraga till försäkringen med minst lika höga avgifter som de försäkrade själva. Kommittén har i sitt förslag sökt i görligaste mån taga vederbörlig hänsyn till dylika betänkligheter genom att införa bestämmelser i fråga om villkoren för erhållande av understöd, tilllämpningen vid arbetskonflikter m. m., vilka erbjuda garantier, som torde vara mera betryggande än motsvarande bestämmelser i utländska lagar.

Sedan kommittén ansett sig böra jakande besvara den i uppdraget framställda frågan, huruvida åtgärder från det allmännas sida borde vidtagas för främjande av arbetslöshetsförsäkringen, och kommittén, vid valet av lämpligaste system särskilt med hänsyn till nuvarande ekonomiska förhållanden, icke ansett sig kunna förorda införande av obligatorisk försäkring, framlägger kommittén ett förslag, som går ut på att bidrag av allmänna medel skulle lämnas till arbetslöshetskassor, för ändamålet bildade av arbetarna själva.

Beträffande frågan huruvida ett dylikt bidrag bör fördelas mellan staten och kommunerna eller bidraget bör utgå allenast av statsmedel har kommittén trott sig böra föreslå det senare alternativet. I stort sett torde båda utvägarna hava ungefär samma verkan, då medlen i båda fallen skulle uttagas genom den allmänna beskattningen. De olika kommunernas förmåga att bära en beskattning är dock synnerligen olika, och ur utjämningssynpunkt torde det vara lämpligare, att staten ensam övertager de ifrågavarande bidragen. Erfarenheten från länder, där jämväl kommunerna åläggas lämna bidrag, har visat, att förvaltningen komplicerats, i det att varje kommun skulle lämna bidrag för arbetare, som äro i densamma mantalsskrivna, och fördelningen av bidragen på olika kommuner vållat svårigheter.

Då sålunda staten skulle komma att bidraga till de ifrågavarande kassornas utgifter, måste tydligen från det allmännas sida vissa fordringar ställas i fråga om arten av kassornas verksamhet och övervakandet av densamma. I första hand måste bestämmelserna i möjligaste mån giva uttryck åt den grundsatsen, att understöd allenast får lämnas vid oförvållad arbetslöshet, d. v. s. i sådana fall, där anledningen till arbetslösheten ej kan läggas arbetaren till last och arbete icke kan beredas honom. Arbetaren bör framför allt söka bibehålla sitt arbete eller, där han bliver arbetslös, söka erhålla nytt arbete, och böra fördenskull arbetslöshetsunderstöden och villkoren för deras utgivande ej göras så förmånliga, att arbetaren kunde tänkas föredraga understöd framför arbete. Å andra sidan måste tillses, att understödsverksamheten bliver åtminstone så effektiv, att den arbetslöse i regel icke skulle behöva falla allmänna eller enskilda fattigvården till last. Slutligen bör även från statens sida anordnas en kraftig tillsyn över kassornas verksamhet.

Såsom första villkor för att en arbetslöshetskassa skall kunna erhålla understöd av statsmedel föreskrives, att kassan skall vara registrerad med god-

kända stadgar enligt lagen om understödsföreningar. Vid registreringen skola jämväl iakttagas de i den föreslagna lagen givna särskilda bestämmelser. Medlemsantalet skall vara minst 500, med möjlighet för tillsynsmyndigheten att medgiva ett mindre antal. Såsom tillsynsmyndighet skulle socialstyrelsen fungera. Kassan får ej utöva annan verksamhet än beredande av arbetslöshetshjälp och vad därtill hörer.

Medlem i arbetslöshetskassa skall vara svensk medborgare och hava fyllt sexton år. I övrigt må i stadgarna bestämmas angående åldersgränser för medlemskap ävensom att medlem skall tillhöra visst eller vissa yrken eller vara anställd vid visst eller vissa arbetsföretag eller vara bosatt inom visst område. Ej må någon, som uppfyller dessa villkor, vägras inträde i, ej heller uteslutas från kassan, annat än på vissa grunder, som i lagen särskilt angivas.

Beträffande understöden stadgas, att kassan skall vid arbetslöshet utgiva ett dagligt understöd, benämnt *daghjälp*, som även kan utgå i naturaförmåner. I stadgarna, således under förutsättning av kassans medgivande, kan bestämmas, att kassan därutöver får utgiva *rese- eller flyttningshjälp*. Daghjälp, som utgives av kassan, får ej överstiga hälften av den i orten vanliga arbetsförtjänsten per arbetsdag för arbetare av samma arbetsförmåga och med liknande arbete som den försäkrade samt ej överstiga 5 kronor. För den, som har att försörja annan, kan daghjälpen ökas med en fjärdedel. Är arbetslös ekonomiskt så väl ställd, att han uppenbarligen ej är i behov av arbetslöshetshjälp, kan daghjälpen nedsättas till halva beloppet. Daghjälp utgives ej för söndag, men eljest för varje dag i veckan, i vissa fall även för helgdag.

Daghjälp utgår icke till arbetslös, som ej varit medlem av kassan under minst 12 på varandra följande månader och för denna tid erlagt föreskrivna avgifter. I stadgarna kan dock längre väntetid bestämmas. För medlem, som före inträdet i kassan tillhört någon icke registrerad kassa, kan socialstyrelsen medgiva, att han, vid beräkning av denna väntetid, får räkna sig till godo tid, under vilken han förut tillhört sådan kassa.

I fråga om *karenstid* föreskrives i förslaget, att daghjälp ej utgives till medlem, med mindre han under nästföregående 14 dagar varit arbetslös under minst 6 dagar. För säsongarbetare bestämmes för den döda säsongen, att daghjälp ej utgives, med mindre medlemmen under 28 dagar varit arbetslös under minst 12 dagar. I stadgarna kunna dock längre tider bestämmas. Om arbetslös, medan han uppbär daghjälp, erhåller arbete under kortare tid än 3 veckor, beräknas, om han därefter ånyo blir arbetslös, karenstiden utan hänsyn till denna arbetstid. Ej heller tages vid tillämpning av karensbestämmelserna hänsyn till tid, under vilken medlem vid arbetskonflikt m. m. ej kan erhålla understöd.

Daghjälp får under loppet av 12 på varandra följande månader ej utgivas för mer än 70 dagar eller det större antal dagar, som kan vara bestämt i stadgarna, samt under loppet av 48 månader ej utgivas för mer än tre gånger sådant antal dagar.

Vad *medlemmarnas avgifter* angår, betecknas såsom fasta avgifter de belopp, vilka erfordras för bestridande av arbetslöshetshjälp, nödig fondbildning, förvaltningskostnader och övriga kassan åliggande utgifter. Där de fasta avgifterna ej visa sig tillräckliga, kan enligt stadgarna uttaxering äga rum. I vad mån medlem må vara befriad från avgift, då han är utan arbete, bestämmes i stadgarna.

Samtliga nu angivna bestämmelser avse normala förhållanden å arbetsmarknaden. Av liknande skäl, som föranlett, att man i några utländska lagar intagit bestämmelser rörande kassornas verksamhet vid *extraordinär arbetslöshet*, d. v. s. vid sådan synnerligen ökad arbetslöshet, som föranledes av utomordentliga rubbningar på arbetsmarknaden, har även kommittén i sitt förslag infört vissa bestämmelser rörande sådana förhållanden. Då vid extraordinär arbetslöshet kassan ofta ej kan utgiva daghjälp till fulla beloppet, föreskrives, att i sådant fall daghjälp skall nedsättas enligt grunder, som angivas av socialstyrelsen, vilken jämväl har att bestämma, huruvida sådan arbetslöshet är för handen. Därjämte kan i stadgarna bestämmas, att kassan för utgivande av vissa fyllnadsunderstöd under tider av extraordinär arbetslöshet kan ålägga medlemmarna s. k. särskilda avgifter, för vilka dock skilda räkenskaper skola föras.

Enligt förslaget skulle *statens bidrag* i flertalet fall uppgå till samma belopp som medlemmarnas egna avgifter. Bestämmelsen om statsbidraget innebär, att till bestridande av kassans utgifter bidrag lämnas av staten, motsvarande de till kassan av medlemmarna erlagda fasta avgifter, dock att ej för någon avgift, för år räknat, beräknas större bidrag än 15 kronor. Statsbidrag beräknas även för särskilda avgifter till samma belopp som dessa avgifter, dock utan begränsning. Man har härigenom velat understödja kassor, som vilja utgiva särskild daghjälp eller tillskott till nedsatt daghjälp vid extraordinär arbetslöshet.

Vissa ytterligare bestämmelser i förslaget söka förebygga, att de försäkrades intresse att söka arbete försvagas och att understöden icke utgivas annat än vid oförvållad arbetslöshet. Sålunda föreskrives, att medlem, som önskar erhålla daghjälp, har att inställa sig hos arbetsförmedlingsanstalts huvud- eller avdelningskontor eller ombud för att anmäla sig till erhållande av arbete, och får han ej under någon dag anses som arbetslös, om han ej erhållit intyg därom, att han den dagen ej sålunda kunnat erhålla arbete. Är han av giltig anledning hindrad inställa sig hos arbetsförmedlingen, kan han i stället vända sig till tjänste- eller förtroendeman inom orten och av denne erhålla intyg, som av kassan kan godtagas såsom bevis, att han är utan arbete.

Därjämte bestämmes, att arbetslöshetshjälp ej utgives till den, som är utan arbete på grund därav, att han omfattas av konflikt mellan arbetsgivare och arbetare, således särskilt den, som deltager i strejk eller lockout. Denna bestämmelse, som äger motsvarighet i alla utländska lagar, har i kommitténs förslag i huvudsaklig överensstämmelse med de grundsatser, som uttalas i statsutskottets memorial n:r 118 i arbetslöshetsfrågan vid 1922

års riksdag,[1] utvidgats till att omfatta även den, vilken, ändå att han icke omfattas av konflikt, i följd av densamma är utan arbete eller tillhör yrke, vare sig begränsat till visst område eller icke, som med konflikten avses, vid partiell konflikt dock icke i de fall, där konflikten icke kan anses inverka på de allmänna löne- och arbetsvillkoren för yrket inom området.

I huvudsaklig överensstämmelse med utländska lagar stadgas vidare, att understöd ej heller utgives till den, som frivilligt utan giltig anledning lämnat arbetet eller på grund av otillbörligt uppförande skilts från arbetet, ej heller till den, som utan giltig anledning vägrar eller underlåter åtaga sig erbjudet arbete, vilket motsvarar hans krafter och färdigheter, och för vilket avlöningen ej understiger den i orten vanliga avlöningen för sådant arbete eller, i fråga om offentligt nödhjälpsarbete, den avlöning, som må vara bestämd för sådant arbete. I alla dessa fall utgives understöd icke under 4 veckor därefter.

Slutligen utgives ej heller understöd till den, som på grund av sjukdom eller, i fråga om kvinna, på grund av havandeskap eller nedkomst ej kan eller bör utföra arbete, ej heller till den, som fullgör värnplikt.

För ett närmare övervakande av kassornas verksamhet har kommittén ansett sig böra föreslå, att *en av styrelseledamöterna skall representera det allmänna.* Denna representant skall vara ordförande i styrelsen, som skulle bestå av minst tre ledamöter, och jämte suppleant utses av socialstyrelsen. Arvode till honom skulle utgå av statsmedel enligt bestämmelser av Konung och riksdag. För att bereda ordföranden tillfälle att noggrant följa kassans verksamhet föreslås, att styrelsen ej skall vara beslutför, med mindre ordföranden deltager i beslutet. I fråga om utgivande av arbetslöshetshjälp, särskilt av daghjälp, är det emellertid vanligt, att avgörandet i första hand sker genom någon kassans tjänsteman eller ombud. För att ej lägga hinder i vägen för ett sådant ofta nödvändigt tillvägagångssätt stadgas, att dylika avgöranden äro att anse såsom provisoriska och böra så fort ske kan underställas styrelsens och därmed även ordförandens prövning. Beslutar styrelsen, att understöd skall utgivas med lägre belopp eller icke utgå, är den arbetslöse ej skyldig återbetala vad han för mycket uppburit. Menar ordföranden, att styrelsen beslutat utbetala för stort understöd, skall han genast föra klagan hos socialstyrelsen, och gäller i sådant fall hans mening tillsvidare. Genom en dylik anordning beredes ordföranden tillräcklig möjlighet till övervakande av att ifrågavarande understöd ej utgives i större utsträckning, än med lagen avses. Finner ordföranden eljest anledning till anmärkning, kan han i särskilt ärende föra klagan hos socialstyrelsen eller ock hos denna myndighet göra anmälan om anmärkning mot kassans verksamhet i allmänhet.

I övrigt åligger *socialstyrelsen* övervakandet av kassornas verksamhet, och har denna myndighet i sådant hänseende tillagts en vittgående befogenhet. Vid prövning för registrering av kassans stadgar eller av ändring i stadgarna har myndigheten ej endast att i formellt hänseende tillse, huruvida

[1] Se Soc. Medd. årg. 1922, sid. 548 ff.

stadgarna strida mot lagen om understödsföreningar eller den föreslagna lagen, utan även att i sak pröva, huruvida stadgarnas bestämmelser äro tillräckliga och kunna godkännas med hänsyn till arten av kassans verksamhet.

Socialstyrelsen äger ock meddela föreskrifter för kassorna om vidtagande av anordningar till främjande av samarbetet dem emellan eller med arbetsförmedlingsanstalterna ävensom föreskrifter med avseende å förande av kassornas räkenskaper och om nödiga fondavsättningar. Till undvikande av onödig fondbildning och utgivande av för högt statsbidrag skall socialstyrelsen, där fasta, särskilda eller uttaxerade avgifter finnas vara alltför höga, anvisa kassan att nedsätta avgifterna. Finner myndigheten i övrigt anmärkning mot kassans verksamhet böra göras, har den ävenledes att anvisa kassan att vidtaga erforderliga åtgärder för rättelses vinnande. Vidtager kassan ej anvisade åtgärder inom angiven tid, äger myndigheten göra anmälan hos Konungen, som kan förordna, att statsbidraget till kassan helt eller delvis för viss tid eller tillsvidare indrages.

I övrigt har socialstyrelsen att utfärda erforderliga formulär samt bistå kassorna med vissa utredningar.

Beslut av arbetslöshetskassa kan överklagas hos socialstyrelsen. I behandling av besvär hos socialstyrelsen skola deltaga två representanter för arbetsgivarna och två representanter för arbetarna, vilka utses på sätt särskilt förordnas. Under sådana förhållanden har kommittén ansett, att den i lagen om understödsföreningar medgivna utvägen att hänskjuta viss tvist till skiljedom ej vidare skulle vara behövlig. Över beslut av socialstyrelsen kan besvär anföras hos Konungen, antingen i regeringsrätten eller i statsrådet. Beslut av socialstyrelsen rörande rätt till arbetslöshetshjälp länder utan hinder av förd klagan tillsvidare till efterrättelse.

De i förslaget intagna bestämmelserna äro i några avseenden strängare och mera ingripande i kassornas självstyrelse än motsvarande bestämmelser i utländska lagar av liknande art. Ehuru dessa strängare bestämmelser närmast föranletts av hänsyn till det allmännas intresse, hava de dock synts komittén även för kassorna själva vara fördelaktiga, i det att sålunda grunderna för deras verksamhet bliva mera betryggande och förtroendet hos allmänheten därigenom ökas.

Kostnaderna för arbetslöshetsförsäkringen. Såsom redan angivits, har kommittén tänkt sig, att staten skulle lämna bidrag, motsvarande nära hälften av kassornas utgifter. Till uttaxerade avgifter lämnas ej statsbidrag. Däremot skulle statsbidrag erhållas för de förut omförmälda s. k. särskilda avgifter. Efter erfarenheten från utlandet att döma torde dock någon mera betydande verksamhet från kassornas sida i sistnämnda avseende knappast vara att förvänta. Med statsbidrag förstås därför i det följande allenast bidraget till de fasta avgifterna.

Därigenom att statsbidraget för varje fast avgift begränsats till 15 kronor, erhåller man en begränsning av hela det årliga statsbidraget, som beror allenast på antalet medlemmar i kassorna. Vilka av de nuvarande kassorna

kunna komma att begagna sig av den föreslagna lagstiftningen, eller vilka nya kassor kunna tillkomma, eller till vilket antal medlemmarna inom varje kassa kan komma att uppgå, är naturligtvis omöjligt att på förhand med någon säkerhet angiva. Vad förhållandena i länder med liknande lagstiftning angår, gäller dock, att anslutningen vid lagstiftningens början var relativt obetydlig och först efter hand under årens lopp blivit mera betydande.

I fråga om vårt land är antalet fackförbund, som utöva verksamhet för understöd vid arbetslöshet, 23, av vilka 22 tillhöra landsorganisationen. För 15 av dessa förbund upptagas särskilda avgifter för arbetslösbetsbjälp. Totalantalet medlemmar inom de ifrågavarande förbunden uppgick vid 1921 års utgång till omkring 185 000. Vid 1920 års utgång var antalet medlemmar något högre, nämligen omkring 200 000.

Under de två eller tre första åren efter lagens ikraftträdande kan man efter all sannolikhet icke beräkna sammanlagda medlemsantalet i de kassor, som komma att begagna sig av lagen, till mer än allra högst det nuvarande ovan angivna antalet av nära 200 000 medlemmar. Räknar man för säkerhetens skull med en sådan anslutning under de första åren, erhåller man för statsbidraget, som icke för någon medlem skulle överstiga 15 kronor, ett årligt belopp av högst 3 miljoner kronor. Även om man — i gynnsammaste fall — tänker sig, att samtliga nu existerande fackförbund med omkring 270 000 medlemmar genast skulle ansluta sig till försäkringen, komme statsbidragets belopp ändå icke att uppgå till mer än omkring 4 miljoner kronor. Emellertid kommer i flera kassor, dels på grund av låg arbetslöshetsfrekvens och dels på grund av låga understödsbelopp, den egna avgiften att avsevärt understiga 15 kronor, vilket medför, att de angivna beloppen för statsbidraget även av denna anledning måste anses såsom maximibelopp.

Som bekant är dock statistiken på förevarande område synnerligen ofullständig, och allmängiltiga lagar rörande arbetslöshetens förekomst hava hittills icke kunnat angivas. Kostnadsberäkningarna måste därför bliva helt approximativa.

Tänker man sig en arbetslöshetskassa med en arbetslöshet av 1 %, d. v. s. att i genomsnitt av 100 medlemmar en skulle vara arbetslös varje dag, så skulle på 100 medlemmar årligen komma 365 dagar med ledighet från arbetet. Då emellertid såsom arbetslöshetsdagar icke räknas de 52 söndagarna jämte några helgdagar och vissa andra dagar, som i lagförslaget närmare angivas, kan man anslå antalet egentliga arbetslösbetsdagar till runt 300. Om för varje sådan dag beräknas en daghjälp av 1 krona, skulle på 100 medlemmar komma en årlig utgift av 300 kronor för täckande av understöden, under förutsättning därjämte att även de arbetslösa själva bidraga. För en arbetslöshet av 1 % och en daghjälp av 1 krona skulle således under de nämnda förutsättningarna erfordras en årlig avgift för varje medlem av 3 kronor.

Enligt förslaget skulle emellertid daghjälp ej utgå för alla arbetslöshetsdagar. Sådant understöd skulle nämligen som nämnt ej utgå under karenstiden och ej heller för mer än 70 dagar eller den längre tid, som kan vara i stadgarna bestämd, under loppet av 12 på varandra följande månader. I

följd härav bliver antalet understödsdagar väsentligt mindre än antalet arbetslöshetsdagar och den erforderliga avgiften i samma proportion mindre. För att erhålla en föreställning om förhållandet mellan antalen understöds- och arbetslöshetsdagar kan man begagna sig av erfarenheten från de danska kassorna. Enligt denna erfarenhet uppgick för samtliga danska kassor från 1908, då försäkringen började, till närvarande tid förhållandet mellan de nämnda antalen till 0·4 à 0·5 med undantag för året 1917/1918, då förhållandet uppgick till 0·65. I medeltal kan man antaga, att förhållandet mellan understöds- och arbetslöshetsdagar enligt dansk erfarenhet i genomsnitt för de olika yrkena utgör omkring 0·5, d. v. s. att antalet understödsdagar utgör omkring hälften av antalet arbetslöshetsdagar. I enlighet härmed skulle den erforderliga årsavgiften (för 1 % arbetslöshet och 1 kronas daghjälp) i medeltal bliva hälften av 3 kronor, d. v. s. 1 krona 50 öre. Med hänsyn till att de arbetslösa ofta äro befriade från erläggande av avgift, att även reshjälp o. d. kan utgivas och att förvaltningskostnader skola med avgifterna bestridas, torde för säkerhetens skull den ifrågavarande avgiften böra uppskattas till omkring 2 kronor. Till ungefär samma resultat kommer man även medelst slutledningar av mera teoretisk art, för vilka här dock icke ansetts behöva redogöras, då någon större säkerhet därigenom icke vinnes.

Beträffande storleken av arbetslöshetsprocenten för olika yrken inom vårt land har man endast att tillgå de i Sociala Meddelanden från mars månad år 1911 meddelade månatliga uppgifter rörande arbetslösheten inom vissa yrken, grundade på frivilligt lämnade uppgifter från fackförbundens avdelningar i orterna. Uppgifterna avse endast data, som kunna läggas till grund för beräkning av arbetslöshetsprocenten. För att ej inblanda faktorer, som kunna bero på krigsförhållandena, hava endast uppgifterna för 3-årsperioden juli 1911—juni 1914 kommit till användning.

För verkställande av en överslagsberäkning rörande de belopp, vartill statsbidraget årligen i verkligheten, motsvarande förhållandena vid 1922 års ingång, torde komma att uppgå, därest de fackförbund, som för närvarande meddela understöd vid arbetslöshet, eller ock samtliga fackförbund skulle komma att omfattas av lagen, hava använts de inkomna uppgifterna från 29 fackförbund, i fråga om vilka dessa uppgifter funnits vara sådana, att de skulle kunna användas för överslagsberäkningen. Då de lämnade uppgifterna endast delvis kunnat anses tillförlitliga, hava de ur dem härledda värdena å arbetslöshetsprocenten över lag höjts med 1/3.

Beräkningarna hava utförts under förutsättning, att statsbidraget för varje medlem skulle vara lika stort som medlemsavgiften, dock högst 15 kronor. Därjämte har antagits ett medelbelopp för daghjälpen av dels 3 och dels 4 kronor, motsvarande enligt förslaget en daglig arbetsförtjänst av 6 respektive 8 kronor och en årsavlöning i medeltal av 1 800 respektive 2 400 kronor. Skulle, mot förmodan, daghjälpen för en var medlem komma att uppgå till sitt maximibelopp, 5 kronor, ökas de nedan angivna beloppen för statsbidraget med omkring 15 %.

Under dessa förutsättningar har statsbidragets storlek enligt förhållandena vid början av år 1922, därest de förbund, som utgiva arbetslöshetshjälp, genast skulle komma att omfattas av försäkringen, uppskattats till följande belopp:

daghjälp 3 kr.; statsbidrag = 1·9 milj. kr.
» 4 » ; » = 2·2 » »

Skulle däremot samtliga nu existerande fackförbund och ej endast de förbund, som meddela arbetslöshetshjälp, underkasta sig lagens bestämmelser, bliva de motsvarande beloppen för statsbidraget ungefär följande:

daghjälp 3 kr.; statsbidrag = 3·1 milj. kr.
» 4 » ; » = 3·5 » »

Man finner av dessa siffror, att statsbidragets belopp antagligen skulle komma att avsevärt understiga de belopp å resp. 3 och 4 miljoner, som förut anförts under förutsättning, att statsbidraget för varje medlem skulle uppgå till sitt högsta belopp av 15 kronor.

I övrigt kommer något statsbidrag för den ifrågavarande försäkringen icke att erfordras förutom till arvoden för ordförandena i kassastyrelserna och de förut omförmälda representanter för arbetsgivare och arbetare, som skulle deltaga i socialstyrelsens beslut rörande tillämpning av lagen, ävensom — jämväl med hänsyn till arbetsförmedlingens utvidgning — för nödig ökning av socialstyrelsens nuvarande arbetskrafter. Sammanlagda statsutgiften för dessa ändamål torde högst kunna beräknas till 100 000 kronor. Vad de nämnda styrelseordförandena angår, torde särskild ordförande endast behövas i fråga om de största kassorna, under det att mindre kassor i flera fall kunna hava gemensam ordförande. Då vidare i allmänhet högst ett styrelsesammanträde i veckan skulle erfordras, torde kostnaderna för arvoden till ordförandena, även om därtill läggas kostnader för nödiga inspektionsresor m. m., ej kunna överstiga ett årligt belopp av 50 000 kronor.

Särskilda yttranden.

Av herrar Hagman och Wiberg:

I det av socialförsäkringskommittén nu avlämnade betänkandet rörande arbetslöshetsförsäkringsproblemet, innehållande förslag till lag om offentlig arbetsförmedling och om statsbidrag till arbetslöshetskassor, har kommittén enligt vårt förmenande beträtt den enda framkomliga väg, som utan att medföra stora kostnader för det allmänna betecknar ett steg framåt mot bättre förhållanden på detta område.

Av den föreliggande utredningen framgår, hurusom man praktiskt taget i alla länder i Europa redan gripit sig an med detta problem samt i en eller annan form genomfört bestämmelser om bidrag från det allmänna vid ofrivillig arbetslöshet.

Vad närmast våra grannländer Norge och Danmark beträffar, så har den anordning, varom kommittén framställer förslag — bidrag från det allmänna till av de närmast intresserade bildade arbetslöshetskassor — varit i tillämpning från respektive år 1906 och 1907. På detta område är alltså vårt land betydligt efter nämnda länder. Orsaken

härtill torde till en viss del vara att söka däruti, att världskrigets våldsamma störningar på arbetsmarknaden med nödvändighet framtvungit en omfattande tillfällig hjälpverksamhet för de arbetslösa från statens och kommunernas sida och därigenom förskjutit tidpunkten för ett avgörande i försäkringsfrågan.

Detta dröjsmål med frågans slutliga behandling har emellertid haft den fördelen med sig, att man under tiden kunnat tillgodogöra sig andra länders erfarenheter på ifrågavarande område. Särskilt har man då kunnat konstatera, att det från arbetsgivarhåll så ofta framförda påståendet, att bidrag från det allmännas sida för att underlätta de arbetslösas existensmöjligheter alltid kommer att i sista hand inverka till förmån för arbetarna i den överallt direkt eller indirekt pågående lönekampen, icke synes ha tillmätts den betydelse, som från arbetsgivarnas sida gjorts gällande, i ty att man ingenstädes ansett sig böra frångå principen om bidrag från det allmänna till arbetarnas arbetslöshetsförsäkring.

I själva verket skulle ju, som även kommittén i sin motivering framhåller, samma påstående med lika rätt kunna göras gällande beträffande andra grenar av den sociala försäkringen. I den mån man över huvud taget kan tala om, att bidrag från det allmänna till sjuk-, pensions-, olycksfalls- och arbetslöshetsförsäkring göra arbetarna mera motståndskraftiga mot till exempel krav på lönereduktioner från arbetsgivarnas sida, så torde detta fullväl kunna försvaras därmed, att det måste framstå såsom ett samhällsintresse av utomordentlig vikt och betydelse, att icke stora delar av samhällets befolkning på grund av tillfälliga konjunkturförskjutningar pressas ned på en starkt försämrad levnadsstandard.

Ehuru kommittén sålunda icke biträtt dessa arbetsgivarnas speciella intressesynpunkter, liksom dessa synpunkter icke heller i utlandet tillerkänts någon avgörande betydelse, har dock det framlagda förslaget om bidrag till arbetslöshetskassorna kommit att innehålla så många restriktiva bestämmelser, vilka icke äro tillfinnandes i några utländska lagar, att det kan befaras, att kassorna komma att betacka sig för den erbjudna hjälpen, därest förslaget skulle komma att antagas oförändrat.

Då vi därför icke kunnat biträda kommitténs förslag, evad det gäller åtskilliga stadganden, få vi härmed föreslå följande ändringar i detsamma:

Tillsynsmyndighetens rätt att utse ordförande. I § 17 föreskrives bl. a., att ordföranden i en arbetslöshetskassas styrelse, samt suppleant för honom skall utses av tillsynsmyndigheten. En dylik anordning återfinnes icke i något annat land. I vårt land har ej heller ifrågasatts något stadgande av detta principiella innehåll såsom villkor för statsbidrags utgående på andra områden — exempelvis till sjukkassor. Då något behov av en dylik anordning ej synes ha varit tillfinnandes i andra länder, innebär stadgandet, att större garantier från det allmännas sida skulle krävas här än i något annat land. I varje fall synes det böra föreligga bestämda belägg för behovet, innan en dylik ordning genomföres.

Men även om de blivande godkända arbetslöshetskassorna måhända icke i och för sig skulle fästa något särskilt avseende vid att staten på detta sätt skaffade sig en fortlöpande kontroll över verksamheten, så innefattar jämväl § 17 synnerligen långt gående rättigheter för de av staten genom tillsynsmyndigheten tillsatta ordförandena. Praktiskt taget kunna inga beslut av styrelsen fattas, med mindre än att ordföranden biträder desamma. Där detta ej sker, gäller hans mening, till dess att tillsynsmyndigheten prövat den fråga, varom delade meningar föreligga, och samma myndighet fattat beslut.

Ett dylikt »liberum veto» för ordföranden i en verksamhet, där mer än hälften av kostnaderna bäras av de försäkrade själva, måste vi för vår del beteckna som obehörigt. Härtill kommer, att hela denna anordning utgör en kopia av förhållandena inom den sedan 1914 efter provisoriska grunder bedrivna hjälpverksamheten för de arbetslösa, där obefintligheten av laglig rätt för den enskilde arbetslöse att erhålla nödig hjälp är ett ofta upprepat och offentligen fastslaget faktum. Detta sistnämnda för-

hållande har försvarats därmed, att hela verksamheten är byggd på en behovsprövning av den arbetslöses ekonomiska förhållanden och att det allmänna betalar alla kostnader. I en arbetslöshetskassa åter, där medlemmarna själva erlägga omkring hälften av kostnaderna för verksamheten, kan det däremot ej anses rättvist och tillbörligt, att det avgörande inflytandet, så snart det gäller frågor, där meningarna äro delade, skall på grund av statsbidraget principiellt förläggas till tillsynsmyndigheten. Vare detta sagt trots att vi äro övertygade därom, att både ett eventuellt utseende av ordförande samt beslut i överklagade ärenden komma att fattas efter strängt objektiva grunder. Det vill dock förefalla, som om det borde ligga tillräcklig kontroll däruti, att beslut av en kassas styrelse kunna, på sätt som angives i § 37, överklagas.

Understödsbelopp vid extraordinär arbetslöshet. I § 22 stadgas, att vid ökad arbetslöshetsrisk skall tillsynsmyndigheten kunna förordna, att arbetslöshetsunderstödet (daghjälpen) skall nedsättas till lägre belopp, samt vidare, att tillsynsmyndigheten har att avgöra, när dylik ökad arbetslöshetsrisk är för handen.

Handhavandet av denna uppgift måste bliva ett synnerligen grannlaga uppdrag. Lagtexten använder uttrycket »synnerligen ökad arbetslöshetsrisk», men om man undantager de verkningar, som ett världskrig visat sig kunna medföra, så torde under normala förhållanden inga så stora arbetslöshetsrisker uppstå, att någon nedsättning av understödsbeloppen behöver ifrågakomma. Därtill kommer, att dessa daghjälpsbelopp äro maximerade till hälften av lönen inom vederbörandes yrke samt i intet fall få överstiga 5 kronor om dagen, vilket torde innebära, att någon nedsättning icke rimligtvis går att genomföra, för så vitt det skall vara någon båtnad med en understödsverksamhet på detta område.

Visserligen har i förslaget anvisats en utväg för undvikande av att daghjälpen till de arbetslösa skulle behöva minskas. Detta skulle ske därigenom, att kassorna anordnade en speciell försäkring med särskilda avgifter, som trädde i tillämpning vid sådana fall, då tillsynsmyndigheten förordnade om att den ordinarie daghjälpen på grund av »synnerligen ökad arbetslöshetsrisk» måste nedsättas till lägre belopp.

Även om denna anordning är möjlig att genomföra, så hålla vi dock före, att densamma är föga praktisk och endast i undantagsfall kommer att tillämpas. Vi tro nämligen icke, att det kommer att finnas många kassor, vars medlemmar äro villiga att för sådana, mycket sällsynta undantagstillfällen erlägga extra avgifter samt föra särskilda räkenskaper. Det mål man syftar till bör kunna ernås på ett mycket enklare sätt. Detta kan ske därigenom, att de ordinarie avgifterna beräknas efter sådana grunder, att ett visst överskott uppstår, tillräckligt stort för att räcka under en lågkonjunktur av normal varaktighet.

Vad beträffar den arbetslöshetsrisk, som kan anses ligga i uttrycket »synnerligen ökad arbetslöshetsrisk», så torde det icke vara möjligt att uppbygga ett försäkringsväsende för hithörande lika litet som för andra områden, som är tillräckligt betryggande under alla förhållanden. Då en sådan period inträffar, få särskilda åtgärder vidtagas, som kunna råda bot i en då föreliggande situation.

Med stöd av ovan angivna synpunkter anse vi, att § 22 bör ur förslaget helt utgå.

Understödsrätten vid arbetskonflikter. I § 28 föreskrives, under vilka förhållanden arbetslös kassamedlem icke är berättigad att erhålla daghjälp. Här återfinna vi först den i all arbetslöshetsförsäkringsverksamhet ständigt aktuella frågan, var den ofrivilliga arbetslösheten börjar och slutar med hänsyn till konflikterna mellan arbetare och arbetsgivare. Lagförslagets principer på detta område kunna i stort sett sägas innebära ett legaliserande av den praxis, som så småningom utvecklat sig under arbetslöshetskommissionens verksamhet 1914—1922 beträffande bedömandet av konflikter. Sålunda äro enligt förslaget alla de, vilka deltaga i en konflikt, alltid avstängda från daghjälp ur kassan, vidare alla de, som i följd av konflikten bliva arbetslösa eller, därest en allmän konflikt utbryter inom visst yrke eller industri, begränsad

till visst område eller hela riket, alla de, som tillhöra detta yrke inom området eller riket. Beträffande partiell konflikt göres samma betraktelsesätt gällande som rörande allmän konflikt, dock icke i det fall, där konflikten »icke skäligen kan anses i avsevärd mån inverka på de allmänna löne- och arbetsvillkoren» etc. Detta sista stycke kunna vi för vår del icke ge vår anslutning. Ty enligt detsamma skulle nära nog varje yrkes arbetslöshetskassa komma att sättas ur funktion med avseende på utbetalningen av arbetslöshetshjälp, så snart det utbröt en även den minsta konflikt rörande löne- och arbetsvillkoren. Vare sig det gäller höjning eller sänkning av lönerna på en viss arbetsplats eller för en viss grupp arbetare, torde nämligen kunna göras gällande, att denna, på grund av sin prejudicerande betydelse, kan komma att »i avsevärd mån inverka på de allmänna lönevillkoren för yrket inom området eller riket»; så ock när det rör arbetsvillkoren i övrigt. Endast för sådana yrken, där uppgörelse mellan arbetsgivar- och arbetarorganisationerna rörande löne- och arbetsvillkoren träffas samtidigt för hela riket, s. k. riksavtal, torde bestämmelsen i fråga icke komma att få någon menlig inverkan, men för alla övriga, för vilka arbetsavtalsfrågan icke är kollektivt ordnad eller där avtalen omfatta allenast viss ort, s. k. *lokalavtal*, eller viss arbetsplats, skulle arbetslöshetskassorna genom densamma ständigt bliva utsatta för ingripanden, som skulle lägga hinder i vägen för uppfyllandet av den med dem avsedda uppgiften, att bereda hjälp åt de försäkrade vid fall av — på grund av arbetsbrist — ofrivilligt arbetslöshet.

Att arbetstillfällena, såsom ibland göres gällande, skulle bli färre för de arbetslösa inom ett visst yrke, på grund av att en mindre del av yrkesutövarna på en eller annan ort äro indragna i konflikt, kan i allmänhet icke skäligen antagas, men väl att till följd därav ökade arbetstillfällen, som eljest icke skulle ha förefunnits, kunna uppstå på annat håll. Sålunda torde med hänsyn härtill heller icke föreligga något skäl, varför arbetslöshetskassorna vid partiella konflikter skulle vara förhindrade att utbetala arbetslöshetshjälp.

Vad angår att partiella konflikter möjligen under vissa förhållanden kunna utgöra led i en rörelse, avsedd att genomföra en allmän förändring i löne- och arbetsvillkoren inom ett yrke, så torde det icke vara möjligt att genom en bestämmelse i lagtexten på ett tillfredsställande sätt angiva, vilka konflikter, som äro att hänföra till denna art, utan torde få åt kassornas styrelser och tillsynsmyndigheten överlåtas att efter prövning i varje särskilt fall avgöra, huruvida dylika konflikter äro av sådan beskaffenhet, att desamma principiellt äro att anse såsom allmän konflikt, vid vilken understöd ej kan utgå.

I § 28 mom. 3 har nödhjälpsarbetet, med under kristiden 1914—1922 tillämpade lägre löner än den öppna arbetsmarknadens, erhållit sin legalisering, och skall således en avstängning av rätten till arbetslöshetshjälp under fyra veckor även drabba den, som vägrar att åtaga sig *nödhjälpsarbete för lägre lön* än som gäller för ifrågavarande arbetsområde på den öppna arbetsmarknaden. Utan att här anföra alla de skäl, som tala mot en dylik anordning, vilja vi endast framhålla, att under normala förhållanden arbetslösheten icke torde erhålla den masskaraktär, som fallet varit under kristiden, ej heller synas kommunala myndigheter böra tillerkännas någon laglig rätt att erhålla billigare arbetskraft genom att förklara ett visst arbetsföretag för nödhjälpsarbete. Vi anse därför, att detta stadgande bör utgå.

Statsbidragets beräkning efter medlemsavgifterna. I § 32 äro grunderna angivna för statens bidrag till kassorna. Statsbidraget skall sålunda liksom i Danmark beräknas efter medlemmarnas inbetalda avgifter och utgå med samma belopp som dessa, dock med den begränsningen, att det belopp, på vilket statsbidrag utgår, är fastställt till högst 15 kronor per år och medlem.

Vid statsbidragets beräkning efter medlemmarnas avgifter vinnes den fördelen, att fondbildningen främjas. En dylik fondbildning är även nödvändig för att tjänstgöra som reserv under tider av mer än normal arbetslöshet. Detta goda syfte bortelimi-

neras emellertid fullständigt för de kassor, som på grund av relativt stor arbetslöshetsprocent behöva pålägga medlemmarna högre avgifter än 15 kronor, enär man ej gärna kan förutsätta, att någon kassa under sådana förhållanden sätter medlemsavgifterna högre än 15 kronor, även om behov härav skulle föreligga. Det riktigaste synes vara, att någon maximering av statsbidraget icke förekommer, då ju tillsynsmyndigheten äger rätt att förordna därom, att kassa, som »uppenbarligen» har högre avgifter än som motsvarar dess ändamål, inom viss tid skall hava vidtagit åtgärder för sänkning av avgifterna. Vidare är statens bidrag begränsat till de fasta avgifterna, ehuruväl det medges kassa att i sina stadgar jämväl intaga bestämmelser om uttaxering. Tillsammans med fondbildningen är uttaxeringen ett medel att vid större arbetslöshet tillföra kassorna nödiga inkomster. Det synes därför vara med rättvisa och billighet överensstämmande, att kassorna även kunna erhålla statsbidrag på sådana avgifter, som medlemmarna erlagt i form av uttaxering.

Av herrar Huss, Järte och Kvarnzelius:

Före år 1914 hade statens åtgärder i Sverige för arbetslöshetens bekämpande inskränkt sig till medverkan för upprättande av offentliga arbetsförmedlingsanstalter. Någon ekonomisk omvårdnad om de arbetslösa från statens sida förekom däremot icke; blevo de fullständigt utblottade, erbjöd det allmänna dem i regel endast fattigvårdens hjälp. Det torde dock sällan hava inträffat, att oförvållat arbetslösa, som voro fullt arbetsdugliga och oförvitliga, i större utsträckning behövt anlita denna utväg. En insats av erkännansvärd betydelse har därvid gjorts av arbetarorganisationernas arbetslöshetskassor till förmån för sina medlemmar. Den väsentliga anledningen till arbetslöshetens ringa framträdande har emellertid varit, att vårt land under den senaste mansåldern före kriget i stort sett förskonats från sådana ekonomiska kriser, som medfört massarbetslöshet. Vidare har medverkat, att den svenska industrien vid de depressionsperioder, som tid efter annan dock drabbat densamma, i allmänhet sökt att undvika avskedanden och att medelst arbetstidens förkortning och nödhjälpsarbetens igångsättande inom vederbörande företag bereda sina arbetare fortsatt anställning. I fråga om säsongarbetslösheten, som på grund av vårt lands nordliga läge är en beständig och vida mer omfattande företeelse än nyssnämnda konjunkturarbetslöshet, må också erinras, att säsongarbetarna vanligen i sin högre avlöning äga ersättning för bristen på arbetstillgång under lågsäsongen inom deras yrken. Härtill kommer, att de arbetstillfällen för över 100 000 man, som skogsarbetet under vintern regelbundet erbjuder, i hög grad underlätta de säsongarbetslösas utkomstmöjligheter under den kalla årstiden.

Otvivelaktigt har emellertid arbetslösheten även i vårt land givit upphov till sociala olägenheter, vilka redan före kriget påkallade statsmakternas uppmärksamhet. Världskrigets utbrott och den med anledning därav befarade större arbetslösheten medförde den första positiva åtgärden från statens sida för de arbetslösas omhändertagande. Riksdagen beviljade nämligen i september 1914 5 miljoner kronor som statsbidrag åt kommunal understödsverksamhet för arbetslösa. Sedan dess ha för detta ändamål samt för statliga nödhjälpsarbeten årligen nya anslag beviljats, vilka under de tvenne sista åren, på grund av den hittills i vårt land oerhörda arbetslöshet, som vållats av den s. k. fredskrisen, uppgått till icke mindre än 149 miljoner kronor.

Denna hjälpverksamhet är visserligen endast avsedd för arbetslösa, vilka förlorat sin anställning på grund av kristiden. Men den innebär så till vida en vändpunkt, som svenska staten därmed, i likhet med övriga europeiska kulturländer, utsträckt sin socialpolitik till att direkt bispringa de arbetslösa. En återgång till den passiva hållning i arbetslöshetsfrågan, som staten intog före 1914, synes icke kunna äga rum.

Spörsmålet är då, under vilka former den framtida statliga arbetslöshetspolitiken i Sverige lämpligen bör bedrivas. I detta hänseende torde endast tvenne alternativ

erbjuda sig, nämligen antingen den nu pågående hjälpverksamhetens fortsättande under normala förhållanden eller införandet av ett system för offentlig arbetslöshetsförsäkring. Härvid bör enligt vår uppfattning företräde lämnas åt det senare alternativet. Den nuvarande hjälpverksamheten för arbetslösa är en tillfällig krisanordning och präglas allt för mycket av denna sin karaktär av improviserad åtgärd för att lämpa sig för ifrågavarande uppgift. Den medverkan, som den påkallar från kommunernas sida, har enligt erfarenhetens vittnesbörd inneburit en organisatorisk svaghet. Vidare är det ur statsfinansiell och socialetisk synpunkt mindre lämpligt, att det allmännas bistånd icke grundas på den sunda principen om hjälp till självhjälp, varpå den nutida samfundsordningen dock vilar. På självhjälpens grundsats bygger däremot arbetslöshetsförsäkringen, och härpå beror väsentligen dennas överlägsenhet ur socialpolitisk synpunkt. Av detta skäl hava också undertecknade föredragit försäkringsformen framför de nuvarande hjälpmetoderna för arbetslöshetens bekämpande.

Med hänsyn till de stora vanskligheter, som vidlåda denna mest omstridda och minst prövade gren av socialförsäkringen, hava vi likväl endast med tvekan kunnat förorda införandet av arbetslöshetsförsäkring i vårt land. Vi äro emellertid med kommittén ense därutinnan, att av skäl, som framgå av betänkandet, hos oss icke kan bliva tal om obligatorisk arbetslöshetsförsäkring, samt att den enda möjliga formen för en frivillig sådan i Sverige, liksom annorstädes under motsvarande förhållanden, är statsbidrag till redan förefintliga eller nya arbetslöshetskassor, d. v. s. anslutning till det s. k. Gentsystemet.

Då genom statsunderstödd arbetslöshetsförsäkring bidrag från det allmännas sida lämnas åt arbetstagare, har det uppenbarligen varit nödvändigt tillse, att icke anordningar vidtagas, som medföra verkningar, vilka kunna vara till skada för det allmänna eller innebära ett obehörigt partitagande gent emot arbetsgivarna. Med ledning av erfarenheterna från såväl arbetslöshetsförsäkringens tillämpning i andra länder som hjälpverksamheten i vårt eget land under krisåren hava därför utarbetats bestämmelser, som äro avsedda att erbjuda garantier härutinnan och vilka synas väl avvägda för sitt ändamål. Förslaget åsyftar sålunda allenast lämnande av hjälp till självhjälp, inskränker denna hjälp till endast fall av oförvållad arbetslöshet, innehåller ingående stadganden rörande avgränsningen mellan oförvållad och självförvållad arbetslöshet samt åvägabringar kontroll i nu berörda och andra avseenden. Härigenom torde — med hänsyn till de förutsättningar, som nuvarande förhållanden på arbetsmarknaden innebära — vara väl sörjt för bevarande av den arbetskraftens rörlighet och arbetslönens böjlighet, som är den främsta förutsättningen för arbetslöshetens bekämpande, samt för att icke arbetslöshetskassorna missbrukas till förmån för medlemmarnas kollektiva eller individuella strävanden gent emot arbetsgivarna. Ehuru man inom kommittén varit, så vitt vi kunnat finna, enig härom och icke minst om vikten av att bevara statens neutralitet i arbetsgivarnas och arbetstagarnas inbördes mellanhavanden, har det synts vara av betydelse, att dessa synpunkter härmed ytterligare understrykas. De ifrågavarande garantibestämmelserna tåla därför enligt vår mening icke heller någon avprutning. Skulle de visa sig i något avseende otillräckliga för sitt ändamål eller skulle förändrade förhållanden inträda på arbetsmarknaden eller nya metoder komma till användning vid arbetsgivarnas och arbetstagarnas mellanhavanden, lärer det i fortsättningen vara nödvändigt skapa behövliga nya garantier.

Det har vidare synts lämpligt betona, att de i kommittébetänkandet åberopade föredömena från utlandet ej få tillmätas alltför stor betydelse. Man rör sig nämligen här på ett område, där den ena eller andra anordningens ändamålsenlighet väsentligen beror på arbetsmarknadsförhållanden, som i olika länder ställa sig synnerligen olika. Härtill kommer, att i flertalet länder med statligt ordnad arbetslöshetsförsäkring denna tillkommit under extraordinära förhållanden, som knappast medgivit ett mera allsidigt övervägande. I de länder åter, där längre tids erfarenhet under normalt arbetsmarknadsläge kunnat förvärvas, lärer man i allmänhet vara betänkt på att

vidtaga förändringar. Särskilt synes utvecklingen i England erbjuda stort intresse. Där göra sig nämligen strömningar gällande, vilka vilja betrakta omvårdnaden om de arbetslösa mera som en industriens än som en statens angelägenhet, och på den grund snarare som en avtals- än som en försäkringsfråga samt därför som en uppgift för arbetsgivare och arbetare att försöka lösa i organiserad samverkan.[1] Över huvud synes — såsom framgår av den i kommittébetänkandet åberopade, av Internationella Arbetsbyrån under innevarande höst utgivna publikationen »Remedies for unemployment»[2] — frågan om arbetslöshetens bekämpande i allmänhet och om arbetslöshetsförsäkringen i synnerhet befinna sig i ett diskussionsstadium, där nya synpunkter och uppslag oavlåtligt framkomma. Med hänsyn härtill hade det varit önskvärt, att kommittén varit i tillfälle att någon tid avvakta den fortsatta utvecklingen på området, innan den tagit definitiv ståndpunkt i frågan.

Då därjämte vid den fortsatta tillämpningen av den nuvarande hjälpverksamheten för de arbetslösa värdefulla rön ännu lära stå att vinna och då förslaget icke kan anses innebära en mera fullständig lösning av vår arbetslöshetsfråga, med mindre normala eller åtminstone mera stabila förhållanden åter inträtt för näringslivet och å vår arbetsmarknad, anse vi oss böra förorda någon tids anstånd med förslagets förverkligande.

Av herrar von Sydow och Nilsson:

Emot kommitténs förslag, såvitt det angår lagbestämmelser om offentlig arbetsförmedling, hava vi i stort sett icke något att erinra, men däremot hava vi en från kommitténs ståndpunkt avvikande mening ifråga om det föreslagna införandet av statsunderstödd arbetslöshetsförsäkring.

Den sociala försäkringen är helt visst av mycket stor betydelse för det moderna samhället, och det torde icke kunna förnekas, att i de länder, där den genomförts på ett rationellt och försiktigt sätt, den varit till stor välsignelse för befolkningen. Emellertid är det med denna institution som med varje annan, att den har icke blott fördelar utan även olägenheter med sig. En mycket avsevärd olägenhet är den, att socialförsäkringen är en mycket kostbar anordning. Den ställer mycket stora ekonomiska krav icke allenast på försäkringstagarna själva, utan framförallt på statskassan. Den kan därför knappast upprätthållas i någon större utsträckning i ett land, som icke har en god ekonomisk och statsfinansiell ställning. Före kriget var detta fallet med flertalet av kulturländerna i Europa, och socialförsäkringen genomfördes och utvecklades därför i de flesta av dem. Men numera hava förhållandena blivit helt annorlunda. För närvarande är socialförsäkringen för flera folk en ekonomisk börda, under vilken de svikta. I de flesta länder torde man efter världskriget komma att finna sig mycket tillfredsställd, om man kan upprätthålla socialförsäkringen vid ungefär samma omfattning som före kriget, och icke hava någon tanke på att under nuvarande förhållanden utbygga den.

Det synes oss uppenbart, att redan av detta skäl stora betänkligheter möta att under nuvarande utomordentligt svåra statsfinansiella ställning här i landet genomföra en ny social försäkringsgren, som årligen måste belasta statsbudgeten med flera miljoner kronor. Enligt kommitténs beräkning skulle kostnaderna för den föreslagna arbetslöshetsförsäkringens genomförande för staten uppgå till cirka 3 miljoner kronor om året. När det gäller socialförsäkring, där man i allmänhet rör sig med större siffror, kan detta belopp för en eller annan synas relativt ringa, men det är att märka, att varje gren av socialförsäkring i sig innebär ett frö till ytterligare tillväxt, som i regel snart leder till en väsentlig förstoring av försäkringen. Detta har visat sig här i landet med pensionsförsäkringen och olycksfallsförsäkringen, vilka ehuru helt

[1] Jfr sid. 117 i detta häfte. — [2] Jfr sid. 126.

unga redan nått en avsevärt större utveckling än som från början var ifrågasatt. Helt visst skulle det gå på samma sätt med arbetslöshetsförsäkringen. Men även om man skulle antaga, att dessa kostnader för staten tillsvidare kunde begränsas till c:a 3 miljoner kronor om året, vore det enligt vår åsikt under nuvarande förhållanden en äventyrlig finanspolitik att binda staten vid en sådan fast årlig utgiftsökning. Häremot torde bliva invänt, att vad staten ger ut till understöd åt arbetslöshetsförsäkringen besparas i statens direkta understöd till de arbetslösa. I ett sådant resonemang förbiser man emellertid, att statens understödsverksamhet för de arbetslösa är en extraordinär åtgärd, som endast är avsedd för exceptionella förhållanden, medan däremot statsbidraget till arbetslöshetsförsäkringen bleve en permanent utgift, som utginge, evad arbetslösheten vore stor eller liten.

Oavsett kostnadsfrågan finnas emellertid enligt vår mening mycket allvarliga anmärkningar att framställa mot kommitténs förslag.

Såsom kommittén framhåller, bedrives f. n. i vårt land understödsverksamhet i förevarande avseende genom flertalet av de för olika yrken bildade fackförbunden, antingen direkt genom de till förbunden erlagda avgifterna, vilka huvudsakligen avse förbundens egentliga ändamål, d. v. s. tillvaratagandet av medlemmarnas intressen gentemot arbetsgivarna, eller ock genom särskilda avgifter, som obligatoriskt åligga samtliga medlemmar. Antalet fackförbund, som sålunda utöva verksamhet för understöd vid arbetslöshet, är 23, av vilka 22 tillhöra landsorganisationen. Kommittén antager — utan tvivel med rätta — att, därest den av kommittén föreslagna lagen skulle komma att genomföras, under de närmaste åren, i huvudsak endast sådana kassor skulle begagna sig av densamma för erhållande av statsbidrag, som väsentligen omfatta medlemmar i nämnda fackförbund. Det framgår härav, att den ifrågasatta arbetslöshetsförsäkringen i stort sett icke kan väntas att bli till fördel för andra arbetare än industriens — för jordbrukets arbetare, vilka beräknas vara mer än dubbelt så många som industriens, skulle anordningen icke hava någon betydelse. Men oförnekligt är, att den skulle i mycket hög grad främja de inom landsorganisationen sammanslutna arbetarnas föreningsrörelse. Den skulle göra fackförbunden till statliga organ för handhavandet av arbetslöshetsförsäkringen. Dessa förbund skulle genom statsbidraget se sina kassor årligen förökade med miljontals kronor. Genom detta bidrag skulle så mycket större del av arbetarnas kassor bliva disponibel för kampen gentemot arbetsgivarna. Staten skulle sålunda i denna kamp taga parti för arbetarna och därigenom frångå principen om sin neutralitet i dylika fall. Denna princip har upprepade gånger från det allmännas sida hävdats och finnes senast fastslagen i statsutskottets utlåtande n:r 118 i arbetslöshetsfrågan vid 1922 års riksdag. I detta utlåtande, som sedermera godkänts av regering och riksdag, yttras »att den allmänt erkända principen om statens neutralitet gentemot stridande parter å arbetsmarknaden lär böra bibehållas jämväl ifråga om arbetslöshetspolitiken». Kommitténs förslag innehåller ett avsteg från denna grundsats.

Enligt § 28 utgår icke arbetslöshetshjälp till den, som utan giltig anledning vägrar eller underlåter åtaga sig erbjudet arbete, vilket motsvarar hans krafter och färdigheter och för vilket avlöningen icke understiger den i orten vanliga för sådant arbete. Prövning, huruvida den understödssökande haft giltig anledning att vägra åtaga sig erbjudet arbete, vare sig på grund av att avlöningen varit för låg eller eljest, tillkommer kassans styrelse. Denna styrelse skall bestå av minst tre ledamöter, av vilka en — styrelsens ordförande — utses av socialstyrelsen och de övriga av kassans medlemmar, d. v. s. i realiteten av det fackförbund, till vilket kassan är ansluten. Fackförbundet kommer alltså att disponera majoriteten inom styrelsen. Att det är i högsta grad äventyrligt att låta ett fackförbund bestämma om en erbjuden arbetslön med hänsyn till löneläget i orten är skälig eller icke, torde ligga i öppen dag. Fackförbunden hava det största intresse av att driva upp lönerna, och deras huvudsakliga verksamhet är inriktad därpå. Det kan icke betvivlas, att de även vid handhavandet av den statsunderstödda arbetslöshetsförsäkringen skulle hava detta mål till sitt ögnamärke.

Erfarenheterna från andra länder visa detta. Det är väl bekant, att i Danmark, där arbetslöshetsförsäkringens handhavande betroddes fackförbunden — såsom nu i realiteten föreslås hos oss — under de mest lysande konjunkturer, som det danska näringslivet någonsin haft och troligen någonsin får, genom fackförbundens verksamhet för att höja lönenivån på detta sätt upprätthölls en konstlad arbetslöshet, som omfattade tusentals personer och utan gagn för samhället medförde utgifter för det allmänna av miljoner.

En annan mycket vansklig uppgift, som enligt § 28 skulle bero på avgörande av kassans styrelse, är den, huruvida arbetskonflikt av mindre omfattning skäligen kan anses i avsevärd mån inverka på de allmänna lönerna och arbetsvillkoren för yrket inom visst område eller riket i dess helhet. Prövningen av dylika mycket ömtåliga frågor skulle helt visst sätta kassans av fackföreningsintressena besjälade styrelsemedlemmar i en situation, där alltför stora krav ställdes på deras opartiskhet.

Kommitténs majoritet har icke varit blind för att betänkligheter kunna resas mot arbetslöshetsförsäkringens handhavande av de för lönepolitiska uppgifter tillkomna fackorganisationerna. Kommittén anser av två skäl dessa betänkligheter icke vara avgörande. Det första är det, att en arbetslöshetsförsäkring, huvudsakligen efter samma mönster som den nu hos oss vedertagna, kommit till stånd i ett flertal civiliserade länder. Detta är emellertid icke ett sakskäl. Det visar allenast, att arbetarpartiet i många länder nått en sådan maktställning, att det kunnat utsträcka sitt inflytande över områden, där man förut ansett statens och icke en viss samhällsklass' intressen böra vara dominerande. Det andra skälet är, att man i förslaget intagit bestämmelser i fråga om villkoren för erhållande av understöd, tillämpningen vid arbetskonflikter m. m., vilka erbjuda garantier, som i flera hänseenden synts kommittén mera betryggande än motsvarande bestämmelser i utländska lagar av liknande art. Nu vilja vi icke förneka, att kommittén synes hava lagt sig vinn om att utfinna dylika garantier. Den viktigaste av dem torde vara den, att kassans styrelse icke är beslutmässig, med mindre den av socialstyrelsen utsedde ordföranden är närvarande, samt att, om ordföranden anser, att av styrelsen beslutad arbetslöshetshjälp bör utgivas med lägre belopp eller icke alls, det åligger honom att över beslutet föra klagan hos socialstyrelsen, och skall hans mening gälla, intill dess socialstyrelsen fattat beslut i frågan. Emellertid är det givet, att styrelsen icke kan omedelbart behandla varje understödsfråga, i sådant fall skulle vid de större kassorna dess verksamhet bliva permanent. Styrelsens beslutanderätt måste därför — såsom nu är fallet — i regel utövas av någon underordnad tjänsteman, i de flesta fall helt säkert en f. d. fackföreningsfunktionär, som valts till kassör. Det är på denne man ensam som prövningen av alla de vanskliga frågor, vilka åligga kassan, i första hand komme att bero. Nu är det väl sant, att styrelsen sedermera har att granska nämnde tjänstemans beslut, men denna granskning kan endast undantagsvis bliva av någon betydelse, en verkligt ingående undersökning av varje särskilt understödsärende skulle bliva alltför tidsödande, och i de flesta fall komme kassans beslutanderätt faktiskt att utövas av berörde tjänsteman. De övriga av kommittén föreslagna garantierna äro av ännu mindre praktiskt värde. Vi tveka icke att beteckna de av kommittén föreslagna garantierna, hur välmenta de än må vara, såsom i stort sett garantier endast på papperet, och vi tro, att var och en, som har någon erfarenhet av dylik understödsverksamhet, skall giva oss rätt häri.

Vad vårt land angår, finnes ett alldeles särskilt skäl, varför ett statsunderstöd åt arbetarnas till landsorganisationen anslutna fackförbund icke bör ifrågakomma. Som bekant, äger ett mycket nära samband rum mellan de till landsorganisationen anslutna fackförbunden och Sveriges socialdemokratiska arbetarparti. Visserligen är icke något av fackförbunden såsom sådant anslutet till partiet, men fackföreningarna hava rättighet att vinna anslutning med hela sitt medlemsantal till partiet, därest föreningens majoritet beslutar det. Ett stort antal av fackföreningarna hava på så sätt kollektivt anslutit sig till det politiska arbetarpartiet, och i själva verket äro de ryggraden i detta parti. Om en fackförening kollektivt beslutat ansluta sig till det socialdemokratiska partiet,

finnes visserligen rätt för de medlemmar, som så önska, att reservera sig mot beslutet, och upptagas de då icke som medlemmar i partiet, men av denna rätt göres i praktiken knappast något bruk; i själva verket är den endast en vacker gest, avsedd att bemantla det i sig osympatiska förhållandet, att en mängd personer utan egen vilja eller vetskap bliva anslutna till ett visst politiskt parti. Vilka åsikter man än må hysa angående lämpligheten av statsunderstöd åt landsorganisationen eller dess underavdelningar i och för sig, synes det oss emellertid uppenbart, att ett sådant understöd icke kan få ifrågakomma, så länge den nära anslutningen mellan landsorganisationen och det politiska socialdemokratiska partiet består, ty annars blir resultatet det, att staten indirekt giver en subvention åt ett av de politiska partierna.

På grund av vad vi sålunda anfört, nödgas vi anföra vår reservation mot kommitténs förslag till statsbidrag åt arbetslöshetskassor och avstyrka, att detta förslag lägges till grund för en lagstiftning i ämnet.

Fackförbundens bestämmelser om arbetslöshetsunderstöd.

I en bilaga till socialförsäkringskommitténs i detta häfte refererade förslag till arbetslöshetsförsäkring har framlagts en sammanställning av de svenska fackförbundens gällande stadgebestämmelser angående avgifter till inom förbunden befintliga arbetslöshetskassor, villkor för erhållande av understöd utav dessa kassor m. m. Redogörelsen omfattar 21 fackförbund, vilka under år 1921 redovisade sammanlagt 182 464 medlemmar och en utbetalad understödssumma av nära 8 miljoner kronor eller kr. 43·55 per medlem. För åren 1914—1920, då arbetslösheten ju hade vida mindre omfattning, voro motsvarande belopp resp. kr. 4·42, 4·09, 2·18, 2·17, 2·80, 3·56 och 3·47 per medlem.

Huvudpunkterna i nämnda förbunds understödsbestämmelser äro sammanställda i efterföljande tabell, till vilken fogas följande kommentar[1].

Avgift per vecka. I flertalet fall finnes inom förbundet särskild avdelning eller kassa för meddelande av arbetslöshetsunderstöd med för ändamålet bestämda avgifter. Dessa avgifter beräknas i regel per vecka, i två fall (bryggeriarbetare och restaurangpersonal) per månad. I övriga fall, för vilka ingen särskild avgift angivits i tabellen, utgivas understöden direkt från förbundet och bestridas genom de allmänna avgifterna till förbundet. De angivna avgifterna avse i regel s. k. helbetalande medlemmar. Därjämte finnas halvbetalande medlemmar med halva avgifter och halva understöd. Undantagsvis givas ock fall (skoarbetare), där medlemmarna indelas i flera klasser med olika avgifter, i vilket fall högsta och lägsta avgiftsbeloppet angivits.

Antal veckoavgifter per år. De fastställda veckoavgifterna erläggas i regel varje vecka (52 veckor årligen). Inom fyra förbund erläggas avgifter under 50 veckor varje år, inom bleck- och plåtslagareförbundet 45 och inom måleriarbetareförbundet endast 40 veckoavgifter årligen. För de båda förbund, inom vilka avgifterna erläggas per månad, erfordras årligen 12 avgifter.

[1] De i denna redogörelse intagna siffrorna skilja sig i vissa fall från dem, som framlagts i kommitténs betänkande, beroende på att här medtagits ändringar, som trätt i kraft fr. o. m. år 1923.

Fackförbundens stadgebestämmelser om arbetslöshetsunderstöd.

Fackförbund	Avgift per vecka (månad) öre	Antal vecko-(månads-) avgifter per år	Understödsbelopp per dag (vecka) kronor	Understödstid (dagar)	Villkor för understöd: Medlemstid (år	Erlagda vecko-(månads-)avgifter	Karenstid (veckor)
Bleck- och plåtslagareförbundet	100	45	2—2·50	50	1	45	[3] 1
Bokbindareförbundet	50	52	2·50—4·50	30—40	1	52	[3] 1
Bryggeriindustriarbetareförb.	60 *pr m.*	12 *m.*	3—4	60	1	12 *m.*	1
De förenade förbunden	21 1/4	50	1·75—2·75	60	1	50	1
Frisörbiträdesförbundet	10	52	3—4	50	1	52	[3] 1
Gjutareförbundet	—	—	1·75—2	60	1	50	[3] 1
Handelsarbetareförbundet	30	52	3	50	1	52	1
Hatt- o. pälsindustriarb.förb.	20	52	3	36—54	1	52	1
Hotell- o. restaurangpers.förb.	[1] 100 *pr m.*	12 *m.*	3	45	3	36 *m.*	2
Kommunalarbetareförbundet	—	—	2·50	36	3	100	1
Litografiska förbundet	50	52	20-27 *pr v.*	15—120	1/2	26	[3] 1
Livsmedelsarbetareförbundet	40	52	2—3	50	1	52	1
Metallindustriarbetareförb.	25	50	1·50—3	70	1	50	[3] 1
Måleriarbetareförbundet	100	40	2	40	3	120	2
Sadelmakare-o.tapetserareförb.	50	52	1·50—3·50	36	1	52	1
Sko- o. läderindustriarb.förb.	5—20	50	0·50—2·75	40	1	50	1
Skrädderiarbetareförbundet	15	52	1·25—2·25	35	1	—	2
Textilarbetareförbundet	—	—	[2] 1·75-4·75	50	1	52	1
Tobaksindustriarbetareförb.	—	—	2·80—5	42	1	50	[3] 1/2
Träarbetareförbundet	10	50	1·50—3	48	1	50	1
Typografförbundet	70	52	5	30—130	1	52	—

Arbetslöshetsunderstödets storlek. Inom flertalet kassor utgå arbetslöshetsunderstöden med belopp, som till sin storlek äro beroende bl. a. av den tid, som den understödsberättigade varit medlem av kassan. I dylika fall hava endast understödens lägsta och högsta belopp angivits. Uppgifterna rörande understödens storlek avse i regel de dagliga understödsbeloppen. I ett fall (litografer) har understödets storlek per vecka angivits.

Understödstidens längd i dagar. I stadgarna för samtliga kassor bestämmes, att understöd under loppet av ett kalenderår eller under en tid av tolv på varandra följande månader icke utgives för längre än en viss, i stadgarna angiven tid. Inom vissa kassor (bokbindare, hattarbetare, litografer, typografer) är längden av understödstiden beroende av den tid, vederbörande varit medlem av förbundet, eller av det antal avgifter, som av honom erlagts. I dessa fall angives i tabellen understödstiden för lägsta och högsta medlemstid.

Villkor för rätt till understöd. För rätt till understöd fordras i de flesta kassor en medlemstid av ett år. I tre fall (restaurangpersonal, kommunal- och måleriarbetare) fordras dock en medlemstid av tre år och i ett fall (litografer) endast 1/2 år. Karenstiden är vanligen bestämd till en vecka. I ett fall (typografförbundet) är dock ingen karenstid föreskriven, d. v. s. understöd utgår från anmälningsdagen. I vissa förbund utgives även understödet från första dagen, därest arbetslösheten varat hela karenstiden.

[1] Halvbetalande 25 öre. — [2] Kvinnl. medlemmar 1·25—4·25 kr. — [3] Understöd från första dagen, därest arbetslösheten varat hela karenstiden.

Meddelanden från socialattachéerna.

Frågan om arbetslöshetsförsäkring på industriell basis i England.

I England har på senaste tiden frågan om arbetslöshetsförsäkring på industriell grundval kommit att ådraga sig ett allt större intresse. Såsom tidigare omnämnts i Soc. Meddelanden,[1] föranstaltade arbetsministern i den nu avgångna regeringen en enquête bland arbetsgivar- och arbetarorganisationer, såsom svar varå arbetarrörelsens »gemensamma råd» publicerade en skrift med redogörelse för nu gällande engelska försäkringssystem på industriell basis och vissa förslag i ämnet.

Närmaste anledningen till att sedermera den s. k. industriella arbetslöshetsförsäkringen kommit att intaga en alltmera framskjuten plats i den allmänna diskussionen torde vara att söka i den nu rådande industriella depressionens långvarighet och de svårartade följderna härav på arbetsmarknaden. Den utomordentliga påfrestning, för vilken till följd härav gällande arbetslöshetsförsäkring blivit utsatt, har oförnekligen varit ägnad att ställa vissa brister uti försäkringens organisation i en bjärtare dager.

Utvecklingen av den 1920 införda allmänna arbetslöshetsförsäkringen. Erinras må härvid först och främst, att den försäkringsmässiga grundvalen för 1920 års huvudlag om arbetslöshetsförsäkring redan från början måste uppgivas för att göra hela den massa av arbetslösa, som förefanns vid lagens ikraftträdande den 8 november 1920, delaktig av försäkringens förmåner.

Enligt huvudlagen var understödsbeloppet begränsat såväl absolut taget som med hänsyn till fullgjorda avgiftsbetalningar. I dessa avseenden stadgade lagen:

1) tolv veckors erlagda avgifter såsom villkor för erhållande av understöd över huvud;
2) högst femton veckors understöd under varje försäkringsår;
3) sex veckors avgiftsbetalning för varje understödsvecka.

Under det första försäkringsåret medgavs dock i lagen, att så snart fyra veckoavgifter erlagts, understöd finge åtnjutas under åtta veckor utan avseende å den eljest fastställda relationen mellan understöds- och avgiftsveckor.

Redan mot slutet av 1920 befanns det emellertid nödvändigt att provisoriskt eftergiva kravet å fyra veckors fullgjord inbetalning och i stället uppställa som villkor, att anställning i försäkringspliktigt yrke innehafts under tio veckor sedan slutet av 1919 eller fyra veckor sedan den 4 juli 1920. Icke heller detta visade sig tillräckligt. Den till åtta veckor begränsade understödsperioden började redan på nyåret 1921 utlöpa för allt större skaror av arbetslösa. En av det efter julferierna sammanträdande parlamentets första uppgifter blev därför att avpassa bestämmelserna i arbetslöshetsförsäkringslagen efter den rådande situationen. För detta ändamål skapades ett *provisorium intill den 1 juli 1922*, omfattande sexton månader. Denna tidrymd uppdelades i två åttamånadersperioder, och under vardera av dessa skulle understöd kunna utgå för högst femton veckor. Härför erfordrades icke, att några avgifter erlagts, utan i stället uppställdes som villkor, att anställning i försäkringspliktigt yrke innehafts under minst tjugo veckor sedan slutet av 1919, att vidare den arbetslöse i vanliga fall var anställd i försäkringspliktigt yrke samt att han verkligen sökt arbete på hel tid, men varit ur stånd att erhålla dylikt.

Härmed kan sägas, att den försäkringsmässiga grundvalen för 1920 års huvudlag för

[1] Årg. 1922, sid. 924. Se ock för det följande Soc. Medd. årg. 1921, sid. 42, 429 och 878, årg. 1922, sid. 129 och 498.

en avsevärd tid framåt uppgivits. Samtidigt höjdes visserligen försäkringsavgifterna, dock knappast mer än som svarade mot understödsbeloppets höjning. Såsom motiv för den ökade understödsbördan kunde emellertid anföras, att under kriget uppsamlats en högst betydande arbetslöshetsfond (jämlikt 1911 års lag om arbetslöshetsförsäkring) och att denna under förutsättning av en successiv nedgång i arbetslösheten kunde beräknas förslå intill mitten av år 1922.

De förhoppningar, man ställde på en minskning i arbetslösheten, infriades emellertid icke, utan tvärt om förvärrades läget. Redan den 1 juli 1921 blev det därför nödvändigt att åvägabringa bättre jämvikt i försäkringen genom en samtidig minskning i understödsbeloppet och höjning i avgifterna. Denna jämkning var så mycket nödvändigare som understödsperioden nu måste ytterligare utsträckas, nämligen till omkring två tredjedelar av vardera utav nyss nämnda åttamånadersperioder — fortfarande med eftergivande av de ursprungliga avgiftsbestämmelserna. Alternativt mot villkoren att den arbetslöse i vanliga fall var anställd i försäkringspliktigt yrke samt verkligen sökt arbete på hel tid, men varit ur stånd att erhålla dylikt, uppställdes dock nu, att avgifter för minst tjugo veckor erlagts under näst föregående försäkringsår.

Hela lagstiftningens karaktär av understöds- snarare än försäkringslagstiftning accentuerades därav, att den på hösten 1921 kompletterades med en provisorisk *tilläggsförsäkring för arbetslösas familjer*. Härtill bidrog staten med inemot halva avgiftsbeloppet, medan för arbetslöshetsförsäkringen i övrigt statens bidrag var begränsat till en femtedel av bidragens totalbelopp.

På våren 1922 stod man inför nödvändigheten att ytterligare utveckla lagstiftningen i den riktning, som nyss angivits. I början av april utlöpte understödet för de många, som under den andra av nyss angivna åttamånadersperioder varit oavbrutet arbetslösa, och därmed hade dessa uttömt all sin rätt till understöd.[1] Icke minst med hänsyn till kommunernas oförmåga att helt omhändertaga de arbetslösa fann sig nu parlamentet nödsakat att skapa ett *förlängt provisorium intill den 1 juli 1923*. Under tiden från den 6 april till den 1 november 1922 skulle maximala understödsperioden utgöra femton veckor och under tiden från 1 november 1922 till 1 juli 1923 tolv veckor, alltjämt under frihet från de ursprungliga villkoren rörande erlagda avgifter. Dock kunde under den senare tidrymden tillkomma understöd under ytterligare två perioder om vardera fem veckor, förutsatt att visst antal avgifter erlagts enligt en för den försäkrade gynnsammare proportion än i huvudlagen stadgades.

Bestämmelserna, att för understöds erhållande den arbetslöse i vanliga fall skulle vara anställd i försäkringspliktigt yrke samt verkligen sökt arbete på hel tid, men varit ur stånd erhålla dylikt, gjordes nu på nytt ovillkorliga. Samtidigt modifierades (eller skärptes) villkoret rörande föregående anställning därhän, att anställning i försäkringspliktigt yrke skulle innehafts under en »skälig» tidsperiod sedan slutet av 1919 för att berättiga till understöd utan erlagda avgifter.

För tidrymden 6 april — 1 november 1922 var stadgat, att understödet skulle utbetalas i perioder om fem veckor med fem veckors mellanrum. Denna bestämmelse visade sig emellertid omöjlig att upprätthålla, emedan den tidvis ställde massor av arbetslösa på bar backe eller drev dem till fattigvården. Genom en tilläggslag av den 20 juli 1922 förlängdes därför den maximala understödsperioden under här ifrågavarande tidrymd från 15 till 22 veckor och förkortades avbrottet mellan de vardera fem veckor omfattande betalningsperioderna till endast en vecka. Jämfört med förut gällande stadganden innebar detta en ytterligare skärpning av lagstiftningens understödskaraktär.

Då detta skrives, utgår alltjämt understöd enligt de provisoriska reglerna, d. v. s. utan krav å fullgjord inbetalning. Förutses kan emellertid, att när den sedan 1 november 1922 till tolv veckor (under vissa villkor 22 veckor) begränsade understödsperioden gått till ända, en ny utsträckning därav skall visa sig nödvändig. — Anmärkas må

[1] Tilläggsförsäkringen för arbetslösas familjer skulle endast gälla till den 9 maj 1922.

också, att genom lagen av den 3 mars 1921 den i huvudlagen stadgade maximala understödsperioden under varje försäkringsår för framtiden utsträckts från 15 till 26 veckor, att träda i kraft sedan nu gällande provisorium utlöpt.

Av det här sagda får icke dragas den slutsatsen, att det nu utgående understödet till c:a 1·4 milj. arbetslösa skulle till större delen härflyta ur statskassan. Under de två sista åren, d. v. s. sedan den utomordentliga arbetslösheten tog sin början, hava — enligt uppgifter från regeringshåll den 30 november 1922 — utbetalts ur försäkringsfonden sammanlagt 109 milj. £. Härav härrörde 79 milj. från arbetsgivares och arbetares bidrag, medan staten fått tillskjuta 30 milj. £. Av statens bidrag hava emellertid 14·5 milj. £ försträckts tills vidare, och flera år torde förflyta, innan denna brist kan täckas och fonden blir i verklig mening solvent. Uppmärksammas bör också, att för två år sedan förefanns en under kriget uppsamlad försäkringsfond å 22 milj. £, som helt och hållet tagits i anspråk och, som sagt, förvandlats till en brist. Denna brist har emellertid icke ökats sedan sistlidna vår, och i närvarande stund torde fondens inkomster i det närmaste balansera dess utgifter.

I 1920 års huvudlag fastställdes statens bidrag till en fjärdedel av arbetsgivares och arbetares sammanlagda bidrag. Proportionen har emellertid sedermera rubbats till statens nackdel, i det att staten, såsom förut nämnts, lämnar inemot hälften av de sammanlagda bidragen till den på hösten 1921 införda tilläggsförsäkringen för arbetslösas familjer. Uppmärksammas bör också, att i många fall arbetslöshetsunderstödet visat sig alltför knappt och måst utökas med fattighjälp i hemmet, ofta till lika högt belopp som försäkringen lämnar. Den ökade belastning, som härigenom kommit att vila på kommunerna, har i vissa fall försatt dessa i ett verkligt nödläge och särskilt från arbetarhåll framkallat krav på utsträckt statsunderstöd.

Uttalanden i frågan om statlig eller industriell försäkring. I den principiella frågan, om en arbetslöshetsförsäkring till större eller mindre del bör bäras av staten, och den härmed sammanhängande frågan, om förvaltningen väsentligen bör ombesörjas av staten, göra sig mycket olika meningar gällande i England. Under den inledningsvis omnämnda enquêten bland arbetarorganisationerna hava flertalet av dessa uttalat sig för försäkring på industriell basis, varmed följer minskade kostnader för staten och administrationens förläggande till industrierna själva. Räknat efter antalet medlemmar i de organisationer, från vilka svar avgivits, föreligger åter majoritet mot industriell försäkring.

Orsaken till motståndet bland arbetarna mot industriell arbetslöshetsförsäkring torde vara att söka dels däri, att arbetslöshetsfrågan inom vidsträckta arbetarkretsar betraktas såsom en nationell angelägenhet, för vilken samhället i dess helhet anses böra göras ansvarigt, dels däri att åtskilliga arbetarorganisationer omfatta ett flertal yrken, vilka vid industriell försäkring måste uppdelas på olika försäkringssystem eller också lämnas utanför denna form av försäkring, dels slutligen däri, att åtskilliga branscher äro alltför svagt organiserade eller eljest sakna möjligheter för att kunna uppbära en egen försäkring.

Arbetarrörelsens »gemensamma råd» har i sitt utlåtande över svaren valt en medelväg och föreslår en kombinerad stats- och industriell försäkring.[1]

Något utlåtande från arbetsgivarorganisationerna föreligger ännu icke, men däremot har på senaste tiden från regeringshåll samt i tidningspressen lämnats mycket värdefulla bidrag till frågans diskussion. Först och främst är att anteckna, att den nye premierministern under valrörelsen uttalade sig till förmån för att arbetslöshetsförsäkringen göres till en del av industriens egna kostnader (a part of the trade burden of industry), vilket han betecknade som den enda verkliga lösningen.

Vidare har den nye arbetsministern, Sir Montagne Barlow, framlagt för diskussion en del punkter med tre olika alternativ för frågans lösning. Detta meddelande är

[1] Se närmare Soc. Medd. årg. 1922, sid. 924.

icke att fatta såsom något förslag, utan snarast såsom ett bidrag till klargörande av spörsmålet.

Industriell arbetslöshetsförsäkring enligt 1920 års huvudlag. Innan en redogörelse lämnas för de olika punkterna i arbetsministerns meddelande, torde först böra omnämnas, huru en industriell försäkring för vissa branscher tänkts anordnad enligt bestämmelserna härom i 1920 års huvudlag. Enligt lagen medgavs det särskilda industrier att ställa sig utanför den statliga försäkringen, under förutsättning att de upprättade egen arbetslöshetsförsäkring enligt system, som beredde de försäkrade minst lika stora förmåner, som den statliga försäkringen (special scheme). För att sådan försäkring skulle komma till stånd, fordrades, att förslag därtill uppgjorts av vederbörande Whitleyråd inom industrien eller av en sammanslutning, omfattande en övervägande majoritet av såväl arbetsgivare som arbetstagare, varefter arbetsministern med eller utan ändringar kunde fastställa planen, som därmed förlänades obligatorisk giltighet. Jämväl kunde ministern av eget initiativ, efter samråd med vederbörande intressenter, förordna om upprättandet av särskild försäkring för en industri.

Här ifrågavarande anordning kunde avse försäkring mot såväl total som partiell arbetslöshet, men finge icke omfatta andra personer än sådana, vilka betraktades som anställda i lagens bemärkelse. Lagens allmänna stadganden ägde tillämpning endast i den mån därom särskilt förordnades, och alldeles oberoende av lagen kunde föreskrifter meddelas om bl. a. det organ, som skulle handhava administrationen, rörande tillsyn över verksamheten samt — med finansdepartementets samtycke — rörande placering av fonder och revision av räkenskaper. Såsom bidrag till kostnaderna skulle årligen erläggas av statsmedel ett belopp, som fastställdes av arbetsministern, men som högst finge uppgå till 30 procent av den summa, varmed staten skulle hava bidragit, om lagens allmänna bestämmelser ägt tillämpning inom industrien i fråga.

I enahanda ordning, som nu beskrivits, kunde för viss industri träffas anordning om försäkring mot arbetslöshet under tid, då understöd icke utginge enligt lagen, eller om försäkring mot partiell arbetslöshet eller om utbetalning till försäkrade av större understödsbelopp än det lagstadgade (supplementary scheme). Sådan tilläggsförsäkring skulle efter arbetsministerns godkännande erhålla obligatorisk giltighet, men kostnaderna härför finge icke till någon del bestridas av statsmedel.

Vid såväl försäkring enligt särskilt system som tilläggsförsäkring skulle gälla, att arbetsministern ägde rätt avfordra vederbörande förvaltningsorgan periodiska uppgifter om arbetslöshet inom industrien i fråga ävensom övriga upplysningar rörande försäkringen.

Bestämmelserna om industriell försäkring i 1920 års lag hava emellertid endast kommit att tillämpas inom en enda bransch, nämligen försäkringsverksamheten. Kostnaderna bestridas till 70 procent av arbetsgivarna, och till en början har intet som helst bidrag utkrävts av de försäkrade. Likväl har systemet kunnat bereda större förmåner åt arbetarna än den allmänna statsförsäkringen.

Varför industrierna icke i större utsträckning begagnat sig av den erbjudna möjligheten att upprätta egen försäkring, tillskrives i främsta rummet den utomordentliga arbetslösheten, som naturligtvis gjort dem obenägna att själva påtaga sig risken. Även har staten av finansiella skäl varit angelägen att försäkra sig om fortsatta bidrag till försäkringen från relativt bättre situerade industrier, varför genom lagen av den 1 juli 1921 bestämmelserna om industriell försäkring sattes ur kraft intill den tidpunkt, då försäkringsfonden kan betraktas som solvent.

Arbetsministerns riktlinjer för frågans diskussion. I arbetsministerns meddelande angives såsom de ledande synpunkterna för en nyorganisation av arbetslöshetsförsäkringen:

1) att kombinera det finansiella ansvaret för understöds utgående med ansvar för

att skaffa sysselsättning, så att strävandena för arbetslöshetens minskning så långt möjligt stödjas;

2) att lämna industrierna så vidsträckt tillfälle som möjligt att sörja för egen arbetslöshet i förhoppning att, åtminstone vad gäller industrier med genomsnittlig eller lägre arbetslöshetsrisk, det skall bliva möjligt bereda arbetarna extra förmåner.

Trenne olika alternativ, efter vilka försäkringen kan tänkas anordnad för tillgodoseendet av dessa synpunkter, framläggas därefter.

Enligt *alternativ A* tänkes arbetslöshetsförsäkringen helt och hållet skild från staten samt lagd på industrien. Från en viss dag skulle i lag varje arbetsgivare förpliktas att i förening med sina arbetare uppgöra en plan för deras försäkring mot arbetslöshet, vilken plan skulle underställas vederbörligt godkännande. I händelse av arbetslöshet skulle varje hos arbetsgivaren anställd arbetare enligt denna plan erhålla understöd från arbetsgivaren eller från någon ömsesidig organisation till belopp och för sådan maximitid, som förut fastställts. Närmare detaljer rörande organisationen meddelas icke, men bestämmelser anses sannolikt erforderliga rörande avdrag från arbetslönen i och för bestridandet av arbetarens bidrag samt rörande tills vidare fortsatt statlig försäkring för dem, som äro utan arbete vid tiden för de nya bestämmelsernas ikraftträdande.

Enligt *alternativ B* förutsättes fortvaron av en statlig försäkring med hänsyn till att:

1) flera arbetargrupper äro mera rörliga och ofta flytta från en industri eller ett företag till ett annat, gällande detta särskilt mindre yrkesskickliga;

2) vissa arbetarkategorier äro underkastade mer än normal arbetslöshetsrisk;

3) ett stort antal små arbetsgivare förefinnes, som knappast kunna tänkas upprätta egen försäkring.

Till den statliga försäkringen skulle samtliga industrier bidraga, men det kunde också medgivas en industri att få detta bidrag nedsatt, om den åtoge sig att för behållningen bereda extra förmåner åt sina egna försäkrade. I sistnämnda fall skulle i bidrag till statsförsäkringen endast lämnas så mycket, som kunde anses bereda ett grundbelopp i understöd (basic rate), medan det behållna beloppet skulle användas att tillförsäkra arbetarna inom industrien i fråga nyss antydda extra förmåner.

På detta sätt skulle samtliga arbetare, vilken industri de än tillhörde och i trots av att de icke kunde anses tillhöra den fasta arbetarstammen, tillförsäkras åtminstone de förmåner, som erbjödes av statsförsäkringen. Å andra sidan kunde endast industrier med relativt låg arbetslöshetsrisk tänkas begagna sig av den särskilda anordningen för beredandet av extra förmåner.

Såsom *alternativ C* föreslås en medelväg mellan nyss angivna bägge system. Enligt detta alternativ skulle arbetsgivare och arbetare på allt sätt uppmuntras att åvägabringa en fristående försäkring för vederbörande industri eller en del därav, omfattande samtliga anställda arbetare. Förmedelst en statlig försäkringsfond skulle åvägabringas en utjämning av riskerna, så att industrier med låg risk finge i viss utsträckning bidraga till försäkringen inom industrier med hög risk. I den mån arbetsgivare och arbetare icke kunde innefattas under ett industriellt system, skulle de omfattas av statsförsäkring. Industriförsäkringen skulle upprättas att gälla för viss tid, efter vars förlopp de försäkrade skulle återfalla på statsförsäkringen.

De belopp, varmed respektive industriella försäkringssystem bidraga till statsförsäkringen, skulle begränsas till:

a) vederbörande industris proportionella andel i arbetslösheten inom landet;

b) den uppskattade kostnaden för understöd åt arbetarna, då de återfalla på statsförsäkringen.

Sådana industrier, som icke upprätta egna försäkringssystem, skulle lämna fullt bidrag till statsförsäkringsfonden.

Det förutsättes, att statens bidrag till en försäkring enligt ovanstående grunder icke skulle bliva större än det, som normalt skulle utgå enligt nu gällande försäkringslagstiftning. Medan statens faktiska utgifter för ändamålet för närvarande belöpa sig till

c:a 13 milj. £, anses den normala kostnaden enligt uppgift från arbetsministeriet kunna sättas till något sådant som 5 milj. £. Jämväl förutsättes, att den administrativa apparaten göres så enkel som möjligt för nedbringande av kostnaderna för såväl staten som de enskilda industrierna.

Argument för och emot industriell arbetslöshetsförsäkring. Den ur allmän socialekonomisk synpunkt största fördelen av en arbetslöshetsförsäkring på industriell basis torde bestå däri, att på detta sätt en industri kan göras direkt ekonomiskt intresserad av att reducera arbetslösheten. Genom att försäkringen uppbäres av industrien själv, komma utgifterna för densamma att bilda en del av industriens produktionskostnader, och det blir för industriledningen ett räknemässigt problem att avgöra, om icke anställandet av flera arbetare och ökad produktion — låt vara att den ökade produktionen i och för sig icke lämnar vinst — är att föredraga framför fortsatta kostnader för de arbetslösas underhåll.

Under den nu sedan två år rådande industriella depressionen i England har visserligen den här diskuterade frågan icke kunnat bliva av någon större praktisk betydelse. Ett oavbrutet och tidvis mycket starkt prisfall har nödgat till en mycket kraftig nedsättning i arbetsstyrkan och minskning i produktionen för undvikande av allt för stora förluster. Från den enskilde företagarens synpunkt har arbetslöshetsfrågan närmast varit en fråga om produktionskostnadernas nedbringande och arbetslönens sänkning.

Sedan emellertid en stabilisering inträtt i prisläget på basis av en reducerad kostnadsnivå, måste frågan om ökad produktion såsom alternativ till fortsatt arbetslöshetsunderstöd åter bliva aktuell, och därmed erhåller också frågan om industriens övertagande av det väsentliga ansvaret för de arbetslösas underhåll en större praktisk betydelse.

En annan större fördel av industriell arbetslöshetsförsäkring består däri, att en rättvisare fördelning av försäkringskostnaderna möjliggöres. Den nuvarande försäkringen med dess för alla industrier lika stora avgifter och understödsbelopp kan knappast sägas fylla rättvisans krav. I själva verket har den medfört, att bättre ställda och på stabilare basis arbetande industrier fått bidraga med en i förhållande till deras egen arbetslöshetsrisk oproportionerligt stor del av kostnaderna för underhåll av personer, som av en eller annan anledning varit ur stånd att erhålla arbete. Alldeles bortsett från att staten fått bidraga med en icke ringa del av kostnaderna, har försäkringen på detta sätt i viss mån erhållit karaktären av en beskattning för underhåll av de arbetslösa.

Visserligen torde, såsom antyddes i arbetsministerns nyss refererade meddelande, det icke vara möjligt att upprätta en allmän försäkring, enligt vilken varje industri svarar för sin egen arbetslöshetsförsäkring. Det kommer alltid att finnas arbetare, som näppeligen kunna inrangeras under en viss industri eller industrigrupp, liksom också inom åtskilliga branscher arbetsgivarelementet icke kan anses i stånd att uppbära en egen försäkring. Vid sidan av industriförsäkringssystemen måste finnas en statsförsäkring, till vilken det kan tänkas, att även industrier med egen försäkring bidraga efter en viss skala. En utjämning av riskerna erhålles därigenom, samtidigt som dock de industrier, vilka upprätta egna försäkringssystem, till väsentlig del lämnas att sörja för sina egna arbetslösas underhåll.

En annan fördel, som torde följa med försäkring på industriell basis, är att den administrativa apparaten kan förenklas och förvaltningskostnaderna, speciellt i den mån de falla på staten, nedbringas. Det var naturligtvis framför allt ur denna synpunkt, som den s. k. Geddeskommittén förordade övergång till industriell arbetslöshetsförsäkring. Geddeskommittén väntade sig härigenom en reduktion i utgifterna för den offentliga arbetsförmedlingen, som bildar ett oumbärligt led i den nuvarande statsförsäkringen. Kommittén förordade t. o. m. de offentliga arbetsförmedlingsanstalternas totala avskaffande. Häremot kan emellertid invändas, dels att ifrågavarande arbetsförmedling har andra och enligt mångas uppfattning mycket sam-

hällsgagneliga uppgifter att fylla — en mening som också den engelska regeringens representanter vid internationella arbetskonferensen i Washington 1919 anslöto sig till — dels att, såsom förut framhållits, statlig arbetslöshetsförsäkring i viss utsträckning icke torde kunna umbäras och att för administrationen därav den offentliga arbetsförmedlingen bildar rent av grundstommen.

Sannolikt synes emellertid vara, att en placering till viss del av försäkringsbördan på industrierna skulle förenkla förvaltningen samt göra denna mera smidig och effektiv. Huruvida och i vad mån härvid arbetarnas fackliga organisationer skulle anlitas är en öppen fråga. Härvid förtjänar anmärkas, att den minskning, som inträtt i antalet fackföreningar, vilka själva utbetala understöd enligt gällande lag, är att tillskriva det abnorma läget på arbetsmarknaden. En för undersökning av denna fråga tillsatt interdepartemental kommitté har av flera olika skäl uttalat sig för fortsatt administration genom fackföreningarna. I arbetsministerns förut omnämnda meddelande pekas på möjligheten av den industriella försäkringens administration genom bägge parternas gemensamma organ.

Såsom en principiell begränsning måste det vidlåda industriförsäkringen, att en sådan, av skäl som förut berörts, näppeligen kan tänkas utsträckt till alla branscher. För så vida icke en fullständig riskutjämning äger rum, såsom enligt nu gällande statsförsäkring, torde också en mera vidsträckt tillämpning av industriförsäkringsprincipen möjligen kunna medföra, att en ökad kostnad faller på de näringsgrenar, som kvarbliva under statsförsäkringen, för så vida icke statens bidrag till denna ökas. Härvid är dock att märka, dels att statens bidrag till en mindre omfattande statsförsäkring kan sättas proportionellt högre utan ökad kostnad för skattebetalarna, dels att en effektiv industriförsäkring kan väntas resultera i ökade arbetstillfällen med därav följande lättnad på arbetsmarknaden överhuvud.

De svårigheter, som vidlåda en industriell försäkring, synas väsentligen vara av teknisk natur. Här möter dock först och främst svårigheten att definiera de olika industrierna och uppdraga bestämda skiljelinjer dem emellan. Vanskligheten härav understrykes speciellt i ett till Geddeskommitténs betänkande fogat utlåtande av regeringens försäkringstekniske expert, Sir Alfred Watson. Påpekas må speciellt, att flera företag äro av den omfattning, att de innesluta icke mindre än ett dussin olika industrier.

För sådana fall som de sistnämnda har Sir Lynden Macassey framkastat den tanken, att företagen i fråga, därest de äro närbesläktade, kunde förena sig om ett gemensamt system, täckande samtliga anställda arbetare, i likhet med vad som praktiseras vid ömsesidig olycksfallsförsäkring.

Liknande är den svårighet, som består däri, att väl samtliga industrier sysselsätta ett icke ringa antal personer, som icke kunna räknas till den mera fasta arbetarstammen och som i stor utsträckning förflytta sig från en näringsgren till en annan samt äro underkastade större arbetslöshetsrisk än andra. För en stor och kanske större delen av dessa arbetare synes man anse statsförsäkring oumbärlig. Men det kan också tänkas, att dylika arbetare, i den mån de äro anknutna till en industri med egen försäkring, omfattas av denna, en tanke som icke synes vara främmande för den såsom alternativ C ovan angivna metoden.

I dessa och andra frågor av administrativ natur, såsom exempelvis om registrering av de arbetslösa vid industriförsäkring och om försäkringens kombinerande med förmedling av arbetskraft, hava ännu icke angivits några riktlinjer, utan får närmast den kommande diskussionen utvisa, huru organisationsproblemet tänkes löst.

Det må också påpekas, att något bestämt och auktoritativt uttalande icke föreligger i frågan, huruvida och i vad mån arbetarna böra bidraga till en industriell arbetslöshetsförsäkring. I varje fall synes på inflytelserikt håll råda den uppfattningen, att tiden nu, sedan den värsta depressionstiden synes överstånden, är inne för en rationell lösning av hela detta problem.

London den 13 december 1922. *Erik Sjöstrand.*

Författningar rörande sociala frågor.

I Svensk författningssamling ha under tiden 21 december 1922—10 januari 1923 publicerats följande författningar rörande sociala frågor:

N:r	Årg. 1922	Daterad
577.	K. kung. om övervakande av utlänningar i riket	22 dec.
584.	K. kung. ang. understöd av statsmedel åt nykterhetsnämnder under första halvåret 1923	30 nov.
588.	K. kung. om upphörande av statens odlingsorganisation	22 dec.
599.	K. kung. ang. upphävande av skyldigheten för vissa myndigheter att avlämna uppgifter för alkoholstatistiska undersökningar	30 »

Kortare meddelanden.

— Allmänna sociala frågor —

De sociala ärendenas beredning i Japan. Från och med den 1 november 1922 har i Japan inrättats en särskild byrå för sociala ärenden, vilken lyder under inrikesministern, men i övrigt bildar ett fristående, från inrikesdepartementet skilt ämbetsverk, som under sin handläggning har följande grupper av ärenden.

1. Arbetarfrågor i allmänhet.
2. Arbetarskyddsärenden.
3. Frågor om säkerheten i gruvor.
4. Socialförsäkring.
5. Arbetslöshetsfrågor.
6. Fattigvårdsärenden.
7. Barnavårdsärenden.
8. Understöd åt värnpliktigas anhöriga.
9. Välgörenhetsinrättningar.
10. Socialstatistik.
11. Internationellt samarbete rörande arbetarlagstiftning.

Byrån skall vid sin sida hava ett socialt råd, bestående av vissa högre tjänstemän jämte utomstående experter rörande sociala frågor.

I samband med det nya ämbetsverkets inrättande hava indragits den förutvarande byrån för sociala ärenden inom inrikesdepartementet, yrkesinspektionsbyrån samt avdelningen för arbetarfrågor inom jordbruks- och handelsdepartementet. (Industrial and Labour Information.)

— Arbetslöner —

Lönenivåns förändringar i Kanada år 1922. Den av arbetsdepartementet i Kanada sammanställda fortlöpande lönestatistiken föreligger nu redan för 1922. Siffrorna avse, i motsats mot vad föregående år varit fallet, icke någon för alla yrken gemensamt fixerad tid på året, utan hänföra sig för olika näringsgrenar delvis till skilda årstider, valda med hänsyn till den tidpunkt, då de större löneregleringarna för varje fack ägt rum. Man har härigenom velat bortelimincra den bristande jämförbarhet industrierna emellan, som skulle uppkommit därigenom, att vissa fack fått behålla förra årets högre löner några månader längre än andra.

På grundval av de erhållna löneuppgifterna — vilka avse de inom resp. fack gällande lönesatserna — har liksom föregående år uträknats en indexserie över lönenivåns förändringar år från år, med början från 1901, men med basperioden förlagd till 1913, vars siffror satts = 100. Förutom de i denna indexberäkning förut medtagna näringsgrupperna (byggnads-, metall- och grafisk

industri samt järn- och spårvägar) har denna gång medräknats ytterligare en sjätte grupp, kolgruvorna, vilket medfört en viss förskjutning av hela indexserien, som nu ter sig som följer:

År	1901	1907	1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921	1922
Indextal . . .	67·8	83·6	**100·0**	101·4	101·4	105·7	117·5	139·8	160·4	192·1	186·1	176·8

Till komplettering av förevarande statistik, vilken huvudsakligen avser yrkesutbildade arbetare, inom olika fack, har liksom föregående år utarbetats en sammanställning av vissa grovarbetarlöner under åren 1911—1922. Genomsnittliga lönestegringen under åren 1913—1920 var här ej oväsentligt större än för de i ovanstående tablå medtagna yrkena, men nedgången under 1921 och 1922 gjorde sig här också mer kännbart gällande. För okvalificerade fabriksarbetare, vilka, om 1913 års timlöner sättas = 100, år 1920 hade kommit upp till ett indextal av 215·3, sjönk siffran sålunda under 1922 till 183·0, och för skogsarbetare var nedgången ännu större, från 202·7 till 146·7.

(Wages and Hours of Labour, Report n:r 4.)

— Arbetsmarknad och arbetslöshet —

Statens arbetslöshetskommissions verksamhet under november 1922. Antalet arbetslösa, som åtnjöto kontant understöd, uppgick den 30 november till i runt tal 3 800, mot 2 300 föregående månad. Antalet kommuner, som utövat av arbetslöshetskommissionen kontrollerad understödsverksamhet, utgjorde 31, mot 33 under oktober.

Hela antalet arbetslösa den 30 november har uppskattats till 43 500, vilket i jämförelse med föregående månad innebär en ökning av arbetslösheten med c:a 6 200 personer.

Vid kommunala nödhjälpsarbeten sysselsatte städerna c:a 1 350 arbetare och landskommunerna 1 250, tillhopa alltså ungefär 2 600 arbetare mot 3 000 vid oktober månads slut.

Vid november månads ingång voro 465 statliga nödhjälpsföretag i gång mot 482 vid början av oktober månad. Under november månads lopp ha 25 företag igångsatts eller återupptagits, därav 13 genom södra Sveriges statsarbeten och 12 genom Norrlands statsarbeten. Då 95 företag under denna tid avslutats eller tillfälligt nedlagts, utgjorde följaktligen antalet igång varande företag vid månadens slut 395. Antalet vid sagda nödhjälpsarbeten den 30 november sysselsatta arbetare samt kommissionens kostnader för dessa arbeten under månaden utgjorde som följer:

	Arbetare	Kostnader
Vid södra Sveriges statsarbeten	12 141	2 494 308
» Norrlands statsarbeten	3 965	855 424
» statens järnvägars automobilvägar	356	63 000
Summa	16 462	3 412 732

Läggas härtill kostnaderna för understödsverksamheten m. m., vilka uppgingo till c:a 103 000 kronor, befinnas kommissionens sammanlagda utbetalningar under månaden belöpa sig till något över 3·5 miljoner kronor, mot ej fullt 4 miljoner under oktober samt c:a 56 miljoner under månaderna januari—november tillsammans.

Arbetsmarknaden i England under november 1922. Arbetsmarknadens läge undergick under november inga större förändringar. En ökning av arbetstillgången inrapporterades från kolgruvorna, tackjärnsindustrien och en del andra grenar av metallindustrien, minskning däremot inom byggnadsverksamheten och bomullsindustrien.

Arbetslösheten ökades inom fackföreningarna från 14·0 till 14·2 % och bland de enligt arbetslöshetslagen försäkrade från 12·0 till 12·4 %. Vid arbetsförmedlingsanstalterna hade antalet registrerade arbetssökande ökats från 1 385 000 till 1 437 000, medan antalet lediga platser minskades från 13 700 till 13 500.

Antalet arbetsinställelser, som påbörjats under november, var 34 och antalet från föregående månad pågående 21. Antalet av samtliga arbetsinställelser berörda arbetare uppgick till 9 000 mot 14 000 föregående månad och 35 000 i november 1921. Lönesänkningar rapporterades under månaden för 570 000 arbetare, under det att 530 000 erhållit löneförhöjning.

(The Ministry of Labour Gazette.)

Arbetsmarknaden i Nordamerika under november 1922. Ökningen av arbetstillgången var i Förenta staterna under november starkare än någon föregående månad sedan januari 1922. Särskilt var uppgången märkbar inom metall-, textil- och tobaksindustrierna. Även vid järnvägsverkstäderna ökades alltjämt driften, så långt sig göra lät. Byggnadsverksamheten hade vid vinterns annalkande å en del orter inskränkts, dock ej i den utsträckning, att någon mera omfattande arbetslöshet gjort sig gällande. Inom jord- och stenindustrien hade arbetsmarknaden däremot avsevärt försämrats på grund av arbetskonflikter.

Bland de 65 större städer, från vilka uppgifter lämnats till U. S. Employment Service, hava 52 rapporterat ökad, 2 oförändrad och 11 minskad arbetstillgång under november månad. Vid de 1 428 företag, som ingå i denna statistik, hade sammanlagda arbetsstyrkan under november ökats med 44 653 personer eller c:a 2·5 %.

Kampen mot arbetslösheten i olika länder. I medvetande om att varje land, då det gäller att vidtaga åtgärder mot arbetslösheten, har en del att lära av de erfarenheter, som gjorts i andra länder, har internationella arbetsbyrån i Genève nyligen publicerat en jämförande studie över Hjälpmedel mot arbetslösheten (Remedies for unemployment, även på franska).

Denna rapport, det första bidraget till den undersökning rörande arbetslösheten, vilken beslöts av 1921 års internationella arbetskonferens, hänför sig endast till de åtgärder, som vidtagits i olika länder för lindrandet av arbetslösheten och dess verkningar, »de åtgärder mot arbetslösheten, som kunna kallas traditionella, som hava praktiserats i de olika länderna och som först och främst ha en nationell karaktär». Däremot beröres i denna första rapport icke de stora internationella problem, som äro av avgörande betydelse för den rådande världskrisen.

Efter en redogörelse för de olika system för arbetslöshetsförsäkring, som f. n. praktiseras i olika länder, framhålles att, »hur välorganiserad den än må vara, så är arbetslöshetsförsäkringen i alla fall blott en nödfallsutväg, och det är i såväl arbetarnas som det ekonomiska samhällslivets intresse, att arbetslösheten från början blir reducerad till ett minimum. De första åtgärder, som vidtagits för detta ändamål, ha avsett den möjligast fullständiga och rättvisa fördelning av alla befintliga arbetstillfällen».

Denna fråga behandlas i en synnerligen intressant avdelning, vari redogöres för de olika försök, som gjorts för bättre organisering av arbetsförmedlingsanstalter, teknisk yrkesutbildning och placerandet av rätt man på rätt plats genom omsorgsfull yrkesrådgivning i det ögonblick, då ynglingen eller den unga kvinnan lämnar skolan för att börja förtjäna sitt livsuppehälle; vidare — på ett högre plan — åtgärder för den internationella fördelningen av arbetskraft, såsom reglering av emigration av arbetare, internationella avtal angående värvning av arbetare gruppvis i ett land för sysselsättning i ett annat och liknande frågor.

En tredje avdelning handlar om organisationen av s. k. nödhjälpsarbeten i olika länder och de nya idéer, som tillämpats i detta sammanhang, såsom sysselsättandet av arbetslösa arbetare vid nödhjälpsarbeten, icke längre mot en »premie» såsom ersättning för det utförda arbetet, utan mot en verklig lön, som endast ligger obetydligt lägre än den gängse lönen för arbetare tillhörande samma kategori. Här avser Remedies for unemployment mera att giva en bild av de förbättringar, som vunnits i de mera framskridna länderna, än att lämna en jämförande redogörelse för de åtgärder, som vidtagits i alla länder.

— Föreningsväsen —

Den engelska fackföreningsrörelsen år 1921. De engelska fackföreningarnas sammanlagda medlemsantal uppgick vid 1921 års utgång till c:a 6·8 miljoner, mot 8·5 miljoner vid årets början, alltså en minskning med 20 %. Denna i och för sig betydande nedgång innebär, att den brittiska fackföreningsrörelsen under år 1921 åter förlorat de numerära vinster, som gjorts under de två senaste åren, men dock alltjämt räknar större medlemsanslutning än vid 1918 års utgång, såsom följande tablå utvisar:

	1913	1914	1915	916	1917	1918	1919	1920	1921
Medlemmar, i tusental . .	4 189	4 192	4 405	4 687	5 553	6 664	8 081	8 493	6 793
Ökning (minskn.) i % . .	+20·8	+0·1	+5·1	+6·4	+18·5	+20·0	+21·3	+5·1	−20·0

Den av arbetsministeriet sammanställda officiella statistiken, varur ovanstående siffror äro hämtade, lämnar även en översikt av fackföreningarnas sammanslutningar i centrala förbund (federations) och lokala samorganisationer (trades councils). Vad de förstnämnda beträffar, är att märka, att ett stort antal fackföreningar äro anslutna till två eller flera federationer, vadan vid angivande av dessas sammanlagda medlemsantal dubbelräkning i stor omfattning förekommer. Under det sålunda de fackföreningar, som voro anslutna till någon federation, år 1921 omfattade inalles ej fullt 5 miljoner medlemmar (72 % av hela antalet organiserade arbetare), räknade de vid samma tidpunkt befintliga 101 federationerna tillsammans c:a 8 ⅔ miljoner medlemmar. Det må påpekas, att bland federationerna är inräknad en sådan olika fack omfattande sammanslutning som General Federation of Trade Unions, däremot icke fackföreningarnas landsorganisation, Trades Union Congress, vilken år 1921 omfattade 171 fackliga sammanslutningar med tillsamman 6·4 miljoner medlemmar. (I september 1922 hade siffrorna gått ner till resp. 157 och 5·1 miljoner.) Federationsväsendets utveckling under åren 1913—1921 framgår av nedanstående översikt:

	1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921
Antal federationer	128	139	150	164	181	152	135	115	101
Medlemmar, i tusental . .	4 373	4 733	4 946	4 982	6 480	8 630	9 915	10 932	8 676

I fråga om de lokala trades councils föreligga följande uppgifter:

	1913	1918	1919	1920	1921
Antal trades councils	333	536	560	566	547
Medlemmar, i tusental	1 575	2 648	3 110	3 348	2 997

De till dessa organisationer anslutna arbetarna utgjorde 44 % av samtliga fackföreningsmedlemmar år 1921, mot 38 % år 1913. Det är att märka, att de angivna siffrorna endast avse det antal medlemmar i de anslutna fackföreningarna, som betala avgifter till den lokala organisationen. Liksom fallet är beträffande de svenska arbetarkommunerna, gäller nämligen den regeln, att en förening icke behöver ingå med hela sitt medlemsantal.

(The Ministry of Labour Gazette.)

— Kollektivavtal —

Kollektivavtal i Nederländerna vid årsskiftet 1921/1922. Statistiska centralbyrån i Nederländerna har vid 1922 års början föranstaltat en undersökning rörande inom riket gällande kollektivavtal enligt samma grunder som vid den i Soc. Medd. (årg. 1921, sid. 649) förut refererade undersökningen den 1 januari 1920. Under de två år, som häremellan förflutit, har i Nederländerna liksom i vårt land försiggått en stark koncentration på avtalsområdet, så att hela antalet avtal minskats från 978 till 702, medan samtidigt genomsnittliga antalet arbetare per avtal ökats från 295 till 368. Sammanlagda antalet av avtalen berörda arbetare har hållit sig nära nog konstant, c:a 245 000 år 1922 mot 249 000 två år tidigare. Inom de särskilda näringsgrupperna hava emellertid åtskilliga mycket betydande förskjutningar ägt rum, såsom nedanstående tablå utvisar.

	Antal avtal		Antal arb.			Antal avtal		Antal arb.	
	1/1 1922	1/1 1920	1/1 1922	1/1 1920		1/1 1922	1/1 1920	1/1 1922	1/1 1920
Glas- och lervaruind. .	25	20	7 220	4 491	Metallindustri . .	32	80	3 085	50 163
Diamantindustri . . .	2	2	8 436	11 450	Textilindustri. . .	3	11	254	9 767
Pappers- o. grafisk ind.	5	9	20 452	19 999	Livsmedelsind. . .	92	138	30 532	41 737
Byggnadsverksamhet .	67	237	67 578	52 931	Jordbruk	63	53	11 494	8 500
Kemisk-teknisk ind. .	5	5	426	660	Fiske	3	1	1 337	[1] (600)
Träindustri	177	266	10 837	14 118	Handel	31	35	655	935
Beklädnadsindustri . .	128	45	15 968	19 565	Samfärdsel	48	52	37 722	6 846
Läderindustri	3	7	322	6 896	Andra näringsgrenar	7	7	146	103
Stenkols- och torvind.	11	10	29 002	1 269	Summa	**702**	**978**	**245 416**	**249 430**

[1] De avsedda arbetarna voro tunnbindare vid sillfiskerierna, vilka under de tider, då fisket ej pågår, äro sysselsatta inom träindustrien och därför, för undvikande av dubbelräkning, ej medtagits i slutsumman.

Antalet avtalsberörda arbetare har, såsom härav framgår, undergått en stark minskning inom bl. a. metall-, läder-, textil- och livsmedelsindustrierna, men däremot avsevärt ökats särskilt vid stenkolsgruvorna och inom samfärdseln. (Statistiek van Nederland, n:r 356.)

— Nykterhetsrörelsen —

Omläggning av statistiken över fylleriförseelserna Genom beslut den 8 december 1922 hade Kungl. Maj:t anbefallt socialstyrelsen att avgiva yttrande över ett inom justitiedepartementet upprättat förslag angående upphävande av den enligt kungl. kungörelse den 8 nov. 1918 stadgade skyldigheten för vissa myndigheter att avlämna uppgifter för alkoholstatistiska undersökningar.[1]

I en med anledning härav den 23 december 1922 till Konungen ingiven skrivelse har socialstyrelsen till en början erinrat om, huruvida den av styrelsen f. n. utarbetade statistiken på detta område, vilken avser fylleriförseelserna och vissa därmed i samband stående förhållanden, leder sitt ursprung från år 1917, för vilket år undersökningsresultaten föreligga i den av styrelsen utgivna publikationen »Undersökningar angående alkoholens sociala skadeverkningar». Sedermera har statistiken kvartalsvis sammanställts och publicerats i Sociala Meddelanden. Därjämte har i huvudsakliga delar i manuskript utarbetats en sammanfattande berättelse över fylleriförseelserna under åren 1918—1921, vilken jämväl redogör för respektive individers personliga och sociala förhållanden.

Jämte de av kontrollstyrelsen utarbetade redogörelserna för alkoholkonsumtionen utgöra dessa rapporter — om man bortser från de i rättsstatistiken ingående, mycket summariska och senast för år 1918 publicerade siffrorna rörande antalet för fylleri sakfällda — för närvarande den officiella statistikens enda bidrag till belysning av alkoholproblemet, vilket ju icke blott utgör en betydelsefull social fråga, utan därjämte representerar ett område, där massiakttagelser utgöra ett nödvändigt korrektiv gent emot den enskildes benägenhet att förallmänliga sina privata erfarenheter av alkoholbruket. Även om den under innevarande år verkställda förbudsomröstningen i någon mån åstadkommit en avspänning, är alkoholfrågan alltjämt i hög grad aktuell i vårt land. Socialstyrelsen har också med korta mellantider haft att avgiva yttranden i olika därmed sammanhängande spörsmål, och därvid har det för styrelsens ställningstagande ofta varit av synnerlig betydelse att hava tillgång till statistik rörande nykterhetsförhållandena. Den inom styrelsen förda fylleriförseelsestatistiken har varit och är alltjämt föremål för stor uppmärksamhet, ej mindre från de direkt intresserade nykterhetsnämnderna och systembolagen än även från allmänhetens och pressens sida.

Styrelsen vill dock icke undandölja, att viss kritik riktats mot statistiken och särskilt mot de primäruppgifter, på vilka den vilar. Denna kritik är dock knappast berättigad i fråga om själva antalsuppgifterna, vilka torde giva en så pålitlig bild av förekomsten å olika orter av fylleri å allmän plats, som är möjlig med hänsyn till lokalt växlande polispraxis i fråga om anhållande av berusade, ej heller beträffande uppgifterna om de anhållnas personliga och sociala förhållanden, vilka i regel synas vara pålitliga och noggranna. Den förenämnda jämförande bearbetningen för åren 1917—1921 visar jämväl så god överensstämmelse mellan uppgifterna om de anhållnas kön, ålder etc., att — som helhet betraktade — de fylleribestraffade, trots de häftiga växlingarna i de absoluta talen, framträda nästan som en konstant statistisk typ. Mindre noggranna äro av naturliga skäl upplysningarna om de berusningsmedel, som huvudsakligen föranlett ruset, men i fråga om dessa uppgifter föreligger dock inom våra tre största städer, vilka omfatta omkring hälften av fyllerifallen och där formerna för alkoholmissbruket givetvis äro mest invecklade och svårgenomskådliga, en fast rotad tradition, vilken i Stockholm går tillbaka till 1896 (ehuru avbruten för tiden 1912—16), i Göteborg till 1912 och i Malmö till 1914. Att polismyndigheterna i dessa städer sett sig föranlåtna att på eget initiativ upprätta en dylik orsaksstatistik vittnar bäst om dess betydelse såsom kriterium på gällande rusdrycksslagstiftnings nykterhetseffekt, och hänsyn härtill torde också berättiga ifrågavarande frågepunkters bibehållande, även om man varit fullt medveten om, att betydelsen härvid ej ligger på de absoluta talen, som aldrig kunna bliva fullt exakta, utan på de därpå beräknade relativa siffrorna, vilka böra kunna i stora drag tjäna som mätare

[1] Se Soc. Medd., årg. 1916, sid. 438, årg. 1917, sid. 1344.

på de olika berusningsmedlens betydelse och inträffade förskjutningar i nämnda avseende. Från de myndigheter och organisationer, vilka nykterhetspolitikens praktiska utformning och verkställande närmast åvilar, nämligen kontrollstyrelsen, nykterhetsnämnderna och systembolagen, har även ofta framhållits gagneligheten av de fingervisningar just dessa uppgifter giva, när det gäller att uppdaga och bekämpa orsakerna till tillfälliga och lokala försämringar i nykterhetstillståndet. Belysande härför är bl. a., att Stockholmssystemet i sina årliga förvaltningsberättelser plägat meddela på socialstyrelsens statistik grundade tabeller över de olika berusningsmedlens och berusningssättens betydelse i huvudstaden.

Då socialstyrelsen sålunda ansett sig böra hemställa om, att statistiken rörande fylleriförseelserna må fullföljas även under kommande år, har styrelsen emellertid också tagit under övervägande möjligheten att vidtaga vissa besparingar och förenklingar även på detta område. Närmast till hands skulle härvid ligga den utvägen att i stället för de särskilda formulär, som polis- och åklagarmyndigheterna nu måste ifylla, anlita det uppgiftsmaterial, som enligt rusdrycksförsäljningsförordningens 37 § skall från domstolarna tillhandahållas systembolagen. Detta material har emellertid befunnits för ändamålet otillräckligt, icke så mycket med hänsyn till dess mindre omfattning — uppgifterna avse endast för fylleri sakfällda, icke övriga anhållna — som fastmer på grund av uppgifternas väsentligt knapphändigare innehåll; särskilt graverande är frånvaron av upplysningar om berusningsmedel och åtkomstsätt. Då dessa upplysningar, om ock mycket bristfälliga, just torde vara de, som hava den största betydelsen för det praktiska nykterhetsarbetet, hade styrelsen icke ansett sig kunna f. n. förorda någon ändring i det hittills tillämpade sättet för införskaffande av alkoholstatistiskt primärmaterial, förr än genom särskild utredning konstaterats möjligheten och lämpligheten av sådan ändring i rusdrycksförsäljningsförordningen, att de där föreskrivna uppgifterna kunde fylla statistikens krav i nämnda avseende. Socialstyrelsen hemställde därför, att det måtte uppdragas åt styrelsen att i samråd med kontrollstyrelsen verkställa dylik utredning.

Kungl. Maj:t har emellertid den 30 dec. 1922 beslutat, att kungörelsen den 8 nov. 1918 skall upphöra att gälla vid årsskiftet, men att det i stället skall åligga kontrollstyrelsen att på grundval av de till systembolagen inkommande uppgifterna enligt 37 § rusdrycksförsäljningsförordningen utarbeta erforderlig statistik över fylleriförseelserna. Viss fortlöpande fylleristatistik kommer sålunda alltjämt att föreligga i vårt land.

Socialstyrelsens yttrande om starkölsförbudet. Genom beslut den 7 november 1922 hade Kungl. Maj:t anbefallt socialstyrelsen att avgiva utlåtande rörande kontrollstyrelsens den 17 oktober 1922 avgivna förslag till förordning angående tillverkning och beskattning av maltdrycker m. m. Med anledning härav har styrelsen, som icke velat yttra sig rörande de tekniska frågor om beräkningssätt, beskattningsformer och kontrollåtgärder m. m., vilka i detta sammanhang uppställa sig, i skrivelse till Konungen den 15 december anfört följande:

»Vad först beträffar spörsmålet om det nu rådande tillfälliga starkölsförbudets avlösande av permanent sådant förbud, finner styrelsen den förebragta utredningen och i övrigt kända förhållanden kraftigt tala mot återinförande av starkölet för allmän konsumtion. Tidigare erfarenheter om starkölets fördärvlighet för nykterhetstillståndet, de sannolikt betydande svårigheterna för en verksam individuell kontroll i fråga om ölkonsumtionen, frånvaron av ett mera allmänt framburet behov av starkölets återinförande samt nödvändigheten av att man för framtiden undviker att öppna möjligheter till en lyxkonsumtion, som troligen skulle komma att i avsevärd utsträckning utnyttjas, hänvisa enligt socialstyrelsens uppfattning på den föreslagna lösningen såsom den från sociala synpunkter lämpligaste. Invändningarna att rusdrycksförsäljningsförordningen skulle komma att upphävas i fråga om starköl, innan densamma i detta avseende ens hunnit komma till tillämpning, samt att det icke vore följdriktigt att tillåta import och försäljning av långt alkoholstarkare drycker, men lägga starkölet under import- och försäljningsförbud, kunna icke med hänsyn till ovanberörda betänkligheter tillerkännas någon större betydelse.

I fråga om maltdryckerna av andra klassen är det förvisso önskvärt, att det kan tillverkas en god och hållbar måltidsdryck, som praktiskt taget icke kan missbrukas såsom berusningsmedel. Därest det vid en omprövning skulle visa sig att, såsom man från bryggerisakkunnigt håll angivit, bestämda kvalitetsföreträden kunna ernås genom en obetydligt större höjning av alkoholhalten än den, vid vilken kontrollstyrelsen stannat, så synes man med hänsyn till hittills förebragt utredning icke hava skäl att från nykterhetssynpunkt ställa sig avvisande däremot.»

I detta ärendes slutliga handläggning hava förutom styrelsens chef, generaldirektör Huss, deltagit byråcheferna Molin och Järte, tf. byråchefen Nyström samt styrelsens expert för alkoholistvårdsärenden, professor Kinberg. Herrar Järte och Kinberg hava avgivit följande särskilda yttrande:

»Det kan uppenbarligen icke vara tal om att återinföra den från hämmande skrankor fria ölhantering, som tidigare, till betydande men för nykterhetstillståndet, fått utövas här i landet. Härtill vilja vi ingalunda lämna vår medverkan. Men å andra sidan synes oss steget härifrån till fullständigt starkölsförbud vara alltför långt. Det kan icke vara rimligt att begagna det tillfälliga förbud för starkölstillverkning, vilket utfärdades under kristiden på grund av då rådande svårigheter för vårt folks livsmedelsförsörjning, som utgångspunkt för en så radikal åtgärd. Det egendomliga förhållandet skulle då inträffa, att man i Sverige, med låt vara begränsad, men enligt vår uppfattning fullt tillräcklig tillgång på spritdrycker, skulle äga starkölsförbud, medan man t. ex. i förbudslandet Norge har okontrollerad tillgång till en mycket starkare maltdryck än det pilsnerdricka av ny typ, som vi, i likhet med socialstyrelsens majoritet, tillstyrka. Det förefaller också ur allmän nykterhetspolitisk synpunkt skäligen inkonsekvent att hos oss förbjuda import av utländskt starköl, medan man kan erhålla utländska spritdrycker. Lagstiftaren hade icke heller ursprungligen tänkt sig några andra restriktioner beträffande starkölet än dess förläggande under det individuella kontrollsystemet, vilket är förutsatt i 1917 års rusdrycksförsäljningsförordning. Härigenom torde ölmissbruket kunna effektivt stävjas. Samma syfte skulle man även nå genom att, *medelst ökning av tillverkningsskatten, avsevärt höja priset på starkölet*, vilket under nuvarande statsfinansiella läge också torde bliva en synnerligen välkommen skattekälla.»

Rapporter från yrkesinspektörerna angående svårare olycksfall i arbete.

1. Under arbete i en tändsticksfabrik var Å. sysselsatt med att bära travar, innehållande satsade tändstickor från komplettmaskinen, till ett skåp 4 meter därifrån, varvid stickorna självantändes. Å:s kläder fattade då eld, varefter han kastade traven ifrån sig och sprang ut på gården, där en person släckte elden medelst en brandfilt. Å. hann dock bliva så illa bränd, att han avled å lasarettet några dagar senare. Fabriksledningen har vidtagit åtgärder för att tändstickstravarna icke skola behöva bäras från maskinen.

Tilläggas må, att antändning med åtföljande brännskador å arbetarna synnerligen ofta förekomma vid tändsticksfabrikerna inom distriktet, ehuru i allmänhet med mindre ödesdiger påföljd. Något effektivt medel till förhindrande av dylik självantändning har tyvärr icke kunnat utfinnas.

2. Vid en hudlimfabrik omkommo tre arbetare, sannolikt till följd av förgiftning genom svavelvätegas.

Den del av fabriken (hudlimavdelningen), där olyckan inträffade, består av tvenne lokaler, tvättrummet och bassängrummet. Bassängerna, som rymma c:a 15 kbm., sträcka sig ned i en källaravdelning, där vätskeavtappning sker genom ett vid varje bassängs botten befintligt avtappningshål av 6 cm. diameter. Från källargolvet, vilket har dåligt fall, rinner avloppsvattnet till en brunn, där det blandas med vatten från en bäck, som i rör framledes under källargolvet. Sedan avföres spillvattnet till den flytande ån. Nedgången till källaren är från tvättrummet. Avståndet härifrån till den bassäng, där olyckan skedde, är 33 meter. Passagen i källaren mellan bassängerna är endast 1 meter bred och så låg, att en person ej kan gå rak. Källaren är mörk — endast några mindre öppningar i tvättrummet.

För framställning av lim ur limläder har detta senare först nedlagts i de murade bassängerna för behandling med kalk. I källarvåningen har efter viss tid lutavtappning skett. Intet annat arbete än detta har förekommit i källaren. Under samtliga de år, arbetet fortgått enligt nu nämnda metod, har det icke förmärkts någon för arbetarna skadlig gasutveckling. Emellertid

ändrades för omkring fem år sedan limberedningsmetoden, varvid kalkning i bassängerna uteslöts. De flesta bassängerna övertäcktes med plank, och bottenventilerna öppnades. Bassängrummet användes i stället för upplag av limläder. Härunder har avfallsslam och dylikt nedrunnit i bassängerna och så småningom tilltäppt deras avlopp, så att bassängerna delvis fyllts. I år skulle emellertid den gamla metoden med kalkning i bassänger återupptagas och alltså bassängerna rengöras.

Flera bassänger voro redan i ordning, då arbetaren E. en dag skulle rensa en återstående bassängs tilltäppta avlopp. Han hade flera gånger varit nere för utförande av detta arbete, men då han sista gången dröjde väl länge, gingo tvenne andra arbetare efter c:a 1/2 timme ned för att undersöka, varför E. ej kom upp. När vid frukostrasten omkring 1/2 timme därefter ingen av dessa arbetare syntes till, började de övriga misstänka, att någon olycka inträffat. De underrättade fabriksingenjören, som omedelbart igångsatte räddningsförsök. Han och några arbetare försedda med lykta och rep gingo ned i källaren. De anträffade E. liggande i närheten av utgången och de båda övriga arbetarna litet längre bort. Upplivningsförsök gjordes omedelbart och läkare eftersändes. Läkaren konstaterade, att E. och den ene av de övriga voro döda. Den tredje arbetaren fördes i medvetslöst tillstånd till närmaste lasarett, där han följande dag avled.

Strax efter olyckan gjordes undersökning av luften i källaren. Därvid konstaterades, att luften innehöll så stor mängd svavelväte, att den var livsfarlig att inandas. Dödsorsaken torde därför med all sannolikhet ha varit svavelväteförgiftning.

Under normal drift bildas vid här ifrågavarande fabrikation alltid svavelväte, dock i så ringa mängd, att arbetsledningen eller arbetarna icke haft någon olägenhet härav, vare sig i bassängrummet eller i källaren vid bassängernas tömmande. Sedan nu bassängerna i fem år stått oanvända, hade från det över dem upplagda, våta limlädret nedrunnit orent vatten och slam. Bassängernas avlopp hade så slammats igen, och en tjockflytande vätska hade samlats där. Vid denna vätskas jäsning hade svavelväte bildats.

I anledning av olycksfallet har nu inrättats ventilation samt belysning av källarvåningen, varjämte anordnats så, att källaren kan spolas med vatten.

3. Gruvbyggaren R. var jämte en kamrat på uppfärd å tunna, uppfordrad medelst lufthaspel, från botten av en c:a 40 meter djup sänkning, driven från 300-metersnivån till fortsättning mot djupet av ett schakt i ett malmfält. Då tunnan nått c:a 35 meter ovan sänkningens botten, brast linan, varvid R., som stått på kanten av tunnan, hoppade ned i densamma under dess fall mot djupet, under det att kamraten, som jämväl stått på tunnans kant, hoppade ut i sänkningen i avsikt att nå stegvägen. Båda föllo till sänkningens botten, som var vattenfylld till c:a 6 dm:s höjd. R. påträffades strax efter olyckan livlös i den vattenfyllda tunnan, under det att kamraten undkom fallet med några jämförelsevis obetydliga kontusioner.

Vid dagen efter olycksfallet anställt polisförhör tillvaratog landsfiskalen brottstycket av linan i fråga, som bergmästaren på rekvisition sedermera satts i tillfälle granska. Vid denna granskning befanns, att linan, som var av Blombacka tillverkning och utgjordes av en 72-trådig järntrådslina av 18 mm:s diameter och en tråddiameter av 1·2 mm. samt med hampinlägg, vid brottstället varit omlindad med elektrisk ledningstråd (av koppar), från vilken isoleringen blivit avnött. Linan, som i övrigt var utan avsevärda felaktigheter, var vid brottstället sönderfrätt på grund av den elektrokemiska process, som uppstått genom kopparns kontakt med järnet i förening med det något syrliga gruvvattnet.

Vid besök av bergmästaren utröntes, att spelstyraren från sin plats vid haspeln ej kunnat överblicka tunnans läge vid platsen för dess avlastning å 300-metersnivån och av denna anledning hade angivna märke å linan.

Med anledning av det inträffade olycksfallet och till förekommande av att märke av för linan skadlig beskaffenhet skulle framdeles anbringas å densamma i angivna syfte, bestämdes, att märkessättning å linan ej vidare skulle få förekomma, utan skulle i stället tunnans läge utvisas för spelstyraren medelst visaranordning, anbragt invid haspeln och stående i förbindelse med dess trumaxel.

Sveriges offentliga arbetsförmedling.

December månad år 1922.

Under hänvisning till de efterföljande tabeller, som närmare redogöra för den offentliga arbetsförmedlingen i olika delar av landet, lämnas här en sammanfattande framställning av dess viktigaste resultat under december månad.

Översikt av verksamheten under *december* månad 1922.[1]

	Manliga avdeln.			*Kvinnliga avdeln.*			*Tillsammans*		
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
Stockholms stad	5 626	1 530	1 452	2 756	2 618	2 205	**8 382**	**4 148**	**3 657**
Stockholms län	3 069	664	650	351	314	211	**3 420**	**978**	**861**
Uppsala stad och län	809	165	159	102	123	108	**911**	**288**	**267**
Södermanlands län	1 611	137	112	172	148	99	**1 783**	**285**	**211**
Östergötlands län	1 689	331	316	319	248	174	**2 008**	**579**	**490**
Norrköping	838	103	103	112	105	84	**950**	**208**	**187**
Jönköpings län	939	99	96	83	62	43	**1 022**	**161**	**139**
Kronobergs län	549	67	67	103	36	24	**652**	**103**	**91**
Norra Kalmar län	231	52	52	37	36	27	**268**	**88**	**79**
Södra Kalmar län	768	139	136	96	79	62	**864**	**218**	**198**
Gottlands län	239	12	11	17	29	7	**256**	**41**	**18**
Blekinge län	543	122	108	127	113	67	**670**	**235**	**175**
Kristianstads län	762	200	193	222	209	127	**984**	**409**	**320**
Malmöhus län: Malmö	2 269	200	200	814	635	490	**3 083**	**835**	**690**
Malmöhus län: Lund	357	64	64	76	51	37	**433**	**115**	**101**
Malmöhus län: Landskrona	708	78	78	21	26	13	**729**	**104**	**91**
Malmöhus län: Hälsingborg	897	97	95	187	118	105	**1 084**	**215**	**200**
Malmöhus län: Ystad	278	29	25	84	45	36	**362**	**74**	**61**
Malmöhus län: Trälleborg	366	101	101	23	19	19	**389**	**120**	**120**
Malmöhus län: Eslöv	158	64	54	26	33	21	**184**	**97**	**75**
Malmöhus län: Skurup	35	28	25	15	15	10	**50**	**43**	**35**
Malmöhus län: Hvellinge	50	15	15	7	11	7	**57**	**26**	**22**
Hallands län	400	52	48	46	55	28	**446**	**107**	**76**
Göteb. o. Bohus län	1 341	239	233	75	62	34	**1 416**	**301**	**267**
Göteborg	3 973	1 150	1 111	754	941	671	**4 727**	**2 091**	**1 782**
Älvsborgs län	554	111	103	45	67	23	**599**	**178**	**126**
Skaraborgs län	571	215	187	272	281	170	**843**	**496**	**357**
Värmlands län	2 292	475	459	127	131	105	**2 419**	**606**	**564**
Örebro län	1 268	219	201	188	216	150	**1 456**	**435**	**351**
Västmanlands län	2 121	111	105	157	126	95	**2 278**	**237**	**200**
Kopparbergs län	2 425	102	102	156	115	97	**2 581**	**217**	**199**
Gävle stad och län	864	238	238	126	116	105	**990**	**354**	**343**
Västernorrlands län	573	95	95	30	17	17	**603**	**112**	**112**
Jämtlands län	218	48	42	109	111	94	**327**	**159**	**136**
Västerbottens län	187	55	52	97	78	64	**284**	**133**	**116**
Norrbottens län	533	123	120	99	82	64	**632**	**205**	**184**
Tillsammans, dec. 1922	**40 111**	**7 530**	**7 208**	**8 031**	**7 471**	**5 693**	**48 142**	**15 001**	**12 901**
» nov. 1922	*38 929*	*9 710*	*9 230*	*12 309*	*9 333*	*6 925*	*51 238*	*19 043*	*16 155*
» dec. 1921	74 255	9 961	9 623	7 592	7 344	5 191	81 847	17 305	14 814
» » 1920	14 365	5 660	5 029	6 947	8 285	5 234	21 312	13 945	10 263
» » 1919	10 879	6 580	5 489	5 616	8 395	4 691	16 495	14 975	10 180

[1] I den uti häft. 1 A införda tabellen för november månad hava siffrorna för Hallands och efterföljande län kommit att förskjutas en rad för högt upp. Den sista sifferraden ovanför slutsummorna, vilken fått rubriken Norrbottens län, avser rätteligen den nytillkomna anstalten i Hvellinge.

Översikt av verksamheten för huvudgrupper av arbete.

Yrkesgrupper	Arbetssökande personer	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar per 100 led. pl.			Tillsatta platser per 100 lediga		
					dec. 1922	nov. 1922	dec. 1921	dec. 1922	nov. 1922	dec. 1921
Manliga avdelningen										
Jordbruk och skogshushållning . .	3 568	3 923	1 081	920	363	243	507	85	88	93
Industri och hantverk	19 886	21 156	1 055	996	2 005	1104	1196	94	95	98
Sjöfart och fiske	3 495	3 639	943	925	386	369	—	98	98	—
Handel och samfärdsel	3 082	3 295	649	616	508	473	655	95	96	93
Husligt arbete	4	5	1	1	.	.	.	.	.	.
Annat arbete	7 305	8 093	3 801	3 750	213	203	445	99	99	98
Summa	**37 340**	**40 111**	**7 530**	**7 208**	**533**	**401**	**745**	**96**	**95**	**97**
Kvinnliga avdelningen										
Jordbruk och skogshushållning . .	404	429	640	268	67	73	56	42	48	36
Industri och hantverk	564	702	265	185	265	247	422	70	75	61
Sjöfart och fiske	110	142	54	47	.	.	—	.	.	—
Handel och samfärdsel	1 099	1 291	889	661	145	222	160	74	79	71
Husligt arbete	3 678	5 356	5 619	4 529	95	121	83	81	79	75
Annat arbete	101	111	4	3	.	.	.	.	.	.
Summa	**5 956**	**8 031**	**7 471**	**5 693**	**107**	**132**	**103**	**76**	**74**	**71**
Tillsammans										
Jordbruk och skogshushållning . .	3 972	4 352	1 721	1 188	253	184	362	69	74	75
Jordbruk	3 326	3 673	1 553	1 036	237	174	344	67	74	68
Skogshushållning	646	679	168	152	404	435	431	90	85	100
Industri och hantverk	20 450	21 858	1 320	1 181	1 656	945	1136	89	92	95
Gruvdrift och malmförädling . . .	2 988	3 017	45	45	.	.	.	.	.	.
Jord-, sten- och glasindustri . . .	1 427	1 520	84	84	.	964	1859	.	97	100
Metall- och maskinindustri . . .	7 716	8 191	179	162	4 576	2778	9179	91	90	90
Trävaruindustri	1 028	1 097	50	43	.	.	1553	.	.	98
Byggnadsverksamhet	3 359	3 611	384	363	940	364	354	95	97	98
Läder-, hår- och gummiindustri . .	161	185	23	19	.	.	.	.	.	.
Textilindustri	163	187	16	9	.	.	.	.	.	.
Beklädnadsindustri	372	456	108	82	421	358	829	76	80	64
Närings- och njutningsmedelsindustri	642	857	306	277	280	278	404	91	89	88
Kemisk-teknisk o. belysningsindustri	419	449	15	8	.	.	.	.	.	.
Trämasse- och pappersindustri . .	219	222	46	35	.	.	.	.	.	.
Grafisk industri	340	345	16	11	.	.	.	.	.	.
Ej särskilt specificerade	1 616	1 722	48	43	.	.	.	.	.	.
Sjöfart och fiske	3 605	3 781	997	972	379	363	—	97	97	—
Handel och samfärdsel	4 181	4 586	1 538	1 277	298	332	467	83	86	85
Kontors-, bank- o. d. personal . .	531	556	95	84	.	.	.	.	.	.
Butiks- och magasinspersonal . . .	1 024	1 072	295	241	363	536	585	82	91	89
Hotell- och restaurangpersonal . .	697	871	520	408	168	213	213	78	81	70
Transportarbetare	1 780	1 924	494	428	389	331	611	87	91	85
Allmän eller litterär verksamhet .	112	127	72	56	.	253	.	.	69	.
Ej särskilt specificerade	37	36	62	60	.	.	.	.	.	.
Husligt arbete	3 682	5 361	5 620	4 530	95	121	83	81	79	75
Annat arbete	7 406	8 204	3 805	3 753	216	208	446	99	99	98
Summa	**43 296**	**48 142**	**15 001**	**12 901**	**321**	**269**	**473**	**86**	**85**	**86**

Utanför resp. länsförmedlingsanstalters rapporteringsområden tillsattes under månaden 724 platser, varav 557 manliga och 167 kvinnliga; motsvarande tal under samma månad föregående år voro resp. 619, 454 och 165 samt under nästlidna månad resp. 2 059, 1 698 och 361.

	Arbetsförmedlingsanstalter	Jordbruk m. m.			Skogshushållning			Gruvdrift o. malmförädling			Jord-, sten- o. glasindustri			Metall- o. maskinindustri		
		Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L.p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L.p.	T.p.
	Manliga avdelningen	**3 244**	**913**	**768**	**679**	**168**	**152**	**3 013**	**45**	**45**	**1519**	**83**	**83**	**8 129**	**165**	**153**
1	Stockholms stad	70	—	—	2	—	—	—	—	—	21	—	—	1 385	29	25
2	Stockholms län	646	159	152	70	39	32	228	—	—	27	29	29	761	54	54
3	Uppsala stad och län	185	30	25	6	4	4	—	—	—	22	3	3	87	—	—
4	Södermanlands län	95	40	28	22	4	4	2	—	—	3	—	—	815	4	4
5	Östergötlands län	279	57	47	12	13	10	39	20	20	31	—	—	437	16	16
6	Norrköping	57	12	12	—	—	—	—	—	—	2	—	—	158	1	1
7	Jönköpings län	52	20	17	16	2	2	18	—	—	8	—	—	305	—	—
8	Kronobergs län	15	4	4	—	—	—	—	—	—	50	1	1	37	1	1
9	Kalmar län	65	17	14	23	14	14	1	2	2	126	—	—	161	—	—
10	Gottlands län	12	5	4	—	—	—	—	—	—	55	—	—	23	—	—
11	Blekinge län	55	18	9	—	17	17	—	—	—	102	1	1	39	—	—
12	Kristianstads län	294	77	71	15	8	8	31	—	—	50	1	1	59	3	2
13	Malmöhus län: Malmö	60	7	7	—	—	—	—	—	—	16	1	1	468	8	8
14	Hälsingborg	100	15	13	—	—	—	7	—	—	7	—	—	94	1	1
15	Övriga anstalter	281	97	81	—	2	2	—	—	—	10	—	—	454	1	1
16	Hallands län	42	17	13	—	—	—	1	—	—	37	—	—	38	—	—
17	Göteborgs och Bohus län	45	37	32	2	—	—	—	—	—	672	20	20	62	1	1
18	Göteborgs stad	61	29	27	1	—	—	1	—	—	26	—	—	1 124	31	24
19	Älvsborgs län	17	8	2	—	2	—	9	—	—	92	1	1	22	1	1
20	Skaraborgs län	265	106	78	20	2	2	—	—	—	32	26	26	72	1	1
21	Värmlands län	37	10	10	106	9	8	720	—	—	38	—	—	300	—	—
22	Örebro län	193	76	60	41	14	14	384	—	—	4	—	—	164	2	2
23	Västmanlands län	132	41	35	7	3	3	821	—	—	5	—	—	485	3	3
24	Kopparbergs län	37	3	3	216	19	19	631	—	—	68	—	—	486	6	6
25	Gävle stad och län	30	5	5	11	1	1	120	23	23	7	—	—	65	—	—
26	Västernorrlands län	18	—	—	17	—	—	—	—	—	5	—	—	20	1	1
27	Jämtlands län	10	3	2	50	9	6	—	—	—	—	—	—	1	—	—
28	Västerbottens län	45	20	17	25	6	6	—	—	—	—	—	—	5	1	1
29	Norrbottens län	46	—	—	17	—	—	—	—	—	3	—	—	2	—	—
	Kvinnliga avdelningen	**429**	**610**	**268**	—	—	—	**4**	—	—	**1**	**1**	**1**	**62**	**14**	**9**
1	Stockholms stad	9	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	45	14	9
2	Stockholms län	49	51	33	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
3	Uppsala stad och län	10	9	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
4	Södermanlands län	21	31	15	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
5	Östergötlands län	24	36	18	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
6	Norrköping	6	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
7	Jönköpings län	11	13	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—
8	Kronobergs län	1	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
9	Kalmar län	10	21	11	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
10	Gottlands län	1	13	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
11	Blekinge län	13	34	14	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
12	Kristianstads län	33	59	23	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
13	Malmöhus län: Malmö	14	34	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7	—	—
14	Hälsingborg	11	4	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
15	Övriga anstalter	27	45	16	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
16	Hallands län	6	20	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
17	Göteborgs och Bohus län	24	11	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
18	Göteborgs stad	5	14	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	9	—	—
19	Älvsborgs län	1	11	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
20	Skaraborgs län	26	70	14	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
21	Värmlands län	22	22	14	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
22	Örebro län	46	75	40	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
23	Västmanlands län	26	29	18	—	—	—	4	—	—	—	—	—	—	—	—
24	Kopparbergs län	7	9	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
25	Gävle stad och län	6	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
26	Västernorrlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
27	Jämtlands län	4	9	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
28	Västerbottens län	14	12	11	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
29	Norrbottens län	2	3	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Trävaru-industri			Byggnads-verksamhet			Läder-, hår- o. gummi-industri			Textil-industri			Beklädnads-industri			Närings- o. njut-ningsmedels-industri			Kem.-tekn. o. belysnings-industri			
Ans.	L.p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L.p	T.p.	Ans.	L. p.	T.p.	Ans.	L.p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L.p.	T.p.	
1 097	**50**	**43**	**3 611**	**384**	**363**	**169**	**17**	**14**	**151**	**1**	**1**	**222**	**12**	**10**	**707**	**235**	**232**	**349**	**2**	**2**	
79	8	5	607	127	123	16	9	6	5	—	—	47	3	1	315	219	219	15	2	2	1
62	3	3	297	16	16	18	2	2	19	—	—	18	2	2	16	1	1	3	—	—	2
18	2	1	40	—	—	1	1	1	—	—	—	4	2	2	18	—	—	—	—	—	3
49	2	2	73	6	6	1	—	—	3	—	—	—	—	—	4	2	2	5	—	—	4
123	1	1	291	15	15	6	—	—	9	—	—	3	—	—	19	—	—	8	—	—	5
38	—	—	151	1	1	2	—	—	42	—	—	4	1	1	10	—	—	2	—	—	6
54	1	1	128	2	2	7	1	1	2	—	—	3	—	—	6	—	—	40	—	—	7
20	—	—	27	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	6	—	—	124	—	—	8
35	10	10	87	10	10	1	—	—	5	—	—	5	—	—	6	—	—	28	—	—	9
—	—	—	44	—	—	4	—	—	—	—	—	—	—	—	18	—	—	—	—	—	10
3	—	—	71	6	6	5	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	1	—	—	11
24	—	—	41	1	1	4	—	—	2	1	1	3	—	—	11	4	4	—	—	—	12
50	5	5	367	35	35	23	3	3	10	—	—	42	1	1	43	—	—	86	—	—	13
6	—	—	104	1	1	27	—	—	3	—	—	9	1	1	11	—	—	8	—	—	14
33	2	1	179	17	17	33	—	—	7	—	—	16	—	—	115	1	1	3	—	—	15
11	—	—	48	4	4	4	—	—	20	—	—	4	—	—	4	—	—	—	—	—	16
26	—	—	70	—	—	—	—	—	3	—	—	2	1	1	3	—	—	12	—	—	17
80	12	10	165	28	26	4	—	—	13	—	—	34	1	1	36	3	1	7	—	—	18
1	—	—	49	3	3	—	—	—	6	—	—	2	—	—	2	—	—	1	—	—	19
5	—	—	44	19	19	7	1	1	—	—	—	1	—	—	10	1	1	5	—	—	20
46	—	—	54	30	15	4	—	—	1	—	—	—	—	—	9	—	—	—	—	—	21
15	4	4	74	3	3	—	—	—	—	—	—	20	—	—	4	2	1	—	—	—	22
47	—	—	152	—	—	1	—	—	1	—	—	1	—	—	19	—	—	1	—	—	23
100	—	—	91	3	3	—	—	—	—	—	—	1	—	—	2	1	1	—	—	—	24
39	—	—	84	11	11	1	—	—	—	—	—	1	—	—	4	—	—	—	—	—	25
42	—	—	25	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	—	—	—	—	—	26
1	—	—	91	18	18	—	—	—	—	—	—	1	—	—	2	1	1	—	—	—	27
9	—	—	22	3	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	28
81	—	—	135	25	25	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	—	—	—	—	—	29
—	—	—	—	—	—	**16**	**6**	**5**	**36**	**15**	**8**	**233**	**96**	**72**	**150**	**71**	**45**	**100**	**13**	**6**	
—	—	—	—	—	—	1	5	5	8	—	—	147	54	45	61	33	21	20	11	6	1
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7	7	3	2	1	1	—	—	—	2
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	4
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	1	1	13	5	3	—	—	—	5
—	—	—	—	—	—	1	—	—	11	—	—	2	—	—	1	—	—	—	1	—	6
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	71	—	—	8
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	9
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	11
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	11	8	—	1	—	—	—	—	12
—	—	—	—	—	—	2	—	—	6	1	1	43	11	9	32	6	4	7	—	—	13
—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	10	—	—	1	—	—	1	—	—	14
—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	4	2	2	1	2	2	—	—	—	15
—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	16
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	17
—	—	—	—	—	—	10	1	—	9	9	4	13	7	2	19	11	8	—	1	—	18
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	1	1	—	—	—	—	19
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	1	10	8	6	—	—	—	20
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	21
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	22
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	1	—	—	—	—	23
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	24
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2	—	—	—	1	—	—	—	—	—	25
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	26
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	27
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	1	1	—	—	—	—	—	—	28
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	29

	Arbetsförmedlings-anstalter	Trämasse- o. pappersindustri			Grafisk industri			Industri o. hantverk, ej specific.			Sjöfart och fiske			Kontors-, bank- o. d. personal		
		Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.
	Manliga avdelningen	**172**	**8**	**4**	**325**	**16**	**11**	**1692**	**37**	**35**	**3689**	**943**	**925**	**425**	**73**	**68**
1	Stockholms stad	25	2	—	168	11	6	314	7	5	430	143	135	237	46	43
2	Stockholms län	3	1	1	14	—	—	130	1	1	49	1	1	26	1	1
3	Uppsala stad och län . .	—	—	—	1	—	—	21	—	—	—	—	—	—	—	—
4	Södermanlands län . . .	2	—	—	9	—	—	116	3	3	52	6	6	3	—	—
5	Östergötlands län . . .	2	—	—	12	—	—	62	3	3	14	—	—	13	1	1
6	Norrköping	7	—	—	19	—	—	14	—	—	120	59	59	3	—	—
7	Jönköpings län	4	—	—	2	1	1	41	3	3	3	—	—	8	—	—
8	Kronobergs län	5	2	2	—	—	—	15	—	—	—	—	—	—	—	—
9	Kalmar län	13	—	—	3	—	—	45	—	—	161	47	47	3	—	—
10	Gottlands län	—	—	—	—	—	—	16	—	—	9	6	6	—	—	—
11	Blekinge län	—	—	—	—	—	—	21	—	—	51	11	11	3	—	—
12	Kristianstads län . . .	—	—	—	—	—	—	19	1	1	19	—	—	1	—	—
13	Malmöhus län: Malmö .	1	—	—	27	—	—	138	1	1	179	35	35	37	4	4
14	Hälsingborg . .	—	—	—	6	—	—	12	1	1	332	59	59	1	—	—
15	Övriga anstalter	—	—	—	7	—	—	55	—	—	178	15	15	5	—	—
16	Hallands län	19	—	—	1	—	—	4	—	—	110	—	—	1	—	—
17	Göteborgs och Bohus län	61	—	—	2	—	—	17	—	—	66	8	7	2	7	7
18	Göteborgs stad	13	3	1	30	4	4	61	2	2	1471	460	451	52	10	8
19	Älvsborgs län	—	—	—	—	—	—	20	8	8	—	—	—	1	—	—
20	Skaraborgs län	—	—	—	2	—	—	4	—	—	2	—	—	6	3	3
21	Värmlands län	—	—	—	1	—	—	265	—	—	2	—	—	—	—	—
22	Örebro län	1	—	—	—	—	—	24	—	—	7	—	—	1	—	—
23	Västmanlands län . . .	3	—	—	7	—	—	170	—	—	5	—	—	9	—	—
24	Kopparbergs län	3	—	—	4	—	—	59	1	1	—	—	—	8	1	1
25	Gävle stad och län . . .	2	—	—	5	—	—	39	5	5	133	66	66	—	—	—
26	Västernorrlands län . .	8	—	—	3	—	—	1	—	—	220	26	26	—	—	—
27	Jämtlands län	—	—	—	1	—	—	2	—	—	4	1	1	2	—	—
28	Västerbottens län . . .	—	—	—	—	—	—	3	1	1	—	—	—	2	—	—
29	Norrbottens län	—	—	—	1	—	—	4	—	—	22	—	—	1	—	—
	Kvinnliga avdelningen	**50**	**38**	**31**	**20**	**—**	**—**	**30**	**11**	**8**	**142**	**54**	**47**	**131**	**22**	**16**
1	Stockholms stad	37	31	24	14	—	—	—	—	—	70	26	23	55	13	9
2	Stockholms län	—	—	—	—	—	—	4	—	—	—	—	—	2	—	—
3	Uppsala stad och län . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
4	Södermanlands län . .	—	—	—	—	—	—	5	—	—	3	2	2	—	—	—
5	Östergötlands län . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2	2
6	Norrköping	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
7	Jönköpings län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
8	Kronobergs län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
9	Kalmar län	4	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—
10	Gottlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
11	Blekinge län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—
12	Kristianstads län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
13	Malmöhus län: Malmö .	1	5	5	5	—	—	17	11	8	2	3	3	58	4	4
14	Hälsingborg . .	1	—	—	—	—	—	2	—	—	5	3	3	1	—	—
15	Övriga anstalter	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
16	Hallands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
17	Göteborgs och Bohus län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—
18	Göteborgs stad	6	2	2	—	—	—	—	—	—	56	14	10	7	3	1
19	Älvsborgs län	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—
20	Skaraborgs län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
21	Värmlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—
22	Örebro län	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
23	Västmanlands län . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
24	Kopparbergs län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—
25	Gävle stad och län . . .	—	—	—	—	—	—	1	—	—	4	4	4	—	—	—
26	Västernorrlands län . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	1	—	—	—
27	Jämtlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
28	Västerbottens län . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
29	Norrbottens län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—

Butiks- o. magasins-personal			Hotell- o. restaurang-personal			Transport-arbetare			Allmän el. litterär verksamhet			Handel och samfärdsel, ej specific.			Husligt arbete			Annat arbete			
Ans.	L. p.	T.p.	Ans.	L. p.	T.p.	Ans.	L.p.	T. p.	Ans.	L.p.	T.p.	Ans.	L.p.	T.p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	
833	**110**	**102**	**125**	**19**	**19**	**1 837**	**385**	**368**	**40**	**5**	**4**	**35**	**57**	**55**	**5**	**1**	**1**	**8 093**	**3 801**	**3 750**	
405	82	76	39	6	6	549	152	146	25	2	1	5	16	16	4	—	—	863	666	637	1
55	3	3	7	2	2	81	5	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	539	345	345	2
15	2	2	—	—	—	37	4	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	354	117	117	3
30	—	—	—	—	—	33	2	2	—	—	—	—	—	—	1	—	—	293	68	55	4
11	—	—	4	1	1	76	15	13	1	—	—	—	—	—	—	—	—	237	189	189	5
11	1	1	2	—	—	42	8	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	154	20	20	6
5	—	—	1	—	—	24	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	212	69	69	7
1	—	—	—	—	—	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	241	59	59	8
1	—	—	4	—	—	47	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	179	90	90	9
1	—	—	—	—	—	29	—	—	4	—	—	—	—	—	—	—	—	24	1	1	10
2	3	3	2	—	—	16	14	14	—	—	—	—	—	—	—	—	—	169	52	47	11
8	—	—	2	—	—	16	3	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	163	101	101	12
104	2	2	34	1	1	197	20	20	—	—	—	14	—	—	—	—	—	373	77	77	13
13	—	—	3	—	—	29	5	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	125	14	14	14
14	3	3	1	—	—	42	29	29	—	—	—	4	4	4	—	—	—	515	208	208	15
9	—	—	—	—	—	13	3	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	34	28	28	16
2	—	—	1	—	—	33	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	260	165	165	17
87	12	10	11	2	2	189	97	90	8	3	3	10	37	35	—	1	1	489	415	415	18
1	—	—	—	—	—	10	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	321	87	87	19
4	2	2	2	1	1	10	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	80	52	52	20
3	—	—	—	—	—	88	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	516	426	426	21
6	—	—	—	—	—	25	3	3	1	—	—	—	—	—	—	—	—	304	115	114	22
12	—	—	—	—	—	42	5	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	201	59	59	23
14	—	—	5	2	2	19	5	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	681	61	61	24
9	—	—	2	—	—	105	6	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	207	121	121	25
3	—	—	2	1	1	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	195	67	67	26
1	—	—	2	2	2	9	3	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	40	11	11	27
3	—	—	1	1	1	10	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	61	21	21	28
3	—	—	—	—	—	51	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	163	97	94	29
239	**185**	**139**	**746**	**501**	**389**	**87**	**109**	**60**	**87**	**67**	**52**	**1**	**5**	**5**	**5 356**	**5 619**	**4 529**	**111**	**4**	**3**	
74	75	54	380	217	168	29	40	21	51	32	29	—	5	5	1713	2 058	1 783	41	4	3	1
6	2	2	27	26	23	—	—	—	2	1	1	—	—	—	251	226	148	1	—	—	2
1	2	2	3	4	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	88	108	96	—	—	—	3
2	3	2	4	7	5	—	—	—	1	—	—	—	—	—	136	104	75	—	—	—	4
9	4	3	6	8	6	11	1	1	2	6	6	—	—	—	248	185	134	2	—	—	5
1	—	—	7	4	4	—	—	—	3	1	1	—	—	—	75	97	78	5	—	—	6
—	—	—	5	4	3	—	1	1	—	1	1	—	—	—	62	43	33	4	—	—	7
—	—	—	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	29	33	22	—	—	—	8
—	—	—	8	9	8	—	—	—	1	1	1	—	—	—	106	84	69	2	—	—	9
—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	15	16	6	—	—	—	10
1	—	—	1	2	1	—	—	—	—	—	—	1	—	—	109	76	51	1	—	—	11
5	—	—	28	16	12	4	2	2	—	1	1	—	—	—	150	119	81	—	—	—	12
90	50	43	54	37	25	28	32	16	7	1	1	—	—	—	441	440	370	—	—	—	13
—	2	2	18	9	7	—	2	—	1	—	—	—	—	—	129	98	92	5	—	—	14
—	2	2	10	6	6	4	9	4	1	—	—	—	—	—	201	134	111	3	—	—	15
—	—	—	2	2	1	—	—	—	—	2	1	—	—	—	35	30	21	1	—	—	16
1	1	1	5	7	3	—	—	—	5	—	—	—	—	—	38	40	20	—	—	—	17
23	34	19	41	21	11	8	20	13	7	7	—	—	—	—	498	796	600	43	—	—	18
—	—	—	5	6	4	—	—	—	1	2	—	—	—	—	35	46	18	—	—	—	19
13	8	8	18	16	13	—	—	—	—	—	—	—	—	—	204	178	128	—	—	—	20
1	—	—	3	3	3	—	—	—	2	2	2	—	—	—	98	104	86	—	—	—	21
3	—	—	15	10	7	—	—	—	1	—	—	—	—	—	116	131	103	3	—	—	22
2	1	1	7	7	5	1	—	—	—	3	2	—	—	—	115	85	69	—	—	—	23
2	—	—	35	23	19	—	—	—	—	—	—	—	—	—	110	83	73	—	—	—	24
—	—	—	6	12	12	2	1	1	2	4	3	—	—	—	104	92	83	—	—	—	25
—	—	—	5	3	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	24	13	13	—	—	—	26
1	1	—	22	18	15	—	1	1	—	3	3	—	—	—	82	79	71	—	—	—	27
3	—	—	13	10	9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	65	55	43	—	—	—	28
1	—	—	16	13	11	—	—	—	—	—	—	—	—	—	79	66	52	—	—	—	29

Antalet arbetslösa inom arbetarorganisationerna den 30 november 1922.

Fackförbund	Redovisade avdelningar	Redovisade medlemmar: Män Helt betalande	Män Halvt betalande	Kvinnor	Tillsammans	Arbetslösa: Män Helt betalande	Män Halvt betalande	Kvinnor	Tillsammans Antal	Tillsammans %	Orsak: arbetsbrist	Orsak: tillfällig orsak	Arbetslediga på grund av: sjukdom	arbetskonflikt	värnplikt	annan orsak	Tillsammans	Arbetslöshetsdagar: Antal redovisade avdeln.	Antal redovisade medlemmar	Antal dagar under november 1922
Bleck- och plåtslagareförbundet	33	1 031	163	—	**1 194**	175	12	—	**187**	**15·7**	186	1	54	3	17	3	**77**	18	1 010	**3 658**
Bokbindareförbundet	13	190	42	442	**674**	13	4	35	**52**	**7·7**	52	—	21	—	—	7	**28**	6	454	**1 250**
Bryggeriindustriarbetareförbundet	24	2 046	48	489	**2 583**	82	3	64	**149**	**5·8**	141	8	97	—	21	—	**118**	14	2 006	**2 937**
De förenade förbunden	45	2 150	135	408	**2 693**	169	22	39	**230**	**8·5**	226	4	89	—	8	2	**99**	29	1 993	**4 471**
Elektriska arbetareförbundet	64	1 478	437	—	**1 915**	256	45	—	**301**	**15·7**	301	—	30	2	24	2	**58**	47	1 581	**7 267**
Gjutareförbundet	80	2 409	237	7	**2 653**	726	61	5	**792**	**29·9**	740	52	81	3	27	11	**122**	60	1 947	**13 852**
Grov- o. fabriksarbetareförbundet	148	10 738	792	1 197	**12 727**	2 708	149	154	**3 011**	**23·7**	2 610	401	517	366	82	985	**1 950**	103	8 482	**55 492**
Gruvindustriarbetareförbundet	12	838	32	17	**887**	200	12	—	**212**	**23·9**	212	—	41	—	5	2	**48**	7	701	**2 888**
Handelsarbetareförbundet	87	3 983	760	1 357	**6 100**	363	149	7	**519**	**8·5**	519	—	142	28	77	—	**247**	52	5 126	**16 628**
Hatt- o. pälsindustriarbetareförbundet	6	152	36	121	**309**	5	5	5	**15**	**4·9**	13	2	3	—	2	—	**5**	2	279	**390**
Litografiska förbundet	15	699	53	—	**752**	38	3	—	**41**	**5·5**	36	5	12	—	14	—	**26**	—	—	—
Livsmedelsarbetareförbundet	37	2 170	316	952	**3 438**	208	12	143	**363**	**10·6**	363	—	45	—	25	8	**78**	28	3 075	**8 559**
Kommunalarbetareförbundet	52	4 187	183	140	**4 510**	105	6	12	**123**	**2·7**	121	2	152	—	11	4	**167**	16	1 468	**2 042**
Metallindustriarbetareförbundet	109				**41 362**	—	—	—	**9 709**	**23·5**			—	—	—	—	—	100	38 832	**231 699**
Därav: Järnbruksarbetare	44	—	—	—	**9 075**	—	—	—	**1 633**	**18·0**	—	—	—	—	—	—	—	42	8 209	**31 665**
Mek. verkstadsarbetare	65	—	—	—	**32 287**	—	—	—	**8 076**	**25·0**	—	—	—	—	—	—	—	58	30 623	**200 034**
Murareförbundet	30	1 570	183	—	**1 753**	376	35	—	**411**	**23·4**	397	14	19	—	2	—	**21**	18	949	**6 363**
Måleriarbetareförbundet	35	1 423	68	—	**1 491**	390	15	—	**405**	**27·2**	360	45	20	—	8	—	**28**	29	1 670	**7 219**
Pappersindustriarbetareförbundet	54	6 134	222	229	**6 585**	444	26	69	**539**	**8·2**	404	135	350	13	101	1	**465**	33	4 752	**7 811**
Sadelmakare- o. tapetserareförb.	20	361	34	35	**430**	20	—	—	**20**	**4·7**	20	—	11	—	8	—	**19**	9	124	**395**
Sko- och läderindustriarbetareförb.	31	3 165	687	1 572	**5 424**	189	119	32	**340**	**6·3**	339	1	125	—	116	1	**242**	22	3 137	**5 501**
Skrädderiarbetareförbundet	34	1 386	218	2 118	**3 722**	38	19	273	**330**	**8·9**	290	40	97	—	11	1	**109**	20	3 217	**6 337**
Stenindustriarbetareförbundet	35	1 573	186	—	**1 759**	259	34	—	**293**	**16·7**	256	37	41	—	14	3	**58**	21	1 213	**4 773**
Stuckatörförbundet	3	49	1	—	**50**	19	—	—	**19**	**38·0**	19	—	—	—	—	—	—	3	50	**464**
Sågverksindustriarbetareförbundet	87	5 703	1 152	3	**6 858**	1 185	437	1	**1 623**	**23·7**	1 504	119	335	29	123	72	**559**	52	4 131	**29 878**
Textilarbetareförbundet	37	2 493	236	2 434	**5 163**	89	2	55	**146**	**2·8**	143	3	264	1	54	115	**434**	11	1 790	**1 930**
Tobaksindustriarbetareförbundet	9	549	42	2 250	**2 841**	18	5	35	**58**	**2·0**	58	—	179	—	2	—	**181**	5	2 440	**1 433**
Transportarbetareförbundet	22	1 535	119	—	**1 654**	97	48	28	**173**	**10·5**	165	8	48	—	4	12	**64**	11	772	**2 468**
Träarbetareförbundet	98	5 431	513	4	**5 948**	1 258	176	—	**1 434**	**24·1**	1 418	16	235	41	44	7	**327**	84	5 322	**28 398**
Tunnbinderiarbetareförbundet	7	262	12	—	**274**	68	—	—	**68**	**24·8**	68	—	11	—	—	—	**11**	6	261	**1 644**
Typografförbundet	12	239	70	14	**323**	25	7	—	**32**	**9·9**	32	—	9	—	—	1	**10**	10	319	**1 930**
Väg- o. vattenbyggnadsarbetareförb.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Summa[1]	**1 239**	—	—	—	**126 072**	—	—	—	**21 595**	**17·1**	—	—	—	—	—	—	—	**816**	**97 101**	**457 677**

[1] Enär uppgifter icke kunnat erhållas från samtliga organisationer, ha slutsummor i vissa kolumner icke nedräknats.

Arbetslösheten inom arbetarorganisationerna.

Den 30 november 1922.

November månad medförde, såsom varit att förutse, en höjning av arbetslöshetssiffran. Av de 126 072 medlemmar, som de rapporterande fackföreningarna tillsammans redovisat, voro, såsom tabellen å sid. 138 utvisar, 21 595 eller 17·1 % arbetslösa den 30 november mot 15·0 % den 31 oktober.[1]

Levnadskostnader under fjärde kvartalet 1922.

Prisstatistik och indexberäkningar.

På grundval av från 49 ombudsorter inhämtade prisuppgifter har socialstyrelsen numera verkställt beräkningar rörande levnadskostnadernas allmänna förändringar från juli 1914 till 1 januari 1923. I efterföljande sammanställning lämnas redogörelse för de förändringar, som under det senast tilländalupna kvartalet träffat de olika posterna.

I indexberäkningen ingående huvudposter.

Livsmedel, bränsle och lyse. De prisuppgifter, som beträffande posterna livsmedel, bränsle och lyse användas vid indexberäkningen, avse samtliga kvartalets sista månad. För livsmedel insamlas uppgifter varje vecka å färskvaror (smör, ägg, kött, fläsk och fisk), varefter medeltal tages för de fyra veckorna; övriga varor noteras en gång i månaden, omkring den 15. Vid sistnämnda tidpunkt inhämtas jämväl noteringar å bränsle- och lyseartiklar. Under hänvisning till sammandragstabellen för livsmedelspriserna (sid. 152—153) och tabellerna över kreaturs- och fiskpriser i vissa större städer (sid. 164—168) må följande anföras rörande de under kvartalet iakttagna prisväxlingarna å de särskilda varuslagen.

Medelpriset å *mjölk* visar alltjämt någon nedgångstendens, ehuru obetydlig; sänkningen under kvartalet inskränker sig till 1 öre per liter för oskummad och handskummad vara, under det att priset å separerad mjölk är detsamma som förut. Å en del orter, speciellt i Norrland, ligga priserna, trots de under kvartalet inträffade sänkningarna, fortfarande på en särdeles hög nivå, varför man torde kunna förvänta vissa prisreduceringar. Det lägsta

[1] Till följd av det skydd, som dessa uppgifter åtnjuta enligt 2 § 4 mom. tryckfrihetsförordningen, kan icke meddelas, i vad mån siffrorna avse hela antalet medlemmar inom fackförbunden. På grundval av dessa siffror kunna alltså inga slutsatser dragas beträffande fackförbundens verkliga medlemsantal eller rörande förändringar i detta hänseende.

sötmjölkspriset under december utgjorde 18 öre och noterades å 5 ställen; den högsta noteringen uppvisade Vilhelmina, 33 öre. Genomsnittspriset för samtliga orter var 23 öre per l.

Vad *smör* beträffar, har under redovisningskvartalet vecka för vecka kunnat konstateras en jämn, mindre nedgång ända till fram emot jul, då någon prisförhöjning ägde rum. Priserna å *ost* ha stigit något, medan *växtmargarin* fortfarande visat fallande tendens.

Med avseende å *färska ägg* har inträffat den för årstiden vanliga prisuppgången. Genomsnittspriset, som under september månad utgjorde 2·83 kr. per tjog, hade sålunda i oktober stigit till 3·86 kr., en stegring som procentuellt taget måste betecknas som synnerligen kraftig; för november och december voro medelsiffrorna resp. 4·19 och 4·11 kr. per tjog. Såsom en egendomlighet må framhållas, att äggpriserna i allmänhet synas ha nått toppen redan i slutet på november, varefter prisfallen kommit ganska raskt.

Medelpriset å *potatis*, som under september var 45 öre per 5 l., sjönk i oktober till 42, vilket pris bibehållits oförändrat till kvartalets slut. Å en del orter är prisnivån i fråga om potatis nu ungefär som före kriget.

Med hänsyn till att tillgången å *bruna bönor* av den nya skörden blivit riklig, har medelpriset å detta varuslag att uppvisa en betydlig sänkning, från 1·04 kr. per kg. i september till 78 öre i december. Jämväl *gula ärter*, *havre-* och *risgryn* ha gått ned i pris, ehuru nedgången varit mindre.

Såsom i föregående kvartalsredogörelse framhölls, visade priserna å *mjöl* fallande tendens till följd av den rikliga världsskörden av spannmål, och ytterligare nedgång förekom under oktober. Medelpriset å vetemjöl (kärnmjöl), som i september var 48 öre per kg., sjönk i oktober med 2 öre till 46 öre, vilket pris kvarstått under de båda följande månaderna. För råg- och rågsiktmjöl uppgick den samtidiga sänkningen till 3 öre per kg. Samtliga slag av *bröd* uppvisa ett fortsatt långsamt men jämnt prisfall, ehuru prisstegringen från 1914 för flertalet brödslag ännu är anmärkningsvärt stark med hänsyn till de gällande mjölpriserna. Under det att vetemjöl uppvisar en stegringssiffra från juli 1914 till årsskiftet av 48 %, har mjukt vetebröd stigit med i genomsnitt 68 % och skorpor med 112 %. För rågmjöl är stegringssiffran vid samma tid 29 %, för hårt spisbröd däremot 90 %, men för surlimpa endast hälften så mycket, något som i sin tur visar ojämnheterna brödslagen emellan. Rågsikt och sötlimpa ha stigit med resp. 44 och 74 %.

Under föregående kvartal konstaterades, att jämsides med en stigande tendens å kreatursmarknaden samtliga slag av *kött* utom fårkött varit föremål för större eller mindre prisstegring. Under det nu gångna kvartalet har ett motsatt förhållande varit rådande, och såväl kreatur (jfr sid. 168) som kött ha fallit rätt väsentligt i pris. Det köttslag, som sjunkit mest, är fårkött; medelpriset å denna vara har gått ned med 24 öre per kg. från september till december, motsvarande en sänkning av 10 %. Beträffande levande får har prisnedgången under samma tid varit procentiskt ungefär hälften så stor. I fråga om nötkött har stek under kvartalet fallit med 21 öre pr kg. och soppkött med 14 öre, eller resp. 9 och 8 %. För nötkreatur är den procen-

tuella nedgången något större. Gödkalvstek visar 15 öres minskning per kg., under det att spädkalvkött under december höjts i pris, något som i regel plägar vara fallet till följd av den ökade efterfrågan härå vid tillverkning av julmat. Prissänkningen å levande kalvar torde kunna beräknas till i runt tal 5 %. Även beträffande *fläsk* ha under samtliga kvartalsmånaderna prisreduceringar förekommit, och genomsnittspriserna för resp. färsk och salt svensk vara lågo under december 17 och 13 öre lägre per kg. än under september. Svinpriserna ha förändrats i ungefär samma proportion.

Av de noterade sorterna *färsk fisk* företer sillen en väsentlig prisnedgång. Medelnoteringen, som för september utgjorde 99 öre per kg., var i december nere i 66 öre. Å de övriga fiskslagen ha priserna varit så gott som oförändrade. Priset å *salt sill*, som under föregående kvartal tenderade kraftigt nedåt, har nu ytterligare sjunkit, och medelpriset för december var 60 öre per kg. mot 73 öre i september.

Priserna å *kaffe* ha ej undergått någon nämnvärd förändring. Däremot har nedgången i fråga om *socker* varit särskilt kraftig; nya bestämmelser angående maximipris härå ha trätt i kraft den 1 november 1922 med sänkning bl. a. av minutpriset på bitsocker med 50 öre per kg. Genomsnittspriset för samtliga orter, som i oktober var 1·64 kr. per kg., sjönk i november till 1·14 och i december till 1·13 kr.

Vad slutligen *bränsle* och *lyse* beträffar, visa vedpriserna uppåtgående tendens. En bidragande orsak härtill torde vara den, att importen av finnved nu varit mindre än under den föregående tiden, och dessutom har tillgången på inhemsk ved å en del orter varit ringa, enär skogsägarna förra vintern icke vågade bedriva vedhygge av fruktan för fortsatt prisfall. Medelpriset å björkved har sålunda stigit under kvartalet med cirka 4 kr. per storfamn och å barrved med 1·50 kr. Prisstegringen har huvudsakligen träffat orter i södra och mellersta Sverige. Kol- och kokspriserna ha under samtliga månader varit fasta. Genomsnittspriset å fotogen visar fortfarande någon nedgång; sänkningen uppgår emellertid endast till 2 öre per liter.

Sammanfattning av livsmedelsprisernas förändringar sedan juli 1914. Till belysande av de allmänna förändringar, som med avseende å livsmedelspriserna (inberäknat bränsle och lyse) ägt rum i detaljhandeln från tiden före världskrigets utbrott till och med december 1922, meddelas å efterföljande sida tvenne indexserier, vilka utarbetats på sätt förut beskrivits i Sociala Meddelanden (årg. 1920, sid. 752 ff.).

Av dessa indexserier är det den »vägda», som kommer till användning vid beräknandet av de totala levnadskostnadernas förändringar.

Bostad. Enligt vad som framgått av uppgifter från hyresnämnderna i riket, har vid senaste undersökningstillfället, den 1 oktober 1922 den genomsnittliga stegringen av bostadshyrorna sedan 1914 beräknats till c:a 63 %, vilken siffra nu kvarstår oförändrad. En gång om året, den 1 oktober, beräknas ny stegringsprocent, som därefter bibehålles t. o. m. följande 1 juli.

Livsmedelskostnadernas (inkl. bränsle och lyse) förändringar 1914—1922.

Indextal (juli 1914 = 100).

År	Medeltal för						Aritmetiska (»oväg-da») medeltal	»Väg-da» index-tal	Relativ sedel-cirkulation[2]
	Mejeri-prod., ägg o. margarin (10 varu-slag)[1]	Bröd, mjöl och gryn (11 varu-slag)	Kött (8 varu-slag)	Fisk (9 varu-slag)	Övriga födoämnen (6 varu-slag)	Bränsle och lyse (7 varu-slag)			
1914 Juli	100	100	100	100	100	100	**100**	**100**	105
3:e kv.	101	109	98	102	103	107	**103**	**103**	121
4:e kv.	110	118	95	102	114	108	**108**	**107**	128
1915 1:a kv.	112	124	106	103	128	112	**114**	**113**	133
2:a kv.	114	135	122	102	135	119	**121**	**121**	130
3:e kv.	124	133	137	118	129	135	**129**	**124**	131
4:e kv.	141	124	140	142	130	151	**138**	**128**	136
1916 1:a kv.	143	124	144	150	137	159	**143**	**130**	144
2:a kv.	146	125	157	152	138	167	**148**	**134**	151
3:e kv.	152	126	182	176	150	187	**162**	**142**	156
4:e kv.	170	131	193	196	168	192	**175**	**152**	168
1917 1:a kv.	179	159	192	203	202	207	**190**	**166**	185
2:a kv.	190	161	193	188	225	228	**197**	**175**	201
3:e kv.	203	158	190	202	228	264	**208**	**181**	210
4:e kv.	237	161	212	251	221	330	**235**	**201**	233
1918 1:a kv.	275	173	285	286	241	347	**268**	**227**	260
2:a kv.	283	188	445	323	237	352	**305**	**255**	285
3:e kv.	304	189	506	377	234	372	**330**	**277**	307
4:e kv.	414	244	490	430	266	395	**372**	**320**	339
1919 1:a kv.	400	255	467	354	295	414	**364**	**335**	340
2:a kv.	403	256	474	307	284	389	**352**	**328**	328
3:e kv.	383	264	476	303	259	370	**343**	**311**	313
4:e kv.	383	274	407	294	240	393	**332**	**308**	314
1920 1:a kv.	331	278	360	272	243	410	**316**	**293**	316
2:a kv.	303	296	349	255	243	447	**316**	**295**	320
3:e kv.	308	301	355	277	241	500	**331**	**304**	326
4:e kv.	325	293	329	266	237	488	**323**	**301**	322
1921 1:a kv.	276	257	287	245	225	407	**283**	**266**	312
2:a kv.	228	240	265	218	209	339	**250**	**240**	295
3:e kv.	224	236	254	226	204	276	**237**	**231**	280
4:e kv.	225	203	212	206	194	219	**210**	**210**	265
1922 1:a kv.	179	191	192	205	194	217	**196**	**188**	260
2:a kv.	154	183	188	180	197	210	**185**	**180**	256
3:e kv.	160	174	197	186	199	196	**186**	**180**	243
4:e kv.	173	162	186	174	180	192	**178**	**172**	235
Okt.	173	164	190	179	193	191	**182**	**178**	233
Nov.	173	161	185	173	175	192	**177**	**170**	239
Dec.	172	160	184	170	173	193	**175**	**168**	232

[1] Från och med 1920 9 varuslag.

[2] För ytterligare belysning av frågan rörande penningens under kristiden minskade köpkraft har i denna kolumn insatts av professor Gustav Cassel beräknade och genom välvilligt tillmötesgående styrelsen tillhandahållna indextal rörande den relativa sedelcirkulationen. (Rörande principerna för cirkulationssiffrornas beräkning hänvisas till professor Cassels bok: Dyrtid och sedelöverflöd.)

Beklädnadsartiklar.

Medelpris för socialstyrelsens ombudsorter.

Beklädnadsartiklar	1914 (mitten)	Dec. 1916	1917	1918	1919	1920	1921	1922	April 1922	Juli 1922	Okt. 1922	Jan. 1923
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Tyger och garner:												
Ylletyg (till damklänning) . pr m.	2·50	5·00	7·00	13·50	13·75	12·00	6·75	4·45	4·50	4·45	4·30	4·20
Bomullstyg (till dito) . . . pr m.	0·50	0·80	1·15	2·50	1·90	2·15	1·45	1·05	1·10	1·05	1·00	1·00
Ullgarn . . » kg.	6·50	20·00	27·00	50·00	45·00	36·40	16·50	11·95	12·35	11·95	11·60	11·45
Herrkläder:												
Herrkostym, best. .	65·00	90·00	120·00	205·00	228·00	270·00	222·00	169·00	174·00	164·00	159·00	158·00
» konf. .	40·00	60·00	80·00	130·00	135·00	179·00	141·00	108·00	111·00	106·00	103·00	101·00
Vinteröverrock, best.	70·00	95·00	118·00	195·00	217·00	260·00	214·00	166·00	171·00	161·00	156·00	154·00
» konf.	40·00	60·00	75·00	123·00	130·00	167·00	131·00	102·00	104·00	100·00	97·00	96·00
Bomullsskjorta . .	2·00	3·00	4·00	7·25	7·25	7·00	4·75	3·70	3·75	3·65	3·55	3·55
Tröja (ullbomull) .	1·50	2·50	3·75	8·00	7·00	6·00	5·25	4·25	4·35	4·10	4·05	4·05
Kalsonger »	1·75	2·75	4·00	8·50	7·50	6·50	5·50	4·55	4·70	4·45	4·30	4·30
Yllestrumpor . . .	1·25	2·50	3·10	5·50	4·75	5·00	3·25	2·35	2·40	2·25	2·25	2·20
Arbetsblus	1·75	—	—	—	7·25	7·90	5·75	4·35	4·40	4·25	4·20	4·15
Skodon:												
Kängor, smorläder .	8·50	16·50	21·00	29·00	31·00	33·50	22·50	15·50	16·50	15·25	14·25	14·00
Stövlar	16·50	31·50	38·00	63·00	62·50	65·00	41·50	28·75	30·00	28·00	26·50	26·25
Kängor av boxkalv:												
mans-	13·00	19·50	26·00	39·25	40·25	44·25	31·75	22·00	23·75	21·75	20·00	19·75
dam-	11·50	17·00	23·00	36·75	37·50	41·50	29·75	21·50	22·75	21·25	19·75	19·50
barn-	7·00	10·50	13·50	19·50	17·25	19·50	15·50	12·00	12·75	12·00	11·50	11·25
Halvsulning och klackning . . .	3·50	5·50	6·75	8·25	9·75	11·15	9·95	8·00	8 30	7·80	7·65	7·45

Beklädnad. Uppgifterna angående beklädnadsartiklar avse de priser, som gällde omkring den 20 i kvartalets sista månad. I fråga om insamlingsförfarandet etc. hänvisas till Soc. Medd., årg. 1920, s. 549 samt årg. 1922, s. 155.

Ovanstående tabell åskådliggör de prisförändringar, som till beklädnadsposten hörande artiklar varit underkastade från juli 1914 fram till senaste årsskifte.

Den nu slutförda undersökningen visar, att det prisfall, som oavbrutet pågått sedan slutet av år 1920, fortsatt jämväl under innevarande kvartal, ehuru sänkningen nu är helt obetydlig (c:a 1 % sedan föregående undersökningstillfälle, den 1 oktober 1922); den genomsnittliga stegringen av beklädnadskontot sedan 1914 torde för närvarande kunna beräknas till 103 %.

Framräknas stegringssiffrorna för de olika varuslagen från 1914 till januari 1923, visar det sig, att underkläder av ullbomull stigit mest, resp. 170 och 145 % för tröja och kalsonger. Herrkläder uppvisa en genomsnittlig stegringssiffra av 140 %, under det att för ylletyg ökningen endast är hälften så stor. Ullgarn och strumpor förete båda en uppgång med cirka 75 %. Skodon ha stigit med i runt tal 60 % och halvsulning med 113 % (motsvarande siffror ett kvartal tidigare voro resp. 65 och 120 %).

Skatter. Skatteberäkningarna, vilka tidigare utförts endast en gång om året, verkställas fr. o. m. 1 oktober 1922 två gånger årligen, varvid omräk-

ning av kommunalskatten äger rum den 1 april samt av krono- och landstingsskatterna den 1 oktober (se härom Soc. Medd., årg. 1922, s. 947). Skatteindexen kvarstår vid detta beräkningstillfälle oförändrad och avser de skatter, som förfallit till betalning under kalenderåret 1922.

Övriga utgifter. Beräkningarna rörande denna post avse dels priser omkring den 20 i kvartalets sista månad, dels taxor såvitt möjligt fr. o. m. kvartalsskiftet. Den nu avslutade undersökningen ger vid handen, att någon sänkning ägt rum under sistförflutna kvartal, och uppgår den procentuella stegringen från juli 1914 numera till 90 %. Motsvarande siffra för förra kvartalet var 95 %.

I efterföljande tablå meddelas indextal för vissa viktigare poster inom gruppen »övriga utgifter», med utgångspunkt från 1914 års siffra, som satts lika med 100. Jämförbara uppgifter föreligga från första kvartalet 1919.

	1914 (mitten)	1919	1920	1921	1922	1922				1923
						jan.	apr.	juli	okt.	jan.
Inventarier (möbler, kökssaker m. m.)	100	295	306	269	211	231	211	204	197	195
Tvätt och renhållning	100	372	293	229	186	203	183	180	176	165
Hygien (sjukvård och hälsovård)	100	199	220	230	208	214	207	206	205	199
Intellektuella ändamål	100	234	255	293	229	238	226	226	226	220
Förenings- och försäkringsavgifter	100	134	175	187	187	189	189	184	184	176
Nöjen och förströelser	100	205	233	236	217	227	219	213	209	208
Resor (järnvägs- och spårvägsresor)	100	193	241	259	219	219	219	219	219	219
Telefon, post- och skrivutensilier	100	165	229	240	205	225	206	206	181	181
Arbetshjälp i hemmet	100	200	252	279	222	260	216	206	206	202
Samtliga poster	**100**	**216**	**233**	**231**	**200**	**210**	**200**	**195**	**195**	**190**

Sammanfattning. Levnadskostnadsindex.

Under det att de å sid. 142 angivna indexsiffrorna, vilka framräknas månatligen, endast gälla de förändringar, som drabbat priserna å livsmedel, bränsle och lyse, avser socialstyrelsens vid varje kvartalsskifte meddelade levnadskostnadsindex förutom nyssnämnda poster jämväl kostnaderna för bostad, beklädnad, skatter och »övriga utgifter».

Den nu senast utförda beräkningen rörande levnadskostnadernas förskjutningar sedan juli 1914 avser prisläget omkring den 1 januari 1923 och hänför sig som förut till en s. k. normalfamilj (man, hustru och två barn) med en utgiftsstat före kriget av c:a 2 000 kr. Beträffande tillvägagångssättet vid framräknandet av denna index hänvisas till Soc. Medd., årg. 1918, s. 186.

Förhållandet mellan utgifterna för *årsbudgetens särskilda huvudposter*, beräknade enligt prisläget dels vid mitten av år 1914 och dels vid tidpunkten för resp. indexberäkningar, belyses genom följande översikt:

		Föde- och njutnings-ämnen	Bostad	Bränsle och lyse	Beklädnad	Skatter	Övriga utgifter	Summa utgifter	Ökn. l. minskn. i % fr. närmast föreg. beräkn.
1914	juli	100	100	100	100	100	100	**100**	—
1916	dec.	152	108	168	160	109	125	**139**	+ 39·2
1917	maj	174	108	190	170	109	130	**152**	+ 9·1
	sept.	180	112	240	210	109	150	**166**	+ 9·3
1918	1 jan.	214	112	275	250	109	175	**192**	+ 15·6
	1 april	229	112	280	270	114	185	**203**	+ 5·8
	1 juli	258	112	286	285	114	195	**219**	+ 8·2
	1 okt.	281	112	305	350	114	220	**242**	+ 10·5
1919	1 jan.	323	120	381	350	114	225	**267**	+ 10·0
	1 april	327	120	367	320	160	215	**265**	— 0·5
	1 juli	318	120	326	310	160	210	**257**	— 3·0
	1 okt.	311	130	294	330	160	215	**257**	—
1920	1 jan.	307	130	307	345	160	220	**259**	+ 0·5
	1 april	287	130	333	370	290	230	**265**	+ 2·4
	1 juli	287	130	372	390	290	235	**270**	+ 1·8
	1 okt.	298	155	400	390	290	245	**281**	+ 4·3
1921	1 jan.	286	155	380	355	290	245	**271**	— 3·6
	1 april	247	155	316	295	372	235	**249**	— 8·0
	1 juli	231	155	264	270	372	225	**236**	— 5·5
	1 okt.	228	163	231	250	372	220	**231**	— 2·0
1922	1 jan.	202	163	207	240	372	210	**216**	— 6·5
	1 april	184	163	196	225	264	200	**195**	— 9·5
	1 juli	178	163	188	210	264	195	**190**	— 2·8
	1 okt.	180	163	183	205	263	195	**190**	—
1923	1 jan.	166	163	188	203	263	190	**183**	— 3·7

Som av sammanställningen framgår, utgör den allmänna stegringen av levnadskostnaderna från juli 1914 till det senaste undersökningstillfället, den 1 januari 1923, 83 % och kan sålunda betecknas med indexsiffran 183. Detta innebär, att en normalfamilj med en årsbudget före kriget av 2 000 kr. numera måste giva ut 3 658 kr. för att kunna uppehålla sin tidigare levnadsstandard.

I jämförelse med indexsiffran vid närmast föregående kvartalsskifte visar den nu framräknade en nedgång med 7 enheter eller 3·7 %. Bidragande till sänkningen ha varit förskjutningar i *nedåtgående* riktning av posterna livsmedel, beklädnad samt »övriga utgifter». Livsmedelspostens sänkning, som i främsta rummet orsakat indextalets nedgång, hänför sig till de tidigare omnämnda större eller mindre prisfallen å diverse varuslag. Med hänsyn till den olika betydelse olika varor ha i ett hushålls förbrukning, torde bland dessa särskilt böra nämnas socker, men jämväl andra varor, däribland mjölk, mjöl, bröd, kött och fläsk samt salt sill, ha spelat en icke obetydlig roll. I detta sammanhang erinras om att prisuppgifterna på livsmedel samt bränsle och lyse äro de i följande tabell sid. 152—153 angivna och för december månad insamlade. Nedgången å beklädnadsartiklar har varit av mindre betydelse, likaså inträffade sänkningar inom gruppen »övriga utgifter». Någon ringa *prisstegring* har förmärkts beträffande bränsle- och lyseposten. Hyres- och skatteposterna kvarstå vid detta beräkningstillfälle *oförändrade*.

Internationell översikt.

Tid efter annan ha i Sociala Meddelanden införts uppgifter om levnadskostnadernas förändringar i olika länder. För de nordiska länderna och för England ha dylika uppgifter lämnats regelbundet, medan för flertalet andra länder meddelanden införts endast i de fall, att en mera våldsam rubbning i prisutvecklingen särskilt påkallat uppmärksamheten. Då numera de under krigstiden resta hindren för handel och samfärdsel i stort sett bortfallit och följaktligen prisrörelsen i flera fall uppvisar internationella drag, har det befunnits lämpligt att i samband med socialstyrelsens kvartalsredogörelser för levnadskostnadernas förskjutningar i Sverige lämna en fortlöpande översikt av motsvarande förhållanden i de länder, som äga en användbar levnadskostnadsstatistik. Då huvudändamålet med denna översikt varit att med olika slag av jämförelsematerial söka belysa levnadskostnadernas utveckling i Sverige, ha även de två svenska partiprisindexserierna, kommerskollegii och Göteborgs Handelstidnings (f. d. Svensk Handelstidnings), medtagits, ävensom några av de särskilda gruppindexserierna i kommerskollegii index, vilka kunna anses vara av större intresse för bedömandet av prisrörelsen inom en del av de i socialstyrelsens levnadskostnadsindex ingående huvudposterna (jfr *tab. A*).

Till ytterligare belysning av de svenska indextalen för de särskilda huvudposterna ha dessa sammanställts med motsvarande indexserier för Norge och Danmark (*tab. B*). Från och med juli 1921 har det varit möjligt att företaga vissa omräkningar av de danska gruppindextalen i syfte att göra dem mera jämförbara med de svenska. Arten av dessa omräkningar framgår av de redogörelser, som halvårsvis lämnats för levnadskostnadernas förändringar i Danmark (jfr Soc. Medd., årg. 1922, sid. 822 ff.); å samma ställe återgivas även de danska gruppsiffrorna i officiell, okorrigerad form.

Direkta jämförelser mellan de olika ländernas levnadskostnadsindexserier (*tab. C*) försvåras i väsentlig mån genom de olikheter, som förefinnas beträffande både det primärmaterial, som ligger till grund för indextalen, och de använda beräkningsmetoderna. Av utrymmesskäl kan ej här lämnas en fullständig redogörelse för dessa skiljaktigheter; endast några mera betydande skola här meddelas.[1]

Primärmaterialets olikartade beskaffenhet framgår därav, att endast en del av de i tab. C anförda indextalen äro fullständiga levnadskostnadsindices. Detta gäller i stort sett om siffrorna för de nordiska länderna, England, Holland, Italien, Förenta staterna och Kanada, i vilka länder samtliga de huvudposter, som ingå i den svenska indexen, äro mer eller mindre fylligt representerade i indexserierna. I övriga länder saknas en eller flera av huvudposterna. Av särskilt stor betydelse är härvid, om bostadsposten uteslutits, såsom fallet är för Frankrike, Schweiz och Belgien; då hyrorna i regel stigit mindre än andra utgifter, innebär ett utelämnande av bostads-

[1] Jfr International labour review, juli 1922.

Tab. A. Detalj- och partipriser i Sverige.

Tid	Detaljpriser		Partipriser									
	Socialstyrelsens index		Kommerskollegii index									Göteborgs Handelstidnings index
	Samtl. levnadskostnader	Livsm., bränsle, lyse	Samtl. varor	Samtl. råvaror	Samtl. fabrikat	Vegetabil. livsm.	Animal. livsm.	Fodermedel	Bränsle	Textilvaror (råvar. o. fabrik.)	Läder-varor (råvar. o. fabrik.)	Samtl. varor
juni/juli 1915	(115)	122	.	.	.	.	.	.	.	.	.	145
» 1916	(130)	136	.	.	.	.	.	.	.	.	.	183
» 1917	159	175	.	.	.	.	.	.	.	.	.	239
» 1918	219	261	.	.	.	.	.	.	.	.	.	334
» 1919	257	319	.	.	.	.	.	.	.	.	.	324
» 1920	270	294	376	382	370	268	292	299	667	472	312	366
» 1921	236	234	223	213	231	227	218	191	211	242	186	218
» 1922	190	179	174	154	192	182	162	164	141	217	134	164
sept./okt. »	190	180	170	150	188	173	166	132	148	214	127	158
okt./nov. »	.	178	169	149	186	171	157	131	149	213	129	155
nov./dec. »	.	170	163	149	175	151	156	137	146	214	131	154
dec./jan. »	183	168	165	153	175	152	165	139	145	213	131	155

Tab. B. Levnadskostnader i Sverige, Norge och Danmark. Indextal för de särskilda huvudposterna (livsmedel, bostad, bränsle och lyse, kläder, skatter, övriga utgifter).

Tid	Sverige						Norge						Danmark					
	L.	Bo.	Br.	Kl.	Sk.	Övr.	L.	Bo.	Br.	Kl.	Sk.	Övr.	L.	Bo.	Br.	Kl.	Sk	Övr.
juni/juli 1915	123	.	113	.	.	.	.	.	.	.	.	.	128	100	130	110	100	100
» 1916	134	.	150	.	.	.	.	.	.	.	.	.	146	102	175	160	100	121
» 1917	177	110	215	190	109	140	.	.	.	.	.	.	166	105	220	190	100	146
» 1918	258	112	286	285	114	195	271	111	517	304	.	210	187	108	275	260	100	197
» 1919	318	120	326	310	160	210	289	123	335	420	352	277	212	113	292	310	162	224
» 1920	287	130	372	390	290	235	311	147	478	336	487	276	253	130	563	355	227	247
» 1921	231	155	264	270	372	225	290	161	366	292	732	344	239	141	401	242	526	203
» 1922	178	163	188	210	264	195	227	168	265	249	770	295	188	155	301	214	377	195
sept./okt. »	180	163	183	205	263	195	228	173	242	242	738	272	.	.	.	.	.	.
okt./nov. »	178	.	183	.	.	.	220	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
nov./dec. »	168	.	186	.	.	.	216	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
dec./jan. »	166	163	188	203	263	190							—	—	—	—	—	—

Tab. C. Levnadskostnader. Internationell översikt.

Tid	Sverige	Norge	Danmark	Finland	England	Tyskland	Frankrike (Paris)	Belgien	Holland (Amsterdam)	Schweiz	Italien		Förenta staterna	Kanada	Sydafrika	Australien
											Rom	Milano				
juni/juli 1915	(115)	.	116	.	125	.	.	.	.	119	99	.	105	97	103	108
» 1916	(130)	.	136	.	148	.	.	.	.	141	116	.	118	102	106	116
» 1917	159	.	155	.	180	.	.	.	142	179	146	.	142	130	114	113
» 1918	219	252	182	.	203	.	.	.	183	222	197	286	174	146	118	118
» 1919	257	280	211	.	208	.	238	.	195	250	205	280	177	155	126	129
» 1920	270	302	262	.	252	.	341	453	217	239	313	441	217	190	159	153
» 1921	236	302	237	1110	219	.	307	379	208	207	387	494	180	155	133	149
» 1922	190	255	199	1109	184	5392	302	366	187	153	429	488	167	147	120	139
sept./okt. »	190	249	.	1137	178	13319	289	371	—	153	437	498	166	147	120	—
okt./nov. »	.	.	.	1156	180	22066	.	376	.	—	—	504	.	147	—	
nov./dec. »	.	.	.	1150	180	44610	.	384	.		439	505	.	—		
dec./jan. »	183		—			68506	—				—	—	—			

posten en höjning av totalindextalen. Vidare kan nämnas, att de i tabellen anförda indexsiffrorna ej innefatta för Tysklands vidkommande »övriga utgifter», för Sydafrika kläder och »övriga utgifter» samt för Australien bränsle och kläder. Mest ofullständiga äro de schweiziska indextalen, omfattande endast livsmedel och bränsle, samt de belgiska, i vilka ingå sistnämnda tvenne poster jämte kläder. I flera levnadskostnadsindices saknas även utgifter för skatter; skälet härtill torde beträffande åtskilliga länder vara, att de mindre bemedlade klasserna, vilkas förhållanden beräkningarna närmast avse att belysa, äro befriade från direkt beskattning.

Antalet varuslag, som medtagits vid indexberäkningarna, är mycket olika i skilda länder; endast i undantagsfall är varulistan lika fullständig som den svenska. Indextalen utgöra oftast genomsnitt av prisförändringarna å ett flertal orter; för Frankrike, Holland och Italien avse de dock enstaka städer (jfr tabellen). I detta hänseende äro indexsiffrorna i mindre grad representativa även för Förenta staterna (32 städer) och Australien (6 städer). Prismaterialet har dessutom i flera länder undergått mer eller mindre omfattande revisioner, varigenom kontinuiteten i indexserierna brutits.

Beräkningsmetoden är för alla länder utom Belgien gemensam så till vida, att priserna på de särskilda varuslagen vägts med tillhjälp av en budget. I de nordiska länderna, England, Holland, Schweiz och Förenta staterna härrör denna budget från verkliga hushållsstatistiska undersökningar och avser för samtliga dessa länder, utom för Holland och Förenta staterna, konsumtionen före kriget; den holländska undersökningen daterar sig från år 1922 och den amerikanska från år 1917—1918. I avsaknad av dylika undersökningar eller åtminstone av lämpliga sådana har man i Tyskland, Frankrike, Italien och Kanada utgått från teoretiskt uppställda arbetarbudgeter — för livsmedelspostens vidkommande har man sålunda räknat med ett visst antal kalorier — medan man i Sydafrika och Australien vid upprättandet av budgeter använt tillgänglig statistik över inhemsk produktion, export och import av olika varuslag. De belgiska indexsiffrorna äro ovägda. Budgetmaterialet har ibland undergått genomgripande förändringar, vilket minskar jämförbarheten av de i tabellen anförda indextalen för ett och samma land; särskilt gäller detta för Holland och Sydafrika.

Vad indexberäkningarnas basperiod beträffar, är denna för de nordiska länderna och England juli 1914; för övriga länder utgöres den i allmänhet av en längre eller kortare del av åren 1913—1914, dock att den för Holland, Sydafrika och Australien förlagts till åren 1910 och 1911. I detta sammanhang kan nämnas, att basperioden för kommerskollegii partiprisindex är resp. månader år 1913 och för Göteborgs Handelstidnings partiprisindex tiden juli 1913—juni 1914. Dessa olikheter i basperiodens förläggning torde i relativt ringa grad förminska jämförbarheten mellan indexserierna.

Tabellen visar slutligen, att indexserierna blivit upplagda vid mycket olika tidpunkter; givetvis äro de i varje land först verkställda kalkylerna jämförelsevis osäkra, innan man hunnit fast utforma beräkningsmetoden och organisera insamlingen av prismaterialet. Ett liknande osäkerhetsmoment

vidlåder oftast sådana beräkningar av prisnivåns läge, som företagas långt efter den tidpunkt, de avse. Det är för flertalet länder ej möjligt att bedöma, i vad mån ett gott prismaterial redan förelåg vid tiden för krigsutbrottet och utnyttjats vid indexberäkningarna eller i vilken utsträckning själva baspriserna tillkommit genom efterhandsundersökningar.

Av vad ovan anförts torde framgå, vilka svårigheter möta vid anställandet av internationella jämförelser på detta område. Vid bedömandet av levnadskostnadernas höjd i olika länder måste man iakttaga stor försiktighet; sålunda kan man av det förhållandet, att indexsiffran vid ett visst tillfälle ligger 5 à 10 procent lägre i det ena landet än i det andra, ej utan vidare draga den slutsatsen, att levnadskostnaderna i det förra landet stigit mindre sedan krigsutbrottet än i det senare. Endast när det gäller att i stora drag följa tendensen i prisutvecklingen i olika länder, kunna de anförda siffrorna tjäna till ledning.

* * *

Av tab. A framgår, att när prisstegringen under år 1920 nådde sin kulmen i Sverige, partiprisnivån stigit avsevärt högre än detaljpriserna. Det under hösten detta år inträdande prisfallet var mycket hastigare för de förra än för de senare, så att partipris- och särskilt råvaruindextalen numera ligga under levnadskostnadsindexen. Den under år 1922 iakttagna tendensen till stabilisering framträdde mest utpräglad för partipriserna; råvaruindextalen synas för närvarande fluktuera omkring 150.

Jämföres utvecklingen i Sverige, Norge och Danmark (tab. B och C), finner man, att vid tiden för prisfallets början levnadskostnadsstegringen var högst i Norge och lägst i Danmark; prisfallet har däremot varit mest accentuerat i Sverige, som även enligt senast tillgängliga jämförbara beräkningar uppvisar den lägsta totalindexen. Därnäst kommer Danmark med hänsyn till levnadskostnadsindexens nuvarande läge. Indexsiffran för de särskilda huvudposterna äro i allmänhet lägst i Sverige och högst i Norge; bostadsindices äro dock anmärkningsvärt låga i Danmark och Norge.

I övriga europeiska länder med högvärdig valuta — England, Holland och Schweiz — har utvecklingen nära anslutit sig till den för de tre skandinaviska länderna karakteristiska: ett relativt starkt prisfall, som numera efterträtts av en tendens till stabilisering. I Frankrike har däremot prisfallet hittills varit av jämförelsevis ringa omfattning. Belgien, Italien och än mer Finland uppvisa högre indextal än något av de förut nämnda länderna; prisnivån har i stort sett varit svävande under de senaste åren. Helt annorlunda har utvecklingen varit i Tyskland; prisstegringen, som under hela krigstiden varit synnerligen stark, är för närvarande alldeles enorm. Slutligen kan beträffande Förenta staterna och övriga i tabellen upptagna utomeuropeiska länder såsom ett gemensamt drag framhållas, att prisnivån där synes ha nått ganska stor stabilitet.

Livsmedelskostnadernas förändringar å vissa orter i riket.

Utgifter för livsmedel, bränsle och lyse för en normalfamilj med en utgiftsstat år 1914 av c:a 2 000 kronor.[1]

A. Juli 1914 = 100.

Ort	1914		1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921	1922	1922	
	Juli	2:dra halvåret									3:dje kvartalet	4:de kvartalet
Stockholm	100	106	123	140	179	283	330	307	239	181	183	171
Södertälje	100	106	121	138	178	273	319	298	229	174	175	167
Uppsala	100	108	125	142	185	281	334	314	249	184	182	176
Nyköping	100	104	119	138	180	268	319	293	229	173	174	167
Eskilstuna	100	105	120	136	183	267	319	289	228	170	169	164
Linköping	100	107	123	143	188	277	330	306	243	187	188	179
Norrköping	100	105	121	138	179	267	320	298	230	177	179	171
Motala	100	104	125	146	190	280	332	310	240	181	183	176
Jönköping	100	104	122	141	179	271	326	304	237	177	176	171
Växjö	100	105	123	142	178	267	322	300	233	182	185	178
Kalmar	100	104	120	140	182	260	297	277	222	172	173	164
Västervik	100	103	119	136	175	261	307	291	223	171	168	164
Visby	100	106	122	137	170	249	305	289	229	175	172	165
Karlskrona	100	105	127	145	181	253	303	284	229	180	181	174
Kristianstad	100	108	130	149	192	283	318	296	236	178	178	172
Malmö	100	104	124	142	187	281	318	295	233	181	181	174
Lund	100	105	127	145	186	278	312	292	230	178	177	171
Landskrona	100	106	130	146	189	275	325	306	244	184	185	177
Hälsingborg	100	105	126	145	185	276	313	293	236	179	181	170
Ystad	100	105	131	148	188	281	312	297	231	178	180	169
Halmstad	100	106	127	146	187	274	310	290	232	178	181	170
Göteborg	100	106	127	147	192	299	337	318	254	191	191	184
Lysekil	100	105	119	139	180	268	312	297	229	177	176	171
Vänersborg	100	104	122	143	186	285	330	303	241	183	184	175
Borås	100	106	127	145	187	282	322	306	243	190	188	182
Tidaholm	100	103	121	142	177	260	307	285	233	178	176	172
Karlstad	100	108	122	143	182	274	327	311	240	181	180	175
Örebro	100	107	123	142	182	267	321	300	231	174	174	167
Kopparberg	100	107	121	142	183	272	331	312	243	177	176	173
Västerås	100	105	123	142	182	276	333	307	233	173	172	164
Falun	100	105	119	139	180	275	326	308	245	180	179	174
Domnarvet o. Borlänge	100	105	121	142	186	288	334	—	—	—	—	—
Ludvika	100	103	116	137	180	268	328	302	238	172	172	164
Gävle	100	107	120	142	184	278	325	312	244	178	176	169
Söderhamn	100	108	121	140	184	280	334	317	249	184	181	176
Sundsvall: staden	100	105	120	144	184	282	337	318	241	180	179	170
sågverksdistriktet	100	103	117	143	189	283	333	317	246	184	183	176
Nyland	100	103	114	140	184	266	322	—	—	—	—	—
Östersund	100	106	118	139	181	270	317	305	252	187	189	175
Umeå	100	106	117	141	187	269	324	308	248	187	187	182
Luleå	100	104	117	137	182	270	322	310	249	190	195	181
Boden	100	107	119	138	183	277	330	—	—	—	—	—
Malmberget o. Gällivare	100	104	115	128	168	257	323	309	251	187	188	177
Kiruna	100	104	116	130	169	262	325	316	263	196	197	183
Samtliga orter	**100**	**105**	**121**	**139**	**181**	**270**	**320**	**298**	**237**	**180**	**180**	**172**

[1] Såsom framhållits i Soc. Medd., årg. 1920, sid. 748, hava dessa tabeller varit föremål för en omräkning, varvid de tidigare publicerade indextalen för åren 1914—1919 undergått smärre förändringar.

Det må observeras, att samtliga ovan meddelade indexsiffror äro medeltal för de angivna tidsperioderna.

B. Den genomsnittliga utgiftssumman för samtliga orter = 100.

Ort	1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921	1922	1922	
											3:dje kvartalet	4:de kvartalet
Stockholm	119	120	121	119	117	124	123	122	120	121	122	120
Södertälje	105	108	106	104	103	106	105	105	102	102	103	102
Uppsala	102	103	103	101	102	103	104	104	105	103	102	103
Nyköping	98	99	98	97	98	98	99	97	95	96	96	97
Eskilstuna	101	103	102	100	104	101	103	100	99	98	97	99
Linköping	96	97	98	98	100	98	99	98	98	101	101	101
Norrköping	100	103	103	102	102	101	103	103	101	103	104	104
Motala	93	94	97	97	98	97	97	97	95	95	96	96
Jönköping	95	93	93	92	91	92	94	94	92	92	91	92
Värnamo	—	—	—	—	—	—	—	89	89	88	88	87
Växjö	89	88	90	89	86	86	89	88	86	89	91	91
Kalmar	102	101	101	102	102	97	94	94	95	97	98	97
Västervik	93	93	92	91	90	90	89	91	88	90	88	90
Visby	97	96	96	92	89	87	91	92	91	93	91	91
Karlskrona	101	100	105	103	100	93	95	95	97	101	101	102
Kristianstad	96	96	102	101	100	99	94	94	95	94	94	95
Malmö	101	101	104	103	105	105	101	100	100	103	103	103
Lund	99	99	103	102	101	101	96	97	96	99	98	99
Landskrona	99	97	105	102	101	99	99	100	100	101	101	101
Hälsingborg	99	98	103	102	101	101	97	97	98	99	100	98
Ystad	98	96	103	100	99	99	93	94	93	95	96	95
Halmstad	101	99	103	102	101	99	95	95	96	97	99	97
Varberg	—	—	—	—	—	—	—	92	92	91	91	91
Göteborg	102	102	106	106	107	112	107	108	108	108	108	109
Lysekil	101	101	100	101	100	100	99	101	99	101	100	102
Vänersborg	99	98	99	100	100	103	101	99	100	100	101	100
Borås	98	99	102	102	101	102	98	100	100	104	102	104
Lidköping	—	—	—	—	—	—	—	94	93	95	95	95
Tidaholm	97	97	99	100	96	95	94	94	97	98	97	99
Karlstad	99	101	99	100	98	99	100	102	100	100	99	101
Arvika	—	—	—	—	—	—	—	101	99	99	98	100
Örebro	100	101	101	100	99	98	99	99	97	97	97	97
Kopparberg	93	93	93	94	94	93	96	97	95	92	91	93
Västerås	100	100	101	101	100	101	104	102	98	97	96	96
Falun	99	99	97	98	98	100	101	101	103	100	100	101
Avesta	—	—	—	—	—	—	—	98	94	90	91	90
Domnarvet o. Borlänge	93	93	93	94	95	96	97	—	—	—	—	—
Ludvika	97	97	94	95	97	99	100	98	98	94	94	94
Mora	—	—	—	—	—	—	—	103	104	97	99	94
Gävle	101	101	99	101	101	102	101	104	102	99	98	98
Söderhamn	96	97	95	95	97	98	99	101	101	99	97	99
Sundsvall: staden	104	103	101	105	104	106	108	108	104	103	102	101
sågverksdistriktet	98	98	93	99	101	101	101	103	101	100	100	100
Nyland	100	98	92	97	99	95	98	—	—	—	—	—
Kramfors	—	—	—	—	—	—	—	101	105	104	102	103
Östersund	102	102	99	101	101	101	101	104	109	107	108	105
Umeå	97	95	90	94	96	93	95	96	98	99	98	100
Vilhelmina	—	—	—	—	—	—	—	109	117	113	113	115
Luleå	103	104	100	101	104	103	105	108	110	111	113	110
Boden	101	103	100	100	103	104	105	—	—	—	—	—
Malmberget o. Gällivare	116	115	110	106	107	110	117	119	123	122	122	120
Kiruna	118	116	110	107	107	111	117	122	129	127	127	124
Samtliga orter	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Medelpris per år (1913—1922) och per månad (dec. 1921—dec. 1922)

	Varuslag	Kvantitet	1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921	1922
			öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
1	Mjölk: oskummad	l.	14	15	16	19	25	* 88	47	44	35	25
2	handskummad	»	8	8	9	10	15	* 24	—	26	20	13
3	separerad	»	6	6	7	8	12	* 19	23	19	13	9
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	286	239	292	**810	* 401	* 587	729	657	496	375
5	mat- (lands-)	»	213	218	260	295	* 358	* 546	727	651	486	358
6	Ost: helfet, okryddad	»	164	162	197	257	* 305	* 372	624	524	389	277
7	halvfet, »	»	121	119	149	191	* 234	* 332	500	374	267	178
8	Margarin: växt-, bästa sort	»	135	144	170	216	—	—	433	376	293	178
9	Ägg: svenska, färska	tjog	159	171	198	237	343	725	681	578	428	320
10	» konserverade	»	137	151	169	204	307	615	716	533	393	348
11	Potatis: gammal	hl.	—	—	—	526	* 955	* 1200	1271	963	947	699
12	»	5 l.	28	30	36	33	* 58	* 68	71	60	60	47
13	färsk	»	46	80	87	76	146	237	102	191	124	119
14	Ärter, gula	kg.	31	35	57	55	* 63	* 66	78	69	58	48
15	Bruna bönor	»	48	49	75	111	199	* 173	214	180	83	97
16	Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	31	33	40	**38	* 42	* 50	* 75	91	71	52
17	råg-, » » »	»	22	23	32	**29	* 36	* 41	* 56	56	46	31
18	rågsikt-, » » »	»	27	29	39	**34	—	—	* 73	73	63	44
19	Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	36	42	52	50	* 68	* 82	99	101	72	52
20	ris-, bästa sort svenska (»R. T.»)	»	41	41	46	52	* 75	* 73	111	176	85	61
21	Rågbröd: hårt grovt spisbröd	»	41	43	54	53	* 62	* 73	96	111	108	86
22	Rågbröd: hårt knäckebröd	»	—	—	—	—	—	—	—	139	132	110
23	mjukt, limpa, söt	»	38	40	48	49	* 60	* 75	96	105	93	73
24	» » sur (»grovbröd»)	»	30	31	38	38	* 45	* 49	64	71	65	50
25	Vetebröd: skorpor, ordinära	»	76	78	88	90	* 117	* 180	230	254	217	172
26	mjukt, bil- bakat med vatten	»	43	46	53	54	* 68	* 88	116	128	113	88
27	ligaste sort » » mjölk	»	60	61	67	66	* 83	* 144	167	145	129	103
28	Nötkött, färskt: stek	»	122	116	140	193	219	567	563	398	301	223
29	soppkött	»	100	95	119	169	193	507	490	333	243	175
30	Kalvkött, stek: gödkalv	»	131	130	154	203	* 215	546	512	493	377	280
31	spädkalv	»	72	70	87	122	* 148	357	312	274	204	155
32	Fårkött: färskt, stek	»	133	130	158	215	258	626	600	481	310	233
33	salt, svenskt	»	114	118	139	194	241	546	547	385	264	193
34	Renkött, färskt, stek	»	119	121	140	184	261	509	557	442	348	270
35	Fläsk: färskt	»	133	129	191	233	* 270	* 388	605	449	321	250
36	salt, svenskt (sidfläsk)	»	140	137	198	246	* 287	* 404	619	470	338	263
37	» amerikanskt »	»	—	—	—	—	—	—	—	364	275	204
38	Fisk, färsk: abborre	»	75	76	80	99	122	211	202	191	166	140
39	gädda	»	108	110	117	149	188	317	333	312	260	211
40	sill	»	34	35	45	68	91	149	110	102	92	79
41	strömming	»	38	39	43	56	65	123	114	106	91	70
42	torsk	»	55	57	62	82	111	196	160	139	119	100
43	rödspotta (»spätta»)	»	79	81	89	123	167	295	244	219	199	169
44	kolja	»	—	—	—	—	—	—	—	152	134	113
45	salt: sill, prima	»	45	45	57	97	105	145	148	120	87	77
46	strömming	»	30	31	36	61	73	100	105	74	65	51
47	Kabeljo av långa med fenor o. stjärt	»	56	58	72	111	152	293	223	156	113	97
48	Kaffe (obränt), prima Santos	»	170	159	161	209	* 315	* 307	316	331	210	219
49	Socker, bit-	»	67	65	66	*68	* 70	* 92	* 133	* 168	* 170	*156
50	Salt (matsalt)	»	—	10	10	18	19	31	32	31	26	21
51	Svagdricka	l.	6	6	7	8	10	14	16	16	17	15
52	Fotogen, Water White	»	20	21	23	27	37	—	71	60	53	38
53	Ved: björk- osågad, hemkörd (per	famn	2560	2630	2890	3810	5520	7850	8220	10610	7090	4990
54	barr- »storfamn»: 3·56 kbm)	»	2040	2110	2310	3060	4500	6620	6740	8230	5620	3820
55	Bränntorv	100 kg.	196	220	290	385	670	1035	896	964	659	460
56	Kol: antracit- (»valnöt») hem-	hl.	401	411	531	717	803	—	—	2069	1286	948
57	eng. hushålls- (fyrkol) körd	»	284	242	367	543	707	—	—	1664	703	444
58	Koks: gasverks- (krossad)[1]	»	165	157	211	292	413	—	—	1177	452	326
59	eng. kamin- »	»	189	190	248	339	521	—	—	1249	481	356

[1]) T. o. m. år 1917 avse uppgifterna okrossad koks. — * Maximipris. — ** Eljest fastställda pris.

för samtliga orter (44 orter åren 1913—1919 samt 49 orter fr. o. m. år 1920).

Dec. 1921	Jan. 1922	Febr. 1922	Mars 1922	Apr. 1922	Maj 1922	Juni 1922	Juli 1922	Aug. 1922	Sept. 1922	Okt. 1922	Nov. 1922	Dec. 1922	Höjning (+) eller sänkning (−) i %		
öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	dec. 1913—dec. 1922	dec. 1921—dec. 1922	
30	26	26	25	25	25	25	24	24	24	24	23	23	+ 64·3	− 23·3	1
17	15	14	14	13	13	13	13	13	13	13	12	12	+ 50·0	− 29·4	2
11	10	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	+ 50·0	− 18·2	3
411	342	330	352	392	348	379	387	390	401	401	390	389	+ 61·4	− 5·4	4
406	330	322	337	378	335	355	361	364	378	383	376	377	+ 71·4	− 7·1	5
342	327	311	293	279	275	266	259	259	260	264	266	266	+ 61·2	− 22·2	6
227	218	207	184	174	168	165	164	165	167	173	174	176	+ 43·1	− 22·5	7
247	199	192	191	156	129	127	181	203	194	191	190	188	+ 36·2	− 23·9	8
591	431	446	340	231	214	219	227	285	283	386	419	411	+ 89·4	− 30·5	9
453	370	386	—	—	—	—	—	—	—	327	329	327	+ 115·1	− 27·8	10
742	760	756	737	735	755	725	702	652	694	622	628	626	—	− 15·6	11
49	50	50	50	51	51	50	47	42	45	42	42	42	+ 61·5	− 14·3	12
—	—	—	—	—	—	—	180	58	—	—	—	—	—	—	13
48	47	47	47	47	48	48	49	49	49	48	47	47	+ 51·6	− 2·1	14
88	90	92	95	101	105	106	106	106	104	96	83	78	+ 69·6	− 11·4	15
57	57	56	56	56	55	52	51	51	48	46	46	46	+ 48·4	− 19·3	16
34	33	33	33	32	32	32	32	32	30	28	28	27	+ 28·6	− 20·6	17
49	48	47	47	47	47	46	46	46	42	39	39	39	+ 50·0	− 20·4	18
53	52	51	52	53	54	54	54	54	53	51	50	50	+ 38·9	− 5·7	19
68	67	67	65	64	62	60	59	60	59	57	56	55	+ 34·1	− 19·1	20
96	94	92	91	90	89	86	85	84	83	80	79	78	+ 90·2	− 18·8	21
120	118	117	116	114	113	109	108	108	106	103	101	101	—	− 15·8	22
82	80	79	78	77	77	73	72	72	71	68	66	66	+ 73·7	− 19·5	23
58	56	55	54	53	53	50	50	49	49	46	45	45	+ 50·0	− 22·4	24
189	188	186	183	178	177	171	168	166	167	165	160	159	+ 112·0	− 15·9	25
98	99	96	95	93	92	87	84	84	83	82	80	79	+ 79·5	− 19·4	26
117	114	113	112	110	110	103	99	99	97	95	93	92	+ 53·8	− 21·4	27
230	223	221	217	214	216	221	232	237	235	225	217	214	+ 76·9	− 7·0	28
181	175	173	169	168	170	173	182	187	184	178	173	170	+ 70·0	− 6·1	29
305	303	295	285	279	272	277	279	281	280	273	267	265	+ 102·3	− 13·1	30
169	166	162	157	150	148	148	154	154	155	154	151	156	+ 110·8	− 7·7	31
221	224	229	232	239	241	247	249	248	239	220	211	215	+ 68·0	− 2·7	32
195	186	187	195	195	203	205	203	200	206	185	175	173	+ 47·9	− 11·3	33
296	280	274	269	266	273	291	287	—	—	237	263	261	+ 107·1	− 11·8	34
266	256	249	243	236	236	244	253	262	263	255	251	246	+ 85·0	− 7·5	35
283	273	265	255	252	252	258	266	271	273	265	264	260	+ 83·1	− 8·1	36
213	203	196	195	193	198	201	212	219	218	212	205	200	—	− 6·1	37
157	163	169	163	152	113	111	123	134	140	139	138	137	+ 73·4	− 12·7	38
220	224	236	241	214	163	175	203	216	219	220	211	213	+ 90·2	− 3·2	39
82	78	70	58	72	72	90	88	103	99	83	70	66	+ 85·3	− 19·5	40
78	84	87	85	68	65	67	63	56	62	70	70	64	+ 52·4	− 17·9	41
107	109	124	111	96	92	90	95	94	99	97	97	94	+ 64·9	− 12·1	42
181	213	220	191	154	148	151	168	160	156	149	155	161	+ 96·8	− 11·0	43
116	121	127	124	113	109	111	115	111	109	105	105	110	—	− 5·2	44
80	82	83	83	83	83	83	84	79	73	66	62	60	+ 33·3	− 25·0	45
53	52	51	51	55	49	51	57	49	49	49	48	47	+ 46·9	− 11·3	46
96	100	103	103	109	106	101	100	96	91	85	83	83	+ 45·6	− 13·5	47
190	189	191	191	191	196	238	239	239	239	239	239	241	+ 49·7	+ 26·8	48
×165	× 165	× 166	× 165	×165	× 165	× 164	×164	×164	×164	× 164	× 114	×113	+ 68·7	− 31·5	49
23	22	22	22	23	22	22	22	21	21	21	20	20	—	− 13·0	50
16	16	16	16	15	15	15	15	15	15	15	15	15	+ 150·0	− 6·3	51
42	42	41	42	41	39	39	38	38	35	34	33	33	+ 57·1	− 21·4	52
5360	5160	5030	4960	4890	4840	4840	4830	4870	4930	5010	5250	5320	+ 103·8	− 0·7	53
4150	4020	3940	3830	3780	3750	3750	3730	3750	3750	3800	3870	3890	+ 86·1	− 6·3	54
502	508	503	492	478	442	437	440	468	467	421	429	432	+ 119·3	− 13·9	55
1004	1015	1034	1026	1023	997	972	923	892	877	871	871	869	+ 119·4	− 13·4	56
484	480	518	486	490	450	442	426	418	398	406	408	407	+ 78·5	− 15·9	57
322	325	349	349	348	341	337	332	315	310	304	301	304	+ 92·4	− 5·6	58
360	364	400	387	385	375	366	344	335	326	328	327	329	+ 76·9	− 8·6	59

(Jfr Soc. Medd., årg. 1920, noten å sid. 680.)

	Varuslag	Kvantitet	Stockholm			Södertälje			Uppsala			Nyköping		
			Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.
1	Mjölk: oskummad	l.	26	26	26	25	23	23	26	24	24	22	22	22
2	handskummad	»	—	—	—	—	—	—	12	12	12	—	—	—
3	separerad	»	10	10	10	8	8	8	10	10	10	8	8	8
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	404	388	401	413	398	391	419	400	405	400	390	388
5	mat- (lands-)	»	374	360	374	403	389	381	384	382	382	369	369	362
6	Ost: helfet	»	285	288	275	263	275	283	263	273	273	275	275	285
7	halvfet	»	190	187	192	170	192	190	198	188	194	191	191	193
8	Margarin, växt-	»	197	197	196	194	177	178	220	220	220	207	207	208
9	Ägg: färska	tjog	418	470	461	404	431	428	384	450	425	347	400	398
10	konserverade	»	328	322	320	325	300	325	—	300	300	—	360	360
11	Potatis: gammal	hl.	748	733	788	714	786	821	700	692	650	600	604	625
12	»	5 l.	44	45	49	48	45	44	47	51	50	33	35	39
13	färsk	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
14	Ärter, gula	kg.	42	41	45	37	39	39	39	39	39	40	39	38
15	Bruna bönor	»	80	77	78	105	76	73	96	80	70	108	97	78
16	Mjöl: vete-	»	45	45	45	47	47	47	44	45	45	45	46	46
17	råg-	»	28	28	28	30	31	29	26	26	26	31	31	31
18	rågsikt-	»	38	38	38	40	40	39	35	35	36	39	39	39
19	Gryn: havre-	»	46	45	46	51	47	47	50	45	45	54	55	54
20	ris-	»	56	56	58	60	56	58	54	53	57	63	63	53
21	Rågbröd: grovt spisbröd	»	71	71	71	68	63	63	58	57	54	60	63	60
22	knäckebröd	»	113	110	112	98	96	94	91	88	89	74	75	74
23	limpa, söt	»	90	89	88	80	80	80	77	76	79	54	54	55
24	» sur	»	67	64	64	—	—	—	68	68	68	—	—	—
25	Vetebröd: skorpor	»	194	195	192	180	180	180	157	157	154	146	144	152
26	mjukt, bakat med vatten	»	95	95	93	93	93	93	85	85	84	59	58	63
27	mjukt, » » mjölk	»	119	120	120	107	107	107	100	100	100	81	81	85
28	Nötkött, färskt: stek	»	263	235	236	235	220	226	220	220	223	229	227	223
29	soppkött	»	188	181	183	160	145	155	179	171	175	176	171	172
30	Kalvkött: gödkalv	»	299	295	311	256	245	244	278	267	272	255	247	245
31	spädkalv	»	165	166	190	144	136	153	145	163	170	—	—	—
32	Fårkött: färskt	»	256	253	266	253	250	252	202	203	241	235	233	236
33	salt	»	187	182	186	225	200	200	208	174	189	—	—	—
34	Renkött, färskt	»	—	363	325	—	—	200	—	—	—	—	—	—
35	Fläsk: färskt	»	299	303	298	257	250	250	280	269	268	264	267	243
36	salt, svenskt	»	294	303	304	250	248	245	278	273	267	260	267	250
37	» amerikanskt	»	250	250	225	—	—	—	—	—	—	200	200	200
38	Fisk, färsk: abborre	»	167	158	156	147	148	138	100	100	—	81	78	84
39	gädda	»	231	209	219	231	221	221	250	247	227	191	187	186
40	sill	»	93	81	77	90	78	70	98	88	84	88	65	60
41	strömming	»	96	84	74	92	71	66	83	88	85	60	63	41
42	torsk	»	141	137	133	141	143	138	150	150	143	117	111	107
43	rödspotta	»	163	162	165	169	182	196	176	194	175	156	180	177
44	kolja	»	131	128	134	124	114	131	150	150	129	108	119	113
45	salt: sill	»	49	42	42	50	48	36	55	45	41	45	45	44
46	strömming	»	50	48	48	40	38	30	50	50	50	—	—	—
47	Kabeljo	»	86	87	81	79	80	79	92	88	88	84	83	88
48	Kaffe	»	241	238	239	239	243	243	240	238	240	240	242	250
49	Socker ×	»	160	110	109	161	111	111	160	112	112	162	114	114
50	Salt	»	23	23	24	20	21	21	25	21	20	24	24	23
51	Svagdricka	l.	20	20	19	15	15	15	19	20	20	12	12	10
52	Fotogen	»	30	30	30	31	30	27	33	33	33	32	31	30
53	[1])Ved: björk-	famn	6510	6540	6460	6000	6330	6100	4780	5160	5260	4980	4900	5250
54	barr-	»	4030	3900	3960	4000	4000	3950	3560	3470	3640	3430	3320	3280
55	Bränntorv	100 kg.	—	—	—	—	—	—	417	417	417	—	—	—
56	Kol: antracit-	hl.	1000	994	950	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000	1000
57	eng. hushålls-	»	435	435	440	—	—	—	—	—	—	—	—	—
58	Koks: gasverks-	»	330	336	333	—	—	—	300	340	340	295	295	295
59	eng. kamin-	»	321	322	329	350	325	325	350	—	—	—	—	—

[1]) Motala: avfallsved under hela kvartalet 24·90 kr. per famn. — × Maximipris.

Eskilstuna			Linköping			Norrköping			Motala			Jönköping			Värnamo			
Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	
22	22	22	22	22	22	24	22	22	22	22	22	21	21	21	18	18	18	1
—	—	—	—	—	—	—	—	—	10	10	10	8	8	8	—	—	—	2
7	7	7	8	8	8	8	8	8	7	7	7	—	—	—	8	8	8	3
395	380	384	409	393	398	413	395	404	401	388	384	395	390	388	364	367	364	4
378	370	369	375	375	372	378	373	376	390	381	378	363	363	357	340	341	343	5
231	231	231	279	281	277	283	288	288	261	256	266	244	245	248	269	275	275	6
150	156	163	187	188	188	175	183	183	181	200	200	175	175	175	175	175	175	7
193	193	185	189	198	183	208	208	207	199	196	196	195	195	196	198	187	187	8
392	402	389	351	398	377	400	414	414	346	385	379	378	395	380	344	391	422	9
—	—	300	—	—	—	325	317	317	300	300	300	—	—	297	—	—	—	10
688	750	750	567	564	569	732	712	712	480	480	517	510	345	438	464	533	533	11
50	53	48	46	46	47	44	42	42	33	31	32	26	27	26	40	45	45	12
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13
38	45	36	43	42	42	44	43	44	39	38	36	50	50	50	50	50	50	14
120	110	65	88	79	79	—	84	84	—	79	75	—	80	80	100	75	75	15
45	44	45	44	45	45	46	46	46	42	43	43	46	46	46	45	46	46	16
31	29	28	30	31	30	29	30	30	27	28	28	28	28	28	28	29	29	17
40	40	40	36	37	37	37	38	38	35	36	36	40	40	40	39	39	39	18
50	50	48	50	50	50	54	50	50	50	50	50	55	50	50	52	50	50	19
64	63	56	55	52	57	60	58	58	53	54	55	50	50	50	65	67	67	20
58	59	58	75	75	75	75	75	75	73	73	70	93	84	83	105	97	97	21
78	78	75	115	113	113	113	112	112	105	101	99	119	121	121	110	107	107	22
69	69	68	75	71	71	73	67	67	79	77	77	68	59	58	64	64	60	23
—	—	—	45	40	40	50	43	43	58	57	57	41	38	39	47	47	43	24
130	133	133	177	162	162	200	200	200	157	150	146	193	178	174	150	150	133	25
60	61	61	81	77	77	96	93	93	76	76	71	94	72	73	—	—	—	26
71	72	73	95	91	91	100	99	99	95	87	87	102	98	96	69	69	69	27
255	243	242	213	208	208	256	247	247	227	216	214	206	200	200	182	177	174	28
176	178	180	187	186	184	194	183	183	185	177	176	185	180	180	160	155	150	29
285	272	268	285	278	291	291	293	293	239	240	244	231	225	225	247	250	250	30
169	169	169	167	168	175	150	150	150	128	125	140	142	130	125	127	125	125	31
273	265	265	237	237	241	269	254	262	211	208	209	211	200	200	189	186	190	32
—	—	—	208	210	190	170	185	162	150	160	150	—	—	—	125	125	125	33
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	34
270	263	264	246	248	246	280	288	290	234	240	244	255	255	254	208	221	223	35
273	265	273	249	250	249	293	293	297	236	250	250	254	250	250	218	240	237	36
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	37
119	125	125	173	160	176	192	171	205	156	157	150	150	—	—	100	100	100	38
214	192	200	250	231	247	250	213	250	225	227	244	245	213	220	150	150	150	39
105	75	67	77	64	58	77	63	57	84	66	56	85	73	61	76	55	57	40
83	63	56	63	61	51	67	55	42	63	63	55	75	79	79	59	58	58	41
136	132	130	124	122	122	93	92	97	97	97	—	146	144	144	87	87	105	42
153	145	148	150	153	153	139	150	158	146	154	154	153	164	161	131	129	140	43
113	112	105	102	106	111	118	113	114	121	114	115	97	91	100	92	90	112	44
59	59	40	51	42	48	50	50	50	50	49	39	57	50	50	53	53	53	45
—	—	—	—	—	—	50	50	50	—	—	—	—	—	—	—	—	—	46
94	94	68	92	92	88	87	85	86	80	70	69	100	100	100	125	100	100	47
238	238	233	232	232	237	236	234	234	239	239	239	250	250	250	237	237	237	48
165	112	112	163	113	113	161	110	110	162	114	112	167	116	116	163	112	112	49
20	20	20	20	20	20	25	21	20	20	20	20	20	20	20	18	18	18	50
18	15	15	--	—	—	16	16	16	14	14	16	14	14	14	15	15	15	51
32	32	33	30	30	30	30	30	30	28	28	28	33	33	33	35	35	35	52
4980	5340	5870	5880	5940	6080	5420	6230	6230	5060	5340	5340	4970	5600	5580	3970	4160	4280	53
3560	3560	3740	4680	4570	4680	4320	4320	4320	3350	3600	3430	3430	3330	3430	2650	2900	3020	54
338	338	313	—	—	500	300	300	300	375	—	—	—	—	—	275	288	288	55
850	850	850	821	827	793	930	930	830	800	800	800	900	900	900	—	—	—	56
—	—	—	—	—	—	380	405	405	400	400	400	—	—	—	—	—	—	57
310	310	300	268	260	283	354	354	354	300	—	—	278	278	278	—	—	—	58
—	—	—	289	284	282	360	360	360	300	300	300	325	325	325	—	—	—	59

	Varuslag	Kvantitet	Växjö			Kalmar			Västervik			Visby		
			Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.
1	Mjölk: oskummad	l.	22	22	22	25	25	25	22	22	22	20	20	20
2	handskummad	»	—	—	—	—	12	12	—	—	—	—	—	—
3	separerad	»	10	10	10	10	10	10	8	8	8	6	6	6
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	398	385	383	388	376	373	385	376	379	385	365	360
5	mat- (lands-)	»	382	363	364	368	357	357	357	349	353	372	356	354
6	Ost: helfet	»	263	281	281	307	304	304	275	300	300	280	283	286
7	halvfet	»	145	165	165	195	200	200	—	—	—	200	—	—
8	Margarin, växt-	»	186	188	188	170	170	170	208	197	200	198	198	198
9	Ägg: färska	tjog	383	399	359	364	358	367	342	398	385	362	389	376
10	konserverade	»	—	—	—	300	300	300	—	—	—	—	—	283
11	Potatis: gammal	hl.	725	725	725	433	433	410	500	500	500	330	300	300
12	»	5 l.	40	40	38	28	32	32	28	28	28	40	35	35
13	färsk	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
14	Ärter, gula	kg.	53	52	51	49	44	40	50	50	49	50	50	50
15	Bruna bönor	»	90	90	90	110	74	75	120	120	80	120	80	80
16	Mjöl: vete-	»	48	49	49	43	43	43	45	46	46	49	49	49
17	råg-	»	27	28	28	24	24	24	27	28	28	25	—	—
18	rågsikt-	»	41	42	42	36	36	36	38	40	39	41	41	41
19	Gryn: havre-	»	50	50	50	47	47	48	50	50	50	50	50	50
20	ris-	»	62	62	60	53	51	54	60	60	60	55	55	50
21	Rågbröd: grovt spisbröd	»	85	85	85	105	100	100	105	105	105	70	70	70
22	knäckebröd	»	102	106	106	118	115	115	110	110	110	130	130	130
23	limpa, söt	»	53	53	51	59	60	58	57	57	57	70	70	70
24	» sur	»	38	38	37	35	34	35	46	46	46	37	37	37
25	Vetebröd: skorpor	»	138	138	138	154	152	153	160	160	160	175	175	175
26	mjukt, bakat med vatten	»	73	73	68	81	81	76	75	75	75	69	69	69
27	mjukt, » » mjölk	»	78	78	73	86	85	83	87	77	77	95	95	95
28	Nötkött, färskt: stek	»	203	193	195	200	190	189	221	217	217	175	162	149
29	soppkött	»	180	179	183	173	158	157	155	150	150	152	142	130
30	Kalvkött: gödkalv	»	255	261	252	263	257	256	225	225	225	206	198	200
31	spädkalv	»	*159*	*158*	*157*	*153*	*151*	*154*	*110*	*110*	*110*	—	—	—
32	Fårkött: färskt	»	204	198	196	172	175	186	207	197	197	170	165	174
33	salt	»	220	195	185	155	—	—	150	150	150	156	154	158
34	Renkött, färskt	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
35	Fläsk: färskt	»	223	223	224	226	238	223	242	240	240	254	253	229
36	salt, svenskt	»	238	235	235	261	258	250	250	250	250	253	253	225
37	» amerikanskt	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
38	Fisk, färsk: abborre	»	200	193	168	150	150	167	73	74	73	—	—	—
39	gädda	»	235	216	225	152	169	194	185	169	175	166	136	165
40	sill	»	—	60	—	78	84	78	—	—	—	—	—	80
41	strömming	»	59	63	50	80	59	44	58	46	39	50	29	39
42	torsk	»	99	86	64	48	53	68	57	57	61	89	76	80
43	rödspotta	»	170	170	164	144	154	183	—	—	—	160	150	160
44	kolja	»	115	113	95	100	108	100	—	—	—	127	125	133
45	salt: sill	»	68	50	50	62	59	59	57	47	46	50	50	50
46	strömming	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
47	Kabeljo	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	100	100	96
48	Kaffe	»	233	233	233	241	241	240	243	240	240	246	244	245
49	Socker ×	»	164	111	111	162	111	112	163	113	113	165	115	115
50	Salt	»	25	25	23	18	16	17	20	20	20	20	20	20
51	Svagdricka	l.	18	18	17	18	18	19	13	13	13	12	12	12
52	Fotogen	»	35	35	34	28	28	28	30	30	30	30	30	30
53	[1]) Ved: björk-	famn	4210	4210	4210	3880	4370	4340	4540	4670	4670	5460	5790	6050
54	barr-	»	3230	3110	3110	3010	3290	3290	2850	2940	2940	4240	4540	4590
55	Bränntorv	100 kg.	325	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
56	Kol: antracit-	hl.	925	900	900	—	—	900	900	900	900	950	950	950
57	eng. hushålls-	»	—	—	—	—	—	—	325	325	325	400	—	—
58	Koks: gasverks-	»	—	—	—	235	220	220	275	263	263	300	300	350
59	eng. kamin-	»	355	358	350	225	225	225	275	275	275	350	350	350

[1]) Visby: alved okt. 48·10 samt nov. och dec. 51·60 kr. per famn. — × Maximipris.

Karlskrona			Kristianstad			Malmö			Lund			Landskrona			Hälsingborg			
Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	
25	25	25	20	20	20	23	23	23	20	20	20	20	20	20	22	22	22	1
18	18	18	8	8	9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
10	10	10	6	6	7	9	9	9	6	6	6	8	8	8	8	8	8	3
393	380	376	374	360	358	384	373	365	381	352	350	385	369	370	381	369	368	4
363	350	354	369	352	353	—	—	—	373	348	—	—	—	—	—	—	—	5
280	272	272	333	325	325	289	273	273	267	277	279	294	300	306	296	290	283	6
175	175	175	200	200	200	179	160	158	162	164	158	—	—	—	200	194	188	7
194	194	194	190	194	190	190	197	197	174	174	180	190	190	188	193	192	189	8
358	387	399	384	415	376	359	424	391	380	440	438	357	408	403	356	417	380	9
—	—	313	—	—	—	270	284	272	—	303	303	—	324	300	—	—	296	10
750	708	708	550	483	433	488	468	513	500	450	475	531	544	600	555	535	535	11
50	42	40	40	38	38	38	38	39	38	37	38	35	38	43	36	36	37	12
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13
50	50	50	52	51	51	50	51	52	49	49	50	49	49	49	50	52	51	14
75	75	75	—	80	78	112	76	75	100	74	69	86	88	86	90	78	78	15
48	48	48	42	43	43	43	44	44	45	44	44	46	47	47	45	46	46	16
28	28	28	22	23	24	30	29	29	32	32	31	25	26	26	30	30	30	17
43	43	43	36	37	37	38	39	40	41	41	40	38	38	38	42	42	41	18
50	50	50	50	50	50	45	45	44	50	46	46	47	48	48	49	50	50	19
58	56	54	59	60	55	45	46	49	45	55	54	60	59	60	58	58	58	20
75	75	75	101	101	105	119	107	107	112	110	110	88	90	90	—	—	—	21
103	103	103	110	110	117	150	148	148	134	128	130	145	145	145	127	127	127	22
56	56	54	38	38	38	44	44	44	44	41	41	41	43	43	49	49	49	23
37	36	36	35	35	35	32	32	32	32	30	29	28	29	29	36	36	36	24
177	177	177	147	138	138	150	150	150	125	125	125	121	121	121	111	111	111	25
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	26
87	84	84	84	84	79	85	86	86	81	71	70	90	90	89	61	61	61	27
238	242	226	174	174	176	281	282	271	244	247	250	247	250	250	210	204	204	28
197	196	190	154	148	150	232	230	226	195	198	196	191	193	195	176	172	172	29
300	298	299	250	250	250	283	293	297	313	306	312	335	322	309	266	261	258	30
171	169	166	175	175	175	179	177	176	197	199	200	185	185	191	146	143	143	31
229	230	233	250	250	249	293	289	280	273	267	257	313	300	300	268	256	253	32
171	150	165	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	33
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	34
268	255	252	250	244	244	258	264	252	250	250	250	255	250	250	219	226	216	35
254	254	250	255	250	255	303	300	299	300	300	300	300	300	300	238	250	233	36
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	37
131	129	127	149	151	150	129	129	113	150	153	—	—	—	—	—	—	—	38
192	194	195	247	214	222	245	237	240	256	250	250	265	252	250	238	233	240	39
—	—	—	103	—	75	91	73	71	112	83	80	111	79	78	83	80	72	40
47	46	51	48	48	47	67	63	60	78	—	—	60	—	—	55	63	63	41
37	37	50	52	50	50	80	69	73	80	67	68	72	64	64	60	59	58	42
148	150	162	154	150	172	138	155	194	151	149	158	158	171	181	132	140	140	43
—	—	—	95	87	107	—	—	—	141	150	138	—	—	—	81	75	—	44
62	60	60	91	91	90	100	103	102	100	98	98	100	100	100	83	59	49	45
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	46
—	—	100	—	—	—	75	70	100	—	—	97	—	—	—	—	—	—	47
240	243	248	234	235	238	243	239	245	237	243	250	248	248	250	263	263	263	48
163	113	113	160	110	110	158	109	109	160	110	110	159	108	108	160	110	110	49
20	20	20	18	18	18	20	20	20	20	20	20	20	20	20	17	17	17	50
15	15	15	10	10	10	12	12	12	12	11	11	13	10	10	13	12	12	51
30	30	30	30	30	30	28	28	28	30	30	30	28	28	28	30	30	30	52
4710	5210	5210	4790	5420	6430	7460	7580	7730	6650	7320	7320	7000	7800	8100	6240	6240	6240	53
—	—	—	4030	4540	5480	6720	6820	7030	5990	5990	5990	6200	7000	6700	5670	5670	5670	54
—	—	—	450	450	450	620	607	620	500	500	500	—	—	—	375	375	375	55
900	900	900	750	750	750	814	834	840	800	800	800	725	725	725	850	850	850	56
375	367	350	400	400	400	335	336	335	425	400	400	345	345	345	440	440	440	57
300	300	300	320	320	320	285	285	285	295	270	270	300	275	275	285	285	285	58
300	300	300	325	325	325	334	336	335	325	325	325	325	325	325	365	365	365	59

	Varuslag	Kvantitet	Ystad			Halmstad			Varberg			Göteborg		
			Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.
1	Mjölk: oskummad	l.	20	20	20	22	22	22	18	18	18	25	25	25
2	handskummad	»	—	—	—	—	—	—	10	10	10	15	15	15
3	separerad	»	6	6	6	7	7	7	8	8	8	12	12	12
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	378	358	344	404	391	388	394	380	380	418	400	412
5	mat- (lands-)	»	—	—	—	363	362	359	369	353	358	389	376	380
6	Ost: helfet	»	270	270	270	269	258	260	237	238	238	300	282	288
7	halvfet	»	177	176	176	176	165	163	170	168	178	200	209	218
8	Margarin, växt-	»	178	170	170	185	185	185	195	195	170	208	198	198
9	Ägg: färska	tjog	351	436	378	378	409	416	388	386	382	400	435	411
10	konserverade	»	—	300	300	—	310	340	—	—	—	290	280	299
11	Potatis: gammal	hl.	380	395	400	712	681	721	600	600	600	525	547	525
12	»	5 l.	38	40	40	40	40	40	38	38	35	39	41	38
13	färsk	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
14	Ärter, gula	kg.	48	48	51	45	45	45	50	50	49	60	60	60
15	Bruna bönor	»	80	74	78	110	75	75	81	75	69	90	90	90
16	Mjöl: vete-	»	44	44	45	43	44	44	44	44	44	47	48	48
17	råg-	»	32	29	29	24	25	25	24	24	24	28	29	29
18	rågsikt-	»	39	39	39	35	36	36	39	37	37	43	44	44
19	Gryn: havre-	»	47	48	50	55	50	50	49	49	50	48	50	50
20	ris-	»	50	50	50	50	50	50	56	57	56	50	50	50
21	Rågbröd: grovt spisbröd	»	115	115	115	105	105	105	115	115	115	74	74	74
22	knäckebröd	»	132	130	133	120	115	115	124	123	123	89	89	89
23	limpa, söt	»	42	42	42	46	46	46	55	55	56	94	94	94
24	» sur	»	29	29	29	33	33	33	42	42	41	46	46	46
25	Vetebröd: skorpor	»	137	133	133	125	125	125	115	115	115	183	183	183
26	mjukt, bakat med vatten	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	94	94	94
27	mjukt, » » mjölk	»	108	108	103	83	83	83	—	—	—	109	109	109
28	Nötkött, färskt: stek	»	196	190	190	202	201	201	217	212	206	264	250	241
29	soppkött	»	170	164	164	170	170	166	163	162	153	191	194	190
30	Kalvkött: gödkalv	»	238	234	233	246	250	248	—	—	—	293	290	272
31	spädkalv	»	147	144	148	154	157	161	146	146	145	150	170	170
32	Fårkött: färskt	»	182	164	163	195	200	202	187	183	173	254	238	238
33	salt	»	—	—	—	229	208	200	—	—	—	—	—	—
34	Renkött, färskt	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	313
35	Fläsk: färskt	»	244	247	220	239	248	249	207	212	203	286	288	278
36	salt, svenskt	»	274	281	277	294	288	289	241	242	228	275	287	275
37	» amerikanskt	»	—	—	—	205	180	180	200	—	—	—	—	—
38	Fisk, färsk: abborre	»	138	175	180	—	—	—	—	—	—	200	—	—
39	gädda	»	231	250	240	244	250	256	—	—	—	286	272	250
40	sill	»	70	—	—	79	75	66	61	44	45	76	80	76
41	strömming	»	56	55	60	—	90	86	—	—	—	99	97	100
42	torsk	»	44	55	57	50	60	59	28	29	27	62	85	74
43	rödspotta	»	129	150	166	137	147	152	127	125	140	160	164	188
44	kolja	»	—	—	125	72	80	82	59	60	61	80	94	100
45	salt: sill	»	98	92	90	50	45	45	55	51	50	65	61	65
46	strömming	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
47	Kabeljo	»	—	—	—	90	90	90	65	73	73	67	63	64
48	Kaffe	»	238	240	240	238	238	240	235	237	232	250	249	250
49	Socker ×	»	161	111	111	161	111	111	160	110	110	160	110	110
50	Salt	»	20	20	20	20	20	20	20	19	19	20	20	20
51	Svagdricka	l.	9	9	9	13	13	13	13	13	13	18	18	18
52	Fotogen	»	30	30	30	30	30	30	27	27	27	28	28	28
53	[1]) Ved: björk-	famn	5560	6320	6320	5700	5700	5810	4980	5340	5340	7000	7000	7000
54	barr-	»	5000	5670	5670	4560	4490	4620	3740	3740	3740	5500	5500	5500
55	Bränntorv	100 kg.	400	375	375	450	438	438	413	417	408	—	—	—
56	Kol: antracit-	hl.	700	750	750	800	800	800	825	825	825	850	850	850
57	eng. hushålls-	»	330	325	325	450	425	425	375	375	375	340	340	340
58	Koks: gasverks-	»	275	275	275	375	—	—	275	260	260	265	265	265
59	eng. kamin-	»	300	300	300	362	369	370	325	300	300	340	340	340

[1]) Halmstad: bokved okt. 58·20, nov. 59·40 samt dec. 60·70; ribbved okt. 32·90, nov. 32.50 — × Maximipris.

Lysekil			Vänersborg			Borås			Lidköping			Tidaholm			Karlstad			
Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	
22	25	25	22	22	22	25	25	25	18	18	18	18	18	18	25	25	25	1
15	15	15	12	12	13	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
5	5	5	10	10	10	12	12	12	7	7	7	5	5	5	8	8	8	3
422	405	403	400	385	392	398	390	403	378	380	372	380	376	374	397	390	408	4
393	386	385	345	367	364	359	365	380	353	353	354	379	362	353	358	370	383	5
280	270	270	244	250	243	238	238	239	231	231	231	228	245	274	257	257	260	6
153	153	153	—	—	—	143	150	162	123	123	123	156	152	152	171	171	175	7
210	210	200	176	174	170	210	210	210	193	193	193	194	188	188	179	194	194	8
389	394	385	414	416	377	406	411	376	371	398	357	310	362	354	405	399	389	9
—	—	333	250	—	—	306	310	300	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10
780	795	795	750	750	750	480	478	571	644	606	556	600	600	600	685	654	657	11
43	41	41	40	40	40	38	38	46	38	35	33	40	46	46	45	46	50	12
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13
60	60	60	53	54	53	60	55	55	38	38	39	43	45	44	53	55	55	14
120	120	90	124	123	79	90	80	70	120	81	80	110	83	78	84	80	75	15
45	45	45	45	46	46	45	46	46	46	46	47	46	46	46	44	45	45	16
26	26	26	27	25	25	28	27	26	25	25	25	29	27	25	28	29	29	17
40	40	40	39	40	40	39	40	40	40	40	40	40	39	39	38	39	39	18
50	50	50	50	50	50	52	48	48	50	50	50	50	50	50	50	50	50	19
56	54	54	50	60	57	62	60	60	50	50	50	55	55	55	62	63	63	20
78	78	78	70	70	70	101	105	92	90	90	90	96	95	89	80	81	83	21
106	108	108	100	100	100	125	126	121	106	106	106	106	105	106	95	95	95	22
73	73	73	70	70	70	80	78	74	63	63	63	81	72	70	85	85	83	23
54	54	54	40	40	40	52	52	49	—	—	—	77	62	55	67	67	65	24
148	148	148	200	180	160	179	176	158	114	114	114	190	190	190	162	162	162	25
82	80	80	55	55	55	—	—	—	59	59	59	—	98	85	93	93	91	26
84	82	82	95	95	95	98	96	91	67	67	67	131	125	95	134	134	134	27
250	240	200	238	238	238	275	257	244	258	254	252	250	250	250	226	213	218	28
220	210	180	169	175	175	209	198	193	208	204	200	176	186	182	183	176	176	29
250	250	220	247	250	245	288	268	267	275	275	275	257	269	280	270	257	262	30
150	145	125	150	150	150	144	144	143	133	117	124	150	153	161	—	125	—	31
220	220	220	213	213	205	263	240	239	204	195	211	225	219	210	229	213	224	32
—	—	—	188	—	150	—	175	150	263	238	238	—	—	—	—	—	—	33
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	34
243	220	220	244	238	238	250	249	244	256	225	225	250	250	225	272	259	258	35
300	300	300	250	250	250	250	250	250	269	250	250	250	250	225	263	260	255	36
—	—	—	250	250	225	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	37
—	—	—	125	150	—	153	146	147	93	93	91	150	138	—	152	153	188	38
—	—	—	175	181	200	231	229	241	179	176	180	—	239	—	246	239	240	39
58	56	55	78	80	74	80	70	67	70	66	63	97	70	74	91	77	69	40
—	—	—	—	100	94	98	92	89	—	—	56	83	88	77	100	92	82	41
53	48	46	88	71	74	62	64	63	103	99	90	100	125	113	115	115	118	42
119	114	110	154	150	162	147	149	157	113	132	140	150	138	—	151	152	157	43
53	47	46	83	80	87	78	81	88	79	81	95	100	80	83	110	113	129	44
66	64	64	70	60	60	54	50	40	51	51	51	64	55	50	65	57	50	45
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	46
—	—	—	70	70	70	77	79	76	71	71	71	95	75	75	90	90	90	47
250	250	250	236	239	239	248	248	245	238	238	241	250	250	250	247	243	245	48
165	115	112	162	112	112	163	112	112	160	110	110	165	112	110	163	113	113	49
20	20	20	20	20	20	20	20	18	21	21	21	20	20	20	20	20	20	50
15	15	15	15	15	15	—	—	—	13	13	13	17	17	17	18	18	18	51
30	30	30	31	31	30	31	30	30	30	30	30	40	35	35	31	31	31	52
6800	6800	7000	5900	6200	6200	5730	6100	6350	5730	5730	5730	4100	5200	5510	5160	5480	5450	53
5070	4870	5000	4630	4630	4630	3730	3840	4020	3090	3030	3030	2840	2850	2990	4050	4050	4140	54
667	667	667	—	—	—	—	—	—	403	403	403	—	—	—	—	—	—	55
800	805	788	800	800	800	788	800	790	813	813	813	800	800	800	800	800	817	56
356	360	360	500	500	500	350	367	375	453	453	453	600	600	600	350	350	350	57
—	—	—	295	294	295	240	258	—	275	275	275	350	350	350	288	275	275	58
300	300	300	350	350	350	281	294	295	276	276	276	—	—	—	300	300	300	59

samt dec. 32·70 kr. per famn. Varberg: bokved okt. 57·00 samt nov. och dec. 60·50 kr. per famn.

	Varuslag	Kvantitet	Arvika			Örebro			Kopparberg			Västerås		
			Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.
1	Mjölk: oskummad	l.	25	25	25	24	24	24	23	24	24	20	20	20
2	handskummad	»	12	12	12	—	—	—	10	11	11	—	—	—
3	separerad	»	*10*	*10*	*10*	*8*	*8*	*8*	—	—	*10*	8	8	8
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	393	400	400	385	370	362	393	380	384	391	381	383
5	mat- (lands-)	»	350	361	378	372	360	356	384	359	364	382	378	380
6	Ost: helfet	»	246	250	254	283	283	283	253	253	257	263	245	245
7	halvfet	»	176	192	198	183	183	183	—	—	163	169	155	156
8	Margarin, växt-	»	210	188	188	170	170	170	196	194	177	181	184	184
9	Ägg: färska	tjog	360	448	411	382	395	384	366	394	396	391	404	406
10	konserverade	»	—	300	346	325	300	300	—	—	—	300	300	300
11	Potatis: gammal	hl.	531	521	500	527	522	533	560	630	630	643	643	643
12	»	5 l.	33	35	35	33	30	29	—	—	—	33	35	35
13	färsk	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
14	Ärter, gula	kg.	60	58	58	40	40	40	46	45	46	36	38	38
15	Bruna bönor	»	140	88	80	75	70	60	90	75	76	80	75	75
16	Mjöl: vete-	»	46	46	46	44	45	45	46	46	45	44	44	44
17	råg-	»	28	25	26	26	26	26	25	25	25	27	27	27
18	rågsikt-	»	38	37	38	36	37	37	40	40	40	38	37	37
19	Gryn: havre-	»	58	55	55	50	45	45	47	50	50	40	40	43
20	ris-	»	58	55	51	45	45	40	56	55	53	51	50	49
21	Rågbröd: grovt spisbröd	»	65	68	68	59	51	50	59	59	58	57	57	57
22	knäckebröd	»	95	95	95	82	77	76	85	85	85	84	84	84
23	limpa, söt	»	53	53	53	70	62	62	76	76	76	77	77	77
24	» sur	»	44	44	44	—	—	—	—	—	—	—	—	—
25	Vetebröd: skorpor	»	150	150	150	150	150	150	148	148	148	161	161	161
26	mjukt, bakat med vatten	»	66	66	66	85	75	75	—	—	—	87	87	87
27	mjukt, » » mjölk	»	75	73	73	92	81	79	93	93	93	87	87	87
28	Nötkött, färskt: stek	»	232	208	191	211	202	188	207	194	196	215	212	211
29	soppkött	»	188	158	154	165	151	136	180	179	169	170	170	170
30	Kalvkött: gödkalv	»	300	300	291	275	269	226	235	231	232	267	238	230
31	spädkalv	»	150	138	140	157	163	161	140	131	134	160	158	158
32	Fårkött: färskt	»	213	176	177	223	211	206	196	191	187	236	208	200
33	salt	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
34	Renkött, färskt	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
35	Fläsk: färskt	»	258	250	250	240	244	230	247	242	242	262	260	260
36	salt, svenskt	»	250	250	250	270	263	262	254	250	248	263	267	270
37	» amerikanskt	»	200	200	200	—	—	—	200	—	200	213	213	213
38	Fisk, färsk: abborre	»	150	150	—	131	106	115	135	155	—	—	—	—
39	gädda	»	220	200	222	226	220	217	250	244	249	227	213	198
40	sill	»	98	93	75	76	70	59	81	67	59	94	67	56
41	strömming	»	105	102	84	79	69	55	67	73	63	76	66	61
42	torsk	»	101	96	98	106	113	112	111	114	108	147	147	141
43	rödspotta	»	150	150	150	152	157	165	151	166	160	149	150	155
44	kolja	»	96	91	87	108	109	119	118	121	120	120	120	121
45	salt: sill	»	80	75	75	50	40	40	64	62	67	40	37	35
46	strömming	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
47	Kabeljo	»	88	94	94	—	—	—	74	73	75	60	60	60
48	Kaffe	»	246	234	238	230	230	230	245	245	245	233	238	236
49	Socker×	»	163	113	113	164	114	114	165	115	115	163	113	113
50	Salt	»	19	16	16	20	20	20	18	18	18	21	21	20
51	Svagdricka	l.	10	10	10	—	—	—	—	—	—	11	11	11
52	Fotogen	»	33	33	33	30	32	32	35	35	33	25	25	29
53	Ved: björk-	famn	5800	5800	5800	5590	6070	6080	3380	3560	3560	5390	5390	5390
54	barr-	»	4000	4000	4000	3780	4410	4410	2670	2850	2850	3840	3850	3850
55	Bränntorv	100 kg.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
56	Kol: antracit-	hl.	650	683	892	900	900	888	850	850	838	1000	1000	1000
57	eng. hushålls-	»	500	500	500	450	475	450	—	—	—	—	—	—
58	Koks: gasverks-	»	—	—	—	275	275	275	—	—	—	275	310	310
59	eng. kamin-	»	250	250	300	350	350	350	313	300	288	325	325	325

× Maximipris.

Falun			Ludvika			Avesta			Mora			Gävle			Söderhamn			
Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	
25	25	25	22	22	22	19	19	18	21	21	21	26	26	24	25	25	25	1
12	12	12	—	—	—	—	—	—	—	—	—	15	15	15	—	—	—	2
12	12	12	—	—	—	6	6	6	—	—	—	11	11	11	10	10	10	3
398	379	388	400	384	375	387	380	382	409	401	400	412	397	405	425	416	406	4
388	373	385	382	376	365	380	374	378	396	384	389	395	390	398	424	400	404	5
276	284	266	223	240	240	243	263	258	250	250	250	253	250	248	229	238	250	6
175	170	193	150	163	150	200	200	200	—	—	—	156	148	150	170	190	200	7
190	189	194	170	170	170	193	185	170	192	188	186	186	184	179	188	183	178	8
401	398	434	384	444	433	375	396	391	393	422	418	391	417	422	413	433	449	9
—	—	—	342	348	336	—	350	375	325	353	353	300	353	347	350	350	354	10
843	812	910	714	786	786	—	—	—	786	714	786	583	590	572	656	625	625	11
51	46	48	42	42	42	47	40	46	53	53	53	42	43	43	50	50	50	12
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13
45	45	45	43	41	43	44	45	44	48	48	48	42	41	41	40	40	46	14
87	86	81	80	75	77	90	80	81	90	78	78	96	86	73	80	74	74	15
47	47	47	46	46	46	46	46	47	48	48	48	46	45	45	47	46	46	16
26	26	26	26	25	25	28	26	26	30	30	30	29	28	28	28	27	27	17
39	39	40	38	38	38	41	41	41	44	43	42	40	40	40	40	40	40	18
50	50	50	48	48	47	51	50	50	59	55	55	50	50	50	52	50	50	19
70	66	51	60	44	43	50	48	48	60	60	59	52	51	51	64	63	59	20
59	59	59	58	59	60	55	59	56	71	70	66	61	61	61	62	61	61	21
95	95	97	89	89	88	75	75	76	103	96	89	83	80	80	82	82	81	22
75	75	81	70	70	70	60	60	63	68	63	63	81	68	68	84	72	74	23
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	51	50	50	—	—	—	24
173	169	167	190	190	190	180	180	180	200	200	200	170	172	172	198	150	146	25
87	83	83	70	70	70	70	70	70	83	83	83	70	74	74	97	98	99	26
87	84	85	80	80	80	—	—	—	—	—	—	107	103	95	102	89	92	27
250	249	250	223	198	190	215	204	202	200	200	196	203	195	193	250	250	250	28
200	179	180	183	162	160	171	163	166	160	160	160	164	160	159	180	180	180	29
300	276	278	223	210	210	244	231	236	305	280	288	275	267	260	350	350	350	30
150	149	155	150	137	130	155	146	144	165	165	165	145	148	159	174	181	180	31
270	263	260	201	188	192	224	213	210	198	170	200	199	188	192	234	220	228	32
—	—	—	—	—	—	165	180	—	—	160	—	165	150	142	213	188	180	33
—	—	275	—	—	300	—	—	—	—	—	—	—	300	325	—	—	—	34
275	260	260	253	252	242	250	248	243	263	254	250	257	251	250	280	258	281	35
280	280	276	280	253	257	250	260	260	250	250	250	275	264	261	270	258	277	36
180	180	180	200	200	200	—	—	—	204	200	200	—	—	—	208	200	200	37
200	200	187	156	167	159	150	150	—	150	150	150	98	128	117	—	—	75	38
250	247	235	258	250	250	238	225	203	250	244	244	231	236	229	175	175	175	39
66	68	64	73	61	59	63	59	53	—	63	53	—	61	58	—	—	58	40
80	80	74	74	68	59	58	60	54	64	59	59	51	58	52	41	45	50	41
148	150	150	119	106	110	121	122	126	133	—	—	139	149	144	125	125	124	42
175	194	211	160	169	175	147	150	158	140	148	148	152	158	163	150	150	150	43
101	101	211	100	100	122	100	100	100	107	108	106	150	148	146	100	114	102	44
84	69	75	67	63	70	60	49	50	70	68	68	59	57	57	75	75	75	45
45	43	45	—	—	—	38	35	35	50	50	50	30	30	30	—	—	—	46
107	105	103	78	74	73	95	85	78	—	—	—	—	—	—	—	—	—	47
250	250	247	225	228	233	225	225	225	240	240	237	247	239	246	231	225	242	48
166	114	114	168	115	115	166	115	115	168	116	116	165	115	115	170	120	120	49
20	20	20	19	20	19	21	20	20	24	24	24	15	14	15	20	20	20	50
—	—	—	—	—	—	15	15	15	—	—	—	11	11	11	—	—	—	51
40	40	40	38	35	35	35	35	35	45	44	43	53	33	31	35	35	35	52
4360	4450	4450	4220	4220	4220	4230	4270	4270	3020	3020	3020	5100	5340	5220	3560	3560	3560	53
3120	3030	3120	3340	3340	3340	2650	2670	2670	2140	2140	2140	3440	3620	3530	3030	3030	2850	54
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	55
900	850	825	950	825	850	950	950	950	900	950	950	933	925	925	1000	1000	1000	56
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	433	433	433	450	450	450	57
358	363	350	375	350	350	375	375	375	—	—	—	325	325	325	350	350	350	58
375	363	350	—	—	—	—	—	—	375	375	375	360	365	365	375	375	375	59

	Varuslag	Kvantitet	Sundsvall: staden			Sundsvall: sågverksdistriktet			Kramfors			Östersund		
			Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.
1	Mjölk: oskummad	l.	23	25	25	25	26	26	30	30	30	30	25	25
2	handskummad	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	18	15	15
3	separerad	»	13	14	12	12	14	13	15	15	15	13	12	12
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	422	407	404	426	418	408	425	424	423	412	407	405
5	mat- (lands-)	»	422	404	410	439	423	418	425	425	425	400	402	393
6	Ost: helfet	»	262	260	266	252	249	255	245	250	250	249	237	239
7	halvfet	»	158	164	163	155	158	168	—	180	180	188	155	175
8	Margarin, växt-	»	187	186	186	179	179	176	180	176	174	183	180	183
9	Ägg: färska	tjog	402	433	446	404	425	432	433	467	480	451	480	480
10	konserverade	»	343	337	341	356	359	354	—	350	375	384	332	350
11	Potatis: gammal	hl.	786	750	786	786	714	757	667	667	667	625	625	625
12	»	5 l.	48	43	47	43	43	44	53	46	46	54	46	49
13	färsk	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
14	Ärter, gula	kg.	48	45	46	48	47	48	49	49	49	53	45	45
15	Bruna bönor	»	75	74	76	79	80	75	85	74	84	92	84	83
16	Mjöl: vete-	»	47	46	46	47	46	46	47	47	46	49	49	49
17	råg-	»	29	27	27	26	27	26	27	27	26	31	31	31
18	rågsikt-	»	41	40	40	40	39	39	40	40	39	43	43	43
19	Gryn: havre-	»	49	50	50	50	51	49	49	49	48	50	50	50
20	ris-	»	60	65	60	58	60	59	65	65	64	57	58	55
21	Rågbröd: grovt spisbröd	»	67	67	67	67	65	65	81	77	76	82	80	78
22	knäckebröd	»	75	75	77	78	76	75	95	94	88	95	92	92
23	limpa, söt	»	67	67	69	66	67	68	83	81	83	76	76	76
24	» sur	»	55	55	59	55	55	59	—	—	—	63	63	58
25	Vetebröd: skorpor	»	150	150	161	150	145	147	193	185	188	195	195	195
26	mjukt, bakat med vatten	»	96	89	88	98	88	86	90	90	80	90	81	81
27	» » mjölk	»	143	143	143	134	143	143	—	100	100	110	102	101
28	Nötkött, färskt: stek	»	242	227	221	225	220	218	210	204	202	241	233	215
29	soppkött	»	178	175	178	166	167	166	173	167	166	196	187	169
30	Kalvkött: gödkalv	»	268	268	274	252	264	260	—	—	—	367	363	351
31	spädkalv	»	177	178	192	160	159	168	163	147	161	190	171	184
32	Fårkött: färskt	»	207	191	199	186	178	178	156	146	168	210	205	219
33	salt	»	165	163	179	167	150	138	—	—	—	230	225	208
34	Renkött, färskt	»	—	—	300	—	—	—	—	—	—	—	250	250
35	Fläsk: färskt	»	288	279	274	270	259	262	250	246	245	295	271	256
36	salt, svenskt	»	290	288	281	266	275	275	250	250	250	300	292	263
37	» amerikanskt	»	210	204	200	200	194	197	216	204	190	222	200	200
38	Fisk, färsk: abborre	»	129	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	150
39	gädda	»	199	200	200	188	183	183	—	—	210	242	218	215
40	sill	»	—	—	50	—	—	47	—	—	63	77	79	70
41	strömming	»	45	49	53	41	46	49	50	62	75	82	90	78
42	torsk	»	—	132	105	—	—	—	—	113	113	117	123	119
43	rödspotta	»	156	191	188	—	—	—	150	150	—	133	140	138
44	kolja	»	132	138	120	—	—	—	100	113	110	120	123	119
45	salt: sill	»	76	75	75	70	72	70	65	62	59	82	71	71
46	strömming	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	75	75	75
47	Kabeljo	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
48	Kaffe	»	225	245	238	237	234	250	250	250	250	236	232	240
49	Socker×	»	164	116	116	165	118	118	167	120	120	165	114	114
50	Salt	»	21	21	20	22	22	22	23	23	20	23	20	20
51	Svagdricka	l.	15	15	15	15	14	15	15	15	15	19	19	18
52	Fotogen	»	38	38	37	36	36	36	40	38	38	41	40	40
53	[1])Ved: björk-	famn	4760	5000	4940	4100	4100	4200	3750	3750	3750	4400	4400	4230
54	barr-	»	3840	3840	3610	3280	3190	3090	2750	2750	2750	3440	3440	3340
55	Bränntorv	100 kg.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
56	Kol: antracit-	hl.	700	700	700	—	—	—	—	—	—	1100	1100	1100
57	eng. hushålls-	»	325	350	350	—	—	—	—	—	—	—	—	—
58	Koks: gasverks-	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	350	350	350
59	eng. kamin-	»	225	225	250	—	—	—	—	—	—	325	325	325

[1]) Sundsvall: staden: bräd-, bak- och ribbved (medelpris) okt. 27·60, nov. 27·70 samt dec. bak- och ribbved (medelpris) okt. 20·20, nov. 22·70 samt dec. 23·90; plankved okt. 29·60, nov. 30·90 priser per famn: i Kiruna under hela kvartalet björkved 49·80 samt barrved 42·70 kr. — × Maxi-

Umeå			Vilhelmina			Luleå			Malmberget o. Gällivare			Kiruna			Samtliga orter			
Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	
25	25	25	33	33	33	30	25	25	35	35	32	34	32	32	**24**	**23**	**23**	1
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**13**	**12**	**12**	2
10	10	10	—	—	—	10	7	7	—	—	—	—	—	—	**9**	**9**	**9**	3
420	411	370	411	405	403	452	450	450	444	434	429	429	425	427	**401**	**390**	**389**	4
419	413	371	380	363	359	421	439	442	406	404	404	409	409	409	**383**	**376**	**377**	5
250	250	250	239	239	242	294	300	283	264	261	262	270	280	275	**264**	**266**	**266**	6
150	150	150	160	155	168	200	200	200	—	—	—	—	—	—	**173**	**174**	**176**	7
206	210	210	180	170	170	194	193	190	187	187	206	188	188	183	**191**	**190**	**188**	8
396	436	438	447	532	539	462	490	473	421	449	474	408	440	455	**386**	**419**	**411**	9
325	370	364	420	380	360	358	362	360	370	367	368	—	378	365	**327**	**329**	**327**	10
600	600	600	—	1260	—	700	700	700	945	910	910	—	—	—	**622**	**628**	**626**	11
50	50	50	—	85	—	52	52	52	58	50	51	60	61	57	**42**	**42**	**42**	12
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13
50	50	50	54	53	50	57	57	58	50	50	47	49	51	50	**48**	**47**	**47**	14
100	100	100	95	96	87	84	84	81	94	87	88	76	72	74	**96**	**83**	**78**	15
48	48	48	47	45	45	50	48	48	49	49	48	49	48	48	**46**	**46**	**46**	16
30	*30*	*30*	*30*	*30*	*29*	*33*	*30*	*30*	*30*	*29*	*29*	*30*	—	—	**28**	**28**	**27**	17
42	40	40	40	40	39	42	42	42	43	41	40	41	41	42	**39**	**39**	**39**	18
60	60	60	58	55	55	55	55	55	56	55	53	55	57	57	**51**	**50**	**50**	19
60	60	60	55	55	60	60	60	60	54	54	51	63	55	65	**57**	**56**	**55**	20
80	75	75	85	85	83	80	75	75	78	79	77	83	80	80	**80**	**79**	**78**	21
90	85	85	93	92	90	94	86	86	97	96	95	93	93	89	**103**	**101**	**101**	22
82	81	81	80	80	80	59	59	59	75	75	75	92	85	85	**68**	**66**	**66**	23
—	—	—	—	—	—	*40*	*40*	*40*	—	—	—	—	—	—	**46**	**45**	**45**	24
200	176	176	165	165	165	250	200	200	200	176	179	153	155	155	**165**	**160**	**159**	25
88	83	83	75	75	75	93	80	80	83	83	83	111	100	100	**82**	**80**	**79**	26
—	—	—	—	—	—	100	100	100	—	—	—	—	—	—	**95**	**93**	**92**	27
207	190	191	200	200	200	234	213	204	193	184	181	215	212	214	**225**	**217**	**214**	28
168	161	160	158	165	150	180	178	172	151	143	141	154	156	146	**178**	**173**	**170**	29
—	—	—	—	—	—	—	—	—	338	300	300	—	—	—	**273**	**267**	**265**	30
150	138	144	—	—	—	*152*	*148*	*163*	*129*	*118*	*132*	*144*	*137*	*146*	**154**	**151**	**156**	31
178	174	197	177	180	180	208	200	202	190	182	190	184	175	186	**220**	**211**	**215**	32
225	—	—	—	—	—	158	171	195	—	153	170	150	150	—	**185**	**175**	**173**	33
—	—	249	—	200	200	—	244	250	234	232	200	240	249	206	**237**	**263**	**261**	34
239	243	206	281	250	249	265	259	250	246	244	242	268	259	259	**255**	**251**	**246**	35
250	250	250	—	—	—	270	260	250	250	237	231	260	263	258	**265**	**264**	**260**	36
225	200	200	202	188	180	233	223	220	218	200	191	225	207	205	**212**	**205**	**200**	37
100	*113*	—	—	—	—	85	88	75	—	107	—	—	—	—	**139**	**138**	**137**	38
172	160	186	—	—	—	166	138	125	—	168	139	175	178	162	**220**	**211**	**213**	39
—	—	97	—	—	—	—	75	75	—	59	64	79	70	66	**83**	**70**	**66**	40
100	100	85	—	—	—	73	83	75	—	75	75	—	90	74	**70**	**70**	**64**	41
—	—	—	—	—	—	—	97	77	—	—	71	—	90	74	**97**	**97**	**94**	42
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	117	—	—	—	**149**	**155**	**161**	43
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	75	—	—	—	**105**	**105**	**110**	44
76	70	70	66	66	58	83	78	75	70	73	73	74	76	73	**66**	**62**	**60**	45
50	55	54	50	50	—	56	50	57	53	47	47	49	45	44	**49**	**48**	**47**	46
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	90	—	—	—	—	**85**	**83**	**83**	47
250	250	250	225	223	225	240	240	233	224	221	221	232	224	233	**239**	**239**	**241**	48
170	120	120	170	122	120	165	122	122	166	117	117	169	116	116	**164**	**114**	**113**	49
20	20	20	—	—	15	23	22	23	27	26	25	22	22	22	**21**	**20**	**20**	50
17	17	17	—	—	—	20	20	20	20	20	20	18	18	18	**15**	**15**	**15**	51
40	40	40	45	40	40	43	43	43	50	50	50	57	51	48	**34**	**33**	**33**	52
3610	4090	4090	2440	2670	2440	4180	4050	4050	4170	4170	4170	5460	5460	5580	**5010**	**5250**	**5320**	53
2950	2990	2990	1830	2000	1830	3430	3340	3340	3330	3330	3330	4270	4270	4270	**3800**	**3870**	**3890**	54
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**421**	**429**	**432**	55
—	—	—	—	—	—	775	775	775	—	—	—	1100	1100	1000	**871**	**871**	**869**	56
—	—	—	—	—	—	450	450	450	—	—	—	—	—	—	**406**	**408**	**407**	57
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	**304**	**301**	**304**	58
—	—	375	—	—	—	350	350	350	—	—	—	550	550	550	**328**	**327**	**329**	59

24·80; plankved okt. 32·40, nov. 32·80 samt dec. 35·90 kr. per famn. Sundsvall: distr.: bräd-, samt dec. 29·80 kr. per famn. Luoss.—Kiir. ab. har tillhandahållit sin personal ved till följande mipris.

Av ombuden meddelade minutpriser (öre pr kg.) å vissa slag av färsk fisk.

	1922				1922				1922		
	Okt.	Nov.	Dec.		Okt.	Nov.	Dec.		Okt.	Nov.	Dec.
Uppsala:				*Visby:*				Havslax . . .	100	100	110
Gös	240	250	230	Flundra . . .	130	115	105	Hälleflundra .	240	250	255
Hälleflundra .	290	275	250	Sik	170	140	140	Lake	165	165	180
Lake	150	—	165	*Malmö:*				Vitling . . .	70	70	—
Nyköping:				Ål	250	255	260	*Söderhamn:*			
Sjötunga . . .	160	180	235	*Ystad:*				Braxen . . .	75	100	—
Eskilstuna:				Ål	230	240	—	Hälleflundra .	250	250	250
Gös	230	230	230	*Halmstad:*				Lake	—	125	175
Lake	—	—	155	Flundra . . .	55	70	60	Sik	200	175	175
Linköping:				Vitling . . .	45	45	40	Sjötunga . .	150	150	—
Gös	290	270	295	Ål	240	250	300	Vitling . . .	90	100	100
Hälleflundra .	295	280	285	*Arvika:*				*Umeå:*			
Lake	150	155	165	Hälleflundra .	225	220	220	Lake	—	125	115
Röding . . .	335	305	300	Lake	150	150	150	Sik	145	165	175
Sik	210	190	175	*Västerås:*				*Luleå:*			
Sjötunga . . .	165	170	235	Flundra . . .	250	245	250	Flundra . . .	250	200	195
Vitling . . .	70	70	75	Gös	240	225	225	Lake	—	115	115
Ål	265	275	285	Lake	—	145	150	Sik	140	145	150
Norrköping:				*Falun:*				*Malmberget:*			
Vitling . . .	65	65	70	Vitling . . .	70	75	—	Hälleflundra .	150	170	150
Motala:				*Ludvika:*				Sik	135	135	135
Sjötunga . . .	155	155	150	Gös	—	250	300	*Kiruna:*			
Värnamo:				*Avesta:*				Hälleflundra .	205	225	200
Rödtunga . .	135	135	140	Gös	250	250	255	Röding . . .	185	180	195
Kalmar:								Sik	185	175	170
Id	100	100	100								

Fiskpriser i Göteborg.

Medelpriser i parti i fiskhamnen (öre per kg.) okt. 1921—dec. 1922.

Slag	Okt. 1921	Nov. 1921	Dec. 1921	Jan. 1922	Febr. 1922	Mars 1922	Apr. 1922	Maj 1922	Juni 1922	Juli 1922	Aug. 1922	Sept. 1922	Okt. 1922	Nov. 1922	Dec. 1922
Sill, stor . . .	45	55	43	73	37	31	29	35	—	—	73	61	39	43	33
» blandad .	29	48	25	30	39	11	—	23	—	—	—	35	24	33	18
» liten . .	—	39	17	26	10	8	—	9	—	—	—	11	—	—	8
Kolja, stor . .	74	62	74	72	136	91	62	59	68	50	38	51	43	48	69
» halvstor	58	51	68	62	132	77	48	51	55	42	33	41	35	43	61
» liten .	34	28	41	34	60	33	17	23	26	19	13	20	16	24	37
Vitling . . .	22	23	27	32	53	36	12	20	18	14	9	13	11	15	21
Torsk, stor . .	50	35	40	46	84	36	18	23	27	24	26	43	29	37	26
» liten .	25	24	25	25	81	32	20	17	16	14	8	12	17	22	26
Långa	79	86	84	92	116	81	56	69	66	57	46	55	51	62	62
Gråsik . . .	27	30	23	25	48	21	20	23	24	20	15	21	18	34	19
Tunga, röd . .	133	182	206	267	337	259	74	76	98	91	97	99	88	151	167
» äkta	440	274	320	571	652	451	309	237	210	449	487	362	332	192	283
Piggvar . . .	241	226	228	347	450	221	163	164	171	203	165	176	148	155	167
Slätvar. . . .	195	154	182	300	358	181	147	121	168	174	115	121	100	111	119
Rödspotta . .	101	133	129	182	256	137	65	61	84	99	75	77	72	84	112
Hälleflundra .	176	170	143	220	257	163	153	112	135	128	134	128	144	137	161
Makrill . . .	87	—	—	—	—	—	—	92	24	46	38	47	62	82	—
Tillförsel:															
Antal båtar .	1 379	1 059	613	810	118	1 024	1 059	1 601	1 747	1 490	1 448	2 065	1 752	1 291	991
» lådor .	17 950	17 698	10 344	26 561	8 926	68 311	19 087	20 294	22 849	20 372	21 975	22 845	23 857	22 136	18 950

Medelpriser i parti (öre) okt. 1921—dec. 1922.[1])

Slag	Kvantitet	Okt. 1921	Nov. 1921	Dec. 1921	Jan. 1922	Febr. 1922	Mars 1922	Apr. 1922	Maj 1922	Juni 1922	Juli 1922	Aug. 1922	Sept. 1922	Okt. 1922	Nov. 1922	Dec. 1922
Abborre, stor. .	kg.	167	125	109	152	138	160	133	64	88	117	125	143	128	123	119
liten .	»	79	74	71	73	91	123	86	24	31	66	83	98	73	63	53
Braxen	»	73	25	80	—	140	125	98	63	59	104	83	100	—	55	75
Gädda, levande .	»	206	175	164	188	—	—	110	101	100	240	200	200	174	156	174
slaktad .	»	166	163	131	174	181	225	180	80	93	183	179	178	162	144	147
Gös	»	270	251	247	253	265	323	236	126	165	200	196	230	231	228	248
Hälleflundra, stor	»	161	168	135	202	171	166	179	144	150	150	145	158	144	121	155
liten	»	108	120	88	163	144	133	160	145	—	100	115	120	105	105	160
Id	»	65	—	85	—	—	128	80	54	81	115	80	113	83	70	60
Kolja, svensk .	»	99	91	103	86	125	121	82	79	75	84	61	92	69	69	79
Kungsflundra .	»	—	100	100	125	139	75	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Lake, stor . .	»	—	138	115	158	150	95	88	—	—	—	—	—	—	125	114
insjö- liten . .	»	—	—	83	113	81	80	—	—	—	—	68	—	—	—	80
Lax, färsk . .	»	461	394	406	275	400	533	535	433	320	297	338	378	383	331	350
Piggvar . . .	»	—	240	125	350	—	242	179	143	—	175	131	140	130	145	155
Röding	»	272	236	225	253	—	325	333	—	—	220	249	250	227	209	242
Rödspotta, stor .	»	126	138	131	164	188	133	103	90	100	127	98	111	86	103	114
liten	»	89	—	90	135	—	90	79	60	—	115	83	90	71	82	101
Sik, stor . . .	»	160	154	139	153	128	—	204	114	120	154	144	170	153	123	139
liten . . .	»	127	125	110	105	—	125	150	80	—	145	—	—	135	75	103
Siklöja	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	130	130	—	—	—	—
Sill, färsk . . .	»	56	60	55	33	24	37	55	—	—	—	82	71	44	46	35
Sjötunga, stor .	»	176	195	200	210	—	258	128	125	139	131	124	148	134	170	210
liten	»	107	110	135	125	—	160	71	68	90	80	81	90	76	75	—
Slätvar	»	250	167	133	325	280	180	150	158	—	173	118	135	130	134	143
Strömming . .	»	63	43	35	61	63	48	27	26	38	45	29	56	50	39	30
Torsk, m. huvud	»	57	55	51	63	93	66	40	—	—	73	70	52	46	43	42
svensk huvudlös	»	100	89	90	100	143	100	70	74	73	70	68	98	70	83	71
Vitling, stor . .	»	38	47	58	50	75	59	29	25	30	34	28	38	33	29	34
liten .	»	—	33	—	33	—	—	20	—	—	—	—	28	19	20	20
Ål, levande, stor	»	380	350	375	400	—	—	—	290	290	370	343	270	—	250	250
liten	»	263	275	275	260	—	—	—	220	225	305	262	208	—	215	210

Marknadens läge i fråga om fisk och fiskvaror:

	Tillgång	Efterfrågan	Tendens		Tillgång	Efterfrågan	Tendens
28/9 — 4/10	god	medelmättig	fallande	16/11—22/11	god	medelmättig	svävande
5/10—11/10	riklig	»	fast	23/11—29/11	»	»	fast
12/10—18/10	god	»	svävande	30/11— 6/12	»	»	»
19/10—25/10	»	»	fallande	7/12—13/12	»	»	svävande
26/10— 1/11	»	livlig	stigande	14/12—20/12	»	»	»
2/11— 8/11	»	medelmättig	fallande	21/12—27/12	»	dålig	fallande
9/11—15/11	riklig	»	»	28/12— 3/1	»	medelmättig	svävande

Anm. Ovanstående noteringar avse de priser, som av partihandlare i fisk betingats vid försäljning till minuthandlare i Stockholm. Ifrågavarande noteringar avse sålunda vara, som oftast passerat en eller flera mellanhänder.

De från Göteborg erhållna noteringarna åter avse de priser, som av fiskeriidkarna erhållits vid fiskhamnsauktionerna i Göteborgs stads fiskhamn, och äro sålunda att betrakta såsom förstahandspriser utan inräknande av några transport- eller distributionskostnader.

[1]) Prisuppgifterna avse slaktad fisk av ordinär storlek, där ej annat uppgives.

Kreatursslag	Stockholm			Eskilstuna			Linköping		
	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.
Kreatursprisер. (Öre per kg. levande vikt.)									
Kor:									
Extra prima	82	79	75	70	70	70	77	74	71
Kl. 1. Yngre, fullt feta, köttiga	72	69	65	60	60	60	69	66	62
» 2. Äldre, fullt feta, köttiga	62	59	55	50	50	50	53	51	50
» 3. Mindre feta	47	44	40	40	40	40	36	36	36
» 4. Magra, simpla	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kvigor (och stutar):									
Extra prima	87	89	85	80	80	80	84	80	80
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	77	79	75	69	65	65	67	64	64
» 2. Mindre feta	52	49	45	54	50	50	49	46	47
» 3. Magra, simpla	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Tjurar:									
Extra prima	82	80	80	—	—	—	89	88	86
Kl. 1. Fullt köttiga (minst 700 kg.)	72	70	70	—	—	—	80	79	77
» 2. Fullt köttiga (500—700 »)	65	63	62	63	55	60	66	65	65
» 3. Mindre köttiga	58	50	50	49	45	50	54	53	53
» 4. Magra, simpla	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Oxar:									
Extra prima	87	89	85	—	—	—	74	71	69
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	72	74	70	—	—	—	62	59	56
» 2. Mindre feta	53	49	50	—	—	—	49	46	45
» 3. Magra, simpla	—	—	—	—	—	—	36	36	36
Kalvar:									
Sötmjölkskalvar (90—100 kg.)	131	131	145	120	101	95	124	124	138
» (70—90 »)				113	101	95	98	96	108
Skummjölkskalvar	81	81	96	88	78	75	68	69	79
Får:									
Yngre, feta	83	83	86	70	70	70	68	67	71
Äldre, »	63	68	71	65	65	65	47	49	52
Lamm	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Svin:									
Slakterisvin (75—100 kg.)	134	149	142	136	138	140	130	141	139
Rena, större svin (100—170 kg.)	124	139	136	129	128	130	128	140	137
Suggor	103	115	111	94	91	90	103	117	116
Tillförseln till offentliga slakthus.[1]	st.	st.	st.	st.	st.	st.	st.	st.	st.
Tjurar	248	106	80						
Kor	1 916	2 158	1 983	264	259	209	840	802	930
Övriga nötkreatur									
Gödkalvar	777	708	688	330	369	424	259	251	362
Spädkalvar	120	160	141	238	289	257	294	324	464
Får och lamm	519	472	196	208	212	110	434	360	135
Svin	1 582	1 475	1 357	473	523	437	606	665	868
Spädgrisar	18	51	69	1	10	28	—	—	—
Hästar och föl	208	149	110	54	84	51	51	86	67
Beräknad konsumtion av kött- och fläskvaror.									
Nötkreatur	5 149	3 980	3 546	275	269	217	—	—	—
Gödkalvar	8 182	6 070	6 005	334	382	593	—	—	—
Spädkalvar	2 148	2 355	1 907	316	359	364	—	—	—
Får och lamm	15 364	7 813	4 851	258	272	136	—	—	—
Svin[4]	11 111	10 912	11 823	509	591	514	—	—	—
Spädgrisar	46	97	239	5	16	35	—	—	—
Hästar och föl	304	280	220	62	90	54	—	—	—

[1]) I Göteborg tillförseln till kreatursmarknaden och slakthuset. — [3]) Större kalvar. — [4]) Mindre

Norrköping			Karlskrona			Malmö			Hälsingborg			Göteborg		
Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.	Okt.	Nov.	Dec.
70	70	70	—	—	—	72	78	78	75	72	69	—	—	—
60	60	60	—	—	—	63	67	63	65	64	62	71	67	63
54	55	55	—	—	—	56	57	54	55	55	55	61	54	53
45	45	45	—	—	—	44	47	43	45	45	45	41	40	40
30	30	30	—	—	—	33	36	36	35	35	35	—	—	—
85	85	85	—	—	—	94	93	93	83	86	89	—	—	—
78	78	78	—	—	—	86	85	84	76	73	75	81	80	78
55	55	55	—	—	—	68	71	71	69	63	63	71	65	65
35	35	35	—	—	—	55	58	58	56	55	55	—	—	—
86	85	85	—	—	—	78	83	80	—	—	80	—	—	—
76	75	75	—	—	—	69	73	73	73	71	73	79	72	68
70	70	70	—	—	—	69	73	73	63	63	63	79	72	68
60	60	60	—	—	—	63	66	63	54	55	55	56	55	55
40	40	40	—	—	—	55	55	52	38	36	35	—	—	—
75	75	75	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
60	60	60	—	—	—	—	—	—	—	—	—	66	65	65
45	45	44	—	—	—	—	—	—	—	—	—	50	50	50
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
97	95	95	—	—	—	98	101	107	—	—	—	108	108	108
97	95	95	—	—	—				—	—	—	88	88	88
70	70	70	—	—	—	71	73	74	75	75	75	63	63	63
57	57	59	—	—	—	70	71	70	—	—	—	71	65	65
50	50	52	—	—	—	55	48	45	—	—	—	59	55	55
65	65	65	—	—	—	—	—	—	—	—	—	79	75	75
125	135	135	—	—	—	127	139	127	165	178	167	123	129	130
121	130	130	—	—	—	122	134	121	165	178	168	127	125	126
85	83	85	—	—	—	86	96	90	120	120	120	82	83	83
st.	st.	st.	st.	st.	st.	st.	st.	st.	st.	st.	st.	st.	st.	st.
			35	12	11	95	122	145						
446	462	356	210	194	150	444	622	753	363	340	403	2 295	2 436	2 294
			126	101	89	518	558	554						
[2])618	[2])526	[2])486	18	19	13	688	537	539	281	234	296	872	722	753
[3])289	[3])315	[3])322	100	90	71	121	95	120	395	399	422	263	291	306
206	192	70	73	39	39	625	390	371	473	400	448	1 413	895	562
329	238	286	401	254	246	2 691	2 760	3 213	1 173	1 748	1 764	2 743	3 987	3 630
—	5	3	—	—	—	1	1	72	3	5	23	625	438	554
57	49	55	20	45	22	73	47	91	31	40	40	197	212	179
457	480	368	470	438	463	1 032	851	690	288	332	330	—	—	—
[2])711	[2])654	[2])628	138	150	181	744	611	617	281	229	296	—	—	—
[3])406	[3])485	[3])534	346	301	372	459	517	520	395	399	422	—	—	—
599	564	296	1 112	855	493	826	603	462	473	400	448	—	—	—
400	340	453	568	553	619	2 598	2 615	2 919	923	1 115	1 241	—	—	—
3	8	15	1	3	14	3	1	74	3	5	23	—	—	—
70	64	78	24	51	23	78	93	99	31	30	40	—	—	—

kalvar. — [4]) Ej amerikanskt fläsk.

Kreaturspriser för Stockholm, Malmö och Göteborg 1913—dec. 1922.

Medelpris (öre) för kg. levande vikt per år (1913—1922) och per månad (okt. 1921—dec. 1922) för alla tre orterna.

Kreatursslag	1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921	1922	Okt. 1921	Nov. 1921	Dec. 1921	Jan. 1922	Febr. 1922	Mars 1922	Apr. 1922	Maj 1922	Juni 1922	Juli 1922	Aug. 1922	Sept. 1922	Okt. 1922	Nov. 1922	Dec. 1922
Kor:																									
Extra prima[1])	61	61	94	—	119	309	282	167	112	80	98	86	84	79	77	75	81	83	80	86	85	88	77	79	74
Kl. 1.	55	53	77	100	106	262	236	148	99	70	84	74	71	69	65	65	71	73	71	75	76	77	69	68	64
» 2. . . .	50	48	71	91	95	233	203	127	86	60	70	61	58	57	56	56	62	63	61	65	66	67	60	57	54
» 3.[2]) . . .	41	36	53	76	76	184	141	96	64	46	52	45	44	43	43	42	47	49	46	48	49	50	44	44	41
Kvigor (o. *stutar*)																									
Extra prima[3])	66	66	93	115	129	339	301	185	125	92	113	99	97	90	93	80	91	93	90	97	97	102	91	91	89
Kl. 1.	60	58	80	105	117	289	257	163	112	82	98	86	83	81	79	78	83	84	81	85	86	90	81	81	79
» 2. . . .	50	47	65	87	91	231	198	126	85	64	69	63	61	60	59	60	64	67	65	69	69	70	64	62	60
Tjurar:																									
Extra prima[4])	65	63	90	—	122	315	267	166	121	86	102	99	93	88	82	84	85	86	85	94	93	92	80	82	80
Kl. 1.	62	58	82	105	112	278	234	152	108	77	90	86	84	79	74	74	77	77	76	84	85	84	73	72	70
» 2. . . .	58	54	76	100	103	259	215	139	102	74	87	82	81	75	70	71	73	74	73	82	83	82	71	69	68
» 3.[2]) . . .	50	44	60	89	86	218	175	120	81	59	63	60	58	55	52	52	55	59	61	66	66	67	59	57	56
Oxar:																									
Extra prima[5])	63	61	92	—	126	342	295	186	120	87	97	84	83	80	78	80	87	90	85	92	94	99	87	89	85
Kl. 1.[6]) . . .	57	54	78	104	115	293	258	159	105	70	84	74	72	71	66	65	69	70	68	72	74	77	69	70	68
» 2.[7]) . . .	48	45	66	89	92	230	200	123	83	53	63	55	52	57	54	48	51	53	51	54	55	57	52	50	50
Kalvar:																									
Sötmjölks-																									
(90—100 kg.)[8])	73	67	87	105	104	299	285	241	182	129	152	152	159	159	140	130	127	124	129	129	131	131	112	113	120
(70— 90 »)[9])	67	62	79	99	96	281			157	117	122	123	128	145	129	119	117	115	116	111	112	114	106	107	113
Skummjölks- .	57	49	69	85	83	243	226	173	121	80	90	88	93	104	92	80	77	75	77	75	77	78	72	72	78
Får:																									
Yngre[10]) . . .	58	55	70	92	113	299	257	178	113	82	74	71	75	82	88	93	88	88	86	80	78	80	75	73	74
Äldre[11]) . . .	53	47	62	83	101	278	236	157	96	69	66	64	68	69	78	82	75	73	73	70	66	65	59	57	57
Svin:																									
Slakterisvin .	82	74	129	163	167	220	359	242	172	134	153	143	142	133	127	120	122	134	142	140	140	145	128	139	133
Rena, större .	81	71	131	164	157	172	348	236	164	128	147	136	133	124	119	113	117	128	137	135	135	140	124	133	128
Suggor	68	58	122	151	160	221	279	165	109	91	102	95	95	90	89	88	90	92	90	88	91	94	90	98	95

Uppgifterna avse: [1]) 1913 Stockholm och Malmö, 1914, 1915 och 1917—juni 1918 endast M. samt därefter St. och M. — [2]) 1913—1917 St. och M. — [3]) 1914—april 1918 endast M., i övrigt St. och M. — [4]) okt. 1914—dec. 1915 St. och M., april 1917—april 1918 endast M. samt därefter St. och M. — [5]) 1913 St. och M., 1914 M. och Göteborg, 1915 endast M., maj 1918—juli 1919 St. och M. samt därefter endast St. — [6]) fr. o. m. aug. 1921 endast St. och G. — [7]) okt.—dec. 1921 samt fr. o. m. april 1922 St. och G. — [8]) 1913—mars 1919 endast M. samt okt. 1921—sept. 1922 endast St. och G. — [9]) 1913—mars 1919 endast M. — [10]) nov.—dec. 1921 endast St. och G. — [11]) nov. 1921—mars 1922 endast St. och G.

Arbetsmarknaden under januari månad 1923.

Arbetsmarknadens allmänna läge undergick som vanligt en försämring under januari månad, markerad av en ökning av siffran för antalet arbetsansökningar på varje hundratal lediga platser från 321 till 346. Arbetsförmedlingarnas månadsstatistik (se sid. 236) utvisar, att antalet arbetssökande personer stigit ganska avsevärt, särskilt å manliga avdelningen inom de industriella näringsgrenarna. Anledningen härtill är till stor del att söka i den åtstramning av arbetsmarknaden, som alltid brukar utmärka årets första månader. Samtidigt rapporteras emellertid en ökning av antalet lediga och tillsatta platser, vilken delvis beror på den utvidgning av de offentliga nödhjälpsarbetena, som den under månaden utsträckta arbetslöshetshjälpen förorsakat. Jämfört med motsvarande tid i fjol företer arbetsmarknaden dock ett betydligt gynnsammare läge med endast ungefär halva antalet arbetssökande personer. Fackföreningarnas arbetslöshetsprocent utgjorde vid månadens början 21·7 mot 17·2 i december och 33·2 vid fjolårets ingång.

Allmänna konflikter hava under månaden varit rådande vid skogsavverkningarna, pappersmasseindustrien och järnbruken, vilket bidragit till att försvåra arbetsmarknadsläget.

Inom industri och hantverk ökades antalet arbetssökande inom samtliga yrkesgrupper, medan jord- och stenindustrien samt metallindustrien kunde rapportera ökad arbetstillgång å vissa orter. Byggnadsverksamheten bedrevs ännu i ganska stor utsträckning tack vare blidvintern. Stockholmsanstalten rapporterade ett hundratal nyinskrivna minderåriga platssökande, vilka genomgått stadens yrkesskolor och såsom yrkeslärlingar önskade vinna anställning i öppna marknaden. På grund av redan befintligt överflöd på arbetskraft inom flertalet fack kunde emellertid endast ett fåtal beredas sysselsättning.

Inom sjöfart och fiske kvarstod det permanenta överskottet på sjöfolk. Medan januari månad tidigare medfört en uppgång i antalet förhyrningar på grund av de då gjorda nyårsmönstringarna, visar den gångna månaden en anmärkningsvärt låg siffra, vilket med sannolikhet har sin förklaring i sjömännens ökade benägenhet att kvarstanna på redan innehavda platser.

Såsom var att vänta medförde januari månads ingång en nedgång i affärsverksamhetens behov av arbetskraft, vilket medförde stigande arbetssökandesiffror inom handel och samfärdsel. Förutom kontors- och affärsanställda drabbades även hotell- och restaurangpersonalen av minskad arbetstillgång efter julmånaden. Till följd av minskad livaktighet hos handel och samfärdsel fingo även transportarbetarna vidkännas minskade arbetstillfällen.

Jordbruket kunde under januari månad av fullt förklarliga skäl icke tilldraga sig något större intresse ur arbetsmarknadssynpunkt. Stockholms, Östergötlands och Västmanlands län rapporterade emellertid ökad efterfrågan på arbetskraft under månadens sista veckor. På grund av skogsavverknings-

konflikten kunde ej skogsarbetet bedrivas i den utsträckning konjunkturerna medgåvo.

På den kvinnliga arbetsmarknaden kunde konstateras stigande tillgång på arbetskraft till hemmen, ehuruväl brist fortfarande var rådande på fullt kvalificerade tjänarinnor. Jordbruket rapporterade fortfarande bristande tillgång på mjölkjungfrur och på vissa orter även innejungfrur. Städerna synas fortfarande utöva stor dragningskraft på den kvinnliga arbetskraften. Från Göteborg rapporterades brist på kvinnlig arbetskraft inom textilbranschen.

Antalet ansökningar om arbete *på 100 lediga platser* vid de offentliga arbetsförmedlingsanstalterna under januari samt under föregående månader och år framgår av efterföljande sammanställning:

	Jan.	Febr.	Mars	April	Maj	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.	Dec.
1902—1912 . . .	182	150	119	104	106	119	118	101	93	104	141	134
1913	153	133	110	97	99	112	107	96	89	98	129	117
1914	125	127	107	91	93	104	99	133	121	128	192	182
1915	202	181	147	125	118	135	134	122	110	110	141	113
1916	138	124	109	90	85	92	82	88	79	87	106	97
1917	110	124	118	108	93	94	88	83	81	100	115	105
1918	137	167	158	143	136	156	147	131	115	109	125	139
1919	179	162	141	111	99	100	101	97	92	92	113	110
1920	125	112	91	80	84	92	94	95	98	110	155	153
1921	246	301	240	208	213	258	261	235	223	263	384	473
1922	482	479	381	368	258	215	203	172	155	177	269	321
1923	*346*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Därav inom jord- och skogsbruk:												
1920	95	85	77	64	71	63	68	87	85	84	111	123
1921	120	102	100	81	80	98	108	124	136	166	242	362
1922	341	282	216	231	158	146	126	152	126	120	184	253
1923	*225*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Övriga näringsgrupper:												
1920	133	121	96	86	88	101	102	98	104	127	174	159
1921	276	354	288	249	249	294	302	275	256	304	415	488
1922	502	514	420	401	275	227	220	178	167	207	293	330
1923	*364*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Växlingarna på arbetsmarknaden under de senaste åren framgå även av efterföljande tablå, avseende antalet *arbetslösa inom fackföreningarna* i procent av hela det redovisade medlemsantalet:

	$^{31}/_{1}$	$^{28}/_{2}$	$^{31}/_{3}$	$^{30}/_{4}$	$^{31}/_{5}$	$^{30}/_{6}$	$^{31}/_{7}$	$^{31}/_{8}$	$^{30}/_{9}$	$^{31}/_{10}$	$^{30}/_{11}$	$^{31}/_{12}$
1911	—	12·0	10·4	6·7	3·5	3·2	2·9	3·1	2·3	4·3	4·4	8·5
1912	11·1	8·4	6·5	5·2	3·7	3·3	2·8	2·7	2·9	3·6	5·7	8·4
1913	8·9	7·1	5·7	4·0	2·6	2·7	2·5	2·3	2·2	2·6	4·4	7·5
1914	10·4	7·5	6·5	5·1	3·2	3·1	3·0	8·1	7·7	8·1	10·3	15·0
1915	14·8	12·0	11·2	8·5	6·7	6·3	4·0	3·6	3·5	3·8	4·5	7·7
1916	8·0	6·7	5·2	4·7	3·3	2·7	2·7	2·2	2·2	2·3	2·2	5·4
1917	5·9	5·5	7·0	4·4	2·8	3·1	3·3	2·8	2·4	2·8	2·4	5·8
1918	6·0	5·0	4·9	5·0	4·0	4·6	4·2	3·5	3·7	3·2	3·4	7·3
1919	7·5	7·6	8·1	7·5	6·1	4·6	3·8	3·2	3·1	3·2	3·8	7·2
1920	7·6	7·5	4·5	3·5	2·9	3·4	2·8	3·0	2·9	4·3	7·0	15·8
1921	20·1	20·7	24·5	24·2	25·1	27·7	27·9	27·4	27·3	27·1	28·8	33·2
1922[1]	34·9	31·9	30·4	28·3	22·9	20·9	20·0	16·7	15·1	15·5	17·2	21·7

Arbetslöshetens utbredning inom olika fack framgår närmare av tabellen å sid. 244.

[1] Korrigerade siffror (jfr sid. 245).

Arbetstillgången under fjärde kvartalet 1922
enligt uppgifter från industriidkare m. fl.

Följande översikt över arbetstillgång m. m. inom olika yrken och näringar under fjärde kvartalet av år 1922 är, liksom föregående redogörelser av samma slag, till huvudsaklig del grundad på uppgifter, som å särskilda frågeformulär insamlats från arbetsgivare inom olika näringsgrenar. Frågeformulären ha fortfarande till största delen infordrats genom socialstyrelsens ombud i orterna, vilka för närvarande uppgå till ett antal av 47, varav 21 äro föreståndare för arbetsförmedlingskontor, tillhörande Sveriges offentliga arbetsförmedling. Direkt av socialstyrelsen ha emellertid dylika uppgifter insamlats från arbetsgivare i Stockholm med närmaste omnejd ävensom från sådana arbetsgivare i landsorten, som i regel sysselsätta minst 200 arbetare.

För ifrågavarande kvartal ha besvarade formulär återkommit från 2 080 arbetsgivare med 222 349 arbetare inom industri och hantverk samt transportarbete, vartill kommer ett mindre antal uppgiftslämnare från jordbruk och andra näringsgrenar. En bearbetning av de inkomna svaren har givit vid handen, att arbetstillgången under fjärde kvartalet 1922, i jämförelse med samma kvartal föregående år, ansågs såsom *bättre* av 790 arbetsgivare med 101 820 arbetare (46 %), såsom *oförändrad* av 933 arbetsgivare med 85 273 arbetare (38 %) och såsom *sämre* av 357 arbetsgivare med 35 256 arbetare (16 %).

Följande sammanställning möjliggör ett närmare bedömande av *arbetstillgången inom industri och hantverk under fjärde kvartalet 1922* i jämförelse med motsvarande förhållande under föregående år:

	Antal redovisade arbetare (medeltal)	Arbetare (i %) anställda hos arbetsgivare, vilka angivit arbetstillgången såsom: A. mer än medelgod, B. medelgod, C. mindre än medelgod.											
		1:a kvartalet			2:a kvartalet			3:e kvartalet			4:e kvartalet		
		A.	B.	C.	A.	B.	C.	A.	B.	C.	A.	B.	C.
1911	178 648	51	36	13	58	29	13	57	28	15	58	31	11
1912	197 904	62	26	12	70	25	5	73	22	5	73	21	6
1913	252 047	71	23	6	77	20	3	76	19	5	74	21	5
1914	253 115	71	21	8	75	19	6	39	29	32	52	25	23
1915	264 540	63	22	15	67	21	12	77	15	8	77	16	7
1916	281 793	79	15	6	86	9	5	85	9	6	85	10	5
1917	273 888	74	12	14	69	13	18	66	14	20	61	18	21
1918	258 230	49	23	28	55	22	23	56	22	22	47	22	31
1919	256 612	30	22	48	45	19	36	50	22	28	57	25	18
1920	301 335	71	18	11	73	19	8	53	19	28	21	19	60
1921	219 683	10	12	78	12	11	77	16	16	68	15	21	64
1922	223 316	15	18	67	27	27	46	36	29	35	33	31	36

Då läget på arbetsmarknaden givetvis inverkar på och återspeglas i den offentliga arbetsförmedlingens verksamhet, meddelas ur de månatliga redogörelserna för nämnda verksamhet till ytterligare jämförelse efterföljande sammanställning, utvisande tillgång och efterfrågan på arbetskraft.

På 100 *lediga platser* kommo följande antal *ansökningar om arbete:*

	4:e kvartalet 1922			3:e kvartalet 1922			4:e kvartalet 1921		
	dec.	nov.	okt.	sept.	aug.	juli	dec.	nov.	okt.
Jordbruk	237	174	118	122	144	114	344	235	156
Skogsbruk	404	435	352	650	591	408	431	284	533
Övriga näringsgrenar	330	293	207	167	178	220	488	415	304
Samtliga »	321	269	177	155	172	203	473	384	263

Med ledning av tabellen å sid. 174—175, som utgör en sammanfattning av de lämnade uppgifterna från arbetsgivare inom industri och hantverk, har utarbetats efterföljande allmänna översikt över *arbetstillgången inom vissa större näringsgrupper:*

	Arbetare (i %) anställda hos arbetsgivare, vilka angivit arbetstillgången såsom: A. mer än medelgod, B. medelgod, C. mindre än medelgod								
	4:e kvart. 1922			3:e kvart. 1922			4:e kvart. 1921		
	A.	B.	C.	A.	B.	C.	A.	B.	C.
Malmbrytning och metallindustri	15	22	63	17	20	63	6	7	87
Jord- och stenindustri	16	30	54	27	28	45	—	9	91
Trävaruindustri	40	40	20	56	29	15	13	26	61
Pappers- och grafisk industri	46	35	19	41	37	22	7	31	62
Livsmedelsindustri	42	35	23	30	42	28	29	31	40
Textil- och beklädnadsindustri	52	29	19	52	31	17	35	33	32
Läder-, hår- och gummivaruindustri	54	34	12	45	41	14	15	49	36
Kemisk-teknisk industri	14	16	70	20	25	55	8	10	82

Den allmänna utvecklingen av läget på arbetsmarknaden måste, såsom den under kvartalet gestaltat sig, otvivelaktigt anses tendera mot en fortsatt återgång till mera normala tider. I jämförelse med sista kvartalet 1921 är, såsom av tablån synes, inom alla näringsgrupper en avgjord förbättring märkbar. Att siffrorna i vissa fall te sig mindre gynnsamma än vid närmast föregående rapporttillfälle får nog i huvudsak tillskrivas de säsongvariationer, som man inom vårt näringsliv alltid har att räkna med.

Såsom framhållits i de uti denna tidskrift förut publicerade månadsöversikterna och jämväl kan utläsas ur tablån här ovan, har *metallindustrien* även under detta kvartal varit den näringsgrupp, som på det hela taget haft svårast att övervinna depressionen. I jämförelse med föregående kvartal hava inga mera anmärkningsvärda förskjutningar kommit till synes.

Inom *jord- och stenindustrien* har en tydlig försämring gjort sig gällande inom de av årstiden beroende torv- och byggnadsämnesbranscherna samt vid stenhuggerierna, varemot glasbruken företett en förskjutning i gynnsam riktning, sedan den vid kvartalets början pågående konflikten vid buteljglasbruken under senare delen av oktober blivit bilagd.

Inom *trävaruindustrien* företedde snickerifabrikerna liksom föregående kvartal en om ock långsam förbättring av arbetstillgången, medan vid sågverken i och med skeppningens avslutande försiggick en sedvanlig inskränkning av driften. Under sista delen av säsongen uppgavs rörelsen i stora delar av Norrland hava varit synnerligen livlig och exporten av trävaror större än på flera år. Den blida vintern har också förlängt skepp-

ningssäsongen. Såsom en skuggsida framhålles dock, att den ökade avsättningen vunnits endast genom en kännbar minskning av vinstmarginalen vid försäljningarna.

Inom gruppen *pappers- och grafisk industri* förspordes från ett flertal trämassefabriker och även en del pappersbruk svårigheter på grund av vattenbrist. De driftsinskränkningar, som härav föranleddes, kompenserades dock i viss mån av ökad arbetstillgång vid andra, av vattenkraften oberoende företag. I övrigt synes avsättningen här hava varit tämligen normal, men försäljningspriserna alltjämt låga i förhållande till produktionskostnaderna. Boktryckerier och bokbinderier uppvisade en tydlig konjunkturförbättring i jämförelse med både det närmast föregående kvartalet och motsvarande tid 1921.

Inom *livsmedelsindustrien* kan man beträffande kvarnar, tobaksfabriker samt choklad- och konfektfabriker konstatera en genomgående ökning av arbetstillgången, som — efter vad en jämförelse med år 1921 utvisar — åtminstone för de båda förstnämnda branschernas vidkommande icke enbart kan tillskrivas säsongförhållandena. Sockerbrukens höstkampanj gav däremot på grund av minskad betodling och genomförda driftskoncentrationer ej så goda arbetstillfällen som föregående år, och jämväl bryggerierna betecknade flerstädes arbetstillgången såsom försämrad.

Den övervägande goda arbetstillgång, som redan förra kvartalet utmärkte *textil- och beklädnadsindustrien*, har i stort sett alltjämt hållit i sig. Denna näringsgrupp är också den enda, där otillräcklig tillgång på arbetskraft i någon nämnvärd omfattning inrapporterats. Bristen gäller i främsta rummet yrkeskunniga kvinnliga arbetare — bland de företag, som i fråga om denna kategori ej kunnat fylla sitt behov, märkas till och med ett par av de större bomullsfabrikerna i göteborgsdistriktet, vilka eljest betecknat arbetstillgången såsom mindre god.

Inom *läder-, hår- och gummivaruindustrien* hava konjunkturerna också utvecklat sig i gynnsam riktning. Över hälften av de redovisade arbetarna komma här liksom inom närmast föregående grupp på företag med mer än medelgod arbetstillgång. Inom de viktigare hithörande branscherna, garverier, sko- och gummifabriker, har det allmänna läget nästan undantagslöst betecknats såsom åtminstone medelgott.

Kemisk-tekniska industrien är den grupp, som i tabellsammanställningen företer de ogynnsammaste jämförelsetalen, i det ej mindre än 70 % av hithörande arbetare redovisas under rubriken mindre än medelgod arbetstillgång. Att märka är emellertid, att för den mest betydande industrien inom denna grupp, tändstickstillverkningen, konjunkturerna genomgående betecknats såsom visserligen alltjämt mindre goda, men dock bättre än såväl förra kvartalet som samma tid föregående år.

Byggnadsverksamheten betecknades under förra delen av kvartalet ännu såsom ganska livlig å de flesta orter. Senare inträdde helt naturligt efter hand en minskning av arbetstillgången, som efter vanligheten i främsta rummet berörde måleri- och grovarbetarna.

	Näringsgrenar	Hela antalet		Tillgång å arbete							
				Mycket god		God		Medelgod		Mindre god	
		A-g.	Arb.	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.
	Malmbrytning och metallindustri:										
1	Malmgruvor	53	7 492	—	—	2	113	7	1 792	17	3 736
2	Malmförädlingsverk	69	19 043	1	25	3	406	8	4 882	18	6 177
3	Järn- och stålmanufaktur	76	6 276	—	—	8	1 102	26	3 172	17	1 083
4	Mekaniska verkstäder	220	19 884	—	—	35	6 251	37	2 400	67	5 610
5	Skeppsvarv	17	5 072	—	—	2	1 454	5	487	2	1 873
6	Elektromekanisk industri	26	5 140	—	—	4	92	6	439	10	3 293
7	Annan metallindustri	45	2 500	2	102	8	511	13	815	12	527
	Jord- och stenindustri:										
8	Kolgruvor	7	2 290	—	—	—	—	1	189	3	574
9	Torvindustri	20	481	—	—	5	150	4	68	7	179
10	Stenbrott och stenhuggerier	39	3 559	1	57	7	352	12	540	9	478
11	Kakel-, porslins- och lerkärlsindustri	15	2 590	2	183	4	337	5	1 351	4	719
12	Tegelbruk	73	1 831	5	80	9	280	15	834	20	277
13	Glasbruk	23	2 790	1	96	6	763	11	1 388	2	320
14	Cementfabriker, kalkbruk m. m.	34	3 315	—	—	3	366	7	664	13	1 164
	Trävaruindustri:										
15	Sågverk	204	21 787	5	1 099	53	8 287	83	8 943	51	3 157
16	Snickeri- och möbelfabriker	125	5 411	2	46	43	1 680	41	1 850	24	1 271
17	Annan trävarufabrikation	12	409	—	—	3	43	4	236	3	91
	Pappers- och grafisk industri:										
18	Trämassefabriker	63	11 740	3	1 271	22	4 336	21	4 384	14	1 361
19	Pappersbruk	32	7 467	1	714	12	2 890	11	2 667	4	560
20	Bokbinderier och annan pappersind.	42	2 440	1	11	19	1 387	12	607	9	417
21	Boktryckerier och grafiska anstalter	87	4 945	1	89	30	1 626	31	1 685	22	1 420
	Livsmedelsindustri:										
22	Kvarnindustri	20	1 193	1	152	12	589	6	267	1	185
23	Bagerier	39	1 763	—	—	8	401	19	847	10	453
24	Sockerindustri	24	3 092	2	453	4	687	7	1 309	2	560
25	Choklad- och konfektfabriker	26	2 862	—	—	8	813	10	1 135	5	740
26	Bryggerier och brännerier	52	3 334	—	—	10	971	25	1 545	14	710
27	Tobaksfabriker	9	3 280	—	—	5	2 394	2	277	2	609
28	Annan livsmedelsindustri	40	1 610	1	47	17	713	15	563	6	257
	Textil- och beklädnadsindustri:										
29	Bomullsindustri	37	10 265	1	206	14	4 630	18	3 294	3	2 124
30	Jute- och linneindustri	9	2 880	—	—	4	1 394	3	827	2	659
31	Ylleindustri	48	7 198	6	718	19	3 706	15	1 713	6	920
32	Trikåfabriker	23	3 226	3	255	8	1 832	6	935	4	157
33	Skrädderi- och sömnadsyrket	54	4 672	3	198	18	2 266	16	1 206	8	404
34	Annan hithörande industri	59	3 532	3	127	21	1 139	22	1 221	8	790
	Läder-, hår- o. gummivaruindustri:										
35	Garverier och läderfabriker	20	1 147	2	65	11	835	6	218	—	—
36	Skofabriker	44	5 216	4	422	17	2 515	20	1 390	2	284
37	Gummivarufabriker	5	2 106	—	—	2	773	2	1 319	1	14
38	Annan läder-, hår- och gummivaruind.	34	1 473	1	127	12	630	9	443	8	216
	Kemisk-teknisk industri:										
39	Ljus-, tvål-, olje- och färgfabriker	21	1 003	—	—	4	386	12	456	4	129
40	Konstgödningsfabriker	7	773	—	—	2	304	2	115	3	225
41	Tändsticksfabriker	9	5 237	—	—	—	—	—	—	9	5 237
42	Annan kemisk-teknisk industri	27	2 318	1	152	5	463	10	880	8	535
43	**Byggnadsverksamhet**	85	3 473	—	—	13	1 296	36	1 263	23	637
44	**Kraft-, belysnings- o. vattenverk m. m.**	42	6 082	2	1 034	16	1 430	15	2 764	6	758
45	**Handel och varulager**	39	1 717	—	—	12	658	19	774	6	275
46	**Land- och sjötransport**	25	6 435	3	930	8	1 230	9	3 821	4	424
47	*Summa* 4:de kv. 1922	**2 080**	**222 349**	**58**	**8 659**	**528**	**64 481**	**664**	**67 975**	**472**	**51 589**
48	» 3:dje » »	2 201	236 231	87	8 560	615	76 353	689	67 820	441	46 461
49	» 2:dra » »	2 125	229 573	57	7 742	448	54 204	637	62 264	502	53 193
50	» 1:sta » »	2 079	205 111	23	4 585	214	26 584	370	36 927	589	58 384
51	» 4:de » 1921	2 136	211 740	35	6 878	252	24 328	409	45 373	511	50 735

Arbetstillgången i jämförelse med samma kvartal föregående år								Tillgång å arbetskraft						
Dålig		Bättre		Oförändrad		Sämre		Brist		Normal tillgång		Överflöd		
A-g.	Arb.	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.	
27	1 851	15	2 562	16	3 647	22	1 283	—	—	9	1 883	44	5 609	1
39	7 553	19	8 896	27	5 429	23	4 718	1	25	11	1 503	57	17 515	2
25	919	30	3 424	30	2 380	16	472	—	—	26	1 250	50	5 026	3
81	5 623	80	8 312	90	6 828	50	4 744	—	—	66	6 828	154	13 056	4
8	1 258	7	1 617	6	2 693	4	762	—	—	8	2 229	9	2 843	5
6	1 316	7	2 249	14	854	5	2 037	—	—	11	1 688	15	3 452	6
10	545	15	835	24	1 251	6	414	—	—	18	1 111	27	1 389	7
3	1 527	2	488	4	1 768	1	34	—	—	1	421	6	1 869	8
4	84	8	252	8	206	4	23	1	24	9	202	10	255	9
10	2 132	10	788	18	1 568	11	1 203	—	—	18	753	21	2 806	10
—	—	6	1 135	9	1 455	—	—	—	—	8	1 407	7	1 183	11
24	360	26	1 160	40	612	7	59	—	—	28	504	45	1 327	12
3	223	12	1 744	6	566	5	480	—	—	13	1 628	10	1 167	13
11	1 121	13	1 411	16	1 631	5	273	—	—	8	716	26	2 599	14
12	301	123	13 195	68	7 304	13	1 288	—	—	106	12 659	98	9 128	15
15	564	65	2 483	49	2 614	11	314	1	43	75	2 997	49	2 371	16
2	39	2	36	6	230	4	143	—	—	7	274	5	135	17
3	388	36	7 581	19	3 485	8	674	—	—	27	5 545	36	6 195	18
4	636	25	6 054	7	1 413	—	—	—	—	11	1 909	21	5 558	19
1	18	15	1 326	21	808	6	306	1	27	22	1 348	19	1 065	20
3	125	27	2 075	42	1 561	18	1 309	1	12	50	3 176	36	1 757	21
—	—	10	699	9	492	1	2	—	—	8	277	12	916	22
2	62	6	488	23	716	10	559	—	—	29	1 410	10	353	23
9	83	—	—	10	1 499	14	1 593	—	—	7	757	17	2 335	24
3	174	5	221	14	1 490	7	1 151	—	—	12	1 050	14	1 812	25
3	108	3	292	30	1 863	19	1 179	—	—	21	784	31	2 550	26
—	—	4	1 323	3	1 424	2	533	—	—	7	2 671	2	609	27
1	30	4	311	31	1 126	5	173	—	—	30	1 175	10	435	28
1	11	11	3 281	21	5 416	5	1 568	6	2 985	23	5 837	8	1 443	29
—	—	6	1 907	1	314	2	659	3	1 455	5	1 268	1	157	30
2	141	24	2 666	14	3 073	10	1 459	1	107	37	5 468	10	1 623	31
2	47	6	1 867	12	1 165	5	194	—	—	19	2 943	4	283	32
9	598	12	1 598	31	2 147	11	927	3	157	42	3 907	9	608	33
5	255	20	1 428	32	1 658	7	446	2	138	42	2 359	15	1 035	34
1	29	9	535	11	612	—	—	—	—	11	623	9	524	35
1	605	13	2 225	31	2 991	—	—	—	—	34	2 950	10	2 266	36
—	—	3	787	2	1 319	—	—	—	—	1	426	4	1 680	37
4	57	15	737	17	671	2	65	1	127	22	814	11	532	38
1	32	10	541	8	384	3	78	—	—	9	657	12	346	39
1	129	3	454	4	319	—	—	—	—	4	419	3	354	40
—	—	9	5 237	—	—	—	—	—	—	1	1 386	8	3 851	41
3	288	9	907	14	1 137	4	274	—	—	11	1 061	16	1 257	42
13	277	38	1 890	34	1 146	13	437	—	—	50	2 114	35	1 359	43
3	96	5	327	29	4 121	8	1 634	—	—	12	680	30	5 402	44
2	10	5	152	27	1 283	7	282	—	—	14	463	25	1 254	45
1	30	17	4 324	5	604	3	1 507	—	—	13	3 265	12	3 170	46
358	**29 645**	**790**	**101 820**	**933**	**85 273**	**357**	**35 256**	**21**	**5 100**	**996**	**94 790**	**1 063**	**122 459**	47
369	37 037	914	114 881	856	83 041	431	38 309	41	4 713	1172	108 482	988	123 036	48
481	52 170	709	96 805	757	76 182	659	56 586	30	6 220	879	82 161	1 216	141 192	49
883	78 631	326	47 881	620	56 027	1 133	101 203	13	4 730	480	46 255	1 586	154 126	50
929	84 426	212	30 913	460	41 173	1 464	139 654	9	1 771	522	48 948	1 605	161 021	51

Inom gruppen *land- och sjötransport* betecknades arbetstillgången, vad hamnarbetarna beträffar, genomgående såsom medelgod eller däröver, i ett par fall såsom mycket god och för det stora flertalet såsom bättre än vid samma årstid 1921. Mindre gynnsamma voro konjunkturerna däremot vid spårvägarna samt inom pråm- och bogseringstrafiken.

Inom *jordbruket* hade, såsom redan på eftersommaren kunnat förmärkas, en stark strävan gjort sig gällande att vid höstflyttningen begränsa behovet av arbetskraft till det minsta möjliga, vilket medförde, att icke så få hithörande arbetare förgäves fingo se sig om efter ny anställning.

Inom *skogshanteringen* kunde på grund av den blida vintern och ringa snön i allmänhet inga större arbeten igångsättas före jul. I stora delar av Norrland blevo skogsarbetena till följd av avtalstvist förklarade i blockad, men torde verkningarna härav egentligen först efter årsskiftet ha hunnit komma till synes.

Revisionen av bagerilagen.

Den nu gällande, väsentligen i enlighet med arbetstidskommitténs förslag i ämnet avfattade lagen om begränsning av tiden för bageri- och konditoriarbete, vilken lag utfärdats den 17 oktober 1919, är av provisorisk karaktär, och dess giltighet utlöper med utgången av år 1923. Nämnda lag — bagerilagen — har ej såsom den samtidigt med densamma utfärdade s. k. åttatimmarslagen varit föremål för något beslut om revision från riksdagens sida. Emellertid väckte herr Kinmansson vid 1922 års riksdag i andra kammaren en motion (nr 67) med förslag till lag om vissa inskränkningar i avseende å tiden för arbetets förläggning i bagerier och konditorier, med vilken motion åsyftades att få till stånd vissa modifikationer uti ifrågavarande lagstiftning. I det yttrande över nu berörda lagförslag, vilket socialstyrelsen avgav till andra lagutskottet, påpekade styrelsen bl. a. bagerilagens provisoriska natur och framhöll, att det med hänsyn därtill eljest skulle ankomma på 1923 års riksdag att pröva, huruvida och i vilken gestaltning denna lag fortfarande skulle äga tillämpning. Något särskilt material för bedömande av de frågor, som väcktes genom motionen, förfogade styrelsen icke över, men var det styrelsens avsikt att söka hopbringa dylikt material till den sålunda förestående prövningen. Med hänsyn, som det vill synas, väsentligen till vad sålunda anförts från styrelsens sida, avslogs motionen.

Styrelsen har, ehuru något särskilt uppdrag därom icke lämnats styrelsen, med hänsyn till innehållet i sin instruktion ansett sig förpliktad att upptaga till prövning och för Kungl. Maj:t framlägga spörsmålet om ifrågavarande lagstiftnings bibehållande, utan eller med förändringar, efter nästkommande års utgång. I betraktande härav har styrelsen dels tillika med sin utredning rörande åttatimmarslagens verkningar och dels genom en särskild av

polismyndigheterna förmedlad enquête sökt att skaffa sig upplysning i vissa avseenden, hur bagerilagens tillämpning tett sig. På denna väg hava från överståthållarämbetet i Stockholm samt 21 länsstyrelser erhållits utlåtanden rörande lagens verkningar jämte begärda siffermässiga uppgifter. Dessutom ha i inalles 10 fall bifogats ett större eller mindre antal svar från lokalmyndigheter eller enskilda företagare. Länsstyrelserna i Stockholms och Västmanlands län hänvisa i sina svar endast till sistnämnda uppgifter, medan länsstyrelsen i Jönköpings län som eget utlåtande åberopar handelskammarens i frågan avgivna betänkande.

Som svar på styrelsens förfrågan anföra 14 länsstyrelser som sin mening, att bagerilagen icke medfört några mera betydande olägenheter. Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län meddelar dock, att missnöje med lagen här och var yppat sig. Vidare uppgives beträffande Gottlands län lagen ha fungerat tillfredsställande på landsbygden och endast i Visby stad blivit föremål för klander från yrkesutövarna. Överståthållarämbetet i Stockholm samt länsstyrelserna i Södermanlands, Östergötlands, Jönköpings, Blekinge, Malmöhus, Kopparbergs och Västerbottens län äro däremot av den uppfattningen, att lagen i vissa hänseenden varit till men för bagerirörelsen, i intet fall dock i den utsträckning, att dess prolongering bör avstyrkas.

Provisorisk eller definitiv reglering. Det första man beträffande förevarande fråga har att taga ståndpunkt till är givetvis, huruvida en lagstadgad reglering, väsentligen motsvarande bagerilagen, över huvud taget bör upprätthållas. Enligt socialstyrelsens mening måste härå givas ett jakande svar. Det missförhållande, som denna lagstiftning vänder sig emot, eller det eljest i nära nog oavbruten följd året runt förekommande nattarbetet för en rätt betydande grupp av arbetare, torde nämligen från arbetarskyddssynpunkt få anses så allvarligt, att endast verkligt betydande olägenheter av lagstiftningen skulle kunna motivera dess avskaffande. Av de verkställda undersökningarna framgår visserligen, att från arbetsgivarsidan framförts många och bittra klagomål över bagerilagen, vilka klagomål sannolikt icke alldeles sakna skäl för sig. De olägenheter, klagomålen röra och vilka väl även i viss mån varit kännbara för allmänheten, synas emellertid, av länsstyrelsernas yttranden att döma, knappast ha varit av den svårartade beskaffenhet, varom nyss nämnts. Ett stöd för denna styrelsens mening kan även hämtas från herr Kinmanssons förut berörda motion. Denna, som väl får anses motsvara bageriidkarnas allmänna uppfattning i frågan, åsyftade nämligen ej den ifrågavarande regleringens upphävande utan, såsom förut nämnts, endast dess modifierande i vissa avseenden.

Får man sålunda, såsom det synes styrelsen välgrundat, utgå från att den förevarande lagstiftningen åtminstone tills vidare bör upprätthållas, har man att övergå till en prövning, om och i vad mån ändringar kunna vara påkallade i denna lagstiftning. Innan styrelsen ingått i en sådan prövning, har styrelsen emellertid, med hänsyn till den i viss mån grundläggande betydelsen därav för prövningen, ansett sig böra klargöra, huruvida den för-

nyade bagerilagen bör framläggas såsom en definitiv eller allenast som en provisorisk reglering — valet mellan dessa båda alternativ måste tydligtvis inverka på revisionens beskaffenhet.

Ehuru bagerinäringen väl varit mindre utsatt för de senaste årens konjunkturväxlingar än industrien i gemen, lär den dock ej ha gått alldeles fri från kristidens påkänningar. I viss mån torde sålunda beträffande nämnda näring föreligga enahanda grunder för ett förlängt provisorium, som enligt styrelsens mening gjort sig gällande i fråga om åttatimmarslagen. För att låta bagerilagen i förevarande avseende följa nu berörda huvudsakliga författning på arbetstidslagstiftningens område talar dessutom den omständigheten, att det, sedan styrelsen den 30 november 1922 erhållit nådigt uppdrag att i viss omfattning revidera lagen om arbetarskydd, möjligen inom den närmaste framtiden kan ifrågakomma att allmängiltigt reglera nattarbetet.

Styrelsen utgår sålunda i sin följande framställning från att åt en förnyad bagerilag skulle givas allenast provisorisk giltighet. Med en dylik anordning, som förutsätter en förnyad revision inom en närmare framtid, har styrelsen funnit det vara bäst förenligt att väsentligen bibehålla lagens nuvarande avfattning och att icke föreslå flera eller större förändringar, än som äro mer påtagligt påkallade med hänsyn till särskilda omständigheter.

Nattarbetsförbudets utsträckning. Lagens huvudsakliga bestämmelse utgöres av det i 1 § första stycket intagna förbudet mot arbete för tillverkning till avsalu av bageri- eller konditorivaror mellan kl. 8 em. och 6 fm. Detta förbud var visserligen i avsevärd mån förberett genom småningom genomförda inskränkningar av nattarbetet och genom vissa av kristidens restriktioner, men torde det likväl, av bageriidkarnas uttalanden att döma, på många håll ha drabbat bagerinäringen ganska kännbart. Herr Kinmansson vände sig i sin motion mot detta förbud med mycken skärpa och påkallade medgivande till arbetets igångsättande två timmar tidigare. De klagomål över arbetstidsbegränsningens olägenheter, som från bageriidkare inkommo såsom svar på frågeformulären rörande åttatimmarslagens verkningar, syntes i många fall väsentligen vara föranledda av bagerilagens nattarbetsförbud. Vid den förut omtalade, genom polismyndigheterna verkställda undersökningen rörande bagerilagens tillämpning framkommo också en mångfald klagomål över de olägenheter, nattarbetsförbudet förorsakat bagerinäringen. Ur redogörelsen för undersökningen må här anföras de mer väsentliga av dessa olägenheter:

1) Färskt bröd kan ej tillhandahållas å tid, som kunder och återförsäljare skäligen fordra.

2) På grund av den knappa arbetstiden måste bakningen under morgontimmarna forceras, vilket förhindrade ett omsorgsfullt arbete, försämrade brödets kvalitet och ökade jäståtgången.

3) För forceringen måste även arbetarantalet ökas, vilket åter hade till följd, att arbetskostnaderna ökades och att arbetstiden senare på dagen ofta icke kunde till fullo utnyttjas.

4) Vid distribution och försändande måste brödet ofta inpackas varmt, varigenom det mer eller mindre skadades.

Enligt styrelsens uppfattning lär det ej kunna förnekas, att här ifrågavarande förbud för bagerinäringen och i viss mån även för den konsumerande allmänheten genom kostnadsökning och på annat sätt medfört en del olägenheter. Ifrågasatt har också blivit, att statsmakterna möjligen skulle, till lindrande av berörda olägenheter, i någon mån gå bagerinäringens önskningar till mötes genom att med någon kortare tidrymd, exempelvis en timme, tillbakaflytta tiderna för de olika arbetenas början. Efter en dylik förändring skulle arbetet i allmänhet kunna börja kl. 5 i stället för kl. 6 fm. eller vid den tid, som gäller för arbetets början enligt lagen den 20 november 1909 angående förbud mot kvinnors användande till arbete nattetid i vissa industriella företag och som återfinnes såsom gräns för nattarbetet jämväl i vissa internationella konventioner. Styrelsen har emellertid icke ansett sig kunna förorda en sådan förändring, enär densamma från arbetarskyddssynpunkt måste betraktas som en avsevärd försämring och från bageriarbetarnas sida skulle möta starkt motstånd.

Familjebageriernas undantagsställning. Det i lagens 1 § första stycket stadgade undantag för rörelse, som bedrives utan biträde av annan än make och hemmavarande barn, framfördes i reservationer mot andra särskilda utskottets utlåtande i ämnet vid 1919 års tvenne riksdagar — arbetstidskommittén såväl som socialstyrelsen, sociala rådets första sektion, Kungl. Maj:t och utskottet hade från konkurrenssynpunkt ansett påkallat, att lagen omfattade varje arbete för tillverkning till avsalu av bageri- eller konditorivaror. Herr Kinmansson påyrkade i sin motion, att nu berörda undantag skulle uteslutas, varemot i lagen skulle införas en bestämmelse om undantag till förmån för sådant arbete för tillverkning av spis- eller knäckebröd, som bedrives med regelbunden skiftindelning och utan samband med annat bageriarbete.

I sitt den 8 februari 1922 till riksdagens andra lagutskott avgivna yttrande över motionen vidblev socialstyrelsen sin förut intagna ståndpunkt beträffande förut berörda undantagsstadgande och biträdde, ehuru styrelsen ansåg mycket vägande invändningar från annan synpunkt kunna göras däremot, motionärens yrkande om dess uteslutning. Andra lagutskottet, som ju väsentligen med hänsyn till den förestående revisionen avstyrkte motionen, ställde sig tveksamt i förevarande avseende. Enligt utskottets uppfattning vore det för frågans bedömande av avgörande betydelse att få utrönt, i vad mån efter bagerilagens tillkomst en förskjutning inom bageribranschen skett i riktning mot ökat antal hembagerier och vidgad omsättning för dem på bekostnad av de mer yrkesmässigt bedrivna bagerierna. Därjämte önskade utskottet för samma ändamål upplysning om, i vilken utsträckning hembagerierna begagnade sig av och ansågo sig behöva utnyttja den dem tillkommande rätten att börja arbetet tidigare om morgnarna.

Med sin förut omförmälda, genom polismyndigheternas förmedling utförda undersökning rörande bagerinäringen avsåg styrelsen bl. a. att vinna upp-

Familjebagerier och bagerier med främmande arbetskraft åren 1920 och 1922.

	Antal bagerier med främmande arbetskraft		Antal däri använda arbetare		Antal familjebagerier		Antal däri använda biträden		Antal familjebagerier i % av samtliga		Antal i familjebagerier anställda arbetare i % av samtliga	
	1920	1922	1920	1922	1920	1922	1920	1922	1920	1922	1920	1922
Stockholms stad . . .	175	175	1 022	1 013	18	19	21	27	9·3	9·8	2·0	2·6
Stockholms län	106	110	249	249	48	50	54	54	31·2	31·3	17·8	17·8
Uppsala »	45	44	145	154	14	17	8	12	23·7	27·9	5·2	7·2
Södermanlands län . .	43	46	183	179	33	36	30	33	43·4	43·9	14·1	15·6
Östergötlands » . .	82	94	210	233	39	43	26	24	32·2	31·4	11·0	9·3
Jönköpings » . .	56	62	138	146	16	19	21	23	22·2	23·5	13·2	13·6
Kronobergs » . .	41	43	51	55	37	40	25	32	47·4	48·2	32·9	36·8
Kalmar » . .	55	57	113	150	59	66	48	60	51·8	53·7	29·8	28·6
Gottlands » . .	12	13	22	22	1	1	1	1	7·7	7·1	4·3	4·3
Blekinge » . .	45	48	123	148	40	42	37	42	47.1	46·7	23·1	22·1
Kristianstads » . .	89	93	158	164	80	80	80	76	47·3	46·2	33·6	31·7
Malmöhus » . .	287	288	816	844	139	152	175	178	32·6	34·5	17·7	17·4
Hallands » . .	44	45	113	126	22	22	21	25	33·3	32·8	15·7	16·6
Göteb. o. Bohus » . .	156	178	1 153	1 311	26	31	38	44	14·3	14·8	3·2	3·2
Älvsborgs » . .	49	60	158	173	34	34	42	41	41·0	36·2	21·0	19·2
Skaraborgs » . .	68	72	94	95	13	14	17	17	16·0	16·3	15·3	15·2
Värmlands » . .	62	61	168	173	16	27	17	34	20·5	30·7	9·2	16·4
Örebro » . .	52	55	158	168	26	33	21	28	33·3	37·5	11·7	14·3
Västmanlands » . .	66	76	185	193	30	33	40	43	31·3	30·3	17·8	18·2
Kopparbergs » . .	81	79	246	225	72	71	73	60	47·1	47·3	22·9	21·1
Gävleborgs » . .	132	126	324	293	97	106	151	170	42·4	45·7	31·8	36·7
Västernorrlands » . .	83	88	171	192	73	81	73	80	46·8	47·9	30·0	29·4
Jämtlands » . .	66	69	114	108	51	56	40	43	43·6	44·8	26·0	28·5
Västerbottens » . .	51	54	86	94	74	72	53	49	59·2	57·1	38·1	34·3
Norrbottens » . .	106	107	223	215	60	67	44	49	36·1	38·5	16·5	18·6
Hela riket	**2 052**	**2 143**	**6 423**	**6 723**	**1 118**	**1 212**	**1 156**	**1 245**	**35·3**	**36·1**	**15·3**	**15·6**

lysning om utvecklingstendensen för de små, utan lejd arbetskraft skötta bagerierna — måhända lämpligen betecknade »familjebagerier» — i jämförelse med de större, mer yrkesmässigt bedrivna bageriföretagen. Av de inkomna uppgifterna, vilka sammanställts i ovanstående tabell, framgår, att antalet bagerier inom riket, som använde främmande arbetskraft, vid tiden för 1920 års början, d. v. s. när bagerilagen trädde i kraft, uppgick till 2 052 och den 1 april 1922 till 2 143 samt att motsvarande siffror beträffande sådana bagerier, som bedrevos utan biträde av annan än make och hemmavarande barn, voro 1 118 och 1 212. Av hela antalet bagerier inom riket — frånsett dock företag för uteslutande tillverkning av spis- eller knäckebröd

eller konditorivaror — utgjorde sålunda familjebagerierna vid 1920 års början 35·3 % och vid den 1 april 1922 36·1 %. Under nu åsyftade tidrymd hade antalet arbetare vid bagerier med främmande arbetskraft ökats från 6 423 till 6 723, medan familjebageriernas arbetarantal stigit från 1 156 till 1 245. Procentuellt i förhållande till samtliga bageriarbetare visade sålunda familjebageriernas arbetarstam en ökning från 15·25 till 15·62. Ser man på motsvarande siffror för de olika länen, finner man, att procenttalen för familjebageriérna visserligen ökat i flertalet län, men även att de sjunkit i ej så få. Såsom totalomdöme i förevarande avseende torde man kunna säga, att den tendens till starkare ökning under tiden 1 januari 1920—1 april 1922, som familjebagerierna visat, är så obetydlig och till sin förekomst så splittrad, att man ej gärna kan tillerkänna den någon avsevärd beviskraft beträffande verkningarna av ifrågavarande undantag i bagerilagen.

I fråga om den senare av de båda ovan angivna punkter, rörande vilka andra lagutskottet önskade utredning, eller i vilken utsträckning familjebagerierna ansågo sig behöva begagna och utnyttjade rätten att börja arbeta tidigare om morgnarna, har styrelsen, då tillförlitliga upplysningar härom knappast torde stå att vinna utan betydande arbete, icke funnit sig föranlåten föranstalta om någon utredning. Med hänsyn till att det för dessa små bagerier i regel ej torde vara fråga om tillverkning för någon avsevärd distribution — det tidiga färdigställandet av brödet är särskilt påkallat för distributionen — synes det vara sannolikt, att arbetet i dessa bagerier i stort sett ej börjar mycket tidigare än i de större, mer yrkesmässiga företagen. En inom yrkesinspektionen verkställd, i utskottsutlåtandet angående herr Kinmanssons motion åberopad utredning rörande kvinnors nattarbete giver även stöd åt nu angivna uppfattning.

Styrelsen är fortfarande av den uppfattningen, att det från konkurrenssynpunkt måste anses rätt och billigt, att bagerilagens förbud gälla för alla slag av bageriföretag. Någon mer avsevärd praktisk betydelse till förfång för de större bagerierna torde emellertid, såsom ovan visats, förevarande undantag ej gärna kunna anses äga. I betraktande härav och då det nu endast skulle vara fråga om en förlängd provisorisk reglering, har styrelsen icke trott sig ha tillräcklig anledning att påkalla uteslutande av förevarande på riksdagens initiativ tillfogade undantagsbestämmelse.

Särskilda bestämmelser om skiftarbete. Den i 3 § förekommande begränsningen av skiften till högst åtta timmar har från bageriidkarnas sida framhållits såsom en orättvis inskränkning av arbetstidens längd. Då åttatimmarslagen, oavsett möjlighet till övertid, under vissa villkor medgiver en daglig arbetstid av nio timmar, torde berörda klagomål icke sakna skäl för sig. Med hänsyn därtill och då sistnämnda lag, vartill förslag senare utarbetades, medfört reglering av arbetstidens längd, har här ifrågavarande bestämmelse synts mindre väl motiverad samt uteslutits.

Herr Kinmansson hade i sin motion påyrkat, att från lagens tillämpning skulle undantagas sådant arbete för tillverkning av spis- eller knäckebröd,

som bedrives med regelbunden skiftindelning och utan samband med annat bageriarbete. Rörande detta yrkande framhöll socialstyrelsen i sitt yttrande över motionen bl. a. följande:

Redan under de förberedande arbetena för lagen hade det på åtskilliga håll mött betänkligheter att i fråga om arbetstidens förläggning jämställa den med regelbunden skiftindelning bedrivna spis- och knäckebrödstillverkningen med det egentliga bageriarbetet. Ehuru i princip benägen att gå motionären till mötes, kunde styrelsen icke biträda hans förslag att från lagens tillämpning avskilja all dylik tillverkning. I de avsedda företagen användes i övervägande mån kvinnlig personal. Då denna genom lagen den 20 november 1909 angående förbud mot kvinnors användande till arbete nattetid i vissa industriella företag vore förhindrad att deltaga i arbetet mellan kl. 10 em. och 5 fm., kunde det — såsom även erfarenheten torde bekräftat — befaras, att nattarbetet uppdrogs åt ett lag manliga arbetare, vilka sålunda finge gå i nära nog ständigt nattarbete — d. v. s. just det missförhållande, som lagen hade till ändamål att undanröja. Med hänsyn härtill fann sig styrelsen nödgad avstyrka ett helt frigivande av ifrågavarande tillverkning och förordade, att undantagande skulle göras beroende av prövning av förhållandena i varje särskilt fall. Enklast kunde detta möjliggöras genom att i lagens 4 § andra stycket utesluta ordet »oundgängligen». Till beaktande av kravet på en tillfredsställande fördelning av nattarbetet kunde det möjligen därjämte vara lämpligt att före ordet »lämna» i sista satsen infoga: »där nattarbetets anordning kan anses tillfredsställande», eller annan därmed till innebörden likartad betingelse.

Den lösning av frågan, som sålunda föreslagits, synes styrelsen fortfarande mest lämplig. Den torde även väl överensstämma med den förut uttalade principen om begränsning av ändringarna.

Meddelandet av eftergifter på grund av den bestämmelse, varom här senast varit frågan, ankommer nu på arbetsrådet, under det befogenheten att bevilja övriga eftergifter från lagens tillämpning — frånsett anstånd därmed — tillkommer yrkesinspektör eller yrkesinspektionens chefsmyndighet. Då det tydligen ej kan vara lämpligt att ha befogenheten att lämna eftergifter från lagen så splittrad, och några särskilda skäl icke synas tala för arbetsrådets bibehållande vid dess endast sällan utövade befogenhet i sådant avseende, har styrelsen ansett sig böra föreslå jämväl den förändring i 4 § andra stycket, att »arbetsrådet» ersättes med »yrkesinspektionens chefsmyndighet».

Med anledning av den sålunda föreslagna förändringen, varigenom arbetsrådet helt befriats från att taga befattning med bagerilagens tillämpning, synes lagens 9 §, rörande ärendenas handläggning hos arbetsrådet m. m., bliva överflödig och med hänsyn härtill kunna uteslutas.

Slutligen må nämnas, att i bestämmelserna angående den reviderade lagens ikraftträdande föreslagits vissa ändringar, påkallade eller motiverade med hänsyn till lagens förnyade utfärdande och provisoriska prolongering.

Hyresnämndernas verksamhet under år 1921.

Beträffande hyresnämndernas verksamhet under år 1921 har, i likhet med för föregående år[1], en redogörelse utarbetats på grundval av statistiskt material, som lämnats av hyresnämnderna själva.

Under redogörelseårets förra hälft gällde hyresstegringslagen av den 30 juni 1920, men ersattes denna fr. o. m. den 18 juni 1921 genom lag med vissa ändrade bestämmelser mot oskälig hyresstegring m. m. den 17 juni 1921[2]. De förändringar, som hyresstegringslagen därvid undergick, voro merendels icke av den art, att de i någon avsevärd mån kommit att påverka uppställningen och innehållet av den lagens tillämpning belysande statistiken. Erinras må emellertid om, att enligt lagens 13 § städer med mindre än 15 000 invånare, liksom även efter prövning större samhällen, fritogos från skyldigheten att anordna bostadsförmedling, men utsträcktes å andra sidan förmedlingen till att avse alla slag av bostadslägenheter, ej blott smålägenheter. Av principiell betydelse är vidare det redan i 1920 års lag införda stadgandet angående hyreslagstiftningens begränsning till bostadslägenheter (d. v. s. sådana omfattande enbart bostadsrum eller bostadsrum i förening med butiks-, kontors- o. d. lokaler), men inverkar sagda bestämmelse blott delvis på förevarande statistik, enär de gamla bestämmelserna härom skulle fortfara att gälla till den 1 oktober 1921.

Det frågeformulär, som i februari 1922 utsändes till nämnderna, överensstämde i allt väsentligt med det formulär, som föregående år kommit till användning. I första hand begärdes uppgifter rörande hyresregleringens omfattning och hyresbeloppen för de reglerade lägenheterna, men dessutom vissa upplysningar rörande övriga av nämnderna behandlade ärenden, ävensom angående resultaten av den i samband med hyresnämndsinstitutionen införda offentliga bostadsförmedlingen. Bearbetningen av primärmaterialet har i huvudsak följt samma linjer som vid redogörelsen för föregående år, men hava i syfte att ytterligare minska berättelsens omfång vissa förkortningar vidtagits i tabellerna.

Under år 1921 hava enligt tillgängliga uppgifter hyresnämnder förefunnits i 147 städer och orter[3]. Av dessa ha 130 insänt mer eller mindre fullständiga uppgifter om sin verksamhet, varvid emellertid nämnderna i Vislanda, Kil och Kungsör anmält, att intet ärende behandlats[4]. Antalet uppgiftslämnande orter är således ungefärligen detsamma som för år 1920, då upplysningar inkommo från 128 hyresnämnder.

---

[1] Soc. Medd., årg. 1922, sid. 3 ff.
[2] Tryckt i Soc. Medd., årg. 1921, sid. 633 ff.
[3] För Krokslätt, Gårda och Lunden har år 1921 bildats gemensam hyresnämnd.
[4] Dessutom har hyresnämnden i Södertälje meddelat vissa uppgifter om sin verksamhet, vilka emellertid icke ansetts kunna medtagas i tabellerna.

Tab. A. Översikt över hyresnämndernas verksamhet år 1921 å vissa orter, för vilka avgivits uppgifter om hyresstegringen åren 1914/15—1921/22.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Orter	Antal avgjorda ärenden	Därav hyresregleringsärenden	Antal hyresreglerade lägenheter	Antal hyresreglerade bostadslägenheter: För hyresåret 1920/21	För hyresåret 1921/22	Tillhopa	Därav smålägenh. (t. o. m. 2 r. o. k.)	Antal läg., reglerade för 1921/22 (utan centralvärme) med känd hyresstegring	Sammanlagda hyresbeloppet i kr. för i kol. 9 angivna lägenheter enligt: i sept. 1921 gällande avtal	vad av hyresvärden begärts för 1921/22	vad av hyresnämnden medgivits för 1921/22	Hyresstegring för dessa läg. från 1914/15 till 1921/22, %
Stockholm . .	5 488	3 362	**17 871**	614	16 978	**17 592**	12 151	13 840	13 231 161	15 696 350	14 091 232	66·2
Vaxholm . . .	24	14	**14**	7	6	**13**	6	4	1 740	2 160	1 925	170·4
Norrtälje . . .	36	18	**36**	—	36	**36**	28	36	16 600	25 440	21 500	79·9
Lidingö . . .	111	54	**292**	77	215	**292**	262	15	9 905	12 430	10 650	53·8
Hagalund . .	124	100	**77**	5	72	**77**	56	69	24 193	30 639	26 108	63·8
Huvudsta . .	96	80	**80**	—	80	**80**	79	80	29 797	35 805	30 537	53·8
Lilla Alby . .	4	4	**4**	—	4	**4**	3	4	1 840	2 360	2 080	76·8
Råsunda . . .	690	642	**813**	11	802	**813**	453	564	477 563	569 530	507 275	70·6
Duvbo	13	11	**11**	7	4	**11**	9	2	1 000	1 350	1 150	76·9
Hässelby villastad	21	13	**18**	6	12	**18**	17	11	3 690	4 548	4 066	65·0
Sundbyberg .	199	150	**198**	—	193	**193**	170	198	120 832	140 539	124 542	51·7
Tumba	121	9	**9**	—	8	**8**	8	8	2 715	3 325	3 085	61·1
Rönninge . . .	11	11	**11**	1	10	**11**	9	10	6 215	6 965	5 525	82·0
Uppsala . . .	878	256	**170**	—	170	**170**	101	163	117 140	145 790	129 600	56·6
Enköping . .	24	16	**13**	2	11	**13**	10	10	4 309	5 850	4 862	60·8
Nyköping . .	117	73	**328**	221	103	**324**	274	43	21 151	25 478	23 099	63·9
Eskilstuna . .	133	106	**402**	47	341	**388**	345	333	132 636	169 715	159 614	83·1
Strängnäs . .	71	62	**61**	—	61	**61**	43	33	15 790	21 215	18 880	62·2
Gnesta	36	21	**18**	7	11	**18**	13	9	3 040	3 671	3 215	50·6
Linköping . .	496	442	**363**	—	363	**363**	241	296	146 746	186 341	167 125	69·3
Norrköping . .	281	178	**554**	155	389	**544**	411	377	191 125	233 025	213 590	68·7
Motala	49	36	**36**	2	31	**33**	28	29	13 902	21 825	16 927	139·8
Jönköping . .	275	142	**135**	3	128	**131**	80	108	56 801	80 792	69 718	67·9
Huskvarna . .	59	39	**64**	26	38	**64**	53	38	9 835	13 400	12 330	47·8
Nässjö	68	44	**44**	—	42	**42**	30	37	16 505	25 814	20 107	78·2
Eksjö	28	17	**42**	—	42	**42**	22	41	26 255	35 855	29 941	73·2
Tranås	47	27	**61**	25	36	**61**	57	36	8 545	10 220	10 060	31·2
Värnamo . . .	31	19	**8**	1	7	**8**	7	6	1 260	1 584	1 336	79·6
Växjö	95	63	**233**	—	230	**230**	133	183	71 945	93 226	88 870	63·4
Älmhult . . .	7	3	**3**	—	3	**3**	—	1	1 500	2 500	1 875	50·0
Älvesta o. Åringsås . .	3	3	**3**	—	3	**3**	1	1	300	480	360	44·0
Markaryd . .	12	6	**12**	5	6	**11**	4	2	1 300	1 875	1 500	176·5
Ljungby . . .	20	19	**19**	—	19	**19**	14	7	2 162	3 482	2 423	53·6
Oskarshamn .	18	14	**18**	—	18	**18**	10	13	5 310	7 385	6 221	55·6
Västervik . .	95	64	**67**	—	67	**67**	49	39	15 516	20 933	17 633	55·3
Visby	41	24	**20**	—	19	**19**	12	18	6 607	8 832	7 936	46·8
Karlskrona . .	222	190	**327**	264	63	**327**	221	43	16 428	19 888	19 888	63·0
Ronneby . . .	38	17	**18**	—	17	**17**	9	12	3 827	5 116	4 651	62·6
Långö	19	19	**19**	—	19	**19**	13	13	3 516	4 716	4 056	49·6
Kristianstad .	84	41	**41**	—	40	**40**	19	35	15 242	20 369	18 674	58·5
Simrishamn .	19	9	**15**	—	15	**15**	6	10	4 270	5 735	5 390	65·5
Ängelholm . .	97	71	**69**	—	66	**66**	47	55	19 551	32 425	29 785	107·1
Vilan	4	1	**3**	—	3	**3**	2	3	1 360	1 532	1 386	50·0
Klippan . . .	50	25	**34**	—	32	**32**	25	34	9 460	12 564	12 204	59·8
Malmö	10 032	5 823	**5 723**	2 643	2 856	**5 499**	3 893	2 499	1 240 180	1 450 577	1 348 255	63·6
Lund	828	393	**967**	572	361	**933**	560	297	161 493	214 991	180 429	56·8
Landskrona . .	863	806	**806**	—	773	**773**	598	656	285 775	359 162	337 860	85·3
Hälsingborg .	1 497	717	**717**	16	685	**701**	495	636	293 427	381 094	328 175	64·1

[1] Hyresstegringen även beroende på utförda reparationer eller inledande av elektriskt ljus m. m.

Tab. A (forts.). Hyresnämndernas verksamhet år 1921 å vissa orter.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Orter	Antal avgjorda ärenden	Därav hyresregleringsärenden	Antal hyresreglerade lägenheter	Antal hyresreglerade bostadslägenheter: För hyresåret 1920/21	För hyresåret 1921/22	Tillhopa	Därav smålägenh. (t. o. m. 2 r. o. k.)	Antal lägg., reglerade för 1921/22 (utan centralvärme) med känd hyresstegring	Sammanlagda hyresbeloppet i kr. för i kol. 9 angivna lägenheter enligt: i sept. 1921 gällande avtal	vad av hyresnämnden bokförts för 1921/22	vad av hyresnämnden medgivits för 1921/22	Hyresstegring för dessa lägenheter från 1914/15 till 1921/22, %
Eslöv	76	45	45	3	42	45	31	36	14 294	21 313	17 974	61·3
Ystad	1 128	688	650	—	631	631	432	551	166 751	200 192	193 912	47·7
Svedala	15	5	12	—	11	11	7	12	4 193	4 980	4 980	52·6
Arlöv	116	54	74	—	73	73	65	62	16 485	19 929	18 262	59·0
Halmstad	286	238	272	—	269	269	178	232	95 152	119 476	106 254	67·9
Varberg	206	103	91	—	91	91	79	91	29 426	36 553	32 190	50·5
Nyhem	40	40	48	—	48	48	47	48	11 190	14 429	13 024	67·2
Göteborg	3 181	1 387	11 918	—	11 665	11 665	9 279	10 428	5 989 392	7 144 865	6 571 457	62·8
Uddevalla	200	72	74	2	72	74	53	68	2 775	3 198	2 886	61·9
Gårda, Krokslätto. Lunden	119	65	856	—	838	838	804	685	224 320	264 941	239 345	58·1
Fässberg	9	9	9	6	3	9	8	3	900	1 160	950	46·6
Partille	26	21	22	16	6	22	18	2	480	540	510	41·7
Strömstad	21	12	12	4	7	11	6	7	2 475	3 710	2 885	57·7
Alingsås	107	99	99	23	75	98	79	75	23 860	34 135	29 152	49·7
Borås	334	254	254	—	252	252	206	76	41 591	57 048	45 266	69·8
Ulricehamn	25	9	21	7	14	21	11	6	2 750	4 000	2 925	40·6
Mariestad	11	11	23	—	23	23	15	23	10 977	12 450	12 450	81·0
Lidköping	99	46	46	—	46	46	29	35	14 819	21 647	17 414	49·0
Skövde	40	37	95	—	94	94	45	72	44 248	57 755	51 010	54·2
Tidaholm	22	13	10	3	7	10	10	7	1 080	1 908	1 456	116·0
Karlstad	242	102	349	140	201	341	264	186	114 165	141 803	127 109	81·2
Kristinehamn	79	52	59	14	45	59	40	39	22 860	29 355	20 955	44·0
Örebro	373	316	1 898	—	1 889	1 889	1 476	1 664	891 360	1 131 542	933 381	64·0
Askersund	12	8	7	2	4	6	5	5	1 525	2 040	1 625	61·7
Kopparberg	17	8	7	—	7	7	7	7	1 680	1 869	1 680	50·0
Västerås	1 092	447	608	129	466	595	459	424	258 771	330 460	294 594	68·5
Sala	85	53	53	1	49	50	33	28	12 065	19 110	15 550	75·7
Hubbo	14	13	9	1	8	9	9	8	1 820	2 510	1 920	60·0
Falun	62	28	57	3	53	56	23	29	21 555	28 435	23 645	61·0
Ludvika	89	63	58	24	25	49	21	21	11 800	13 600	13 200	78·4
Borlänge	73	32	26	10	16	26	17	7	7 050	8 840	7 675	93·8
Krylbo	26	13	13	—	13	13	13	13	4 008	5 100	4 400	52·8
Morastrand	11	3	3	—	3	3	1	1	350	350	350	27·3
Gävle	493	377	372	2	364	366	307	223	80 215	100 159	85 961	51·4
Söderhamn	61	25	23	1	21	22	13	19	8 310	13 410	11 130	83·8
Hudiksvall	51	29	23	—	23	23	13	8	6 850	9 375	8 350	79·2
Bollnäs	8	4	3	—	3	3	2	3	2 113	3 563	2 500	69·5
Högbo (Sandviken)	25	14	14	8	2	10	8	1	300	300	270	60·7
Sundsvall	170	109	109	5	103	108	54	85	72 715	96 370	81 320	85·4
Örnsköldsvik	16	8	6	—	6	6	3	6	6 300	7 400	6 600	23·9
Östersund	254	195	186	16	169	185	136	112	72 385	92 586	75 462	58·4
Umeå	109	70	65	2	63	65	38	22	25 555	36 675	29 200	71·9
Luleå	93	68	80	5	75	80	63	16	8 670	10 555	9 689	60·5
Kiruna	34	17	6	—	5	5	5	6	3 024	4 440	4 116	55·9
Summa	33 125	19 516	49 512	5 144	43 368	48 512	35 489	36 409	25 184 064	30 272 974	27 252 034	65·1
S:a för övriga orter (tab. B)	1 342	709	720	242	472	714	587	.	.	.	.	.
Samtliga	34 467	20 225	50 232	5 386	43 840	49 226	36 076	36 409	25 184 064	30 272 974	27 252 034	65·1

[1] Hyresstegringen även beroende på utförda reparationer eller inledande av elektriskt ljus m. m.

Tab. B. Översikt över hyresnämndernas verksamhet år 1921 å orter, för vilka hyresuppgifter för åren 1914/15—1921/22 *ej* kunnat erhållas.

1	2	3	4	5	6	7	8	1	2	3	4	5	6	7	8
Orter	Antal avgjorda ärenden	Därav hyresregleringsärenden	Antal hyresreglerade lägenh.	Antal hyresreglerade bostadslägenheter: För hyresåret 1920/21	För hyresåret 1921/22	Tillhopa	Därav t. o. m. 2 r. o. k.	Orter	Antal avgjorda ärenden	Därav hyresregleringsärenden	Antal hyresreglerade lägenh.	Antal hyresreglerade bostadslägenheter: För hyresåret 1920/21	För hyresåret 1921/22	Tillhopa	Därav t. o. m. 2 r. o. k.
Solna . . .	237	110	115	—	115	115	111	Höganäs[3] .	2	1	1	1	—	1	—
Bromsten[1] .	31	31	31	—	31	31	29	Falkenberg .	18	12	12	—	12	12	4
Nacka . . .	33	16	12	12	—	12	7	Mölndal . .	110	55	107	62	45	107	107
Katrineholm	59	50	50	50	—	50	50	Trollhättan .	8	6	34	34	—	34	30
Flen[2] . . .	7	1	·	·	·	·	·	Herrljunga .	4	1	—	—	—	—	—
Mjölby . .	2	1	1	—	1	1	1	Falköping .	67	53	44	—	44	44	27
Motala s:n[3] .	85	49	49	15	34	49	48	Falköpings v. s:n[3] . .	2	1	1	1	—	1	—
Sandsjö o. Bodafors[2] . .	5	2	·	·	·	·	·	Filipstad . .	16	9	2	2	—	2	2
Växjö landsförsamling	13	8	8	1	7	8	4	Säffle . . .	23	5	9	9	—	9	4
Vimmerby .	30	8	3	—	3	3	3	Nora	12	5	5	—	5	5	3
Mönsterås .	4	4	4	—	4	4	2	Hallsberg .	20	16	16	—	15	15	14
Sölvesborg[3] .	25	8	7	7	—	7	4	Kumla . . .	9	2	2	—	2	2	2
Hässleholm .	9	7	7	—	7	7	5	Arboga . .	26	12	12	—	12	12	10
Tomelilla .	9	2	1	—	1	1	1	Köping . .	19	14	10	10	—	10	6
Astorp[1] . .	6	3	3	—	3	3	1	Heby . . .	25	14	14	14	—	14	14
Osby . . .	3	3	3	3	—	3	2	Sollefteå . .	11	—	—	—	—	—	—
Trälleborg .	390	195	141	10	131	141	87	Gällivare . .	1	—	—	—	—	—	—
Kävlinge[2] .	21	5	16	11	—	11	9	Summa	1342	709	720	242	472	714	587

En summarisk redovisning för omfattningen av hyresnämndernas arbete under år 1921 å olika orter lämnas i *tab. A och B*, vari i första hand meddelas antalet handlagda ärenden. En mera differentierad sammanställning av de härom inkomna uppgifterna med avseende å vissa orter och ortsgrupper innehåller *tab. C*. Härav framgår, att hela antalet under året handlagda ärenden utgjorde 34 467, vilken siffra med mer än två femtedelar understiger motsvarande för år 1920, då ej mindre än 60 486 ärenden avgjordes av hyresnämnderna. Av samtliga redovisade mål[4], bland vilka 13 746 eller 41·7 % behandlats efter 1920 års lag och 19 211 eller 58·3 % efter 1921 års lag, voro 20 225 (58·7 %) hyresregleringsärenden och 14 242 (41·3 %) övriga ärenden. Frånräknas från den senare gruppen de ärenden av mera formell natur, som avse uppsägning i och för hyresförhöjning, inalles 8 944 fall, återstå i gruppen »övriga ärenden» 5 298 eller något över en tredjedel av samtliga. Ser man på omfattningen av nämndernas verksamhet inom större och mindre samhällen, må det framhållas, att någon exakt jämförelse mellan siffrorna för olika orter knappast kan göras på grundval av tabellens uppgifter, då de olika

[1] Regleringen har endast avsett lägenheter med centraluppvärmning.
[2] Ofullständiga uppgifter.
[3] Hyresstegringsuppgifter ha erhållits beträffande för 1920/21 reglerade lägenheter.
[4] Jfr noterna å nästa sida.

Tab. C. Översikt över av hyresnämnderna handlagda ärenden år 1921.

Orter och ortsgrupper	Antal orter	Antal invånare den 31/12 1921	Hela antalet av hyresnämnd avgjorda ärenden	Därav							
				enligt 1920 års lag	enligt 1921 års lag	hyresregleringsärenden			övriga ärenden		
						enligt 1920 års lag	enligt 1921 års lag	tillhopa	enligt 1920 års lag	enligt 1921 års lag	tillhopa
Stockholm	1	422 042	5 488	2 026	3 462	550	2 812	3 362	1 476	650	2 126
Göteborg	1	205 043	3 181	2 099	1 082	569	818	1 387	1 530	264	1 794
Malmö	1	113 602	10 032	4 979	5 053	2 857	2 966	5 823	2 122	2 087	4 209
Städer o. orter med 20—100 000 inv.	13	426 995	[1] 7 765	1 920	4 348	682	3 225	4 624	1 238	1 123	3 141
10—20 000 »	16	214 605	3 309	938	2 371	477	1 516	1 993	461	855	1 316
5—10 000 »	37	273 999	2 575	1 253	1 322	609	1 001	1 610	644	321	965
under 5 000 »	58	142 718	[2] 2 117	531	1 573	280	1 138	1426	251	435	691
Samtliga orter	127	1 799 004	34 467	13 746	19 211	6 024	13 476	20 225	7 722	5 735	14 242

hyresnämnderna ej använt samma princip vid redovisningen av ärendena. I vissa fall (såsom i Stockholm och Göteborg) har sålunda ett ärende kunnat avse många lägenheter, medan i andra (såsom i Malmö) varje lägenhet redovisats som särskilt ärende. Användes sistnämnda beräkningsgrund för Stockholm, ökas antalet avgjorda ärenden från 5 488 till ej mindre än 21 852.

Av de *hyresregleringsärenden*, för vilka uppgift härom meddelats, hava 6 024 eller 30·9 % handlagts enligt 1920 års lag och 13 476 eller 69·1 % enligt 1921 års lag. Vad fördelningen av hyresregleringsärendena efter deras upphov beträffar, visar det sig, att — om Stockholm, där sagda fördelning ej kunnat angivas, undantages — 63·5 % upptagits på initiativ av hyresvärd, 36·0 % enligt ansökan från hyresgäst och 0·5 % på hyresnämndens eget initiativ. Jämförda med motsvarande siffror för år 1920 utvisa dessa procenttal en betydande ökning för de på hyresgästernas begäran upptagna målen, vilken grupp sagda år utgjorde blott 11·6 % av samtliga. I likhet med föregående år visa de största städerna, såsom Göteborg och framför allt Malmö, särdeles hög procent för hyresvärds initiativ (resp. 79·5 och 88·5 %), under det att i övriga samhällen även hyresgästerna i stor utsträckning ha begärt reglering. Sålunda uppgick antalet ärenden, upptagna på hyresgästs initiativ, i den minsta ortsgruppen (med under 5 000 inv.) till 946 eller två tredjedelar av samtliga hyresregleringsmål. Man synes här ha att söka förklaringsgrunden till åtskilliga nedan berörda särdrag i fråga om målens natur och utgång inom sistnämnda ortsgrupp.

Av *övriga ärenden*, som handlagts av hyresnämnderna, utgjordes det över-

[1] Häri ingå 1 497 av hyresnämnden i Hälsingborg redovisade ärenden, som icke uppdelats efter i vad mån de handlagts enligt 1920 och 1921 års lagar.

[2] Innefattande 13 ärenden (Växjö landsförsamling), som icke uppdelats efter i vad mån de handlagts enligt 1920 och 1921 års lagar.

vägande flertalet av uppsägningar, nämligen 12 274 eller 86·2 % av samtliga. Av dessa voro dock 8 944 (eller 72·9 % av sådana ärenden) anhängiggjorda i och för hyresförhöjning och sålunda av mera formell natur, medan återstående uppsägningsärenden, nämligen 3 330 eller 27·1 %, avsågo uppsägning till avflyttning. Av andra ärenden märkas ansökningar rörande förändrad användning av bostadslägenheter i 204 fall eller 1·4 % av samtliga »övriga ärenden», ändring av bostadslägenheter i 110 fall eller 0·8 %, möblering av förut omöblerade lägenheter i 65 fall eller 0·4 % samt rivning av byggnader med bostadslägenheter i 36 fall eller 0·2 %. Mål, som handlagts av hyresnämnderna, men ej kunnat inpassas under förestående rubriker, uppgå till 1 553 eller 11·0 % av »övriga ärenden». För de olika ortsgrupperna belyses fördelningen inom denna kategori av följande översikt:

	Stockholm	Göteborg	Malmö	Orter med 20—100 000 inv.	10—20 000 inv.	5—10 000 inv.	under 5 000 inv.
Antal övriga ärenden	326	107	—	518	107	273	222

Omfattningen av hyresregleringsverksamheten åskådliggöres genom tab. A, kol. 4, och tab. B, kol. 4, vari för de särskilda orterna redovisas antalet av hyresnämnderna reglerade lägenheter. Ett sammandrag av de härom inkomna uppgifterna lämnas i *tab. D.*

Härav framgår, att hela antalet hyresreglerade lägenheter utgjorde 50 232, vilket med c:a tre tiondelar understiger 1920 års resultat (72 359 lägenheter). Därav falla på Stockholm 35·6 % eller, om förstäder med egna hyresnämnder inräknas, 38·9 %, vilket är avsevärt mera än föregående år, då huvudstadens andel blott utgjorde något över en fjärdedel av det reglerade lägenhetsbeståndet. Även Malmö visar, relativt sett, någon stegring (11·4 % mot 11·1 % år 1920), medan Göteborgs insats (23·7 %) varit förhållandevis mindre betydande än under 1920 (29·0 %). Tillsammantagna upptaga de tre storstäderna 35 512 reglerade lägenheter, motsvarande 70·7 % av samtliga eller, om förstadssamhällena (resp. Lidingö, Solna, Hagalund, Huvudsta, Råsunda, Lilla Alby, Bromsten, Duvbo, Hässelby, Sundbyberg och Nacka; Mölndal, Krokslätt, Gårda, Lunden och Fässberg samt Arlöv) medräknas, 38 209 lägenheter eller 76·1 %, under det att folkmängden motsvarar i förra fallet 41·2 % och i senare fallet 46·1 % av samtliga redovisade hyresnämndsorters.

Inom övriga samhällen har hyresregleringen i förhållande till folkmängden varit livligast i de större städerna (med över 20 000 inv.), under det att de medelstora och smärre orterna i detta hänseende förete något lägre jämförelsetal.

Vid en jämförelse mellan antalet reglerade lägenheter under 1920 och 1921 visar det sig, att under år 1921 reglerats 22 127 färre lägenheter än under år 1920, då totalantalet var 72 359, innebärande en nedgång för år 1921 av 30·6 %. Därest man för full jämförbarhets vinnande medräknar samma hyresnämnder båda åren, blir antalet reglerade lägenheter för 1920 71 943 och för 1921 49 381 eller 31·4 % lägre. En jämförelse mellan huvudtabellerna i 1920

Tab. D. Översikt över antalet hyresreglerade lägenheter år 1921.

Under år 1921 hyresreglerade lägenheter	Stockholm	Göteborg	Malmö	Städer och orter med 20—100 000 inv.	Städer och orter med 10—20 000 inv.	Städer och orter med 5—10 000 inv.	Städer och orter med under 5 000 inv.	Samtliga lägenheter	Därav lägenheter med centralvärme
I) För hyresåret 1920/21.									
1) vilkas hyra av nämnden nedsatts:									
bostadsläg. smålägenheter	225	—	1 101	394	309	226	74	2 329	166
bostadsläg. större lägenh.	118	—	587	221	52	22	38	1 038	334
affärslägenheter	46	—	58	17	10	5	6	142	18
samtliga lägenheter	389	—	1 746	632	371	253	118	3 509	518
2) för vilka begärda hyresbelopp icke ansetts oskäliga:									
bostadsläg. smålägenheter	183	—	724	394	71	94	17	1 483	90
bostadsläg. större lägenh.	88	—	231	179	19	4	15	536	158
affärslägenheter	32	—	56	23	2	—	9	122	15
samtliga lägenheter	303	—	1 011	596	92	98	41	2 141	263
1) och 2) tillhopa:									
bostadsläg. smålägenheter	408	—	1 825	788	380	320	91	3 812	256
bostadsläg. större lägenh.	206	—	818	400	71	26	53	1 574	492
affärslägenheter	78	—	114	40	12	5	15	264	33
samtliga lägenheter	692	—	2 757	1 228	463	351	159	5 650	781
II) För hyresåret 1921/22.									
1) vilkas hyra av nämnden nedsatts:									
bostadsläg. smålägenheter	10 393	6 180	482	3 905	912	1 873	845	24 590	1 394
bostadsläg. större lägenh.	4 739	1 919	149	1 303	518	305	480	9 363	2 193
affärslägenheter	156	152	30	65	19	35	4	461	58
samtliga lägenheter	15 288	8 251	661	5 273	1 449	2 213	1 279	34 414	3 645
2) för vilka begärda hyresbelopp icke ansetts oskäliga:									
bostadsläg. smålägenheter	1 350	3 099	1 586	807	468	238	126	7 674	71
bostadsläg. större lägenh.	496	467	639	229	176	126	80	2 213	140
affärslägenheter	45	101	80	36	9	4	6	281	9
samtliga lägenheter	1 891	3 667	2 305	1 072	653	368	212	10 168	220
1) och 2) tillhopa:									
bostadsläg. smålägenheter	11 743	9 279	2 068	4 712	1 380	2 111	971	32 264	1 465
bostadsläg. större lägenh.	5 235	2 386	788	1 532	694	431	510	11 576	2 333
affärslägenheter	201	253	110	101	28	39	10	742	67
samtliga lägenheter	17 179	11 918	2 966	6 345	2 102	2 581	1 491	44 582	3 865
III) Tillhopa.									
bostadsläg. smålägenheter	12 151	9 279	3 893	5 500	1 760	2 431	1 062	36 076	1 721
bostadsläg. större lägenh.	5 441	2 386	1 606	1 932	765	457	563	13 150	2 825
affärslägenheter	279	253	224	141	40	44	25	1 006	100
samtliga lägenheter	17 871	11 918	5 723	7 573	2 565	2 932	1 650	50 232	4 646

och 1921 års redogörelser visar emellertid, att den procentuella minskningen av antalet reglerade lägenheter ställer sig väsentligt olika på olika orter.

Riktas uppmärksamheten uteslutande på de under år 1921 verkställda hyresregleringarna, ger en jämförelse mellan lägenheter, reglerade för hyresåren 1920/21 och 1921/22, vid handen, att 5 650 lägenheter eller 11·2 % reglerats för år 1920/21 och 44 582 eller 88·8 % av lägenheterna för år 1921/22.

Hyresregleringarna för 1920/21 äro sålunda förhållandevis fåtaliga, och i flertalet fall ha sådana mera sällan förekommit. Endast i vissa större städer, såsom Stockholm (jämte Lidingö), Nyköping, Eskilstuna, Norrköping, Karlskrona, Malmö, Lund, Karlstad och Västerås, synes dylik reglering ha ägt rum i någon större utsträckning, i det att på dessa tio orter komma ej mindre än 5 104 lägenheter eller nio tiondelar av samtliga för nämnda hyresår.

Vad de för hyresåret 1921/22 reglerade lägenheterna beträffar, ha nämnderna i 10 168 fall eller 22·8 % av samtliga konstaterat, att begärda hyreshöjningar ej överstigit 50 % av i september 1915 gällande hyra eller eljest icke varit oskäliga, men däremot beträffande 34 414 lägenheter eller 77·2 % i större eller mindre grad nedsatt begärd hyra. Beträffande bostadslägenheter har nedsättning av fordrade hyror varit något vanligare för större lägenheter, i det att i fråga om sådana i 80·9 % av samtliga fall hyran reducerats, medan för smålägenheter motsvarande procenttal varit 76·2 %. För kontors-, butiks- o. d. lägenheter var ifrågavarande siffra blott 62·1 %.

Riktas åter uppmärksamheten på de olika ortsgrupperna, visar det sig, att inom smärre orter (med under 10 000 invånare) samt i städer med 20—100 000 invånare nedsättning av begärd hyra förekommit i fråga om c:a 85 % av lägenheterna, under det att motsvarande siffra för de medelstora städerna (10—20 000 invånare) stannade vid omkring 70 %. De tre största städerna förete i detta hänseende sinsemellan stora avvikelser. Medan nämligen i Stockholm de fordrade hyresbeloppen reducerats för inemot nio tiondelar av de reglerade lägenheterna, har detta i Göteborg varit fallet med c:a sju tiondelar och i Malmö med föga mer än en femtedel.

För att erhålla ett mera exakt statistiskt mått på regleringsverksamhetens omfattning och intensitet å de särskilda orterna är det lämpligt att ställa antalet reglerade bostadslägenheter i relation till hela antalet hyreslägenheter, i den mån detta kan erhållas på grundval av 1920 års allmänna bostadsräkning eller, för Stockholms och Göteborgs vidkommande, av de kommunala bostadsräkningarna samma år. Relationstalen framgå av sista kolumnen i *tab. E.*

Det framgår av dessa siffror, som avse 66 hyresnämndsorter och däribland samtliga större, att de år 1921 hyresreglerade bostadslägenheterna utgjort 15·6 % eller något över en sjundedel av hela antalet regleringsbara. Givetvis spela lokala och andra särskilda förhållanden en betydande roll och inverka väsentligt på jämförelsetalen för de olika orterna. Medan Stockholm företer ett procenttal av 20·0 och, om förstäderna inräknas, 20·1, ha i Göteborg 27·4 % (resp. 26·8 %) av hela hyreslägenhetsbeståndet underkastats reglering. Även i Malmö, med procenttalet 24·3, synes regleringsverksamheten ha varit livlig. Höga jämförelsetal visa vidare bl. a. Ystad (32·5 %), Örebro (25·9 %), Landskrona (20·3 %) och Lund (17·8 %). Bland mera betydande orter med ringa antal regleringar märkas Falun (2·7 %), Uppsala (2·6 %), Jönköping (2·3 %), Kristianstad (1·7 %), Söderhamn (1·6 %) och Trollhättan (1·5 %). I flertalet sistnämnda städer synes, av tillgängliga uppgifter att döma, regleringsverksam-

Tab. E. Hyresregleringens omfattning å vissa orter under år 1921.

Orter och ortsgrupper	Antal orter	Antal reglerade bostadslägenheter									
		För hyresåret 1920/21		För hyresåret 1921/22						Tillhopa	
				samtliga lägenheter		smålägenheter		större lägenheter			
		antal	i % av samtl.	antal	i % av samtl.	antal	i % av samtl.	antal	i % av samtl.	antal	i % av samtl.
Stockholm med förstäder	8	707	0·8	18 459	19·3	12 788	18·0	5 671	23·1	19 166	20·1
Göteborg med förstäder .	3	62	0·2	12 548	26·6	10 128	25·9	2 420	30·2	12 610	26·8
Malmö	1	2 643	11·7	2 856	12·6	2 068	11·4	788	17·5	5 499	24·3
Orter med 20—100 000 inv.	13	1 188	1·5	6 244	7·4	4 712	6·8	1 532	10·3	7 432	8·9
» » 10— 20 000 »	16	447	1·3	2 074	6·0	1 380	5·0	694	10·2	2 521	7·3
» » 5— 10 000 »	20	91	0·4	799	3·5	530	2·8	269	6·8	890	3·9
» » under 5 000 »	5	28	1·2	49	2·0	37	1·8	12	3·5	77	3·2
Samtliga orter	66	5 166	1·7	43 029	13·9	31 643	12·9	11 886	18·1	48 195	15·6
Samtliga orter exkl. Stockholm med förstäder . .	58	4 459	2·1	24 570	11·5	18 855	10·8	5 715	14·9	29 029	13·6

heten jämväl under hyresstegringslagens tidigare giltighetsperiod hava varit jämförelsevis svag.

De för olika storleksgrupper av orter nu meddelade jämförelsetalen, vilka icke, såsom i tab. D, jämväl innefatta de båda största städernas förstadssamhällen, bilda en successivt sjunkande serie och torde sålunda bestyrka, att hyresstegringslagens tillämpning och betydelse i stort sett avtar från de större stadssamhällena till de mindre. De för större och smärre lägenheter meddelade relativtalen ge vidare vid handen, att regleringsintensiteten för den förra kategorien inom samtliga ortsgrupper varit avsevärt starkare än för den senare.

Hur regleringsfrekvensen växlat för olika lägenhetskategorier, framgår närmare av nedanstående översikt:

Antal för hyresåret 1921/22 reglerade bostadslägenheter i % av hela antalet hyreslägenheter:	enkelkök, enkelrum m. m.	1 rum och kök	2 rum och kök	rum och kök	4 o. fl. rum och kök	samtliga
Stockholm med förstäder	11·2	18·3	22·0	22·5	23·5	19·3
Övriga orter	3·8	12·1	12·3	14·9	14·8	11·5
Samtliga orter (66)	6·2	13·7	15·4	17·6	18·4	13·9

I olikhet med föregående år, då enrumslägenheterna visade den högsta regleringsintensiteten, har denna under år 1921 i stort sett varit högst för de större lägenheterna (med 4 o. fl. rum och kök) och avtagit i fråga om de smärre bostäderna. Den svagast företrädda kategorien har sålunda, i likhet med tidigare år, varit gruppen enkelrum o. d. lägenheter.

Av förestående tab. D framgår, att 4 646 eller 9·2 % av samtliga reglerade lägenheter (bostads- och andra) voro försedda med centralvärme. Det

övervägande flertalet dylika lägenheter faller dock på ett fåtal större städer, ty medan å 94 av de 127 orter, varifrån uppgifter erhållits om hyresreglering, inga centralvärmelägenheter redovisats[1], komma på Stockholm (inkl. förstäderna Råsunda och Bromsten), Linköping, Malmö, Lund, Landskrona, Ystad, Halmstad, Göteborg, Karlstad, Falun och Östersund 4 543 sådana eller 97·8 % av alla reglerade centralvärmelägenheter. I vissa av dessa samhällen utgjorde också centralvärmelägenheterna en betydande del av det reglerade hyreslägenhetsbeståndet, nämligen för Stockholm 13·3 %, Råsunda 16·6 %, Linköping 17·4 %, Malmö 15·2 %, Lund 17·8 %, Ystad 12·0 %, Falun 28·1 % och Östersund 12·9 %.

Den under tidigare år konstaterade skillnaden i regleringsfrekvens mellan centralvärmelägenheter och övriga — av vilka i regel de förstnämnda, relativt sett, oftare varit föremål för reglering — synes icke lika tydligt ha framträtt under redogörelseåret, åtminstone såvitt man kan döma av nedanstående procentsiffror för Stockholm och Göteborg, vilka uppgjorts på grundval av uppgifter om de centraluppvärmda hyreslägenheternas fördelning på storlekskategorier enligt bostadsräkningarna därstädes år 1920:

	Antal under år 1921 reglerade bostadslägenheter i % av hela antalet hyreslägenheter bland:	enkelkök, enkelrum m. m.	1 rum och kök	2 rum och kök	3 rum och kök	4 o. fl. rum och kök	samtliga bostadslägenheter
Stockholm	samtliga lägenheter	12·0	19·1	22·6	22·5	23·7	20·0
	lägenheter utan centralvärme	11·9	18·9	22·2	20·2	22·1	19·3
	lägenheter med centralvärme	12·6	22·6	29·2	40·6	29·2	25·9
Göteborg	samtliga lägenheter	12·1	28·1	30·7	38·9	25·4	27·4
	lägenheter utan centralvärme	12·9	28·4	30·3	36·4	27·2	27·7
	lägenheter med centralvärme	5·0	15·6	37·9	60·2	19·8	23·9

I huvudstaden synas visserligen centralvärmelägenheterna — relativt sett — även sista året ha varit något starkare representerade än övriga, men för Göteborgs vidkommande utvisa genomsnittstalen snarast någon övervikt i detta hänseende för de bostäder, som icke äro utrustade med nämnda bekvämlighet.

Hyresregleringsverksamheten har dock omfattat ej blott bostadslägenheter utan även affärslägenheter o. d., vilkas antal jämväl framgår av tab. D. Sammanlagt hava underkastats reglering 1 006 kontors-, butiks- o. d. lägenheter eller 2·0 % av samtliga, av vilka 756 eller jämnt tre fjärdedelar i de tre största städerna. År 1920 reglerades icke mindre än 5 413 dylika lägenheter, motsvarande 7·5 % av totalantalet. Att nedgången under redovisningsåret blivit så stor, torde i främsta rummet sammanhänga med ovannämnda revidering av hyresstegringslagen, varigenom denna fr. o. m. 1 okt. 1921 begränsades till att avse bostadslägenheter.

Efter denna översikt över hyresregleringsverksamhetens omfattning må

[1] Från Örebro hyresnämnd meddelas, att uppdelning på lägenheter utan och med centraluppvärmning icke kunnat ske, enär anteckning härom saknas i protokollet.

uppmärksamheten fästas på dess *resultat*, i den mån dessa kunna utläsas ur en sammanställning mellan å ena sidan de i september 1915 och i september 1921 gällande hyresbeloppen, vilka enligt hyresstegringslagen skola läggas till grund för nämndernas prissättning, å den andra de hyror, som av hyresvärden begärts och av nämnden fastställts eller lämnats utan anmärkning beträffande samma lägenheter för hyresåret 1921/22.

Dylika hyresuppgifter begärdes också å frågeformuläret, men från en del av de inalles 110 städer och orter, där hyresregleringar av lägenheter för sagda hyresår uppgivits ha förekommit, hava användbara sådana ej kunnat erhållas[1]. Detta gäller Solna, Bromsten[2], Mjölby, Motala socken, Växjö landsförsamling, Vimmerby, Mönsterås, Hässleholm, Tomelilla, Åstorp[2], Trälleborg, Falkenberg, Mölndal, Falköping, Nora, Hallsberg, Kumla och Arboga eller tillsammans 18 orter. Från jämförelsen måste emellertid uteslutas dels lägenheter med centraluppvärmning, enär hyresbeloppen för dessa tidigare plägade innefatta även ersättning för centralvärme (och varmvatten) men enligt hyresstegringslagen skola fastställas utan dessa förmåner, dels de lägenheter (utan centralvärme), för vilka hyran i september 1915 ej uppgivits eller eljest kunnat utrönas.

De slutliga hyresbeloppen för de lägenheter, som reglerats för hyresåret 1921/22 och om vilka nöjaktiga uppgifter stått att vinna, meddelas ortsvis i tab. A (kol. 10—12)[3]. Sammanlagda årliga hyresbeloppet för nämnda 36 409 lägenheter utgjorde i september 1915 16 503 689 kronor samt sex år senare 25 184 064 kronor eller 52·6 % högre. De av hyresvärdarna begärda hyrorna för hyresåret 1921/22 uppgingo till 30 272 974 kronor, vilken summa är 83·4 % högre än 1915 års hyressumma och 20·2 % högre än hyran i september 1921. Av hyresnämnderna nedsattes den begärda hyressumman till 27 252 034 kronor, vilken summa med 65·1 % överstiger hyressumman för år 1915 och med 8·2 % hyran i september 1921. Den av nämnderna fastställda hyressumman understeg å andra sidan med 3 020 940 kronor eller 10·0 % de av hyresvärdarna begärda hyresbeloppen, och denna differens anger alltså det belopp, som genom hyresnämndernas direkta verksamhet besparats hyresgästerna i dessa lägenheter.

För de inalles 4 099 lägenheter, vilka reglerats för hyresåret 1920/21 och för vilka hyresbeloppen äro kända, understeg det av nämnderna fastställda hyresbeloppet den av värdarna begärda hyressumman med 222 227 kronor eller 8·2 %.

Den totala differensen mellan begärda och beviljade hyror för samtliga under år 1921 reglerade, här redovisade lägenheter uppgår sålunda till 3 243 167 kronor. Utgår man från, att samma genomsnittliga nedsättningsprocent tillämpats även på de lägenheter, som av ovan anförda skäl ej kunnat medtagas i den direkta jämförelsen, kan det genom hyresnämndernas direkta

[1] Beträffande övriga 17 hyresnämndsorter ha i 5 fall (Flen, Sandsjö och Bodafors, Herrljunga, Sollefteå och Gällivare) inga hyresreglerade lägenheter redovisats, medan å de 12 återstående regleringarna avsett endast hyresåret 1920/21.

[2] Regleringarna ha endast berört lägenheter med centralvärme.

[3] Av utrymmesskäl ha dock hyresbeloppen enligt i sept. 1915 gällande avtal icke kunnat redovisas i tabellen.

Tab. F. Förhållandet mellan begärd och medgiven hyresstegring för hyresåret 1921/22.

Orter och ortsgrupper	Den för hyresåret 1921/22 medgivna hyresstegringen i % av den av hyresvärden begärda för											
								samtliga			affär lägenheter o. d.	samtliga reglerade lägenheter
	enkelrum m. m.	1 rum och kök	2 rum och kök	3 rum och kök	4 rum och kök	5 rum och kök	6 o. fl. rum och kök	bostadslägenheter	smålägenheter	större lägenheter		
Lägenheter, vilkas hyra av nämnden nedsatts.												
Stockholm med förstäder .	17·8	24·0	27·6	30·7	30·6	31·4	31·7	28·8	25·3	31·1	24·2	28·7
Göteborg med förstäder . .	27·1	36·7	39·3	38·5	42·1	47·5	47·5	40·3	37·4	43·4	41·7	40·4
Malmö med Arlöv	22·0	34·7	38·1	36·1	40·2	35·5	34·3	36·6	36·3	36·8	79·7	41·5
Övriga orter	16·7	30·7	31·1	26·5	38·7	36·0	40·7	32·8	30·5	34·8	48·5	33·5
Samtliga orter	18·7	30·0	31·3	31·5	34·9	35·0	36·2	32·4	29·9	34·3	41·4	32·8
Samtliga reglerade ägenheter.												
Stockholm med förstäder .	22·8	31·0	33·8	35·1	35·5	38·7	36·3	34·5	31·7	36·4	39·3	34·6
Göteborg med förstäder .	52·2	50·6	51·4	35·5	51·3	58·4	52·4	49·9	51·0	48·6	50·0	49·9
Malmö med Arlöv	34·0	47·4	48·9	42·4	46·9	45·2	52·7	46·9	8·0	45·7	83·8	51·4
Övriga orter	32·4	39·5	41·2	34·4	47·5	46·2	47·6	41·7	40·1	43·0	60·7	42·7
Samtliga orter	28·3	40·4	40·1	35·4	41·8	43·8	41·7	40·0	39·6	40·4	52·3	40·6

prisreglerande verksamhet under år 1921 inbesparade totalbeloppet beräknas utgöra omkring 4·0 milj. kronor, medan det för åren 1917—1920 uppskattats till inalles 8·2 milj. kronor.

För de orter och lägenhetskategorier, beträffande vilka fullständiga uppgifter föreligga, utgjorde den för hyresåret 1921/22 begärda hyresökningen tillhopa c:a 5 milj. kronor och den fastställda c:a 2 milj. kronor eller 40·6 % därav. Huru angivna relation ställer sig för särskilda lägenhetskategorier, belyses närmare genom *tab. F.*

I olikhet med föregående år synes den av nämnderna godtagna hyresförhöjningen ha varit något större för affärslägenheter än för bostadslägenheter, i det att för de förstnämnda den begärda hyresökningen beviljats till omkring hälften av sitt belopp, men för de senare till blott två femtedelar därav. Vad däremot beträffar olika kategorier av bostäder, synes den beslutade nedsättningen — om man bortser från de jämförelsevis fåtaliga enkelrummen o. d. — i stort sett ha varit ungefär lika för såväl större som mindre lägenheter; det lägsta procenttalet (35·4) företer gruppen 3 rum och kök. I genomsnitt synas hyresnämnderna under redogörelseåret ha företagit betydligt större reducering av den begärda hyran än år 1920, ty då utgjorde den medgivna hyresökningen över sju tiondelar av den begärda.

Ser man enbart på de lägenheter, vilkas hyror av nämnden nedsatts, är sänkningen av de begärda beloppen givetvis väsentligt större, än när i summorna

även ingå de fall, då fordrade hyror lämnats utan anmärkning. Även inom denna grupp är reduktionen mera betydande för affärslägenheter än för bostadslägenheter.

För att undersöka huru relationen mellan den medgivna hyresstegringen och den begärda växlat å olika orter, har utarbetats en särskild översikt, varvid emellertid undantagits fem orter[1], där vid regleringen av de visserligen i allmänhet fåtaliga redovisade lägenheterna i stort sett ingen förhöjning beviljats på förut gällande hyror, utan i enskilda fall t. o. m. nedsättning av dessa ägt rum. För övriga 87 hyresnämndsorter ställer sig angivna relation på följande sätt:

Antal orter, där den medgivna hyresförhöjningen utgjort följande genomsnittliga procent av den begärda:

under 15 %	15—25 %	25—35 %	35—45 %	45—55 %	55—65 %	65—75 %	75—85 %	85—100 %
3	8	15	18	19	9	3	7	5

Till de elva orter, å vilka hyresvärdarnas krav undergått den starkaste reduceringen, höra bl. a. Borås (till 23·8 % av den begärda hyresökningen), Värnamo (23·5 %), Sundbyberg (18·8 %), Örebro (17·5 %), Östersund (15·2 %), Hubbo (14·5 %), Ulricehamn (14·0 %) och Huvudsta (12·3 %). I »det större Stockholm» har den medgivna ökningen i stort sett blivit endast omkring en tredjedel av den begärda, medan i Göteborg och Malmö nedsättningen stannat vid ungefär hälften. Bland de tolv orter, där den av hyresvärdarna begärda höjningen godtagits till 75 % eller mera, märkas bl. a. Simrishamn (76·5 % medgiven hyresstegring), Kiruna (77·1 %), Ludvika (77·8 %), Växjö (79·5 %), Ängelholm (79·5 %), Ystad (81·2 %), Hässleholm (88·4 %), Tranås (90·4 %) samt Karlskrona, Svedala och Mariestad, å vilka tre orter ingen som helst nedsättning av de fordrade hyresbeloppen uppgives ha ägt rum. Anmärkas må dock, att antalet hyresregleringar å vissa orter varit skäligen ringa, varför ovan anförda jämförelsetal icke må tillmätas alltför stort värde.

Med stöd av de sålunda erhållna hyresuppgifterna har i motsvarande redogörelse för vissa föregående år utarbetats en översikt över hyresnivån å olika orter, men har man denna gång ansett sig böra avstå därifrån, enär tillförlitligare uppgifter härom nu ha erhållits på grundval av 1920 års allmänna bostadsräkning. Däremot har i *tab. G* utförts en beräkning rörande hyresstegringen under kristiden. Enär dessa hyresbelopp avse identiskt samma lägenheter vid skilda tidpunkter och alltså icke den felkälla kan spela in, vilken eljest alltid influerar på sådan hyresstatistik, som avser hela bostadsbeståndet, nämligen avgången av gamla, billiga bostäder och tillkomsten av moderna, dyra lägenheter, är den härigenom beräknade hyresstegringen i de flesta fall att anse som exakt. Visserligen föranleder det å vissa orter ringa antalet reglerade lägenheter, att den beräknade hyresstegringen kunnat påverkas av tillfälligheter, men sammanföras orterna i större grupper, såsom skett i tab. G, torde dock dessa störande inflytelser i huvudsak bortelimineras.

[1] Rönninge, Kristinehamn, Kopparberg, Morastrand och Högbo.

Tab. G. Hyresstegringen åren 1914/15—1921/22 för hyresreglerade lägenheter.

Orter och ortsgrupper	Antal lägenheter med känd hyresstegring	Hyresindextal för hyresreglerade											
		bostadslägenheter				affärslägenheter				samtliga lägenheter			
		enligt gällande avtal		för år 1921/22		enligt gällande avtal		för år 1921/22		enligt gällande avtal		för år 1921/22	
		sept. 1915	sept. 1921	begärt	medgivet	sept. 1915	sept. 1921	begärt	medgivet	sept. 1915	sept. 1921	begärt	medgivet
Stockholm med förstäder . .	14 783	100	156	185	166	100	153	195	169	100	156	185	166
Göteborg med förstäder . . .	11 116	100	149	176	162	100	139	209	174	100	148	177	163
Malmö med Arlöv	2 561	100	151	175	162	100	146	196	188	100	150	176	163
Orter med 20—100 000 inv. .	5 296	100	150	191	166	100	161	233	204	100	151	192	167
» » 10—20 000 » .	1 526	100	146	184	163	100	128	175	156	100	145	183	162
» » 5—10 000 » .	787	100	137	189	165	100	131	227	189	100	137	190	166
» » under 5 000 » .	340	100	144	190	166	100	131	164	157	100	143	190	166
Samtliga orter	**36 409**	**100**	**153**	**183**	**165**	**100**	**147**	**204**	**177**	**100**	**153**	**183**	**165**

Tabellens sista kolumn ger vid handen, att den genomsnittliga hyresstegringen mellan hyresåren 1914/15 och 1921/22 utgör 65 %, vilket tal något överstiger den preliminära beräkning för hyresstegringen, som tidigare utförts på grundval av vissa av hyresnämnderna uppskattningsvis meddelade uppgifter och som angav hyresökningen till c:a 63 %[1]. Skiljer man mellan bostads- och affärslägenheter, befinnas dessa senare förete omkring 13 % högre stegring än de förra. Ser man på de särskilda orterna, har hyresstegringen i »det större Stockholm» (66 %) varit något starkare än den genomsnittliga, under det att jämförelsetalen för Göteborg (63 %) och Malmö (63 %) ligga under riksmedeltalet. Bland övriga ortsgrupper förete de större städerna den högsta genomsnittliga ökningen (67 %), medan höjningen i de medelstora städerna (med 10—20 000 inv.) varit något lägre (62 %) och i övriga samhällen hållit sig vid c:a 66 %. Anmärkas må, att lägenheternas förbättring genom reparationer, inledande av elektriskt ljus etc. i vissa fall torde ha inverkat på hyresstegringstalen. En sammanställning av de procenttal för de särskilda orterna, som meddelas i tab. A, kol. 13, har verkställts i nedanstående översikt:

Antal orter, där hyresstegringen 1914/15—1921/22 utgjort:

under 40 %	40—50 %	50—60 %	60—70 %	70—80 %	80—100 %	över 100 %
3	11	24	30	13	8	3

Till i medeltal 80 % eller mera har hyresökningen beräknats för bl. a. Eskilstuna (83·1 %), Motala (139·3 %), Ängelholm (107·1 %), Landskrona (85·3 %), Mariestad (81·0 %), Karlstad (81·2 %), Söderhamn (83·8 %) och Sundsvall (85·4 %).

[1] Se Soc. Medd. årg. 1921, sid. 978.

Tab. H. Hyresstegringen åren 1914/15—1921/22 inom olika lägenhetskategorier.

Hyresindextal (hyrespriset 1914/15 = 100) för lägenheter reglerade för hyresåret 1921/22:	enkelkök, enkelrum m. m.	1 rum och kök	2 rum och kök	3 rum och kök	4 rum och kök	5 rum och kök	6 o. fl. rum och kök	samtliga			affärslägenheter
								bostadslägenheter	smålägenheter	större lägenheter	
Stockholm med förstäder											
enligt i september 1921 gällande avtal	155	152	152	156	161	162	163	156	152	160	153
av hyresvärden begärt . . .	183	174	176	186	195	198	200	185	176	194	195
av hyresnämnden medgivet .	161	159	160	166	173	176	176	166	160	173	169
Göteborg med förstäder											
enligt i september 1921 gällande avtal	146	147	147	150	153	150	153	149	147	152	139
av hyresvärden begärt . . .	172	171	173	173	185	183	194	176	171	182	209
av hyresnämnden medgivet .	160	159	160	158	169	169	175	162	159	166	174
Malmö med Arlöv											
enligt i september 1921 gällande avtal	156	152	151	139	155	158	159	151	152	149	146
av hyresvärden begärt . . .	183	173	172	165	181	191	204	175	172	178	196
av hyresnämnden medgivet .	165	162	161	150	167	173	183	162	162	162	188
Övriga orter											
enligt i september 1921 gällande avtal	146	147	146	151	145	150	151	148	146	150	152
av hyresvärden begärt . . .	183	183	184	193	195	192	202	189	183	196	220
av hyresnämnden medgivet .	158	161	162	165	169	170	175	165	161	169	193
Samtliga orter											
enligt i september 1921 gällande avtal	153	149	150	153	156	158	159	153	150	150	147
av hyresvärden begärt . . .	181	174	176	183	192	194	199	183	175	191	204
av hyresnämnden medgivet .	161	159	161	163	171	174	176	165	160	170	177

Jämförelsevis svag (under 50 %) synes däremot höjningen hava varit bl. a. i Huskvarna (47·8 %), Tranås (31·2 %), Visby (46·8 %), Ystad (47·7 %), Alingsås (49·7 %), Lidköping (49·0 %), Kristinehamn (44·0 %) och Örnsköldsvik (23·9 %).

Tab. G åskådliggör även, hurusom hyresstegringen under år 1921, i likhet med föregående år, varit betydligt starkare för affärslägenheterna än för bostadslägenheterna, i det att indextalet för de förra stigit från 147 till 177 (c:a 20 %) men för de senare från 153 till 165 (c:a 8 %). Av indextalen för den av hyresvärdarna begärda hyran framgår, att stegringen skulle uppgått till omkring 83 % på i september 1915 gällande hyror, därest hyresnämnderna ej tillämpat sin nedsättningsrätt. Högst har den ifrågasatta ökningen varit i städer med 20—100 000 invånare. För affärslägenheter har i genomsnitt en högre hyresökning krävts än för bostadslägenheter.

Tar man i betraktande den hyresstegring, som hyresvärdarna begärt på i september 1921 gällande hyror, visar det sig, att denna stegring i genom-

snitt hållit sig vid omkring 20 %. Den ifrågasatta ökningen synes ha varit starkast i de båda minsta ortsgrupperna (33 à 39 %) och svagast i Stockholm och Malmö (resp. 19 och 17 %).

Undersöker man, såsom skett i *tab. H*, hyresstegringen inom olika storleksgrupper av bostäder, synas de av hyresnämnderna fastställda stegringarna, av ökningsprocenten för särskilda lägenhetskategorier att döma, i viss mån ha avpassats efter hyresgästernas genomsnittliga betalningsförmåga. För smålägenheter är nämligen den medgivna ökningen från 1915 i genomsnitt c:a 60 % och för större lägenheter 70 %. Ser man på olika orter, synes nämnda tendens framträda såväl inom de tre större städerna som inom övriga samhällen.

Omfattningen av den sida av hyresnämndernas verksamhet, som avser reglering av ersättning för *uppvärmning* av lägenhet och tillhandahållande av varmvatten, framgår av följande tablå:

Antal lägenheter	Stockholm	Göteborg	Malmö	Orter med 20—100 000 inv.	Orter med 10—20 000 inv.	Orter med 5—10 000 inv.	Orter med under 5 000 inv.	Samtliga orter
med årskontrakt	387	—	—	245	169	5	1	807
med fleråriga kontrakt .	194	17	24	21	16	5	9	286
tillsammans	581	17	24	266	185	10	10	1 093

Dylik reglering har, som synes, förekommit i 1 093 fall, varav 581 eller 53·2 % i huvudstaden. Denna siffra är emellertid väsentligt lägre än närmast föregående år, då ersättning för värme fastställdes för ej mindre än 6 822 lägenheter. Flertalet sådana mål (73·8 %) har under redogörelseåret gällt ettåriga kontrakt, och endast i de största städerna synas även fleråriga kontrakt i nämnvärd omfattning ha varit föremål för reglering. Av de värmekostnadsreglerade lägenheterna[1] har vidare c:a en fjärdedel utgjorts av kontors-, butiks- o. d. lägenheter, medan regleringen i fråga om bostadslägenheter till omkring tre femtedelar avsett större lägenheter (fr. o. m. 3 rum och kök).

Angående de genom hyresstegringslagen år 1917 upprättade *kommunala bostadsförmedlingskontorens* verksamhet under år 1921 hava ävenledes uppgifter begärts i likhet med föregående år.

Siffermässiga uppgifter om bostadsförmedlingen hava erhållits från inalles 47 orter[2], ett något lägre antal än föregående år, då dylika uppgifter inkommo från 51 hyresnämnder. Från vissa av de orter, som icke avgivit rapport om bostadsförmedlingens resultat (bl. a. Enköping, Norrköping, Vimmerby, Sölvesborg, Hälsingborg, Halmstad, Lidköping, Tidaholm, Hallsberg, Krylbo och Hudiksvall), meddelas, att bostadsförmedling icke förekommit. Från Huskvarna, Tranås och Växjö svaras, att någon bostadsförmedling icke kunnat bedrivas, enär hyresvärdarna ej anmält ledigblivna lägenheter förrän efter redan skedd uthyrning. Nämnderna i Simrishamn och Karlstad uppge,

[1] Frånräknat i Stockholm avgjorda värmeregleringsärenden, för vilka fördelning på skilda lägenhetskategorier icke angivits.

[2] Därav ha 17 hyresnämnder avgivit ofullständiga uppgifter, som icke ansetts böra medtagas vid tabelleringen.

att fullt tillförlitliga uppgifter om bostadsförmedlingens resultat knappast kunna lämnas, enär åtskilliga hyressökande skaffat sig bostad utan att anmäla detta. Från Sala anföres, att under året ingen lägenhet anmälts ledig och att hyressökande ej antecknats utan särskild begäran. Umeå hyresnämnd framhåller, att sedan i 1921 års hyresstegringslag för vissa orter borttagits hyresvärdarnas skyldighet att anmäla hyresledig lägenhet, hava dessa anmälningar blivit än mera oregelbundna än förut. I Luleå ha några anmälningar om lediga bostäder icke inkommit, och då vederbörande hyressökande varit underkunniga om detta förhållande, ha endast ett fåtal personer hänvänt sig till bostadsförmedlingen.

Endast i de 15 städer, som i *tab. I* nominativt upptagits, hava under redogörelseperioden de offentliga bostadsförmedlingskontoren spelat någon nämnvärd roll. Erinras må om det nyss anförda förhållandet, nämligen att hyresnämnderna i orter med mindre än 15 000 invånare genom 1921 års hyresstegringslag befriades från skyldigheten att bedriva offentlig bostadsförmedling. Siffrorna i tab. I torde därför i några fall endast avse första hälften av redogörelseåret.

Tab. I. Översikt över de kommunala bostadsförmedlingskontorens verksamhet år 1921.

Orter	Samtliga bostadslägenheter				Smålägenheter (t. o. m. 2 rum och kök)				Större lägenheter			
	anmälda lediga	efterfrågade	anmälda uthyrda		anmälda lediga	efterfrågade	anmälda uthyrda		anmälda lediga	efterfrågade	anmälda uthyrda	
			samtliga	därav genom förmedlingen			samtliga	därav genom förmedlingen			samtliga	därav genom förmedlingen
Stockholm . .	1 539	4 992	1 529	412	1 214	4 736	1 208	389	325	256	321	23
Linköping .	50	74	50	12	45	63	45	10	5	11	5	2
Jönköping . .	71	52	71	25	34	36	34	19	37	16	37	6
Västervik . .	10	43	26	7	6	42	23	5	4	1	3	2
Malmö . . .	685	1 628	685	[1] 685	550	1 440	550	550	135	188	135	135
Lund	303	488	453	291	226	357	342	220	77	131	111	71
Landskrona .	91	236	84	[1] 84	91	225	84	84	—	11	—	—
Ystad	37	68	37	32	28	51	28	25	9	17	9	7
Trälleborg . .	25	89	24	21	22	72	21	19	3	17	3	2
Göteborg . . .	1 487	2 440	1 474	16	1 328	2 309	1 318	12	159	131	156	4
Trollhättan .	26	72	26	17	22	61	22	14	4	11	4	3
Borås	30	67	28	—	27	56	25	—	3	11	3	—
Karlstad . . .	·	122	35	29	·	106	26	26	·	16	9	3
Gävle	16	123	16	12	11	115	11	8	5	8	5	4
Sundsvall . .	76	145	76	1	61	119	61	1	15	26	15	—
Övriga 15 orter	65	411	83	36	57	340	72	35	8	71	11	1

[1] Samtliga lägenheter, som anmälts uthyrda, ha redovisats såsom uthyrda genom förmedlingen.

En jämförelse med motsvarande uppgifter för föregående år ger vid handen, att den förbättring på bostadsmarknaden, som kunde skönjas vid årsskiftet 1920/21, nog gjort sig märkbar under redogörelseårets lopp, låt vara att den ej alltid kommit till synes i bostadsförmedlingskontorens uppgifter om sin verksamhet. I de tre största städerna kan konstateras en ökning beträffande såväl lediga och uthyrda bostäder som i fråga om efterfrågade dylika, varemot å övriga orter antalet förmedlade lägenheter ofta varit ännu lägre än år 1920. Ovisst är emellertid, i vad mån dessa siffror giva uttryck för det verkliga läget på bostadsmarknaden eller för bostadsförmedlingskontorens svårigheter att fylla sin uppgift.

Huru läget på hyresmarknaden tedde sig vid redogörelseårets slut, visar översikten i *tab. J*, som belyser ställningen å vissa större orter vid årsskiftet 1921/22 och i flertalet fall ger vid handen en nästan total brist på lediga bostäder.

Tab. J. Lediga och efterfrågade bostadslägenheter å vissa orter vid 1921 års slut.

Orter	Enkelkök, enkelrum m. m.		1 rum och kök		2 rum och kök		Samtliga småhägenheter (t. o. m. 2 rum och kök)			Samtliga större lägenheter (om 3 och flera rum och kök)			Samtliga bostadslägenheter		
								efterfrågade			efterfrågade			efterfrågade	
	lediga	efterfrågade	lediga	efterfrågade	lediga	efterfrågade	lediga	antal	per ledig lägenhet	lediga	antal	per ledig lägenhet	lediga	antal	per ledig lägenhet
Stockholm	4	58	1	471	1	78	6	607	101	4	18	5	10	625	63
Eskilstuna	—	15	—	30	—	8	—	53	—	—	2	—	—	55	—
Linköping	—	8	—	33	—	22	—	63	—	—	11	—	—	74	—
Jönköping	—	2	—	4	—	—	—	6	—	—	1	—	—	7	—
Eksjö	—	—	—	12	—	8	—	20	—	—	6	—	—	26	—
Västervik	—	2	—	7	—	1	—	10	—	—	—	—	—	10	—
Karlskrona	—	—	—	7	—	11	—	18	—	—	9	—	—	27	—
Kristianstad	—	—	—	24	—	31	—	55	—	—	8	—	—	63	—
Malmö	—	2	—	218	—	59	—	279	—	—	18	—	—	297	—
Lund	8	4	—	21	2	21	10	46	5	1	25	25	11	71	6
Landskrona	2	—	—	5	—	8	2	13	6	—	—	—	2	13	6
Ystad	—	—	—	6	—	5	—	11	—	—	5	—	—	16	—
Trälleborg	1	—	—	14	—	37	1	51	51	—	14	—	1	65	65
Göteborg	8	96	1	434	1	87	10	617	62	3	18	6	13	635	49
Trollhättan	—	5	—	23	—	11	—	39	—	—	7	—	—	46	—
Karlstad	—	14	—	51	—	15	—	80	—	—	7	—	—	87	—
Kristinehamn	—	9	—	7	—	10	—	26	—	—	4	—	—	30	—
Gävle	—	4	—	10	—	2	—	16	—	—	—	—	—	16	—
Sundsvall	—	4	—	6	—	5	—	15	—	—	2	—	—	17	—

Framhållas må dock svårigheterna att under nu rådande abnorma förhållanden söka ur dessa eller andra tillgängliga sifferuppgifter vinna en ens tillnärmelsevis riktig kännedom om bostadsmarknadens faktiska läge. Särskilt med hänsyn till att de ledigblivna lägenheterna merendels överlåtas under hand från person till person, är det tydligt, att siffrorna rörande bostadsbehov och bostadstillgång måste bedömas med försiktighet. Om den verkliga bostadstillgången sålunda vid ifrågavarande tidpunkt möjligen kunnat te sig något bättre, än vad som framgår av tab. J, ger dock tabellen en tydlig bild av det alltjämt rådande bekymmersamma läget.

Som komplettering till denna översikt må här, i likhet med föregående år, lämnas en fortlöpande statistik över tillgång och efterfrågan på småläghetsmarknaden (t. o. m. 3 rum och kök) i Stockholm i mitten av varje månad under tiden juli 1921—juni 1922, grundad på den av stadens bostadsförmedlingskontor för varje vecka utarbetade »bostadsbarometern»:

Tidpunkt: 1921	16/7	13/8	17/9	15/10	12/11	17/12	1922 14/1	18/2	18/3	15/4	13/5	17/6
Antal lediga bostadslägenheter	10	17	19	9	4	6	7	5	6	11	12	10
Antal hyressökande	1 973	2 084	2 227	1 927	1 361	776	759	851	954	821	767	672
Hyressökande per ledig lägenhet .	197	123	117	214	340	129	108	170	159	75	64	67

Ser man enbart på disproportionen mellan tillgång och efterfrågan på bostäder, synas ovanstående siffror häntyda på, att en viss förbättring i detta hänseende under förra halvåret 1922 inträtt på huvudstadens hyresmarknad, något som även torde motsvaras av de faktiskt rådande förhållandena. Detsamma kan däremot knappast sägas om utvecklingen i Göteborg och Malmö, att döma av de här nedan återgivna periodiska rapporter över ställningen på bostadsmarknaden, som kvartals-, resp. månadsvis offentliggöras av bostadsförmedlingskontoren i nämnda städer:

	Tidpunkt: 1921	30/9	31/12	1922 31/3	30/6	30/9
Bostadslägenheter kvarstående som						
Göteborg	lediga	17	13	24	28	19
	efterfrågade	935	635	814	994	1 063
	efterfrågn. per ledig lägenhet	55	49	34	36	56
Malmö	lediga	4	—	—	3	3
	efterfrågade	390	297	367	414	451
	efterfrågn. per ledig lägenhet	98	—	—	138	150

Kollektivavtalens lönesatser under fjärde kvartalet 1922.

Den betydelsefullaste avtalsuppgörelsen under 4:e kvartalet 1922 berörde dyrtidstillägg vid de enskilda järnvägarna. Förutvarande överenskommelse om dyrtidstillägg, upprättad år 1919, hade upphört att gälla med utgången av år 1921. Därefter hade, då uppgörelse icke kunnat ernås, av järnvägsförvaltningarna tillämpats vissa ändrade grunder för dyrtidstilläggen I juni månad 1922 återupptagna förhandlingar mellan enskilda järnvägarnas arbetsgivareförening och personalorganisationerna hade ej heller medfört resultat, och i augusti månad nedlade personalen vid vissa järnvägar arbetet. Först den 21 oktober, efter 2½ månaders öppen konflikt, träffades genom offentlig medling nytt dyrtidstilläggsavtal att gälla från den 1 juli 1922 till utgången av år 1924. Samtidigt blevo de fasta löneavtalen jämte övriga avtal mellan organisationerna (förhandlingsordning, allmänna bestämmelser), vilka ägde gällande kraft till den 1 januari 1924, prolongerade på ytterligare ett år eller till utgången av år 1924. Revision av dyrortsindelning och dyrortstillägg ävensom i lokala avtalen fastställda hyresersättningar för bostäder skall dock verkställas under avtalstiden att träda i kraft den 1 juli 1923.

Enligt uppgörelsen skall för dyrtidstillägg tillämpas följande, efter socialstyrelsens levnadskostnadsindex automatiskt glidande skala:

Indextal:	223	213	203	193	183	173	163	153	143	133	125
Bangrupp I, %	57	51	46	42	39	36	31	26	20	13	6
II och III, %	51	46	43	39	36	33	29	24	18	12	5
IV och V, %	46	42	39	36	33	30	26	21	16	10	4

Vid i slutet av år 1922 och början av år 1923 gällande indextal (resp. 190 och 183) utgår som synes ett tillägg å de fasta lönerna av 39 % i den s. k. bangrupp I (större järnvägar), 36 % i bangrupperna II och III samt 33 % i bangrupperna IV och V (ett fåtal mindre järnvägar). Enligt de grunder för dyrtidstillägg, som gällde åren 1919—1921, skulle tillägget vid samma indexläge ha utgjort 26 % i samtliga bangrupper jämte en s. k. grundplåt, uppgående till per dag kr. 1·55 i bangrupp I, 1·47 i II och III, 1·16 i IV och 1·03 i bangrupp V. I jämförelse härmed innebär det nya avtalet en reduktion av löneinkomsten (vid nuvarande indextal) med i genomsnitt för hela personalen c:a 9 %, något mera för de lägsta personalgrupperna, något mindre för den mera kvalificerade personalen. Under första halvåret 1922 fanns, såsom nämnts, intet dyrtidstilläggsavtal, men tillämpades en procentskala, som vid nuvarande indextal skulle ha inneburit en sänkning i jämförelse med 1919 års grunder av i genomsnitt c:a 16 %. Den samlade nedsättningen från höjdpunkten av löneutvecklingen (slutet av år 1920) — förorsakad av dels indextalets fall, dels ändrade beräkningsgrunder — torde för närvarande uppgå till i medeltal omkring 39 %.

Inom buteljglasindustrien träffades den 26 oktober nytt riksavtal att gälla till den 1 juli 1923. Lönerna, som år 1921 sänktes med c:a 20 %, hava nu ytterligare reducerats med i genomsnitt 23 ½ % eller sammanlagt från 1920 års avtal med omkring 39 %.

För skogsavverkningen i Värmland ha nya avtal kommit till stånd, avseende vinterns drivningar. Avtalen torde i stort sett kunna betecknas såsom innebärande status quo i lönehänseende. Inom vissa områden och för en del ackordspriser har förhöjning skett med upp till högst 15 %, andra priser ha sänkts eller kvarstå oförändrade. Daglönen för hästdagsverke, som förut växlade mellan 7·50 och 9·00 kr. på olika platser, har nu fastställts till 8·00 kr. Betalningen för mansdagsverke utgör 4 00 kr.

Telegrafverkets linjearbetare, som 1921 fingo vidkännas en lönereduktion av omkring 12 %, hava med det i slutet av oktober 1922 ingångna avtalet fått lönerna sänkta med ytterligare 23 à 33 %, växlande för olika arbetargrupper.

För telegrafverkets kvinnliga extra telefonister har likaledes under hösten 1922 upprättats avtal, det första i sitt slag. Avtalet, som gäller från och med den 1 oktober 1922 till och med den 30 juni 1924, upptager grundlöner för extra lokaltelefonist, växlande mellan kr. 3·45 och 4·15 per tjänstgöringsdag å olika orter i begynnelselön och kr. 4·85—5·80 i slutlön (efter 10 års tjänst). För lokaltelefonist är fastställd månadslön, 100—119·50 kr. begynnelselön och 140—167 kr. slutlön, för landstelefonist resp. 110—131 och 150—180 kr., för extra rikstelefonist resp. 120—144 och 160—191·50 kr. Till dessa grundlöner kommer dyrtidstillägg, som utgår enligt de för ordinarie befattningshavare vid telegrafverket gällande grunder.

För restaurangpersonal träffades den 3 december 1922 nytt riksavtal för tiden 1 januari 1923—31 december 1924. Lönevillkoren kunna dock uppsägas att utgå den 31 december 1923. Förutvarande avtal (8/10 1920) upptog minimilöner för två särskilda ortsgrupper, nämligen dels Stockholm, Göteborg och norrländska städer, dels övriga orter, medan i det nu upprättade avtalet äro fastställda samma minimilöner för alla orter. Reduktionen å minimilönerna uppgår å orter, som tidigare tillhörde den högre dyrortsklassen, till 27—36 %, å övriga orter till 17—33 %.

Vidare hava under 4:e kvartalet tillkommit lokala avtal inom en del andra näringsgrenar, såsom bryggerier, slakterier, kommunala verk och arbeten, frisöryrket. I det följande lämnas en översikt över tidlöner (öre per timme, kr. per vecka eller månad) för vissa arbetargrupper enligt nyingångna avtal. Under närmast föregående avtalsperiod gällande löner äro, där de medgiva direkt jämförelse, angivna inom parentes.

Buteljglasbruk. Riksavtal med giltighetstid 26/10 1922—30/6 1923. Timlönen för vanlig dagsverkare växlar vid olika bruk mellan lägst 67 öre och högst 83 öre (förutvarande avtal resp. 88 och 108). Glasblåsares avlöning utgår alltid per styck.

Bryggerier. Stockholm (1/10 1922—1/10 1923). Timlönerna avse ordinarie arbetare.

Manlig arbetare: okt.—dec. 130, jan.—sept. 120 (200)
Kvinnlig » » » 90, » » 83 (135)

Vid ett bryggeri är timlönen för kvinnliga arbetare resp. 95 och 88 öre (142).

Slakterier och charkuterier. Avtalen gälla 1/10 1922—1/10 1923 eller 1/11 1922—1/11 1923. Angivna veckolöner avse i yrket fullt utbildad arbetare (4 eller 5 års vana i yrket). Avtalet för Skåne, som avser ett antal andelsslakterier i södra Sverige, gäller 1/1—31/12 1923.

Bollnäs	62·50	(70)	Malmö	65·00	(80)
Gävle	70·00	(85)	efter 1 april 1923	60·00	
Göteborg	74·00	(90)	Norrköping	70·00	(85·50)
efter 1 jan. 1923	70·00		Skåne	46·00	(50)
Kalmar	55·00		Stockholm	80·00	(90)
Linköping	72·00	(81)	efter 1 jan. 1923	75·00	
efter 1 jan. 1923	67·50		Uppsala	65·00	(85)
Ludvika	65·00		Vänersborg	60·00	(65)
efter 1 april 1923	60·00		Örebro	70·00	(85)

Kommunala verk och arbeten. Timlönerna avse grovarbetare.

Eskilstuna (1/1—31/12 1923)	105	(116)	Hälsingborg (1/1—1/7 1923)	100	(105)
efter 1 juli	100		Härnösand (1/8 1922—1/8 1923)	108	(135)
Falkenberg (1/10 1922—31/12 1923)	85	(108)	Nyköping (3/7 1922—1/6 1923)	100	(145)
efter 1 januari	80		Stockholm (1/1—31/12 1923)	115	(115)
Falun (1/7 1922—1/4 1923)	95	(125)	efter 1 juli	110	
efter 1 januari	90		Örebro (1/10 1922—1/4 1923)	100	(110)
Gävle (1/1—31/12 1923)	100	(105)	efter 1 januari	95	
Göteborg (1/1—31/12 1923)	100	(100)			

Telegraf och telefon. Riksavtal, avseende arbetare vid telegrafverkets linjedistrikt, med giltighetstid 1/11 1922—30/6 1924. Timlönsbeloppen kunna dock före den 1 juni 1923 uppsägas att utgå den 1 juli 1923.

Timlönen för fast anställd arbetare utgör:

i ortsgrupp	1		2		3		4	
under antagningsåret samt 1:sta därpå följande kalenderåret	110	(143)	102	(136)	95	(129)	88	(121)
under 2:dra och 3:dje åren	113	(150)	105	(143)	98	(136)	91	(129)
» 4:de » 5:te »	116	(158)	108	(150)	101	(143)	94	(136)
» 6:te » 7:de »	119	(165)	111	(157)	104	(150)	97	(143)
samt därefter	122	(172)	114	(164)	107	(157)	100	(150)

Restauranger. Riksavtal med giltighetstid i fråga om lönerna 1/1—31/12 1923, i övrigt 1/1 1923—31/12 1924. Jämte fri kost och fri bostad (eller hyresbidrag) utgå följande minimilöner per månad till fast avlönad personal:

1:a kock (kokerska), 1:a kallskänka	125 kr.	Konditor	130 kr.
2:a » » 2:a »	95 »	Konditorsbiträde	80 »
3:e » » 3:e »	65 »	Övr. biträden, diskerskor, köksor m. fl.	35—45 »

Frisöryrket. Angivna veckolöner avse fullt kompetent manligt biträde (6 år i yrket).

Eskilstuna (1/9 1922—1/9 1923)	60	Småland—Blekinge (20/11 1922—1/9 1923)	50
Halland (1/9 1922—1/9 1923)	53	Södermanland (1/9 1922—1/9 1923)	55
efter 1 januari	50	(utom Eskilstuna och Södertälje)	
Linköping (1/9 1922—1/9 1923)	53	Uppsala (31/10 1922—1/9 1923)	62
Norrköping (1/10 1922—1/9 1923)	58	Värmland—Dal (1/9 1922—1/9 1923)	55
efter 1 april	55	efter 1 januari	53
Skåne (9/11 1922—1/9 1923)	55	efter 1 maj	51
efter 1 januari	50	Örebro (9/10 1922—1/9 1923)	62
		efter 1 maj	60

Nybyggesverksamhet och statsorganisation för sociala jordfrågor.

Socialstyrelsens utlåtande över jordkommissionens betänkande.

Genom remiss den 6 december 1922 hade Kungl. Maj:t anbefallt socialstyrelsen att avgiva utlåtande över jordkommissionens betänkande den 11 november 1922 om bildande av nya jordbruk m. m. Socialstyrelsen hade berett tillfälle för nationalföreningen mot emigrationen, svenska lantarbetsgivarnes centralförening, svenska lantarbetarförbundet och Upplands lantarbetarförbund att avgiva yttrande i ämnet, och hava sådana yttranden inkommit från de båda förstnämnda organisationerna. För egen del har socialstyrelsen i skrivelse till Konungen den 24 januari 1923 anfört följande:

Förevarande spörsmål synes böra skärskådas under tvenne, varandra inbördes kompletterande huvudsynpunkter. Den ena utgår från det ekonomiska betraktelsesättet och lägger huvudvikten vid att sådan jord, som icke är odlad, men lämpar sig för jordbruk, blir därtill använd samt att landets odlade jord skötes på lämpligaste sätt och icke till någon del vanhävdas. Den andra representerar den sociala synen på saken, nämligen de stora, obesuttna befolkningslagrens höjande i ekonomiskt och socialt hänseende genom verklig meddelaktighet i fosterjorden.

Angående den styrka, varmed önskemål i sistnämnda avseende kommit till uttryck, samt beträffande arten och omfattningen av de åtgärder, som erfordras för tillgodoseende härav, göra sig skiljaktiga meningar gällande i de trenne förslag, som innefattas i föreliggande betänkande.[1] Att allsidigt pröva dessa lärer ej ankomma på socialstyrelsen, som företrädesvis har att se nämnda spörsmål ur socialpolitisk synpunkt. Styrelsen vill emellertid fästa uppmärksamheten på vissa fakta, vilka åtminstone torde kunna bidraga att begränsa problemet och därigenom även i sin mån medverka till dess lyckliga lösning.

Befolknings- och emigrationsfrågan.

I det av herr Lindhagen avfattade förslag I framhålles, att det är befolkningsfrågan — denna »fråga, som reser sig likt ett högt berg över myllret av de flacka dagsfrågorna» — vilken skänker det nödiga perspektivet åt ett förehavande, som tilltror sig att trots mäktiga förhinder kunna uträtta något för den jordlösa befolkningen genom en allmän kolonisationsverksamhet i vårt land. Den uppfattning, som ligger till grund för detta uttalande, delas även av socialstyrelsen, som bland annat

[1] *Förslag I*, av borgmästaren Carl Lindhagen samt ledamöterna av andra kammaren C. J. Johansson i Uppmälby och Gust. Pettersson i Hällbacken; *förslag II*, av revisionssekreteraren M. Ehrenborg och led. av andra kamm. Carl Jansson i Edsbäcken; *förslag III*, av led. av andra kamm. Olof Olsson i Kullenbergstorp och led. av första kamm. professorn Nils Wohlin.

givit uttryck härför i sitt den 30 november 1922 avgivna utlåtande angående kolonisationskommitténs förslag till kolonisation å kronoparker i Norrland m. m.[1] Häruti framhöllos de stora förändringar, som under senaste årtionde inträtt i vårt folks åldersuppbyggnad genom den kraftiga ökningen av personer inom de åldrar, där behovet att sörja för sig själv och begäret att bilda familj och hushåll särskilt framträder. Betraktar man de åldersklasser, vilka det då närmast gäller, det vill säga åldrarna mellan 15 och 35 år, så uppgick vid 1910 års folkräkning denna åldersgrupp till cirka 1 740 000 personer. Åldersfördelningen vid 1920 års folkräkning föreligger ännu icke, men på grundval av vissa partiella resultat, som benäget meddelats av folkräkningens ledare, samt annat befolkningsstatistiskt material kan man kalkylera det dåvarande personantalet inom nyssnämnda åldersgrupp till ungefär 1 950 000, vilket skulle innebära en ökning under mellantiden med cirka 210 000 personer av båda könen sammanräknade.

Under krigskonjunkturen löstes problemet att bereda nya lönande sysselsättningar för de cirka 100 000 män, som ingå i denna merbefolkning, utan synbar svårighet genom industriens enorma expansion — vilken enbart inom mekaniska verkstadsindustrien medförde arbetarstockens utökning med cirka 30 000 man — samt de ökade arbetstillfällen, som bland annat genom statens ingripande bereddes vid bränsleavverkning och nyodling. Men då krisen kom mot slutet av år 1920, stod man inför en arbetslöshet av större omfattning än någonsin förut i vårt land. Från och med våren 1922 har emellertid arbetslösheten gått ansenligt tillbaka, i samma mån rörelsen åter kommit i gång inom allt större områden av näringslivet. Av industriens särskilda grenar ha de på hemmamarknaden inriktade, såsom livsmedels-, textil- och byggnadsindustrierna, i huvudsak återtagit samma omfattning som före kriget, och bland exportindustrierna gäller detta åtminstone i fråga om trävaru-, trämasse- och pappersindustrierna, låt vara att här en viss kristidsexpansion är så gott som bortfallen. Det är egentligen järnindustrien, dock fattad såsom inbegripande hela produktionsprocessen från gruvan till verkstaden, där produktionen ännu alltjämt synes hålla sig avsevärt (cirka en tredjedel) under den före kriget normala.

Å andra sidan har depressionen även sträckt sig till jordbruket och därigenom åtminstone för de närmaste åren grusat de förhoppningar man på sina håll hyst om arbetslöshetens avhjälpande genom utökning av lantarbetarnas antal i samband med storbrukens övergång till mera intensiv jordbruksdrift, en utveckling, som med hänsyn till det svenska jordbrukets redan nu höga dagsverksantal per arealenhet även under normala förhållanden måste anses ur ekonomisk synpunkt rätt tvivelaktig. Att tillgången på lantarbetare redan på hösten 1921 hotade att överskrida behovet belyses genom socialstyrelsens lantarbetarstatistik, som utvisar, att över nio tiondelar av landskommunerna då uppgivit arbetartillgången såsom god eller tillräcklig, medan detta under föregående år plägat vara fallet med högst två tredjedelar av desamma.

Även om man sålunda har grundad anledning antaga, att inom den närmaste framtiden industrien som helhet betraktad skall kunna giva arbete åt samma antal individer som år 1913 och kanhända något däröver samt jordbruket åtminstone behålla sin hittillsvarande arbetarstam, så återstår ändock problemet att bereda sysselsättning åt det befolkningsöverskott, som i förhållande till nuvarande näringskällor och levnadsstandard faktiskt förefinnes i vårt land.

Den starka ökning av ungdomsåldrarnas numerär, vilken ovan påvisats och som ur demografisk synpunkt otvivelaktigt innebär en i och för sig glädjande förstärkning av dessa i vårt land under föregående årtionden oproportionerligt svagt företrädda åldersklasser, beror endast i ringa mån på uppryckandet över angivna åldersgräns av talrikare barnkullar, utan i huvudsak på *emigrationens avstannande*. Till belysning härav må anföras några huvudsiffror ur den officiella, på prästerskapets uppgifter grundade emigrationsstatistiken:

[1] Soc. Medd. årg. 1923, sid. 38.

Årligen	Till och från samtliga länder			Till och från europeiska länder			Till och från utomeuropeiska länder		
	emigranter	immigranter	nettoutvandr. (—), resp. invandr. (+)	emigranter	immigranter	nettoutvandr. (—), resp. invandr. (+)	emigranter	immigranter	nettoutvandr. (—), resp. invandr. (+)
1881—1890	37 640	4 760	—32 880	4 889	2 840	—2 049	32 751	1 920	—30 831
1891—1900	24 677	7 881	—16 796	4 226	3 069	—1 157	20 451	4 812	—15 639
1901—1910	25 767	8 442	—17 325	3 363	3 943	+ 580	22 404	4 499	—17 905
1911—1920	11 838	7 555	— 4 283	3 236	3 637	+ 401	8 602	3 918	— 4 684
1921	8 950	8 551	— 399	3 069	3 946	+ 877	5 881	4 605	— 1 276

För år 1922 kan ännu blott företagas en preliminär beräkning av utvandringen till främmande världsdelar på grundval av till socialstyrelsen inkomna uppgifter från svenska, danska och norska utvandringshamnar. Enligt dessa skulle de transoceaniska emigranterna år 1922 uppgått till cirka 8 000 personer, vilket under i övrigt lika förhållanden borde motsvara en totalutvandring av cirka 12 000 personer brutto och 5 000 netto, sålunda en ansenlig ökning mot föregående år.

Inför emigrationens sålunda raskt stigande flodvåg synes det förtjäna beaktande, när det i förslag I under rubriken »kolonisation genom emigration» påyrkas, att den svenska statsmakten bör ägna större omvårdnad och omtanke åt dem av sina medborgare, vilka av förhållandena föranletts att söka sin bärgning i främmande land. *Otvivelaktigt ter sig hela emigrationsfrågan nu i mycket på ett annat sätt än under* åren närmast före världskriget. Socialstyrelsen anser sig emellertid icke hava anledning att i förevarande sammanhang närmare ingå på detta invecklade och vanskliga spörsmål, men kan i mycket ansluta sig till i nämnda förslag framförda önskemål och yrkanden.

Kolonisationsverksamhetens huvudförutsättningar.

Även om man bör ha ögonen öppna för att den närmaste tiden måste tendera att medföra en betydande utvandring av svenskar till främmande länder, så är detta intet skäl att förbise önskvärdheten och möjligheten av att åt en möjligast stor del av befolkningsöverskottet bereda sysselsättning inom egna landamären. Härvid ligger det närmast till hands att söka genom förändringar med avseende på den odlade jordens fördelning öka antalet jordbrukare och uppdriva jordbrukets intensiva skötsel. Man är dock i vårt land ingalunda, såsom i allmänhet i de europeiska kulturländerna, hänvisad allenast härtill, utan vi hava alltjämt möjligheter även till en extensiv utveckling av jordbruket därigenom, att särskilt i de nordligare delarna av landet fortfarande finnas väldiga arealer odlingsmark, vilka kunna läggas under plog.

För att en dylik kolonisationsverksamhet skall hava utsikt att lyckas erfordras emellertid trenne förutsättningar. Den *första* är, att det bland landets jordlösa befolkning finnes ett tillräckligt antal personer, vilka icke blott hysa ett, särskilt under industriella depressionstider uppflammande, intresse att förvärva jord och bedriva jordbruk, utan som besitta en verklig odlingshåg och en levande känsla för jordbruket såsom livskall, vilken ej slappas och försvinner under inverkan av de motgångar och missräkningar, som oundvikligen, *åtminstone till en början*, äro *förknippade* med brytandet av ny bygd. Såsom *andra förutsättning* kräves jord åt dessa jordsökande och det icke blott i form av tillgång till jordbruksjord och odlingsmöjligheter i allmänhet, utan till jord med sådan belägenhet, av sådan beskaffenhet och i sådant pris-

läge, att den med någorlunda säkerhet kan förväntas löna odlarens möda. Den tredje förutsättningen är slutligen en organisation, som på ett effektivt sätt kan sammanföra de jordsökande med jordbruksjorden och bereda dem det ekonomiska stöd och den sociala omvårdnad, som oundgängligen erfordras, därest de mera allmänt skola hava utsikter att utan svårare skador för hälsa, ekonomi och arbetsglädje slå sig igenom de första svåra nybyggaråren.

Det synes nu lämpligt att något närmare undersöka, i vad mån nämnda trenne förutsättningar äro för handen eller kunna framskapas i vårt land.

Jordhungern.

För att utröna den jordlösa lantbefolkningens intresse för förvärv av jord, närmast i form av ouppodlad jord för bildande av nya jordbruk, har av jordkommissionen föranstaltats en enquête beträffande södra och mellersta Sverige. På kommissionens fråga hava avgivits 3 309 svar, därav 1 896 från kommunalnämnder, 1 085 från hushållningssällskapens egnahemsombud samt 328 från arrendatorer, torpare och jordbruksarbetare. Av svaren förneka 2 784, att intresse för sådant jordförvärv visat sig, under det 295 svar bejaka frågan. Till förklaring av detta anmärkningsvärda förhållande framhålles emellertid från jordkommissionens sida, att svaren avgåvos sommaren 1920 under den då ännu rådande industriella högkonjunkturen och att en liknande undersökning under den sedermera inträdda depressions- och arbetslöshetstiden med all sannolikhet skulle givit vid handen en större efterfrågan på odlingsjord. Beaktas bör emellertid, att vissa uppgiftslämnare meddelat, att ingen efterfrågan på odlingsmark förefunnits under årtionden. Härtill sökes anledningen däri, att de ekonomiska förutsättningarna för en lönande jordbruksnybildning hittills saknats. Själva odlingsarbetet hotade sålunda att för den enskilde medföra nästan oöverkomliga kostnader, vilka därtill under rådande prisläge på lantmannaprodukter svårligen kunde förräntas genom det nyupptagna jordbrukets avkastning. I betänkandet framhålles dock, att en väsentlig förändring i läget måste uppkomma, i händelse staten sätter sig i spetsen för kolonisationsverksamheten och tillhandahåller det stöd den ensamme individen hittills saknat. Ett flertal av kommissionens medlemmar synes vara av den uppfattningen, att under sådana förhållanden skulle utlösas den jordhunger, som i latent form förefinnes ej blott hos jordbrukarsöner och jordbruksarbetare, utan även hos ett stort antal industriarbetare. »Bönders, torpares och andra mindre arrendatorers övertaliga söner och döttrar, backstugusittare, lant- och skogsarbetare hava sedan länge stått såsom en tät armé, väntande och längtande efter eget jordbruk», heter det i förslag I. »Dessa djupa led stå fortfarande i hopplös bidan. De tätna till och med i mån av befolkningens tillväxt samt till följd av svårigheter, som för närvarande resa sig emot möjligheterna till en emigration. I all synnerhet är detta förhållandet, då genom industriens nuvarande tillbakagång ej blott nytt tillopp till industriens arbetsmöjligheter är stängt, utan även ett stort antal arbetslösa industriarbetare och särskilt de, som kommit från landsbygden, önska falla tillbaka på jordbruket såsom den enda utvägen.»

De kommissionsledamöter, som ställt sig bakom förslag I, synas, av detta och liknande uttalanden att döma, hysa den uppfattningen, att bland landets mindre bemedlade befolkning råder en jordhunger av skäligen allmängiltig och onyanserad karaktär. Mot detta antagande har från många håll riktats en kritik, som jämväl kommit till synes i vissa till socialstyrelsen inkomna utlåtanden.

Sålunda framhåller svenska lantarbetsgivarnes centralförening, att man bör skilja mellan den verkliga jordhunger, som bottnar i medvetandet om kallelse och förutsättning för jordbrukaryrket, och den förmenta sådan, som allenast har sin rot i en måhända relativt tillfällig arbetslöshet inom det egna yrket. Av dessa bör, främst i de jordsökandes eget intresse, blott den förstnämnda tillgodoses genom åtgärder från statens sida. Härav skulle följa, att de nybildade jordbruken i främsta rummet borde

överlämnas till vid yrket vana personer, jordbrukarsöner och jordbruksarbetare, som icke under någon längre tid varit sysselsatta inom annan näring, och först därefter till industri- och andra arbetare med vana vid lantliga förhållanden.

Samma tankegång fullföljes och utföres närmare i det yttrande, som inkommit från nationalföreningen mot emigrationen.

Häruti framhålles att, beträffande stadsarbetarna, jordhungern i första rummet är ett uttryck för misnöje med deras lott som lönarbetare, bundna som de i allmänhet äro vid ett jämförelsevis enformigt arbete och med sitt hem inträngt i en knapp och ofta osund bostad. För dem kommer gärna en mera omväxlande och självständig verksamhet ute i det fria att framstå såsom någonting eftersträvansvärt, men denna känsla för jorden och odlingsarbetet har alla grader av intensitet. För somliga är intresset för jorden närmast en nyck; prövas det med en koloniträdgårdslott, befinnes denna efter kort tid förlora allt nyhetens behag och lämnas vanvårdad. För andra kan odlingshågen bliva fullt tillfredsställd medelst en dylik kolonilott, ty den motsvarar något så när deras krafter. En tredje grupp önskar därutöver att få så att säga knyta ihop bostaden med täppan och byta ut lägenheten i hyreskasernen och kolonilotten mot ett eget hem med trädgård. Detta är i flertalet fall stadsarbetarens jordfråga, som sålunda i grunden ingenting annat är än hans bostadsfråga. De stadsarbetare åter, som — med full bärgning i sitt fack — klart och målmedvetet önska sträcka sig längre än till ett eget bostadshem och förvärva ett verkligt småbruk, äro ett mindretal, företrädesvis av kategorien grov- och byggnadsarbetare. Vid en rationell lösning av jordfrågan böra dessa i första rummet tillgodoses medelst små arbetarjordbruk, som med nuvarande korta arbetstid böra kunna skötas vid sidan av ett regelbundet lönarbete. Finnes en sådan möjlighet, blir det sedan med visshet endast ett fåtal stadsarbetare, hos vilka hungern efter jord och en självständigare existens på jorden är nog stark för att komma dem att fullständigt lösgöra sig från det industriella arbetet. Erfarenheten visar, att stadsarbetare av sistnämnda kategori i regel lyckas utmärkt såsom småbrukare, medan andra, vilkas krafter skulle hänvisat dem att stilla sin jordhunger med enklare medel, ofta grundligt misslyckas såsom självständiga utövare av jordbruksyrket.

Beträffande lantarbetarna i betydelsen av de i annans tjänst anställda, är problemet mera komplicerat, heter det i yttrandet. Det torde icke kunna bestridas, att det hos dem ofta finnes, medveten och utpräglad, en mycket starkare hunger efter staden med dess bekvämlighet och förströelser än efter jorden, som de väl veta vara en hård husbonde. Att det finnes en viss jordhunger är dock obestridligt. Psykologiskt gäller emellertid om de egentliga lantarbetarna detsamma som om stadsarbetarna, och jordpolitiken måste även här finna utvägar att pröva, väga och gradera. Många lantarbetare skulle slå sig till ro som relativt nöjda lönarbetare, om arbetsgivarna ville — och kunde — tillgodose dem bättre i fråga om bostad, planteringsland med mera. Andra lämpa sig som torpare eller stattorpare, men de flesta sakna för självständigt jordbruksarbete erforderlig energi och framför allt det särskilda sinne för ekonomi, utan vilket slitet aldrig föder framgång på ett litet jordbruk. Den kategori, hos vilken jordhungern, enligt nationalföreningens uppfattning, påtagligast är för handen, utgöres av bönders och andra jordbrukares barn. Att även av dessa massor gått till städerna och industrien är obestridligt, men huru många, som gått därför, att stadslivet verkligen lockat, och huru många, som gått av nödtvång, lärer ingen kunna avgöra. Men lika oförtydbart, som befolkningsrörelsen till städerna vittnar om en även frivillig flykt från det hårda jordbruksarbetet, heter det i yttrandet, lika visst vittnar den stora emigrationen och bosättningen på Amerikas prärier om en jordhunger, som ej kunnat tillgodoses genom den svenska jorden.

Socialstyrelsen kan för egen del i huvudsak ansluta sig till nu anförda uttalanden, såväl när de hävda, att åstundan att förvärva och bruka jord otvivelaktigt förefinnes inom breda lager av den jordlösa befolkningen, som när de framhålla, att denna jordhunger är av skiftande art och intensitet inom olika sociala grupper.

Härvid bör dock icke förbises, att — såsom i nationalföreningens yttrande också påpekas — det nu anförda resonemanget närmast utgår från normala förhållanden och att slutsatserna nog delvis kunna bliva andra, om man tager hänsyn till det genom långvarig arbetslöshet skapade tvångsläge, som för närvarande gör sig gällande beträffande stora delar av industribefolkningen och som, särskilt med hänsyn till befolkningsfrågans ovan berörda läge, nog kan befaras komma att i viss utsträckning fortfara under avsevärd tid framåt. Otvivelaktigt har industriens plötsligt framträdande oförmåga att såsom tidigare ge arbete och bröd dragit industribefolkningens blickar till jorden och i viss mån kommit den direkta livsmedelsproduktionen att åter framstå i ransoneringstidens idealiserande belysning.

Begäret att förvärva och besitta jord beror emellertid ingalunda blott på graden av det praktiska och teoretiska intresse för jordfrågan, som förefinnes inom olika samhällsskikt, utan påverkas detsamma, såsom från jordkommissionens sida jämväl framhållits, i hög grad genom beskaffenheten av de jordlotter, som för sådant ändamål stå till buds, och förmånligheten av de villkor, varpå desamma erbjudas de jordsökande. Skulle det visa sig möjligt och lämpligt att, på sätt föreslås i det i förslag I framlagda utkastet till lag om statsåtgärder för bildande av nya jordbruk, förverkliga tanken på jordförvärv även av helt obemedlade personer samt säkerställa deras tillvaro såsom jordbrukare genom att nedskriva nybyggets värde till det belopp, varpå ordbruket kan beräknas lämna dräglig avkastning, då skulle säkerligen aspiranter anmäla sig även ur andra och svagare ekonomiska skikt än dem, varifrån egnahemsbyggarna hittills merendels plägat rekryteras. Det vill emellertid synas, som om ekonomiska faktorer lära komma att draga en nog så snäv gräns för kolonisationsverksamhetens sålunda ifrågasatta, ur social synpunkt i och för sig eljest önskvärda expansion. Den stora efterfrågan, som kan förväntas göra sig gällande beträffande de av finansiella skäl starkt begränsade medel, som staten under den närmaste tiden kan tänkas ställa till förfogande för kolonisationsändamål, kommer säkerligen att nedpressa anslagsbeloppet per nybygge till det lägsta möjliga, varigenom antalet nya jordbruk skulle kunna ökas. De för medelsförvaltningen ansvariga myndigheterna kunna också svårligen förbise, att risken för de i nybyggesföretagen placerade statsmedlen ökas, i samma mån kolonistens insats av egna medel minskas eller helt försvinner. Och när det gäller att utvälja personer, som kunna antagas hava utsikter att lyckas och slå sig igenom i en småbrukares vanskliga kall, bör — ej minst i de blivande kolonisternas eget intresse — ådagalagd förmåga att av en knapp arbetslön lägga å sido en sparpenning tillmätas minst lika stor betydelse som olika grader av arbetslöshet, försörjningspliktens omfattning och andra ömmande omständigheter. Det måste anmärkas såsom en brist hos jordkommissionens betänkande, att detsamma rörande dylika för hela odlingsarbetets art och omfång avgörande spörsmål endast framlagt vissa synpunkter och önskemål i stället för klargörande utredningar och bestämda direktiv.

Med hänsyn till mångfalden av och den skiftande naturen hos de faktorer, vilkas växelverkan är bestämmande för efterfrågan på jord från den jordlösa befolkningens sida, är det knappast möjligt att erhålla ens en ungefärlig uppfattning om vilka dimensioner denna efterfrågan har vid en viss tidpunkt. Förefintliga jordförmedlingsbyråer av offentlig karaktär synas skäligen ofullständigt registrera hos dem gjorda förfrågningar och ansökningar, och därjämte torde de jordsökandes flertal vända sig till annat håll, i första hand direkt till jordägarna och därnäst till privata förmedlingsbyråer och egendomsmäklare. Kan sålunda den aktuella jordhungern för närvarande ej ens approximativt bestämmas, har man, vad den potentiella beträffar, vissa hållpunkter i befolkningsstatistiken. Såsom jämväl i jordkommissionens här ifrågavarande betänkande anföres, kan det årliga befolkningsöverskottet i vårt land, med nuvarande födelse-, döds- och utvandringstal, beräknas till cirka 40 000 personer. Av dessa härröra cirka 12 000, respektive 9 000 från de båda befolkningsgrupper, hos vilka, såsom ovan nämnts, jordhunger mest påtagligt måste anses vara för handen, nämligen hemmansägarklassen och den utav arrendatorer, torpare, statare och andra

jordbruksarbetare bestående obesuttna jordbrukarklassen. Av dessa 21 000 personer utgöres hälften av kvinnor, från vilka man i huvudsak kan bortse i detta sammanhang, och detsamma gäller även om de talrika hemmasöner, vilka finna sitt naturliga verksamhetsfält genom övertagande av fädernegården eller hemmansklyvning och nyodling å dess ägor. Vad de övertaliga bondsönerna beträffar, torde, liksom i fråga om det obesuttna jordfolkets barn, stadsmannanäringarna alltid utöva sin lockelse och kräva sin tribut. Och av de återstående synes, liksom inom andra samhällsgrupper, mången rygga tillbaka inför det ansvar och de risker, som oundvikligen äro förknippade med självständig yrkesutövning. Det bästa medlet att härvid lära känna sig själv är det i våra jordbruksbygder icke ovanliga gradvisa uppåtstigandet från jordlös arbetare till torpare eller arrendator och därifrån till självägande småbrukare eller småbonde. Att borttaga de hinder, som nu resa sig mot ett förallmänligande av denna uppåtgående rörelse, torde innebära ett stort steg på vägen till lösningen av landsbygdens sociala fråga, och en mäktig hävstång härför kan tvivelsutan en rättledd och kraftig kolonisationsverksamhet bliva.

För tillgodoseende av den åstundan att förvärva och bruka jord, som — jämväl enligt uttalanden av de jordkommissionens ledamöter, som motsatt sig föreslagna statsåtgärder i jordfrågan — otvivelaktigt förefinnes inom breda lager av den jordlösa lantbefolkningen, torde, oaktat ovan förutsatta inskränkningar i och modifikationer av den sannolika efterfrågan, antagligen erfordras upptagandet och färdigställandet av flera tusental nya jordbruk per år. Härtill kommer den åstundan i denna riktning, som kan förväntas från industriarbetarnas sida. Visserligen torde, av förut anförda skäl, skillnaden mellan vilja och verklighet härvidlag vara mycket stor, men bör man därför ej helt förbise den i lyckosamt praktiskt jordbruksarbete omsättningsbara, genom tidsförhållandena ytterligare skärpta jordhunger, som här och var förefinnes även bland industrifolket och ytterst bottnar i det nära samband och växelverkan, som ännu förefinnes mellan industri- och jordbruksbefolkning i vårt land, i motsats till vad förhållandet är exempelvis i England.

De sifferuppgifter, som styrelsen nu anfört, kunna emellertid icke göra anspråk på annat och mera än att giva en antydan om storleksordningen av de tal, med vilka en kolonisationsverksamhet måste röra sig, som vill något så när söka täcka det föreliggande behovet. Att gå längre och söka åstadkomma en mera exakt, siffermässig utredning står icke i styrelsens makt, lika litet som det stått i jordkommissionens. Att verkställa en dylik utredning torde blott vara möjligt genom organiserad samverkan av lokala organ, vilka var å sin ort besitta härför erforderlig personkunskap.

Tillgången på jord.

Vad därefter beträffar den andra huvudförutsättningen för en framgångsrik kolonisationsverksamhet, nämligen tillgången på jord, så bör härvidlag åtskillnad göras mellan redan odlad jord och odlingsmark, tjänlig att upptagas till nya jordbruk. Båda slagen av jord synas kunna och böra uttnyttjas i och för bildandet av nya jordbruk, men formerna för och betydelsen av detta ianspråkstagande ställa sig för de skilda slagen skäligen olika. Styrelsen vill nu närmast skärskåda kolonisationsverksamheten med avseende på den *odlade jorden*.

Det måste räknas jordkommissionen till stor förtjänst, att den i detta och föregående betänkanden sammanfört en jordstatistik, tillräckligt utförlig för att ända ned till primärkommunerna giva en vägledande belysning av den svenska jordens fördelning på olika slag av jord och på olika grupper av ägare.

Det har ofta gjorts gällande och framföres även i det till styrelsen inkomna yttrandet från svenska lantarbetsgivarnes centralförening, att för tillgodoseendet av det legitima, icke uppkonstruerade behovet av jord i första rummet bör tagas i anspråk den *publika jorden*. Vad först statens egen produktiva jord beträffar, utgöres denna alldeles övervägande av skogsmark, vilken i detta sammanhang ej är av intresse.

Statens jordbruksdomäner omfattade år 1920, enligt vad från domänstyrelsen inhämtats, cirka 76 000 hektar åker (jämte cirka 16 000 hektar äng och odlingsmark), men dessa områden äro utlämnade på långvariga arrenden, och av detta och andra skäl synas av dem blott mindre arealer kunna fritt disponeras under den närmaste tiden. Detsamma synes gälla i fråga om de fastigheter, som tillhöra kommuner (cirka 34 000 hektar åker) och stiftelser o. d. (cirka 26 000 hektar). Den värdefullaste publika jorden med hänsyn till såväl dess omfång (cirka 97 000 hektar åker) som framför allt dess välbelägenhet och jämna fördelning inom landet erbjuda de ecklesiastika boställena, och svenska lantarbetsgivarnes centralförening hänvisar också till att för nybildning av jordbruk i första rummet anlita denna tillgång av jord. Jordkommissionen har emellertid, på samma gång den genom särskild skrivelse till Kungl. Maj:t fäst uppmärksamheten på önskvärdheten av att göra dessa värdefulla jordarealer tillgängliga för nybyggesverksamhet, framhållit de många hinder av både formell och saklig natur, som för närvarande hålla denna jord i huvudsak utom räckhåll för de jordbehövande. På samma gång socialstyrelsen konstaterar detta, vill styrelsen för sin del understryka jordkommissionens hemställan om åvägabringande av en sådan reformering av gällande föreskrifter, att större möjligheter beredas för den ecklesiastika jordens tillgodogörande för här ifrågavarande ändamål.

Av vad nu anförts rörande den publika jordens begränsning såväl med avseende på omfång som framför allt beträffande disponibilitet för kolonisationsändamål torde framgå, att man för jordbruksnybildningen åtminstone under den närmaste tiden måste i huvudsak lita till den *enskilda jorden*. Det synes vara en allmän uppfattning, vilken även kommit till uttryck såväl i svenska lantarbetsgivarnes centralförenings som nationalföreningens mot emigrationen utlåtanden, att inga svårigheter möta att fylla kolonisationsrörelsens jordbehov genom inköp på den allmänna fastighetsmarknaden, där nu en mångfald egendomar salubjudas till låga priser.

Med hänsyn till den centrala ställning, frågan om sättet för jordens anskaffande givits i jordkommissionens nu föreliggande betänkande, har socialstyrelsen ansett det vara angeläget att, i den mån den för yttrandets avgivande utsatta knappa tiden det medgivit, undersöka det faktiska läget på jordbruksfastighetsmarknaden.

Vad först beträffar större lantegendomar, har från svenska egendomsmäklareföreningens styrelse och vissa dess medlemmar inhämtats, att marknaden för jordbruksfastigheter, som ännu år 1920 var livlig, under år 1921 blev trögare under intryck av den inträdande depressionen och det allmänna prisfallet, men att under år 1922 kunnat förspörjas ett ökat utbud av lantegendomar, väl närmast under intryck av jordbruksnäringens växande svårigheter. Dessa iakttagelser bekräftas i stort sett av en statistisk bearbetning av de annonser om salubjudna lantegendomar, som under åren 1920—1922 stått införda i vårt antagligen största fackblad i branschen, »Annonsblad till Tidskrift för lantmän». Enligt denna undersökning salubjödos i varje nummer av tidskriften genomsnittligen år 1920 53 egendomar om tillhopa cirka 5 000 hektar åker, medan under år 1921 motsvarande tal sjönko till respektive 41 och 4 500 för att under 1922 åter stiga till respektive 47 och 4 700.

I fråga om småbruk och bondgårdar (upp till 40 000 à 50 000 kronors taxeringsvärde) har Sveriges allmänna lantbrukssällskaps fastighetsbyrå verkställt en särskild enquête, vilken givit till resultat, att byrån från 36 bolag och enskilda jordägare fått sig erbjudna till förmedling eller fast försäljning tillhopa 2 754 gårdar med en åkerareal av cirka 30 000 hektar. Över salubjudna småbruk (upp till 15 hektar åker) publiceras jämväl periodiska förteckningar dels av jordbruksdepartementets egnahemsbyrå med avseende på hushållningssällskapens jordförmedlingsbyråer, dels av nationalföreningen mot emigrationen för dess egnahemsbyråer. En statistisk bearbetning av uppgifterna om antalet jordbruksfastigheter till salu hos de statsunderstödda byråerna för tiden 1920—1922 innehålles i följande tabell:

Tidpunkt:	mars 1920	mars 1921	juli 1921	februari 1922	juli 1922
Östra Sverige	51	6	33	83	103
Småland och öarna	75	63	73	82	82
Södra Sverige	28	21	19	30	27
Västra Sverige	89	55	71	48	75
Norra Sverige	12	28	42	43	53
Hela riket	**255**	**173**	**238**	**286**	**340**

För nationalföreningens byråer ställa sig siffrorna för åren 1921 och 1922 som följer:

Tidpunkt:	1921 1 kv.	1921 2 kv.	1921 3 kv.	1921 4 kv.	1922 1 kv.	1922 2 kv.	1922 3 kv.	1922 4 kv.[1]
Östra Sverige	32	43	29	23	13	13	20	3
Småland och öarna	3	3	4	—	1	1	1	—
Södra Sverige	55	58	69	76	99	108	51	15
Västra Sverige	42	42	44	39	36	34	38	2
Norra Sverige	2	4	2	3	3	2	3	1
Hela riket	**134**	**150**	**148**	**141**	**152**	**158**	**113**	**21**

Intresseväckande upplysningar rörande fastighetsmarknaden stå slutligen att vinna av de i Post- och inrikes tidningar införda kungörelserna om exekutiva auktioner. En landsdelsvis uppställd statistisk bearbetning av nämnda kungörelser, i vad de avse jordbruksfastigheter, innehålles för åren 1920—1922 i följande tabell:

Antal exekutiva auktioner å fastigheter med en åkerareal av	Östra Sverige			Småland o. öarna			Södra Sverige			Västra Sverige			Norra Sverige			Hela riket		
	1920	1921	1922	1920	1921	1922	1920	1921	1922	1920	1921	1922	1920	1921	1922	1920	1921	1922
under 10 hektar	8	15	29	16	26	54	8	24	47	20	44	58	21	54	115	73	163	303
10—50 »	7	16	18	4	10	19	3	8	18	14	19	50	3	3	15	31	56	120
50—100 »	2	11	13	1	2	4	—	1	4	3	7	14	—	—	2	6	21	37
över 100 »	2	11	12	—	1	6	—	2	3	11	19	17	—	—	—	13	33	38
ej uppgivet	—	—	2	—	1	4	—	—	—	5	5	6	8	12	40	13	18	52
Tillhopa	**19**	**53**	**74**	**21**	**40**	**87**	**11**	**35**	**72**	**53**	**94**	**145**	**32**	**69**	**172**	**136**	**291**	**550**

Denna tabell är av intresse ur flera olika synpunkter. I första hand äro dess siffror indicerande för jordbruksfastighetsmarknadens allmänna läge, ty det torde kunna med sannolikhet antagas, att bakom de jordägare, som nödgas låta sina fastigheter gå på exekutiv auktion, stå ett vida större antal sådana, som ej ännu behövt skrida till denna ytterlighet, men som äro i beträngt läge och därför kunna förmodas villigt antaga ett eventuellt köpeanbud. Vidare giva talen en antydan om den numeriska betydelsen av en möjlig form för jordanskaffningen åt det allmännas kolonisationsverksamhet. Detta har beaktats bland annat i 1920 års danska jordlagsförslag, som inrymmer inlösningsrätt för staten beträffande exekutivt försålda lantegendomar med en areal överstigande 150 tunnland. För det tredje ger den starka stegringen av antalet exekutiva auktioner, vilka år 1922 voro mer än fyra gånger så många som två år tidigare och nu avsågo en åkerareal av cirka 14 200 hektar mot 3 800 hektar 1920, en antydan om storleksgraden av de ekonomiska svårigheter, med vilka de

[1] Endast kompletteringar till föregående kvartalsförteckning.

redan etablerade jordbruken och ej minst småbruken under nuvarande förhållanden hava att kämpa. Otvivelaktigt innebär detta förhållande en stark maning för varje nybyggesverksamhet att tillse, att de nybildade jordbruken bliva i möjligaste mån bärkraftiga.

Nu meddelade siffror och uppgifter giva otvetydigt vid handen, att mycken odlad jord för närvarande finnes i handeln, men de upplysa intet i den nästan lika betydelsefulla frågan, om denna också kan erhållas till skäligt pris. Förut i och för antalsstatistiken anlitade källor meddela jämväl talrika prisuppgifter, men dessa avse blott av säljaren åsatta saluvärden och icke de från dessa mången gång starkt avvikande faktiskt betalda köpesummorna. Med hänsyn härtill har en statistisk bearbetning av nämnda prisuppgifter ansetts vara av föga värde. En riktigare uppfattning rörande det verkliga prisläget på jordbruksjord under de senaste åren torde kunna erhållas ur den undersökning rörande saluvärdet å svensk åkerjord år 1921, som verkställts av lantbruksakademiens ekonomiska avdelning och publicerats i n:r 5 av akademiens handlingar år 1922. Undersökningen, vilken baserar sig på uppgifter från 178 uppgiftslämnare i olika delar av landet, avser dels styvare, dels lättare åkerjord med medelgott ekonomiskt läge och medelgoda byggnader. De erhållna huvudresultaten hava sammanfattats här nedan:

År:	1914	1918	1920	1921
Medelvärde per hektar, kr.	740	1 010	1 270	1 070
indextal	100	137	172	145
Allmänna prisnivån enl. Sv. handelstidnings partiprisindex	100	339	347	211

Åkerjordens saluvärde nådde alltså sin toppunkt år 1920, då detsamma med 72 % översteg värdet före kriget. Samtidigt stego grosshandelspriserna i genomsnitt 247 %, det vill säga mer än tre gånger starkare än jordbrukets fastighetsvärde. Liksom fastighetsmarknaden visade mycket större tröghetsmotstånd under prisstegringsperioden före år 1920, så sjönko också fastighetspriserna mycket långsammare än grosshandelspriserna under år 1921. Under det den allmänna varuprisnivån från 1920 till 1921 sjönk med 39 %, utgjorde nedgången i jordbruksfastigheternas saluvärde 16 %, så att detsamma sistnämnda år låg 45 % över förkrigsnivån. Prisfallet har dock gestaltat sig väsentligt olika för olika storleksklasser av egendomar. I medeltal för styva och lätta jordar låg sålunda medelpriset per hektar åker för storbruken cirka 20 %, för bondebruken 15 % och för småbruken 11 % lägre än 1920. Att prisfallet sålunda varit omkring dubbelt så stort vid storbruken som vid småbruken söker man i undersökningen förklara särskilt därigenom, att arbetslönerna under året varit särdeles höga i förhållande till produktpriserna, ett förhållande, som kännbarast måste påverka de brukningsdelar, som arbeta med mest lejd arbetskraft.

På grundval av de uppgifter, som sålunda föreligga rörande tillgång och priser på jordbruksfastighetsmarknaden, har socialstyrelsen kommit till den uppfattningen, att på den öppna marknaden tillräckliga arealer av odlad jord kunna genom uppköp förvärvas även för en ganska omfattande statlig kolonisationsverksamhet.

För anskaffning av sådan jord torde sålunda icke erfordras någon lagstiftning om tvångsavlösning av enskild mark, varemot säkerligen verksamheten i fråga skulle i hög grad främjas genom en moderniserad jordstyckningslagstiftning och en rationellare anordning av fastighetskrediten.

Frågan är emellertid, om verkligen kolonisationsverksamheten kan och bör på detta sätt hållas inom den nuvarande inägojordens råmärken. Nationalföreningen mot emigrationen synes hålla före, att kolonisationen egentligen bör avse att genom uppdelning i mindre brukningsdelar och därmed följande intensivare brukning av vår redan odlade jord försörja på denna en större del av vår befolkning än för närvarande.

Det må emellertid erinras om, att den moderna jordbruksekonomiska forskningen i mycket bidragit att rubba den hittills ganska allmänt rådande uppfattningen om små-

brukets överlägsenhet ur produktionssynpunkt. Räknar man icke med bruttoproduktion utan med nettoproduktion, d. v. s. med förmågan att producera utöver sitt eget behov — och det bör man väl alltid göra i det land, där en mycket stor del av befolkningen alltjämt måste komma att söka sitt uppehälle utom jordbruket — befinnes det sålunda, att per arealenhet räknat småbruket är underlägset de större och framför allt de medelstora gårdarna ej blott i fråga om spannmålsproduktionen utan även beträffande produktionen av animaliska livsmedel. Från jordkommissionens sida har även i förslag I framhållits, att storbrukens bibehållande är nödvändigt för städernas och industribefolkningens förseende med livsmedel. Men de naturliga betingelserna för storbruksdrift äro i vårt land blott för handen inom vissa, relativt begränsade områden, och det föreligger därför otvivelaktigt en fara i en planlös uppstyckning inom sådana trakter av alltför många större åkergods. I det såsom förslag III rubricerade särskilda yttrandet av herrar Olsson och Wohlin betonas även, att Sveriges nuvarande jordfördelning, frånsett de stora bolagsbesittningarna i Norrland, Dalarna och Värmland samt möjligen enstaka distrikt söder om dessa provinser, måste anses innebära en lycklig blandning av större, medelstora och mindre jordbruksegendomar med avsevärd övervikt för det vanliga bondejordbruket.

Godkänner man riktigheten av dessa påpekanden, ligger det i sakens natur, att jämförelsevis snäva gränser bliva dragna för den kolonisation, som endast består i omfördelning av och småbruksnybildning på den redan odlade jorden. Detta utesluter givetvis ej, att det kan finnas områden, där en dylik ändring i jordfördelningsförhållandena måste anses önskvärd och lämplig, liksom även att i trakter, där jordens uppdelning på mindre och större brukningsdelar nått sitt optimum, man — på grundval av de stora tal, varom det här oftast är fråga — kan tänka sig en ganska avsevärd nybildning av jordbruk, utan att alltför mycket rubba denna önskvärda proportion. I varje fall är dock härvidlag icke planlös »godsslakt» på sin plats, utan allenast planmässig styckning på grundval av föregående omsorgsfull utredning.

Av vad nu sagts torde framgå, att socialstyrelsen håller före, att — såsom jordkommissionen ock föreslagit — en allmän kolonisationsverksamhet redan från början må te inrikta sig även på tillvaratagande av landets tillgång av *icke odlad men odlingsbar jord.* Endast därigenom tillskapas verkligen ny utkomst och ökad produktion av livsmedel.

I nationalföreningens mot emigrationen yttrande har starkt framhållits de svårigheter, som möta en dylik primär kolonisation av naturmarken. I själva verket, heter det där, torde det stå utom tvivel, att det bland alla dem, vilkas längtan står till jorden, finnes endast relativt mycket få, som äga krafter, erforderliga för att de skola kunna slå sig igenom såsom bygdbrytare, och som äro beredda att underkasta sig en sådans försakelser. Man får dock icke förgäta, att — frånsett vissa delar av det nordliga Sverige — våra värdefullaste odlingsmöjligheter för länge sedan tagits i anspråk och att våra dagars kolonister måste, mindre härdiga än deras förfäder, utgå från sämre naturliga resurser. Den odlingsjord vi kunna bjuda, framhåller föreningen, har vidare att konkurrera om den verkligt duglige och företagsamme odlaren med den, som bjudes i dè transatlantiska länder, till vilka utvandringen av våra unga jordbruksarbetare för närvarande riktar sig.

Med anledning härav vill socialstyrelsen fästa uppmärksamheten på vissa uttalanden i ett arbete rörande det numera kanske mest betydelsefulla av de åsyftade nybyggarländerna, nämligen Kanada, vilka nyligen framlagts av en sakkunnig, professor Helge Nelson, på grundval av iakttagelser gjorda under långvariga studieresor i dessa trakter. Han framhåller här, att han blivit överraskad att finna Kanadas överlägsenhet långt mindre än han väntat och det såväl i klimatiskt som i odlingshänseende. Av den jord, som här är i det allmännas hand och som fritt (eller mot blott nominell avgift) upplåtes åt kolonister, är den bästa delen, de trädlösa prärierna, nu i huvudsak upptagen, och kolonisationen går numera i västra Kanada fram i det småskogsbälte, som i norr och öster begränsar prärieområdet, medan densamma i landets östliga

skogsområden i huvudsak tager i besittning de spridda »lerfläckar», som — i likhet med vad förhållandet är i Norrlands skogstrakter — ligga insprängda här och var i urbergsterrängen. Att man i Kanada på femtio år kunnat uppröja tre och en halv gånger så mycket åkerjord, som i Sverige uppodlats ända sedan hedenhös, tillskrives dels den utvecklade maskintekniken, dels de kraftansträngningar vida över det normala, som för alla och en var och sålunda jämväl för den invandrade svensken falla sig naturliga i detta nybyggarland.

Är denna uppfattning riktig, förefaller problemet om en kolonisationsverksamhet i stort på vårt lands odlingsmarker knappast så olösbart, som det enligt nationalföreningens mening skulle vara. Denna kolonisation skulle väl närmast framgå efter nyanlagda och blivande kommunikationsleder och icke, såsom den tidigare nybyggesverksamheten i skogarna, avse den stenbundna moränmarken utan de jämna myrslätterna, vilka efter vederbörlig utdikning och eventuell buskröjning omedelbart torde kunna göras till verksamhetsfält för traktorer och moderna jordbruksmaskiner. Här såsom eljest i kolonisationsrörelsen är dock personfrågan den avgörande, men otvivelaktigt förefinnes hos oss ett fullgott folkmaterial även för bygdbrytning i eget land. Problemet torde sålunda förenkla sig till att genom tillhandahållande av tillräckligt stora jordlotter och beredande av så stor penninghjälp, som med sund ekonomi är förenligt, locka till sig verkligt dugliga kolonister. Framhållas må, att ej ens i Kanada man nu längre låter den nyblivne kolonisten ensam kämpa mot nöd och brist och vildmarkslivets alla vedervärdigheter, utan torde det få antecknas som en bestående vinst av den storslagna soldatkolonisationen efter fredsslutet, att staten mer än förr hjälpande står vid nybyggarnas sida.

Frågan blir nu, om en allmän kolonisationsverksamhet i vårt land kan tänkas komma att förfoga över tillräcklig areal av billig odlingsmark för att tillgodose sitt ändamål.

I jordkommissionens förslag I meddelas en så fullständig överblick över tillgången på odlingsbar jord i vårt land, som för närvarande torde vara möjlig att åstadkomma. För mellersta och södra Sverige är visserligen denna kunskap skäligen bristfällig såsom i huvudsak baserad allenast på en av jordkommissionen föranstaltad enquête. På grundval av denna kan odlingsmarken i dessa landsdelar möjligen uppskattas till cirka 150 000 hektar, merendels mossar och kärr i utkanter av egendomar och byalag. Bättre är kunskapen om odlingsmöjligheterna i norra Sverige, framför allt tack vare de i samband med kolonisationskommitténs utredning verkställda ingående fältundersökningarna. Dessa utredningar torde få anses hava skingrat både de överdrivna förhoppningar, som funnits å vissa håll, och ävenledes den pessimism, som i andra fall framkommit, och därigenom berett statsmakterna vida större möjligheter än tillförene att bedriva en planmässig norrländsk kolonisation I första hand hava dessa inventeringar avsett kronoparkerna (och vissa andra statsskogar), varvid konstaterats, att såsom till jordbruk omedelbart lämpad mark kunnat godkännas tillhopa cirka 119 000 hektar torvmark med tillräcklig fastmark, vilka arealer dock till alldeles övervägande del äro belägna i Norr- och Västerbottens lappmarker. Odlingsmöjligheterna å kronoparkerna måste sålunda anses skäligen begränsade och torde därjämte till icke oväsentlig del komma att bliva utnyttjade genom den särskilt ur skogsvårdssynpunkt betydelsefulla försökskolonisation, som sedan år 1917 bedrivits av en särskild kolonisationsnämnd. Av kolonisationskommittén föranstaltade mera stickprovsartade inventeringar hava jämväl bekräftat, vad redan på grund av kännedomen om markens allmänna beskaffenhet kunde antagas, nämligen att ur odlingssynpunkt kronans jordarealer i Norrland måste erbjuda väsentligt sämre kolonisationsmöjligheter än bolags- och bondejorden. Då odlingsjorden å bondehemmanen företrädesvis synes böra reserveras för att bereda gårdarna utvecklingsmöjligheter och bönderna barn framtida utkomst å egen torva, synes härvid bolagens oodlade jord närmast böra komma i fråga.

Huruvida bolagen allmänt skola vara villiga att mot skäligt vederlag ställa dylik odlingsmark till förfogande för kolonisationsändamål, därom hava meningarna varit

och synas alltjämt vara mycket delade. Redan för nära ett årtionde sedan ansåg norrlandskommitténs majoritet, att för kolonisatoriskt utnyttjande av odlingslägenheterna å bolagsmarken erfordrades möjlighet till tvångsavlösning, och utarbetades för ändamålet ett förslag till expropriationslag, vilket emellertid alltjämt förblivit vilande. Under den fortsatta diskussionen i den norrländska jordfrågan har emellertid uttalats — särskilt i det yttrande och förslag, som år 1918 avgivits av de utav nationalföreningen mot emigrationen tillkallade kommitterade för utredning av kolonisationen å bolagsjord i Norrland — att de norrländska trävarubolagen icke torde vara ovilliga att sälja sina odlingsbara myrmarker jämte nödiga smärre områden fastmark och husbehovsskog, för så vitt bolagen få behålla sin högvärdiga skogsmark och helst beredas tillfälle att genom smärre tillköp förbättra dennas nu ur förvaltningssynpunkt ofta olämpliga konfiguration. Av jordkommissionens ledamöter ansluta sig de två, som avfattat förslag III, till samma uppfattning, medan kommissionens majoritet utgår från, att bolagen principiellt äro ovilliga mot varje som helst intrång på deras skogsdomäner, varföre i förslagen I och II tillstyrkes införande av expropriationsrätt gent emot bolagen, åtminstone när det gäller att erhålla behövliga odlingslägenheter.

Minoritetsgruppen har emellertid i sitt yttrande framhållit, att kommissionen icke vidtagit några åtgärder för att vinna verklig kännedom om de nordsvenska bolagens villighet eller ovillighet att positivt medverka vid kolonisationen på enskild jord i Norrland. Då det givetvis måste anses synnerligen önskvärt, om den nordsvenska jordfrågan kunde lösas i samförståndets tecken och icke efter de skarpa och förödande principstrider, som efter all erfarenhet följa med varje ifrågasatt inskränkning i jordägaranderätten, vill styrelsen för sin del förorda, att en utredning i nämnda avseende snarast möjligt bringas till stånd. Skulle det därvid visa sig, att någon allmän villighet från bolagens sida att på skäliga villkor tillmötesgå här ifrågavarande jordbehov icke är för handen, håller styrelsen för sin del före, att man måste genom en utveckling av gällande expropriationslagstiftning möjliggöra en tvångsavlösning av dylika odlingslägenheter jämte så stora områden av angränsande skogsmark, att på den utbrutna arealen kunna grundas efter norrländska förhållanden bärkraftiga jordbruk. Därest expropriationsbestämmelserna kringgärdas med nödiga och verksamma garantier gent emot obehörig tillämpning, lärer man icke heller behöva anse införandet av desamma innebära sådana äventyrligheter och risker för den enskilda äganderätten, som man på många håll velat finna.

Vad nu ifrågasatts för Nordsverige torde även kunna givas tillämpning speciellt med avseende på vissa skogsbygder i mellersta Sverige, där odlingsmarken till betydande del är i bolagshand. Likaså låter det sig tänka, att särskilt med hänsyn till den ägoblandning och de invecklade äganderättsförhållanden, som flerstädes råda på Sveriges landsbygd, det kan visa sig nödvändigt att, för genomförande av en planmässig kolonisationsverksamhet, i viss utsträckning möjliggöra och tillämpa tvångsavlösningsförfarande även gent emot andra slag av jordägare än bolag.

Organisationsfrågan.

För att lösa de invecklade frågor, som sammanhänga med tillgodoseendet av den åstundan att förvärva och besitta jord, som gör sig gällande bland landets jordlösa befolkning, erfordras, såsom i det föregående uppvisats och framhållits, ett vidlyftigt utrednings-, prövnings- och verkställighetsarbete. För utförande av detta kräves — och det är den tredje huvudförutsättningen för en framgångsrik kolonisationsrörelse — en därtill avpassad organisation. Det är också med tillfredsställelse socialstyrelsen konstaterar, att jordkommissionen ägnat den för framskapande av en kraftig kolonisationsverksamhet grundväsentliga organisationsfrågan synnerlig uppmärksamhet och att i förslag I framlagts ett genomgripande och stort syftande förslag i detta avseende.

De grundlinjer, som enligt socialstyrelsens mening böra följas vid lösningen av detta organisationsproblem, hava av styrelsen angivits i de yttranden, som styrelsen av-

givit den 25 november 1916 över egnahemskommitténs betänkande och den 30 november 1922 över den norrländska kolonisationskommitténs betänkande. Styrelsen har härvid framhållit nödvändigheten av ett centralorgan, som å ena sidan är kompetent att, på grundval av ett möjligast noggrant inventarium över tillgänglig odlingsmark samt ingående kunskap om föreliggande behov av jordupplåtelser i olika landsdelar, allsidigt utreda och bedöma det komplex av sociala, ekonomiska, rättsliga, agrikulturella och forstliga spörsmål, som inrymmas under beteckningen jordfrågan, men å andra sidan besitter tillräcklig handlingskraft och verklighetssinne för att, i intim samverkan med för ändamålet tillskapade lokala organ, utöva en fast och målmedveten ledning av den kolonisationsrörelse, som i skiftande former bör bedrivas i olika landsdelar samt såväl på kronans som på enskildas mark. Det vill synas, som om det av jordkommissionen framlagda förslaget vilade på samma huvudgrunder: en enhetlig central ledning med självständiga, lokalt utgrenade organ för kolonisationsarbetet och därmed sammanhängande sociala intressen. Av dessa sistnämnda organ synes man böra tänka sig de kommunala närmast såsom det organiserade ortsintresset, men på samma gång böra de kunna användas i och för prövning av de jordsökandes lämplighet som kolonister samt medverka vid utväljandet av lämplig odlingsjord. Länsorganen torde böra bliva de egentliga verkställighetsorganen, som pröva inkomna kolonisationsplaner och i erforderlig utsträckning bringa dem till utförande, allt i nära samverkan med centralorganet. Detta skulle i regel ej självt bliva verkställande, utan i huvudsak initiativtagande och kontrollerande.

Nationalföreningen mot emigrationen hävdar i sitt yttrande, att man helt bör taga avstånd från kolonisationsarbetet i statlig regi och i stället inrikta den statliga organisationen på att så långt möjligt taga i sin tjänst det enskilda initiativet på detta område, detta må sedan få sitt uttryck i kommunalt betonade lokala sammanslutningar, i egnahemsföreningar o. d. eller i rent affärsmässig verksamhet. Varje försök att driva en jordförmedling i större skala i rent statlig regi komme däremot enligt föreningens uppfattning att misslyckas eller, i bästa fall, att giva kvalitativt mönstergilla, men till omfattningen mycket begränsade och ytterst kostsamma resultat. Men en sådan verksamhet torde aldrig komma att kunna giva de av jordkommissionen önskade stora resultaten utan en förvaltningsapparat, som i längden måste bliva ekonomiskt ohållbar. Föreningen åberopar som stöd för dessa uttalanden vissa erfarenheter från utlandet, särskilt den gamla preussiska statskolonisationen. Det torde också vara dennas i förhållande till resultaten synnerliga dyrhet, som föranlett, att den i Tyskland på 1919 års »Reichssiedlungsgesetz» grundade nya kolonisationsverksamheten anförtrotts icke åt statsmyndigheter utan åt i samverkan med »Landlieferungsverbände» arbetande, i inbördes rätt skiftande former organiserade »gemeinnützige Siedlungsunternehmen».

Härvid må dock anmärkas, att därest, såsom av jordkommissionen föreslagits, i och för kolonisationsarbetet skola anvisas statsmedel till mycket betydande belopp, dessa ej lämpligen kunna lämnas i händerna på enskilda företag annat än under förutsättning av en ingående kontroll från statens sida. Och därest detta kontrollarbete verkligen skall fylla sin uppgift, kan detsamma knappast inskränkas till enbart inspektionsverksamhet, utan måste vidgas till att jämväl avse fortlöpande granskning av de enskilda kolonisationsföretagens jordpriser och styckningsplaner. Men en dylik verksamhet torde förutsätta en förvaltningsapparat nästan lika vidlyftig och kostsam som det av jordkommissionen föreslagna statliga kolonisationsverkets, ehuru visserligen organiserad och sammansatt på annat sätt.

En möjlighet att minska kontrollapparatens vidlyftighet torde dock förefinnas, och det är att så att säga flytta in i den själva centralorganet genom att organisera ett statligt kolonisationsbolag av samma ›blandade» typ som exempelvis aktiebolaget svenska tobaksmonopolet. Härvid bör dock ingalunda förbises, att det sålunda ifrågasatta kolonisationsbolaget ingalunda kan helt inrättas med det nämnda företaget såsom mönster, utan att detsamma erbjuder sina särskilda organisatoriska problem. Sålunda torde

hela kolonisationsarbetet i vårt land aldrig kunna monopoliseras, och jämväl den med statsmedel understödda och uppburna verksamheten av detta slag synes, på grund av sin mångskiftande och lokalt differentierade natur, påkalla en ganska långt driven decentralisation. Vidare må framhållas, att kolonisationsverksamheten, särskilt om sådan skall bedrivas över hela landet och även på ej odlad jord, knappast kan förväntas att bliva vinstgivande i vanlig bemärkelse.

Socialstyrelsen har också närmast velat framlägga nu berörda uppslag såsom en tänkbar syntes av »de två historiska systemen» på den sociala jordfrågans område: å ena sidan den statliga regimen, som uti svårigheten att bereda tillräckligt rum för initiativkraft och affärsmässighet har sin givna begränsning, å den andra det okontrollerade privata initiativet med dess ofta mindre önskvärda följdföreteelser.

Styrelsen har icke varit blind för, att tiden för en fullt genomförd enhetlig organisation på detta område måhända ännu icke är fullt mogen. Från jordkommissionens sida har visserligen i förslag I starkt framhållits fördelarna av, att de spridda organisationer, som nu omhänderhava olika sidor av den sociala jordfrågan, bliva sammanslagna till ett helt. Men kommissionen har härvidlag icke presterat någon närmare utredning av den sålunda ifrågasatta sammanslagningens konsekvenser i olika avseenden och ej heller, hur den värdefulla erfarenhet, som besittes av exempelvis jordbruksdepartementets egnahemsbyrå och kolonisationsnämnden, skall kunna nyttiggöras för den nya organisationen. Vidare framgår ej klart i detalj, vilken befattning det föreslagna statsorganet skall hava i fråga om det praktiska handhavandet av jordfrågans olika grenar, jordmobilisering, kolonatupplåtelse, låneförmedling, byggnadsverksamhet o. s. v. Intill dess en tillfredsställande sådan utredning föreligger, är man nödsakad att framhålla, att liksom splittringen har sina äventyr, så har sammanslagningen det även. Till stor del måste ju också det hela bliva en personfråga. Därest för den ifrågasatta enhetliga organisationen kan erhållas en chef, som med synnerliga insikter beträffande jordfrågans olika sidor och intresse för dem alla förenar framstående ledarbegåvning och erforderlig praktisk handlingskraft, då blir förvisso enhetligheten till styrka. Men eljest blir det lätt likabetydande med svaghet och ensidighet. Vid sådant förhållande kan det vara att föredraga att åtminstone till en tid bibehålla de visserligen splittrade, men var inom sin krets sakkunniga och intresserade organisationer och personer, som nu i viss inbördes tävlan äro verksamma inom de mångskiftande områden, som kunna sammanfattas under rubriken den sociala jordfrågan. Måhända är under sådana förhållanden en svagare grad av centralisation, exempelvis en av representanter för nämnda olika verksamhetsområden sammansatt kommission under sakkunnig, auktoritativ ledning, att föreslå såsom övergångsform och provisorium.

En dylik kommission torde också kunna tänkas bliva ett lämpligt organ att föra den sociala jordfrågan vidare framåt, och då närmast genom ytterligare utredning i syfte att vinna fastare riktlinjer och närmare anpassning efter de rådande förhållandena och nuvarande organisationerna på detta område.

Den granskning socialstyrelsen satts i tillfälle att ägna jordkommissionens förevarande, i många stycken värdefulla och uppslagsrika arbete har också, såsom i det föregående angivits med avseende på särskilda punkter och i olika sammanhang, givit anledning till bestämda yrkanden från styrelsens sida på *förnyad utredning i ämnet.* En dylik utredning synes ej behöva undanskjuta ett omedelbart tillgodoseende genom redan förefintliga organ av de krav på ökad och underlättad tillgång till odlingsjord och egnahemslånemedel, som direkt framsprungit ur och motiveras av den nuvarande svåra situationen på arbetsmarknaden och förefintligheten i landet av en i förhållande till nuvarande näringskällor och levnadsstandard talrik överskottsbefolkning.

Författningar rörande sociala frågor.

I Svensk författningssamling ha under tiden 11 januari—10 februari 1923 publicerats följande författningar rörande sociala frågor:

N:r	Årg. 1922.	Daterad
628.	K. kung. ang. ersättning åt sjöfolk för förlust av effekter vid fartygs förolyckande	22 dec.
632.	K. kung. ang. bestridande med statsmedel av kostnaden för sjukhusvård m. m. enligt 28 § i sjömanslagen	30 »
	Årg. 1923.	
1.	K. kung. ang. fastställande av grundtal för dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. m.	13 jan.

Kortare meddelanden.

— Allmänna sociala frågor —

De åtta mest betydande industristaterna. Enligt § 393 i fredsfördraget i Versailles skall den internationella arbetsbyråns styrelse såsom bekant till hälften bestå av ledamöter, representerande regeringarna i de till arbetsorganisationen anslutna staterna, och skola av dessa regeringsmandat åtta vara reserverade för de i industriellt hänseende mest betydande staterna. Såsom framgår av den i första häftet av denna tidskrift för innevarande år (sid. 15) lämnade redogörelsen för styrelsevalet i oktober 1922, hava nämnda åtta platser för valperioden 1923—25 av nationernas förbunds råd tilldelats Belgien, England, Frankrike, Indien, Italien, Japan, Kanada och Tyskland. Till grund för detta avgörande låg, såsom i berörda sammanhang jämväl nämndes, en statistisk utredning, vilken bl. a. givit vid handen, att i fråga om åttonde platsen tvekan kunde uppstå, huruvida densamma borde tilldelas Indien eller Sverige, beroende på vilka beräkningsmetoder som tillämpades för bestämmande av ordningsföljden. De metoder, som härvid åsyftades, voro i korthet följande:

För bestämmande av de ifrågakommande staternas inbördes ordningsföljd togos nedanstående faktorer i betraktande:

A. Antalet invånare, sysselsatta inom industrien (inkl. gruvdrift och samfärdsel).
B. Industribefolkningen i förhållande till hela folkmängden.
C. Järnvägsnätets längd, absoluta tal.
D. » » i förhållande till landets ytvidd.
E. Antalet i motordrift utnyttjade hästkrafter, absoluta tal.
F. Antalet hästkrafter i förhållande till folkmängden.
G. Handelsflottans tonnage, absoluta tal.

Vid sammanställningen av dessa faktorer hava tvenne olika metoder kommit till användning: för bestämmande av ordningsföljden har räknats med dels *poängsiffror*, dels *indextal*. Poängberäkningen har tillgått sålunda, att den stat, som med hänsyn till en eller annan av ovan anförda faktorer befunnits intaga första platsen, tilldelats 1 poäng, den därnäst följande 2 poäng o. s. v. Den stat, som vid sammanräkning av alla 7 poängsiffrorna utvisar *lägsta* summan, kommer alltså i främsta rummet. — Vid indexberäkningen åter har den stat, som uppvisat högsta jämförelsetalet, erhållit siffran 100 och indextalen för de övriga fastställts i proportion härtill. Här har alltså *högsta* sammanlagda indexsumman blivit utslagsgivande. — I båda fallen har vid summeringen dubbel vikt tillagts faktorerna A, E och G, d. v. s. de absoluta talen för folkmängd, motorkraft och tonnage. Slutsiffrorna ha sålunda uträknats enligt följande formel:

$$2A+B+C+D+2E+F+2G.$$

Ordningsföljden mellan staterna blir enligt dessa beräkningsgrunder följande:

I = Indextal P = Poäng	A		B		C		D		E		F		G		2A+B+C+D+2E+F+2G		Platssiffra, räknad efter	
	Industribefolkning				Järnvägar				Motorkraft				Tonnage					
	Abs. tal		Rel. tal		Abs. tal		Rel. tal		Abs. tal		Rel. tal		Abs. tal					
	I	P	I	P	I	P	I	P	I	P	I	P	I	P	I	P	I	P
England	100·0	1	100·0	1	59·6	5	37·2	4	100·0	1	57·7	4	100·0	1	854·5	20	*1*	*1*
Tyskland	91·6	2	72·4	4	90·6	4	37·5	3	76·6	2	34·6	8	3·6	11	578·7	49	*2*	*3*
Frankrike	61·5	3	73·9	3	93·3	2	33·3	5	61·2	3	42·3	7	17·7	2	523·6	33	*3*	*2*
Kanada	9·6	11	51·0	7	100·0	1	2·0	17	21·3	6	65·7	2	5·3	9	291·1	79	*4*	*6*
Italien	42·0	5	51·0	8	34·4	8	21·7	9	23·7	5	16·5	12	13·7	4	282·4	65	*5*	*4*
Belgien	10·4	9	65·9	6	14·9	14	100·0	1	12·1	8	44·0	6	2·3	13	274·4	87	*6*	*7*
Japan	38·4	6	31·8	13	24·4	11	12·5	11	31·1	4	14·9	13	16·3	3	254·2	74	*7*	*5*
Indien	61·5	4	9·0	17	92·3	3	3·8	14	10·7	9	0·9	17	1·0	15	252·4	107	*8*	11
Schweiz	7·6	12	92·7	2	7·9	15	37·7	2	6·6	13	46·0	5	0·4	17	213·5	108	9	12
Norge	2·6	17	47·8	9	5·0	18	3·1	16	9·7	10	100·0	1	13·3	5	207·1	108	10	13
Tjeckoslovakiet	19·2	7	66·3	5	21·3	13	29·3	8	7·4	11	14·8	14	1·1	14	187·1	104	11	9
Sverige	4·6	14	36·9	12	23·6	12	10·3	12	13·0	7	60·0	3	5·9	7	177·8	95	12	*8*
Holland	6·3	13	43·1	11	5·3	17	31·0	6	7·3	12	29·2	9	9·8	6	155·4	105	13	10
Danmark	3·1	15	44·9	10	6·7	16	30·7	7	2·1	17	17·5	11	4·4	10	119·0	128	14	15
Polen	16·1	8	28·9	14	25·8	9	13·0	10	5·6	16	5·8	16	—	18	116·9	133	15	16
Argentina	2·8	16	15·5	16	56·4	6	3·7	15	6·2	14	20·0	10	0·8	16	115·2	139	16	17
Spanien	10·0	10	22·1	15	24·5	10	9·5	13	5·7	15	7·4	15	5·4	8	106·7	119	17	14
Brasilien	1·2	18	2·0	18	46·8	7	1·7	18	—	18	—	18	2·7	12	57·7	157	18	18

— Arbetsförmedling —

Kontrollen över utländska arbetare i Tyskland. Enligt den i denna tidskrift förut refererade nya tyska arbetsförmedlingslagen av den 22 juli 1922 tillkommer det riksanstalten för arbetsförmedling eller, som denna myndighet numera benämnes, riksarbetsförvaltningen bl. a. att reglera och övervaka anställning och sysselsättning av utländska arbetare inom riket.[1] Närmare bestämmelser om, hur detta övervakande skall anordnas, hava nu utfärdats genom en den 2 januari 1923 utgiven förordning. Arbetsgivare, som önskar anställa utländsk arbetskraft, skall enligt denna förordning vara skyldig att hos den lokala arbetsförmedlingsanstalten ansöka om tillstånd därtill. Ansökningen skall i första hand prövas av anstaltens förvaltningsutskott eller, om särskild fackarbetsanvisning finnes, av det för denna tillsatta fackutskottet. Härifrån översändes ansökningen tillika med utskottets yttrande till vederbörande landsanstalt, vars ordförande har att fatta beslut i ärendet. Är emellertid yttrandet icke enhälligt eller finner sig ordföranden böra intaga en från yttrandet avvikande ståndpunkt, åligger det honom att hänskjuta ärendet till landsanstaltens s. k. prövningsnämnd, som sedan har att fatta definitivt beslut. Prövningsnämnd äger likväl, därest den enhälligt så beslutar, att åt sin ordförande överlämna avgörandet även rörande dylika tvistiga fall, med eller utan särskilda inskränkningar.

Meddelat tillstånd till anställande av utländska arbetare kan gälla för en tid av högst tolv månader. Avser tillståndet säsongarbetare inom jordbruket, utgår giltighetstiden senast den 15 december ifrågavarande år.

— Arbetslöner —

Avtalsenliga arbetslöner i Tyskland i december 1922. Som fortsättning av den statistik över lönestegringen i Tyskland, som meddelades i första häftet av denna tidskrift (sid. 63), kunna återgivas följande nu föreliggande siffror för de sista månaderna av år 1922.

[1] Jfr Soc. Medd. årg. 1922, sid. 1020.

År 1922:	Veckolön i mark April	Juli	Okt.	Nov.	Dec.	Stegringstal (1913—14 = 1) April	Juli	Okt.	Nov.	Dec.
Murare och timmermän	980	1 634	5 436	8 954	15 580	26	44	145	239	415
Byggnadshantlangare	939	1 555	5 184	8 536	14 788	32	53	177	292	505
Metallarbetare (gift, m. 2 barn)										
Yrkesutbildad arbetare	853	1 407	4 881	8 457	15 423	24	39	135	233	425
Annan yrkesvan arbetare	826	1 353	4 669	8 106	14 778	26	43	148	256	467
Grovarbetare	807	1 322	4 538	7 870	14 101	34	56	193	334	598
Träindustriarbetare	883	1 431	4 982	8 457	15 036	28	46	159	269	478
Arbetare i kem.-tekn. fabrik (gift)										
Hantverkare (yrkeslärd)	942	1 506	5 217	9 490	16 836	29	46	158	288	511
Van fabriksarbetare	894	1 416	4 879	8 920	15 789	33	53	182	333	589
Grovarbetare	886	1 393	4 815	4 788	15 564	37	58	202	368	653
Typograf (över 24 år, gift)										
Handsättare	—	—	4 290	7 257	12 649	—	—	126	213	371
Hjälparbetare	—	—	—	6 170	10 752	—	—	—	255	444

Som kommentar till dessa siffror må blott hänvisas till den i förra häftet (sid. 147) publicerade internationella levnadskostnadsöversikten, vilken visar, att Tysklands levnadskostnadsindex, som vid början av november var 220·66, den 1 december stigit till 446·10 och den 1 januari 1923 till 685·06.

(Wirtschaft und Statistik.)

— Arbetsmarknad och arbetslöshet —

Statens arbetslöshetskommissions verksamhet under december 1922. Antalet arbetslösa, som åtnjöto kontant understöd, uppgick den 31 december till i runt tal 6 200, mot 3 800 föregående månad. Antalet kommuner, som utövat av arbetslöshetskommissionen kontrollerad understödsverksamhet, utgjorde 43, mot 31 under november.

Hela antalet arbetslösa den 31 december har uppskattats till 45 900, vilket i jämförelse med föregående månad innebär en ökning av arbetslösheten med c:a 2 400 personer.

Vid kommunala nödhjälpsarbeten sysselsatte städerna c:a 2 050 arbetare och landskommunerna 1 250, tillhopa alltså ungefär 3 300 arbetare mot 2 600 vid november månads slut.

Vid december månads ingång voro 395 statliga nödhjälpsföretag igång mot 465 vid början av november månad. Under december månads lopp ha 16 företag igångsatts eller återupptagits, därav 9 genom södra Sveriges statsarbeten och 7 genom Norrlands statsarbeten. Då 75 företag under denna tid avslutats eller tillfälligt nedlagts, utgjorde följaktligen antalet igång varande företag vid månadens slut 336. Antalet vid sagda nödhjälpsarbeten den 31 december sysselsatta arbetare samt kommissionens kostnader för dessa arbeten under månaden utgjorde som följer:

	Arbetare	Kronor
Vid södra Sveriges statsarbeten	10 184	2 026 030
» Norrlands statsarbeten	3 298	674 759
» statens järnvägars automobilvägar	334	75 500
Summa	**13 816**	**2 776 289**

Läggas härtill kostnaderna för understödsverksamheten m. m., vilka uppgingo till c:a 178 000 kronor, befinnas kommissionens sammanlagda utbetalningar under månaden belöpa sig till bortåt 3 miljoner kronor, mot något över 3·5 miljoner under november samt nära 59 miljoner under månaderna januari—december tillsammans.

Svensk-dansk överenskommelse om arbetslöshetshjälp. Enligt medgivande av 1922 års riksdag äger Kungl. Maj:t rätt att träffa överenskommelse med vissa främmande makter om rätt för arbetslösa från dessa nationer att i Sverige bliva delaktiga av arbetslöshetshjälp under förutsättning av motsvarande förmån för arbetslösa svenska undersåtar, som vistas uti ifrågavarande länder. Sådan överenskommelse har numera träffats med Danmark. Arbetslöshetskommittéerna äro på grund härav, enligt av statens arbetslöshetskommission den 8 januari 1923 utfärdat cirku-

lär, berättigade att låta i Sverige bosatta arbetslösa danska medborgare på samma villkor som svenska medborgare komma i åtnjutande av arbetslöshetshjälp, vartill bidrag av statsmedel utgår, evad denna hjälp utgöres av arbetslöshetsunderstöd, hyreshjälp, nödhjälpsarbete eller rätt att deltaga i med statsbidrag anordnade kurser för arbetslösa.

Arbetsmarknaden i England under december 1922. Ökning resp. minskning av arbetstillgången rapporterades under december från ungefär samma industrier som föregående månad. Förkortningar av arbetstiden företogos inom åtskilliga branscher, och särskilt lät man mångenstädes driften ligga nere några dagar i samband med julhelgen.

Arbetslösheten minskades inom fackföreningarna från 14·2 till 14·0 % och bland de enligt arbetslöshetslagen försäkrade från 12·4 till 12·2 %. Vid arbetsförmedlingsanstalterna hade antalet registrerade arbetssökande minskats från 1 437 000 till 1 408 000, medan antalet lediga platser ökades från 13 500 till 14 200.

Antalet arbetsinställelser, som påbörjats under december, var 21 och antalet från föregående månad pågående 28. Antalet av samtliga arbetsinställelser berörda arbetare uppgick till 7 400 mot 9 100 föregående månad och 13 700 i december 1921. Lönesänkningar rapporterades under månaden för 670 000 arbetare, under det att 570 000 erhållit löneförhöjning.

(The Ministry of Labour Gazette.)

Arbetsmarknaden i Tyskland under november och december 1922. Arbetsmarknadens läge undergick under årets två sista månader en genomgående försämring, som dock icke på samma sätt träffade alla näringsgrenar. Sålunda hade metallindustrien och kemisk-tekniska industrien ännu tämligen god arbetstillgång. Sämre, ehuru ingalunda ogynnsamma, voro förhållandena inom textilindustrien. Avgjort dåliga voro konjunkturerna inom livsmedels- och byggnadsbranscherna åvensom, ehuru icke i fullt samma mån, inom läderindustrien och de grafiska yrkena.

Arbetslösheten inom fackföreningarna undergick en fortsatt ökning från 2 % i november till 2·8 i december. Även sjukkassestatistiken antydde en pågående försämring av arbetstillgången, i det antalet försäkringspliktiga minskades med 1·9 % under november och 1·6 % under december. Vid arbetsförmedlingsanstalterna uppgick antalet arbetssökande per 100 lediga platser till 165 under november och 195 under december. Antalet av offentliga medel understödda arbetslösa ökades från 24 700 den 1 november till 42 900 den 1 december och 82 400 vid årsskiftet.

(Reichsarbeitsblatt.)

Ersättning vid arbetslöshet på grund av rustningsminskningarna i Japan. Bland arbetarna vid de japanska arsenalerna och flottstationerna har uppstått stor oro genom meddelandet om talrika avskedanden såsom följd av de rustningsminskningar, som skulle komma att vidtagas till fullföljande av besluten vid avrustningskonferensen i Washington. Åtgärder hava emellertid vidtagits från regeringens sida för att bispringa de avskedade arbetarna. Angående den kejserliga förordning, som utfärdats i denna sak, lämnar »Industrial and Labour Information» följande upplysningar:

Ersättning skall utgå i proportion till tjänstetidens längd enligt graderad skala. Minsta ersättning, för anställning understigande ett år, motsvarar 75 dagars avlöning; högsta beloppet, för över 40 års tjänstetid, är satt till 870 dagavlöningar.

Förutom dessa avskedsgratifikationer kommer bidrag att utgå från ömsesidiga hjälpföreningar, och vidare kommer resersättning att utbetalas till arbetare, som önska återvända till hemorten.

För att förhindra, att ersättningsbeloppet slösas bort, kommer emellertid endast en del av detsamma (4 månaders avlöning) att utbetalas kontant och resten i statsobligationer, vilkas värde bestämmes enligt dagskurs.

Det totala antalet arbetare, som beröras av ovannämnda bestämmelser, beräknas uppgå till 17 500, av vilka 5 000 vid arméns och 12 500 vid flottans arsenaler.

Internationella föreningen för arbetslöshetens bekämpande. Styrelsen för den internationella föreningen för arbetslöshetens bekämpande, som nyligen återupptagit sin verksamhet, har meddelat föreningens nationella avdelningar och dess korrespondenter i Europa och Förenta staterna, att den har för avsikt att deltaga i den av internationella föreningen för lagstadgat

arbetarskydd planerade internationella socialpolitiska kongress, som kommer att hållas under loppet av innevarande år. Det föreslås, att arbetslöshetsproblemet upptages på dagordningen för denna kongress.

Samtidigt har styrelsen riktat en uppmaning till avdelningarna att i resp. länder kraftigt agitera för ratifikation av de konventionsförslag rörande arbetslösheten och rörande arbetsförmedling för sjömän, som antogos vid de internationella arbetskonferenserna i Washington (1919) och Genua (1920). Även har uppmärksamheten riktats på de olika rekommendationer angående arbetslösheten, som beslutats av arbetskonferenserna.

Slutligen har styrelsen anhållit, att de nationella avdelningarna lämna sin medverkan till internationella arbetsbyråns undersökning av arbetslöshetsfrågan och av emigrationen.

— Olycksfallsförsäkring —

Riksförsäkringsanstaltens årsberättelse för 1921. Ur riksförsäkringsanstaltens nyligen utkomna årsberättelse för 1921 inhämtas bl. a. följande. (Uppgifter för år 1920 äro inom parentes angivna omedelbart efter här nedan anförda siffror för år 1921.)

Omfattningen av 1916 års olycksfallsförsäkringslag framgår av nedanstående uppgifter om antalet arbetsgivare och antalet årsarbetare under år 1919, det senaste år, för vilket definitiva uppgifter föreligga.

	Antal arbetsgivare 1919			Antal årsarbetare 1919		
	Riksförsäkringsanst.	Ömsesidiga bolag	Summa	Riksförsäkringsanst.	Ömsesidiga bolag	Summa
Obligatorisk försäkring . .	259 529	30 494	290 023	924 798	442 038	1 366 836
Större arbetsgivare (minst 5 årsarbetare)	33 465	13 165	46 630	603 832	404 715	1 008 547
1. Staten	1	—	1	114 378	—	114 378
2. Arbetsgivare med total självrisk	43	—	43	42 341	—	42 341
3. Arbetsgivare med partiell självrisk	2 957	540	3 497	109 006	126 973	235 979
4. Övriga	30 464	12 625	43 089	338 107	277 742	615 849
Mindre arbetsgivare	226 064	17 329	243 393	320 966	37 323	358 289
Frivillig försäkring:[1]						
för den s. k. karenstiden .	12 722	8 951	21 673	356 230	280 892	637 122
för olycksfall utom arbetet av arbetare, som icke omfattas av den obligatoriska försäkringen	725	1 331	2 056	25 518	35 410	60 928
	63	195	258	243	2 725	2 968

Antalet under år 1921 till riksförsäkringsanstalten inkomna olycksfallsanmälningar utgjorde 44 933 (50 934), varav 21 428 (25 593) försäkrade i anstalten — häri inräknade 4 570 (4 255) statsarbetare — och 23 505 (25 341) i ömsesidigt bolag. Livräntor hava under året av anstalten beviljats 1 293 (1 431) invalider och 345 (398) efterlevande till genom olycksfall omkomna personer.

Anstaltens inkomster uppgingo till 9 099 942 (11 112 408) kr., varav 7 912 480 (10 482 764) i nettopremier. Under året utbetalda ersättningar uppgingo till 2 799 345 (2 593 612) kr., varav 1 110 084 (1 199 548) i sjukpenning, 421 408 (496 608) i läkarvård etc., 1 233 792 (857 329) i livräntor och 34 061 (40 127) i begravningshjälp. Fonderna utgjorde vid årets slut 28 448 599 (22 164 769) kr. I anstaltens försäkringsräkenskaper ingå icke premier eller ersättningar till arbetare anställda i statens tjänst eller hos arbetsgivare med självrisk, i den mån ersättningarna åvila arbetsgivarna.

Riksförsäkringsanstaltens verksamhet enligt 1901 års olycksfallsersättningslag har huvudsakligen bestått i utbetalning av livräntor. Deras antal var vid 1921 års slut 6 127 (6 288) I ersättningar hava under året utbetalats 464 163 (477 035) kr.

[1] Uppgifterna om den frivilliga försäkringen avse endast större arbetsgivare. För de mindre föreligga icke fullständiga uppgifter.

Antalet vid 1921 års slut enligt 1918 års förordning olycksfallsförsäkrade fiskare utgjorde 2 513 (2 706).

Antalet inkomna framställningar om ersättning jämlikt 1909 års förordning om ersättning för kroppsskada under militärtjänstgöring uppgick till 402 (468). Ett sammanlagt ersättningsbelopp av 497 331 (518 703) kr. har under året utbetalats.

Livförsäkring i samband med egnahemslån har under 1921 meddelats i 54 (12) fall. — 34 (43) livräntor till barn utom äktenskap hava under året inköpts.

Den danska olycksfallsförsäkringens 25-årsjubileum. Den danska lagstiftningen om försäkring mot olycksfall i arbete har i början av innevarande år kunnat fira sitt 25-årsjubileum. Det var nämligen den 7 januari 1898, som den första danska olycksfallsförsäkringslagen erhöll konungens underskrift. Socialraadets sekretariat har i anledning av denna bemärkelsedag i sina Meddelelser framlagt en sammanställning av några statistiska data, ägnade att belysa utvecklingen av denna försäkringsgren från och med år 1899, då den nya lagen trädde i kraft, och intill utgången av år 1922. Siffrorna äro som följer:

År	Anmälda olycksfall	Avgjorda ersättningsärenden	Utgiven ersättning Kr.	År	Anmälda olycksfall	Avgjorda ersättningsärenden	Utgiven ersättning Kr.
1899	1 906	371	262 084	1911	5 985	2 228	1 417 706
1900	2 284	713	575 257	1912	6 193	2 420	1 370 096
1901	2 296	884	685 112	1913	6 631	2 344	1 314 880
1902	2 167	906	587 798	1914	6 570	2 253	1 259 015
1903	2 477	877	606 905	1915	6 681	2 325	1 394 124
1904	2 311	844	628 993	1916	7 064	2 105	1 352 925
1905	2 324	941	626 923	1917	9 934	2 269	2 031 806
1906	3 053	1 136	742 250	1918	10 654	2 648	2 876 646
1907	3 194	1 186	856 291	1919	11 722	2 886	2 932 536
1908	3 192	1 289	873 549	1920	11 154	3 115	3 719 451
1909	4 211	1 173	863 006	1921	10 496	3 643	5 360 427
1910	5 650	1 821	1 334 788	1922[1]	11 481	3 707	6 155 000

Inalles hava under dessa år inkommit 139 630 anmälningar om olycksfall och avgjorts 44 084 ärenden angående ersättningar, vilka intill 1922 års utgång föranlett utbetalande av tillsammans 40 miljoner kronor i invaliditets- och dödsfallsersättningar.

— Strejker, lockouter, medling och skiljedom —

Arbetsinställelser i England år 1922. Den officiella engelska statistiken för de två senaste åren redovisar följande antal arbetsinställelser:

	Arbetsinställelser		Berörda arbetare		Förlorade arbetsdagar	
	1921	1922	1921	1922	1921	1922
Byggnadsverksamhet	135	62	26 000	8 000	538 000	170 000
Kolgruvor	147	151	1 251 000	118 000	72 693 000	1 320 000
Annan gruvdrift	23	14	5 000	8 000	268 000	141 000
Mekaniska verkstäder	52	25	40 000	262 000	297 000	13 676 000
Skeppsvarv	35	26	37 000	94 000	3 834 000	3 475 000
Annan metallindustri	64	57	12 000	13 000	289 000	325 000
Textilindustri	28	21	380 000	5 000	6 939 000	68 000
Beklädnadsindustri	29	23	5 000	3 000	81 000	46 000
Samfärdsel	42	53	26 000	8 000	291 000	80 000
Jordbruk och fiske	17	6	6 000	2 000	145 000	55 000
Pappers- o. grafisk industri	8	14	3 000	16 000	4 000	276 000
Träindustri	38	27	6 000	2 000	141 000	40 000
Jord-, sten- o. kemisk industri	25	12	5 000	1 000	75 000	33 000
Livsmedelsindustri	16	19	2 000	6 000	17 000	67 000
Handel	21	4	5 000	1 000	26 000	2 000
Andra näringar	43	20	12 000	2 000	179 000	26 000
Allmänna arbeten	40	31	8 000	6 000	55 000	118 000
Summa	**763**	**565**	**1 829 000**	**555 000**	**85 872 000**	**19 918 000**
Därav indirekt berörda	—	—	46 000	41 000	—	—

[1] Beräknade tal.

Uppgifterna för 1922 äro att anse som preliminära, siffrorna för 1921 däremot definitivt korrigerade. Avvikelserna från den i Soc. Medd. för 1922 (sid. 258) återgivna preliminära statistiken bero bl. a. på att man för jämförbarhetens skull dragit ifrån de arbetsinställelser, som inträffat inom irländska fristatens nuvarande område. I övrigt är beträffande förevarande statistik att märka, att konfliktsiffrorna avse antalet under resp. år *påbörjade* arbetsinställelser, medan arbetarsiffrorna och uppgifterna om förlorade arbetsdagar hänföra sig till samtliga under året *pågående* konflikter. Tages hänsyn endast till de av påbörjade arbetsinställelser berörda arbetarna, uppgingo dessa under 1922 till 511 000 direkt och 40 000 indirekt berörda, mot resp. 1 770 000 och 31 000 år 1921.

I enlighet med inom den engelska statistiken vedertagen praxis äro arbetsinställelser, som pågått kortare tid än en dag eller omfattat mindre än 10 arbetare, icke medtagna utom i det fall, att antalet förlorade arbetsdagar vid en dylik arbetsinställelse uppgått till över 100.

(The Ministry of Labour Gazette.)

Den norska skiljedomstolens utslag om oktoberregleringen. Såsom omförmäldes i första häftet av denna tidskrift (sid. 68), hade den norska arbetsrätten i utslag den 2 december 1922 biträtt ett av arbetsgivarföreningen framställt yrkande om att de av skiljedomstolen under förra våren fastställda lönesatserna skulle få revideras i förhållande till nedgången i levnadskostnaderna (den s. k. oktoberregleringen), men däremot förklarat arbetsgivarna ha förfarit oriktigt, då de genomfört denna *lönereglering*, utan att *först* hava *framlagt* saken *för skiljedom*. Den på grund av detta utslag tillsatta nya skiljedomstolen, vilken på grund av arbetarnas fortsatta vägran att medverka vid tillsättningen kom att bestå av endast de tre opartiska ledamöterna, har den 4 januari 1923 avkunnat sin dom, vilken såsom kunnat förutses gick ut på bifall till den begärda lönenedsättningen med 4·7 %. Nedsättningarna skola, i enlighet med vad arbetsrätten i sitt utslag uttalade, lända till efterrättelse från den 8 november 1922.

Det kan i detta sammanhang nämnas, att norska arbetsgivarföreningen i skrivelse till landsorganisationen den 28 december 1922 uppsagt samtliga avtal och enligt *skiljedom* gällande *tariffer*, som utlöpa den 31 *mars* 1923. Uppsägningarna *beröra järnindustrien*, *byggnadsfacken*, *gruvor*, boktryckerier, bokbinderier, möbelindustrien, skofabriker, skrädderier och rederirörelsen, inalles 40 à 50 000 arbetare.

— Ut- och invandring —

Invandringen till Förenta staterna under senare halvåret 1922. Enligt Förenta staternas officiella invandringsstatistik hade från de länder, som beröras av 1921 års invandringslag, under tiden 1 juli—31 december 1922 inkommit 215 658 invandrare, vilket motsvarar 60 % av det från dessa länder under hela budgetsåret 1922—1923 medgivna sammanlagda antalet invandrare, 357 803. Läggas härtill ytterligare de invandrare, vilkas mottagande vid nyåret ännu var beroende på myndigheternas prövning, återstod ett överskott av 139 770 personer, vilket alltså är den högsta siffra, vartill invandringen under innevarande halvår skulle kunna uppgå. Detta överskott fördelar sig emellertid mycket ojämnt på olika nationaliteter, såsom följande tablå utvisar:

A. Antal invandrare under senare halvåret 1922. B. Överskott till nästa halvår.

	A	B		A	B		A	B
Albanien	272	11	Luxemburg	92	—	Tjeckoslovakiet	13 990	160
Belgien	1 549	—	Memel	34	113	Tyskland	18 730	48 639
Bulgarien	276	22	Nederländerna	1 590	2 014	Ungern	5 485	30
Danmark	2 218	3 389	Norge	4 176	7 996	Österrike	4 735	2 652
Danzig	107	193	Polen	18 218	2 654	Övriga Europa	85	—
Estland	123	1 184	Östgalizien	2 316	3 301	Armenien (ryska)	229	—
Finland	2 832	1 059	Pinsk	2 088	2 039	Palestina	57	—
Fiume	45	26	Portugal	2 464	—	Syrien	916	—
Frankrike	3 186	2 530	Rumänien	6 971	286	Turkiet	2 387	—
Grekland	3 294	—	Bessarabien	421	2 342	Övriga Asien	81	—
Island	51	24	Ryssland	13 774	7 533	Afrika	122	—
Italien	41 928	—	Schweiz	2 750	988	Australien	279	—
Jugoslavien	5 973	407	Spanien	912	—	Nya Zeeland och Söderhavsöarna	69	3
Lettland	887	552	Storbritannien	39 884	37 259	Atlantens öar	63	57
Lithauen	2 273	—	*Sverige*	7 726	12 307			

Lagen har som synes ganska effektivt fyllt sin bestämmelse så till vida, att den för återstående delen av budgetsåret stoppat så gott som all invandring från Sydeuropa och de utomeuropeiska länderna, men lämnar de nord- och mellaneuropeiska folken i stort sett oberörda. Särskilt för Storbritannien, Tyskland och de skandinaviska länderna återstå mycket stora kvoter. En anmärkning, som särskilt under sista tiden framförts mot restriktionernas tillämpning, är att ingen hänsyn tages till återutvandringen, vilken bl. a. i fråga om italienarna som bekant spelar en mycket stor roll. Det uppgives, att med den begränsning, som immigrationen nu är underkastad, antalet italienare, som tillåtas landstiga i Amerika, icke ens motsvarar det antal, som under åre åter lämnat landet och att lagen alltså verkar en direkt avfolkning av de italienska kolonierna i Förenta staterna. Då frågan om lagstiftningens förlängda giltighet under innevarande år kommer före i kongressen, torde också förslag framkomma om en revision av restriktionerna i så måtto, att de olika ländernas invandringskvoter under årets lopp må få ökas med en siffra, motsvarande det antal personer från respektive länder, som under året lämnat Förenta staterna.

— Ålderdoms- och invaliditetsförsäkring —

De franska krigspensionerna. Bland de nya utgiftstitlar, som efter kriget tillkommit i den franska statsbudgeten, är anslaget till krigspensioner en av de tyngst vägande och en som man hur det än agiteras för utgiftsbegränsningar, av naturliga skäl varken vill eller kan beskära på samma sätt som andra utgiftsposter. Det gäller här för närvarande en klientel av 1·8 miljon invalider och bortåt 1·4 miljon pensionsberättigade anhöriga till fallna soldater. För fullgörande av de förpliktelser, som staten genom krigspensionslagen den 31 mars 1919 iklätt sig gentemot dessa, kräves för de närmaste åren en årlig utgift av 3·5 miljarder francs.

Att någon rubbning i 1919 års pensionsbestämmelser ej får ifrågasättas, därom råder icke mer än en mening. Däremot har man med hänsyn till det kritiska läge, vari statsfinanserna för närvarande befinna sig, till dryftande upptagit frågan, huruvida icke en lättnad i budgetens nuvarande belastning skulle kunna vinnas genom att pensionernas utanordnande för vissa fall uppskötes ett antal år, mot rätt för vidkommande pensionstagare att i stället komma i åtnjutande av motsvarande förhöjning på den vid mera framskriden ålder utfallande livräntan. Närmast har man härvid tänkt på de många pensionsberättigade änkorna, av vilka de flesta ännu befinna sig i sina bästa år och kunna förutsättas hava möjlighet att försörja sig genom eget arbete, men som på ålderdomen torde få svårare att reda sig på de trots allt ganska knappa pensioner, som lagen tiliförsäkrar dem. Det har beräknats, att en 25-årig änka, som för livstiden är tillerkänd ett årligt belopp av 800 francs, genom att avstå från pensionens utbekommande intill fyllda 55 år skulle kunna för sin därefter återstående livstid förvärva en livränta på ej mindre än 6 760 francs, en anordning, som för hennes bärgning säkerligen i flertalet fall skulle medföra en avgjord fördel. Ur statens synpunkt skulle en dylik omläggning enligt vanliga försäkringsmatematiska kalkyler — utgående från en räntefot av 5 % — varken medföra vinst eller förlust. Tager man emellertid i betraktande, att franska staten för utbetalande av dess pensioner för närvarande uteslutande måste anlita lånevägen och att sådana lån numera draga en ränta, som föga understiger 7 %, vill det synas, som om åtminstone för de närmaste åren en ren besparing på detta sätt skulle kunna uppnås.

Såsom en icke obetydlig samhällsekonomisk och moralisk vinst, som skulle kunna ernås genom realiserande av förevarande projekt, har också framhållits, att detsamma inom vida befolkningslager komme att verka som en synnerligen åskådlig propaganda för sparandets princip. De hundratusentals pensionstagare, som genom denna anordning skulle kunna på ålderdomen sitta med mångdubblade inkomster, komme att för blivande generationer framstå som levande exempel på den ekonomiska förtänksamhetens välsignelse!

(Journal de la société de statistique de Paris.)

Rapporter från yrkesinspektörerna angående svårare olycksfall i arbete.

4. L. tjänstgjorde såsom »snarare» vid en timmervälta om c:a 9 meters höjd. Arbetet bestod i att ur nämnda välta iordningställa timmerforor om 10 à 15 stockar, vilka hopbindas med en snarkätting. Denna fastkrokas sedan i en dragkätting, som släpar fram foran till sågen.

L. var sysselsatt med snarning av en fora samt stod därvid framåtlutad och med ryggen vänd mot vältan, då ett ras kom. L., som säkerligen hört knäppen, vilken alltid höres, innan ras inträffar, skyndade några steg rakt ut från vältan, då han torde ha fastnat med ena foten mellan ett par stockar. Av de nedrasande stockarna kastades L. framstupa med huvudet mot plankbädden, där han träffades i bakhuvudet av en stock, varigenom huvudskålen delvis krossades.

Vid intillvarande vältor arbetande personer skyndade omedelbart till och drogo fram honom, då blod strömmade rätt ymnigt från ett sår i huvudet samt ur mun, näsa och öron. Tillkallad läkare kunde endast konstatera, att livet flytt.

Liknande ras förekomma ganska ofta. Timmerstockarna, som äro obarkade, frysa ihop i vältan, och gäller detta i synnerhet de övre lagren.

Att förebygga liknande olycksfall, utan att arbetet blir avsevärt fördröjt, ställer sig mycket svårt. Som en första åtgärd har föreskrivits, att förmannen skall vid upprepade besök förvissa sig om att fara ej föreligger samt för arbetarna framhålla nödvändigheten av vaksamhet.

5. Vid ett sandschakt, bestående av något lerblandad fin sjösand, var N. i ett arbetslag sysselsatt med ilastning av sand i en grusskopa. Sandtagets vägg var nästan lodrät samt c:a 3 meter hög. N. befann sig mellan skopan och schaktets vägg, då ras inträffade. Av den nedstörtande massan klämdes N. mot grusskopan, varvid han erhöll så svåra skador å lunga och bröstkorg, att han senare på dagen avled.

Orsaken till raset synes vara den, att schaktväggen varit alltför brant, och att ej den övre tjälade markytan samt snön undanschaktats.

6. A. skulle pålägga en rem för drivande av en hackelsemaskin. Därvid pålade han först remmen på hackelsemaskinens remskiva och försökte sedan pålägga den på den i gång varande transmissionsaxelns remskiva. Under nämnda försök fastnade han med ena armen mellan remmen och remskivan och blev indragen till axeln, varvid han erhöll så svåra skador, att döden följde.

Till olycksfallet torde ha bidragit, att en lagerbock fanns invid remskivan och minskade utrymmet där.

7. K. var tillsammans med en arbetskamrat sysselsatt med att i ett grustag lasta grus i en vagn, då ett ras inträffade. Gruset upphämtades från grustagets botten och intill den omkring 4 meter höga grusväggen, vilken var lodrät med något överhängande kant.

Troligen stod K. nedlutad, då raset inträffade, varvid en sten träffat honom i huvudet och han blev övertäckt med ett $^1/_2$ meter tjockt gruslager. Han framgrävdes fortast möjligt, men var redan död.

Vid efter olycksfallet gjort besök på platsen föreskrev yrkesinspektören, att grustagets väggar skulle avschaktas med slänt till förhindrande av ras.

8. Vid transport av ett parti dynamit och tändhattar i en gruva inträffade en explosion, varvid två gruvarbetare dödades och åtskillig förödelse anställdes i gruvan. Möjligen har skjutaren börjat påsätta tändhattar på tändrör och därvid råkat bringa en ask tändhattar i explosion invid dynamiten. Denna olyckshändelse, liksom den på landsvägen i närheten av Grängesberg och flera andra, torde vara förorsakad av att tändhattar transporteras tillsammans med och förvaras på samma ställe som dynamiten.

För att i möjligaste mån minska faran för olycksfall har bergmästaren lämnat detaljerade anvisningar för sprängämnens förvaring och hantering.

9. B. var sysselsatt med byggnadsarbete å en loge. Intill densamma gingo ledningar för den elektriska belysningen m. m. å 380 volt. B. blev flera gånger varnad att ej komma i beröring med ledningarna, men sade, att han hållit i sådana trådar förr, och att det ej vore farligt. Därefter tog han tag i ledningarna med bägge händerna och föll ögonblickligen ned. Han företedde brännskador å halsen, under hakan och på händerna. Läkare anlände inom en halv timme, men kunde endast konstatera dödsfallet.

10. Genom olyckshändelse vid laddning av ett skott för bergsprängning omkom en bergsprängarförman.

Ett nedanför en vertikal klippvägg liggande klipparti skulle sprängas sönder. Klippartiet vilade på ett »slag» i berget, gående i 45° lutning från klippväggen. Partiets längd vid klippväggen var c:a 4·5 m., dess djup c:a 1·1 m. och största bredd från klippväggen räknat c:a 1·7 m.

Ett spränghål hade borrats mitt i partiet och i lodrät riktning. Hålet uppgives ha varit c:a 2·5 m. djupt. Efter borrningen hade hålet »bränts» tre gånger.

Urbränningen hade utförts på det sättet, att sedan en patron nedförts och avbränts medelst stubintråd, hade vatten hällts i hålet för dess avkylande; sista gången två vanliga skopor.

För undersökning om »grytan» kallnat ordentligt, nedsänktes laddkäppen i hålet. Sedan den stått i tio minuter, togs den upp och undersöktes, om den var varm. Sådan undersökning gjordes genom att känna med handen. Första och andra urbränningen gjordes med en patron, den trejde med två patroner.

När käppen efter tredje urbränningen icke visade någon värme i hålet, hade laddningen av hålet påbörjats. Vid laddningen användes en laddkäpp, i vars ena ände inslagits en spik i käppens längdriktning, så att spiken, en vanlig trådspik, stuckit ut till c:a 30 mm:s längd. Laddningen tillgick så, att patronen uppträddes på spiken, varefter patronen medelst käppen nedsänktes i hålet. Genom tryckning på densamma fick man patronen att släppa spiken, på samma gång den tillpressades, så att den fyllde hålet.

Tio eller elva patroner hade nedförts, då de oväntat exploderade. Den omkomne, som utförde laddningen, och som var laddarbas och arbetsplatsens dugligaste sprängare, stod ovanpå klippartiet, lutad över hålet.

Då skottet gick, slungades laddstaken mot hans huvud; själv ramlade han baklänges från klippan nedför densamma och fick översta delen av blocket, som genom skottet kluvits, över sig. Han ljöt en ögonblicklig död.

Det använda sprängämnet var »Nobelit» av Bofors tillverkning. Det var sedan ett halvt år nytt på arbetsplatsen. Såsom instruktion för dess användning hade arbetsledningen endast haft att lämna tillverkarens anvisning, att det skulle användas precis på samma sätt som vanlig dynamit.

Sannolikaste förklaringen till skottets för tidiga explosion synes vara, att den översta patronen bringats till antändning med den spikbeslagna laddkäppen. Yrkesinspektören har nu föreslagit arbetsledningen att införa sådant laddningsförfarande, att laddkäpp icke behöver vara försedd med spik.

11. E. var i en kolgruva sysselsatt med att utdraga den till kolhuggningsmaskinen ledande elektriska kabeln och befann sig mitt för en utfraktsort. Han hade tydligen suttit i nedhukad ställning, sysselsatt med utredning av kabeln, då ett sandstensblock i taket lossnade och stjälpte ned över honom, varvid han ögonblickligen förlorade medvetandet. Så fort sig göra lät fördes den förolyckade till närmaste lasarett, där han dock dagen efter avled.

Orsaken till olyckan är sannolikt att söka däri, att vid ett sprängskott i taket, som avlossats ungefär 8 timmar före olyckshändelsen, en del »lossnor» uppstått, vilka sträckte sig in över orten, utan att desamma vid företagen undersökning av nattfogden kunnat upptäckas. Denne hade nämligen, innan det nya arbetsskiftet började, noggrant undersökt taket utefter hela brottet, varjämte det lag, som var avdelat för uppsättning av stämpningar, också undersökt taket, men icke funnit någonting tyda på att fara förelåg.

Ingen av de hörda arbetarna hade heller märkt, att taket varit på något sätt osäkert, varför de förut uppsatta stämpningarna ansetts fullt betryggande. Ingen hade ju kunnat förutse, att skottet skulle kunna verka i den riktning, det nu verkligen gjort, och beror sannolikt denna verkan på i sandstenen redan förut förefintliga släppor, som undandragit sig observation.

12. En transformatorkärna, vägande 10·5 ton, skulle upphissas medelst lyftblock, varvid den skulle lyftas i fyra stycken $^3/_4$ tums kättingar. För att nå dragkättingen i blocket stodo tre arbetare på en ställning, vilken placerats emellan transformatorn och en vägg. Plötsligt brast den ena lyftkättingen i en svetsfog, och genom det ryck, som härvid uppstod, sprungo även de övriga tre kättingarna av, och transformatorkärnan, som lyftats c:a 2·5 meter från golvet, föll ned. I fallet fick transformatorn en lutande ställning, vilket förorsakade, att de emellan transformatorn och väggen stående arbetarna blevo klämda och den planka, på vilken de stodo, sönderslogs. En av de klämda arbetarna erhöll så svåra skador, att han en kort stund efter olycksfallet avled. Även de båda andra arbetarna skadades, dock icke livsfarligt.

I avsikt att förvissa sig om att kättingarna skulle hålla, hade arbetarna på aftonen dagen före olycksfallet upphissat transformatorn några centimeter från golvet och låtit den hänga i kättingarna över natten. På morgonen sänktes transformatorn ned, varefter blocket och kättingarna undersöktes. Då inga bristfälligheter härvid upptäcktes, företogs lyftningen med ovannämnda olyckliga resultat.

13. En stationskarl, som förrättade växlingstjänst, skulle tillkoppla en å ett rangerspår stående vagn till ett växeltåg, som med sakta fart fördes mot vagnen. Därvid gav han icke akt på avståndet mellan växeltåget och vagnen, utan gick för sent in mellan vagnarna, så att han fattades av ena vagnens buffert och klämdes över livet, samt erhöll sådana skador, att han två dagar senare avled å lasarett, dit han blivit förd omedelbart efter olycksfallet.

14. Efter att ha slipat en lie skulle A. gå ut från det rum, där slipstenen var uppställd. Härvid hade han att passera under en oskyddad rem från en elektrisk motor, som drog slipstenen. Utan tanke på den i gång varande remmen gick han och synade liens egg, varvid han bar lieskaftet rätt upp. Handtaget på lieskaftets ända, som var försett med en krok, hakade fast i remmen, som drog lien med upp till remskivan. Liebladet kom då under A:s vänstra arm och avskar pulsådern strax uppe vid armhålan. Mannen behandlades omedelbart av sjuksköterska, och 25 minuter efter olycksfallet erhöll han lasarettsvård, men avled dock inom tre timmar.

15. Extra linjearbetaren L. företog efter slutat arbete å järnvägslinjen mellan två stationer hemfärden på en s. k. velocipeddressin.

Ett extra lokomotiv, som framgick i samma riktning som L., och om vars gång L. erhållit order och samtidigt uppmanats att iakttaga försiktighet, upphann dressinen i en skarp kurva å linjen, där utsikten var stängd, och kunde trots lokomotivförarens och eldarens gemensamt vidtagna åtgärder icke bringas till stopp, utan påkörde dressinen. L. erhöll så svåra skador, att han avled under forsling till närmaste lasarett.

Enär lokomotivet framfördes med normal hastighet, och L. ägde kännedom om detsamma, torde orsaken till olycksfallet uteslutande vara L:s egen underlåtenhet att iakttaga nödig försiktighet.

16. I en pappersmassefabrik transporteras de färdiga massabalarna medelst linbana från pappsalen till massamagasinet. Där mottagas massabalarna, som vardera väga c:a 200 kg. och äro lastade två på varje linbanekorg, av en hisskötare, som öppnar låset till korgens bottenplan och stjälper detta, så att balarna falla ned på ett lutande plan, på vilket de glida ned till en sänkstol. Därefter lossar hisskötaren sänkstolens broms, till dess att sänkstolen med de två massabalarna sänkts ned till de nedanför varande massamottagarna, vilka forsla ut balarna i magasinet. Sedan balarna lastats av, lossar hisskötaren åter på sänkstolens broms, så att sänkstolen av sin motvikt föres upp i sitt översta läge.

En dag föll en massabal ur sänkstolen från en höjd av c:a 5 meter och träffade en av massamottagarna, som stod inunder. Mannen erhöll därvid så svåra skador, att han kort därpå avled.

Anledningen till olycksfallet torde antingen vara, att sänkstolen, då massabalarna kommo ned på densamma, icke stod i sitt översta läge eller också att balarna vid pålastningen gåvo sänkstolen en så kraftig stöt, att den sänkte sig tillräckligt för att släppa igenom balen, d. v. s. minst 50 cm., vilket är balarnas tjocklek.

I anledning av olycksfallet har yrkesinspektören bl. a. föreskrivit, att en hisstrumma av c:a 1 meters höjd skall anordnas under hissöppningen, samt att anslag skola uppsättas med anvisning, att mottagare böra hålla sig på minst 2 meters avstånd från sänkstolens trumma, då balarna lastas på. Dessutom skall sänkstol underkastas periodisk undersökning.

17. I ett järnverk skadades en arbetare Å. vid valsning av rör så svårt, att döden omedelbart följde.

Ifrågavarande rörvalsning sker över dorn, som insättes mot valsspåret och med sin bakre ända stödes mot ett stadigt anslag i valsbädden. För att hindra dornen att kröka sig är anordnat ett system av tryckrullar, lagrade i en ram, som sidledes föres mitt över dornen vid valsningen. Vid olyckstillfället hade fel uppstått med någon av de spårformiga pallarna, å vilka dornen under valsningen vilar. För att avhjälpa felet hade tryckrullarna förts åt sidan, och Å. hade, utan att giva tillsägelse om verkets stannande, från sidan av rörbädden böjt sig ned över valsbanan med huvudet under valsverkets ram.

Valsaren, som ej blivit varskodd, satte tubämnet genom valsspåret med den påföljd, att den fritt liggande dornen krökte sig uppåt och fastklämde Å:s huvud mot verkets sidoram. Valsningen stannades omedelbart och Å. framdrogs, redan livlös.

18. B. var sysselsatt med att fylla en kokare i en sulfitfabriks kokeri. Fyllningen var utförd, och B. skulle lägga på kokarlocket. Härvid förlorade han jämvikten och föll ned på kokhusets golv, c:a 8 meter inunder, varvid huvudskålen spräcktes. B. fördes till närmaste lasarett, där han avled efter tre timmar.

Vid undersökning, som gjorts i anledning av olycksfallet, har framkommit, att B. icke använt sig av de grindar, vilka föreskrivits skola användas som skydd vid vistelse på kokaren.

19. I en kolgruva inträffade följande olycksfall, vilket på grund av en egendomlig omständighet fick ett relativt lyckligt förlopp.

Gruvarbetaren N. hade avslutat sitt egentliga arbete, rälsläggning, och börjat med utlastning av kol. Han hade krupit in till brottet och skulle sannolikt sträcka sig fram efter sin skyffel, då ett större stenblock, vägande c:a 350 kg., lossnade och föll ned över honom. Blocket klämde ned hans huvud mot bottenhallen, men uppehölls lyckligtvis av den kvarliggande kolbögen och en liggande stämp. Dessutom hade blocket en urholkning, vari huvudet passade in. Hans kamrat, som befann sig alldeles intill, försökte först lyfta stenen men misslyckades, varefter han försiktigt drog fram N., och detta lät sig utan svårighet göras. N. var avsvimmad, men visade, med undantag av rodnad under huden på nacke och i ansiktet, inga yttre skador. Så småningom kvicknade han dock vid och infördes till närmaste lasarett. Under vägen in märktes en tilltagande lamhet i vänstra sidan, vilken läkaren ansåg bero på en av det starka trycket uppkommen blödning i hjärnan. Denna lamhet har dock ganska hastigt avtagit, och hopp finnes, att den kommer alldeles att försvinna.

Orsaken till olyckan är att söka i den omständigheten, att tvenne under mycket spetsig vinkel varandra skärande släppor gått emellan två rader stämpningar och följaktligen det lösa stycket, som av sin egen vikt brutits av, då de stödjande kolen undanskaffades, kommit att sakna stöd av stämpningar. Taket är överdraget med en tunn hinna av lera blandad med kolpartiklar, vilket gör, att den ena revan icke kommit att observeras. N. är känd som en synnerligen försiktig gruvarbetare, och olyckan torde icke ha kunnat förutses, varför varken den skadade eller arbetsledningen har någon skuld i det skedda.

20. F. och en annan arbetare voro sysselsatta med att medelst kran upphissa ett stenblock till en under byggnad varande stenarm i en älv. Då stenen upphissats och svängts in över den plats, där den skulle placeras, lossade F. spärrhaken för att kunna sänka ned stenblocket. Samtidigt

halkade han till och släppte sitt tag i veven. Den andre arbetaren orkade ej hålla blocket, utan detta föll, varvid vevarna kommo i hastig rotation. Den ena veven träffade F. i hjässan, där ett krossår uppstod. F. avled samma dag.

21. J. tjänstgjorde som bromsare på ett lastat decauvilletåg. På grund av att en vagn urspårade, tvärstoppade tåget, varvid en större sten, som transporterades på bromsvagnen, kom i rörelse och klämde J. mot hörnet av föregående vagn. J. fördes till närmaste lasarett, där han tre veckor senare avled på grund av vid olycksfallet ådragna skador i underlivet.

22. Vid lastning av ett fartyg inträffade följande olycksfall.

Då krankroken vid ett tillfälle upphivades från lastrummet, råkade den fastna i en skärstock. Denna rycktes därvid ur sina gejder och föll ned i lastrummet. En där sysselsatt arbetare träffades av stocken över ryggen, varvid ryggraden krossades samt båda benen avslogos. Mannen avled under transporten till lasarettet.

23. S. anträffades död under en transmission i undervåningen av en såg. Strax förut hade en kamrat sammanträffat och talat med honom.

Av spår i sågspånen på golvet kunde man sluta sig till huru olyckan tillgått. För rengöring av golvet hade S. krupit under en axelledning och med händerna undanskaffat en del sågspån. På detta ställe löpte en 10 tums rem på en halv meters höjd över golvet. S. synes ha böjt upp huvudet mot denna, varvid han träffades av skruvarna i dess remskarv. Döden torde ha varit ögonblicklig.

Remmen hade en hastighet av 12 m/sek. Den var hopfogad med Jacksons enkla ovala remskruvar med fyrkantiga muttrar. De två skruvar, som förorsakade olyckan, voro ditsatta senare än de övriga skruvarna i skarven och ej avkapade jämnt med muttrarnas överkanter.

Den förolyckade hade av såväl smörjaren som sågställaren varnats för att krypa under igång varande transmissioner. För rengöringen fanns en kvast med långt skaft, vilken vid olyckstillfället var placerad på 1 meters avstånd från olycksplatsen.

24. K. var i en tändsticksfabrik sysselsatt med rengöring och reparation av en paraffineringsoch satsmaskin, under det maskinen stod stilla. På uppmaning av K. satte därefter hans medhjälpare, som befann sig på motsatt sida om maskinen, igång densamma.

Efter en kort stund stannade maskinen ånyo, varför medhjälparen gick runt densamma för att efterse orsaken. Han fann då K. liggande på golvet med huvudet fastklämt i maskinen mellan en hävarm och ett kugghjul. Den skadade fördes omedelbart till lasarett, där han dagen därpå avled.

Orsaken till olycksfallet anses ha varit ett svindelanfall eller möjligen ren oförsiktighet. K. har nämligen tidigare varit utsatt för olycksfall genom sin oförsiktighet att försöka vidtaga justering av igång varande maskin.

25. I en gruva inträffade ett bergras, varvid två arbetare genom nedfallande större sten så svårt skadades, att de under dagens lopp avledo, och en gruvbyggnadsförman svårt lemlästades.

Vid denna gruva är under inbyggnad ett nytt uppfordringsschakt. Schaktet har drivits såsom stigschakt från flera olika nivåer, vilka kommunicerats med det gamla uppfordringsschaktet och äldre arbetsrum genom härför indrivna orter. Olyckshändelsen inträffade å 195 meters avvägning i genomslaget mellan en dylik kommunikationsort och det nya schaktet. Efter stigschaktsdrivningen kvarliggande berg i schaktet utdrages vid de olika nivåerna, i den mån inbyggnadsarbetet fortskrider nedåt. Vid detta tillfälle hade berget tappats, så att dess överyta var belägen omkring 2 meter under ovannämnda ortsulas nivå. De sista stämpningarna för schaktbygget voro placerade ungefär 5 meter ovan samma ortsnivå. Nedbyggandet föregås som vanligt av skrotning och rensning av allt å väggarna varande lossnigt berg, varvid jämväl sådana partier nedtagas, vilka kunna tänkas i en framtid icke bliva fullt fasta. Denna skrotning föregår nedbyggandet 6 à 7 meter. Under ett par dagar hade dylikt arbete ägt rum å den östra väggen i schaktet i närheten av genomslaget med orten, varvid några mindre partier jämväl lösskjutits. Vid två tillfällen under morgonen olycksdagen hade på vanligt sätt undersökts, huruvida några partier funnos, som kunde

förmärkas vara lösa, utan att någonting i den vägen förmärkts. Helt plötsligt nedramlade ur orttaket ett pyramidaliskt bergparti om sammanlagt 3 ton, vilket parti träffade förutnämnda personer med ovan angivna påföljd. Då bergpartiet lossnade från sin plats, hördes den vanliga knäppningen, men berget kom så omedelbart därpå, att arbetarna icke hunno förflytta sig. Detta genomslag hade färdigdrivits för nära 3 år tillbaka, varvid en mindre utstrossning gjorts i och för erforderlig inbyggnad av stigschaktet. Varken under den tid, arbetet härmed pågick, eller under hela den tid, som sedan dess förflutit, har någonting kunnat förmärkas i ortstaket, som kunnat giva anledning vidtaga några särskilda åtgärder för dess säkerställande i nu ifrågavarande avseenden. Dess bättre äro dylika plötsliga bergras invid arbetsplatserna ytterst sällsynta, då man i regel god tid i förväg får kännedom om något parti är osäkert. Det var en olycklig tillfällighet, att arbetarna vid bergets nedfallande just då befunno sig i så omedelbar närhet. Såvitt det kunnat utrönas, har all möjlig försiktighet och omtänksamhet använts vid arbetets bedrivande.

Det toppformiga partiet var på tre sidor begränsat av släta och något feta skölar, vilka varit så tätt slutna, att desamma icke kunnat observeras. Skölarna sammanlöpte uppåt, och antagligen har det hastiga förloppet berott därpå, att den inåt orten vettande skölen något öppnat sig, varigenom infästningsstället för bergpartiet förflyttats uppåt, där arean var mindre och brottgränsen mot draghållfastheten per ytenhet jämväl plötsligt kan tänkas hava blivit mindre på grund av ojämnhet i materialet. Den i taket avbrutna arean utgjorde omkring 20 kvadratdecimeter. Orten hade vanliga dimensioner av 1·8×1·8 meter, och underskjutningen invid schaktet utgjorde endast 1 meter.

26. N. tjänstgjorde som försågare vid en stockcirkelsåg med rörligt bord och var jämte en hjälpsågare sysselsatt med att klyva några plankor, som voro försedda med bark på ena sidan. En sådan c:a 50 mm. tjock planka skulle klyvas, och då den genomkluvits c:a 1·5 meter, kom klingan att gå genom endast bark, varvid en c:a 1·5 meter lång »bake» blev lös. Denna bake, som var ungefär 20 cm. bred och 1 cm. tjock, föll ned i sågbordets klingränna och stötte mot en av bärrullarna, samtidigt som den kom att luta mot klingans bakre sida. Hjälpsågaren försökte nu få upp baken ur rännan, men misslyckades, och i stället fattades densamma av klingans tänder, klövs utefter hela sin längd och kastades bakåt mot N., vilken träffades av den ena ribban i strupen, som genomborrades. Han fattade själv den fastsittande ribban och drog ut den ur såret, sprang så en tio à femton steg, men segnade ned. Som läkare för tillfället fanns på platsen, kom den skadade omedelbart under läkarvård, men avled dock efter c:a en timme.

Sågen var icke försedd med klyvkniv, och om sådan funnits, torde den ha hindrat den nedfallande baken att komma i beröring med sågklingans baksida, och på så sätt hade olycksfallet kunnat förhindras.

27. Ett kvarnbiträde skulle i en kvarn smörja ett lager till axelledningen för en fläkt, vilket lager var placerat i taket av kvarnens undervåning och i närheten av vattenhjulsaxelns stora kugghjul. Härvid steg han upp på den träkonstruktion, som uppbar kvarnstenarna, och råkade där komma för nära kvarnstensaxeln, så att hans kläder fastnade i en från denna utstående krysskil. På så sätt drogs han in i den kuggväxel, som överför drivkraften från vattenhjulet till den vertikala kvarnstensaxeln. Vänstra underbenet krossades, varefter mannen föll, så att själva kroppen indrogs i växeln. Vid den uppkommande spänningen försköt sig kvarnstensaxeln, så att kvarnstenen stannade, och mannen föll död ned till golvet.

Vid undersökning på olycksplatsen har framgått, att man för att smörja ifrågavarande lager icke behöver passera förbi kvarnstensaxeln, utan lagret är åtkomligt från annat håll.

28. En smörjare N. i en tändsticksfabrik skulle laga en rem mellan två transmissionsaxlar. Han hade därför lagt av remmen, så att den låg löst på den igång varande, drivande axelledningen. Under arbetet hade emellertid remmen åkt in mot en remskiva på den drivande axeln varför N. gick upp på en under axeln befintlig maskin för att med vänstra handen draga remmen åt sidan, under det han stödde sig med högra handen mot axeln. Hans högra blusärm fastnade då på axeln, så att N. drogs med runt, varefter han slungades ned i golvet. Han erhöll därvid så svåra inre skador, att han några dagar senare avled.

29. Under vagnväxling drog lokomotivet vagnarna efter sig. N., som åkte å den främst gående vagnen, skulle under pågående rörelse lösa kopplingen mellan denna vagn och lokomotivet. Härefter skulle det sistnämnda öka hastigheten, så att tillräckligt avstånd uppstode för att en växel skulle kunna omläggas mellan lokomotivet och vagnarna. N. råkade emellertid att falla ned i spåret, varvid han blev så svårt skadad, att han avled nästan omedelbart.

Vid utförandet av avkopplingen under dylik växlingsmanöver, vilken brukar benämnas »slängskjuts», måste vagnavkopplaren intaga en högst obalanserad ställning å fordonets buffertar. Med hänsyn till den stora risk för olycksfall, som är förbunden därmed, är »slängskjuts» enligt gällande bestämmelser förbjuden.

30. I ett bryggeri, där en dieselmotor vanligen användes för erhållande av erforderlig drivkraft, finnes en ångmaskin som reserv. Ångan föres från ångpannan till ångmaskinen medelst ett 150 mm. hårdlött kopparrör. På detta rör finnes en pådragningsventil omkring 5 meter från ångpannan. En dag, då ångmaskinen skulle användas, öppnade maskinskötaren försiktigt nämnda pådragningsventil för att släppa ånga till maskinen. Härvid uppstod — som vanligen brukade ske — stötar i röret, förorsakade av att i röret stående kondensvatten pressades undan av ångan. Mannen drog då sakta igen kranen, men öppnade den strax försiktigt ånyo. I detsamma förmärktes en stark smäll och röret exploderade. Av den utrusande ångan blev mannen så svårt bränd, att han några dagar senare avled.

Ångröret hade vid explosionen uppfläkts, därigenom att lödskarven givit vika utefter en längd av 12 cm. Anläggningsytorna voro alldeles rena och antydde, att lödningen vid bristningspunkten ej hade tagit mera än just vid ytterkanten, lagom för att täta för ångtrycket. Egendomligt nog hade ångledningen varit i bruk i 30 år, då olyckan inträffade.

31. J., som var tillfällig arbetare vid en järnvägsstation, gick från plattformen tvärs över första och andra spåret i syfte att vara behjälplig vid lossningen av gods från ett på ingående å stationen varande tåg. Detta tåg, som i regel brukade insläppas å tredje spåret från stationshuset räknat, intogs den ifrågavarande dagen å andra spåret. J., som av tjänsteförrättande stationsföreståndaren underrättats om spårändringen, glömde för tillfället bort denna. Utan att aktgiva på tåget gick han över spår 2. I samma ögonblick nådde tåget fram till platsen. J. fattades därvid av lokomotivet samt kullkastades och blev så svårt skadad, att vänstra fotens främre hälft samt tre tår å högra foten sedermera måste amputeras.

32. Vid ett oljeupplag finnes, för transport av fat mellan kajområdet och de i berget terrassformigt anordnade upplagen, vid sidan av dessa anordnad en transportbana, bestående av tvenne jämnlöpande transportkättingar, vilka på vissa avstånd (i regel 2·5 à 3 meter) äro förbundna med rundjärn. Banans övre vändpunkt med kättinghjul och drivanordning är förlagd till särskilt maskinhus. Drivkraften uttages från en ca 6 hkr. fotogenmotor medelst rem till en remskiva vid transportbanans övre vändpunkt, och remskivans axel driver medelst en snäckväxel och två kättinghjul de båda transportkättingarna. Mellan remskivan och snäckväxeln finnes en friktionskoppling med spak för till- och frånslagning.

För maskineriets handhavande på betryggande sätt äro anordnade dels skyddsräcken för drivremmen och dels överbyggnad av trä för passage över banans övre vändpunkt och nämnda friktionskoppling.

Fotogenmotorn, vilken är av äldre konstruktion, har sedan länge arbetat mindre tillfredsställande, och för att nu utnyttja en tid, då transportbanan icke begagnades för transport, hade en filare C. i uppdrag att vara sin fader, anställd som maskinist vid arbetsstället, behjälplig att justera motorns ventiler. I samband härmed provkördes motorn vid olika inställning av ventilerna samt med och utan tillslagning av transportbanan. Även friktionskopplingen blev vid tillfället omsedd, för vilket ändamål träöverbyggnaden blivit avlyftad, men icke åter anbringad på sin plats under provkörningen.

Tillsyn och provning av drivanordningen hade sålunda pågått ungefär två timmar, då den äldre C., som befann sig vid motorn, vid ett rop från sonen märkte, att denne råkat i en farlig belägenhet mellan banans kättinghjul, remskivan och de underlag, som uppburo banans övre del.

Sedan maskineriet stannats, fanns den yngre C. fastklämd mellan transportkättingarna, kättinghjulen och banans underlag. Av de erhållna skadorna avled han två dagar senare.

Huru olycksfallet föranletts, har icke kunnat bestämt angivas.

Att den förolyckade, sedan han tillslagit kopplingen för banan, för att tillse någon smörjkopp eller annat sökt stiga över eller stått mellan transportkättingarna är påtagligt. Han kan härvid ha halkat i utspilld olja och smörjfett eller möjligen fattats av de rundjärn, som ovan angivits förena båda kättingarna, men troligen ha båda omständigheterna medverkat.

33. A. var vid olyckstillfället sysselsatt med att i en läderfabriks kalkhus upphämta hudar ur en bassäng, då han av någon anledning begav sig till baksidan av en i ett med kalkvatten fyllt cementkar roterande kalkvalkmaskin. Härvid har han troligen halkat och fallit ned i karet samt av den roterande valken dragits ned i detta.

Maskinen stannades så gott som omedelbart, och A. uppdrogs, men var redan död, vilket även konstaterades av tillkallad läkare.

För att förhindra upprepandet av dylikt olycksfall har mellanrummet emellan valken och karets sida utfyllts med plankor.

34. I ett bageri inträffade en explosion i ett av bakugnens uppvärmningsrör. Ugnen i fråga uppvärmes på så sätt, att under ugnsbotten samt inuti ugnen under dess tak finnas flera raka rör, c:a 5 cm. i diameter, vilka rör äro slutna i båda ändar samt till 40 % fyllda med vatten. Med sin ena ända inskjuta rören c:a 20 cm. i en eldstad. Vid eldning i eldstaden upphettas de där inskjutande rörändarna, vattnet i rören uppvärmes och övergår så småningom till ånga. En måndag, då ugnen icke varit uppeldad sedan föregående lördag, hade L. vid tvåtiden på natten gjort upp eld i eldstaden till bakugnen. För att ugnen skulle hinna bliva tillräckligt varm, tills gräddningen av brödet skulle börja, hade L. eldat ganska kraftigt. Vid åttatiden, då L. befann sig inne i eldstadsrummet, inträffade en våldsam explosion, varvid c:a 1 kvadratmeter av eldstadens mot eldstadsrummet varande mur sprängdes. Av det vid explosionen uppkomna lufttrycket kastades L. omkull, därvid slog han huvudet mot väggen, så att han erhöll flera större ymnigt blödande sår i bakhuvudet och på hjässan. Han blev strax omhändertagen och erhöll vård.

35. L. hade blivit beordrad att utföra en del murcriarbeten å yttre väggen till en hisstrumma tre trappor upp i ett bostadshus för att där avhjälpa vissa bristfälligheter å väggen. Under arbetet stod han på en mindre stege, vilken var upprest mot hisstrumman, som delvis utgjordes av ett c:a 2 meter högt järnräck. För att efterse, om några bristfälligheter förefunnos å insidan av nämnda trumma, stack han ovanför staketet in huvudet i densamma. Omedelbart därpå stötte hisskorgen, som var på gång nedåt, emot L:s huvud, som därvid fastklämdes mellan hisskorgen och räcket. Av en lycklig tillfällighet kom L:s huvud vid beröringen med hisskorgen sannolikt att trycka mot hävarmen till hisskorgens fånganordning, så att hissen omedelbart bringades att stanna. Tack vare denna tillfällighet undslapp L. det hotande olyckstillbudet med en lindrig hjärnskakning.

36. I undervåningen till ett pappersbruk finnes en s. k. Füllnerfångare för tillvaratagande av i avloppsvattnet befintlig massa. Upptagningscylindern, som har 8-kantig form, har en diameter av 1·9 meter och roterar med en hastighet av c:a 3 varv per minut. Kring cylindern, som är belagd med träribbor, lagda i cylinderns längdriktning, går en filtbana, som är lagd omkring ett antal ledvalsar. På filten upptagen massa föres ned på sidan av karet, där arbetaren har sin vanliga arbetsplats.

En arbetare hade av oförklarlig anledning gått upp på upptagningscylindern och troligen trampat igenom filtbanan samt fastnat med foten mellan träspjälorna i cylindern och på detta sätt förts mellan cylindern och en av filtens ledvalsar, varvid han krossats till döds. Hans nödrop hördes av flera arbetare, men de kunde ej upptäcka, varifrån ropen härledde sig, förrän det var för sent.

Efter olycksfallet lades en ordentlig, med ledstång försedd landgång utefter upptagningscylinderns översida i stället för de tvenne smala plankor, som varit avsedda som gångbana.

Sveriges offentliga arbetsförmedling.

Januari månad år 1923.

Under hänvisning till de efterföljande tabeller, som närmare redogöra för den offentliga arbetsförmedlingen i olika delar av landet,[1] lämnas här en sammanfattande framställning av dess viktigaste resultat under januari månad.

Översikt av verksamheten under *januari* månad 1923.

	Manliga avdeln.			*Kvinnliga avdeln.*			*Tillsammans*		
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
Stockholms stad	6 853	1 305	1 278	3 304	2 252	1 699	10 157	3 557	2 977
Stockholms län	3 788	728	693	524	413	226	4 312	1 141	919
Uppsala stad och län	909	235	205	192	144	110	1 101	379	315
Södermanlands län	1 989	234	209	357	253	149	2 346	487	358
Östergötlands län	2 324	488	454	547	355	208	2 871	843	662
Norrköping	1 210	215	211	172	113	88	1 382	328	299
Jönköpings län	1 165	173	154	203	98	65	1 368	271	219
Kronobergs län	591	87	86	147	69	42	738	156	128
Norra Kalmar län	281	96	94	54	49	33	335	145	127
Södra Kalmar län	953	331	316	130	92	57	1 083	423	373
Gottlands län	267	99	88	51	40	24	318	139	112
Blekinge län	1 036	283	245	307	215	134	1 343	498	379
Kristianstads län	946	293	265	396	272	163	1 342	565	428
Malmöhus län: Malmö	3 125	254	252	1 161	625	436	4 286	879	688
Malmöhus län: Lund	446	58	57	118	59	47	564	117	104
Malmöhus län: Landskrona	894	85	82	25	25	12	919	110	94
Malmöhus län: Hälsingborg	1 323	178	172	272	108	89	1 595	286	261
Malmöhus län: Ystad	333	61	55	111	46	29	444	107	84
Malmöhus län: Trälleborg	428	70	70	52	24	21	480	94	91
Malmöhus län: Eslöv	211	99	95	34	27	15	245	126	110
Malmöhus län: Skurup	31	20	20	19	20	13	50	40	33
Malmöhus län: Hvellinge	80	7	7	22	14	11	102	21	18
Hallands län	606	181	171	115	77	47	721	258	218
Göteb. o. Bohus län	1 224	381	371	136	99	44	1 360	480	415
Göteborg	5 208	1 198	1 167	936	786	571	6 144	1 984	1 738
Älvsborgs län	663	266	257	103	91	48	766	357	305
Skaraborgs län	524	244	200	336	339	210	860	583	410
Värmlands län	2 986	639	635	163	177	123	3 149	816	758
Örebro län	1 371	317	257	320	270	197	1 691	587	454
Västmanlands län	2 619	451	438	275	203	163	2 894	654	601
Kopparbergs län	3 259	268	264	250	129	105	3 509	397	369
Gävle stad och län	1 422	308	308	180	90	78	1 602	398	386
Västernorrlands län	821	161	161	75	42	41	896	203	202
Jämtlands län	296	58	45	207	113	98	503	171	143
Västerbottens län	233	78	73	132	101	85	365	179	158
Norrbottens län	402	157	138	76	72	57	478	229	195
Tillsammans jan. 1923	50 817	10 106	9 593	11 502	7 902	5 538	62 319	18 008	15 131
» dec. 1922	*40 111*	*7 530*	*7 208*	*8 031*	*7 471*	*5 693*	*48 142*	*15 001*	*12 901*
» jan. 1922	91 774	12 457	11 984	10 049	8 663	5 450	101823	21 120	17 434
» » 1921	30 169	6 944	5 943	10 592	9 652	5 432	40 761	16 596	11 375
» » 1920	15 566	8 446	6 848	7 808	10 213	5 108	23 374	18 659	11 956

[1] De särskilda anstalterna uppräknas i tablån här ovan; med avseende å anstalternas olika kontor hänvisas till förteckningen å omslagets 3:e sida.

Översikt av verksamheten för huvudgrupper av arbete.

Yrkesgrupper	Arbetssökande personer	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar per 100 led. pl.			Tillsatta platser per 100 lediga		
					jan. 1923	dec. 1922	jan. 1922	jan. 1923	dec. 1922	jan. 1922
Manliga avdelningen										
Jordbruk och skogshushållning . .	3 981	4 568	1 442	1 105	317	363	482	77	85	85
Industri och hantverk	25 598	26 577	1 188	1 131	2237	2 005	972	95	94	98
Sjöfart och fiske	4 467	4 558	916	888	498	386	591	97	98	96
Handel och samfärdsel	4 169	4 350	462	435	942	508	1042	94	95	92
Husligt arbete	2	2	4	3	·	·	·	·	·	·
Annat arbete	9 914	10 762	6 094	6 031	177	213	491	99	99	99
Summa	**48 131**	**50 817**	**10 106**	**9 593**	**503**	**533**	**737**	**95**	**96**	**96**
Kvinnliga avdelningen										
Jordbruk och skogshushållning . .	629	642	870	350	74	67	64	40	42	34
Industri och hantverk	819	886	238	172	372	265	586	72	70	68
Sjöfart och fiske	151	157	43	35	·	·	·	·	·	·
Handel och samfärdsel	1 935	2 023	939	703	215	145	144	75	74	71
Husligt arbete	6 286	7 587	5 802	4 269	131	95	95	74	81	65
Annat arbete	206	207	10	9	·	·	·	·	·	·
Summa	**10 026**	**11 502**	**7 902**	**5 538**	**146**	**107**	**116**	**70**	**76**	**68**
Tillsammans										
Jordbruk och skogshushållning . .	4 610	5 210	2 312	1 455	225	253	341	63	69	68
Jordbruk	4 061	4 618	2 093	1 263	221	237	333	60	67	57
Skogshushållning	549	592	219	192	270	404	366	88	90	99
Industri och hantverk	26 417	27 463	1 426	1 303	1926	1 656	953	91	89	97
Gruvdrift och malmförädling . . .	3 506	3 532	9	9	·	·	1781	·	·	100
Jord-, sten- och glasindustri . . .	1 698	1 726	214	204	807	·	2186	95	·	100
Metall- och maskinindustri . . .	9 772	10 129	311	283	3257	4 576	6558	91	91	93
Trävaruindustri	1 482	1 527	48	44	·	·	1435	·	·	98
Byggnadsverksamhet	4 550	4 785	398	395	1202	940	316	99	95	100
Läder-, hår- och gummiindustri . .	238	250	12	10	·	·	·	·	·	·
Textilindustri	221	223	17	8	·	·	·	·	·	·
Beklädnadsindustri	559	601	97	70	·	421	1020	·	76	64
Närings- och njutningsmedelsindustri	854	1 012	233	210	484	280	374	90	91	90
Kemisk-teknisk o. belysningsindustri	492	502	8	7	·	·	·	·	·	·
Trämasse- och pappersindustri . .	601	603	38	28	·	·	·	·	·	·
Grafisk industri	400	408	13	10	·	·	·	·	·	·
Ej särskilt specificerade	2 044	2 165	28	25	·	·	·	·	·	·
Sjöfart och fiske	4 618	4 715	959	923	492	379	582	96	97	96
Handel och samfärdsel	6 104	6 373	1 401	1 138	455	298	482	81	83	79
Kontors-, bank- o. d. personal . .	711	731	69	57	·	·	·	·	·	·
Butiks- och magasinspersonal . . .	1 491	1 544	148	121	1043	363	1072	82	82	78
Hotell- och restaurangpersonal . .	1 178	1 259	611	483	206	168	157	79	78	76
Transportarbetare	2 479	2 591	382	342	678	389	749	90	87	90
Allmän och litterär verksamhet . .	223	226	165	112	137	·	124	68	·	62
Ej särskilt specificerade	22	22	26	23	·	·	·	·	·	·
Husligt arbete	6 288	7 589	5 806	4 272	131	95	95	74	81	65
Annat arbete	10 120	10 969	6 104	6 040	180	216	493	99	99	99
Summa	**58 157**	**62 319**	**18 008**	**15 131**	**346**	**321**	**482**	**84**	**86**	**83**

Utanför resp. länsförmedlingsanstalters rapporteringsområden tillsattes under månaden 1 709 platser, varav 1 482 manliga och 227 kvinnliga; motsvarande tal under samma månad föregående år voro resp. 757, 560 och 197 samt under nästlidna månad resp. 724, 557 och 167.

	Arbetsförmedlingsanstalter	Jordbruk m. m.			Skogshushållning			Gruvdrift o. malmförädling			Jord-, sten- o. glasindustri			Metall- o. maskinindustri		
		Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L.p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L.p.	T.p.
	Manliga avdelningen	**3 976**	**1 223**	**913**	**592**	**219**	**192**	**3 532**	**9**	**9**	**1723**	**211**	**201**	**10064**	**288**	**262**
1	Stockholms stad	65	1	1	2	—	—	2	—	—	32	—	—	1 627	39	33
2	Stockholms län	960	188	155	60	22	20	249	—	—	78	19	19	714	50	50
3	Uppsala stad och län	229	76	50	2	1	1	—	—	—	27	3	3	128	2	2
4	Södermanlands län	161	68	45	8	15	14	10	—	—	11	—	—	871	1	1
5	Östergötlands län	451	78	55	37	40	31	75	8	8	53	—	—	524	23	21
6	Norrköping	118	28	27	1	2	2	—	—	—	3	—	—	205	1	1
7	Jönköpings län	75	39	23	5	4	4	17	—	—	8	1	—	357	3	2
8	Kronobergs län	18	6	5	2	—	—	—	—	—	50	—	—	34	—	—
9	Kalmar län	74	31	23	17	4	4	—	—	—	126	—	—	201	10	1
10	Gottlands län	27	17	10	—	—	—	—	—	—	9	4	—	7	—	—
11	Blekinge län	111	39	18	—	33	33	2	—	—	171	23	18	66	7	3
12	Kristianstads län	296	148	121	46	6	6	6	—	—	71	—	—	83	1	1
13	Malmöhus län: Malmö	63	6	6	—	—	—	—	—	—	31	—	—	687	6	7
14	Hälsingborg	101	5	5	—	—	—	2	—	—	12	—	—	145	5	5
15	Övriga anstalter	314	90	78	—	—	—	—	—	—	20	—	—	599	6	6
16	Hallands län	66	25	20	—	—	—	2	—	—	63	—	—	70	—	—
17	Göteborgs och Bohus län	31	24	14	1	14	14	—	—	—	602	58	58	44	1	1
18	Göteborgs stad	42	24	22	—	—	—	—	—	—	13	—	—	1 707	86	82
19	Älvsborgs län	29	12	4	—	—	—	2	—	—	94	81	81	55	7	6
20	Skaraborgs län	248	125	83	—	—	—	—	—	—	9	—	—	57	4	4
21	Värmlands län	32	15	15	62	5	5	892	—	—	54	17	17	311	—	—
22	Örebro län	163	96	66	12	12	12	425	1	1	16	—	—	191	6	6
23	Västmanlands län	158	66	53	8	—	—	988	—	—	27	—	—	583	4	4
24	Kopparbergs län	35	5	4	208	13	13	643	—	—	140	5	5	591	23	23
25	Gävle stad och län	41	1	1	11	4	4	150	—	—	3	—	—	138	—	—
26	Västernorrlands län	27	1	1	19	—	—	—	—	—	1	—	—	31	2	2
27	Jämtlands län	19	2	2	18	14	1	2	—	—	1	—	—	26	—	—
28	Västerbottens län	22	7	6	43	30	28	—	—	—	—	—	—	8	1	1
29	Norrbottens län	—	—	—	30	—	—	65	—	—	3	—	—	4	—	—
	Kvinnliga avdelningen	**642**	**870**	**350**	—	—	—	—	—	—	**3**	**3**	**3**	**65**	**23**	**21**
1	Stockholms stad	10	—	—	—	—	—	—	—	—	2	3	3	42	23	21
2	Stockholms län	40	73	29	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
3	Uppsala stad och län	23	31	13	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
4	Södermanlands län	52	56	22	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
5	Östergötlands län	52	75	34	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
6	Norrköping	6	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—
7	Jönköpings län	8	10	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—
8	Kronobergs län	7	17	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
9	Kalmar län	22	34	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
10	Gottlands län	5	10	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
11	Blekinge län	32	43	16	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
12	Kristianstads län	62	101	37	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
13	Malmöhus län: Malmö	10	30	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	18	—	—
14	Hälsingborg	18	3	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
15	Övriga anstalter	36	58	25	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
16	Hallands län	25	22	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
17	Göteborgs och Bohus län	37	24	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
18	Göteborgs stad	9	9	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—
19	Älvsborgs län	1	14	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
20	Skaraborgs län	29	73	15	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
21	Värmlands län	21	37	20	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
22	Örebro län	51	56	26	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
23	Västmanlands län	42	48	29	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
24	Kopparbergs län	6	7	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
25	Gävle stad och län	8	4	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
26	Västernorrlands län	2	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
27	Jämtlands län	13	15	11	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
28	Västerbottens län	14	14	12	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
29	Norrbottens län	1	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Trävaru-industri			Byggnads-verksamhet			Läder-, hår- o. gummi-industri			Textil-industri			Beklädnads-industri			Närings- o. njut-ningsmedels-industri			Kem.-tekn. o. belysnings-industri			
Ans.	L.p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L.p	T.p.	Ans.	L. p.	T.p.	Ans.	L.p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L.p.	T.p.	
1 526	**48**	**44**	**4 785**	**398**	**395**	**218**	**7**	**6**	**164**	**4**	**2**	**815**	**9**	**8**	**825**	**164**	**161**	**428**	**5**	**5**	
122	7	5	816	58	58	31	1	1	3	—	—	48	—	—	309	147	147	22	—	—	1
66	5	5	408	17	17	11	—	—	7	—	—	39	1	1	47	3	3	8	—	—	2
19	—	—	55	—	—	6	2	2	—	—	—	3	2	2	23	—	—	—	—	—	3
75	3	3	127	4	4	6	—	—	2	—	—	1	—	—	8	—	—	1	—	—	4
141	5	5	389	13	13	8	1	1	8	—	—	3	—	—	31	1	1	14	—	—	5
56	—	—	240	6	6	3	—	—	59	—	—	5	1	1	18	—	—	2	—	—	6
84	1	—	158	11	11	6	1	1	5	—	—	6	—	—	15	—	—	48	—	—	7
12	—	—	39	1	1	—	—	—	—	—	—	1	—	—	4	—	—	115	—	—	8
45	—	—	115	3	3	2	—	—	2	—	—	6	—	—	8	—	—	30	—	—	9
—	—	—	23	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10
3	—	—	84	1	1	8	—	—	2	—	—	1	—	—	5	—	—	2	—	—	11
27	—	—	54	4	4	4	1	1	1	1	1	5	1	1	14	2	2	—	—	—	12
75	—	—	464	46	47	22	—	—	15	—	—	69	—	—	47	—	—	88	—	—	13
7	—	—	190	6	6	37	—	—	5	—	—	9	—	—	15	1	1	27	—	—	14
45	—	—	218	19	19	50	—	—	9	1	—	18	—	—	144	1	1	6	—	—	15
33	—	—	89	8	8	4	—	—	11	—	—	6	—	—	3	1	—	—	—	—	16
16	—	—	64	8	8	—	—	—	2	—	—	1	—	—	5	—	—	6	—	—	17
140	8	8	237	50	48	6	1	—	19	1	—	43	2	1	43	2	2	12	2	2	18
1	—	—	65	8	8	1	—	—	9	1	1	2	—	—	7	—	—	15	3	3	19
6	1	1	12	4	4	2	—	—	1	—	—	—	—	—	11	5	3	3	—	—	20
102	5	5	151	—	—	6	—	—	1	—	—	—	—	—	11	—	—	—	—	—	21
14	3	3	99	6	6	—	—	—	—	—	—	31	—	—	5	1	1	—	—	—	22
59	—	—	247	35	35	2	—	—	3	—	—	4	—	—	24	—	—	2	—	—	23
108	7	6	131	5	3	—	—	—	—	—	—	3	—	—	3	—	—	—	—	—	24
123	—	—	125	38	38	3	—	—	—	—	—	4	—	—	7	—	—	26	—	—	25
61	—	—	79	6	6	—	—	—	—	—	—	2	—	—	11	—	—	—	—	—	26
39	—	—	73	32	32	—	—	—	—	—	—	3	1	1	2	—	—	1	—	—	27
27	3	3	28	7	7	—	—	—	—	—	—	2	1	1	4	—	—	—	—	—	28
20	—	—	5	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	29
1	—	—	—	—	—	**32**	**5**	**4**	**59**	**13**	**6**	**286**	**88**	**62**	**187**	**69**	**49**	**74**	**3**	**2**	
—	—	—	—	—	—	1	4	3	6	1	1	122	42	24	81	28	22	13	3	2	1
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10	8	6	—	—	—	—	—	—	2
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	1	1	—	—	—	—	—	—	3
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	4	4	2	—	—	—	—	—	4
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9	2	2	4	5	4	—	—	—	5
—	—	—	—	—	—	1	—	—	4	—	—	—	1	1	6	2	2	—	—	—	6
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	2	2	2	2	—	—	7
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	46	—	—	8
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	3	1	1	—	—	—	9
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	11
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	3	5	—	—	—	—	—	12
—	—	—	—	—	—	3	—	—	13	3	—	91	14	11	35	1	1	6	—	—	13
—	—	—	—	—	—	8	—	—	11	—	—	15	—	—	1	1	1	—	—	—	14
—	—	—	—	—	—	6	—	—	5	—	—	5	—	—	6	—	—	—	—	—	15
—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	16
—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	2	1	3	—	—	17
1	—	—	—	—	—	11	1	1	16	9	5	11	2	—	22	4	3	4	—	—	18
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	5	1	—	—	—	19
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	4	4	9	12	7	—	—	—	20
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	21
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	4	—	—	—	—	—	22
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	1	1	1	1	1	—	—	—	23
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	24
—	—	—	—	—	—	2	—	—	2	—	—	3	3	3	2	1	1	—	—	—	25
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	26
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	4	2	—	—	—	27
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	28
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	29

	Arbetsförmedlings-anstalter	Trämasse- o. pappersindustri			Grafisk industri			Industri o. hantverk, ej specific.			Sjöfart och fiske			Kontors-, bank- o. d. personal		
		Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.
	Manliga avdelningen	**529**	**11**	**10**	**387**	**10**	**7**	**2081**	**24**	**21**	**4558**	**916**	**888**	**559**	**55**	**47**
1	Stockholms stad	31	3	2	182	9	7	444	8	6	549	100	99	254	20	16
2	Stockholms län	3	1	1	8	—	—	173	1	1	82	1	1	27	—	—
3	Uppsala stad och län	—	—	—	3	—	—	31	—	—	2	—	—	1	—	—
4	Södermanlands län	4	—	—	12	—	—	99	—	—	42	7	7	11	—	—
5	Östergötlands län	4	—	—	19	—	—	71	3	3	25	—	—	21	6	6
6	Norrköping	10	—	—	23	—	—	19	—	—	167	67	67	7	10	7
7	Jönköpings län	8	—	—	4	—	—	57	—	—	9	—	—	5	—	—
8	Kronobergs län	12	—	—	2	—	—	4	—	—	—	—	—	—	—	—
9	Kalmar län	13	1	1	2	—	—	42	—	—	242	45	45	—	—	—
10	Gottlands län	—	—	—	—	—	—	5	—	—	5	—	—	—	—	—
11	Blekinge län	—	—	—	—	—	—	56	—	—	165	52	47	7	—	—
12	Kristianstads län	—	—	—	1	—	—	21	—	—	24	6	6	1	—	—
13	Malmöhus län: Malmö	1	—	—	36	—	—	255	2	2	245	98	94	63	2	2
14	Hälsingborg	—	—	—	8	—	—	25	4	3	466	99	94	4	—	—
15	Övriga anstalter	—	—	—	14	—	—	64	—	—	221	44	44	3	—	—
16	Hallands län	2	—	—	—	—	—	19	1	1	163	24	20	2	1	1
17	Göteborgs och Bohus län	58	—	—	2	—	—	4	—	—	93	20	20	2	—	—
18	Göteborgs stad	23	5	5	40	1	—	105	3	3	1658	304	295	84	12	11
19	Älvsborgs län	—	—	—	—	—	—	23	2	2	2	—	—	3	—	—
20	Skaraborgs län	—	—	—	3	—	—	2	—	—	8	—	—	7	2	2
21	Värmlands län	302	—	—	1	—	—	233	—	—	4	—	—	2	—	—
22	Örebro län	—	—	—	—	—	—	22	—	—	3	—	—	3	—	—
23	Västmanlands län	4	—	—	15	—	—	151	—	—	6	—	—	34	2	2
24	Kopparbergs län	20	—	—	5	—	—	92	—	—	—	—	—	9	—	—
25	Gävle stad och län	4	—	—	3	—	—	39	—	—	146	37	37	3	—	—
26	Västernorrlands län	24	—	—	3	—	—	16	—	—	218	11	11	—	—	—
27	Jämtlands län	1	—	—	1	—	—	2	—	—	9	1	1	3	—	—
28	Västerbottens län	5	1	1	—	—	—	4	—	—	4	—	—	2	—	—
29	Norrbottens län	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	1	—	—
	Kvinnliga avdelningen	**74**	**27**	**18**	**21**	**3**	**3**	**84**	**4**	**4**	**157**	**43**	**35**	**172**	**14**	**10**
1	Stockholms stad	42	15	9	11	—	—	4	—	—	68	12	11	94	8	6
2	Stockholms län	—	—	—	—	—	—	12	—	—	—	—	—	—	—	—
3	Uppsala stad och län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
4	Södermanlands län	—	—	—	—	—	—	7	—	—	—	—	—	—	—	—
5	Östergötlands län	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	4	2	2
6	Norrköping	1	—	—	1	—	—	—	3	3	—	—	—	—	1	1
7	Jönköpings län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
8	Kronobergs län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
9	Kalmar län	6	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—
10	Gottlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
11	Blekinge län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	1	—	—	—
12	Kristianstads län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
13	Malmöhus län: Malmö	12	3	3	2	3	3	53	1	1	2	7	3	50	1	1
14	Hälsingborg	5	—	—	1	—	—	4	—	—	8	2	2	—	—	—
15	Övriga anstalter	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	1	—	—
16	Hallands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—
17	Göteborgs och Bohus län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
18	Göteborgs stad	8	9	6	4	—	—	—	—	—	74	17	14	17	2	—
19	Älvsborgs län	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
20	Skaraborgs län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
21	Värmlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
22	Örebro län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	—	—
23	Västmanlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
24	Kopparbergs län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
25	Gävle stad och län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—
26	Västernorrlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	3	3	—	—	—
27	Jämtlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
28	Västerbottens län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
29	Norrbottens län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—

Butiks- o. magasins-personal			Hotell- o. restaurang-personal			Transport-arbetare			Allmän o. litterär verksamhet			Handel och samfärdsel, ej specific.			Hus ligt arbete			Annat arbete			
Ans.	L. p.	T.p.	Ans.	L. p.	T.p.	Ans.	L.p.	T. p.	Ans.	L.p.	T.p.	Ans.	L.p.	T.p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	
1121	**81**	**76**	**151**	**29**	**27**	**2 447**	**270**	**259**	**51**	**5**	**5**	**21**	**22**	**21**	**2**	**4**	**3**	**10762**	**6 094**	**6 031**	
509	53	50	53	7	6	657	92	89	21	4	4	2	11	11	1	—	—	1 071	745	743	1
66	2	2	15	—	—	128	6	6	1	—	—	—	—	—	—	—	—	643	412	412	2
15	—	—	—	—	—	49	3	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	316	146	142	3
34	—	—	1	—	—	40	2	2	—	—	—	—	—	—	1	1	1	464	133	132	4
14	3	3	5	1	1	111	7	7	1	—	—	—	—	—	—	—	—	319	299	299	5
20	—	—	6	—	—	62	12	12	—	—	—	—	—	—	—	—	—	186	88	88	6
14	—	—	5	—	—	49	5	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	230	108	108	7
1	—	—	—	—	—	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	287	80	80	8
4	—	—	3	—	—	50	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	252	332	332	9
—	—	—	1	—	—	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	182	77	77	10
2	4	4	—	—	—	32	5	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	319	119	118	11
10	1	1	4	1	—	22	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	256	119	119	12
135	3	3	27	—	—	230	18	18	11	—	—	2	—	—	—	—	—	559	73	73	13
12	—	—	5	—	—	29	4	4	1	—	—	—	—	—	—	—	—	223	54	54	14
19	5	5	—	—	—	44	4	3	1	—	—	3	—	—	—	—	—	631	230	230	15
9	1	1	1	—	—	21	1	1	1	—	—	1	—	—	—	—	—	40	119	119	16
2	—	—	1	—	—	23	3	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	267	253	253	17
172	5	3	11	17	17	240	88	83	12	1	1	13	11	10	—	3	2	588	572	572	18
2	—	—	1	—	—	24	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	328	151	151	19
5	—	—	2	1	1	16	3	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	132	99	99	20
4	—	—	—	—	—	104	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	714	597	593	21
11	1	1	—	—	—	38	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	338	190	160	22
16	1	1	—	—	—	46	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	242	341	341	23
18	—	—	6	2	2	21	3	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1 226	205	205	24
12	1	1	2	—	—	234	2	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	347	225	225	25
6	—	—	—	—	—	122	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	201	141	141	26
4	—	—	2	—	—	17	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	72	8	8	27
2	—	—	—	—	—	10	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	72	26	24	28
3	1	1	—	—	—	10	3	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	257	152	133	29
423	**67**	**45**	**1108**	**582**	**456**	**144**	**112**	**83**	**175**	**160**	**107**	**1**	**4**	**2**	**7 587**	**5 802**	**4 269**	**207**	**10**	**9**	
172	35	18	443	178	143	49	22	11	95	66	38	—	4	2	2 006	1 799	1 376	43	9	9	1
9	—	—	33	21	16	—	—	—	7	7	5	—	—	—	413	304	170	—	—	—	2
1	—	—	8	8	6	—	—	—	2	1	1	—	—	—	155	103	89	1	—	—	3
2	—	—	11	9	7	2	1	—	1	2	1	—	—	—	275	181	115	—	—	—	4
6	5	5	29	10	4	6	1	1	4	11	8	—	—	—	417	244	148	15	—	—	5
—	3	3	13	3	3	1	3	3	4	1	—	—	—	—	118	93	72	16	—	—	6
1	—	—	11	11	9	—	—	—	1	1	1	—	—	—	173	73	47	3	—	—	7
1	1	1	4	5	4	—	—	—	3	—	—	—	—	—	86	46	32	—	—	—	8
2	—	—	9	10	9	1	—	—	—	—	—	—	—	—	140	95	69	—	—	—	9
—	—	—	1	1	1	—	—	—	1	1	—	—	—	—	44	28	18	—	—	—	10
3	1	1	30	13	10	1	1	1	—	3	2	1	—	—	237	153	103	1	—	—	11
11	1	1	49	15	14	3	1	1	2	6	5	—	—	—	263	144	102	—	—	—	12
142	8	5	83	59	40	52	70	54	7	9	8	—	—	—	554	415	304	28	1	—	13
4	—	—	36	17	15	—	1	—	3	2	1	—	—	—	145	82	67	13	—	—	14
1	1	1	18	5	5	8	4	4	2	3	1	—	—	—	285	144	112	5	—	—	15
1	—	—	7	6	4	1	1	1	4	1	1	—	—	—	71	46	32	3	—	—	16
3	—	—	22	12	8	—	—	—	2	5	3	—	—	—	62	56	27	6	—	—	17
33	4	2	39	27	15	17	4	4	12	7	3	—	—	—	603	691	514	58	—	—	18
2	—	—	8	7	3	—	—	—	5	6	5	—	—	—	84	59	34	—	—	—	19
9	2	2	29	24	17	—	—	—	—	—	—	—	—	—	256	224	165	—	—	—	20
1	1	1	7	9	7	—	—	—	—	1	—	—	—	—	134	129	95	—	—	—	21
3	—	—	35	18	17	2	—	—	5	—	—	—	—	—	207	196	154	6	—	—	22
3	1	1	20	19	17	—	2	2	5	2	2	—	—	—	201	129	110	—	—	—	23
2	1	1	45	19	18	—	—	—	4	2	2	—	—	—	193	100	79	—	—	—	24
1	—	—	16	6	5	1	1	1	4	5	3	—	—	—	127	70	63	13	—	—	25
—	—	—	11	9	8	—	—	—	—	1	1	—	—	—	59	28	28	—	—	—	26
4	—	—	51	26	24	—	—	—	—	16	15	—	—	—	136	52	46	1	—	—	27
5	3	3	26	22	17	—	—	—	2	1	1	—	—	—	84	61	52	—	—	—	28
1	—	—	14	13	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	59	57	46	—	—	—	29

Yrkesinspektionens verksamhet under fjärde kvartalet 1922.

	Inspekterade arbetsställen	Sammanlagt arbetarantal	Sammanlagt kraftbelopp	Inspektions- och resedagar	Lämnade skriftliga meddelanden	Ink. protokoll över besiktning av ångpannor	Ink. protokoll över besiktning av kokare o. d.	Ink. intyg över besiktning av hissar och kranar	Ink. anmälningar om olycksfall	Därav olycksfall med dödlig utgång	Framställningar till länsstyrelserna	Anmälningar till åtal	Lämnade eftergifter
Yrkesinspektörerna			*eff. hkr.*										
I distriktet	64	3 823	6 700	81	33	74	—	52	830	6	5	—	24
II »	79	3 937	19 853	50	50	135	—	39	1 101	6	—	15	32
III »	125	3 930	19 006	42	54	111	2	22	605	4	1	2	15
IV »	141	6 410	14 670	65	56	63	6	46	594	5	—	—	31
V »	77	3 232	7 518	58	47	118	1	76	1 311	7	—	9	1
VI »	150	1 884	32 531	75	112	169	17	236	1 337	9	5	15	10
VII »	36	2 520	15 939	30	5	77	5	121	1 098	2	2	6	3
VIII »	135	4 674	25 632	65	80	79	—	6	1 370	7	—	3	11
IX »	51	5 642	48 481	51	36	81	1	18	1 364	11	3	—	7
Yrkesinspektrisen	171	13 408	—	97	76	—	—	—	—	—	—	—	—
Sprängämnesinspektören	2	49	316	12	18	—	—	—	4	—	—	—	—
Summa	**1 031**	**49 509**	**190 646**	[1] **626**	**567**	[2] **907**	[3] **32**	**616**	**9 614**	**57**	**16**	**50**	**134**
Underinspektörerna													
I distriktet	371	2 581	1 121	119	26	56	—	—	—	—	—	—	—
II »	423	729	6 015	113	39	244	—	—	—	—	—	—	—
III »	443	692	4 856	94	25	282	—	—	—	—	—	—	—
IV »	168	394	1 765	68	44	162	—	—	—	—	—	—	—
V »	422	997	3 904	132	21	216	—	—	—	—	—	—	—
VI »	463	3 531	2 030	143	54	60	—	—	—	—	—	—	—
VII »	434	520	7 262	130	51	70	—	—	—	—	—	—	—
VIII »	225	1 141	2 647	78	24	97	—	—	—	—	—	—	—
IX »	67	1 002	102	40	21	38	—	—	—	—	—	—	—
Summa	[4] **3 016**	[5] **11 587**	[6] **29 702**	**917**	**305**	[7] **1 225**	—	—	—	—	—	—	—
Skogshärbärgesinspektören	[8] **131**	**2 398**	—	**18**	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Bergmästarna													
Norra distriktet	4	2 680	10 800	13	—	—	—	—	98	—	—	—	—
Gävle—Dala distrikt	2	32	87	2	—	—	—	—	103	—	—	—	—
Östra distriktet	2	17	200	2	—	—	—	—	18	—	—	—	—
Mellersta distriktet	13	572	3 617	16	1	—	—	—	97	3	—	—	—
Västra »	2	204	2 010	3	—	—	—	144	114	—	—	—	—
Södra »	9	1 805	3 199	11	2	—	—	45	276	1	—	1	—
Summa	**32**	**5 310**	**19 913**	[9] **47**	**3**	—	—	**189**	**706**	**4**	—	**1**	—
Järnvägsinspektörerna													
vid statens järnvägar													
för säkerhetstjänsten	4	200	—	3	21	—	—	—	422	3	—	—	—
» trafiktjänsten					6	—	—	—					
» rullande materiel	14	—	—	25	23	—	—	—	—	—	—	—	—
vid enskilda järnvägar	81	644	—	27	9	—	—	—	138	1	—	—	—
Summa	**99**	**844**	—	**55**	**59**	—	—	—	[10] **560**	[10] **4**	—	—	—
Elektr. inspektörerna			*kilowatt*										
Norra distriktet	43	43	8 580	26	40	—	—	—	4	1	—	—	—
Östra »	25	22	1 000	—	25	—	—	—	3	—	—	—	—
Västra »	18	120	3 100	—	18	—	—	—	4	3	—	—	—
Södra »	12	84	6 750	—	12	—	—	—	4	2	—	—	—
Summa	**98**	**269**	**19 430**	**26**	**95**	—	—	—	[10] **15**	[10] **6**	—	—	—

[1] Härav 419 för inspektörerna och 207 för assistenterna. — [2] Härav större besiktning i 235 fall och mindre i 672 fall. — [3] Härav större besiktning i 12 fall och mindre i 20 fall. — [4] Härav 1 057 inom jordbruk, 685 inom hantverk och 1 274 inom annan verksamhet. — [5] Härav 1 668 inom hantverk och 9 919 inom annan verksamhet. — [6] Härav 14 360 inom jordbruk, 1 937 inom hantverk och 13 405 inom annan verksamhet. — [7] Härav större besiktning i 339 fall och mindre i 886 fall. — [8] Avser antalet inspekterade härbärgen. — [9] Härav 21 för bergmästarna och 26 för gruvingenjörerna. — [10] Dessa olycksfall ingå i de ovan för de olika yrkesinspektionsdistrikten redovisade summorna.

Arbetslösheten inom arbetarorganisationerna.

Den 31 december 1922.

December månad medförde en fortgående höjning av arbetslöshetssiffran. Av de 128 168 medlemmar, som de rapporterande fackföreningarna tillsammans redovisat, voro, såsom tabellen å sid. 244 utvisar, 27 784 eller 21·7 % arbetslösa den 31 december mot 17·2 % den 30 november.[1]

Sammanfattning för år 1922.

Antalet arbetslösa, i procent av det redovisade medlemsantalet inom olika fackförbund, har under år 1922 utgjort som följer:

Fackförbund	31/1	28/2	31/3	30/4	31/5	30/6	31/7	31/8	30/9	31/10	30/11	31/12	Årsmedeltal 1922	Årsmedeltal 1921
Bleck- och plåtslagareförbundet	42·4	48·0	50·5	49·9	32·4	15·1	9·0	7·2	6·3	10·0	15·7	23·3	27·2	19·2
Bokbindareförbundet	16·6	16·1	9·5	8·2	7·7	9·3	10·2	7·6	7·8	10·3	7·7	16·9	10·7	16·4
Bryggeriindustriarbetareförbundet	9·3	8·9	9·3	8·5	7·0	5·8	5·2	5·7	5·7	7·0	7·4	7·0	7·2	5·8
De förenade förbunden	19·4	20·7	16·8	15·5	16·5	17·5	11·6	10·5	9·8	9·5	8·6	10·6	13·9	20·1
Elektriska arbetareförbundet	25·2	27·5	31·0	30·0	28·0	25·6	22·4	18·5	16·4	15·3	15·7	20·3	23·7	20·9
Gjutareförbundet	80·5	48·9	48·2	53·1	52·4	42·5	38·6	31·8	32·1	33·1	31·8	40·6	43·8	35·0
Grov- o. fabriksarbetareförbundet	46·0	40·0	36·2	33·2	27·7	29·3	22·6	21·6	24·1	23·2	23·8	29·5	30·0	35·4
Gruvindustriarbetareförbundet	49·2	40·4	36·0	29·4	27·6	27·9	25·7	22·7	27·8	24·1	23·9	27·6	30·9	26·8
Handelsarbetareförbundet	12·6	11·5	12·2	12·0	11·9	11·0	11·4	11·7	10·1	9·9	8·5	10·0	11·1	9·5
Hatt- o. pälsindustriarbetareförbundet	18·8	20·7	32·9	28·5	30·2	23·4	27·1	16·5	8·6	7·3	4·9	5·5	20·9	27·0
Kommunalarbetareförbundet	5·7	5·8	6·2	5·3	2·7	2·5	1·5	2·0	1·3	2·9	2·9	4·7	3·7	2·7
Litografiska förbundet	8·8	11·5	7·9	7·8	6·5	6·0	6·1	6·9	4·4	6·3	5·5	4·8	6·9	8·8
Livsmedelsarbetareförbundet	11·3	9·9	11·8	10·7	8·5	8·6	9·0	8·0	7·7	9·5	10·0	20·0	10·4	11·0
Metallindustriarbetareförbundet	39·8	39·4	40·0	38·0	31·7	29·7	28·6	25·6	22·3	22·5	23·5	25·6	30·9	29·1
Därav: Järnbruksarbetare	32·4	38·7	29·6	27·9	22·6	20·7	17·3	14·8	13·9	14·7	18·0	24·7	23·3	27·2
Mek. verkstadsarbetare	41·8	39·7	42·9	40·9	34·7	32·7	30·6	28·4	24·5	24·7	25·0	25·9	32·9	29·6
Murareförbundet	81·4	82·4	70·8	59·4	19·1	6·3	3·8	3·2	6·2	11·7	23·7	34·1	32·6	31·6
Måleriarbetareförbundet	65·8	70·0	56·4	27·1	13·1	4·6	1·9	3·4	2·4	13·6	27·5	50·0	27·3	23·3
Pappersindustriarbetareförbundet	40·3	24·1	13·5	16·0	11·5	8·5	6·3	5·5	5·0	4·8	7·6	7·6	11·2	33·0
Sadelmakare- o. tapetserareförbundet	16·7	17·7	17·8	16·6	16·7	13·8	14·1	24·3	8·2	4·4	4·7	10·9	14·9	18·0
Sko- o. läderindustriarbetareförbundet	17·6	20·8	23·1	22·6	28·3	27·9	21·6	19·8	6·4	6·1	6·3	6·6	17·2	17·7
Skrädderiarbetareförbundet	16·2	15·3	13·0	8·6	4·0	6·1	11·2	9·0	7·3	7·8	8·2	25·1	10·2	17·4
Stenindustriarbetareförbundet	43·6	42·3	32·9	26·9	20·3	23·5	12·5	15·1	10·0	10·6	16·9	20·2	22·8	25·5
Stuckatörförbundet	54·2	59·6	75·5	96·8	63·3	56·0	44·9	—	37·9	38·0	38·0	52·0	54·3	49·0
Sågverksindustriarbetareförbundet	58·3	41·5	37·0	33·1	24·6	18·5	14·5	11·2	15·8	17·0	25·5	48·7	29·0	43·6
Textilarbetareförbundet	7·0	4·7	5·9	5·5	6·3	6·4	5·3	4·1	2·5	2·6	2·8	3·0	4·7	20·2
Tobaksindustriarbetareförbundet	1·5	2·5	2·2	2·8	2·5	2·8	2·6	2·9	2·1	1·8	2·0	2·0	2·3	5·2
Transportarbetareförbundet	21·7	54·0	22·8	34·8	12·5	21·9	23·4	14·9	17·4	13·3	10·3	13·3	21·9	21·0
Träarbetareförbundet	54·1	53·8	52·2	49·7	41·5	33·9	25·5	21·2	20·2	22·0	23·9	28·6	37·2	33·7
Tunnbinderiarbetareförbundet	43·8	39·4	43·5	20·8	19·7	11·3	12·1	14·4	15·4	15·1	24·8	27·0	24·1	31·4
Typografförbundet	14·8	15·1	15·4	14·2	13·7	13·0	10·8	14·6	13·5	10·2	10·4	11·5	13·5	12·1
Väg- o. vattenbyggnadsarbetareförb.	35·3	21·9	23·8	17·6	17·3	16·8	16·5	5·5	12·3	16·5	37·2	—	20·5	14·6
Summa	34·9	31·9	30·4	28·3	22·9	20·9	20·0	16·7	15·1	15·5	17·2	21·7	23·1	26·6

[1] Till följd av det skydd, som dessa uppgifter åtnjuta enligt 2 § 4 mom. tryckfrihetsförordningen, kan icke meddelas, i vad mån siffrorna avse hela antalet medlemmar inom fackförbunden. På grundval av dessa siffror kunna alltså inga slutsatser dragas beträffande fackförbundens verkliga medlemsantal eller rörande förändringar i detta hänseende.

Antalet arbetslösa inom arbetarorganisationerna den 31 december 1922.

Fackförbund	Redovisade avdelningar	Redovisade medlemmar: Män, Helt betalande	Män, Halvt betalande	Kvinnor	Tillsammans	Arbetslösa: Män, Helt betalande	Män, Halvt betalande	Kvinnor	Tillsammans, Antal	Tillsammans, %	Orsak: arbetsbrist	Orsak: tillfällig orsak	Arbetslediga på grund av: sjukdom	arbetskonflikt	värnplikt	annan orsak	Tillsammans	Arbetslöshetsdagar: Antal redovisade, avdeln.	Antal redovisade, medlemmar	Antal dagar under december 1922
Bleck- och plåtslagareförbundet	35	1 060	170	—	**1 230**	267	20	—	**287**	**23·3**	287	—	44	3	14	3	**64**	22	1 072	**5 595**
Bokbindareförbundet	13	188	45	430	**663**	17	26	69	**112**	**16·9**	92	20	19	—	—	65	**84**	8	571	**1 568**
Bryggeriindustriarbetareförbundet	27	2 403	47	656	**3 106**	107	3	107	**217**	**7·0**	209	8	122	—	20	2	**144**	16	2 412	**4 776**
De förenade förbunden	57	2 734	176	394	**3 304**	286	27	37	**350**	**10·6**	346	4	100	—	12	2	**114**	30	1 905	**6 203**
Elektriska arbetareförbundet	74	1 540	576	—	**2 116**	338	92	—	**430**	**20·3**	406	24	36	1	22	6	**65**	58	1 855	**9 458**
Gjutareförbundet	76	2 062	218	7	**2 287**	829	95	5	**929**	**40·6**	913	16	84	—	16	17	**117**	64	1 997	**15 565**
Grov- o. fabriksarbetareförbundet	164	11 669	813	1 457	**13 939**	3 697	179	240	**4 116**	**29·5**	3 748	368	621	69	64	2 557	**3 311**	110	9 968	**91 905**
Gruvindustriarbetareförbundet	16	1 002	41	16	**1 059**	277	15	—	**292**	**27·6**	292	—	49	2	4	—	**55**	12	918	**4 353**
Handelsarbetareförbundet	90	3 996	756	1 354	**6 106**	434	126	48	**608**	**10·0**	608	—	162	104	61	—	**327**	56	5 470	**21 012**
Hatt- o. pälsindustriarbetareförbundet	5	134	3	9	**146**	8	—	—	**8**	**5·5**	8	—	1	—	1	3	**5**	2	127	**212**
Kommunalarbetareförbundet	67	6 198	247	91	**6 536**	274	22	11	**307**	**4·7**	296	11	247	—	15	3	**265**	28	2 758	**5 282**
Litografiska förbundet	14	668	43	—	**711**	31	3	—	**34**	**4·8**	27	7	10	—	8	—	**18**	—	—	—
Livsmedelsarbetareförbundet	47	2 310	114	1 186	**3 610**	322	11	388	**721**	**20·0**	550	171	61	11	25	6	**103**	34	2 741	**11 827**
Metallindustriarbetareförbundet	105	—	—	—	**36 365**	—	—	—	**9 312**	**25·6**	—	—	—	—	—	—	—	94	33 623	**214 731**
Därav: Järnbruksarbetare	45	—	—	—	**8 562**	—	—	—	**2 111**	**24·7**	—	—	—	—	—	—	—	41	7 464	**32 884**
Mek. verkstadsarbetare	60	—	—	—	**27 803**	—	—	—	**7 201**	**25·9**	—	—	—	—	—	—	—	53	26 159	**181 883**
Murareförbundet	31	1 598	181	—	**1 779**	561	46	—	**607**	**34·1**	602	5	17	—	2	10	**29**	20	987	**10 125**
Måleriarbetareförbundet	35	1 319	65	1	**1 385**	665	28	—	**693**	**50·0**	679	14	10	—	9	—	**19**	31	1 272	**14 019**
Pappersindustriarbetareförbundet	62	7 715	258	261	**8 234**	515	49	62	**626**	**7·6**	559	67	409	13	87	13	**522**	41	5 800	**8 976**
Sadelmakare- o. tapetserareförb.	21	371	33	35	**439**	47	1	—	**48**	**10·9**	31	17	11	—	8	—	**19**	13	361	**755**
Sko- och läderindustriarbetareförb.	30	3 380	731	1 499	**5 610**	227	102	43	**372**	**6·6**	372	—	171	—	88	1	**260**	21	4 878	**6 376**
Skrädderiarbetareförbundet	32	588	85	1 316	**1 989**	42	6	451	**499**	**25·1**	498	1	49	—	3	1	**53**	14	1 149	**6 827**
Stenindustriarbetareförbundet	29	1 073	153	—	**1 226**	217	31	—	**248**	**20·2**	197	51	32	26	9	2	**69**	15	661	**3 014**
Stuckatörförbundet	3	49	1	—	**50**	26	—	—	**26**	**52·0**	26	—	—	—	—	—	—	3	50	**597**
Sågverksindustriarbetareförbundet	124	7 903	1 538	3	**9 444**	3 931	669	2	**4 602**	**48·7**	3 027	1575	440	133	155	290	**1 018**	81	6 465	**58 167**
Textilarbetareförbundet	40	2 172	178	2 623	**4 973**	80	7	64	**151**	**3·0**	133	18	319	—	39	28	**386**	11	1 411	**848**
Tobaksindustriarbetareförbundet	10	587	45	2 360	**2 992**	26	8	27	**61**	**2·0**	61	—	51	—	3	—	**54**	5	2 442	**1 502**
Transportarbetareförbundet	24	1 073	195	447	**1 715**	153	66	9	**228**	**13·3**	228	—	79	—	5	1	**85**	13	848	**3 442**
Träarbetareförbundet	104	5 548	504	4	**6 056**	1 551	179	—	**1 730**	**28·6**	1 697	33	227	65	34	13	**339**	93	5 640	**35 577**
Tunnbinderiarbetareförbundet	11	272	10	—	**282**	74	2	—	**76**	**27·0**	76	—	8	—	1	—	**9**	9	277	**1 519**
Typografförbundet	22	618	173	25	**816**	59	32	3	**94**	**11·5**	94	—	16	—	8	3	**27**	18	762	**3 457**
Väg- o. vattenbyggnadsarbetareförb.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Summa	**1 368**	—	—	—	**128 168**	—	—	—	**27 784**	**21·7**	—	—	—	—	—	—	—	**922**	**98 420**	**547 778**

Den i Sociala Meddelanden förut för varje månad publicerade statistiken är i tablån å sid. 243 kompletterad med uppgifter även från sådana fackförbund, vilkas rapporter inkommit för sent för att kunna medtagas i den vanliga månadsöversikten. Genom dessa kompletteringar har i vissa fall även riksmedeltalet undergått någon förskjutning.

Av fackförbunden företedde stuckatörförbundet under 1922 — liksom föregående år — den högsta genomsnittliga arbetslöshetssiffran, 54·3 %. Därnäst kom gjutareförbundet med 43·8 %, träarbetareförbundet med 37·2 %, murareförbundet med 32·6 %, gruv- och metallindustriarbetareförbunden med båda 30·9 % samt grov- och fabriksarbetareförbundet med 30·0 %. Inalles uppvisade 15 av fackförbunden högre arbetslöshetsprocent för 1922 än för 1921, 15 förbund däremot lägre siffror.[1] Särskilt anmärkningsvärd har förbättringen varit inom pappersindustriarbetareförbundet, vars arbetslöshetssiffra minskats från 33·0 till 11·2 %, samt textilarbetareförbundet, som företer en motsvarande nedgång från 20·2 till 4·7 %. Sistnämnda procenttal har, som av tabellen synes, understigits endast av tobaks- och kommunalarbetareförbunden, vilka i likhet med föregående år uppvisat den minsta arbetslösheten.

En sammanställning av tillgänglig arbetslöshetsstatistik från Sverige och vissa andra länder visar följande procenttal för månaderna december 1921—december 1922.

	Dec.	Jan.	Febr.	Mars	April	Maj	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.	Dec.
Sverige	33·2	34·9	31·9	30·4	28·3	22·9	20·9	20·0	16·7	15·1	15·5	17·2	21·7
Norge	18·3	20·4	21·3	21·9	21·3	16·3	14·9	12·4	11·2	11·1	10·5	10·6	12·9
Danmark	25·2	28·9	33·1	27·9	24·0	16·1	13·2	12·5	11·1	10·6	11·3	15·2	20·3
England	16·5	16·8	16·3	16·3	17·0	16·4	15·7	14·6	14·4	14·6	14·0	14·2	14·0
Tyskland	1·6	3·3	2·7	1·1	0·9	0·7	0·6	0·6	0·7	0 8	1·4	2·0	2·8
Nederländerna	17·0	20·3	22·2	14·3	11·6	10·1	9·2	9·5	9·2	9·0	9·4	10·9	14·0
Belgien	11·4	11·2	10·1	9·2	8·9	7·0	6·0	5·3	4·4	3·8	3·9	3·8	—
Kanada	15·1	13·9	10·6	9·6	10·4	8·7	5·3	4·1	3·6	2·8	4·0	—	—
Nya Syd-Wales	17·2	12·3	11·5	12·5	11·4	13·2	11·9	12·7	11·9	8·8	10·4	—	—

Livsmedelspriser och levnadskostnader.

Livsmedelspriser under januari månad 1923. De noteringar av minuthandelspriser å livsmedel (ävensom å bränsle och lyse), som meddelas i efterföljande sammandragstabell för socialstyrelsens 49 ombudsorter, ha inhämtats och bearbetats på samma sätt, som tidigare varit fallet. Under hänvisning till denna tabell må följande anföras rörande de under de senaste månaderna inträffade prisförändringarna å de olika varuslagen.

Januari månad har att uppvisa ytterligare någon sänkning av prisnivån i fråga om livsmedel, bränsle och lyse. Av de 58 varuslag, å vilka noteringar inhämtats, ha sedan december 25 varit föremål för *prissänkning*. Bland dessa

[1] För de nybildade livsmedels- samt hatt- och pälsindustriarbetareförbunden hava jämförelsetal erhållits genom hopräkning av arbetslöshetsuppgifterna från de fackförbund, som numera ingå i dessa organisationer.

Medelpris per år (1913—1922) och per månad (jan. 1922—jan. 1923)

	Varuslag	Kvantitet	1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921	1922
			öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
1	Mjölk: oskummad	l.	14	15	16	19	25	× 38	47	44	35	25
2	handskummad	»	8	8	9	10	15	× 24	—	26	20	13
3	separerad	»	6	6	7	8	12	× 19	23	19	13	9
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	226	239	292	×310	× 401	× 587	729	657	496	375
5	mat- (lands-)	»	213	218	260	295	× 358	× 546	727	651	486	358
6	Ost: helfet, okryddad	»	164	162	197	257	× 305	× 372	624	524	389	277
7	halvfet, »	»	121	119	149	191	× 234	× 332	500	374	267	178
8	Margarin: växt-, bästa sort	»	135	144	170	216	—	—	433	376	293	178
9	Ägg: svenska, färska	tjog	159	171	198	237	343	725	681	578	428	320
10	» konserverade	»	137	151	169	204	307	615	716	533	393	348
11	Potatis: gammal	hl.	—	—	—	526	× 955	× 1200	1271	963	947	699
12	»	5 l.	28	30	36	33	× 58	× 68	71	60	60	47
13	färsk	»	46	80	87	76	146	237	102	191	124	119
14	Ärter, gula	kg.	31	35	57	55	× 63	× 66	78	69	58	48
15	Bruna bönor	»	48	49	75	111	199	× 173	214	130	83	97
16	Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	31	33	40	×38	× 42	× 50	× 75	91	71	52
17	råg-, » » »	»	22	23	32	×29	× 36	× 41	× 56	56	46	31
18	rågsikt-, » » »	»	27	29	39	×34	—	—	× 73	73	63	44
19	Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	36	42	52	50	× 68	× 82	99	101	72	52
20	ris-, bästa sort svenska (»R. T.»)	»	41	41	46	52	× 75	× 73	111	176	85	61
21	Rågbröd: hårt, grovt spisbröd	»	41	43	54	58	× 62	× 73	96	111	108	86
22	hårt, knäckebröd	»	—	—	—	—	—	—	—	139	132	110
23	mjukt, limpa, söt	»	38	40	48	49	× 60	× 75	96	105	93	73
24	» » sur (»grovbröd»)	»	30	31	38	38	× 45	× 49	64	71	65	50
25	Vetebröd: skorpor, ordinära	»	76	78	88	90	× 117	× 180	230	254	217	172
26	mjukt, bil-, bakat med vatten	»	43	46	53	54	× 68	× 88	116	128	113	88
27	ligaste sort » » mjölk	»	60	61	67	66	× 83	× 144	167	145	129	103
28	Nötkött, färskt: stek	»	122	116	140	193	219	567	563	398	301	223
29	soppkött	»	100	95	119	169	193	507	490	333	243	175
30	Kalvkött, stek: gödkalv	»	131	130	154	203	× 215	546	512	493	377	280
31	spädkalv	»	72	70	87	122	× 148	357	312	274	204	155
32	Fårkött: färskt, stek	»	133	130	158	215	258	626	600	431	310	233
33	salt, svenskt	»	114	118	139	194	241	546	547	385	264	193
34	Renkött, färskt, stek	»	119	121	140	184	261	509	557	442	348	270
35	Fläsk: färskt	»	133	129	191	233	× 270	× 388	605	449	321	250
36	salt, svenskt (sidfläsk)	»	140	137	198	246	× 287	× 404	619	470	338	263
37	» amerikanskt »	»	—	—	—	—	—	—	—	364	275	204
38	Fisk, färsk: abborre	»	75	76	80	99	122	211	202	191	166	140
39	gädda	»	108	110	117	149	188	317	333	312	266	211
40	sill	»	34	35	45	68	91	149	110	102	92	79
41	strömming	»	38	39	43	56	65	123	114	106	91	70
42	torsk	»	55	57	62	82	111	196	160	139	119	100
43	rödspotta (»spätta»)	»	79	81	89	123	167	295	244	219	199	169
44	kolja	»	—	—	—	—	—	—	—	152	134	113
45	salt: sill, prima	»	45	45	57	97	105	145	148	120	87	77
46	strömming	»	30	31	36	61	73	100	105	74	65	51
47	Kabeljo av långa med fenor o. stjärt	»	56	58	72	111	152	293	223	156	113	97
48	Kaffe (obränt), prima Santos	»	170	159	161	209	× 315	× 307	316	331	210	219
49	Socker, bit-	»	67	65	66	×68	× 70	× 92	× 133	× 168	× 170	×156
50	Salt (matsalt)	»	—	10	10	13	19	31	32	31	26	21
51	Svagdricka	l.	6	6	7	8	10	14	16	16	17	15
52	Fotogen, Water White	»	20	21	23	27	37	—	71	60	53	38
53	Ved: björk-, osågad, hemkörd (per	famn	2560	2630	2890	3810	5520	7850	8220	10310	7090	4990
54	barr- »storfamn»: 3·56 kbm)	»	2040	2110	2310	3060	4500	6620	6740	8230	5620	3820
55	Bränntorv	100 kg.	196	220	290	385	670	1085	896	964	659	460
56	Kol: antracit- (»valnöt») hemkörd	hl.	401	411	531	717	803	—	—	2069	1286	948
57	eng. hushålls- (fyrkol) hemkörd	»	234	242	367	543	707	—	—	1664	703	444
58	Koks: gasverks- (krossad)[1] hemkörd	»	165	157	211	292	413	—	—	1177	452	326
59	eng. kamin- » hemkörd	»	189	190	248	339	521	—	—	1249	481	356

[1]) T. o. m. år 1917 avse uppgifterna okrossad koks. — [2]) Preliminära siffror. — × Maximipris. —

för samtliga orter (44 orter åren 1913—1919 samt 49 orter fr. o. m. år 1920).

Jan. 1922	Febr. 1922	Mars 1922	Apr. 1922	Maj 1922	Juni 1922	Juli 1922	Aug. 1922	Sept. 1922	Okt. 1922	Nov. 1922	Dec. 1922	Jan.[3]) 1923	Höjning (+) eller sänkning (−) i %		
öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	jan. 1914—jan. 1923	jan. 1922—jan. 1923	
26	26	25	25	25	25	24	24	24	24	23	23	23	+ 64·3	− 11·5	1
15	14	14	13	13	13	13	13	13	13	12	12	13	+ 62·5	− 13·3	2
10	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	+ 50·0	− 10·0	3
342	330	352	392	348	379	387	390	401	401	390	389	388	+ 62·3	+ 13·5	4
330	322	337	378	335	355	361	364	378	383	376	377	368	+ 71·2	+ 11·5	5
327	311	293	279	275	266	259	259	260	264	266	266	267	+ 62·8	− 18·3	6
218	207	184	174	168	165	164	165	167	173	174	176	177	+ 46·3	− 18·8	7
199	192	191	156	129	127	181	203	194	191	190	188	187	+ 35·5	− 6·0	8
431	446	340	231	214	219	227	235	283	386	419	411	333	+ 58·6	− 22·7	9
370	386	—	—	—	—	—	—	—	327	329	327	292	+ 92·1	− 21·1	10
760	756	737	735	755	725	702	652	694	622	628	626	635	—	− 16·4	11
50	50	50	51	51	50	47	42	45	42	42	42	42	+ 55·6	− 16·0	12
—	—	—	—	—	—	180	58	—	—	—	—	—	—	—	13
47	47	47	47	48	48	49	49	49	48	47	47	48	+ 60·0	+ 2·1	14
90	92	95	101	105	106	106	106	104	96	83	78	77	+ 67·4	− 14·4	15
57	56	56	56	55	52	51	51	48	46	46	46	45	+ 45·2	− 21·1	16
33	33	33	32	32	32	32	32	30	28	28	27	27	+ 28·6	− 18·2	17
48	47	47	47	47	46	46	46	42	39	39	39	39	+ 50·0	− 18·8	18
52	51	52	53	54	54	54	54	53	51	50	50	50	+ 38·9	− 3·8	19
67	67	65	64	62	60	59	60	59	57	56	55	54	+ 35·0	− 19·4	20
94	92	91	90	89	86	85	84	83	80	79	78	78	+ 90·2	− 17·0	21
118	117	116	114	113	109	108	108	106	103	101	101	100	—	− 15·3	22
80	79	78	77	77	73	72	72	71	68	66	66	65	+ 71·1	− 18·8	23
56	55	54	53	53	50	50	49	49	46	45	45	45	+ 45·2	− 19·6	24
188	186	183	178	177	171	168	166	167	165	160	159	159	+ 112·0	− 15·4	25
99	96	95	93	92	87	84	84	83	82	80	79	78	+ 77·3	− 21·2	26
114	113	112	110	110	103	99	99	97	95	93	92	92	+ 53·3	− 19·3	27
223	221	217	214	216	221	232	237	235	225	217	214	213	+ 76·0	− 4·5	28
175	173	169	168	170	173	182	187	184	178	173	170	170	+ 70·0	− 2·9	29
303	295	285	279	272	277	279	281	280	273	267	265	266	+ 101·5	− 12·2	30
166	162	157	150	148	148	154	154	155	154	151	156	153	+ 109·6	− 7·8	31
224	229	232	239	241	247	249	248	239	220	211	215	220	+ 67·9	− 1·8	32
186	187	195	195	203	205	203	200	206	185	175	173	179	+ 53·0	− 3·8	33
280	274	269	266	273	291	287	—	—	237	263	261	270	+ 117·7	− 3·6	34
256	249	243	236	236	244	253	262	263	255	251	246	241	+ 82·6	− 5·9	35
273	265	255	252	252	258	266	271	273	265	264	260	257	+ 84·9	− 5·9	36
203	196	195	193	198	201	212	219	218	212	205	200	204	—	+ 0·5	37
33	169	163	152	113	111	123	134	140	139	138	137	137	+ 75·6	− 16·0	38
224	236	241	214	163	175	203	216	219	220	211	213	212	+ 84·3	− 5·4	39
78	70	58	72	72	90	88	103	99	83	70	66	62	+ 77·1	− 20·5	40
84	87	85	68	65	67	63	56	62	70	70	64	61	+ 48·8	− 27·4	41
109	124	111	96	92	90	95	94	99	97	97	94	94	+ 62·1	− 13·8	42
213	220	191	154	148	151	168	160	156	149	155	161	163	+ 98·8	− 23·5	43
121	127	124	113	109	111	115	111	109	105	105	107	108	—	− 10·7	44
82	83	83	83	83	83	84	79	73	66	62	60	61	+ 35·6	− 25·6	45
52	51	51	55	49	51	57	49	49	49	48	47	45	+ 36·4	− 13·5	46
100	103	103	109	106	101	100	96	91	85	83	83	83	+ 45·6	− 17·0	47
189	191	191	191	196	238	239	239	239	239	239	241	241	+ 49·7	+ 27·5	48
ˣ 165	ˣ 166	ˣ 165	ˣ 165	ˣ 165	ˣ 164	ˣ 164	ˣ 164	ˣ 164	ˣ 164	ˣ 114	ˣ113	ˣ113	+ 76·6	− 31·5	49
22	22	22	22	22	22	22	21	21	21	20	20	20	—	− 9·1	50
16	16	16	15	15	15	15	15	15	15	15	15	15	+ 150·0	− 6·3	51
42	41	42	41	39	39	38	38	35	34	33	33	33	+ 65·0	− 21·4	52
5160	5030	4960	4890	4840	4840	4830	4870	4930	5010	5250	5320	5290	+ 103·5	+ 2·5	53
4020	3940	3830	3780	3750	3750	3730	3750	3750	3800	3870	3890	3870	+ 87·0	− 3·7	54
508	503	492	478	442	437	440	468	467	421	429	432	434	+ 115·8	− 14·6	55
1015	1034	1026	1023	997	972	923	892	877	871	871	869	866	+ 119·8	− 14·7	56
480	518	486	490	450	442	426	418	398	406	408	407	400	+ 75·4	− 16·7	57
325	349	349	348	341	337	332	315	310	304	301	304	302	+ 93·6	− 7·1	58
364	400	387	385	375	366	344	335	326	328	327	329	324	+ 77·0	− 11·0	59

ˣˣ Eljest fastställda pris (Jfr Soc. Medd., årg. 1920, noten å sid. 680.)

torde särskilt böra nämnas färska ägg, som undergått en för säsongen ovanligt stark prisreducering, vidare fläsk, vetemjöl och vissa brödsorter. Den prisförskjutning i *uppåtgående* riktning, som ägt rum beträffande tillhopa 14 varuslag, är ytterst obetydlig och har knappast spelat någon roll som hämmande faktor vid indextalets nedgång. *Oförändrade* under redovisningsmånaden äro medelpriserna å 19 varuslag.

Sammanfattning av livsmedelsprisernas förändringar juli 1914—januari 1923. Till belysande av de allmänna förändringar, som med avseende å livsmedelspriserna ägt rum i detaljhandeln från tiden före världskrigets utbrott till och med januari 1923, meddelas efterföljande indexserier, vilka utarbetats på sätt förut beskrivits i Sociala Meddelanden (årg. 1920, sid. 752 ff.).

A = aritmetiska (»ovägda») medeltal, B = »vägda» medeltal.

	År 1914			År 1915				År 1916				År 1917				År 1918			
	Juli 1914	3:e kv.	4:e kv.	1:a kv.	2:a kv.	3:e kv.	4:e kv.	1:a kv.	2:a kv.	3:e kv.	4:e kv.	1:a kv.	2:a kv.	3:e kv.	4:e kv.	1:a kv.	2:a kv.	3:e kv.	4:e kv.
A	100	103	108	114	121	129	138	143	148	162	175	190	197	208	235	268	305	330	372
B	100	103	107	113	121	124	128	130	134	142	152	166	175	181	201	227	255	277	320

	År 1919				År 1920				År 1921				År 1922				År 1923
	1:a kv.	2:a kv.	3:e kv.	4:e kv.	1:a kv.	2:a kv.	3:e kv.	4:e kv.	1:a kv.	2:a kv.	3:e kv.	4:e kv.	1:a kv.	2:a kv.	3:e kv.	4:e kv.	Jan.[1]
A . .	364	352	343	332	316	316	331	323	283	250	237	210	196	185	186	178	174
B . .	335	328	311	308	293	295	304	301	266	240	231	210	188	180	180	172	166

Enligt vad såväl den »ovägda» som den »vägda» indexserien giver vid handen, har den allmänna prisnivån i fråga om livsmedel, bränsle och lyse under januari ytterligare gått ned något, och den »vägda» indexsiffran är nu 2 enheter lägre än i december; det »ovägda» indextalet har sänkts med 1 enhet.

Levnadskostnadernas allmänna förskjutningar sedan juli 1914. Det må noga observeras, att samtliga ovan angivna stegringssiffror endast avse den förhöjning, som drabbat priserna å livsmedel, bränsle och lyse. För att däremot en fullständig bild av prisstegringens inverkan å en familjs hela utgiftsstat skall erhållas, måste tydligen undersökningen utsträckas till att omfatta även övriga i budgeten ingående poster, såsom hyra, kläder, skatter m. m., vilka utgiftsposter förete delvis väsentligt andra prisrörelser. En dylik beräkning finnes publicerad i häfte 1 B av Sociala Meddelanden 1923 (sid. 139), och enligt denna uppgick den allmänna stegringen av levnadskostnaderna från juli 1914 till tiden omkring den 1 januari 1923 till c:a 83 % mot 90 % vid närmast föregående undersökningstillfälle, den 1 oktober 1922.

[1] Preliminära siffror.

Arbetsmarknaden under februari månad 1923.

Arbetsmarknadsläget har under februari månad undergått en förbättring ur arbetsförmedlingssynpunkt, markerad av en nedgång i antalet arbetsansökningar per 100 lediga platser från 346 till 308. Anledningen härtill är till stor del att söka i näringslivets fortgående förbättring, men beror i viss utsträckning på arbetsförmedlingens sammanhang med den offentliga hjälpverksamheten. Då de allmänna arbetskonflikterna, vilka på grund av sin omfattning, c:a 65 000 man, under månaden överskyggat övriga arbetsmarknadsföreteelser, förorsakat indragningar av statshjälpen åt samtliga arbetslösa inom dessa industrier, c:a 4 000 man, har arbetssökandefrekvensen något nedgått å arbetsförmedlingskontoren, medan samtidigt flertalet övriga näringsgrenar även fått vidkännas rubbningar på grund av oron på arbetsmarknaden. Det oaktat utvisar emellertid arbetsförmedlingsanstalternas månadsstatistik (se sid. 334 ff.) stigande förmedlingsresultat inom samtliga yrkesgrupper, med undantag av manliga avdelningens sista grupp, »annat arbete». Men då denna grupp även omfattar nödhjälpsarbete, betyder nedgången här, att de statliga nödhjälpsföretagen under den gångna månaden icke behövt rekryteras så livligt som under januari. Anstalternas specialrapporter utvisa nämligen 3 765 tillsatta platser vid statliga och kommunala nödhjälpsarbeten mot 4 632 i januari.

Av de pågående större arbetskonflikterna hävdes blockaderna vid skogsavverkningen under månadens förra hälft, vilket betydde ökade möjligheter för landet att tillgodogöra sig det gynnsamma läget på trävarumarknaden. Utsikterna härför reducerades emellertid på grund av de rådande lockouterna inom pappersmasse-, sågverks- och järnbruksindustrierna. Även inom verkstadsindustrien pågingo vissa lokala arbetsinställelser.

Arbetsförmedlingsanstalterna i jordbruksdistrikten rapporterade livligare omsättning inom denna näringsgren. Tjänare på stat rönte ökad efterfrågan i samband med den förestående vårflyttningen. Anstalterna i Skåne och Halland rapporterade bristande tillgång på ladugårdskarlar, villiga och kunniga i mjölkning, s. k. mjölkryktare; jordbrukets behov av kvinnliga tjänare gjorde sig fortfarande gällande. Sedan skogsavverkningen återupptagits, rådde full verksamhet i skogarna.

Samtliga yrkesgrupper inom industri och hantverk visade nedgång i arbetssökandesiffran med samtidig ökning av antalet förmedlade platser. Industriens behov av ny arbetskraft avsåg framförallt särskilda yrkesspecialister. Den ökade frekvensen av ansökningar hos myndigheterna om inresetillstånd för utländska yrkesutövare utgjorde även bevis på stegrad företagsamhet inom industrien; genom socialstyrelsens och den offentliga arbetsförmedlingens medverkan inskränktes enligt gällande bestämmelser denna inflytt-

ning till sådana yrkeskategorier, inom vilka arbetskraft icke stode att uppbringa inom landet. Byggnadsverksamheten var i förhållande till årstiden synnerligen livlig; arbetslösheten inom detta fack uppgick endast till en tredjedel av fjolårets siffra. Till följd av den stränga vintern stodo ett stort antal temporära arbetstillfällen, särskilt med snöskottning o. dyl., till buds.

Inom gruppen husligt arbete kvarstod bristen på kvalificerade hembiträden, under det att samtidigt ett överskott förefanns av sådana utan praktik. Efterfrågan på arbetskraft till hemmen var emellertid betydligt mindre än motsvarande tid i fjol, vilket synes tyda på, att depressionen i många fall nödgat familjerna att inskränka sitt behov av dylik arbetskraft.

Antalet ansökningar om arbete *på 100 lediga platser* vid de offentliga arbetsförmedlingsanstalterna under februari samt under föregående månader och år framgår av efterföljande sammanställning:

	Jan.	Febr.	Mars	April	Maj	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.	Dec.
1902—1912	182	150	119	104	106	119	118	101	93	104	141	134
1913	153	133	110	97	99	112	107	96	89	98	129	117
1914	125	127	107	91	93	104	99	133	121	128	192	182
1915	202	181	147	125	118	135	134	122	110	110	141	113
1916	138	124	109	90	85	92	82	88	79	87	106	97
1917	110	124	118	108	93	94	88	83	81	100	115	105
1918	137	167	158	143	136	156	147	131	115	109	125	139
1919	179	162	141	111	99	100	101	97	92	92	113	110
1920	125	112	91	80	84	92	94	95	98	110	155	153
1921	246	301	240	203	213	258	261	235	223	263	384	473
1922	482	479	381	368	258	215	203	172	155	177	269	321
1923	*346*	*308*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Därav inom jord- och skogsbruk:												
1920	95	85	77	64	71	63	68	87	85	84	111	123
1921	120	102	100	81	80	98	108	124	136	166	242	362
1922	341	282	216	231	158	146	126	152	126	120	184	253
1923	*225*	*168*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Övriga näringsgrupper:												
1920	133	121	96	86	88	101	102	98	104	127	174	159
1921	276	354	288	249	249	294	302	275	256	304	415	488
1922	502	514	420	401	275	227	220	178	167	207	293	330
1923	*364*	*339*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Växlingarna på arbetsmarknaden under de senaste åren framgå även av efterföljande tablå, avseende antalet *arbetslösa inom fackföreningarna* i procent av hela det redovisade medlemsantalet:

	31/1	28/2	31/3	30/4	31/5	30/6	31/7	31/8	30/9	31/10	30/11	31/12
1911	—	12·0	10·4	6·7	3·5	3·2	2·9	3·1	2·3	4·3	4·4	8·5
1912	11·1	8·4	6·5	5·2	3·7	3·3	2·8	2·7	2·9	3·6	5·7	8·4
1913	8·9	7·1	5·7	4·0	2·6	2·7	2·5	2·3	2·2	2·6	4·4	7·5
1914	10·4	7·5	6·5	5·1	3·2	3·1	3·0	8·1	7·7	8·1	10·3	15·0
1915	14·8	12·0	11·2	8·5	6·7	6·3	4·0	3·6	3·5	3·8	4·5	7·7
1916	8·0	6·7	5·2	4·7	3·3	2·7	2·7	2·2	2·2	2·3	2·2	5·4
1917	5·9	5·5	7·0	4·4	2·8	3·1	3·3	2·8	2·4	2·8	2·4	5·8
1918	6·0	5·0	4·3	5·0	4·0	4·6	4·2	3·5	3·7	3·2	3·4	7·3
1919	7·5	7·6	8·1	7·5	6·1	4·6	3·8	3·2	3·1	3·2	3·8	7·2
1920	7·6	7·5	4·5	3·5	2·9	3·4	2·8	3·0	2·9	4·3	7·0	15·8
1921	20·1	20·7	24·5	24·2	25·1	27·7	27·9	27·4	27·3	27·1	28·8	33·2
1922	34·9	31·9	30·4	28·3	22·9	20·9	20·0	16·7	15·1	15·5	17·2	21·7
1923	*21·4*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Sveriges offentliga arbetsförmedling under år 1922.

I. Arbetsförmedlingens organisation.

Den offentliga arbetsförmedlingen hade under år 1922 huvud- eller avdelningskontor i verksamhet å följande orter:

Stockholms stad	*Stockholm*,[1] med avdelningskontor å Södermalm.
Stockholms län	*Stockholm*, Södertälje, Norrtälje.
Uppsala län	*Uppsala*, Enköping, Skutskär, Tierp.
Södermanlands län	*Eskilstuna*, Nyköping, Strängnäs, Flen, Katrineholm, Gnesta.
Östergötlands län	*Norrköping; Linköping*, Söderköping, Skänninge, Vadstena, Motala, Valdemarsvik, Mjölby, Ödeshög, Åtvidaberg, Kisa, Finspång, Borensberg.
Jönköpings län	*Jönköping*, Eksjö, Tranås, Vetlanda, Värnamo, Gislaved, Nässjö.
Kronobergs län	*Växjö*, Ljungby, Älmhult.
Kalmar län	*Västervik*, Vimmerby; *Kalmar*, Oskarshamn, Nybro, Torsås.
Gottlands län	*Visby*, Hemse.
Blekinge län	*Karlskrona*, Ronneby, Karlshamn, Sölvesborg.
Kristianstads län	*Kristianstad*, Hässleholm, Ängelholm, Tomelilla, Åstorp.
Malmöhus län	*Malmö; Lund; Landskrona; Hälsingborg; Ystad; Trälleborg; Eslöv; Skurup; Hvellinge.*
Hallands län	*Halmstad*, Laholm, Falkenberg, Varberg, Kungsbacka, Oskarsström.
Göteborgs och Bohus län . .	*Göteborg*;[2] *Uddevalla*, Strömstad, Lysekil, Kungälv, Marstrand.
Älvsborgs län	*Borås*, Vänersborg, Trollhättan, Ulricehamn, Mellerud.
Skaraborgs län	*Skövde*, Skara, Mariestad, Tidaholm, Falköping, Lidköping, Hjo, Töreboda, Grästorp.
Värmlands län	*Karlstad*, Kristinehamn, Filipstad, Arvika, Säffle.
Örebro län	*Örebro*, Askersund, Lindesberg, Karlskoga, Kopparberg, Laxå, Nora, Odensbacken.
Västmanlands län	*Västerås*, Köping, Arboga, Sala.
Kopparbergs län	*Falun*, Avesta, Mora, Leksand, Ludvika, Borlänge.
Gävleborgs län	*Gävle*, Hudiksvall, Söderhamn, Storvik, Ljusdal, Bollnäs.
Västernorrlands län	*Sundsvall*, Härnösand, Sollefteå, Ånge.
Jämtlands län	*Östersund*, Strömsund, Sveg.
Västerbottens län	*Umeå*, Skellefteå.
Norrbottens län	*Luleå*, Piteå, Kiruna, Boden.

En ny arbetsförmedlingsanstalt har under 1922 öppnats i Hvellinge. Hela antalet anstalter *(huvudkontor)* uppgick sålunda vid årets slut till 36, av vilka 24 voro länsanstalter och de återstående 12 fristående kommunala

[1] Vid kontoret finnes fackarbetsförmedling för måleri-, bleck- och plåtslageri- samt bageriyrkena.
[2] Vid kontoret finnes fackarbetsförmedling för måleriyrket.

anstalter. Bland de sistnämnda äro inräknade anstalten i Norrköping samt Malmöhus läns anstalter, 9 till antalet, vilka från länets landsting åtnjuta årligt anslag. Endast 2 anstalter, Stockholms och Göteborgs, kunna alltså anses vara uteslutande kommunala. Erinras bör dessutom, att åtskilliga till länsanstalterna hörande avdelningskontor även uppbära kommunala anslag, varjämte samtliga anstalter åtnjuta statsanslag.

Antalet *avdelningskontor* uppgick vid årets början till 97, varav 2 (Norberg och Västanfors) dock endast voro tillfälligt upprättade i anledning av den i Bergslagen utbrutna arbetslöshetskrisen. Under 1922 hava dessa bägge kontor ånyo inskränkts till allenast ombudsexpeditioner, varemot under året tillkommit ett nytt avdelningskontor i Hemse. Hela antalet sådana kontor utgjorde vid årets slut sålunda 96. Beslut hade dessutom fattats om upprättande från och med 1923 av tvenne nya kontor i Sävsjö och Mönsterås.

Förutom dessa ordinarie kontor ha under året *arbetsförmedlingsombud* varit anställda under länsanstalternas ledning å alla de orter, där offentlig understödsverksamhet för arbetslösa bedrivits, för att där tjänstgöra som kommunens platsförmedlings- och kontrollorgan.

En betydelsefull utvidgning har den offentliga arbetsförmedlingen undergått därigenom, att därmed från och med år 1922 införlivats den av Sveriges redareförening förut bedrivna förhyrningsverksamheten. Till de redan befintliga 4 *specialkontoren för sjömansförmedling* i Stockholm, Göteborg, Malmö och Hälsingborg hava härigenom kommit särskilda *sjömansförmedlingsombud* å 18 orter, nämligen Uddevalla, Halmstad, Landskrona, Ystad, Åhus, Sölvesborg, Karlshamn, Kalmar, Oskarshamn, Visby, Norrköping, Oxelösund, Gävle, Söderhamn, Hudiksvall, Sundsvall, Härnösand och Örnsköldsvik. Å övriga orter, där redareföreningen förut haft förhyrningskontor (Trälleborg, Karlskrona, Västervik och Luleå), ävensom i Umeå, har sjömansförmedlingen varit anordnad i direkt samband med den allmänna arbetsförmedlingen.

Hela antalet offentliga arbetsförmedlingskontor — inberäknat de förutnämnda specialkontoren för sjömansförmedlingen — utgjorde således vid 1922 års utgång 136 eller samma antal som föregående år.

II. Arbetsförmedlingsverksamheten under år 1922.

Antalet ansökningar om arbete så väl som antalet lediga och tillsatta platser vid de offentliga arbetsförmedlingsanstalterna var under 1922 större än något föregående år. Ökningen beror dock, vad ansökningar och lediga platser beträffar, uteslutande på manliga avdelningen. I fråga om kvinnorna framträdde åter, såsom *tab. A.* utvisar, i dessa hänseenden en tillbakagång, som dock icke hindrade, att antalet tillsatta platser även å kvinnliga avdelningen ökades.

Den procentuella ökningen (minskningen) av frekvensen vid arbetsförmedlingsanstalterna under de senaste åren framträder i följande siffersammanställning:

Ökning (minskning) från föregående år av antalet	Manliga avdelningen			Kvinnliga avdelningen			Tillsammans		
	1920	1921	1922	1920	1921	1922	1920	1921	1922
Arbetsansökningar .	— 6·2	+234·1	+ 18·0	— 15·4	+ 37·6	— 2·1	— 9·7	+ 163·4	+ 14·2
Lediga platser . . .	+ 2·0	+ 14·4	+ 20·2	— 7·0	— 1·9	— 4·4	— 2·8	+ 6·0	+ 8·5
Tillsatta platser . .	— 1·0	+ 29·9	+ 22·7	— 5·0	+ 7·9	+ 5·4	— 2·8	+ 20·5	+ 16·1

Den ökade frekvensen under 1922 liksom närmast föregående år är naturligtvis till stor del att tillskriva det samband, som råder mellan den offentliga arbetsförmedlingen och hjälpverksamheten för arbetslösa. I de redovisade lediga och tillsatta platserna ingå nämligen, till ett icke ringa antal, platser vid de av staten och kommunerna anordnade nödhjälpsarbetena. Även antalet arbetsansökningar har högst avsevärt influerats av den för understödssökande föreskrivna anmälningsskyldigheten vid arbetsförmedlingen.

Huru antalet arbetsansökningar samt lediga och tillsatta platser fördelat sig på årets olika månader framgår jämväl av *tab. A.* I fråga om platstillgången framträder å såväl manliga som kvinnliga avdelningen ett maximum under förra halvåret i maj och under senare halvåret i september och oktober. Antalet ansökningar om arbete har, vad kvinnorna beträffar, varit störst under höstmånaderna, medan för männens vidkommande den avgjort starkaste tillströmningen faller på årets fyra första månader.

Ännu tydligare belyses arbetsmarknadens läge under årets olika månader av de tal, som angiva proportionen mellan å ena sidan antalet lediga platser

Tab. A. Antalet arbetsansökningar, lediga och tillsatta platser under olika månader.[1]

Månad	*Manliga avdeln.*			*Kvinnliga avdeln.*			*Tillsammans*		
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
Januari	91 774	12 456	11 984	10 049	8 663	5 450	101 823	21 119	17 434
Februari	93 732	12 924	12 177	10 136	8 744	5 628	103 868	21 668	17 805
Mars	97 985	17 720	16 637	11 746	11 048	6 794	109 781	28 768	23 431
April	94 941	16 892	15 631	11 891	12 161	7 400	106 832	29 053	23 031
Maj	68 477	18 755	17 793	11 114	12 228	7 583	79 591	30 983	25 376
Juni	43 235	14 670	13 705	8 848	9 512	5 828	52 078	24 182	19 533
Juli	32 620	12 401	11 485	8 756	7 998	4 910	41 376	20 399	16 395
Augusti	32 066	13 620	12 089	11 183	11 482	6 839	43 249	25 102	18 928
September	31 986	15 136	13 141	14 697	14 958	9 306	46 683	30 094	22 447
Oktober	37 500	15 782	14 372	16 488	14 697	10 314	53 988	30 479	24 686
November	38 929	9 710	9 230	12 309	9 333	6 925	51 238	19 043	16 155
December	40 111	7 530	7 208	8 031	7 471	5 693	48 142	15 001	12 901
Hela året 1922	703 356	164 482	155 452	135 243	118 454	82 670	838 599	282 936	238 122
» » 1921	596 263	136 883	126 703	138 108	123 937	78 428	734 371	260 820	205 131
» » 1920	178 445	119 689	97 512	100 381	126 316	72 673	278 826	246 005	170 185
» » 1919	190 228	117 391	98 546	118 688	135 818	76 484	308 916	253 209	175 030
» » 1918	198 277	133 750	109 327	169 245	121 253	80 236	367 522	255 003	189 563

[1] Talen för varje särskild månad angiva hela det under månaden disponibla antalet lediga platser, således med inräknande även av dem, som kvarstått aktuella från föregående månad. Dessa sistnämnda platser ha däremot i siffrorna för hela året inräknats endast en gång, varav förklaras, att dessa äro mindre än de enskilda månadernas siffror tillsammantagna.

samt å andra sidan antalet arbetsansökningar och antalet tillsatta platser. Dessa proportionstal återfinnas i efterföljande tablå, som upptager motsvarande siffror jämväl för 1921.

	Ansökningar per 100 lediga platser						*Tillsatta platser per 100 lediga*					
	Män		Kvinnor		Tillsammans		Manliga		Kvinnliga		Tillsammans	
	1921	1922	1921	1922	1921	1922	1921	1922	1921	1922	1921	1922
Januari . . .	434	737	110	116	246	482	86	96	56	63	69	88
Februari . . .	455	725	130	116	301	479	89	94	57	64	74	82
Mars	384	553	100	106	240	381	87	94	53	61	70	81
April	327	562	88	98	208	368	90	93	52	61	70	79
Maj	351	365	83	91	213	257	93	95	53	62	72	82
Juni	437	295	94	93	258	215	88	93	55	61	71	81
Juli	387	263	109	109	261	206	90	93	55	61	74	80
Augusti . . .	368	235	98	97	235	172	88	89	54	60	71	75
September . .	352	211	98	98	223	155	90	87	60	62	74	75
Oktober . . .	412	238	106	112	263	177	94	91	66	70	80	81
November . .	558	401	126	132	384	269	97	95	71	74	87	85
December . .	745	533	103	107	473	321	97	96	71	76	86	86
Hela året	436	428	111	114	282	296	93	95	63	70	79	84

Å manliga avdelningen var antalet ansökningar om arbete under årets samtliga månader mer än dubbelt så stort som antalet lediga platser. Det relativa överskottet var under årets förra del, till och med maj, större än motsvarande månader 1921. För de följande månaderna däremot ställde sig redogörelseårets siffror gynnsammare. Å kvinnliga avdelningen gingo växlingarna månad för månad i stort sett i samma riktning båda åren. Särskilt påfallande är den nära överensstämmelsen mellan månaderna juni—september.

I fråga om tillsättningsresultatet företer redogörelseåret mycket höga och jämna siffror. Å manliga avdelningen växlade antalet tillsatta platser under flertalet månader mellan 93 och 96 per 100 lediga. Endast månaderna augusti—oktober uppvisade något lägre siffror, 87—91. Å kvinnliga avdelningen varierade tillsättningsprocenten under de nio första månaderna mellan 60 och 64 för att under sista kvartalet successivt stiga till 76.

III. Verksamheten vid de särskilda anstalterna.

Upplysningar rörande verksamhetens omfattning vid de olika anstalterna inhämtas av *tab. B.* En jämförelse med 1921 års siffror visar, att 24 anstalter under år 1922 nått högre slutresultat, d. v. s. större antal tillsatta platser, än föregående år, under det en tillbakagång är att anteckna för 6 länsanstalter (Jönköpings, Hallands, Göteborgs och Bohus, Älvsborgs, Västernorrlands och Norrbottens län) samt 5 av de kommunala anstalterna (Norrköping, Lund, Landskrona, Eslöv och Skurup). Störst var minskningen i Västernorrlands län, där antalet tillsatta platser utgjorde c:a 4 900 mot 7 100 år 1921; anmärkas bör dock, att sistnämnda siffra innebar en osedvanligt stark ökning från året dessförinnan, då vid anstalten tillsattes blott c:a 1 500 platser. Under 1922 var ökningen störst i Värmlands län, där antalet tillsatta platser uppgick till 8 170 mot ej fullt 4 000 under 1921.

Tab. B. Verksamheten vid de särskilda anstalterna under år 1922.

Anstalter	*Manliga avdeln.*			*Kvinnliga avdeln.*			*Tillsammans*			*På 100 lediga platser*						*Jordbruksförmedlingen, i % av*		
										Ansökningar om arbete			Tillsatta platser					
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Män	Kvinnor	Tillsammans	Män	Kvinnor	Tillsammans	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
Stockholms stad	102 023	21 176	19 915	41 337	34 149	25 813	143 360	55 325	45 728	482	121	259	94	76	83	0·6	0·1	0·1
Stockholms län	52 367	15 538	14 826	6 678	7 077	3 794	59 045	22 615	18 620	337	94	261	95	54	82	28·9	37·7	37·5
Uppsala stad och län	16 910	5 393	4 984	2 263	2 180	1 653	19 173	7 573	6 637	314	104	253	92	76	88	26·0	33·0	31·4
Södermanlands län	23 201	3 685	3 231	3 487	3 545	2 130	26 688	7 230	5 361	630	98	369	88	60	74	12·1	34·8	30·8
Östergötlands län	35 387	8 158	7 630	6 517	5 138	3 378	41 904	13 296	11 008	434	127	315	94	66	83	21·5	33·0	32·2
Norrköping	14 880	1 929	1 811	2 060	1 750	1 360	16 940	3 679	3 171	771	118	460	94	78	86	12·3	19·1	21·2
Jönköpings län	19 377	3 704	3 364	2 280	1 545	1 124	21 657	5 249	4 488	523	148	413	91	73	86	7·6	16·5	14·2
Kronobergs län	13 510	2 002	1 941	1 218	1 043	581	14 728	3 045	2 522	675	117	484	97	56	83	6·5	13·4	9·3
Norra Kalmar län	5 356	1 589	1 563	506	493	351	5 862	2 082	1 914	337	103	282	98	71	92	7·3	15·6	12·6
Södra Kalmar län	14 116	3 115	3 039	1 522	1 310	917	15 638	4 425	3 956	453	116	353	98	70	89	13·6	17·7	14·2
Gottlands län	3 065	793	658	514	596	259	3 579	1 389	917	387	86	258	83	43	66	18·5	35·8	28·8
Blekinge län	18 113	5 011	4 801	3 351	2 469	1 617	21 464	7 480	6 418	361	136	287	96	65	86	12·9	18·3	13·3
Kristianstads län	11 417	4 984	4 437	4 222	4 137	2 571	15 639	9 121	7 008	229	102	171	89	62	77	35·4	50·3	45·3
Malmöhus län: Malmö	32 994	4 568	4 206	12 935	9 072	6 547	45 929	13 640	10 753	722	143	337	92	72	79	2·4	10·4	8·2
Malmöhus län: Lund	5 431	1 188	1 130	1 309	864	633	6 740	2 052	1 763	457	152	328	95	73	86	15·2	37·0	36·1
Malmöhus län: Landskrona	9 968	1 632	1 563	383	372	193	10 351	2 004	1 756	611	103	517	96	52	88	2·8	23·1	19·9
Malmöhus län: Hälsingborg	14 210	3 012	2 927	2 877	1 965	1 570	17 087	4 977	4 497	472	146	343	97	80	90	5·9	11·5	10·2
Malmöhus län: Ystad	3 461	664	651	1 385	602	553	4 846	1 266	1 204	521	230	383	98	92	95	21·6	37·9	36·0
Malmöhus län: Trälleborg	4 690	2 542	2 426	492	385	333	5 182	2 927	2 759	185	128	177	95	86	94	14·0	27·5	26·0
Malmöhus län: Eslöv	2 572	1 316	1 255	513	472	338	3 085	1 788	1 593	195	109	173	95	72	89	41·8	60·3	60·7
Malmöhus län: Skurup	790	562	499	327	312	220	1 117	874	719	141	105	128	89	71	82	71·7	72·4	70·5
Malmöhus län: Hvellinge	311	179	144	64	58	41	375	237	185	174	110	158	80	71	78	78·1	85·7	85·4
Hallands län	7 057	2 122	1 824	1 301	1 432	793	8 358	3 554	2 617	333	91	235	86	55	74	15·7	34·8	26·6
Göteb. och Bohus län	19 755	3 807	3 713	1 466	1 351	654	21 221	5 158	4 367	519	109	411	98	48	85	4·9	15·9	11·6
Göteborg	73 331	17 976	17 260	11 668	12 151	8 426	84 999	30 127	25 686	408	96	282	96	69	85	1·2	3·6	3·2
Älvsborgs län	8 679	3 014	2 862	993	1 108	550	9 672	4 122	3 412	288	90	235	95	50	83	7·4	11·5	8·1
Skaraborgs län	10 809	5 128	4 240	3 926	4 840	2 708	14 735	9 968	6 948	211	81	148	83	56	70	42·4	46·3	42·9
Värmlands län	21 966	6 699	6 594	2 013	2 470	1 576	23 979	9 169	8 170	328	81	262	98	64	89	5·6	11·6	9·4
Örebro län	23 667	6 080	5 804	3 768	3 615	2 742	27 435	9 695	8 546	389	104	283	95	76	88	14·5	26·2	23·8
Västmanlands län	43 501	7 107	6 825	3 418	3 042	2 183	46 919	10 149	9 008	612	112	462	96	72	89	10·7	27·1	23·6
Kopparbergs län	30 389	4 963	4 918	2 858	2 202	1 624	33 247	7 165	6 542	612	130	464	99	74	91	3·0	6·3	4·7
Gävle stad och län	20 054	3 972	3 957	1 861	1 600	1 294	21 915	5 572	5 251	505	116	393	100	81	94	8·2	3·6	2·9
Västernorrlands län	22 808	4 580	4 469	829	720	430	23 637	5 300	4 899	498	115	446	98	60	92	1·8	1·6	0·8
Jämtlands län	7 981	2 542	2 516	1 939	1 769	1 510	9 920	4 311	4 026	314	110	230	99	85	93	3·3	6·5	5·1
Västerbottens län	4 431	1 471	1 386	1 673	1 510	1 251	6 104	2 981	2 637	301	111	205	94	83	88	17·5	21·9	20·4
Norrbottens län	4 779	2 281	2 083	1 290	1 110	953	6 069	3 391	3 036	210	116	179	91	86	90	2·0	1·5	1·3
Tillsammans år 1922	708 356	164 482	155 452	135 248	118 454	82 670	888 599	292 936	238 122	428	114	296	95	70	84	10·0	17·8	15·8

Beträffande förhållandet mellan tillgång och efterfrågan å arbete utvisar tabellen, att relativa antalet arbetsansökningar varit störst i Landskrona (517 ansökningar per 100 lediga platser), medan den huvudsakligen på jordbruksförmedling inriktade anstalten i Skurup i likhet med föregående år uppvisat det lägsta relationstalet (128).

IV. Verksamheten inom olika yrkesgrupper.

Verksamhetens fördelning på olika yrkesgrenar framgår av *tab. C.* I vad mån förskjutningar i fråga om de olika huvudgrupperna under de senaste åren ägt rum, utvisas av nedanstående sammanställning.

Relativa antalet tillsatta platser inom olika yrkesgrupper:

	1902—12	1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921	1922
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
Jordbruk o. skogshushållning	19·5	23·9	23·1	22·5	25·0	27·4	26·4	25·1	25·6	20·4	17·4
Industri o. hantverk .	16·6	15·2	15·6	16·2	16·4	13·5	14·1	14·7	12·4	23·3	16·4
Handel o. samfärdsel [1]	14·7	14·7	15·1	13·6	12·8	11·4	11·0	11·2	16·3	11·4	13·7
Husligt arbete . . .	33·6	33·9	32·7	28·7	27·0	26·8	27·8	31·0	31·5	28·3	26·1
Annat arbete	15·6	12·3	13·5	19·0	18·8	20·9	20·7	18·0	14·2	16·6	26·4
Summa	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0

Den starka ökningen av antalet tillsatta platser inom gruppen »annat arbete» beror på att hit från och med år 1922 hänförts alla platser vid de offentliga nödhjälpsarbetena. Föregående år redovisades huvudparten av dessa däremot inom gruppen industri och hantverk (underavdelningen byggnadsverksamhet), vilket förklarar den märkbara expansionen av denna grupp under sagda år. Det stora antalet nödhjälpsplatser har som en naturlig konsekvens medfört en motsvarande minskning av de övriga näringsgruppernas relativa omfattning, med undantag för gruppen handel och samfärdsel (inklusive sjöfart), som genom sjömansförhyrningens överflyttande till den offentliga arbetsförmedlingen tillförts en betydande ökning.

Vad särskilt *jordbruksförmedlingen* beträffar, framgår densammas växlande omfattning vid de olika anstalterna av de sista kolumnerna i *tab. B.* Mer än hälften av de tillsatta platserna kommo på jordbruket vid tre anstalter, nämligen Hvellinge (85 %), Skurup (70 %) och Eslöv (61 %). Relativt höga siffror (40 % och däröver) företedde i övrigt Kristianstads och Skaraborgs län.

Antalet ansökningar om arbete i förhållande till antalet lediga platser var avgjort störst inom metall- och maskinindustrien (3 406 ansökningar per 100 platser mot 4 628 år 1921). Det lägsta relationstalet förekom inom gruppen husligt arbete (101). Förhållandet mellan antalet lediga och tillsatta platser var gynnsammast inom grupperna gruvdrift och malmförädling samt annat arbete, vilka uppvisade resp. 98 och 99 tillsatta platser på 100 lediga. Lägst i förevarande avseende kom åter textilindustrien med 53 tillsatta platser på 100 lediga.

[1] Inklusive sjöfarten, som icke förrän under 1922 upptagits såsom särskild grupp.

Tab. C. Verksamheten inom olika yrkesgrupper under år 1922.

Yrkesgrupper	*Manliga avdeln.*			*Kvinnliga avdeln.*			*Tillsammans*			*På 100 lediga platser*					
										Ansökningar om arbete			Tillsatta platser		
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Män	Kvinnor	Tillsammans	Män	Kvinnor	Tillsammans
Jordbruk och skogshushållning m. m.	**94 374**	**39 886**	**34 570**	**9 416**	**14 280**	**6 760**	**103 790**	**54 166**	**41 330**	**237**	**66**	**192**	**87**	**47**	**76**
Jordbruk m. m.	74 844	36 018	30 815	9 416	14 257	6 744	84 260	50 275	37 559	208	66	168	86	47	75
Skogshushållning	19 530	3 868	3 755	—	23	16	19 530	3 891	3 771	505	—	502	97	·	97
Industri och hantverk m. m.	**365 397**	**37 858**	**35 944**	**13 602**	**4 299**	**2 970**	**378 999**	**42 157**	**38 914**	**965**	**316**	**899**	**95**	**69**	**92**
Gruvdrift och malmförädling	36 360	1 846	1 811	53	—	—	36 413	1 846	1 811	1 970	—	1 973	98	—	98
Jord-, sten- och glasindustri	22 977	2 116	2 010	68	57	40	23 045	2 173	2 050	1 086	·	1 061	95	·	94
Metall- och maskinindustri	135 470	3 840	3 463	1 832	191	157	137 302	4 031	3 620	3 528	959	3 406	90	82	90
Trävaruindustri	35 538	3 400	3 207	79	15	7	35 617	3 415	3 214	1 045	·	1 043	94	·	94
Byggnadsverksamhet	70 834	21 157	20 258	—	3	3	70 834	21 160	20 261	335	—	335	96	·	96
Läder-, hår- och gummiindustri	3 171	250	205	270	64	52	3 441	314	257	1 268	·	1 096	82	·	82
Textilindustri	2 496	120	91	807	419	197	3 303	539	288	2 080	193	613	76	47	53
Beklädnadsindustri	7 091	254	180	4 370	1 802	1 301	11 461	2 056	1 481	2 792	243	557	71	72	72
Närings- och njutningsmedelsindustri	9 885	3 049	2 982	2 959	1 031	667	12 844	4 080	3 649	324	287	315	98	65	89
Kemisk-teknisk och belysningsindustri	4 093	322	319	839	135	114	4 932	457	433	1 271	621	1 079	99	84	95
Trämasse- o. pappersindustri	5 661	537	522	1 068	369	248	6 729	906	770	1 054	289	743	97	67	85
Grafisk industri	5 612	240	205	300	33	21	5 912	273	226	2 338	·	2 166	85	·	83
Ej särskilt specificerade	26 209	727	691	957	180	163	27 166	907	854	3 605	532	2 995	95	91	94
Sjöfart och fiske	**49 159**	**13 357**	**12 983**	**1 516**	**768**	**605**	**50 675**	**14 125**	**13 588**	**368**	**197**	**359**	**97**	**79**	**96**
Handel och samfärdsel	**56 959**	**9 667**	**9 077**	**22 275**	**13 717**	**10 007**	**79 234**	**23 384**	**19 084**	**589**	**162**	**339**	**94**	**73**	**82**
Kontors-, bank- och försäkringspersonal	7 995	729	631	2 599	372	308	10 594	1 101	939	1 097	699	962	87	83	85
Butiks- o. magasinspersonal	12 849	1 537	1 442	3 864	1 008	738	16 713	2 545	2 180	836	383	657	94	73	86
Hotell-, kafé- och restaurangpersonal	1 953	345	316	12 247	9 437	6 994	14 200	9 782	7 310	566	130	145	92	74	75
Transportarbetare	32 495	6 497	6 147	1 646	1 099	757	34 141	7 596	6 904	500	150	449	95	69	91
Allmän och litterär verksamhet	890	294	282	1 886	1 627	1 056	2 776	1 921	1 338	303	116	145	96	65	70
Ej särskilt specificerade	777	265	259	33	174	154	810	439	413	293	19	185	98	89	94
Husligt arbete	**105**	**13**	**7**	**86 138**	**85 310**	**62 254**	**86 243**	**85 323**	**62 261**	**·**	**101**	**101**	**·**	**73**	**73**
Annat arbete	**137 362**	**63 701**	**62 871**	**2 296**	**80**	**74**	**139 658**	**63 781**	**62 945**	**216**	**·**	**219**	**99**	**·**	**99**
Tillsammans år 1922	**703 356**	**164 482**	**155 452**	**135 243**	**118 454**	**82 670**	**838 599**	**282 936**	**238 122**	**428**	**114**	**296**	**95**	**70**	**84**

	Arbetsförmedlings-anstalter	Jordbruk m. m.			Skogshus-hållning			Gruvdrift o. malmför-ädling			Jord-, sten- o. glasindustri			Metall- o. maskin-industri		
		Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L.p.	T.p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L.p.	T.p.
	Manliga avdelningen															
1	Stockholms stad	713	26	22	30	—	—	4	—	—	599	8	7	26 523	810	612
2	Stockholms län	16 085	6 782	6 199	842	445	395	2 718	6	5	962	253	249	10 387	799	797
3	Uppsala stad och län	4 433	1 984	1 699	112	26	24	108	—	—	493	93	87	2 905	29	27
4	Södermanlands län	2 661	1 661	1 269	114	48	48	44	2	2	105	6	6	9 290	101	95
5	Östergötlands län	8 218	3 366	2 940	378	232	210	1 313	142	141	1 433	125	125	7 625	214	209
6	Norrköping	1 963	617	605	36	1	1	—	—	—	67	—	—	2 878	14	13
7	Jönköpings län	1 464	600	532	118	45	42	170	12	12	118	52	41	7 107	91	84
8	Kronobergs län	879	226	171	228	31	31	12	—	—	1 437	123	121	861	84	84
9	Kalmar län	2 337	713	617	340	43	43	11	25	25	1 156	121	121	2 702	18	15
10	Gottlands län	605	321	216	—	—	—	—	—	—	461	26	19	160	—	—
11	Blekinge län	2 395	760	608	105	81	81	163	1	1	2 008	62	55	1 758	38	28
12	Kristianstads län	4 733	3 093	2 605	158	21	21	126	30	30	869	110	108	839	63	52
13	Malmöhus län: Malmö	886	993	749	—	—	—	—	—	—	242	11	3	7 284	94	92
14	Hälsingborg	859	430	384	—	—	—	586	68	68	134	3	3	2 016	42	35
15	Övriga anstalter	4 928	3 679	3 365	2	2	2	4	—	—	147	36	31	6 362	109	101
16	Hallands län	1 123	840	583	24	119	119	4	—	—	544	12	12	1 403	44	33
17	Göteborgs och Bohus län	670	491	416	9	8	8	1	—	—	9 358	488	488	1 004	33	28
18	Göteborgs stad	905	938	800	9	388	386	14	—	—	405	30	25	21 340	519	446
19	Älvsborgs län	697	363	259	152	107	97	84	5	5	232	17	17	685	134	126
20	Skaraborgs län	5 540	3 190	2 389	73	7	7	54	9	9	544	290	250	1 225	43	39
21	Värmlands län	1 092	630	554	2 077	114	114	4 702	491	483	299	79	79	3 187	95	95
22	Örebro län	3 262	1 593	1 482	1 987	519	516	6 632	294	294	223	64	63	2 492	53	50
23	Västmanlands län	4 266	1 797	1 532	704	154	150	13 201	256	256	379	25	25	8 951	123	123
24	Kopparbergs län	779	202	177	3 581	404	399	5 076	90	90	563	42	42	3 794	195	195
25	Gävle stad och län	1 722	119	114	3 953	358	353	1 215	324	324	99	6	6	1 926	58	57
26	Västernorrlands län	407	45	25	1 229	53	53	—	—	—	46	10	8	535	8	8
27	Jämtlands län	244	111	103	2 367	522	519	3	—	—	42	18	13	99	1	1
28	Västerbottens län	883	430	386	267	58	54	—	—	—	3	1	1	37	9	7
29	Norrbottens län	95	18	14	635	82	82	115	91	66	14	5	5	95	19	11
	Kvinnliga avdelningen															
1	Stockholms stad	92	51	46	—	—	—	—	—	—	33	29	25	1 388	155	131
2	Stockholms län	964	1 735	775	—	—	—	—	—	—	1	8	—	19	5	5
3	Uppsala stad och län	547	518	385	—	—	—	—	—	—	—	6	3	—	—	—
4	Södermanlands län	564	855	383	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
5	Östergötlands län	797	1 027	603	—	—	—	—	—	—	20	—	—	—	—	—
6	Norrköping	113	85	67	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10	—	—
7	Jönköpings län	192	266	105	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10	—	—
8	Kronobergs län	85	182	64	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
9	Kalmar län	210	393	186	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
10	Gottlands län	57	176	48	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
11	Blekinge län	377	607	245	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
12	Kristianstads län	805	1 496	569	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
13	Malmöhus län: Malmö	206	425	137	—	—	—	—	—	—	—	—	—	247	25	19
14	Hälsingborg	155	141	74	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
15	Övriga anstalter	546	745	403	—	—	—	—	—	—	3	1	1	—	—	—
16	Hallands län	190	397	112	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
17	Göteborgs och Bohus län	371	331	89	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
18	Göteborgs stad	75	161	30	—	—	—	—	—	—	3	13	11	123	6	2
19	Älvsborgs län	21	111	19	—	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
20	Skaraborgs län	714	1 421	591	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
21	Värmlands län	249	436	212	—	—	—	17	—	—	4	—	—	—	—	—
22	Örebro län	724	949	549	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
23	Västmanlands län	767	953	590	—	—	—	36	—	—	—	—	—	35	—	—
24	Kopparbergs län	203	247	131	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
25	Gävle stad och län	73	81	38	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—
26	Västernorrlands län	24	41	16	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
27	Jämtlands län	86	171	101	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
28	Västerbottens län	183	222	152	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
29	Norrbottens län	26	34	24	—	16	16	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Träv.-industri			Byggnadsverksamhet			Läder-, hår- o. gummiindustri			Textilindustri			Beklädnadsindustri			Närings- o. njutningsmedelsindustri			Kem.-tekn. o. belysningsindustri			
Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L.p.	T.p.	Ans.	L.p.	T.p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L.p.	T.p.	
2 494	266	212	14 105	3 402	2 971	440	81	51	74	4	4	1 637	66	30	4 272	2 712	2 703	270	15	12	1
1 078	164	161	5 976	4 365	4 335	162	30	30	43	—	—	460	21	17	275	33	28	94	5	5	2
484	50	48	1 137	333	323	47	2	1	3	—	—	180	20	15	327	9	6	1	—	—	3
1 413	68	48	1 442	87	78	46	3	2	28	—	—	79	—	—	72	4	4	27	—	—	4
2 833	439	428	5 096	897	886	72	4	4	181	—	—	125	2	1	235	31	27	116	4	4	5
1 068	35	10	2 549	88	88	64	1	1	743	13	7	214	3	3	210	1	1	29	1	1	6
1 628	137	130	1 702	692	688	166	14	13	43	2	2	174	6	6	159	5	5	569	2	2	7
721	58	58	1 146	173	173	4	1	1	—	—	—	22	1	1	29	1	1	528	3	3	8
1 482	175	175	2 468	748	747	32	—	—	40	—	—	111	1	1	140	1	1	581	7	7	9
54	5	3	354	1	1	36	—	—	—	—	—	17	1	—	77	2	1	—	—	—	10
258	6	6	1 899	770	767	74	—	—	5	1	1	55	4	4	163	4	3	71	5	5	11
330	47	41	525	63	50	92	14	14	19	1	1	30	3	1	186	45	37	4	1	1	12
1 181	28	26	5 454	840	797	403	18	18	155	6	4	1 006	28	21	513	3	3	836	5	5	13
155	1	1	2 088	317	312	358	1	1	32	1	1	249	6	5	182	5	5	140	210	210	14
650	28	26	2 482	407	385	499	26	25	49	1	1	188	11	10	1 056	80	65	99	50	50	15
489	14	13	929	305	292	60	—	—	355	28	28	86	3	3	123	7	7	8	—	—	16
391	20	20	751	535	535	1	—	—	176	2	2	50	4	2	94	10	9	192	—	—	17
3 259	136	113	5 408	715	639	226	32	23	368	22	18	829	32	19	694	21	12	203	11	11	18
163	27	24	1 157	336	332	16	4	4	132	33	16	39	2	2	17	2	1	96	—	—	19
136	4	4	723	364	339	111	7	7	4	—	—	44	—	—	137	34	28	152	—	—	20
1 353	66	64	1 287	1 057	1 043	95	—	—	5	—	—	28	1	1	103	4	4	—	—	—	21
424	*61*	*53*	*1 312*	*210*	*168*	*11*	*2*	*2*	*6*	—	—	*950*	*6*	*6*	*96*	*7*	*4*	*1*	—	—	22
1 584	111	111	3 809	984	984	57	4	4	16	5	5	153	2	2	271	1	1	20	1	1	23
1 043	113	113	1 556	737	737	17	—	—	2	—	—	65	1	1	69	11	11	—	—	—	24
2 073	40	40	1 588	461	461	61	3	2	15	1	1	197	13	13	207	11	11	17	—	—	25
7 162	935	926	1 076	193	177	8	1	—	—	—	—	39	5	5	133	2	1	39	2	2	26
939	117	116	1 534	1 203	1 199	10	1	1	2	—	—	49	9	9	20	2	2	—	—	—	27
277	86	81	540	254	249	2	1	1	—	—	—	3	3	2	8	—	—	—	—	—	28
416	163	156	741	620	502	1	—	—	—	—	—	12	—	—	17	1	1	—	—	—	29
66	10	6	—	—	—	62	38	30	194	58	50	2 388	912	677	1 268	374	265	316	71	64	1
—	—	—	—	—	—	2	—	—	1	—	—	139	76	51	86	44	24	3	2	2	2
1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	11	14	11	23	8	6	—	—	—	3
—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	6	2	2	19	9	7	—	—	—	4
4	—	—	—	3	3	—	—	—	26	11	8	68	25	12	86	60	37	—	2	—	5
—	1	1	—	—	—	8	—	—	156	16	12	42	25	20	69	5	1	2	3	1	6
—	—	—	—	—	—	—	—	—	15	—	—	47	81	81	11	10	7	51	—	—	7
—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	4	4	6	4	4	4	4	1	236	—	—	8
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	23	23	21	2	2	16	15	15	9
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	10
—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	24	8	6	5	4	3	—	—	—	11
—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2	—	45	61	56	6	19	9	—	—	—	12
1	1	—	—	—	—	63	1	1	85	36	20	849	368	239	534	100	63	139	7	6	13
—	—	—	—	—	—	42	—	—	45	9	9	70	8	7	23	3	—	8	—	—	14
—	—	—	—	—	—	27	6	6	15	17	8	90	13	9	33	34	30	2	—	—	15
—	—	—	—	—	—	—	—	—	41	68	11	10	6	4	14	14	9	4	—	—	16
—	—	—	—	—	—	—	—	—	17	4	1	27	7	5	2	8	2	10	—	—	17
2	3	—	—	—	—	49	12	8	170	92	51	306	95	34	484	161	95	42	29	20	18
—	—	—	—	—	—	—	—	—	9	35	5	10	4	4	5	10	2	—	—	—	19
—	—	—	—	—	—	5	—	—	—	—	—	26	16	12	121	116	76	4	4	4	20
—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	3	4	2	—	2	—	—	—	—	21
—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	51	3	137	4	2	86	7	5	—	—	—	22
5	—	—	—	—	—	10	—	—	10	10	10	10	12	10	8	10	5	—	1	1	23
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13	1	1	10	3	2	2	—	—	24
—	—	—	—	—	—	—	6	6	11	6	5	19	2	2	24	6	3	4	1	1	25
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	6	2	1	2	1	—	—	—	26
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	17	17	4	9	6	—	—	—	27
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	11	8	8	7	5	5	—	—	—	28
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	—	-	4	1	1	—	—	—	29

	Arbetsförmedlings-anstalter	Trämasse- o. pappersindustri			Grafisk industri			Industri o. hantverk, ej specific.			Sjöfart och fiske			Kontors-, bank- o. d. personal		
		Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.
	Manliga avdelningen															
1	Stockholms stad	620	19	11	2 449	133	111	5 704	84	73	6 693	1 732	1 622	4 178	323	274
2	Stockholms län	153	42	42	299	16	14	1 441	66	64	1 009	54	46	441	38	36
3	Uppsala stad och län	9	—	—	91	—	—	391	19	19	48	1	1	3	12	8
4	Södermanlands län	52	—	—	172	1	1	2 019	48	44	490	183	183	62	3	3
5	Östergötlands län	70	20	20	205	2	2	1 175	45	44	306	73	72	209	18	18
6	Norrköping	200	6	5	158	1	1	455	5	5	1 380	357	357	43	9	9
7	Jönköpings län	154	—	—	99	2	2	805	29	29	119	7	7	140	4	4
8	Kronobergs län	359	117	117	12	—	—	281	2	2	3	—	—	19	—	—
9	Kalmar län	115	—	—	43	—	—	1 059	2	2	2 023	556	555	53	10	9
10	Gottlands län	—	—	—	—	—	—	78	—	—	356	18	13	3	—	—
11	Blekinge län	65	2	2	21	—	—	990	36	36	1 395	388	385	36	2	2
12	Kristianstads län	8	—	—	10	—	—	169	21	19	177	33	33	7	—	—
13	Malmöhus län: Malmö	31	1	1	531	13	12	2 003	39	39	2 548	714	669	644	34	31
14	Hälsingborg	28	1	1	113	3	2	367	40	36	4 333	1 477	1 466	45	—	—
15	Övriga anstalter	16	—	—	207	2	2	762	16	15	2 281	529	528	46	5	5
16	Hallands län	194	4	4	22	—	—	56	1	1	733	135	125	17	5	4
17	Göteborgs och Bohus län	751	45	45	14	—	—	132	6	5	983	73	69	31	11	9
18	Göteborgs stad	476	18	12	686	58	50	1 169	40	34	18907	5 529	5 366	1 379	184	150
19	Älvsborgs län	231	7	7	3	—	—	756	118	118	97	14	14	33	7	7
20	Skaraborgs län	2	—	—	26	5	4	177	16	16	54	1	1	31	8	6
21	Värmlands län	132	23	23	26	—	—	1 079	24	22	34	4	4	38	—	—
22	Örebro län	64	3	3	31	1	1	474	7	5	63	6	6	41	1	1
23	Västmanlands län	60	—	—	236	1	1	2 774	5	5	223	5	5	170	1	1
24	Kopparbergs län	95	—	—	42	—	—	525	4	4	3	—	—	164	35	35
25	Gävle stad och län	264	1	1	51	1	1	437	33	33	1 489	510	509	69	7	7
26	Västernorrlands län	1 086	176	176	29	—	—	819	5	5	2 984	800	800	18	1	1
27	Jämtlands län	418	48	48	20	1	1	45	2	2	41	1	1	22	3	3
28	Västerbottens län	7	4	4	—	—	—	38	6	6	56	18	16	33	3	3
29	Norrbottens län	1	—	—	16	—	—	29	8	8	331	139	130	20	5	5
	Kvinnliga avdelningen															
1	Stockholms stad	727	198	139	222	21	11	60	15	15	414	237	179	1 374	191	161
2	Stockholms län	7	—	—	3	—	—	220	5	4	6	—	—	19	2	1
3	Uppsala stad och län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
4	Södermanlands län	4	1	1	1	—	—	105	10	7	7	5	5	2	3	1
5	Östergötlands län	3	1	—	—	—	—	8	1	1	—	2	1	57	16	13
6	Norrköping	8	4	3	9	—	—	—	8	8	—	—	—	4	—	—
7	Jönköpings län	14	2	2	—	—	—	—	—	—	—	6	4	21	7	7
8	Kronobergs län	30	—	—	—	—	—	6	1	1	—	—	—	—	—	—
9	Kalmar län	10	4	—	—	—	—	29	—	—	—	1	1	5	—	—
10	Gottlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
11	Blekinge län	1	—	—	—	—	—	5	4	3	1	3	3	11	3	1
12	Kristianstads län	2	—	—	—	—	—	1	—	—	3	2	2	1	3	2
13	Malmöhus län: Malmö	113	45	37	37	10	8	385	99	91	36	25	18	827	86	74
14	Hälsingborg	12	3	3	3	—	—	40	16	14	84	60	60	2	2	2
15	Övriga anstalter	2	4	4	1	—	—	79	11	11	12	16	14	8	2	2
16	Hallands län	1	4	—	3	—	—	1	—	—	—	—	—	1	1	1
17	Göteborgs och Bohus län	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	1	1
18	Göteborgs stad	112	92	58	16	2	2	—	2	1	874	346	261	155	34	23
19	Älvsborgs län	—	—	—	4	—	—	2	—	—	—	2	—	8	3	2
20	Skaraborgs län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7	—	—
21	Värmlands län	—	—	—	—	—	—	1	2	1	—	—	—	3	—	—
22	Örebro län	15	8	—	—	—	—	8	3	3	—	—	—	8	1	1
23	Västmanlands län	2	—	—	—	—	—	4	1	1	—	—	—	43	4	4
24	Kopparbergs län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	14	—	—
25	Gävle stad och län	5	1	1	1	—	—	3	2	2	14	17	17	2	2	2
26	Västernorrlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	49	31	29	1	1	—
27	Jämtlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	2	2
28	Västerbottens län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	14	12	10	5	2	2
29	Norrbottens län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	3	1	18	6	6

Butiks- o. magasinspersonal			Hotell- o. restaurangpersonal			Transportarbetare			Allmän o. litterär verksamhet			Handel o. samfärdsel, ej specific.			Husligt arbete			Annat arbete			
Ans.	L. p.	T.p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T.p.	Ans.	L. p.	T.p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	
6 235	1011	946	811	151	142	8 429	2 208	2 104	440	234	224	112	38	37	40	3	1	15 151	7 850	7 746	1
542	57	56	99	7	5	1 328	77	74	33	2	2	63	45	45	22	2	2	7 855	2 229	2 219	2
248	17	15	13	5	5	636	51	50	11	1	1	—	—	—	3	—	—	5 227	2 741	2 655	3
459	4	4	9	1	1	555	22	20	2	2	2	1	—	—	1	—	—	4 058	1 441	1 421	4
260	29	29	51	11	10	1 467	208	196	9	19	19	6	7	7	—	—	—	4 004	2 270	2 238	5
218	19	16	46	4	4	827	218	149	—	1	1	—	—	—	—	—	—	1 732	535	534	6
94	—	—	39	3	3	549	32	28	—	1	1	—	—	—	—	—	—	3 965	1 968	1 738	7
21	3	3	22	—	—	167	15	15	11	—	—	—	—	—	9	—	—	6 739	1 164	1 160	8
79	1	1	39	3	3	757	58	58	8	6	6	—	—	—	—	—	—	3 896	2 216	2 216	9
8	—	—	30	11	8	188	16	14	10	—	—	—	—	—	—	—	—	628	392	383	10
96	8	8	35	7	7	394	118	99	53	7	5	1	2	2	—	—	—	6 078	2 709	2 696	11
51	8	8	11	9	5	191	16	16	2	1	1	1	—	—	—	—	—	2 879	1 405	1 394	12
1 278	66	66	221	4	4	3 127	264	259	—	—	—	227	19	19	2	—	—	4 422	1 388	1 388	13
188	—	—	37	3	2	488	81	72	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1 811	323	323	14
181	122	119	19	4	4	614	816	816	—	3	3	34	10	10	—	—	—	6 597	2 147	2 105	15
104	1	1	8	—	—	288	15	13	—	—	—	1	1	1	—	—	—	486	588	585	16
32	2	1	13	5	3	496	39	38	1	1	1	—	—	—	—	—	—	4 605	2 034	2 034	17
1 874	145	127	257	37	34	5 047	1 477	1 381	279	11	11	285	143	138	2	7	4	9 310	7 483	7 461	18
37	—	—	6	1	1	185	21	19	1	—	—	—	—	—	—	1	—	3 860	1 815	1 813	19
59	6	6	23	14	14	124	10	9	3	2	2	—	—	—	—	—	—	1 567	1 118	1 110	20
67	2	2	9	2	2	762	58	55	—	—	—	2	—	—	—	—	—	5 589	4 049	4 049	21
147	4	4	25	6	5	471	62	57	7	1	1	5	—	—	1	—	—	4 942	3 180	3 083	22
206	1	1	17	3	3	832	49	49	2	1	1	1	—	—	25	—	—	5 544	3 578	3 565	23
88	5	5	65	24	23	417	52	51	—	—	—	38	—	—	—	—	—	12 407	3 048	3 035	24
110	8	8	12	3	3	1 514	85	84	7	—	—	—	—	—	—	—	—	3 028	1 930	1 929	25
71	5	3	4	6	5	2 208	326	324	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4 915	2 007	1 950	26
29	—	—	21	14	13	162	13	11	9	—	—	—	—	—	—	—	—	1 905	476	474	27
34	4	4	11	7	7	122	33	33	1	1	1	—	—	—	—	—	—	2 109	553	531	28
33	9	9	—	—	—	150	57	53	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2 058	1 064	1 041	29
1 575	350	247	5 267	3 195	2 440	468	266	195	1 064	700	463	12	160	146	23 643	27 057	20 468	709	61	55	1
88	10	6	541	428	330	3	1	1	75	69	49	10	6	3	4 485	4 686	2 543	6	—	—	2
14	7	6	81	91	84	5	3	2	8	9	8	—	—	—	1 572	1 523	1 147	—	1	1	3
33	11	8	121	145	95	18	3	2	16	27	18	—	—	—	2 589	2 478	1 600	2	—	—	4
90	60	54	302	253	185	84	27	19	86	106	76	1	—	—	4 732	3 543	2 365	153	1	1	5
17	11	7	86	114	80	10	25	21	27	21	15	—	—	—	1 383	1 432	1 124	116	—	—	6
33	6	6	206	158	133	1	3	3	25	31	29	—	—	—	1 591	975	747	63	—	—	7
5	2	2	94	105	77	—	—	—	16	12	10	—	—	—	732	729	418	—	—	—	8
6	1	1	121	135	111	12	1	1	16	17	16	—	—	—	1 561	1 211	912	16	—	—	9
2	3	2	62	75	41	—	—	—	5	5	3	—	—	—	386	336	165	—	—	—	10
80	7	7	298	246	201	21	7	5	5	8	4	1	1	1	2 520	1 571	1 138	1	—	—	11
98	12	12	458	403	301	46	7	7	9	12	8	1	1	1	2 745	2 119	1 604	—	—	—	12
1 188	245	190	761	537	328	647	495	313	92	99	60	—	2	—	6 723	6 466	4 943	2	—	—	13
15	19	19	315	220	164	7	19	11	18	7	2	—	—	—	1 868	1 458	1 205	170	—	—	14
23	12	12	189	143	136	87	55	50	10	30	18	2	—	—	3 227	1 975	1 606	117	1	1	15
21	4	4	65	83	59	9	13	12	20	37	17	—	—	—	883	789	548	38	16	16	16
16	5	2	167	197	127	2	5	4	27	43	19	—	—	—	790	748	404	35	—	—	17
326	162	82	606	481	207	145	125	76	176	126	34	—	—	—	7 155	10 209	7 431	849	—	—	18
18	5	1	94	122	76	1	2	1	16	11	8	4	3	2	797	793	430	4	—	—	19
54	32	31	273	287	193	—	—	—	9	10	5	—	—	—	2 712	2 954	1 796	—	—	—	20
4	2	2	114	167	129	—	—	—	14	17	14	—	—	—	1 603	1 840	1 216	—	—	—	21
24	3	2	299	202	165	49	28	20	28	33	26	—	—	—	2 375	2 326	1 966	10	—	—	22
21	10	8	157	222	179	6	4	4	19	46	32	2	—	—	2 278	1 769	1 339	5	—	—	23
18	2	2	521	362	281	11	3	3	41	28	25	—	—	—	2 025	1 556	1 179	—	—	—	24
8	2	2	136	162	126	13	5	5	29	44	34	—	—	—	1 516	1 263	1 050	—	—	—	25
3	2	1	88	117	59	1	—	—	8	20	10	—	—	—	651	500	312	—	—	—	26
29	6	5	371	407	352	—	2	2	15	52	47	—	1	1	1 427	1 102	977	—	—	—	27
35	9	9	217	180	157	—	—	—	11	7	6	—	—	—	1 190	1 065	902	—	—	—	28
20	8	8	237	200	178	—	—	—	1	—	—	—	—	—	979	842	719	—	—	—	29

Arbetsförmedlingen av sjömän under år 1922.

Sedan förhyrningen av sjöfolk från och med 1922 års ingång helt inordnats under den offentliga arbetsförmedlingen, har verksamheten förutom vid de redan tidigare upprättade fyra fackarbetsanvisningarna i Stockholm, Göteborg, Hälsingborg och Malmö bedrivits genom arbetsförmedlingsanstalterna i Karlskrona, Luleå, Trälleborg, Västervik och Umeå samt genom särskilda sjömansförmedlingsombud i Gävle, Halmstad, Hudiksvall, Härnösand, Kalmar, Karlshamn, Landskrona, Norrköping, Oskarshamn, Oxelösund, Sundsvall, Söderhamn, Sölvesborg, Uddevalla, Visby, Ystad och Åhus. Sjömansförmedlingsombud har dessutom antagits i Örnsköldsvik, men som under året ingen förhyrningsverksamhet ägt rum å denna plats, har densamma ej medtagits i efterföljande redogörelse.

Förhyrningsverksamheten i hela riket har omfattat 41 455 ansökningar om arbete, 13 524 lediga och 13 048 tillsatta platser; härav voro resp. 1 163, 642 och 525 kvinnliga. Åt 39 av 208 arbetssökande utländska undersåtar har anställning beretts.

Nedanstående tabell utvisar verksamhetens fördelning på olika bemanningsgrupper:

Bemanningsgrupper	Ansökningar om arbete		Lediga platser		Tillsatta platser		Per 100 lediga platser	
	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Ansökningar	Tills. platser
Befälhavare	83	0·2	13	0·1	12	0·1	638	92
Styrmän	1 075	2·6	268	2·0	257	2·0	401	96
Maskinister	1 514	3·7	327	2·4	318	2·4	463	97
Däcksmanskap . .	16 791	40·5	6 396	47·3	6 189	47·4	263	97
Maskinmanskap . .	15 728	37·9	4 306	31·9	4 244	32·5	365	99
Kökspersonal . . .	5 540	13·4	2 127	15·7	1 943	14·9	260	91
Andra sjömän . .	684	1·6	86	0·6	84	0·7	795	98
Besättningsmän å fiskefartyg . . .	40	0·1	1	.	1	.	.	.
Summa	41 455	100·0	13 524	100·0	13 048	100·0	307	96

Av tabellen framgår, att förhyrningsverksamheten huvudsakligen omfattat sjömän av manskapsgrad, i det att befälsgrupperna och de med rubriken »andra» — de senare i övervägande grad avseende tillfällig arbetsanställning — betecknade sjömännen omfattat sammanlagt endast 8·1 % av antalet ansökningar om arbete och 5·1 % av antalet förmedlade platser. Frånsett dessa grupper, beträffande vilka förhyrningsverksamheten är av mindre betydelse, finner man det största överskottet på arbetskraft, såväl absolut som relativt, bland maskinmanskapet.

Verksamhetens fördelning på olika månader framgår av följande tablå:

	Jan.	Febr.	Mars	April	Maj	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.	Dec.
Arbetssökande personer	3 075	2 830	3 156	3 217	4 178	3 356	3 245	3 484	3 474	3 500	3 465	3 505
Ansökningar	3 128	2 915	3 301	3 288	4 308	3 415	3 332	3 558	3 521	3 567	3 515	3 607
Lediga platser	763	555	1 157	980	1 651	1 185	1 273	1 349	1 230	1 272	1 036	1 073
Tillsatta »	730	548	1 124	939	1 601	1 109	1 195	1 288	1 204	1 248	1 011	1 051
Ansökningar pr 100 lediga pl.	410	525	285	336	261	288	262	264	286	280	339	336

En sammanräkning av antalet arbetssökande under årets olika månader ger en slutsumma av 40 485 personer, vari dock ingå åtskilliga dubbelräkningar av personer, som under skilda månader anmält sig som arbetssökande.

Förhyrningsverksamhetens omfattning vid de olika hamnarna framgår av följande översikt:

Hamnar	Antal ansökn. om arbete	Antal lediga platser	Antal tillsatta platser	Ansökn. per 100 lediga platser	Hamnar	Antal ansökn. om arbete	Antal lediga platser	Antal tillsatta platser	Ansökn. per 100 lediga platser
Luleå	329	141	130	233	Karlskrona	216	32	31	675
Umeå	70	30	26	233	Karlshamn	447	140	140	319
Härnösand	1 451	302	302	480	Sölvesborg	73	59	59	124
Sundsvall	1 037	507	507	205	Åhus	125	37	37	338
Hudiksvall	113	30	30	377	Ystad	163	68	68	240
Söderhamn	265	106	106	250	Trälleborg	622	111	109	560
Gävle	842	384	383	219	Malmö	2 377	736	684	323
Stockholm	6 740	1 805	1 686	373	Landskrona	902	248	246	364
Oxelösund	411	184	184	223	Hälsingborg	4 285	1 537	1 526	279
Norrköping	1 212	335	335	362	Halmstad	825	265	244	311
Västervik	133	27	26	493	Göteborg	17 874	5 864	5 622	305
Oskarshamn	346	198	198	175	Uddevalla	109	39	35	279
Kalmar	420	321	321	131	Summa	41 455	13 524	13 048	307
Visby	68	18	13	378					

Göteborg kommer härvid avgjort i första rummet med ej mindre än 43·1 % av de tillsatta platserna. Därnäst följer Stockholm med 12·9, Hälsingborg med 11·7 och Malmö med 5·2 %.

Då det torde vara av ett visst intresse att anställa en jämförelse mellan förhyrningsverksamhetens omfattning under 1922 — det första året under vilket denna verksamhet i full utsträckning handhafts av den offentliga arbetsförmedlingen — och under tidigare år, då den helt eller delvis sköttes av Sveriges redareförening, anföres härnedan några siffror beträffande antalet förmedlade platser, de enda uppgifter, som stå till buds från den sistnämnda perioden.

1909	1910	1911	1912	1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921	1922
9249	7973	11654	12144	8286	16215	17505	16918	10226	9990	12012	15223	7166	13048

En fullständigare jämförelse kan emellertid anställas beträffande förhyrningsverksamheten under de senaste två åren vid sjömansförmedlingsanstalterna i Göteborg, Stockholm, Hälsingborg och Malmö, varifrån jämväl föreligga siffror utvisande antalet ansökningar om arbete, lediga platser och ansökningar per 100 lediga platser.

	Ansökningar om arbete		Lediga platser		Tillsatta platser		Ansökningar per 100 lediga pl.	
	1921	1922	1921	1922	1921	1922	1921	1922
Stockholm . .	6 186	6 740	1 129	1 805	1 006	1 686	548	373
Göteborg . . .	11 372	17 874	4 370	5 864	3 339	5 622	260	305
Malmö	2 972	2 377	603	736	548	684	493	323
Hälsingborg .	3 658	4 285	832	1 537	772	1 526	440	279
Summa	**24 188**	**31 276**	**6 934**	**9 942**	**5 665**	**9 518**	**349**	**315**

Slutligen torde böra omnämnas, att av de under år 1922 förmedlade 13 048 platserna hava 10 915 avsett anställning å ångfartyg, 1 048 å motorfartyg, 1 057 å segelfartyg samt 28 å fartyg av ej angiven cert.

Arbetstillgången inom sjömansyrket under år 1922.

Enligt till socialstyrelsen från rikets samtliga sjömanshus ingångna uppgifter uppgick hela antalet under år 1922 påmönstrade sjömän till 34 419 och antalet avmönstrade till 31 167 mot resp. 28 692 och 30 831 år 1921. Av påmönstringarna utgjorde de i inrikes fart 3 149 och av avmönstringarna 2 699 eller resp. 9·1 och 8·7 % (mot 9·4 och 8·5 % år 1921).

Fördelningen på de olika sjömanshusen framgår av efterföljande översikt:

	Påmönstrade	Avmönstrade		Påmönstrade	Avmönstrade		Påmönstrade	Avmönstrade
Haparanda . . .	66	42	Södertälje . . .	75	89	Trälleborg . .	310	285
Luleå	484	245	Nyköping . . .	363	351	Malmö	2 052	1 723
Piteå	122	60	Norrköping . .	1 050	810	Landskrona .	634	543
Skellefteå . . .	77	60	Västervik . . .	320	315	Hälsingborg .	2 417	1 934
Umeå	217	184	Oskarshamn . .	594	405	Halmstad . .	710	546
Örnsköldsvik . .	131	137	Kalmar	806	618	Varberg . . .	81	90
Härnösand . . .	507	326	Visby	272	253	Göteborg . . .	10 708	9 025
Sundsvall . . .	851	667	Karlskrona . . .	217	208	Marstrand . .	447	428
Hudiksvall . . .	90	62	Ronneby	974	2 179	Uddevalla . .	197	184
Söderhamn . . .	236	192	Karlshamn . . .	408	347	Lysekil . . .	964	1 176
Gävle	817	808	Sölvesborg . . .	384	270	Strömstad . .	396	354
Stockholm . . .	5 428	5 202	Kristianstad . .	158	189	Karlstad . . .	294	283
Uppsala	—	1	Simrishamn . .	133	105	Lidköping . .	57	77
Västerås	23	21	Ystad	349	373	Summa	**34 419**	**31 167**

Den avgjort största frekvensen kom, efter vad härav synes, på sjömanshuset i Göteborg med 31 % av påmönstringarna och 29 % av avmönstringarna. Därnäst kom Stockholm med resp. 16 och 17 %.

På de olika månaderna fördelade sig på- och avmönstringarna på följande sätt:

1922		Jan.	Febr.	Mars	April	Maj	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.	Dec.
Påmönstrade		5 071	1 644	3 986	2 871	4 717	2 890	2 802	2 379	2 263	2 097	1 854	1 845
Avmönstrade		5 335	2 098	1 768	1 293	2 005	1 956	2 176	2 101	2 223	2 505	2 816	4 896
Påm. per 100 avm.	1922	95	78	226	222	235	148	129	113	102	84	66	38
	1921	52	74	115	129	152	104	144	143	123	82	78	53
	1920	101	102	176	185	145	119	116	107	88	75	64	31
	1919	84	126	153	224	185	138	116	105	93	85	73	47

Sammanlagt utgjorde under 1922 påmönstringarna 110 per 100 avmönstringar, mot 93 år 1921, 100 år 1920 och 104 år 1919.

Av de under året påmönstrade utgjordes 2 390 av fartygsbefälhavare, 5 439 av styrmän och maskinister, 12 889 av däcksmanskap, 7 904 av eldarmanskap och 5 797 av kökspersonal. Bland de avmönstrade voro 2 000 fartygsbefälhavare, 4 695 styrmän och maskinister, 12 422 däcksmanskap, 6 956 eldarmanskap och 5 094 kökspersonal.

Till nationaliteten voro av de under året påmönstrade 34 419 sjömännen 33 918 (eller 98·5 %) svenskar, 124 norrmän, 109 finnar, 98 tyskar, 90 danskar, 63 övriga vita samt 17 av andra raser. Bland de under samma tid avmönstrade 31 167 sjömännen voro 30 370 (eller 97·4 %) svenskar, 181 danskar, 178 norrmän, 164 tyskar, 152 finnar, 99 av övriga vita raser samt 23 av annan ras.

Utvandringen till främmande världsdelar år 1922.

Uppgifter rörande utvandringen från Sverige till främmande världsdelar ha nu inkommit även för fjärde kvartalet 1922, varigenom en överblick kan erhållas av den transoceaniska emigrationen i dess helhet under nämnda år.

Vad då först beträffar utvandringen under 1922 års *fjärde kvartal*, uppgick densamma till 2 427 personer mot 862 personer samma tid år 1921. Sammanlagt 2 261 av ifrågavarande emigranter erhöllo sina utvandringskontrakt godkända av polismyndigheterna i Stockholm, Malmö, Hälsingborg och Göteborg, 148 i Kristiania, Trondhjem och Bergen samt 18 i Köpenhamn. Dessutom ha 43 personer från annat land utvandrat över svenska hamnar.

Antalet i Sverige hemmahörande emigranter, som erhållit sina utvandringskontrakt godkända av polismyndigheter i förenämnda städer under såväl *fjärde kvartalet 1922* som under *hela år 1922*, framgår av efterföljande tablå:

1922	Stockholm	Malmö	Hälsingborg	Göteborg	Kristiania	Trondhjem	Bergen	Köpenhamn	Summa
oktober	89	177	40	498	16	51	—	8	879
november . . .	74	140	11	761	12	44	—	6	1 048
december . . .	51	72	20	328	3	21	1	4	500
okt.—dec. . .	214	389	71	1 587	31	116	1	18	2 427
jan.—sept. . .	594	816	164	3 554	107	299	7	46	5 587
Hela året	808	1 205	235	5 141	138	415	8	64	8 014

Motsvarande siffror för de närmast föregående åren framgå av följande översikt, som jämväl utvisar emigrationens fördelning å olika månader.

	Jan.	Febr.	Mars	April	Maj	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.	Dec.	Summa
1918 . . .	32	103	34	47	136	38	129	—	326	99	128	39	1 111
1919 . . .	184	82	265	137	288	207	399	442	515	313	531	186	3 499
1920 . . .	219	128	353	234	973	208	554	801	544	1 018	593	453	6 078
1921 . . .	254	531	389	531	600	285	447	447	716	463	260	139	5 062
1922 . . .	170	293	258	659	1 054	682	472	973	1 026	879	1 048	500	8 014

Såsom ovan nämnts ingå i denna statistik endast sådana emigranter, vilka vid avresan från skandinavisk hamn innehaft med vederbörande utvandraragenter upprättade utvandringskontrakt. Detta är emellertid ej fallet med på långt när alla verkliga emigranter, utan förekommer det i stor utsträckning, särskilt å de direkta ångbåtslinjerna, att passagerare, som ämna utvandra, själva ombesörja pass och biljett samt sålunda icke komma att medtagas i statistiken. Om omfattningen av denna trafik kan man bilda sig en ungefärlig föreställning genom att jämföra ovanstående siffror med den av statistiska centralbyrån på grundval av prästerskapets uppgifter utarbetade emigrationsstatistiken. Enligt denna uppgick antalet utvandrare till främmande världsdelar under 1920 till 7 093 samt 1921 till 5 881. De med utvandringskontrakt försedda emigranterna skulle sålunda, om prästerskapets siffror förutsättas vara fullt korrekta, under båda åren ha utgjort 86 % av hela antalet. För år 1922 föreligger ännu icke någon statistik från centralbyrån, men har man i stället i den amerikanska invandringsstatistiken en ledtråd för en ungefärlig uppskattning av emigrationens omfattning. Enligt denna statistik hade under tiden 19 januari 1922—17 januari 1923 — den period, som närmast motsvarar utvandringsåret 1922 — i Förenta staterna mottagits 11 871 svenska invandrare. Att döma av denna siffra, vartill ytterligare borde läggas de emigranter, som utvandrat till andra utomeuropeiska länder än Förenta staterna, skulle de svenskar, som emigrerat utan utvandringskontrakt, under 1922 varit ännu flera än föregående år. Härvid är emellertid att märka, att i den amerikanska statistiken säkerligen ingå ett antal personer, som ej i hemlandet uttagit flyttningsbetyg och kanske ej heller haft för avsikt att bosätta sig i Amerika, men som likväl ej kunnat styrka sig tillhöra de kategorier av resande, vilka äro undantagna från invandringsrestriktionerna, och som sålunda vid landstig-

ningen registrerats såsom immigranter. Vidare ingå i denna statistik sannolikt också en del via Kanada eller andra främmande länder inkomna svenskar.

Emigrationen under 1922 fördelade sig, i den mån utvandringskontrakten godkänts av polismyndigheterna i någon av de förut nämnda svenska, norska och danska städerna, på rikets olika delar sålunda:

Län	Utvandringskontrakt från			Summa utvandrare	Län	Utvandringskontrakt från			Summa utvandrare
	Sverige	Norge	Danmark			Sverige	Norge	Danmark	
Stockholms stad .	281	15	1	297	Älvsborgs län	406	13	—	419
» län	97	—	5	102	Skaraborgs »	186	—	1	187
Uppsala »	28	3	—	31	Värmlands »	699	47	—	746
Södermanlands »	88	1	—	89	Örebro »	232	5	—	237
Östergötlands »	251	3	—	254	Västmanlands »	78	3	1	82
Jönköpings »	503	2	1	506	Kopparbergs »	476	10	—	486
Kronobergs »	329	5	2	336	Gävleborgs »	291	4	—	295
Kalmar »	753	—	14	767	Västernorrlands »	325	87	—	412
Gottlands »	63	2	2	67	Jämtlands »	143	191	—	334
Blekinge »	356	—	7	363	Västerbottens »	108	103	2	213
Kristianstads »	287	2	8	297	Norrbottens »	242	46	—	288
Malmöhus »	317	4	16	337	Ej angivet »	94	—	3	97
Hallands »	348	1	—	349	Hela riket	7 389	561	64	8 014
Göteb. o. Boh. »	408	14	1	423					

Härtill komma 160 emigranter, vilka från annat land utvandrat över svenska hamnar. Inalles ha sålunda på denna väg befordrats 7 549 utvandrare.

Utvandrarnas fördelning på vissa åldersgrupper under år 1922 framgår av nedanstående översikt:

	Män		Kvinnor		Summa	
	Absoluta tal	%	Absoluta tal	%	Absoluta tal	%
Under 15 år	346	6·8	300	10·4	646	8·1
15—19 »	1 360	26·6	677	23·3	2 037	25·4
20—29 »	2 428	47·5	1 170	40·3	3 598	44·9
30—39 »	643	12·6	407	14·0	1 050	13·1
40—49 »	206	4·0	180	6·2	386	4·8
50 år och däröver	130	2·5	167	5·8	297	3·7
Summa	5 113	100·0	2 901	100·0	8 014	100·0

En anmärkningsvärd ökning föreligger för året i fråga om åldersgruppen 20—29 år, vilken som synes omfattat 44·9 % av samtliga utvandrare (47·5 % av männen och 40·3 % av kvinnorna) mot endast 37·2 % (36·7 % män och 37·7 % kvinnor) föregående år. Övriga grupper hava i motsvarande mån minskats.

Fylleriförseelserna och deras orsaker under fjärde kvartalet 1922 jämte några sammanfattningssiffror för åren 1917—1922.

Antal fylleriförseelser. Antalet under fjärde kvartalet 1922 inträffade fylleriförseelser, om vilka socialstyrelsen före den 20 februari erhållit uppgifter från åklagar- och polismyndigheterna, utgjorde, som av efterföljande huvudtabell framgår, tillhopa 7 543. Av dessa hade 7 316 begåtts av män och 227 av kvinnor.

Antalet fylleriförseelser per kvartal dels under år 1913, såsom representerande förhållandena före världskriget och det individuella kontrollsystemets mera allmänna tillämpning, dels för tiden fr. o. m. år 1917, då fortlöpande fylleriförseelsestatistik började föras inom socialstyrelsen, har utgjort som följer:

		Medeltal per kvartal					År 1921				År 1922			
		1913	1917	1918	1919	1920	1 kv.	2 kv.	3 kv.	4 kv.	1 kv.	2 kv.	3 kv.	4 kv.
Fylleriförseelser	Antal . .	14727[1]	4630	4714	8798	11448	7231	7601	7952	7315	5466[2]	7157[2]	8032[2]	7543[3]
	Per 100 000 inv. . .	263	80	81	151	196	122	129	135	124	92	120	135	127

I likhet med närmast föregående år har fyllerifrekvensen sålunda visat någon nedgång under 1922 års sista kvartal. Den synes då hava legat på en något högre nivå än under fjärde kvartalet år 1921 men endast uppgått till ungefär hälften av 1913 års medelsiffra.

Fylleriförseelsernas fördelning på månader framgår för åren 1921 och 1922 av nedanstående översikt:

	Antal fylleriförseelser inträffade under											
	jan.	febr.	mars	april	maj	juni	juli	aug.	sept.	okt.	nov.	dec.
År 1921 . .	2 107	2 482	2 642	2 706	2 419	2 476	2 403	2 596	2 953	2 945	2 258	2 112
År 1922 . .	1 618	1 542	2 306	2 315	2 418	2 424	2 290	2 760	2 982	2 878[3]	2 329[3]	2 336[3]

Liksom under de senare åren i allmänhet varit fallet, kännetecknades oktober månad 1922 av en avsevärt högre fyllerifrekvens än november och december.

Hur fylleriförseelserna under redovisningskvartalet fördelade sig på vissa ortsgrupper och olika delar av landet, åskådliggöres av följande tablå:

---

[1] Avser blott antalet för fylleri sakfällda enligt kriminalstatistiken och sålunda ett något mindre antal än socialstyrelsens fylleristatistik, som omfattar samtliga anhållna eller utan anhållande sakfällda.

[2] De tidigare meddelade siffrorna för 1, 2 och 3 kvartalet 1922 hava här som på övriga ställen i redogörelsen ökats med resp. 11, 44 och 202 senare rapporterade förseelser.

[3] Preliminära siffror.

Antal fylleriförseelser 4 kv. 1922	Stockholms stad	Östra Sverige	Småland och öarna	Södra Sverige	Västra Sverige	Norra Sverige	Hela riket 4 kv. 1922	Hela riket 3 kv. 1922	Hela riket 4 kv. 1921
i städer med mer än 10 000 inv.[1]	2 096	480	131	815	2 163	479	**6 164**	6 290	5 786
i övriga städer	—	180	162	142	472	115	**1 071**	1 311	1 020
å landsbygden	—	48	26	42	79	113	**308**	431	509
tillhopa	**2 096**	**708**	**319**	**999**	**2 714**	**707**	**7 543**	8 032	7 315
3 kv. 1922	2 198	848	342	1 143	2 620	881	**8 032**	.	.
4 kv. 1921	1 919	751	335	1 086	2 412	812	**7 315**	.	.

En jämförelse mellan redovisningskvartalets fyllerital och siffrorna för det närmast föregående visar, att nedgången varit mindre betydande i de större städerna än i de smärre städerna och på landsbygden. I förhållande till samma tid föregående år förete städerna, särskilt de större, någon ökning av fylleri-frekvensen, under det att siffrorna för landsbygdens vidkommande visa nedgående tendens.

Ser man åter på utvecklingen inom olika landsdelar, äro fylleritalen under redovisningskvartalet genomgående lägre än närmast föregående kvartal, med undantag för västra Sverige, där en obetydlig stegring förekommit.

Av samtliga fylleriförseelser i riket begingos, som ovan nämnts, 227 eller 3·0 % av kvinnor, varav 109 i Stockholm, 72 i Göteborg, 11 i Malmö, 34 i övriga städer och 1 på landsbygden.

Fylleriförseelsernas fördelning efter orsaker. I kol. 3 av huvudtabellen angives antalet fylleriförseelser, beträffande vilka berusningsmedlet uppgivits, och i kol. 4—12 dessa förseelsers fördelning efter de olika slag av rusdrycker, som huvudsakligen använts. I efterföljande tablå ha dessa uppgifter omräknats i relativa tal, varjämte meddelas vissa jämförelsesiffror för tidigare kvartal.

Fylleriförseelserna under olika kvartal 1921 och 1922, fördelade efter berusningsmedel.

Tidsperiod och område	Samtliga fylleriförseelser: antal	Samtliga fylleriförseelser: per 100 000 inv.	Därav förseelser med känt berusningsmedel	Förseelser (i %), vid vilka huvudsakliga berusningsmedlet uppgivits vara: spritdrycker	vin	öl (andra maltdrycker)	spritdrycker och vin	spritdrycker och öl	spritdrycker, vin och öl	vin och öl	rusdrycker, tillhopa	denaturerad sprit	tekniska preparat	surrogat, tillhopa
1921: 4 kvartalet	7 315	124	7 161	53·9	1·0	5·9	1·1	32·2	1·5	0·6	96·2	3·0	0·8	3·8
1922: 1 »	5 466	92	5 351	58·0	0·6	5·3	0·7	29·5	1·1	0·7	95·9	3·4	0·7	4·1
» 2 »	7 157	120	6 961	54·7	0·4	7·4	0·7	31·0	1·0	0·6	95·8	3·5	0·7	4·2
» 3 »	8 032	135	7 751	53·9	0·3	7·1	0·6	33·8	0·9	0·5	97·1	2·2	0·7	2·9
» 4 »	**7 543**	**127**	**7 285**	**58·4**	**0·5**	**5·0**	**0·9**	**30·9**	**1·1**	**0·4**	**97·2**	**2·5**	**0·3**	**2·8**
Därav i														
Stockholm	2 096	497	1 897	75·7	1·6	5·1	1·7	13·6	1·0	0·6	99·3	0·6	0·1	0·7
Göteborg	1 646	724	1 636	61·2	0·2	6·7	0·6	25·2	0·8	0·3	95·0	4·9	0·1	5·0
övriga städer	3 493	304	3 456	47·7	0·1	3·9	0·6	43·3	1·0	0·3	96·9	2·7	0·4	3·1
landsbygden	308	7	296	57·8	—	9·1	—	27·0	4·1	0·3	98·3	—	1·7	1·7

[1] För bevarande av full jämförbarhet med föregående år för denna ortsgrupp hava Mölndal och Skövde, som den 1 jan. 1922 hade resp. 12 796 och 10 175 inv., räknats till »övriga städer».

Några nämnvärda förskjutningar i fråga om de olika berusningsmedlens betydelse hava, som synes, icke inträffat under redovisningskvartalet. Inemot nio tiondelar av fyllerifallen ha tillskrivits spritdrycker — enbart eller i förening med öl — medan på rusdryckssurrogatens konto kommit blott 205 förseelser (2·8 %), varav närmare hälften i Göteborg.

Fylleriförseelsernas fördelning efter åtkomstsättet för rusdryckerna, varom uppgifter lämnas i huvudtabellens kol. 13—18, framgår närmare av nedanstående tablå:

Område och tidsperiod	Antal fylleriförseelser med känt berusningsmedel	Förseelser (i %) genom rusdrycker (rusdrycksurrogat ej medräknade), som huvudsakligen erhållits					
		från utminuteringsställe	från bolagsutskänkningsställe	från restaurang, ölstuga o. d.	genom förmedling av andra, vid priv. samkväm o. d.	genom olaglig rusdrycks-hantering[1]	på flera av nu angivna (eller obekant) sätt
1922: 4 kvartalet: Stockholm .	1 897	4·8	2·6	7·9	82·1	0·9	1·0
Göteborg . .	1 636	10·2	9·4	12·0	50·8	7·6	5·0
övriga städer	3 456	13·0	11·6	12·5	51·6	3·1	5·1
landsbygden	296	10·8	9·1	9·8	50·7	11·8	6·1
Summa	**7 285**	**10·1**	**8·7**	**11·1**	**59·3**	**3·9**	**4·1**
1922: 3 »	7 751	10·8	8·2	12·1	58·0	3·6	4·4
» 2 »	6 961	8·9	6·8	13·9	61·0	3·9	1·3
» 1 »	5 351	9·0	8·8	14·2	57·9	4·3	1·7
1921: 4 »	7 161	9·6	11·4	13·3	51·8	4·4	5·7

Antalet fyllerifall, som uppgivits härröra av hembränt brännvin, har under fjärde kvartalet ytterligare minskats och endast utgjort 80. Däremot synes konsumtionen av insmugglade alkoholvaror alltjämt vara av betydelse, i det att inalles 203 fylleriförseelser tillskrivits dylika (mot 165 föregående kvartal), varav ej mindre än 122 i Göteborg. I själva verket torde dock ett väsentligt större antal förseelser rätteligen böra skrivas på de insmugglade spritdryckernas konto. Ett betydande antal personer — varav enbart i huvudstaden över 600 — ha nämligen enligt uppgift berusat sig med »exportsprit», som i flertalet fall otvivelaktigt torde ha erhållits på olaglig väg.

Översikt över fylleriförseelserna under åren 1917—1922. På grundval av de tidigare meddelade kvartalssiffrorna har i följande tablå utarbetats en översikt över fylleriförseelsernas antal och de olika berusningsmedlens relativa betydelse åren 1917—1922, varvid talen för år 1922 dock äro att anse som preliminära:

[1] Hembränt brännvin samt spritdrycker, vilka uttryckligen angivits vara insmugglade (tillhopa 203).

Tidsperiod och område	Samtliga fylleriförseelser		Därav förseelser med känt berusningsmedel	Förseelser (i %), vid vilka huvudsakliga berusningsmedlet uppgivits vara										
	antal	per 100 000 inv.		sprit-drycker	vin	öl (andra malt-drycker)	sprit-drycker och vin	sprit-drycker och öl	sprit-drycker, vin och öl	vin och öl	rus-drycker, tillhopa	denaturerad sprit	tekniska preparat	surrogat, tillhopa
År 1917 . .	18 521	320	18 310	13·8	5·2	16·7	2·7	28·7	6·8	13·5	87·4	6·8	5·8	12·6
» 1918 . .	18 854	325	18 638	23·5	12·6	1·2	10·0	7·1	3·8	5·1	63·3	27·9	8·8	36·7
» 1919 . .	35 191	605	34 704	39·7	4·5	4·0	7·3	13·9	4·1	3·2	76·7	22·5	0·8	23·3
» 1920 . .	45 790	783	44 914	57·2	1·1	3·6	2·6	27·8	2·9	1·5	96·7	2·8	0·5	3·3
» 1921 . .	30 099	510	29 370	52·9	0·6	6·0	1·2	32·2	1·7	0·9	95·5	3·7	0·8	4·5
» 1922[1] .	28 198	474	27 348	56·1	0·5	6·3	0·7	31·4	1·0	0·5	96·5	2·9	0·6	3·5
Därav i														
Stockholm .	7 397	1 753	6 718	71·4	1·5	6·9	1·5	16·8	0·6	0·5	98·7	1·0	0·3	1·3
Göteborg .	6 042	2 658	6 016	57·8	0·2	8·9	0·3	25·9	0·4	0·5	94·0	5·8	0·2	6·0
övriga städer	13 455	1 171	13 338	47·8	0·1	4·4	0·6	41·8	1·3	0·6	96·6	2·7	0·7	3·4
landsbygden	1 304	31	1 276	54·2	—	9·9	0·5	28·6	2·6	0·6	96·4	1·3	2·3	3·6

Såsom framgår av denna sammanställning, uppgick hela antalet förseelser under år 1922 till 28 198, vilken preliminära siffra föga understiger 1921 års fyllerital (30 099) men däremot ligger väsentligt lägre än de båda närmast föregående årens. I förhållande till åren 1917 och 1918 innebära 1922 års siffror dock en avgjord försämring, i det att fylleritalen nu varit ungefär 50 procent högre, varemot under året närmast före krigsutbrottet fyllerismen (58 909 sakfällda) torde ha haft ungefär dubbelt så stor omfattning som under fjolåret. Det må i detta samband erinras om, att nedgången under år 1922 i främsta rummet är att tillskriva fyllerifrekvensens starka minskning under första kvartalet, medan däremot de följande månaderna i stort sett visat stigande tendens.

Utvecklingen under åren 1917—1922 å större och mindre orter belyses närmare av nedanstående tablå:

	1917		1918		1919		1920		1921		1922	
	antal fylleri-förseelser	index-tal	antal fylleri-förseelser	index-tal	antal fylleri-förseelser	index-tal	antal fylleri-förseelser	index-tal	antal fylleri-förseelser	index-tal	antal fylleri-förseelser	index-tal
Stockholm . .	3 705	100	6 264	169	11 115	300	10 120	273	6 848	185	7 397	200
Göteborg . .	3 270	100	3 897	119	6 750	206	9 165	280	5 562	170	6 042	185
övriga städer .	9 696	100	7 518	78	14 546	150	23 086	238	15 341	158	13 455	139
landsbygden .	1 850	100	1 175	64	2 780	150	3 419	185	2 348	127	1 304	70

Såsom tidigare framhållits, medförde åren 1918 och 1919 en stark koncentration av gatufylleriet till de båda största städerna, varefter en viss utjämning i detta hänseende åter kunde förmärkas de båda följande åren. Under sista redovisningsåret synes dock utvecklingen ånyo i viss mån ha slagit om, i det att fyllerifrekvensens nedgång 1922 i stort sett gått ut över

[1] Preliminär siffra.

de mindre orterna, medan däremot Stockholm och Göteborg företett stigande siffror. Nämnda båda storstäders procentuella andel av fylleriförseelserna har också stigit från 41·2 % år 1921 till 47·7 % år 1922.

Vad de olika berusningsmedlen och deras betydelse som fylleriorsaker angår, har antalet »surrogatfall» under sista redovisningsåret varit ännu lägre än år 1921, i det att siffran för dylika sjunkit till 948 (3·5 %) mot 1 337 (4·5 %) föregående år. Även den olagliga rusdrycksbanteringen, i form av hemtillverkning av brännvin, torde numera kunna anses vara en tämligen betydelselös företeelse, under det att insmugglingen av spritdrycker, framför allt i Stockholm och andra större hamnstäder, som ovan framhållits synes vara på väg att bli en verklig fara för folknykterheten.

Jämförelse mellan fylleriförseelserna i Sverige och dess grannländer. Liksom i föregående kvartalsredogörelser må slutligen i jämförelsesyfte en sammanställning göras mellan den svenska fylleristatistiken och motsvarande uppgifter för Norge enligt »Statistiske Meddelelser»:

	Medeltal per kvartal					År 1921				År 1922			
	1913	1917	1918	1919	1920	1 kv.	2 kv.	3 kv.	4 kv.	1 kv.	2 kv.	3 kv.	4 kv.
Sverige	14 727	4 630	4 714	8 798	11 448	7 231	7 601	7 952	7 315	5 466	7 157	8 032	7 543
Norge	10 564	7 777	5 729	9 353	8 635	8 458	7 910	8 626	10 534	9 285	10 531	11 498	13 397

I Norge inträdde, som synes, under loppet av år 1922 en successiv höjning av fylleritalen. Under tredje och fjärde kvartalen steg fylleriförekvensen t. o. m. till en högre nivå än under något föregående kvartal efter det partiella förbudets införande år 1917.

Totalantalet fylleriförseelser i Norge år 1922 utgjorde sålunda 44 711, vilket i jämförelse med föregående år, då antalet var 35 528, innebär en ökning av mer än en fjärdedel.

För Finland förefinnas fr. o. m. år 1922 statistiska uppgifter angående fylleriförseelserna i hela landet, vilka kvartalsvis publiceras i »Social tidskrift». Enligt denna statistik åtalades för fylleri under första—fjärde kvartalen 1922 resp. 7 572, 9 811, 13 072 och 12 345 eller tillhopa 42 800 personer, vilka siffror, oaktat landets vida mindre invånarantal och strängare nykterhetslagstiftning, äro betydligt högre än motsvarande svenska.

Av intresse är jämväl att sammanställa fylleriförseelserna i de fyra nordiska huvudstäderna, såsom skett i nedanstående tablå:

Antal fylleriförseelser i	År 1913	År 1917	År 1918	År 1919	År 1920	År 1921	År 1922
Stockholm (422 042 inv.)	17 696	3 705	6 264	11 115	10 120	6 848	7 397
Kristiania (258 767 inv.)	16 736	13 672	12 217	16 938	13 624	13 750	18 195
Köpenhamn[1] (700 610 inv.)	8 855	4 865	2 269	4 225	5 047	4 274	4 360
Helsingfors (162 030 inv.)	23 266	5 133	(2 928)	5 488	12 307	13 550	10 925

Enär av gatufylleriet blott en viss, efter ortens praxis växlande del blir föremål för polisingripande och sålunda redovisad i statistiken, kunna dessa siffror knappast göra anspråk på att giva en tillförlitlig bild av nykterhetstillståndet i resp. städer, men de belysa däremot — i den mån nämnda praxis kan antagas vara oförändrad — ganska väl dettas växlingar å samma ort under resp. år.

[1] Med Frederiksberg och Gentofte.

Fylleriförseelserna och deras orsaker under fjärde kvartalet 1922.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
Område	Hela antalet fylleriförseelser	Därav sådana, rörande vilka berusningsmedlet uppgivits	Antal fylleriförseelser, där huvudsakliga berusningsmedlet utgjordes av									Antal förseelser genom rusdrycker (kol. 4—10), som erhållits					
			spritdrycker (bränvin, konjak, punsch o. d.)	vin	öl (andra maltdrycker)	spritdrycker och vin	spritdrycker och öl	spritdrycker, vin och öl	vin och öl	rusdrycks-surrogat		från utminuteringsställe	från bolagsutskänkningsställe	från restaurang, ölstuga o. d.	genom förmedling av andra, vid priv. samkväm o. d.	genom olaglig rusdrycks-hantering	på flera av nu angivna (eller obekant) sätt
										den. sprit	tekn. prep.						
Stockholms stad	**2 096**	**1 897**	**1 436**	**30**	**97**	**32**	**259**	**19**	**12**	**11**	**1**	**92**	**50**	**150**	**1 558**	**17**	**18**
Östra Sverige	**708**	**697**	**308**	**3**	**25**	**2**	**317**	**9**	**1**	**32**	—	**73**	**108**	**84**	**312**	**34**	**54**
Södertälje . .	45	44	16	—	—	—	27	—	—	1	—	—	2	7	19	5	10
Uppsala . . .	101	100	39	2	2	—	53	2	—	2	—	10	13	12	55	2	6
Västerås . . .	42	38	31	—	—	—	5	—	—	2	—	2	1	—	25	5	3
Nyköping . .	23	23	6	—	1	—	14	—	—	2	—	2	1	1	10	4	3
Eskilstuna . .	72	72	58	—	1	—	8	—	—	5	—	4	19	7	26	—	11
Linköping . .	82	82	19	1	10	—	47	1	—	4	—	6	20	19	29	—	4
Norrköping . .	115	115	30	—	3	—	78	—	—	4	—	7	24	18	47	12	3
Övriga städer .	180	178	82	—	7	2	69	5	1	12	—	33	26	14	81	1	11
Landsbygden .	48	45	27	—	1	—	16	1	—	—	—	9	2	6	20	5	3
Småland och öarna . .	**319**	**317**	**131**	—	**6**	—	**162**	**2**	—	**14**	**2**	**56**	**33**	**17**	**152**	**2**	**41**
Jönköping . .	63	63	27	—	1	—	25	—	—	10	—	12	9	4	28	—	—
Kalmar . . .	52	52	13	—	—	—	39	—	—	—	—	10	3	9	29	1	—
Västervik . .	16	16	5	—	—	—	10	—	—	1	—	—	—	1	12	1	1
Övriga städer .	162	162	71	—	5	—	80	2	—	3	1	30	21	2	66	—	39
Landsbygden .	26	24	15	—	—	—	8	—	—	—	1	4	—	1	17	—	1
Södra Sverige	**999**	**985**	**672**	—	**12**	**6**	**266**	**11**	**1**	**17**	—	**125**	**93**	**120**	**566**	**26**	**38**
Karlskrona . .	60	60	20	—	2	—	38	—	—	—	—	8	9	8	35	—	—
Kristianstad .	71	71	50	—	3	1	17	—	—	—	—	7	12	8	44	—	—
Malmö	420	407	375	—	4	1	18	—	—	9	—	53	22	39	252	15	17
Lund	25	25	20	—	—	2	—	—	—	3	—	4	1	6	11	—	—
Landskrona .	89	89	40	—	—	1	48	—	—	—	—	22	4	20	43	—	—
Hälsingborg .	108	108	83	—	2	1	19	—	—	3	—	9	7	9	69	9	2
Ystad	23	23	16	—	—	—	7	—	—	—	—	3	6	2	11	—	1
Trälleborg . .	19	19	5	—	—	—	13	—	—	1	—	—	—	2	16	—	—
Övriga städer .	142	142	46	—	1	—	93	1	—	1	—	15	28	21	63	2	12
Landsbygden .	42	41	17	—	—	—	13	10	1	—	—	4	4	5	22	—	6

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
Område	Hela antalet fylleriförseelser	Därav sådana, rörande vilka berusningsmedlet uppgivits	Antal fylleriförseelser, där huvudsakliga berusningsmedlet utgjordes av									Antal förseelser genom rusdrycker (kol. 4—10), som erhållits					
			spritdrycker (bränvin, konjak, punsch o. d.)	vin	öl (andra maltdrycker)	spritdrycker och vin	spritdrycker och öl	spritdrycker, vin och öl	vin och öl	rusdrycks-surrogat		från utminuteringsställe	från bolagsutskänkningsställe	från restaurang, ölstuga o. d.	genom förmedling av andra, vid priv. samkväm o. d.	genom olaglig rusdrycksförsäljning	på flera av nu angivna (eller obekant) sätt
										den. sprit	tekn. prep.						
Västra Sverige	**2714**	**2694**	**1433**	**4**	**157**	**17**	**931**	**30**	**11**	**106**	**5**	**337**	**261**	**308**	**1417**	**146**	**114**
Halmstad . . .	70	70	50	—	—	1	15	1	—	3	—	4	6	6	50	—	1
Göteborg . . .	1646	1636	1002	3	109	9	413	13	5	80	2	167	153	196	832	124	82
Uddevalla . .	50	50	23	—	2	—	21	—	—	4	—	7	2	—	35	1	1
Trollhättan . .	76	76	19	—	11	—	46	—	—	—	—	15	14	2	41	—	4
Borås	59	59	28	—	1	—	30	—	—	—	—	9	4	3	39	—	4
Karlstad . . .	110	110	57	—	4	3	37	3	—	4	2	7	8	18	64	2	5
Kristinehamn .	41	41	23	1	1	2	12	—	—	2	—	14	—	4	16	5	—
Örebro	111	110	32	—	—	—	74	3	1	—	—	7	27	17	59	—	—
Övriga städer .	472	466	165	—	21	2	251	9	5	13	—	92	46	56	232	13	14
Landsbygden .	79	76	34	—	8	—	32	1	—	—	1	15	1	6	49	1	3
Norra Sverige	**707**	**695**	**278**	**—**	**70**	**5**	**314**	**7**	**4**	**5**	**12**	**56**	**86**	**127**	**320**	**58**	**31**
Falun	11	11	7	—	—	—	4	—	—	—	—	1	—	2	8	—	—
Gävle	164	163	28	—	12	1	114	3	—	4	1	12	42	21	52	13	18
Söderhamn . .	36	36	—	—	8	—	28	—	—	—	—	3	6	9	16	1	1
Härnösand . .	60	55	14	—	15	—	25	—	1	—	—	6	2	25	18	1	3
Sundsvall . .	132	130	40	—	10	—	78	1	1	—	—	9	—	30	88	2	1
Östersund . .	55	55	41	—	1	—	7	3	2	—	1	7	4	11	32	—	—
Luleå	21	21	19	—	—	—	2	—	—	—	—	1	1	—	14	5	—
Övriga städer .	115	114	51	—	6	4	45	—	—	1	7	17	11	18	50	7	3
Landsbygden .	113	110	78	—	18	—	11	—	—	—	3	—	20	11	42	29	5
Hela riket städerna	**7235**	**6989**	**4087**	**37**	**340**	**62**	**2169**	**66**	**28**	**185**	**15**	**707**	**604**	**777**	**4175**	**248**	**278**
Hela riket landsb.	**308**	**296**	**171**	**—**	**27**	**—**	**80**	**12**	**1**	**—**	**5**	**32**	**27**	**29**	**150**	**35**	**18**
Summa för 4 kv.	**7543**	**7285**	**4258**	**37**	**367**	**62**	**2249**	**78**	**29**	**185**	**20**	**739**	**631**	**806**	**4325**	**283**	**296**
1922: 3 kvart.	8032	7 751	4175	26	548	50	2621	69	37	173	52	844	636	940	4493	275	338
» 2 »	7157	6961	3808	28	517	48	2156	68	41	247	48	619	473	967	4242	273	92
» 1 »	5466	5351	3102	34	281	36	1577	57	41	182	41	480	468	759	3100	230	91
1921: 4 »	7315	7161	3861	74	421	82	2308	104	44	211	56	688	818	952	3714	316	406
År 1922 . . .	**28198**	**27348**	**15343**	**125**	**1713**	**196**	**8603**	**272**	**148**	**787**	**161**	**2682**	**2208**	**3472**	**16160**	**1061**	**817**
» *1921* . . .	30099	29370	15539	183	1768	339	9467	487	250	1090	247	3034	3108	3917	12565	2045	3364
» *1920* . . .	45790	44914	25694	501	1610	1193	12478	1306	656	1271	205	5094	6046	7299	12921	5114	6964
» *1919* . . .	35191	34704	13788	1557	1371	2551	4812	1426	1108	7815	276	3854	2068	5854	7027	3593	4217
» *1918* . . .	18854	18638	4379	2340	218	1865	1326	712	948	5199	1651	2510	892	3503	2504	582	1797
» *1917* . . .	18521	18310	2519	960	3066	490	5259	1248	2464	1238	1066	4196	8650			16	3144

Skogsarbetarnas löneförhållanden vintern 1922—23.

Alltsedan vintern 1917—18 har socialstyrelsen årligen från jägmästarna i reviren inhämtat uppgifter rörande normala dagsförtjänster vid skogsarbete för huggare och körare (häst och karl), och hava på grundvalen av dessa uppgifter utarbetade översikter över löneförhållandena vid skogsbruket under resp. vintersäsonger publicerats i Sociala Meddelanden.[1] Jämväl innevarande vinter har socialstyrelsen hänvänt sig till jägmästarna med begäran om dylika löneuppgifter, och hava sådana, avseende förhållandena under januari månad 1923, inkommit från samtliga tillskrivna 132 revir.[2] Från vissa norrländska revir har man emellertid reserverat sig beträffande de meddelade löneuppgifternas representativitet och tillämplighet för hela drivningssäsongen, särskilt på grund av att pågående arbetskonflikter hindrat skogsarbetets upptagande i full utsträckning.

I tab. A lämnas en sammanfattning av de inkomna löneuppgifterna. Härvid har uträknats genomsnittlig dagsförtjänst för huggare och körare dels för vart och ett av de 13 överjägmästardistrikt, varpå reviren äro uppdelade, och dels för samtliga revir, varjämte de för reviren uppskattade eller beräknade normallönerna fördelats å vissa lönegrupper.

Såsom härav framgår, kan den genomsnittliga dagsförtjänsten under januari 1923 för riket i dess helhet beräknas uppgå till 5·22 kr. för huggare och till 10·41 kr. för körare (häst och karl). Huggarlönerna växla inom de olika reviren mellan 3·00 och 9·00 kr. men hålla sig vanligen vid 4·00—5·00 kr. i södra och 5·00—6·00 kr. i norra Sverige, medan körarlönerna i regel synas vara c:a 7·00 å 9·00 kr. i södra och 10·00—14·00 kr. i norra Sverige; i ett par revir har körarlönen uppgivits stiga så högt som till 16 å 17 kr., medan den i ett annat ej skulle belöpa sig till mera än 5 kr. Reviren uppvisa sålunda ganska växlande lönesiffror, men synas skiljaktigheterna i detta hänseende vara mindre framträdande än under närmast föregående vinter (1921—22).

I nedanstående tablå åskådliggöras för riket i dess helhet löneförändringarna från och med vintern 1918—19, då arbetslönerna inom skogsbruket nådde sin toppunkt:

Vintern	Huggare			Körare		
	Medelförtjänst per dag, kr.	Indextal 1918/19 = 100	Indextal Närmast föregående vinter = 100	Medelförtjänst per dag, kr.	Indextal 1918/19 = 100	Indextal Närmast föregående vinter = 100
1918/19	11·68	100	143	29·00	100	155
1919/20	9·99	86	86	23·78	82	82
1920/21	10·67	91	107	23·44	81	99
1921/22	5·00	43	47	10·17	35	43
1922/23	5·22	45	104	10·41	36	102

[1] Soc. Medd. årg. 1918, sid. 27, 1919, sid. 16, 1920, sid. 149, 1921, sid. 210 och 1922, sid. 325. Jfr ock årg. 1916, sid. 1383.

[2] Ett av dessa revir, tillhörande Dalarnes överjägmästardistrikt, har indragits på grund av ändrad revirindelning, som trädde i kraft den 1 januari 1923. De begärda uppgifterna hava likväl inkommit enligt den tidigare indelningen.

Tab. A. Skogsarbetarnas löneförhållanden vintern 1922/23 enligt uppgifter från reviren.

Överjägmästardistrikt	Antal uppgiftslämnande revir	Antal revir, där normala dagsförtjänsten för *huggare* utgjorde i kronor:						Medelförtjänst för huggare, kr.	Antal revir, där normala dagsförtjänsten för *körare* (häst och karl) utgjorde i kronor:							Medelförtjänst för körare, kr.
		under 4·00	4·00–4·99	5·00–5·99	6·00–6·99	7·00–7·99	8·00 o. däröver		under 6·00	6·00–7·99	8·00–9·99	10·00–11·99	12·00–13·99	14·00–15·99	16·00 o. däröver	
Södra	7	3	4	—	—	—	—	3·89	—	3	3	—	1	—	—	8·71
Smålands	9	3	6	—	—	—	—	3·92	—	5	4	—	—	—	—	7·53
Västra	9	1	6	2	—	—	—	4·25	—	4	4	1	—	—	—	8·22
Östra	9	4	4	1	—	—	—	4·03	—	6	3	—	—	—	—	7·47
Bergslags	10	2	7	1	—	—	—	4·19	1	2	5	2	—	—	—	8·05
Stockholm—Gävle .	6	—	6	—	—	—	—	4·08	—	3	2	1	—	—	—	7·92
Dalarnes	11	—	4	—	3	4	—	5·73	—	2	2	—	3	4	—	11·61
Mellersta Norrlands	11	—	1	4	6	—	—	5·68	—	—	1	5	5	—	—	11·09
Härnösands	12	—	1	5	4	2	—	5·81	—	—	—	2	6	4	—	13·08
Umeå	11	—	—	1	2	8	—	6·84	—	—	—	2	3	4	2	13·73
Skellefteå	10	1	2	2	4	1	—	5·43	—	—	3	4	2	1	—	10·65
Nedre Norrbottens .	13	—	—	3	6	3	1	6·46	—	—	—	6	4	3	—	12·35
Övre Norrbottens .	14	—	2	8	2	1	1	5·46	—	—	3	7	2	2	—	10·86
Samtliga	132	14	43	27	27	19	2	5·22	1	25	30	30	26	18	2	10·41

Medan vintern 1921—22 utmärktes av stora lönesänkningar (i genomsnitt c:a 55 %), synes under innevarande vinter tendensen åtminstone i stort sett hava varit stigande. De i jämförelse med nästföregående år obetydligt ändrade rikssiffrorna utgöra nämligen sammanfattningstal för delvis motsatta utvecklingslinjer i olika delar av landet, ty under det att lönerna i Syd- och i viss mån även i Mellansverige fortsatt att sjunka, företer flertalet norrlandsrevir delvis ganska markerade lönestegringar.

Sin största betydelse har ju skogsbruket för rikets norra delar (Värmland, Dalarna och Norrland), där under normala förhållanden 100 à 150 tusen personer vintertid torde sysselsättas med skogsarbete. Den härstädes under tiden närmast före krigets början (vintern 1913—14) rådande lönenivån är känd genom den av socialstyrelsen år 1916 utgivna specialundersökningen »Skogsarbetarnas levnads- och arbetsförhållanden i Värmland, Dalarna och Norrland».[1] Med utgångspunkt härifrån lämnas i tab. B en översikt av löneförhållandenas utveckling inom detta område under åren 1913/14—1922/23.

Vintern 1918—19, då krigskonjunkturen i förening med de i hög grad försvårade provianteringsförhållandena bragte arbetspriserna inom skogshanteringen till toppunkten, voro, såsom av tab. B framgår, inom de egentliga skogsdistrikten huggarlönerna inemot fyra gånger och körarlönerna nära fem gånger högre än före kristiden. Under vintern 1919—20 medförde de för-

[1] Jfr Soc. Medd. årg. 1917, sid. 56.

Tab. B. Skogsarbetarnas löneförhållanden i norra Sverige vintersäsongerna 1913/14—1922/23.

Överjägmästardistrikt	Medelförtjänst (i kr.) per dag, vintern						Ökning (+) eller minskning (−) i %		
	1913 /14	1918 /19	1919 /20	1920 /21	1921 /22	1922 /23	1913 /14– 1922 /23	1920 /21– 1921 /22	1921 /22– 1922 /23
Huggare.									
Bergslags	3·10	9·17	9·00	9·90	4·38	4·19	+35·2	−55·8	− 4·3
Stockholm—Gävle	4·31	18·23	9·80	10·70	4·38	4·08	− 5·3	−59·1	− 6·8
Dalarnes			12·25	14·31	5·68	5·73	+32·9	−60·3	+ 0·9
Mellersta Norrlands	3·88	13·10	10·60	12·18	5·64	5·68	+46·4	−53·7	+ 0·7
Härnösands	3·25	12·60	11·90	11·50	5·36	5·81	+78·8	−53·4	+ 8·4
Umeå		12·94	9·61	10·62	4·84	6·84	+110·5	−54·4	+41·3
Skellefteå	3·42	11·75	9·06	10·00	4·70	5·43	+58·8	−53·0	+15·5
Nedre Norrbottens	3·41	14·92	11·31	11·42	5·48	6·46	+89·4	−52·0	+17·9
Övre Norrbottens		12·96	11·14	11·92	5·77	5·46	+60·1	−51·6	− 5·4
Samtliga	**3·57**	**13·26**	**10·65**	**11·54**	**5·21**	**5·63**	**+57·7**	**−54·9**	+ 8·1
Körare (häst och karl).									
Bergslags	8·40	23·17	18·58	20·05	8·00	8·05	− 4·2	−60·1	+ 0·6
Stockholm—Gävle	9·34	46·95	20·90	20·50	7·82	7·92	−15·2	−61·9	+ 1·3
Dalarnes			31·05	31·72	11·27	11·61	+24·3	−64·5	+ 3·0
Mellersta Norrlands	8·06	35·90	26·25	27·95	11·50	11·09	+37·6	−58·9	− 3·6
Härnösands	7·25	34·60	31·30	26·81	12·05	13·08	+80·4	−55·1	+ 8·5
Umeå		34·56	26·22	25·18	11·02	13·73	+89·4	−56·2	+24·6
Skellefteå	6·63	33·00	22·75	22·43	9·30	10·65	+60·6	−58·5	+14·5
Nedre Norrbottens	6·73	29·69	23·27	23·69	10·86	12·35	+83·5	−54·2	+13·7
Övre Norrbottens		29·21	24·96	25·88	11·50	10·86	+61·4	−55·6	− 5·6
Samtliga	**7·56**	**32·52**	**25·30**	**25·38**	**10·57**	**11·27**	**+49·1**	**−58·3**	+ 6·6

bättrade livsmedelsförhållandena en lönesänkning av omkring 20 %, men löneuppgörelserna under den därpå följande säsongen (1920—21) inneburo åter en viss stegring. Så kom vintern 1921—22, då den starka konkurrensen bland de arbetssökande om de nu väsentligt inknappade skogsdrivningarna föranledde en genomsnittlig löneminskning av inemot 60 % på nästföregående års arbetsförtjänster räknat. Skogsdrivningarnas planerade återtagande i normal omfattning innevarande vintersäsong torde förklara den höjning av lönenivån, som nu förspörjes. För området i dess helhet kan stegringen beräknas till 7 à 8 %, men synes densamma, såsom av tab. B framgår, vara väsentligt större i de områden, till vilka den huvudsakligen begränsar sig, nämligen Härnösands, Umeå, Skellefteå och Nedre Norrbottens överjägmästardistrikt. Särskilt i Umeå distrikt kan lönestegringen betecknas som betydande, framför allt vad huggarna angår (c:a 40 %). Löneökningen synes såväl här som annorstädes hava gjort sig gällande relativt mera med avseende på huggar- än på körarlönerna.

I förhållande till lönenivån före kriget förete de nu rådande skogsarbetarlönerna inom ifrågavarande område en höjning på i genomsnitt 50—60 %. Såsom av de i tab. B för olika överjägmästardistrikt uträknade medeltalen framgår, synes dock löneutvecklingen i skilda trakter ha skett skäligen olikformigt, och i områdets sydligare delar (Bergslags och Stockholm—Gävle överjägmästardistrikt) torde lönerna numera, åtminstone för körarnas vidkommande, vara t. o. m. lägre än vintern 1913—14.

Nu anförda löneuppgifter avse skogsarbetarnas huvudmassa, vilken utgöres av personer, som endast under vissa delar av året ägna sig åt skogshanteringen. Vid sidan av dessa lösa arbetare finnas emellertid, särskilt på skogsegendomar i de södra och mellersta delarna av landet, skogstorpare och andra fasta skogsarbetare med för längre tid ingångna arbets- och arrendeavtal. Enär dylika torpinnehavare i regel äro förpliktade att utgöra vissa arbetsprestationer enligt i kontrakten fixerade villkor och pris, hava de varit förhindrade att fordra lön för sitt arbete i enlighet med rådande konjunkturer. Då skillnaden mellan kontraktens arbetspriser och den allmänna lönenivån under krigstiden blev avsevärd, medgav Kungl. Maj:t, efter hemställan av domänstyrelsen, genom beslut den 21 juni 1916, att för då löpande arrendeår finge på vissa villkor beviljas skälig förhöjning av det arbetspris, som enligt gällande kontrakt skulle betalas till hyresgäster och arrendatorer av inägor å kronoparker och andra under skogsstatens förvaltning ställda skogar. Detta medgivande blev sedermera årligen förnyat att gälla t. o. m. arrendeåret 1921—22. För nu löpande arrendeår har emellertid någon dylik förhöjning ej ansetts behöva medgivas.

I nedanstående tablå ha sammanställts de arbetsförtjänstuppgifter för innevarande vinter, som avse fasta skogsarbetare, skogstorpare m. fl., och vilka i flertalet fall synas gälla arrendatorer på de allmänna skogarna inom södra och mellersta Sverige, där dylik kontraktsbestämd arbetsskyldighet spelar större roll. Det må emellertid framhållas, att avgivande av exakta uppgifter härom möter stora svårigheter på grund av de mycket skiftande formerna för dylika avtal. Endast mera sällan synes sålunda följas den principen, att fullt arrende beräknas för jordupplåtelsen och därmed följande naturaförmåner samt att ersättning betalas för brukarens arbetsprestationer efter i orten gängse arbetspriser, utan vanligen tillämpas grundsatsen nedsatt arrende och lägre arbetspriser än de normala.

Överjägmästardistrikt:	Södra	Smålands	Västra	Östra	Bergslags	Sthlm–Gävle	Dalarnes
Antal uppgiftslämnande revir	7	9	9	8	10	6	3
Genomsnittl. arbetsförtjänst i kr. per dag för huggare	3·71	3·57	3·37	3·74	3·74	4·04	3·75
Genomsnittl. arbetsförtjänst i kr. per dag för körare (häst och karl)	8·46	7·10	6·51	7·01	7·30	7·83	6·75

Som synes, avvika lönesiffrorna för de fasta skogsarbetarna endast föga från motsvarande för de mera tillfälligt anställda. Omnämnas kan, att vissa uppgiftslämnare framhållit, att arrendekontraktens arbetspriser numera stundom äro högre än de, som kunna ernås i den fria arbetsmarknaden.

Förbudet mot värnpliktigs skiljande från civil anställning.

Genom beslut den 23 november 1916 hade Kungl. Maj:t anbefallt socialstyrelsen avgiva utlåtande över riksdagens skrivelse den 6 maj samma år (n:r 98) i anledning av väckta motioner om ändrad lydelse av 1 § i lagen den 16 oktober 1914 om förbud i vissa fall mot värnpliktigs skiljande från tjänst eller arbete. Till styrelsen hade vidare den 14 december 1916, under hänvisning till remissen, överlämnats en framställning från chefen för Norrbottens regemente om utsträckning av förberörda lag att gälla i tillämpliga delar även för arméns reservpersonal. Med anledning härav har styrelsen i skrivelse till Konungen den 30 december 1922 anfört följande:

Syftet med det av riksdagen i den remitterade skrivelsen ifrågasatta utsträckta skyddet för den enskilde mot risken att genom värnpliktens fullgörande förlora sin anställning torde från allmänt medborgerlig synpunkt otvivelaktigt i och för sig vara förtjänt av beaktande. Undersöker man emellertid närmare, huru föreskrifter till förverkligande av nu berörda syfte i praktiken komme att verka, finner man snart, att spörsmålet ingalunda ligger så klart till och att de ifrågasatta lagstiftningsåtgärderna äro ägnade att ingiva betänkligheter.

Som bekant har tillämpningen av legostadgans föreskrifter alltmera kommit ur bruk även på de områden, där den över huvud taget kan tillämpas, och regleras numera anställningsvillkoren i övervägande mån av kollektivavtalen, vilka i regel kännetecknas av en påfallande löshet i fråga om anställningens bestånd. Till belysande härav må meddelas följande statistiska siffror, vilka avse 1920 års kollektivavtal.

Uppsägningstiden utgjorde	Berörda arbetare
3 veckor eller längre tid	21 729
2 veckor	62 891
1 vecka eller kortare tid	121 230
Ingen uppsägningstid stipulerad	231 037

Dessa siffror tydliggöra, huru lätt en arbetsgivare skulle kunna undandraga sig de skyldigheter i förevarande hänseende, som lagstiftaren kunde ålägga honom. Han hade i regel att endast någon helt kort tid före skyldighetens inträdande uppsäga den anställde. Eller också kunde han, om han nödgats återtaga en arbetare efter fullgjord värnplikt, nästan omedelbart uppsäga och avskeda honom. Den trygghet, som man med förevarande lagstiftningsåtgärd avser att bereda arbetstagaren, skulle sålunda ofta bliva allenast ett bedrägligt sken.

Till undvikande av nyss berörda svårighet kunde det möjligen ifrågasättas att betaga arbetsgivaren rätten att uppsäga ett arbetsavtal viss tid före och viss tid efter den anställdes värnpliktstjänstgöring. Genomförandet av en sådan anordning skulle emellertid uppenbarligen medföra betydande praktiska olägenheter. Sålunda ha vissa arbetsföretag, exempelvis byggnadsföretag, en mycket kort varaktighet och ha mången gång upphört att existera, när arbetaren rycker ut från sin värnpliktstjänstgöring. Även inom mera bestående företag, såsom fabriker o. d., kunna konjunkturerna under loppet av några få månader så minska behovet av arbetskraft, att tillfälle till arbete över huvud taget ej kan beredas en återvändande värnpliktig. Jämväl må erinras, att värnpliktens fullgörande ofta betecknar ett naturligt avsnitt i en ung mans levnadsbana, som i vissa fall utan olägenhet kan, ja, till och med bör förenas med ombyte

av anställning. Styrelsen syftar härvid på de talrika fall, där den tidigare anställningen lämpat sig för ynglingens krafter och förmåga (springpojkar o. d.), men ej erbjuder den fullvuxne mannen tillfälle till full kraftutveckling och full arbetsinkomst. Ofta får här värnpliktstiden tjäna såsom den naturliga gränsen, efter vars passerande den unge mannen har att söka sig nytt arbete. Slutligen kunde ifrågasättas, om ej en skyldighet för arbetsgivaren att i sin tjänst återtaga en arbetare rättvisligen borde motsvaras av en skyldighet för denne att återgå till den anställning, som för hans räkning måst hållas vakant — en skyldighet, som otvivelaktigt skulle möta motstånd från de anställdas sida.

Även om man bortser från nu berörda och liknande svårigheter, kan det ifrågasättas, om en lagstiftning i den antydda riktningen skulle lända den värnpliktige till gagn. Redan under nu rådande förhållanden söker arbetsgivaren i många fall undvika de olägenheter, vilka hans biträdens värnpliktstjänstgöring medför. Härom vittna bland annat de vanligt förekommande, ehuru föga tilltalande annonserna att »exercisfri yngling får anställning». Skulle man genom tvångsföreskrifter ålägga arbetsgivaren ökade förpliktelser mot anställda i samband med deras fullgörande av värnpliktstjänstgöring, har man all anledning befara, att arbetsgivare allmänt skulle undvika att över huvud taget anställa personer, som hade att fullgöra sådan tjänstgöring. I stället för att bereda dem ett skydd äventyrade man sålunda att för ynglingar i och före värnpliktsåldern försvåra möjligheterna att förskaffa sig arbete och utkomst.

Om sålunda betänkligheter av olika slag kunna resas mot en lagstiftning i ämnet, vill det synas styrelsen, som om det ifrågavarande syftet i avsevärd mån skulle kunna tillgodoses genom åtgärder från de anställdas egen sida. Vid uppgörandet av kollektivavtal torde nämligen deras organisationer i många fall ha tillfälle att få till stånd bestämmelser, som i skälig mån tillförsäkra de anställda att efter värnpliktsövningar återfå deras anställning. I åtskilliga dylika avtal ha också redan intagits bestämmelser i nu berörda avseende. Sålunda stadgades i det numera utlupna riksavtalet vid de mekaniska verkstäderna, att arbetare, som för fullgörande av värnplikt erhållit ledighet från sin anställning, ägde efter värnpliktstjänstens fullgörande rätt att, i den mån arbete funnes vid vederbörande verkstad, åter erhålla arbete vid densamma, därest anmälan därom framställdes så fort ske kunde efter tjänstgöringens avslutande. I kollektivavtalet vid de enskilda järnvägarna föreskrives, att om järnvägsman fullgör sin värnplikt vid lagstadgad ålder, skall han efter vapenövningarnas slut återtagas i arbetet. Fullgöres åter värnplikten å annan tid, skall det bero på särskild överenskommelse, huruvida han skall äga återtagas. Om järnvägsman på grund av sjukdom nödgats fullgöra sin värnplikt senare än vid lagstadgad ålder, förfares som om han fullgjort densamma vid lagstadgad ålder.

Framhållas må även i detta sammanhang, att den offentliga arbetsförmedlingen torde vara ägnad att i viss mån motverka de olägenheter, som den remitterade riksdagsskrivelsen avser att förebygga. För åtgärder i denna riktning ha också särskilda statsbidrag tilldelats den offentliga arbetsförmedlingen.

Beträffande den i skrivelsen från chefen för Norrbottens regemente gjorda framställningen rörande arméns reservpersonal torde i väsentliga delar gälla vad ovan framhållits.

På grund av vad sålunda anförts anser styrelsen sig icke kunna förorda någon lagstiftningsåtgärd i de syften, som med de remitterade framställningarna avses.

Ömsesidig återförsäkring mellan understödsföreningar.

Socialstyrelsen har den 19 februari 1923 till Konungen ingivit anbefallt utlåtande över en av Sveriges allmänna sjukkasseförbund gjord framställning om ändring i lagen om understödsföreningar den 29 juni 1912, i syfte att möjliggöra återförsäkringsverksamhet inom ramen av den genom lagen reglerade ömsesidiga understödsföreningsverksamheten. Styrelsen har härvid till en början erinrat om, hurusom det av tillkallade sakkunnige den 2 december 1905 framlagda förslaget till lag om understödsföreningar bland föreningar, i fråga om vilka den föreslagna lagstiftningen skulle äga tillämpning, bl. a. upptog även »förening för ömsesidig återförsäkring mellan registrerade understödsföreningar». I olikhet med 1905 års förslag avsåg emellertid det förslag till lag om understödsföreningar, som den 10 december 1910 avgavs av särskilda sakkunnige, icke föreningar för ömsesidig återförsäkring. »Någon sådan förening» — heter det i motiveringen — »finnes, sakkunnige veterligt, ej för närvarande i vårt land, och även för framtiden bör, enligt sakkunniges uppfattning, det behov om återförsäkring, som kan förefinnas för understödsföreningar, fyllas genom den affärsmässiga försäkringsverksamheten.» Mot vad de sakkunnige sålunda yttrat, gjordes vid förslagets vidare behandling varken från Kungl. Maj:ts eller riksdagens sida någon invändning; och det torde därför få anses fastslaget, att förening för ömsesidig återförsäkring icke är hänförlig till sådana föreningar, å vilka lagen om understödsföreningar den 29 juni 1912 äger tillämpning. Styrelsen anför härom vidare:

Den avvisande hållning, som 1910 års sakkunnige sålunda intogo i fråga om den ömsesidiga återförsäkringsverksamheten, förestavades otvivelaktigt i främsta rummet av dels det förhållandet, att någon sådan förening då över huvud taget icke existerade, dels ock övertygelsen att något behov av dylika föreningar icke heller förelåg.

I detta hänseende kan erfarenheten hittills sägas hava givit de sakkunnige rätt. Såvitt styrelsen har sig bekant, har nämligen icke under den gångna tiden något mera framträdande behov av återförsäkring understödsföreningar emellan gjort sig gällande. Frågan har emellertid kommit i väsentligt annat läge, sedan ej mindre registrerade understödsföreningar än även registrerade sjukkassor genom lagändringar av den 6 maj 1921 (n:r 212 och 211) tillerkänts rätt att meddela kapitalunderstöd respektive begravningshjälp till väsentligt högre belopp än förut, nämligen understödsföreningar, som hava av tillsynsmyndigheten godkända stadgar, till och med 4 000 kronor samt andra understödsföreningar och sjukkassor till och med 500 kronor för en medlem.

Med hänsyn till de ökade risker för rörelsens soliditet, som en utvidgning av begravningshjälpsverksamheten i många fall skulle kunna medföra, äro dock, vad särskilt sjukkasseverksamheten beträffar, möjligheterna för det stora flertalet mindre sjukkassor att begagna sig av den sålunda medgivna högre understödsrätten icke stora. Härutinnan skulle otvivelaktigt en under möjligast enkla men dock betryggande

former verkande återförsäkringskassa bliva till avsevärd hjälp och leda till, att även de allra minsta kassor skulle kunna för sina medlemmars vidkommande utnyttja denna rätt.

Även för många understödsföreningar, som bereda kapitalunderstöd, skulle en under dylika former arbetande återförsäkringskassa likaledes vara av stor betydelse och göra deras verksamhet mera betryggande och oberoende av tillfälliga rubbningar. Vad åter beträffar understödsföreningar med godkända stadgar, torde särskilt i fråga om de mindre bland dem tillvaron av en dylik återförsäkringsmöjlighet underlätta beredandet av de genom 1921 års lagändring medgivna förhöjda kapitalunderstöden.

Med hänsyn bland annat härtill finner styrelsen önskvärt, att möjlighet för återförsäkringsverksamhet beredes inom ramen av den genom 1912 års lag reglerade ömsesidiga understödsföreningsverksamheten. Att sjukkassor och understödsföreningar skola för detta ändamål vara hänvisade uteslutande till den affärsmässigt drivna försäkringsrörelsen är dessutom förenat med icke så få olägenheter. Dessa sammanslutningar fullfölja nämligen i princip andra ändamål och verka under väsentligt olika former än den affärsmässiga försäkringsrörelsen. Genom att den nu planerade återförsäkringskassan skulle tvingas att organisera sig som ett ömsesidigt försäkringsbolag i enlighet med försäkringslagens bestämmelser, skulle dessutom kassan komma att lyda under annan tillsynsmyndighet än de sammanslutningar, till stöd för vilka den skulle vara verksam. Utom andra nära till hands liggande olägenheter skulle ett dylikt förhållande även medföra, att den myndighet, som hade att utöva tillsyn över återförsäkringskassan, skulle vara i avsaknad av den personalkännedom och erfarenhet rörande sjukkasse- och understödsföreningsrörelsen, varförutan tillsynen skulle bliva i vissa hänseenden mindre effektiv.

Bestämmelserna i understödsföreningslagen hava utarbetats under förutsättning att, såsom ovan anförts, sammanslutning för inbördes återförsäkring icke skulle vara att betrakta som understödsförening. Åtskilliga bestämmelser i lagen utgöra därför hinder för registrering av eller passa icke för återförsäkringskassor. Skall lagen gälla även för dylika kassor, torde det därför bliva nödvändigt att underkasta densamma en ganska ingående omarbetning. Sveriges allmänna sjukkasseförbund har i sin framställning pekat på en del bestämmelser (3, 8 och 10 §§) ävensom föreskrifterna angående förhållandet emellan kassan såsom sådan och de försäkrade såsom medlemmar av kassan, vilka bestämmelser skulle behöva för ändamålet omarbetas. Särskilt detta senare förhållande synes kräva en ganska väsentlig revision av framför allt de föreningsrättsliga bestämmelserna i lagen. Uteslutet är dessutom icke, att vid närmare övervägande även andra än de här ifrågasatta föreskrifterna skola befinnas tarva omarbetning eller komplettering.

Styrelsen, som för sin del tillstyrker förevarande framställning, har dock känt sig tveksam, huruvida det kunde anses åligga styrelsen att till följd av förevarande remiss utarbeta förslag till nödiga ändringar i understödsföreningslagen, så mycket mera som denna uppgift möjligen skulle visa sig vara mera omfattande än vad på förhand kunde förutses.

Socialstyrelsens utlåtande över förslaget om arbetslöshetsförsäkring.

Socialstyrelsen har den 26 februari 1923 avgivit infordrat utlåtande över socialförsäkringskommitténs den 30 december 1922 avgivna betänkande och förslag angående offentlig arbetsförmedling och statsbidrag till arbetslöshetskassor.[1] För behandling av berörda betänkande och förslag ha sociala rådets sektioner för arbetarskydd m. m. samt för arbetsförmedling varit inkallade till överläggningar, den förra den 6 februari samt den senare den 5 och 6 i samma månad. Med överlämnande av de vid dessa överläggningar förda protokollen har styrelsen anfört bl. a. följande:

Socialförsäkringskommitténs föreliggande förslag avser tvenne, visserligen i ett visst samband med varandra stående men dock med hänsyn till sina huvudsakliga ändamål skilda anordningar, nämligen offentlig arbetsförmedling och lämnande av statsbidrag åt arbetslöshetskassor. Den förra anordningen utgör enligt kommitténs förslag en förutsättning för genomförandet av den senare, men den offentliga arbetsförmedlingen, som ju sedan ganska länge ägt bestånd här i landet, har tydligtvis med hänsyn till sitt huvudsakliga ändamål ett självständigt existensberättigande. I överensstämmelse härmed och i viss mån även med kommitténs behandlingssätt kommer styrelsen att i det följande avhandla de här ifrågavarande båda anordningarna såsom av varandra väsentligen oberoende.

Med hänsyn till vad nu anförts får styrelsen redan här framhålla, att den offentliga arbetsförmedlingen och statens understödjande av arbetslöshetskassorna böra, såvitt de båda skola lagfästas, regleras genom skilda författningar. Antagligen kunna också dessa båda anordningar under tidens lopp vänta ganska olikartad behandling från lagstiftarens sida.

Offentlig arbetsförmedling.

Den nuvarande offentliga arbetsförmedlingen här i landet är, såsom bekant, icke föremål för någon lagstadgad reglering, utan normeras densamma från statens sida allenast av vissa villkor, meddelade i nådiga kungörelser den 30 juni 1916 (nr 319 och 320), den 16 maj 1918 (nr 278 och 279) samt den 23 maj 1919 (nr 239), vilka villkors uppfyllande utgör förutsättning för erhållande av statsbidrag. Ifråga varande institution torde emellertid ha utvecklats på tillfredsställande sätt, och någon särskild lagstiftning rörande densamma synes med hänsyn till dess hittillsvarande och väl även i fortsättningen huvudsakliga uppgift, att tjäna arbetsmarknaden, icke vara av något starkare behov påkallad. Annorlunda ställer det sig, om man i samband med införande av arbetslöshetsförsäkring gör arbetsförmedlingen till ett betydelsefullt kontrollorgan beträffande vissa förutsättningar för arbetslöshetsunderstödets tillgodonjutande. Vissa fördelar torde väl även, oavsett sist berörda anordning, kunna förväntas av en lagstadgad reglering, enär en sådan sannolikt skulle vara ägnad att bereda den offentliga arbetsförmedlingen ökad enhetlighet, fasthet och effektivitet. Erinras må också därom, att Sverige genom biträdande av de båda internationella konventionerna angående arbetslösheten och angående arbetsförmedling för sjömän, antagna resp. i Washington år

[1] Jfr Soc. Medd. årg. 1923, sid. 93.

1919 och i Genua år 1920, iklätt sig en viss förpliktelse att säkerställa den offentliga arbetsförmedlingen. Sociala rådet har även vid sitt förut omförmälda sammanträde uttalat sig för, att den offentliga arbetsförmedlingen borde upprätthållas i huvudsakligen den gestaltning den nu har och att reglerna därför borde lagfästas. Styrelsen anser sig sålunda, jämväl oberoende av förslaget om statsbidrag åt arbetslöshetskassorna, kunna tillstyrka, att den offentliga arbetsförmedlingen göres till föremål för lagstadgad reglering. — Skulle någon form av lagstadgad arbetslöshetsförsäkring komma till stånd, vilken tarvar medverkan från den offentliga arbetsförmedlingens sida, torde de därför erforderliga bestämmelserna rörande arbetsförmedlingen lämpligen kunna meddelas i samband med bestämmelserna angående försäkringen.

Styrelsen övergår sedan till en granskning av de av kommittén föreslagna bestämmelserna för den offentliga arbetsförmedlingen, vilka till sitt innehåll i huvudsak överensstämma med den nu rådande anordningen av arbetsförmedlingen och dess verksamhet. Styrelsen, på vars initiativ nu berörda utformning i regel kommit till stånd, har ej heller haft något att erinra mot förevarande lagbestämmelsers huvudsakliga innehåll. Däremot har styrelsen ansett den föreslagna regleringens gestaltning giva anledning till åtskilliga erinringar, vilka återgivas i utlåtandet, fördelade efter lagförslagets skilda paragrafer. Oavsett de ändringar, som ett beaktande av de framställda erinringarna skulle medföra, bör lagtexten enligt styrelsens mening underkastas en överarbetning från lagteknisk synpunkt.

Beträffande förslagets senare del anför styrelsen följande:

Statsbidrag till arbetslöshetskassor.

När socialstyrelsen nu övergår till att yttra sig över socialförsäkringskommitténs förslag till lagbestämmelser angående statsbidrag till arbetslöshetskassor, torde styrelsen i första rummet ha att bedöma, huruvida staten över huvud taget bör söka att få till stånd någon anordning, som något så när verksamt och allmänt bereder understöd vid oförvållad arbetslöshet, d. v. s. arbetslöshetsförsäkring i mer vidsträckt och mindre sträng bemärkelse. Oaktat en sådan anordning bl. a. alltid måste innebära ett stödjande av och sålunda på sätt och vis ett partitagande för den ena av parterna på arbetsmarknaden, torde enligt styrelsens mening staten numera icke gärna kunna ställa sig likgiltig och overksam gentemot de svåra lidanden och olägenheter, som arbetslösheten även under normala förhållanden bereder stora medborgargrupper. Särskilt tror styrelsen åtgärder för ifrågavarande ändamål vara påkallade för att möjliggöra en avveckling av den nödhjälpsverksamhet, som det allmänna nu sedan några år utvecklat gentemot de arbetslösa. Styrelsen delar sålunda kommitténs uppfattning i fråga om önskvärdheten av åtgärder från statens sida till åvägabringande av arbetslöshetsförsäkring.

När styrelsen sålunda uttalar sig till förmån för vidtagande av åtgärder från statens sida till åvägabringande av arbetslöshetsförsäkring, bör styrelsen emellertid måhända framhålla, att styrelsen gör det i förvissning, att nu åsyftade åtgärder icke skola förminska statsmakternas intresse för att i främsta rummet söka motverka uppkomsten av arbetslöshet och, där sådan ändå förekommer, hjälpa de arbetslösa genom beredande av arbetstillfällen. Arbetslösheten medför nämligen i flera avseenden verkningar, som icke kunna oskadliggöras genom penningunderstöd.

Erinras må även i detta sammanhang därom, att internationella arbetskonferensen å sitt sammanträde i Washington år 1919 antog en rekommendation, vari hemställdes, att varje medlem av internationella arbetsorganisationen måtte anordna ett system

av effektiv arbetslöshetsförsäkring, antingen i form av statligt ordnad försäkring eller genom tilldelande av statsunderstöd åt sammanslutningar, vilkas stadgar föreskriva utbetalning av understöd åt arbetslösa medlemmar. Ett liknande beslut fattades av konferensen i Genua år 1920 beträffande sjömännen.

Den andra frågan av mer grundläggande betydelse, som det här gäller att taga ståndpunkt till, är den, huruvida det av kommittén föreslagna sättet för föreliggande problems lösning till sina huvuddrag är det mest ändamålsenliga — en fråga, beträffande vilken man av flera skäl kan vara tveksam.

Den mest betydande anmärkningen mot det föreslagna systemet är måhända, att försäkringen skulle uppbäras av arbetarna och staten allena. Näringarna, av vilkas driftsförhållanden arbetslöshetskriserna i väsentlig mån äro beroende, skulle däremot ej alls medverka — frånsett såsom skattebetalare. Arbetsgivarna, som hittills under depressionstider i stor utsträckning funnit sig föranlåtna att söka hålla tillsammans sin skolade arbetarstam, skulle befrias från de därmed förenade ekonomiska uppoffringarna. Förutom det orättvisa i att de bördor, som rätteligen bort bäras av näringsidkarna, komme att tynga samtliga skattedragare, skulle berörda förhållande även medföra så att säga närmare liggande ogynnsamma verkningar, i det frånvaron av arbetsgivarnas medverkan skulle i avsevärd mån försvaga kontrollen å understödsverksamheten. Någon möjlighet att på rättvist och ändamålsenligt sätt försäkra sig om arbetsgivarnas medverkan lär emellertid, hur önskvärd en dylik medverkan än vore, icke förefinnas vid arbetslöshetsförsäkring av frivillig karaktär.

En annan betydelsefull erinran synes påkallad med hänsyn till det förhållandet, att en arbetslöshetsförsäkring av den föreslagna typen med all sannolikhet skulle komma att i stort sett bliva begränsad till de relativt minst behövande, d. v. s. de arbetargrupper, som äro minst utsatta för arbetslöshet och bäst ekonomiskt situerade. För de andra, d. v. s. arbetare i verksamhetsgrenar med mer utpräglad säsongkaraktär och de talrika lösa grovarbetarna, skulle sannolikt, oavsett i många fall bristande organisation, de med delaktighet i försäkringen förenade kostnaderna i stor utsträckning förhindra anslutning. Slutligen må erinras om de betydande utgifter, som försäkringen skulle ådraga statsverket, ävensom betonas, att den kontroll, som förslaget förutsätter från statsmyndigheternas sida, skulle möta synnerligen stora svårigheter.

I betraktande av nu anmärkta förhållanden har styrelsen ansett sig böra taga under övervägande jämväl den andra form av arbetslöshetsförsäkring, som synes kunna ifrågakomma, eller den obligatoriska försäkringen. Denna skulle i flera avseenden gå fri från de erinringar, som ovan framförts. Sålunda skulle den, såsom exempel från andra länder utvisa, möjliggöra ett ernående av den medverkan från arbetsgivarnas sida, som med hänsyn till såväl försäkringens finansiering som kontrollen å understödens utbetalande måste anses särdeles önskvärd. Vidare skulle den bereda försäkringens fördelar åt alla de arbetare, som innefattades inom dess ram, sålunda även åt oorganiserade och dem, vilka av ekonomiska skäl komme att undandraga sig en frivillig försäkring.

Som av det anförda torde framgå, måste enligt socialstyrelsens mening den obligatoriska arbetslöshetsförsäkringen ur flera synpunkter otvivelaktigt framstå såsom överlägsen den frivilliga. Till förmån för den obligatoriska försäkringen talar även enligt kommittébetänkandets redogörelse för den utländska lagstiftningen det förhållandet, att arbetslöshetsförsäkringens utveckling hitintills synes gå från frivillig till obligatorisk försäkring.

Övergår man emellertid till att se till, huru obligatorisk arbetslöshetsförsäkring skulle kunna praktiskt förverkligas hos oss, möter man betänkligheter, som äro ägnade att väcka tvekan om möjligheten att åtminstone inom en närmare framtid genomföra dylik försäkring.

Obligatorisk arbetslöshetsförsäkring av något så när allmän omfattning skulle tydligtvis kräva en mycket betydande administrationsapparat — oproportionerligt stor med hänsyn till befolkningens gleshet i vårt land — och då försäkringen ju också skulle

omfatta de sämre riskerna, komme den otvivelaktigt att medföra kostnader, som åtminstone att döma efter nu rådande förhållanden måste i hög grad förringa möjligheterna för dess förverkligande. Ehuru statsverkets uppoffringar med hänsyn till arbetsgivarnas medverkan borde kunna ganska snävt begränsas, torde det icke vara uteslutet, att arbetsgivarnas och arbetarnas politiska representanter skulle genom gemensamma ansträngningar småningom lyckas att på staten avvälta en avsevärd del av kostnaden för försäkringen. Även om denna form av arbetslöshetsförsäkring skulle slagit någorlunda väl ut i vissa främmande länder, kan man icke vara säker på, att förhållandet skulle bli detsamma här. I vårt nordligt belägna, vidsträckta och relativt folkfattiga land äro nämligen förhållandena i flera avseenden säregna. Sålunda må framhållas den starkt framträdande säsongkaraktären hos åtskilliga verksamhetsgrenar samt det fortfarande bestående sambandet mellan industrien och jordbruket, vilket bl. a. medför, att industriens arbetare under arbetslöshetsperioder i stor omfattning återfalla på jordbruket. Erinras må även, att ifrågavarande försäkring, oavsett att den föga motsvarar förutsättningarna för en försäkring i egentlig bemärkelse, ännu måste anses stå väsentligen på försökets stadium och sannolikt ha flera utvecklingsfaser att genomgå, innan den kan anses mer definitivt utformad. Genomförandet inom den närmare framtiden av obligatorisk arbetslöshetsförsäkring skulle sålunda med all sannolikhet bli en så äventyrlig åtgärd, att styrelsen icke, oaktat sina förut uttalade sympatier för denna försäkring, vågar påkalla densamma. I viss mån gynnsammare kommer möjligen läget att bli, om sakkunniga för socialförsäkringens organisation lyckas finna sådana gemensamma organ för de olika sociala försäkringsgrenarna, att desamma även kunde omhändertaga förvaltningen av arbetslöshetsförsäkringen.

Då obligatorisk arbetslöshetsförsäkring sålunda icke, såvitt styrelsen kan döma, synes kunna ifrågakomma till förverkligande inom den närmare framtiden, har styrelsen i enlighet med sin ovan uttryckta uppfattning om önskvärdheten av åtgärder från statens sida till åvägabringande av arbetslöshetsförsäkring funnit sig nödsakad återfalla på den av socialförsäkringskommittén föreslagna anordningen med statsbidrag till arbetslöshetskassor. Emellertid har styrelsen icke kunnat ansluta sig till de av kommittén uppdragna riktlinjerna för nämnda anordning, och skall styrelsen nu söka att angiva skälen härför.

Det mest framträdande draget hos socialförsäkringskommitténs förslag till arbetslöshetsförsäkring är måhända dess tendens till förstatligande av arbetslöshetskassorna. Sålunda gives åt statens representant i kassornas styrelse en predominerande befogenhet och uppgives staten i stort sett tillskjuta nära hälften av kassornas medel. Med nämnda tendens har man åsyftat att säkerställa en korrekt och opartisk förvaltning av kassorna och kanske framför allt, att de i sin understödsverksamhet skulle iaktta neutralitet med hänsyn till intressemotsättningarna på arbetsmarknaden. Man vill med andra ord erbjuda kassorna — de nu befintliga tillhöra olika fackorganisationer — att mot vederlag av ett kraftigt statsunderstöd avstå från sin politik på arbetsmarknaden och inskränka sig till en noga kontrollerad, fullt neutral understödsverksamhet. Mycket möjligt är även, att kassorna allmänt skulle begagna sig av ett sådant erbjudande och att det åsyftade målet sålunda till synes skulle ernås. Ett dylikt resultat skulle emellertid enligt styrelsens förmenande i väsentlig mån vara endast skenbart. Fackorganisationerna skulle givetvis icke uppgiva sin politik på arbetsmarknaden, men de skulle lägga om sina kassaförhållanden på sådant sätt, att den registrerade arbetslöshetskassan endast komme att utgiva arbetslöshetshjälp i enlighet med de lagstadgade reglerna i ämnet, under det de understöd till arbetslösa medlemmar, vilkas utgivande ej läte sig förenas med berörda regler, skulle utbetalas i annan ordning. Genom statsbidraget komme organisationens medlemmar, såsom förut berörts, att beredas en besparing i sina utgifter till den så att säga rena arbetslöshetsförsäkringen, vilka besparade medel kunde komma till användning i kampen på arbetsmarknaden. Nu berörda verkan av statsbidraget lär man, såvitt styrelsen kan för-

stå, ej kunna i avsevärd mån förebygga, hur man än kringgärdar rätten till arbetslöshetshjälp med villkor och kontrollerar dessas iakttagande.

Kommittéförslaget skulle emellertid ej blott bliva mer eller mindre ineffektivt i nyss berörda avseende. Man kan även med skäl befara, att dess bestämmelser för upprätthållandet av ovan omförmälda neutralitet skulle möta betydande svårigheter vid sin tillämpning. Kassornas medlemmar och funktionärer skulle nämligen med all sannolikhet i många fall visa föga förståelse för neutralitetskravet samt finna statsmaktens ingripande i kassornas angelägenheter opåkallat och förargelseväckande.

Såsom ett utslag av tendensen till kassornas förstatligande har ovan berörts kommittébetänkandets uppgift, att staten skulle tillskjuta i stort sett nära hälften av deras kapital. Detta skulle enligt lagförslaget tillgå på det sätt, att staten lämnade bidrag, som i regel nära motsvarade medlemsavgifterna. Mot detta sätt för lämnandet av statens understöd till arbetslöshetskassorna synas betydelsefulla erinringar kunna riktas. Med en dylik anordning, som ju skulle göra staten till så att säga medintressent i kassorna, måste följa stränga krav från statens sida i avseende å kassornas soliditet, förvaltning och villkoren för arbetslöshetshjälp, krav, som måhända kunna vara nyttiga, men som också för såväl staten som kassorna skulle medföra en del tyngande förpliktelser. Det mest betänkliga med denna anordning synes emellertid vara, att med densamma ej skulle låta sig väl förena det krav på fondbildning, som ju måste ställas på varje slag av försäkring och särskilt på en med så oberäkneliga risker som den ifrågavarande.

I stället för den sålunda kritiserade tendensen till kassornas förstatligande, som, på sätt här ovan antytts, enligt styrelsens förmenande icke skulle leda till det åsyftade målet men väl medföra avsevärda olägenheter, skulle styrelsen vilja föreslå, att statsingripandet väsentligen inskränktes till vad som kan anses nödvändigt till tryggande av statsbidragets rätta användning samt att detta bidrag icke tillföres kassornas kapitaltillgångar, utan utgives såsom ersättning för viss del av utbetald arbetslöshetshjälp. Med ett dylikt system, som väsentligen skulle begränsa lagstiftningen till en reglering av villkoren för statsbidrag, skulle kassorna få behålla större handlingsfrihet och staten kunna, då det endast vore fråga om dess egna medel, med berättigad skärpa upprätthålla sina betingelser för medverkan. Något hinder för fondbildning skulle då givetvis ej heller resas från statens sida.

Den förenkling av det föreliggande problemet, som styrelsens här antydda förslag skulle innebära, synes för övrigt väl överensstämma med den karaktär av försök och övergångsanordning, som det nu, i avbidan på en mer rationell och definitiv lösning av problemet, närmast skulle vara frågan om.

Hur långt man lämpligen skulle kunna gå i begränsning av statens reglerande ingripande, därom torde olika meningar kunna råda. Att härvidlag, såsom kanske kunde synas mest konsekvent, inskränka regleringen till vad som direkt tjänade att förhindra statsbidragets utbetalande i andra än avsedda fall vore måhända att gå för långt. Möjligen skulle det vara lämpligt att till säkerställande av statsbidragets rätta tilldelning och synnerligast till underlättande av kontrollen däråvenmeddela vissa föreskrifter rörande kassornas organisation och verksamhet. Med hänsyn till den knappa tid, som stått styrelsen till buds för avgivandet av förevarande utlåtande, har styrelsen emellertid icke funnit sig kunna ingå på några försök till utformande av lagstiftning i ämnet.

Innan styrelsen lämnar de här avhandlade förslagen, skulle styrelsen emellertid vilja något ytterligare uppehålla sig vid den av styrelsen ifrågasatta omläggningen av sättet för statsbidragets beräknande och utgivande.

Kommittén har vid beräknandet av statens kostnader för understödjande av arbetslöshetskassorna alternativt utgått dels från lagförslagets beräkningsgrund för statsbidraget och dels från den förutsättningen, att statsbidraget skulle utgå med hälften av den utgivna arbetslöshetshjälpen. Härvid har kommittén kommit till avsevärt högre kostnader vid det senare än det förra alternativet. Förklaringen härtill torde vara att

söka i det förhållandet, att kommittéförslaget begränsar statsbidraget per medlemsavgift till högst 15 kronor, vilket åter medför, att statsbidraget till kassa inom verksamhetsområden med stor arbetslöshet kan komma att högst betydligt understiga medlemsavgifterna. Enligt de i kommittébetänkandet anförda beräkningarna i förevarande avseende skulle med en försäkring, omfattande samtliga nu existerande fackförbund och givande en daghjälp av 4 kronor, statsbidraget enligt det förra alternativet belöpa sig till 3·5 miljoner kronor och enligt det senare till 6·9 miljoner kronor. Statsbidraget skulle sålunda i det förra fallet motsvara i genomsnitt något över hälften av medlemsavgifterna och en fjärdedel av arbetslöshetshjälpen — för åtskilliga fack skulle det ställa sig ännu sämre. Nu berörda resultat, som för övrigt synas mindre väl överensstämma med kommitténs uttalanden, att statsbidraget i stort sett skulle motsvara nära hälften av kassornas utgifter, tyda enligt styrelsens mening på, att 15-kronorsgränsen knappast rättvisligen kan upprätthållas. Skulle man emellertid av statsfinansiella hänsyn finna sig nödgad att vidtaga begränsningar i nu berörda avseende, möter det tydligtvis icke hinder att genomföra sådana med motsvarande verkan vid tillämpning av det ovan angivna senare alternativet.

I ett avseende skulle dock det av styrelsen föreslagna sättet för statsbidragets utgivande medföra en förändring, som kanske kan anses vara till det sämre. Då beloppet av utbetald arbetslöshetshjälp otvivelaktigt skulle variera mera än beloppet av inbetalda avgifter, komme statsbidraget för olika år att bli mera varierande vid tillämpningen av styrelsens än av kommitténs förslag. Å andra sidan skulle staten i förra fallet undgå att medverka till eventuellt onödig fondbildning och lida därav härflytande ränteförlust.

Mot styrelsens förslag i förevarande avseende har anmärkts, att detsamma skulle med hänsyn till den praktiska tillämpningen ställa sig ofördelaktigare än kommitténs. Styrelsen tror ej, att så skulle bliva förhållandet. Enligt styrelsens mening skulle statsbidraget utbetalas i efterhand, i den mån det medelst verifikationer och attestering av statens ombudsman i kassastyrelsen — en dylik funktionär torde erfordras för kontrollen — eller möjligen endast denna attestering visades, att kassan i behörig ordning utgivit arbetslöshetshjälp. Säkerheten för ett riktigt utbetalande av statsbidraget synes med denna anordning större än som kan förväntas vid tillämpning av kommittéförslagets. Ett bestämmande av statsbidraget efter inbetalda medlemsavgifter måste nämligen, därest ej särskilda anordningar vidtagas, lida av en viss svaghet i avseende å avgiftsbeloppens verificering.

Med hänsyn till de rådande abnorma förhållandena på arbetsmarknaden och behovet av någon tid för avveckling av statens nu tillämpade åtgärder till lindrande av arbetslöshetens följder, anser styrelsen emellertid, att det föreslagna understödjandet från statens sida av arbetslöshetskassorna ej gärna kan träda i verksamhet förrän efter någon tids förlopp.

För det fall att Kungl Maj:t oaktat socialstyrelsens erinringar skulle finna skäl lägga kommittéförslaget till grund för lagstiftning, har styrelsen ansett sig böra underkasta förslagets särskilda bestämmelser en granskning.

Innan styrelsen ingår på denna granskning, erinrar styrelsen om sitt förut gjorda uttalande, att här ifrågavarande bestämmelser böra meddelas i en särskild, från stadgandena om offentlig arbetsförmedling skild lag.

En annan erinran, som med hänsyn till sin mer allmängiltiga innebörd framföres i detta sammanhang, är den, att det otvivelaktigt skulle komma att medföra avsevärda praktiska svårigheter att, såsom kommittén tänkt sig, å arbetslöshetskassorna tillämpa de här föreslagna bestämmelserna jämsides med lagen om understödsföreningar. Enligt styrelsens mening torde nämnda bestämmelser lämpligen böra samarbetas med erforderliga bestämmelser ur

lagen om understödsföreningar till en ny särskild lag. Vid nu berörda omarbetning torde de lagtekniska synpunkterna böra mer beaktas, än som skett vid avfattandet av det föreliggande lagförslaget.

Granskningen av lagförslagets olika bestämmelser giver styrelsen anledning ifrågasätta bl. a., att staten skulle avstå från att tillsätta ordförande i kassornas styrelser och nöja sig med att utse en ledamot i dessa samt att statsbidraget, om det skall utgå efter medlemsavgifter, borde beräknas till hälften av avgifterna, men utan något fixerat maximum.

Slutligen har styrelsen ansett sig böra framhålla, att de nya eller ökade arbetsuppgifter, som de föreliggande förslagen rörande offentlig arbetsförmedling och statsbidrag till arbetslöshetskassor skulle medföra för styrelsen, otvivelaktigt komme att nödvändiggöra en ökning av styrelsens arbetskrafter. I vad mån och på vilket sätt denna ökning bör äga rum torde emellertid ännu, innan berörda bestämmelser erhållit en något mer slutgiltig gestaltning, vara för tidigt att uttala sig om.

Socialstyrelsens utlåtande är enhälligt, men ha generaldirektören Huss och byråchefen Järte, vilka varit ledamöter av socialförsäkringskommittén, icke deltagit i styrelsens beslut.

Olycksfall i arbete år 1919.

Enligt den av riksförsäkringsanstalten nu publicerade olycksfallsstatistiken för år 1919, vilken med avseende å uppställningen i huvudsak ansluter sig till den i Sociala Meddelanden förut refererade berättelsen för 1918, uppgick antalet av de under redogörelseåret inträffade olycksfallen till 54 893, varav 27 435 omfattats av försäkringar i ömsesidiga olycksfallsförsäkringsbolag. Av olycksfallen inträffade 47 993 hos s. k. större arbetsgivare (med minst 5 arbetare), 2 074 hos mindre arbetsgivare och 4 826 bland statsanställda. För de två senare grupperna saknas vissa uppgifter och hava på grund härav några beräkningar angående olycksfallsfrekvens o. d. ej heller kunnat verkställas. Det är därför endast de hos större arbetsgivare inträffade olycksfallen, som kunnat bli föremål för en mera ingående statistisk bearbetning. Ifrågavarande olycksfalls fördelning på olika yrkesgrenar m. m. framgår av *tab. 1.*

Beträffande olycksfallens orsaker har en särskild undersökning genomförts, varav resultatet sammanställts i *tab. 2.* För undersökningen i fråga har såsom riskmått använts antalet *förlorade arbetsdagar per årsarbetare.*[1] Tabellen, som omfattar samtliga olycksfall hos större arbetsgivare, giver i sammanträngd form en bild av de angivna olycksfallsorsakernas andel i olycksfallsrisken. Ur tabellen framgår därjämte, huru stor del av den förlorade arbets-

[1] Vid invaliditets- och dödsfall lägges till grund ett beräknat antal förlorade arbetsdagar, nämligen resp. 75 per invaliditetsprocent och 7 500 vid hel invaliditet eller död.

Tab. 1. Olycksfallen fördelade efter yrkesgrupper.

Yrkesgrupper	Antal arbetsgivare	Antal årsarbetare		Antal anmälda olycksfall		Antal anmälda invaliditetsfall		Antal anmälda dödsfall		Antal olycksfall per 100 årsarbetare			Antal förlorade arbetsdagar per årsarbetare
		Män	Kv.	M.	Kv.	M.	Kv.	M.	Kv.	M.	Kv.	S:a	
Malmbrytning, anrikning och rostning	165	11 135	133	1 845	10	57	1	15	—	16·6	7·5	16·5	21·93
Malmförädling	127	29 143	346	4 702	9	90	1	19	—	16·1	2·6	16·0	12·41
Metallindustri	2 320	81 618	4 090	9 922	171	246	9	20	—	12·2	4·2	11·8	7·78
Sten-, kol- och torvindustri	1 356	31 677	1 954	2 827	44	119	1	22	—	8·9	2·3	8·5	13·42
Jordbruk, skogsbruk och boskapsskötsel	18 112	147 475	32 613	6 026	217	347	19	93	3	4·1	0·7	3·5	8·73
Träindustri	4 115	59 162	1 699	5 534	31	332	1	29	—	9·4	1·8	9·1	15·33
Pappers- och grafisk industri	942	39 037	8 287	3 350	153	111	4	24	1	8·6	1·8	7·4	9·36
Närings- och njutningsämnesindustri	2 678	23 704	14 559	1 217	419	43	14	6	—	5·1	2·9	4·3	4·49
Textil- och beklädnadsindustri	1 577	17 998	29 080	470	222	22	8	2	—	2·6	0·8	1·5	1·76
Läder-, gummi- och härindustri	692	10 827	4 118	378	26	12	2	3	—	3·5	0·6	2·7	3·37
Kemisk-teknisk industri	485	13 280	3 122	1 072	238	42	3	12	—	8·1	7·6	8·0	11·17
Byggnadsverksamhet	4 443	38 344	316	2 528	7	155	—	37	—	6·6	2·2	6·6	16·35
Kraft-, belysnings- och vattenverk m. m.	473	8 098	132	457	—	26	—	8	—	5·6	—	5·6	14·90
Handel och varulager	10 764	67 769	34 572	1 285	94	57	5	13	—	1·9	0·3	1·3	2·30
Sjöfart och fiske	1 893	21 218	1 115	1 782	25	77	2	161	1	8·4	2·2	8·1	63·00
Samfärdsel (utom sjöfart)	667	33 395	399	2 074	23	40	—	20	—	6·2	5·8	6·2	7·60
Ämbetsverk, bank- o. försäkringsrörelse, offentliga föreställningar m. m.	1 854	11 097	10 507	45	26	5	3	1	—	0·4	0·2	0·3	1·24
Kommunala institutioner (ej hänförda till annan grupp)	5 569	38 141	19 427	320	20	23	5	5	—	0·8	0·1	0·6	1·85
Hushåll, hotell- o. restaurangrörelse samt hälsovårdsinrättningar	3 509	7 904	34 714	169	227	10	13	1	2	2·1	0·7	0·9	1·76
Diverse företag och yrken	588	1 384	580	27	1	3	—	1	—	2·0	0·2	1·4	6·01
Tillsammans, 1919	**62 329**	**692 406**	**201 763**	**46 030**	**1 963**	**1 817**	**91**	**492**	**7**	**6·6**	**1·0**	**5·4**	**8·99**
» 1918	46 127	679 136	193 215	47 916	1 918	2 033	110	612	27	7·1	1·0	5·7	11·17

tiden som härrör från sjukdom, invaliditet och död. De olycksfall i arbete, som under år 1919 träffat hos större arbetsgivare anställda arbetare, hava under de gjorda förutsättningarna beträffande det tillämpade riskmåttet förorsakat en förlust i arbetstid av 8·991 dagar per årsarbetare eller icke mindre än omkring 8 miljoner arbetsdagar.[1] Av denna förlorade arbetstid har 12·9 % föranletts av sjukdom, 40·5 % av invaliditet och 46·6 % av den skadades död.

De olika olycksfallsorsakerna ha i tabellen ordnats efter längden av den förlorade arbetstid, som av dem förorsakats. Till jämförelse har även för varje olycksfallsorsak angivits storleken av motsvarande olycksfallsfrekvens.

[1] En närmare redogörelse för de här tillämpade förutsättningarna lämnas i Soc. Medd. årg. 1922, sid. 559—561.

Tab. 2. Olycksfallen fördelade efter orsaker.

Olycksfallsorsaker	Antal olycksfall		Antal förlorade arbetsdagar				
	Inalles	Per 100 årsarbetare	per olycksfall	per årsarbetare på grund av			
				sjukdom	invaliditet	död	Summa
Arbetsmaskiner	9 180	1·027	126	0·197	0·957	0·143	1·297
Sjöfart	211	0·024	4 174	0·006	0·065	0·914	0·985
Ej specificerade orsaker	4 741	0·530	174	0·102	0·286	0·537	0·925
Halkning och fall	3 894	0·435	184	0·124	0·340	0·336	0·800
Handverktyg och enklare redskap	7 506	0·840	94	0·148	0·595	0·050	0·793
Nedfallande föremål, sammanstörtande av föremål och ställningar samt ras	3 088	0·345	208	0·093	0·241	0·386	0·720
Lyftning, bärande och hanterande av föremål	9 169	1·025	58	0·204	0·249	0·143	0·596
Fordon i trafik, ej tillhörande spårbanor, med animal drivkraft	1 965	0·220	247	0·068	0·172	0·302	0·542
Vagnar, tillhörande spårbanor	2 415	0·270	177	0·059	0·109	0·310	0·478
Hissar, kranar och andra lyftverktyg	1 324	0·148	305	0·041	0·184	0·226	0·451
Explosion av sprängämnen	164	0·018	1 712	0·007	0·097	0·210	0·314
Elektrisk ström	169	0·019	1 048	0·005	0·034	0·159	0·198
Transmissioner	427	0·048	404	0·014	0·070	0·109	0·193
Eldfarliga och heta ämnen	1 754	0·196	95	0·036	0·042	0·109	0·187
Transportledningar	368	0·041	309	0·013	0·055	0·059	0·127
Slag, stöt eller bett av djur (inkl. olycksfall under ridning)	525	0·059	175	0·019	0·067	0·017	0·103
Rök, gaser, komprimerad luft	44	0·005	1 626	0·001	0·004	0·075	0·080
Fordon i trafik, ej tillhörande spårbanor, med mekanisk eller elektrisk drivkraft	165	0·018	374	0·006	0·021	0·042	0·069
Motorer	136	0·015	329	0·004	0·021	0·025	0·050
Giftiga och frätande ämnen	167	0·019	139	0·004	0·022	—	0·026
Föremål, på vilka den skadade trampat	432	0·048	50	0·007	—	0·017	0·024
Ångpannor, ångkokapparater, ångledningar samt andra kärl under tryck	83	0·009	215	0·002	0·001	0·017	0·020
Annan person, som avsiktligt förorsakat olycksfallet	44	0·005	264	0·002	0·011	—	0·013
Intensivt ljus och strålande värme	15	0·002	15	0·000	—	—	0·000
Luftfart	7	0·001	13	0·000	—	—	0·000
Samtliga orsaker, 1919	47 998	5·367	168	1·162	3·643	4·186	8·991
» » 1918	49 834	5·713	196	1·304	4·355	5·512	11·171

Såsom framgår av tabellen, skulle en jämförelse mellan de olika olycksfallsorsakerna, grundad enbart på antalet olycksfall, leda till tämligen missvisande resultat. Medan exempelvis den arbetstid, som gått förlorad på grund av olycksfall, förorsakade av arbetsmaskiner, endast är omkring 4 gånger så stor som den arbetstidsförlust, som förorsakas av olycksfall på grund av explosion av sprängämnen, äro maskinolycksfallen likväl 56 gånger så talrika som explosionsolycksfallen.

Liknande resultat kunna påvisas vid en jämförelse mellan de olika yrkesgruppernas riskförhållanden. Medan olycksfallsfrekvensen enligt tab. 1 inom exempelvis metallindustrien är icke oväsentligt större än inom träindustrien, är den verkliga olycksfallsrisken det oaktat dubbelt så stor inom den senare industrien.

Internationella arbetsorganisationens konventioner.

Det sociala reformprogram, som uppdrogs i fredstraktaterna vid världskrigets slut, skall i främsta rummet genomföras medelst internationella konventioner, föreslagna av internationella arbetskonferensen. Det står emellertid de särskilda staterna fritt att biträda konventionsförslagen eller ej, och då anslutningen ej motsvarat förväntningarna, har man sökt att utreda anledningarna därtill och anvisa medel till anslutningens främjande. Byråchefen i socialstyrelsen A. Molin, som haft anledning att ägna särskild uppmärksamhet åt denna för den internationella arbetsorganisationen vitala fråga, utarbetade förra året en P. M. i ämnet, vilken genom socialministerns förmedling överlämnades till internationella arbetsbyråns direktör Albert Thomas, som återgav en stor del av denna P. M. i sin årsrapport. Frågan var föremål för mycken uppmärksamhet på internationella arbetskonferensens sammanträde i Genève nästlidna höst, och väckte svenska regeringens ombud å konferensen, byråcheferna S. Ribbing och A. Molin, en motion om utredning rörande de åtgärder, som kunde vidtagas för att underlätta ratificeringen av ifrågavarande konventioner.[1] Såsom motivering till motionen anfördes väsentligen berörda P. M., som hade följande lydelse:

Internationella arbetsbyrån har nyligen för åvägabringande av utredning rörande de svårigheter, som mött genomförandet av Washingtonkonventionen angående 8-timmarsdagen, hos olika regeringar begärt vissa upplysningar i ämnet. Enligt min mening äro emellertid de svårigheter, som mött i avseende å nämnda konvention, icke specifika för densamma, utan göra sig likartade svårigheter i större eller mindre mån gällande i fråga om ett flertal av de konventioner, som härröra från den internationella arbetskonferensen. Med hänsyn härtill skulle det, såvitt jag kan förstå, finnas anledning att jämväl söka skärskåda frågan från en något allmängiltigare synpunkt.

Ser man till, hur det förhåller sig med de olika konventionernas ratificering, lär det ej kunna förnekas, att det hittills uppnådda resultatet är mindre tillfredsställande. Enligt uppgifter i internationella arbetsbyråns Bulletin officiel för den 9 augusti 1922 ha sålunda av de konventioner, vartill förslag antogos å Washingtonkonferensen år 1919, konventionen angående arbetstidens begränsning ratificerats av 5 stater, konventionen angående arbetslösheten av 9, konventionen angående kvinnors användande till arbete före och efter barnsbörd av 3, konventionen angående kvinnors nattarbete av 7, konventionen angående fastställandet av minimiålder för barns användande till industriellt arbete av 5 samt konventionen angående barns nattarbete inom industrien av likaledes 5 stater. Av Genuakonferensens konventioner har konventionen angående fastställande av minimiålder för barns användande i arbete till sjöss ratificerats av 3, konventionen angående ersättning för arbetslöshet vid fall av fartygs förolyckande av ingen samt konventionen angående arbetsförmedling för sjömän av 2 stater.

Givetvis kunna åtskilliga omständigheter anföras till förklaring av nu berörda förhållande. I främsta rummet må sålunda erinras om den i viss mån oundvikliga reaktion, som på många håll följt på de första fredsårens omstörtande sociala lagstiftningsarbete. Den genom den ekonomiska världskrisen skärpta farhågan för att genom

[1] Jfr Soc. Medd. årg. 1923, sid. 14.

sociala reformer försämra sitt läge i den internationella konkurrensen har otvivelaktigt även medverkat till obenägenhet att biträda arbetsorganisationens konventioner. Bundenheten därav under en i regel så lång tidrymd som minst 11 år har förstärkt denna obenägenhet. För länder med kolonier lär väl också hänsynen till konsekvenserna i avseende å dessa ej sällan verkat avhållande.

Ehuru sålunda åtskilliga betydelsefulla reella skäl — givetvis flera än nyss angivits — kunna anföras till förklaring av ovan berörda obenägenhet att ratificera, synas de dock icke tillfyllestgörande motivera denna företeelse. Enligt min uppfattning har man också anledning att därjämte uppmärksamma ett förhållande av mer formell innebörd — den snäva bundenhet, som anslutning till konventionerna medför och som, även om tillämpningen av en konventions huvudsakliga innehåll icke bereder någon svårighet, ofta nog i avseende å särskilda detaljer är ägnad att väcka betänkligheter. Att en dylik bundenhet för stater, som lägga sig vinn om ett noggrant uppfyllande av sina internationella förpliktelser, verkar avhållande från ratificering, därpå tyder bl. a. det förhållandet, att stater, vilkas förhållanden tack vare lagstiftning eller eljest i huvudsak motsvara de krav, en konvention uppställer, likväl i många fall erfara tvekan att biträda konventionen. Erfarenheter härom torde föreligga beträffande flertalet av de å arbetskonferensen i Washington antagna konventionsförslagen. Ehuru förslagens huvudsakliga innehåll redan var förverkligat, har man med hänsyn till de olägenheter, ett genomförande av deras bestämmelser i vissa detaljer skulle medföra, funnit sig böra avhålla sig från ratificering.

Kravet på en i detaljer genomförd internationell tillämpning av här ifrågavarande överenskommelser torde för övrigt över huvud taget knappast låta sig förverkliga. Anledningarna härtill äro flera.

Produktions- och arbetsförhållanden gestalta sig med hänsyn till olikheter i geografiskt läge, klimat, naturtillgångar samt ekonomisk och social utveckling m. m. ganska olika i skilda länder. Lagstiftningen, som röner inverkan ej blott av nu berörda omständigheter utan även av den historiska, politiska och administrativa utvecklingen, har olika läggning. Härtill kommer att den sociala lagstiftningen, som i hög grad måste anpassa sig efter de växlande faktiska förhållandena, ofta blivit ganska komplicerad genom sina talrika undantagsbestämmelser. Bestämmelserna i en konvention, synnerligast om de äro närmare preciserade, låta sig också sällan lämpligen fullt noggrant överflytta till nationell lagstiftning utan att i en eller annan detalj möta svårigheter — de skära sig med den förut gällande lagstiftningen eller skulle med hänsyn till säregna förhållanden leda till olämpliga konsekvenser.

Här anförda resonemang gäller konventioner i allmänhet men givetvis i särskilt hög grad sådana, som blivit mindre lyckligt avfattade. Med hänsyn till de förhållanden, varunder konventionsförslagen komma till — ett jäktat kommissionsarbete, krav på hänsynstagande till olikartade nationella intressen, kompromisser och i sista stund godtagna ändringsförslag — är det förklarligt, att avfattningen stundom kan lämna något att önska.

Ehuru en konvention till sitt huvudsakliga innehåll skulle kunna påräkna anslutning i ett land, torde det sålunda enligt mitt förmenande ej sällan hända, att vissa mindre viktiga av dessa bestämmelser eller bristen på möjlighet till måhända ganska begränsade undantag lägga hinder i vägen för konventionens ratificering.

Till belysande av det anförda må anföras några exempel.

Washingtonkonventionerna angående kvinnors användande före och efter barnsbörd, angående kvinnors nattarbete och angående barns nattarbete inom industrien torde samtliga i avseende å sitt huvudsakliga innehåll lämpligen kunna biträdas av Sverige, men har vederbörande myndighet med hänsyn till konventionernas bestämmelser i vissa mindre viktiga avseenden funnit sig nödgad att avstyrka ratificering. Beträffande de två senare konventionerna må sålunda nämnas, att avstyrkandet väsentligen berott på saknaden av vissa undantagsmöjligheter, vilkas tillämpning dock icke i avsevärdare mån skulle förringat konventionsbestämmelsernas effektivitet. I den sist-

nämnda konventionen angivas vissa undantag, vilka äro för Sverige betydelselösa, men upptagas däremot icke vissa undantag, t. ex. beträffande sågverksindustrien, vilka för oss måste anses nödvändiga.

Anmärkas kan måhända, att här antydda uppfattning av skyldigheten att iakttaga konventionernas bestämmelser är onödigt skrupulös och — att döma efter lagstiftningsåtgärder i andra länder — icke överallt kommer till tillämpning. Traditionell svensk fördragstrohet jämte samvetsgrannhet i avseende å lagstiftning och lagtillämpning torde emellertid omöjliggöra avvikelse från nämnda uppfattning.

En annan anmärkning, som ligger nära till hands, är den, att för ett land, som sätter värde på det internationella socialpolitiska samarbetet, det borde låta sig göra att i nämnda samarbetes intresse även med vissa olägenheter tillgodotaga den gemensamma regleringen. Härpå är emellertid icke att räkna. Oavsett att dylika olägenheter, även om de från det allmännas sida te sig oväsentliga, kunna drabba hårt där de träffa, lära nämligen i många fall de lagstiftande myndigheterna icke vara benägna att taga synnerlig hänsyn till den internationella samhörigheten.

Enligt min mening bör det sålunda för dem, som önska främja den internationella sociala regleringen, vara angeläget att finna en utväg, som utan att prisgiva nämnda reglerings effektivitet kunde vara ägnad att undanröja det hinder för denna reglerings utveckling och tillämpning, som ligger i den alltför snäva bundenhet, som konventionernas ratificering hittills måst anses medföra.

Såsom redan antytts, har jag icke förbisett den fara, som en lindring av berörda bundenhet kan medföra för ett av den internationella regleringens väsentliga ändamål — tryggandet länderna emellan av lika villkor för produktionen i avseende å den sociala lagstiftningen. Det gäller alltså att vid utfinnandet av den önskade utvägen se till, att möjligheten till lindring begränsas till oväsentliga moment och ej äventyrar konventionernas huvudsakliga innehåll.

Givetvis erbjuder det svårigheter att finna en dylik tillfredsställande utväg — eljest hade den sannolikt förut och möjligen redan i fredsfördraget kommit till synes — men med hänsyn till den stora betydelsen av förevarande spörsmål har jag trott mig böra söka i min mån medverka till dess lösning. Jag skall sålunda, utan anspråk på att därmed uttömmande behandla problemet, söka undersöka några utvägar, som för berörda ändamål synas kunna komma i fråga.

Närmast till hands i förevarande avseende ligger kanske att tänka sig konventionernas innehåll i sak begränsat till mer allmänt hållna principstadganden. En dylik anordning, som komme att i viss mån närställa konventionerna med rekommendationerna, skulle väl emellertid giva de olika staterna alltför stor frihet för att kunna godtagas med hänsyn till den internationella konkurrensen. Å andra sidan skulle det också möjligen kunna hända, att om krav på ett strängt tillämpande av ett konventionsstadgande gjordes gällande, varje möjlighet till erforderliga undantag bleve avklippt.

En andra utväg att tillgodose ifrågavarande syfte, vilken vid flera tillfällen varit ifrågasatt, består i ratificering med förbehåll. En sådan form för biträdande av en konvention är icke ovanlig på de internationella förbindelsernas område men har åtminstone tidigare från internationella arbetsbyråns sida städse avvisats såsom stridande mot idén med internationella arbetsorganisationens konventioner. Enligt min mening torde även vägande erinringar kunna framställas mot ett dylikt tillvägagående. Till en början må sålunda anmärkas, att full frihet till förbehåll tydligtvis ej kan medgivas, då ju en sådan frihet skulle kunna missbrukas ända därhän, att konventionen praktiskt taget sattes ur tillämpning. Någon slags begränsning och helst prövning av förbehållen måste alltså anses påkallad, vilket skulle medföra svårigheter. Vidare skulle möjligheten att ratificera med förbehåll antagligen leda till, att de skilda staterna — som vid ratificering ofta finge svårt att bedöma, i vilken omfattning de med hänsyn till framtida förhållanden borde reservera sig — skulle för säkerhets skull utsträcka förbehållen utöver vad de egentligen behövde. Sannolikt skulle också varje

stat visa benägenhet att göra alla de förbehåll, som förbundits med tidigare ratifikationer, och därtill i många fall foga ett eller annat för staten i fråga särskilt påkallat. Man kan sålunda befara, att en möjlighet till ratificering med förbehåll skulle giva upphov åt en ganska brokig samling av avtal och omöjliggöra en effektiv internationell reglering.

Vid flera tillfällen har varit fråga om ratificering, förbunden med förbehåll av den innebörd, att konventionen för den ratificerande statens del ej skulle träda i kraft, förrän ett visst antal andra stater jämväl ratificerat konventionen. Huruvida en sådan anordning skulle kunna få någon större betydelse, synes dock tvivelaktigt. Att märka är nämligen, att blott och bart anslutningen av ett visst antal andra stater, vilka som helst, ej i konkurrensavseende behöver betyda mycket. Att åter, vilket vore mera rationellt, såsom villkor för ikraftträdandet fordra ratificering av vissa andra angivna stater, lär väl, oavsett det motbjudande i att utpeka vissa andra stater såsom de farligaste konkurrenterna, i många fall möta svårigheter, då det, särskilt i fråga om stadganden av mer allmängiltig tillämpning, ofta måste göra sig gällande tvekan, vilka och huru många stater därvidlag böra komma i åtanke.

En tredje och enligt mitt förmenande måhända framkomlig utväg skulle vara att i fråga om bundenheten av ratificerade konventioner få till stånd sådan förändring, att bundenheten endast skulle avse det för konventionerna mer väsentliga men ej förhindra avvikelser av för den åsyftade effektiviteten relativt betydelselös art. Möjligen skulle en dylik förändring lämpligen kunna åvägabringas genom någon ändring av ordalagen i de stadganden i fredstraktaten, som handla om åtgärder mot stat, som icke på tillfredsställande sätt tryggat genomförandet av konvention, vartill staten i fråga anslutit sig, d. v. s. §§ 409 o. f. i Versaillesfördraget.

Till förtydligande av avsikten med förevarande förslag kan måhända anföras, att genom förändringen enligt min mening endast skulle medgivas en ganska ringa, kanske högst till 10 à 15 % belöpande nedsättning av konventionens effektivitet — om man nu med hänsyn tagen till måttet av tillämpning och förändring i arbetsförhållandena e. d. tilltror sig att uppställa något relationstal för förhållandet mellan konventionen och avvikelsen.

Rörande alla medvetna avvikelser av här åsyftade slag borde det givetvis åligga vederbörande stat att lämna meddelande till internationella arbetsbyrån. Möjligen borde det även beredas stat, som ämnade vidtaga sådan avvikelse och önskade trygga sig mot eventuella, i fredsfördraget åsyftade påföljder därav, tillfälle att av någon internationell institution inhämta yttrande angående avvikelsens tillåtlighet.

Såsom förut antytts, gör jag ingalunda anspråk på att med förevarande framställning ha uttömmande eller slutgiltigt klarlagt anledningarna till den mindre tillfredsställande anslutningen till internationella arbetsorganisationens konventioner eller att ha på sådant sätt angivit botemedel däremot. Jag skulle vara särdeles tillfredsställd, om jag med denna min framställning skulle lyckats fästa de för det internationella socialpolitiska samarbetet intresserades uppmärksamhet på en enligt min mening betydelsefull dylik anledning samt i någon mån bidragit till lösning av frågan om dess undanröjande.

Den av herrar Ribbing och Molin å konferensen väckta motionen vann förslagsutskottets gillande, men kom med hänsyn till den långt framskridna tiden icke under diskussion i konferensens plenarförsamling utan hänsköts jämte ett antal andra motioner, utan yttrande från konferensens sida, till styrelsen för internationella arbetsbyrån.

Arbetslöner inom jordbruket i Danmark år 1921.

De danska lantarbetarnas löneförhållanden hava under det senaste kvartsseklet varit föremål för ett flertal officiella undersökningar, företagna med något växlande mellanrum. De hittills föreliggande redogörelserna ha avsett åren 1897, 1905, 1910, 1915 samt 1918, och nu har av statistiska departementet utgivits en sjätte publikation i samma serie, avseende jordbruksåret 1920/21. Denna undersökning skiljer sig från de föregående väsentligen därutinnan, att de förut medtagna, på uppskattning grundade uppgifterna om gällande normallöner utelämnats och statistiken sålunda uteslutande grundats på individualuppgifter om faktiskt utbetalade löner, vilka ansetts giva det riktigaste uttryck för lönenivån. Dylika uppgifter hava inhämtats icke blott — som förut varit fallet — från arbetsgivarnas, utan även från arbetarnas organisationer.

Löneförhållandena enligt arbetsgivarnas uppgifter.

Tjänare i arbetsgivarens kost (»Medhjælpere»). De genomsnittliga lönerna för tjänstefolk av olika slag äro sammanställda i efterföljande tablå, som jämväl utvisar undersökningsmaterialets storlek under det senaste redogörelseåret:

	Antal arbetare	Genomsnittlig årslön (kronor)						Därav sommar halvåret	Därav vinter halvåret
	1921	1897	1905	1910	1915	1918	1921	1921	1920/21
Manliga	2 645	—	256	320	376	528	**970**	588	382
därav: Fodermarskar	230	315	422	480	499	650	**1 232**	692	540
Körkarlar	595	254	320	406	475	698	**1 185**	734	451
Kreatursskötare	128	—	—	—	—	—	**922**	512	410
Ej specif. arbetare . .	1 315	200	217	294	341	490	**864**	540	324
Lantbrukselever	240	148	185	245	294	407	**700**	409	291
Kvinnliga	1 298	—	164	195	242	308	**612**	333	279
därav: Mjölkerskor	234	159	171	224	265	336	**638**	357	281
Tjänsteflickor, ej specif.	815	122	149	193	229	293	**603**	330	273

Den genomsnittliga lönestegringen från tjänsteåret 1914/15 till 1920/21 var för såväl män som kvinnor bortåt 160 %, vilken siffra nära sammanfaller med den allmänna levnadskostnadsökningen under samma tid (164 % i januari och 137 % i juli 1921). Det är den starka lönestegringen under senare hälften av sexårsperioden, som medfört, att reallönerna 1921 kommit i nivå med tiden före kriget. Tjänsteåret 1917/18 uppvisade nämligen en lönestegring av allenast c:a 45 % för manliga och 25 % för kvinnliga tjänare, mot en levnadskostnadsökning av 66 % i februari och 82 % i juli 1918.

Daglönare (»Daglejere»). De för daglönare lämnade löneuppgifterna avse inalles 189 600 dagsverken, därav 157 900 utförda av män och 31 700 av kvinnor. Flertalet av dessa gälla s. k. *fasta daglönare, ungefär motsvarande det svenska lantbrukets statare.* Av de manliga dagsverkena kommo vid större gårdar endast $^1/_{10}$ och vid mindre gårdar $^1/_3$ på tillfälliga daglönare. De till dessa olika grupper av daglönare

utgående genomsnittslönerna äro sammanställda i nedanstående tablå, där för den viktigaste kategorien, de fasta manliga daglönarna, jämväl angivits motsvarande jämförelsetal för föregående år.

	Manliga fasta daglönare					Manliga	Kvinnliga	
I egen kost	1905	1910	1915	1918	1921	tillf.	fasta	tillf.
Vår och sommar	1·65	2·09	2·66	3·88	7·65	7·94	3·35	—
Höst	2·22	2·54	2·40	4·51	9·08	8·40	5·12	7·51
Vinter	1·45	1·86	2·13	3·19	7·23	6·50	3·41	—
I arbetsgivarens kost								
Vår och sommar	1·21	1·55	1·94	2·74	4·59	5·39	1·70	2·51
Höst	1·52	1·88	1·99	3·33	5·30	6·80	2·59	4·48
Vinter	0·91	1·13	1·48	2·20	3·68	4·39	1·70	1·76

För fasta manliga daglönare i arbetsgivarens kost synas lönenivåns förändringar ha varit ungefär desamma som för årstjänare; 1918 lågo realinkomsterna sålunda lägre än 1914—15, men 1921 hade förhållandet åter i stort sett utjämnats. För arbetare i egen kost var lönestegringen större. Från 1915 till 1918 höjdes dessa löner ungefär i proportion till levnadskostnaderna, och 1921 var reallönen något större än före kriget.

Löneförhållandena enligt arbetarnas uppgifter.

De från lantarbetarförbundet erhållna uppgifterna avse, vad daglönarna beträffar endast en tvåveckorsperiod i början av jordbruksåret 1920/21 (26 november—9 december 1920). Materialet för denna tid omfattar emellertid ett tämligen stort antal arbetare, c:a 2 400. I fråga om årstjänare föreligga uppgifter för hela jordbruksåret, men avse dessa endast 125 arbetare, därav 14 kvinnor. Lönerna för sistnämnda arbetare ligga anmärkningsvärt nog ej obetydligt över de av arbetsgivarna meddelade genomsnittssiffrorna. För den talrikaste gruppen, manliga tjänare utan särskild yrkesbeteckning, kommer man enligt lantarbetarförbundets uppgifter, som avse 65 arbetare, till en medellön av 1 094 kronor, medan arbetsgivarnas statistik, som omfattar 1 315 arbetare, ger en genomsnittssiffra av endast 864 kronor. Med hänsyn till materialets ringa omfattning kunna några allmängiltiga slutsatser dock knappast dragas av dessa siffror.

Av mera intresse äro de för daglönare föreliggande uppgifterna, vilka äro sammanställda i nedanstående tablå:

	Antal daglönare med arbete å		Genomsnittlig timförtjänst vid arbete å	
	tidlön	ackord	tidlön	ackord
Egentliga jordbruksarbetare	1 437	290	0·97	1·25
Fodermarskar o. d.	80	—	0·91	—
Kreatursskötare	165	—	0·94	—
Skogsarbetare	60	205	1·06	1·10
Stenarbetare	49	127	1·15	1·12
Summa:	1 791	622	—	—

Någon skillnad mellan arbetare med fast och tillfällig anställning har här icke kunnat göras. Emellertid torde väl kunna antagas, att ackordsarbetarna huvudsakligen äro att hänföra till kategorien tillfälliga daglönare, liksom också de arbetare, vilka vid undersökningstillfället varit sysselsatta med skogs- eller stenarbeten (makadamslagning). De uteslutande mot tidlön anställda fodermarskarna och kreatursskötarna äro å andra sidan säkerligen samtliga att anse som fasta arbetare, vilket förklarar, att genomsnitts-

inkomsterna för dessa grupper äro lägre än för de ospecificerade jordbruksarbetarna, bland vilka torde ingå en hel del arbetare med tillfällig anställning och följaktligen högre dagspenning.

Att i detalj jämföra dessa uppgifter med arbetsgivarnas är, då uppgifter om anställningsformen saknas, icke möjligt. I stort sett synas emellertid även för daglönarna fackförbundets siffror ligga något över. Genomsnittliga dagsinkomsten kan enligt dessa uppgifter uppskattas till c:a 10 kronor vid ackords- och 7·50 vid tidlönsarbete, mot c:a 7 kronor enligt arbetsgivarnas statistik för november—december 1920. . . . .

. . . . . .

Avtalsförhållandena inom jordbruket.

Då skillnaden mellan arbetsgivarnas och arbetarnas uppgifter endast synes kunna förklaras därmed, att de senare huvudsakligen avse arbetare, vilkas löner äro reglerade enligt kollektivavtal, har i undersökningen jämväl medtagits en översikt över avtalsförhållandena inom jordbruket. Medan under tidigare år endast funnits kollektivavtal med lokal räckvidd, hava sedan 1919 arbetsförhållandena på detta område varit reglerade genom riksavtal. På grundval av de i sagda avtal fastställda lönesatserna kunna för arbetare med avtalsenlig avlöning följande årsinkomster beräknas:

Minimilöner för årstjänare	1919/20	1920/21	1921/22	1922/23
Manliga, under 18 år	642	773	690	500
» 18—22 »	756	902	810	} 600
» över 22 »	856	1 020	900	}
Beräknad årsinkomst för daglönare				
Manliga, fast anställda	1 800	2 380	2 070	1 500
» tillfälliga[1]	2 480	3 140	2 530	1 800
Kvinnliga, fast anställda	1 160	1 450	1 260	1 020
» tillfälliga	—	2 090	1 690	1 245
Mjölkerskor (18 kor 2 gånger dagl.)	810	1 100	880	770
Rensning och upptagning av betor,				
per tunnland	102	116—119	100—102	73—76

Under jordbruksåret 1920/21 hade lönerna, såsom tabellen visar, nått sin höjdpunkt; de hava sedan dess sjunkit med 30—40 %. Sammanställer man de avtalsenliga lönesatserna sagda år med förut omförmälda uppgifter rörande faktiskt utgående löner vid samma tid, befinnes att, vad årsanställda tjänare beträffar, den enligt arbetsgivarnas uppgifter beräknade genomsnittsinkomsten — 864 kronor för okvalificerad arbetare — ligger ej obetydligt under den avtalsenliga lönen (1 020 kronor), medan de organiserade arbetarna, tagna för sig, enligt egna uppgifter haft en minimilönen något överstigande medelinkomst (1 094 kronor). För daglönare i egen kost utgjorde den avtalsenliga lönen kr. 7·15 vid fast och 9·24 vid tillfällig anställning, vilket stämmer tämligen väl med den på grundval av arbetarnas uppgifter för båda kategorierna beräknade genomsnittssiffran, 7·76. Att de oorganiserade arbetarnas löner åtminstone under vintermånaderna legat åtskilligt lägre framgår därav, att medeltalet av arbetsgivarnas uppgifter för såväl fasta som tillfälliga daglönare under månaderna november—december 1920, såsom ovan anförts, stannar vid c:a 7 kronor.

[1] Inkomsten är beräknad under förutsättning, att arbetaren har full sysselsättning året om, något som naturligtvis i regel ej är förhållandet.

Lantarbetarnas arbets- och löneförhållanden i Förenta staterna.

»Jordbruket är vår äldsta näring och har under många år också varit vår viktigaste», erinras i inledningen till en uti decemberhäftet av Monthly Labor Review publicerad artikel om lantarbetarförhållandena i Förenta staterna. Och även om jordbruket icke kunnat hålla jämna steg med industrien i dess oerhörda utveckling under senare tider — framhålles det vidare — är det dock alltjämt modernäringen och den yttersta grunden för landets industriella, kommersiella och finansiella välstånd. I fortsättningen anföras några siffror, belysande jordbrukets omfattning i Förenta staterna och särskilt dess utveckling mellan 1910 och 1920 års allmänna folkräkningar:

	Antal farmer (tusental)	Totalvärde (milj. doll.)	Medelvärde per farm (doll.)	Areal (i milj. acres[1]) Odlad jord	Skog	Annan mark	Summa	Medelareal per farm (acres[1])	Därav odlad jord (acres[1])	Medelvärde per acre (doll.)
1910 . . .	6 361	40 991	6 444	478	191	210	879	138·1	75·2	46·64
1920 . . .	6 448	77 924	12 084	503	168	285	956	148·2	78·0	81·52
Ökning .	87	36 933	5 640	25	−23	75	77	10·1	2·8	34·88
I procent .	1·4	90·1	87·5	5·1	−12·1	36·1	8·8	7·3	3·7	74·8

Av Förenta staternas hela areal, c:a 1 903 miljoner acres, utgjorde den av farmer upptagna jorden 50·2 % år 1920 mot 46·2 % tio år tidigare. Den odlade jordens omfattning i förhållande till hela farmarealen har å andra sidan minskats från 54·4 till 52·6 %, beroende på att en del åkerjord under krigsåren utlagts till betesmark. Den under dessa år rådande knappa tillgången på arbetskraft föranledde också, att många farmer helt nedlades, varför ökningen av antalet brukningsdelar blivit mindre, än under normala konjunkturer kunde beräknas ha blivit fallet. Såsom farmer upptagas i statistiken varje brukningsdel om minst 3 acres ävensom mindre delar, för så vitt desamma under 1919 lämnat en årlig avkastning av minst 250 dollars eller helt tagit minst en persons arbetskraft i anspråk. Farmernas fördelning i storleksgrupper framgår av följande tablå:

	Antal farmer, i %, med en areal i acres av									
	under 10	10—19	20—49	50—99	100—174	175—259	260—499	500—999	1 000 och däröver	Tillsammans
År 1910 . .	5·3	7·9	22·2	22·6	23·8	8·4	7·0	2·0	0·8	100·0
» 1920 . .	4·5	7·9	23·3	22·9	22·5	8·2	7·4	2·3	1·0	100·0

Vid 1920 års folkräkning voro 38·1 % av farmerna utarrenderade. Antalet farmer, som sålunda brukades av annan än ägaren, har för varje årtionde ökats; dock synes denna ökning under den senaste perioden icke hava varit så stor som förut. År 1910 utgjorde nämligen de utarrenderade farmerna 37·0 % av hela antalet mot 35·3 % år 1900, 28·4 % år 1890 och 25·6 % år 1880. Beträffande farmarnas härkomst framgår av folkräkningen, att 76·3 % voro infödda amerikanare (av vit ras), 9·0 % europeiska invandrare och 14·7 % av »färgad» ras. År 1910 voro motsvarande siffror resp. 75·0, 10·5 och 14·5 %. Utvecklingen har alltså gått mot en minskning av invandrarelementet.

[1] 1 acre = 0·4 hektar.

Den jordbrukande befolkningen. Den inom jordbruket och dess binäringar sysselsatta befolkningen befinner sig i Förenta staterna likaväl som i vårt land och de flesta andra kulturländer i en fortgående minskning i förhållande till hela yrkesbefolkningen. Utvecklingen under de senaste hundra åren framgår av följande sammanställning:

	1820	1840	1870	1880	1890	1900	1910	1920
Jordbruksbefolkning i % av samtliga yrkesutövare	87·1	77·5	47·5	44·4	39·2	35·7	33·1	26·3

De förskjutningar, som jordbruksbefolkningen undergått under det senaste årtiondet, åskådliggöras närmare av nedanstående tablå, utvisande yrkes- och könsfördelningen under 1910 och 1920:

	1910			1920		
	Män	Kvinnor	Summa	Män	Kvinnor	Summa
Samtliga yrkesutövare . .	**30 091 564**	**8 075 772**	**38 167 336**	**33 064 737**	**8 549 511**	**41 614 248**
Därav inom jordbruk m. m.:						
Farmare	5 717 384	261 956	5 979 340	5 947 425	253 836	6 201 261
Jordbruksarbetare	4 551 247	1 518 074	6 069 321	3 248 712	792 915	4 041 627
Arbetsförmän	43 419	7 776	51 195	78 708	14 340	93 048
Fiskare	67 799	476	68 275	52 457	379	52 836
Skogvaktare o. d.	4 332	—	4 332	3 651	2	3 653
Trädgårdsmästare	131 421	7 834	139 255	160 116	9 283	169 399
Trädgårdsarbetare	126 453	7 474	133 927	127 589	9 421	137 010
Skogsarbetare	161 191	77	161 268	205 036	279	205 315
Skogsavverkningsförmän .	7 927	4	7 931	8 397	13	8 410
Andra hithörande yrken .	40 408	3 830	44 238	36 939	3 660	40 599
Tillsammans	**10 851 581**	**1 807 501**	**12 659 082**	**9 869 030**	**1 084 128**	**10 953 158**

Minskningen kommer som synes huvudsakligen på de egentliga jordbruksarbetarna, vilka gått ner i antal från 6 till 4 miljoner. Förskjutningen beror väl i första rummet på världskriget och dess ekonomiska följdföreteelser, men står säkerligen delvis också i samband med folkräkningsdagens flyttning från den 15 april till den 1 januari. En mängd säsongarbetare, vilka förut redovisats såsom tillhörande jordbruket, torde genom denna förändring hava kommit att tillföras andra yrkesgrupper.

Hur stor betydelse säsongarbetet har inom det amerikanska jordbruket belyses genom en specialundersökning för Massachusetts 1921. På de undersökta farmerna fanns en fast arbetspersonal av 1 828 personer (91·9 % män, 3·1 % kvinnor, 5·0 % minderåriga), men under högsäsongen svällde arbetarantalet ut till mer än det tredubbla, nämligen 6 384, varav 74·5 % män, 14·1 % kvinnor och 11·4 % minderåriga.

Jordbrukets lönarbetare. De yrkeskategorier, som man i en lantarbetarstatistik har att taga hänsyn till, äro i första hand grupperna jordbruksarbetare, arbetsförmän och trädgårdsarbetare samt vidare en del till gruppen »andra yrken» hänförda arbetare, såsom dikesgrävare, hönsskötare o. d. Tillsammans beräknas denna samhällsklass omfatta c:a 4 284 000 arbetare, varav 19 % kvinnor.

Beteckningen samhällsklass är i fråga om de amerikanska jordbruksarbetarna måhända något oegentlig så till vida, att man här i allmänhet icke har att — såsom i flertalet europeiska länder — räkna med en arbetarklass, som generation efter generation lever av lönarbete inom jordbruket. Fastmer torde dessa arbetare, där de icke äro nyinflyttade immigranter eller mellan olika yrken ambulerande säsongarbetare, till största delen utgöras av unga män, som själva utgått ur farmarklassen eller hava för avsikt att, när tillfälle gives, söka förvärva egen jord.

Lantarbetarnas fördelning efter anställningsformer kan belysas av följande, ur jordbruksdepartementets årsbok hämtade tablå:

Av 100 arbetare voro:	I arbetsg. kost	I egen kost	Summa
Fast anställda arbetare (månadslönare)	36·1	15·5	51·6
Daglönare, anställda under skörden	10·5	6·9	17·4
» i övrigt	15·3	15·7	31·0
Tillsammans	61·9	38·1	100·0

Förhållandena i detta hänseende äro emellertid, såsom naturligt är, ganska skiftande i olika landsdelar. Som exempel kan anföras, att i de s. k. nordvästra centralstaterna (med övervägande befolkning av nordeuropeisk härstamning) 52·7 % av arbetarna voro månadslönare i arbetsgivarens kost, men endast 4·8 % daglönare i egen kost (frånsett säsongarbetare under skörden). I de södra centralstaterna voro motsvarande siffror däremot resp. 29·0 och 21·0 %.

Lantarbetarnas löner. Bland lantarbetarnas löneinkomster intaga naturaförmånerna ett betydande rum i Förenta staterna lika väl som i Europa. De förmåner, som omnämnas i den amerikanska statistiken, äro i stort sett desamma som förekomma i vårt land: fri kost och logi för de ogifta arbetarna, fri bostad och vissa kvantiteter av olika slags livsmedel för de gifta. Vidare förekomma i större eller mindre utsträckning sådana förmåner som fri tvätt, bränsle, trädgårdsland, kreatursfoder och rätt att på fritid begagna arbetsgivarens fordon, det sistnämnda en — som det vill synas — specifikt amerikansk förmån, även om viss rätt till fria skjutsar förekommer exempelvis i vårt land. Rörande naturaförmånernas värde har man icke gjort något försök till uppskattning annat än det, som ligger i jämförelsen mellan den kontanta lönens storlek för arbetare i egen och arbetsgivarens kost.

Lönenivåns förändringar kan man med tillgänglig statistik följa tillbaka till tiden för inbördeskriget (1866). Uppgifterna avse efter 1910 varje år, för tiden dessförinnan tidpunkter med i regel 2—3 års mellanrum, såsom nedanstående tablå utvisar:

Genomsnittliga löneinkomster (i dollars) för manliga lantarbetare.

A) i arbetsgivarens kost, B) i egen kost.

	Månadslönare		Daglönare Skördetiden		Daglönare Annan tid	
År	A.	B.	A.	B.	A.	B.
1866[1]	17·45	26·87	1·74	2·20	1·08	1·49
1869[1]	16·55	25·92	1·74	2·20	1·02	1·41
1875	12·72	19·87	1·35	1·70	0·78	1·08
1879	10·43	16·42	1·00	1·30	0·59	0·81
1882	12·41	18·94	1·15	1·48	0·67	0·93
1885	12·34	17·97	1·10	1·40	0·67	0·91
1888	12·36	18·24	1·02	1·31	0·67	0·92
1890	12·45	18·33	1·02	1·30	0·68	0·92
1892	12·54	18·60	1·02	1·30	0·67	0·92
1893	13·29	19·10	1·03	1·24	0·69	0·89
1894	12·16	17·74	0·93	1·18	0·63	0·81
1895	12·02	17·69	0·92	1·14	0·62	0·81
1898	13·48	19·38	1·05	1·30	0·72	0·96
1899	14·07	20·23	1·12	1·37	0·77	1·01
1902	16·40	22·14	1·34	1·53	0·89	1·13
1910	19·21	27·50	1·45	1·82	1·06	1·38
1911	20·18	28·77	1·49	1·85	1·09	1·42
1912	20·81	29·58	1·54	1·87	1·14	1·47
1913	21·38	30·31	1·57	1·94	1·16	1·50
1914	21·05	29·88	1·55	1·91	1·13	1·45
1915	21·26	30·15	1·56	1·92	1·13	1·47
1916	23·25	32·83	1·69	2·07	1·26	1·62
1917	28·87	40·43	2·08	2·54	1·56	2·02
1918	34·92	48·80	2·65	3·22	2·07	2·63
1919	39·82	56·29	3·15	3·83	2·45	3·12
1920	46·89	64·95	3·60	4·36	2·86	3·59
1921	30·14	43·32	2·24	2·79	1·68	2·18
1922[2]	28·97	41·58	—	—	1·57	2·08

Den av världskriget framkallade lönestegringen nådde, såsom av tabellen framgår, sin kulmen under 1920, varefter en kraftig nedgång åter inträtt. En jämförelse mellan lantarbetarlönernas och levnadskostnadernas förändringar sedan 1913 ger följande resultat:

[1] De höga lönerna dessa år torde bero på dollarns låga kurs efter inbördeskriget.

[2] Vid 1922 års utgång beräknades en ytterligare lönesänkning ha inträtt, till resp. 27·81, 40·30, 1·47 och 1·98 dollars (Industrial News Survey, 12 febr. 1923).

	Levnadskostnader	Månadslön för arbetare i arbetsg. kost	Månadslön för arbetare i egen kost	Daglön (utom skörden) i arbetsg. kost	Daglön (utom skörden) i egen kost
Ökning 1913—1920, i %	117	119	114	147	139
» 1913—1922, »	66	36	37	35	39
Minskning 1920—1922, i %	—23	—38	—36	—45	—42

Intill 1920 hade, enligt vad tablån utvisar, månadslönerna ökats ungefär i proportion till levnadskostnaderna och daglönerna åtskilligt däröver. Den därefter följande depressionen drabbade emellertid daglönarna hårdare än de fast anställda arbetarna, så att det inbördes förhållandet mellan lönerna 1922 åter var ungefär detsamma som 1913. Reallönerna voro då, såsom en jämförelse med levnadskostnadssiffran anger, för samtliga arbetarkategorier avsevärt lägre än 1913.

Vad beträffar förhållandet mellan lönerna inom jordbruket och andra näringsgrenar må hänvisas till den särskilda undersökning, vars resultat återgåvos i Sociala Meddelanden för 1922, sid. 503.

Arbetstiden inom jordbruket. Rörande arbetstidens längd föreligga icke så ingående upplysningar, att några exakta siffror för hela landet kunna meddelas. Olika landsdelar, årstider och jordbrukstyper förete mycket stora växlingar, från 5—6 ända till 12—13 timmar per dag. Som ett genomsnitt torde man för en vanlig jordbruksarbetare kunna räkna med en arbetsdag av 9—10 timmar förutom den tid, som åtgår för en del utom den egentliga arbetsdagen fallande sysslor, rykt och utfodring av kreatur o. d. Sistnämnda göromål äro på olika gårdar av mycket växlande omfattning, allt efter kreatursstammens storlek och det sätt, varpå dessa göromål äro fördelade bland personalen. Från Massachusetts föreligger en specialundersökning rörande dessa förhållanden, omfattande 48 farmer, vilka under år 1921 hade en genomsnittlig vinterarbetstid av 9·41 timmar och en sommararbetstid av 9·8 timmar för vanliga jordbruksgårdar men av 10·04 timmar för s. k. mejerifarmer. Dessa siffror, som avse en av de mest industrialiserade staterna, kunna emellertid knappast anses typiska för landet i dess helhet, utan torde snarast vara att anse såsom minimisiffror. Där konkurrensen med industrien är mindre, blir arbetstiden inom jordbruket i allmänhet också längre. Det allmänna omdömet synes också vara, att den långa arbetstiden är en av de faktorer, som mest bidraga till att driva de dugligaste arbetarna över från jordbruket till industrien.

Allra mest växlande är arbetstiden för säsongarbetarna, vilka som nämnt till stor del utgöras av immigranter, som ännu ej hunnit anpassa sig efter amerikanska levnadsvanor. Särskilt då betalning utgår efter ackord, såsom t. ex. vid rensning av sockerbetor, kunna dessa arbetare stundom arbeta så gott som både dag och natt. Dylika utländska arbetare bry sig ofta ej heller om att taga ledigt på de amerikanska helg- och fridagarna, utan föredraga att fira sitt hemlands traditionella helgdagar.

Arbetartillgången inom jordbruket. Under krigsåren var den otillräckliga tillgången på arbetskraft den största svårighet, det amerikanska jordbruket hade att kämpa med. Sedermera har emellertid detta bekymmer tämligen väl avhjälpts, såsom framgår utav nedanstående sammanställning av de till Förenta staternas jordbruksdepartement ingångna rapporterna rörande tillgång och efterfrågan å arbetskraft:

	1919	1920	1921	1922
Genomsnittlig arbetartillgång (normal tillgång = 100)	84·4	72·4	95·2	99·5
» efterfrågan (normal efterfrågan = 100)	101·8	105·3	87·5	89·3
Relativ arbetartillgång (efterfrågan = 100)	82·9	68·8	108·8	111·4

En sammanställning av 1 300 i oktober 1922 föreliggande rapporter ger vid handen, att 36 % av dessa betecknade arbetartillgången såsom mer än tillräcklig, 31 % såsom

tillräcklig och 33 % såsom otillräcklig. Den bästa arbetartillgången förefanns i de s. k. bomullsstaterna, Georgia, Florida, Texas, Oklahoma och Arkansas. Ävenså uppvisade Missouri, Nebraska och Kansas överflöd å arbetskraft. Otillräcklig var tillgången däremot i New York, Pennsylvania, Virginia, W. Virginia, N. Carolina och stillahavsstaterna.

Arbetsförmedling. Anskaffandet av all den extra arbetskraft, som det amerikanska jordbruket som nämnt behöver under skörden och vid andra brådskande arbeten, är ett problem, som ofta kräver igångsättandet av en vidlyftig förmedlingsapparat. Det enklaste tillvägagångssättet har varit att genom tidningarna fästa de arbetssökandes uppmärksamhet på befintliga arbetstillfällen. Härigenom ha bl. a. de arbetslösa i städerna i stora skaror brukat lockas ut på landsbygden, när mera brådskande arbeten där förestå. Emellertid har denna oreglerade tillströmning av arbetssökande medfört åtskilliga olägenheter även för arbetsgivarna själva, särskilt i så måtto, att vissa orter översvämmats av arbetslösa, medan andra ej fått tillräckligt med arbetskraft. Man har därför sökt åstadkomma ordnad fördelning, i första hand genom att med avtal binda arbetarna vid samma farm år efter år och vidare genom inrättande av ordnad arbetsförmedling. Största betydelsen har härvid utövats av den offentliga arbetsförmedlingen samt farmarnas egna platsbyråer; de privata platsförmedlingsföretagen ha på detta område i allmänhet icke vunnit större insteg. En centralbyrå för den offentliga jordbruksförmedlingen har upprättats i Kansas City.

De syd- och osteuropeiska samt asiatiska immigranter, vilka användas såsom säsongarbetare, anställas i allmänhet genom kollektiv värvning under förmedling av särskilda mellanhänder (agenter eller »bossar»). Sådana mellanhänder äro t. ex. de italienska »patronerna», vilka mot visst arvode åtaga sig att skaffa farmarna erforderligt antal arbetare och å andra sidan även av de arbetssökande uppbära viss betalning för varje anvisad plats. De asiatiska arbetarna i fruktodlingsdistrikten vid Stilla havet anställas på liknande sätt genom entreprenörer, som ofta hava under sig hundratals arbetare.

Lantarbetarnas bostadsförhållanden. Det är icke lätt att få något material, som allsidigt belyser, huru de amerikanska jordbruksarbetarnas bostadsförhållanden för närvarande gestalta sig, men det finnes ett överflöd på litteratur, som behandlar frågan, hur de borde vara. Sistnämnda faktum vittnar ganska tydligt om att förhållandena icke äro alldeles tillfredsställande. I redogörelsen för en undersökning, som under 1920 företogs i New Jersey och Pennsylvania av den s. k. Interchurch World Movement, betecknas också den genomsnittliga lantarbetarbostaden såsom »ett dystert och ruskigt tvåvåningshus med otillräcklig uppvärmning och dålig belysning, vars uppgift tydligen blott och bart är att bereda tak över huvudet och plats att äta och sova». En omständighet, som emellertid torde ha fäst många farmares uppmärksamhet vid betydelsen av ordentliga arbetarbostäder, är den erfarenhet, som vunnits under krigsårens arbetarbrist, att de arbetsgivare, vilka kunde erbjuda sitt folk goda bostäder, hade betydligt lättare än sina grannar att få arbetskraft.

Om de fast anställda arbetarnas bostäder ofta äro bristfälliga, gäller detta naturligtvis i ännu högre grad dem, som upplåtas åt säsongarbetare. I ett fåtal stater, bl. a. New York och California, har lagstiftningen ingripit för åstadkommande av förbättringar på detta område, men eljest har det i allmänhet fått bero vid vad den enskilde arbetsgivaren finner vara sin skyldighet eller med sin fördel förenligt att göra. Till sin struktur växla dessa bostäder också i mångahanda avseenden, allt efter förhållandena på olika platser. Än äro vid farmerna uppförda fasta baracker för inhysande av dylika arbetare, än få de bo i lador och uthus eller i flyttbara skjul, tält och tillfälligt uppförda kojor ute på fälten. Stundom bo arbetarna också i sina egna hem, där dessa äro så belägna, att man dagligen kan gå till och från arbetsplatsen.

Lantarbetarnas utsikter att bliva självägande. Teoretiskt sett finnes alltid möjlighet för en amerikansk lantarbetare att få eget jordbruk, antingen genom nyodling eller genom att börja som arrendator och sedan efter hand söka friköpa sin jord. Utsikterna att sålunda bliva självägande äro emellertid numera tydligen mycket mindre än förr i tiden, beroende främst på att det fria upplåtandet av jord i stort sett upphört, och vidare på att jordvärdet under senare år kraftigt stegrats. Här och var, särskilt i skogstrakter, finnes emellertid ännu odlingsbar jord, som i en amerikansk farmares ögon icke lönar mödan att bruka, men som kan erhållas för billigt pris och av en strävsam invandrare bit för bit kan göras fruktbärande. På detta sätt ha även i stater med gammal bebyggelse under senare tider tillkommit hela kolonier av nybyggen.

I ett fall anordnar Förenta staternas regering alltjämt kostnadsfri upplåtelse av odlingsmark, nämligen i samband med vissa större bevattningsföretag inom de torra områdena i väster. Då det i detta fall är av vikt att snarast möjligt få det bevattnade området uppodlat för att få bevattningskostnaderna täckta genom kolonisternas avgifter, erbjuder man varje nybyggare, som vill slå sig ner på sådan mark, odla densamma och erlägga föreskrivna bevattningsavgifter, 40 acres fri jord. På detta sätt hade intill år 1922 tillkommit 30 000 nya farmer med en sammanlagd åkerareal av 1·2 miljon acres.

Mexiko som invandringsland.

I. Befolkningsfrågan.

Som invandringsland har Mexiko intill sista tiden avgjort fått stå tillbaka för Förenta staterna och i viss mån även för de sydamerikanska länderna. Så länge Förenta staterna kunde mottaga europeiska invandrare i obegränsat antal och därtill i stor omfattning ställa fri jord till förfogande, fanns knappt heller någon utsikt för Mexiko med dess för européer mera främmande klimat- och naturförhållanden att till sig draga någon större del av invandrarströmmen. Sedan emellertid den användbara jorden i Förenta staterna numera praktiskt taget är exploaterad och invandringen genom lagbestämmelser dessutom begränsad på ett särskilt för de sydeuropeiska folken kännbart sätt, synes Mexiko kunna ha större förhoppningar att få mottaga en del av gamla världens befolkningsöverskott. Även inom vårt land ha som bekant kolonisationsplaner i sådan riktning vid åtskilliga tillfällen varit uppe.

Vad som i första hand faller i ögonen vid en undersökning av Mexikos förutsättningar att kunna mottaga en ökad invandring är, att landets folkökning hittills varit efter amerikansk måttstock påfallande långsam. Av befolkningen beräknas c:a en femtedel vara av ren europeisk härstamning och en tredjedel av oblandat indianskt blod; återstoden, nära halva befolkningen, tillhör blandraser, huvudsakligen mestizer. Vid sista folkräkningen, den 30 november 1921, uppgick landets hela folkmängd till c:a 14·5 miljoner, vilket innebär en folkminskning med nära en miljon under det senaste, av inbördeskrig uppfyllda decenniet. Minskningen beror i främsta rummet på emigration till Förenta staterna, som kunnat erbjuda de invandrande mexikanarna högre arbetslöner än hemlandet. Till Spanien och andra europeiska stater har också gått en del av utvandringen, numerärt mindre betydande, men ur ekonomisk synpunkt likväl skadlig, då det varit en stor del av landets rika familjer, som på detta sätt dragit sig och sin förmögenhet ur landet.

Att Mexiko, i motsats mot alla andra amerikanska stater, haft en stark utvandring, är för övrigt ingen ny företeelse. Känt är, hurusom spanjorerna redan vid sitt första

besittningstagande av landet svårt decimerade den infödda befolkningen genom att överföra ett stort antal arbetare till de västindiska öarna. Sedermera har bl. a. den spanska kolonisationen av Filippinerna utgått från Mexiko, och i ännu senare tider har från detta land gått en betydande emigration till Louisiana och Florida, för att icke tala om de till Förenta staterna numera hörande områden, Texas, Nya Mexiko, Kalifornien m. fl., som ursprungligen voro mexikanskt territorium. Det kan erinras, att Mexiko år 1800 inom sitt dåvarande område — varav ungefär hälften sedermera avträtts till Förenta staterna — hade en folkmängd av c:a 5·3 miljoner eller lika mycket som U. S. A., som mot Mexikos 14—15 miljoner nu räknar 106 miljoner invånare.

Under de senaste åren har landet emellertid uppvisat ett alltmer växande invandringsöverskott, såsom synes av nedanstående tablå.

År	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921
Överskott av invandrare . .	194	414	1 802	7 804	1 532	2 645	7 889	c:a 17 000

Sammanlagda invandringen under dessa åtta år har, efter vad härav framgår, överstigit utvandringen med nära 40 000 personer, varav det stora flertalet vuxna män. Beträffande immigranternas nationalitetsfördelning kunna följande siffror anföras:

	Invandringsöverskott (+) eller underskott (—)		Antal i landet bosatta utlänningar	Bruttoinvandring (utan avdrag för utvandrare)
	Åren 1914—20	Därav 1920	1 jan. 1921	år 1921
Tyskar	+ 1 514	+ 630	6 089	1 805
Spanjorer	+ 855[1]	+ 1 259	30 182	7 697
Fransmän	+ 951	+ 334	5 491	1 181
Engelsmän	+ 4 687	+ 535	9 827	1 522
Italienare	+ 213	— 6	2 742	1 703
Andra européer	+ 2 169	+ 835	12 169	1 588
Nordamerikanare	+ 15 642	+ 3 100	36 014	10 825
Kineser	+ 3 943	+ 1 603	17 083	1 703
Japaner	+ 373	+ 356	2 958	345
Övriga (central- och sydamerikanare m. fl.)	— 8 067	— 757	40 803	c:a 3 600
Summa	**+ 22 280**	**+ 7 889**	**163 358**	**c:a 32 000**

Med invandringen har också följt en ökning av de utländska kapitalplaceringarna i Mexiko. Efter den sista revolutionsperiodens slut beräknades dessa till sammanlagt 1 875 miljoner pesos, därav 655 miljoner i nordamerikanska, 670 i engelska, 285 i franska och 75 miljoner i tyska tillgodohavanden.[2]

Som allmän regel kan också sägas, att de utländska befolkningselementen i Mexiko utöva större inflytande på landets ekonomiska liv, än man enbart av deras numerära storlek skulle kunna antaga, enär invandrarna till betydande del utgöras av män i ledande ställning. Sålunda äro bland de tyska invandrarna många affärsmän, ingenjörer och hantverkare, bland de spanska bankmän, industriidkare och storgodsägare. Engelsmännen och nordamerikanarna ha särskilt ägnat sig åt handel och gruvdrift, fransmännen åt textilindustrien. Någon ökad invandring av kroppsarbetare synes ej heller för framtiden vara varken att vänta eller önska, då européer med hänsyn till klimatet alltid torde bliva infödingarna underlägsna vid grovarbete. Däremot synes man fästa stora förväntningar vid invandrarna såsom grundval till en blivande bildad medelklass.

[1] Under åren 1915 och 1916 förekom ett betydande utvandringsöverskott till Spanien.
[2] 1 peso = kr. 1·90.

Vad invandrarnas mottagande beträffar, gör man officiellt ingen åtskillnad på olika nationaliteter (med undantag av kineser); i den allmänna diskussionen framträda emellertid helt naturligt delade meningar om de olika invandringselementens önskvärdhet. En stark italiensk och spansk invandring anses i allmänhet förmånlig med hänsyn därtill, att dessa kolonister genom likhet i språk och religion hava lätt att smälta samman med landets gamla befolkning. Tyskarna anses hava såväl förtjänster som fel. De äro uppskattade såsom skickliga industriledare och särskilt som kemister, men vilja ej gärna assimilera sig och ingå sällan äktenskap med mexikanska kvinnor. De anglosachsiska invandrarna äro liksom tyskarna ansedda som dugliga affärsmän, men svåra att nationalisera. Asiaterna äro liksom i Förenta staterna mindre välsedda, ehuru de ofta utmärka sig som skötsamma jordbrukare och uthärda klimatet bättre än några andra folk. Särskilt ställer man sig avvisande mot kineserna, vilka anses medföra laster och smittosamma sjukdomar, såsom spetälska och den s. k. egyptiska ögonsjukan, samt skada de infödda arbetarna genom att pressa ner lönerna. Man söker också genom lagstiftning sätta spärr för denna invandring.

De legala bestämmelserna rörande immigrationen till Mexiko återfinnas i en lag av den 22 december 1908, vilken i stort sett är tämligen ineffektiv och inom en nära framtid torde komma att underkastas revision. De enda invandrare, som avvisas, äro brottslingar, anarkister, tiggare, orkeslösa åldringar och personer lidande av vissa sjukdomar. I övrigt innehåller lagen huvudsakligen en del bestämmelser om vilka hamnar, som få angöras av immigrantskepp — d. v. s. fartyg, som medföra mera än tio passagerare av arbetarklassen — samt om rederiernas åligganden med hänsyn till bekostande av karantänsanstalter o. d. i dessa hamnar. — Under senaste året ha i samband med den pågående kolonisationslagstiftningen utfärdats ett par nya förordningar rörande immigrationen, av den 5 mars och 18 maj 1922. Enligt dessa förordningar skall det åligga Mexikos konsulära representanter i Europa och Amerika att särskilt verka för invandring av jordbrukare. Dylika invandrare skola tullfritt få införa vissa slag av redskap och till bestämmelseorten avgiftsfritt få använda de mexikanska statsbanorna. Även i andra hänseenden vill man söka gynna sådana invandrare, som vilja anlägga jordbruk eller industriella företag, men däremot komma inga jordkoncessioner till större kolonisationer att lämnas utan betryggande borgen för projektets ekonomiska bärkraft och genomförbarhet.

Beträffande utlänningarnas rättsliga ställning innehåller Mexikos författning ett par bestämmelser, som hos eventuella invandrare torde påkalla visst beaktande. Enligt den i det följande närmare berörda 27 § kan en utlänning förvärva fastighetskoncessioner inom landet allenast under det villkor, att han uttryckligen avsäger sig rätten att söka skydd hos sitt lands regering vid eventuella rättstvister på grund av sådana besittningar. Och enligt 33 § i samma författning äger republikens president befogenhet att utan anstånd eller rättegång utvisa ur landet varje utlänning, vars vistelse därstädes icke synes önskvärd.

Bestämmelser av denna rigorösa art äro i ett invandringsland som Mexiko måhända av förhållandena väl motiverade, men kunna naturligtvis också vara ägnade att göra en invandrare betänksam mot att på längre sikt engagera sig i landet.

II. Jordfrågan.

Av Mexikos jord har ända till våra dagar endast en mindre del varit uppdelad i självägande småbruk. Största delen av landets befolkning — man beräknar omkring två tredjedelar — är bosatt på de av storgodsägare behärskade latifundierna (haciendas). Även de jordområden, som den infödda indianbefolkningen fått behålla, äro i allmänhet ej utskiftade mellan odlarna, utan ha bibehållits som stora allmänningar (ejidos). Samma är förhållandet med statens egna domäner (terrenos baldios). Vad de sistnämnda beträffar, voro de, då landet för hundra år sedan vann självständighet, i allmänhet varken uppmätta eller kartlagda samt följaktligen endast ofullständigt

kända till omfattning och gränser. I syfte att förbereda exploateringen av dessa landområden uppdrogs under senare delen av 1800-talet åt en mängd enskilda bolag att kart- och skiftlägga desamma, och erhöllo berörda bolag i samband därmed för egen del upplåtelse å stora delar av ifrågavarande domäner. I många fall passade emellertid bolagen härvid på att underlägga sig sådana jordbitar, som förut uppodlats av enskilda kolonister, men icke blivit av dessa i laga ordning förvärvade, och följden av dessa exploateringar blev sålunda ofta, att antalet nybyggen snarare minskades än ökades.

Hur stor del av Mexikos jord, som upptages av dylika storgods, är av brist på officiell statistik svårt att med bestämdhet säga. Det uppgives emellertid, att man vid sammanräkning av arealen för 11 000 gods, fördelade på 800 ägare, kommit till en ytvidd, motsvarande ungefär halva landet. Räknar man endast med de 18 största bolagen, behärskar vart och ett av dessa i genomsnitt ett jordområde så stort som Gävleborgs och Västernorrlands län tillsammans.

Att detta latifundiesystem varit av ondo och haft den största skulden till den förut omnämnda utvandringen, har man inom ledande kretsar länge varit på det klara med, men det har dröjt länge, innan denna insikt börjat omsättas i handling. Motståndet tillskrives än godsägarna själva, än prästerskapet och än den utländska diplomatien. Säkerligen ha också åtskilliga av de politiker, som vid olika tillfällen haft ansvaret för frågans utveckling, för egen del varit allt för djupt intresserade i jordegendom för att vilja driva fram någon radikalare reform.

Man kan inom de senaste årens jordlagstiftning särskilja tre olika slag av reformåtgärder, nämligen lagstiftning angående styckning av storgods, angående utskiftning av byallmänningarna och angående dispositionen av statens domäner. De grundläggande bestämmelserna för hela denna lagstiftning innehållas i 27 § av Mexikos nu gällande konstitution av den 31 januari 1917. Som grundprincip fastslås här, att all jord och allt vatten inom republikens territoriella gränser ursprungligen tillhör staten, som överlåtit en del därav i enskild ägo, men äger rätt att, när helst samhällets intresse så fordrar, åter expropriera densamma. Dylik expropriation kan äga rum såväl för ett bättre utnyttjande av landets naturtillgångar som för tillgodoseende av sociala krav. Expropriationsersättningen skall fastställas till fulla taxeringsvärdet med 10 % tillägg. Ersättningen skall erläggas i avbetalningar under minst tjugo år; för den oguldna likviden tillgodogöres ränta, ej överstigande 5 %.

Nämnda författningsparagraf innehåller också stadfästelse av en ett par år tidigare (den 6 januari 1915) utfärdad förordning om skifte å samfälld mark. Presidenten Carranza, som vid denna tid (1915—1920) satt vid makten, tog sig före att ersätta denna förordning med en ny, vilken dock ej hann promulgeras förr än i december 1920, då en revolution redan medfört regimförändring och fört den nuvarande presidenten Obregon till styret. Denne har på inrådan av jordbruksministern Villareal i december 1921 upphävt Carranzas förordning och den 17 april 1922 utfärdat en ny, som nu är i kraft.

Laga skifte av allmänning skall enligt denna förordning äga rum, då framställning därom göres av befolkningen i vidkommande by. Skiftesförrättningen handhaves av en lokal jordkommission (Comision local agraria) under överinseende av statens guvernör och en i förbundshuvudstaden tillsatt nationell jordkommission (Comision nacional agraria). Vid skiftet tillses, att ingen jord fråntages nuvarande brukaren, därest denne kan visa, att han blivit tilldelad densamma vid ett föregående, enligt äldre lag (av den 25 juni 1856) förrättat skifte eller — vid jordlotter under 50 hektar — därest lotten brukats av samme person under minst tio år. Storleken av den lott, som får tilldelas varje familj (eller ensam man över 18 år), växlar efter klimat och jordmån i olika delar av landet. Å väl bevattnad mark är den normala arealen blott 3—5 hektar, i trakter med omväxlande torrt och fuktigt klimat ökas den till 6—8 hektar och i övervägande torra distrikt åtskilligt mera. De utskiftade lotterna få icke vidare försäljas och ej heller utan den lokala jordkommissionens medgivande intecknas. För-

utom personer, som redan äro jordägare, är från andel i skiftet utesluten den, som har en förmögenhet av över 1 000 pesos eller anställning i allmän eller enskild tjänst med en månadslön av mer än 75 pesos. (Det kan till belysning av penningvärdet anmärkas, att en lantarbetares dagspenning i allmänhet är 1 peso.)

Den nu refererade förbundsförordningen har icke tillämpning i alla republikens stater, utan några av dessa tillämpa egna författningar rörande jordfrågan. Dessa olika lagar förete inbördes skiljaktigheter särskilt vad beträffar storleken av den areal, som får tilldelas varje brukare. En del stater äro i detta hänseende nog så frikostiga; i San Luis Potosi växlar t. ex. maximiarealen i olika trakter mellan 2 000 och 4 000 hektar.

Naturligtvis har en jordlagstiftning av detta slag icke kunnat genomföras utan åtskilligt motstånd. Det vanligaste argumentet från motsidan är, att jordbruket i stora delar av Mexiko utav klimatiska hänsyn svårligen kan bedrivas annat än i stordrift. Man tänker härvid särskilt på sådana trakter, där kapitalkrävande anläggningar för konstgjord bevattning äro nödvändiga. Vissa slag av kultur, såsom bomullsodling, lämpa sig icke heller för smådrift. Man har också kunnat konstatera, att denna odling efter jordstyckningens igångsättande i vissa landsdelar i stor utsträckning undanträngts av majsodling. Det kan icke heller förnekas, att Mexikos import av jordbruksprodukter efter jordreformen ökats, om också denna ökning måhända blott är tillfällig och kan förklaras av den produktionsminskning, som alltid måste medfölja en omläggning av jordbruket.

En annan anmärkning, som ofta framkommer i diskussionen om denna fråga, är att den mexikanske lantarbetaren i allmänhet ej alls har någon önskan att bliva självägande. Man stöder denna uppfattning med en mängd exempel på hur indianstammar, som fått sig mark tilldelad, genast börjat utbjuda densamma till salu. Det kan emellertid häremot framhållas, att man hos en befolkning, vars förfäder sedan generationer tillbaka aldrig besuttit egen jord, icke gärna kan förvänta några medfödda instinkter i sådan riktning, utan att det här måste genom upplysning och framför allt praktiskt föredöme påvisas, hur arbetet å egen jord leder till ekonomisk frigörelse och ökad bärgning.

Ur statsfinansiell synpunkt har jordreformen också medfört betydande svårigheter. De stora godsägarna ha under bekymmersamma tider alltid varit landets säkraste skattebetalare, men de nya småbrukarna komma säkerligen att vålla uppbördsmyndigheterna åtskilligt mera besvär. Det mest svårlösta problemet gäller emellertid finansieringen av expropriationsersättningarna. Dessa skola som nämnt betalas genom statsobligationer, vilka löpa med 5 % ränta, men likväl visat sig föga efterfrågade å marknaden och noteras betydligt under pari. Detta har naturligtvis föranlett ökad motsträvighet från de godsägare, som drabbas av expropriationen.

Huruvida jordreformen trots alla dessa svårigheter skall kunna bringas till några verkligt bestående resultat beror nog mest på, i vad mån lantbefolkningen själv visar sig sina uppgifter någorlunda vuxen. Att det ej är en lätt sak att av den mexikanske peonen göra en självständig driftig jordbrukare, har erfarenheten tillräckligt visat, och att man ej kommer någon väg med enbart statshjälp — såsom utlämning av redskap på avbetalning o. d. — har också konstaterats. Vad en regering kan bjuda är i detta fall på sin höjd hjälp till självhjälp — hur denna hjälp kan utnyttjas är sedan den fråga, varpå det helas lösning beror.

Meddelanden från socialattachéerna.

Arbetstidsfrågans läge i Storbritannien och Irland.

I. Inledning.

Laglig reglering av arbetstiden. Någon allmän laglig reglering av arbetstiden finnes icke i Storbritannien och Irland. Likväl har, på den frivilliga överenskommelsens väg, inom praktiskt taget hela industrien sedan kriget genomförts 48 t. ordinarie arbetsvecka och inom åtskilliga näringsgrenar än kortare arbetstid.

Laglig reglering av arbetstiden är genomförd beträffande underjordsarbetare i kolgruveindustrien samt kvinnor och minderåriga arbetare vid fabriker och verkstäder i allmänhet. För kolgruvearbetarna utgör arbetstiden numera, sedan den 16 juli 1919, 7 timmar om dygnet med undantagsbestämmelser i händelse av force majeure, för fullbordande av arbete, som avbrutits genom oförutsedd omständighet samt, upp till en gräns av en timme om dygnet och 60 t. om året, även i andra fall.

Beträffande kvinnor och minderåriga är den dagliga arbetstiden enligt 1901 års lag om arbetarskydd begränsad till 10 t. (lördagar 5—5½ t.) i textilfabriker och 10½ t. (lördagar 7½ t.) i andra fabriker och verkstäder. Nattarbete för samma kategorier är enligt lag av 1920 förbjudet i enlighet med Washingtonkonventionerna. Övertid inom vissa snäva gränser medgives huvudsakligen för utförande av säsong- eller brådskande arbete, vid tillverkning av födoämnen, som äro utsatta för förskämning, för slutavverkning av material samt i händelse av driftsstörning på grund av force majeure (vattenbrist eller översvämning). Närmare redogörelse för hithörande lagstadganden meddelas i det följande.

Vid sidan härav har emellertid på indirekt väg kommit till stånd en laglig reglering av arbetstiden inom en mängd yrken, som omfattas av 1909 och 1918 års lagar om lönenämnder. Förstnämnda lag begränsade sig till »utsvettade» yrken, medan den senare över huvud avser yrken, där effektiva anordningar för lönens reglering på kollektiv basis saknas, d. v. s. där organisationsväsendet å ömse sidor är jämförelsevis svagt utvecklat. Lönenämnder hava hittills upprättats till ett antal av 63, varav 19 begränsa sig till Irland, medan 5 omfatta England och Wales, 5 Skottland, 32 Storbritannien samt 2 Storbritannien och Irland.

Lönenämnderna äro pliktiga att bestämma minimilönesatser för arbete på tid och kunna därjämte bl. a. fastställa minimilönesatser för övertid, vare sig å arbete på tid eller styckarbete, för vilket ändamål nämnden har rätt att avgöra, vad som skall anses vara normal arbetstid inom yrket. Av sistnämnda befogenhet hava de flesta nämnder gjort bruk. Sålunda hava 35 nämnder bestämt normal arbetstid såväl per vecka som per dag, medan 5 nämnder endast fastställt normal arbetstid per vecka. Den normala veckoarbetstiden varierar mellan 46 och 48 timmar, dagarbetstiden mellan 7 och 9 timmar (4 resp. 5 på lördagar). Inom ett yrke (mjölkhandeln) tillåtes dock upp till 54 t. normal veckoarbetstid, så fördelad som lämpligt synes. Bland nämnder, som icke fastställt någon normal, arbetstid, må nämnas de inom spets- och kättingtillverkningen inrättade, vilka ägt bestånd alltsedan år 1910.

Förändringarna i arbetstiden sedan kriget. Strävandena efter en lagstadgad åttatimmarsdag hava satt sin första och hittills enda frukt uti 1908 års lag om arbetstidens reglering för underjordsarbetare i kolgruveindustrien, sedermera kompletterad ge-

nom 1919 års lag, vilken, som nämnt, fastställde den ordinarie arbetstiden för ifrågavarande arbetare till 7 t. om dagen.

Desto större framgång hava strävandena haft att på den frivilliga överenskommelsens väg genomföra det principiella kravet på vad som i England kan anses motsvara åttatimmarsdagen, nämligen 48 t. ordinarie arbetsvecka. Händelserna under och närmast efter kriget voro ägnade att i utomordentlig grad stödja dessa krav, och i själva verket var redan ett år efter vapenstilleståndet 48 t. arbetsvecka ett fullbordat faktum inom hela den engelska industrien.

Redan åtskillig tid före fientligheternas avslutande hade arbetarnas fackliga organisationer fäst sin uppmärksamhet å arbetstidens förkortning såsom ett medel att absorbera den arbetskraft, som kunde väntas bliva sysslolös på grund av demobiliseringen. Bland maskin- och skeppsbyggnadsarbetarna pågick redan före kriget en rörelse för kortare arbetstid och, sedan kravet lagts åsido vid krigsutbrottet, restes det på nytt under år 1918. Järnvägsmännens program upptog åttatimmarsdagen såsom en huvudpunkt, vilken sedan flera år tillbaka kraftigt påyrkats.

Järnvägsmännen, som ansågo sig hava fått löfte om detta kravs uppfyllande vid krigstillståndets upphörande, voro också de första, som fingo sin begäran beviljad efter vapenstilleståndet. Medgivandet lämnades av regeringen, som vid denna tid ägde besluta om arbetsvillkoren i kraft av den vid krigsutbrottet införda statskontrollen över alla landets järnvägar, och det bestämdes, att den kortare arbetsdagen skulle börja tillämpas den 1 februari 1919. Strax efter uppgörelsen med järnvägsmännen träffades, mot slutet av 1918, överenskommelse om 47 t. ordinarie arbetsvecka inom maskin- och skeppsbyggnadsindustrien.

Dessa framgångar för arbetarnas krav inom två av de viktigaste näringsområdena verkade såsom en kraftig sporre å hela arbetarrörelsen. Under loppet av år 1919 framställdes inom så gott som alla andra industrier av någon betydelse yrkanden, varierande mellan 44 och 48 t. arbetsvecka. En rörelse för 40 t. arbetsvecka uppstod inom Clyde-distriktet och spred sig till Skottland. Samma krav framställdes från vissa andra håll, exempelvis från byggnadsarbetare i London och Glasgow. Även från lägre stats- och kommunaltjänstemän, kontorspersonal, butiksbiträden och jordbruksarbetare framträdde krav å arbetstidens förkortning.

Såsom förut nämnts, hade dessa strävanden framgång såtillvida, att vid slutet av år 1919 en arbetsvecka å 48 t. eller i vissa fall därunder torde hava varit så gott som allmän inom den engelska industrien. Fortsatta reduktioner i arbetstiden äro att anteckna under år 1920, om också i betydligt mindre omfattning än under det föregående året. Därmed kan rörelsen sägas hava avstannat, och den vunna positionen har sedermera så gott som över hela linjen bibehållits. Ännu under år 1922 är emellertid att notera en nedsättning i arbetstiden för byggnadsarbetare från 44 t. till $41^1/_2$ t. i veckan under två vintermånader (januari och december). Å andra sidan är att märka en ökning under det sistförflutna året uti arbetstiden vid bagerierna i Skottland från 44 t. till 45 à 47 t. i veckan.

Det förtjänar anmärkas, att nedsättningen av arbetstiden i regel skett under det förbehåll, att veckolönen icke skulle minskas. För arbetare med timlön höjdes sålunda timlönesatsen med hänsyn tagen till arbetsdagens förkortning. Arbetare med vecko-, dag- eller skiftlön fingo i allmänhet behålla sin förutvarande lön. Beträffande ackordsarbetare bibehöllos i några fall prislistorna oförändrade. I andra fall höjdes ackordspriserna i proportion till reduktionen av arbetsdagen eller med mindre belopp.

Det nuvarande läget beträffande arbetstiden inom olika industrier framgår närmare av den redogörelse, som lämnas i det följande och som grundar sig på för ändamålet särskilt inhämtade upplysningar.

Statistiskt belyses den under åren 1919 och 1920 genomförda reduktionen av arbetstiden medelst följande ur »Labour Gazette» hämtade uppgifter:

Näringsgrenar	Antal berörda arbetare		Genomsnittlig reduktion i sammanlagda antalet arbetstimmar per vecka		Genomsnittlig reduktion i antalet arbetstimmar per arbetare och vecka	
	1919	1920	1919	1920	1919	1920
Byggnadsverksamhet	211 000	282 000	965 000	994 000	4·6	3·5
Gruvindustri o. d.	1 101 000	15 000	5 365 000	44 000	4·9	2·9
Metallindustri	1 959 000	9 000	13 237 000	35 000	6·8	3·9
Textilindustri	1 006 000	55 000	7 021 000	363 000	7·0	6·6
Beklädnadsindustri	214 000	130 000	1 052 000	422 000	4·9	3·2
Andra industrier	1 807 000	47 000	12 873 000	158 000	7·1	3·4
Allmännyttiga företag	163 000	22 000	1 242 000	69 000	7·6	3·1
Summa	6 461 000	560 000	41 755 000	2 085 000	6·5	3·7

Uppmärksammas bör, att i statistiken icke tages någon hänsyn till den nedsättning i arbetstiden, som förekommit för sjöfolk, jordbruksarbetare, polismän, tjänstefolk, butiksbiträden och kontorspersonal. I statstjänst anställda ingå i statistiken för år 1919, men däremot ej för 1920.

Försöken att genomföra en allmän lagstiftning om arbetstiden. Den snabba framgång, som genomförandet av åttatimmarsdagen hade, får otvivelaktigt ses mot bakgrunden av den då rådande allmänna föreställningen, att en laglig reglering av arbetstiden förestod icke blott i England, utan även i andra länder. Redan innan Versaillestraktaten undertecknades, torde åtminstone i ledande engelska arbetsgivar- och arbetarkretsar hava varit bekant, att den sannolikt komme att innehålla ett sådant uttalande till förmån för åttatimmarsdag eller 48-timmarsvecka, som finnes i Del XIII, art. 427.

Den allmänna osäkerhet, som karakteriserade arbetsmarknaden efter vapenstilleståndet, föranledde engelska regeringen att i februari sammankalla en stor konferens av arbetsgivar- och arbetarrepresentanter, den s. k. industrikonferensen. En provisorisk kommitté tillsattes därvid, som bl. a. hade att behandla frågan om laglig reglering av arbetstiden. I sitt betänkande, som avgavs redan den 26 mars, enades kommittén om en del framställningar, varav den första gällde arbetstiden. Det föreslogs, att en laglig 48-timmarsvecka skulle införas med nödiga förbehåll, men att också frivilliga överenskommelser mellan organisationerna å ömse sidor inom särskilda industrier, genom vilka längre eller kortare arbetsvecka än 48 t. bestämts, skulle kunna givas lagligt bindande kraft. Systematiskt övertidsarbete skulle så vitt möjligt undvikas, och regler skulle utfärdas rörande sådan övertid, som kunde vara erforderlig.

Kommitténs förslag underställdes i april 1919 industrikonferensen, som »välkomnade» detsamma och beslöt att det skulle hänskjutas för godkännande till vederbörande organisationer å ömse sidor, så snart regeringen förklarat sig villig omedelbart vidtaga nödiga lagstiftnings- m. fl. åtgärder. Under tiden skulle den provisoriska kommittén fortfarande finnas till.

Regeringens svar, undertecknat av premierministern, avgavs den 1 påföljande maj till den provisoriska kommittén. Utan förbindande verkan med avseende å detaljer förklarade sig regeringen i princip acceptera förslaget om arbetstidens reglering. Det meddelades, att ett lagförslag i frågan var under utarbetande för att föreläggas parlamentet under den närmaste framtiden. Däri skulle tillgodoses det principiella krav, som innehölls i kommitténs yttrande, samtidigt som vissa mera elastiska bestämmelser erfordrades för speciella industriers del. Beträffande jordbruket måste hänsyn tagas till säsong- och andra förhållanden, och inom några näringsområden, såsom sjöfart och huslig tjänst, vore det icke möjligt stadga 48 timmars arbetsvecka. Men i övrigt borde lagen äga tillämpning å alla industrier och, om undantag erfordrades, borde dessa komma till stånd på den väg, som förordats av kommittén.

Efter mottagandet av detta svar beslöt kommittén ajournera sig på obestämd tid, under vilken vardera sidan skulle för sig överväga regeringens erbjudande.

I augusti 1919 framlade regeringen för parlamentet *förslag till lag om arbetstidens reglering*.

Däri föreskrevs, att en laglig arbetsvecka icke skulle i fråga om någon person, å vilken lagen ägde tillämpning, överstiga 48 timmar och att ingen finge under någon vecka användas i arbete utöver den lagliga arbetstiden. Dock skulle på förslag av ett Whitley-råd, förlikningsnämnd eller lönenämnd eller i händelse av överenskommelse därom mellan bägge parternas organisationer vederbörande minister äga rätt att genom särskild förordning föreskriva ett större eller mindre antal timmar såsom laglig arbetsvecka för viss anställning och under de villkor, som befunnes lämpliga att uppställa.

För skiftarbetare skulle såsom arbetstid per vecka räknas medeltalet veckotimmar under den tid, som utgjorde den vanliga skiftarbetsperioden inom området i fråga.

Den arbetstid, som överstege den lagliga arbetsveckan, skulle betraktas såsom övertid, och överenskommelser mellan organisationerna å ömse sidor rörande övertidsarbetets utsträckning och de villkor, under vilka dylikt arbete finge förrättas, skulle underställas vederbörande ministers godkännande med rätt för denne att upphäva eller ändra överenskommelsen. Betalning för övertidsarbete skulle erläggas efter minst 25 proc. tillägg till ordinarie tidlön, utan inverkan å de gynnsammare lönevillkor, som kunde gälla för viss anställning eller vid förkortad arbetstid. Straffet för överträdelse var bestämt till böter, ej överstigande £ 10 för varje förseelse.

Lagen skulle äga tillämpning å alla personer, som användes i arbete för arbetsgivares räkning, vare sig anställningen grundade sig på uttrycklig eller tyst, skriftlig eller muntlig överenskommelse, med följande undantag:

a) medlemmar av arbetsgivarens familj, som hade sin bostad och förrättade sitt arbete i hans hus;

b) tjänstefolk i allmänhet (domestic and out-door servants), försåvitt de icke voro anställda inom yrke, som bedreves i vinstsyfte;

c) personer, som beklädde ansvarsposter för tillsyn eller ledning och som i regel ej deltoge i kroppsarbete, ävensom personer, som åtnjöte en högre lön, baserad på lika eller mindre antal timmar än den lagliga arbetsveckan samt beräknad att utgöra ersättning för övertid, som erfordrades för att personerna i fråga skulle kunna fullgöra de med befattningen förenade skyldigheterna;

d) personer i förtroendeställning, som i regel icke deltoge i kroppsarbete;

e) besättning å sjögående fartyg;

f) personer, vilkas arbetstid reglerades genom kolgruvelagarna;

g) personer anställda inom jordbruk, inklusive trädgårdsskötsel och skogsarbete.

Vid utövandet av sin befogenhet enligt lagen skulle vederbörande minister taga hänsyn till varje förslag av allmän innebörd, som framställdes av det tillämnade gemensamma rådet för landets hela industri. I händelse av krig eller överhängande nationell fara kunde regeringen sätta lagens bestämmelser ur kraft.

Bestämmelserna skulle träda i kraft sex månader efter lagens utfärdande, med rätt dock för vederbörande minister att, om han så funne lämpligt, förordna om uppskov med ikraftträdandet under ytterligare högst sex månader beträffande visst arbete.

Emellertid har parlamentsbehandlingen av detta lagförslag aldrig kommit att fullföljas av regeringen. Tid efter annan har bebådats, att så skulle ske, exempelvis i trontalet 1920. Numera och särskilt efter parlamentsdebatterna i maj och juli 1921 kunna emellertid planerna å en laglig reglering av arbetstiden sägas vara övergivna tills vidare. Orsaken härtill torde i början ha varit meningsskiljaktighet rörande lagens omfattning. Att jordbruksarbetarna icke medtagits mötte strax opposition från arbetarhåll, och av arbetarsidan i provisoriska kommittén förklarades förslaget oantag-

ligt, emedan det icke omfattade vare sig jordbruksarbetare, sjöfolk, befattningshavare i ansvarsställning eller polismän. I fråga om jordbruksarbetare gjordes särskilt gällande, att kommittén enhälligt förordat deras upptagande i lagen, och även i övrigt förebråddes regeringen att ha gått på sidan om konferensens uttalade vilja. Önskemål om att få omfattas av lagen framfördes också från organisationer för sjömän och eldare, trädgårdsarbetare m. fl.

Mot slutet av 1919 öppnades förhandlingar mellan representanter för bägge parter inom jordbruket, och till 1920 års parlament uppgavs regeringen vara villig till kompromiss, enligt vilken skulle fastställas ett medeltal för året av 48 t. arbetsvecka, med längre arbetstid under skördetiden (60 t.) och kortare under vintermånaderna (40 t.). Den faktiska arbetstiden per vecka skulle distriktsvis fastställas genom särskilda nämnder av representanter för bägge parter. I den jämväl omtvistade punkten om lagens utsträckande till att omfatta sjömansyrket uppgavs regeringen alltjämt intaga en avvisande hållning. I stället skulle sjöfolket erbjudas att få frågor om bemanning och arbetstid hänskjutna till en särskild skiljenämnd för sjöfartsyrket.

Längre fram på året 1920 uppgavs i pressen, att utsikter förefunnes för en uppgörelse beträffande jordbruksarbetarna, enligt vilken den ordinarie arbetstiden skulle begränsas till 8 t. om dagen såväl sommar som vinter, men övertidsarbete medgivas i obegränsad utsträckning, att ersättas enligt gällande övertidsprocent. Motstånd mot en sådan lösning uppgavs dock sedermera göras av jordbrukarnas organisation.

I början av 1921 uppgavs från arbetsministeriet att, om också regeringen alltjämt hade för avsikt att få till stånd en lag om arbetstiden, det i augusti 1919 framlagda förslaget kunde anses vara ur räkningen. Vid de debatter, som ägde rum i underhuset den 27 maj och 1 juli 1921 om parlamentsbehandlingen av Washingtonkonventionerna, framgick också, att olika meningar rådde rörande det ansvar Storbritannien kunde anses hava påtagit sig att för sin del bringa förslaget till arbetstidskonvention i verkställighet. Regeringen hävdade, att en tillämpning därav icke vore möjlig med hänsyn till den vid järnvägarna gällande överenskommelse, enligt vilken regelbundet arbete förekommer var annan eller var tredje söndag utöver 48 t. arbetsvecka, låt vara mot extra betalning. Med 164 röster mot 53 godkände underhuset regeringens beslut att icke ratificera Washingtonkonventionen.

Svårigheten att tillämpa konventionen å järnvägarna ställde sig emellertid icke blott i vägen för anslutning till den föreslagna internationella lagstiftningen, utan bildade ett nytt hinder mot försöken att få till stånd en lag om arbetstiden i Storbritannien. Den av industrikonferensen tillsatta provisoriska kommittén drog härav den slutsatsen, att fortsatta ansträngningar för uppnåendet av kommitténs mål vore gagnlösa, och beslöt den 19 juli 1921 att upplösa sig. Det må tilläggas, att sjöfolkets strävande att omfattas av en eventuell lagstiftning redan rönt ett bakslag genom utfallet av Genuakonferensen 1920 Samma öde hade jordbruksarbetarnas krav vid den internationella arbetskonferensen i Genève 1921.

I den skrivelse, vari brittiska regeringen meddelade internationella arbetsorganisationen sitt beslut att icke ratificera Washingtonkonventionen, framkastade den tanken på en revision av konventionen i syfte att bättre anpassa den efter olika industriers behov i vederbörande länder. Tanken har upptagits av internationella arbetsbyråns styrelse, som uppdragit åt byråns direktör att rådföra sig med de länder, som funnit svårigheter möta att tillämpa konventionen.

II. Enquête rörande arbetstidsfrågan i Storbritannien.

För att utröna arbetstidsförhållandena inom olika industrier och speciellt den inom ledande industri- och affärskretsar rådande uppfattningen om åttatimmarsdagen utsändes i november 1922 genom generalkonsulatet i London till ett större antal svenska vicekonsuler i Storbritannien och Irland en skrivelse, innehållande en översikt av

den dåvarande faktiska arbetstiden inom olika branscher jämte anhållan om svar å följande frågor avseende förhållandena å resp. orter:

1) Kan den i översikten uppgivna arbetstiden inom olika branscher i huvudsak sägas vara gällande såsom ordinarie arbetstid inom de branscher, som äro särskilt framträdande å Eder ort?

2) Är övertid å ordinarie arbete i allmänhet begränsad, och vilka typiska exempel å dylik begränsning kunna anföras?

3) Medgives i allmänhet att, alldeles oberoende av dylik vanlig övertid, arbetstiden av särskild anledning utsträckes, och vilka typiska fall kunna anföras, då dylik utsträckning medgives (ex. vid kontinuerlig drift, säsongarbete, force majeure på grund av natur- eller olyckshändelse eller annan oförutsedd omständighet, vid brådskande beställning, förberedelse- eller avslutningsarbeten, för vakttjänst och personer i förmansställning o. s. v.)?

Uppgifter om mera allmänt förekommande regler och förbehåll, som gälla för dylik utsträckning av arbetstiden, äro önskvärda.

4) Har under åren 1921 och 1922 ägt rum eller överenskommits någon mera omfattande ökning i den ordinarie arbetstiden inom Eder ort samt i så fall i vilken bransch och med vilket timantal per vecka?

5) Göra sig för närvarande gällande några strävanden att öka arbetstiden, och hava positiva krav därom framställts från arbetsgivarhåll? I sådant fall, inom vilka branscher hava dylika krav framställts, och med vilket timantal per vecka önskas den ordinarie arbetstiden ökad? Vilken ställning har man å arbetarsidan intagit till kraven?

6) Därest önskemål eller krav framställts rörande arbetstidens ökning, kunna de motiv av ekonomisk eller annan natur, som i samband härmed framförts, angivas?

7) Vilken uppfattning hyser man inom ledande industri- och affärskretsar om värdet av arbetstidens fastställande genom ömsesidiga frivilliga överenskommelser, och förefinnes någon önskan att övergå till lagstadgad arbetstid?

8) Övriga upplysningar av vikt för frågans bedömande å Eder ort?

Från de allra flesta av de tillfrågade orterna hava inkommit mer eller mindre omfattande svar å frågeskrivelsen. I flertalet fall hava avgivits specificerade svarsuppgifter för särskilda industrier, i en del fall åter avse svaren samtliga industrier å orten, tagna under ett. De meddelade uppgifterna hava sammanställts i efterföljande redogörelse.

Ordinarie veckoarbetstid. Den ordinarie veckoarbetstiden utgör i de allra flesta industrier 47—48 timmar. De förnämsta undantagen härifrån utgöras av byggnadsverksamheten med 44 t. arbetsvecka (dec.—jan. endast 41½ t.), kolgruveindustrien med 42 t. arbetsvecka för underjordsarbetare enligt 1919 års lag om sjutimmarsdag, järnmalmsgruvorna med lika arbetstid som kolgruvorna, hamn- och dockarbetet med 44 t. arbetsvecka samt en del industrier med kontinuerlig drift, bland vilka exempelvis järn- och stålindustrien i det viktiga Cleveland-distriktet har en effektiv arbetsvecka av i genomsnitt 52½ t., medan för skiftarbetare vid sockerfabriker, kvarnar och pappersbruk arbetsveckan är begränsad till 44 t. Bland undantagen må också nämnas konfektions- och modesömnadsyrket i Skottland, en del av möbelindustrien samt engrosaffärer för textilvaror i London, samtliga med 44 t. arbetsvecka.

I regel torde arbetstiden vara kortare på lördagarna och, då veckoarbetstiden är fastställd till 47—48 t., utgöra 8½ t. under var och en av veckans övriga dagar.

Övertid å ordinarie arbete. Övertid å ordinarie arbete är inom kolgruveindustrien begränsad till 60 t. om året — detta enligt lag — inom maskinindustrien till 30 t. per fyraveckorsperiod samt inom tryckeriindustrien till 16 t. per tvåveckorsperiod. Inom bageriyrket uppgives (från Liverpool), att övertid å ordinarie arbete är begränsad till 12 t. å lördagar, men eljest icke. Från övriga industrigrenar föreligger icke någon uppgift om begränsning av här ifrågavarande övertidsarbete.

Inom flera industrier uppgives emellertid, att om också icke någon formell begränsning existerar, övertidsarbete är beroende av vederbörande arbetarorganisationers samtycke och att detta speciellt under nu rådande förhållanden icke lämnas annat än i undantagsfall. Så meddelas exempelvis vara fallet inom byggnadsverksamheten, där man vid behov synes i första rummet tillgripa skiftarbete i stället för övertid. Liknande uppgifter föreligga från skeppsbyggnadsindustrien, beträffande vilken dock i ett par fall uppgives, att anordnandet av övertidsarbete icke möter några svårigheter. Från Newcastle-on-Tyne meddelas, att övertid å ordinarie skeppsbyggnadsarbete är begränsat till 27 t. per fyraveckorsperiod, medan i Portsmouth övertid endast förekommer i undantagsfall och i stället skiftarbete tillgripes. Från bomullsindustrien rapporteras, att övertidsarbete praktiskt taget icke förekommer och att yrkande därpå skulle möta bestämt motstånd från arbetarorganisationerna. Att märka är också, att majoriteten av de anställda inom textilindustrien utgöres av »skyddade personer» (kvinnor och minderåriga), för vilka övertidsarbete är förbjudet i lag utom för utförande av brådskande beställningar, varas skyddande mot förskämning, slutavverkning av material o. dyl. [1] Inom hamn- och dockarbetet synes det förnämligast vara vid lastning av kol, som svårighet möter att få övertidsarbete utfört. Lastningen verkställes i tvenne dagskift, och arbetsgivarnas yrkande att få infört ett tredje (natt-)skift hava ej lett till resultat. I övrigt uppgives i allmänhet övertid inom hamn- och dockarbetet icke möta motstånd från arbetarhåll, men bestämmelserna om övertidsbetalning synas å vissa platser utgöra ett nog så effektivt hinder mot tillgripandet av dylikt arbete i större utsträckning. Arbetstiden är nämligen indelad i perioder om fyra timmar, och så snart arbetet sträcker in på en ny period, skall enligt en i facket träffad överenskommelse (den s. k. Lord Shaw's award) betalning utgå för hela perioden.

En ställning för sig i här ifrågavarande avseende intaga de industrier, där driften är kontinuerlig och där arbetet i regel bedrives med tre åttatimmarsskift. I dessa industrier spelar övertidsarbetet helt naturligt en praktiskt taget mycket ringa roll, och de bestämmelser därom, som finnas, torde merendels avse att trygga driftens oförhindrade fortgång. Exempelvis gäller inom järn- och ståltillverkningen i Cleveland-distriktet, att om en arbetare icke avlöses vid skiftarbetstidens slut och ersättare icke kan anskaffas, han är skyldig fortsätta mot övertidsbetalning; i dylikt fall är den arbetare, som utebliver, underkastad ett motsvarande avdrag. Nämnas kan härvid också, att från Liverpool föreligger uppgift, att vid kommunens elektricitetsverk och spårvägar, ävensom vid det ett bolag tillhöriga gasverket, övertidsarbete så vitt möjligt undvikes, vad elektricitetsverket beträffar till följd av arbetarnas motstånd däremot.

Å andra sidan kan nämnas, att enligt här föreliggande uppgifter i en del fall övertidsarbetet varken är begränsat eller, då sådant påfordras, möter något motstånd från arbetarhåll. Så uppgives vara fallet vid fartygsreparationer i Cardiff, inom skeppsbyggnadsindustrien i Sunderland, vid skrädderier i Newcastle-on-Tyne, lossning av pitprops i Cardiff, annat hamnarbete än kollastning och bunkring i Grimsby, Preston och Sunderland, lådtillverkning i Manchester och sågverksindustri i Hartlepool.

Annan övertid än å ordinarie arbete. Beträffande frågan, huruvida den ordinarie arbetstiden kan utsträckas av särskild anledning (säsongarbete, force majeure på grund av natur- eller olyckshändelse eller annan oförutsedd omständighet, vid brådskande beställning, förberedelse- eller avslutningsarbeten, för vakttjänst och personer i förmansställning o. s. v.), torde med ledning av föreliggande uppgifter kunna påstås, att åtminstone *vid driftsstörningar och andra oförutsedda omständigheter*, som anses konstituera force majeure, erforderlig övertid i regel medgives utan begränsning. Endast

[1] Lagbestämmelsen gäller visserligen övertid utöver 10 t. ordinarie arbetsdag, men torde dock numera icke heller övertid utöver 48 t. arbetsvecka anses såsom medgiven annat än i undantagsfall.

i några få fall uppgives annat förhållande råda. I ett avtal inom byggnadsyrket i Birmingham med distrikt stipuleras, att övertid endast får förekomma i trängande fall (in cases of urgency) samt icke får pågå utöver en vecka utan samtycke av paritetisk nämnd. Beträffande dockarbetare i Cardiff uppgives kategoriskt, att arbetarna (kollastare) över huvud icke medgivas arbete på övertid ens vid här ifrågavarande tillfällen. Likaså meddelas från gasverksbolaget i Liverpool, att övertidsarbete i samma fall endast är tillåtet för bevakningspersonal. Några andra exempel å dylika bestämmelser erbjuder icke det föreliggande materialet.

Av intresse kan vara att omnämna, att inom skeppsbyggnadsindustrien i Portsmouth extra betalning ej lämnas för övertid vid driftsstörningar, olyckshändelser och i andra oförutsedda fall, men arbetarna i stället sedan erhålla ledighet icke blott för samma tid, som övertidsarbetet pågått, utan därutöver i proportion till gällande övertidsprocent.

Tilläggas må, att enligt arbetarskyddslagstiftningen övertid i viss utsträckning medgives även för »skyddade personer», bl. a. inom industrier, som drivas med vattenkraft, vid hotande uttorkning eller översvämning. Detta har emellertid avseende å övertid utöver 10 resp. $10^1/_2$ t. om dagen.

Även om uppgifterna härutinnan äro mycket bristfälliga, torde kunna påstås, att i regel någon begränsning icke gäller beträffande övertidsarbete för *bevakningspersonal och personer i förmansställning*. Bevakningspersonal vid spårvägarna i Liverpool uppgives sålunda i allmänhet arbeta 70 t. i veckan utan formell begränsning. Medan inom byggnadsfacket i Sunderland vederbörande arbetarorganisation under nuvarande förhållanden vanligen ej lämnar samtycke till övertidsarbete, medgives, att arbetet övertages av ett nytt skift under samma förman. För övrigt föreligga från skilda industrier enstaka uppgifter om obegränsad övertid för här ifrågavarande personal.

Ganska vanligt synes vara, att övertid medgives för utförande av *brådskande beställningar samt förberedelse- och avslutningsarbeten el. dyl.* Enligt lag av år 1908 må sålunda underjordsarbetare i kolgruvorna arbeta erforderlig övertid, utom för hjälp vid olyckshändelser och för förebyggande av fara, även i oförutsedda fall samt för fullbordande av arbete, som avbrutits genom oförutsedd händelse i och för förekommande av allvarliga störningar i driften. Enligt uppgift från Swansea medgives för överjordsarbetare övertid i alla trängande fall.

Inom maskin- och skeppsbyggnadsindustrien gäller enligt en mellan organisationerna å ömse sidor träffad överenskommelse av september 1920, att övertidsarbete får förekomma, utom vid driftsstörningar och reparationer, även för ersättnings- och förändringsarbeten, fartygs provresor samt för utförande av brådskande beställningar — allt detta oberoende av den begränsning, vilken, såsom ovan nämnts, gäller för övertid å ordinarie arbete. Här föreliggande uppgifter utvisa också, att vad sålunda stadgats i allmänhet är gällande i praktiken, dock så att inom maskinindustrien i Birmingham brådskande samt förberedelse- och avslutningsarbeten vanligen utföras med extra tillfällig arbetskraft. Inom skeppsbyggnadsindustrien i Tyne- och Blythdistrikten (Newcastle-on-Tyne) avse bestämmelserna om övertid av här ifrågavarande slag uttryckligen även uppförandet av nya maskiner, sjösättningar och arbete beroende av tidvatten.

Beträffande »skyddade personer» enligt arbetarskyddslagstiftningen (kvinnor och minderåriga) är, såsom inledningsvis omnämnts, arbete utöver den lagstadgade arbetsdagen om 10 eller $10^1/_2$ t. medgivet i viss utsträckning. Bestämmelserna härom torde dock numera, sedan veckoarbetstiden allmänt begränsats till 48 t., spela ringa roll i praktiken. De i lagstiftningen angivna fall, då övertid medgives, äro huvudsakligen sådana, som falla under här ifrågavarande kategorier. Sålunda får övertid förekomma för kvinnor i vissa industrier i och för förhindrande av materialets förstöring genom väderleken samt för utförande av arbete, som är brådskande på grund av säsongförhållanden eller oväntad tillströmning av order. Övertidsarbetet är begränsat till två timmar om dagen, tre dagar i veckan samt trettio dagar om året. — Vidare medgives inom tillverkningen av konserverade födoämnen övertid för kvinnliga arbetare

i och för förhindrande av varans förskämning. Sådan övertid är begränsad till två timmar om dagen samt får icke förekomma under mer än tre dagar i veckan eller femtio dagar om året. Slutligen får inom vissa grenar av textilindustrien (blekning, färgning och tryckning) samt vid järnverk, gjuterier och pappersbruk övertid förekomma för kvinnor och minderåriga upp till en halvtimme om dagen i och för slutavverkning av material eller för andra avslutningsarbeten; den stadgade högsta arbetstiden per vecka får emellertid icke överskridas. Enligt föreliggande uppgift från ylleindustrien i Bradford förekommer, med tillstånd av vederbörande Whitley-råd, övertid för »skyddade personer» vid kamgarnsspinnerierna upp till 6 t. i veckan utöver 48 t.

Inom byggnadsverksamheten uppgives från ett par orter (Hartlepool, Hull), att brådskande arbete utföres på skift, och vid tillverkningen av smärre gjutgods (holloware) i Birmingham torde för detta och liknande ändamål vanligen extra arbetskraft anlitas.

Inom de förut angivna yrken (se sid. 315), där övertid å ordinarie arbete varken är formellt begränsad eller i praktiken möter några svårigheter, förekommer naturligtvis också övertid av här ifrågavarande anledningar. Att exempelvis dockarbetare vid brådskande tillfällen arbeta övertid, utan särskild begränsning, framgår i allmänhet av de lämnade uppgifterna, därvid undantaget kollastning, som utföres i tvenne dagskift, medan såsom förut nämnts arbetsgivarnas yrkande på återinförande av nattskift hittills varit förgäves. Att även kollastarna vid behov utsträcka sin arbetstid på lördagseftermiddagar — som eljest äro fria — eller med ett par timmar efter det sista dagskiftets slut under övriga veckodagar framhålles dock från flera utskeppningsorter.

Inom tryckeriindustrien, där övertid eljest — vad beträffar medlemmar av Typographical Association — är begränsad till 16 t. per tvåveckorsperiod, medgives därutöver regelbunden övertid å lördagar vid tidningstryckerier, förutom vid driftsstörningar och andra oförutsedda omständigheter. Inom bageriyrket (Liverpool med distrikt) är stadgat, att medan eljest söndagsarbete är förbjudet, sådant medgives för förberedande göromål samt att å lördagskväll före lagstadgad vilodag (Bank Holiday) icke skall gälla den eljest för lördagsarbete stipulerade begränsningen till 12 t. Uppgift om, att övertid medgives för brådskande arbete, föreligger också från Poole beträffande lervaruindustrien.

Anmärkas må, att av de avgivna svaren icke alltid klart framgår, om övertid medgives, utom vid driftsstörningar o. dyl., även vid brådskande beställningar samt förberedelse- och avslutningsarbeten. Sålunda meddelas stundom, att övertid får förekomma »vid trängande behov» el. dyl. Jämväl bör erinras, att under nu rådande depression inom industrien övertidsarbete av här ifrågavarande slag i allmänhet spelar en praktiskt taget ringa roll och att därför i de lämnade uppgifterna sannolikt icke ägnats så stor uppmärksamhet däråt, som eljest skulle hava varit fallet.

Ökning i ordinarie arbetstid under åren 1921—1922. Med hänsyn därtill, att på senaste tiden försports krav å ökning av arbetstiden uti vissa industrier, framställdes i den förut refererade frågeskrivelsen till svenska vicekonsuler i Storbritannien och Irland vissa frågor avseende arbetstidens förlängning.

Den första frågan, om under åren 1921 och 1922 någon mera omfattande ökning uti den ordinarie arbetstiden ägt rum eller överenskommits å vederbörande ort, har i samtliga fall besvarats nekande. Såsom någon dylik ökning kan nämligen icke betraktas den från Sunderland åberopade anordning, enligt vilken kollastarna under år 1922 samtyckt till att i fall av behov och mot övertidsbetalning förlänga det andra dagskiftet med två timmar fram till midnatt. Näppeligen kan det heller, såsom från visst håll i pressen oriktigt framställdes, betraktas såsom något led i strävandena att utsträcka 48-timmarsveckan, att det mot slutet av år 1921 medgavs vid kamgarnsspinnerierna i Bradford att efter tillstånd av vederbörande Whitley-råd låta kvinnor och minderåriga arbeta upp till 6 t. övertid mot stipulerad betalning för sådan.

Däremot är, enligt uppgifter som erhållits på annan väg än här ifrågavarande enquête, att anteckna tvenne fall av den ordinarie arbetstidens förlängning under de två sista åren. I maj 1922 träffades inom bageriyrket i Skottland en överenskommelse, enligt vilken den ordinarie arbetsveckan utsträcktes från 44 till 45 à 47 t. I januari s. å. träffades i appellationsnämnden för löne- och tjänstevillkor vid järnvägarna (National Wages Board) en överenskommelse beträffande bl. a. arbetstiden vid skottska järnvägar, enligt vilken visserligen i princip åttatimmarsdagen upprätthölls, men dock tjänstgöringsplikten i viss mån utsträcktes. Det beslöts nämligen, att i fall, då så påkallades av ekonomiska skäl, personal skulle kunna inkallas att tjänstgöra nio timmar om dagen med övertidsbetalning för vad som faktiskt arbetades över åtta timmar. Vidare skulle vid vissa stationer arbetstiden kunna »utspridas» över en period av tio eller i fall av behov tolv timmar med befrielse från tjänstgöring under så lång tid, som överstege nyss angivna nio timmar. Det kan tilläggas, att enligt vad som meddelats i arbetarpressen, arbetet med utsträckandet av det underjordiska järnvägsnätet i London bedrives på 12-timmarsskift, varöver klagomål anförts från arbetarna. Detsamma skall vara fallet med vissa i London pågående avloppsledningsarbeten, som utföras på entreprenad.

Aktuella krav å ökad arbetstid. Beträffande frågorna, om för närvarande några strävanden göra sig gällande att öka arbetstiden och om positiva krav i sådan riktning framställts från arbetsgivarhåll samt om de motiv, som anförts för yrkandena, visa de inkomna svaren, att sådana yrkanden i mera bestämd form föreligga huvudsakligen inom byggnadsverksamheten, kolgruveindustrin och dockarbetet. Härvid är dock att erinra, såsom från flera håll anmärkes, att under nu rådande depression 8-timmarsdagen icke blivit satt på något hårdare prov, då det i allmänhet icke mött större svårigheter att med tillgänglig arbetskraft få inneliggande order utförda inom gränsen för fastställd arbetstid.

Till en början bör påpekas, att inom samtliga de tre nyss angivna industrier, där mera bestämda krav framställts å ökning av arbetstiden, den ordinarie arbetsveckan, såsom förut visats, understiger 48 t.

Vad först *byggnadsverksamheten* beträffar, uppgivas de framkomna kraven omfatta en ökning från 44 t. till 47 à 50 t. Det erinras också därom, att krav i samma riktning framställdes för ungefär ett år sedan, dock utan resultat, samt att frågan för närvarande vilar hos vederbörande Whitley-råd inom industrien (National Wages and Conditions Council) att avgöras under instundande mars månad.

De inkomna svaren visa emellertid, att å arbetsgivarsidan icke råder enighet om detta yrkande. Från såväl Hartlepool som Newcastle-on-Tyne meddelas, att det distrikt av arbetsgivarnas riksorganisation, som omfattar nordöstra kustlandskapen (Northern Counties Federation of Building Trades Employers), motsatt sig en utsträckning av arbetstiden. Det uppgives också, att 8-timmarsdagen — d. v. s., med gängse kortare arbetstid om lördagarna, 44 t. arbetsvecka — visat sig vara mycket populär även bland arbetsgivarna i norra England, i motsats till sydligare delar av landet. Förutsatt att arbetarna fullt utnyttja tiden, anses gällande arbetsdag vara tillräckligt lång, och från Newcastle framhålles särskilt, att arbetarna på senare tid sökt tillfredsställa alla krav, som i fråga om arbetsintensitet ställts på dem från arbetsgivarnas sida.

Såsom motiv för kraven att öka arbetstiden anföres å andra sidan behovet av större möjlighet att utnyttja materialen under den ljusare årstiden samt produktionskostnadernas sänkning.

Frågan om arbetstidens förlängning inom byggnadsindustrien var, såsom förut berörts, akut redan för ett år sedan, då arbetsgivarna framställde krav därom inför industriens Whitley-råd. Arbetarna reste emellertid det mest bestämda motstånd däremot under hänvisning framför allt till arbetslösheten i yrket, som exempelvis den sista januari 1922 utgjorde 22·3 procent enligt den offentliga arbetsförmedlingens

uppgifter. I mars samma år träffades också en överenskommelse om bibehållandet av 44 t. arbetsvecka, samtidigt som lönen sänktes något.

Innevarande år hava kraven på nytt framförts från arbetsgivarna, men mött ett lika bestämt motstånd från andra sidan. Vad som begäres är 47 t. arbetsvecka under åtta månader av året, 44 t. under två månader samt 41 1/2 t. under återstående två månader. Gällande avtal utlöper i mars, och man synes å bägge sidor förbereda sig för en konflikt, som även skulle gälla lönerna i yrket. Byggnadsarbetarna hava sökt stöd hos styrelsen för fackföreningsrörelsen, som redan tidigare haft sin uppmärksamhet riktad å de inom vissa industrier framträdande strävandena att öka arbetstiden och föranstaltat en enquête i ämnet bland sina medlemmar. Medan utsikter finnas till kompromiss i lönefrågan, synas byggnadsarbetarna beslutna att, om så blir nödvändigt, gå till strid för den nuvarande arbetstidens bibehållande. Det må erinras, att arbetslösheten i yrket vid mitten av december 1922 uppgick till 18·5 proc. enligt arbetsförmedlingsanstalternas uppgifter.

I *kolgruveindustrien* synes frågan om en återgång till 8-timmarsdagen nu på allvar hava upptagits av arbetsgivarna, och den har av dem gjorts till föremål för utredning såväl ur teknisk som kommersiell synpunkt. Brittiska handelskammarföreningen har också vid möte i oktober 1922 uttalat sig för åttatimmarsskift med den motiveringen, att ökad produktion av billigare bränsle fordras för arbetslöshetens nedbringande och för den industriella verksamhetens återupplivande, speciellt inom järn- och stålbranschen. Ur kostnadssynpunkt framhålles i en av här föreliggande uppgifter, att 7-timmarsdagen medförde en förhöjning uti ackordslönen med 14·2 % såsom kompensation för den minskade arbetstiden, vilket skulle kunna inbesparas genom återgång till den gamla arbetstiden.

På senare tid verkställda officiella kommittéutredningar om produktionskostnaderna för kol hava emellertid givit vid handen, att det snarast är uti distributionskostnaderna, järnvägsfrakterna och andra transportkostnader för kol, som man har att söka efter möjligheter för en reduktion av priset. Det nuvarande kolpriset vid gruvöppningen är så lågt, att det varken lämnar tillräcklig arbetslön eller vinst för gruvorna. En bättring häruti kan endast väntas inträda med livligare efterfrågan på kolmarknaden och mera fullständigt utnyttjande av arbetskraften.

Kommittén har visserligen, sitt uppdrag likmätigt, icke direkt befattat sig med frågan, i vad mån ett billigare kolpris skulle kunna möjliggöras genom arbetsdagens förlängning. Men den har i stället hänlett uppmärksamheten på att under nu rådande förhållanden orsakerna till det relativt höga kolpriset icke få sökas i kostnaderna för kolets brytning och uppfordring till jordytan, utan i transport- och försäljningskostnaderna. Jämväl har den framhållit, att med ökad efterfrågan möjlighet finnes för produktionens ökning inom ramen av nuvarande arbetsdag.

Efter kommitténs anvisning torde man alltså för ernående av ett lägre kolpris i första hand få ställa sina förväntningar på transport- och distributionskostnadernas nedbringande. Obestridligt är emellertid, att en sålunda genomförd nedsättning i kolpriset skulle stimulera efterfrågan och påkalla en ökad produktion. Likaså kan en ökad efterfrågan efter kol tänkas framkallad av andra omständigheter, exempelvis störningar i den tyska kolproduktionen eller arbetskonflikter vid de nordamerikanska gruvorna. Den senaste tidens händelser i Centraleuropa ha redan märkbart påverkat kolmarknaden och gjort frågan om ökad kolproduktion i Storbritannien särskilt aktuell.

Huruvida det förbättrade läget på marknaden för brittiskt kol i förening med möjligheterna till en reduktion i transport- och distributionskostnaderna skulle kunna ställa sådana ökade krav på produktionen, som icke kunna tillgodoses med nu gällande 7-timmarsdag, är för närvarande mycket vanskligt att bedöma. Man har härvid att taga hänsyn till såväl alldeles oberäkneliga förhållanden av politisk eller social natur i andra länder som till möjligheten av ökad efterfrågan på grund av livligare

industriell verksamhet. Faktiskt är emellertid, att med nuvarande, sedan 16 juli 1919 gällande arbetsdag det under 1922 varit möjligt att frambringa mera kol än under något år sedan 1916. Produktionen under sistlidna december tål jämförelse med eller under ett par veckor t. o. m. överträffar det genomsnittliga resultatet under rekordåret 1913. Produktionssiffrorna under de sista elva åren meddelas i efterföljande sammanställning:

	1912	1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921	1922
Miljoner ton . .	260	287	266	253	256	248	228	230	230	164	252

Erinras må också därom, att antalet för närvarande anställda kolarbetare endast relativt obetydligt — med 5 000 man — överstiger antalet under år 1913. Under det första halvåret 1922 däremot understeg antalet kolarbetare motsvarande antal under 1913 med 15 000 eller 1·4 proc. Den medgivna arbetstiden utnyttjades ej heller i samma utsträckning under första halvåret 1922 som under 1913. Antalet effektiva arbetsdagar per vecka utgjorde nämligen under den förstnämnda perioden 5·33, under den sistnämnda 5·54.

Att tillägga är, att arbetarna vidhålla sitt tidigare krav på en 6-timmarsdag, som 1919 års kolkommission förutsatte skola kunna införas, om produktionen nådde samma storlek som före kriget. Gruvarbetarförbundets sekreterare, Mr. Frank Hodges, har uttalat sin förvissning, att en årsproduktion av 287 milj. ton kan nås, om nuvarande arbetarstam fullt utnyttjas.

Inom *dockarbetet* rikta sig arbetsgivarnas strävanden förnämligast efter att få infört ett tredje (natt-)skift. Det göres å deras sida gällande, att nattskiftets utfallande vållar svåra hinder uti kolskeppningen samt att genom dess införande fartygens liggetid skulle förkortas och expeditionen bliva raskare. Enligt vad från Grimsby meddelas, invända arbetarna häremot, att fartygens uppehåll förorsakas av att kolen icke äro tillgängliga för utskeppning samt att kolsprutorna icke arbeta tillräckligt intensivt.

På eftersommaren 1922 blev frågan om nattskiftet särskilt aktuell, emedan kolgruvekonflikten i Förenta staterna föranledde en forcerad export dit av engelskt kol. Arbetarna motsatte sig nattskiftets införande, men erbjödo sig arbeta två timmars övertid efter det andra dagskiftet, vilket också, såsom förut omnämnts, accepterats å en del orter. Någon allmän överenskommelse rörande övertid kom emellertid icke till stånd på grund av meningsskiljaktighet om betalningen. Det får antagas, att hänsyn till de strejkande i Förenta staterna stärkt arbetarna i deras motstånd mot nattskiftet.

Uppgifter om, att arbetsgivarna ämnade utsträcka den ordinarie 8-timmarsdagen vid dockorna, kommo för något mer än ett år sedan till synes i arbetarpressen. Genom en överenskommelse rörande löner och övriga arbetsvillkor, som träffades i augusti 1922, har emellertid 44 t. arbetsvecka fastställts att fortfarande gälla intill januari 1924.

Beträffande övriga industrier, som omfattas av den företagna enquêten, föreligga från enstaka orter uppgift om att arbetstiden önskas förlängd. Så uppgives vara fallet inom *maskinindustrien* i Hull och Newcastle-on-Tyne samt *skeppsbyggnadsindustrien* å sistnämnda ort, medan från samma industrier å andra orter förmäles, att några strävanden efter arbetstidens ökning icke göra sig gällande. Det uppgives tillika, att frågan om längre arbetstid är under utredning av vederbörande arbetsgivarorganisation. Inom arbetarpressen hava på senaste tiden förekommit uppgifter om en organiserad aktion från arbetsgivarnas sida för längre arbetstid inom skeppsbyggnadsindustrien.

Tilläggas må, att arbetsgivarnas strävanden inom maskin- och skeppsbyggnadsindustrien tillika inrikta sig på införandet av ackordsarbete i stället för arbete på tid, och en på bägge parternas föranstaltande nyligen företagen undersökning synes ut-

visa, att den förra metoden leder till betydligt större arbetsintensitet än den senare. Undersökningen kom till stånd med anledning av ett år 1919 framställt krav från arbetarna om arbetstidens nedsättning från 47 t. till 44 t. per vecka. En jämförelse mellan den faktiska arbetstiden år 1913, då inom industrien gällde 53 à 54 t. arbetsvecka, och år 1919, då 47-timmarsveckan allmänt genomförts, meddelas också samt utvisar följande resultat:

	Antal arbetstimmar	
	1913	1919
Tidlönsarbetare	48·42	43·83
Ackordsarbetare	42·49	40·98
Samtliga arbetare	45·90	42·50
Övertid i % av ordinarie arbetstid	4·07	2·88

Från *bomullsindustrien* i Manchester uppgives, att arbetsgivarna önska rätt att uttaga upp till 2 t. övertid om dygnet i och för ökad produktion till billigare priser, något som arbetarna, enligt vad förut omnämnts, motsätta sig. Även inom denna industri har på senare tid från arbetarhåll — exempelvis vid årskongressen i augusti 1922 med United Textile Factory Workers' Association — uttalats farhågor, att en aktion förberedes från arbetsgivarna mot 48-timmarsveckan.

Uttalanden om önskvärdheten av arbetstidens förlängning äro för övrigt enligt enquêten att anteckna från skrädderibranschen (Newcastle), åkerirörelsen (Hull) m. fl. branscher.

Dessa uppgifter må här kompletteras med en del andra, som stått att hämta ur tidningspressen.

Sedan, såsom i det föregående omnämnts, i januari 1922 uppgörelse träffats vid de skottska järnvägarna om i viss mån utsträckt tjänstgöringsplikt och den faktiska arbetstidens »utspridning» över en period om 10 à 12 timmar, har jämväl från *järnvägsbolagen* i England och Wales gjorts framställning om modifikation av gällande bestämmelser om 48 t. arbetsvecka. Dessa förslag, vilka lika litet som vid de skottska järnvägarna torde i princip gälla åttatimmarsdagen, äro för närvarande föremål för förhandling mellan parterna.

Erinras må därom, att vid de engelska järnvägarna gäller en garanterad 48 t. arbetsvecka med regelbunden tjänstgöringsskyldighet därutöver varannan eller var tredje söndag mot extra betalning. Den så att säga normala arbetstiden överstiger följaktligen 48 t. i veckan.

Vid kommunala *spårvägar* samt *underjordiska järnvägar* och *omnibusar* i London hava krav framställts å utsträckning av personalens tjänstgöringsskyldighet. Detta har emellertid icke lett till någon rubbning av den ordinarie arbetsveckan å 48 t. Ett försök av *möbeltransportfirmor* att utsträcka arbetstiden från 48 till 54 t. i veckan har heller icke krönts med framgång.

Vid *pappersbruken*, där veckoarbetstiden sedan år 1919 varit 44 t. för skiftarbetare och 48 t. för dagarbetare, har under det gångna året krav rests å arbetstidens förlängning för en del av skiftarbetarna till 63½ t. (två skift), för andra skiftarbetare till 48 t. (tre skift). I den uppgörelse, som träffats, har emellertid förut gällande arbetstid bibehållits.

Vid *bagerierna* i Skottland, där arbetstiden varit kortare än i England, nämligen 44 t. i veckan, har, såsom förut omnämnts, genomförts en förlängning till 45 à 47 t. Från skilda håll inom bageriyrket i England uppgivas också strävanden ha förekommit att förlänga arbetsveckan utöver 48 t. Å arbetarhåll pågår fortfarande kampanjen för nattarbetets avskaffande, varom regeringen för ett par år sedan framlagt för parlamentet ett sedermera återtaget förslag.

Övergår man från industrien till andra näringsområden, finner man, att inom *jordbruket* kravet å 48 t. arbetsvecka ännu icke realiserats, med undantag dock för den mörkaste årstiden. Arbetstiden är icke överallt fastställd i kollektiv väg; exempelvis

är så icke fallet i trakten av Grimsby, där veckoarbetstiden utgör 54 à 56 timmar. Förslag om 48 t. arbetsvecka har från arbetarhåll framlagts i parlamentet, dock utan resultat. I skördetid och för mötande av oförutsedda omständigheter skulle arbetstiden kunna utsträckas.

Kravet å 48 t. arbetsvecka upprätthålles också alltjämt bland *sjömännen*, vilkas veckoarbetstid till sjöss enligt uppgifter, som nyligen lämnades inför handelsministern av en arbetardeputation, utgör för däcksmanskap 84 t., för eldare 56 t. och för stewards 90—96 t.

En längre arbetstid än den eljest gällande är också att finna inom *restauranger*, *hotell*, *butiker* m. fl. branscher. I arbetarpressen förekommande uppgifter om arbetstider för uppasserskor vid större restauranger i London angiva sålunda en arbetsvecka av 60 t. I ett visst fall har arbetstiden uppgivits till varannan vecka 69½ t., varannan 72 t. Huruvida sistnämnda fall är att räkna till undantagen har icke meddelats.

För vissa grenar av den *civila statsförvaltningen*, där arbetstiden är 7 t. om dagen, har från ledningens sida i vederbörande Whitley-råd påyrkats, att arbetsdagen skulle ökas till 8 t. Liksom förut skulle dock däri innefattas tre kvarts timme för lunch, varjämte halva lördagen fortfarande skulle lämnas fri. Övertidsbetalning utgår nu för den tid, med vilken veckoarbetstiden överstiger 42 t.; förslaget går ut på en mot åttatimmarsdagen svarande förhöjning av denna gräns.

Laglig reglering eller frivillig överenskommelse? Den i enquêteformuläret framställda frågan rörande uppfattningen om värdet av arbetstidens fastställande genom ömsesidig frivillig överenskommelse och om eventuella önskemål att övergå till lagstadgad arbetstid har i så gott som samtliga fall från arbetsgivarhåll besvarats med uttalanden till förmån för frivillig överenskommelse. Inom kolgruveindustrien, där laglig reglering existerar, vad beträffar underjordsarbetare, synes man dock finna sig tillfreds därmed, om också från Sunderland framhålles, att överenskommelse grevskaps- eller distriktsvis vore att föredraga.

Inom ett sådant yrke som tillverkning av smärre gjutgods (Birmingham), där arbetstiden på sätt och vis i laglig väg fastställes genom vederbörande lönenämnd, framhålles, att denna industri intager en mera särskild ställning och att laglig reglering är möjlig, emedan förhållandena beträffande såväl fabrikation, material och maskiner som anställd arbetskraft äro ensartade.

Medan eljest som regel arbetarna torde önska laglig reglering — såsom också i en del fall betonas — är från Grimsby att anteckna ett uttalande, att lagstadgad arbetstid kanske även å vissa arbetarhåll anses obehövlig, emedan de starka arbetarorganisationerna bättre än en lagstiftning kunna tillvarataga arbetarnas intressen.

Värdet av frivilliga överenskommelser på detta område ligger, såsom i några svar utvecklas, däri att de bättre kunna anpassas efter lokala och industriella förhållanden, på samma gång som de erbjuda bästa möjliga garanti, emedan vederbörande organisationer svara för deras genomförande.

Denna så gott som allmänna uppfattning på arbetsgivarhåll bottnar helt visst uti en traditionell förkärlek för arbetsvillkorens reglering på den ömsesidiga överenskommelsens väg och en långvarig erfarenhet om värdet härav. Förutsättningen härför är uppenbarligen, att på ömse sidor finnas starka och väldisciplinerade organisationer, som strängt beivra överträdelser från enskilda medlemmars sida. Känt är också, att redan före kriget det engelska organisationsväsendet bland arbetsgivare och arbetare nått en sällsynt grad av styrka och fasthet samt att bättre former utfunnits än i kanske något annat land för uppgörelser i förhållandet mellan parterna på arbetsmarknaden.

Efter kriget har den sålunda i viss mån organiserade samverkan mellan arbetsgivare och arbetare tagit än fastare former genom Whitley-rådens upprättande. Inom de flesta industrier torde det i själva verket vara dessa råd, som fastställa arbetstiden

och övervaka dess tillämpning — en uppgift, som också från början anvisades dem i det av regeringen uppgjorda programmet. Frågan om att bekläda Whitley-råden med befogenhet att träffa för en hel industri lagligt bindande beslut har upprepade gånger bragts å bane i parlamentet, varvid tänkts såsom förutsättning, att anslutning till ett råd vunnits från minst tre fjärdedelar av samtliga arbetsgivare resp. arbetare inom vederbörande industri. Senast föreligger från arbetsgivare och arbetare inom skoindustrien en gemensam framställning till regeringen, att på frivillighetens väg ingångna riksöverenskommelser, som godkänts av ett Whitley-råd, skulle givas samma lagligt bindande kraft som lönenämnders beslut. Tid efter annan framföras också i den offentliga diskussionen förslag om upprättandet av ett »industriellt parlament», som, exempelvis enligt en av Arthur Henderson för ett år sedan skisserad plan, alternativt tänkes såsom en överbyggnad å Whitley-organisationen.

Allmänna uttalanden om 8-timmarsdagen. Bland de inkomna svaren å den verkställda enquêten finnas en del av mera allmän innebörd, som torde böra omnämnas i särskilt sammanhang. Ett av dessa svar är från sekreteraren i The Cleveland Iron Masters Association, Middlesborough. Däri redogöres först för 8-timmarsskiftets införande inom tackjärnsindustrien i Cumberland år 1890, i Cleveland-distriktet år 1897 och i Lincolnshire år 1913. Förändringen tillkom på grund av framställning från arbetarhåll och framgick såsom resultat av en överenskommelse mellan bägge parterna.

Strävandena för övergång till 8-timmarsskift fingo ökad näring genom kriget och i officiella utredningar framhölls fördelarna av en kortare arbetsdag, både vad beträffar arbetarnas hälsotillstånd och produktionen själv.

Efter gemensamma förhandlingar mellan parterna skedde så övergången från 12- till 8-timmarsskift i stålindustrien vid början av år 1919. Att draga några bestämda slutsatser rörande förändringens verkningar å kostnaderna, produktionens storlek m. m. är vanskligt på grund av de svårigheter, med vilka industrien haft att kämpa alltsedan vapenstilleståndet. Erinras må sålunda om demobiliseringssvårigheterna, bristen på järnvägsvagnar och stockningen i trafiken, som tid efter annan framtvingade driftsinställelse, vidare arbetstvisterna i kolgruveindustrien, som kulminerade i 1921 års tre månader långa arbetsnedläggelse, samt slutligen arbetskonflikterna i maskin- och skeppsbyggnadsindustrierna under år 1922. Jämväl är naturligtvis att erinra om den enastående depression, som järn- och stålindustrien under de två sista åren haft att genomgå.

Icke desto mindre är det av erfarenheten bestyrkt, att produktionen oavbrutet ökats, sedan väl arbetet med 8-timmarsskift kommit i gång. Väljer man som exempel Cleveland-distriktet i nordöstra kustlandet, som bidrager med mer än en tredjedel av hela tackjärnsproduktionen i England, finner man följande siffror:

	1896	1899	1905	1910	1913
Produktion i miljoner ton	3·2	3·3	3·5	3·7	3·9
Genomsnittligt antal masugnar i gång . . .	96	96	84	83	83

Rörande tiden efter vapenstilleståndet, då som nämnt övergången skedde till 8-timmarsskift jämväl inom stålindustrien, medgiva föreliggande uppgifter av nyss angivna skäl icke några bestämda slutsatser. Det är likväl den allmänna uppfattningen på arbetsgivarsidan, att vid normala förhållanden tillverkning med 8-timmarsskift skulle visa en avgjord ökning jämfört med 12-timmarsskift.

Jämför man kostnaderna före och efter kriget, finner man givetvis en betydande stegring, beroende på förändringen i allmänna prisnivån och levnadskostnaderna. Följande fördelar av 8-timmarsskiftet kunna emellertid antecknas: punktligare iakttagande av arbetstiden från arbetarnas sida, förbättrat hälsotillstånd bland dem, större arbetseffektivitet och i allmänhet en bättre anda, beroende på ökade tillfällen till vila och förströelser m. m.

Bland arbetsgivarna i branschen finnes ingen önskan att återgå till 12-timmarsskiftet, en uppfattning, som de bestämt hylla i trots av alla svårigheter, som mött sedan krigets slut.

Från Sheffield föreligger ett mera allmänt hållet uttalande mot 8-timmarsdagen. Denna säges vara allmänt utdömd i England. I knappt något fall skulle enligt detta uttalande tidlönsarbetarna hava ökat sin arbetsprestation per timme, tvärtemot vad som antogs skola ske, då 8-timmarsdagen infördes. I stället har arbetsintensiteten nedgått och produktionskostnaderna följaktligen ökats.

Från Cardiff förmäles det vara allmänna meningen, att 8 timmar utgöra en skälig arbetsdag. Före kriget ansågs också en flitig arbetare på sådan tid kunna förtjäna tillräckligt för att livnära sig och även spara något. På grund av levnadskostnadernas stegring sedan kriget har emellertid uppfattningen ändrats, och nu anses det allmänt, att med 8 timmars arbete på ackord icke förtjänas tillräckligt för att täcka levnadskostnaderna. Även har man att taga hänsyn till konkurrensen med andra länder, där det arbetas 10 t. om dagen och mera.

London den 5 februari 1923.

Erik Sjöstrand.

Den industriella demokratiens utveckling i Tyskland.

De hittillsvarande lagarna rörande driftsråd såsom den industriella demokratiens organ på varje arbetsplats och det preliminära riksnäringsrådet såsom tills vidare fungerande centralinstans för den industriella demokratien i hela riket ha ännu icke blivit kompletterade med de i riksförfattningen redan förutsedda paritetiska näringsråden för de enskilda industridistrikten. Såsom jag i tidigare rapporter omnämnt, har just uppbyggandet av detta mellersta organ i det tillämpade systemet för industriell demokrati i Tyskland stött på stora svårigheter, som ännu icke kunnat övervinnas. Emellertid arbetar man flitigt på frågans lösning, och riksnäringsrådets författningsutskott har under sista månaden hunnit fram till ett förslag rörande handels- och hantverkskamrarnas utvidgning, som torde kunna anses bli grundvalen för hela det omstridda problemets lösning. Enligt utskottets förslag, som nu kommer att behandlas i riksnäringsrådets plenum, skall sålunda den offentligt rättsliga representationen för handel och industri ske genom industri- och handelskamrarna samt särskilda arbetstagarkorporationer för industri och handel; industri- och handelskamrarna samt dessa arbetstagarkorporationer skola sedan förbindas genom ett gemensamt organ.

Det gemensamma organet (»Gemeinschaftsorgan») skall bildas paritetiskt av de båda organisationsgruppernas medlemmar och tjänstemän, d. v. s. industri- och handelskamrarna välja arbetsgivarmedlemmarna, och arbetarkammaren, som i förslaget hittills kallats »Arbeitnehmervertretung», utser arbetstagarnas medlemmar i det gemensamma organet, vars arbetsordning fastställes gemensamt av de båda mandatgivarna. Det gemensamma organets kompetens skall dels vara att på anfordran avgiva sakkunniga utlåtanden i näringspolitiska och socialpolitiska frågor, som röra industri, handel och samfärdsel, dels ock att i samma frågor kunna inkomma med självständiga förslag. Därest en myndighet infordrar ett utlåtande enbart från handelskammaren eller från arbetstagarnas korporation i stället för att rådfråga det gemensamma organet för arbetsgivare och arbetstagare, är myndigheten i fråga skyldig att samtidigt göra meddelande om sitt förehavande till den icke tillfrågade parten. Båda parterna äro var för sig befogade att kräva frågans behandling inom den gemensamma korporationen.

Denna ordning skulle sålunda betyda, att vid sidan av industri- och handelskamrarna, som hittills ju redan fungerat såsom arbetsgivarnas eller rättare sagt företagarnas organ i näringspolitiska och socialpolitiska frågor, ett särskilt arbetstagarorgan upprättas, och att dessa två sedan bilda den paritetiska korporationen. Lämnar man de nya, ännu ganska svävande beteckningarna »Gemeinschaftsorgan» och »Arbeitnehmer-

vertretung» å sido, och återgår man i stället till den gamla terminologien, så betyder det nya förslaget förverkligandet så väl av den gamla arbetskammaridén som även det av fackföreningarna alltsedan år 1905 förfäktade kravet på särskilda arbetarkammare vid sidan av arbetsgivarnas kammare. De hittillsvarande handelskamrarna skola äga fortbestånd, och vid deras sida skall uppstå en arbetarkammare såsom arbetstagarnas organ. Båda förbindas genom ett gemensamt organ till en paritetisk arbetskammare. Den nya ordningen skall genomföras såväl för industrien och handeln som för hantverket; den ena typen av företagarkamrar kommer sålunda att kallas industri- och handelskammare, medan den andra typen bär namnet »Handwerks- und Gewerbekammer» såsom hittills.

Den nya arbetstagarrepresentationen skall upprättas inom varje handelskammardistrikt, så långt det gäller industri och handel. För hantverket föreligga ännu icke detaljerade beslut rörande bildandet av arbetstagarnas särskilda organ. Hantverkskamrarna ha sedan gammalt ett så kallat gesällutskott, och man har förfäktat den åsikten, att detta gesällutskott skulle kunna utvidgas till en tillfredsställande arbetarrepresentation inom själva hantverkskammaren. Denna uppfattning bekämpas emellertid av fackorganisationerna, som icke anse hantverkskamrarnas gesällutskott vara en lämplig arbetstagarrepresentation. Man har därför tills vidare stannat vid ett förslag, som inskränker sig till fastställandet av att arbetsgivares och arbetstagares samarbete inom hantverket skall ske i ett särskilt gemensamt organ, vilket skall upprättas vid varje hantverkskammare och bestå av arbetsgivar- och arbetstagarrepresentanter till lika antal. Huru emellertid arbetstagarrepresentanterna skola väljas framgår icke av de kompromissförslag, som antagits av näringsrådets författningsutskott. Däremot ha detaljerade beslut fattats rörande arbetstagarrepresentationen på industri- och handelskamrarnas område. Den skall framgå ur allmänna direkta och hemliga val enligt ett proportionellt valsystem. Valberättigade skola alla arbetstagare vara, som äro sysselsatta inom företag, hörande till handelskammarens arbetsområde, såvida icke dessa arbetstagare på grund av lag tillhöra hantverkets eller jordbrukets representation. Valbara äro alla röstberättigade med den inskränkning, att de skola ha arbetat en viss tid inom vidkommande handelskammardistrikt. Dessutom skola sådana personer, som tidigare varit arbetstagare, samt styrelsemedlemmar och anställda funktionärer inom arbetstagarnas fackliga organisationer vara valbara, såvida vissa förutsättningar uppfyllas. Arbetstagarrepresentationen skall vara underställd den statliga uppsikten i samma omfattning som handelskammaren, och deras expeditioner skola vara så nära förbundna med varandra som möjligt.

I fråga om hantverkskamrarnas utveckling i centralistisk riktning har den 16 december 1922 en lag rörande ändring av »Gewerbeordnung» publicerats. Enligt denna lag skall § 103 i »Gewerbeordnung» kompletteras med bestämmelser rörande ett centralorgan för hantverkskamrarna under namn av »Deutscher Handwerks- und Gewerbekammertag». Denna institution har till uppgift att företräda hantverkskamrarnas gemensamma intressen; den består av generalförsamling och styrelse. Generalförsamlingens medlemmar väljas av de hantverkskamrar, som tillhöra »Handwerkskammertag». Styrelsen väljes av generalförsamlingen. Hela institutionen står under riksnäringsministerns kontroll.

Huruvida arbetstagarna komma att erhålla något inflytande på denna »Handels- und Gewerbekammertag», därest de ovan omhandlade förslagen av riksnäringsrådets författningsutskott skulle kunna tänkas bliva lag, är icke gott att förutsäga, men man kan väl antaga, att så blir fallet. Ty tanken på paritetisk representation inom alla lagstadgade näringsorgan är så stark såväl hos arbetsgivarna som hos arbetarna, regeringsmyndigheterna och lagstiftningen, att den nog även torde bli förverkligad i fråga om denna nya institution, som lagen av den 16 december 1922 upprättat.

Berlin den 9 januari 1923.

Wilhelm Jansson.

Arbetsförmedlingen och kontrollen över utländska arbetare i Frankrike.

Bland de frågor, som komma att framläggas inför den förestående kongressen med C. G. T., förekommer bl. a. frågan om fackföreningarnas ställning till de officiella arbetsförmedlingsanstalterna och huruvida C. G. T. skall med sina medlemmar låta sig företrädas i dessas styrelser.

Genom lag av den 14 mars 1904 gavs de municipala myndigheterna befogenhet att indraga de privata platsförmedlingsbyråerna, vilka byggde på betalningsprincipen, och ersätta dem med kommunala byråer för avgiftsfri platsförmedling. Från statens sida beviljades särskilda anslag för dessa kommunala arbetsförmedlingsanstalter. Trots dessa föreskrifter visste de tidigare platsförmedlingsbyråerna att kringgå lagen och fortsätta sin verksamhet, och myndigheterna stodo maktlösa gentemot dem, då ingenting i deras stiftelseurkunder tydde på den verksamhet de utövade. Oaktat staten varje år beviljade anslag för avgiftsfri kommunal platsförmedling, underläto dessutom de kommunala myndigheterna på många platser att upprätta kommunala anstalter. Man inskränkte sig ofta till att offentligt anslå några kungörelser om lediga platser och platsansökningar, men tydligt är, att härigenom icke någon kommunal arbetsförmedling kunde sägas vara ordnad.

I ett cirkulär av den 29 december 1915 fäste socialministern prefekternas uppmärksamhet på nödvändigheten av att inom varje departement upprättades en centralbyrå för arbetsförmedling. Denna skulle ha till uppgift att utgöra en föreningslänk mellan de olika kommunala anstalterna inom departementet. Den 8 mars 1916 preciserades i ett nytt cirkulär dessa anstalters syfte och ändamål.

»Arbetsförmedlingsanstalterna», heter det i detta cirkulär, »äro ej enbart avsedda att bekämpa arbetslösheten, d. v. s. att skaffa anställning åt arbetslösa; de ha även till uppgift att förse industrien, affärsvärlden och jordbruket med nödvändig arbetskraft. Om denna arbetskraft ej kan fås på platsen, skola de lokala arbetsförmedlingsanstalterna söka anskaffa den utifrån genom att för detta ändamål sätta sig i förbindelse antingen med motsvarande institutioner i närgränsande distrikt, med den vid socialministeriet upprättade centralbyrån för arbetsförmedling eller genom dennas förmedling med kolonialarbetarnas organisationer.»

I ett dekret av den 12 mars 1916 ha närmare bestämmelser utfärdats angående de statsanslag, vilka skola beviljas de offentliga arbetsförmedlingsanstalterna, och förordnas, att dessa anstalter skola stå under ledning av en styrelse, till hälften bestående av representanter för arbetsgivarna och till hälften av representanter för arbetare och tjänstemän.

I de flesta departement ha departementala arbetsförmedlingsbyråer upprättats, vilka i många fall arbeta under ledning av arbetsinspektörerna. Vid val av styrelse för dessa byråer har emellertid ej hänsyn tagits till de ministeriella cirkulären rörande dennas sammansättning. Styrelsen sammanträder en à två gånger om året, men dess verksamhet lär i själva verket vara jämförelsevis obetydlig.

För att de departementala byråerna skola kunna vara till någon verklig nytta, måste de understödjas av och stå i ständig kontakt med de kommunala byråerna.

Från fackföreningshåll framhålles, att hela organisationen skulle vinna på, om arbetare i större utsträckning insattes i de olika byråernas styrelser och om därvidlag det ministeriella dekretets bestämmelser närmare följdes. Man skulle härigenom väcka arbetarnas förtroende för anstalterna, såsom förhållandet redan är i Paris och några andra större platser i landet.

På många håll anser man den hittillsvarande lagstiftningen på området otillräcklig och en ny lag behövlig, som kan effektivt reglera den offentliga arbetsförmedlingen och giva denna möjlighet att spela en mera betydande roll än hittills.

En annan fråga, som nära sammanhänger med arbetsförmedlingen, är den om användandet av utländsk arbetskraft i Frankrike, men ej heller denna har hitintills fått någon tillfredsställande lösning.

Under åren 1915—16 var den föremål för ingående diskussion inom C. G. T:s huvudstyrelse, och på fackförbundskongressen i Leeds i juli 1916 enades de franska arbetarrepresentanterna med de belgiska, engelska och italienska om vissa allmänna riktlinjer, men dessa hava icke kommit att tillämpas, enär de icke fått stöd från regeringshåll.

Den 18 oktober 1917 offentliggjordes ett dekret från socialministern, vilket avsåg att ordna frågan om den utländska arbetskraften. Detta dekret tog föga hänsyn till de från fackföreningshåll framförda synpunkterna och blev året därefter, på grund av förhållanden, som sammanhängde med demobiliseringen, verkningslöst. Socialministern utsände därför den 5 januari 1920 ett nytt dekret, vilket innebar upprättandet av ett nationellt arbetarråd, som skulle behandla hithörande frågor.

Det hade från början varit C. G. T:s avsikt att understödja bildandet av ett dylikt råd och dess verksamhet. Tio platser inom rådet voro reserverade för arbetarrepresentanter, och hade C. G. T. varit villig utse dessa. Då regeringen emellertid önskade, att även de kristliga fackföreningarna finge deltaga i valet av arbetarrepresentanter, beslöt C. G. T. att tills vidare icke välja några representanter. Följden därav har blivit, att rådet aldrig trätt i funktion och således ingenting ändrats beträffande kontroll och fördelning av den utländska arbetskraften i Frankrike. Inom vissa departement konsulterades visserligen arbetsförmedlingsbyråerna, men regeringen rättade sig endast i få fall efter deras utlåtanden.

C. G. T. har emellertid vidhållit sin önskan om upprättandet av en nationell organisation, som kunde kontrollera utbytet av arbetskraft med vissa stater, särskilt med sådana som Italien och Polen, med vilka Frankrike ingått särskilda överenskommelser. Organisationen av ett dylikt råd försvåras emellertid av att franska utrikesdepartementet för sin del önskar, att kontrollen av utländsk arbetskraft lägges under utrikesministeriet, och regeringen har anslutit sig till denna organisationsform i det lagförslag den inlämnat till parlamentet om upprättande av ett immigrationskontor, vilket förslag dock hittills icke kommit till behandling i kamrarna.[1] Detta lagförslag innehåller emellertid inga bestämmelser om, hur styrelsen för ett under utrikesministeriet sorterande immigrationskontor skulle vara sammansatt, utan skulle bestämmelser därom senare utfärdas genom ministeriellt dekret.

Paris i december 1922.

Gunnar Löwegren.

Kritiken av det franska regeringsförslaget om socialförsäkring.

Man hade tidigare under året haft anledning förmoda, att deputeradekammarens utskott för sociala ärenden skulle hunnit i god tid före parlamentets höstsession slutföra sin överarbetning av regeringens förslag till socialförsäkring, och det hade uppgivits, att utskottets rapportör i frågan, dr. Grinda, deputerad för Alpes Maritimes, redan i september månad skulle inlämna sitt betänkande. Under sådant förhållande hade man väntat, att kammaren redan under sin höstsession skulle påbörjat generaldebatten angående förslaget. Det har emellertid visat sig, att utskottet haft svårare än vad som väntats att hinna avsluta sitt arbete och att kritiken mot lagförslaget tvungit det att gång på gång upptaga vissa punkter till förnyad granskning. Dr. Grinda har ännu icke hunnit avsluta sin rapport, och det torde numera icke kunna tänkas, att deputeradekammaren får tillfälle upptaga socialförsäkringsfrågan till behandling förrän en tid in på nästkommande år.

[1] Jfr Soc. Medd. årg. 1921, sid. 432.

Beträffande positionstagandet för eller emot förslaget ute i landet kan en del upplysningar lämnas.

Först av allt förtjänar kanske då noteras, att — med undantag för kommunisterna — den franska arbetarvärlden, som ju mer än någon annan är direkt intresserad av företaget, slutit upp till enig front *för* förslaget. De stora arbetarorganisationerna, C. G. T. såväl som de kristliga fackföreningarna och kooperatörerna, hava uttalat sin oförbehållsamma anslutning, och de hava för att uppnå ett resultat uppgivit vissa för var och en av dem speciella önskemål. Arbetsgivarna hava däremot inom vissa branscher spjärnat emot. Somliga av deras syndikat ha ställt sig som principiella motståndare till socialförsäkringen; ett större antal har opponerat sig mot plikten för arbetsgivarna att av arbetslönen innehålla arbetarens bidrag till försäkringen. Andra syndikat ha anlagt sin opposition mindre från principiella synpunkter än från lämplighetsskäl, och de hava framhållit, hur den nuvarande tidpunkten vore synnerligen olämplig för genomförande av en så kostbar reform, vilken kommer att avsevärt belasta statsbudgeten samt, vad de olika ekonomiska företagen beträffar, höja deras utgifter och som följd därav även priserna på deras fabrikat. Man har därför på vissa håll begärt en ajournering av en eventuell lags ikraftträdande. — Samtidigt förtjänar emellertid framhållas, att vissa andra industrisyndikat och enskilda arbetsgivare uttalat sin fulla anslutning till lagförslaget.

Det har erbjudit särskilda svårigheter att komma till en uppgörelse med sjukkassorna, vilka till en början satte sig till motvärn och fruktade, att regeringsförslaget skulle omkullkasta den stora och synnerligen nyttiga verksamhet de utfört och med seg ihärdighet vetat att från en ringa början bygga upp till en imponerande skapelse. Utskottet har emellertid lyckats att få en uppgörelse med sjukkassorna, som löst svårigheterna och intressemotsatserna. Genom underhandlingar, som från sjukkassornas sida förts av M. Robelin (en av deras mest framstående män), från utskottets av dr. Grinda och från regeringens av M. Cohen-Salvador, regeringsförslagets egentlige skapare och direktör i socialdepartementet för arbetarpensionering, utjämnades svårigheterna och uppnåddes en så fullständig överenskommelse, att sjukkassefolket numera hör till de ivrigaste förespråkarna för lagförslaget. Visserligen finnas ännu de sjukkassemän, vilka avböja varje statsingripande på hithörande områden och icke vilja pruta av på sin önskan att få all försäkring genomförd på frivillighetens väg. Men deras antal torde vara relativt begränsat. Såväl sjukkassornas huvudstyrelse som deras nationalförbund och de lokala kongresserna i Strassburg, Lille, Paris och Saint-Etienne hava godkänt överenskommelsen.

Förslaget har emellertid på annat håll stött på ett ännu häftigare och mera oförsonligt motstånd, nämligen från läkarna. Lagens tillämpning beror, som naturligt är, till stor del på läkarkåren. Enligt förslaget skola försäkringskassorna ingå kollektiva kontrakt med läkarföreningarna och de försäkrade äga rätt till personligt val av läkare. I dessa punkter har läkarkåren intet att invända. Tvisten rör sig i stället om betalningssättet. Läkarna fordra i detta fall liksom eljest betalning för varje besök, och är detta betalningssätt enligt deras mening det enda riktiga. Anhängarna till regeringsförslaget bestrida icke riktigheten av dessa synpunkter, men framhålla, att man för att få förslaget antaget måste se till, att en bestämd utgiftstat för socialförsäkringen kan framläggas för parlamentet, så att detta kan överskåda de eventuella utgifter, staten ikläder sig för försäkringen.

Den enda möjligheten att på ett säkert sätt fastställa utgifterna för läkarvård är emellertid att införa ackordsbetalning, beräknad efter antalet försäkrade och utgående från läkarhonorar av skälig storlek. Man har därför framställt begäran, att läkarkåren åtminstone för någon tid framåt ville finna sig i ackordsbetalning. Som exempel har angivits, att det elsassiska läkarsällskapet förklarat sig icke vara obenäget att under en övergångstid antaga principen om ackordsbetalning, så framt denna åtgärd visar sig vara erforderlig för lagens genomförande och under förutsättning, att läkarna tillförsäkras en skälig ersättning.

Utskottet lär för närvarande diskutera denna fråga och söka en kompromiss, som kan tillfredsställa olika parter.

Från vissa jordbrukarkretsar har förslaget skarpt bekämpats. Medan jordbrukarnas förbund för ömsesidig hjälp, vilket räknar över en miljon småbrukare som medlemmar, de till C. G. T. anslutna lantarbetarorganisationerna samt föreningen för jordbruksarbetarnas skydd äro gynnsamt stämda mot förslaget, ha en del andra sammanslutningar, såsom lantbruksakademien, nationella jordbrukarföreningen och allmänna jordbruksförbundet, vilka domineras av de konservativa elementen, större godsägare m. fl., förklarat, att socialförsäkringen icke bör tillämpas på lantarbetare. Dessa sammanslutningar motsätta sig principen om försäkringsskyldighet, vilken de anse stridande mot den personliga friheten, och förklara, att man i stället bör lägga an på att uppmuntra den individuella sparsamheten. De anse dessutom, att eventuella besparingar, vad lantarbetarna beträffar, hellre böra användas till inköp av jord än till pensioneringsändamål.

Vid bemötandet av dessa invändningar hava förslagets anhängare framhållit, att om lantarbetarna uteslötes från försäkringen, skulle följden därav bliva, att den flykt från jordbruket till städerna, vilken tyvärr redan gör sig så starkt kännbar, ytterligare skulle skärpas. Detta argument har visat sig verkningsfullt, och de jordbrukarorganisationer, vilka från början varit motståndare till hela förslaget, ha nu övergått till linjen att begära anstånd med lagens ikraftträdande. Detta anstånd skulle fastställas till tio år. Dessutom fordra de, att försäkringen för lantarbetare och jordbrukare skulle helt omhänderhavas av de olika jordbrukarförbunden.

Paris i december 1922.

Gunnar Löwegren.

Kortare meddelanden.

— Allmänna sociala frågor —

Internationella arbetsbyråns styrelsesammanträde i januari 1923. Arbetsbyråns styrelse höll den 30 januari—2 februari 1923 sitt sjuttonde sammanträde i Genève.[1] Av de vid sammanträdet behandlade ärendena gällde det viktigaste uppgörande av program för nästa konferens, som enligt vid tillfället likaledes fattat beslut skall öppnas den 18 oktober 1923. Enligt från arbetsbyrån framkommet förslag uppfördes till en början på programmet frågorna om utnyttjandet av arbetarnas fritid, om enhetlig organisation av yrkesinspektionen i olika länder samt om likställighet mellan in- och utländska arbetare i fråga om olycksfallsersättning. Däremot avböjdes med 11 röster mot 10 ett förslag om upptagande av frågan om lagstiftning rörande minimilöner. Ett femte från byrån framkommet förslag, avseende frågan om ersättning vid yrkessjukdomar, blev av byråns direktör återtaget.

Utöver de av byrån föreslagna ärendena hade franska regeringen föreslagit ett par särskilda frågor att upptagas å arbetskonferensens program; av dessa godkändes frågan om 24 timmars veckovila inom glasindustrien, varemot frågan om kvinnors och barns arbete inom glasindustrien efter omröstning uteslöts ur programmet.

---

[1] Efter det i Sociala Meddelanden (årg. 1922, sid. 1027) förut refererade fjortonde sammanträdet i oktober 1922 höllos i samband med styrelsevalet vid årets konferens tvenne kortare sammanträden, ett avslutningssammanträde med den avgående styrelsen och ett konstituerande sammanträde med den nyvalda.

Tyska regeringsrepresentantens förslag, att vid dryftandet av programmet för arbetskonferensen skulle upptagas jämväl frågan om skydd för hamnarbetare och arbetare vid celluloidfabriker, föranledde icke till någon åtgärd.

I samband med programmet för nästa arbetskonferens uppstod en vidlyftig diskussion om hur de godkända frågorna vid konferensen skulle behandlas, ävensom angående tillämpningen av den å den fjärde arbetskonferensen antagna resolutionen om anordnande av växelvis förberedande och beslutande sammanträden. Slutresultatet av diskussionen blev, att genomförandet av ett dylikt alterneringssystem icke befanns ändamålsenligt, utan att man borde söka ordna arbetet så, att varje konferens vore dels förberedande, dels beslutande. Då det jämväl konstaterades, att styrelsen icke kan meddela bindande föreskrifter beträffande sättet för konferensens behandling av å dess program upptagna frågor, godkändes ett av direktör Thomas på anmodan av styrelsen utarbetat förslag till skrivelse att tillställas regeringarna, i vilken skrivelse redogöres för styrelsens åsikt om hur de skilda programfrågorna lämpligast borde vid konferensen behandlas. I denna skrivelse uttalar styrelsen förhoppningen, att redan vid innevarande års konferens rekommendationer rörande användning av arbetarnas fritid samt yrkesinspektionen skulle kunna godkännas. Vad däremot de två övriga programfrågorna vidkommer, nämligen frågan om utländska arbetares likställande med inhemska med avseende å ersättning för olycksfall och om 24 timmars veckovila inom glasindustrien, så borde enligt styrelsens förmenande i dessa frågor utarbetas internationella konventioner, vilka vid nästa arbetskonferens skulle endast preliminärt handläggas, varvid enkel röstpluralitet skulle komma till användning. Det slutliga avgörandet av nämnda frågor skulle däremot överlämnas till följande års konferens.

Arbetsbyråns förslag till åtgärder med anledning av de talrika resolutioner, som fattats å fjärde arbetskonferensen, godkändes av styrelsen i allmänhet oförändrade. Vidlyftigare diskussion väckte endast frågan om de internationella kooperativa organisationernas förhållande till arbetsbyrån. Efter omröstning beslöts att icke medgiva dylika internationella organisationer rätt att officiellt deltaga i arbetsorganisationens verksamhet, men likväl fortfarande stå i samverkan med desamma, särskilt beträffande utbyte av publikationer.

I frågan om arbetarnas bostadsförhållanden uppstod även diskussion, som slutade med godkännande efter omröstning av byråns förslag om anställande av en tjänsteman till arbetsbyråns disposition speciellt för arbetarbostadsfrågan.

Frågan om lärlingarnas ställning blev uppskjuten till följande sammanträde, och frågan om inrättande av en korrespondensbyrå för de asiatiska länderna skulle upptagas i samband med utgiftsstaten för nästkommande år.

I anledning av arbetskonferensens principuttalande om att suppleanter för ledamöterna i styrelsen skulle medgivas större rättigheter än förut och tillåtas vara av annan nationalitet än den ordinarie ledamoten, hade för styrelsen uppkommit frågan om härav betingade ändringar i instruktionen för styrelsen. Uti den av arbetsbyrån i ärendet utarbetade rapporten meddelades, att arbetsgivar- och arbetargrupperna redan i praktiken iakttagit och alltså godkänt de föreslagna nya principerna, vadan frågan numera vore öppen endast beträffande suppleanterna för de ledamöter, som representera regeringarna. Den kommitté, som berett ärendet, utdelade i sådant avseende under sessionens förlopp ett nytt förslag, som väsentligen avviker från det tidigare förslaget och enligt vilket styrelsens ledamöter skulle hava både suppleanter (Deputy Members) och ställföreträdare (Substitutes). Ställföreträdaren skulle vara av samma nationalitet som den ordinarie ledamoten och vid förfall främst träda i hans ställe, medan åter suppleanten skulle inträda först vid förfall för så väl ledamoten som ställföreträdaren. Suppleanten, som kan vara av annan nationalitet än den ordinarie ledamoten, har däremot alltid rätt att med ordförandens medgivande yttra sig.

Då genom ifrågavarande förslag frågan framträdde i helt och hållet ny form, beslöts, att densamma skulle uppskjutas till följande styrelsesammanträde, på det att regeringarnas representanter skulle bliva i tillfälle att införskaffa instruktioner i saken.

Till detta sammanträde, som hålles den 10 nästkommande april, bordlades likaledes de föreliggande frågorna om mjältbrandskommitténs betänkande och om sammankallande av de sakkunniga rörande krigsinvaliderna.

— Arbetsmarknad och arbetslöshet —

Hjälpverksamheten för de arbetslösa under år 1922. Omfattningen av den statliga och kommunala hjälpverksamheten för de arbetslösa under förra årets olika månader framgår av nedanstående, genom statens arbetslöshetskommission gjorda sammanställning.

1922	Hela antalet arbetslösa	Antal personer, som erhållit arbetslöshetshjälp					Antal kommuner, som haft rätt utdela understöd	Antal nödhjälpsföretag
		Kontant understöd	Nödhjälpsarbete		Tillsammans			
			Statligt	Kommunalt	Antal	%		
Januari 31	163 000	61 000	24 491	13 150	98 641	60·5	206	488
Februari 28 . . .	156 000	65 400	28 932	12 800	107 132	68·7	215	606
Mars 31	149 300	63 400	31 583	10 200	105 183	70·5	235	659
April 30	124 700	53 300	24 021	8 100	85 421	68·5	236	669
Maj 31	84 500	28 000	17 450	6 200	51 650	61·1	221	638
Juni 30	49 300	8 400	17 423	5 300	31 123	63·1	91	539
Juli 31	38 300	4 800	18 624	4 200	27 624	72·1	53	505
Augusti 31	36 000	2 350	20 493	3 600	26 443	73·5	35	494
September 30 . . .	35 100	2 340	20 283	3 500	26 123	74·4	33	482
Oktober 31	37 300	2 300	20 186	3 000	25 486	68·3	33	465
November 30 . . .	43 500	3 800	16 462	2 600	22 862	52·6	31	395
December 31 . . .	45 900	6 200	13 816	3 300	23 316	50·8	43	336

Arbetslöshetskommissionens kostnader för denna hjälpverksamhet uppgingo, såsom framgår av de förut återgivna månadsrapporterna, till sammanlagt c:a 59 miljoner kronor.

Arbetsmarknaden i England under januari 1923. Läget på arbetsmarknaden undergick under januari inga större förändringar, men synes dock i jämförelse med december ha något förbättrats. Arbetstillgången var god vid kolgruvorna, inom stålmanufakturen och kamgarnsindustrien samt betecknades såsom ganska gynnsam även inom ylle-, jute-, konfektions- och pappersindustrierna. Inom övriga näringar var marknaden i allmänhet stilla; tecken till förbättring kunde dock skönjas bl. a. vid järnverken och i någon mån även inom maskin- och skeppsbyggnadsindustrien.

Arbetslösheten minskades inom fackföreningarna från 14·0 till 13·7 %, men företedde bland de enligt arbetslöshetslagen försäkrade någon ökning, från 12·2 till 12·7 %. Sistnämnda förhållande förklaras därav, att decembersiffran avsåg veckan närmast före jul, då en del tillfälliga arbeten medförde minskning av arbetslösheten. Vid arbetsförmedlingsanstalterna hade antalet registrerade arbetssökande, som i den före jul avgivna decemberrapporten uppgivits till 1 408 000, vid nyår ökats till 1 542 000, för att i slutet av januari åter nedgå till 1 460 000.

Antalet arbetsinställelser, som påbörjats under januari, var 54 och antalet från föregående månad pågående 17. Antalet av samtliga arbetsinställelser berörda arbetare uppgick till 19 000, mot 7 400 föregående månad och 15 400 i januari 1922. Lönesänkningar rapporterades under månaden för c:a 500 000 arbetare, under det att 650 000 erhållit löneförhöjning.

(The Ministry of Labour Gazette.)

Arbetsmarknaden i Tyskland under januari 1923. Förskjutningarna i arbetsmarknadens allmänna läge gingo under januari liksom föregående månad i ogynnsam riktning. Arbetslösheten inom fackföreningarna ökades från 2·8 till 4·4 %. Även sjukkassestatistiken antydde en försämring av arbetstillgången, i det antalet försäkringspliktiga minskades med 0·8 %. Rörande arbetsförmedlingen och antalet av offentliga medel understödda arbetslösa föreligga ännu icke fullständiga uppgifter. (Reichsarbeitsblatt.)

Arbetslösheten i New York. Antalet arbetslösa inom staden New Yorks industriella område uppskattades enligt i slutet av januari publicerad statistik till ungefär 100 000, vilket tyder på att arbetslösheten återgått till normal omfattning. Såsom en jämförelse må nämnas, att i januari 1922 c:a 325 000 personer voro utan arbete inom sagda område. Orsaken till den högst avsevärda förbättringen torde ligga i det under 1922 alltmera stabiliserade affärsläget, varigenom en större efterfrågan på arbetskraft uppstått.

Ett gott bevis på den lokala industriens uppsving är den omständigheten, att kommittén för upprättande av statistik över arbetslösheten i staden New York på grund av den förbättrade allmänna situationen icke funnit nödigt att längre fortsätta med denna sin verksamhet. Kommitténs senaste översikt, uppgjord i oktober 1922, uppskattade antalet arbetslösa till 188 000.

(Meddelande från svenska generalkonsulatet i New York.)

— Kollektivavtal —

Kollektivavtal i Norge år 1921. Den sedan länge kännbara bristen på en officiell statistik över kollektivavtalen i Norge har nu omsider avhjälpts därigenom, att i medlingsinstitutionens på annan plats i detta häfte (se nedan) refererade årsberättelse för 1921 intagits uppgifter icke endast om under medlingsmännens medverkan tillkomna uppgörelser utan även om andra under året ingångna kollektivavtal. Hela antalet dylika (däri inberäknat även äldre, under 1921 prolongerade avtal) uppgick enligt denna statistik till 393, omfattande tillsammans 4 247 arbetsgivare och 91 162 arbetare, fördelade på följande näringsgrupper:

	Arbetsgivare	Arbetare		Arbetsgivare	Arbetare
Allmänna arbeten	26	6 475	Byggnadsverksamhet	324	5 864
Gruvdrift och stenindustri	75	2 045	Träindustri	222	17 448
Metallindustri	155	3 218	Grafisk industri	395	5 627
Kemisk och elektrisk industri	105	11 148	Samfärdsel	1 504	15 590
Livsmedelsindustri	367	8 204	Olika yrken	584	3 456
Beklädnadsindustri	450	11 689	Summa	**4 247**	**91 162**
Jord- och skogsbruk	40	398			

Av avtalen voro 87 tillkomna med och 306 utan medlingsmännens medverkan.

— Strejker, lockouter, medling och skiljedom —

Arbetsinställelser och medling i arbetstvister i Norge år 1921. Beträffande antalet och omfattningen av de genom medlingsmännen bilagda arbetstvisterna och i samband därmed inträffade arbetsinställelser under 1921 och föregående år lämnas i medlingsinstitutionens nu föreliggande sjätte årsberättelse följande uppgifter:

	Samtliga arbetstvister			Arbetsinställelser		
	Antal	Arbetsg.	Arbetare	Antal	Arbetsg.	Arbetare
1916	42	640	32 429	16	254	28 941
1917	73	1 409	30 671	13	118	2 532
1918	122	1 809	32 573	32	513	4 662
1919	154	3 349	106 022	45	573	27 899
1920	202	4 182	133 639	79	724	16 540
1921	87	2 744	58 271	38	1 651	29 839

Förutom ovan anförda arbetsinställelser, vid vilka medling ägt rum, redovisas i statistiken för 1921 för första gången även sådana inom riket inträffade arbetsinställelser, vilka icke varit föremål för medlingsmännens ingripande. Medräknas dessa, uppgår hela antalet arbetsinställelser till 89 (varav 4 lockouter), fördelade på följande näringsgrenar:

	Arbetsinställelser	Berörda arbetsgivare	Berörda arbetare
Gruvdrift o. stenindustri	4	4	443
Metallindustri	6	8	285
Kemisk o. elektr. industri	6	6	800
Livsmedelsindustri	5	20	129
Beklädnadsindustri	9	129	2 542
Jord- och skogsbruk	2	2	245
Byggnadsverksamhet	9	69	1 922
Träindustri	9	124	14 795
Samfärdsel	10	1 241	8 670
Olika industrier	29	4 049	124 590
Summa	89	5 652	154 421

Av de under rubriken olika industrier upptagna arbetsinställelserna, vilka som synes omfattade största delen av de redovisade arbetarna, utgjordes flertalet av sympatistrejker i samband med den stora sjömanskonflikten i maj 1921.

Antalet förlorade arbetsdagar beräknades till ej fullt 3·6 miljoner, varav på de av medlingsmännen handlagda 38 arbetsinställelserna kom något över 1·7 miljon (mot 1·2 milj. år 1920).

Av sistnämnda 38 arbetsinställelser hade 8 igångsatts i strid mot av riksmedlingsmannen utfärdat förbud. Inalles hade dylikt förbud under 1921 utfärdats i 15 fall (mot 46 år 1920).

Arbetsinställelser och medling i arbetstvister i Frankrike år 1919. Såsom man kunnat förutse, medförde fredsslutet och den under tiden därefter fortgående allmänna prisstegringen en stark ökning av strejkfrekvensen. Under det att för åren 1915—18 redovisats inalles blott 1 607 arbetsinställelser, uppvisade 1919 — det sista år, för vilket fullständig statistik föreligger — ej mindre än 2 026 strejker med tillsammans 1 150 718 berörda arbetare och nära 15·5 miljoner förlorade arbetsdagar. Största antalet strejker kom på följande näringsgrenar:

	Strejker	Arbetare		Strejker	Arbetare
Metallindustri	337	329 242	Livsmedelsindustri	141	34 890
Byggnadsverksamhet	277	159 997	Träindustri	131	24 657
Samfärdsel	262	152 169	Läderindustri	94	26 285
Textilindustri	258	106 611	Kemisk industri	88	98 242

Såsom anmärkningsvärt framhålles, att textilindustrien, som under krigsåren kom avgjort främst i fråga om strejkernas såväl antal som omfattning, under 1919 intagit först fjärde platsen.

Som strejkorsak angives i flertalet fall (88 % av samtliga) arbetarnas begäran om löneförhöjning. Konflikterna bilades i 501 fall (med 205 309 berörda arbetare) i enlighet med arbetarnas fordringar, i 1 082 fall (768 527 arbetare) genom kompromiss och i 443 fall (176 882 arbetare) på arbetsgivarnas villkor.

Medling av vederbörande skiljedomare enligt 1892 års lag förekom vid 187 strejker. Dessutom anlitades som medlare olika ministrar i 58 fall, prefekter i 184, underprefekter i 89, märer i 88, yrkesinspektörer i 21 och polismyndigheter i 17 fall. (Bulletin du Ministère du Travail.)

— Ut- och invandring —

Invandringen till Kanada budgetåret 1921/22. Enligt den av Kanadas Department of Immigration and Colonization avgivna redogörelsen för budgetåret 1 april 1921—31 mars 1922, hade under sagda år invandrat 89 999 personer, därav 442 svenskar, 480 norrmän, 541 danskar, 31 isländare och 274 finländare. I jämförelse med närmast föregående år hade invandringen minskats med 39 %, såsom framgår av nedanstående tablå över den sista tioårsperiodens invandringssiffror.

Budgetår:	1912/3	1913/4	1914/5	1915/6	1916/7	1917/8	1918/9	1919/20	1920/1	1921/2
Invandrare, i tusental	402	385	145	49	75	79	58	117	148	90

En fördelning av invandrarna efter yrkesgrenar visar, att jordbrukarna och jordbruksarbetarna utgjorde den talrikaste gruppen, 31 635 personer inberäknat familjemedlemmar. Härav voro 312 svenskar. Av de övriga svenska immigranterna redovisas 11 såsom tillhörande gruppen mekanisk industri, 25 andra arbetare, 3 handelsanställda, 45 kvinnliga tjänare och 46 utan angivet yrke.

Sveriges offentliga arbetsförmedling.

Februari månad år 1923.

Under hänvisning till de efterföljande tabeller, som närmare redogöra för den offentliga arbetsförmedlingen i olika delar av landet,[1] lämnas här en sammanfattande framställning av dess viktigaste resultat under februari månad.

Översikt av verksamheten under *februari* månad 1923.

	Manliga avdeln.			*Kvinnliga avdeln.*			*Tillsammans*		
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
Stockholms stad	6 159	1 179	1 134	3 053	1967	1 595	**9 212**	**3 146**	**2 729**
Stockholms län	3 728	734	675	529	359	209	**4 257**	**1 093**	**884**
Uppsala stad och län	961	235	198	173	157	120	**1 134**	**392**	**318**
Södermanlands län	2 038	249	204	291	214	136	**2 329**	**463**	**340**
Östergötlands län	1 964	523	450	529	358	204	**2 493**	**881**	**654**
Norrköping	1 063	166	166	164	119	94	**1 227**	**285**	**260**
Jönköpings län	1 025	338	313	199	147	92	**1 224**	**485**	**405**
Kronobergs län	534	84	73	122	82	43	**656**	**166**	**116**
Norra Kalmar län	168	75	71	45	50	32	**213**	**125**	**103**
Södra Kalmar län	655	216	178	155	84	50	**810**	**300**	**228**
Gottlands län	51	23	13	27	45	17	**78**	**68**	**30**
Blekinge län	877	278	235	327	205	97	**1 204**	**483**	**332**
Kristianstads län	861	273	238	363	315	157	**1 224**	**588**	**395**
Malmöhus län: Malmö	2 857	267	267	1 028	536	385	**3 885**	**803**	**652**
Malmöhus län: Lund	472	76	72	76	43	29	**548**	**119**	**101**
Malmöhus län: Landskrona	905	72	71	22	24	8	**927**	**96**	**79**
Malmöhus län: Hälsingborg	1 006	205	199	189	101	82	**1 195**	**306**	**281**
Malmöhus län: Ystad	310	101	90	104	57	33	**414**	**158**	**123**
Malmöhus län: Trälleborg	763	429	426	32	18	14	**795**	**447**	**440**
Malmöhus län: Eslöv	146	57	50	48	39	26	**194**	**96**	**76**
Malmöhus län: Skurup	41	23	22	29	35	19	**70**	**58**	**41**
Malmöhus län: Hvellinge	93	47	47	11	10	6	**104**	**57**	**53**
Hallands län	563	173	144	125	97	71	**688**	**270**	**215**
Göteb. o. Bohus län	916	198	183	117	108	46	**1 033**	**306**	**229**
Göteborg	4 379	1 241	1 139	920	715	517	**5 299**	**1 956**	**1 656**
Älvsborgs län	452	109	97	82	77	38	**534**	**186**	**135**
Skaraborgs län	569	422	284	349	453	221	**918**	**875**	**505**
Värmlands län	2 350	650	631	144	159	108	**2 494**	**809**	**739**
Örebro län	1 362	320	269	274	312	197	**1 636**	**632**	**466**
Västmanlands län	2 163	395	374	221	186	138	**2 384**	**581**	**512**
Kopparbergs län	2 532	234	222	223	150	101	**2 755**	**384**	**323**
Gävle stad och län	779	157	157	133	85	67	**912**	**242**	**224**
Västernorrlands län	547	147	147	28	19	18	**575**	**166**	**165**
Jämtlands län	210	92	82	163	107	96	**373**	**199**	**178**
Västerbottens län	214	79	68	116	104	82	**330**	**183**	**150**
Norrbottens län	764	356	336	108	91	64	**872**	**447**	**400**
Tillsammans febr. 1923	**44 477**	**10 223**	**9 325**	**10 519**	**7 628**	**5 212**	**54 996**	**17 851**	**14 537**
» jan. 1923	*50 817*	*10 106*	*9 593*	*11 502*	*7 902*	*5 538*	*62 319*	*18 008*	*15 131*
» febr. 1922	93 732	12 924	12 177	10 136	8 744	5 628	103868	21 668	17 805
» » 1921	47 937	10 546	9 364	12 275	9 465	5 378	60 212	20 011	14 742
» » 1920	12 977	7 915	5 988	7 620	10 485	5 388	20 597	18 400	11 376

[1] De särskilda anstalterna uppräknas i tablån här ovan; med avseende å anstalternas olika kontor hänvisas till förteckningen å omslagets 3:e sida.

Översikt av verksamheten för huvudgrupper av arbete.

Yrkesgrupper	Arbetssökande personer	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar per 100 led. pl.			Tillsatta platser per 100 lediga		
					febr. 1923	jan. 1923	febr. 1922	febr. 1923	jan. 1923	febr. 1922
Manliga avdelningen										
Jordbruk och skogshushållning . .	4 429	4 846	2 176	1 551	223	317	381	71	77	80
Industri och hantverk	22 255	23 378	1 209	1 102	1934	2 237	1027	91	95	98
Sjöfart och fiske	3 888	4 109	922	844	446	498	737	92	97	99
Handel och samfärdsel	3 565	3 806	754	717	505	942	1317	95	94	82
Husligt arbete	—	—	1	—	.	.	—	.	.	—
Annat arbete	7 649	8 338	5 161	5 111	162	177	450	99	99	99
Summa	**41 786**	**44 477**	**10 223**	**9 325**	**435**	**503**	**725**	**91**	**95**	**94**
Kvinnliga avdelningen										
Jordbruk och skogshushållning . .	603	624	1 083	382	58	74	52	35	40	30
Industri och hantverk	686	749	252	191	297	372	421	76	72	69
Sjöfart och fiske	187	194	25	25	.	.	.	.	.	.
Handel och samfärdsel	1 699	1 780	879	661	203	215	165	75	75	69
Husligt arbete	5 816	7 029	5 379	3 944	131	131	96	73	74	68
Annat arbete	139	143	10	9	.	.	.	.	.	.
Summa	**9 130**	**10 519**	**7 628**	**5 212**	**138**	**146**	**116**	**68**	**70**	**64**
Tillsammans										
Jordbruk och skogshushållning . .	5 032	5 470	3 259	1 933	168	225	282	59	63	65
Jordbruk	4 548	4 951	2 933	1 637	169	221	274	56	60	56
Skogshushållning	484	519	326	296	159	270	312	91	88	96
Industri och hantverk	22 941	24 127	1 461	1 293	1651	1 926	985	89	91	96
Gruvdrift och malmförädling . . .	2 914	2 950	24	21	.	.	.	.	.	.
Jord-, sten- och glasindustri . . .	1 332	1 387	93	56	.	807	1717	.	95	95
Metall- och maskinindustri . . .	8 515	8 948	281	250	3184	3 257	6028	89	91	90
Trävaruindustri	1 465	1 497	90	75	.	.	838	.	.	96
Byggnadsverksamhet	4 319	4 519	423	412	1068	1 202	360	97	99	99
Läder-, hår- och gummiindustri . .	191	225	23	21	.	.	.	.	.	.
Textilindustri	181	198	16	11	.	.	.	.	.	.
Beklädnadsindustri	509	547	78	66	.	.	866	.	.	70
Närings- och njutningsmedelsindustri	742	961	304	274	316	434	485	90	90	90
Kemisk-teknisk o. belysningsindustri	364	382	28	23	.	.	.	.	.	.
Trämasse- och pappersindustri . .	335	340	46	36	.	.	.	.	.	.
Grafisk industri	347	363	16	13	.	.	.	.	.	.
Ej särskilt specificerade	1 727	1 860	39	35	.	.	3635	.	.	98
Sjöfart och fiske	4 075	4 303	947	869	454	492	731	92	96	99
Handel och samfärdsel	5 264	5 586	1 633	1 378	342	455	575	84	81	74
Kontors-, bank- o. d. personal . .	624	656	85	72	.	.	.	.	.	.
Butiks- och magasinspersonal . . .	1 895	1 455	169	143	861	1043	1309	85	82	86
Hotell- och restaurangpersonal . .	998	1 057	552	422	191	206	161	76	79	70
Transportarbetare	2 019	2 186	641	599	341	678	1033	93	90	77
Allmän och litterär verksamhet . .	203	207	138	97	150	137	141	70	68	63
Ej särskilt specificerade	25	25	48	45	.	.	.	.	.	.
Husligt arbete	5 816	7 029	5 380	3 944	131	131	96	73	74	68
Annat arbete	7 788	8 481	5 171	5 120	164	180	452	99	99	98
Summa	**50 916**	**54 996**	**17 851**	**14 537**	**308**	**346**	**479**	**81**	**84**	**82**

Utanför resp. länsförmedlingsanstalters rapporteringsområden tillsattes under månaden 1 327 platser, varav 1 104 manliga och 223 kvinnliga; motsvarande tal under samma månad föregående år voro resp. 759, 546 och 213 samt under nästlidna månad resp. 1 709, 1 482 och 227.

	Arbetsförmedlings-anstalter	Jordbruk m. m.			Skogshus-hållning			Gruvdrift o. malmförädling			Jord-, sten- o. glasindustri			Metall- o. maskin-industri		
		Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L.p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L.p.	T.p.
	Manliga avdelningen	**4 327**	**1 850**	**1 255**	**519**	**326**	**296**	**2 950**	**24**	**21**	**1332**	**93**	**56**	**8 896**	**265**	**238**
1	Stockholms stad	55	2	2	2	2	2	2	—	—	22	—	—	1 501	85	70
2	Stockholms län	896	216	171	41	43	35	176	2	2	64	24	24	817	34	33
3	Uppsala stad och län . .	224	87	57	10	2	2	2	—	—	35	3	3	139	—	—
4	Södermanlands län . . .	183	125	82	3	8	8	4	—	—	8	—	—	875	9	9
5	Östergötlands län . . .	590	217	146	11	18	18	26	3	3	30	—	—	359	11	11
6	Norrköping	132	21	21	—	—	—	—	—	—	2	—	—	179	1	1
7	Jönköpings län	84	51	28	19	9	9	17	—	—	7	2	1	319	7	7
8	Kronobergs län	21	16	5	2	—	—	—	—	—	46	—	—	32	—	—
9	Kalmar län	64	37	25	10	8	8	—	—	—	104	31	1	60	1	1
10	Gottlands län	16	19	10	—	—	—	—	—	—	7	—	—	1	—	—
11	Blekinge län	147	58	32	—	25	25	1	—	—	128	5	—	48	5	2
12	Kristianstads län . . .	351	172	138	18	5	5	6	—	—	80	—	—	64	1	1
13	Malmöhus län: Malmö .	60	5	4	—	—	—	21	—	—	—	--	—	650	4	4
14	Hälsingborg . .	56	11	5	—	—	—	9	—	—	9	—	—	102	—	—
15	Övriga anstalter	329	113	86	—	—	—	—	—	—	18	—	—	716	13	13
16	Hallands län	61	51	30	2	—	—	—	—	—	108	—	—	48	4	4
17	Göteborgs och Bohus län	74	39	29	2	10	10	—	—	—	392	10	10	55	1	1
18	Göteborgs stad	40	29	28	—	1	—	—	—	—	5	1	1	1 312	51	45
19	Älvsborgs län	36	19	7	7	—	—	2	—	—	13	—	—	34	—	—
20	Skaraborgs län	360	312	177	14	2	2	—	—	—	10	14	14	26	2	2
21	Värmlands län	74	30	25	110	40	40	719	11	8	55	—	—	210	2	—
22	Örebro län	179	131	84	19	6	3	468	8	8	8	—	—	195	4	4
23	Västmanlands län . . .	160	69	49	4	1	1	746	—	—	33	1	—	494	15	15
24	Kopparbergs län	22	7	6	121	22	14	592	—	—	140	2	2	541	14	14
25	Gävle stad och län. . .	13	—	—	4	7	7	93	—	—	3	—	—	86	1	1
26	Västernorrlands län . .	17	—	—	13	3	3	—	—	—	3	—	—	7	—	—
27	Jämtlands län	16	3	2	31	82	74	1	—	—	1	—	—	13	—	—
28	Västerbottens län . . .	38	10	6	56	32	30	—	—	—	—	—	—	7	—	—
29	Norrbottens län	29	—	—	20	—	—	65	—	—	1	—	—	6	—	—
	Kvinnliga avdelningen	**624**	**1 083**	**382**	—	—	—	—	—	—	**5**	—	—	**52**	**16**	**12**
1	Stockholms stad	4	—	—	—	—	—	—	—	—	5	—	—	35	13	9
2	Stockholms län	55	70	34	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—
3	Uppsala stad och län . .	24	29	16	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
4	Södermanlands län . . .	36	46	20	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
5	Östergötlands län . . .	47	90	40	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
6	Norrköping	6	4	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—
7	Jönköpings län	11	37	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—
8	Kronobergs län	9	21	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
9	Kalmar län	23	41	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
10	Gottlands län	7	22	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
11	Blekinge län	26	61	11	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
12	Kristianstads län . . .	43	118	27	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
13	Malmöhus län: Malmö .	6	24	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	11	3	3
14	Hälsingborg . .	10	5	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
15	Övriga anstalter	38	70	16	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
16	Hallands län	19	23	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
17	Göteborgs och Bohus län	42	28	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
18	Göteborgs stad	5	8	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—
19	Älvsborgs län	1	12	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
20	Skaraborgs län	53	131	41	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
21	Värmlands län	22	37	19	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
22	Örebro län	42	95	35	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
23	Västmanlands län . . .	42	56	35	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
24	Kopparbergs län	17	20	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
25	Gävle stad och län . .	6	7	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
26	Västernorrlands län . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
27	Jämtlands län	12	11	9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
28	Västerbottens län . . .	16	16	11	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
29	Norrbottens län	2	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Trävaru-industri			Byggnads-verksamhet			Läder-, hår- o. gummi-industri			Textil-industri			Beklädnads-industri			Närings- o. njut-ningsmedels-industri			Kem.-tekn. o. belysnings-industri			
Ans.	L.p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L.p.	T.p.	Ans.	L. p.	T.p.	Ans.	L.p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L.p.	T.p.	
1496	**90**	**75**	**4519**	**423**	**412**	**208**	**17**	**17**	**140**	**4**	**3**	**286**	**8**	**7**	**812**	**213**	**207**	**318**	**14**	**13**	
91	8	5	764	72	68	26	—	—	4	—	—	35	2	2	310	190	189	12	1	—	1
90	8	6	434	53	53	9	2	2	16	—	—	25	2	2	45	2	2	7	—	—	2
24	—	—	56	2	2	6	—	—	—	—	—	8	1	1	25	2	1	—	—	—	3
74	12	11	186	5	5	8	—	—	3	—	—	4	—	—	16	—	—	1	—	—	4
84	4	4	353	18	17	3	—	—	8	—	—	3	—	—	30	1	1	15	—	—	5
49	3	3	203	2	2	3	—	—	46	1	1	5	—	—	18	1	1	5	—	—	6
64	9	9	99	10	10	7	1	1	5	—	—	10	—	—	10	2	1	37	—	—	7
9	—	—	22	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	2	—	—	99	—	—	8
28	11	11	63	2	2	2	—	—	1	—	—	2	—	—	6	—	—	15	—	—	9
1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	10
5	—	—	99	8	6	5	—	—	—	—	—	—	—	—	8	—	—	—	—	—	11
36	1	1	82	—	—	2	1	1	1	—	—	1	—	—	7	1	1	—	—	—	12
75	3	3	471	37	37	20	—	—	14	—	—	87	—	—	42	—	1	64	—	—	13
5	—	—	146	31	31	23	—	—	4	—	—	3	—	—	13	—	—	12	—	—	14
62	—	—	236	33	33	66	9	9	8	1	1	24	2	2	181	5	5	11	10	10	15
16	—	—	51	4	4	2	—	—	8	—	—	4	—	—	7	—	—	—	—	—	16
20	—	—	56	18	18	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—	1	—	3	—	—	17
85	20	16	146	55	51	7	1	1	11	1	—	26	1	—	26	1	—	5	—	—	18
2	—	—	33	—	—	1	—	—	5	1	1	4	—	—	5	—	—	19	3	3	19
—	—	—	16	3	3	5	2	2	—	—	—	—	—	—	7	7	5	5	—	—	20
147	4	—	243	5	5	4	—	—	1	—	—	2	—	—	5	—	—	—	—	—	21
12	2	1	88	7	7	1	—	—	—	—	—	26	—	—	5	—	—	2	—	—	22
43	—	—	226	6	6	2	—	—	2	—	—	4	—	—	18	—	—	1	—	—	23
124	3	3	123	5	5	—	—	—	—	—	—	4	—	—	4	—	—	3	—	—	24
82	—	—	69	28	28	3	—	—	—	—	—	3	—	—	5	—	—	1	—	—	25
34	—	—	65	3	3	—	—	—	—	—	—	2	—	—	6	—	—	—	—	—	26
4	—	—	21	—	—	1	—	—	—	—	—	3	—	—	1	—	—	1	—	—	27
12	2	2	22	2	2	2	1	1	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	28
218	—	—	145	14	14	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	—	—	—	—	—	29
1	—	—	—	—	—	**17**	**6**	**4**	**58**	**12**	**8**	**261**	**70**	**59**	**149**	**91**	**67**	**64**	**14**	**10**	
—	—	—	—	—	—	—	6	4	9	—	—	96	44	37	72	44	37	12	11	7	1
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	3	2	2	—	—	—	—	—	2
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	3
—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	—	—	—	—	—	2	2	2	—	—	—	4
—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	—	—	9	3	1	8	4	4	—	—	—	5
—	—	—	—	—	—	—	—	—	11	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	6
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	1	1	2	5	2	1	—	—	7
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	39	—	—	8
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	1	1	—	—	2	2	2	9
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	11
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	6	6	4	—	—	—	—	—	12
—	—	—	—	—	—	2	—	—	11	2	2	101	7	6	25	8	8	4	—	—	13
—	—	—	—	—	—	1	—	—	3	2	2	5	—	—	2	—	—	—	—	—	14
—	—	—	—	—	—	4	—	—	2	—	—	7	1	1	2	—	—	—	—	—	15
—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	4	—	—	—	1	1	—	—	—	16
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	3	—	—	—	—	17
1	—	—	—	—	—	10	—	—	11	7	3	20	2	2	12	10	7	6	1	1	18
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	4	1	—	—	—	19
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	1	6	7	3	—	—	—	20
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	21
—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	2	—	—	6	—	—	—	—	—	22
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	2	1	—	—	—	23
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	24
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	25
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	26
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	27
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	1	—	—	—	—	—	—	28
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	29

	Arbetsförmedlingsanstalter	Trämasse- o. pappersindustri			Grafisk industri			Industri o. hantverk, ej specific.			Sjöfart och fiske			Kontors-, bank- o. d. personal		
		Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.
	Manliga avdelningen	**262**	**9**	**9**	**347**	**12**	**9**	**1812**	**37**	**35**	**4109**	**922**	**844**	**496**	**56**	**45**
1	Stockholms stad	31	2	2	153	8	6	426	10	8	504	82	79	221	34	27
2	Stockholms län	5	—	—	28	—	—	178	3	3	93	1	1	33	1	1
3	Uppsala stad och län	2	—	—	4	—	—	26	—	—	—	—	—	—	—	—
4	Södermanlands län	4	—	—	15	—	—	166	4	4	55	9	9	11	1	1
5	Östergötlands län	4	—	—	10	—	—	58	2	2	16	1	1	13	1	1
6	Norrköping	9	2	2	17	—	—	21	—	—	119	2	2	7	—	—
7	Jönköpings län	7	—	—	2	—	—	65	—	—	7	—	—	6	—	—
8	Kronobergs län	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
9	Kalmar län	6	—	—	2	—	—	12	—	—	249	22	22	2	—	—
10	Gottlands län	—	—	—	—	—	—	2	—	—	13	—	—	—	—	—
11	Blekinge län	—	—	—	1	—	—	23	—	—	141	29	29	1	—	—
12	Kristianstads län	—	—	—	1	—	—	21	—	—	17	8	8	1	—	—
13	Malmöhus län: Malmö	1	—	—	37	—	—	237	1	1	199	25	25	51	2	2
14	Hälsingborg	2	—	—	6	—	—	18	2	2	402	98	98	2	—	—
15	Övriga anstalter	1	—	—	23	1	1	89	1	1	266	34	34	2	1	1
16	Hallands län	3	—	—	—	—	—	13	2	2	173	39	31	2	—	—
17	Göteborgs och Bohus län	25	—	—	3	—	—	3	—	—	49	11	11	4	—	—
18	Göteborgs stad	10	5	5	26	3	2	76	8	8	1731	559	495	69	14	10
19	Älvsborgs län	8	—	—	—	—	—	14	2	2	3	—	—	2	—	—
20	Skaraborgs län	—	—	—	1	—	—	1	1	1	5	1	—	4	1	1
21	Värmlands län	55	—	—	1	—	—	64	—	—	4	—	—	6	—	—
22	Örebro län	2	—	—	—	—	—	34	1	1	5	—	—	3	—	—
23	Västmanlands län	1	—	—	10	—	—	137	—	—	10	—	—	36	—	—
24	Kopparbergs län	19	—	—	4	—	—	74	—	—	—	—	—	10	1	1
25	Gävle stad och län	4	—	—	1	—	—	36	—	—	18	1	1	4	—	—
26	Västernorrlands län	27	—	—	2	—	—	12	—	—	22	—	—	1	—	—
27	Jämtlands län	31	—	—	—	—	—	2	—	—	3	—	—	2	—	—
28	Västerbottens län	—	—	—	—	—	—	3	—	—	5	—	—	2	—	—
29	Norrbottens län	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—
	Kvinnliga avdelningen	**78**	**37**	**27**	**16**	**4**	**4**	**48**	**2**	**—**	**194**	**25**	**25**	**160**	**29**	**27**
1	Stockholms stad	39	18	15	9	1	1	1	—	—	80	7	7	77	10	10
2	Stockholms län	—	—	—	—	—	—	13	—	—	3	—	—	3	1	1
3	Uppsala stad och län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
4	Södermanlands län	—	—	—	—	—	—	1	—	—	3	—	—	—	—	—
5	Östergötlands län	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	2	1	1
6	Norrköping	2	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
7	Jönköpings län	—	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—
8	Kronobergs län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
9	Kalmar län	6	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—
10	Gottlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
11	Blekinge län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
12	Kristianstads län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
13	Malmöhus län: Malmö	17	3	2	1	3	3	25	2	—	4	1	1	57	16	14
14	Hälsingborg	5	—	—	—	—	—	7	—	—	7	1	1	—	—	—
15	Övriga anstalter	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
16	Hallands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
17	Göteborgs och Bohus län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
18	Göteborgs stad	9	10	8	3	—	—	—	—	—	96	16	16	16	1	1
19	Älvsborgs län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—
20	Skaraborgs län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
21	Värmlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
22	Örebro län	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
23	Västmanlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
24	Kopparbergs län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
25	Gävle stad och län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
26	Västernorrlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
27	Jämtlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
28	Västerbottens län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—
29	Norrbottens län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—

Butiks- o. magasins-personal			Hotell- o. restaurang-personal			Transport-arbetare			Allmän o. litterär verksamhet			Handel och samfärdsel, ej specific.			Husligt arbete			Annat arbete			
Ans.	L. p.	T.p.	Ans.	L. p.	T.p.	Ans.	L.p.	T. p.	Ans.	L.p.	T.p.	Ans.	L.p.	T.p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	
1062	**93**	**88**	**121**	**14**	**11**	**2 050**	**561**	**544**	**53**	**4**	**4**	**24**	**26**	**25**	—	**1**	—	**8 338**	**5 161**	**5 111**	
507	63	61	45	4	3	566	95	93	28	1	1	3	7	6	—	—	—	851	511	510	1
78	3	3	10	—	—	158	14	11	1	—	—	1	—	—	—	—	—	523	326	326	2
21	—	—	1	—	—	49	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	329	136	130	3
33	4	4	—	—	—	33	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	356	71	70	4
18	1	1	3	—	—	75	11	10	2	—	—	—	—	—	—	—	—	253	235	235	5
17	1	1	3	1	1	58	2	2	—	1	1	—	—	—	—	—	—	170	128	128	6
10	—	—	4	—	—	34	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	212	247	247	7
1	—	—	—	—	—	9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	285	68	68	8
3	—	—	1	1	1	24	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	169	177	177	9
—	—	—	—	—	—	2	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7	2	2	10
3	—	—	2	1	1	25	9	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	240	188	134	11
8	—	—	5	1	—	13	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	147	83	83	12
134	1	1	19	1	1	187	17	17	10	—	—	4	—	—	—	—	—	474	171	171	13
8	—	—	5	—	—	20	6	6	1	—	—	—	—	—	—	—	—	160	57	57	14
18	12	12	3	1	1	60	285	285	1	—	—	1	—	—	—	—	—	615	284	284	15
9	1	1	—	1	1	20	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	35	71	71	16
2	—	—	1	—	—	24	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	200	108	104	17
117	2	—	10	2	1	189	99	92	7	2	2	8	12	12	—	1	—	473	373	372	18
2	—	—	1	—	—	20	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	241	84	84	19
6	2	2	2	—	—	9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	98	75	75	20
1	—	—	—	—	—	65	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	584	558	553	21
9	—	—	—	—	—	24	2	2	1	—	—	—	5	5	—	—	—	281	154	154	22
19	—	—	—	—	—	46	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	171	303	303	23
21	—	—	5	1	1	26	5	5	—	—	—	6	2	2	—	—	—	693	172	169	24
7	—	—	—	—	—	156	3	3	1	—	—	—	—	—	—	—	—	190	117	117	25
4	—	—	—	—	—	131	2	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	200	139	139	26
2	3	2	—	—	—	11	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	66	3	3	27
2	—	—	1	—	—	10	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	51	31	26	28
2	—	—	—	—	—	6	3	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	264	339	319	29
393	**76**	**55**	**936**	**538**	**411**	**136**	**80**	**55**	**154**	**134**	**93**	**1**	**22**	**20**	**7 029**	**5 379**	**3 944**	**143**	**10**	**9**	
164	30	20	377	146	114	48	18	14	97	45	34	—	22	20	1 902	1 544	1 259	26	8	7	1
8	—	—	24	15	9	—	—	—	4	9	4	—	—	—	412	261	159	—	—	—	2
—	—	—	14	8	7	—	1	1	—	—	—	—	—	—	133	119	96	—	—	—	3
—	—	—	11	19	17	1	—	—	2	3	2	—	—	—	231	144	95	—	—	—	4
9	3	1	29	16	10	7	1	1	3	10	6	—	—	—	396	230	140	12	—	—	5
1	4	4	8	3	1	2	2	2	—	4	2	—	—	—	116	100	80	14	—	—	6
—	—	—	17	19	16	—	—	—	1	1	1	—	—	—	159	80	62	2	—	—	7
—	—	—	6	6	6	—	—	—	1	—	—	—	—	—	67	55	27	—	—	—	8
1	—	—	14	9	6	—	—	—	1	1	1	—	—	—	149	80	62	1	—	—	9
—	—	—	3	2	2	—	—	—	1	1	1	—	—	—	16	20	9	—	—	—	10
—	1	1	49	17	10	—	—	—	—	3	3	1	—	—	249	123	72	—	—	—	11
9	—	—	47	26	18	2	1	1	—	3	2	—	—	—	256	161	103	—	—	—	12
137	9	4	55	24	19	36	36	19	11	9	6	—	—	—	513	387	296	12	2	2	13
2	6	6	24	17	13	1	1	—	1	—	—	—	—	—	114	69	58	7	—	—	14
1	10	10	13	9	8	11	2	2	1	4	3	—	—	—	235	130	95	8	—	—	15
4	—	—	11	5	5	3	—	—	1	5	4	—	—	—	73	63	51	9	—	—	16
—	—	—	17	13	10	—	—	—	3	5	3	—	—	—	52	59	28	—	—	—	17
38	9	5	38	27	12	20	14	11	9	6	2	—	—	—	581	604	448	43	—	—	18
2	1	1	5	5	4	—	—	—	—	1	1	—	—	—	72	54	28	—	—	—	19
5	1	1	25	23	16	—	—	—	1	1	1	—	—	—	258	289	158	—	—	—	20
—	—	—	4	10	6	—	—	—	—	2	2	—	—	—	118	110	81	—	—	—	21
2	—	—	22	12	12	1	1	1	3	5	3	—	—	—	190	198	145	5	—	—	22
2	—	—	12	14	11	—	1	1	1	1	1	—	—	—	163	112	89	—	—	—	23
1	—	—	37	24	16	2	1	1	4	4	1	—	—	—	162	101	76	—	—	—	24
1	—	—	5	5	5	2	—	—	4	6	5	—	—	—	111	67	56	3	—	—	25
—	1	1	6	4	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	22	14	13	—	—	—	26
1	—	—	26	28	26	—	1	1	2	4	4	—	—	—	121	62	55	1	—	—	27
4	1	1	23	20	17	—	—	—	3	1	1	—	—	—	68	65	51	—	—	—	28
1	—	—	14	12	11	—	—	—	—	—	—	—	—	—	90	78	52	—	—	—	29

Antalet arbetslösa inom arbetarorganisationerna den 31 januari 1923.

Fackförbund	Redovisade avdelningar	Redovisade medlemmar				Arbetslösa					Orsak		Arbetslediga på grund av					Arbetslöshetsdagar		
		Män		Kvinnor	Tillsammans	Män		Kvinnor	Tillsammans		arbetsbrist	tillfällig orsak	sjukdom	arbetskonflikt	värnplikt	annan orsak	Tillsammans	Antal redovisade		Antal dagar under januari 1923
		Helt betalande	Halvt betalande			Helt betalande	Halvt betalande		Antal	%								avdeln.	medlemmar	
Bleck- och plåtslagareförbundet	32	950	160	—	1 110	310	29	—	339	30·5	336	3	23	3	10	3	39	29	1 036	8 258
Bokbindareförbundet	11	147	29	274	450	9	2	35	46	10·2	41	5	22	—	—	17	39	5	312	755
Bryggeriindustriarbetareförbundet	24	1 521	33	617	2 171	91	1	114	206	9·5	199	7	91	1	3	—	95	16	1 726	4 739
De förenade förbunden	48	2 521	142	429	3 092	299	29	72	400	12·9	397	3	85	—	10	—	95	33	2 149	9 161
Elektriska arbetareförbundet	70	1 518	504	3	2 025	330	78	—	408	20·1	408	—	34	121	22	9	186	59	1 832	9 415
Gjutareförbundet	84	2 159	209	7	2 375	582	54	5	641	27·0	641	—	84	279	16	11	390	60	1 779	13 010
Grov- o. fabriksarbetareförbundet	150	10 351	821	1 394	12 566	3 206	171	169	3 546	28·2	2 895	651	477	196	55	1 379	2 107	103	8 367	66 371
Gruvindustriarbetareförbundet	14	1 050	45	17	1 112	254	13	—	267	24·0	267	—	45	134	5	—	184	9	834	4 072
Handelsarbetareförbundet	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Hatt- o. pälsindustriarbetareförbundet	7	140	18	9	167	9	—	—	9	5·4	9	—	2	—	—	3	5	2	120	198
Kommunalarbetareförbundet	71	7 345	275	86	7 706	260	13	11	284	3·7	280	4	233	—	11	5	249	27	2 955	6 147
Litografiska förbundet	13	587	59	12	658	27	7	—	34	5·2	34	—	18	—	5	—	23	—	—	—
Livsmedelsarbetareförbundet	41	2 144	208	1 149	3 501	288	11	138	437	12·5	382	55	66	10	24	24	124	36	3 143	13 158
Metallindustriarbetareförbundet	105	—	—	—	39 778	—	—	—	11 518	29·0	—	—	—	—	—	—	—	98	37 872	248 597
Därav: Järnbruksarbetare	40	—	—	—	8 294	—	—	—	3 359	40·5	—	—	—	—	—	—	—	38	8 096	46 142
Mek. verkstadsarbetare	65	—	—	—	31 484	—	—	—	8 159	25·9	—	—	—	—	—	—	—	60	29 776	202 455
Murareförbundet	35	1 656	180	—	1 836	724	50	—	774	42·2	774	—	15	23	3	4	45	27	1 144	14 520
Måleriarbetareförbundet	31	1 130	41	1	1 172	659	12	—	671	57·3	671	—	12	2	6	—	20	29	1 106	15 818
Pappersindustriarbetareförbundet	51	5 852	192	251	6 295	359	14	48	421	6·7	319	102	422	2259	58	135	2 874	29	3 994	14 478
Sadelmakare- o. tapetserareförb.	23	376	32	36	444	57	125	—	182	41·0	182	—	13	—	35	—	48	13	347	1 204
Sko- och läderindustriarbetareförb.	32	3 669	770	1 600	6 039	307	113	31	451	7·5	451	—	178	1	79	—	258	27	3 769	7 250
Skrädderiarbetareförbundet	28	986	196	1 371	2 553	108	17	553	678	26·6	479	199	62	95	3	1	161	18	2 251	10 460
Stenindustriarbetareförbundet	32	1 539	190	—	1 729	290	32	—	322	18·6	295	27	53	—	14	—	67	25	1 440	6 151
Stuckatörförbundet	3	48	1	—	49	23	—	—	23	46·9	23	—	—	—	—	—	—	3	49	546
Sågverksindustriarbetareförbundet	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Textilarbetareförbundet	35	2 274	234	3 027	5 535	126	8	90	224	4·0	109	115	305	—	44	28	377	9	2 371	1 410
Tobaksindustriarbetareförbundet	10	576	44	2 332	2 952	40	—	40	80	2·7	80	—	117	—	2	48	167	5	2 400	1 407
Transportarbetareförbundet	25	970	171	—	1 141	214	36	—	250	21·9	171	79	40	1	5	—	46	13	626	3 920
Träarbetareförbundet	108	5 586	490	3	6 079	1 744	179	—	1 923	31·6	1 814	109	223	77	39	10	349	93	5 447	30 599
Tunnbinderiarbetareförbundet	11	266	15	—	281	91	2	—	93	33·1	93	—	12	—	1	—	13	11	281	2 175
Typografförbundet	16	532	125	10	667	48	28	1	77	11·5	77	—	17	42	6	3	68	12	599	3 214
Väg- o. vattenbyggnadsarbetareförb.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Summa	1 110	—	—	—	113 483	—	—	—	24 304	21·4	—	—	—	—	—	—	—	791	87 949	497 033

Arbetslösheten inom arbetarorganisationerna.

Den 31 januari 1923.

Januari månad medförde ingen nämnvärd ändring av arbetslöshetssiffran. Av de 113 483 medlemmar, som de rapporterande fackföreningarna tillsammans redovisat, voro, såsom tabellen å sid. 340 utvisar, 24 304 eller 21·4 % arbetslösa den 31 januari mot 21·7 % den 31 december.[1]

En sammanställning av tillgänglig arbetslöshetsstatistik från Sverige och vissa andra länder visar följande procenttal för månaderna januari 1922—januari 1923.

	Jan.	Febr.	Mars	April	Maj	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.	Dec.	Jan.
Sverige	34·9	31·9	30·4	28·8	22·9	20·9	20·0	16·7	15·1	15·5	17·2	21·7	21·4
Norge	20·4	21·8	21·9	21·8	16·8	14·9	12·4	11·2	11·1	10·5	10·6	13·2	12·4
Danmark	28·9	33·1	27·9	24·0	16·1	13·2	12·5	11·1	10·6	11·8	15·2	20·8	21·5
England	16·8	16·3	16·3	17·0	16·4	15·7	14·6	14·4	14·6	14·0	14·2	14·0	13·7
Tyskland	3·3	2·7	1·1	0·9	0·7	0·6	0·6	0·7	0·8	1·4	2·0	2·8	4·4
Nederländerna . . .	20·3	22·2	14·3	11·6	10·1	9·2	9·5	9·2	9·0	9·4	10·9	14·0	—
Belgien	11·2	10·1	9·2	8·9	7·0	6·0	5·3	4·4	3·8	3·9	3·8	3·8	—
Kanada	13·9	10·6	9·6	10·4	8·7	5·3	4·1	3·6	2·8	4·0	6·2	—	—
Nya Syd-Wales . .	12·3	11·5	12·5	11·4	13·2	11·9	12·7	11·9	8·8	10·4	8·6	—	—

Livsmedelspriser och levnadskostnader.

Livsmedelspriser under februari månad 1923. De noteringar av minuthandelspriser å livsmedel (ävensom å bränsle och lyse), som meddelas i efterföljande sammandragstabell för socialstyrelsens 49 ombudsorter, ha inhämtats och bearbetats på samma sätt, som tidigare varit fallet. Under hänvisning till denna tabell må följande anföras rörande de under de senaste månaderna inträffade prisförändringarna å de olika varuslagen.

[1] Till följd av det skydd, som dessa uppgifter åtnjuta enligt 2 § 4 mom. tryckfrihetsförordningen, kan icke meddelas, i vad mån siffrorna avse hela antalet medlemmar inom fackförbunden. På grundval av dessa siffror kunna alltså inga slutsatser dragas beträffande fackförbundens verkliga medlemsantal eller rörande förändringar i detta hänseende.

Medelpris per år (1913—1922) och per månad (febr. 1922—febr. 1923)

	Varuslag	Kvantitet	1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921	1922
			öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
1	Mjölk: oskummad	l.	14	15	16	19	25	× 38	47	44	35	25
2	handskummad	»	8	8	9	10	15	× 24	—	26	20	13
3	separerad	»	6	6	7	8	12	× 19	23	19	13	9
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	286	239	292	×310	× 401	× 587	729	657	496	375
5	mat- (lands-)	»	213	218	260	295	× 358	× 546	727	651	486	358
6	Ost: helfet, okryddad	»	164	162	197	257	× 305	× 372	624	524	389	277
7	halvfet, »	»	121	119	149	191	× 234	× 332	500	374	267	178
8	Margarin: växt-, bästa sort	»	135	144	170	216	—	—	433	376	293	178
9	Ägg: svenska, färska	tjog	159	171	198	237	343	725	681	578	428	320
10	» konserverade	»	137	151	169	204	307	615	716	533	393	348
11	Potatis: gammal	hl.	—	—	—	526	× 955	× 1200	1271	963	947	699
12	»	5 l.	28	30	36	33	× 58	× 68	71	60	60	47
13	färsk	»	46	80	87	76	146	237	102	191	124	119
14	Ärter, gula	kg.	31	35	57	55	× 63	× 66	78	69	58	48
15	Bruna bönor	»	48	49	75	111	199	× 173	214	130	83	97
16	Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	31	33	40	×38	× 42	× 50	× 75	91	71	52
17	råg-, » » »	»	22	23	32	×29	× 36	× 41	× 56	56	46	31
18	rågsikt-, » » »	»	27	29	39	×34	—	—	× 73	73	63	44
19	Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	36	42	52	50	× 68	× 82	99	101	72	52
20	ris-, bästa sort svenska (»R. T.»)	»	41	41	46	52	× 75	× 73	111	176	85	61
21	Rågbröd: hårt, grovt spisbröd	»	41	43	54	58	× 62	× 73	96	111	108	86
22	Rågbröd: hårt, knäckebröd	»	—	—	—	—	—	—	—	139	132	110
23	mjukt, limpa, söt	»	38	40	48	49	× 60	× 75	96	105	93	73
24	» » sur (»grovbröd»)	»	30	31	38	38	× 45	× 49	64	71	65	50
25	Vetebröd: skorpor, ordinära	»	76	78	88	90	× 117	× 180	230	254	217	172
26	mjukt, bil- bakat med vatten	»	43	46	53	54	× 68	× 88	116	128	113	88
27	ligaste sort » » mjölk	»	60	61	67	66	× 83	× 144	167	145	129	103
28	Nötkött, färskt: stek	»	122	116	140	193	219	567	563	398	301	223
29	soppkött	»	100	95	119	169	193	507	490	333	243	175
30	Kalvkött, stek: gödkalv	»	131	130	154	203	× 215	546	512	493	377	280
31	spädkalv	»	72	70	87	122	× 148	357	312	274	204	155
32	Fårkött: färskt, stek	»	133	130	158	215	258	626	600	431	310	233
33	salt, svenskt	»	114	118	139	194	241	546	547	385	264	193
34	Renkött, färskt, stek	»	119	121	140	184	261	509	557	442	348	270
35	Fläsk: färskt	»	133	129	191	233	× 270	× 388	605	449	321	250
36	salt, svenskt (sidfläsk)	»	140	137	198	246	× 287	× 404	619	470	338	263
37	» amerikanskt »	»	—	—	—	—	—	—	—	364	275	204
38	Fisk, färsk: abborre	»	75	76	80	99	122	211	202	191	166	140
39	gädda	»	108	110	117	149	188	317	333	312	260	211
40	sill	»	34	35	45	68	91	149	110	102	92	79
41	strömming	»	38	39	43	56	65	123	114	106	91	70
42	torsk	»	55	57	62	82	111	196	160	139	119	100
43	rödspotta (»spätta»)	»	79	81	89	123	167	295	244	219	199	169
44	kolja	»	—	—	—	—	—	—	—	152	134	113
45	salt: sill, prima	»	45	45	57	97	105	145	148	120	87	77
46	strömming	»	30	31	36	61	73	100	105	74	65	51
47	Kabeljo av långa med fenor o. stjärt	»	56	58	72	111	152	293	223	156	113	97
48	Kaffe (obränt), prima Santos	»	170	159	161	209	× 315	× 307	316	331	210	219
49	Socker, bit-	»	67	65	66	×68	× 70	× 92	× 133	× 168	× 170	×156
50	Salt (matsalt)	»	—	10	10	13	19	31	32	31	26	21
51	Svagdricka	l.	6	6	7	8	10	14	16	16	17	15
52	Fotogen, Water White	»	20	21	23	27	37	—	71	60	53	38
53	Ved: björk- osågad, hemkörd (per	famn	2560	2630	2890	3810	5520	7850	8220	10310	7090	4990
54	barr- »storfamn»; 3·56 kbm)	»	2040	2110	2310	3060	4500	6620	6740	8230	5620	3820
55	Bränntorv	100 kg.	196	220	290	385	670	1035	896	964	659	460
56	Kol: antracit- (»valnöt») hemkörd	hl.	401	411	531	717	803	—	—	2069	1286	948
57	eng. hushålls- (fyrkol) hemkörd	»	234	242	367	543	707	—	—	1664	703	444
58	Koks: gasverks- (krossad)[1] hemkörd	»	165	157	211	292	413	—	—	1177	452	326
59	eng. kamin- » hemkörd	»	189	190	248	339	521	—	—	1249	481	356

[1]) T. o. m. år 1917 avse uppgifterna okrossad koks. — [2]) Preliminära siffror. — × Maximipris. —

för samtliga orter (44 orter åren 1913—1919 samt 49 orter fr. o. m. år 1920).

Febr. 1922	Mars 1922	Apr. 1922	Maj 1922	Juni 1922	Juli 1922	Aug. 1922	Sept. 1922	Okt. 1922	Nov. 1922	Dec. 1922	Jan.[1]) 1923	Febr.[2]) 1923	Höjning (+) eller sänkning (−) i %		
öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	febr. 1914—febr. 1923	febr. 1922—febr. 1923	
26	25	25	25	25	24	24	24	24	23	23	23	23	+ 64·3	— 11·5	1
14	14	13	13	13	13	13	13	13	12	12	13	12	+ 50·0	— 14·3	2
9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	+ 50·0	0·0	3
330	352	392	348	379	387	390	401	401	390	389	388	382	+ 63·2	+ 15·8	4
322	337	378	335	355	361	364	378	383	376	377	368	356	+ 69·5	+ 10·6	5
311	293	279	275	266	259	259	260	264	266	266	267	268	+ 64·4	— 13·8	6
207	184	174	168	165	164	165	167	173	174	176	177	178	+ 48·3	— 14·0	7
192	191	156	129	127	181	203	194	191	190	188	187	187	+ 35·5	— 2·6	8
446	340	231	214	219	227	235	283	386	419	411	333	294	+ 68·0	— 34·1	9
386	—	—	—	—	—	—	—	327	329	327	292	258	+ 77·9	— 33·2	10
756	737	735	755	725	702	652	694	622	628	626	635	635	—	— 16·0	11
50	50	51	51	50	47	42	45	42	42	42	42	42	+ 55·6	— 16·0	12
—	—	—	—	—	180	58	—	—	—	—	—	—	—	—	13
47	47	47	48	48	49	49	49	48	47	47	48	49	+ 58·1	+ 4·3	14
92	95	101	105	106	106	106	104	96	83	78	77	76	+ 65·2	— 17·4	15
56	56	56	55	52	51	51	48	46	46	46	45	45	+ 45·2	— 19·6	16
33	33	32	32	32	32	32	30	28	28	27	27	27	+ 28·6	— 18·2	17
47	47	47	47	46	46	46	42	39	39	39	39	39	+ 50·0	— 17·0	18
51	52	53	54	54	54	54	53	51	50	50	50	50	+ 38·9	— 2·0	19
67	65	64	62	60	59	60	59	57	56	55	54	53	+ 32·5	— 20·9	20
92	91	90	89	86	85	84	83	80	79	78	78	76	+ 85·4	— 17·4	21
117	116	114	113	109	108	108	106	103	101	101	100	99	—	— 15·4	22
79	78	77	77	73	72	72	71	68	66	66	66	65	+ 71·1	— 17·7	23
55	54	53	53	50	50	49	49	46	45	45	45	45	+ 50·0	— 18·2	24
186	183	178	177	171	168	166	167	165	160	159	159	159	+ 112·0	— 14·5	25
96	95	93	92	87	84	84	83	82	80	79	78	78	+ 77·3	— 18·8	26
113	112	110	110	103	99	99	97	95	93	92	92	92	+ 53·3	— 18·6	27
221	217	214	216	221	232	237	235	225	217	214	213	210	+ 75·0	— 5·0	28
173	169	168	170	173	182	187	184	178	173	170	170	168	+ 69·7	— 2·9	29
295	285	279	272	277	279	281	280	273	267	265	266	264	+ 101·5	— 10·5	30
162	157	150	148	148	154	154	155	154	151	156	153	158	+ 109·6	— 5·6	31
229	232	239	241	247	249	248	239	220	211	215	220	224	+ 68·4	— 2·2	32
187	195	195	203	205	203	200	206	185	175	173	179	180	+ 52·5	— 3·7	33
274	269	266	273	291	287	—	—	237	263	261	270	279	+ 126·8	+ 1·8	34
249	243	236	236	244	253	262	263	255	251	246	241	230	+ 75·6	— 7·6	35
265	255	252	252	258	266	271	273	265	264	260	257	246	+ 78·3	— 7·2	36
196	195	193	198	201	212	219	218	212	205	200	204	198	—	+ 1·0	37
169	163	152	113	111	123	134	140	139	138	137	137	140	+ 75·0	— 17·2	38
236	241	214	163	175	203	216	219	220	211	213	212	222	+ 91·4	— 5·9	39
70	58	72	72	90	88	103	99	83	70	66	62	59	+ 84·4	— 15·7	40
87	85	68	65	67	63	56	62	70	70	64	61	64	+ 60·0	— 26·4	41
124	111	96	92	90	95	94	99	97	97	94	94	98	+ 66·1	— 21·0	42
220	191	154	148	151	168	160	156	149	155	161	163	167	+ 106·2	— 24·1	43
127	124	113	109	111	115	111	109	105	105	107	108	115	—	— 9·4	44
83	83	83	83	83	84	79	73	66	62	60	61	61	+ 32·6	— 26·5	45
51	51	55	49	51	57	49	49	49	48	47	45	47	+ 46·9	— 7·8	46
103	103	109	106	101	100	96	91	85	83	83	83	84	+ 50·0	— 18·4	47
191	191	191	196	238	239	239	239	239	239	241	241	242	+ 51·3	+ 26·7	48
ˣ 166	ˣ 165	ˣ 165	ˣ 165	ˣ 164	ˣ 164	ˣ 164	ˣ 164	ˣ 164	ˣ 114	ˣ 113	ˣ 113	ˣ 113	+ 76·6	— 31·9	49
22	22	22	22	22	22	21	21	21	20	20	20	20	—	— 9·1	50
16	16	15	15	15	15	15	15	15	15	15	15	15	+ 150·0	— 6·3	51
41	42	41	39	39	38	38	35	34	33	33	33	32	+ 60·0	— 22·0	52
5030	4960	4890	4840	4840	4830	4870	4930	5010	5250	5320	5290	5300	+ 103·8	+ 5·4	53
3940	3830	3780	3750	3750	3730	3750	3750	3800	3870	3890	3870	3870	+ 87·9	— 1·8	54
503	492	478	442	437	440	468	467	421	429	432	434	439	+ 110·0	— 12·7	55
1034	1026	1023	997	972	923	892	877	871	871	869	866	869	+ 120·0	— 16·0	56
518	486	490	450	442	426	418	398	406	408	407	400	414	+ 81·6	— 20·1	57
349	349	348	341	337	332	315	310	304	301	304	302	304	+ 97·4	— 12·9	58
400	387	385	375	366	344	335	326	328	327	329	324	329	+ 78·8	— 17·8	59

ˣˣ Eljest fastställda pris (Jfr Soc. Medd., årg. 1920, noten å sid. 680.)

Februari har, på samma sätt som förut januari, att uppvisa endast obetydliga jämkningar i fråga om livsmedelspriserna. Visserligen har flertalet i budgeten ingående varuslag undergått prisväxlingar antingen i uppåtgående eller nedåtgående riktning, men de inträffade förändringarna ha i regel varit helt obetydliga. Av de 58 varuslag, å vilka noteringar inhämtats, ha sedan januari 18 varit föremål för *prissänkning*. Bland dessa torde särskilt böra nämnas fläsk, såväl färskt som salt. *Prisstegring* har ägt rum beträffande 21 varuslag, varibland flertalet sorter färsk fisk. Fullt *oförändrade* under redovisningsmånaden äro medelpriserna å 19 varuslag.

Sammanfattning av livsmedelsprisernas förändringar juli 1914—februari 1923. Till belysande av de allmänna förändringar, som med avseende å livsmedelspriserna ägt rum i detaljhandeln från tiden före världskrigets utbrott till och med februari 1923, meddelas efterföljande indexserier, vilka utarbetats på sätt förut beskrivits i Sociala Meddelanden (årg. 1920, sid. 752 ff.).

A = aritmetiska (»ovägda») medeltal, B = »vägda» medeltal.

	År 1914				År 1915				År 1916				År 1917				År 1918			
	Juli 1914	3:e kv.	4:e kv.		1:a kv.	2:a kv.	3:e kv.	4:e kv.	1:a kv.	2:a kv.	3:e kv.	4:e kv.	1:a kv.	2:a kv.	3:e kv.	4:e kv.	1:a kv.	2:a kv.	3:e kv.	4:e kv
A	100	103	108		114	121	129	138	143	148	162	175	190	197	208	235	268	305	330	372
B	100	103	107		113	121	124	128	130	134	142	152	166	175	181	201	227	255	277	320

	År 1919				År 1920				År 1921				År 1922				År 1923	
	1:a kv.	2:a kv.	3:e kv.	4:e kv.	1:a kv.	2:a kv.	3:e kv.	4:e kv.	1:a kv.	2:a kv.	3:e kv.	4:e kv.	1:a kv.	2:a kv.	3:e kv.	4:e kv.	Jan.[1]	Febr.[1]
A	364	352	343	332	316	316	331	323	283	250	237	210	196	185	186	178	174	173
B	335	328	311	308	293	295	304	301	266	240	231	210	188	180	180	172	166	165

Enligt vad såväl den »ovägda» som den »vägda» indexserien giver vid handen, har den allmänna prisnivån i fråga om livsmedel, bränsle och lyse under februari ytterligare gått ned något, och bägge indexsiffrorna äro nu en enhet lägre än i januari.

Levnadskostnadernas allmänna förskjutningar sedan juli 1914. Det må noga observeras, att samtliga ovan angivna stegringssiffror endast avse den förhöjning, som drabbat priserna å livsmedel, bränsle och lyse. För att däremot en fullständig bild av prisstegringens inverkan å en familjs hela utgiftsstat skall erhållas, måste tydligen undersökningen utsträckas till att omfatta även övriga i budgeten ingående poster, såsom hyra, kläder, skatter m. m., vilka utgiftsposter förete delvis väsentligt andra prisrörelser. En dylik beräkning finnes publicerad i häfte 1 B av Sociala Meddelanden 1923 (sid. 139), och enligt denna uppgick den allmänna stegringen av levnadskostnaderna från juli 1914 till tiden omkring den 1 januari 1923 till c:a 83 % mot 90 % vid närmast föregående undersökningstillfälle, den 1 oktober 1922.

[1] Preliminära siffror.

Arbetsmarknaden under mars månad 1923.

Arbetsförmedlingsanstalternas rapporter för mars månad (se sid. 406 ff.) visade för manliga avdelningen en ytterligare nedgång i antalet arbetsansökningar, medan arbetstillgången förbättrades såväl i städerna som å landsbygden. Siffran för antalet arbetsansökningar på varje hundratal lediga platser föll från 308 i februari till 231 i mars och kom därigenom att understiga såväl 1922 som 1921 års siffror för motsvarande månad; det senare var i det närmaste även fallet med fackföreningarnas arbetslöshetsprocent vid månadens början. Förhållandena på arbetsmarknaden synas sålunda allt mer närma sig läget före krisens utbrott. På grund av arbetsmarknadsläges allmänna förbättring anlitades det allmännas arbetslöshetshjälp i minskad utsträckning; antalet tillsatta nödhjälpsplatser nedgick också enligt arbetsförmedlingsanstalternas rapporter med över ett tusental.

Under månaden rådde arbetskonflikter inom pappersmasse-, sågverks-, järnbruks- och byggnadsämnesindustrierna, vilket helt naturligt menligt inverkade på andra arbetsområden. Från skilda håll rapporterades sålunda, att byggnadsverksamheten blev lidande på grund av den pågående striden inom byggnadsämnesindustrien.

Inom jordbruket medförde den tidiga våren rikligare arbetstillgång för såväl statfolk som ogifta tjänare och tillfällighetsarbetare. Ehuru antalet arbetssökande fortfarande var ganska stort, rådde dock brist på ladugårdskarlar, yngre arbetsdrängar och drängpojkar. De svåra förhållandena för jordbruksnäringen torde också hava medfört en inriktning av efterfrågan mot billigare arbetskraft. För skogsarbetet verkade den tidiga snösmältningen hämmande på arbetenas bedrivande, i synnerhet inom de norrländska kustlänen.

Industri- och hantverksgrupperna rapporterade stigande arbetstillgång, ehuru dock arbetslöshetssiffrorna fortfarande voro ganska höga, speciellt inom metall- och maskinindustrien. Antalet arbetssökande inom sistnämnda fack sjönk emellertid under månaden med ett helt tusental och uppgick till 7 500 personer mot 18 800 motsvarande månad i fjol. Arbetstillfällena ökades betydligt inom byggnadsfacket, och behovet av arbetskraft kunde t. o. m. å vissa platser icke fullt tillgodoses. Till följd av den ökade byggnadsverksamheten kunde trävaruindustrien erbjuda sina yrkesutövare ökad sysselsättning. Arbetslösheten inom den bohuslänska stenindustrien nedgick ävenledes högst väsentligt under månaden.

Inom sjöfarten ökades antalet förhyrningar till följd av de för seglationen gynnsamma väderleksförhållandena; dock kvarstod ett betydande arbetslöshetsöverskott, vilket icke torde kunna nämnvärt reduceras ens under de gynnsammaste konjunkturer. En övergång av arbetskraft till andra yrken torde ej kunna undgås på detta område. Den livliga sjöfarten medförde gynnsammare arbetstillgång för transportarbetare i hamnarna, ehuru konflikt i Göteborgs hamn verkade hämmande. Inom övriga grenar av handel och samfärdsel rådde ännu tryckta arbetsmarknadsförhållanden.

Från kvinnliga avdelningen rapporterades likartade förhållanden som tidigare, ehuru dock bristen på arbetskraft till hemmen och jordbruket gjorde sig kraftigare märkbar inför den förestående vårflyttningen. Hotell- och restaurangpersonal rönte ökad efterfrågan till följd av den inbrytande säsongen. Inom kontors- och affärsbranschen var platstillgången fortfarande mycket begränsad, och ett ganska betydande överskott av arbetssökande kvarstod.

Antalet ansökningar om arbete *på 100 lediga platser* vid de offentliga arbetsförmedlingsanstalterna under mars samt under föregående månader och år framgår av efterföljande sammanställning:

	Jan.	Febr.	Mars	April	Maj	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.	Dec.
1902—1912	182	150	119	104	106	119	118	101	93	104	141	134
1913	153	133	110	97	99	112	107	96	89	98	129	117
1914	125	127	107	91	93	104	99	133	121	128	192	182
1915	202	181	147	125	118	135	134	122	110	110	141	113
1916	138	124	109	90	85	92	82	88	79	87	106	97
1917	110	124	118	108	93	94	88	83	81	100	115	105
1918	187	167	158	143	136	156	147	131	115	109	125	139
1919	179	162	141	111	99	100	101	97	92	92	113	110
1920	125	112	91	80	84	92	94	95	98	110	155	153
1921	246	301	240	203	213	258	261	235	223	263	384	473
1922	482	479	381	368	258	215	203	172	155	177	269	321
1923	*346*	*308*	*231*	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Därav inom jord- och skogsbruk:												
1920	95	85	77	64	71	63	68	87	85	84	111	123
1921	120	102	100	81	80	98	108	124	136	166	242	362
1922	341	282	216	231	158	146	126	152	126	120	184	253
1923	*225*	*168*	*130*	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Övriga näringsgrupper:												
1920	133	121	96	86	88	101	102	98	104	127	174	159
1921	276	354	288	249	249	294	302	275	256	304	415	488
1922	502	514	420	401	275	227	220	178	167	207	293	330
1923	*364*	*339*	*262*	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Växlingarna på arbetsmarknaden under de senaste åren framgå även av efterföljande tablå, avseende antalet *arbetslösa inom fackföreningarna* i procent av hela det redovisade medlemsantalet:

	31/1	28/2	31/3	30/4	31/5	30/6	31/7	31/8	30/9	31/10	30/11	31/12
1911	—	12·0	10·4	6·7	3·5	3·2	2·9	3·1	2·3	4·3	4·4	8·5
1912	11·1	8·4	6·5	5·2	3·7	3·3	2·8	2·7	2·9	3·6	5·7	8·4
1913	8·9	7·1	5·7	4·0	2·6	2·7	2·5	2·3	2·2	2·6	4·4	7·5
1914	10·4	7·5	6·5	5·1	3·2	3·1	3·0	8·1	7·7	8·1	10·3	15·0
1915	14·8	12·0	11·2	8·5	6·7	6·3	4·0	3·6	3·5	3·8	4·5	7·7
1916	8·0	6·7	5·2	4·7	3·8	2·7	2·7	2·2	2·2	2·3	2·2	5·4
1917	5·9	5·5	7·0	4·4	2·8	3·1	3·3	2·8	2·4	2·8	2·4	5·8
1918	6·0	5·0	4·9	5·0	4·0	4·6	4·2	3·5	3·7	3·2	3·4	7·3
1919	7·5	7·6	8·1	7·5	6·1	4·6	3·8	3·2	3·1	3·2	3·8	7·2
1920	7·6	7·5	4·5	3·5	2·9	3·4	2·8	3·0	2·9	4·3	7·0	15·8
1921	20·1	20·7	24·5	24·2	25·1	27·7	27·9	27·4	27·3	27·1	28·8	33·2
1922	34·9	31·9	30·4	28·3	22·9	20·9	20·0	16·7	15·1	15·5	17·2	21·7
1923	*21·4*	*20·8*	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Arbetslöshetens utbredning inom olika fack framgår närmare av tabellen å sid. 412.

Arbetslöshetsfrågan vid 1923 års riksdag.

Regeringens förslag. I en till riksdagen den 13 februari 1923 avlåten proposition, nr 52, föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att medgiva sådan ändring i de för meddelande av arbetslöshetshjälp med tillhjälp av statsmedel gällande direktiven, att vid konflikt inom ett fack den, som vid konfliktens utbrott var och under de sex närmast föregående månaderna oavbrutet varit arbetslös, icke skulle behöva avstängas från arbetslöshetshjälp, ändå att han haft sin sista mera stadigvarande anställning inom detta fack. Beträffande de omständigheter, som föranlett denna frågas upptagande, anförde chefen för socialdepartementet till det propositionen bifogade statsrådsprotokollet följande:

I 1922 års riksdags skrivelse nr 291, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för bekämpande av arbetslösheten jämte i ämnet väckta motioner, meddelades vissa direktiv för den ifrågavarande hjälpverksamhetens bedrivande i fall av arbetskonflikt, bland annat den regeln, att vid allmän konflikt inom ett fack dithörande arbetare på orten, respektive i landet, skola avstängas från såväl understöd som nödhjälpsarbeten; och utgick riksdagen härvid ifrån, att såsom berörd av konflikten skall anses varje arbetare, som haft sin sista mera stadigvarande sysselsättning inom facket i fråga.[1] Den senaste tidens händelser på arbetsmarknaden, där nu omfattande arbetsinställelser råda inom järnbruks-, sågverks- och pappersmasseindustrierna samt skogshanteringen, hava medfört sådana förhållanden, att denna regel enligt min mening bör omedelbart upptagas till förnyad prövning.

Med anledning av de utbrutna konflikterna inom nyssnämnda industrier har statens arbetslöshetskommission, i anslutning till riksdagens direktiv, enligt ett till arbetslöshetskommittéerna utfärdat cirkulär den 1 februari 1923 beslutat, att samtliga till dessa industrier hörande arbetare skulle omedelbart avstängas från åtnjutande av arbetslöshetsunderstöd ävensom från anställning vid såväl de statliga nödhjälpsarbetena som de kommunala arbetsföretag, till vilka bidrag av statsmedel utgår enligt kap. 2 i kungörelsen den 7 juli 1922 (s. k. stats-kommunala arbeten). I cirkuläret angavs vidare, bland annat, att såsom tillhöriga nämnda industrier skulle anses alla de arbetare, vilka haft sin senaste mera stadigvarande anställning inom någon av nämnda industrigrupper, samt att arbetsledningen vid Södra Sveriges, respektive Norrlands statsarbeten komme att verkställa avstängningen från de statliga nödhjälpsarbetena.

I samtidigt avlåtna skrivelser till Södra Sveriges statsarbeten och Norrlands statsarbeten har arbetslöshetskommissionen meddelat närmare föreskrifter om dessas medverkan vid avstängningen från de statliga nödhjälpsarbetena, varvid dock i skrivelsen till Norrlands statsarbeten förklarats, att, ehuru avstängningsbeslutet omfattade jämväl de ifrån Södra Sveriges statsarbeten till Norrlands statsarbetens arbetsplatser detacherade nödhjälpsarbetarna, denna kategori av arbetare likväl finge tills vidare och intill dess kommissionen annorlunda bestämde kvarbliva vid Norrlands statsarbetens arbeten, med undantag likväl för de inom Gävleborgs län anställda, vilka omedelbart skulle entledigas och hemskickas.

Ännu föreligga icke tillförlitliga uppgifter om antalet av dem, som genom arbetslöshetskommissionens ifrågavarande beslut avstängts från arbetslöshetshjälp, men enligt

[1] Jfr Soc. Medd. årg. 1922, sid 550.

preliminärt meddelande från arbetslöshetskommissionen torde de, som avskedats från statliga och stats-kommunala nödhjälpsarbeten, uppgå till omkring 1 750 och de från kontant arbetslöshetsunderstöd avstängda till omkring 2 300. Att döma av de klagomål, som redan inlupit, har avstängningsbeslutet drabbat mycket hårt, och begripligt är, att särskilt de anse sig strängt behandlade, som visserligen haft sin sista mera stadigvarande anställning inom någon av de ifrågavarande industrierna, men vid konfliktens utbrott sedan lång tid tillbaka voro arbetslösa.

Ovannämnda av riksdagen uppställda samt av Kungl. Maj:t godtagna regel, enligt vilken vid allmän konflikt inom ett fack alla de, som haft sin sista mera stadigvarande anställning inom detta fack, skola avstängas från arbetslöshetshjälp, torde i allmänhet giva ett riktigt uttryck åt den neutralitet, som statsmakterna böra iakttaga vid arbetskonflikter. Under mera vanliga förhållanden, då de, som äro arbetslösa vid utbrottet av en strejk eller lockout inom deras yrke, endast hava en kortare arbetslöshetsperiod bakom sig, äga de ett gemensamt intresse med sina yrkeskamrater samt en mer eller mindre stark förhoppning att inom en nära framtid åter få anställning i yrket samt bliva delaktiga av det, som kan vinnas genom arbetsstriden. Men under den nuvarande, enastående långvariga och alltjämt omfattande arbetslösheten råda i väsentlig mån andra förhållanden, vilka göra sig alltmera gällande ju längre depressionen varat. Särskilt inom järnbruksindustrien finnas många, som varit arbetslösa i en följd ända sedan hösten 1920 samt härunder förlorat sambandet med sitt förra yrke. Och för framtiden torde man kunna förutse en sådan utveckling på det ekonomiska området, att ett avsevärt antal av de nu arbetslösa industriarbetarna åtminstone under de närmaste åren icke skola kunna vinna anställning inom sitt gamla yrke; enligt inkomna uppgifter har driften vid vissa järnbruk blivit definitivt nedlagd. I alla de fall, då de arbetslösa av nämnda eller liknande anledningar måste anses vara, praktiskt taget, oberoende av konflikten, kan meddelandet av arbetslöshetshjälp icke rimligen betraktas såsom något ingrepp i konflikten till arbetarpartens förmån, och humanitära skäl samt den naturliga rättskänslan tala starkt för, att dessa arbetslösa icke skola på grund av konflikten berövas den arbetslöshetshjälp, varav de förut varit delaktiga, samt i följd härav i stor utsträckning falla fattigvården till last, något som under nuvarande ekonomiska förhållanden är ägnat att väcka bekymmer även med hänsyn till vederbörande kommuner.

Det är givetvis icke möjligt att uppställa en allmän regel, som i varje individuellt fall gör full rättvisa åt såväl principen om statens neutralitet i arbetstvister som kravet på naturlig billighet och humanitet gentemot de arbetslösa. Man har hittills ansett sig böra giva omförmälda direktiv angående avstängning från sådan hjälp i fall av allmän arbetskonflikt en undantagslös formulering, som uteslutande syftar till, att arbetslöshetshjälpen icke i något fall skall kunna komma någon ens till skenet i konflikten intresserad till godo. Såsom regeln sålunda blivit utformad är den strängare än motsvarande bestämmelser i utländska författningar angående arbetslöshetsförsäkring, enligt vilka arbetslöshetshjälp i allmänhet innehålles endast såvitt arbetslösheten är en följd av strejk eller lockout. De nu rådande förhållandena synas mig utgöra en stark maning att tillse, huruvida icke nu rådande praxis kan så modifieras, att utan verkligt intrång å principen om statens neutralitet vid arbetstvister den humanitära synpunkten kommer bättre till sin rätt.

Den modifikation, som sålunda enligt min mening är önskvärd, torde lämpligen kunna ske i den formen, att från generell avstängning skola undantagas de arbetare, som vid arbetskonfliktens utbrott och under viss tid därförut oavbrutet varit arbetslösa. Om den tid före konfliktens utbrott, under vilken arbetslösheten sålunda skall hava varat, sättes tillräckligt lång, exempelvis till sex månader, torde icke med något fog kunna göras gällande, att arbetslöshetshjälpens fortsatta meddelande med tillhjälp av statsmedel innebär ett statens ingripande i konflikten.

Riksdagens medgivande till den av mig sålunda föreslagna modifikationen bör inhämtas omedelbart, utan avvaktande av den slutliga proposition i arbetslöshetsfrågan,

om vars avlåtande jag, på sätt framgår av årets statsverksproposition, femte huvudtiteln, punkt 20, ämnar senare göra hemställan. Angeläget är givetvis, att riksdagen giver den nu föreslagna propositionen snabbaste möjliga behandling.

Propositionen hänvisades till statsutskottet, som emellertid för att kunna taga ståndpunkt till förslaget ansåg sig först böra från statens arbetslöshetskommission inhämta yttrande över vissa i samband därmed stående spörsmål, i första hand till belysande av frågan, huruvida ett bifall till det föreliggande förslaget kunde anses stå i överensstämmelse med statsmakternas principiella ståndpunkt angående statens neutralitet vid arbetskonflikter. Sedan Kungl. Maj:t den 16 februari anbefallt arbetslöshetskommissionen att skyndsamt avgiva sådant yttrande, föranstaltade kommissionen om införskaffande av för utredningen erforderliga statistiska uppgifter samt yttranden från av frågan berörda arbetsgivar- och arbetarorganisationer och kunde, sedan berörda material inkommit, den 10 mars till utskottet avlämna det begärda utlåtandet.

Arbetslöshetskommissionens yttrande till statsutskottet. Kommissionen skildrade i sitt yttrande först motiven till samt uppkomsten och utvecklingen av gällande bestämmelser beträffande hjälpverksamhetens förhållande till arbetskonflikter. En särskild uppmärksamhet ägnades därvid åt kommissionens utlåtande den 9 mars 1922 till Kungl. Maj:t i samma spörsmål, där dessa frågor blevo ingående belysta.[1] På grundval av de föreliggande utredningarna redogjorde därefter kommissionen för de omständigheter rörande den arbetslöses samhörighet med yrket och organisationen, som voro av vikt för bedömandet av föreliggande fråga, samt ingick vidare på de sidor av den hjälp från det allmänna — lämnad nödställda direkt av kommunerna eller genom fattigvården — som i detta sammanhang äro av betydelse. På grundval av de verkställda utredningarna analyseras därefter anställningens långvarighet och fasthet för belysande av de verkningar, som den i propositionen föreslagna »regeln bakåt» skulle åstadkomma, samt de tillämpningssvårigheter och statsfinansiella kostnader denna skulle medföra.

Efter att i korthet hava berört motsvarande utländska lagstiftning, sammanfattade kommissionen undersökningens resultat sålunda, att en tillämpning av »regeln bakåt» för olika yrken vid olika tider och konjunkturer samt för olika individer skulle medföra skiljaktiga och ofta orättvist verkande följder, som komme att ytterligare betunga de ofta med små resurser och otillräckligt skolade arbetskrafter arbetande lokala arbetslöshetsorganen. Svårigheter och ojämnheter kunde även befaras vid prövningen av, huruvida arbetslösheten varit »oavbruten». Det torde nämligen vara omöjligt att grunda sig på vederbörande arbetslösas egna uppgifter, då härigenom den samvetsgrant deklarerande skulle komma i en mera oförmånlig ställning än den mera obesvärade. Det skulle t. o. m. knappast kunna begäras, att den av långvarig arbetslöshet lidande kanske själv skulle lämna uppgifter, som utestängde honom från hjälp. I varje fall skulle effektiv kontroll utav uppgifternas

[1] Jfr Soc. Medd. årg. 1922, sid. 278.

verkliga karaktär icke kunna åvägabringas å större orter och för tid, som låge före vederbörandes anmälan till arbetsförmedlingskontor eller arbetslöshetskommitté för sökande av arbetslöshetshjälp.

Jämfördes verkningarna av »regeln bakåt» med erhållna data beträffande arbetslöshetens långvarighet för de c:a 4 000 avstängda arbetslösa inom järnbruks-, sågverks- och pappersindustrierna, befunnes det, att av dessa 3 706 varit arbetslösa i tre månader, 3 624 i sex månader, 3 496 i nio månader och 3 413 i tolv månader. Arbetslösheten hade sålunda under nu rådande förhållanden varit så långvarig, att »regeln bakåt» finge nära nog samma verkan, om den sattes till ett år eller tre månader. Enahanda resultat visade undersökningen bland verkstadsarbetarna, vilken emellertid icke omfattat hela klientelet, utan endast de arbetslösa i vissa större städer samt några andra samhällen.

Beträffande de statsfinansiella verkningarna av den nuvarande avstängningen anfördes, att denna under tiden 5 februari—10 mars 1923 medfört en nettobesparing för staten av 366 000 kr. Vid fall av allmän konflikt inom den mekaniska verkstadsindustrien skulle ytterligare c:a 6 700 arbetslösa avstängas, varigenom staten skulle besparas en nettoutgift av c:a 20 000 kr. per söckendag. På grund av vissa inverkande omständigheter torde dock dessa kalkyler giva något för höga resultat.

I fråga om det nuvarande läget hade fackorganisationerna angivit, att av dem fastställda bestämmelser icke medgiva, att deras från det allmännas hjälp avstängda medlemmar erhölle vare sig konfliktunderstöd eller arbetslöshetsunderstöd — i senare fallet på den grund, att de redan tagit sin stadgeenliga rätt i anspråk. Vidhölles denna ståndpunkt från fackorganisationernas sida, bleve följden ökat betryck och uppenbarligen ren nöd bland en stor del av de från statshjälpen avstängda. Fattigvården, som redan i viss utsträckning tagits i anspråk för familjerna, komme att ytterligare anlitas, där ej kommunala medel utanför fattigvården ställdes till förfogande. Åtskilliga av de kommuner, som här skulle träda hjälpande till, befunne sig emellertid på grund av företagens och arbetarnas för lång tid försvagade skattekraft i ekonomiskt nödläge och kunde måhända ej åvägabringa erforderliga medel. I varje fall skulle, därest konflikterna bliva långvariga, sådana förhållanden inträda. att humanitära skäl syntes starkt tala för att särskilda utvägar för nödens avhjälpande undersökas.

Den föreliggande propositionen, som icke tagit sikte allenast på järnbruks- och verkstadsindustrierna — och sålunda även gällde arbetslösa från pappers-masse- och sågverksindustrierna, inom vilka arbetstillgången under det senaste året dock varit i det närmaste normal — läte sig emellertid, enligt kommissionens uppfattning, till innebörd och verkningar icke förena med statsmakternas principståndpunkt. Dess genomförande skulle åstadkomma sådana praktiska tillämpningssvårigheter, att det ur praktisk synpunkt vore mera ändamålsenligt att borttaga varje restriktion och utan vidare dispensera från avstängningsbestämmelsernas tillämpning på förevarande arbetargrupper. Ett sådant förfarande skulle, såsom utredningen visat, icke i realiteten erhålla

väsentligt större betydelse än tillämpningen av »regeln bakåt» eller avsevärt öka anspråken på det allmännas medel. Men gentemot ett sådant förfarande kvarstode de principiella betänkligheterna. Sagda förfarande måste nämligen anses principiellt stridande mot statsmakternas bestämt hävdade mening, att statens av humanitära skäl förestavade stöd åt arbetarna i ett ekonomiskt nödläge icke finge utsträckas därhän, att det komme att innebära ett partitagande för dem i fall av konflikt. Vidhållandet av denna principståndpunkt kunde därjämte, åtminstone vid större konflikter, äga avsevärd praktisk betydelse, i det vetskapen om den risk konflikten ådrager arbetslösa medlemmar inom den fackorganisation, som bereder sig till sådan strid, ålägger denna organisation en förpliktelse att beakta även dessa medlemmars behov av understöd.

Då det icke ankomme på arbetslöshetskommissionen att bedöma, huruvida för visst fall konstaterade humanitära skäl av särskild styrka kunde föranleda ett avsteg från eljest av statsmakterna vidhållen principståndpunkt, hade kommissionen härutinnan icke ansett sig böra framställa något förslag.

I kommissionens behandling av ärendet hade deltagit dess samtliga ledamöter, av vilka herrar Pegelow, Huss, Järte och von Koch förenat sig såväl om kommissionens utlåtande som dess beslut.

Reservationer hade avgivits, dels av arbetsgivarrepresentanterna, herrar Paues och Dahl, vilka visserligen i huvudsak anslutit sig till utlåtandet, men beträffande beslutet ansett, att kommissionen bort avstyrka bifall till förevarande proposition, dels av arbetarrepresentanterna, herrar Holmström och Thorberg, jämte herr Hagman, vilka icke kunnat biträda vare sig kommissionens utlåtande i vissa delar eller dess beslut. Av dessa hade herrar Hagman och Holmström föreslagit, att kommissionen måtte hemställa om bifall till propositionen i dess föreliggande skick, och herr Thorberg likaledes hemställt om bifall till densamma, men med de modifikationer beträffande däri föreslagen regel bakåt, som landsorganisationen i sitt yttrande ifrågasatt, nämligen fyra månader för säsongarbetare och en månad för övriga arbetare.

Därjämte hava dels ordföranden, herr Pegelow, dels ledamöterna Huss, Järte och von Koch i särskilda yttranden givit uttryck åt vissa synpunkter i frågan, avseende att ytterligare belysa de olika utvägar till nödens avhjälpande, som från samhällets sida kunna bliva nödvändiga, därest ingen hjälp från annat håll kan beredas de avstängda.

Statsutskottets utlåtande. Efter att hava tagit del av vad arbetslöshetskommissionen sålunda anfört avgav statsutskottet den 18 mars sitt utlåtande över regeringens förslag. Utskottet förklarade sig häri icke kunna dela regeringens uppfattning om att ett medgivande av understöd i den föreslagna omfattningen vore förenligt med principen om statens neutralitet vid arbetskonflikter. De av arbetslöshetskommissionen berörda praktiska tillämpningssvårigheterna hade också medverkat till att utskottet icke ansett sig kunna tillstyrka propositionen i dess föreliggande form. Emellertid medgav utskot-

tet, att en tillämpning på de nuvarande arbetskonflikterna av gällande direktiv utan kompletterande bestämmelser i visst fall gåve ett resultat, som ur humanitär synpunkt måste betraktas såsom hårt. Med anledning härav hade utskottet sökt utfinna erforderliga ytterligare direktivbestämmelser, vilka utan intrång å neutralitetsprincipen kunde verka till mildring eller undanröjande av de särskilda svårigheter, som avstängningsregelns tillämpning visat sig vålla under nuvarande strider å arbetsmarknaden, och jämväl öppna möjligheter till ett i detta fall mindre hårt verkande avstängningsförfarande vid hädanefter under kristidens avveckling möjligen uppkommande konflikter.

Ur billighetssynpunkt kunde, såsom utskottet medgav, en generell avstängning från understöd vid uppkommande allmän konflikt giva anledning till anmärkning i det fall, att fråga vore om en industri, där depressionen medfört en särskilt långvarig arbetslöshet, så att de där förut anställda arbetarna måste anses ha helt förlorat kontakten med industrien och ej hade några större utsikter att vidare där finna sysselsättning. Med hänsyn härtill ansåg utskottet, att vederbörande arbetslöshetsorgan borde anbefallas att tid efter annan undersöka, huruvida av dem omhändertagna arbetslösa fortfarande kunde anses tillhöra det yrke, där de haft sin sista stadigvarande anställning. Gåve undersökningen vid handen, att så icke kunde anses vara fallet — såsom t. ex. då ifrågavarande arbetsställe definitivt eller åtminstone för längre tid nedlagts — borde berörda arbetslösa betecknas såsom f. d. arbetare inom sagda yrke och på grund därav anses stå utanför inom yrket uppkommande arbetskonflikter.

Emellertid komme med en sådan ändrad yrkesbeteckning också att följa, att den arbetslöse förlorade den särställning beträffande understödsrätt, som tillkomme vissa yrken. Utskottet erinrade med avseende härpå därom, att understödsverksamheten numera i stort sett vore begränsad just till de förut berörda industrier, som särskilt hårt drabbats av arbetslöshet, men att även arbetslösa från andra yrken kunde i fall av trängande behov erhålla hjälp genom hänvisning till s. k. friplatser, som av arbetslöshetskommissionen till visst antal ställts till de lokala arbetslöshetsorganens förfogande. Genom fortsatt tillämpning av detta friplatssystem borde hjälp beredas sådana arbetslösa, som icke vidare kunde räknas tillhöra de fack, vilka särskilt kvalificerade till understöd, men som likväl kunde anses representera ett lokalt överskott av arbetskraft.

Det föreslagna tillvägagångssättet borde genomföras inom alla yrken, som prövats lida av kristidsarbetslöshet, oavsett huruvida arbetskonflikter förelåge eller icke. Beträffande den arbetarkår, vars ställning till hjälpverksamheten vore särskilt aktuell, nämligen järnbruksarbetarna, borde det stå arbetslöshetskommissionen fritt att med ledning av till buds stående uppgifter omedelbart ställa friplatser i erforderligt antal till de lokala arbetslöshetskommittéernas förfogande för att provisoriskt användas för de arbetslösa, vilka i enlighet med nyss angivna grunder prövas tillhöra det lokala arbetskraftsöverskottet. Det definitiva bestämmandet finge sedermera verkställas på

grundval av de utredningar, som kommittéerna efter närmare undersökning ingåve till kommissionen, samt med hänsyn till de övriga upplysningar, som komissionen kunde inhämta.

Gentemot utskottets förslag hade reservation avgivits av samtliga de socialdemokratiska utskottsledamöterna, vilka yrkat bifall till den av regeringen avgivna propositionen med det av ärendets fördröjda avgörande motiverade tillägget, att de ändrade grunderna för meddelande av arbetslöshetshjälp borde tillämpas retroaktivt från den 1 februari 1923. Högerrepresentanterna i utskottet hade å andra sidan reservationsvis yrkat ett tillägg till majoritetens uttalande av det innehåll, att den föreslagna ändringen av yrkesbeteckningen för vissa arbetslösa borde äga rum först efter biläggande av nu pågående konflikter.

Riksdagens beslut. Vid frågans behandling i kamrarna den 21 mars anslöt sig första kammaren med 87 röster mot 52 till utskottets hemställan. I andra kammaren blev däremot utskottslinjen utslagen i en förberedande votering, varefter avgörandet kom att stå mellan de båda reservationerna, av vilka den socialdemokratiska segrade med 108 röster mot 68; dessutom avgåvos 39 blanka sedlar. Då kamrarna sålunda stannat i skiljaktiga beslut, uppstod fråga, huruvida ett positivt avgörande skulle åstadkommas genom sammanjämkning eller gemensam votering. Statsutskottet ansåg sig — mot högerrepresentanternas yrkande — böra i första hand försöka den förra vägen och hemställde, att kamrarna med fränträdande av sina föregående beslut måtte godkänna följande uttalande:

Utskottet har visserligen, i likhet med vad i propositionen framhålles, funnit, att åtgärder äro erforderliga för vinnande i vissa fall av ett ur humanitär synpunkt mera tillfredsställande resultat av statens hjälpverksamhet än vad hittillsvarande tillämpning av gällande direktiv lämna. Ett sådant resultat har emellertid utskottet, efter prövning av alla på saken inverkande omständigheter, ansett kunna vinnas på ett annat och lämpligare sätt än det i propositionen angivna.

Vissa regler för det nu vid allmän konflikt tillämpade schematiska avstängningsförfarandet med ledning av vederbörande senaste, mera varaktiga anställning synas sålunda utskottet tillrådliga. För ernåendet härav skulle otvivelaktigt den utvägen vara enklast, att arbetslöshetskommissionen bemyndigades att i förekommande fall medgiva sådana undantag från avstängning, som kunde anses skäliga. Med hänsyn till det sätt, varpå kommissionen hittills fyllt sin uppgift, och den erfarenhet, som kommissionens nuvarande medlemmar därvid förvärvat, tvekar utskottet ej heller tillstyrka att åt kommissionen anförtros en sådan uppgift. Vid utövandet av denna befogenhet beträffande ifrågasatta undantag från avstängning vid konflikt torde dock kommissionen behöva stödet av vissa objektiva normer, vilka det i förevarande fall bör ankomma på riksdagen att, till fullständigande av de under fjolåret meddelade direktiven, anvisa.

Enligt utskottets uppfattning borde sålunda för varje arbetslös, som omhändertagits av arbetslöshetsorgan, viss tid efter det han anmält sig för erhållande av arbetslöshetshjälp, anställas en undersökning för fastställande av, huruvida den av honom vid anmälningen lämnade yrkesuppgiften fortfarande kan anses riktig. Skulle därvid konstateras, att hans sista mera stadigvarande anställning varit vid arbetsställe, där driften definitivt eller åtminstone för längre tid nedlagts av annan anledning än arbetskonflikt, bör det lokala arbetslöshetsorganet betrakta honom såsom icke aktivt till-

hörande yrket och beteckna honom såsom, exempelvis, allmän arbetssökande från järnbruksindustrien. Med arbetsställe likställes i förevarande avseende avdelning av fabriksanläggning eller annat industriellt företag.

I brist på sådan mera fast utgångspunkt bör arbetslöshetsorganet i regel godtaga den arbetslöses egen förklaring rörande, huruvida han kan anses äga anställning inom yrket eller inom närmaste tiden förväntas erhålla sådan anställning. Dock bör förklaring om avgång från yrket icke godtagas i fall, där arbetaren vid de tillfällen, då företaget tidvis uppehållit driften (intermittent eller i skift), plägat få sysselsättning eller där på annat sätt konstateras att arbetaren i fråga kan mera säkert räkna på att vid driftens igångsättande eller utvidgande återfå arbete. När nu angivna förutsättningar föreligga, har arbetslöshetsorganet att fortfarande upptaga honom såsom tillhörande sitt förutvarande yrke.

Den beteckning, som på detta sätt fastställts för de arbetslösa, blir därefter avgörande för deras förhållande till arbetslöshetshjälpen. De till den nya gruppen »arbetssökande från etc.» överförda arbetslösa bliva oberoende av de avstängningsåtgärder, som kunna komma att vidtagas i anledning av arbetskonflikt inom deras dittillsvarande yrke, men bibehållas beträffande förmånsrätten till arbetslöshetshjälp i samma ställning som i sin tidigare yrkesgrupp.

Något hinder synes ej möta för att tillämpa det nu angivna tillvägagångssättet beträffande olika yrken, som av arbetslöshetskommissionen prövas lida av kristidsarbetslöshet och för vilka sålunda hjälpverksamheten kan ifrågakomma.

Beträffande den arbetarkår, vars ställning till hjälpverksamheten är aktuell, nämligen järnbruksarbetarna, synes emellertid ett särskilt tillvägagångssätt böra, dels för undvikande av dröjsmål, dels med hänsyn till under kristiden hårt betryckta kommuner, nu komma till användning. Utskottet förutsätter sålunda, att arbetslöshetskommissionen med ledning av till buds stående uppgifter omedelbart ställer friplatser i erforderligt antal till de lokala arbetslöshetskommittéernas förfogande för att provisoriskt användas för de arbetslösa, vilka i enlighet med nyss angivna grunder äro därtill berättigade. Det definitiva bestämmandet får sedermera verkställas på grundval av de utredningar, som kommittéerna efter närmare undersökning och samråd med vederbörande företagsledare och fackorganisationer samt efter inhämtande av de berörda arbetslösas förklaring om viss yrkestillhörighet ingiva till kommissionen, samt med hänsyn till de övriga upplysningar, som kommissionen genom sina konsulenter eller på annat sätt inhämtar. Härigenom torde för ifrågavarande arbetargrupp i allt väsentligt vinnas vad som på annan väg skulle hava ernåtts genom bifall till propositionen.

Slutligen finner sig utskottet böra understryka, att den nu utövade arbetslöshetshjälpverksamheten måste betraktas såsom en kristidsföreteelse, vilken får förutsättas snarast möjligt bliva helt avvecklad.

Yrkandet på retroaktiv tillämpning tillstyrktes även av utskottet med den inskränkning, att retroaktiviteten borde räknas allenast från den 1 mars.

Sammanjämkningsförslaget föredrogs och bifölls den 23 mars av andra kammaren med 69 röster mot 24 — de låga röstsiffrorna förklaras av »kvittningar» partierna emellan — men blev i första kammaren, där avgörandet uppsköts till efter riksdagens påskferier, den 5 april förkastat med 76 röster mot 60. Då sammanjämkningsförsöket sålunda strandat, måste avgörande träffas genom gemensam votering, vilken verkställdes den 10 april och utföll sålunda, att den av första kammaren hävdade ståndpunkten — statsutskottets ursprungliga förslag — segrade med 199 röster (84 i första och 115 i andra kammaren) mot 153 (50 + 103), som avgåvos för den av andra kammaren förut bifallna socialdemokratiska reservationen (regeringsförslaget).

Revisionen av hyreslagstiftningen.

III.[1]

Ny lag med vissa bestämmelser rörande hyra.

I en den 26 januari dagtecknad proposition framlade Kungl. Maj:t för riksdagen förslag till lag med vissa bestämmelser rörande hyra, i huvudsaklig överensstämmelse med socialstyrelsens i första häftet av denna tidskrift refererade förslag. Den enda punkt, där regeringen gjort något väsentligt tillägg till styrelsens förslag, var det i 7 § intagna stadgandet om en utsträckning av den för hyras erläggande gällande respittiden. Socialstyrelsen hade här föreslagit, att uppsägning på grund av bristande hyresbetalning skulle vara utan verkan, därest rättelse skett senast å åttonde dagen efter uppsägningens delgivande, och att i överensstämmelse härmed vräkningsbeslut i dylikt fall ej skulle få meddelas förr än tio söckendagar förflutit från uppsägningsdagen. Regeringen hade på denna punkt ansett sig böra gå ännu längre, sålunda att den myndighet, som finge att handlägga vräkningsansökan, skulle tilläggas befogenhet att vid fall av sjukdom eller arbetslöshet medgiva ytterligare anstånd. I sådant syfte hade i propositionen tillagts ett nytt moment till sagda paragraf av följande lydelse:

Där hyresgäst i mål angående hans vräkande på grund av dröjsmål med erläggande av hyra, som skall utgå i förskott för månad eller längre tid, visar synnerliga skäl för antagande, att dröjsmålet beror av sjukdom eller sådan arbetslöshet, som icke är självförvållad, må domstolen eller överexekutor, varest målet är anhängigt, efter prövning av omständigheterna kunna medgiva ytterligare anstånd utöver det, som i 1 mom. är stadgat, och i sådant hänseende föreskriva, att dröjsmålet icke skall utgöra anledning till vräkning, såframt hyresgästen vidtager rättelse inom viss dag, vilken ej må sättas senare än till trettionde söckendagen från förfallodagen. Sedan dylikt anstånd medgivits, må slutligt beslut i målet icke meddelas, förr än två söckendagar förflutit från anståndstidens utgång. Har hyresgästen, utan att anstånd beviljats, vidtagit rättelse senare än å åttonde söckendagen från uppsägningsdagen men inom trettionde söckendagen från förfallodagen, må i fall, som nyss sagts, domstol eller överexekutor jämväl vid prövning av själva målet kunna besluta, att det skall så anses, som om anstånd enligt första punkten medgivits till och med betalningsdagen. Angående hyresgästens skyldighet att anmäla och styrka vidtagen rättelse så ock beträffande verkställigheten äge vad i 1 mom. stadgats motsvarande tillämpning.

Över domstols eller överexekutors beslut i fråga om anstånd, som nu sagts, må klagan ej föras.

Propositionen jämte i anledning därav väckta motioner hänvisades till första lagutskottet, som i allt väsentligt anslöt sig till regeringens förslag med undantag allenast för det nämnda tillägget, vilket enligt utskottets mening borde utgå. Utskottet stödde sig härvid särskilt på ett av lagrådet

[1] Jfr Soc. Medd. årg. 1922, sid. 899, och årg. 1923, sid. 18.

vid frågans behandling gjort uttalande om de svårigheter, som måste medfölja en dylik diskretionär prövning, och om den risk, som kunde uppstå, att en hyresgäst i förlitande på berörda lagrums tillämplighet underläte att efter bästa förmåga söka uppbringa medel till hyra och därigenom förlorade sin hyresrätt, därest de av honom anförda skälen sedermera ej befunnes tillräckligt tungt vägande. Första kammaren fattade sitt beslut i enlighet med utskottets förslag, varemot andra kammaren beslöt återremittera frågan till utskottet och, då ny utskottsbehandling på grund av medkammarens beslut ej kunde ifrågakomma, sedermera fattade beslut i överensstämmelse med regeringens förslag. Utskottet framlade därefter ett sammanjämkningsförslag, gående ut därpå, att det omtvistade andra momentet i 7 § skulle uteslutas, men första stycket i samma paragraf i stället ändras därhän, att respittiden för hyras erläggande utsträcktes från föreslagna åtta till tolv dagar och anståndstiden för meddelande av vräkningsbeslut samtidigt ökades från tio till fjorton dagar. Denna sammanjämkning bifölls av båda kamrarna. Den nya lagen, som på grund av riksdagens beslut härefter utfärdats den 10 mars 1923, lyder som följer:

Lag med vissa bestämmelser rörande hyra.

Om hyresbelopp.

1 §.

För tid efter den 30 september 1923 skall utgå den hyra, som är avtalad eller, i de fall varom i 2 § sägs, skall anses avtalad, och äge med undantag för de i nämnda § omförmälda fall hyresnämnds beslut ingen inverkan på hyrans storlek.

2 §.

Har hyresgäst i den ordning, som angives i 8 § 5 mom. i lagen den 30 juni 1920 med vissa ändrade bestämmelser mot oskälig hyresstegring m. m. eller lagen i samma ämne den 17 juni 1921, antagit hyresvärdens vid uppsägning på grund av 1 mom. b) samma § gjorda erbjudande att mot förändrad hyra fortfarande förhyra lägenheten, då skall, så framt hyra för tid efter den 30 september 1923 skall utgå enligt det sålunda tillkomna avtalet, hyran för sådan tid anses avtalad till belopp, som för tiden närmast före den 1 oktober 1923 varit gällande, med iakttagande likväl, där för nämnda tider i avtalet icke angivits samma hyresbelopp, att hyran för varje tidsperiod efter utgången av september månad 1923 skall anses avtalad till belopp förhållande sig till det för samma tidsperiod i avtalet angivna hyresbeloppet lika som den för tiden närmast före den 1 oktober 1923 gällande hyran till det hyresbelopp, vilket för denna tid nämnts i avtalet.

Lag samma vare, där eljest uttryckligen avtalats, att hyra skall vara eller må göras beroende av hyresnämnds beprövande.

I fråga om ersättning för värme och varmvattensberedning gälle dock för de i första och andra styckena omförmälda fall, så framt dylik ersättning för tiden närmast före den 1 oktober 1923 beräknats särskilt för sig, att ersättningen skall utgå antingen enligt de allmänna grunder, som hyresnämnden, på sätt i 3 § stadgas, fastställer för tid efter den 30 september 1923, eller ock, där nämnden enligt samma § på därom gjord framställning för visst hyresförhållande fastställt ersättningens belopp eller grunderna för dess beräknande, i enlighet med vad hyresnämnden sålunda bestämt.

3 §.

För beräknande i de i 2 § tredje stycket avsedda fall av ersättning för värme och varmvattensberedning för tid efter den 30 september 1923 skall hyresnämnd senast den 15 augusti samma år fastställa allmänna grunder, dock med rätt för nämnden att senare jämka desamma, om förhållandena det betinga; och åligger det nämnden, efter framställning av hyresvärd eller hyresgäst, att beträffande visst hyresförhållande med tillämpning av de allmänna grunderna eller, om så finnes påkallat, med avvikelse från desamma fastställa ersättningens belopp eller grunderna för dess beräknande. Sådan framställning skall göras före den 1 september 1923, hyresnämnd dock obetaget att till behandling upptaga framställning, som göres senare.

Om rätt till uppsägning i vissa fall.

4 §.

Där hyra, som är bestämd genom avtal ingånget före den 1 juli 1922, för tid efter den 30 september 1923 märkligen överstiger den hyra, som av hyresnämnd senast fastställts för någon del av tiden 1 oktober 1921—31 mars 1923, samt hyresförhållandet icke, enligt vad avtalat är, kan genom uppsägning efter den 15 mars 1923 bringas att upphöra med utgången av september månad samma år eller tidigare, då må hyresnämnden, när skäl därtill äro, kunna medgiva hyresgästen att ändock uppsäga hyresavtalet till den 1 oktober 1923. Då sådant medgivande lämnas, skall hyresnämnden tillika angiva den hyra, som nämnden för tiden från och med sistnämnda dag anser skälig. Uppsägningen vare icke gällande, såvida hyresvärden i den ordning, nedan sägs, förbinder sig att åtnöjas med den hyra, som nämnden i sitt beslut angivit såsom skälig.

Ansökan om rätt att verkställa uppsägning, som nyss sagts, skall göras hos hyresnämnden före den 1 april 1923; och bör nämnden före den 20 i samma månad meddela beslut över ansökningen.

Uppsägning enligt denna § skall ske skriftligen före den 1 maj 1923; och varde hyresnämndens beslut fogat vid uppsägningshandlingen. I denna skall meddelas, att uppsägningen icke gäller, därest hyresvärden förbinder sig att från och med den 1 oktober 1923 under återstående avtalstiden åtnöjas med viss angiven hyra, ej understigande den, som nämnden vid uppsägningsrättens medgivande ansett skälig. I uppsägningshandlingen skall därjämte angivas den tid, minst 15 dagar från uppsägningsdagen, inom vilken hyresvärden, vid äventyr av hyresavtalets upphörande, har att lämna hyresgästen meddelande, att han går in på framställningen om jämkning av hyran; och skall i uppsägningshandlingen intagas erinran om berörda äventyr.

Har hyresvärden till hyresgästen under dennes vanliga adress från postanstalt inom riket i rekommenderat brev avsänt förklaring, att han går in på framställningen om jämkning av hyran, skall så anses, som om antagandet kommit hyresgästen tillhanda den dag, då brevet avlämnades å posten.

Om överklagande av hyresnämnds beslut m. m.

5 §.

1. Har vid hyresnämnds beslut i fråga, som i 3 § sägs, ledamot av hyresnämnd varit jävig eller av annan orsak obehörig, eller nämnden överskridit sin befogenhet, eller annan felaktighet ägt rum i avseende på ärendets behandling, må part, som är med beslutet missnöjd, däröver föra klagan, i Stockholm hos överståthållarämbetet, i annan stad, där magistrat finnes, hos denna samt i övriga orter hos Konungens befallningshavande inom trettio dagar efter erhållen del av beslutet.

2. Bestämmelserna i 14 § av lagen den 17 juni 1921 skola lända till efterrättelse jämväl efter den 30 september 1923.

3. Finner prövningsmyndighet skäl att på grund av felaktighet i avseende på

ärendets behandling undanröja hyresnämnds beslut, och kan, med hänsyn till tiden för upphörandet av hyresnämndernas verksamhet, återförvisning av ärendet till hyresnämnd icke lämpligen äga rum, meddele förstnämnda myndighet erforderligt beslut i själva saken.

4. Mot beslut, som prövningsmyndighet meddelat på grund av bestämmelserna i 1 eller 3 mom., må talan ej föras.

Om hyrans erläggande i vissa fall.

6 §.

I den mån hyra för lägenhet, som omfattar högst fyra rum, kök däri inbegripet, och helt eller delvis är uthyrd till bostad, enligt avtalet skall erläggas i förskott för längre tid än en månad, gälle likväl såsom förfallodag för den på varje kalendermånad belöpande hyran sista söckendagen av nästföregående månad, dock att därigenom icke någon del av hyran skall anses förfallen tidigare än i avtalet bestämts samt att hyran för den under hyrestiden helt eller delvis infallande första kalendermånaden skall erläggas å avtalad förfallodag.

7 §.

Är hyresrätt förverkad på grund av dröjsmål med hyrans erläggande, men sker rättelse senast å tolvte söckendagen från den dag, då hyresvärden genom behörig delgivning av vräkningsansökan eller annorledes i laga ordning verkställt uppsägning, skall, oavsett vad därom må hava avtalats, uppsägningen vara utan verkan och dröjsmålet icke vidare kunna åberopas såsom grund för hyresgästens skiljande från lägenheten.

Har hyresvärden, under åberopande av dröjsmålet, hos domstol, överexekutor eller skiljemän påyrkat hyresgästens vräkande från lägenheten, må beslut, varigenom yrkandet på berörda grund bifalles, icke meddelas, förr än fjorton söckendagar förflutit från uppsägningsdagen. I fall, som nu sagts, ankommer det på hyresgäst, vilken inom behörig tid vidtagit rättelse, att sådant hos myndigheten eller skiljemännen anmäla och styrka. Där beslut om vräkning meddelats, går detsamma i vanlig ordning i verkställighet, såvida ej myndighet, varest talan emot beslutet föres, annorledes förordnar.

8 §.

Har från postanstalt inom riket hyra genom postanvisning avsänts till hyresvärden under dennes vanliga adress, skall städse med avseende å frågan, huruvida hyresgästen bevarat eller, i fall som avses i 7 §, återvunnit sin rätt till lägenheten, även om annorlunda avtalats, så anses, som om hyran kommit hyresvärden tillhanda den dag, då anvisningen avlämnades å postanstalten.

Är någon satt att å hyresvärdens vägnar uppbära hyra, skall vad ovan stadgats gälla även beträffande hyrans erläggande till denne.

Om kommunal bostadsförmedling.

9 §.

1. Inom stad med en mantalsskriven folkmängd vid 1923 års ingång av minst 30 000 skall, där icke Konungen på framställning av stadsfullmäktige medgiver undantag, genom kommunens försorg förmedlas uthyrning av omöblerade bostadslägenheter.

2. Konungen äger på framställning av stadsfullmäktige i stad, där bostadsförmedling jämlikt 1 mom. eller eljest av kommunen ombesörjes, förordna om skyldighet för hyresvärd att, beträffande omöblerad bostadslägenhet, enligt därom i sammanhang

med förordnandet givna föreskrifter göra anmälan om hyresledighets inträdande och upphörande ävensom lämna andra för förmedlingen erforderliga uppgifter.

Har sådant förordnande meddelats, vare den, som försummar att i föreskriven tid och ordning göra anmälan eller lämna uppgift, förfallen till ansvar av böter från och med fem till och med tvåhundra kronor.

3. Stadsfullmäktige äga besluta, huru kommunal bostadsförmedling skall anordnas, samt huruvida och med vilka belopp avgifter för sådan förmedling skola utgå, dock att, där anmälningsskyldighet jämlikt 2 mom. föreskrivits, fullgörande därav icke må medföra skyldighet för hyresvärden att erlägga avgift, med mindre han vid sin anmälan tillika påkallar förmedling.

Om påföljder vid oskäliga hyresanspråk.

10 §.

Den som vid uthyrning av lägenhet, möblerad eller omöblerad, eller vid överlåtelse av hyresrätt till sådan lägenhet tager eller för sig eller annan betingar vederlag, av vad slag det vara må, som, enligt vad han insett eller bort inse, är uppenbart oskäligt, straffes med böter från och med tjugufem till och med tiotusen kronor eller med fängelse i högst ett år. Såsom uthyrning av lägenhet skall anses även upplåtande eller överlåtande av delägarrätt i fastighet eller i bolag eller förening, som äger fastighet, när avtalets syfte uppenbarligen är att vinna eller bevara tillgång till lägenhet.

Vad i första stycket stadgas äge dock ej tillämpning, där av omständigheterna framgår, att sådant förfarande, som där beskrives, icke inneburit utnyttjande av annan persons trångmål med avseende å möjligheten att vinna eller bevara tillgång till en efter hans förhållanden nödig lägenhet.

Fälles någon till straff för brott, som i denna § sägs, må domstolen, efter ty skäligt finnes, kunna förplikta gärningsmannen att utgiva, helt eller delvis, värdet av taget eller avtalat vederlag.

Om skiljeavtal angående hyrestvister.

11 §.

Har mellan hyresvärd och hyresgäst avtalats, att av hyresförhållandet härflytande framtida tvist skall hänskjutas till avgörande av skiljemän, utan att avtalet innefattar förbehåll om rätt för parterna att klandra skiljedomen, skall dylikt avtal, även om annorlunda överenskommits, icke äga tillämpning å tvist angående hyresgästens rätt eller skyldighet att tillträda eller behålla lägenheten.

I fråga om skiljeavtal, som i första stycket sagts, vare, oavsett vad avtalet därom må innehålla, så ansett, som om skiljemän ej nämnts i avtalet och däri ej heller meddelats särskilda bestämmelser angående skiljemännens antal och tillsättande eller beträffande skiljemannaförfarandet; och skall förty i berörda hänseenden tillämpas vad lagen den 28 oktober 1887 om skiljemän för sådant fall stadgar. Vad nu sagts utgöre dock ej hinder för avtal med bindande verkan, varigenom den tid, inom vilken skiljemannaåtgärden skall vara avslutad, bestämmes kortare än den i nämnda lag angivna tid av sex månader.

Om åtals anställande m. m.

12 §.

1. Förseelser, som avses i 9 § 2 mom. och 10 §, skola åtalas av allmän åklagare, de i 9 § 2 mom. angivna vid polisdomstol, där särskild sådan är inrättad, men eljest hos poliskammare eller, där sådan icke finnes, vid allmän domstol och de i 10 § angivna vid allmän domstol.

2. Böter, vilka ådömas enligt 9 § 2 mom., skola tillfalla vederbörande kommun.

Böter, som ådömas enligt 10 §, så ock vad gärningsmannen enligt 10 § tredje stycket förpliktas utgiva tillfalle kronan.

3. Saknas tillgång till böternas fulla gäldande, skola de förvandlas enligt allmänna strafflagen.

Denna lag träder med undantag för 9, 10 och 12 §§, vilka skola gälla från och med den 1 oktober 1923, i kraft den 15 mars samma år.

I fråga om hyresrätt, som upplåtits före den 15 mars 1923, skola 6 och 11 §§ icke tillämpas, dock att underlåtenhet att enligt avtal erlägga hyran i förskott för längre tid än en månad icke berättigar till uppsägning, så länge hyresgästen sist å andra söckendagen av varje månad till fullo erlägger den på samma månad belöpande hyran. Är hyresavtal, som slutits före den 15 mars 1923, ingånget för obestämd tid eller med förbehåll om rätt för såväl hyresvärden som hyresgästen att uppsäga avtalet, och sker ej efter den 14 mars 1923 uppsägning till den dag, då på grund av sådan uppsägning avtalet tidigast kunnat frånträdas, skall 6 § utan inskränkning tillämpas beträffande hyra, som belöper å tid från och med sistnämnda dag, och 11 § gälla i fall, då skiljeavtalets tillämpning påkallas samma dag eller senare.

Bestämmelserna i 7 § skola icke tillämpas i fall, då uppsägning, som där avses, ägt rum före den 15 mars 1923.

Vad i 10 § stadgats skall gälla till och med den 30 september 1926, dock att beträffande i nämnda § omförmäld, under tiden för paragrafens giltighet begången förseelse vad i lagen är stadgat skall gälla även efter sistnämnda dag.

Kollektivavtalens lönesatser under första kvartalet 1923.

Av de vid årsskiftet 1922/23 och tiden närmast därefter utlöpande kollektivavtalen blevo åtskilliga icke uppsagda från någondera sidan, varför de automatiskt förlängdes för ett år framåt; 1922 års lönenivå eller, där lönenedsättning skett i etapper, den i slutet utav avtalsperioden gällande lönenivån har sålunda beträffande dessa avtal behållits under år 1923. Även i fråga om nytillkomna avtal har tendens till stabilisering av lönenivån tydligt visat sig. De löneregleringar, som förekommit, hava i allmänhet varit obetydliga i jämförelse med 1922 års kraftiga lönenedsättningar.

För de norrländska malmfälten ha träffats nya avtal med omkring 8 % sänkning av 1922 års löner. Då reduktionen från 1920 års topplöner förra året utgjorde 25 %, uppgår den samlade nedsättningen nu till c:a 31 %.

Mekaniska verkstadsindustrien, som sedan den 1 januari 1922 arbetat utan avtal, har nu åter fått arbetsvillkoren avtalsmässigt reglerade genom det mellan Sveriges verkstadsförening och vederbörande fackförbund den 10 mars slutna riksavtalet. Jämte kollektivavtalet, innehållande förhandlingsregler för biläggande av tvister, minimitimlöner, bestämmelser om arbetstid, semester, övertidsersättning m. m., upptar överenskommelsen av den 10 mars följande föreskrifter angående utgående löneförmåner:

Från och med den dag avtalet blivit godkänt tillämpas vid respektive verkstäder de i början av januari månad 1923 utgående löner; dock att lönerna icke i något fall få understiga de i kollektivavtalet fastställda minimilönerna.

Parterna äro ense om att, oberoende av kollektivavtalets bestämmelser, sålunda utgående löneförmåner icke kunna under år 1923 ändras utan frivillig överenskommelse.

Vid verkstäder, där nedsättning av utgående löner ägt rum under februari månad, utbetalas för all arbetad tid från ikraftträdande av ifrågavarande lönenedsättning till avtalets godkännande ett belopp, motsvarande skillnaden mellan under sagda tid utbetald lön och de löneförmåner, som utgingo under början av januari. Utbetalning härav verkställes sist å andra avlöningsdagen efter avtalets godkännande.

Den ovannämnda lönenedsättningen i februari 1923 (nu återtagen) hade uppgått till omkring 10 %. Tidigare hade lönerna inom mekaniska verkstadsindustrien reducerats med 44 à 46 % från 1920 (c:a 20 % under år 1921 och 24 à 26 % i början av år 1922).

Inom sågverksindustrien, där förutvarande avtal utlöpte den 1 februari, vanns uppgörelse den 29 mars — efter två månaders lockout — innebärande prolongation av 1922 års lönevillkor. Nya s. k. allmänna bestämmelser för kollektivavtal hava upprättats, vilka i allt väsentligt äro likalydande med de förutvarande, sedan början av år 1920 tillämpade bestämmelserna. Semesterersättningen har dock sänkts och villkoren för åtnjutande av sådan ersättning erhållit en klarare avfattning. De allmänna bestämmelserna gälla till den 1 februari 1926 och de lokala löneavtalen till den 1 februari 1924.

Vid pappersbruken träffades nytt riksavtal den 21 februari med giltighetstid till den 1 februari 1924. De sedan den 1 september 1922 tillämpade lönerna skola alltjämt gälla, med den ändring att de fem i lönehänseende lägst stående fabrikerna flyttats upp i högre dyrortsklass. Lönen utgår vid dessa fabriker med 24 % lägre belopp än högsta klassens mot tidigare 30 % (i ett fall 25 %). Den totala reduktionen från 1920 utgör omkring 54 %.

För de kemisk-tekniska fabrikerna i Stockholm har upprättats nytt avtal för år 1923. De under senare halvåret 1922 utgående lönerna bibehållas oförändrade till och med april månad 1923, men reduceras den 1 maj med 2—3 % och därefter den 1 september med ytterligare 3—5 %. Den samlade reduktionen i slutet av året (från toppunkten) växlar för olika arbetargrupper mellan 32 och 40 %.

Inom handelsarbetarfacket hava nya avtal träffats bl. a. i Stockholm och vissa platser i södra Sverige, i första fallet med prolongation av sedan september månad 1922 utgående löner (omkring 38 % reduktion från 1920), i senare fallet med sänkning av veckolönerna med 1 kr., d. v. s. c:a 2 % reduktion.

Inom stuvarfacket har uppgörelse ernåtts för Stockholm och hamnarna i södra Sverige, med undantag för Göteborg. De sedan den 1 juli 1922 tillämpade lönerna skola bibehållas oförändrade till den 1 juli 1923. Därefter reduceras timlöner och ackordspriser med 5 % (i Stockholm endast ackordspriserna). Den totala nedsättningen, som för närvarande utgör 33$^{1}/_{3}$ %, uppgår sålunda under senare halvåret till 37 % från 1920 års toppnivå.

För sjöfolket (eldare- och däckspersonal, stewarter, fartygsbefäl och radiotelegrafister) ha träffats avtal om mindre nedsättningar för övervägande delen av personalen (i två repriser upp till 10 %) och status quo för vissa grupper. Under 1922 hade lönerna för sjömännen sänkts från toppunkten med 44 à 50 %.

Här nedan lämnas en översikt över tidlöner (öre per timme, resp. kr. per vecka eller månad) för vissa arbetargrupper enligt mera betydelsefulla kollektivavtal, ingångna under första kvartalet 1923.

Malmgruvor. Kiruna och Malmberget ($^{17}/_{1}$—$^{31}/_{12}$ 1923). Timlönerna för gruvarbetare, fyllda 20 år, äro:

	Kiruna	Malmberget
Brytningsarbete, i dagen	168	150
» , under jord	177	160
Extra arbete i gruvorna, i dagen	147	126
» » » » , under jord	155	138
Annat arbete (nedanför berget)	138	123

Mekaniska verkstäder. Riksavtal med giltighetstid $^{10}/_{3}$—$^{31}/_{12}$ 1923. Minimitimlönerna äro:

Ortsgrupp:	I	II	III
Yrkesarbetare, 24 år, 7 år i facket	88	80	74
» , 21 », 4 » » »	82	73	67
Grovarbetare, 20 år	75	66	62
Kvinnlig arbetare	57	50	47

Sågverk. Avtalen gälla till den $^{1}/_{2}$ 1924.

Sågningsackordet beräknas, liksom förra året, ge en timförtjänst åt försågare av i genomsnitt 89 öre i sundsvalls- och söderhamnsdistrikten och 85 öre i Ådalen, vartill kommer förmånen av fri bostad och vedbrand. Timpenningen för utearbetare över 18 år är 58 öre (jämte fri bostad och ved).

Pappersbruk. Riksavtal med giltighetstid $^{21}/_{2}$ 1923—$^{31}/_{1}$ 1924. Timlönerna äro:

Ortsklass:	I	II	III	IV	V	VI
Grupp 1 (grovarbetare m. fl.)	77	73	69	65	62	59
» 2 (barkare, silare m. fl.)	79	75	71	67	63	60
» 3 (rullare, blekare m. fl.)	81	77	73	69	65	62
» 7 (maskinförare, högst avlönade)	98	93	88	83	78	74

Vid ackordsarbete beräknas förtjänsten för fabriksarbetare överstiga timlönen med c:a 20 % och för utearbetare med c:a 30 %.

Kemisk-tekniska fabriker. Stockholm ($^{1}/_{1}$—$^{31}/_{12}$ 1923). Timlönerna äro:

	Manlig arbetare 19 år	Kvinnlig arbetare 18 år
Januari—april	110	63
Maj—augusti	107	62
September—december	102	60

Handel och varulager.

Stockholm ($^{1}/_{1}$—$^{31}/_{12}$ 1923). Veckolönerna äro för arbetare, som 2 år varit anställda hos samma arbetsgivare:

	Expeditions- och lagerarbetare över 21 år
Detaljister	50
Fiskgrossister	53
Maskingrossister	54
Övriga grossister	52

Veckolön för kvinnlig arbetare, som fyllt 18 år, är 31 kr.

Södra Sverige. Distriktsavtal, omfattande 17 städer, gällande till 1/1 1924. Veckolönerna för arbetare, som fyllt 21 år, utgöra:

	Malmö	Hälsingborg m. fl. städer	Eslöv, Ystad m. fl.	Varberg m. fl.
Detaljister	47	45·50	44	42·50
Grossister	49	47·50	46	44·50

Stuveriyrket. Avtalen gälla till 1/1 1924. Timlönerna utgöra:

	Stockholm	Malmö m. fl.	Norrköping m. fl.	Visby m. fl.
Januari—juni	120	110	105	95
Juli—december	120	105	100	90

Spårvägar. Stockholm (1/1—31/12 1923). Månadslönen för ordinarie trafikpersonal utgör:

	1:a anställningsåret	5:e och 6:e åren	11:e och följande åren
Januari—mars	295	325	360
April—juni	270	300	335
Juli—september	265	295	330
Oktober—december	260	290	325

Sjömän. Riksavtal med giltighetstid 1/1—31/12 1923. Utöver nedanstående månadslöner erhålles fri kost ombord.

	Fartygets lastkapacitet (d. w. ton):	500—899	900—1 349	1 350—1 799	1 800—2 999	3 000—4 499	4 500—6 749	Över 6 750
Januari—juni	Förste styrman	234	262	285	314	344	367	385
	Radiotelegrafist	—	—	155		170	180	200
	Stewart	165	185	205	224	252	271	280
	Befaren eldare och matros	132·50		142			156	
Juli—december	Förste styrman	225	250	268	292	320	340	355
	Radiotelegrafist	—	—	144		157	171	189
	Stewart	160	176	194	208	232	250	260
	Befaren eldare och matros	126		135			149	

Byggnadsverksamheten i rikets större städer år 1922.

Bostadsproduktionen åren 1913—1922. I denna tidskrift har förut lämnats en kortfattad översikt över byggnadsverksamheten i Sveriges större städer under år 1921, varvid även redogjorts för kristidens inverkan på bostadsproduktionens omfattning under åren 1914—1920.[1]

Huru förhållandena i detta avseende gestaltat sig under år 1922 i jämförelse med föregående år, framgår av vidstående, på uppgifter från byggnadsnämnderna grundade tabell, vilken avser Sveriges samtliga större städer (med över 10 000 invånare) vid 1922 års slut, d. v. s. i huvudsak de orter i vårt land, där en verklig bostadsmarknad existerar och en kontinuerlig, på spekulation anlagd byggnadsverksamhet plägat äga rum.[2] Framhållas må, att de meddelade uppgifterna delvis äro att anse som preliminära.

I de 36 städer, som denna tabell omfattar, tillkommo sålunda under år 1922 genom ny-, om- och tillbyggnad 3 180 bostäder. Produktionen av lägenheter och rum åren 1913—1922 framgår av nedanstående tablå:

		1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921	1922
Tillkomna bostadslägenheter	antal	5 989	5 333	3 559	3 932	4 848	3 621	3 101	2 144	4 218	3 180
	indextal	100	89	59	66	81	60	52	36	70	53
Tillkomna rum (bostadsrum och kök)	antal	18 732	18 327	11 825	12 139	12 885	9 400	8 563	6 323	12 764	10 812
	indextal	100	98	63	65	69	50	46	34	68	58

Betraktas byggnadsverksamheten under år 1913 såsom någorlunda typisk för bostadsproduktionen under tiden närmast före världskrigets utbrott, har lägenhetstillskottet under år 1922 sålunda knappast överstigit hälften av det normala. I förhållande till år 1921 betecknar redogörelseårets resultat en nedgång med ungefär en fjärdedel.

Bostadsproduktionen år 1922 å olika orter. Riktar man uppmärksamheten på utvecklingen å olika orter, visar emellertid bostadsproduktionen stora lokala skiljaktigheter. I Stockholm (inberäknat Brännkyrka och Bromma) färdigbyggdes sålunda under år 1922 tillhopa 823 lägenheter, under det att bostadstillskottet närmast föregående år uppgick till 1 326. I Göteborg tillkommo under redogörelseåret blott 301 bostäder, mot 784 år 1921, och för Malmö voro motsvarande siffror resp. 115 och 252. För de tre storstäderna tillsammans innebära dessa siffror en nedgång till endast 1 239 nytillkomna bostäder från 2 362 eller närmare dubbla antalet under år 1921.

[1] Soc. Medd. årg. 1922, sid. 308 ff.

[2] Mölndal och Skövde, vilkas folkmängd den 1/1 1922 översteg 10 000, ha medtagits i denna statistik, medan däremot Visby, där invånarantalet samtidigt nedgått till 9 584 personer, ansetts böra uteslutas. Motsvarande ändringar ha även vidtagits beträffande siffrorna för tidigare år.

Antal tillkomna bostadslägenheter under åren 1913, 1921 och 1922 i Sveriges större städer.

Städer	År 1913						År 1921						År 1922 (prel. siffror)					
	Enkelrum m. m.	1 rum och kök	2 rum och kök	3 rum och kök	4 o. fl. rum och kök	Summa	Enkelrum m. m.	1 rum och kök	2 rum och kök	3 rum och kök	4 o. fl. rum och kök	Summa	Enkelrum m. m.	1 rum och kök	2 rum och kök	3 rum och kök	4 o. fl. rum och kök	Summa
Stockholm	593	916	680	221	410	**2 820**	181	390	430	96	229	**1 326**	110	120	223	133	237	**823**
Södertälje	6	7	10	10	9	**42**	3	5	3	4	1	**16**	2	15	16	3	11	**47**
Uppsala	14	23	33	18	26	**114**	14	19	18	22	7	**80**	10	2	21	29	5	**67**
Nyköping	1	9	13	1	2	**26**	7	—	10	—	—	**17**	—	4	4	1	1	**10**
Eskilstuna	9	47	9	4	9	**78**	5	31	20	4	6	**66**	1	13	23	1	2	**40**
Linköping	10	63	43	21	41	**178**	3	26	35	6	14	**84**	8	8	47	25	10	**98**
Norrköping	17	40	18	19	12	**106**	5	34	45	5	16	**105**	1	30	56	37	26	**150**
Jönköping	3	4	26	5	19	**57**	2	43	49	8	15	**117**	3	6	54	6	16	**85**
Kalmar	3	—	8	4	8	**23**	14	17	36	30	4	**101**	2	6	27	20	22	**77**
Västervik	2	3	5	2	8	**20**	1	1	6	1	1	**10**	—	2	—	—	—	**2**
Karlskrona	8	11	22	11	9	**61**	—	—	2	—	3	**5**	—	1	7	5	11	**24**
Kristianstad	4	5	38	31	5	**83**	1	3	12	3	—	**19**	2	12	21	6	—	**41**
Malmö	19	92	77	74	162	**424**	12	93	109	26	12	**252**	8	31	53	18	5	**115**
Lund	34	7	22	6	25	**94**	14	3	7	16	6	**46**	3	1	8	11	3	**26**
Landskrona	3	3	18	—	4	**28**	10	74	11	1	6	**102**	10	1	12	19	8	**50**
Hälsingborg	6	2	9	8	8	**33**	3	69	67	14	41	**194**	1	4	10	17	64	**96**
Ystad	9	12	33	8	29	**91**	—	1	2	1	6	**10**	—	6	11	5	3	**25**
Trälleborg	13	2	9	9	17	**50**	3	2	3	2	2	**12**	15	5	15	12	4	**51**
Halmstad	1	—	3	4	1	**9**	1	1	21	17	2	**42**	2	3	8	4	2	**19**
Göteborg	14	424	157	53	209	**857**	196	270	125	53	140	**784**	29	88	69	48	67	**301**
Mölndal	—	[1] 2	[1] 12	[1] 3	—	[1] **17**	—	5	27	3	—	**35**	—	4	27	9	2	**42**
Uddevalla	2	10	4	7	6	**29**	—	5	14	10	2	**31**	2	19	15	17	3	**56**
Borås	12	44	34	13	14	**117**	40	40	17	19	10	**126**	12	9	52	21	22	**116**
Trollhättan	3	40	25	—	5	**73**	3	9	14	2	1	**29**	2	67	84	11	10	**174**
Skövde	2	5	8	4	4	**23**	—	4	6	3	5	**18**	4	2	8	12	11	**37**
Karlstad	2	5	2	2	4	**15**	3	26	16	16	18	**79**	5	20	52	31	20	**128**
Kristinehamn	—	7	14	4	3	**28**	7	9	37	5	15	**73**	—	8	27	12	10	**57**
Örebro	15	44	53	21	51	**184**	28	27	68	7	6	**136**	1	1	31	11	8	**52**
Västerås	2	80	17	19	12	**130**	1	3	5	—	7	**16**	1	1	3	—	3	**8**
Falun	6	4	10	4	8	**32**	4	23	19	5	4	**55**	7	20	37	2	4	**70**
Gävle	5	8	2	2	2	**19**	4	10	8	6	6	**34**	8	7	44	17	11	**87**
Söderhamn	—	4	1	1	3	**9**	2	1	—	3	4	**10**	2	8	2	4	5	**21**
Härnösand	7	9	1	—	—	**17**	4	11	8	3	3	**29**	3	3	16	11	3	**36**
Sundsvall	2	4	8	6	2	**22**	—	24	35	9	2	**70**	2	6	29	12	7	**56**
Östersund	1	13	11	15	22	**62**	5	12	10	12	18	**57**	2	5	27	8	6	**48**
Luleå	3	9	4	2	—	**18**	2	2	19	5	4	**32**	5	5	20	4	11	**45**
Samtliga	**831**	**1 958**	**1 439**	**612**	**1 149**	**5 989**	**578**	**1 293**	**1 314**	**417**	**616**	**4 218**	**263**	**543**	**1159**	**582**	**638**	**3 180**

[1] Siffrorna avse år 1914, då uppgift för 1913 saknas.

Bostadsproduktionens tillbakagång under fjolåret har emellertid företrädesvis gått ut över ovannämnda tre städer, ty i fråga om övriga här redovisade orter företedde byggnadsverksamheten flerstädes t. o. m. ökad aktivitet. Särskilt gäller detta städerna med 10 000—20 000 invånare (21 st.), vilka år 1922 kunde uppvisa tillhopa 1 042 nyuppförda lägenheter mot endast 745 år 1921 och 689 år 1913. De lokala olikheterna ha emellertid, såsom tabellen utvisar, varit betydande även inom nu nämnda och närmast högre storleksgrupper av orter. Kraftig stegring visa bl. a. Södertälje, Norrköping, Kristianstad, Trälleborg, Uddevalla, Trollhättan, Karlstad och Gävle. I Uppsala, Eskilstuna, Jönköping, Kalmar, Lund, Landskrona, Hälsingborg, Örebro m. fl. orter har bostadstillskottet däremot varit avsevärt lägre än år 1921. Slutligen komma städerna Nyköping, Västervik och Västerås, vilka såväl år 1922 som år 1921 utmärktes genom en mycket svag bostadsproduktion.

De nya lägenheternas storlekstyper. Huvudtabellen ger även möjlighet att fastställa, på vilka olika slag av bostadslägenheter byggnadsverksamheten företrädesvis inriktat sig. Detta åskådliggöres närmare genom efterföljande tablå:

	Av 100 tillkomna lägenheter utgjordes följande antal av				
	enkelkök, enkelrum m. m.	1 rum och kök	2 rum och kök	3 rum och kök	4 o. fl. rum och kök
År 1913	13·9	32·7	24·0	10·2	19·2
» 1921	13·7	30·7	31·1	9·9	14·6
» 1922	8·3	17·1	36·4	18·3	19·9

I redogörelsen för byggnadsverksamheten år 1921 betonades, hurusom produktionen av smålägenheter, vilken under de tidigare krisåren ökades till att omfatta den allra största delen av bostadstillskottet, efter hand ånyo gick tillbaka, varigenom en viss utjämning mot mera normala förhållanden de senaste åren kunnat förmärkas. Särskilt tydligt har denna tendens framträtt under redovisningsåret. Byggnadsverksamhetens nedgång drabbade nämligen då uteslutande de smärre lägenheterna, i främsta rummet dem om 1 rum och kök, av vilka under år 1922 endast uppfördes 543 (17·1 % av alla) mot ej mindre än 1 293 (30·7 %) föregående år. De större lägenheterna (med över 2 rum och kök), särskilt trerumsbostäderna, företedde däremot ökning och kommo därigenom att utgöra c:a 38 procent av hela tillskottet, vilket är betydligt mer än år 1921 (25 %) och år 1913 (29 %).

De större lägenhetstypernas ökade betydelse har varit en följd av egnahemsbyggnadsverksamhetens starka utveckling, varvid bostadsproduktionen i växande omfattning inriktats på trerums- och större bostäder. Därtill kommer, att den under kristiden bedrivna allmännyttiga byggnadsverksamheten, vilken huvudsakligen avsåg en- och tvårumslägenheter, såsom nedan närmare skall utvecklas, under redogörelseåret nedgått till mindre än en tredjedel av motsvarande produktion år 1921. Att reduceringen år 1922 i fråga om de minsta lägenheterna blivit så pass stor torde i främsta rummet böra tillskrivas denna omständighet.

Antalet rum per lägenhet har under år 1922 ökats till i genomsnitt 3·4 mot 3·0 år 1921 och 2·7 åren 1917—1920. 1922 års medeltal är t. o. m. högre än genomsnittet för 1913—1916, nämligen 3·2. Ser man på antalet tillkomna boningsrum och kök (10 812 år 1922 och 12 764 år 1921), har bostadsproduktionens tillbakagång under fjolåret därför varit betydligt mindre än beträffande lägenheterna, nämligen 15·3 % mot 24·6 %.

Huru de tillkomna rummen åren 1921 och 1922 fördelade sig på olika lägenhetskategorier, framgår av nedanstående översikt:

		Rum (boningsrum och kök) i nytillkomna lägenheter om					Rum, tillbyggda äldre lägenheter
		enkelkök, enkelrum m. m.	1 rum och kök	2 rum och kök	3 rum och kök	4 o. fl. rum och kök	
År 1921	antal . .	650	2 586	3 942	1 668	3 821	97
	%	5·1	20·3	30·9	13·1	29·9	0·7
År 1922	antal . .	304	1 086	3 477	2 328	3 509	108
	%	2·8	10·0	32·2	21·5	32·5	1·0

Som förut framhållits, visade produktionen av lägenheter om minst 4 rum och kök under redogörelseåret någon ökning. Å andra sidan var, såsom framgår av tablån, totala antalet rum i dylika lägenheter år 1922 lägre än föregående år, vadan genomsnittsstorleken för denna bostadskategori minskats från 6·2 till 5·5 rum. Det vill sålunda synas, som om den ovannämnda förskjutningen mot rymligare bostäder i huvudsak avsett de medelstora lägenheterna och knappast kommit att beröra de stora bostadstyperna.

Nettotillskottet av lägenheter. Samtliga i det föregående anförda siffror avse endast bostadsproduktionens bruttoresultat, och för att erhålla det *faktiska bostadstillskottet* böra talen reduceras med hänsyn till den avgång av äldre lägenheter, som ägt rum genom rivnings- och ombyggnadsarbeten. I normala fall pläga de avgångna bostäderna enligt verkställda uträkningar utgöra omkring 10 % av de nytillkomna, men har detta relativtal under senare år varit betydligt lägre, beroende på gällande hyreslagstiftning samt nödvändigheten av att med hänsyn till den allmänna bostadsbristen inskränka husrivningarna till det minsta möjliga. Åren 1919—1921 uppgick sålunda nettotillskottet till resp. 91, 94 och 96 % av bruttotillskottet, medan 1922 års siffra var 94 %.

För 10-årsperioden 1913—1922 framgå de årliga nettotillskottstalen av följande översikt:

		1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921	1922
Nettotillskott av bostadslägenheter	antal	5 389	4 796	2 997	3 457	4 502	3 318	2 820	2 010	4 060	3 005
	indextal	100	89	56	64	84	62	52	37	75	56

Om nettoresultatet år 1913 anses någorlunda täcka det årliga normala bostadsbehovet, skulle i Sveriges större städer bostadsbyggnadsverksamhetens sammanlagda underskott under åren 1914—1922 uppgå till över 17 000 lägenheter.

Den allmännyttiga byggnadsverksamheten. I det föregående har omnämnts den av staten, kommuner, bostadsaktiebolag, industriella företag o. s. v. bedrivna allmännyttiga byggnadsverksamheten, vilken till följd av kreditsvårigheternas, prisstegringens och hyresregleringens förlamande inverkan på det privata spekulativa bostadsbyggandet efter hand fick allt större betydelse under krisåren. Omfattningen av denna form av bostadsproduktion åren 1914—1922 i våra större städer utvisar följande tablå:

		1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921	1922
Antal tillkomna bostadslägenheter		5 333	3 559	3 932	4 848	3 621	3 101	2 144	4 218	3 180
Därav genom allmännyttig byggnadsverksamhet	antal	564	458	975	2 862	2 435	2 127	1 154	2 481	752
	%	10·6	12·9	24·8	59·0	67·2	68·6	53·8	58·8	23·6

Genom det allmännas initiativ ha alltså år 1922 direkt eller indirekt tillkommit inalles 752 lägenheter, motsvarande icke fullt en fjärdedel av samtliga. Nedgången från närmast föregående år har sålunda varit betydande såväl absolut som relativt sett, och även i jämförelse med åren 1917—1920, då den allmännyttiga byggnadsverksamheten årligen åstadkom mellan hälften och två tredjedelar av totala bostadstillskottet, innebär fjolårets resultat en väsentlig tillbakagång.

Beträffande de särskilda formerna av allmännyttig bostadsproduktion belyses deras relativa betydelse under de tre senaste åren av följande översikt:

	Staten		Kommuner		Bostads-föreningar[1]		Bostads-aktiebolag		Industriella företag	
	antal	%	antal	%	antal	%	antal	%	antal	%
År 1920	120	10·4	470	40·7	158	13·7	89	7·7	317	27·5
» 1921	411	16·6	1 492	60·1	214	8·6	114	4·6	250	10·1
» 1922	246	32·7	211	28·1	232	30·8	33	4·4	30	4·0

Om man bortser från industriföretagens tillskott (genom bostäder för egna arbetare o. d.), vilket under redogörelseåret till följd av rådande depressionstid ytterligare sjunkit från 1921 års i och för sig rätt låga siffra, är det i främsta rummet den av kommunerna själva bedrivna byggnadsverksamheten, som avtagit. Härvid bör dock beaktas, att antalet lägenheter, som år 1921 uppfördes genom kommunal försorg, var osedvanligt stort, framför allt i de tre största städerna. Statens insats har däremot 1922 varit förhållandevis större än tidigare, i främsta rummet tack vare kommunikationsverkens bostadsbyggen å ett flertal platser. Även under rubriken »bostadsföreningar» har kunnat bokföras ett jämförelsevis stort antal lägenheter, t. o. m. något flera än år 1921.

Den allmännyttiga byggnadsverksamheten i rikets större städer var år 1922 huvudsakligen lokaliserad till de elva städer, som redovisas i efterföljande tablå.

[1] Inberäknat stiftelser o. d.

Allmännyttig byggnadsverksamhet i vissa städer år 1922.

Städer	Antal tillkomna bostadslägenheter	Därav i hus uppförda av					Summa lägenheter tillkomna genom allmännyttig byggnadsverksamhet	
		staten	kommuner	bostadsföreningar	bostadsaktiebolag	industriella företag	antal	%
Stockholm	823	73	34	139	26	—	272	33·0
Södertälje	47	25	—	—	—	—	25	53·2
Linköping	98	12	—	—	—	16	28	28·6
Norrköping	150	7	31	—	—	—	38	25·3
Kristianstad	41	24	—	—	—	—	24	58·5
Trälleborg	51	—	15	—	—	—	15	29·4
Halmstad	19	1	12	3	—	—	16	84·2
Göteborg	301	5	87	63	7	8	170	56·5
Uddevalla	42	—	16	—	—	—	16	38·1
Sundsvall	56	20	—	—	—	—	20	35·7
Östersund	48	26	—	—	—	—	26	54·2

På Stockholms och Göteborgs andel kommo inalles 442 lägenheter eller inemot tre femtedelar av samtliga genom det allmännas initiativ uppförda bostäder.

Uppskattning av den totala bostadsproduktionen i stadssamhällena 1922. Vill man med stöd av de nu lämnade uppgifterna angående lägenhetstillskottet i 36 större städer, i avvaktan på färdigblivandet av den fullständiga byggnadsverksamhetsstatistiken för år 1922, bilda sig en föreställning om bostadsproduktionens antagliga omfattning i samtliga rikets c:a 275 stadssamhällen, skulle till utgångspunkt kunna tagas relationen mellan å ena sidan bostadsproduktionen i samtliga dessa orter, å den andra de större städernas bostadstillskott.

Med hänsyn till de synnerligen stora växlingar, vilka, såsom ovan framhållits, bostadsproduktionen företett i de tre största städerna, synes det emellertid vara lämpligast att bortse från dem och taga hänsyn endast till byggnadsverksamheten i återstående 33 större städer. Gjorda beräkningar ha också visat, att relationen mellan bostadsproduktionen i denna ortsgrupp å ena sidan och i stadssamhällena i allmänhet (med undantag av de tre storstäderna) å den andra under en följd av år hållit sig ganska konstant (1913—1921 i medeltal 46 %). Med tillämpning av nämnda proportionstal skulle hela antalet i samtliga rikets städer och stadsliknande samhällen under år 1922 tillkomna bostäder kunna uppskattas till c:a 5 400, vilken siffra med ungefär en sjundedel understiger 1921 års totalproduktion, 6 365 lägenheter.

Den privata arbetsförmedlingen under år 1922.

Enligt Kungl. Maj:ts kungörelse den 5 maj 1916 (n:r 163) angående kommissionärer för anskaffande av arbetsanställning är varje kommissionär skyldig att månatligen lämna uppgift angående sin verksamhet till vederbörande polismyndighet, vilken vidarebefordrar dessa uppgifter till socialstyrelsen.

Bristande noggrannhet vid uppgifternas avlämnande medför emellertid vissa svårigheter vid statistisk bearbetning. Dubbelräkningar förekomma i stor utsträckning av såväl arbetssökande som lediga platser, beroende på att samma person understundom vänder sig med ansökan om arbete eller rekvisition av arbetskraft till flera kommissionärer och ofta jämväl till den offentliga arbetsförmedlingen. Den enda uppgift, som kan tillmätas någon större grad av noggrannhet, är siffran för antalet tillsatta platser.

Uppgifter om antalet av enskilda kommissionärer tillsatta platser under 1916 och 1917 ha tidigare publicerats i Sociala Meddelanden[1]. Den ökade arbetsbörda, som under depressionen påvilade socialstyrelsen, medgav ej någon större uppmärksamhet åt kommissionärsverksamheten. Sedan Sverige genom ratificering den 12 september 1921 av Washingtonkonventionen angående arbetslösheten förbundit sig att även för framtiden genom central myndighet utöva kontroll över all arbetsförmedlingsverksamhet, har styrelsens uppmärksamhet ånyo riktats på den affärsmässigt bedrivna platsförmedlingen. Antalet genom denna tillsatta platser under år 1922 framgår av nedanstående översikt:

1922	Hela riket				Därav i Stockholm			
	Antal uppgiftslämnare	Antal tillsatta platser			Antal uppgiftslämnare	Antal tillsatta platser		
		Manl.	Kvinnl.	Summa		Manl.	Kvinnl.	Summa
Januari	144	211	2 182	2 393	41	74	1 084	1 158
Februari	144	194	1 950	2 144	40	59	986	1 045
Mars	148	365	2 838	3 203	40	42	1 156	1 198
April	151	456	3 462	3 918	40	128	1 607	1 735
Maj	143	453	3 327	3 780	37	142	1 694	1 836
Juni	143	391	2 304	2 695	38	75	1 119	1 194
Juli	143	368	2 098	2 466	35	76	1 022	1 098
Augusti	148	261	1 854	2 115	37	77	1 109	1 186
September	145	619	3 193	3 812	37	131	1 372	1 503
Oktober	153	801	3 609	4 410	37	89	1 580	1 669
November	147	320	2 229	2 549	36	58	1 145	1 203
December	146	182	1 547	1 729	35	47	778	825
Summa	—	**4 621**	**30 593**	**35 214**	—	**998**	**14 652**	**15 650**

[1] Soc. Medd. årg. 1917, sid. 459; årg. 1918, sid. 502.

Vid studium av de olika yrkesgrupper, som varit föremål för privat platsförmedling, finner man, att största antalet förmedlingar faller inom det husliga arbetet. Flertalet kommissionärsrättigheter gälla också, i enlighet med ordalydelsen i den nu upphävda 1884 års kommissionärskungörelse, »tjänstehjon och andra».

För att utröna förmedlingsresultatet inom de olika yrkesgrupperna har socialstyrelsen låtit bearbeta rapporterna från Stockholms stad, där antalet gällande tillstånd att yrkesmässigt utöva verksamhet såsom kommissionär under året utgjorde 44. Bland dessa funnos fem specialbyråer, en för sjuksköterskor, en för barnmorskor och barnsköterskor, en för ammor och barnsköterskor och två för restaurangpersonal, medan övriga tillstånd gällde »tjänstehjon och andra».

Platsförmedlingen inom vissa kvinnliga yrken under år 1922 vid de privata kommissionskontoren i Stockholm framgår av efterföljande översikt, vari för jämförelse även insatts motsvarande siffror för Stockholms stads offentliga arbetsförmedling:

Yrkesgrupp	Privata kommissionskontor			Stockholms stads arbetsförmedling		
	Platsansökningar	Lediga platser	Tillsatta platser	Platsansökningar	Lediga platser	Tillsatta platser
Kontors- och butikspersonal . .	6 228	2 197	569	2 949	541	408
Hotell- och restaurangpersonal .	17 606	9 371	5 860	5 267	3 195	2 440
Husligt arbete	21 638	30 860	6 411	23 643	27 057	20 465

Den förut nämnda dubbelräkningen av platssökande och lediga platser förklarar den stora disproportionen mellan siffrorna för dessa kolumner och antalet tillsatta platser hos de privata kommissionärerna.

Då den manliga arbetskraften i ytterst ringa utsträckning vänder sig till de privata kontoren, tilldrager sig densamma icke något större intresse i detta sammanhang.

Hela antalet kommissionärer, från vilka rapporter under året inkommit — inräknat sådana, vilkas verksamhet endast pågått vissa månader eller vilkas uppgifter varit för statistisk bearbetning obrukbara — utgjorde 166. Deras fördelning på olika landsdelar framgår av nedanstående översikt:

Stockholms stad	41	Kalmar län	2	Skaraborgs län	4
Stockholms län	1	Blekinge län	2	Värmlands län	5
Uppsala län	4	Kristianstads län	5	Örebro län	3
Södermanlands län . . .	5	Malmöhus län	49	Gävleborgs län	3
Östergötlands län	7	Hallands län	6	Västernorrlands län . . .	4
Jönköpings län	2	Göteborgs o. Bohus län .	15	Jämtlands län	2
Kronobergs län	4	Älvsborgs län	2	Summa	**166**

Av de här ifrågavarande kommissionärerna voro, som synes, en fjärdedel verksamma enbart i Stockholm och av återstoden flertalet hemmahörande i Malmöhus samt Göteborgs och Bohus län. Av de förmedlade platserna kommo nära hälften på huvudstaden.

Livräddningsanordningar vid lastning och lossning av fartyg.

På initiativ av yrkesinspektionen i andra distriktet och med anledning av vissa från stuveriarbetarhåll framförda klagomål lät socialstyrelsen på sin tid föranstalta om en utredning rörande erforderligheten av livräddningsanordningar för bispringande av arbetare, som råkat i sjönöd å platser, där lastning och lossning av fartyg äger rum. I sådant syfte avlät styrelsen den 15 november 1919 till samtliga yrkesinspektörer en skrivelse med anmodan att uppdraga åt de underinspektörer, vilka utövade tillsyn över stuveriarbete, att i samband med av dem utförda inspektionsförrättningar undersöka, i vilken utsträckning brister på ifrågavarande område kunde anses föreligga, samt till socialstyrelsen inkomma med närmare specifikation över den livräddningsattiralj, som för de olika platserna kunde ifrågasättas.

Denna utredning har, med hänsyn till det stora antal orter, där stuveriarbete äger rum, och på grund av att undersökningen ej kunnat bedrivas kontinuerligt, tagit avsevärd tid i anspråk och avslutades för yrkesinspektionens vidkommande först under loppet av sistförflutna år, varefter de till styrelsen från de olika yrkesinspektionsdistrikten inkomna redogörelserna för undersökningen sammanförts och behandlats å styrelsens sjöfartsavdelning.

Utredningen har omfattat 219 av underinspektörerna besökta hamnplatser, å vilka, förutom undersökning beträffande redan befintliga inrättningar för livbärgning, i ett stort antal fall jämväl företagits utredning angående erforderligheten av nya eller förbättrade anordningar, varjämte vid ett flertal tillfällen samråd ägt rum med resp. hamnmyndigheter och andra av frågan intresserade personer.

Som ett generellt omdöme med ledning av det från yrkesinspektionen inkomna utredningsmaterialet torde kunna sägas, att livräddningsredskapen i hamnarna i första hand synas vara tillkomna för att tillgodose den trafikerande allmänhetens säkerhet, men att denna dock i allmänhet sammanfaller med stuveriarbetarnas. Stora olikheter beträffande redskapens art, beskaffenhet, tillgänglighet och förvaring göra sig gällande å de skilda hamnplatserna, men som regel synas de större hamnstäderna ha löst frågan på ett sätt, som vid sidan av eller samtidigt med den trafikerande allmänhetens intressen jämväl tillgodoser stuveriarbetarnas säkerhet i arbetarskyddshänseende. I flera mindre sjöstäder och en stor del övriga hamnplatser, även med ganska livlig lastnings- och lossningsverksamhet, är det dock skäligen illa beställt med livräddningsmaterielen, som till och med i vissa fall helt och hållet saknas.

Av undersökningen har vidare framgått, att livräddningsmateriel i regel icke anskaffas och underhålles av stuverifirmor eller andra arbetsgivare, utan

genom vederbörande hamnmyndigheters försorg, varför endast sådana platser, som ha karaktären av verkliga hamnar, äro utrustade med livräddningsmateriel. Den i hamnarna förefintliga materielen utgöres i allmänhet av livbojar, linor, stegar, båtar och hakar. Materielens upphängning och placering växlar efter lokala förhållanden, men oftast äro redskap av olika slag sammanförda i en grupp och upphängda å stolpar eller å krokar inslagna i hamn- och varuskjulens väggar.

Förutom att de belysa förhållandena i allmänhet, på sätt ovan framhållits, erbjuda de inkomna svaren en del detaljer, vilka äro av viss vikt vid frågans bedömande. Sålunda har från ett par distrikt anförts, att olycksfall av nu ifrågavarande art äro mycket sällsynta och att det ytterst sällan kommit i fråga att göra bruk av befintliga räddningsredskap.

Beträffande behövligheten av dylika redskap anföres, till synes med rätta, att de åtminstone i viss utsträckning böra kunna undvaras i träskeppningshamnar.

Vidare framställas anmärkningar mot livräddningsredskapens placering, förvaring och underhåll.

Vid bedömande av de omständigheter, som kunna tänkas nödvändiggöra bestämmelser om livräddningsredskap för bistående av arbetare, som vid lastning och lossning av fartyg råkat i sjönöd, synes det först och främst böra klargöras, huruvida och i vad utsträckning nu gällande arbetarskyddslagstiftning lämnar något stöd för ingripanden i denna riktning. En granskning av lagen om arbetarskydd den 29 juni 1912 giver då vid handen, att här föreliggande fall tydligen kan anses innefattas i de allmänna föreskrifterna i 3 §, där det heter, att arbetsgivare är pliktig iakttaga allt, som med hänsyn till arbetets natur skäligen kan anses av nöden för att skydda hos honom sysselsatta arbetare mot olycksfall i arbetet. Härav torde utan vidare framgå, att om vid lastning och lossning av fartyg risk skulle föreligga för de därvid sysselsatta stuveriarbetarna att falla i vattnet, det åligger arbetsgivaren (stuvaren) ej mindre att vidtaga åtgärder till förhindrande härav än även sörja för att, om en dylik händelse inträffar, anstalter finnas träffade för bärgande av den nödställde. Som snar hjälp vid dylika tillfällen alltid är erforderlig och ett effektivt bistånd ej gärna kan lämnas utan tillgång till med hänsyn till förhållandena lämpliga bärgningsredskap, torde det även få anses vara i enlighet med lagens mening, att arbetsgivaren i förevarande fall skall tillhandahålla sådana.

Ett allmänt genomförande av ett dylikt i arbetarskyddslagen grundat krav synes emellertid av praktiska skäl icke vara påkallat. För de arbetare, som äro sysselsatta ombord å eller omedelbart i närheten av ett fartyg, stå ju i händelse av här avsedda olyckor alltid fartygets egna bärgningsredskap till buds. Enligt kungl. förordningen ang. fartygs byggnad och utrustning den 23 december 1915 skola nämligen å fartyg med fånglina försedda livbojar till ett antal av minst två (å pråmfartygen) vara anbringade på ett sådant sätt, att de äro lätt åtkomliga för de ombordvarande. Under sådana förhållanden och då det naturligtvis ej gärna kan tänkas, att vederbörande far-

tygsbefäl skulle, då det gäller att rädda ett människoliv, förhindra användandet av fartygets materiel, vore det ju meningslöst ålägga arbetsgivaren sörja för tillhandahållande av ytterligare bärgningsredskap ombord. Anmärkas må, att ifrågavarande bestämmelser i berörda kungl. förordning kunna i fall, där vederbörande lands lagstiftning i förevarande avseende icke överensstämmer med vår egen, tillämpas även på främmande fartyg i svensk hamn.

Något annorlunda ställa sig förhållandena, då det är fråga om arbete å kajer eller bryggor på så stort avstånd från fartyg, att man ej kan använda sig av ombord befintliga livräddningsredskap. Beträffande hamnar, där man genom uppsättande av dylika redskap redan sörjt för säkerheten ur allmän trafiksynpunkt, torde man utan vidare kunna utgå ifrån, att dessa redskap jämväl stå nödställda hamnarbetare till buds. Även i dylika fall synes det alltså vara onödigt ålägga dessas arbetsgivare skyldighet att anskaffa och underhålla bärgningsredskap, då ju redan befintliga åtgärder för den allmänna trafiksäkerheten tillgodose arbetarnas säkerhet. Här gäller endast, att vederbörande tillsynsorgan böra övervaka, att materielen är lämplig och i gott stånd samt så placerad, att den vid behov är lätt tillgänglig.

I fråga om hamnar, varest inga som helst livräddningsredskap finnas, blir frågan mera komplicerad. Enligt vad som inhämtats från hamn- och polismyndigheterna i Stockholm, torde varje föreskrift saknas beträffande skyldighet för hamnmyndighet eller annan offentlig institution att i den allmänna trafiksäkerhetens intresse anskaffa och underhålla livräddningsredskap i hamnar. I fall, då yrkesinspektionens befattningshavare finna omständigheterna påkalla bärgningsredskaps anskaffande, men vederbörande hamn- eller annan myndighet ej anser sig böra föranstalta därom, torde ingen annan utväg återstå än att ålägga stuvaren-arbetsgivaren att anskaffa nödiga redskap, ehuru ett sådant förfarande är förknippat med praktiska olägenheter. Man kan nämligen knappast förutsätta, att stuvaren på egen bekostnad läte i hamnen inrätta permanent livräddningsattiralj, som vore så anordnad och placerad, att den stode till allmänt förfogande. Snarare finge väl de olika arbetslagen, för varje gång lastning eller lossning ägde rum, till arbetsplatsen medföra de bärgningsredskap, som erfordrades, vilket bleve förbundet med både kostnader och besvär. Förmodligen torde väl en sådan anordning endast undantagsvis behöva tillgripas, då man har anledning antaga, att vederbörande hamnägare på uppmaning skola kunna förmås ordna saken.

Styrelsen anser det genom utredningen vara ådagalagt, att något behov av ny lagstiftning på detta område ej föreligger samt att anledning ej heller förefinnes att ifrågasätta utfärdande med stöd av 7 § i arbetarskyddslagen av närmare föreskrifter i arbetarskyddshänseende. Tillfredsställande resultat synes kunna uppnås därigenom, att underinspektörerna i samband med tillsynen av arbetet vid lastning och lossning av fartyg åläggas ägna fortgående uppmärksamhet åt hithörande frågor samt i tveksamma fall hänskjuta desamma till socialstyrelsens bedömande.

I detta syfte har styrelsen till samtliga yrkesinspektörer utsänt ett cirkulär av följande lydelse:

Sedan den av K. Socialstyrelsen på sin tid anbefallda utredningen beträffande erforderligheten av livräddningsredskap i hamnar, där lastning och lossning av fartyg äger rum, numera slutförts, får Styrelsen till ledning vid tillsynens utövande härmed meddela följande:

Underinspektör bör i samband med den tillsyn över arbete med lastning och lossning av fartyg, som uppdragits åt honom enligt K. Maj:ts bemyndigande den 3 december 1920, ägna fortgående uppmärksamhet åt frågan om livräddningsredskap i hamnar, där dylikt arbete äger rum.

Vid bedömandet av behovet av bärgningsredskap samt dennas ändamålsenliga beskaffenhet och placering bör hänsyn tagas till lastnings- och lossningsfrekvensen, kajernas längd och höjd samt strömvatten och andra dylika förhållanden, som kunna inverka på behovet av räddningsmateriel. I allmänhet kunna härvid följande synpunkter tjäna till ledning.

Å kaj eller brygga, där lastnings- och lossningsarbete av fartyg bedrives med tillhjälp av arbetare från land, bör å lämpliga platser med högst 150 meters mellanrum finnas anbringade en livboj med påsplitsad fånglina av 25—30 meters längd samt en hake eller krok med skaft, vars längd avpassas efter kajens höjd och, där så ske kan, efter vattendjupet. Överstiger kajens eller bryggans höjd över vattenytan 1 meter, bör därjämte å varannan redskapsplats — sålunda med ett mellanrum av högst 300 meter — finnas en efter kajens eller bryggans profil lämpad stege eller lejdare. Är kajen försedd med fasta lejdare på lämpligt avstånd från varandra eller med nedhängande bukter av kätting eller ståltrådslina, eller äro hammarbanden så placerade, att de erbjuda lämpligt hand- och fotfäste, torde lösa stegar kunna undvaras.

Räddningsbåtar lära, då arbetet fortgår vid kaj eller brygga, i allmänhet ej vara erforderliga.

Beträffande fartyg, som ligger till ankars eller förtöjt i boj e. d., torde man i vanliga fall kunna nöja sig med ombord befintlig livräddningsmateriel. Stuvaren bör dock anmodas hava roddbåt tillgänglig vid fartyget.

I hamnar, där inga eller otillräckliga permanenta livräddningsredskap finnas eller bristfälligheter i befintliga sådana upptäckas och där lastnings- och lossningsarbetet är av den omfattning, att resp. fartygs bärgningsmateriel ej kan anses tillfyllest, bör underinspektör fästa hamnmyndighets eller hamnägares uppmärksamhet på önskvärdheten av att sådana redskap anskaffas, resp. förbättras. Skulle dylik erinran ej beaktas, och äro omständigheterna sådana, att arbetarnas trygghet kräver bärgningsredskaps anskaffande, bör stuvaren-arbetsgivaren åläggas tillhandahålla sådana, i den utsträckning det kan anses erforderligt. I tveksamma fall bör emellertid härvid chefsmyndighetens mening först inhämtas.

Under lastning och lossning vid sågverk och brädgårdar, där tillgång finnes till lätthanterligt trävirke, torde anskaffande av bärgningsredskap i allmänhet ej böra påfordras, dock att hakar och stegar, i den mån särskilda omständigheter, såsom kajens höjd e. d., så kräva, även här böra vid behov finnas tillgängliga.

Meddelanden från socialattachéerna.

Frågan om den engelska hyresregleringens avveckling.

Den engelska hyresregleringslagen jämförd med den svenska. Den engelska lagstiftningen om hyresreglering företer vissa likheter med den svenska, men också väsentliga skiljaktigheter. Den viktigaste skillnaden torde bestå däri, att huvudföreskriften om maximibeloppet av medgiven hyresökning i engelsk lag är obligatorisk. Det stadgas nämligen, att hyra överstigande den i lag medgivna icke kan utkrävas av hyresgästen och att denne är berättigad återfå, eventuellt genom kvittning mot framdeles förfallande hyra, vad som erlagts utöver lagstadgat belopp.

Den svenska lagen innehöll ursprungligen en bestämmelse, att krav å hyresökning, överstigande i lagen angiven procentsats, icke kunde mot hyresgästs bestridande göras lagligen gällande. Stadgandet var sålunda endast fakultativt och förutsatte en viljeakt från den närmast intresserades sida. Vid lagens revision efter det första året utgick stadgandet och ersattes i viss mån av föreskrift om en s. k. fri hyresstegringslatitud, utöver vilken det tillkom hyresnämnden att på framställning av endera parten eller av eget initiativ företaga en reglering av hyran efter vissa angivna grunder.

Det fakultativa hyresregleringsförfarandet har ju i Sverige kommit till användning i mycket varierande utsträckning; inom mindre samhällen har så skett i relativt få fall, medan inom större städer och förstadssamhällen en väsentlig del av lägenhetsbeståndet (20—50 %) varit föremål för hyresnämndernas reglerande verksamhet.

Enligt vad som upplysts från sakkunnigt håll, har i England stadgandet om viss maximihyra lett till så gott som allmän efterföljd vid fortsatt upplåtelse i första hand. Detta betyder närmast, att hyresgästen är skyddad mot olaglig hyresstegring, så länge han kvarbor i sin lägenhet. Om han däremot byter bostad, riskerar han, inom de högre hyresklasserna, att nödgas erlägga särskilt vederlag utöver den fastställda hyran. Lagen stadgar visserligen straff mot sådant vederlag för hyresupplåtelser, sträckande sig upp till 14 års tid, men denna lagbestämmelse har visat sig lika svår att tillämpa och lika lätt att kringgå här som i andra länder.

Vad beträffar hyresupplåtelser i andra hand (av omöblerade lägenheter), är det en känd sak, att den engelska lagstiftningen långt ifrån blivit effektiv, i trots av att samma stadganden gälla som för upplåtelser i första hand. Den bristande effektiviteten är givetvis först och främst att tillskriva dessa upplåtelsers i allmänhet föga regelmässiga natur och svårigheten eller omöjligheten att kontrollera förekomsten av olaglig hyresökning. Upplåtelse av smärre lägenheter i andra hand torde speciellt ha tagit en mycket stor omfattning efter kriget såsom en följd av stigande bostadsbrist. Vanligt har det sålunda varit, att enfamiljshus uppdelats i våningsbostäder (flats), som uthyrts i andra hand. Då ett bostadshus först sedan kriget på detta sätt upplåtits till smärre lägenheter, synes visserligen den engelska lagen förutsätta, att lagligheten av den betingade hyran prövas med hänsyn tagen till varje lägenhets skäliga andel uti totalhyran för huset före kriget. Att verkställa en sådan prövning möter dock givetvis stora svårigheter, och det ligger för övrigt i sakens natur, att upplåtelser av detta slag i regel undandraga sig all kontroll. Har uppdelningen i smärre självständiga lägenheter erfordrat en verklig ombyggnad, äger för övrigt hyresregleringslagen alls icke tillämpning å huset.

Lika liten effekt torde de stadganden i den engelska lagen ha haft, som rikta sig mot oskälig hyra vid uthyrning av möblerade lägenheter och rum. Härom stadgas, att krav å hyra, i den mån den med mer än 25 proc. överstiger vad som kunnat

anses såsom normal hyra för motsvarande lägenhet före kriget, icke kan göras rättsligen gällande och att utbetalt överskott skall återställas till hyresgästen. För tagande av sådan hyra, som innesluter ockervinst, stadgas därjämte bötesstraff. Speciellt i London synes uthyrning av möblerade lägenheter och rum försiggå tämligen oantastat av lagens föreskrifter.

Den ovillkorliga naturen av den engelska lagens stadgande om viss maximihyra har vidare föranlett en grundväsentlig skillnad i sättet för lagens handhavande, jämfört med den svenska lagen. I England är det överlåtet åt de allmänna domstolarna att handlägga ärenden rörande hyresregleringslagen, och något motsvarande de svenska hyresnämnderna finnes icke. Med den komplicerade beskaffenhet, som en lagstiftning av detta slag måste äga, kunde det synas oundvikligt, att en mängd tvister uppstå och dragas under domstolarnas prövning. Så har utan tvivel varit fallet, men en mängd fall av omtvistlig tillämpning torde också ha förblivit obeivrade. Exempelvis har medgiven hyresökning till viss del (med 25 proc. av hyran före kriget) gjorts beroende av att reparationsskyldigheten helt åligger värden och också fullgöres av denne. Om hyresgästen medelst intyg av hälsovårdsmyndighet styrker, att lägenheten icke befinner sig i beboeligt skick eller eljest i nöjaktigt stånd (reasonable state of repair), kan han av domstol medgivas motsvarande nedsättning i hyresbeloppet. Detta stadgande synes ha erhållit en ganska snäv tolkning och i praktiken i allmänhet icke föranlett andra reparationer än av mera nödtorftigt slag samt exempelvis ofta nog ej ansetts omfatta inre reparationer. Uppenbart är också, att en vanlig domstol icke kan befatta sig med någon ingående prövning av alla dylika ärenden.

Såsom en viktig skillnad mellan engelsk och svensk lag bör vidare framhållas, att den förra avser jämväl en reglering av inteckningsväsendet och riktar sig emot vare sig stegring i inteckningsräntan utöver viss gräns eller uppsägning av lån mot inteckning i bostadsfastigheter med vissa undantag. Härmed har man givetvis avsett att begränsa de en fastighetsförvaltning medföljande kostnaderna, och inteckningsskyddet torde alltjämt på de flesta håll anses såsom ovillkorlig förutsättning för hyresregleringen. Det har emellertid icke kunnat undvikas, att det hinder, som härigenom uppkommer för realisering av inteckningssäkerheter, vållat svårigheter vid skifte av egendom och i andra fall.

Ytterligare en skillnad, som dock är av mindre betydelse, består däri, att den engelska lagstiftningen omfattar endast bostadshus och lägenheter upp till visst årligt hyresvärde, nämligen £ 105 i London, £ 90 i Skottland och £ 78 i övriga delar av de Förenade Konungarikena; med hyresvärde avses härvid antingen hyran per år den 3 augusti 1914 resp. — i fråga om hus som första gången uthyrdes efter nämnda datum — den först åsatta hyran eller ock det för beskattningsändamål vid nämnda tidpunkt åsatta årliga hyresvärdet, om detta översteg hyran. Då hyresregleringen först infördes år 1915, omfattades endast mindre hus och lägenheter därav, nämligen sådana med ett högsta årligt hyresvärde av £ 35 i London, £ 30 i Skottland och £ 26 i övriga delar av landet. Från början var alltså hyresregleringen huvudsakligen endast avsedd såsom ett skydd för arbetarklassens bostäder. År 1919 utsträcktes skyddet till fastigheter med högsta årligt hyresvärde av £ 70 i London, £ 60 i Skottland och £ 52 inom landet i övrigt. År 1920 erhöll slutligen lagen sin nuvarande omfattning.

Liksom i Sverige äger den engelska hyresregleringslagen icke tillämpning å nybyggnader, varmed numera förstås hus, som uppförts efter den 2 april 1919 eller efter denna dag verkligen ombyggts att inrymma två eller flera självständiga lägenheter.

Affärs- och dylika lokaler hava tidigare (sedan år 1920) omfattats av den engelska lagen, men frigåvos liksom i Sverige under år 1921. Affärslokal i förening med bostad är dock alltjämt underställd reglering enligt bägge ländernas lagstiftning.

I fråga om den medgivna gränsen för hyresökning i England är att märka, att denna, liksom den i viss mån däremot svarande fria hyresstegringslatituden i Sverige, tid efter annan höjts. Enligt nu gällande lag i England utgör gränsen 40 procent å hyran före kriget och understiger sålunda den fria hyresstegringslatituden i Sverige. Att uppmärksamma är också, att av den medgivna hyresökningen fem åttondelar anses utgöra vederlag för hyresvärden åliggande reparationsskyldighet och att, i den mån samma skyldighet åvilar hyresgästen, gränsen nedflyttas. Såsom förut nämnt kan också hyresgäst, som med intyg av hälsovårdsmyndighet styrker, att lägenheten icke befinnes i beboeligt skick eller eljest i nöjaktigt stånd, av domstol medgivas motsvarande nedsättning i hyresbeloppet. Åtminstone i mera flagranta fall torde sistnämnda stadgande ha kommit att tillämpas. Där reparationsskyldigheten är fördelad mellan värd och hyresgäst, torde i regel uppgörelse i godo träffas om hyrans storlek.

Tilläggas bör, att hyresvärden är berättigad att utöver nyss omförmälda hyresökning upp till högst 40 proc. å hyran före kriget, uppbära ett belopp av 8 proc. å kapitalutlägg för ombyggnader och förbättringar, verkställda efter ikraftträdandet av 1920 års lag, samt 6 proc. å tidigare kapitalutlägg för den tid, som förflutit sedan krigsutbrottet. På hyresgästens anmälan kan dock domstol förklara ombyggnaden onödig och det särskilda tillägget på grund härav helt eller delvis ogiltigt.

I de fall, då hyresvärden erlägger den eljest vanligen i hyran ingående kommunalskatten, är han jämväl berättigad öka hyran med ett belopp, som svarar mot skattens förhöjning sedan krigets början.[1]

Liksom i Sverige är i England hyresgästen skyddad mot uppsägning till avflyttning, försåvitt icke särskilt förhållande föreligger, såsom försummad hyresbetalning, brott mot annan legitim kontraktsbestämmelse, förseelse mot god ordning m. m. Härförutom är en husägare i England berättigad att åter taga uthyrd lägenhet i besittning för egen eller hos honom boendes eller anställdas räkning, därest han kan skaffa hyresgästen annan likvärdig bostad. Myndigheter och korporationer äga på samma villkor förfoga över uthyrda lägenheter, som erfordras för utförandet av allmännyttiga arbeten. Då en husägare önskar taga i besittning lägenhet för eget eller närståendes behov, medgives dock befrielse från villkoret om anskaffande av annan likvärdig bostad i vissa fall, såsom då den uthyrda bostaden var förenad med sedermera upphörd anställning hos husägaren, i fråga om lägenheter på landet, som ovillkorligen erfordras till bostad åt jordbruksarbetare i husägarens tjänst, då husägaren upplåtit sin bostad på grund av krigstjänstgöring samt då han varit ägare av huset sedan viss tid tillbaka och domstolen anser särskilda skäl tala för att han åter får taga det i besittning.

Liknande bestämmelser återfinnas numera i den svenska hyresregleringslagen.

Omnämnas må till sist, att enligt den engelska lagen medlemmar av avliden hyresgästs familj äga viss rätt att kvarbo på oförändrade villkor.

Kommittéförslag om avveckling och presskritiken mot förslaget. Nu gällande lagstiftning om reglering av hyror och inteckningsräntor i Storbritannien och Irland utlöper den 24 juni 1923. Det ankommer därför på parlamentet att under innevarande session avgöra, om hyresregleringen skall äga fortsatt giltighet. Liksom i en del andra länder hava stämmor höjts för att regleringen skulle avvecklas snarast möjligt för att lämna de ekonomiska krafterna på detta område fritt spel och på sådan väg möjliggöra en automatisk utjämning av den nu bestående disproportionen mellan tillgång och efterfrågan på bostadsmarknaden samt i övrigt återställa normala hyresförhållanden.

[1] Jfr Soc. Medd. årg. 1922, sid. 48. — Å denna sida ha inkommit ett par tryckfel, som härmed rättas, nämligen å rad 21: Nettohyra (hyra och kommunalskatt), vilket bör vara: hyra utom kommunalskatt, samt å rad 27: 40 % å bruttohyran motsvarar 30 % å nettohyran, i stället för: 40 % å nettohyran — — — — 30 % å bruttohyran.

För att utreda frågan tillsatte dåvarande regering i juli 1922 en kommitté, som i oktober s. å. avgav ett interimsbetänkande, vari utan närmare angivande av skälen förordades fortsatt kontroll efter juni 1923. Kommitténs mandat förnyades sistlidne december av den nuvarande regeringen, och såsom ny ordförande förordnades Lord Onslow. Slutbetänkandet avgavs den 5 februari 1923, och däri förordades en successiv avveckling av kontrollen att äga rum vid nedanstående tidpunkter för olika kategorier av de hyreshus och lägenheter, kontrollen omfattar:

Tidpunkt för avvecklingen	Årligt hyresvärde (i £)		
	London	Skottland	Landet i övrigt
Juni 1923	70—105	60—90	52—78
» 1924	35— 70	30—60	26—52
» 1925	under 35	under 30	under 26

Den högsta klassen av de reglerade lägenheterna skulle sålunda frigivas redan instundande sommar, medan för den mellersta klassen föreslogs ytterligare ett års respittid och för den lägsta klassen två år. I övrigt föreslogos en del bestämmelser avseeende att underlätta övergången till en fri hyresmarknad, såsom att hus, vilka under återstående kontrolltid bliva hyreslediga, skulle undandragas regleringen, att avtal sträckande sig in på tiden efter kontrollens avskaffande skulle redan dessförinnan kunna träffas om annan än lagbestämd hyra, att husägare skulle beredas ökade möjligheter att taga av dem uthyrda lägenheter i besittning för sina egna, sina barns eller sina anställdas räkning, att enskilda personer och bolag — liksom redan nu myndigheter och offentliga korporationer — skulle kunna taga av dem uthyrda bostäder i besittning för utförande av allmännyttiga arbeten m. m.

Mot förslaget reserverade sig kommitténs bägge arbetarrepresentanter med yrkande, att kontrollen skulle äga fortsatt bestånd till år 1930, dock så att de bägge högre fastighetsklasserna dessförinnan skulle kunna frigivas med parlamentets tillstånd. Därjämte föreslogo reservanterna, att av den i lag nu medgivna hyresökningen (40 proc. utöver 1914 års standardhyra) en reduktion motsvarande 25 proc. av nämnda standardhyra omedelbart skulle vidtagas samt att återstående 15 proc. hyresökning skulle bortfalla till instundande höst.

Majoritetens förslag om en successiv avveckling av hyreskontrollen, börjande redan med innevarande år, väckte stark opposition i en del av pressen. Visserligen kan den fastighetsklass, varom närmast var fråga, knappast sägas spela någon större roll på hyresmarknaden. Bostadshus av denna storlek upplåtas nämligen i regel icke mot hyra, utan försäljas. Obestridligt är också, att den privata bostadsproduktion, som förekommit, huvudsakligen riktat sig på uppförandet utanför städerna av villor till avsalu. Denna byggnadsverksamhet har emellertid, efter vad man på vissa håll anser, icke tagit sådan omfattning, att tillgången på hus och lägenheter av ifrågavarande storlek kan anses betryggande. Hyresgästerna skulle därför, befarade man, se sig nödsakade att antingen acceptera en förhöjd hyra eller också genom köp förvärva fastighet till de stegrade priser, som redan nu betingas i avvaktan på hyreskontrollens avveckling.

Ännu betänkligare ansågs emellertid vara, att ett successivt frigivande av reglerade fastigheter, med början redan nu »från toppen», kan befaras leda till en försämring av läget på fastighetsmarknaden överhuvud. De hyresgäster, som av ekonomiska skäl nödgas avflytta från större lägenheter, komme nämligen att uppträda som konkurrenter om mindre hus, i den mån dessa av en eller annan anledning bleve lediga och på den grund redan nu oberoende av lagens föreskrifter kunna utbjudas till försäljning åt den högstbjudande. Ännu mer skulle konkurrensen skärpas, om mindre lägenheter bleve, såsom kommittémajoriteten föreslår, alldeles undandragna kontroll vid in-

träffad hyresledighet. Ett från de högre lägenhetsklasserna utgående tryck skulle, befarar man, också giva sig tillkänna med avseende å sådana avtal, som enligt majoritetens förslag skulle kunna fritt träffas om hyra för tiden efter den återstående kontrollperiodens utgång.

Bostadsbristen och försöken att avhjälpa densamma. Det är en känd sak, att tillgången på bostäder i England, speciellt smärre sådana, på långt när icke motsvarar behovet. Bristen på bostäder kan i själva verket spåras tillbaka ända till tiden före kriget och tillskrives av somliga den år 1910 införda jordbeskattningen. En annan orsak, om vilken meningarna äro mindre delade, utgör den sedan mer än ett årtionde tillbaka rådande knappheten på kapital och den relativt höga kapitalräntan ävensom den osäkerhet, som förefunnits i alla ekonomiska förhållanden. Om bostadsbristens omfattning hava mycket växlande uppgifter kommit till synes. Vanligen har bristen i England, Wales och Skottland uppskattats till 500 000 bostäder vid krigets slut, vilket antal dock av vissa experter betraktats såsom en minimisiffra.[1]

För bristens täckande igångsatte regeringen år 1919 en storartad byggnadsverksamhet, bedriven genom kommunerna, för vilken staten i sista hand iklädde sig risken. Planen kompletterades sedermera med understöd av statsmedel åt enskilda byggnadsföretag. Detta skedde under högkonjunkturen efter kriget, och den kostnad, som material och arbetspriser betingade, ställde sig därför mycket hög. Enligt vad som allmänt antages, är detta också delvis att tillskriva de inom byggnadsämnesindustrien förekommande ringbildningarna. Det vidlyftiga arbetet med anskaffning och iordningställande av mark, uppgörandet av planer och ritningar samt infordrande och granskning av anbud bedrevs mycket energiskt, och i september 1920 hade godkänts anbud för uppförande av inemot 150 000 hus.

Icke långt därefter började starka betänkligheter göra sig gällande mot byggnadsplanens konsekvenser i statsfinansiellt hänseende, och redan i mars 1921 synes man i regeringen hava bestämt sig för att begränsa programmet till hälften av vad som från början avsetts. Betänkligheterna fingo ökad näring, i samma mån som den ekonomiska krisen spred sig och de statsfinansiella svårigheterna ökades. I början av juli 1921 beslöt regeringen att ytterligare nedskära programmet och låta det tillsvidare stanna vid de 176 000 bostadshus, om vilkas uppförande kontrakt redan slutits och för vilka alltså staten iklätt sig risken. Den på staten fallande förlusten å dessa hus beräknades sedermera av Geddeskommittén skola belöpa sig till 10 milj. £ årligen under 60 år.[2] Ytterligare tillkom en engångsutgift å 10 milj. £ såsom subsidier åt enskilda företagare för uppförande av 42 000 bostadshus.

Såsom ett huvudskäl för byggnadsprogrammets begränsning angavs att tvinga ned produktionskostnaderna och bryta udden av ringarnas makt över marknaden. Olika meningar kunna visserligen råda om, i vad mån regeringens beslut av juli 1921 kan hava inverkat på prisbildningen. Den för byggnadsplanen närmast ansvarige förre hälsovårdsministern Dr. Addison gör gällande, att redan då första gången beslut fattades om verksamhetens begränsning, mer än hälften av det totala prisfallet på byggnadsmaterial var ett fullbordat faktum. I varje fall fick man bevittna ett så våldsamt prisfall, att enligt uppgift från sakkunnigt håll ett hus, som för ett år sedan kostade £ 1 000, nu skulle kunna byggas för något mellan £ 350 och £ 450.

Motiveringen till kommitténs förslag och reservationen. Genom den inträffade nedgången i produktionskostnaderna har man kommit nära eller kanske redan uppnått den punkt, då ur rent ekonomisk synpunkt hinder icke möter att bygga bostäder, som kunna upplåtas mot överkomlig hyra. Majoriteten inom den förut omnämnda kommittén för utredning av hyresregleringslagen anser också, att de hyror, som kunna

[1] Soc. Medd. årg. 1919, sid. 802.

[2] Det bör härvid anmärkas att i regeringens byggnadsprogram förutsattes en revision av de finansiella bestämmelserna år 1927 i syfte att minska det årliga deficit.

betingas för nybyggda hus — vilka, om de uppförts efter den 2 april 1919, icke äro underlagda kontroll — förslå till täckande av både kostnader och legitim vinst. Vad reglerade fastigheter angår, har kommittén däremot funnit det vara en enstämmig mening, att hyran icke fullt motsvarar vad som ur samma synpunkt kan anses för ekonomisk nivå.

Då kommittén sålunda icke funnit det rent ekonomiska läget på nuvarande bostadsmarknad vara avgörande hinder mot bostadsproduktionens återupptagande i mera normal omfattning, har den i stället fäst sig vid den psykologiska faktor, som bildas av motviljan mot allt statligt ingripande på detta område. Kommittén erinrar om, att bostadsproduktionen i själva verket uppbäres av de kapitalister, vilka vare sig som husägare eller inteckningshavare äro villiga att engagera sig i detta slags verksamhet. Härtill hava de icke kunnat förmås, alltsedan staten genom den första hyresregleringslagen år 1915 ingrep i förhållandet mellan hyresvärdar och hyresgäster. Till stöd härför anför kommittén speciellt, att placeringar i bostadsfastigheter icke utgöra direkt realiserbara säkerheter, emedan dels husen vid försäljning i regel icke kunna tagas i besittning av köparen, dels inteckningar äro ouppsägbara. Visserligen gäller detta icke nybyggda hus, men allmänheten har icke kunnat frigöra sig för fruktan, att den restriktiva lagstiftningen kan komma att utsträckas även till dessa. Motviljan mot placering i bostadsfastigheter har, framhåller kommittén, lett till att spekulationen icke längre tager befattning med produktionen därav, utan hus uppföras endast till försäljning åt dem, som där ämna taga sin bostad.

Kommittén drar härav den slutsatsen, att hyresregleringslagen utgör ett hinder mot den privata byggnadsverksamhetens återupptagande, och anser, att en avveckling snarast möjligt bör ske. Med hänsyn till bostadsbristen och faran för massuppsägningar förordas emellertid en viss övergångstid med successiv frigivning av olika fastighetsklasser och vissa andra lättnader i restriktionerna, såsom förut beskrivits. Kommittén sätter sitt hopp till, att under övergångstiden den värsta bristen på bostäder skall kunna avhjälpas genom enskild byggnadsverksamhet eller ingripande av det allmänna. Frigivandet av den högsta fastighetsklassen bör sålunda kunna framlocka villiga köpare av större fastigheter och därigenom stimulera det redan nu ganska livliga byggandet av sådana. Detta kommer åter att lätta trycket på de lägre fastighetsklasserna och bereda marken för dessas frigivande i sinom tid.

Vad speciellt beträffar förslaget att frigiva ledigblivande hus, anföres såsom motiv, att hus, vilka nu bliva lediga, så gott som alltid utbjudas till försäljning, emedan ägaren icke anser sig betjänt av att uthyra dem till lagbestämd hyra. I avvaktan på villiga spekulanter få husen stå tomma och undandragas därigenom marknaden. Om de åter frigivas, torde ägaren vara villig att uthyra dem på kort tids uppsägning, till dess en köpare fås, eller upplåta dem mot sådan hyra, som kan erhållas för nybyggda fastigheter.

Genom förslaget att tillåta fritt hyresavtal, sträckande sig in på tiden efter kontrollens avveckling, berövas hyresgästen, framhåller majoriteten, icke sin rätt enligt gällande lag. En möjlighet öppnar sig emellertid för honom att försäkra sig om bostad efter kontrolltidens slut, och han äger i sin rätt att kvarbo till dess ett skydd mot överdrivna krav från hyresvärdens sida. Enligt kommitténs förmodan kommer icke att göras något större bruk av denna klausul, vad arbetarbostäder beträffar. Till speciellt skydd för sistnämnda kategori föreslås emellertid, att fria avtal beträffande den lägsta fastighetsklassen skola för att bliva giltiga underställas allmän domstols godkännande.

Majoriteten framhåller vidare, att det villkor, som i regel gäller för en uthyrd lägenhets återtagande i besittning, nämligen att annan, likvärdig lägenhet beredes hyresgästen, i praktiken visat sig omöjligt uppfylla. En mindre sträng formulering föreslås därför att i förekommande fall tjäna till ledning för domstolarna. Då lägenheter erfordras för ägarens egen eller hans barns räkning, anser kommittén, att nämnda villkor alldeles bör bortfalla, vilket enligt gällande lag endast medgives, då äganderätten

daterar sig viss tid tillbaka. Medgivandet att återtaga lägenhet för anställdas räkning bör utvidgas att avse jämväl personer, som ägaren ämnar taga i sin tjänst. Speciellt inom jordbruket, påpekar kommittén, har det i många fall visat sig omöjligt anställa folk, innan bostad ställts till deras förfogande. Till gagn för startandet av industriell verksamhet föreslår desslikes kommittén, att enskilda personer och bolag må i likhet med myndigheter och korporationer förfoga över av dem uthyrda lägenheter i och för allmännyttiga arbeten.

Uppsägning av hyresgäster, som icke iakttaga ordning och skick eller som använda lägenheten för osedliga eller olagliga ändamål, föreslås utsträckt att gälla även inneboende och hyresgäster i andra hand.

Kommitténs två arbetarrepresentanter säga sig i själva huvudfrågan om hyresregleringens fortsatta bestånd hysa en alldeles motsatt uppfattning mot majoriteten. De erinra, att de förhållanden, som ledde till kontrollens införande, alltjämt kunna sägas äga bestånd. Bristen på lämpliga bostäder är, speciellt i industrisamhällena, snarast större än år 1915. Befolkningen har avsevärt ökats sedan nämnda år, men nyproduktionen av bostäder har icke tillnärmelsevis svarat mot det stegrade behovet.

I själva verket, framhålla reservanterna vidare, har det aldrig påyrkats, att bostadshus, som uppföras på nuvarande kostnadsbasis, skulle underställas reglering. Under sådana förhållanden uttala de sin förvåning över att restriktionerna anföras såsom ett hinder mot byggnadsverksamhetens återupptagande. Den medgivna friheten för nybyggnader har icke kunnat framlocka en mot behovet svarande bostadsproduktion, och finnes det då, fråga de, någon anledning vänta, att kontrollens avveckling skall stimulera byggnadsverksamheten.

Reservanterna säga sig icke dela majoritetens uppfattning, att en avveckling skulle kunna försiggå utan stegring i hyrorna. All erfarenhet pekar i annan riktning, och man har härvid att taga hänsyn varken till enskilda individers eller ens särskilda samhällsklassers förmåga att erlägga högre hyra, utan till de uppoffringar befolkningen i dess helhet är villig underkasta sig för erhållande av bostad. Om avvecklingen icke skulle resultera i stegrade hyror, varför har man då, fråga de, behövt omgärda hyresregleringslagen med straffbestämmelser mot särskilt vederlag vid hyresupplåtelser? Det finnes nu många personer, som äro villiga att betala sådant vederlag, och om kontrollen avskaffades, skulle resultatet otvivelaktigt bliva, att de, som hade råd därtill, överbjöde andra och sålunda lämnades företräde till erhållande av bostad.

Reservanterna framhålla ytterligare, att även om någon hyresregleringslag aldrig funnits, bostadsproduktionen icke kunnat upprätthållas under kriget, då både arbetskraft och material togs i anspråk för andra ändamål. Likartade förhållanden rådde efter vapenstilleståndet, då byggnadsmaterial åtskillig tid framåt var underlagt kontroll och i varje fall ej stod att erhålla i tillräcklig mängd.

Hyresregleringen infördes för att råda bot å en utomordentlig situation, uppkommen genom kriget och i det väsentliga ännu bestående. Det är orimligt, säga reservanterna, att lägga någon större del av skulden för bostadsproduktionens upphörande på lagstiftningen, utan får man söka orsaken på helt andra områden.

En i samhällslivet så djupt ingripande företeelse som bostadsproduktionens avstannande under flera år måste medföra verkningar, som kräva lång tid för att övervinnas. Först sedan så skett kan man tala om att jämvikt återställes på bostadsmarknaden och att hyresgästerna bliva likställda vid uppgörelser med husägarna. En förlängning för avsevärd tid framåt av hyresregleringslagen bör också verka stabiliserande på bostadsmarknaden, varav den sunda byggnadsverksamheten blott kan draga nytta. Förlänges däremot hyresregleringslagen endast på kort tid, måste bland företagarna komma att råda ovisshet, om icke avvecklingen kommer att undanskjutas.

På dessa grunder yrka som nämnt reservanterna, att avvecklingen framskjutes till år 1930, med rätt dock för parlamentet att besluta om frigivande tidigare av de två högre fastighetsklasserna.

Reservanterna rikta en särskild kritik mot förslaget att redan nu frigöra den högsta

fastighetsklassen från kontroll. Detta skulle komma att hårt och orättvist drabba medelklassen, vilken i många fall har lika begränsade resurser som arbetarklassen. Efterfrågan på mindre hus och lägenheter skulle ökas, och när tiden komme för dessas frigivande, måste resultatet bliva stegrade hyror även för sådana.

På liknande grunder kritiseras förslagen att frigiva ledigblivande bostäder från kontroll och att redan nu medgiva fritt avtal om hyran efter skedd avveckling av kontrollen. För att dylika medgivanden icke skola leda till uppskörtning av de bostadssökande, förutsättes, säga reservanterna, verklig likställdhet mellan parterna i hyresförhållandet, som nu icke existerar. Det föreslås i stället, att ägare till ledig lägenhet skall vid äventyr av straff förpliktas att uthyra lägenheten senast en månad efter ledigblivandet.

Likaså vända sig reservanterna mot förslagen att bereda husägare ökade möjligheter att taga uthyrd lägenhet i anspråk för egna barns eller anställdas räkning eller att lämna enskilda personer och bolag tillfälle att återinträda i besittning av lägenheter, som erfordras för allmännyttiga arbeten. Såsom skäl anföres, att en förändring i de bestående förhållandena härutinnan skulle skapa oreda på hyresmarknaden och leda till tvister samt försätta många hyresgäster i en prekär situation. Dock medgives såsom berättigat, att en husägare, som genom köp förvärvat sin fastighet före år 1919, skulle kunna taga den i besittning för egen räkning efter tre månaders uppsägning, förutsatt att allmän domstol icke prövade åtgärden lända till alltför stort omak för hyresgästen.

Rörande regeringens ställning till den principiella frågan om hyreskontrollens fortvaro har premierministern till svar å framställd interpellation i underhuset den 26 februari avgivit följande förklaring: Regeringen föreslår att all kontroll skall upphöra i juni 1925. Vad beträffar högre fastighetsklasser föreslås, att dessa frigivas i juni 1924, men förslaget kommer att innehålla en bestämmelse, att så skall ske endast om resolution i motsatt riktning icke fattas av endera huset.

London den 2 mars 1923.

Erik Sjöstrand.

Arbetstidslagstiftningen i Schweiz.

I den schweiziska fabrikslagen av den 18 juni 1914 bestämdes den industriella arbetstiden till 10 timmar om dagen. Den 27 juni 1919 ändrades lagens bestämmelser rörande arbetstiden, så att 48 timmars arbetsvecka infördes i all drift, som är underställd fabrikslagen.[1] Åttatimmarsdagen gäller sålunda för alla industriella företag, som använda motorisk kraft och sysselsätta minst 6 arbetare eller, om motorisk kraft ej användes, sysselsätta minderåriga arbetare eller ha minst 11 arbetare, samt slutligen utan hänsyn till arbetarantalet, om driften innebär särskild fara för arbetarnas liv och hälsa eller i sitt arbetssätt utvisar karaktären av fabrik.

Enligt § 27 kan övertidsarbete beviljas av myndigheterna, på villkor att arbetaren erhåller ett lönetillägg av 25 %. Behovet av förlängd arbetstid måste styrkas, och de kantonala myndigheterna kunna i så fall bevilja övertidsarbete för en tid av 10 till högst 20 dagar efter varandra. Detta övertidsarbete får emellertid endast i nödfall överstiga 2 timmar om dagen.

---

[1] Lagen finnes i översättning i Soc. Medd. årg. 1919, s. 683.

Denna bestämmelse avser blott att tillfredsställa tillfälliga behov inom industrien, så som man ju överallt är nödgad att vid dylika arbetarskyddsbestämmelser medgiva möjligheter till dispens. Rätten till att lämna dessa dispenser är överlämnad till orts- eller distriktsmyndigheterna, när det gäller dispens under högst 10 dagar, och till de kantonala regeringarna, när dispensen skall omfatta intill 20 arbetsdagar. Under liknande omständigheter kan av samma myndigheter en förlängd arbetstid på grund av tvingande yttre anledning eller särskilda driftsförhållanden beviljas å dagar före sön- och helgdagar.

För bedömande av åttatimmarsdagen såsom sådan är emellertid § 41 i fabrikslagen avgörande. Denna auktoriserar den schweiziska regeringen (»Bundesrat») att för enskilda industrier, när och så länge tvingande orsaker rättfärdiga ett dylikt beslut, utsträcka veckoarbetstiden från 48 till högst 52 timmar. I synnerhet får detta göras, om genom användande av 48 timmars arbetsvecka konkurrensduglighetеn med hänsyn till arbetstiden i andra länder sättes i fråga.

Därest kollektivdispens för en hel industrigren icke föreligger, kunna också enskilda arbetsgivare under styrkande av nödvändigheten begära och erhålla tillåtelse till en arbetstid på intill 52 timmar i veckan. Under tiden från 1 januari intill 7 oktober 1922 hade dylika enskilda dispenser beviljats 646 fabriker inom följande industrier:

textilindustri	146	träindustri	34
beklädnadsindustri	192	jord- och stenindustri	14
metallindustri	122	kemisk industri	16
urindustri	73	pappers- och grafisk industri	22
livsmedelsindustri	26	kraft-, gas och vattenverk	1

I början av maj 1922 hade enligt en uppgift från regeringen till parlamentet endast 216 dylika dispenser beviljats, så att dispensförfarandet tydligen under sommaren börjat användas i allt större omfattning.

Vid sidan därutav ha emellertid de beviljade kollektivundantagen varit ganska omfattande. På en interpellation av socialdemokraterna har regeringen i nationalrådet lämnat upplysning om, för vilka industrier och för vilken tid kollektivdispenser beviljats under år 1922. Såsom härav framgick, ha dessa dispenser omfattat särskilt vissa specialbranscher inom textilindustrien, i första rummet olika broderibranscher, men även hatt- och mössfabrikationen, tvål- och stearinljusindustrien, sågverks- och timmermansarbeten, fabrikationen av tegel och kalksandsten samt fabrikationen av vegetabiliska konserver.

Av de nämnda industrierna ha de flesta erhållit dispens även under år 1923 med undantag för de tre sistnämnda industrigrenarna. Inom textilgruppen synas emellertid även nya branscher ha erhållit tillåtelse till förlängd arbetstid.

Trots dessa ganska omfattande administrativa ändringar i den lagstadgade arbetstiden, ha klagomålen från industriens sida icke upphört. Av den tillåtelse till tillfälligt övertidsarbete, som kan erhållas av de lokala och kantonala myndigheterna, kan man under nuvarande ekonomiska förhållanden, säges det, endast göra bruk i undantagsfall, därför att dylik övertid enligt lagen måste betalas med ett lönetillägg på 25 %. I den hårda konkurrenskamp med inflationsländerna, som landet befinner sig uti, betyder ett dylikt lönetillägg, att övertidsarbetet blir oräntabelt. Man måste därför, heter det, ha längre arbetstid, utan att någon som helst merutgift för lön får komma i fråga, d. v. s. arbetaren skall enligt dessa krav arbeta 9 timmar om dagen för samma lön, som han nu erhåller för 8 timmar, på det att industrien skall bliva konkurrensduglig. Att dylika argument komma från industriens sida är under nuvarande olidliga krisförhållanden icke att förundra sig över, och man kan då blott fråga sig, om det icke är riktigare att, liksom våra arbetsgivare gjort hemma, gå rakt på sak och kräva motsvarande nedsättning av lönerna istället för att söka hos

arbetaren upprätthålla fiktionen, att han alltjämt erhåller samma lön, fastän han i verkligheten fått den nedsatt genom den större arbetstidsprestation, som av honom begäres. Det betecknande är emellertid, att även den schweiziska regeringen har accepterat denna argumentation och i motiveringen till sitt förslag om att utsträcka regeringens dispensrätt till 54 timmar i veckan uttryckligen förklarar, att folkhushållningens sanering erfordrar icke blott en prisreduktion, utan även en viss löne reduktion. Äger denna rum, säges det i motiveringen, och utjämnas den genom en påökning av arbetstimmarna, så har därmed icke blott givits ett medel till nedsättning av produktionskostnaderna, utan arbetaren är även betjänad därmed, genom att hans arbetsförtjänst icke nedsättes; tvinga existensvillkoren ett företag att nedsätta lönen än mera, så kan arbetaren genom den längre arbetstiden åtminstone åter intjäna en del av löneförlusten.

Det kan icke väcka någon förundran, att de schweiziska arbetarna på det häftigaste opponera mot dylika argument, som ju upphäva sig själva. De kunna förstå, sade man mig på fackföreningshåll, att krigslönerna icke kunna upprätthållas under en sådan krisperiod som den nuvarande och med den allmänna prisreduktion, som under de sista två åren inträtt. Men en utsträckning av arbetstiden från 8 till 9 timmar, utan att de skola erhålla någon som helst kompensation för den längre arbetstiden, går så mycket mera över deras fattningsförmåga, som antalet arbetslösa ju ovillkorligen måste ökas, ju längre arbetstiden sättes under en depressionsperiod. Under mina samtal såväl med ledande män inom folkhushållningsdepartementet som med en av landets största industriidkare hänvisade jag till, att man i vårt land under den svåra depressionsperiod, vi genomgå, nödgats reducera arbetstiden på de enskilda arbetsplatserna, så att arbetarna i ganska stor utsträckning endast haft sysselsättning under några dagar i veckan eller några timmar om dagen. Man svarade mig, att så även sker i Schweiz, och på min fråga, varför man då anser sig behöva en ännu längre arbetstid än den i högsta fall tillåtna 52 timmars arbetsveckan, svarades, att det hela gäller frampressandet av en större produktion, utan att produktionskostnaderna i sin absoluta summa få ökas. Jag fick det intrycket av dessa samtal, att hela denna argumentation är en import ur den tyska nationalekonomiska litteraturen och diskussionen under de senaste åren. I Tyskland går man emellertid ut ifrån, att landet är utarmat genom kriget och fredsvillkoren och att endast en till högsta effektivitet framdriven varuproduktion åter kan bringa det i en bättre ekonomisk situation. De utomordentligt gynnsamma konjunkturer, man haft under dessa båda sista år, ha gjort, att industrien känt åttatimmarsdagen såsom ett fjätter, då den icke varit i stånd att kunna anställa ett tillräckligt antal arbetskrafter för att tillgodogöra sig de utomordentliga marknadsförhållandena. Man har sålunda argumenterat, att man genom en påökning av arbetstiden bättre skulle kunna utnyttja marknadsläget och sålunda på ett bättre sätt kunna tillvarataga landets ekonomiska intressen. I Schweiz använder man samma argument i fråga om en krisperiod, i det man säger, att få vi en timmes längre arbetsprestation per dag för samma lönesumma, så hjälpas vi ett gott stycke över krisens svårigheter.

Ett annat argument, som synes mig vara starkare, framför exportindustrien, när den hänvisar till de svåra konkurrensförhållandena på utlandsmarknaden, som nödvändiggöra en snabb leverans. Leveransterminerna sättas ganska korta, och är industrien icke i stånd till att åtaga sig leveransen inom en kort tid, går ordern till ett annat land, som garanterar snabbare leverans. Tyskarna ha hjälpt sig över denna svårighet genom sina billigare pris, vilka de på grund av den tyska valutans oavbrutna fall kunnat offerera. För Schweiz med sin höga valuta måste konkurrensmöjligheten av naturliga skäl bestå dels i varukvaliteten och dels i den snabbare leveransen. Huruvida möjligheten till två timmars längre arbetstid i veckan än den nu som maximum tillåtna, kan påverka dessa förhållanden, är jag icke i stånd att bedöma, men jag har icke velat underlåta att anföra denna argumentation, därför att den synes mig vara beaktansvärd.

Regeringen har den 10 maj 1922 i parlamentet framlagt ett förslag om ändring av ovannämnda artikel 41 i fabrikslagen, som med vissa ändringar vunnit de båda kamrarnas bifall.[1] Sålunda skall regeringen under en allmän svår ekonomisk kris, efter att ha lämnat de centrala arbetsgivar- och arbetarorganisationerna tillfälle att yttra sig i frågan, kunna tillåta en veckoarbetstid av 54 timmar i stället för 48. Men även under en period, när denna förutsättning icke finnes, kan regeringen, när och så länge viktiga orsaker motivera detta, dispensera hela industrier eller enskilda fabriker från åttatimmarsdagen och tillåta en veckoarbetstid på 54 timmar. Villkor är emellertid, att den dagliga arbetstiden icke får överstiga 10 timmar.

Nationalrådet såväl som ständerrådet antogo denna lagändring den 1 juli 1922, den offentliggjordes den 12 juli, och den 9 oktober var fristen för begäran om referendum utlupen. En dylik petition inlämnades till regeringen i rättan tid, undertecknad av icke mindre än 203 233 röstberättigade borgare. Detta är, enligt vad som sades mig, det högsta antal underskrifter, som någonsin funnits under en begäran om referendum, vilket ju skulle visa, huru djupt intresserade folkmassorna äro av frågan. Dagen för folkomröstningen hade regeringen under min vistelse i Bern ännu icke fastsatt, men man antar, att den kommer att gå för sig fram på försommaren. Tills dess vilar nämnda lagändring, så att de hittills gällande bestämmelserna förbliva i kraft, tills folkomröstningen har ägt rum. På arbetarsidan var man övertygad om, att folkomröstningen kommer att förkasta regeringens och parlamentets beslut, och man räknade med, att hela arbetarklassen kommer att stå enig i försvaret av åttatimmarsdagen, men att även de statliga och kommunala tjänstemännen samt en del av borgarklassen kommer att rösta mot det föreliggande förslaget. Den väsentliga skillnaden mellan det beslut, som underställes folkomröstningen, och den bestämmelse, som nu gäller, är ju icke så stor. Frågan är, om regeringen skall kunna utsträcka arbetstiden till 54 timmar eller vara bunden till de nuvarande 52 timmarna i veckan. Redaktionellt har bestämmelsen utökats med några rader, genom att man fastställer regeringens dispensrätt först för sådana tider, då en allmän svår ekonomisk depression råder, och sedan för sådana tider, då denna förutsättning icke finnes. Inom nationalrådet har man dessutom i regeringens förslag infogat en bestämmelse om, att regeringen först skall höra de centrala arbetsgivar- och arbetarförbunden, huruvida förutsättningen för användning av dispensrätten föreligger. Denna förpliktelse har regeringen egentligen även enligt nu gällande lag, men den har icke använt bestämmelserna sedan någon tid tillbaka, därför att det tar för lång tid att först rådfråga arbetsgivar- och arbetarorganisationerna, när ett företag eller en industrigren på grund av sig plötsligt yppande exportmöjligheter behöver dispens. Dessutom har regeringen gjort den erfarenheten, att såväl arbetsgivarnas som arbetarnas ställning till frågan om dispens varit avgjord i förväg, i det att arbetsgivarnas organisationer alltid tagit parti för sina medlemmars önskemål, medan arbetarnas organisationer principiellt motsätta sig medgivandet av dispenser. I den på grund av fabrikslagen upprättade fabrikskommissionen, som består av representanter för vetenskapen samt för arbetsgivare och arbetare, ha dessa båda senare grupper i dessa frågor alltid röstat mot varandra. Regeringen ansåg sig därför kunna avstå ifrån att i varje enskilt fall höra de båda parterna, men i den nya lagbestämmelsen har parlamentet satt in en förpliktelse för regeringen att lämna parterna tillfälle att yttra sig. Förkastas lagändringen vid folkomröstningen, så får ju ej heller denna ändring någon betydelse.

Berlin den 10 mars 1923.

Wilhelm Jansson.

[1] Jfr Soc. Medd. årg. 1922, sid. 491 och 595.

Hjälpverksamheten för de arbetslösa i Schweiz.

Schweiz torde ha varit det första land i Europa, som med statliga eller kommunala åtgärder systematiskt sökte mildra följderna av arbetslösheten. Jag frånser därvid upprättandet av de s. k. arbetarkolonierna, av vilka den första uppstod år 1889 i kantonen Bern, varpå under det följande årtiondet dylika kolonier upprättades av kantonerna Thurgau, Baselland o. s. v. Dessa koloniers uppgift var att bereda ogifta arbetslösa, vilka på grund av långa arbetslöshetsperioder eller urspårning i livet mer eller mindre blivit lösdrivare, härbärgering, vård och arbete för att återföra dem till ett stadgat yrkesliv. Viktigare såsom en åtgärd till bekämpande av arbetslöshet kunde de s. k. arbetsstugorna (»Arbeitshütten») och skrivbyråerna (»Schreibstuben») anses vara, vilka hade till uppgift att hjälpa bofasta arbetslösa och bevara dem från att tillgripa vandringsstaven. I staden Bern upprättades sålunda på privat initiativ en dylik arbetsstuga redan år 1888, och i Genève följde en liknande inrättning år 1890. Denna hade redan under sitt första år sysselsatt icke mindre än 1 337 arbetslösa. Under åren 1890—1896 utbetalades en arbetslön på 35 728 francs. Vid sidan av denna arbetsverkstad upprättades i Genève redan år 1891 en skrivbyrå för sådana arbetslösa, som icke voro kroppsarbetare, och som här i huvudsak sysselsattes med adresskrivning. Liknande inrättningar ha sedan upprättats på ett flertal håll i landet och tydligen verkat mycket gott.

Även med en försäkring mot arbetslöshet sysslade man ganska tidigt i Schweiz, och staden Bern upprättade redan den 1 april 1893 en försäkringskassa mot arbetslöshet. Rörande denna kassas verksamhet ha meningarna varit ganska delade, men det lönar icke att i detta sammanhang närmare ingå därpå, därför att den använda försäkringsprincipen numera står utom debatt. Viktigare för arbetslöshetsförsäkringens utveckling var den kantonala lagstiftningen i St. Gallen, som redan under år 1894 öppnade möjligheten till en offentlig subvention av sådana frivilliga organisationer, som försäkrade sina medlemmar mot arbetslöshetens följder. En dylik arbetslöshetskassas stadgar skulle enligt denna lag fastställas av kommunernas styrelser i samband med de intresserade arbetarkretsarna och sedan stadfästas av den kantonala regeringen. Stadgarna måste innehålla bestämmelser rörande kassans organisation, medlemmarnas avgifter, rätt till understöd o. s. v. Det dröjde emellertid många år, innan denna lag verkligen fick någon praktisk betydelse. Kantonen Baselstadt började för sin del redan år 1903 att subventionera arbetslöshetskassor, och år 1909 reglerades frågan genom lag. Samma skedde även i kantonen Genève, varest en lag utfärdades den 16 september 1909 beträffande upprättande av en statlig arbetslöshetskassa och understödjande av privata sådana. Subventionen till de fackliga arbetslöshetskassorna sattes så högt som till 60 % av utgifterna för arbetslöshetsunderstöd till sådana arbetslösa, som hade bott minst ett år i Genève eller under lika lång tid varit medlemmar av någon schweizisk arbetslöshetskassa. Kantonen Zürich lämnade även ledes subvention till fackliga arbetslöshetskassor sedan år 1909, men denna subvention utgick där efter en glidande skala, därför att kantonen årligen insatte en viss summa i sin budget till understöd av arbetslösa, och denna summa fördelades sedan på de olika kassorna alltefter deras utgifter under året. I kantonen Thurgau subventionerades de fackliga arbetslöshetskassorna sedan 1911, o. s. v. Sålunda ha väl alla betydande industrikantoner i Schweiz varit verksamma på området sedan många år tillbaka, och förutsättningarna för ett ingripande från den schweiziska förbundsstatens sida voro sålunda givna. Den 6 juni 1905 fattade det schweiziska statsförbundet ett beslut rörande förbundets medverkan vid subventionen av arbetsförmedlingen och till skydd mot arbetslösheten. En större betydelse synes detta beslut, så långt arbetslöshetsförsäkringen kommer

i fråga, först ha erhållit efter krigets utbrott, då en större arbetslöshet inträdde och den schweiziska staten ingrep med en statssubvention av arbetslöshetskassorna, som först utgjorde 1/4 av utgifterna och senare höjdes till 1/3.

De kassor för frivillig försäkring mot arbetslöshet, som sålunda finnas och subventioneras i det schweiziska landet, äro av ganska olika karaktär. Delvis äro kassorna upprättade av kommuner och upptaga arbetare av alla yrken, som önska ansluta sig, eller de avse arbetare i viss industri, som är av särskilt stor betydelse för vidkommande kommun eller kommunalförbund. Den andra gruppen består av s. k. neutrala kassor, vilka dels upprättats av neutrala föreningar, såsom föreningen av tecknare i Öst-Schweiz, affärsbiträdenas förening i Genève, schweiziska köpmansföreningen, men även av arbetsgivarna, särskilt i den schweiziska textilindustrien. De senares verksamhet på området synes mig ha varit ganska omfattande. Den påbörjades genom upprättandet av en hjälpfond för broderiindustrien redan år 1905 och har delvis verkat i samband med arbetarna. Hjälpfonden hade år 1916 en kassabehållning på 97 654 francs; dess högsta behållning var för år 1912 med 155 666 francs.

Den viktigaste gruppen av dylika försäkringskassor synas emellertid de schweiziska fackorganisationernas arbetslöshetskassor vara. De bygga direkt på de organiserade arbetarna och erhålla sedan år 1915 ovannämnda subvention från den schweiziska staten.

En utveckling i helt annan riktning erhöll frågan vid krigets slut, då de revolutionära rörelserna i Mellaneuropa och den omedelbart inträdande arbetslösheten påverkade utvecklingen. Den schweiziska industrien hade under större delen av kriget haft goda konjunkturer med ganska rika krigsvinster, och den tvekade icke att använda en del av dessa vinster till de arbetslösas förmån. Den schweiziska förbundsstaten själv beslöt sig för att ingripa på ett rationellt sätt för att förebygga, att allt för stort elände drabbade landets arbetare under den arbetslöshetsperiod, som väntades. Den 29 oktober 1919 utfärdade den schweiziska regeringen på grund av sina utomordentliga fullmakter en förordning rörande arbetslöshetsunderstöd, som med en del ändringar ännu är i kraft.[1] Denna förordning tillförsäkrar schweiziska medborgare, som uppnått en ålder av minst 16 år, ett understöd i fall av arbetslöshet. Utlänningar kunna erhålla samma understöd, såvida deras hemland tillförsäkrar schweiziska borgare jämvärdig behandling. Dylik reciprocitet består f. n. med Tyskland, Liechtenstein, Luxemburg och Tjeckoslovakiet; dessutom har Schweiz träffat särskild överenskommelse med Italien.

Den sålunda organiserade omsorgen om de arbetslösa går fram på tre olika vägar. Dels utgår statligt och kommunalt understöd direkt till de arbetslösa av offentliga medel, dels äro arbetsgivarna i avsevärd grad bärare av omsorgen för de arbetslösa, och slutligen utbetalas statlig subvention till de frivilliga arbetslöshetskassorna. Medlen uppbringas sålunda av:

a) schweiziska staten;
b) kantonerna och kommunerna;
c) arbetsgivarna;
d) de frivilligt försäkrade.

Bäraren av den offentliga understödsverksamheten är en s. k. arbetslöshetsbyrå, som är upprättad i varje kommun eller i samförstånd med den kantonala regeringen för flera kommuner gemensamt. I regeln äro dessa arbetslöshetsbyråer knutna till den offentliga arbetsförmedlingsanstalten, därest en dylik finnes inom kommunen. Därest så icke är fallet, har ett samarbete etablerats mellan arbetslöshetsbyrån och den närmaste arbetsförmedlingsanstalten, och arbetslöshetsunderstöd utbetalas endast till den, som styrker, att han redan den första understödsdagen personligen anmält sig såsom arbetssökande, men icke kunnat erhålla passande arbete. Arbetslöshetsbyrån är dessutom skyldig att kontrollera, att understödstagaren ej heller erhållit arbete från annat håll.

[1] Jfr Soc. Medd. årg. 1920, sid. 416.

Arbetsgivarnas understödsplikt påvilar dels den enskilde arbetsgivaren för de arbetare han sysselsätter, dels arbetsgivarna såsom kollektivitet inom olika näringsgrenar. För detta ändamål ha arbetsgivarna upprättat särskilda kasseorganisationer i anslutning till sina arbetsgivarföreningar. För arbetsgivarnas bidrag till arbetslöshetsunderstöd gälla i lag fastställda maximi- och minimigränser. Maximibidraget skall utgöra tre månadslöner för förvaltningspersonalen och sex veckors lön till arbetarna inom varje företag. Minimibidraget utgör lönesumman för en halv månad resp. en vecka. Det har sagts mig, att numera i medeltal arbetsgivarna torde bidraga med den fulla lönesumman för två veckor om året. Är alltså arbetslönen per arbetare 75 francs i veckan, har arbetsgivaren att i arbetslöshetsunderstöd inbetala en summa av 150 francs per arbetare och räkenskapsår. Av denna summa får han emellertid behålla $^2/_3$ för understöd åt sina egna arbetare och funktionärer, och endast $^1/_3$ inbetalas av honom till den för hans industrigrupp av arbetsgivarorganisationen upprättade gemensamma kassan i och för riskutjämning.

Arbetsgivarens understödsplikt gentemot sina egna arbetare vidtager redan, då han måste inskränka driften genom att reducera arbetstiden. Om inom en löneperiod den vanliga arbetstiden inskränkes med högst 40 %, så faller understödsplikten helt på arbetsgivaren, men har arbetstiden reducerats med mer än 40 % eller har driften helt och hållet inställts, så bär arbetsgivaren endast $^1/_3$ av understödet. Han måste då till arbetaren utbetala hälften av den löneförlust, arbetaren lider på grund av inskränkningen i driften, såvida icke arbetaren finner någon biförtjänst eller erhåller understöd från en arbetslöshetskassa. I så fall nedsättes understödet, så att detta tillsammans med lönen, biförtjänsten och understödet från annan arbetslöshetskassa icke överstiger den normala dagliga arbetsförtjänsten. Är den enskilde arbetsgivarens egen fond för detta ändamål förbrukad, har han anspråk på bidrag från arbetsgivarnas gemensamma kassa, eventuellt även av offentliga medel. Han skall därför omedelbart, då han nödgas inskränka driften, göra anmälan till den kommun, där hans av driftsinskränkningen drabbade arbetare äro bosatta. Denna kommun prövar riktigheten av hans uppgifter, fastställer den inkomst, som skall avdragas från understödsbeloppet, samt även de bidrag, som eventuellt skola beviljas av offentliga medel. Arbetsgivaren får först börja med utbetalningen av understöd, när kommunen icke inom en eller högst två veckor nekat dylik utbetalning. Följer arbetsgivaren icke denna föreskrift, förlorar han rätten att erhålla de utbetalade understöden inberäknade i den obligatoriska avgift, han själv har att betala, och dessutom förlorar han rätten till offentligt understöd.

När fullständig arbetslöshet inträffar, utbetalas understöd av den kommun, i vilken den arbetslöse är bosatt. En intim samverkan mellan dessa kommuner och arbetsgivarna resp. deras organisationer är fastställd genom lagen och genomförd i praktiken. På så sätt söker man dels undvika, att understöd utbetalas till därtill oberättigade personer, dels ock att i möjligaste mån förebygga större arbetslöshet, än den ekonomiska krisen ovillkorligen medför. Man sade mig på olika håll, att just denna samverkan med arbetsgivarna och de stora summor, som dessa själv offrat för ändamålet, i hög grad bidragit till och säkerställt genomförandet av de utomordentliga åtgärder, den schweiziska staten tillgripit till de arbetslösas skydd under denna svåra kris.

Understödet till de fullständigt arbetslösa utgör 60—70 % av den normala arbetsförtjänsten. Såsom normal arbetsförtjänst betraktas den lön, den arbetslöse skulle ha erhållit, om han under understödsperioden hade funnit normalt arbetstillfälle. Kantonerna äro skyldiga att periodiskt undersöka lönenivåns ställning, så att understöden avpassas efter de vid varje tid utgående normala arbetslönerna. För övrigt har landet uppdelats i tre dyrortsklasser med maximiprestationer till de arbetslösa, allt efter det antal familjemedlemmar de ha att försörja. Förutsättningarna för understöds erhållande äro de vanliga, nämligen att den arbetslöse icke kan erhålla ett för hans förmåga passande arbete, att han icke missbrukar understödet eller att han icke medvetet lämnar falska eller ofullständiga uppgifter rörande sina arbets- och arbetslöshetsför-

hållanden. Arbetslöshetsunderstödet utbetalas för en tid av 60 dagar och kan utsträckas till att omfatta vidare 60 dagar. Den individuella behovsprövningen är avgörande.

Frågan om arbetslöshetsunderstödets utbetalande under strejker eller lockouter är även i Schweiz en omstridd princip, och en definitiv lösning har man ej heller därstädes funnit. Arbetslöshetsunderstöd utbetalas ej till dem, som äro indragna i en strejk eller lockout. De, som erhöllo understöd, innan strejken resp. lockouten påbörjades, utfå detta tills vidare. Efter stridens slut prövas för de arbetares vidkommande, som ej genast erhålla arbete, huruvida deras arbetslöshet får anses vara ofrivillig eller ej.

De frivilliga understödskassorna utbetala sin daghjälp enligt de stadgeenliga bestämmelserna, vilka måste vara godkända av kompetent myndighet för att motivera subvention av offentliga medel. Även här gäller, att arbetslöshetskassornas medel icke få utbetalas till sådana arbetare, som äro indragna i strejk eller lockout.

Till nödhjälpsarbeten ha stora summor anslagits av den schweiziska staten såväl som av kantonerna och kommunerna. Förbundsstatens lagstiftande myndigheter beviljade sålunda för statliga arbeten den 21 oktober 1921 icke mindre än 66 miljoner francs, vilka fördelades på schweiziska statsbanorna, post och telegraf, militärdepartementet, inrikesdepartementet och finansdepartementet. Dessutom beviljades en summa på 50 miljoner francs till bekämpande av arbetslösheten inom kantonerna. Dessa kunna av denna summa erhålla subvention för byggnadsarbeten mot villkor, att de själva anskaffa samma summa till subvention av dylika arbeten.[1] I regeln beviljas dessa kantonala subventioner mot att vidkommande kommun bär hälften av beloppet; så sker t. ex. i kantonen Bern. Villkor är även, att vid de subventionerade arbetena ett motsvarande antal arbetslösa erhålla sysselsättning. Däremot är det likgiltigt, om arbetet utföres av kommunen själv eller för dess räkning; det kan likaväl vara privat byggnadsverksamhet, som för erhållande av subvention ställer sig under offentlig kontroll. Men arbetet måste utföras av schweiziska arbetsgivare och arbetare, och schweiziskt material måste användas. På kompetent håll sades mig, att man genom subvention även av privata byggnadsarbeten uppnår ett långt bättre produktivt resultat, än om man efter tyskt mönster endast skulle understödja s. k. allmännyttigt bostadsbygge. Edsförbundet ger 8 till 15 % tillskott till byggnadskostnaderna, kantoner och kommuner samma summa, medan privatmannen eller industrien, som bygger, måste anskaffa det felande kapitalet. Dessutom kan lämnas ett tillskott till arbetslönen intill 20 % för sådana arbetslösa, som därigenom erhålla arbete. Räknar man, sade vidkommande person, med att i medeltal 20 % tillskott lämnas, så erhåller man, genom att å privat väg övriga 80 % av kapitalet anskaffas, för 100 miljoner francs offentligt bidrag arbeten utförda till ett byggnadsvärde av 500 miljoner francs. Man uppnår dessutom genom bestämmelsen, att — så långt sådant framställes inom landet — endast schweiziskt byggnadsmaterial får användas vid subventionerade byggnader, en ökad arbetstillgång inom den egna byggnadsämnesindustrien, varigenom arbetslösheten ävenledes motverkas. Byggnads- och materialprisen få ej överstiga de på platsen övliga, utan måste i så fall reduceras. Vid granskningen av inkommande ansökningar prövas naturligtvis, huruvida byggnadsarbetet i fråga är av intresse för folkhushållningen i sin helhet. För privata lyxarbeten lämnas i regeln ej subvention. Däremot givas särskilda subventioner till mildrande av nödläget inom de fria yrkena; sålunda kunna offentliga bidrag lämnas för projekt och ritningar till offentliga byggnader, konstnärlig utsmyckning av offentliga anläggningar etc. Förutsättning är emellertid, att därigenom sysselsättning beredes åt sysslolösa, nödlidande utövare av dylika yrken. Statsbidraget är i detta fall satt så högt som till 50 %. Under året 1921/22 utgavs för ändamålet av statsmedel 1 220 000 francs.

För kommunernas och kantonernas vidkommande har man fastställt, att den tid,

[1] Jfr Soc. Medd. årg. 1921, sid. 448 och 960.

en arbetslös sysselsättes vid dylika nödhjälpsarbeten, skall inräknas i hans understödsperiod. Motivet för detta beslut var, att kantonerna såväl som kommunerna klagade över, att dylika nödhjälpsarbeten för dem ställde sig väsentligt dyrare än det kontanta understödsbelopp, som i fall av understödets utbetalande skulle falla på dem. En dylik dubbel belastning kunde de icke bära, och de hade varit tvungna att inställa nödhjälpsarbetena, såvida de icke erhållit en lättnad i fråga om sin understödsplikt. Man anser emellertid, att anskaffandet av arbete och sysselsättning av de arbetslösa vore viktigare än den kontanta understödsverksamheten, och att man därför icke borde avstå därifrån. Regeringen har därför tillmöteskommit kantonernas önskan.

Den schweiziska arbetslöshetshjälpen har mellertid även en annan form av nödhjälpsarbete, nämligen understöd av hjälpbehövande företag. Enligt § 9 i regeringsförordningen kunna genom särskild överenskommelse sådana företag erhålla understöd ur statens arbetslöshetsfond, som annars till följd av den ekonomiska krisen vore tvungna till att inställa driften och avskeda personalen. Dessa bidrag äro emellertid knutna till följande villkor:

a) Det måste vara säkerställt, att den personal, som annars bleve avskedad, erhåller vidare sysselsättning.

b) Bidrag får endast givas, såvida företagen annars måste arbeta med förlust.

c) Bidragen få inalles icke överstiga den summa, som antagligen skulle komma att utbetalas till personalen, om den bleve arbetslös.

d) Förbehåll måste göras för en återbetalning av bidraget, såvida företaget utför vidkommande arbeten med vinst.

Kan samma mål uppnås genom lämnande av ett lån till företagaren, så väljes låneformen. Hälften av de för detta ändamål utgivna beloppen gå på statens, den andra hälften på kantonens räkning.

Man har alltså i ganska stor omfattning möjliggjort ett produktivt användande av de medel, som beviljats för bekämpande av arbetslösheten och dess följder. Om än det icke är någon nyhet, så synes det mig dock vara ganska beaktansvärt, att man icke blott genom subventionering av kommuner och kantoner sökt bringa arbetslösa i arbete, utan att man jämväl av statliga och kantonala medel lämnar bidrag till privata företag, så att dessa kunna fortsätta driften i stället för att avskeda personalen. Sett i samband med subventionen av även privata byggnadsarbeten, stå vi här inför ett system, som modigt skjutit gamla inlärda trossatser åt sidan och slagit in på nya vägar. Under år 1922 har man sålunda subventionerat den schweiziska urindustrien, som lidit starkt under konkurrens från inflationsländerna, med 5 miljoner francs och har därmed undgått denna gamla kvalitetsindustris ruin och dess yrkesvana arbetares utvandring. Genom subvention av byggnadsarbeten ha under året månad för månad 13 000—20 000 arbetare erhållit sysselsättning. Vidare lämnar man industrien stora statsbeställningar, särskilt för försvaret, och söker därvid omplacera på hittillsvarande arbetsplats överflödiga arbetare.

Vilka summor, som utgivits i Schweiz för ändamålet, framgår av följande uppgifter, som räcka till slutet av september 1922. Under den tid, de nya bestämmelserna varit i kraft, alltså under åren 1920 och 1921, inklusive nio månader av år 1922, har sålunda utbetalats:

	Miljoner francs			
Ändamål:	Av staten	Av kantoner o. kommuner	Av arbetsgivarna	Summa
Anskaffande av arbete	164·7	110·2	—	274·9
Understöd vid arbetslöshet	51·2	51·4	17·1	119·7
» till statsanställda och utlandsschweizare	5·6	—	—	5·6
» » bildningskurser	0·3	0·5	—	0·8
» » arbetslöshetskassor	3·4	1·8	—	5·2
Summa	225·2	163·9	17·1	406·2

I arbetsgivarbidraget på 17 miljoner francs äro emellertid ej inräknade de belopp, de enskilda arbetsgivarna fått betala i understöd vid partiell driftsinskränkning, alltså när arbetstiden förkortats med intill 40 %. Tillförlitliga uppgifter om, huru stora dessa utgifter varit, finnas ej tillgängliga, men de torde ha varit ganska betydande. De redovisade beloppen till bildningskurser avse i väsentlig mån yrkesutbildning, och särskilt har man nödgats upprätta dylika kurser för kvinnliga arbetslösas utbildning till huslig tjänst. Schweiz har haft många arbetslösa bland kvinnorna, såväl i turistindustrien som i textilfacken etc., och dessa vill man omplacera. De ha delvis gjort motstånd däremot, och man överväger att i sådana fall indraga understödet till ogifta kvinnliga arbetslösa. Tidvis har man indragit understödet för personalen i restaurang- och hotellfacken, där en talrik kvinnlig personal annars är sysselsatt, men nu på grund av den sinande turistströmmen arbetslöshet råder.

Dylik indragning av understöd för hela yrkesgrupper användes i stor utsträckning av den schweiziska regeringen. Man utgår ifrån, att understödet icke får utgöra en lockelse för arbetskraften att undandraga sig de arbetstillfällen, som finnas. Visserligen föreskriver § 1 i den gällande förordningen, att arbetslöshetsunderstöd utbetalas endast vid ofrivillig och oförskylld arbetslöshet eller arbetstidsförkortning, men man anser, att man i praktiken icke haft tillräcklig nytta av denna inskränkande bestämmelse, därför att det i många fall blir svårt att avgöra, vad som är ofrivillig och oförskylld arbetslöshet eller ej. Det kommer alldeles an på kontrollens effektivitet, och då denna kontroll utövas i kommunerna, beror det på kommunernas anordningar, huru skarp kontrollen blir. I arbetsförmedlingens och arbetsgivarnas medverkan har man visserligen en garanti för kontrollen under normal arbetslöshet. Men här gäller det utomordentliga förhållanden, där en omskolning och omflyttning av arbetskraft blir nödvändig, därför att en del av denna arbetskraft under överskådlig framtid icke har någon större utsikt att kunna återvända till sin ursprungliga arbetsplats eller sitt ursprungliga yrke. Genom att i vissa fall från understöd utesluta en viss grupp av arbetslösa, för vilka annat arbete kan beredas, tror man sig kunna underlätta en dylik omplacering. Den huvudsakligaste anledningen till, att vissa yrkesgrupper uteslutas från understödsberättigande, är naturligtvis ökad arbetsmöjlighet inom deras eget fack. Vid tiden för min vistelse i Bern voro icke mindre än 38 yrken inom 13 näringsgrenar uteslutna från arbetslöshetsunderstöd. Från arbetarhåll har man häftigt opponerat mot dessa uteslutningar, som man anser vara alldeles godtyckliga, men regeringen har icke ansett sig kunna tillmöteskomma denna oppositions önskemål.

Jag har härmed i korthet skisserat den schweiziska verksamheten till arbetslöshetens bekämpande och understöd av de arbetslösa. En särskild fråga är, huru denna offentliga verksamhetsgren skall utvecklas för framtiden. Ty liksom hos oss är den schweiziska arbetslöshetshjälpen tills vidare endast en tillfällig, av säregna krisförhållanden efter kriget uppkommen social verksamhetsgren. Den första förordningen, som utkom 1918, avsåg endast ett understöd till dem, som genom krigsåtgärder efter krigets slut blivit arbetslösa. Hösten 1919 nödgades man emellertid utvidga verksamheten till att omfatta dem, som på grund av de säregna krisförhållandena efter kriget drabbades av arbetslöshet. Naturligtvis erhålla icke alla arbetslösa understöd, utan utgallringen är, vilket framgår av de officiella siffrorna, ganska sträng. Sålunda voro i slutet av december 1922 53 463 fullständigt arbetslösa anmälda hos arbetsförmedlingsanstalterna, men av dessa erhöllo endast 21 420 arbetslöshetsunderstöd. De övriga hade ännu icke uppfyllt förutsättningarna för understöd, eller de voro strukna från listan av understödsberättigade. Så snart den nuvarande krisen upphör, kommer också detta system att avskrivas. Redan under första halvåret 1922 hade man en lättnad på arbetsmarknaden, som gjorde, att en hel del yrken kunde uteslutas från understödsverksamheten, och i regeringens rapporter till parlamentet poängteras uttryckligen nödvändigheten av att komma ifrån dessa stora utgifter, så snart arbetsmarknadens läge blir ett sådant, att andra åtgärder kunna anses vara tillräckliga för den arbetslöshet, som normalt inträder.

Frågan är då blott, vilket system av arbetslöshetsförsäkring, som skall användas. Man har hittills icke lyckats komma till något enhetligt förslag. En expertkommission har haft frågan om hand sedan år 1920, men enighet har icke stått att vinna. Principiellt bestämde sig emellertid expertkommissionen redan den 29 april 1920 för ett avböjande av en enhetlig, hela landet omfattande arbetslöshetsförsäkring i form av en försäkringsanstalt. För dylika monopolanstalter finnes ingen sympati i Schweiz. Expertkommissionen beslöt sig därför för ett system med subventionering av arbetslöshetskassor inom den schweiziska staten. Men därmed var nu ingenting sagt om, huruvida dessa arbetslöshetskassor skulle vara frivilliga eller obligatoriska, om de skulle byggas på arbetarna själva eller på en paritetisk grundval, där även arbetsgivarna medverkade. Arbetsgivarrepresentanterna avböja för sin del en subvention av arbetarnas arbetslöshetskassor, huvudsakligen därför att de anse en dylik subvention enbart komma arbetarnas fackföreningar till godo genom att höja dessas värvningskraft bland arbetarna; dessutom tro de, att en oproportionellt stor apparat vore nödvändig för att kontrollera dessa arbetslöshetskassor, så att icke statens bidrag direkt eller indirekt användes till understöd under strejker och lockouter. Men dessa motiv, som ju äro enahanda med dem våra svenska arbetsgivare anföra mot det hos oss föreliggande kommittéförslaget, äro icke de enda, som framföras av de schweiziska arbetsgivarna. De anse även, att ett dylikt fritt subventionssystem enligt hittills gjorda erfarenheter icke kommer de arbetarkretsar till godo, som oftast lida under arbetslöshet och därför mest behöva arbetslöshetsunderstödet. Detta argument är av starkare social innebörd, ty det är ju ett faktum, att det för den fackliga arbetslöshetsunderstödsverksamheten varit ytterst svårt, om icke alldeles omöjligt, att införa denna verksamhetsgren inom säsongfacken. Arbetsgivarna äro dock på det klara med, att även för en arbetslöshetsförsäkring på paritetisk grundval stora svårigheter äro att övervinna och att en lösning tydligen endast är möjlig genom införande av försäkringstvång. Jag betonar uttryckligen, att denna uppfattning uttalats från arbetsgivarsidan under de expertförhandlingar, som hittills ägt rum. Man anser därför, att frågan erfordrar betydande studier och förberedelser, vilka ännu icke äro slutförda.

På arbetarsidan har man villigt accepterat principen om subvention till de fria arbetslöshetskassorna, och det syntes i början, som om även från regeringens sida detta system ansågs vara det enklaste att genomföra, därför att det bygger på en redan existerande grundval, som praktiserats alltsedan 1915; inom enskilda kommuner och kantoner har man ännu äldre erfarenheter. Kampobjekt blev sålunda i början av förhandlingarna frågan om kontrollföreskrifter. Ett förslag ville utesluta understödet i de fall, där arbetslösheten vore en omedelbar eller medelbar följd av arbetskonflikter, och skulle då daghjälpen först få utbetalas tre veckor efter konfliktens slut. Arbetsgivarna avböjde en dylik bestämmelse såsom otillräcklig, dels på grund av att de ansågo de tre veckorna vara för kort karenstid efter konfliktens slut, dels ock därför, att begreppet »konfliktens avslutning» vore allt för svävande. De föreslogo vidare i fråga om kontrollen, att den arbetslöse skulle för erhållande av daghjälp inför kassan styrka, att han anmält sig hos den offentliga eller paritetiska arbetsförmedlingen, men icke erhållit arbete därstädes, och att arbetsförmedlingsanstalten betraktade de lagliga förutsättningarna för understöd vara givna. Dessutom skulle kassan i varje fall pröva, om dess egna stadgars föreskrifter voro uppfyllda. Den understödsberättigade är under hela tiden för sin arbetslöshet underställd arbetsförmedlingsanstaltens föreskrifter. Detta arbetsgivarförslag förkastades av majoriteten i kommissionen, där de neutrala experterna anslöto sig till arbetarombudens ståndpunkt, som var avböjande. Förhandlingarna, som ägde rum i april månad 1920, förde icke till något resultat, och arbetarombuden bekämpade även upprättandet av paritetiska arbetslöshetskassor, vars uteslutande från berättigande till subvention av dem krävdes.

Rörande kantonernas ställning till frågan är det svårt att få en uttömmande föreställning. Att de äro motståndare till en monopoliserad försäkringsanstalt är otvivelaktigt, och att de i stället icke draga sig för att understödja fria eller kommunala

arbetslöshetskassor ha de ju tidigare bevisat genom sin egen lagstiftning, långt innan den schweiziska staten grep in med egna medel. Men de motstridiga uppfattningar, som gjort sig gällande mellan arbetsgivare och arbetstagare under behandlingen av denna fråga, ha tydligen inverkat på kantonernas ställning. På officiellt håll i Bern sade man mig emellertid, att frågan i Schweiz på grund av de erfarenheter, som numera gjorts, icke kommer att lösas annat än på paritetisk grundval under arbetsgivarnas medverkan. Därför är tiden för närvarande icke mogen, och de förslag, som kommit fram hos experterna och som i huvudsak bygga på den ensidiga subventionen av de fria kassorna, anses oantagliga, därför att en parlamentarisk majoritet knappast står att vinna. Troligt är, att när frågan slutligen kommer till avgörande, blir det en fackligt uppbyggd försäkring med arbetsgivar- och arbetarbidrag och paritetisk förvaltning samt en statlig och kantonal subventionering av dylika kassor, men några positiva förslag i den riktningen föreligga ännu icke, utan frågan vilar tills vidare officiellt, medan man naturligtvis inom vidkommande regeringsdepartement noggrant följer utvecklingen och håller sig redo till att framkomma med förslag, så snart utsikter för ett förverkligande förefinnas. För övrigt är arbetslösheten ännu så stor, att man nödgas bibehålla det nuvarande systemet, och det erfordras betydliga statliga och kantonala medel även under innevarande år för att kunna hålla de arbetslösa under armarna. Inalles torde vid denna tidpunkt c:a $^1/_2$ miljard ha utbetalats för sagda ändamål under den nuvarande krisen.

Fackförbundens ställning till frågan är tydligen ganska ensidig. De stå kvar ungefär på den ståndpunkt, som den tyska landsorganisationen intog år 1902, men som redan övergavs på dennas kongress i Dresden 1911 till förmån för den obligatoriska försäkringen med arbetsgivarbidrag på en annan grundval, än den fackföreningarna bjuda på. De schweiziska fackorganisationerna ha till stor del infört arbetslöshetsunderstöd och anpassat sig efter regeringens villkor för subventionering. Av de 20 förbund, som redovisats i landsorganisationens statistik, hade 14 förbund en arbetslöshetskassa, och utgifterna för de arbetslösa utgjorde under år 1921 3 977 483 francs. Subventionen utgjorde 1 580 932 francs och de egna medlemsbidragen till arbetslöshetskassan 883 218 francs. Detta är ju icke så obetydliga siffror för en organisation, som ännu före kriget ansågs höra till de svagaste fackorganisationerna på kontinenten och som vid slutet av nämnda räkenskapsår räknade 179 391 medlemmar. Men jämfört med de oerhörda summor, som utgivits av offentliga medel och av arbetsgivarna för stävjande av arbetslösheten och understödjande av de arbetslösa, är det ju ändock icke så särdeles mycket. Det är därför knappast antagligt, att de synpunkter, som framföras från arbetarsidan i fråga om själva formen för arbetslöshetsförsäkringen, kunna bliva av avgörande betydelse för den framtida utvecklingen.

Berlin den 7 mars 1923.

Wilhelm Jansson.

Författningar rörande sociala frågor.

I Svensk författningssamling har den 10 mars 1923 publicerats följande författning:

N:r		Daterad
31.	Lag med vissa bestämmelser rörande hyra	10 mars

Kortare meddelanden.

— Arbetslöner —

Arbetslönerna i Danmark under tredje kvartalet 1922. Den av statistiska departementet på grundval av arbetsgivarföreningens uppgifter utarbetade lönestatistiken utvisar för 1922 års tredje kvartal följande förändringar i lönenivån:

	Köpenhamn			Övriga orter			Hela landet		
Öre per timme	1914	1922	1922	1914	1922	1922	1914	1922	1922
Manliga arbetare:		2 kv.	3 kv.		2 kv.	3 kv.		2 kv.	3 kv.
Yrkesarbetare	67·1	188	192	54·8	153	153	61·3	172	173
Icke yrkesarbetare . .	47·5	154	155	40·8	130	131	45·5	140	140
Tillsammans	61·0	173	175	48·2	140	140	55·0	154	155
Kvinnliga arbetare . . .	32·3	97	95	25·7	84	82	29·6	92	90
Samtliga arbetare	**54·4**	**152**	**153**	**44·9**	**132**	**132**	**50·2**	**142**	**142**

Förändringarna från andra till tredje kvartalet hava i allmänhet varit helt obetydliga, beroende på att den s. k. augustiregleringen inom flertalet fack icke kom till stånd, utan de efter storlockouten i april 1922 fastställda lönesatserna bibehöllos till februari 1923. Vid denna tidpunkt har i stället genomförts en allmän lönenedsättning med 6 %, motsvarande en sänkning av levnadskostnadsindex från 212 i januari 1922 till 198 vid samma tid innevarande år. För Köpenhamns vidkommande framträder en höjning av den genomsnittliga lönenivån för manliga yrkesarbetare, huvudsakligen beroende på att byggnadsarbetarna under tredje kvartalet fingo väsentligen större ackordsöverskott utbetalade än under det närmast föregående.

(Statistiske Efterretninger.)

Avtalsenliga arbetslöner i Tyskland i februari 1923. Som fortsättning av den statistik över lönestegringen i Tyskland, som meddelades i andra häftet av denna tidskrift (sid. 222), kunna återgivas följande nu föreliggande siffror för de första månaderna av år 1923.

	Veckolön i mark					Stegringstal (1913—14 = 1)				
	April 1922	Juli 1922	Okt. 1922	Jan. 1923	Febr. 1923	April 1922	Juli 1922	Okt. 1922	Jan. 1923	Febr. 1923
Murare och timmermän	980	1 634	5 436	23 000	54 018	26	44	145	613	1 440
Byggnadshantlangare	939	1 555	5 184	21 863	51 347	32	53	177	747	1 755
Metallarbetare (gift, med 2 barn)										
Yrkesutbildad arbetare . . .	853	1 407	4 881	25 379	59 103	24	39	135	700	1 630
Annan yrkesvan arbetare . .	826	1 353	4 669	24 231	—	26	43	148	766	—
Grovarbetare	807	1 322	4 538	23 500	54 834	34	56	193	997	2 326
Träindustriarbetare	883	1 431	4 982	22 193	50 338	28	46	159	706	1 602
Arbetare i kem.-tekn. fabrik (gift)										
Hantverkare (yrkeslärd)[1] . .	968	1 536	5 335	27 646	67 090	29	47	162	838	2 034
Van fabriksarbetare[1]	915	1 436	4 945	25 738	62 479	34	54	185	962	2 335
Grovarbetare[1]	905	1 421	4 891	25 485	61 858	37	58	201	1 047	2 541
Typograf (över 24 år, gift)										
Handsättare	748	1 283	4 290	20 636	42 791	22	38	126	606	1 256
Hjälparbetare	621	1 091	3 647	17 867	37 807	26	45	151	738	1 562

[1] Reviderade siffror för april, juli och oktober.

Som kommentar till dessa siffror må blott hänvisas till den i detta häfte (sid. 421) publicerade internationella levnadskostnadsöversikten, vilken visar, att Tysklands levnadskostnadsindex, som vid början av november var 220·7, *den 1 december stigit till* 446·1, den 1 januari 1923 till 685·1, den 1 februari till 1 120 och den 1 mars till 2 643.

(Wirtschaft und Statistik.)

— Arbetsmarknad och arbetslöshet —

Statens arbetslöshetskommissions verksamhet under januari och februari 1923. Hela antalet arbetslösa uppskattades den 31 januari till c:a 55 500 och den 28 februari till 49 150, fördelade på följande näringsgrenar:

	Jan.	Febr.
Jordbruk och skogshushållning:		
Jordbruk	2 791	2 508
Skogshushållning	1 626	894
Industri och hantverk:		
Gruvdrift och malmförädling	4 258	3 903
Jord-, sten- och glasindustri	4 992	4 456
Metall- och maskinindustri	13 235	11 822
Trävaruindustri	2 967	2 618
Byggnadsverksamhet	4 466	3 913
Läder-, hår- och gummiind.	247	219
Textilindustri	187	183
Beklädnads ndustri	240	261
Närings- o. njutningsmedelsind.	558	532
Kemisk-tekn. o. belysningsind.	316	308
Trämasse- o. pappersindustri	518	550
Grafisk industri	327	334
Ej särskilt specificerade	4 573	3 414
Sjöfart och fiske	1 369	1 325
Handel och samfärdsel:		
Kontors-, bank- o. d. personal	411	377
Butiks- och magasinspersonal	790	830
Hotell- och restaurangpersonal	114	123
Transportarbetare	1 267	1 316
Allman o. litterär verksamhet	29	28
Ej särskilt specificerade	359	462
Husligt arbete	348	257
Annat arbete	9 483	8 517
Summa	**55 491**	**49 150**

Antalet arbetslösa, som åtnjöto understöd, uppgick den 31 januari till i runt tal 8 600 och den 28 februari till 8 000. Antalet kommuner, som utövat av arbetslöshetskommissionen kontrollerad understödsverksamhet, utgjorde resp. 51 och 58.

Vid kommunala nödhjälpsarbeten (utan statsbidrag) *sysselsattes i slutet av januari* 4 300 och vid februari månads utgång 4 153 arbetare samt vid s. k. stats-kommunala arbeten (kommunal regi med statsbidrag) resp. 670 och 1 073 arbetare.

Vid januari månads ingång voro 336 statliga nödhjälpsföretag igång mot 395 vid början av december månad. Under januari månads lopp ha 28 företag igångsatts eller återupptagits, under februari 19. Då under samma månader resp. 32 och 31 företag avslutats eller tillfälligt nedlagts, utgjorde följaktligen antalet igång varande företag vid slutet av januari 332 och vid utgången av februari 320. Antalet vid sagda nödhjälpsarbeten sysselsatta arbetare samt kommissionens kostnader för dessa arbeten utgjorde som följer:

	Antal arbetare		Kostnader (i kronor)	
	31 jan.	28 febr.	Januari	Februari
Vid södra Sveriges statsarbeten	10 413	9 822	1 766 912	1 796 697
» Norrlands statsarbeten	3 984	4 137	668 608	770 098
» statens järnvägars automobilvägar	384	387	52 500	55 500
Summa	**14 781**	**14 346**	**2 488 020**	**2 622 295**

Läggas härtill kostnaderna för understödsverksamheten samt hyresbidrag och kursverksamhet vilka uppgingo till c:a 200 000 kronor under januari och 185 000 under februari, befinnas kommissionens sammanlagda utbetalningar under dessa båda månader belöpa sig till resp. 2·7 och 2·8 miljoner kronor.

Arbetsmarknaden i England under februari 1923. Den förbättring av det allmänna läget, som redan under januari kunde skönjas, fortgick även under februari. Arbetslösheten minskades sålunda inom fackföreningarna från 13·7 till 13·1 % och bland de enligt arbetslöshetslagen försäkrade från 12·7 till 11·8. Vid arbetsförmedlingsanstalterna hade antalet registrerade arbetssökande nedgått från 1 460 000 till 1 376 000.

Antalet arbetsinställelser, som påbörjats under februari, var 41 och antalet från föregående månad pågående 36. Antalet av samtliga arbetsinställelser berörda arbetare uppgick till 40 000, mot 19 000 föregående månad och 30 000 i februari 1922. Lönesänkningar rapporterades under månaden för c:a 480 000 arbetare, under det att 8 000 erhållit löneförhöjning.

(The Ministry of Labour Gazette.)

Arbetsmarknaden i Tyskland under februari 1923. Försämringen å arbetsmarknaden fortgick även under februari. Arbetslösheten inom fackföreningarna ökades från 4·4 till 5·7 %. Även sjukkassestatistiken antydde en försämring av arbetstillgången, i det antalet försäkringspliktiga minskades med 0·5 %. Minskningen faller uteslutande på den manliga arbetarstammen. Bland kvinnorna hade en om ock obetydlig ökning inträtt. Rörande arbetsförmedlingen och antalet av offentliga medel understödda arbetslösa saknas liksom föregående månad uppgifter bland annat från Rhenlandet. De tillgängliga rapporterna utvisade en ökning av antalet understödstagare från 149 200 i januari till 194 600 i februari, medan vid arbetsförmedlingsanstalterna antalet ansökningar om arbete på 100 lediga platser å manliga avdelningen stigit från 266 till 321. Å kvinnliga avdelningen var motsvarande siffra båda månaderna 163.

(Reichsarbeitsblatt.)

Arbetslösheten i Norge. På grund av bristande jämförbarhet mellan de summariska siffrorna för arbetslöshetens omfattning i olika länder refereras icke dessa periodiskt i Sociala Meddelanden, utan endast procentsiffrorna för arbetslösheten inom arbetarorganisationerna. Vissa uppgifter om arbetslöshetens omfång i Norge föreligga emellertid nu, vilka kunna påräkna ett större intresse.

I årets första häfte av Statsvetenskaplig tidskrift lämnar sekreteraren i Norges Byforbund en översikt över arbetslösheten och det kommunala nödhjälpsarbetet i Norge. För att undersöka arbetslöshetens omfattning och fördelning på olika landsdelar utsände förbundets centralbyrå under mars månad föregående år en förfrågan till samtliga kommunala arbetslöshetskommittéer rörande läget den 1 mars 1922. Svar ingingo från 62 städer och 362 landskommuner, och utvisade dessa 30 701 arbetslösa (inkl. nödhjälpsarbetare) i städerna och 39 303 i landskommunerna, vilket motsvarade 3·8 resp. 2·1 % av invånarantalet. Hela antalet rapporterade arbetslösa uppgick således till 70 004, av vilka 18 885 voro sysselsatta vid nödhjälpsarbete. Finnmarken utvisade de högsta arbetslöshetssiffrorna i förhållande till folkmängden; städerna Vardö och Hammerfest resp. 11·6 och 9·7 % samt landsbygden 5·8 %. Av de tre största städerna hade Kristiania 3·9, Bergen 2·5 och Trondhjem 2·4 % av hela befolkningen arbetslösa. Ungefär en fjärdedel av samtliga arbetslösa i landet voro sysselsatta med kommunala nödhjälpsarbeten; Trondhjem kom främst med 1 000 nödhjälpsarbetare av 1 300 arbetslösa, d. v. s. närmare 77 %.

Ungefär samtidigt med Byforbundet infordrade den norske arbetsförmedlingsinspektören uppgifter från samma källa, de kommunala arbetslöshetskommittéerna, och erhöll uppgift om 72 628 arbetslösa, därav 20 582 nödhjälpsarbetare, den 28 februari 1922. Arbetsförmedlingsinspektören erhöll svar från 75 kommuner mer än Byforbundet, vilket förklarar den något högre siffran.

Ovannämnda undersökningar om arbetslöshetens omfattning voro av rent tillfällig natur. De fortlöpande uppgifter om arbetsmarknadsläget, som refereras i de officiella norska publikationerna Sociale Meddelelser och Statistiske Meddelelser, äro huvudsakligen hämtade ur den offentliga arbetsförmedlingens rapporter. De äro av två slag, dels månadssammandrag från de 50 arbetsförmedlingskontoren, dels s. k. situationsrapporter från arbetsförmedlingsinspektoratet den 10 och 25 i varje månad. Dessa senare äro särskilt intressanta på grund av den beräknade arbetslöshetssiffra, som däri meddelas. Arbetsförmedlingsinspektören utgår härvid från siffran för arbetssökandeöverskottet, d. v. s. antalet arbetslösa, som arbetsförmedlingskontoren icke kunnat placera vare sig i öppna marknaden eller vid nödhjälpsarbete, och ökar denna siffra med 60 %; han beräknar då, att i stort sett få fram en siffra för antalet vid nödhjälpsarbete icke sysselsatta arbetslösa i

hela landet.[1] För att utröna, i vilken utsträckning dessa kalkyler överensstämma med det verkliga läget, kan det vara av intresse att jämföra denna beräknade siffra med ovannämnda enquêteresultat. Tages situationsrapporten den 25 februari 1922 till utgångspunkt för en jämförelse, finner man, att den av arbetsförmedlingsinspektören beräknade siffran för arbetslösheten uppgick till c:a 47 000, vilket med tillägg av 21 000 nödhjälpsarbetare giver en samlad arbetslöshet på 68 000 personer, vilken siffra icke nämnvärt avviker från enquêternas 70 004 resp. 72 628.

Den högsta kända arbetslöshetssiffran daterar sig från 31 december 1921, då från arbetslöshetskommittéerna till arbetsförmedlingsinspektören insända rapporter utvisade sammanlagt 82 536 arbetslösa.

Med ledning av tillgängliga uppgifter lämnas i nedanstående tabell en översikt över arbetslöshetens omfattning i Norge sedan juli månad 1921.

Tidpunkt	Arbetsansökningar på 100 lediga platser	Fackföreningarnas arbetslöshetsprocent	Arbetsförmedlingskontorens arbetssökandeöverskott (den 25:te i mån.)	Beräknad total arbetslöshet (ej nödhjälpsarbetare)	Antal nödhjälpsarbetare (den sista i mån.)
1921					
Juli	400	15·9	17 721	28 000	—
Augusti	375	14·7	17 102	27 000	—
September	376	14·7	16 260	26 000	—
Oktober	403	15·1	18 597	30 000	—
November	537	15·7	20 459	32 700	—
December	661	18·3	24 476	39 000	—
1922					
Januari	602	20·4	29 586	47 300	20 087
Februari	563	21·3	29 393	47 000	20 644
Mars	503	21·9	28 053	44 900	19 881
April	399	21·3	26 864	43 000	16 219
Maj	345	16·3	21 345	34 000	12 369
Juni	326	14·9	17 169	27 000	12 460
Juli	287	12·4	13 224	21 000	11 126
Augusti	272	11·2	11 828	18 900	11 153
September	274	11·1	12 998	20 800	11 570
Oktober	305	10·5	14 829	23 700	11 252
November	417	10·6	16 027	25 600	11 731
December	455	13·2	16 631	26 600	10 949
1923					
Januari	479	12·4	18 682	29 900	12 726
Februari	—	—	17 012	27 200	—
Mars	—	—	14 142	22 600	—

De yrkesgrupper, som fortfarande utvisa omfattande arbetslöshet, äro industri och hantverk med 8 200 arbetslösa, sjöfart med 2 000, väg-, vatten- och järnvägsbyggnader med 1 500 samt handel och samfärdsel med 1 000 arbetslösa; härtill kommer 5 000 okvalificerade arbetare. Inom gruppen industri och hantverk visar metall- och maskinindustrien högsta siffran med 3 000 arbetslösa; *gruppen snickare och timmermän uppgår till 1 000. Jordbruket rapporterar något överflöd på manlig* arbetskraft, men brist på kvinnlig; det senare är jämväl fallet för husligt arbete. Arbetsmarknadsförhållandena synas således i vårt grannland i stort sett överensstämma med läget i Sverige.

I den ovan nämnda uppsatsen om arbetslösheten i Norge avhandlas även nödhjälpsarbetets *organisation. Förf.* redogör särskilt ingående för de administrativa åtgärder, som Trondhjems stad vidtagit vid de av staden bedrivna nödhjälpsarbetena. Dessa sysselsatte, såsom ovan nämnts, 1 000 *av stadens 1 300 arbetslösa den 1 mars 1922.* På förslag av stadsingenjören hade här införts partiell arbetsplikt för de direkta understödstagarna. Till varje arbetslös skulle utbetalas, utöver

[1] Jfr Unemployment in Norway, by Johan Hvidsten (International Labour Review, February—March 1923).

ordinarie veckounderstöd, vilket utgjorde 10 kr. för ungkarlar och 24 à 30 kr. för försörjningspliktiga, ett belopp av 6 kr. per vecka, därest personen i fråga deltagit i honom anvisat nödhjälpsarbete.

Arbetet utfördes med 4 timmars arbetsskift. Ungkarlarna arbetade 3 skift och familjeförsörjare 5 à 6 skift per vecka. Arbetsförmannen erhöll förteckning över de arbetspliktiga vid varje särskilt skift, och varje arbetspliktig erhöll vid arbetets slut en personlig kupong, vilken å arbetsförmedlingskontoret kunde utbytas mot visst penningbelopp, samtidigt som kontoret blev i tillfälle kontrollera den arbetslöses fullgörande av ålagd arbetsplikt. Uteblev en person mer än två veckor från arbetsplatsen, indrogs hans understöd. Genom denna arbetslöshetspolitik blev man i tillfälle att effektivt pröva varje understödstagares arbetsvillighet, samtidigt som man beredde honom tillfälle att söka sig anställning i öppna marknaden. Vissa administrativa förändringar synas sedermera ha vidtagits, men principiellt tillämpas systemet fortfarande.

Norska staten utbetalar till kommunerna 2 kronor för varje nödhjälpsarbetare per dag; för Trondhjems vidkommande har beloppet höjts till 3 kronor.

I detta sammanhang kan förtjäna påpekas, att partiell arbetsplikt i viss utsträckning även tillämpas i vårt land. Enligt § 12 i kungörelsen angående statsbidrag till arbetslöshetshjälp den 7 juli 1922 (nr 419) är varje understödstagare skyldig bl. a. »att, där kommunen såsom villkor för åtnjutande av understöd sådant föreskrivit, under tid, ej överstigande *två* dagars arbetstid per understödsvecka, utan särskild ersättning utföra lämpligt kommunalt arbete». Sådan arbetsplikt utkrävdes, enligt från arbetslöshetskommissionen inhämtad uppgift, under sistlidna januari månad av 25 bland de 51 understödsberättigade kommunerna; under februari voro motsvarande siffror 28 av 59.

— Arbetstid —

Återgång från 44 till 48 timmars arbetsvecka i Nya Syd-Wales. Den regimförändring, som i mars 1922 ägde rum i Nya Syd-Wales, genom att arbetarpartiet förlorade sin majoritetsställning och regeringsmakten övergick till det s. k. nationella partiet, har bl. a. medfört en reaktion mot de föregående år utvecklade strävandena för genomförande av 44 timmars veckoarbetstid.[1] Genom en den 12 september 1922 utfärdad ny lag hava sålunda upphävts de under 1920 införda tilläggsbestämmelserna till 1916 års arbetstidslag, med stöd varav arbetstiden för särskilda industrier kunde begränsas till 44 timmar. Från arbetarnas sida har återgången till den längre arbetstiden, såsom varit att förutse, mött åtskilligt motstånd och i flera fall föranlett arbetsnedläggelser. Under trycket av rådande ekonomiska konjunkturer hava emellertid konflikterna merendels avvecklats så, att arbetarna godkänt de nya villkoren.

(The Forum, Sidney.)

— Strejker, lockouter, medling och skiljedom —

Arbetsinställelser i Finland år 1922. Under år 1922 redovisades i den finska statistiken 53 arbetsinställelser med 352 direkt berörda arbetsgivare och 9 840 berörda arbetare samt 252 374 förlorade arbetsdagar. Av bemälda konflikter voro 38 strejker, 3 lockouter, 7 av blandad och 5 av omtvistad karaktär. Inom olika näringsgrenar fördelade sig dessa arbetsinställelser på följande sätt:

	Arbetsinställelser	Berörda arbetare		Arbetsinställelser	Berörda arbetare
Metallindustri	2	57	Måleriarbete	6	208
Stenindustri	2	229	Livsmedelsindustri	2	56
Läderindustri	4	64	Lastning o. lossning	6	723
Beklädnadsindustri	7	916	Handel	1	80
Sågverksindustri	16	2 755	Jordbruk	1	10
Skogs- o. flottningsarbete	1	455	Flera näringsgrenar (sågverks-, pappers- och metallindustrierna)	1	1 400
Träförädlingsindustri	1	63			
Byggnadsindustri	3	2 824	Summa	**53**	**9 840**

[1] Jfr Soc. Medd. årg. 1921, sid. 570, och årg. 1922, sid. 58.

De vanligast förekommande konfliktorsakerna voro lönetvister, som föranledde icke mindre än 83 % av samtliga arbetsinställelser. Arbetsinställelsernas resultat belyses av nedanstående tablå:

	Per 100 arbetsinställelser		Per 100 arbetare	
	1921	1922	1921	1922
Arbetsgivarnas villkor	32·9	43·4	38·7	74·1
Kompromiss	35·5	35·9	34·3	20·0
Arbetarnas fordringar	27·6	17·0	26·0	5·5
Oavgjort	4·0	3·7	1·0	0·4
	100·0	**100·0**	**100·0**	**100·0**

Den genomsnittliga varaktigheten för arbetsinställelserna var ungefär 22 dagar; på varje strejkande eller utestängd arbetare kom i medeltal 26 förlorade arbetsdagar.

(Social Tidskrift.)

Arbetsinställelser i Tyskland år 1921. I den nu utkomna tyska strejk- och lockoutstatistiken för år 1921 har liksom föregående år skilts mellan arbetsinställelser av facklig och politisk natur. Antalet konflikter av båda dessa slag framgår av följande översikt:

Fackliga konflikter:	Arbetsinställelser	Därav berörda arbetare		Arbetsinställelser	Därav berörda arbetare
Jordbruk	302	36 770	Grafisk industri	82	20 009
Trädgårdsskötsel	34	2 837	Handel och bankväsen	103	31 839
Gruvdrift	197	223 368	Försäkringsrörelse	1	3 000
Jord- och stenindustri	578	100 705	Samfärdsel	290	111 861
Metallindustri	766	405 113	Restaurangrörelse	28	30 457
Kemisk-teknisk industri	45	31 612	Teaterverksamhet m. m.	26	665
Textilindustri	289	148 468	Olika yrken	23	12 349
Pappersindustri	105	30 201	Summa	**4 788**	**1 540 351**
Läderindustri	67	7 215	Därav tjänstemannastrejker	31	14 127
Träindustri	626	79 460	*Politiska strejker*	**435**	**502 021**
Livsmedelsindustri	266	42 959	Tillsammans	**5 223**	**2 042 372**
Beklädnadsindustri	252	62 216	Därav: strejker	4 861	1 840 441
Byggnadsverksamhet	708	159 247	lockouter	362	201 931

I jämförelse med 1920, då den officiella statistiken redovisade 8 800 arbetsinställelser med 8·3 miljoner därav berörda arbetstagare, uppvisar redogörelseåret som synes en högst avsevärd minskning i fråga om konflikternas såväl antal som omfattning. Denna minskning kommer emellertid uteslutande på de politiska strejkerna. Tages hänsyn endast till de rent fackliga konflikterna, befinnes antalet därav berörda arbetare i förhållande till 1920 ha minskats med endast 1·4 % eller från 1 561 735 till 1 540 351.

Bland de anförda konfliktorsakerna kom arbetarnas begäran om löneförhöjning i avgjort främsta rummet, c:a 74 % av samtliga fackliga konflikter.

Arbetsinställelsernas resultat betecknas i 785 fall (16 %) som seger för arbetarna, i 2 990 fall (63 %) som kompromiss och i 1 013 fall (21 %) som överensstämmande med arbetsgivarnas villkor.

(Reichsarbeitsblatt.)

Den norska skiljedomslagstiftningens avskrivning. Norska regeringen hade den 9 februari 1923 beslutat framlägga förslag till stortinget om förlängd giltighet för den nu gällande lagen om obligatorisk skiljedom vid arbetstvister under ytterligare två år, intill den 1 april 1925. Som motiv anfördes i främsta rummet de i andra häftet av denna tidskrift (sid. 226) omnämnda avtalsuppsägningarna vid senaste årsskiftet, vilka väntades få till följd omfattande lönetvister under innevarande vår. Inom stortinget mötte förslaget emellertid denna gång samlat motstånd från

såväl högern som arbetarrepresentanterna, vilka vid frågans behandling i odelstinget den 14 mars uppbringade tillsammans 65 nejröster, mot vilka lagens anhängare — huvudsakligen tillhörande vänstern och lantmannaförbundet — samlade endast 45 röster. Genom det efter förslagets framläggande inträffade ministerskiftet hade situationen vid denna tidpunkt också ändrats sålunda, att lagen icke längre hade regeringens stöd. Nuvarande socialministern, statsrådet Klingenberg, vilken såsom ordförande i stortingets socialkommitté lett förslagets utskottsbehandling, hade nämligen i likhet med kommittémajoriteten avstyrkt lagens prolongering och uttalade sig som regeringens representant i odelstinget i samma riktning.

— Ut- och invandring —

Kanadas invandringspolitik. Kanadensiska regeringen har den 31 januari 1923 utfärdat ett antal nya författningar rörande invandringen, vilka innebära vissa ändringar i de uti denna tidskrift (sid. 68) förut refererade *förcskrifterna rörande immigrantkontrollen*. De med hänsyn till rådande arbetslöshet under förra året utfärdade allmänna restriktionerna bibehållas i huvudsak oförändrade. Frånsett brittiska och nordamerikanska undersåtar, mottagas sålunda som regel inga andra invandrare än jordbrukare, jordbruksarbetare och kvinnliga tjänare samt hustrur och barn under 18 år till invandringsberättigade eller i Kanada förut bosatta personer. I sistnämnda hänseende äro de nya bestämmelserna strängare än de förut gällande, som avsågo familjemedlemmar i allmänhet. Invandrare måste vara försedd med i hemlandet utfärdat pass, icke över ett år gammalt; undantag från denna bestämmelse göres dock för jordbrukare, jordbruksarbetare och tjänstefolk, som icke äro amerikanska undersåtar, men inkomma till Kanada efter att förut ha vistats i Förenta staterna.

En för svenska invandrare särskilt beaktansvärd bestämmelse är, att personer, kommande från de skandinaviska länderna, Holland, Belgien, Frankrike och Schweiz, äro befriade från den för invandrare från europeiska kontinenten eljest föreskrivna skyldigheten att underkasta sig visering och examination av de i vissa europeiska hamnar stationerade immigrationstjänstemännen. Ej heller kräves för personer av sådan nationalitet någon visering av brittiska konsulats- eller legationstjänstemän.

Rapporter från yrkesinspektörerna angående svårare olycksfall i arbete.

37. En banvakt A., som befann sig ute på nattlig inspektion av banan, påkördes och dödades av ett tåg.

Då tåget passerade stället, där olyckan skedde, såg föraren ett föremål skymta förbi. Någon stöt mot loket förmärktes ej, och då intet antydde, att någon olyckshändelse inträffat, stoppades ej tåget. Vid framkomsten till närmaste station anmälde föraren sin iakttagelse. Vid den besiktning av banan, som då företogs, fann man på det av föraren angivna stället A:s döda kropp och spillrorna av en s. k. trampdressin. Sannolikt hade A. hunnit stiga av dressinen, men fattats av loket, då han stod i begrepp att lyfta dressinen från banan.

Ifrågavarande tåg var 20 minuter försenat, och det har icke kunnat utrönas, huruvida A. var medveten om denna försening. I förnyad säkerhetsordning för statens järnvägar har intagits föreskrift om att tjänsteman, som å banan uttager mindre dressin eller dylikt fordon och som icke äger kännedom om tågläget, skall genom närmaste station förskaffa sig dylik kännedom.

38. Vid arbete med dammbyggnad för vattenkraftanläggning inträffade följande olycksfall.

En s. k. luckbalk om 5·8 meters längd och en vikt av 3 500 kg. skulle inläggas på sin bädd vid sidan av öppningen till det 17 meter djupa luckschaktet. Härvid användes en travers med ett s. k. Lüdersblock om 7·5 tons lyftkraft. Balken var fastgjord i en ¾ tums kätting med vidsittande två st. 1 tums krokar, vilka voro instuckna i balkens öppna nithål. Vid nedfirningen av balken ställde sig K. och en annan arbetare på densamma för att bättre kunna manövrera lyftblockets handkätting. Strax i början av firningen förmärktes ett plötsligt ryck i lastkättingen, varför särskild tillsyn ägnades åt att icke last- eller handkättingarna spårade ur. Strax efteråt skedde emellertid ett nytt och kraftigare ryck i lastkättingen. Den ena av de i balken fastgjorda krokarna kunde ej motstå den härvid uppkomna påkänningen utan gav vika, så att balken föll. Även den andra kroken rycktes då av, och balken störtade ned i luckschaktet, varvid K. följde med i fallet. Den andra arbetaren däremot lyckades hålla sig fast i blockkättingen och räddades på detta sätt. Då K. återfanns i botten av schaktet, gav han endast obetydliga tecken till liv och avled utan att ha återfått sansen.

Efter olyckan undersöktes lyftblocket och befanns fullkomligt felfritt. Troligt är, att lastkättingen varit olämplig, så att länkarna ej fullt passat i fördjupningarna i lyftblockets kättingskiva.

39. Vid ett flyttbart cirkelsågverk, som drevs med fotogenmotor, skulle en dag försågaren A. fila cirkelsågklingan. Sedan motorn saktats så mycket som möjligt och drivremmen lagts över på lösskivan, satte sig A. med vänstra benet intill sågklingan vid densammas uppåtgående sida och började fila sågtänderna. Plötsligt började sågklingan rotera, varvid sågtänderna grepo tag i A:s kläder, så att han drogs in mot klingan och erhöll ett djupt sår i kroppens vänstra sida. Han lyckades dock komma ifrån klingan och stiga upp från sågbänken men sjönk strax därpå till marken. Sedan ett första förband anlagts, fördes A. i automobil till läkare men avled på vägen dit.

Orsaken till att sågklingan helt plötsligt kunde komma igång var, att remmen, som var av betydligt ojämn bredd, kom att lägga sig mot den fasta skivan. Remledare saknades även.

Givetvis bör vid filning av cirkelsågklinga den drivande motorn stannas. Men på grund av besväret med igångsättning av en så pass stor fotogenmotor, som erfordras vid dessa sågverk, torde ganska allmänt förekomma, att motorn hålles igång, även då filning utföres. Till förminskande av risken vid filning under sådana omständigheter har yrkesinspektören lämnat det rådet, att en bräda bör läggas emot sågtänderna vid klingans nedåtgående sida och fasthållas i detta läge samt att den, som utför filningen, bör sitta vid den sida av klingan, där sågtänderna gå nedåt.

40. I ett kalkbrott fanns en decauvillebana för framforsling av kalkstenen från själva brytningsstället till uppfordringsstället. Banan var omkring 150 meter lång och lutade svagt mot uppfordringsstället. Vid framförandet av en lastad vagn på nämnda bana stod en arbetare på vagnsramen vid vardera ändan av vagnen och bromsade medelst mot hjulen tryckta spett. Under färden råkade den, som stod vid vagnens främre ända, halka av och komma under vagnen, innan den andre arbetaren hann stanna densamma. Han inforslades till närmaste lasarett, där han strax efter undergången operation avled.

Till förekommande av dylika olycksfall har bergmästaren bl. a. förbjudit arbetare, som medföljer de lastade vagnarna från brytningsstället, att taga plats vid vagnarnas främre ända. Dessutom har anvisning lämnats om anbringande vid vagnarnas ena ända av fotstegsplattform av tillräcklig bredd för att de två arbetare, som medfölja vagnen, kunna hava säkert fotfäste därpå under bromsning.

41. Vid ett villabygge användes två stycken handkranar av den vanliga tvåsträvtypen.

Kranarna saknade märkesplåt över besiktning samt skydd över kuggväxlarna och voro ej besiktigade eller provade, sedan de uppsattes på platsen.

En sten om ungefär 150 kg. skulle flyttas från ett ställe till ett annat, beläget tämligen nära kranen. När stenen först lyftes upp, låg den ej rätt under brytskivan i kranbommen, varför stenen, då den släppte marken, svängde ut och törnade emot en jordvall. Därefter halades bommen upp, och kranen svängdes. Härunder märkte arbetarna, att topprepet, som uppbär bommen, slaknat. Bommen hade alltså höjt sig mer än som motsvarade den med spelet intagna delen av topprepet. Under stenens svängningar sänkte sig bommen i flera omgångar, tills den helt plötsligt störtade ned och slog en av arbetarna över axeln. Arbetaren skadades mycket allvarligt och intogs på sjukhus.

Kranen var utrustad med broms och spärr. Såvitt arbetarna kunde erinra sig, hade efter upphissning av bommen spärrhaken för topprepspelet lagts i spärrhjulet. En möjlig förklaring till att bommen föll ned kan vara, att när bommen löpte nedåt vid slakt topprep och slutligen sträckte ut detta i dess helhet, den påkänning, som då inträffade i spärrhaken, kom haken att fjädra, så att den efter knycken i topprepet hoppade ur spärret. När belastningen i nästa ögonblick åter uppträdde i topprepet, låg spärrhaken icke i ingrepp, utan bommen hade tillfälle att falla, tills spärrhaken ånyo kom i ingrepp.

Efter olyckan lär spärrhaken befunnits ligga i ingrepp. Den tand i spärrhjulet, mot vilken spärrhaken vilade, hade fått sin yttersta topp avslagen med ungefär $^1/_{10}$ av sin höjd (färskt brott). Av den plötsliga påkänning, som uppstod efter bommens fall, bräcktes det gjutjärnsbeslag, vars översta del utgjorde lager för trumman till topprepet. Samtidigt vreds fästet för spärrhaken något.

Orsaken till olyckan skulle till någon del, möjligen den väsentligaste, kunna återföras till att bommens läge icke var kontrollerat av topprepet, utan hade benägenhet att intaga lägen, högre än som motsvarades av den utspelade längden av topprepet. Detta måste, då bommen kommer högre än ett visst läge, givetvis inträffa vid kranar, där såväl topprepet som bärlinan utgår från mastens topp till bommen och bärlinan utgår från bommen med enkel part.

Till undvikande av liknande olycksfall har anvisning lämnats om att spellinan dragas direkt från spelet och utefter bommen — denna får därvid förstärkas, om samma högsta last skall bibehållas — eller att spellinan göres med dubbel part utefter bommen, den ena parten därvid fäst i toppen av bommen.

42. I ett pappersbruk skulle gummibeläggningen på en pressvals tillhörande en pappersmaskin under söndagsdygnet slipas jämn. Pressvalsen jämte tillhörande stödvals hade för detta ändamål sänkts, så att ett mellanrum av c:a 28 mm. uppstått mellan pressvalsen och torkcylindern. Sedan hade en slipanordning uppmonterats utefter pressvalsen, och slipningen hade påbörjats vid 7-tiden på söndagskvällen. Under slipningen roterade pressvalsen med en hastighet av c:a 40 varv i min. och den stora torkcylindern med icke fullt 2 varv i min. Vid tiotiden på kvällen hade reparationsförmannen S. infunnit sig på platsen för att tillse arbetet, som utfördes av tvenne verkstadsarbetare. Här träffade S. pappersmästaren, de samtalade en stund om arbetet och skulle därefter tillsammans avlägsna sig. En av arbetarna hade just avlägsnat en del gummispån från

pressvalsen med en mindre borste, som han därefter lade ifrån sig. S. fattade då borsten och började borsta på valsen. Härunder kom han att föra borsten så långt in mellan torkcylindern och pressvalsen, att den fastnade i ingreppet mellan dem. Av oförklarlig anledning släppte S. icke borsten utan höll fast, och på detta sätt drogs handen och armen in mellan valsen och cylindern. Pappersmästaren skyndade då till pådraget för den elektriska motorn och stoppade densamma samt sänkte därefter pressvalsen ytterligare c:a 25 mm., så att S. kunde draga tillbaka armen, som dragits in till armbågen, varvid musklerna och köttet på underarmen blivit illa krossade. Sedan S. ägnats den första vården av sjuksköterska och eftersänd läkare, fördes han samma natt i bil till närmaste lasarett. Till en början ingav hans tillstånd inga farhågor, men efter några dagar försämrades tillståndet, så att han avled på femte dagen efter olycksfallet.

För att förhindra ett upprepande av olycksfallet föreskrev yrkesinspektören, att då liknande slipningsarbeten skola utföras, skall pressvalsen sänkas, så att en arm eller hand ej kan fastna i ingreppet. Därjämte bör pådraget till motorn förses med sådan anordning, att motorn kan stoppas från platsen för slipningsarbetet.

43. I en pappersmassefabriks magasin hade vid senast företagen utlastning av massa balarna uttagits så, att en lodrät stapel av ungefär 3 meters höjd bildats längst inne i facket. G. och en kamrat höllo på att åter fylla det där uppkomna tomrummet med massabalar från fabriken. Kamraten var för tillfället utgången, då ett ras skedde, varvid G. träffades i huvudet av en nedfallande massabal. Huvudet krossades, och döden torde ha följt omedelbart.

Ras inträffa ofta i massamagasinen även vid till synes stabila staplar. Ett sätt att göra staplarna säkrare är att mellan lagren lägga träribbor för att på så sätt erhålla en sammanhängande armering inom massalagret.

44. W. tjänstgjorde som hackskötare och undantagare i undersågen vid ett sågverk. Till hans sysselsättning hörde att medelst ett spel transportera upp vagnar lastade med »bakar» från undersågen uppför en stigning till brädgårdsbanan.

Spelet är placerat under sågens sorteringsplan och drives från en axel medelst rem. Drivaxeln är lagrad på ett avstånd av 275 mm. från en tunn brädvägg, och som drivskivan har en radie av 275 mm., hade en urtagning gjorts i väggen, för att remmen skulle kunna passera. Axeln ligger 2·5 m. från marken. Under remmen är en föga använd, ej upplyst passage.

När W. på måndagsmorgonen skulle köra upp första vagnen, synes spelets drivrem ha slirat, antagligen på grund av att rimfrost under söndagsdygnet bildats på skivan. För att få bort detta ställde han sig på en stege, och fastän remskivan var i full gång (c:a 100 varv i min.), sökte han med handen eller armen stryka skivan ren, men råkade därvid med armen fastna mellan skivan och remmen, drogs med och fastklämdes med huvud och bröst mot väggen. Upptäckten, att en olycka inträffat, synes ha gjorts rätt hastigt, men mannen var redan död, innan man lyckades få loss honom.

45. J. var sysselsatt som hjälpklyvare vid en klyvsåg, anordnad å en däckad pråm. Han stod på prämkanten och tog emot bräderna, som langades upp från en annan pråm. En ribba kastades tillbaka över matarvalsarna och träffade J. i magen. På grund av erhållna skador avled han efter c:a 20 minuter.

Till sågen finnes såväl klyvkniv som överskydd över klingan, men vid olyckstillfället var klyvkniven borttagen.

46. H. tjänstgjorde som matare vid ett tröskverk. Under pågående tröskning hade han stigit upp ur den för mataren avsedda gropen i matarbordet för att meddela en annan arbetare något beträffande arbetets gång. När han så skulle stiga tillbaka ned i gropen, steg han miste och råkade sticka in foten i mataröppningen, där den fattades av tröskcylindern. Drivremmen till tröskverket slogs genast av. Endast genom att lösgöra tröskcylindern lyckades man få loss H. Benet var då svårt sargat och foten avsliten. H. förbands och inforslades genast till närmaste lasarett, där han dock sedermera avled.

47. Ett ekblock, vägande c:a 500 kg., skulle medelst lyftkran tagas in genom en dörröppning, vars tröskel är belägen 2 m. ovan marken. Blocket var upphängt i en vanlig stocksax på så sätt, att ena stockändan vägde över något. N. skulle tynga ned den lättare stockändan och på samma gång styra in den tyngre ändan genom dörröppningen i väggen. Då N. icke längre räckte upp till stocken, släppte han sitt tag i densamma. Den tyngre stockändan vägde nu ned, och då den tog mark, öppnade saxen sig och släppte stocken, varvid N. fick den över sig med påföljd att huvudet krossades mellan stocken och en fast träkonstruktion bakom N:s plats.

Vid besök på arbetsplatsen har föreskrivits, att ekstockarna ej få manövreras in genom dörröppningen av arbetarna från det nedre planet, utan att arbetarna måste stå i öppningen och taga emot dem med stockhake, varjämte öppningen förses med skyddsbygel för arbetarna att hålla sig i.

48. Vid ett gjuteri och mekanisk verkstad voro ett antal tendrar (vattenlådor) under arbete. Härvid användes en elektrisk ässja (500/290 volt) med kabel och väggkontakt. Kabeln, vars isolation skadats genom slitning, låg an mot en tender, som antog spänning, emedan tendrarna voro uppställda på träbockar och således isolerade från jord. Ett nitarbiträde O., som stod på jordgolvet, berörde den spänningsförande tendern och dödades.

Denna höga förbrukningsspänning i lokaler med ledande golv, och där metalliska föremål finnas, medför synnerlig fara, särskilt vid rörliga förbrukningsapparater, vars ledningar lätt äro utsatta för skada. Det bör givetvis tillses, att dylika ledningar äro av ändamålsenlig konstruktion och av bästa material samt att de befinna sig i fullgott skick. En effektivare skyddsåtgärd är dock att nedtransformera spänningen, särskilt för de rörliga apparaterna, till ofarligt värde.

49. Vid en elektrisk distributionsförening pågick sedan någon tid ombyggnad av vissa delar av ledningsnätet. Därvid hade träffats den överenskommelsen, att arbetet skulle upphöra varje dag kl. 6 e. m. och strömmen tillslås kl. 7 e. m., och skulle till yttermera visso strömmen ej tillslås, förrän meddelande ingått från samtliga arbetare å linjen, att arbetet för dagen upphört.

En dag hade en linjearbetare A. fortsatt en stund efter kl. 6 med fastsättande av stag i en stolpe, troligen i tanke att strömmen som vanligt ej skulle tillslås förrän kl. 7. Emellertid hade en av arbetskamraterna kommit att tänka på, att ledningen ej borde stå strömlös, då lantbrukarna kunde behöva motorkraft, varför han på eget bevåd tillslog ledningen, utan att iakttaga det ovannämnda försiktighetsmåttet. A., som då ännu var kvar i stolpen, träffades av strömmen och dödades omedelbart. Han blev hängande med ena stolpskon i en isolatorkrok. Då han nedtogs, brann det såväl i hans kropp och kläder som i stolpen. Spänningen var 3000 volt.

Givetvis borde föreskriftsenlig jordning och kortslutning vid arbetsplatsen hava utförts. Erfarenheten visar, att överenskommelse om viss tid för strömmens till- eller frånslagning är en ständigt återkommande anledning till olycksfall. Enbart vid nämnda förening ha tidigare inträffat tre olycksfall under liknande omständigheter med dödlig utgång. Det är därför nödvändigt, att den ovannämnda regeln tillämpas, att strömmen ej får tillslås, förrän meddelande ingått från samtliga arbetare å linjen, att arbetet upphört. Men för att denna överenskommelse skall bliva effektiv, fordras givetvis, att arbetsledaren tillser och har på sitt ansvar, att den absolut efterföljes.

50. En träarbetare B. var sysselsatt vid en flyttbar elektrisk motorsåg. Då denna på morgonen skulle startas, gick ej motorn igång. Sedan motorn och lågspänningsledningarna undersökts, tog sig B. före att klättra upp i transformatorställningen för att se, om där var något fel. Trots kamraternas varningar kröp han in under högspänningsledningarna och råkade med huvudet beröra en fas. Samtidigt iakttogs rök vid hans fötter. Efter en å två minuter störtade han ned död. Spänningen var 10 000 volt.

Anledningen till att motorn ej startade visade sig sedan vara den, att en av fastrådarna från motorn till mätaren lossnat från sin förskruvning.

51. Elektrikern D. skulle reparera en telfervagn, som för detta ändamål införts i stallet. Utan att först bryta strömmen gick han upp på förarkurens tak och kom under arbetet med huvudet i beröring med strömavtagaren. Omedelbart vidtagna upplivningsförsök medförde intet resultat. Strömarten var 3-fas växelström, 500 volt

Anordningar ha nu vidtagits, varigenom strömmen automatiskt frånslås, då vagnen löper in i stallet.

Sveriges offentliga arbetsförmedling.

Mars månad år 1923.

Under hänvisning till de efterföljande tabeller, som närmare redogöra för den offentliga arbetsförmedlingen i olika delar av landet,[1] lämnas här en sammanfattande framställning av dess viktigaste resultat under mars månad.

Översikt av verksamheten under *mars* månad 1923.

	Manliga avdeln.			*Kvinnliga avdeln.*			*Tillsammans*		
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
Stockholms stad	5 944	1 421	1 369	3 185	2 868	2 030	**9 129**	**4 289**	**3 399**
Stockholms län	3 532	982	898	545	552	317	**4 077**	**1 534**	**1 215**
Uppsala stad och län	1 046	425	331	198	167	114	**1 244**	**592**	**445**
Södermanlands län	1 984	319	254	315	304	167	**2 299**	**623**	**421**
Östergötlands län	1 892	539	464	612	442	274	**2 504**	**981**	**738**
Norrköping	967	189	181	174	170	114	**1 141**	**359**	**295**
Jönköpings län	902	368	336	200	179	90	**1 102**	**547**	**426**
Kronobergs län	357	163	149	138	109	61	**495**	**272**	**210**
Norra Kalmar län	111	55	49	44	48	35	**155**	**103**	**84**
Södra Kalmar län	598	231	203	157	139	81	**755**	**370**	**284**
Gottlands län	126	38	14	27	92	19	**153**	**130**	**33**
Blekinge län	1 038	426	354	442	295	139	**1 480**	**721**	**493**
Kristianstads län	850	398	338	454	455	225	**1 304**	**853**	**563**
Malmöhus län: Malmö	2 755	370	359	1 128	901	606	**3 883**	**1 271**	**965**
Malmöhus län: Lund	456	117	99	120	85	60	**586**	**202**	**159**
Malmöhus län: Landskrona	848	151	132	27	34	11	**875**	**185**	**143**
Malmöhus län: Hälsingborg	1 073	477	462	211	133	89	**1 284**	**610**	**551**
Malmöhus län: Ystad	265	88	67	122	79	49	**387**	**167**	**116**
Malmöhus län: Trälleborg	584	369	366	52	43	37	**636**	**412**	**403**
Malmöhus län: Eslöv	166	80	69	41	43	21	**207**	**123**	**90**
Malmöhus län: Skurup	66	60	46	33	41	21	**99**	**101**	**67**
Malmöhus län: Hvellinge	115	34	31	20	22	14	**135**	**56**	**45**
Hallands län	536	333	253	140	167	111	**676**	**500**	**364**
Göteborgs och Bohus län	626	163	137	120	126	52	**746**	**289**	**189**
Göteborg	4 782	1 551	1 450	1 104	1 102	799	**5 886**	**2 653**	**2 249**
Älvsborgs län	430	149	134	91	102	50	**521**	**251**	**184**
Skaraborgs län	654	525	296	343	549	233	**997**	**1 074**	**529**
Värmlands län	1 903	447	427	179	251	139	**2 082**	**698**	**566**
Örebro län	1 464	499	342	344	432	261	**1 808**	**931**	**603**
Västmanlands län	1 734	360	310	290	300	176	**2 024**	**660**	**486**
Kopparbergs län	2 001	99	78	253	236	153	**2 254**	**335**	**231**
Gävle stad och län	724	195	195	154	119	101	**878**	**314**	**296**
Västernorrlands län	455	132	127	40	37	18	**495**	**169**	**145**
Jämtlands län	138	63	49	210	185	150	**348**	**248**	**199**
Västerbottens län	185	61	58	145	148	113	**330**	**209**	**171**
Norrbottens län	224	116	114	83	97	67	**307**	**213**	**181**
Tillsammans mars 1923	**41 541**	**11 993**	**10 541**	**11 741**	**11 052**	**6 997**	**53 282**	**23 045**	**17 538**
» febr. 1923	*44 477*	*10 223*	*9 325*	*10 519*	*7 628*	*5 212*	*54 996*	*17 851*	*14 537*
» mars 1922	97 985	17 720	16 637	11 746	11 048	6 794	109731	28 768	23 431
» » 1921	46 288	12 044	10 496	12 440	12 379	6 594	58 728	24 423	17 090
» » 1920	13 592	10 346	7 365	8 251	13 698	6 464	21 843	24 044	13 829

[1] De särskilda anstalterna uppräknas i tablån här ovan; med avseende å anstalternas olika kontor hänvisas till förteckningen å omslagets 3:e sida.

Översikt av verksamheten för huvudgrupper av arbete.

Yrkesgrupper	Arbetssökande personer	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar per 100 led. pl.			Tillsatta platser per 100 lediga		
					mars 1923	febr. 1923	mars 1922	mars 1923	febr. 1923	mars 1922
Manliga avdelningen										
Jordbruk och skogshushållning . .	5 708	6 234	3 707	2 512	168	223	281	68	71	81
Industri och hantverk	18 719	19 481	1 407	1 301	1385	1 934	1313	92	91	95
Sjöfart och fiske	4 489	4 684	1 813	1 731	258	446	410	95	92	97
Handel och samfärdsel	3 390	3 645	818	782	446	505	879	96	95	95
Husligt arbete	—	—	—	—	—	·	—	—	·	—
Annat arbete	6 818	7 497	4 248	4 215	176	162	272	99	99	99
Summa	**39 124**	**41 541**	**11 993**	**10 541**	**346**	**435**	**553**	**88**	**91**	**94**
Kvinnliga avdelningen										
Jordbruk och skogshushållning . .	726	754	1 657	535	46	58	49	32	35	31
Industri och hantverk	640	754	321	211	235	297	347	66	76	69
Sjöfart och fiske	152	158	56	49	·	·	·	·	·	·
Handel och samfärdsel	1 712	1 866	1 218	869	153	203	162	71	75	68
Husligt arbete	6 150	8 049	7 798	5 332	103	131	93	68	73	66
Annat arbete	156	160	2	1	·	·	·	·	·	·
Summa	**9 536**	**11 741**	**11 052**	**6 997**	**106**	**138**	**106**	**63**	**68**	**61**
Tillsammans										
Jordbruk och skogshushållning . .	6 434	6 988	5 364	3 047	130	168	216	57	59	67
Jordbruk	5 984	6 515	5 011	2 808	130	169	192	56	56	61
Skogshushållning	450	473	353	239	134	159	335	68	91	98
Industri och hantverk	19 359	20 235	1 728	1 512	1171	1 651	1217	88	89	92
Gruvdrift och malmförädling . . .	2 414	2 432	27	27	·	·	1420	·	·	93
Jord-, sten- och glasindustri . . .	996	1 011	74	61	·	·	1298	·	·	100
Metall- och maskinindustri . . .	7 447	7 665	326	309	2351	3 184	3562	95	89	96
Trävaruindustri	952	981	104	90	948	·	1652	87	·	97
Byggnadsverksamhet	3 489	3 673	434	391	846	1 068	562	90	97	93
Läder-, hår- och gummiindustri . .	138	172	43	34	·	·	·	·	·	·
Textilindustri	163	170	18	10	·	·	·	·	·	·
Beklädnadsindustri	526	558	124	91	450	·	744	73	·	72
Närings- och njutningsmedelsindustri	727	953	395	338	241	316	447	86	90	89
Kemisk-teknisk o. belysningsindustri	309	326	16	15	·	·	·	·	·	·
Trämasse- och pappersindustri . .	263	275	54	40	·	·	758	·	·	88
Grafisk industri	366	373	18	16	·	·	·	·	·	·
Ej särskilt specificerade	1 569	1 646	95	90	·	·	·	·	·	·
Sjöfart och fiske	4 641	4 842	1 869	1 780	259	454	406	95	92	97
Handel och samfärdsel	5 102	5 511	2 036	1 651	271	342	470	81	84	80
Kontors-, bank- o. d. personal . .	642	675	84	68	·	·	·	·	·	·
Butiks- och magasinspersonal . . .	1 376	1 461	206	171	709	861	1220	83	85	84
Hotell- och restaurangpersonal . .	1 056	1 185	855	628	139	191	152	73	76	69
Transportarbetare	1 817	1 970	715	654	276	341	590	91	93	92
Allmän och litterär verksamhet . .	188	197	163	118	121	150	196	72	70	66
Ej särskilt specificerade	23	23	13	12	·	·	·	·	·	·
Husligt arbete	6 150	8 049	7 798	5 332	103	131	94	68	73	66
Annat arbete	6 974	7 657	4 250	4 216	180	164	273	99	99	99
Summa	**48 660**	**53 282**	**23 045**	**17 538**	**231**	**308**	**381**	**76**	**81**	**81**

Utanför resp. länsförmedlingsanstalters rapporteringsområden tillsattes under månaden 1 716 platser, varav 1 345 manliga och 371 kvinnliga; motsvarande tal under samma månad föregående år voro resp. 1 637, 1 319 och 318 samt under nästlidna månad resp. 1 327, 1 104 och 223.

	Arbetsförmedlingsanstalter	Jordbruk m. m.			Skogshushållning			Gruvdrift o. malmförädling			Jord-, sten- o. glasindustri			Metall- o. maskinindustri		
		Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.
	Manliga avdelningen	**5 761**	**3 354**	**2 273**	**473**	**353**	**239**	**2 432**	**27**	**27**	**1007**	**74**	**61**	**7 616**	**303**	**290**
1	Stockholms stad	47	—	—	—	—	—	1	—	—	14	—	—	1 405	63	58
2	Stockholms län	1 371	441	370	34	67	59	92	—	—	54	22	22	536	50	50
3	Uppsala stad och län	383	204	131	8	27	15	2	—	—	30	4	4	112	8	7
4	Södermanlands län	202	159	99	11	6	6	2	—	—	5	—	—	856	23	22
5	Östergötlands län	677	332	262	14	9	9	29	8	8	31	3	3	314	12	11
6	Norrköping	176	57	49	1	—	—	—	—	—	2	—	—	168	—	—
7	Jönköpings län	103	84	52	1	—	—	11	—	—	11	—	—	274	—	—
8	Kronobergs län	11	22	8	—	—	—	—	—	—	29	—	—	16	—	—
9	Kalmar län	112	75	42	4	4	4	—	—	—	19	—	—	45	—	—
10	Gottlands län	33	34	10	—	—	—	—	—	—	11	—	—	—	—	—
11	Blekinge län	189	114	56	—	—	—	—	—	—	105	5	—	55	1	1
12	Kristianstads län	395	286	227	14	7	7	—	—	—	72	3	3	64	6	5
13	Malmöhus län: Malmö	84	24	20	—	—	—	—	—	—	23	—	—	619	22	22
14	Hälsingborg	88	38	25	—	—	—	12	—	—	10	—	—	101	4	4
15	Övriga anstalter	496	318	233	—	—	—	—	—	—	14	—	—	576	6	6
16	Hallands län	102	117	67	2	—	—	—	—	—	48	2	2	31	1	1
17	Göteborgs och Bohus län	79	65	44	—	—	—	—	—	—	184	16	11	30	1	1
18	Göteborgs stad	54	43	34	—	1	—	—	—	—	8	—	—	1 311	76	72
19	Älvsborgs län	43	31	16	—	—	—	—	—	—	5	—	—	21	6	6
20	Skaraborgs län	438	448	225	—	—	—	—	—	—	14	10	7	33	1	1
21	Värmlands län	119	77	58	51	5	5	689	—	—	46	9	9	129	—	—
22	Örebro län	209	189	106	68	111	40	526	19	19	5	—	—	167	10	10
23	Västmanlands län	213	161	111	3	—	—	517	—	—	3	—	—	411	9	9
24	Kopparbergs län	28	10	8	140	14	9	472	—	—	255	—	—	261	1	1
25	Gävle stad och län	22	1	1	17	11	11	79	—	—	5	—	—	53	—	—
26	Västernorrlands län	40	—	—	10	7	2	—	—	—	1	—	—	8	1	1
27	Jämtlands län	17	8	5	18	37	26	—	—	—	—	—	—	5	—	—
28	Västerbottens län	28	15	13	27	12	11	—	—	—	2	—	—	5	2	2
29	Norrbottens län	2	1	1	50	35	35	—	—	—	1	—	—	10	—	—
	Kvinnliga avdelningen	**754**	**1 657**	**535**	—	—	—	—	—	—	**4**	—	—	**49**	**23**	**19**
1	Stockholms stad	14	—	—	—	—	—	—	—	—	4	—	—	34	15	12
2	Stockholms län	49	118	47	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
3	Uppsala stad och län	33	41	17	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
4	Södermanlands län	42	75	26	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
5	Östergötlands län	52	98	47	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
6	Norrköping	6	12	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
7	Jönköpings län	16	56	11	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—
8	Kronobergs län	9	20	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
9	Kalmar län	22	44	14	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
10	Gottlands län	6	31	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
11	Blekinge län	34	108	19	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
12	Kristianstads län	69	198	43	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
13	Malmöhus län: Malmö	7	48	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13	7	7
14	Hälsingborg	10	11	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
15	Övriga anstalter	46	110	38	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
16	Hallands län	29	37	16	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
17	Göteborgs och Bohus län	34	38	12	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
18	Göteborgs stad	4	13	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—
19	Älvsborgs län	4	14	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
20	Skaraborgs län	57	177	49	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
21	Värmlands län	24	56	21	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
22	Örebro län	55	146	52	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
23	Västmanlands län	64	105	43	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
24	Kopparbergs län	32	47	26	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
25	Gävle stad och län	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
26	Västernorrlands län	7	6	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
27	Jämtlands län	8	17	9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
28	Västerbottens län	18	28	15	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
29	Norrbottens län	1	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Trävaruindustri			Byggnadsverksamhet			Läder-, hår- o. gummiindustri			Textilindustri			Beklädnadsindustri			Närings- o. njutningsmedelsindustri			Kem.-tekn. o. belysningsindustri			
Ans.	L.p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L.p.	T.p.	Ans.	L. p.	T.p.	Ans.	L.p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L.p.	T.p.	
980	**104**	**90**	**3 673**	**434**	**391**	**146**	**39**	**33**	**123**	**12**	**9**	**293**	**9**	**9**	**787**	**295**	**285**	**269**	**11**	**11**	
77	25	18	719	93	82	22	2	1	4	—	—	40	—	—	338	271	266	15	—	—	1
35	5	5	381	34	31	6	—	—	5	—	—	16	2	2	42	5	5	6	1	1	2
25	4	3	40	—	—	5	1	1	—	—	—	7	2	2	23	1	1	—	—	—	3
98	13	10	142	4	4	5	—	—	2	—	—	6	—	—	13	1	—	2	—	—	4
69	5	5	270	12	10	3	—	—	10	—	—	—	—	—	32	3	3	12	2	2	5
45	2	2	137	2	2	4	—	—	35	—	—	4	—	—	12	—	—	1	—	—	6
59	3	3	107	1	1	7	1	1	4	—	—	10	—	—	8	—	—	34	—	—	7
2	—	—	11	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	97	—	—	8
13	2	1	56	3	3	—	—	—	—	—	—	1	—	—	3	—	—	8	—	—	9
—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	10
9	—	—	75	13	6	1	—	—	—	—	—	4	—	—	6	2	1	1	—	—	11
36	2	2	42	1	1	3	1	1	2	1	1	2	—	—	8	—	—	—	—	—	12
66	7	6	451	19	19	19	6	2	13	1	1	77	—	—	31	—	—	46	1	1	13
5	—	—	128	32	32	12	—	—	3	—	—	1	—	—	9	—	—	3	4	4	14
55	1	1	205	19	15	42	26	26	9	—	—	18	1	1	141	2	2	12	1	1	15
11	—	—	42	10	6	1	—	—	15	—	—	4	—	—	4	1	—	—	—	—	16
13	—	—	22	—	—	—	—	—	2	—	—	1	—	—	2	—	—	10	—	—	17
105	23	22	190	104	93	5	2	1	8	8	5	36	3	3	32	5	5	4	2	2	18
—	—	—	44	7	7	—	—	—	9	2	2	2	—	—	2	—	—	—	—	—	19
2	1	1	29	13	12	1	—	—	1	—	—	—	—	—	28	3	1	8	—	—	20
73	1	1	144	3	3	3	—	—	1	—	—	2	—	—	3	—	—	—	—	—	21
4	—	—	65	7	7	4	—	—	—	—	—	47	—	—	6	1	1	3	—	—	22
32	—	—	167	13	13	1	—	—	—	—	—	4	—	—	15	—	—	—	—	—	23
41	—	—	80	30	30	—	—	—	—	—	—	3	—	—	5	—	—	3	—	—	24
49	—	—	50	4	4	2	—	—	—	—	—	5	—	—	14	—	—	1	—	—	25
21	—	—	40	1	1	—	—	—	—	—	—	1	—	—	6	—	—	2	—	—	26
3	—	—	12	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	27
26	10	10	14	2	2	—	—	—	—	—	—	1	1	1	—	—	—	—	—	—	28
6	—	—	9	5	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	29
1	—	—	—	—	—	**26**	**4**	**1**	**47**	**6**	**1**	**265**	**115**	**82**	**166**	**100**	**53**	**57**	**5**	**4**	
1	—	—	—	—	—	3	4	1	10	—	—	77	43	30	56	26	15	7	1	1	1
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8	9	5	3	1	1	—	—	—	2
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	3	3	1	—	—	—	3
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	2	2	3	2	2	—	—	—	4
—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	—	—	6	2	1	7	4	1	—	—	—	5
—	—	—	—	—	—	—	—	—	12	—	—	5	—	—	1	—	—	—	—	—	6
—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	2	1	1	2	2	1	2	—	—	7
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	1	—	—	—	39	—	—	8
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	2	2	2	9
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—	1	1	—	—	—	11
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	1	1	2	1	1	—	—	—	12
—	—	—	—	—	—	3	—	—	6	—	—	106	28	25	39	14	3	3	2	1	13
—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	—	—	1	—	—	3	1	1	—	—	—	14
—	—	—	—	—	—	3	—	—	1	—	—	6	1	1	3	6	6	—	—	—	15
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	—	—	1	—	—	—	—	—	16
—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	2	—	—	1	1	—	—	—	—	17
—	—	—	—	—	—	17	—	—	7	6	1	22	16	7	19	18	9	4	—	—	18
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	19
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7	5	5	7	7	4	—	—	—	20
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	21
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	7	2	—	—	—	—	22
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	1	3	4	2	—	—	—	23
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	3	2	—	—	—	24
—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	25
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	26
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	1	1	—	—	—	27
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	1	1	2	2	2	—	—	—	28
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	29

	Arbetsförmedlingsanstalter	Trämasse- o. pappersindustri			Grafisk industri			Industri o. hantverk, ej specific.			Sjöfart och fiske			Kontors-, bank- o. d. personal		
		Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.
	Manliga avdelningen	**220**	**5**	**5**	**352**	**17**	**15**	**1583**	**77**	**75**	**4684**	**1813**	**1731**	**507**	**58**	**48**
1	Stockholms stad	22	1	1	175	13	12	390	32	31	562	267	264	246	15	12
2	Stockholms län	9	—	—	14	—	—	107	3	3	66	5	4	31	5	5
3	Uppsala stad och län	1	—	—	3	—	—	17	—	—	—	—	—	1	1	—
4	Södermanlands län	2	—	—	11	—	—	143	17	17	68	24	24	8	2	2
5	Östergötlands län	2	—	—	13	—	—	51	1	1	16	1	1	11	5	5
6	Norrköping	10	—	—	20	—	—	23	1	1	127	29	29	7	4	4
7	Jönköpings län	5	—	—	1	—	—	55	2	2	4	—	—	4	—	—
8	Kronobergs län	1	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—
9	Kalmar län	13	4	4	—	—	—	8	—	—	287	101	101	1	—	—
10	Gottlands län	—	—	—	—	—	—	1	—	—	10	—	—	—	—	—
11	Blekinge län	—	—	—	1	—	—	73	—	—	197	122	121	13	1	1
12	Kristianstads län	—	—	—	3	—	—	20	1	1	24	17	17	1	—	—
13	Malmöhus län: Malmö	4	—	—	35	1	1	231	5	5	251	84	83	43	4	4
14	Hälsingborg	1	—	—	7	—	—	15	1	—	514	220	219	3	—	—
15	Övriga anstalter	1	—	—	26	—	—	62	—	—	252	70	70	3	1	1
16	Hallands län	6	—	—	1	—	—	11	1	1	191	139	114	—	—	—
17	Göteborgs och Bohus län	48	—	—	3	—	—	4	—	—	46	7	7	—	—	—
18	Göteborgs stad	9	—	—	23	3	2	80	12	12	1961	726	676	78	20	14
19	Älvsborgs län	2	—	—	—	—	—	8	—	—	2	—	—	2	—	—
20	Skaraborgs län	—	—	—	1	—	—	2	—	—	4	—	—	—	—	—
21	Värmlands län	22	—	—	—	—	—	46	—	—	7	—	—	4	—	—
22	Örebro län	3	—	—	—	—	—	30	1	1	5	—	—	1	—	—
23	Västmanlands län	1	—	—	9	—	—	120	—	—	7	—	—	32	—	—
24	Kopparbergs län	6	—	—	5	—	—	58	—	—	—	—	—	11	—	—
25	Gävle stad och län	3	—	—	—	—	—	16	—	—	60	1	1	4	—	—
26	Västernorrlands län	28	—	—	1	—	—	6	—	—	34	—	—	—	—	—
27	Jämtlands län	21	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	1	—	—
28	Västerbottens län	—	—	—	—	—	—	2	—	—	7	—	—	1	—	—
29	Norrbottens län	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	1	—	—
	Kvinnliga avdelningen	**55**	**49**	**35**	**21**	**1**	**1**	**63**	**18**	**15**	**158**	**56**	**49**	**168**	**26**	**20**
1	Stockholms stad	34	24	20	13	1	1	2	—	—	55	23	22	73	15	11
2	Stockholms län	—	—	—	—	—	—	22	—	—	—	—	—	4	—	—
3	Uppsala stad och län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
4	Södermanlands län	—	—	—	—	—	—	—	2	1	—	—	—	—	—	—
5	Östergötlands län	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	1	1
6	Norrköping	3	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
7	Jönköpings län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—
8	Kronobergs län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
9	Kalmar län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	4	4	2	—	—
10	Gottlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—
11	Blekinge län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2	2	5	—	—
12	Kristianstads län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
13	Malmöhus län: Malmö	7	13	10	2	—	—	35	12	10	4	3	1	55	4	4
14	Hälsingborg	6	—	—	—	—	—	1	2	2	10	5	5	1	—	—
15	Övriga anstalter	—	—	—	—	—	—	1	2	2	1	1	1	—	—	—
16	Hallands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	1	—	—	—
17	Göteborgs och Bohus län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
18	Göteborgs stad	5	9	3	5	—	—	—	—	—	80	16	13	17	4	2
19	Älvsborgs län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—
20	Skaraborgs län	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
21	Värmlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—
22	Örebro län	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—
23	Västmanlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—
24	Kopparbergs län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
25	Gävle stad och län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
26	Västernorrlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
27	Jämtlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
28	Västerbottens län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	2	1	1
29	Norrbottens län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	1	1

Butiks- o. magasins-personal			Hotell- o. restaurang-personal			Transport-arbetare			Allmän o. litterär verksamhet			Handel och samfärdsel, ej specific.			Husligt arbete			Annat arbete			
Ans.	L. p.	T.p.	Ans.	L. p.	T.p.	Ans.	L.p.	T.p.	Ans.	L.p.	T.p.	Ans.	L.p.	T.p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	
1076	**121**	**113**	**113**	**26**	**25**	**1 877**	**592**	**577**	**49**	**11**	**10**	**23**	**10**	**9**	—	—	—	**7 497**	**4 248**	**4 215**	
488	82	78	50	9	8	506	141	138	23	3	2	2	7	7	—	—	—	798	397	391	1
68	3	3	4	2	2	157	10	9	1	—	—	—	—	—	—	—	—	497	327	327	2
17	3	3	—	—	—	40	4	4	1	—	—	—	—	—	—	—	—	331	166	160	3
39	—	—	—	—	—	51	3	3	1	—	—	1	—	—	—	—	—	316	67	67	4
20	2	2	1	2	2	82	12	10	4	6	6	—	—	—	—	—	—	231	124	124	5
16	1	1	4	—	—	61	12	12	—	—	—	—	—	—	—	—	—	114	81	81	6
9	—	—	3	—	—	29	4	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	163	273	273	7
1	—	—	1	1	1	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	179	140	140	8
1	—	—	2	—	—	17	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	119	97	97	9
1	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	66	4	4	10
5	—	—	6	—	—	37	3	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	261	165	165	11
8	—	—	1	—	—	16	2	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	138	71	71	12
141	3	3	13	1	1	172	45	44	8	—	—	4	—	—	—	—	—	444	147	147	13
9	—	—	6	—	—	18	15	15	—	—	—	—	—	—	—	—	—	128	163	163	14
21	9	9	—	1	1	62	183	183	—	—	—	2	—	—	—	—	—	513	261	261	15
13	1	1	—	3	3	11	2	2	—	—	—	1	—	—	—	—	—	42	56	56	16
1	—	—	2	—	—	32	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	147	74	74	17
160	15	11	7	1	1	200	127	120	8	2	2	11	3	2	—	—	—	492	375	373	18
1	—	—	—	—	—	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	281	103	103	19
2	1	1	2	2	2	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	82	46	46	20
3	—	—	—	—	—	27	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	534	352	351	21
7	—	—	1	—	—	22	3	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	290	158	156	22
12	—	—	1	—	—	34	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	152	175	175	23
17	—	—	5	2	2	25	4	4	—	—	—	2	—	—	—	—	—	584	38	24	24
4	—	—	1	—	—	135	4	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	204	174	174	25
4	—	—	—	—	—	94	12	12	—	—	—	—	—	—	—	—	—	159	111	111	26
3	—	—	3	1	1	14	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	38	15	15	27
2	1	1	—	1	1	6	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	64	16	16	28
3	—	—	—	—	—	8	3	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	130	72	70	29
385	**85**	**58**	**1072**	**829**	**603**	**93**	**123**	**77**	**148**	**152**	**108**	—	**3**	**3**	**8 049**	**7 798**	**5 332**	**160**	**2**	**1**	
166	51	34	397	249	189	37	38	31	57	54	31	—	3	3	2 111	2 319	1 628	34	2	1	1
6	—	—	43	25	19	—	—	—	10	8	5	—	—	—	397	391	240	3	—	—	2
1	—	—	9	15	6	1	—	—	1	—	—	—	—	—	149	108	90	—	—	—	3
2	—	—	20	15	13	—	—	—	3	3	3	—	—	—	242	205	120	—	—	—	4
7	3	3	25	27	22	7	5	4	5	7	4	—	—	—	484	294	190	13	—	—	5
—	—	—	6	17	9	1	2	2	1	1	1	—	—	—	122	136	96	17	—	—	6
—	—	—	9	10	9	—	—	—	5	1	—	—	—	—	159	109	68	2	—	—	7
—	—	—	9	9	9	—	—	—	—	2	—	—	—	—	80	77	43	—	—	—	8
1	1	1	19	16	12	—	—	—	—	—	—	—	—	—	147	120	83	3	—	—	9
—	—	—	3	11	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	18	49	14	—	—	—	10
11	1	1	95	16	13	1	—	—	—	1	—	—	—	—	291	166	103	—	—	—	11
9	1	1	42	25	21	2	1	1	—	4	4	—	—	—	328	224	153	—	—	—	12
122	12	8	58	40	21	27	63	29	12	6	7	—	—	—	613	649	477	16	—	—	13
5	1	1	21	24	15	—	1	—	1	—	—	—	—	—	129	88	64	19	—	—	14
3	—	—	9	13	12	6	2	2	—	3	3	—	—	—	330	209	148	6	—	—	15
1	—	—	11	27	24	1	1	1	4	1	—	—	—	—	83	100	69	4	—	—	16
3	1	—	15	19	8	—	—	—	5	—	—	—	—	—	58	67	32	1	—	—	17
28	8	3	52	56	35	10	10	7	11	3	2	—	—	—	791	942	715	31	—	—	18
2	1	1	11	13	8	—	—	—	—	2	—	—	—	—	73	72	39	—	—	—	19
8	2	2	12	26	10	—	—	—	1	1	1	—	—	—	250	331	162	—	—	—	20
—	—	—	5	12	6	—	—	—	4	8	5	—	—	—	145	174	107	—	—	—	21
5	—	—	30	19	15	—	—	—	3	3	3	—	—	—	234	259	191	8	—	—	22
—	—	—	27	19	13	—	—	—	7	10	8	—	—	—	186	161	109	—	—	—	23
2	1	1	39	30	23	—	—	—	7	7	6	—	—	—	170	148	95	—	—	—	24
1	1	1	7	2	2	—	—	—	2	7	7	—	—	—	138	107	90	3	—	—	25
—	—	—	8	10	7	—	—	—	—	1	1	—	—	—	24	20	6	—	—	—	26
1	1	1	57	57	56	—	—	—	5	17	15	—	—	—	137	92	68	—	—	—	27
—	—	—	19	13	13	—	—	—	4	2	2	—	—	—	95	101	79	—	—	—	28
1	—	—	14	14	12	—	—	—	—	—	—	—	—	—	65	80	53	—	—	—	29

Arbetslösheten inom arbetarorganisationerna.

Den 28 februari 1923.

Fackförbund	Redovisade avdelningar	Redovisade medlemmar [1]		Arbetslösa					Arbetslediga på grund av					Arbetslöshetsdagar	
		Hela antalet	Därav kvinnor	till följd av arbetsbrist	av tillfällig orsak	Tillsammans Antal	Tillsammans %	Därav kvinnor	sjukdom	arbetskonflikt	värnplikt	annan orsak	Tillsammans	Antal redovisade arbetare	Antal dagar under månaden
Bleck- o. plåtslagaref.	41	1 288	—	416	2	**418**	**32·5**	—	45	7	17	2	71	985	7 680
Bokbindareförbundet .	11	419	237	36	1	**37**	**8·8**	25	14	—	—	16	30	364	938
Bryggeriindustriarb.-f.	26	2 328	660	216	44	**260**	**11·2**	149	109	—	4	—	113	1 378	2 886
De förenade förbunden	46	2 577	386	298	26	**324**	**12·6**	50	95	42	8	—	145	1 996	7 959
Elektriska arbetareförb.	67	2 441	—	519	—	**519**	**21·3**	—	44	199	25	7	275	2 207	13 349
Gjutareförbundet . . .	74	2 228	7	553	7	**560**	**25·1**	5	78	525	18	4	625	1 604	11 974
Grov- o. fabriksarb.-f.	151	12 324	1 324	3 261	262	**3 523**	**28·6**	221	563	271	49	1 069	1 952	8 770	76 620
Gruvindustriarb.-f. . .	14	1 036	16	258	10	**268**	**25·9**	2	57	180	6	1	244	752	3 471
Handelsarbetareförb. .	92	6 219	1 466	509	5	**514**	**8·3**	70	136	67	41	—	244	4 703	12 758
Hatt- o. pälsindustriarb. f.	10	686	416	83	—	**83**	**12·1**	35	19	—	1	3	23	492	834
Hattarbetare	4	300	195	11	—	**11**	**3·7**	4	13	—	—	3	16	119	108
Pälsvaruarbetare . .	6	386	221	72	—	**72**	**18·7**	31	6	—	1	—	7	373	726
Kommunalarbetareförb.	60	4 834	83	292	2	**294**	**6·1**	10	208	15	14	7	244	1 817	5 156
Litografiska förbundet	14	721	4	29	—	**29**	**4·0**	—	23	—	7	—	30	—	—
Livsmedelsarbetareförb.	36	3 110	1 089	317	18	**335**	**10·8**	92	70	12	30	72	184	2 950	8 121
Metallindustriarb.-f. .	101	38 685	—	—	—	**11 804**	**30·5**	—	—	—	—	—	—	37 042	275 101
Järnbruksarbetare . .	42	8 338	—	—	—	**4 313**	**51·7**	—	—	—	—	—	—	8 142	99 755
Verkstadsarbetare . .	59	30 347	—	—	—	**7 491**	**24·7**	—	—	—	—	—	—	28 900	175 346
Murareförbundet . . .	31	1 729	2	937	126	**1 063**	**61·5**	—	22	29	2	—	53	997	14 758
Måleriarbetareförb. . .	33	1 191	1	646	24	**670**	**56·3**	—	19	2	7	—	28	1 149	15 864
Pappersindustriarb.-f. .	55	7 042	—	289	71	**360**	**5·1**	59	243	2 939	61	3	3 246	4 184	17 327
Sadelm.- o. tapetseraref.	25	590	44	126	—	**126**	**21·4**	—	22	—	7	1	30	514	2 395
Sko- o. läderindustriarb.-f.	33	6 214	1 621	490	—	**490**	**7·9**	40	200	—	92	—	292	3 379	7 669
Skrädderiarbetareförb.	36	3 552	2 060	465	14	**479**	**13·5**	307	93	31	5	—	129	2 976	8 314
Stenindustriarbetaref. .	30	1 465	—	188	44	**232**	**15·8**	—	68	—	13	—	81	906	3 169
Stuckatörförbundet . .	2	29	—	9	—	**9**	**31·0**	—	—	—	—	—	—	8	90
Sågverksindustriarb.-f.	88	6 880	1	977	178	**1 155**	**16·8**	—	252	3 109	114	9	3 484	3 701	28 701
Textilarbetareförbundet	39	5 555	2 978	98	—	**98**	**1·8**	29	269	77	43	376	765	2 373	1 675
Tobaksindustriarb.-f. .	9	2 983	2 396	78	—	**78**	**2·6**	43	137	—	2	—	139	2 478	929
Transportarbetareförb.	26	1 648	—	217	103	**320**	**19·4**	—	52	—	3	30	85	739	4 458
Träarbetareförbundet .	103	6 377	5	1 855	12	**1 867**	**29·3**	—	270	266	35	5	576	5 692	34 134
Tunnbinderiarbetaref. .	11	277	—	9	—	**9**	**3·2**	—	—	—	—	—	—	8	90
Typografförbundet . .	14	543	16	76	—	**76**	**14·0**	3	11	—	4	3	18	520	2 860
Väg- o. vattenb.-arb.-f.	4	486	—	78	28	**106**	**21·8**	—	13	16	1	—	30	486	2 148
Summa [2]	1 282	125 457	—	—	—	**26 106**	**20·8**	—	—	—	—	—	—	95 170	571 428

[1] Till följd av det skydd, som dessa uppgifter åtnjuta enligt 2 § 4 mom. tryckfrihetsförordningen, kan icke meddelas, i vad mån siffrorna avse hela antalet medlemmar inom fackförbunden. På grundval av dessa siffror kunna alltså inga slutsatser dragas beträffande fackförbundens verkliga medlemsantal eller rörande förändringar i detta hänseende.

[2] Enär uppgifter icke kunnat erhållas från samtliga organisationer, ha slutsummor i vissa kolumner icke nedräknats.

Internationell översikt. En sammanställning av tillgänglig arbetslöshetsstatistik från Sverige och vissa andra länder visar följande procenttal för månaderna februari 1922—februari 1923.

	Febr.	Mars	April	Maj	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.	Dec.	Jan.	Febr.
Sverige	31·9	30·4	28·3	22·9	20·9	20·0	16·7	15·1	15·5	17·2	21·7	21·4	20·8
Norge	21·3	21·9	21·3	16·3	14·9	12·4	11·2	11·1	10·5	10·6	13·2	12·4	12·4
Danmark	33·1	27·9	24·0	16·1	13·2	12·5	11·1	10·6	11·3	15·2	20·3	21·5	—
England	16·3	16·3	17·0	16·4	15·7	14·6	14·4	14·6	14·0	14·2	14·0	13·7	13·1
Tyskland	2·7	1·1	0·9	0·7	0·6	0·6	0·7	0·8	1·4	2·0	2·8	4·4	5·7
Nederländerna	22·2	14·3	11·6	10·1	9·2	9·5	9·2	9·0	9·4	10·9	14·0	17·7	—
Belgien	10·1	9·2	8·9	7·0	6·0	5·3	4·4	3·8	3·9	3·8	3·8	3·9	—
Kanada	10·6	9·6	10·4	8·7	5·3	4·1	3·6	2·8	4·0	6·2	6·4	—	—
Nya Syd-Wales	11·5	12·5	11·4	13·2	11·9	12·7	11·9	8·8	10·4	8·6	8·4	—	—

Levnadskostnader under första kvartalet 1923.

Prisstatistik och indexberäkningar.

På grundval av från 49 ombudsorter inhämtade prisuppgifter har socialstyrelsen numera verkställt beräkningar rörande levnadskostnadernas allmänna förändringar från juli 1914 till 1 april 1923. I efterföljande sammanställning lämnas redogörelse för de förändringar, som under det senast tilländalupna kvartalet träffat de olika posterna.

I indexberäkningen ingående huvudposter.

Livsmedel, bränsle och lyse. De prisuppgifter, som beträffande posterna livsmedel, bränsle och lyse användas vid indexberäkningen, avse samtliga kvartalets sista månad. För livsmedel insamlas uppgifter varje vecka å färskvaror (smör, ägg, kött, fläsk och fisk), varefter medeltal tages för de fyra veckorna; övriga varor noteras en gång i månaden, omkring den 15. Vid sistnämnda tidpunkt inhämtas jämväl noteringar å bränsle- och lyseartiklar. Under hänvisning till sammandragstabellen för livsmedelspriserna (sid. 424—425) och tabellerna över kreaturs- och fiskpriser i vissa större städer (sid. 436—440) må följande anföras rörande de under kvartalet iakttagna prisväxlingarna å de särskilda varuslagen.

Medelpriset å *mjölk* har kvarstått oförändrat i 23 öre per liter för oskummad och 9 öre för separerad vara. Endast å ett fåtal orter, särskilt då i Norrland, ha smärre prisförskjutningar ägt rum, men dessa ha varit av så ringa betydelse, att någon förändring av medeltalet ej åstadkommits.

*Smör*priserna förete en synnerligen ojämn utveckling. Vid årsskiftet utgjorde medelpriset 3·98 kr. per kg. i minut för mejerismör. Januari månad medförde emellertid en sänkning, så att för sista veckan noterades ett pris av 3·79 kr. Månadsmedelpriserna voro för resp. mejeri- och landssmör 3·88 och 3·68 kr. per kg. Under februari inträffade en stark stegring av partipriserna i samband med ökad efterfrågan på den engelska marknaden, och svensk smörnotering i Malmö höjde successivt under loppet av månaden partipriset med ej mindre än 46 öre per kg. Först senare påverkades minutpriserna ute i landet av höjningen, och på grund av att veckomedelpriserna för styrelsens ombudsorter under förra hälften av månaden voro relativt låga, kommo månadsmedeltalen för februari att ligga något lägre än för januari, eller resp. 3·82 och 3·56 kr. för mejeri- och landssmör. För mars voro motsvarande siffror 3·93 och 3·64 kr., alltså någon höjning av medelpriserna. Emellertid har, speciellt under de båda senaste veckorna av månaden, en utpräglad nedgångstendens gjort sig gällande i fråga om partiprisnivån å smör, minst lika kraftig som den under februari konstaterade uppgången, varför man med allt fog kan förutsätta, att minutmedelpriserna för april komma att ställa sig rätt mycket lägre än för mars. *Ost* och *margarin* ha i stort sett bibehållit sig oförändrade i prishänseende.

Det för denna årstid vanliga prisfallet å *ägg* har kännetecknat äggmarknaden under kvartalets samtliga månader. Nedgången från december, då medelpriset per tjog utgjorde 4·11 kr., till januari med en genomsnittsnotering av 3·33 kr. måste anses rätt kraftig. För februari och mars månader voro siffrorna resp. 2·94 och 2·69 kr. per tjog.

Medelpriset å *potatis*, som under hela förra kvartalet höll sig i 42 öre per 5 l., undergick icke någon förändring under januari och februari, men steg i mars med 1 öre.

*Mjöl*priserna äro desamma som i december, med undantag av att vetemjölet gått ned 1 öre per kg., och *brödet* har ytterligare sjunkit en hårsmån.

Under föregående kvartal konstaterades, att jämsides med en fallande tendens å kreatursmarknaden samtliga slag av *kött* varit föremål för rätt väsentlig prissänkning. Prisfallet har fortsatt jämväl under det nu gångna kvartalet; dock ha förskjutningarna varit av mindre betydelse. Nöt- och kalvkött ha sedan december gått ned med cirka 5 öre per kg., då fårkött däremot visat uppgång med 16 öre. I fråga om nötkreatur (jfr sid. 440) ha priserna företett någon stegring. Prissänkningen å levande kalvar har varit helt obetydlig, men höjningen å levande får rätt stark (27 % mot 7 % för fårkött). Beträffande *fläsk* har prisnedgången varit betydligt kraftigare än för kött; under december utgjorde medelpriset för färsk och salt svensk vara resp. 2·46 och 2·60 kr. per kg. och under mars 2·22 och 2·39 kr., alltså en nedgång med resp. 24 och 21 öre per kg. Svinpriserna ha förändrats i ungefär samma proportion som fläskpriserna. En jämförelse mellan priserna på kött och fläsk i juli 1914 och mars 1923 ger vid handen, att nötkött, fårkött och fläsk för närvarande befinna sig på en nivå, som ligger 70 à 80 % högre än före kriget, alltså tämligen väl överensstämmande med de totala levnadskostna-

Livsmedelskostnadernas (inkl. bränsle och lyse) förändringar 1914—1923.

Indextal (juli 1914 = 100).

År	Medeltal för						Aritmetiska (»oväg-da») medeltal	»Väg-da» indextal	Relativ sedel-cirkulation[2]
	Mejeri-prod., ägg o. margarin (10 varuslag)[1]	Bröd, mjöl och gryn (11 varuslag)	Kött (8 varuslag)	Fisk (9 varuslag)	Övriga födoämnen (6 varuslag)	Bränsle och lyse (7 varuslag)			
1914 Juli	100	100	100	100	100	100	**100**	**100**	105
3:e kv.	101	109	98	102	103	107	**103**	**103**	121
4:e kv.	110	118	95	102	112	108	**108**	**107**	128
1915 1:a kv.	112	124	106	103	128	112	**114**	**113**	133
2:a kv.	114	135	122	102	135	119	**121**	**121**	130
3:e kv.	124	133	137	118	129	135	**129**	**124**	131
4:e kv.	141	124	140	142	130	151	**138**	**128**	136
1916 1:a kv.	143	124	144	150	137	159	**143**	**130**	144
2:a kv.	146	125	157	152	138	167	**148**	**134**	151
3:e kv.	152	126	182	176	150	187	**162**	**142**	156
4:e kv.	170	131	193	196	168	192	**175**	**152**	168
1917 1:a kv.	179	159	192	203	202	207	**190**	**166**	185
2:a kv.	190	161	193	188	225	228	**197**	**175**	201
3:e kv.	203	158	190	202	228	264	**208**	**181**	210
4:e kv.	237	161	212	251	221	330	**235**	**201**	233
1918 1:a kv.	275	173	285	286	241	347	**268**	**227**	260
2:a kv.	283	188	445	323	237	352	**305**	**255**	285
3:e kv.	304	189	506	377	234	372	**330**	**277**	307
4:e kv.	414	244	490	430	266	395	**372**	**320**	339
1919 1:a kv.	400	255	467	354	295	414	**364**	**335**	340
2:a kv.	403	256	474	307	284	389	**352**	**328**	328
3:e kv.	383	264	476	303	259	370	**343**	**311**	313
4:e kv.	383	274	407	294	240	393	**332**	**308**	314
1920 1:a kv.	331	278	360	272	243	410	**316**	**293**	316
2:a kv.	303	296	349	255	243	447	**316**	**295**	320
3:e kv.	308	301	355	277	241	500	**331**	**304**	326
4:e kv.	325	293	329	266	237	488	**323**	**301**	322
1921 1:a kv.	276	257	287	245	225	407	**283**	**266**	312
2:a kv.	228	240	265	218	209	339	**250**	**240**	295
3:e kv.	224	236	254	226	204	276	**237**	**231**	280
4:e kv.	225	203	212	206	194	219	**210**	**210**	265
1922 1:a kv.	179	191	192	205	194	217	**196**	**188**	260
2:a kv.	154	183	188	180	197	210	**185**	**180**	256
3:e kv.	160	174	197	186	199	196	**186**	**180**	243
4:e kv.	173	162	186	174	180	192	**178**	**172**	235
1923 1:a kv.	163	158	182	169	172	193	**173**	**166**	239
Jan.	167	159	184	167	173	191	**174**	**166**	239
Febr.	162	158	181	171	173	193	**173**	**165**	241
Mars	160	158	180	170	171	195	**172**	**166**	236

[1] Från och med 1920 9 varuslag.

[2] För ytterligare belysning av frågan rörande penningens under kristiden minskade köpkraft har i denna kolumn insatts av professor Gustav Cassel beräknade och genom välvilligt tillmötesgående styrelsen tillhandahållna indextal rörande den relativa sedelcirkulationen. (Rörande principerna för cirkulationssiffrornas beräkning hänvisas till professor Cassels bok: Dyrtid och sedelöverflöd.)

dernas höjd. Kalvköttet däremot uppvisar en avsevärt högre stegringssiffra, 100 à 120 % för resp. göd- och spädkalvkött.

Ifråga om priserna å *färsk fisk* har för flertalet fiskslag en stegring ägt rum; sillen har dock sjunkit 10 öre per kg. under kvartalet. Partimedelpriserna i Stockholm och Göteborg förete ej någon enhetlig tendens (jfr sid. 436—437). Medelpriset å *salt sill* är vid detta likasom vid föregående kvartals slut 60 öre per kg.

Medelnoteringen å *kaffe* är så gott som oförändrad, dock med någon höjningstendens, och *socker*priset är detsamma som i december, eller 1·13 kr. per kg.

Vad slutligen *bränsle* och *lyse* beträffar, visa vedpriserna stillastående, under det att utvecklingen på kolmarknaden varit ojämn. Sålunda har tillgången på antracit varit riklig, delvis beroende därpå att en tämligen blid väderlek medfört mindre efterfrågan, varför priserna dalat. Priserna på hushållskol och koks ha däremot varit i stigande till följd av den åtstramning, som skett på engelska marknaden med anledning av ökad efterfrågan utifrån i samband med Ruhr-ockupationen. Några anmärkningsvärda förskjutningar i medelpriserna för samtliga orter ha emellertid hittills icke förekommit.

Sammanfattning av livsmedelsprisernas förändringar sedan juli 1914. Till belysande av de allmänna förändringar, som med avseende å livsmedelspriserna (inberäknat bränsle och lyse) ägt rum i detaljhandeln från tiden före världskrigets utbrott till och med mars 1923, meddelas i tabellen å sid. 415 tvenne indexserier, vilka utarbetats på sätt förut beskrivits i Sociala Meddelanden (*årg. 1920, sid. 752 ff.*).

Av dessa indexserier är det den »vägda», som kommer till användning vid beräknandet av de totala levnadskostnadernas förändringar.

Bostad. Enligt vad som framgått av uppgifter från hyresnämnderna i riket har vid senaste undersökningstillfället, den 1 oktober 1922, den genomsnittliga stegringen av bostadshyrorna sedan 1914 beräknats till c:a 63 %, vilken siffra nu kvarstår oförändrad. En gång om året, den 1 oktober, beräknas ny stegringsprocent, som därefter bibehålles t. o. m. följande 1 juli.

Beklädnad. Uppgifterna angående beklädnadsartiklar avse de priser, som gällde omkring den 20 i kvartalets sista månad. I fråga om insamlingsförfarandet etc. hänvisas till Soc. Medd., årg. 1920, s. 549 samt årg. 1922, s. 155.

Omstående tabell åskådliggör de prisförändringar, som till beklädnadsposten hörande artiklar varit underkastade från juli 1914 fram till april 1923.

Den nu slutförda undersökningen visar, att utefter hela linjen ett fortsatt prisfall ägt rum, ehuru sänkningen för de särskilda varuslagen ej är nämnvärt stor. Den genomsnittliga stegringen av beklädnadskontot sedan 1914 torde för närvarande kunna beräknas till 99 %.

Beklädnadsartiklar.

Medelpris för socialstyrelsens ombudsorter.

Beklädnadsartiklar	1914 (mitten)	Dec. 1916	1917	1918	1919	1920	1921	1922	Juli 1922	Okt. 1922	Jan. 1923	April 1923
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Tyger och garner:												
Ylletyg (till damklänning) . pr m.	2·50	5·00	7·00	13·50	13·75	12·00	6·75	4·45	4·45	4·30	4·20	4·15
Bomullstyg (till dito) . . . pr m.	0·50	0·80	1·15	2·50	1·90	2·15	1·45	1·05	1·05	1·00	1·00	0·95
Ullgarn . . » kg.	6·50	20·00	27·00	50·00	45·00	36·40	16·50	11·95	11·95	11·60	11·45	10·85
Herrkläder:												
Herrkostym, best. .	65·00	90·00	120·00	205·00	228·00	270·00	222·00	169·00	164·00	159·00	158·00	156·00
» konf. .	40·00	60·00	80·00	130·00	135·00	179·00	141·00	108·00	106·00	103·00	101·00	99·00
Vinteröverrock, best.	70·00	95·00	118·00	195·00	217·00	260·00	214·00	166·00	161·00	156·00	154·00	152·00
» konf.	40·00	60·00	75·00	123·00	130·00	167·00	131·00	102·00	100·00	97·00	96·00	95·00
Bomullsskjorta . .	2·00	3·00	4·00	7·25	7·25	7·00	4·75	3·70	3·65	3·55	3·55	3·50
Tröja (ullbomull) .	1·50	2·50	3·75	8·00	7·00	6·00	5·25	4·25	4·10	4·05	4·05	3·75
Kalsonger »	1·75	2·75	4·00	8·50	7·50	6·50	5·50	4·55	4·45	4·30	4·30	4·05
Yllestrumpor . . .	1·25	2·50	3·10	5·50	4·75	5·00	3·25	2·35	2·25	2·25	2·20	2·15
Arbetsblus	1·75	—	—	—	7·25	7·90	5·75	4·35	4·25	4·20	4·15	4·10
Skodon:												
Kängor, smorläder .	8·50	16·50	21·00	29·00	31·00	33·50	22·50	15·50	15·25	14·25	14·00	13·75
Stövlar	16·50	31·50	38·00	63·00	62·50	65·00	41·50	28·75	28·00	26·50	26·25	26·00
Kängor av boxkalv:												
mans-	13·00	19·50	26·00	39·25	40·25	44·25	31·75	22·00	21·75	20·00	19·75	19·25
dam-	11·50	17·00	23·00	36·75	37·50	41·50	29·75	21·50	21·25	19·75	19·50	19·00
barn-	7·00	10·50	13·50	19·50	17·25	19·50	15·50	12·00	12·00	11·50	11·25	11·00
Halvsulning och klackning . . .	3·50	5·50	6·75	8·25	9·75	11·15	9·95	8·00	7·80	7·65	7·45	7·25

Framräknas stegringssiffrorna för de olika artiklarna från 1914 till april 1923, visar det sig, att underkläder av ullbomull stigit med resp. 150 och 130 % för tröja och kalsonger. Herrkläder uppvisa en genomsnittlig stegringssiffra av 135 %, under det att för ylletyg ökningen knappast är hälften så stor. Ullgarn och strumpor förete båda en uppgång med cirka 70 %. Genomsnittsstegringen för skodon är 58 % och för halvsulning 107 %. Den sistnämnda siffran är fortfarande synnerligen hög beroende därpå, att en hel del orter ännu ej följt med i den allmänna prissänkningstendens, som under sista tiden förmärkts i fråga om skoreparationer.

Skatter. Skatteberäkningarna, vilka tidigare utförts endast en gång om året, verkställas fr. o. m. 1 oktober 1922 två gånger årligen, varvid omräkning av kommunalskatten äger rum den 1 april samt av krono- och landstingsskatterna den 1 oktober (se härom Soc. Medd., årg. 1922, s. 947). Resultatet av den omräkning, som nu företagits av kommunalskatten, har blivit en kraftig sänkning av skatteindexen, detta beroende därpå att, på samma sätt som förut beträffande krono- och landstingsskatterna, till grund för beräkningarna legat 1921 års inkomster, vilka enligt tillgänglig lönestatistik voro lägre än närmast föregående års. Därjämte har den genomsnittliga

kommunalskattesatsen för styrelsens ombudsorter sjunkit något. De nu nämnda faktorerna i förening ha åstadkommit en sänkning av den totala skatteindexen med ej mindre än 52 enheter eller till 211.

Övriga utgifter. Beräkningarna rörande denna post avse dels priser omkring den 20 i kvartalets sista månad, dels taxor såvitt möjligt fr. o. m. kvartalsskiftet. Den nu avslutade undersökningen ger vid handen, att någon sänkning ägt rum under sistförflutna kvartal, och uppgår den procentuella stegringen från juli 1914 numera till 88 %. Motsvarande siffra för förra kvartalet var 90 %.

I efterföljande tablå meddelas indextal för vissa viktigare poster inom gruppen »övriga utgifter», med utgångspunkt från 1914 års siffra, som satts lika med 100. Jämförbara uppgifter föreligga från första kvartalet 1919.

	1914 (mitten)	1919	1920	1921	1922	1922				1923	
						jan.	apr.	juli	okt.	jan.	apr.
Inventarier (möbler, kökssaker m. m.)	100	295	306	269	211	231	211	204	197	195	193
Tvätt och renhållning	100	372	293	229	186	203	183	180	176	165	166
Hygien (sjukvård och hälsovård)	100	199	220	230	208	214	207	206	205	199	199
Intellektuella ändamål	100	234	255	293	229	238	226	226	226	220	220
Förenings- och försäkringsavgifter	100	134	175	187	187	189	189	184	184	176	175
Nöjen och förströelser	100	205	233	236	217	227	219	213	209	208	208
Resor (järnvägs- och spårvägsresor)	100	193	241	259	219	219	219	219	219	219	219
Telefon, post- och skrivutensilier	100	165	229	240	205	225	206	206	181	181	181
Arbetshjälp i hemmet	100	200	252	279	222	260	216	206	206	202	196
Samtliga poster	**100**	**216**	**233**	**231**	**200**	**210**	**200**	**195**	**195**	**190**	**188**

Sammanfattning. Levnadskostnadsindex.

Under det att de å sid. 415 angivna indexsiffrorna, vilka framräknas månatligen, endast gälla de förändringar, som drabbat priserna å livsmedel, bränsle och lyse, avser socialstyrelsens vid varje kvartalsskifte meddelade levnadskostnadsindex förutom nyssnämnda poster jämväl kostnaderna för bostad, beklädnad, skatter och »övriga utgifter».

Den nu senast utförda beräkningen rörande levnadskostnadernas förskjutningar sedan juli 1914 avser prisläget omkring den 1 april 1923 och hänför sig som förut till en s. k. normalfamilj (man, hustru och två barn) med en utgiftsstat före kriget av c:a 2 000 kr. Beträffande tillvägagångssättet vid framräknandet av denna index hänvisas till Soc. Medd., årg. 1918, s. 186.

Förhållandet mellan utgifterna för *årsbudgetens särskilda huvudposter*, beräknade enligt prisläget dels vid mitten av år 1914 och dels vid tidpunkten för resp. indexberäkningar, belyses genom följande översikt:

	Föda- och njutnings-ämnen	Bostad	Bränsle och lyse	Be-klädnad	Skatter	Övriga utgifter	Summa utgifter	Ökn. l. minskn i % fr. närmast föreg. beräkn.
1914 juli	100	100	100	100	100	100	**100**	—
1916 dec.	152	108	168	160	109	125	**139**	+ 39·2
1917 maj	174	108	190	170	109	130	**152**	+ 9·1
sept.	180	112	240	210	109	150	**166**	+ 9·3
1918 1 jan.	214	112	275	250	109	175	**192**	+ 15·6
1 april	229	112	280	270	114	185	**203**	+ 5·8
1 juli	258	112	286	285	114	195	**219**	+ 8·2
1 okt.	281	112	305	350	114	220	**242**	+ 10·5
1919 1 jan.	323	120	381	350	114	225	**267**	+ 10·0
1 april	327	120	367	320	160	215	**265**	— 0·5
1 juli	318	120	326	310	160	210	**257**	— 3·0
1 okt.	311	130	294	330	160	215	**257**	—
1920 1 jan.	307	130	307	345	160	220	**259**	+ 0·5
1 april	287	130	333	370	290	230	**265**	+ 2·4
1 juli	287	130	372	390	290	235	**270**	+ 1·8
1 okt.	298	155	400	390	290	245	**281**	+ 4·3
1921 1 jan.	286	155	380	355	290	245	**271**	— 3·6
1 april	247	155	316	295	372	235	**249**	— 8·0
1 juli	231	155	264	270	372	225	**236**	— 5·5
1 okt.	228	163	231	250	372	220	**231**	— 2·0
1922 1 jan.	202	163	207	240	372	210	**216**	— 6·5
1 april	184	163	196	225	264	200	**195**	— 9·5
1 juli	178	163	188	210	264	195	**190**	— 2·8
1 okt.	180	163	183	205	263	195	**190**	—
1923 1 jan.	166	163	188	203	263	190	**183**	— 3·7
1 april	164	163	188	199	211	188	**177**	— 3·3

Som av sammanställningen framgår, utgör den allmänna stegringen av levnadskostnaderna från juli 1914 till det senaste undersökningstillfället, den 1 april 1923, 77 % och kan sålunda betecknas med indexsiffran 177. Detta innebär, att en normalfamilj med en årsbudget före kriget av 2 000 kr. numera måste giva ut 3 542 kr. för att kunna uppehålla sin tidigare levnadsstandard.

I jämförelse med indexsiffran vid närmast föregående kvartalsskifte visar den nu framräknade en nedgång med 6 enheter eller 3·3 %. Bidragande till sänkningen ha varit förskjutningar i *nedåtgående* riktning av posterna livsmedel, beklädnad, skatter samt »övriga utgifter». De prisfluktuationer, som förekommit under kvartalet, äro i stort sett synnerligen små, varför man i fråga om varuposterna torde kunna beteckna nivån som nästan oförändrad. Den i denna redogörelse förut omnämnda kraftiga sänkningen av skatteposten däremot är det som i främsta rummet orsakat levnadskostnadsindexens nedgång. Hyrorna samt bränsle- och lyseposten kvarstå vid detta beräkningstillfälle *oförändrade*.

Internationell översikt.

I anslutning till den föregående redogörelsen för levnadskostnaderna under första kvartalet 1923 lämnas i omstående tabeller en översikt av partiprisens förändringar i Sverige samt levnadskostnadernas förskjutningar i de länder, som äga en användbar statistik häröver. Beträffande såväl primärmaterialets beskaffenhet som de använda beräkningsmetoderna hänvisas till den utförliga redogörelse, som förut lämnats i denna tidskrift (årg. 1923 sid. 146 ff.). De enda ändringar, som vidtagits sedan dess äro, dels att basperioden för kommerskollegii partiprisindex numera är hela året 1913 i stället för resp. månader under detta år, dels att i levnadskostnadsindextalen för Sydafrika inneslutits även utgifter för kläder och »diverse», vilka poster förut ej medtagits; i bådadera fallen ha i tabellerna de gamla indexserierna utbytts mot nyjusterade.

Av tab. A över detalj- och partiprisernas förändringar i Sverige framgår, att de senare befunnit sig i svag stegring under de sista månaderna. Denna uppgång hänför sig huvudsakligen till råvarorna, medan fabrikaten ej uppvisa några större prisfluktuationer. Förändringarna i detaljpriserna ha varit mycket små, huvudsakligen i nedåtgående riktning.

Tabellerna över levnadskostnadernas förskjutningar i Sverige, Norge och Danmark (tab. B och C) visa, att prisfallet under de sista månaderna av föregående år varit starkast i Sverige och minst i Danmark. Enligt senast tillgängliga uppgifter, avseende årsskiftet 1922—1923, uppvisade Sverige den lägsta totalindexen; därnäst kom Danmark och sist Norge. Samma ordning mellan länderna förefinnes även, om man utgår från indexsiffrorna för de särskilda huvudposterna; de enda undantagen från denna regel voro, att hyresindexen i Sverige var högre än i Danmark och att bränsleindexen i detta senare land översteg motsvarande siffra för Norge.

Inom övriga europeiska länder med högvärdig valuta — England, Holland, Schweiz — har utvecklingen under de senast förflutna månaderna nära anslutit sig till den för de tre skandinaviska länderna karakteristiska: prisfallet har i det närmaste upphört. I Italien och Finland har något egentligt prisfall ej ägt rum, men råder för närvarande en viss stabilitet i prisnivån. Indextalen för Frankrike och Belgien visa en svag tendens till stegring. I Tyskland har prisökningen under de bägge första månaderna av år 1923 fortsatt i hastigare tempo än förut; under såväl januari som februari månader fördubblades prisnivån. Under mars hejdades valutans fall; grosshandelspriserna gingo t. o. m. ned, och levnadskostnadsindexen utvisade en, efter nuvarande tyska förhållanden, ringa stegring (c:a 8 procent). Slutligen kan beträffande Förenta staterna och övriga i tabellen upptagna utomeuropeiska länder såsom ett gemensamt drag framhållas, att prisnivån där synes ha nått ganska stor stabilitet.

Tab. A. Detalj- och partipriser i Sverige.

Tid	Socialstyrelsens detaljprisindex		Kommerskollegii partiprisindex									Göteborgs Handelstidnings partiprisindex
	Samtl. levnadskostnader	Livsm., bränsle, lyse	Samtl. varor	Samtl. råvaror	Samtl. fabrikat	Vegetabil. livsm.	Animal. livsm.	Fodermedel	Bränsle	Textilvaror (råvar. o. fabrik.)	Lädervaror (råvar. o. fabrik.)	
juni/juli 1915	(115)	122	.	.	.	.	.	.	.	.	.	145
» 1916	(130)	136	.	.	.	.	.	.	.	.	.	183
» 1917	159	175	.	.	.	.	.	.	.	.	.	239
» 1918	219	261	.	.	.	.	.	.	.	.	.	334
» 1919	257	319	.	.	.	.	.	.	.	.	.	324
» 1920	270	294	375	381	370	271	285	293	664	471	311	366
» 1921	236	234	222	212	231	230	212	189	210	242	186	218
» 1922	190	179	174	153	192	183	157	161	140	216	133	164
sept./okt. »	190	180	170	152	186	172	171	132	144	213	129	158
dec./jan. »	183	168	163	151	173	148	164	136	145	212	131	155
jan./febr. 1923	.	166	163	150	173	147	159	139	146	213	132	156
febr./mars »	.	165	165	155	173	148	158	145	160	213	132	158
mars/apr. »	177	166	168	160	175	148	157	148	179	214	131	162

Tab. B. Levnadskostnader i Sverige, Norge och Danmark. Indextal för de särskilda huvudposterna (livsmedel, bostad, bränsle och lyse, kläder, skatter, övriga utgifter).

Tid	Sverige						Norge						Danmark					
	L.	Bo.	Br.	Kl.	Sk.	Övr.	L.	Bo.	Br.	Kl.	Sk.	Övr.	L.	Bo.	Br.	Kl.	Sk.	Övr.
juni/juli 1915	123	.	113	.	.	.	.	.	.	.	.	.	128	100	130	110	100	100
» 1916	134	.	150	.	.	.	.	.	.	.	.	.	146	102	175	160	100	121
» 1917	177	110	215	190	109	140	.	.	.	.	.	.	166	105	220	190	100	146
» 1918	258	112	286	285	114	195	271	111	517	304	.	210	187	108	275	260	100	197
» 1919	318	120	326	310	160	210	289	123	335	420	352	277	212	113	292	310	162	224
» 1920	287	130	372	390	290	235	311	147	478	336	487	276	253	130	563	355	227	247
» 1921	231	155	264	270	372	225	290	161	366	292	732	344	239	141	401	242	526	203
» 1922	178	163	188	210	264	195	227	168	265	249	770	295	188	155	301	214	377	195
sept./okt. »	180	163	183	205	263	195	228	173	242	242	738	272	.	.	.	.	.	.
dec./jan. »	166	163	188	203	263	190	215	173	236	237	738	273	184	155	277	218	377	204
jan./febr. 1923	164	.	189	.	.	.	214	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
febr./mars »	163	.	190	.	.	.	214	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
mars/apr. »	164	163	188	199	211	188	—	—	—	—	—	—	.	.	.	.	.	.

Tab. C. Levnadskostnader. Internationell översikt.

Tid	Sverige	Norge	Danmark	Finland	England	Tyskland	Frankrike (Paris)	Belgien	Holland (Amsterdam)	Schweiz	Italien		Förenta staterna	Kanada	Sydafrika	Australien
											Rom	Milano				
juni/juli 1915	(115)	.	116	.	125	.	.	.	.	119	99	.	105	97	105	108
» 1916	(130)	.	136	.	148	.	.	.	.	141	116	.	118	102	112	116
» 1917	159	.	155	.	180	.	.	.	142	179	146	.	142	130	122	113
» 1918	219	252	182	.	203	.	.	.	183	222	197	286	174	146	131	118
» 1919	257	280	211	.	208	.	238	.	195	250	205	280	177	155	145	129
» 1920	270	302	262	.	252	.	341	453	217	239	313	441	217	190	179	153
» 1921	236	302	237	1110	219	.	307	379	208	207	387	494	180	155	162	149
» 1922	190	255	199	1109	184	5392	302	366	187	153	429	488	167	147	135	139
sept./okt. »	190	249	.	1137	178	13319	289	371	175	153	437	498	166	147	133	139
dec./jan. »	183	242	198	1141	178	68506	300	384	176	156	439	502	170	149	132	—
jan./febr. 1923	.	.	.	—	177	112027	.	383	.	156	—	505	.	150	—	
febr./mars »	.	.	.	1131	176	264300	.	397	.	—		497	.	—		
mars/apr. »	177	—	.	—	—	285400	—	—	—							

Livsmedelskostnadernas förändringar å vissa orter i riket.

Utgifter för livsmedel, bränsle och lyse för en normalfamilj med en utgiftsstat år 1914 av c:a 2 000 kronor.[1]

A. Juli 1914 = 100.

Ort	1914		1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921	1922	1922		1923
	Juli	2:dra halvåret									3:dje kvartalet	4:de kvartalet	1:sta kvartalet
Stockholm	100	106	123	140	179	283	330	307	239	181	183	171	163
Södertälje	100	106	121	138	178	273	319	298	229	174	175	167	161
Uppsala	100	108	125	142	185	281	334	314	249	184	182	176	169
Nyköping	100	104	119	138	180	268	319	293	229	173	174	167	162
Eskilstuna	100	105	120	136	183	267	319	289	228	170	169	164	158
Linköping	100	107	123	143	188	277	330	306	243	187	188	179	175
Norrköping	100	105	121	138	179	267	320	298	230	177	179	171	162
Motala	100	104	125	146	190	280	332	310	240	181	183	176	169
Jönköping	100	104	122	141	179	271	326	304	237	177	176	171	165
Växjö	100	105	123	142	178	267	322	300	233	182	185	178	171
Kalmar	100	104	120	140	182	260	297	277	222	172	173	164	159
Västervik	100	103	119	136	175	261	307	291	223	171	168	164	159
Visby	100	106	122	137	170	249	305	289	229	175	172	165	159
Karlskrona	100	105	127	145	181	253	303	284	229	180	181	174	168
Kristianstad	100	108	130	149	192	283	318	296	236	178	178	172	166
Malmö	100	104	124	142	187	281	318	295	233	181	181	174	168
Lund	100	105	127	145	186	278	312	292	230	178	177	171	165
Landskrona	100	106	130	146	189	275	325	306	244	184	185	177	169
Hälsingborg	100	105	126	145	185	276	313	293	236	179	181	170	163
Ystad	100	105	131	148	188	281	312	297	231	178	180	169	162
Halmstad	100	106	127	146	187	274	310	290	232	178	181	170	164
Göteborg	100	106	127	147	192	299	337	318	254	191	191	184	179
Lysekil	100	105	119	139	180	268	312	297	229	177	176	171	166
Vänersborg	100	104	122	143	186	285	330	303	241	183	184	175	170
Borås	100	106	127	145	187	282	322	306	243	190	188	182	176
Tidaholm	100	103	121	142	177	260	307	285	233	178	176	172	164
Karlstad	100	108	122	143	182	274	327	311	240	181	180	175	170
Örebro	100	107	123	142	182	267	321	300	231	174	174	167	159
Kopparberg	100	107	121	142	183	272	331	312	243	177	176	173	167
Västerås	100	105	123	142	182	276	333	307	233	173	172	164	158
Falun	100	105	119	139	180	275	326	308	245	180	179	174	164
Domnarvet o. Borlänge	100	105	121	142	186	288	334	—	—	—	—	—	—
Ludvika	100	103	116	137	180	268	328	302	238	172	172	164	158
Gävle	100	107	120	142	184	278	325	312	244	178	176	169	163
Söderhamn	100	108	121	140	184	280	334	317	249	184	181	176	172
Sundsvall: staden	100	105	120	144	184	282	337	318	241	180	179	170	166
sågverksdistriktet	100	103	117	143	189	283	333	317	246	184	183	176	171
Nyland	100	103	114	140	184	266	322	—	—	—	—	—	—
Östersund	100	106	118	139	181	270	317	305	252	187	189	175	165
Umeå	100	106	117	141	187	269	324	308	248	187	187	182	176
Luleå	100	104	117	137	182	270	322	310	249	190	195	181	169
Boden	100	107	119	138	183	277	330	—	—	—	—	—	—
Malmberget o. Gällivare	100	104	115	128	168	257	323	309	251	187	188	177	169
Kiruna	100	104	116	130	169	262	325	316	263	196	197	183	177
Samtliga orter	**100**	**105**	**121**	**139**	**181**	**270**	**320**	**298**	**237**	**180**	**180**	**172**	**166**

[1] Såsom framhållits i Soc. Medd., årg. 1920, sid. 748, hava dessa tabeller varit föremål för en omräkning, varvid de tidigare publicerade indextalen för åren 1914—1919 undergått smärre förändringar.

Det må observeras, att samtliga ovan meddelade indexsiffror äro medeltal för de angivna tidsperioderna.

B. Den genomsnittliga utgiftssumman för samtliga orter = 100.

Ort	1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921	1922	1922		1923
											3:dje kvartalet	4:de kvartalet	1:sta kvartalet
Stockholm	119	120	121	119	117	124	123	122	120	121	122	120	119
Södertälje	105	108	106	104	103	106	105	105	102	102	103	102	103
Uppsala	102	103	103	101	102	103	104	104	105	103	102	103	102
Nyköping	98	99	98	97	98	98	99	97	95	96	96	97	97
Eskilstuna	101	103	102	100	104	101	103	100	99	98	97	99	99
Linköping	96	97	98	98	100	98	99	98	98	101	101	101	102
Norrköping	100	103	103	102	102	101	103	103	101	103	104	104	102
Motala	93	94	97	97	98	97	97	97	95	95	96	96	97
Jönköping	95	93	93	92	91	92	94	94	92	92	91	92	93
Värnamo	—	—	—	—	—	—	—	89	89	88	88	87	88
Växjö	89	88	90	89	86	86	89	88	86	89	91	91	91
Kalmar	102	101	101	102	102	97	94	94	95	97	98	97	98
Västervik	93	93	92	91	90	90	89	91	88	90	88	90	91
Visby	97	96	96	92	89	87	91	92	91	93	91	91	92
Karlskrona	101	100	105	103	100	93	95	95	97	101	101	102	102
Kristianstad	96	96	102	101	100	99	94	94	95	94	94	95	95
Malmö	101	101	104	103	105	105	101	100	100	103	103	103	104
Lund	99	99	103	102	101	101	96	97	96	99	98	99	99
Landskrona	99	97	105	102	101	99	99	100	100	101	101	101	101
Hälsingborg	99	98	103	102	101	101	97	97	98	99	100	98	97
Ystad	98	96	103	100	99	99	93	94	93	95	96	95	94
Halmstad	101	99	103	102	101	99	95	95	96	97	99	97	97
Varberg	—	—	—	—	—	—	—	92	92	91	91	91	90
Göteborg	102	102	106	106	107	112	107	108	108	108	108	109	110
Lysekil	101	101	100	101	100	100	99	101	99	101	100	102	102
Vänersborg	99	98	99	100	100	103	101	99	100	100	101	100	101
Borås	98	99	102	102	101	102	98	100	100	104	102	104	104
Lidköping	—	—	—	—	—	—	—	94	93	95	95	95	95
Tidaholm	97	97	99	100	96	95	94	94	97	98	97	99	98
Karlstad	99	101	99	100	98	99	100	102	100	100	99	101	102
Arvika	—	—	—	—	—	—	—	101	99	99	98	100	100
Örebro	100	101	101	100	99	98	99	99	97	97	97	97	96
Kopparberg	93	93	93	94	94	93	96	97	95	92	91	93	94
Västerås	100	100	101	101	100	101	104	102	98	97	96	96	96
Falun	99	99	97	98	98	100	101	101	103	100	100	101	99
Avesta	—	—	—	—	—	—	—	98	94	90	91	90	89
Domnarvet o. Borlänge	93	93	93	94	95	96	97	—	—	—	—	—	—
Ludvika	97	97	94	95	97	99	100	98	98	94	94	94	94
Mora	—	—	—	—	—	—	—	103	104	97	99	94	93
Gävle	101	101	99	101	101	102	101	104	102	99	98	98	99
Söderhamn	96	97	95	95	97	98	99	101	101	99	97	99	100
Sundsvall: staden	104	103	101	105	104	106	108	108	104	103	102	101	103
sågverksdistriktet	98	98	93	99	101	101	101	103	101	100	100	100	101
Nyland	100	98	92	97	99	95	98	—	—	—	—	—	—
Kramfors	—	—	—	—	—	—	—	101	105	104	102	103	103
Östersund	102	102	99	101	101	101	101	104	109	107	108	105	102
Umeå	97	95	90	94	96	93	95	96	98	99	98	100	101
Vilhelmina	—	—	—	—	—	—	—	109	117	113	113	115	113
Luleå	103	104	100	101	104	103	105	108	110	111	113	110	107
Boden	101	103	100	100	103	104	105	—	—	—	—	—	—
Malmberget o. Gällivare	116	115	110	106	107	110	117	119	123	122	122	120	119
Kiruna	118	116	110	107	107	111	117	122	129	127	127	124	124
Samtliga orter	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**

Medelpris per år (1913—1922) och per månad (mars 1922—mars 1923)

	Varuslag	Kvantitet	1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921	1922
			öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
1	Mjölk: oskummad	l.	14	15	16	19	25	× 38	47	44	35	25
2	handskummad	»	8	8	9	10	15	× 24	—	26	20	13
3	separerad	»	6	6	7	8	12	× 19	23	19	13	9
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	286	239	292	××310	× 401	× 587	729	657	496	375
5	mat- (lands-)	»	218	218	260	295	× 358	× 546	727	651	486	358
6	Ost: helfet, okryddad	»	164	162	197	257	× 305	× 372	624	524	389	277
7	halvfet, »	»	121	119	149	191	× 234	× 332	500	374	267	178
8	Margarin: växt-, bästa sort	»	135	144	170	216	—	—	433	376	293	178
9	Ägg: svenska, färska	tjog	159	171	198	287	343	725	681	578	428	320
10	» konserverade	»	137	151	169	204	307	615	716	533	393	348
11	Potatis: gammal	hl.	—	—	—	526	× 955	× 1200	1271	963	947	699
12	»	5 l.	28	30	36	33	× 58	× 68	71	60	60	47
13	färsk	»	46	80	87	76	146	237	102	191	124	119
14	Ärter, gula	kg.	31	35	57	55	× 63	× 66	78	69	58	48
15	Bruna bönor	»	48	49	75	111	199	× 173	214	180	83	97
16	Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	31	33	40	××38	× 42	× 50	× 75	91	71	52
17	råg-, » » »	»	22	23	32	××29	× 36	× 41	× 56	56	46	31
18	rågsikt-, » » »	»	27	29	39	××34	—	—	× 73	73	63	44
19	Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	36	42	52	50	× 68	× 82	99	101	72	52
20	ris-, bästa sort svenska (»R. T.»)	»	41	41	46	52	× 75	× 73	111	176	85	61
21	Rågbröd: hårt, grovt spisbröd	»	41	43	54	53	× 62	× 73	96	111	108	86
22	Rågbröd: hårt, knäckebröd	»	—	—	—	—	—	—	—	139	132	110
23	mjukt, limpa, söt	»	38	40	48	49	× 60	× 75	96	105	93	73
24	» » sur (»grovbröd»)	»	30	31	38	38	× 45	× 49	64	71	65	50
25	Vetebröd: skorpor, ordinära	»	76	78	88	90	× 117	× 180	230	254	217	172
26	mjukt, bil-, bakat med vatten	»	43	46	53	54	× 68	× 88	116	128	113	88
27	ligaste sort » » mjölk	»	60	61	67	66	× 83	× 144	167	145	129	103
28	Nötkött, färskt: stek	»	122	116	140	193	219	567	563	398	301	223
29	soppkött	»	100	95	119	169	193	507	490	333	243	175
30	Kalvkött, stek: gödkalv	»	131	130	154	203	× 215	546	512	493	377	280
31	spädkalv	»	72	70	87	122	× 148	357	312	274	204	155
32	Fårkött: färskt, stek	»	133	130	158	215	258	626	600	431	310	233
33	salt, svenskt	»	114	118	139	194	241	546	547	385	264	193
34	Renkött, färskt, stek	»	119	121	140	184	261	509	557	442	348	270
35	Fläsk: färskt	»	133	129	191	233	× 270	× 388	605	449	321	250
36	salt, svenskt (sidfläsk)	»	140	137	198	246	× 287	× 404	619	470	338	263
37	» amerikanskt »	»	—	—	—	—	—	—	—	364	275	204
38	Fisk, färsk: abborre	»	75	76	80	99	122	211	202	191	166	140
39	gädda	»	108	110	117	149	188	317	333	312	260	211
40	sill	»	34	35	45	68	91	149	110	102	92	79
41	strömming	»	38	39	43	56	65	123	114	106	91	70
42	torsk	»	55	57	62	82	111	196	160	139	119	100
43	rödspotta (»spätta»)	»	79	81	89	123	167	295	244	219	199	169
44	kolja	»	—	—	—	—	—	—	—	152	134	113
45	salt: sill, prima	»	45	45	57	97	105	145	148	120	87	77
46	strömming	»	30	31	36	61	73	100	105	74	65	51
47	Kabeljo av långa med fenor o. stjärt	»	56	58	72	111	152	293	223	156	113	97
48	Kaffe (obränt), prima Santos	»	170	159	161	209	× 315	× 307	316	331	210	219
49	Socker, bit-	»	67	65	66	×68	× 70	× 92	× 133	× 168	× 170	×156
50	Salt (matsalt)	»	—	10	10	13	19	31	32	31	26	21
51	Svagdricka	l.	6	6	7	8	10	14	16	16	17	15
52	Fotogen, Water White	»	20	21	23	27	37	—	71	60	53	38
53	Ved: björk-, osågad, hemkörd (per	famn	2560	2630	2890	3810	5520	7850	8220	10310	7090	4990
54	barr- »storfamn»: 3·56 kbm)	»	2040	2110	2310	3060	4500	6620	6740	8230	5620	3820
55	Bränntorv	100 kg.	196	220	290	385	670	1035	896	964	659	460
56	Kol: antracit- (»valnöt») hemkörd	hl.	401	411	531	717	803	—	—	2069	1286	948
57	eng. hushålls- (fyrkol) hemkörd	»	234	242	367	543	707	—	—	1664	703	444
58	Koks: gasverks- (krossad)[1]) hemkörd	»	165	157	211	292	413	—	—	1177	452	326
59	eng. kamin- » hemkörd	»	189	190	248	339	521	—	—	1249	481	356

[1]) T. o. m. år 1917 avse uppgifterna okrossad koks. — × Maximipris. — ×× Eljest fastställda pris

för samtliga orter (44 orter åren 1913—1919 samt 49 orter fr. o. m. år 1920).

Mars 1922	Apr. 1922	Maj 1922	Juni 1922	Juli 1922	Aug. 1922	Sept. 1922	Okt. 1922	Nov. 1922	Dec. 1922	Jan. 1923	Febr. 1923	Mars 1923	Höjning (+) eller sänkning (−) i %		
öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	mars 1914—mars 1923	mars 1922—mars 1923	
25	25	25	25	24	24	24	24	23	23	23	23	23	+ 64·3	— 8.0	1
14	13	13	13	13	13	13	13	12	12	13	12	12	+ 50·0	— 14·3	2
9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	+ 50·0	0·0	3
352	392	348	379	387	390	401	401	390	389	388	382	393	+ 68·7	+ 11·6	4
337	378	335	355	361	364	378	383	376	377	368	356	364	+ 73·3	+ 8·0	5
293	279	275	266	259	259	260	264	266	266	267	268	268	+ 65·4	— 8·5	6
184	174	168	165	164	165	167	173	174	176	177	178	180	+ 50·0	— 2·2	7
191	156	129	127	181	203	194	191	190	188	187	187	187	+ 35·5	— 2·1	8
340	231	214	219	227	235	283	386	419	411	333	294	269	+ 94·9	— 20·9	9
—	—	—	—	—	—	—	327	329	327	292	258	233	+ 75·2	—	10
737	735	755	725	702	652	694	622	628	626	635	635	657	—	— 10·9	11
50	51	51	50	47	42	45	42	42	42	42	42	43	+ 59·3	— 14·0	12
—	—	—	—	180	58	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13
47	47	48	48	49	49	49	48	47	47	48	49	49	+ 58·1	+ 4·3	14
95	101	105	106	106	106	104	96	83	78	77	76	74	+ 60·9	— 22·1	15
56	56	55	52	51	51	48	46	46	46	45	45	45	+ 45·2	— 19·6	16
33	32	32	32	32	32	30	28	28	27	27	27	27	+ 28·6	— 18·2	17
47	47	47	46	46	46	42	39	39	39	39	39	39	+ 50·0	— 17·0	18
52	53	54	54	54	54	53	51	50	50	50	50	50	+ 38·9	— 3·8	19
65	64	62	60	59	60	59	57	56	55	54	53	53	+ 35·9	— 18·5	20
91	90	89	86	85	84	83	80	79	78	78	76	76	+ 85·4	— 16·5	21
116	114	113	109	108	108	106	103	101	101	100	99	99	—	— 14·7	22
78	77	77	73	72	72	71	68	66	66	66	65	65	+ 66·7	— 16·7	23
54	53	53	50	50	49	49	46	45	45	45	45	44	+ 41·9	— 18·5	24
183	178	177	171	168	166	167	165	160	159	159	159	158	+ 110·7	— 13·7	25
95	93	92	87	84	84	83	82	80	79	78	78	78	+ 77·3	— 17·9	26
112	110	110	103	99	99	97	95	93	92	92	92	91	+ 51·7	— 18·8	27
217	214	216	221	232	237	235	225	217	214	213	210	208	+ 73·3	— 4·1	28
169	168	170	173	182	187	184	178	173	170	170	168	166	+ 67·7	— 1·8	29
285	279	272	277	279	281	280	273	267	265	266	264	259	+ 96·2	— 9·1	30
157	150	148	148	154	154	155	154	151	156	153	153	153	+ 109·6	— 2·5	31
232	239	241	247	249	248	239	220	211	215	220	224	231	+ 71·1	— 0·4	32
195	195	203	205	203	200	206	185	175	173	179	180	187	+ 58·5	— 4·1	33
269	266	273	291	287	—	—	237	263	261	270	279	278	+ 118·9	+ 3·3	34
243	236	236	244	253	262	263	255	251	246	241	230	222	+ 70·8	— 8·6	35
255	252	252	258	266	271	273	265	264	260	257	246	239	+ 74·5	— 6·3	36
195	193	198	201	212	219	218	212	205	200	204	198	198	—	+ 1·5	37
163	152	113	111	123	134	140	139	138	137	137	140	146	+ 82·5	— 10·4	38
241	214	163	175	203	216	219	220	211	213	212	222	228	+ 94·9	— 5·4	39
58	72	72	90	88	103	99	83	70	66	62	59	56	+ 75·0	— 3·4	40
85	68	65	67	63	56	62	70	70	64	61	64	67	+ 76·3	— 21·2	41
111	96	92	90	95	94	99	97	97	94	94	98	93	+ 60·3	— 16·2	42
191	154	148	151	168	160	156	149	155	161	163	167	160	+ 100·0	— 16·2	43
124	113	109	111	115	111	109	105	105	107	108	115	110	—	— 11·3	44
83	83	83	83	84	79	73	66	62	60	61	61	60	+ 33·3	— 27·7	45
51	55	49	51	57	49	49	49	48	47	45	47	46	+ 39·4	— 9·8	46
103	109	106	101	100	96	91	85	83	83	83	84	82	+ 46·4	— 20·4	47
191	191	196	238	239	239	239	239	239	241	241	242	243	+ 52·8	+ 27·2	48
×165	×165	×165	×164	×164	×164	×164	×164	× 114	×113	×113	× 113	× 113	+ 76·6	— 31·5	49
22	22	22	22	22	21	21	21	20	20	20	20	20	—	— 9·1	50
16	15	15	15	15	15	15	15	15	15	15	15	14	+ 133·3	— 12·5	51
42	41	39	39	38	38	35	34	33	33	33	33	33	+ 65·0	— 21·4	52
4960	4890	4840	4840	4830	4870	4930	5010	5250	5320	5290	5300	5310	+ 97·4	+ 7·1	53
3830	3780	3750	3750	3730	3750	3750	3800	3870	3890	3870	3870	3870	+ 86·1	+ 1·0	54
492	478	442	437	440	468	467	421	429	432	434	439	448	+ 114·4	— 8·9	55
1026	1023	997	972	923	892	877	871	871	869	866	869	858	+ 117·2	— 16·4	56
486	490	450	442	426	418	398	406	408	407	400	414	424	+ 86·8	— 12·8	57
349	348	341	337	332	315	310	304	301	304	302	304	310	+ 96·2	— 11·2	58
387	385	375	366	344	335	326	328	327	329	324	329	341	+ 87·4	— 11·9	59

Jfr Soc. Medd., årg. 1920, noten å sid. 680.)

	Varuslag	Kvantitet	Stockholm			Södertälje			Uppsala			Nyköping		
			Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars
1	Mjölk: oskummad	l.	26	26	26	23	23	23	24	24	24	22	22	22
2	handskummad	»	—	—	—	—	—	—	12	12	12	—	—	—
3	separerad	»	10	10	10	8	8	8	10	10	10	8	8	8
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	391	391	404	391	395	409	400	396	409	390	383	398
5	mat- (lands-)	»	367	359	372	380	386	400	376	368	376	359	354	372
6	Ost: helfet	»	278	274	281	283	275	292	269	265	265	288	283	280
7	halvfet	»	187	175	185	192	185	192	193	191	194	193	195	195
8	Margarin, växt-	»	199	198	197	170	176	176	220	218	220	207	202	202
9	Ägg: färska	tjog	395	329	283	295	284	282	315	303	304	272	269	261
10	konserverade	»	303	270	—	—	—	—	250	—	—	—	—	—
11	Potatis: gammal	hl.	830	860	932	786	700	786	750	775	725	600	600	600
12	»	5 l.	49	50	52	47	49	52	51	51	50	43	38	38
13	färsk	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
14	Ärter, gula	kg.	47	48	50	39	40	40	39	40	40	40	38	38
15	Bruna bönor	»	73	73	72	72	72	71	70	70	70	78	77	77
16	Mjöl: vete-	»	45	45	44	46	46	46	44	44	44	45	45	45
17	råg-	»	28	28	28	28	27	28	26	26	26	29	29	29
18	rågsikt-	»	38	38	37	39	38	38	35	35	35	38	38	38
19	Gryn: havre-	»	46	47	46	47	47	47	45	45	45	54	51	52
20	ris-	»	58	57	57	50	48	47	48	48	49	45	47	47
21	Rågbröd: grovt spisbröd	»	72	66	66	63	61	62	59	59	58	66	60	60
22	knäckebröd	»	112	105	105	94	90	86	89	89	91	74	74	74
23	limpa, söt	»	81	82	81	82	81	80	78	81	78	55	55	56
24	» sur	»	71	67	66	—	—	—	66	67	63	—	—	—
25	Vetebröd: skorpor	»	187	182	182	180	180	180	158	157	153	149	151	152
26	mjukt, bakat med vatten	»	89	81	80	93	80	80	84	84	84	63	59	64
27	mjukt, » » mjölk	»	118	117	116	107	107	107	99	98	98	82	82	84
28	Nötkött, färskt: stek	»	224	215	213	226	230	223	218	209	209	225	219	216
29	soppkött	»	173	170	169	151	155	152	176	168	160	177	167	173
30	Kalvkött: gödkalv	»	307	284	275	250	255	248	270	261	235	246	242	237
31	spädkalv	»	174	156	152	143	155	158	148	125	118	—	—	—
32	Fårkött: färskt	»	281	284	299	258	270	257	250	250	243	236	237	239
33	salt	»	181	186	207	233	—	—	200	200	185	—	150	—
34	Renkött, färskt	»	299	291	291	—	—	—	—	283	—	—	—	—
35	Fläsk: färskt	»	285	262	250	248	250	239	265	248	216	246	231	234
36	salt, svenskt	»	289	261	250	248	240	233	253	238	211	275	233	245
37	» amerikanskt	»	238	225	225	—	—	—	—	—	—	225	225	225
38	Fisk, färsk: abborre	»	158	181	179	120	136	190	150	—	150	79	92	110
39	gädda	»	231	228	266	222	219	244	200	200	240	176	186	196
40	sill	»	71	65	63	62	64	70	76	79	70	60	60	55
41	strömming	»	66	71	96	57	63	63	79	81	83	44	51	57
42	torsk	»	127	132	127	135	150	147	121	129	121	115	148	128
43	rödspotta	»	180	179	169	121	194	189	188	200	196	168	180	173
44	kolja	»	139	140	136	121	138	142	138	133	117	119	118	112
45	salt: sill	»	43	45	47	38	40	40	47	43	44	45	44	44
46	strömming	»	42	46	48	—	—	—	52	50	50	—	—	—
47	Kabeljo	»	75	73	74	77	77	77	79	86	91	85	78	78
48	Kaffe	»	244	242	258	246	248	248	240	240	265	250	247	247
49	Socker ×	»	108	109	109	111	111	111	112	112	112	114	114	114
50	Salt	»	22	22	23	21	20	19	20	20	20	24	23	23
51	Svagdricka	l.	19	20	20	15	15	15	18	18	18	10	10	10
52	Fotogen	»	30	30	30	30	30	30	32	32	32	30	30	30
53	[1])Ved: björk-	famn	6270	6270	6280	6200	6270	6200	5160	5030	4830	5160	5090	5060
54	barr-	»	3920	3990	3940	4000	4000	4000	3250	3780	3100	3200	3200	3120
55	Bränntorv	100 kg.	—	—	—	—	—	—	417	417	—	—	—	—
56	Kol: antracit-	hl.	950	950	825	950	950	850	967	950	850	1000	1000	1000
57	eng. hushålls-	»	440	460	460	—	—	—	—	—	—	—	—	—
58	Koks: gasverks-	»	333	333	333	—	—	—	350	350	350	295	295	295
59	eng. kamin-	»	325	325	325	325	325	325	—	—	—	—	—	—

[1]) Motala: avfallsved under hela kvartalet 24·90 kr. per famn. — × Maximipris.

Eskilstuna			Linköping			Norrköping			Motala			Jönköping			Värnamo			
Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	
22	22	22	22	22	22	22	22	22	22	22	22	21	21	21	18	18	18	1
—	—	—	—	—	—	—	—	—	10	10	10	8	8	8	—	—	—	2
7	7	7	8	8	8	8	8	8	7	7	7	—	—	—	8	8	8	3
380	384	394	395	393	404	398	394	398	386	384	390	385	380	392	365	357	363	4
357	351	372	357	356	377	361	355	369	379	367	374	360	354	360	332	318	325	5
231	250	250	270	285	285	271	283	290	264	267	271	245	248	249	280	284	284	6
163	185	184	188	187	186	175	175	192	200	200	200	175	175	175	175	181	181	7
185	183	185	189	194	195	203	203	204	186	188	185	196	196	197	187	187	187	8
282	264	269	304	288	252	310	286	267	273	265	253	284	271	276	308	266	260	9
244	200	200	—	—	—	250	275	—	250	225	215	—	—	—	—	—	—	10
771	750	750	561	550	569	712	726	870	517	511	533	438	438	438	533	561	561	11
50	44	45	43	48	48	42	41	44	32	35	34	28	28	28	45	45	45	12
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13
36	36	40	42	44	44	44	44	44	36	39	39	60	60	60	53	50	50	14
65	66	65	77	79	78	84	70	70	74	74	74	80	80	75	75	75	75	15
45	45	44	44	44	44	45	43	43	42	42	42	46	46	46	45	45	45	16
28	27	28	30	30	30	30	30	30	28	27	28	28	28	28	28	28	28	17
40	38	39	37	36	36	37	36	36	35	35	35	40	40	40	38	38	38	18
48	49	50	50	50	50	50	50	50	50	50	50	50	50	50	50	50	50	19
59	58	60	55	55	56	58	49	49	55	55	55	50	50	50	63	58	58	20
57	54	53	76	72	74	75	74	74	69	70	65	84	85	84	103	93	93	21
76	71	70	113	113	111	112	108	108	96	99	94	117	117	112	110	100	100	22
68	68	68	71	72	71	67	67	67	81	77	80	57	58	56	60	58	58	23
—	53	50	40	41	41	43	43	43	57	54	50	39	38	38	43	43	43	24
133	150	148	162	162	162	200	200	200	153	141	132	171	171	169	133	133	133	25
61	68	68	77	77	77	93	93	93	68	74	68	73	72	72	—	—	—	26
73	83	82	91	92	92	99	98	98	88	90	95	96	96	96	69	69	68	27
247	248	242	207	206	203	235	223	213	206	203	202	200	200	200	178	175	179	28
181	172	164	181	180	178	190	186	181	174	170	170	180	180	180	150	149	151	29
275	273	259	298	295	289	290	281	277	239	231	231	225	227	230	249	249	246	30
169	170	163	177	182	180	170	200	196	141	137	140	125	131	132	126	125	127	31
269	268	268	255	257	272	269	283	297	221	223	234	200	203	206	180	183	208	32
—	—	—	223	208	234	162	162	157	160	150	142	—	—	—	125	125	125	33
—	—	—	—	—	—	329	333	341	—	—	—	—	—	—	—	—	—	34
263	252	253	237	236	228	261	241	243	229	211	205	254	255	254	213	185	198	35
270	258	255	246	240	236	293	255	250	245	229	209	250	250	250	237	220	220	36
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	200	200	37
125	124	160	180	187	187	150	148	153	167	150	165	130	129	—	—	—	100	38
195	202	226	246	250	250	232	244	250	247	250	250	213	228	247	—	150	180	39
50	48	49	52	51	55	49	48	44	57	56	50	—	57	50	53	50	52	40
48	54	53	45	50	55	31	40	44	53	55	55	76	75	68	53	50	53	41
129	125	125	120	126	128	97	98	97	88	102	104	126	116	112	113	91	89	42
159	164	163	166	162	157	165	163	147	161	173	153	133	156	159	143	149	145	43
113	118	124	125	125	117	131	133	130	120	138	126	103	111	115	105	112	95	44
40	46	46	50	50	50	45	48	45	39	49	49	60	60	60	53	53	53	45
—	—	—	—	—	—	48	48	50	—	—	—	—	—	—	—	—	—	46
68	70	74	81	84	80	77	79	76	69	70	70	100	100	100	125	125	125	47
225	244	243	237	241	242	229	229	229	239	238	240	250	250	250	237	245	248	48
112	112	112	113	113	113	110	110	110	112	112	112	116	116	116	112	112	112	49
20	20	20	20	20	20	20	20	20	20	20	20	20	20	20	18	18	18	50
16	16	16	—	—	—	16	16	16	16	16	16	14	14	14	15	15	15	51
33	32	32	30	30	30	30	30	30	28	28	28	33	33	33	35	35	35	52
5870	5520	5520	6230	5740	5570	5870	5650	5450	5560	5550	5550	5400	5440	5530	4410	4370	4280	53
3740	3740	3740	4800	4540	4540	4030	3780	3730	3740	3450	3450	3300	3340	3270	3210	3090	2960	54
325	313	388	500	500	500	300	300	300	—	—	—	—	—	—	288	288	288	55
850	850	750	793	795	793	830	830	830	800	800	800	900	850	850	—	900	900	56
—	400	400	—	—	375	405	405	405	400	400	400	—	—	—	—	450	450	57
300	300	300	279	280	260	354	354	354	—	—	300	278	278	278	—	350	350	58
—	—	—	279	332	320	360	360	360	300	300	—	325	350	375	—	350	350	59

	Varuslag	Kvantitet	Växjö			Kalmar			Västervik			Visby		
			Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars
1	Mjölk: oskummad	l.	22	22	22	25	25	25	22	22	22	20	20	20
2	handskummad	»	—	—	—	12	12	12	—	—	—	—	—	—
3	separerad	»	10	10	10	10	10	10	8	8	8	6	6	6
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	378	380	395	366	366	379	374	369	387	375	370	398
5	mat- (lands-)	»	317	302	339	334	335	356	337	331	365	354	351	375
6	Ost: helfet	»	281	288	281	300	300	300	300	300	300	282	282	280
7	halvfet	»	165	165	185	188	200	200	—	—	—	—	—	—
8	Margarin, växt-	»	188	188	186	170	170	170	200	205	206	198	198	198
9	Ägg: färska	tjog	301	280	250	316	276	246	281	242	274	315	284	236
10	konserverade	»	—	—	—	300	—	—	—	—	—	250	250	—
11	Potatis: gammal	hl.	725	725	675	400	413	446	429	429	536	360	324	360
12	»	5 l.	38	38	38	30	31	35	26	26	28	34	34	30
13	färsk	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
14	Ärter, gula	kg.	51	58	60	41	48	48	45	45	45	50	50	49
15	Bruna bönor	»	80	80	80	74	74	64	80	80	80	80	80	80
16	Mjöl: vete-	»	48	48	48	42	42	42	45	45	45	48	48	48
17	råg-	»	28	28	28	23	23	23	27	30	27	—	—	—
18	rågsikt-	»	41	41	41	35	35	35	38	38	38	40	40	40
19	Gryn: havre-	»	50	50	50	48	48	48	50	50	50	50	50	50
20	ris-	»	60	58	58	54	50	50	60	60	60	50	50	50
21	Rågbröd: grovt spisbröd	»	85	85	85	100	100	100	105	105	105	70	70	70
22	knäckebröd	»	106	107	107	115	115	115	110	110	110	130	130	130
23	limpa, söt	»	51	51	51	57	57	57	57	57	57	70	70	70
24	» sur	»	36	36	36	34	34	34	46	46	40	37	37	37
25	Vetebröd: skorpor	»	138	138	138	149	149	149	160	160	160	175	175	175
26	mjukt, bakat med vatten	»	64	64	62	—	70	70	75	75	75	69	69	69
27	mjukt, » » mjölk	»	73	73	71	76	77	78	77	77	77	95	95	95
28	Nötkött, färskt: stek	»	194	194	199	190	182	178	217	214	217	150	145	158
29	soppkött	»	178	175	176	161	162	155	150	151	150	128	124	134
30	Kalvkött: gödkalv	»	250	250	249	251	244	236	225	231	225	208	225	213
31	spädkalv	»	155	154	152	153	149	150	110	110	110	—	—	—
32	Fårkött: färskt	»	200	208	221	186	186	200	197	199	223	174	176	193
33	salt	»	195	205	205	—	—	—	150	150	150	151	151	176
34	Renkött, färskt	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
35	Fläsk: färskt	»	220	216	206	220	205	195	240	238	224	210	199	196
36	salt, svenskt	»	225	218	210	244	228	224	250	250	237	205	200	200
37	» amerikanskt	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
38	Fisk, färsk: abborre	»	—	—	—	—	172	—	66	74	83	—	—	—
39	gädda	»	219	231	223	205	200	195	171	184	194	180	188	213
40	*sill*	»	—	—	—	62	55	61	—	—	—	75	75	71
41	strömming	»	59	56	63	71	65	68	41	52	51	35	34	35
42	torsk	»	80	69	76	69	70	63	54	68	77	97	77	70
43	rödspotta	»	164	188	173	167	175	153	—	—	—	180	180	180
44	kolja	»	121	141	133	138	125	117	—	—	—	133	133	125
45	salt: sill	»	52	50	50	59	58	58	46	47	47	50	50	50
46	strömming	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
47	Kabeljo	»	—	—	—	75	—	—	—	100	—	99	94	95
48	Kaffe	»	233	236	241	239	240	241	240	240	240	245	246	243
49	Socker ×	»	111	111	111	112	112	111	113	113	113	115	112	112
50	Salt	»	25	25	25	17	17	16	20	20	20	20	20	20
51	Svagdricka	l.	16	16	16	19	19	19	13	13	12	12	12	12
52	Fotogen	»	35	35	35	28	27	27	30	30	30	30	30	30
53	[1]) Ved: björk-	famn	4420	4450	4450	4340	4340	4340	4670	4670	4630	6410	6410	6410
54	barr-	»	3110	2930	2870	3260	3260	3260	2940	2940	3120	4630	4630	4810
55	Bränntorv	100 kg.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
56	Kol: antracit-	hl.	900	900	900	900	900	900	900	900	900	950	950	950
57	eng. hushålls-	»	—	—	—	—	—	—	325	325	350	—	—	—
58	Koks: gasverks-	»	—	—	—	230	235	245	263	263	300	350	350	350
59	eng. kamin-	»	350	350	388	225	225	250	275	275	288	350	350	375

[1]) Visby: alved jan. 51·60 samt febr. och mars 49·80 kr. per famn. — × Maximipris.

Karlskrona			Kristianstad			Malmö			Lund			Landskrona			Hälsingborg			
Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	
25	25	25	20	20	20	23	23	23	20	20	20	20	20	20	22	22	22	1
18	18	18	10	10	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
10	10	10	8	8	8	9	9	9	6	6	6	8	8	8	8	8	8	3
373	380	390	360	369	368	361	369	380	359	369	380	363	365	370	366	368	374	4
333	334	358	356	362	365	—	—	—	350	—	374	—	—	—	—	—	—	5
272	270	270	330	330	330	275	275	275	279	279	278	303	306	303	292	284	282	6
188	200	200	196	196	190	165	165	164	160	160	164	-	—	—	200	200	—	7
194	194	194	190	194	193	201	201	200	180	179	183	188	185	181	188	189	189	8
309	299	289	304	281	217	315	280	228	340	294	215	317	274	204	297	267	209	9
288	260	—	—	—	—	268	—	—	300	250	—	—	—	—	250	—	—	10
708	708	692	483	500	533	531	525	556	483	467	467	600	575	569	593	613	686	11
40	40	40	40	40	40	40	40	41	38	38	41	46	39	39	39	41	44	12
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13
50	60	60	51	51	50	52	52	54	50	50	54	47	48	48	54	58	60	14
75	75	61	78	78	76	72	70	67	72	71	67	83	76	75	79	79	71	15
48	48	48	42	42	42	43	42	43	44	44	43	45	45	45	45	44	44	16
28	28	28	24	24	24	28	28	28	30	31	31	25	25	25	30	30	30	17
43	43	42	36	37	36	38	37	37	40	40	40	38	38	38	41	41	41	18
50	50	50	50	50	50	45	45	45	45	49	44	48	48	47	50	50	50	19
54	54	54	45	45	45	50	49	50	48	45	45	60	60	60	58	58	58	20
75	75	75	109	99	95	108	108	107	106	107	108	90	100	100	—	—	—	21
103	103	103	117	115	117	148	150	146	125	128	128	145	148	147	117	117	117	22
54	53	53	38	38	38	44	44	45	41	41	41	42	42	42	49	49	49	23
36	35	35	35	35	35	32	32	32	30	30	30	29	31	31	36	36	36	24
177	177	177	138	138	138	150	150	150	125	125	125	121	124	118	111	111	111	25
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	26
83	83	83	79	79	79	86	86	86	70	70	70	90	81	81	61	61	61	27
229	224	228	170	161	161	270	260	250	250	240	224	250	250	250	200	187	187	28
189	186	186	148	148	146	227	221	204	197	192	181	191	191	191	168	158	158	29
299	289	291	250	249	250	300	300	284	308	308	300	312	314	296	257	253	253	30
173	175	165	163	156	165	177	172	166	200	200	190	190	191	190	143	143	143	31
249	254	280	250	250	273	277	264	273	267	267	285	300	300	291	251	245	245	32
175	185	181	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	33
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	34
249	226	224	239	206	196	249	227	204	238	200	200	244	225	210	193	170	161	35
250	226	224	225	238	213	303	297	281	300	250	250	300	283	275	234	187	180	36
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	37
125	125	128	150	138	150	131	150	125	175	—	—	—	—	—	—	143	160	38
196	198	190	216	278	254	254	288	263	256	300	275	250	250	267	225	244	253	39
—	60	57	71	58	58	86	63	70	77	77	70	80	—	72	68	66	63	40
46	74	73	53	59	50	72	70	73	—	—	—	—	—	—	57	66	68	41
49	67	47	50	63	62	79	77	65	68	67	63	65	74	75	58	64	58	42
154	152	145	169	153	159	189	206	177	175	164	142	183	183	183	153	137	137	43
—	—	—	100	125	115	100	—	100	125	131	125	—	—	—	53	—	—	44
60	60	60	95	96	91	101	101	102	98	98	97	100	100	100	51	53	56	45
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	46
100	105	110	—	—	—	80	88	75	—	—	—	—	—	—	—	—	—	47
250	248	250	235	239	243	244	248	248	245	243	249	248	251	253	250	250	250	48
113	113	113	110	110	110	108	108	108	110	110	110	108	108	108	110	110	110	49
20	20	20	18	18	18	20	20	20	20	20	20	20	20	20	17	17	17	50
15	15	15	10	10	10	12	12	12	11	11	11	10	10	10	12	12	12	51
30	30	30	30	30	30	28	28	28	30	30	30	28	28	28	30	30	30	52
2510	5090	5020	5920	5800	5920	7830	7830	8280	7320	7320	7320	8200	8200	8200	6240	6620	6620	53
—	—	—	5170	5040	5040	7100	7030	7200	5990	5990	5990	6600	6600	7400	5670	5670	5670	54
—	—	—	450	450	450	627	627	597	500	583	583	—	—	—	375	375	375	55
900	900	900	750	800	800	839	840	838	800	850	850	725	725	725	850	850	850	56
350	363	375	400	450	450	345	380	408	400	425	450	358	385	415	440	440	470	57
300	300	325	320	320	320	285	285	285	270	270	270	275	275	295	285	285	285	58
300	300	325	325	350	375	335	360	358	325	325	350	325	325	350	365	365	375	59

	Varuslag	Kvantitet	Ystad			Halmstad			Varberg			Göteborg		
			Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars
1	Mjölk: oskummad	l.	20	20	20	22	22	22	18	18	18	25	25	25
2	handskummad	»	—	—	—	—	—	—	10	10	10	15	15	15
3	separerad	»	6	6	6	7	7	7	8	8	8	12	12	12
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	353	341	370	388	399	405	379	382	390	405	413	421
5	mat- (lands-)	»	—	—	—	354	350	363	348	338	355	367	376	390
6	Ost: helfet	»	273	277	270	258	256	260	245	243	246	282	297	300
7	halvfet	»	175	182	175	171	176	189	168	165	172	211	212	216
8	Margarin, växt-	»	170	170	170	185	185	185	170	170	170	198	198	198
9	Ägg: färska	tjog	306	280	215	310	294	228	283	246	207	327	291	256
10	konserverade	»	—	—	—	245	200	—	—	—	—	260	250	—
11	Potatis: gammal	hl.	380	425	425	696	696	705	600	600	600	610	653	650
12	»	5 l.	40	40	40	41	40	40	35	35	35	41	46	46
13	färsk	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
14	Ärter, gula	kg.	52	48	49	45	45	45	51	56	56	60	60	59
15	Bruna bönor	»	77	78	69	75	75	65	74	74	76	80	80	75
16	Mjöl: vete-	»	44	44	44	43	43	43	44	43	43	47	47	47
17	råg-	»	29	29	29	24	24	24	24	24	25	29	29	29
18	rågsikt-	»	40	39	39	35	35	35	37	36	36	43	43	43
19	Gryn: havre-	»	50	50	50	50	50	50	50	50	50	50	50	50
20	ris-	»	50	50	50	50	50	50	56	51	55	50	50	50
21	Rågbröd: grovt spisbröd	»	115	108	108	105	100	100	115	115	115	74	74	74
22	knäckebröd	»	126	125	123	115	110	110	123	123	122	89	89	89
23	limpa, söt	»	42	42	41	45	45	45	56	56	55	94	94	93
24	» sur	»	28	28	28	34	34	34	45	45	45	46	46	47
25	Vetebröd: skorpor	»	128	128	128	124	124	124	115	115	115	183	183	186
26	mjukt, bakat med vatten	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	94	94	96
27	mjukt, » » mjölk	»	106	106	102	85	85	85	95	95	95	109	109	110
28	Nötkött, färskt: stek	»	189	188	187	196	193	188	202	191	191	238	238	240
29	soppkött	»	163	140	137	164	164	159	148	146	145	191	189	186
30	Kalvkött: gödkalv	»	238	222	218	247	248	246	—	—	—	296	288	290
31	spädkalv	»	138	138	143	155	153	154	145	145	141	171	169	167
32	Fårkött: färskt	»	163	163	178	202	205	205	173	175	186	244	266	283
33	salt	»	—	—	—	203	197	209	—	—	—	—	—	—
34	Renkött, färskt	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	322	325	320
35	Fläsk: färskt	»	196	183	179	236	209	201	200	180	174	275	247	250
36	salt, svenskt	»	246	216	190	285	257	247	216	191	194	275	250	250
37	» amerikanskt	»	—	—	—	180	180	180	—	—	—	—	—	—
38	Fisk, färsk: abborre	»	194	175	175	—	—	—	—	—	—	166	167	200
39	gädda	»	244	250	275	250	278	256	—	—	—	250	244	260
40	sill	»	—	—	50	62	64	59	—	—	38	70	66	60
41	strömming	»	60	63	56	76	74	71	—	—	80	97	100	100
42	torsk	»	69	70	62	63	70	45	39	38	28	80	79	61
43	rödspotta	»	182	175	175	151	152	136	—	142	125	204	188	149
44	kolja	»	119	100	115	75	106	80	68	69	58	105	109	90
45	salt: sill	»	93	93	87	45	45	45	55	55	58	67	69	70
46	strömming	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
47	Kabeljo	»	—	—	—	80	80	80	72	70	71	66	67	67
48	Kaffe	»	240	244	250	240	240	240	239	231	239	250	250	250
49	Socker [x]	»	111	111	111	111	111	111	110	110	110	110	110	110
50	Salt	»	20	20	20	20	20	20	17	18	19	20	20	20
51	Svagdricka	l.	9	9	9	13	13	13	13	13	13	16	16	16
52	Fotogen	»	30	30	30	30	30	30	27	27	27	28	28	28
53	[1]) Ved: björk-	famn	6260	7020	6950	6010	6090	6030	5340	5460	5960	7000	7000	7000
54	barr-	»	5560	5800	6260	4720	4720	4420	3740	3560	3680	5500	5500	5500
55	Bränntorv	100 kg.	375	375	375	438	438	438	408	408	408	—	—	—
56	Kol: antracit-	hl.	750	750	750	800	800	800	825	825	825	850	850	850
57	eng. hushålls-	»	325	375	410	433	438	450	375	400	400	350	365	390
58	Koks: gasverks-	»	260	260	260	—	—	—	260	275	275	265	265	315
59	eng. kamin-	»	300	300	325	370	371	375	300	325	325	340	340	375

[1]) Halmstad: bokved jan. 62·00, febr. 61·90 samt mars 62·00; ribbved mars 32·90 kr. per

Lysekil			Vänersborg			Borås			Lidköping			Tidaholm			Karlstad			
Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	
25	25	25	22	22	22	25	23	25	18	18	18	18	18	18	25	25	25	1
15	15	15	13	12	12	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
5	5	5	10	10	10	12	10	12	7	7	7	5	5	5	8	8	8	3
397	393	418	397	384	407	394	393	407	365	370	392	374	376	396	396	383	397	4
368	356	387	354	354	369	347	350	375	348	349	367	342	339	357	375	348	361	5
270	270	270	250	250	250	241	234	236	231	234	234	258	250	250	260	260	260	6
153	153	153	—	—	—	158	150	158	123	123	123	130	135	130	175	176	176	7
200	200	200	174	174	174	210	210	210	193	193	193	196	194	194	194	190	180	8
388	255	225	303	247	247	294	281	246	269	280	239	282	253	236	289	250	277	9
258	—	190	275	—	—	238	—	—	—	—	—	—	238	203	—	—	—	10
795	795	800	750	750	750	580	599	587	538	538	519	—	483	508	700	743	743	11
41	41	41	40	40	40	48	48	47	32	32	32	40	46	43	50	50	50	12
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13
60	60	60	53	59	60	55	60	60	39	39	39	48	47	48	58	65	65	14
90	90	90	79	75	76	70	70	70	80	80	80	76	76	75	75	75	75	15
45	45	45	44	44	44	45	45	45	46	47	47	46	46	45	44	44	44	16
26	26	26	24	25	27	26	26	26	25	25	25	27	26	25	29	29	27	17
40	40	40	39	40	39	39	39	39	40	40	40	39	39	38	38	38	37	18
50	50	50	50	50	50	48	48	48	50	50	50	50	50	50	50	51	50	19
54	54	54	56	56	53	57	60	60	50	50	50	55	50	50	63	62	62	20
78	78	78	70	70	70	88	85	82	90	90	90	90	89	90	82	80	69	21
109	108	108	100	100	100	114	107	105	106	106	106	107	115	115	95	94	95	22
73	73	73	70	70	70	75	77	79	63	63	63	70	62	60	83	82	77	23
54	54	54	40	40	40	49	49	46	—	—	—	55	51	50	65	65	58	24
148	148	148	165	165	165	159	159	163	114	114	114	190	173	170	162	155	153	25
80	80	80	55	55	55	70	70	75	59	59	59	85	98	98	91	91	86	26
82	82	82	95	95	95	89	89	91	67	67	67	95	99	99	134	131	121	27
200	200	200	238	238	238	244	244	239	250	250	215	250	239	249	214	214	210	28
180	180	180	175	175	175	194	194	186	200	200	182	187	180	184	176	174	172	29
250	—	—	238	241	238	272	276	271	275	275	269	264	249	250	263	256	241	30
125	125	125	150	150	145	143	143	137	136	138	138	155	151	174	—	—	—	31
220	200	200	200	207	200	241	243	238	225	225	205	206	200	228	230	234	238	32
—	—	—	200	200	200	—	—	—	238	241	241	—	—	—	—	—	—	33
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	34
220	220	208	238	210	200	245	245	233	225	225	214	227	214	210	260	248	229	35
300	300	300	250	250	250	250	250	244	250	250	250	225	219	225	258	244	225	36
—	—	—	200	200	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	37
—	—	—	125	125	—	169	147	150	99	—	140	—	—	—	150	—	208	38
—	—	—	200	225	250	244	246	241	179	194	195	—	279	—	234	250	250	39
55	61	49	64	71	56	63	59	51	55	58	45	50	49	51	66	54	47	40
—	—	—	80	79	79	82	85	83	56	60	62	58	76	78	83	81	80	41
55	55	48	86	86	83	76	74	61	89	98	87	100	127	117	125	122	114	42
114	114	111	159	181	172	157	174	144	147	178	169	—	169	173	170	178	166	43
55	55	48	80	98	89	97	105	91	89	112	105	89	121	123	136	130	120	44
64	64	54	60	57	60	48	50	50	51	51	51	52	50	48	50	58	58	45
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	46
—	—	—	60	67	67	77	75	74	70	81	81	86	86	75	90	90	94	47
250	250	250	241	239	244	242	240	242	241	241	241	250	250	241	244	248	251	48
112	112	112	112	112	112	112	112	112	110	110	110	112	112	112	115	115	110	49
20	20	20	20	20	20	18	18	18	21	21	21	20	20	20	20	20	20	50
15	15	15	15	15	15	—	—	—	13	13	13	17	15	15	18	18	16	51
30	30	30	30	30	30	30	30	30	30	30	30	35	35	35	31	31	31	52
6900	6870	6950	6200	6800	7100	6410	6540	6570	5640	5930	5990	5200	4830	4670	5400	5460	5400	53
5000	5070	5100	4630	4630	4630	3950	4090	4060	2970	3130	3530	2990	2930	2910	4150	4150	4150	54
667	667	667	—	—	—	—	—	—	403	403	453	—	—	—	—	—	—	55
788	781	808	800	800	800	775	788	813	813	813	813	800	800	800	817	817	817	56
355	356	358	500	500	500	356	350	413	453	453	455	—	—	—	375	400	400	57
—	—	—	295	295	295	275	263	283	275	275	295	300	300	300	275	288	288	58
306	300	300	350	350	350	299	318	338	276	276	290	350	—	—	325	325	350	59

famn. Varberg: bokved jan. 60·50, febr. 62·30 samt mars 67·60 kr. per famn. — × Maximipris.

	Varuslag	Kvantitet	Arvika			Örebro			Kopparberg			Västerås		
			Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars
1	Mjölk: oskummad	l.	25	25	25	24	24	24	24	24	24	20	20	20
2	handskummad	»	12	12	12	—	—	—	11	11	11	—	—	—
3	separerad	»	10	10	10	8	8	8	10	—	—	8	8	8
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	400	397	410	368	368	378	393	380	380	376	373	378
5	mat- (lands-)	»	358	325	324	357	355	361	373	360	360	374	367	368
6	Ost: helfet	»	254	256	258	283	283	285	252	257	250	258	254	270
7	halvfet	»	198	200	200	183	183	183	200	200	180	169	175	189
8	Margarin, växt-	»	188	194	194	170	170	170	183	173	173	184	185	186
9	Ägg: färska	tjog	278	256	264	293	247	262	318	254	250	294	275	275
10	konserverade	»	270	200	240	—	—	—	—	—	—	—	—	—
11	Potatis: gammal	hl.	500	500	583	517	533	667	560	560	560	643	652	714
12	»	5 l.	35	35	40	29	30	37	—	35	35	33	33	37
13	färsk	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
14	Ärter, gula	kg.	57	56	57	40	40	40	45	46	50	41	49	48
15	Bruna bönor	»	76	72	70	60	60	60	76	76	76	75	75	74
16	Mjöl: vete-	»	46	46	46	44	44	44	45	45	45	43	43	43
17	råg-	»	26	26	24	26	26	26	26	25	26	27	27	27
18	rågsikt-	»	38	38	38	36	36	36	40	40	40	37	37	37
19	Gryn: havre-	»	55	55	52	45	45	45	50	50	50	43	45	46
20	ris-	»	51	49	51	40	40	40	53	50	50	51	54	53
21	Rågbröd: grovt spisbröd	»	69	67	65	50	50	50	56	55	52	58	58	52
22	knäckebröd	»	95	95	95	76	76	76	85	79	76	84	84	84
23	limpa, söt	»	53	53	53	62	62	62	76	76	76	77	77	77
24	» sur	»	44	40	40	—	—	—	—	—	—	—	—	—
25	Vetebröd: skorpor	»	150	150	150	150	150	150	148	148	148	161	161	153
26	mjukt, bakat med vatten	»	66	66	66	75	75	75	—	—	—	87	87	88
27	mjukt, » » mjölk	»	73	73	73	79	79	79	93	93	93	87	87	81
28	Nötkött, färskt: stek	»	188	188	190	199	200	193	199	199	200	211	209	207
29	soppkött	»	152	160	168	154	151	148	173	171	175	170	168	161
30	Kalvkött: gödkalv	»	296	293	294	218	225	220	235	235	239	237	235	230
31	spädkalv	»	142	141	142	139	140	138	145	148	149	158	159	160
32	Fårkött: färskt	»	172	181	193	204	217	227	198	204	209	222	235	236
33	salt	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
34	Renkött, färskt	»	—	—	—	300	300	—	—	—	—	—	—	—
35	Fläsk: färskt	»	250	250	241	215	215	213	240	232	220	255	246	217
36	salt, svenskt	»	250	250	250	235	230	215	250	248	244	262	250	214
37	» amerikanskt	»	200	200	200	—	—	—	200	200	200	208	200	213
38	Fisk, färsk: abborre	»	—	—	—	110	107	122	123	145	158	—	—	147
39	gädda	»	220	222	212	224	241	253	247	249	248	199	200	202
40	sill	»	71	65	62	48	49	57	53	52	45	51	50	51
41	strömming	»	70	66	73	45	50	62	49	58	59	55	56	69
42	torsk	»	96	101	114	100	110	103	116	120	116	146	142	142
43	rödspotta	»	—	—	180	155	161	157	168	174	167	170	162	152
44	kolja	»	87	105	108	129	126	122	126	128	127	123	131	125
45	salt: sill	»	66	74	74	40	40	40	65	63	63	35	40	40
46	strömming	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
47	Kabeljo	»	94	92	92	—	—	—	78	74	78	61	65	66
48	Kaffe	»	237	237	236	240	240	240	245	245	246	237	244	239
49	Socker ×	»	113	113	113	114	114	114	115	115	115	113	113	113
50	Salt	»	16	16	16	20	20	20	18	18	18	20	20	20
51	Svagdricka	l.	10	10	10	—	—	—	—	—	—	11	11	11
52	Fotogen	»	33	33	33	30	30	30	34	34	34	28	28	28
53	Ved: björk-	famn	5800	5800	5800	5950	5920	5670	3380	3920	3560	5390	5430	5470
54	barr-	»	4000	4000	4000	4250	4410	4200	2670	3030	2850	3810	3830	3840
55	Bränntorv	100 kg.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
56	Kol: antracit-	hl.	867	858	867	883	900	900	838	875	800	1000	1000	900
57	eng. hushålls-	»	483	488	500	450	450	450	—	—	—	—	—	440
58	Koks: gasverks-	»	—	—	—	275	275	275	—	—	—	315	315	350
59	eng. kamin-	»	267	250	250	350	350	350	288	313	338	325	325	325

× Maximipris.

Falun			Ludvika			Avesta			Mora			Gävle			Söderhamn			
Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	
24	23	23	22	22	22	18	18	18	20	20	21	26	26	26	25	25	25	1
12	11	11	—	—	—	—	—	—	—	—	—	15	15	15	—	—	—	2
12	11	11	—	—	—	6	6	6	—	—	—	10	10	10	10	10	10	3
373	366	375	383	380	394	381	361	361	400	393	394	407	385	391	409	401	414	4
368	364	362	374	365	366	374	342	342	386	372	368	397	372	372	406	371	370	5
274	266	265	233	230	230	258	263	258	250	250	250	249	247	251	250	250	250	6
195	190	190	155	155	155	200	190	200	—	—	—	148	148	150	192	181	180	7
193	190	190	170	170	170	170	185	195	178	178	176	181	180	180	186	184	178	8
355	281	287	336	306	292	312	245	256	346	285	275	339	298	301	421	345	310	9
330	250	—	280	—	—	—	—	—	283	275	250	336	—	—	292	263	—	10
840	840	850	714	762	821	—	—	—	786	714	607	614	619	557	663	663	725	11
47	46	47	42	46	53	42	42	46	53	53	53	43	43	43	50	50	50	12
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13
45	45	45	43	47	47	44	45	45	47	46	46	41	42	43	45	45	45	14
78	77	78	75	73	73	81	74	71	76	76	76	73	72	72	74	75	74	15
46	46	46	46	45	45	46	45	45	48	47	47	44	44	44	46	46	46	16
26	26	26	25	25	25	26	25	26	29	29	29	28	28	28	27	27	27	17
38	38	38	38	37	37	39	40	39	40	40	40	39	38	38	40	40	40	18
50	50	50	46	48	48	50	50	50	54	54	53	50	47	46	50	50	50	19
53	50	55	47	48	48	48	45	45	59	60	60	51	50	51	59	56	56	20
58	57	58	59	55	53	56	54	53	63	62	62	61	61	53	61	61	61	21
98	98	97	88	88	85	75	72	72	86	84	81	80	80	77	81	81	81	22
81	81	82	72	72	72	50	50	50	63	63	63	67	66	66	75	76	79	23
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	50	49	43	—	—	—	24
165	165	165	190	190	170	180	180	180	200	180	200	168	164	153	154	155	158	25
82	82	82	70	70	70	70	70	70	77	77	83	71	69	69	96	96	97	26
83	83	84	80	80	80	—	—	—	—	—	—	94	103	100	91	93	93	27
250	250	250	198	198	190	201	201	202	195	195	195	194	191	190	248	247	250	28
180	180	179	163	162	154	164	163	163	160	160	160	160	159	158	180	180	179	29
275	270	268	210	211	230	217	230	226	288	288	288	274	259	242	346	334	340	30
149	143	150	130	140	147	147	143	143	165	165	165	148	148	138	180	180	182	31
258	250	257	198	195	—	211	217	218	207	213	213	200	205	212	248	250	250	32
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	142	146	150	—	—	238	33
—	275	275	—	—	—	—	—	—	—	325	288	319	338	350	298	300	329	34
260	260	259	237	228	219	240	228	215	249	245	238	250	232	214	269	250	250	35
293	281	278	244	250	247	250	248	235	240	240	240	261	253	244	267	255	250	36
180	180	178	200	200	200	—	—	—	200	190	190	—	—	—	200	200	200	37
200	200	—	153	169	175	—	150	175	153	150	150	129	150	117	75	125	—	38
250	250	243	250	253	269	200	203	215	240	240	240	219	241	253	175	175	175	39
—	58	60	—	47	53	53	50	51	60	56	44	58	56	52	50	50	50	40
63	68	77	58	65	61	50	51	54	55	58	51	67	67	64	50	50	50	41
103	105	97	119	125	120	131	144	138	—	100	94	138	148	148	125	125	125	42
203	200	203	175	188	190	150	150	160	150	150	150	179	174	179	150	175	150	43
100	100	99	109	114	104	104	119	118	108	100	100	150	150	150	113	125	125	44
75	73	71	60	70	63	50	50	50	68	63	63	54	55	47	71	71	71	45
40	40	38	—	—	—	35	—	35	50	50	50	28	27	27	38	35	30	46
90	90	97	73	73	73	94	85	85	—	—	—	80	—	—	—	—	—	47
248	250	241	235	230	240	225	223	225	235	240	240	249	240	230	250	250	250	48
114	114	114	115	115	115	114	113	113	116	116	116	115	115	115	118	116	116	49
20	20	19	19	19	19	20	20	20	22	20	20	15	15	15	20	20	20	50
—	—	—	—	—	—	15	12	12	—	—	—	11	11	11	—	—	—	51
35	35	35	35	35	35	35	35	35	40	40	40	32	31	31	34	35	34	52
4390	4390	4570	4220	4220	4070	3920	3920	3920	3020	3020	3020	5190	5100	5210	3560	3560	3920	53
3030	2970	2970	3340	3150	2810	2490	2490	2490	2140	2140	2140	3530	3390	3410	2850	2850	2850	54
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	55
833	850	850	850	850	850	950	950	1050	950	950	850	925	925	925	1000	1000	1000	56
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	425	425	425	450	450	450	57
325	325	325	350	350	375	375	375	375	—	—	—	310	310	310	350	350	350	58
350	350	350	—	—	—	—	—	—	375	350	350	365	365	365	375	375	375	59

	Varuslag	Kvantitet	Sundsvall: staden			Sundsvall: sågverksdistriktet			Kramfors			Östersund		
			Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars
1	Mjölk: oskummad	l.	25	25	25	26	26	26	28	28	28	25	25	25
2	handskummad	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	15	15	15
3	separerad	»	13	15	12	13	14	13	12	12	12	12	12	12
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	402	373	399	410	383	396	418	380	400	398	392	380
5	mat- (lands-)	»	403	359	365	411	366	363	415	367	349	385	371	344
6	Ost: helfet	»	261	254	255	253	252	255	250	250	254	237	248	250
7	halvfet	»	178	175	178	170	167	168	—	—	200	175	180	—
8	Margarin, växt-	»	188	185	185	174	174	177	174	174	170	183	178	175
9	Ägg: färska	tjog	405	346	319	400	360	331	443	363	322	438	354	316
10	konserverade	»	330	300	250	327	301	250	350	300	—	336	—	—
11	Potatis: gammal	hl.	821	834	821	762	786	821	667	667	733	625	625	625
12	»	5 l.	47	48	48	42	44	46	47	47	46	45	46	45
13	färsk	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
14	Ärter, gula	kg.	44	44	44	46	47	48	49	49	50	45	46	45
15	Bruna bönor	»	72	73	72	75	74	73	82	80	78	84	79	80
16	Mjöl: vete-	»	46	46	46	46	46	46	46	46	46	48	48	48
17	råg-	»	27	27	27	26	25	26	26	26	26	31	31	31
18	rågsikt-	»	40	39	39	39	39	39	39	39	39	42	42	42
19	Gryn: havre-	»	50	50	50	49	48	48	48	48	49	50	50	50
20	ris-	»	58	55	53	58	57	55	65	64	64	55	56	56
21	Rågbröd: grovt spisbröd	»	66	66	66	65	65	64	77	77	76	81	77	77
22	knäckebröd	»	77	77	77	75	75	72	90	87	88	90	91	89
23	limpa, söt	»	69	69	69	68	68	67	80	81	80	76	76	76
24	» sur	»	59	59	59	59	59	58	—	—	—	58	60	60
25	Vetebröd: skorpor	»	161	177	180	150	165	173	188	175	168	195	190	190
26	mjukt, bakat med vatten	»	88	88	88	86	86	86	80	80	80	80	78	78
27	mjukt, » » mjölk	»	143	143	143	143	143	142	90	90	90	98	94	93
28	Nötkött, färskt: stek	»	221	222	221	208	216	217	201	202	200	212	213	199
29	soppkött	»	171	169	169	159	161	163	164	163	163	169	169	162
30	Kalvkött: gödkalv	»	273	270	269	270	265	266	—	—	—	350	350	336
31	spädkalv	»	182	173	178	168	168	165	156	159	153	175	175	173
32	Fårkött: färskt	»	218	237	231	194	215	221	170	160	168	205	218	218
33	salt	»	188	188	188	175	175	175	150	—	—	200	242	250
34	Renkött, färskt	»	300	300	294	—	—	—	—	250	—	250	250	250
35	Fläsk: färskt	»	274	263	257	260	254	247	246	245	245	255	251	230
36	salt, svenskt	»	289	279	270	260	263	259	250	250	250	266	273	250
37	» amerikanskt	»	230	190	185	220	190	188	192	188	188	200	200	200
38	Fisk, färsk: abborre	»	150	150	—	138	—	—	—	150	142	150	150	167
39	gädda	»	200	200	208	181	179	192	200	200	200	203	221	248
40	sill	»	50	51	50	48	50	50	—	—	—	68	60	60
41	strömming	»	56	61	69	50	57	61	68	75	75	71	73	77
42	torsk	»	100	125	111	—	—	—	—	—	100	121	114	108
43	rödspotta	»	198	197	183	—	—	—	—	—	150	133	146	140
44	kolja	»	122	—	126	—	—	—	100	106	100	120	115	113
45	salt: sill	»	73	73	67	65	64	62	58	58	58	70	70	63
46	strömming	»	38	—	—	31	—	—	—	—	—	75	75	75
47	Kabeljo	»	125	125	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
48	Kaffe	»	245	246	242	242	240	242	250	250	250	237	237	238
49	Socker ×	»	116	117	120	118	120	120	120	120	120	114	116	116
50	Salt	»	22	21	20	22	23	20	20	20	20	20	20	20
51	Svagdricka	l.	14	16	17	13	15	15	15	15	15	18	18	18
52	Fotogen	»	35	35	34	35	36	35	40	40	40	39	38	37
53	[1])Ved: björk-	famn	4750	4910	4970	4160	4110	4070	3830	4000	4000	4070	4090	4090
54	barr-	»	3530	3630	3650	3230	3230	3310	2830	3000	3000	3300	3330	3330
55	Bränntorv	100 kg.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
56	Kol: antracit-	hl.	700	700	700	—	—	—	—	—	—	1100	1100	1150
57	eng. hushålls-	»	350	400	400	—	—	—	—	—	—	—	—	—
58	Koks: gasverks-	»	—	—	—	—	—	—	—	—	—	350	350	350
59	eng. kamin-	»	250	275	325	—	—	—	—	—	—	325	350	350

[1]) Sundsvall: staden: bräd-, bak- och ribbved (medelpris) jan. 23·10, febr. 25·80 samt mars bak- och ribbved (medelpris) jan. 20·60 samt febr. och mars 21·40; plankved jan. 30·90, febr. 32·80 priser per famn: i Kiruna under hela kvartalet björkved 45·60 samt barrved 38·40 kr. — × Maxi-

Umeå			Vilhelmina			Luleå			Malmberget o. Gällivare			Kiruna			Samtliga orter			
Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	
25	25	25	33	30	30	23	23	23	32	32	32	32	32	33	23	23	23	1
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13	12	12	2
10	10	10	—	—	—	7	7	7	—	—	—	—	—	—	9	9	9	3
387	380	380	404	402	403	450	419	437	425	407	405	426	398	386	388	382	393	4
360	357	350	357	350	346	425	390	380	401	380	371	409	381	362	368	356	364	5
250	250	250	270	263	260	296	300	300	263	264	259	279	275	270	267	268	268	6
150	—	—	165	175	180	200	200	200	—	—	—	—	—	—	177	178	180	7
210	210	210	170	180	180	170	170	172	187	179	181	187	186	180	187	187	187	8
378	349	311	484	410	362	450	403	345	421	367	335	443	365	316	333	294	269	9
300	—	—	360	—	—	358	300	300	336	—	—	350	288	—	292	258	233	10
800	800	867	—	—	—	700	700	700	910	910	980	—	—	—	635	635	657	11
50	53	53	—	—	—	52	52	52	49	50	55	60	62	62	42	42	48	12
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13
50	50	50	53	50	50	59	58	56	47	47	50	49	50	50	48	49	49	14
100	100	100	89	85	86	80	82	81	88	91	81	73	73	73	77	76	74	15
48	48	48	45	45	45	48	47	47	48	48	48	47	47	47	45	45	45	16
29	29	29	30	30	30	30	30	30	29	29	29	—	—	—	27	27	27	17
40	40	40	38	39	39	42	42	42	41	40	40	41	41	40	39	39	39	18
60	60	60	56	55	56	55	55	55	52	53	52	55	55	54	50	50	50	19
60	60	60	58	58	58	60	60	60	52	51	52	63	56	56	54	53	53	20
75	75	75	76	73	75	75	75	75	75	73	73	80	78	78	78	76	76	21
85	85	85	90	89	89	85	85	85	94	95	94	89	85	85	100	99	99	22
80	82	83	80	80	80	50	50	50	75	75	75	85	85	85	66	65	65	23
—	44	—	—	—	—	40	40	40	59	59	55	—	—	—	45	45	44	24
177	182	184	170	170	148	200	200	200	179	176	176	155	155	155	159	159	158	25
84	84	84	80	80	80	75	75	75	83	83	83	100	100	100	78	78	78	26
—	—	—	114	114	114	90	86	90	—	—	—	—	—	—	92	92	91	27
196	195	195	200	200	196	193	194	200	180	180	180	212	209	209	213	210	208	28
168	161	151	150	150	150	165	154	175	140	142	140	157	147	146	170	168	166	29
—	—	—	—	—	—	—	—	—	300	300	300	—	—	253	266	264	259	30
147	146	148	125	—	—	156	150	153	136	132	133	149	136	149	153	153	153	31
200	216	248	—	220	220	200	205	223	189	192	191	192	199	201	220	224	231	32
—	—	—	—	200	200	155	150	160	155	163	155	—	—	—	179	180	187	33
249	242	228	200	—	—	250	250	254	191	195	198	205	202	201	270	279	278	34
205	207	214	250	240	236	250	250	241	242	241	232	261	252	243	241	230	222	35
250	250	250	—	—	—	250	250	238	249	246	242	255	255	250	257	246	239	36
200	200	200	180	178	176	232	222	214	192	191	189	201	200	200	204	198	198	37
—	—	—	—	—	—	78	75	88	100	91	86	—	120	100	137	140	146	38
172	184	200	—	—	—	131	150	160	135	136	155	159	165	169	212	222	228	39
78	75	75	—	—	—	75	71	63	68	68	56	70	70	67	62	59	56	40
75	81	95	—	—	—	75	75	75	73	72	71	65	66	63	61	64	67	41
—	100	100	—	—	—	75	75	75	73	74	69	75	75	73	94	98	98	42
—	—	—	—	—	—	—	122	125	125	125	125	—	—	—	163	167	160	43
—	—	—	—	—	—	75	75	75	75	75	75	—	—	—	108	115	110	44
77	63	61	63	63	66	75	75	75	71	73	70	74	74	73	61	61	60	45
52	50	55	50	50	45	48	48	48	47	47	47	43	44	45	45	47	46	46
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	83	84	82	47
250	250	250	223	227	225	236	232	239	225	227	229	229	230	238	241	242	243	48
120	120	120	120	120	120	122	120	120	117	117	117	118	118	119	113	113	113	49
20	20	20	24	24	24	23	22	21	25	25	26	20	21	21	20	20	20	50
17	17	17	—	—	—	20	20	20	20	20	20	18	18	18	15	15	14	51
40	40	40	40	40	38	45	45	45	50	50	50	42	44	43	33	33	33	52
4050	3800	3990	2620	2440	2440	3870	3870	3870	4170	4170	4170	5580	5580	5450	5290	5300	5310	53
2910	2850	2850	2200	1950	1950	3160	3160	3200	3330	3330	3330	4270	4270	4270	3870	3870	3870	54
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	434	439	448	55
—	—	—	—	—	—	775	775	775	—	—	—	1000	1000	1000	866	869	858	56
—	—	—	—	—	—	450	450	450	—	—	—	—	—	—	400	414	424	57
—	—	—	—	—	—	350	350	350	—	—	—	—	—	—	302	304	310	58
375	375	375	—	—	—	350	350	350	—	—	—	—	—	—	324	329	341	59

27·70; plankved jan. 34·20, febr. 35·30 samt mars. 36·50 kr. per famn. Sundsvall: distr.: brädsamt mars 31·10 kr. per famn. Luoss.—Kiir. ab. har tillhandahållit sin personal ved till följande mipris.

Av ombuden meddelade minutpriser (öre pr kg.) å vissa slag av färsk fisk.

	1923				1923				1923		
	Jan.	Febr.	Mars		Jan.	Febr.	Mars		Jan.	Febr.	Mars
Uppsala:				*Visby:*				Havslax . . .	100	115	105
Gös	—	—	260	Lake	200	200	—	Hälleflundra .	250	—	255
Lake	220	235	160	Sik	180	—	250	Lake	180	165	175
Nyköping:				*Malmö:*				Vitling . . .	75	—	—
Gös	200	225	—	Ål	285	295	295	*Söderhamn:*			
Vitling . . .	—	80	70	*Halmstad:*				Hälleflundra .	250	—	250
Eskilstuna:				Flundra . . .	75	75	60	Lake	170	150	150
Gös	225	230	255	Vitling . . .	45	45	45	Sik	200	200	—
Lake	160	160	160	Ål	325	350	300	Sjötunga . .	—	—	175
Linköping:				*Arvika:*				Vitling . . .	100	100	100
Gös	265	300	300	Hälleflundra .	215	—	255	*Kramfors:*			
Hälleflundra .	295	295	325	Lake	140	145	145	Lake	150	150	—
Lake	180	170	150	*Västerås:*				Sik	200	200	—
Röding . . .	300	300	325	Flundra . . .	250	275	260	*Luleå:*			
Sik	155	200	200	Gös	225	230	250	Flundra . . .	190	200	200
Sjötunga . . .	265	260	210	Lake	150	140	—	Lake	125	140	145
Vitling . . .	75	80	75	*Falun:*				Sik	150	150	150
Ål	290	300	300	Vitling . . .	—	80	90	*Malmberget:*			
Norrköping:				*Ludvika:*				Laxöring . .	260	260	—
Vitling . . .	75	85	75	Flundra . . .	—	—	270	Sik	140	135	130
Värnamo:				Gös	300	300	—	*Kiruna:*			
Rödtunga . .	145	150	150	Lake	—	200	200	Hälleflundra .	200	215	210
Kalmar:				Sik	160	—	—	Lake	125	130	170
Id	100	115	115	*Avesta:*				Röding . . .	185	190	190
Lake	—	190	—	Gös	250	250	275	Sik	170	175	155

Fiskpriser i Göteborg.

Medelpriser i parti i fiskhamnen (öre per kg.) jan. 1922—mars 1923.

Slag	Jan. 1922	Febr. 1922	Mars 1922	Apr. 1922	Maj 1922	Juni 1922	Juli 1922	Aug. 1922	Sept. 1922	Okt. 1922	Nov. 1922	Dec. 1922	Jan. 1923	Febr. 1923	Mars 1923
Sill, stor . . .	73	37	31	29	35	—	—	73	61	39	43	33	30	23	21
» blandad .	30	39	11	—	23	—	—	—	35	24	33	18	18	17	11
» liten . .	26	10	8	—	9	—	—	—	11	—	—	8	7	7	6
Kolja, stor . .	72	136	91	62	59	68	50	38	51	43	48	69	73	79	54
» halvstor	62	132	77	48	51	55	42	33	41	35	43	61	72	75	51
» liten .	34	60	33	17	23	26	19	13	20	16	24	37	46	48	32
Vitling . . .	32	53	36	12	20	18	14	9	13	11	15	21	28	24	18
Torsk, stor . .	46	84	36	18	23	27	24	26	43	29	37	26	36	37	27
» liten .	25	81	32	20	17	16	14	8	12	17	22	26	31	31	18
Långa	92	116	81	56	69	66	57	46	55	51	62	62	56	57	49
Gråsik . . .	25	48	21	20	23	24	20	15	21	18	34	19	25	28	15
Tunga, röd . .	267	337	259	74	76	98	91	97	99	88	151	167	177	185	120
» äkta	571	652	451	309	237	210	449	487	362	332	192	283	343	368	240
Piggvar . . .	347	450	221	163	164	171	203	165	176	148	155	167	182	171	134
Slätvar. . . .	300	358	181	147	121	168	174	115	121	100	111	119	133	162	110
Rödspotta . .	182	256	137	65	61	84	99	75	77	72	84	112	115	114	97
Hälleflundra .	220	257	163	153	112	135	128	134	128	144	137	161	163	171	136
Makrill . . .	—	—	—	—	92	24	46	38	47	62	82	—	—	—	—
Tillförsel:															
Antal båtar .	810	118	1 024	1 059	1 601	1 747	1 490	1 448	2 065	1 752	1 291	991	1 068	1 328	1 657
» lådor .	26 561	8 926	68 311	19 087	20 294	22 849	20 372	21 975	22 845	23 857	22 136	18 950	38 208	37 176	69 136

Fiskpriser i Stockholm.

Medelpriser i parti (öre per kg.) jan. 1922—mars 1923.[1])

Slag	Jan. 1922	Febr. 1922	Mars 1922	Apr. 1922	Maj 1922	Juni 1922	Juli 1922	Aug. 1922	Sept. 1922	Okt. 1922	Nov. 1922	Dec. 1922	Jan. 1923	Febr. 1923	Mars 1923
Abborre, stor. .	152	138	160	133	64	88	117	125	143	128	123	119	126	170	186
liten .	73	91	123	86	24	31	66	83	98	73	63	53	71	111	136
Braxen	—	140	125	98	63	59	104	83	100	—	55	75	75	60	—
Gädda, levande.	188	—	—	110	101	100	240	200	200	174	156	174	194	223	251
slaktad.	174	181	225	180	80	93	183	179	178	162	144	147	153	167	224
Gös.	253	265	323	236	126	165	200	196	230	231	228	248	218	229	266
Hälleflundra, stor	202	171	166	179	144	150	150	145	158	144	121	155	173	176	158
liten	163	144	133	160	145	—	100	115	120	105	105	160	140	—	135
Id	—	—	128	80	54	81	115	80	113	83	70	60	65	—	140
Kolja, svensk .	86	125	121	82	79	75	84	61	92	69	69	79	84	93	73
Kungsflundra .	125	139	75	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	63
Lake, sjö- stor . .	158	150	95	88	—	—	—	—	—	—	125	114	138	133	125
sjö- liten . .	113	81	80	—	—	—	—	68	—	—	—	80	87	80	70
Lax, färsk . .	275	400	533	535	433	320	297	338	378	333	331	350	380	—	440
Piggvar	350	—	242	179	143	—	175	131	140	130	145	155	175	167	162
Röding	253	—	325	333	—	—	220	249	250	227	209	242	250	250	—
Rödspotta, stor.	164	188	133	103	90	100	127	98	111	86	103	114	125	116	100
liten	135	—	90	79	60	—	115	83	90	71	82	101	109	104	83
Sik, stor . . .	153	128	—	204	114	120	154	144	170	153	123	139	150	—	—
liten . . .	105	—	125	150	80	—	145	—	—	135	75	103	—	—	—
Siklöja	—	—	—	—	—	—	130	130	—	—	—	—	—	—	—
Sill, färsk . . .	33	24	37	55	—	—	—	82	71	44	46	35	26	24	21
Sjötunga, stor .	210	—	258	128	125	139	131	124	148	134	170	210	—	215	133
liten	125	—	160	71	68	90	80	81	90	76	75	—	—	—	103
Slätvar	325	280	180	150	158	—	173	118	135	130	134	143	154	159	146
Strömming . .	61	63	48	27	26	38	45	29	56	50	39	30	30	35	48
Torsk, m. huvud	63	93	66	40	—	—	73	70	52	46	43	42	43	48	50
svensk huvudlös	100	143	100	70	74	73	70	68	98	70	83	71	69	79	65
Vitling, stor. .	50	75	59	29	25	30	34	28	38	33	29	34	31	30	28
liten .	33	—	—	20	—	—	—	—	28	19	20	20	—	—	—
Ål, levande, stor	400	—	—	—	290	290	370	343	270	—	250	250	250	242	—
liten	260	—	—	—	220	225	305	262	208	—	215	210	—	205	—

Marknadens läge i fråga om fisk och fiskvaror:

	Tillgång	*Efterfrågan*	*Tendens*		*Tillgång*	*Efterfrågan*	*Tendens*
4/1 —10/1	riklig	medelmåttig	fallande	15/2 —21/2	god	livlig	fast
11/1 —17/1	god	»	svävande	22/2 —28/2	»	medelmåttig	»
18/1 —24/1	»	»	»	1/3 — 7/3	»	livlig	»
25/1 —31/1	»	»	»	8/3 —14/3	riklig	medelmåttig	svävande
1/2 — 7/2	»	»	»	15/3 —21/3	god	livlig	»
8/2 —14/2	»	livlig	fast	22/3 —28/3	knapp	mycket livlig	stigande

Anm. *Ovanstående noteringar avse de priser, som av partihandlare i fisk betingats vid försäljning till minuthandlare i Stockholm. Ifrågavarande noteringar avse sålunda vara, som oftast passerat en eller flera mellanhänder.*

De från Göteborg erhållna noteringarna åter avse de priser, som av fiskeriidkarna erhållits vid fiskhamnsauktionerna i Göteborgs stads fiskhamn, och äro sålunda att betrakta såsom förstahandspriser utan inräknande av några transport- eller distributionskostnader.

[1]) Prisuppgifterna avse slaktad fisk av ordinär storlek, där ej annat uppgives.

Kreatursslag	Stockholm			Eskilstuna			Linköping		
	Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars
Kreatурspriser. (Öre per kg. levande vikt.)									
Kor:									
Extra prima	75	78	79	69	66	65	72	71	73
Kl. 1. Yngre, fullt feta, köttiga	65	68	69	59	56	55	64	63	65
» 2. Äldre, fullt feta, köttiga	55	58	59	49	46	50	54	53	55
» 3. Mindre feta	40	45	45	36	35	36	40	40	40
» 4. Magra, simpla	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kvigor (och stutar):									
Extra prima	85	88	89	75	71	71	81	79	81
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	75	78	79	64	61	60	69	67	69
» 2. Mindre feta	45	50	50	42	40	41	53	53	54
» 3. Magra, simpla	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Tjurar:									
Extra prima	80	85	85	—	—	—	84	81	83
Kl. 1. Fullt köttiga (minst 700 kg.)	70	75	75	—	—	—	75	72	73
» 2. Fullt köttiga (500—700 »)	60	65	65	56	55	56	64	63	64
» 3. Mindre köttiga	50	55	55	46	45	48	53	53	53
» 4. Magra, simpla	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Oxar:									
Extra prima	85	88	89	—	—	—	73	71	73
Kl. 1. Fullt feta, köttiga	70	73	74	—	—	—	64	63	65
» 2. Mindre feta	50	55	55	50	50	—	50	50	51
» 3. Magra, simpla	—	—	—	—	—	—	38	38	38
Kalvar:									
Sötmjölkskalvar (90—100 kg.)	145	130	128	103	105	100	137	127	122
» (70—90 »)				103	105	95	104	93	88
Skummjölkskalvar	100	90	90	83	85	80	74	60	58
Får:									
Yngre, feta	90	93	116	70	78	75	76	82	92
Äldre, »	75	78	94	65	69	70	55	58	64
Lamm	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Svin:									
Slakterisvin (75—100 kg.)	129	119	109	133	119	104	124	111	106
Rena, större svin (100—170 kg.)	124	114	104	127	114	95	123	110	104
Suggor	101	94	85	90	83	75	111	104	99
Tillförseln till offentliga slakthus.[1]	st.	st.	st.	st.	st.	st.	st.	st.	st.
Tjurar	109	168	206						
Kor	2 181	2 077	2 277	230	219	210	933	1 108	1 177
Övriga nötkreatur									
Gödkalvar	688	498	609	294	349	416	429	493	627
Spädkalvar	145	118	150	257	226	231	332	303	346
Får och lamm	190	71	353	105	72	85	170	136	198
Svin	638	1 379	1 201	313	415	511	460	579	737
Spädgrisar	6	13	15	4	3	4	—	—	—
Hästar och föl	124	104	89	48	39	61	40	53	64
Beräknad konsumtion av kött- och fläskvaror.									
Nötkreatur	4 806	4 146	4 212	244	228	222	—	—	—
Gödkalvar	7 452	6 701	7 866	276	227	401	—	—	—
Spädkalvar	3 566	2 178	2 808	352	327	289	—	—	—
Får och lamm	5 804	3 704	5 772	116	86	113	—	—	—
Svin[4]	11 055	12 142	11 536	354	629	536	—	—	—
Spädgrisar	91	51	39	4	4	5	—	—	—
Hästar och föl	273	225	207	53	42	66	—	—	—

[1]) I Göteborg tillförseln till kreatursmarknaden och slakthuset. — [2]) Större kalvar. — [3]) Mindre

Norrköping			Karlskrona			Malmö			Hälsingborg			Göteborg		
Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars	Jan.	Febr.	Mars
70	65	65	—	—	—	71	72	77	70	70	74	—	—	—
60	55	55	—	—	—	61	63	67	63	63	65	63	63	63
53	48	48	—	—	—	53	58	59	55	55	57	53	53	53
45	45	45	—	—	—	43	48	49	45	45	46	40	40	40
30	30	30	—	—	—	33	28	29	35	35	36	—	—	—
85	83	75	—	—	—	88	90	91	86	90	90	—	—	—
77	76	68	—	—	—	81	83	85	75	75	79	78	78	78
55	55	55	—	—	—	71	73	73	63	65	66	65	65	65
35	35	35	—	—	—	58	55	55	55	55	55	—	—	—
85	76	75	—	—	—	78	80	80	78	78	78	—	—	—
75	65	65	—	—	—	71	73	75	73	72	73	68	72	73
69	58	58	—	—	—	71	73	75	63	63	63	68	72	73
60	51	50	—	—	—	61	63	63	55	55	56	55	55	55
40	39	40	—	—	—	51	48	48	36	38	38	—	—	—
70	65	65	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
60	55	55	—	—	—	—	—	—	—	—	—	65	65	65
45	40	40	—	—	—	—	—	—	—	—	—	50	50	50
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
115	114	105	—	—	—	} 115	—	—	—	—	—	112	111	110
115	114	105	—	—	—				—	—	—	92	95	95
70	70	70	—	—	—	80	80	80	75	75	75	64	65	65
57	63	78	—	—	—	71	85	95	—	—	—	66	74	75
50	50	50	—	—	—	45	50	55	—	—	—	55	63	65
65	70	85	—	—	—	—	—	—	—	—	—	76	84	85
120	109	105	—	—	—	114	104	100	109	98	96	116	103	98
120	109	105	—	—	—	110	102	94	110	101	94	117	102	93
81	70	78	—	—	—	88	86	81	84	85	81	78	77	73
st.	st.	st.	st.	st.	st.	st.	st.	st.	st.	st.	st.	st.	st.	st.
			10	12	10	98	110	56						
439	459	451	141	113	99	1 035	950	787	452	428	446	2 823	2 820	2 765
			89	66	66	657	689	551						
[1])485	[2])509	[3])598	18	16	11	640	604	607	268	289	375	1 046	1 081	868
[3])290	[3])240	[3])263	101	91	87	151	95	104	400	324	388	407	308	320
83	55	78	7	8	7	209	164	385	251	130	230	425	364	383
231	313	341	382	359	490	3 571	3 668	3 440	1 815	2 018	1 915	2 657	3 377	3 515
—	1	5	—	—	—	1	3	1	3	9	12	568	887	797
49	56	60	26	11	11	93	97	131	31	17	34	181	320	260
458	478	465	331	302	275	876	774	705	425	421	375	—	—	—
[2])593	[2])668	[2])764	182	196	224	696	668	703	268	289	373	—	—	—
[3])472	[3] 395	[3])470	375	367	527	566	371	449	400	324	388	—	—	—
171	139	204	289	232	284	295	237	532	251	130	230	—	—	—
302	418	497	497	509	735	2 880	2 837	2 814	1 252	1 416	1 128	—	—	—
1	2	6	2	1	2	2	3	3	3	9	12	—	—	—
62	68	78	28	14	16	96	85	108	28	17	29	—	—	—

kalvar. — [4]) Ej amerikanskt fläsk.

Kreaturspriser för Stockholm, Malmö och Göteborg 1913—mars 1923.

Medelpris (öre) för kg. levande vikt per år (1913—1922) och per månad (jan. 1922—mars 1923) för alla tre orterna.

Kreatursslag	1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921	1922	Jan. 1922	Febr. 1922	Mars 1922	Apr. 1922	Maj 1922	Juni 1922	Juli 1922	Aug. 1922	Sept. 1922	Okt. 1922	Nov. 1922	Dec. 1922	Jan. 1923	Febr. 1923	Mars 1923
Kor:																									
Extra prima [1]	61	61	94	—	119	309	282	167	112	80	79	77	75	81	83	80	86	85	88	77	79	74	73	75	78
Kl. 1.	55	53	77	100	106	262	236	148	99	70	69	65	65	71	73	71	75	76	77	69	68	64	63	65	66
» 2. . . .	50	48	71	91	95	233	203	127	86	60	57	56	56	62	63	61	65	66	67	60	57	54	54	56	57
» 3. [2] . . .	41	36	53	76	76	184	141	96	64	46	43	43	42	47	49	46	48	49	50	44	44	41	41	44	45
Kviger (o. *stutar*).																									
Extra prima [3]	66	66	93	115	129	339	301	185	125	92	90	93	80	91	93	90	97	97	102	91	91	89	87	89	90
Kl. 1.	60	58	80	105	117	289	257	163	112	82	81	79	78	83	84	81	85	86	90	81	81	79	78	80	81
» 2.	50	47	65	87	91	231	198	126	85	64	60	59	60	64	67	65	69	69	70	64	62	60	60	63	63
Tjurar:																									
Extra prima [4]	65	63	90	—	122	315	267	166	121	86	88	82	84	85	86	85	94	93	92	80	82	80	79	83	83
Kl. 1.	62	58	82	105	112	278	234	152	108	77	79	74	74	77	77	76	84	85	84	73	72	70	70	73	74
» 2.	58	54	76	100	103	259	215	139	102	74	75	70	71	73	74	73	82	83	82	71	69	68	66	70	71
» 3. [2] . . .	50	44	60	89	86	218	175	120	81	59	55	52	52	55	59	61	66	66	67	59	57	56	55	58	58
Oxar:																									
Extra prima [5]	63	61	92	—	126	342	295	186	120	87	80	78	80	87	90	85	92	94	99	87	89	85	85	88	89
Kl. 1. [6] . . .	57	54	78	104	115	293	258	159	105	70	71	66	65	69	70	68	72	74	77	69	70	68	68	69	70
» 2. [7] . . .	48	45	66	89	92	230	200	123	83	53	57	54	48	51	53	51	54	55	57	52	50	50	50	53	53
Kalvar:																									
Sötmjölks-																									
(90—100 kg.) [8]	73	67	87	105	104	299	285	241	182	129	159	140	130	127	124	129	129	131	131	112	113	120	121	117	116
(70— 90 ») [9]	67	62	79	99	96	281			157	117	145	129	119	117	115	116	111	112	114	106	107	113			
Skummjölks- .	57	49	69	85	83	243	226	173	121	80	104	92	80	77	75	77	75	77	78	72	72	78	81	78	78
Får:																									
Yngre [10] . . .	58	55	70	92	113	299	257	178	113	82	82	88	93	88	88	86	80	78	80	75	73	74	76	84	95
Äldre [11] . . .	53	47	62	83	101	278	236	157	96	69	69	78	82	75	73	73	70	66	65	59	57	57	58	64	71
Svin:																									
Slakterisvin .	82	74	129	163	167	220	359	242	172	134	133	127	120	122	134	142	140	140	145	128	139	133	120	109	102
Rena, större .	81	71	131	164	157	172	348	236	164	128	124	119	113	117	128	137	135	135	140	124	133	128	117	106	97
Suggor	68	58	122	151	160	221	279	165	109	91	90	89	88	90	92	90	88	91	94	90	98	95	89	86	80

Uppgifterna avse: [1]) 1913 Stockholm och Malmö, 1914, 1915 och 1917—juni 1918 endast M. samt därefter St. och M. — [2]) 1913—1917 St. och M. — [3]) 1914—april 1918 endast M., i övrigt St. och M. — [4]) okt. 1914—dec. 1915 St. och M., april 1917—april 1918 endast M. samt därefter St. och M. — [5]) 1913 St. och M., 1914 M. och Göteborg, 1915 endast M., maj 1918—juli 1919 St. och M. samt därefter endast St. — [6]) fr. o. m. aug. 1921 endast St. och G. — [7]) okt.—dec. 1921 samt fr. o. m. april 1922 St. och G. — [8]) 1913—mars 1919 endast M., okt. 1921—sept. 1922 samt fr. o. m. febr. 1923 endast St. och G. — [9]) 1913—mars 1919 endast M. — [10]) nov.—dec. 1921 endast St. och G. — [11]) nov. 1921—mars 1922 endast St. och G.

Arbetsmarknaden under april månad 1923.

En granskning av arbetsförmedlingsanstalternas rapporter för april giver vid handen, att den i föregående månadsöversikter omnämnda förbättringen av arbetsmarknadsläget, såsom med hänsyn till årstiden var att vänta, även fortsatt under april månad. Ökad arbetstillgång rapporterades över hela linjen, medan sökandefrekvensen samtidigt ganska avsevärt nedgick. Sålunda minskades antalet arbetsansökningar på 100 lediga platser vid de offentliga arbetsförmedlingsanstalterna från 231 till 165. Förbättringen berodde till stor del på vårens inbrott och jordbrukets därav föranledda behov av arbetskraft. Vid bedömandet av arbetsmarknadsläget bör hänsyn dock tagas till den ännu synnerligen omfattande hjälpverksamheten, vilken under månaden vid de statliga nödhjälpsarbetena beredde sysselsättning åt c:a 13 000 arbetslösa; den öppna marknadens ökade arbetstillfällen erbjödo emellertid utkomstmöjligheter åt de arbetslösa, varför omsättningen vid statsarbetena var synnerligen livlig, samtidigt som den direkta understödsverksamheten i kommunerna alltmer kunde inskränkas.

Under månaden återupptogs arbetet inom sågverks-, pappersmasse- och byggnadsämnesindustrierna, sedan avtal träffats mellan parterna. Järnbrukskonflikten fortfor, liksom även hamn- och stuveriarbetarkonflikten i Göteborg, vilka båda menligt inverkade på arbetstillfällena inom andra yrken.

Jordbruket kunde till följd av vårarbetets början och vårflyttningen efterfråga mera arbetskraft. Sådan stod också i ganska stor utsträckning till buds, men brist på mjölkningskunniga ladugårdsskötare och yngre jordbruksdrängar rapporterades alltjämt från flertalet kontor. Sedan årets betareal fullte cknats, ingingo till anstalterna i Skåne, Halland och Blekinge stora beställningar å betfolk, utan att motsvarande antal arbetssökande ännu vid månadens slut anmält sig.

Arbetsmarknaden inom industri och hantverk berördes inom hela landet gynnsamt av jubileumsutställningen i Göteborg, vilken gav sysselsättning åt ett stort antal yrkesmän inom skilda fack. Byggnadsverksamheten var likaledes synnerligen livlig över hela landet och medförde till och med lokal brist på arbetskraft. Skeppsvarven i Stockholm och Göteborg sysselsatte till följd av sjöfartssäsongens inbrott ett ökat antal arbetare, medan Karlskronakontoret rapporterade avskedanden vid flottans varv därstädes. Inom övriga grenar av metall- och maskinindustrien rådde i stort sett ökad livaktighet, ehuru dock arbetstillgången var långt ifrån tillräcklig. Sågverken arbetade med i det närmaste full arbetsstyrka, vilket även var fallet med de bohuslänska stenhuggerierna.

Sjöfarten var synnerligen livlig under månaden och medförde ökning i förhyrningarnas antal.

Hotell- och restaurangpersonalen kunde till följd av sommarsäsongens inbrott och Göteborgsutställningens förestående öppnande glädja sig åt goda utkomstmöjligheter. Inom det husliga arbetet ökades platstillgången betydligt och översteg hela antalet arbetssökande, bland vilka dock ett stort antal på grund av bristande kvalifikationer icke kunde ifrågakomma.

Industriens efterfrågan av kvinnlig arbetskraft ökades något; inom textil- och beklädnadsindustrien rapporterade Göteborgsanstalten bristande tillgång på arbetskraft.

Antalet ansökningar om arbete *på 100 lediga platser* vid de offentliga arbetsförmedlingsanstalterna under april samt under föregående månader och år framgår av efterföljande sammanställning:

	Jan.	Febr.	Mars	April	Maj	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.	Dec.
1902—1912 . . .	182	150	119	104	106	119	118	101	93	104	141	134
1913	153	133	110	97	99	112	107	96	89	98	129	117
1914	125	127	107	91	93	104	99	133	121	128	192	182
1915	202	181	147	125	118	135	134	122	110	110	141	113
1916	138	124	109	90	85	92	82	88	79	87	106	97
1917	110	124	118	108	93	94	88	83	81	100	115	105
1918	137	167	158	143	136	156	147	131	115	109	125	139
1919	179	162	141	111	99	100	101	97	92	92	113	110
1920	125	112	91	80	84	92	94	95	98	110	155	153
1921	246	301	240	203	213	258	261	235	223	263	384	473
1922	482	479	381	368	258	215	203	172	155	177	269	321
1923	*346*	*308*	*231*	*165*	—	—	—	—	—	—	—	—
Därav inom jord- och skogsbruk:												
1920	95	85	77	64	71	63	68	87	85	84	111	123
1921	120	102	100	81	80	98	108	124	136	166	242	362
1922	341	282	216	231	158	146	126	152	126	120	184	253
1923	*225*	*168*	*130*	*95*	—	—	—	—	—	—	—	—
Övriga näringsgrupper:												
1920	133	121	96	86	88	101	102	98	104	127	174	159
1921	276	354	288	249	249	294	302	275	256	304	415	488
1922	502	514	420	401	275	227	220	178	167	207	293	330
1923	*364*	*339*	*262*	*187*	—	—	—	—	—	—	—	—

Växlingarna på arbetsmarknaden under de senaste åren framgå även av efterföljande tablå, avseende antalet *arbetslösa inom fackföreningarna* i procent av hela det redovisade medlemsantalet:

	31/1	28/2	31/3	30/4	31/5	30/6	31/7	31/8	30/9	31/10	30/11	31/12
1911	—	12·0	10·4	6·7	3·5	3·2	2·9	3·1	2·3	4·3	4·4	8·5
1912	11·1	8·4	6·5	5·2	3·7	3·3	2·8	2·7	2·9	3·6	5·7	8·4
1913	8·9	7·1	5·7	4·0	2·6	2·7	2·5	2·3	2·2	2·6	4·4	7·5
1914	10·4	7·5	6·5	5·1	3·2	3·1	3·0	3·1	7·7	8·1	10·3	15·0
1915	14·8	12·0	11·2	8·5	6·7	6·3	4·0	3·6	3·5	3·8	4·5	7·7
1916	8·0	6·7	5·2	4·7	3·3	2·7	2·7	2·2	2·2	2·3	2·2	5·4
1917	5·9	5·5	7·0	4·4	2·8	3·1	3·3	2·8	2·4	2·8	2·4	5·8
1918	6·0	5·0	4·9	5·0	4·0	4·6	4·2	3·5	3·7	3·2	3·4	7·3
1919	7·5	7·6	8·1	7·5	6·1	4·6	3·8	3·2	3·1	3·2	3·8	7·2
1920	7·6	7·5	4·5	3·5	2·9	3·4	2·8	3·0	2·9	4·3	7·0	15·8
1921	20·1	20·7	24·5	24·2	25·1	27·7	27·9	27·4	27·3	27·1	28·8	33·2
1922	34·9	31·9	30·4	28·3	22·9	20·9	20·0	16·7	15·1	15·5	17·2	21·7
1923	*21·4*	*20·8*	*19·9*	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Arbetslöshetens utbredning inom olika fack framgår närmare av tabellen å sid. 532.

Arbetstillgången under första kvartalet 1923
enligt uppgifter från industriidkare m. fl.

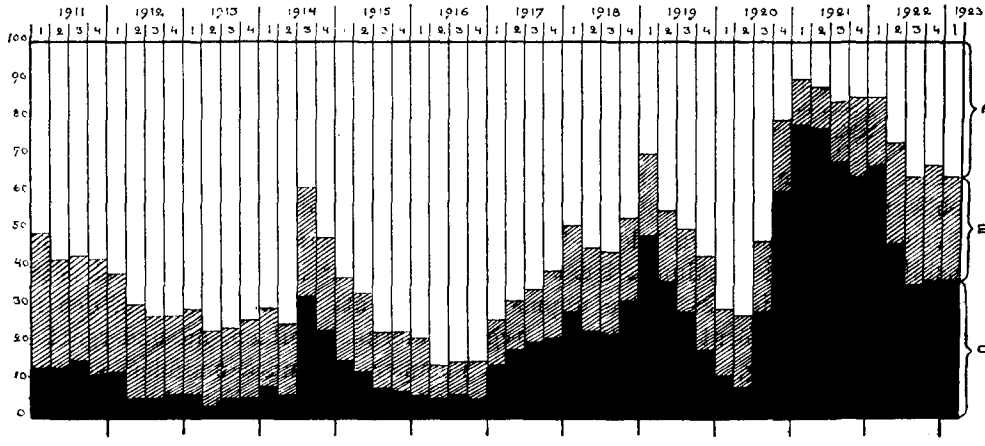
Följande översikt över arbetstillgång m. m. inom olika yrken och näringar under första kvartalet av år 1923 är, liksom föregående redogörelser av samma slag, till huvudsaklig del grundad på uppgifter, som å särskilda frågeformulär insamlats från arbetsgivare inom olika näringsgrenar. Frågeformulären ha till största delen infordrats genom socialstyrelsens ombud i orterna, vilka för närvarande uppgå till ett antal av 47, varav 21 äro föreståndare för arbetsförmedlingskontor, tillhörande Sveriges offentliga arbetsförmedling. Direkt av socialstyrelsen hava emellertid dylika uppgifter insamlats från arbetsgivare i Stockholm med närmaste omnejd ävensom från sådana arbetsgivare i landsorten, som i regel sysselsätta minst 200 arbetare.

För ifrågavarande kvartal ha besvarade formulär återkommit från 1 922 arbetsgivare med 204 479 arbetare inom industri och hantverk samt transportarbete, vartill kommer ett mindre antal uppgiftslämnare från jordbruk och andra näringsgrenar. En bearbetning av de inkomna svaren har givit vid handen, att arbetstillgången under första kvartalet 1923, i jämförelse med samma kvartal föregående år, ansågs:

såsom *bättre* av 786 arbetsgivare med 99 178 arbetare (49 %),
såsom *oförändrad* av 858 arbetsgivare med 74 115 arbetare (36 %) och
såsom *sämre* av 278 arbetsgivare med 31 186 arbetare (15 %).

Följande diagram möjliggör ett närmare bedömande av *arbetstillgången inom industri och hantverk under första kvartalet 1923* i jämförelse med föregående år (jfr tabellen å nästa sida):

Arbetare (i %) anställda hos arbetsgivare, vilka angivit arbetstillgången såsom: A. mer än medelgod, B. medelgod, C. mindre än medelgod.

	Antal redovisade arbetare (medeltal)	Arbetare (i %) anställda hos arbetsgivare, vilka angivit arbetstillgången såsom: A. mer än medelgod, B. medelgod, C. mindre än medelgod. 1:a kvartalet			2:a kvartalet			3:e kvartalet			4:e kvartalet		
		A.	B.	C.	A.	B.	C.	A.	B.	C.	A.	B.	C.
1911	178 648	51	36	13	58	29	13	57	28	15	58	31	11
1912	197 904	62	26	12	70	25	5	73	22	5	73	21	6
1913	252 047	71	23	6	77	20	3	76	19	5	74	21	5
1914	253 115	71	21	8	75	19	6	39	29	32	52	25	23
1915	264 540	63	22	15	67	21	12	77	15	8	77	16	7
1916	281 793	79	15	6	86	9	5	85	9	6	85	10	5
1917	273 888	74	12	14	69	13	18	66	14	20	61	18	21
1918	258 230	49	23	28	55	22	23	56	22	22	47	22	31
1919	256 612	30	22	48	45	19	36	50	22	28	57	25	18
1920	301 335	71	18	11	73	19	8	53	19	28	21	19	60
1921	219 683	10	12	78	12	11	77	16	16	68	15	21	64
1922	223 316	15	18	67	27	27	46	36	29	35	33	31	36
1923	204 479	36	28	36	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Då läget på arbetsmarknaden givetvis inverkar på och återspeglas i den offentliga arbetsförmedlingens verksamhet, meddelas ur de månatliga redogörelserna för nämnda verksamhet till ytterligare jämförelse efterföljande sammanställning, utvisande tillgång och efterfrågan på arbetskraft.

På 100 *lediga platser* kommo följande antal *ansökningar om arbete:*

	1:a kvartalet 1923			4:e kvartalet 1922			1:a kvartalet 1922		
	mars	febr.	jan.	dec.	nov.	okt.	mars	febr.	jan.
Jordbruk	130	169	221	237	174	118	192	274	333
Skogsbruk	134	159	270	404	435	352	335	312	366
Övriga näringsgrenar	262	339	364	330	293	207	420	514	502
Samtliga »	**231**	**308**	**346**	**321**	**269**	**177**	**381**	**479**	**482**

Med ledning av tabellen å sid. 446—447 har utarbetats efterföljande allmänna översikt över *arbetstillgången inom vissa större näringsgrupper:*

	Arbetare (i %) anställda hos arbetsgivare, vilka angivit arbetstillgången såsom: A. mer än medelgod, B. medelgod, C. mindre än medelgod. 1:a kvart. 1923			4:e kvart. 1922			1:a kvart. 1922		
	A.	B.	C.	A.	B.	C.	A.	B.	C.
Malmbrytning och metallindustri	24	26	50	15	22	63	7	4	89
Jord- och stenindustri	20	27	53	16	30	54	3	17	80
Trävaruindustri	39	36	25	40	40	20	4	29	67
Pappers- och grafisk industri	47	38	15	46	35	19	13	28	59
Livsmedelsindustri	41	33	26	42	35	23	25	32	43
Textil- och beklädnadsindustri	51	23	26	52	29	19	37	23	40
Läder-, hår- och gummivaruindustri	52	26	22	54	34	12	12	33	55
Kemisk-teknisk industri	18	14	68	14	16	70	13	7	80

För samtliga näringsgrupper tillsammantagna har, såsom ovanstående tablå utvisar, konjunkturläget varit i stort sett detsamma som de båda närmast föregående kvartalen. Om än de förskjutningar, som ägt rum inom enskilda industrier, sålunda i det närmaste tagit ut varandra, bör dock såsom en förändring till det bättre uppmärksammas, att metallindustrien, den näringsgrupp, som förut företett den avgjort mörkaste bilden, nu undergått en tydlig förbättring, medan nedgången kommer på andra områden, som vid denna årstid i allmänhet hava lågsäsong eller som i varje fall ej hava samma betydelse för vårt näringsliv som malmförädlings- och metallindustrien.

En faktor, som i hög grad försvårat ett bedömande av det verkliga konjunkturläget, har varit den rådande oron å arbetsmarknaden, vilken inom flera branscher lett till omfattande arbetsinställelser, bl. a. lockouter inom järnbruks-, byggnadsämnes-, sågverks- och pappersmasseindustrierna samt strejker vid ett flertal mekaniska verkstäder, skogsarbeten m. m. I många fall hava de härav berörda företagen helt underlåtit att insända några uppgifter för förevarande kvartal, varigenom det material, denna statistik fått att bygga på, blivit mindre än vanligt.

I efterföljande tabell (sid. 446—447) har denna gång även intagits en sammanställning av arbetsgivarnas uttalanden om arbetstillgången i jämförelse med närmast föregående kvartal, d. v. s. fjärde kvartalet 1922. De förskjutningar, som vid denna jämförelse komma till synes, äro visserligen i många fall icke något uttryck för växlingar i det allmänna konjunkturläget, utan äro måhända snarare att anse som säsongföreteelser, vilket varit orsaken till att dessa siffror icke förut ansetts böra sammanställas för publicering. I ett läge såsom det nuvarande, då hela näringslivet befinner sig under återhämtning från en utomordentligt svår depressionsperiod, har det dock synts mer än eljest vara av intresse att få förskjutningarna från det ena undersökningstillfället till det andra överskådligt belysta, och de av arbetsgivarna avgivna svaren ha med hänsyn härtill även i denna punkt gjorts till föremål för en sammanställning i tabellform.

En närmare granskning av dessa nytillkomna kolumner i tabellen är särskilt för *metallindustriens* vidkommande nog så belysande. Inom såväl järnbruks- som manufaktur- och verkstadsbranscherna har det övervägande flertalet av arbetsgivarna tydligen haft känning av det förbättrade konjunkturläget. Att siffrorna för gruvindustrien tala ett mindre glädjande språk beror i huvudsak på de driftsinskränkningar, som mäst vidtagas vid malmfälten i Norrbotten, en återverkan av rubbningarna inom den tyska industrien i Ruhrdistriktet.

Inom *jord- och stenindustrien* betecknade kolgruvorna i allmänhet arbetstillgången såsom mindre god, men dock bättre än motsvarande tid 1922. Torvindustrien låg av naturliga skäl ännu nere, men synes dock åtminstone på en del platser ha emotsett en tämligen god säsong, beroende bl. a. på den minskade tillgång på halm, som är att förvänta efter den starka exporten under vintern. Inom stenförädlingsbranschen hade kalkstensindustrien jämförelsevis god arbetstillgång, under det de ledande granitfirmorna fortfarande betecknade läget såsom dåligt. Tegel- och cementindustrierna lågo till stor del nere under hela mars månad på grund av byggnadsämneslockouten.

Inom *träindustrien* har ett närmare bedömande av arbetsmarknadsläget åtminstone för sågverkens vidkommande omöjliggjorts av den i början av februari igångsatta och vid kvartalets slut ännu pågående lockouten. Vid snickerifabrikerna, där arbetet fick fortgå oberört av konflikt, var förbättringen däremot tydlig.

Inom *pappersindustrien* befann sig en del företag redan vid årets början

	Näringsgrenar	Hela antalet		Tillgång å arbete									
				Mycket god		God		Medelgod		Mindre god		Dålig	
		A-g.	Arb.	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.
	Malmbrytning och metallindustri:												
1	Malmgruvor	40	6 576	—	—	3	213	8	3 102	7	1 601	22	1 660
2	Malmförädlingsverk	55	11 756	2	326	7	1 063	14	3 854	18	5 602	14	911
3	Järn- och stålmanufaktur	73	6 544	4	586	20	2 119	23	2 650	19	1 063	7	126
4	Mekaniska verkstäder	155	22 204	2	2 141	45	5 532	28	3 402	28	7 545	52	3 584
5	Skeppsvarv	18	5 722	—	—	6	1 521	3	1 317	6	2 292	3	592
6	Elektromekanisk industri	25	5 200	—	—	3	122	7	869	8	2 624	7	1 585
7	Annan metallindustri	48	2 676	2	93	9	834	8	286	14	860	15	603
	Jord- och stenindustri:												
8	Kolgruvor	6	2 009	—	—	—	—	1	390	4	1 222	1	397
9	Torvindustri	24	504	—	—	6	167	8	114	5	180	5	43
10	Stenbrott och stenhuggerier	39	3 669	1	86	9	454	10	458	9	1 179	10	1 492
11	Kakel-, porslins- och lerkärlsindustri	16	2 672	1	54	5	934	8	995	1	674	1	15
12	Tegelbruk	60	1 446	1	5	12	196	18	880	15	242	14	123
13	Glasbruk	23	2 674	—	—	6	502	12	1 025	4	852	1	295
14	Cementfabriker, kalkbruk m. m.	35	3 178	2	46	9	703	7	576	7	157	10	1 696
	Trävaruindustri:												
15	Sågverk	168	12 514	4	508	68	5 446	59	4 277	27	2 173	10	110
16	Snickeri- och möbelfabriker	128	5 774	3	69	34	1 280	54	2 261	31	1 527	6	637
17	Annan trävarufabrikation	13	425	—	—	1	8	5	283	3	68	4	66
	Pappers- och grafisk industri:												
18	Trämassefabriker	33	5 516	1	493	17	2 755	11	1 723	1	200	3	345
19	Pappersbruk	28	7 168	3	1 065	8	2 537	13	2 935	1	126	3	505
20	Bokbinderier och annan pappersind.	40	2 646	—	—	14	1 183	16	866	6	387	4	210
21	Boktryckerier och grafiska anstalter	94	5 000	3	157	25	1 323	39	2 318	20	1 037	7	165
	Livsmedelsindustri:												
22	Kvarnindustri	26	1 224	1	14	8	669	13	391	3	148	1	2
23	Bagerier	37	1 685	—	—	12	591	15	634	7	397	3	63
24	Sockerindustri	24	2 918	—	—	3	565	11	1 779	3	222	7	352
25	Choklad- och konfektfabriker	23	2 316	—	—	6	1 059	10	728	5	439	2	90
26	Bryggerier och brännerier	53	3 389	—	—	17	1 429	22	946	12	903	2	111
27	Tobaksfabriker	10	3 401	—	—	4	1 370	3	605	3	1 426	—	—
28	Annan livsmedelsindustri	40	1 518	—	—	23	1 033	10	312	5	143	2	30
	Textil- och beklädnadsindustri:												
29	Bomullsindustri	38	11 209	2	266	17	5 082	12	3 059	7	2 802	—	—
30	Jute- och linneindustri	9	3 008	—	—	5	2 286	1	143	2	286	1	293
31	Ylleindustri	51	7 642	4	504	22	4 112	13	1 405	8	761	4	860
32	Trikåfabriker	21	3 091	—	—	5	1 553	4	413	9	936	3	189
33	Skrädderi- och sömnadsyrket	60	5 317	7	846	15	1 211	21	1 614	10	1 333	7	313
34	Annan hithörande industri	58	3 466	2	66	20	1 100	22	1 149	11	1 044	3	107
	Läder-, hår- o. gummivaruindustri:												
35	Garverier och läderfabriker	21	1 628	—	—	12	1 087	6	364	2	149	1	28
36	Skofabriker	46	6 690	3	373	24	3 636	14	1 731	4	337	1	613
37	Gummivarufabriker	6	2 395	—	—	2	735	2	572	2	1 088	—	—
38	Annan hithörande industri	32	1 386	1	134	6	300	12	546	12	372	1	34
	Kemisk-teknisk industri:												
39	Ljus-, tvål-, olje- och färgfabriker	22	1 089	—	—	9	486	6	291	6	283	1	29
40	Konstgödningsfabriker	6	890	1	146	3	408	1	199	—	—	1	137
41	Tändsticksfabriker	9	5 464	—	—	—	—	—	—	9	5 464	—	—
42	Annan kemisk-teknisk industri	26	2 203	1	164	7	504	9	900	4	314	5	321
43	**Byggnadsverksamhet**	79	3 672	4	908	11	939	30	906	22	658	12	261
44	**Kraft-, belysnings- o. vattenverk m. m.**	42	5 962	4	1 051	15	1 500	17	2 623	6	788	—	—
45	**Handel och varulager**	37	1 757	2	33	11	749	17	674	5	149	2	152
46	**Land- och sjötransport**	25	5 286	2	285	7	1 801	5	1 572	7	1 126	4	502
47	*Summa* 1:sta kv. 1923	**1 922**	**204 479**	**63**	**10 419**	**571**	**63 097**	**628**	**58 137**	**398**	**53 179**	**262**	**19 647**
48	» 4:de » 1922	2 080	222 349	58	8 659	528	64 481	664	67 975	472	51 589	358	29 645
49	» 3:dje » »	2 201	236 231	87	8 560	615	76 353	689	67 820	441	46 461	369	37 037
50	» 2:dra » »	2 125	229 573	57	7 742	448	54 204	637	62 264	502	53 193	481	52 170
51	» 1:sta » »	2 079	205 111	23	4 585	214	26 584	370	36 927	589	58 384	883	78 631

Arbetstillgången i jämförelse med näst föregående kvartal						Arbetstillgången i jämförelse med samma kvartal föregående år						Tillgång å arbetskraft						
Bättre		Oförändrad		Sämre		Bättre		Oförändrad		Sämre		Brist		Normal tillgång		Överflöd		
A-g.	Arb.	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.	A-g.	Arb.	
5	287	31	3 594	4	2 695	11	2 112	19	2 428	10	2 036	—	—	8	1 903	32	4 673	1
27	7 971	24	3 355	4	430	29	8 031	18	2 009	8	1 716	—	—	21	4 686	34	7 070	2
38	3 901	27	2 238	8	405	45	5 352	24	1 093	4	99	—	—	31	1 790	42	4 754	3
54	10 947	81	10 007	20	1 250	69	12 152	56	6 398	30	3 654	1	217	59	5 479	95	16 508	4
10	2 159	6	2 391	2	1 172	10	1 810	6	3 473	2	439	—	—	7	1 387	11	4 335	5
5	574	11	2 756	9	1 870	11	2 758	12	1 896	2	546	1	165	10	2 079	14	2 956	6
9	496	24	1 463	15	717	21	1 508	23	1 115	4	53	1	18	20	1 138	27	1 520	7
1	390	5	1 619	—	—	4	1 575	2	434	—	—	—	—	2	787	4	1 222	8
4	95	12	257	8	152	5	101	15	381	4	22	—	—	17	303	7	201	9
12	561	19	2 508	8	600	18	914	13	1 656	8	1 099	3	136	14	1 460	22	2 073	10
5	893	9	1 754	2	25	8	1 062	8	1 610	—	—	1	23	10	1 496	5	1 153	11
16	913	32	383	12	150	25	1 112	34	316	1	18	—	—	29	371	31	1 075	12
7	539	13	1 882	3	253	15	1 851	6	399	2	424	—	—	15	1 599	8	1 075	13
11	298	16	2 101	8	779	11	833	19	1 540	5	805	1	75	14	1 404	20	1 699	14
58	3 239	78	6 087	32	3 188	83	6 247	64	4 882	21	1 385	1	12	90	6 868	77	5 634	15
43	1 754	68	3 147	17	873	69	3 037	51	2 011	8	726	—	—	77	3 067	51	2 707	16
2	133	8	233	3	59	3	60	5	245	5	120	1	8	5	260	7	157	17
7	1 228	23	3 902	3	386	19	3 037	12	2 179	2	300	—	—	18	2 830	15	2 686	18
4	949	22	5 704	2	515	20	5 684	7	1 328	1	156	—	—	9	2 066	19	5 102	19
6	481	23	1 337	11	828	13	1 601	21	669	6	376	1	264	21	1 599	18	783	20
18	1 221	56	3 043	20	736	36	2 539	43	1 689	15	772	1	55	52	2 951	41	1 994	21
5	118	14	798	7	308	15	917	9	286	2	21	—	—	11	350	15	874	22
4	376	27	968	6	341	7	473	20	663	10	549	—	—	24	986	13	699	23
5	394	9	1 727	10	797	1	174	12	1 687	11	1 057	—	—	5	895	19	2 023	24
3	421	12	1 383	8	512	7	1 173	12	1 010	4	133	—	—	11	1 425	12	891	25
6	263	38	2 567	9	559	6	752	35	1 665	12	972	—	—	29	1 551	24	1 838	26
—	—	8	2 154	2	1 247	4	1 370	2	246	4	1 785	—	—	7	2 553	3	848	27
5	403	31	1 007	4	108	8	537	27	839	5	142	—	—	30	1 091	10	427	28
5	1 371	29	8 467	4	1 371	12	2 430	24	7 417	2	1 362	4	3 571	28	6 250	6	1 388	29
1	199	5	1 987	3	822	3	1 530	4	949	2	529	—	—	6	2 224	3	784	30
6	522	33	5 687	12	1 433	26	3 387	15	3 098	10	1 157	—	—	40	6 364	11	1 278	31
—	—	11	2 067	10	1 024	2	1 386	12	791	7	914	—	—	16	2 830	5	261	32
14	1 094	32	3 086	14	1 137	20	2 092	29	2 427	11	798	2	175	44	3 480	14	1 662	33
16	777	34	2 339	8	350	21	1 460	32	1 770	5	236	2	50	44	2 437	12	979	34
1	28	16	1 371	4	229	8	930	11	601	2	97	—	—	12	909	9	719	35
8	1 160	32	4 854	6	676	19	3 057	24	3 281	3	352	1	119	35	4 207	10	2 364	36
1	326	2	259	3	1 810	2	341	2	653	2	1 401	—	—	2	653	4	1 742	37
4	300	22	914	6	172	9	483	22	900	1	3	2	194	18	794	12	398	38
5	231	12	619	5	239	10	446	8	455	4	188	—	—	8	575	14	514	39
4	556	2	334	—	—	2	336	4	554	—	—	—	—	3	408	3	482	40
—	—	9	5 464	—	—	9	5 464	—	—	—	—	—	—	1	1 419	8	4 045	41
3	186	16	1 440	7	577	9	752	14	1 245	3	206	—	—	13	1 189	13	1 014	42
25	1 818	35	1 303	19	551	36	2 467	29	844	14	361	2	308	48	2 016	29	1 348	43
6	199	32	5 371	4	392	8	945	24	2 835	10	2 182	—	—	12	457	30	5 505	44
9	276	16	976	12	505	6	490	20	861	11	406	—	—	16	577	21	1 180	45
4	707	12	3 344	9	1 235	11	2 410	9	1 287	5	1 589	1	320	11	2 593	13	2 373	46
482	**50 754**	**1 077**	**120 247**	**363**	**33 478**	**786**	**99 178**	**858**	**74 115**	**278**	**31 186**	**26**	**5 710**	**1 003**	**93 756**	**893**	**105 013**	47
404	48 565	1 171	135 314	505	38 470	790	101 820	933	85 273	357	35 256	21	5 100	996	94 790	1 063	122 459	48
657	65 209	1 246	145 396	298	25 626	914	114 881	856	83 041	431	38 309	41	4 713	1 172	108 482	988	123 036	49
816	94 031	1 030	112 886	279	22 656	709	96 805	757	76 182	659	56 586	30	6 220	879	82 161	1 216	141 192	50
316	38 110	1 037	115 222	726	51 779	326	47 881	620	56 027	1 133	101 203	13	4 730	480	46 255	1 586	154 126	51

i konflikt, och denna utvidgades i slutet av januari till allmän lockout inom trämassebranschen. Uppgörelse träffades liksom vid sågverken först i början av april. Det från denna industrigren inkomna materialet har till följd av denna konflikt vid förevarande rapportering minskats till ungefär hälften av det sedvanliga; återstående fabriker ha med hänsyn till arbetets fullständiga nedläggande ej ansett sig ha några uppgifter att avgiva vare sig om arbetsstyrkans storlek eller läget å arbetsmarknaden. — Övriga till denna grupp hänförliga industrier företedde ungefär samma läge som förut.

Inom *livsmedelsindustrien* är såsom den mest betydande förändringen under kvartalet att anteckna den av tobaksmonopolet inrapporterade försämringen av arbetstillgången inom cigarrfabrikationen. Även sockerindustrien uppvisade en inskränkning av driften i jämförelse med föregående år, då man såsom bekant hade en osedvanligt stor betproduktion att avverka.

Inom *textil- och beklädnadsindustrien* synes arbetstillgången icke ha varit fullt så god som förra kvartalet. Särskilt ha en del kamgarnsfabriker rapporterat driftsinskränkningar, föranledda av utländsk konkurrens. I stort sett få dock konjunkturerna inom hithörande branscher betecknas såsom tillfredsställande. Här och var har brist å arbetskraft gjort sig gällande, i synnerhet inom bomullsindustrien.

Inom gruppen *läder-, hår- och gummivaruindustri* hava en del fabriker, tillhörande den sistnämnda branschen, betecknat arbetstillgången såsom försämrad, medan läget i övrigt synes oförändrat.

Av de till *kemisk-tekniska industrien* hörande branscherna hade konstgödningsfabrikerna övervägande god arbetstillgång — en vanlig säsongföreteelse — medan tändsticksfabrikerna genomgående betecknade marknaden som mindre god, men dock bättre än förra året vid samma tid.

Byggnadsverksamheten var i allmänhet livlig i förhållande till årstiden och erbjöd sålunda jämförelsevis god arbetstillgång.

Transportarbetet hade i Stockholm och norrlandshamnarna ännu ej kommit fullt igång, varemot längre söderut arbetstillgången betecknades som övervägande god. Ett undantag bildade Göteborg, där man icke såsom i övriga sydsvenska hamnar kunnat komma till uppgörelse i avtalsfrågan, utan under hela senare delen av kvartalet hade öppen arbetskonflikt.

Vad slutligen *jordbruket* beträffar, var tillgången på arbete alltjämt tämligen begränsad, om ock under mars månad även på detta område en förbättring gjorde sig gällande. I fråga om vissa slag av billigare arbetskraft var efterfrågan stundom större än utbudet, men av de äldre arbetare, som vid höstflyttningen blivit utan plats, torde många fortfarande haft svårt att få arbete.

Inom den norrländska *skogshanteringen* rådde vid årsskiftet en omfattande lönestrid, vilken avsevärt fördröjde vinteravverkningarnas igångsättande. Sedan denna konflikt bilagts, synes arbetet under några veckor ha bedrivits med stor intensitet, tills den tämligen tidiga snösmältningen föranledde avverkningarnas upphörande för året.

Fylleriförseelserna under första kvartalet år 1923.

Antal fylleriförseelser. Såsom i denna tidskrift tidigare (sid. 128) meddelats, upphörde med utgången av år 1922 den av socialstyrelsen fr. o. m. år 1917 förda statistiken rörande av polismyndigheterna för fylleri anhållna personer m. fl. Samtidigt anbefalldes emellertid kontrollstyrelsen att på grundval av de enligt § 37 rusdrycksförsäljningsförordningen till systembolagen inkommande uppgifterna angående av domstolarna för fylleri sakfällda m. m. utarbeta erforderlig statistik över fylleriförseelserna. Enligt inom sistnämnda ämbetsverk skedd preliminär sammanräkning, vars resultat benäget delgivits socialstyrelsen, utgjorde antalet fylleriförseelser, för vilka personer blivit sakfällda under första kvartalet 1923, tillhopa 6 119, av vilka 5 952 hade begåtts av män och 167 av kvinnor.

Antalet fylleriförseelser per kvartal dels under år 1913, såsom representerande förhållandena före världskriget och det individuella kontrollsystemets mera allmänna tillämpning, dels för tiden fr. o. m. år 1917 t. o. m. år 1922, då fortlöpande fylleriförseelsestatistik fördes inom socialstyrelsen, och dels fr. o. m. år 1923, har utgjort som följer:

		Medeltal per kvartal						År 1922				År 1923
		1913	1917	1918	1919	1920	1921	1 kv.	2 kv.	3 kv.	4 kv.	1 kv.
Fylleri-förseelser	Antal . .	14 727[1]	4 630	4 714	8 798	11 448	7 525	5 469[2]	7 157	8 031[2]	7 555[2]	6 119[1]
	Per 100 000 inv. . .	263	80	81	151	196	129	92	120	135	127	103

Siffrorna för 1913 och 1923 äro direkt jämförbara, varemot vid en jämförelse mellan redovisningskvartalets fyllerital och kvartalssiffrorna för åren 1917—1922 hänsyn bör tagas till att sistnämnda siffror äro högre såsom inneslutande jämväl vissa förseelser, för vilka personer anhållits men icke sakfällts, merendels av det skäl, att de ej kunnat med stämning anträffas och inställas inför rätta. Enligt vad gjorda undersökningar givit vid handen, uppgingo dessa fyllerifall till i genomsnitt c:a 9 procent av samtliga, och kan med stöd härav hela antalet under 1923 års första kvartal begångna förseelser uppskattas till c:a 6 800. Fyllerifrekvensen synes sålunda under denna period ha undergått en viss nedgång, om än icke i samma grad som motsvarande tid under fjolåret, då antalet fyllerifall sjönk med närmare 2 000.

Fylleriförseelsernas fördelning på månader framgår för åren 1922 och 1923 av efterföljande översikt, varvid må erinras om, att 1923 års tal enbart avse förseelser, för vilka personer sakfällts:

[1] Avser blott antalet för fylleri sakfällda enligt kriminalstatistiken, under det att i siffrorna för åren 1917—1922 ingå samtliga anhållna eller utan anhållande sakfällda personer.

[2] De tidigare meddelade siffrorna för 1 och 4 kvartalet 1922 hava ökats med resp. 3 och 11 senare rapporterade förseelser, varjämte 1 förseelse, förut redovisad under 3 kvartalet, nu hänförts till 4 kvartalet.

	Antal fylleriförseelser under											
	jan.	febr.	mars	april	maj	juni	juli	aug.	sept.	okt.	nov.	dec.
År 1922 . .	1 620	1 544	2 305	2 315	2 418	2 424	2 290	2 760	2 981	2 878	2 330	2 347
År 1923 . .	2 194	1 898	2 027	·	·	·	·	·	·	·	·	·

I motsats till vad under föregående år vanligen varit fallet, synes fylleri-frekvensen 1923 ha varit högre under januari månad än under de följande. Härvid kunna emellertid även ha inverkat vissa redovisningssvårigheter, som under övergångstiden varit förknippade med den officiella fylleristatistikens omläggning från polis- till domstolsstatistik.

Hur fylleriförseelserna under redovisningskvartalet fördelade sig på vissa ortsgrupper och olika delar av landet åskådliggöres av följande tablå, varvid för Stockholm meddelas tvenne sifferserier, nämligen a) antalet sakfällda enligt den officiella statistiken, b) antalet av polismyndigheterna för fylleri anhållna enligt Statistisk månadsskrift, utgiven av Stockholms stads statistiska kontor.

Antal fylleriför-seelser under 1 kv. 1923	Stock-holms stad		Östra Sve-rige	Småland och öarna	Södra Sve-rige	Västra Sve-rige	Norra Sve-rige	Hela riket		
	a	b						1 kv. 1923	4 kv. 1922	1 kv. 1922
i städer med mer än 10 000 inv.	1 620	1 616	386	104	705	1 859	225	**4 899**	6 209	4 335
i övriga städer .	—	—	118	152	88	367	82	**807**	1 027	917
å landsbygden . .	—	—	43	45	73	124	128	**413**	319	217
tillhopa	**1 620**	**1 616**	**547**	**301**	**866**	**2 350**	**435**	**6 119**	7 555	5 469
4 kvart. 1922 . .	·	2 096	708	320	998	2 723	710	**7 555**	·	·
1 kvart. 1922 . .	·	1 264	566	255	800	2 204	380	**5 469**	·	·

En jämförelse mellan redovisningskvartalets fyllerital och siffrorna för det närmast föregående visar en jämförelsevis kraftig minskning i städerna, medan å landsbygden t. o. m. stegring av fyllerifrekvensen synes ha ägt rum. I förhållande till samma tid föregående år förete endast de smärre städerna nedgång.

Fylleriförseelsernas fördelning efter de sakfälldas kön och ålder. Av samtliga fylleriförseelser, för vilka personer sakfällts under 1923 års första kvartal, begingos, som ovan nämnts, 167 eller 2·7 % av kvinnor, varav, såsom efterföljande huvudtabell utvisar, 93 i Stockholm, 47 i Göteborg, 7 i Malmö och 20 i övriga städer. — Huvudtabellen ger även möjlighet att fastställa, i vilken omfattning fylleriförseelserna begåtts av yngre och äldre personer, varvid åldersgränsen dragits vid 25 år. Av hela antalet förseelser hade 1 145 eller 18·8 % begåtts av män och kvinnor i ungdomsåldrarna, medan 4 944 eller 81·2 % kommit på äldre personer. Till jämförelse må meddelas, att under de fem åren 1917—1921 resp. 22·6, 20·8, 23·4, 24·4 och 21·4 % av de anhållna personerna uppgivits vara under 25 år. Jämförelsetalet för ungdomsfylleriet under redovisningskvartalet har alltså blivit lägre än förut. Till någon del torde dock denna skillnad återgå på skiljaktigt beräkningssätt, i det att åldersfördelningen nu skett efter förseelser och icke, såsom under åren 1917—1921, efter personer; i senare fallet medräknas sålunda icke upprepade fylleriförseelser av en och samma person, något som övervägande förekommer bland äldre vanedrinkare. Uteslutet är ju ej heller, att fyllerifrekvensen bland de ungdomliga »tillfällighetssuparna» under vintermånaderna är lägre än under den varmare årstiden.

Orter	Antal fylleriförseelser, för vilka personer sakfällts under				Förseelser begångna av *män*						Förseelser begångna av *kvinnor*				
					med mot-bok		*utan* mot-bok	Summa	Därav födda		*med* mot-bok	*utan* mot-bok	Summa	Därav födda	
	jan.	febr.	mars	hela kvartalet	full inköpsrätt	begr. inköpsrätt			före 1898	1898 eller senare				före 1898	1898 eller senare
Stockholms stad	587	503	530	**1 620**	106	231	1 190	**1 527**	1 349	178	—	93	**93**	73	20
Östra Sverige															
Södertälje . .	19	17	15	**51**	4	5	41	**50**	41	9	[1] 1	—	**1**	1	—
Uppsala . . .	17	20	19	**56**	1	7	46	**54**	51	3	—	2	**2**	2	—
Västerås . . .	12	10	19	**41**	—	8	31	**39**	35	4	—	2	**2**	2	—
Nyköping . .	2	4	10	**16**	—	3	13	**16**	14	2	—	—	**—**	—	—
Eskilstuna . .	25	17	18	**60**	1	14	45	**60**	55	5	—	—	**—**	—	—
Linköping . .	18	20	17	**55**	1	12	41	**54**	46	6	—	1	**1**	—	—
Norrköping . .	39	28	40	**107**	2	20	78	**100**	88	12	—	7	**7**	5	2
Övriga städer .	28	38	52	**118**	9	25	84	**118**	95	23	—	—	**—**	—	—
Landsbygden .	9	17	17	**43**	—	6	37	**43**	19	21	—	—	**—**	—	—
Småland och öarna															
Jönköping . .	17	18	28	**63**	1	4	58	**63**	51	12	—	—	**—**	—	—
Kalmar . . .	10	11	14	**35**	1	5	29	**35**	31	4	—	—	**—**	—	—
Västervik . .	—	3	3	**6**	—	2	4	**6**	4	2	—	—	**—**	—	—
Övriga städer .	65	37	50	**152**	5	20	127	**152**	103	48	—	—	**—**	—	—
Landsbygden .	14	16	15	**45**	—	11	34	**45**	29	15	—	—	**—**	—	—
Södra Sverige															
Karlskrona . .	17	17	26	**60**	—	11	49	**60**	52	8	—	—	**—**	—	—
Kristianstad .	16	24	20	**60**	4	12	44	**60**	45	15	—	—	**—**	—	—
Malmö	87	83	122	**292**	16	31	238	**285**	260	25	—	7	**7**	7	—
Lund	6	10	20	**36**	2	7	27	**36**	22	14	—	—	**—**	—	—
Landskrona .	25	23	17	**65**	9	12	44	**65**	51	13	—	—	**—**	—	—
Hälsingborg .	60	44	61	**165**	5	18	141	**164**	143	21	—	1	**1**	1	—
Ystad	7	5	5	**17**	1	4	12	**17**	11	6	—	—	**—**	—	—
Trälleborg . .	1	3	6	**10**	1	—	9	**10**	6	4	—	—	**—**	—	—
Övriga städer .	42	31	15	**88**	5	18	65	**88**	70	18	—	—	**—**	—	—
Landsbygden .	13	40	20	**73**	4	17	52	**73**	51	22	—	—	**—**	—	—
Västra Sverige															
Halmstad . . .	21	26	9	**56**	4	2	47	**53**	50	3	—	3	**3**	3	—
Göteborg . . .	551	428	486	**1 465**	50	222	1 146	**1 418**	1 144	274	—	47	**47**	33	14
Uddevalla . .	10	16	13	**39**	—	3	36	**39**	28	11	—	—	**—**	—	—
Trollhättan . .	37	20	11	**68**	2	11	55	**68**	48	20	—	—	**—**	—	—
Borås	21	19	29	**69**	3	18	47	**68**	56	12	—	1	**1**	1	—
Karlstad . . .	29	21	14	**64**	5	11	47	**63**	57	6	—	1	**1**	1	—
Kristinehamn .	6	4	6	**16**	—	4	12	**16**	15	1	—	—	**—**	—	—
Örebro	14	35	33	**82**	—	10	71	**81**	55	26	—	1	**1**	1	—
Övriga städer .	113	111	143	**367**	16	66	283	**367**	263	104	—	—	**—**	—	—
Landsbygden .	67	32	25	**124**	5	14	105	**124**	76	47	—	—	**—**	—	—
Norra Sverige															
Falun	3	3	3	**9**	—	—	9	**9**	9	—	—	—	**—**	—	—
Gävle	50	23	25	**98**	—	14	84	**98**	81	17	—	—	**—**	—	—
Söderhamn . .	11	2	6	**19**	—	5	14	**19**	16	3	—	—	**—**	—	—
Härnösand . .	6	8	4	**18**	—	3	15	**18**	16	2	—	—	**—**	—	—
Sundsvall . .	11	13	6	**30**	—	2	28	**30**	21	9	—	—	**—**	—	—
Östersund . .	15	11	11	**37**	1	6	30	**37**	30	7	—	—	**—**	—	—
Luleå	7	4	3	**14**	—	1	13	**14**	8	6	—	—	**—**	—	—
Övriga städer .	39	30	13	**82**	1	6	75	**82**	55	25	—	—	**—**	—	—
Landsbygden .	47	53	28	**128**	—	21	107	**128**	64	46	—	—	**—**	—	—
Hela riket (städerna	2 044	1 740	1 922	**5 706**	256	855	4 428	**5 539**	4 575	958	1	166	**167**	130	36
landsb. .	150	158	105	**413**	9	69	335	**413**	239	151	—	—	**—**	—	—
Summa	2 194	1 898	2 027	**6 119**	265	924	4 763	**5 952**	4 814	1 109	1	166 [3]	**167**	130	36

[1] Begränsad inköpsrätt. — [2] Därav 29 med okänd ålder. — [3] Därav 1 med okänd ålder.

Likväl synes statistiken giva ett visst stöd för effektiviteten av de skärpta restriktioner i fråga om unga personers spritdrycksinköp, som särskilt under den senaste tiden allmänt vidtagits av systembolagen.

Fylleriförseelsernas fördelning efter de sakfälldas inköpsrätt till spritdrycker. På grundval av systembolagens uppgifter ha i huvudtabellen förseelserna vidare uppdelats med hänsyn till om de sakfällda innehaft motbok (med full eller begränsad inköpsrätt) eller varit avstängda från laglig spritdryckstilldelning.

Såsom framgår av tabellen, föllo ej mindre än 4 929 fyllerifall eller 80·6 % på sistnämnda kategori. Av övriga förseelser hade 925 eller mer än tre fjärdedelar begåtts av personer med endast begränsad inköpsrätt till alkoholvaror. Bland de kvinnliga fylleristerna saknade praktiskt taget samtliga motbok. Dessa siffror giva en antydan om omfattningen av den olagliga rusdrycks-handelns och särskilt spritsmugglingens skadliga inverkan på nykterhetstillståndet.

Jämförelse mellan fylleriförseelserna i Sverige och dess grannländer. Liksom i föregående kvartalsredogörelser må slutligen i jämförelsesyfte en sammanställning göras mellan den svenska fylleristatistiken och motsvarande uppgifter för Norge enligt »Statistiske Meddelelser»:

	Medeltal per kvartal						År 1922				År 1923
	1913	1917	1918	1919	1920	1921	1 kv.	2 kv.	3 kv.	4 kv.	1 kv.
Sverige	14 727	4 630	4 714	8 798	11 448	7 525	5 469	7 157	8 031	7 555	6 119
Norge	10 564	7 777	5 729	9 353	8 635	8 882	9 285	10 531	11 498	13 397	·

I Norge inträdde, som synes, under loppet av år 1922 en successiv höjning av fylleritalen. Under tredje och fjärde kvartalen steg fyllerifrekvensen t. o. m. till en högre nivå än under något föregående kvartal efter det partiella förbudets införande med år 1917. För år 1923 saknas ännu statistik för hela landet.

Detta sistnämnda gäller även beträffande Finland, för vilket land fr. o. m. år 1922 statistiska uppgifter förefinnas angående fylleriförseelserna i hela riket, vilka kvartalsvis publiceras i »Social tidskrift». Enligt denna statistik åtalades för fylleri under första—fjärde kvartalen 1922 resp. 7 572, 9 811, 13 072 och 12 345 eller tillhopa 42 800 personer, vilka siffror, oaktat landets vida mindre invånarantal och strängare nykterhetslagstiftning, äro betydligt högre än motsvarande svenska.

Av intresse är jämväl att sammanställa fylleriförseelserna i de fyra nordiska huvudstäderna, såsom skett i nedanstående tablå:

Antal fylleriförseelser i	År 1913	År 1917	År 1918	År 1919	År 1920	År 1921	År 1922	1 kv. 1923
Stockholm (422 042 inv.)	17 696	3 705	6 264	11 115	10 120	6 848	7 397	1 620
Kristiania (258 767 inv.) ..	16 736	13 672	12 217	16 938	13 624	13 750	18 195	5 961
Köpenhamn[1] (700 610 inv.)	8 855	4 865	2 269	4 225	5 047	4 274	4 360	·
Helsingfors (162 030 inv.)	23 266	5 133	(2 928)	5 488	12 307	13 550	10 925	4 119

Enär av gatufylleriet blott en viss, efter ortens praxis växlande del blir föremål för polisingripande och sålunda redovisad i statistiken, kunna dessa siffror knappast göra anspråk på att giva en inbördes fullt jämförbar bild av nykterhetstillståndet i resp. städer, men de belysa däremot ganska väl dettas förändringar å samma ort under resp. år.

[1] Med Frederiksberg och Gentofte.

Kollektivavtal i Sverige år 1922.[1]

Kollektivavtalens utbredning. Enligt till socialstyrelsen inkomna uppgifter hava år 1922 träffats 1 416 kollektivavtal, vilka, direkt eller genom vederbörande organisationer, godkänts av 9 941 arbetsgivare och genom vilka 279 772 arbetares arbetsförhållanden kunna anses reglerade.

Nedanstående tab. A utvisar antalet och fördelningen på olika näringsgrupper av de kollektivavtal — med därav berörda arbetsgivare och arbetare — som voro upprättade vid föregående års utgång, de som sedermera tillkommo under 1922 års lopp samt de som voro gällande vid samma års slut.

Tab. A. Kollektivavtalens utbredning inom olika näringsgrupper.

Näringsgrupper	Antal den 31 dec. 1921			Antal under år 1922			Antal den 31 dec. 1922		
	gällande kollektivavtal	därav berörda		ingångna kollektivavtal	därav berörda		gällande kollektivavtal	därav berörda	
		arbetsgivare	arbetare		arbetsgivare	arbetare		arbetsgivare	arbetare
Malmbrytning och metallindustri	81	599	63 240	42	254	6 336	50	260	10 377
Jord- och stenindustri	100	294	24 465	64	222	19 626	69	241	20 105
Trävaruindustri och skogshantering	187	283	27 978	215	517	38 252	218	522	38 462
Pappers- och grafisk industri	90	598	38 287	78	547	35 874	78	547	35 874
Livsmedelsindustri	271	1 395	29 737	224	1 143	21 860	266	1 373	27 723
Textil- och beklädnadsindustri	100	831	33 709	73	748	32 249	99	824	33 612
Läder-, hår- och gummivaruindustri	72	1 348	15 009	67	1 173	14 320	75	1 197	14 431
Kemisk-teknisk industri	71	89	10 226	71	78	8 731	72	79	8 744
Byggnadsverksamhet	305	2 503	26 445	235	2 286	25 055	241	2 299	25 131
Kommunala verk och arbeten m. m.	105	99	13 993	83	85	12 936	104	104	13 396
Handel och varulager	119	555	5 346	81	446	4 979	115	515	5 483
Land- och sjötransport	311	991	44 348	111	980	33 879	294	1 125	52 148
Jordbruk och fiske	9	374	5 393	27	968	16 206	27	968	16 206
Annan yrkesrörelse	55	1 146	10 499	45	494	9 469	54	869	11 073
Summa	**1 876**	**11 105**	**348 675**	**1 416**	**9 941**	**279 772**	**1 762**	**10 923**	**312 765**

Efter vad av tabellen framgår ha 1922 års avtalsrörelser omfattat i det närmaste hela det gamla avtalsbeståndet. Av de i slutet av året gällande 1 762 kollektivavtal med 312 765 berörda arbetare hava icke mindre än 1 416 med 279 772 arbetare tillkommit under året. De från föregående år kvarstående

[1] Utgör en sammanfattning av den av socialstyrelsen i serien Sveriges officiella statistik utgivna publikationen med denna titel.

avtalen återfinnas till större delen i gruppen land- och sjötransport, inom vilken de enskilda järnvägarnas år 1919 ingångna avtal alltjämt varit gällande.[1]

Det sammanlagda antalet i slutet av år 1922 i kraft varande avtal samt därav berörda arbetsgivare och arbetare är mindre än vid föregående årsskifte. Minskningen faller huvudsakligen på gruppen malmbrytning och metallindustri, där bl. a. riksavtalet vid mekaniska verkstäder utgått vid årsskiftet 1921/22 utan att ersättas med nytt avtal. Järnbruken ha även — liksom föregående år — arbetat utan avtal under år 1922. Den starka nedgången inom denna grupp motväges till en del av ökning inom grupperna trävaruindustri och jordbruk. Vid snickeri- och möbelfabriker samt jordbruket hava sålunda efter ett års interregnum arbetsförhållandena åter blivit avtalsmässigt reglerade.

Till belysande av kollektivavtalens relativa utbredning inom olika näringsgrupper meddelas nedanstående sammanställning av antalet av kollektivavtal berörda arbetare vid slutet av åren 1921 och 1922 samt antalet inom resp. näringsgrupper sysselsatta arbetare under det senaste år, för vilket dylik statistik föreligger (1920).

Näringsgrupper	Hela antalet sysselsatta arbetare (1920)	Därav berörda av kollektivavtal 31 december 1921		31 december 1922	
		Antal	%	Antal	%
Malmbrytning och metallindustri	141 400	63 240	44·7	10 377	7·3
Jord- och stenindustri	42 572	24 465	57·5	20 105	47·2
Trävaruindustri (utom skogshantering)	69 773	24 531	35·2	28 962	41·5
Pappers- och grafisk industri	50 168	38 287	76·3	35 874	71·5
Livsmedelsindustri	51 668	29 737	57·6	27 723	53·7
Textil- och beklädnadsindustri	52 666	33 709	64·0	33 612	63·8
Läder-, hår- och gummivaruindustri	21 519	15 009	69·7	14 431	67·1
Kemisk-teknisk industri	17 220	10 226	59·4	8 744	50·8

För övriga i tabellen å föregående sida anförda grupper saknas tillförlitliga uppgifter om hela arbetarantalet. Tablån omfattar därför endast de näringsgrenar, som finnas upptagna i den officiella industri- och hantverksstatistiken.

Kollektivavtalens parter. Avtalens fördelning med hänsyn till parternas organisation framgår av följande sammanställning:

Kollektivavtal träffade av:	Organiserade arbetare		Icke organiserade arbetare		Summa	
	Antal avtal	Antal arbetare	Antal avtal	Antal arbetare	Antal avtal	Antal arbetare
Organiserade arbetsgivare	790	235 650	—	—	**790**	**235 650**
Icke organiserade arbetsgivare	615	43 052	11	1 070	**626**	**44 122**
Summa	**1 405**	**278 702**	**11**	**1 070**	**1 416**	**279 772**

[1] Även de enskilda järnvägarnas personal har emellertid varit berörd av årets avtalsrörelser, i det att nytt dyrtidstilläggsavtal blivit träffat vid sidan av de fasta löneavtalen. Förutvarande överenskommelse om dyrtidstillägg, upprättad år 1919, hade upphört att gälla med utgången av år 1921. Därefter hade, då uppgörelse icke kunnat ernås, järnvägsförvaltningarna tillämpat vissa ändrade grunder för dyrtidstillägg. I juni månad 1922 återupptagna förhandlingar medförde ej heller resultat. Först den 21 oktober — efter 2½ månaders öppen konflikt vid vissa järnvägar — träffades nytt dyrtidstilläggsavtal att gälla från den 1 juli 1922 till utgången av år 1924. Samtidigt blevo de fasta löneavtalen jämte övriga avtal mellan organisationerna (förhandlingsordning, allmänna bestämmelser), vilka icke hade uppsagts år 1922 utan ägde gällande kraft till den 31/12 1923, prolongerade på ytterligare ett år eller till utgången av år 1924.

Kollektivavtalens giltighetsområde och giltighetstid. Med hänsyn till *giltighetsområde* fördela sig avtalen sålunda:

	Antal avtal	Antal arbetare
Riksavtal	27	96 819
Distriktsavtal	23	18 628
Ortsavtal	543	57 515
Avtal för enskilda arbetsplatser	823	106 810
Summa	**1 416**	**279 772**

Riksavtal hava under året slutits för följande näringsgrenar: byggnadsämnesindustrien (cementfabriker, kalk- och tegelbruk m. m.), småglas- och buteljglasindustrierna, snickeri- och möbelfabriker, pappersbruk, bokbinderier, litografiska och kemigrafiska anstalter, civil- och tidningstryckerier, kvarnindustrien, choklad-, konfekt- och karamellfabriker, textilfabriker (textilarbetare och vävlagare), konfektionsskrädderier, läderindustrien, pälsvarufabriker, skofabriker, rörledningsbranschen, elektriska installationsfacket, telegraf och telefon (linjearbetare och kvinnliga extra telefonister), sjöfart (styrmän, stewarts, eldare och däckspersonal) samt restauranger. Nya s. k. allmänna bestämmelser för kollektivavtal hava tillkommit inom bagerinäringen, byggnadsindustrien och jordbruket.

Distriktsavtal, vilka omfatta ett flertal arbetsställen inom en industri och ett större begränsat område av riket, äro till antalet 23 och återfinnas inom tunnbinderi-, bryggeri- och slakteriyrkena, beställningsskrädderier, handel, jordbruk och frisöryrket.

Ortsavtalen, varmed förstås sådana avtal, som omfatta hela eller större delen av vederbörande näringsgren eller yrke på en ort, uppgå till 543 och förekomma särskilt inom byggnadsindustrien. 823 avtal avse enskilda arbetsföretag.

Avtalens *giltighetstid*, som under de senaste åren alltmera förkortats, framgår av nedanstående sammanställning:

År	Kollektivavtal med giltighetstid: t. o. m. 1 år	1 t. o. m. 2 år	2 t. o. m. 3 år	3 t. o. m. 4 år	över 4 år	obestämd
	i % av hela antalet kollektivavtal					
1922	99·0	0·8	—	—	—	0·2
1921	95·3	3·1	—	—	—	1·6
1920	81·6	16·5	0·2	—	—	1·7
1919	79·5	11·4	7·7	—	—	1·4
1918	64·8	18·1	14·2	—	—	2·9
1917	51·3	23·2	21·0	0·8	0·2	3·5
1916	16·1	29·8	35·4	12·2	5·6	0·9
1915	13·1	25·4	32·3	16·2	9·2	3·8
1914	20·3	13·3	35·0	15·5	13·3	2·6
1909—1913	13·8	19·0	23·0	15·9	26·6	1·7
1908	32·3	37·6	22·3	2·6		5·2

Arbetets ledning, föreningsrätt m. m. Bestämmelser om rätt för arbetsgivaren att leda och fördela arbetet, att fritt antaga och avskeda arbetare, hämtade ur arbetsgivareföreningens stadgar (»§ 23»), med det tillägg angående dels föreningsrättens helgd, dels undersökning om anledning till arbetares avskedande, som tillkom i december 1906 (»decemberkompromissen»), återfinnas i 971 avtal med 232 254 berörda arbetare. I arbetsgivareföreningens § 23 uttalade principer äro därjämte utan något tillägg inryckta i 28 avtal (1 301 arbetare) och med tillägg av stadgande till skydd för föreningsrätten (men icke med det förtydligande, att organisation kan påkalla undersökning vid avskedande) i 48 avtal med 13 735 arbetare.

Bestämmelser till skydd för föreningsrätten, vare sig i samband med »§ 23» och kompromissen av december 1906 eller utan tillägg, förekomma i tillsammans 1 036 avtal, omfattande 247 294 arbetare. Av dessa avtal innehålla emellertid 593 (185 982 arbetare) ett stadgande om inskränkning i föreningsrätten för innehavare av vissa anställningar, som innebära särskilt uppdrag att bevaka arbetsgivarens intressen (förmän, verkmästare m. fl.).

Bestämmelser om ensamrätt eller företrädesrätt till arbete för fackföreningsmedlemmar finnas i 113 avtal med 5 228 berörda arbetare.

148 avtal, omfattande 17 202 arbetare, innehålla föreskrifter om företrädesrätt till arbete åt arbetare på grund av boningsort, försörjningsplikt, ålder, förutvarande anställningstid m. m.

I 222 avtal med 25 275 berörda arbetare förekomma inga bestämmelser om arbetets ledning, föreningsrätt, företrädesrätt till arbete o. d.

Förliknings- och skiljenämnder samt regler för förhandling mellan parterna. Bestämmelser angående tvisters behandling finnas i inalles 1 197 avtal, fördelade såsom nedanstående sammanställning utvisar:

Förliknings- eller skiljenämnd	Antal avtal	Antal arbetare
för samtliga tvister	11	14 961
endast för tvister om avtalets tolkning	375	71 122
Summa	*386*	*86 083*
Tvister avgöras i sista hand av organisationerna . .	811	183 167
Tillsammans	**1 197**	**269 250**

Arbetslön. Av de under redogörelseåret ingångna avtalen innehålla 967 med 214 515 berörda arbetare bestämmelser om ackordsarbete (med några få undantag tillika om tidlönsarbete) och övriga eller 449 avtal med 65 257 arbetare stadganden endast om tidlönsarbete.

Bland de förstnämnda tillerkänna 134 avtal (21 289 arbetare) arbetaren *garanterad tidlön* vid allt ackordsarbete, under det att 271 avtal med 49 026 arbetare lämna dylik garanti endast för vissa fall; inskränkningen avser i regel det fall, att priset för arbetet är reglerat genom av parterna upprättad fast prislista, medan garantien gäller med vidkommande arbetare överenskomna tillfälliga ackord. I 562 avtal, omfattande 144 200 arbetare, saknas varje bestämmelse om garanterad tidlön vid ackordsarbete

Avtalsuppgörelserna under år 1922 beteckna i lönehänseende betydande nedsättningar från föregående års avtal. Lönereduktionen har emellertid i allmänhet icke skett i full utsträckning på en gång vid avtalens träffande utan genomförts i flera repriser. Vissa lönebelopp hava fastställts att gälla under en del av avtalstiden, varefter lägre löner trätt i kraft. Avtalen innehålla sålunda ofta två eller tre, i några fall t. o. m. fyra olika lönesatser för olika efter varandra följande tidsperioder. Där sådan successivt inträdande lönesänkning under avtalstiden förekommit, hava i den till redogörelsen fogade tabellbilagan av utrymmesskäl endast angivits de lönesatser, som tillämpats i slutet av år 1922. Dessa lönesatser motsvara alltså icke genomsnittslönen under löpande avtalsperiod och äro därför ej direkt jämförliga med lönerna inom de näringsgrenar, där endast *en* för hela avtalsperioden gällande lönesats förekommer.[1] Det sistnämnda är förhållandet vid malmgruvor, glasbruk, sågverk, snickeri- och möbelfabriker, bagerier, slakterier, jordbruk, restauranger, för sjöfolket och telegrafverkets personal samt beträffande spridda avtal inom en del andra näringsgrenar.

Vid bestämmandet av lönerna har man i allmänhet utgått från 1920 års avtal (kristidens topplöner) och beräknat vissa nedsättningar å dessa. Jämte sådana generella sänkningar ha emellertid i många fall genomförts detaljändringar i större eller mindre utsträckning, såsom i fråga om ackordspriser, ortsgrupperingar m. m. En procentuell reduktionssiffra kan därför ha olika betydelse och innesluta vissa variationer beträffande olika arbetargrupper och orter. Med betonande därav, att sådana felkällor i åtskilliga fall väsentligt försvåra en exakt uppskattning av lönenedsättningen, meddelas här nedan en tablå över den *ungefärliga* procentuella lönesänkning, som enligt kollektivavtalen ägt rum inom mera betydelsefulla näringsområden från 1920 års topplöner och till slutet av år 1922.

	Nedsättning från 1920 i %
Malmgruvor	
mellansvenska	40
norrländska	25
Stenkolsgruvor	43
Byggnadsämnesindustri	45—50
Småglasbruk	45
Buteljglasbruk	39
Sågverksindustri	43
Snickeri- och möbelfabriker	30
Pappersmassefabriker	48
Pappersbruk	52—54
Bokbinderier	35
Tryckerier	30
Kvarnar	40
Bagerier	25
Sockerfabriker	47—50
Bryggerier (Stockholm)	35
Slakterier (Stockholm)	20
Textilfabriker	40
Skrädderier	30
Garverier	33
Skofabriker	35
Gummivarufabriker	45
Konstgödningsfabriker	39
Tändsticksfabriker	34
Byggnadsindustrien	
murare, träarbetare (å ackordsarbete ca 40 %)	43

[1] Rörande den successiva lönenedsättningen hänvisas till kvartalsöversikter i Soc. Medd. över lönerna i nyingångna kollektivavtal.

	Nedsättning från 1920 i %		Nedsättning från 1920 i %
Byggnadsindustrien		Handelsarbetare (Stockholm)	38
grovarbetare (å ackordsarbete c:a 40 %)	45	Stuverier	33⅓
		Telegraf (linjearbetare)	33—40
rörledningsarbetare	36	Sjömän	44—50
elektriska montörer	33	Jordbruk	40—45

Arbetstid. Avvikelser från den lagstadgade arbetstiden förekomma endast i ett mindre antal kollektivavtal, avseende sådana arbeten, på vilka arbetstidslagen ej äger tillämpning eller för vilka undantag från 48-timmars arbetsvecka medgivits av arbetsrådet. Även har i några avtal för särskilda arbetargrupper föreskrivits kortare arbetstid än 48 timmar i veckan.

Bland näringsgrenar, på vilka den allmänna arbetstidslagen icke tillämpas, märkes främst jordbruket. Den dagliga arbetstiden växlar enligt jordbruksavtalen under årets olika månader mellan lägst 7 à 7½ timmar (december månad) och högst 10 timmar (april—september). Vid skogsavverkning i Värmland stadgas en arbetstid av 7—7½ timmar under vintermånaderna och 9 timmar under sommarmånaderna. För flottningsföretagen gälla vid större skiljeställen 48 timmars arbetsvecka, medan för sjö- och bäckflottning ingen bestämd arbetstid angivits eller, såsom i ett par fall, densamma bestämts till 10 timmar per dag. I vissa avtal för butiksbiträden föreskrives, att arbetstiden skall uttagas inom den i butikstängningslagen tillåtna tiden, i andra avtal har veckoarbetstiden fastslagits till 51 à 54 timmar. Vid restauranger gäller för den personal, som betjänar allmänheten och vilken icke beröres av arbetstidslagen, en arbetstid av 180 timmar under 3 veckor; dock att ordinarie arbetstiden icke får överstiga 70 timmar i veckan. För biträden i rak- och frisérsalonger växlar arbetstiden mellan 49½ och 54 timmar och utgör enligt flertalet avtal 53 timmar i veckan.

I några avtal har — efter medgivande av arbetsrådet — arbetstiden för maskinister, eldare m. fl. bestämts till 56 timmar i veckan (sju 8-timmars skift) och för portvakter o. d. upp till 60 timmar.

Kortare arbetstid än den lagstadgade förekommer främst inom sådana yrken, där fullt dagsarbete på grund av arbetets art icke kräves, t. ex. tidningsbud samt biograf- och viss teaterpersonal. Men även inom andra näringsgrenar återfinnas en del avtal med kortare arbetstid än 48 timmar i veckan. De betydelsefullaste av dessa äro gruvindustrien och brädgårdar, där kortare arbetstid föreskrivits för vissa tyngre och besvärligare arbeten. För underjordsarbetare vid gruvorna utgör arbetstiden i regel 44—46 timmar i veckan, och för stabbläggare vid brädgårdar (axelbärare) växlar den mellan 34 och 43 timmar.

Övertidsarbete. Med undantag för 120 avtal, berörande 27 356 arbetare, innehålla samtliga avtal bestämmelser om övertidsarbete och ersättning därför.

Övertidsarbete uppdelas i regel på vanligt övertidsarbete, nattarbete samt sön- och helgdagsarbete med olika procenttillägg, såsom framgår av efterföljande sammanställning.

		Stipulerat eller beräknat tillägg i % av tidlönen[1]						
	Antal	25 %	35 %	50 %	70 %	75 %	100 %	Summa
Vanligt övertidsarbete .	avtal .	117	619	499	5	3	4	**1 247**
	arbetare	47 656	133 639	67 025	120	266	102	**248 808**
Nattarbete	avtal .	2	44	279	225	237	246	**1 033**
	arbetare	41	9 680	95 251	32 596	54 747	33 126	**225 441**
Sön- och helgdagsarbete	avtal .	—	4	64	29	157	843	**1 097**
	arbetare	—	244	36 632	18 883	30 683	133 692	**220 184**

I avtal, där olika ersättning stadgas för vanligt övertidsarbete och för nattarbete, begränsas ofta det förstnämnda till visst antal timmar: enligt 3 avtal till 1 timme, enligt 726 avtal till 2 timmar, enligt 50 avtal till 3 timmar och enligt 64 avtal till 4 timmar efter ordinarie arbetstidens slut.

Semester. Av de under redogörelseåret träffade avtalen innehålla, såsom nedanstående sammanställning utvisar, 996 avtal, berörande 215 733 arbetare eller ca 77 % av hela arbetarantalet, bestämmelser om semester, medan 420 avtal med 64 039 arbetare icke tillförsäkra arbetarna denna förmån. Det sistnämnda är i regel fallet inom torvindustrien, stenindustrien, vid cementfabriker, kalk- och tegelbruk, skogsavverkning och flottning, inom byggnadsverksamheten, stuverinäringen och sjöfarten. Inom övriga näringsgrenar saknas endast i undantagsfall semesterbestämmelser.

Semesterns längd	Antal avtal	Antal arbetare
Mindre än en vecka	444	123 887
En vecka (6 arbetsdagar)	402	48 520
7—11 arbetsdagar	111	29 183
Två veckor (12 arbetsdagar och därutöver)	39	14 143
Summa	*996*	*215 733*
Inga bestämmelser om semester	420	64 039
Tillsammans	**1 416**	**279 772**

Semesterns längd är för flertalet arbetare eller 123 887 kortare än en vecka. Inom storindustrien — sågverk, pappersmassefabriker och pappersbruk, textilindustrien, garverier och skofabriker, tändsticksindustrien m. fl. — utgör den 4 dagar, vid sockerfabriker 3 dagar. Bland näringsgrenar, där semestertiden vanligen uppgår till minst en vecka, må nämnas kvarnar, bagerier, choklad- och karamellfabriker, bryggerier, skrädderier, kommunala verk och arbeten, handel. Två veckors eller längre semester förekommer för bl. a. typografer och telefonister samt gruvarbetare vid de norrländska malmfälten.

[1] De avtal, i vilka det stipulerade tillägget utgjort annan procentsats än de här angivna, hava hänförts till den närmast liggande av de nämnda huvudgrupperna. Ett 40-tal avtal, vilka stadga övertidsbetalning uttryckt i kronor och ören, erbjuda på grund av avlöningssystemet icke möjlighet till omräkning av övertidsersättningen till procent.

Försäkring och ersättning vid olycksfall samt sjukhjälp. Bestämmelser om skyldighet för arbetsgivaren att olycksfallsförsäkra sina arbetare för ersättning under den i lagen föreskrivna s. k. karenstiden förekomma i 259 avtal, omfattande 25 414 arbetare. 443 avtal med 57 255 arbetare stadga visst minimibelopp för den under karenstiden (direkt av arbetsgivaren) utgående ersättningen, som i allmänhet torde överstiga enligt olycksfallsförsäkringslagen utgående ersättning. I 129 avtal, berörande 18 045 arbetare, föreskrives, att arbetaren skall försäkras för olycksfall utom arbetet på arbetsgivarens bekostnad eller därvid erhålla ersättning direkt av denne. Enligt 31 avtal (3 403 arbetare) skall arbetsgivaren, därest arbetaren så önskar, ombestyra försäkring för olycksfall utom arbetet, men på arbetarens egen bekostnad. 829 avtal med 209 189 arbetare innehålla inga bestämmelser om olycksfallsersättning eller endast hänvisning till lagens föreskrifter.

Sammanlagt 817 avtal tillerkänna de av dem berörda 180 785 arbetarna vissa förmåner vid sjukdom. Av dessa innehålla 445 avtal (67 842 arbetare) bestämmelser om sjukdagsersättning under viss tid direkt av arbetsgivaren och 24 avtal (5 758 arbetare) om sådan ersättning genom sjukförsäkring. 580 avtal med 160 913 berörda arbetare tillförsäkra arbetarna kostnadsfri läkarvård, 206 avtal (60 453 arbetare) fri medicin och 387 avtal (102 864 arbetare) fri sjukhusvård.

Lärlingsväsen. Bestämmelser rörande lärlingsväsendet förefinnas i 213 avtal med tillsammans 27 017 arbetare. De allmännast förekommande bestämmelserna av hithörande slag avse lärlingslöner och lärotidens längd (211 avtal). S. k. lärlingsregulativ, d. v. s. föreskrift om begränsning av de hos en arbetsgivare sysselsatta lärlingarnas antal, förekomma i 141 avtal, varjämte 87 avtal innehålla bestämmelser om lärlings minimi- eller maximiålder. Föreskrifter om skyldighet för arbetsgivaren att bereda lärling regelbunden sysselsättning året om och allsidig utbildning i verkligt yrkesarbete finnas i 74 avtal samt bestämmelser om lärlings skyldighet att besöka yrkesskola i 39 avtal.

Löneförhållanden vid statens järnvägsbyggnadsarbeten år 1922.

I tidigare årgångar av Sociala Meddelanden hava publicerats vissa uppgifter rörande löneförhållandena vid statens järnvägsbyggnadsarbeten under åren 1915—1921.[1] Till fortsättning härav lämnas på grundval av uppgifter i järnvägsstyrelsens månadsstatistik rörande löneförhållanden m. m. vid statens järnvägsbyggnader[2] en liknande översikt för år 1922.

De av staten under år 1922 bedrivna järnvägsbyggnadsföretagen voro, såsom av nedre avdelningen av tabellen å sid. 464—465 framgår, till antalet 13. Därav fullbordades ett, nämligen dubbelspårsbyggnaden Norrköping—Mjölby, under juni månad, men samtidigt härmed påbörjades ett annat arbete, nämligen Göteborgs bangårdsombyggnad.

Den vid företagen sysselsatta, från ordinarie anslag avlönade arbetsstyrkan, beräknas hava utgjort 2 192 man i genomsnitt per månad mot 2 342 året förut. Dessutom bereddes emellertid 486 man i genomsnitt per månad sysselsättning vid s. k. kristids-(nödhjälps-)arbeten, för vilka kostnaderna bestredos genom för arbetslöshetens bekämpande anslagna särskilda medel[3] och vid vilka arbetslönerna satts lägre än de eljest i allmänhet gällande. Kristidsarbeten voro under hela året anordnade vid järnvägslinjebyggena Forsmo—Hoting och Hällnäs—Stensele samt under vissa månader vid dubbelspårsbyggnaden Örebro—Hallsberg—Laxå och vid Inlandsbanans södra distrikt.

Den totala arbetsstyrkan vid statens järnvägsbyggnadsarbeten utgjorde sålunda år 1922 2 678 man i genomsnitt per månad. Variationerna under olika månader såväl av de vid vanliga som vid kristidsarbeten sysselsatta arbetsstyrkorna framgå genom följande tablå:

Arbetare vid:	Antal arbetare i medeltal per månad under												Årsmedeltal
	jan.	febr.	mars	april	maj	juni	juli	aug.	sept.	okt.	nov.	dec.	
vanliga arbeten .	1 241	1 335	1 384	1 401	1 857	2 666	3 122	3 173	3 118	2 908	2 308	1 792	**2 192**
kristidsarbeten . .	417	612	644	652	493	429	385	408	427	457	473	436	**486**
Samtliga arbetare	**1 658**	**1 947**	**2 028**	**2 053**	**2 350**	**3 095**	**3 507**	**3 581**	**3 545**	**3 365**	**2 781**	**2 228**	**2 678**

Enligt de för arbetare vid statens järnvägar och statens vattenfallsverk gällande allmänna bestämmelserna[4] utgår viss *normal timpenning* till var och en fullt arbetsför och i sitt yrke fullt hemmastadd arbetare. Vid fastställande av dessa normaltimlöner tages hänsyn såväl till arbetets art och krav som till arbetsplatsens dyrortsförhållanden.

Efter graden av yrkesutbildning samt arbetets mer eller mindre krävande natur indelas sålunda arbetarna vid statens järnvägsbyggnader i följande trenne lönegrupper:

[1] Soc. Medd., årg. 1918, sid. 31 ff.; årg. 1919, sid. 444 ff.; årg. 1920, sid. 696 ff.; årg. 1921, sid. 774 ff.; årg. 1922, sid. 628 ff. — [2] Statens järnvägsbyggnader, Lönestatistik m. m. — [3] Soc. Medd., årg. 1922, sid. 372. — [4] Soc. Medd., årg. 1909, sid. 398; årg. 1917, sid. 1008. Före år 1919 gällde dessa bestämmelser även för arbetare vid telegrafverket (jfr Sv. F. 1919, n:r 361).

Grupp I: Banvakter och spårjusterare, bergsprängare, betongarbetare (ej särskilt utbildade), bromsare m. fl., brovakter m. fl., jordarbetare, material- och timmerkörare, pålnings- och muddringsarbetare, schaktmästarhantlangare, skogsröjare, stängselsättare samt diverse icke yrkesutbildade arbetare.

Grupp II: Cementgjutare (yrkesutbildade), gropare eller gruslastare, tillhörande verkligt »groparlag», tippare eller spårlyftare, tillhörande verkligt »tipparlag», stenarbetare (trum- och grundläggare m. fl.) och timmermän.

Grupp III: Byggnads- och finsnickare (förråds-), maskinborrare och ortdrivare, maskinskötare å arbetsmaskiner, målare, rälsläggare, smeder (förråds-), stenhuggare (stenarbetare med större yrkesskicklighet), tegelmurare samt diverse yrkesutbildade specialarbetare.

Med hänsyn till levnadskostnaderna indelas byggnadsföretagen i särskilda dyrortsklasser, vilka för de under tiden 1 jan. 1913 till 1 juli 1917 förekommande arbetena voro tre, benämnda a, b och c. Efter nämnda tidpunkt fördelas arbetsplatserna i ifrågavarande avseende i fem klasser, benämnda a, b, c, d och e. Till vilka dyrortsklasser de olika företagen hänföras framgår av tabellen å sid. 464—465.

De efter dessa grunder av järnvägsstyrelsen för åren 1913—1922 fastställda *normala timlönernas belopp* framgå av följande översikt:

Lönegrupp:	Grupp I					Grupp II					Grupp III				
Dyrortsklass:	a	b	c	d	e	a	b	c	d	e	a	b	c	d	e
Åren 1913—1915 . . . öre	38	42	44	—	—	43	47	49	—	—	46	50	52	—	—
1916 1/1—31/7 . . . . »	40	45	50	—	—	45	50	55	—	—	50	55	60	—	—
1/8—31/10 . . . . »	45	50	55	—	—	50	55	60	—	—	55	60	65	—	—
1/11—30/4 1917 . . »	48	53	58	—	—	53	58	63	—	—	58	63	68	—	—
1917 1/5—30/6 . . . . »	53	58	63	—	—	58	63	68	—	—	63	68	73	—	—
1/7—31/12 . . . . »	63	65	70	72	75	68	70	75	77	80	73	75	80	82	85
1918 1/1—30/4 . . . . »	70	72	77	80	85	75	77	82	85	90	80	82	87	90	95
1/5—30/6 . . . . »	80	82	87	90	95	85	87	92	95	100	90	92	97	100	105
1/7—30/9 . . . . »	90	95	105	110	120	95	100	110	115	125	100	105	115	120	130
1/10—28/2 1919 . . »	100	105	115	120	130	105	110	120	125	135	110	115	125	130	140
1919 1/3—30/6 1920 . . »	110	115	125	130	140	115	120	130	135	145	120	125	135	140	150
1920 1/7—31/7 . . . . »	120	130	140	150	160	130	140	150	160	170	140	150	160	170	180
1/8—31/3 1921 . . »	132	140	148	156	164	142	150	158	166	174	152	160	168	176	184
1921 1/4—31/7 . . . . »	112	121	130	139	148	121	130	139	148	157	130	139	148	157	166
1/8—31/12 . . . . »	106	114	122	130	138	114	122	130	138	146	122	130	138	146	154
1922 1/1—31/3 . . . . »	98	106	114	122	130	106	114	122	130	138	114	122	130	138	146
1/4—30/6 . . . . »	88	95	102	110	118	96	103	110	118	126	104	111	118	126	134
1/7—31/12 . . . . »	84	91	98	105	112	91	98	105	112	119	98	105	112	119	126

Medan under åren 1913—1915 normaltimlönerna voro oförändrade, ökades de, inom den lägsta dyrortsklassen räknat, enligt järnvägsstyrelsens beslut från 1 januari 1916 med 2—4 öre, varefter, under inflytande av den allt mer framträdande ökningen av levnadskostnaderna, tid efter annan nya förhöjningar vidtogos. Den sista höjningen skedde den 1 augusti 1920, och de härvid fastställda timpenningarna, vilka oförändrade gällde till utgången av mars 1921, lågo inom den lägsta dyrortsklassen för grupp I 247 % och för grupperna II och III 230 % över de före kristidens inträde gällande lönesatserna. Med

hänsyn till levnadskostnadernas nedgång sänktes däremot under år 1921 normaltimlönerna med sammanlagt 26—30 öre, och under 1922 genomfördes ytterligare sänkningar vid tre olika tillfällen (1 januari, 1 april och 1 juli) med sammanlagt 22—28 öre. Räknat från topplönerna vid slutet av 1920 och början av 1921 hava normaltimlönerna intill 1922 års slut alltså minskats med 48—58 öre, vilket motsvarar 32—36 %. De sålunda reducerade timpenningarna ligga omkring 110—155 % över den före kristiden gällande lönenivån.

För kristidsarbeten hava särskilt fastställda, lägre timlöner tillämpats, nämligen för första kvartalet 80 öre vid Örebro—Hallsberg—Laxå, 80 öre vid Forsmo—Hoting, 86 öre vid Hällnäs—Stensele och 86 öre vid Inlandsbanans södra distrikt, för andra kvartalet resp. 72, 72, 77 och 83 öre samt för tiden från och med den 1 juli resp. 60, 60, 65 och 70 öre.

I tabellen å sid. 464—465 meddelas en översikt av *de faktiska arbetsförtjänsterna* i genomsnitt per arbetstimme och levnadsdag, dels för varje särskild lönegrupp och arbetarkategori vid samtliga arbetsföretag tillsammantagna och dels för samtliga arbetare vid varje särskilt arbetsföretag. Uppgifterna avse arbetare vid ordinarie arbeten, icke förtjänster vid s. k. kristidsarbeten.

Av tabellen framgår, att under år 1922 medelförtjänsten per arbetstimme (av tidlöns- och ackordsarbete tillhopa) utgjorde 1·24 kr., varvid bland de olika arbetarkategorierna med arbete året om den högsta timförtjänsten ernåddes av tegelmurare och snickare inom grupp III med resp. 1·66 och 1·60 kr., medan bromsare m. fl. inom grupp I hade den lägsta genomsnittliga timförtjänsten eller 0·81 kr. Medelförtjänsten per levnadsdag under hela året uppgick till 8·30 kr. för samtliga arbetare. Den högsta genomsnittliga dagsförtjänsten, 11·26 kr., nåddes av tegelmurarna, medan rälsläggarna kommo därnäst med 10·80 kr.

Bland de olika under hela året bedrivna byggnadsföretagen ernåddes den högsta genomsnittliga dagsförtjänsten (9·58 kr.) vid Malmö bangårdsombyggnad, den lägsta (7·24 kr.) vid dubbelspårsbyggnaden Örebro—Hallsberg—Laxå.

De i tabellen angivna lönesiffrorna utgöra medeltalet av arbetsförtjänsterna vid tidlöns- och ackordsarbete. Huru arbetsförtjänsterna ställt sig vid arbete mot tidlön eller ackordlön var för sig samt vid båda löneformerna tillsammantagna belyses genom följande sammanställning av medelförtjänsten per timme. För åskådliggörande av arbetsförtjänsternas förändring under årets lopp ha uträknats indextal, därvid årsmedeltalen satts = 100 och månadsmedeltalen omräknats i procent härav.

		Årsmedeltal	jan.	febr.	mars	april	maj	juni	juli	aug.	sept.	okt.	nov.	dec.
Medelförtjänst per arbetstimme år 1922	Tidlön, öre	102	120	114	113	105	100	101	96	97	99	100	101	107
	indextal	100	*118*	*112*	*111*	*103*	*98*	*99*	*94*	*95*	*97*	*98*	*99*	*105*
	Ackordlön, öre . .	133	141	129	130	125	130	134	133	137	138	136	134	123
	indextal	100	*106*	*97*	*98*	*94*	*98*	*101*	*100*	*103*	*104*	*102*	*101*	*92*
	Tid- och ackordlön, öre	124	133	124	124	118	119	125	124	126	127	126	123	118
	indextal	100	*107*	*100*	*100*	*95*	*96*	*101*	*100*	*102*	*102*	*102*	*99*	*95*

Översikt över medelförtjänster under år 1922 för

	Arbetarkategori och byggnadsföretag		Medelförtjänst per							
		jan.	febr.	mars	april	maj	juni	juli	aug.	sept.
1	*Grupp I*	*122*	*118*	*119*	*113*	*114*	*118*	*120*	*121*	*122*
2	Banvakter och spårjusterare	119	106	103	101	100	100	102	97	109
3	Bergsprängare	121	149	154	139	139	138	144	154	140
4	Betongarbetare	137	133	133	125	112	122	118	135	124
5	Bromsare, smörjare, pumpare, putsare	111	112	111	107	89	84	72	72	77
6	Bro-, signal- och vägvakter	—	—	—	—	91	62	55	61	61
7	Jordarbetare	125	120	121	116	121	124	126	128	128
8	Pålnings- och muddringsarbetare	—	—	—	—	109	101	—	—	—
9	Schaktmästarhantlangare	107	110	106	98	90	94	87	84	86
10	Skogsröjare	—	112	117	107	117	130	120	85	131
11	Stängselsättare	—	—	—	—	—	115	122	146	133
12	Diverse icke yrkesutbildade arbetare	116	110	110	106	107	111	110	110	115
13	*Grupp II*	*140*	*122*	*125*	*116*	*126*	*138*	*136*	*144*	*141*
14	Cementgjutare	122	—	—	—	—	—	130	151	124
15	Gropare	131	105	114	103	131	130	128	137	123
16	Tippare	144	150	—	136	109	148	146	151	145
17	Stenarbetare (grund- och trumläggare)	162	124	153	120	132	126	123	126	140
18	Timmermän	134	133	120	129	128	118	126	124	128
19	*Grupp III*	*168*	*154*	*147*	*145*	*138*	*155*	*148*	*143*	*149*
20	Byggnads- och finsnickare (förråds-)	190	166	166	155	146	150	157	159	172
21	Maskinskötare å arbetsmaskiner	136	133	119	133	107	129	116	111	117
22	Rälsläggare	165	166	161	151	143	164	143	162	146
23	Smeder (förråds-)	143	139	144	136	128	133	133	128	126
24	Stenhuggare	148	138	131	136	185	175	133	122	132
25	Tegelmurare	200	165	200	—	155	203	180	174	169
26	Div. yrkesutbildade specialarbetare	139	140	132	130	102	157	136	95	98
27	**Samtliga arbetare**	**133**	**124**	**124**	**118**	**119**	**125**	**124**	**126**	**127**
	Därav anställda vid:									
28	Dubbelspårsbyggn. Tranås—Sävsjö . . . . kl. a	122	114	118	113	126	118	107	110	116
29	Omläggn. av linjen Kållered—Anneberg . . » a	135	124	125	116	113	108	108	107	106
30	Dubbelspårsbyggn. Örebro—Hallsberg—Laxå » b	117	115	124	116	116	115	110	107	107
31	Dubbelspårsbyggn. Norrköping—Mjölby . . » b	117	117	118	103	107	102	—	—	—
32	Statsbanan Forsmo—Hoting . . . . . » b	107	119	111	111	106	117	115	118	117
33	Statsbanan Sveg—Brunflo . . . . . » c	113	101	105	99	97	108	116	119	121
34	Statsbanan Sveg—Hede . . . . . » c	115	111	113	111	123	113	111	119	128
35	Inlandsbanan, södra distriktet . . . . .[1] » c	154	122	122	128	121	138	142	138	140
36	Statsbanan Hällnäs—Stensele . . . . . » c	127	120	115	106	116	125	121	130	117
37	Statsbanan Umeå—Holmsund . . . . . » c	121	123	117	109	113	116	117	121	122
38	Malmö bangårdsombyggnad m. m. . . . . » c	159	157	160	139	138	146	142	144	149
39	Göteborgs bangårdsombyggnad . . . . . » d	—	—	—	—	—	—	136	135	136
40	Inlandsbanan, norra distriktet . . . . . » e	140	150	146	147	148	151	148	146	150

Medelförtjänsten per timme ligger sålunda vid ackordlön c:a 30 % högre än vid tidlön. Då tidlönsarbete förekommer i relativt ringa utsträckning, blir emellertid ackordlönen väsentligen bestämmande för timförtjänsten, när de båda löneformerna icke särskiljas. De under året vidtagna reduktionerna

[1] Från och med april månad klass d.

arbetare, anställda vid statens järnvägsbyggnader.

arbetstimme (öre)				Medelförtjänst per levnadsdag (kr.)													
okt.	nov.	dec.	Årsmedeltal	jan.	febr.	mars	april	maj	juni	juli	aug.	sept.	okt.	nov.	dec.	Årsmedeltal	
122	*115*	*112*	*119*	*7·24*	*7·53*	*7·80*	*7·09*	*7·47*	*7·61*	*8·15*	*8·30*	*8·31*	*8·41*	*7·79*	*7·14*	*7·91*	1
95	92	114	102	6·71	7·09	6·91	6·40	6·66	6·52	7·15	6·81	7·61	6·51	6·18	6·43	6·89	2
141	153	97	143	6·37	9·01	9·29	8·50	8·37	7·86	9·52	9·70	9·16	9·39	9·08	4·88	8·78	3
125	122	123	125	8·12	8·92	8·88	8·10	7·49	8·22	8·05	9·44	8·32	8·50	8·30	8·64	8·47	4
78	82	90	81	8·78	9·19	8·47	8·34	7·66	7·55	7·11	6·84	7·56	7·69	7·85	7·98	7·58	5
62	65	60	62	—	—	—	—	5·96	4·90	8·37	5·32	5·30	5·23	5·77	5·16	5·15	6
127	120	116	124	7·35	7·51	7·84	7·16	7·77	7·77	8·37	8·54	8·47	8·66	8·06	7·40	8·13	7
—	—	—	105	—	—	—	—	6·84	6·35	—	—	—	—	—	—	6·61	8
87	85	92	91	6·49	7·45	7·32	6·17	6·22	6·29	5·97	5·90	5·98	5·91	6·01	6·01	6·20	9
122	—	96	112	—	6·94	7·47	7·17	7·64	8·44	8·29	6·18	8·13	8·68	—	5·95	7·20	10
123	113	—	128	—	—	—	—	—	7·29	8·23	9·47	9·00	8·27	7·26	—	8·53	11
109	104	101	109	7·16	7·23	7·49	6·81	6·98	7·58	7·76	7·78	8·34	7·71	7·06	6·21	7·33	12
149	*122*	*113*	*134*	*8·41*	*7·84*	*8·15*	*7·13*	*8·00*	*8·43*	*9·23*	*9·63*	*9·17*	*10·19*	*8·28*	*7·41*	*8·73*	13
119	111	113	129	6·25	—	—	—	—	—	8·56	9·71	8·67	8·41	7·67	7·68	8·48	14
122	123	120	125	8·02	6·83	7·36	6·62	8·55	7·74	9·21	9·28	8·53	8·74	8·98	8·58	8·34	15
157	114	118	143	8·74	10·09	—	9·03	7·01	9·25	9·86	9·89	9·51	10·62	7·82	7·87	9·42	16
110	136	104	127	9·60	7·65	9·84	7·26	8·13	7·55	8·17	8·96	8·37	7·64	8·84	6·52	7·96	17
122	108	110	125	7·54	8·50	7·92	7·51	8·54	7·39	8·81	8·90	8·99	8·47	7·18	6·72	8·13	18
144	*152*	*143*	*148*	*10·53*	*10·47*	*9·95*	*9·27*	*9·27*	*10·00*	*10·39*	*10·16*	*10·54*	*10·00*	*10·66*	*9·39*	*10·12*	19
158	150	154	160	12·16	10·93	11·11	10·28	9·45	9·55	10·84	11·08	12·34	10·72	10·12	9·91	10·75	20
109	107	112	117	9·58	10·23	9·51	8·86	8·69	10·08	9·47	9·07	9·61	9·29	8·93	8·53	9·30	21
146	179	145	159	10·17	11·34	10·82	9·30	9·48	10·42	9·95	11·14	9·66	10·40	12·99	9·14	10·80	22
127	129	131	133	9·43	9·65	9·79	8·57	8·57	8·68	9·32	9·01	8·71	8·66	9·02	8·83	9·02	23
129	132	120	137	7·27	9·35	8·23	8·19	11·53	10·77	9·09	8·51	8·70	8·45	8·87	7·07	8·73	24
164	155	153	166	11·09	11·25	14·57	—	10·36	11·89	12·40	12·14	12·05	11·30	10·74	9·94	11·26	25
125	124	125	111	8·98	9·79	9·38	8·54	6·92	10·72	9·58	6·93	6·77	8·71	8·86	10·18	7·82	26
126	**123**	**118**	**124**	7·98	8·02	8·11	7·41	7·80	7·98	8·50	8·66	8·69	8·74	8·42	7·61	8·30	27
113	121	112	116	7·98	7·53	7·48	6·90	8·04	7·31	7·22	7·68	7·70	7·71	8·03	7·23	7·56	28
115	112	107	115	7·96	7·68	8·37	6·43	7·08	6·56	6·98	7·46	7·16	7·62	7·10	6·01	7·25	29
107	105	100	110	7·11	7·69	7·99	7·11	7·62	6·76	7·51	7·61	7·07	7·47	7·04	6·00	7·24	30
—	—	—	109	7·19	8·26	7·74	6·34	6·49	6·25	—	—	—	—	—	—	6·98	31
122	113	103	115	6·45	7·60	7·59	7·55	7·25	8·08	7·95	8·08	8·20	8·44	7·96	6·77	7·89	32
128	104	76	114	6·58	6·44	7·16	6·26	6·49	7·10	8·15	8·37	8·57	8·80	7·03	4·78	7·79	33
120	143	111	119	6·58	6·80	7·11	6·93	7·61	7·07	7·04	7·51	8·48	8·19	10·53	7·31	7·76	34
131	128	121	134	9·69	7·49	8·20	8·15	7·62	8·76	9·84	9·06	9·76	9·01	8·54	7·31	8·91	35
120	106	98	120	7·40	7·43	7·38	6·70	7·67	8·75	8·53	9·07	8·28	8·67	7·78	6·17	8·29	36
131	132	113	120	6·89	8·01	7·39	6·65	7·28	7·58	8·16	8·49	8·06	8·99	8·65	7·13	8·01	37
142	138	139	144	9·10	10·55	10·82	8·65	9·37	8·93	9·80	9·90	9·69	9·72	9·44	9·15	9·58	38
133	131	129	133	—	—	—	—	—	—	9·27	9·71	9·40	9·55	9·34	9·26	9·42	39
153	127	124	146	7·75	9·52	9·60	9·19	9·71	8·81	9·69	9·53	9·90	10·12	7·64	7·44	9·27	40

av lönesatserna återspeglas i viss mån i månadsmedeltalen för tidlönen. Ackordlönen — liksom ock timförtjänsten över huvud taget — företer likväl ganska stor stabilitet under årets lopp med en höjning av lönenivån under den för arbeten av detta slag lämpligaste årstiden.

Beträffande *löneförändringen under tiden* 1915—1922 föreligga fullt jämförbara siffror för samtliga år endast med hänsyn till arbetsförtjänsterna för alla under de olika åren vid banbyggnaderna sysselsatta arbetarna. För dessa meddelas i efterföljande tablå dels medelförtjänsten per arbetstimme och levnadsdag under vartdera av åren 1915—1922 och dels på grundval av dessa siffror uträknade indextal, utvisande den relativa löneförändringen under perioden.

	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921	1922
Medelförtjänst per arbetstimme, öre	60	68	87	125	167	195	166	124
Indextal, om timförtjänsten år 1915 sättes = 100	*100*	*113*	*145*	*208*	*278*	*325*	*277*	*207*
Medelförtjänst per levnadsdag, kr.	4·35	5·12	6·36	8·62	11·08	12·90	10·95	8·30
Indextal, om dagsförtjänsten år 1915 sättes = 100	*100*	*118*	*146*	*198*	*255*	*297*	*252*	*191*

Under tiden 1915—1922 ha alltså tim- och dagsförtjänsterna stegrats med i genomsnitt resp. 107 och 91 %. År 1920, då lönerna nådde sin toppunkt, lågo dessa resp. 225 och 197 % över 1915 års nivå. Medan löneminskningen från 1920 till 1921 utgjorde 29 öre per timme och 1·95 kr. per levnadsdag eller resp. 14·9 och 15·1 %, utvisar 1922 en löneminskning med resp. 42 öre (25·3 %) och 2·65 kr. (24·2 %). Under tiden 1920—1922 har timlönen nedgått med 36·4 % och dagsförtjänsten med 35·7 %.

Löneförhållanden vid statens vattenfallsverks byggnadsföretag år 1922.

I Sociala Meddelanden hava tidigare, på grundval av uppgifter, som erhållits från vattenfallsstyrelsens byggnadsbyrå, redogörelser lämnats beträffande löneförhållandena vid statens vattenfallsverks byggnadsarbeten under åren 1915—1921.[1] Sedan vattenfallsstyrelsen benäget ställt löneuppgifter jämväl för år 1922 till socialstyrelsens förfogande, skall i det följande meddelas en på grundval härav utarbetad översikt av löneförhållandena vid de under detta år av statens vattenfallsverk bedrivna byggnadsarbetena av ifrågavarande slag.

Under år 1922 pågingo arbeten vid Trollhätte kraftverksbyggnader i Trollhättan och Lilla Edet, vid Motala kraftverksbyggnad, vid Södertälje kanals ombyggnad samt vid trenne byggnadsföretag i Lule älvs flodsystem, nämligen kraftverksbyggnaderna vid Porjus och Harsprånget samt den stora dammbyggnaden vid Suorvasjöarna (omkring 10 mil nordväst om Porjus).

Vid dessa företag sysselsattes under 1922 1 496 arbetare i genomsnitt per månad. Vid vissa förberedande arbeten med undersökningar för Vänerns reglering användes dessutom under sommarmånaderna ett mindre antal hantlangare, för vilka dock inga uppgifter om arbetsförtjänsten föreligga.

[1] Soc. Medd., årg. 1918, sid. 687 ff.; årg. 1919, sid. 448 ff.; årg. 1920, sid. 700 ff.; årg. 1921, sid. 779 ff.; årg. 1922, sid. 633 ff.

Arbetsstyrkornas storlek vid förenämnda arbeten framgår av följande tablå, där medeltalet sysselsatta arbetare under olika månader och hela året angives:

	Antal arbetare i medeltal per månad under												Årsmedeltal
	jan.	febr.	mars	april	maj	juni	juli	aug.	sept.	okt.	nov.	dec.	
Kraftverksbyggnaden vid Trollhättan	315	313	285	305	306	292	292	283	238	198	162	112	**258**
Kraftverksbyggnaden vid Lilla Edet	152	130	119	135	150	165	186	198	218	230	242	250	**181**
Motala kraftverksbyggnad	185	146	118	84	81	71	59	68	86	77	53	48	**90**
Södertälje kanals ombyggn.	671	644	565	516	480	445	407	405	403	417	410	382	**479**
Porjus kraftverksbyggnad	83	78	70	74	98	101	89	85	72	65	63	50	**77**
Harsprångets kraftverksbyggnad	65	73	84	98	94	54	53	37	26	13	7	4	**51**
Suorvadammens byggnad	349	341	376	376	392	327	306	367	404	402	384	293	**360**
Samtliga företag	**1 820**	**1 725**	**1 617**	**1 588**	**1 601**	**1 455**	**1 392**	**1 443**	**1 447**	**1 402**	**1 321**	**1 139**	**1 496**

Vid anläggningarna i Trollhättan undergick arbetsstyrkan en avsevärd minskning mot slutet av året till följd av fullbordandet av vissa arbeten med profilreglering av Göta älv, varemot arbetarantalet vid kraftverksbyggnaden i Lilla Edet successivt ökades. Arbetsstyrkan vid Motala kraftverksbyggnad, som i det närmaste fullbordades under 1922, kunde till följd härav reduceras. Vid Södertälje kanals ombyggnad påskyndades på grund av tekniska skäl arbetet å en slussbyggnad under årets förra hälft, varefter arbetsstyrkan vid mitten av året minskades till en i förhållande till arbetenas omfattning mera normal nivå. Arbetena vid Harsprångets kraftverksbyggnad avvecklades under 1922, varför vid årets slut endast några få arbetare här hade sysselsättning. Vid Suorvadammens byggnad, där arbetet forcerades under 1922 liksom under närmast föregående år, blev arbetsstyrkan i någon mån förstärkt.

Liksom vid statens järnvägsbyggnadsarbeten hava även vid vissa av vattenfallsstyrelsens byggnadsföretag under 1922 varit anordnade s. k. kristids-(nödhjälps-)arbeten, som bedrivits med för arbetslöshetens bekämpande anvisade särskilda medel[1] och med lägre arbetslöner än de normala. Allt vid kraftverksbyggnaden i Lilla Edet från och med den 1 april och vid Södertälje kanals ombyggnad från och med den 7 juli bedrivet arbete hade karaktär av kristidsarbete, och som sådant betraktades även ett visst arbete av mindre omfattning (arbetsstyrkan c:a 10 man), som pågick vid Porjus kraftverksbyggnad ett par månader under sommaren. De härvid sysselsatta arbetarna äro medräknade i förestående tablå över arbetsstyrkornas storlek.

Enligt de för byggnadsarbetare vid statens järnvägar och statens vattenfallsverk gällande allmänna bestämmelserna[2] utgår viss *normal timpenning* till var och en fullt arbetsför och i sitt yrke hemmastadd arbetare. Vid fast-

[1] Soc. Medd., årg. 1922, sid. 372. — [2] Soc. Medd., årg. 1909, sid. 398; årg. 1917, sid. 1008. Före år 1919 gällde dessa bestämmelser även för arbetare vid telegrafverket (jfr Sv. F. 1919, n:r 361).

ställande av dessa normaltimlöner tages hänsyn såväl till arbetets art och krav som till arbetsplatsens dyrortsförhållanden enligt socialstyrelsens dyrortsgruppering (Sv. F. 1920, n:r 524). Efter graden av yrkesutbildning och arbetets mer eller mindre krävande natur indelas arbetarna i tre grupper, av vilka grupp I omfattar grovarbetare samt grupp II lägre och grupp III högre kvalificerade yrkesarbetare.

Inom var och en av dessa huvudgrupper förekomma vissa yrkesspecialiteter (eller mindre grupper av sådana) med särskilda lönesatser. Denna gruppindelning, i vilken vid de olika företagen smärre olikheter förekomma, ter sig på följande sätt:

Grupp I: Jordarbetare, betongarbetare, hjälp-, transport- och diversearbetare. Sistnämnda kategori omfattar verkstadsmedhjälpare, elektriska hjälparbetare, makadamslagare, skogs- och sågverksarbetare samt muddringsarbetare.

Grupp II: Bergarbetare, gråstensmurare, timmermän (fullt yrkeskunniga), järn- och metallarbetare (fullt yrkeskunniga). Till sistnämnda yrkeskategori räknas verkstadsarbetare, maskinister, smeder, rörläggare m. fl. samt elektriska montörer.

Grupp III: Stenhuggare, byggnads- och förrådssnickare (fullt yrkeskunniga med egen verktygsutrustning), förråds- och borrsmeder (fullt yrkeskunniga). — Till denna grupp kunna även i stort sett hänföras diverse yrkesutbildade specialarbetare, nämligen dykare, tegelmurare och cementarbetare, för vilka emellertid inga normaltimlöner äro fastställda.

Av efterföljande tablå framgå normaltimlönernas förändringar inom varje lönegrupp vid de olika företagen från början av år 1914 till och med år 1922, varvid de olika företagen ordnats efter normaltimlönernas av de å arbetsplatserna rådande dyrortsförhållandena betingade höjd.

Företag	Grupp I				Grupp II				Grupp III			
	Lilla Edet	Mo-Troll-hättan	Söder-tälje	Lule älv	Lilla Edet	Mo-Troll-hättan	Söder-tälje	Lule älv	Lilla Edet	Mo-Troll-hättan	Söder-tälje	Lule älv
Före 12/8 1914 . . . öre	[1]38	—	[2]38	— [2]46	[1]43	—	[2]43	— [2]51	[1]48	—	[2]48	— [2]56
12/8 1914—29/2 1916 »	40	—	40	— 46	45	—	45	— 51	50	—	50	— 56
1/3 1916—31/7 » »	42	—	42	— 48	47	—	47	— 53	52	—	52	— 58
1/8 » —30/9 » »	45	—	45	— 51	50	—	50	— 56	55	—	55	— 61
1/10 » —22/4 1917 »	48	—	48	— 54	53	—	53	— 59	58	—	58	— 64
23/4 1917—30/6 » »	53	—	53	— 59	58	—	58	— 64	63	—	63	— 69
1/7 » —31/12 » »	65	—	65	67 72	70	—	70	72 77	75	—	75	77 82
1/1 1918—30/4 1918 »	70	—	72	75 80	75	—	77	80 85	80	—	82	85 90
1/5 » —30/6 » »	78	—	80	85 90	83	—	85	90 95	88	—	90	95 100
1/7 » —30/9 » »	88	—	90	100 110	93	—	95	105 115	98	—	100	110 120
1/10 » —24/5 1919 »	100	100	105	115 [3]120	105	105	110	120 [3]125	110	110	115	125 [3]130
25/5 1919—30/6 1920 »	110	110	115	125 [3]130	115	115	120	130 [3]135	120	120	125	135 [3]140
1/7 1920—31/7 » »	120	125	130	140 [3]150	130	135	140	150 [3]160	140	145	150	160 [3]170
1/8 » —31/3 1921 »	138	144	150	156 [3]164	148	154	160	166 [3]174	158	164	170	176 [3]184
1/4 1921—31/7 » »	119	126	133	140 [3]148	128	135	142	149 [3]157	137	144	151	158 [3]166
1/8 » —31/12 » »	112	118	124	130 [3]138	120	126	132	138 [3]146	128	134	140	146 [3]154
1/1 1922— 9/4 1922 »	97	102	107	112 [3]120	105	110	115	120 [3]128	113	118	123	128 [3]136
10/4 » — »	—	87	97	102 [3]108	—	95	105	110 [3]116	—	103	113	118 [3]124

[1] Från 1/1 1914. — [2] Från 21/1 1913. — [3] Vid Suorvadammen dessutom ett s. k. ödemarkstillägg med 15 öre per arbetstimme.

Av de under år 1922 pågående byggnadsarbetena ha endast två, nämligen kraftverksbyggnaderna vid Trollhättan och Porjus, bedrivits sedan tiden före krigsutbrottet. Kraftverksbyggnaden vid Lilla Edet påbörjades först i januari 1918, men då till och med år 1917 samma lönesatser gällde vid kraftverksanläggningen i Trollhättan samt Trollhätte kanals ombyggnads under år 1918 slutförda arbeten vid Trollhättan och Lilla Edet, ha i förestående översikt jämväl upptagits de före 1918 vid Lilla Edet tillämpade normaltimpenningarna. Sistnämnda byggnadsplats tillhör den lägsta dyrortsklassen, vilken tidigare omfattade även Motala kraftverksbyggnad, men blev denna år 1920 uppflyttad till närmast högre dyrortsklass. Anläggningarna i Trollhättan räknas till tredje klassen, Södertälje kanals ombyggnad till den fjärde samt till den femte och högsta Lule älvs kraftverksbyggnader, där ock till samtliga vid Suorvadammens byggnad sysselsatta arbetare utgår ett s. k. ödemarkstillägg med 15 öre per arbetstimme utöver normallönen.

Vad beträffar timlönernas förändring under de senare åren, vidtogs i de vid början av år 1914 gällande lönesatserna före den 1 mars 1916 ingen *annan ändring*, än att *timlönen vid trollhätteanläggningarna* ökades *med* 2 öre under augusti 1914, vilken höjning dock icke föranleddes av den inträdda kristiden. Vid nyssnämnda tillfälle, den 1 mars 1916, företogs en allmän revision av timlönerna vid samtliga då pågående byggnadsföretag, och under inflytande av den allt mer framträdande levnadskostnadsökningen företogos sedermera tid efter annan nya förhöjningar av lönesatserna, varvid de från 1 mars 1916 gällande timlönerna ansetts utgöra grundlöner, som bibehållits i det närmaste orubbade, medan förhöjningarna givits karaktären av dyrtidstillägg. Den sista höjningen skedde den 1 augusti 1920, och de härvid fastställda timpenningarna gällde oförändrade till utgången av mars 1921. Denna höjning medförde en total ökning av timlönerna från kristidens början inom de olika grupperna å 0·98 — 1·08 kr. vid Lilla Edet, 1·10—1·20 kr. vid Trollhättan[1] och 1·18—1·28 kr. vid Porjus, motsvarande 216—275 %, och betecknar löneutvecklingens kulmen. Med hänsyn till levnadskostnadernas nedgång hava därefter vid flera olika tillfällen normaltimlönerna blivit sänkta med sammanlagt 53—60 öre, motsvarande 33—40 % av nyssnämnda topplöner. De för 1922 vidtagna sänkningarna genomfördes den 1 januari och den 10 april och belöpte sig till sammanlagt 27—30 öre. Vid kraftverksbyggnaderna i Trollhättan och Porjus, där arbetena under likartade förhållanden fortgått under hela kristiden, låg lönenivån vid 1922 års slut ännu 121—143 % över normallönerna före kristidsförhöjningarna.

För de s. k. kristidsarbetena hava fastställts lägre timpenningar än de lönesatser, som normalt skolat tillämpas vid ifrågavarande företag. Dessa timpenningar angivas i följande tablå:

[1] Den ovan omnämnda höjningen i augusti 1914 vid trollhätteanläggningarnas arbetsplatser anses härvid ha inträtt före kristiden.

	Lilla Edet Grupp			Södertälje Grupp			Lule älv Grupp		
	I	II	III	I	II	III	I	II	III
1/4—5/6 1922, öre	75	83	91	—	—	—	—	—	—
6/6—31/12 » » [1]	70	78	86	80	88	96	85	93	101

Då emellertid det mesta arbetet utföres på ackord, avvika *de faktiska arbetsförtjänsterna* ganska avsevärt från normallönerna. I tabellen å sid. 472 meddelas den genomsnittliga förtjänsten per arbetstimme och per levnadsdag under år 1922 vid de då bedrivna företagen, varvid såsom levnadsdagar räknats summan av antalet arbetsdagar, sön- och helgdagar samt sådana söckendagar, under vilka arbetet utan arbetarnas förvållande varit inställt, såsom ovädersdagar o. d. Sjuk- och permissionsdagar ingå däremot icke i antalet levnadsdagar. Arbetare, som uppfylla vissa fordringar, ha rätt till semester med bibehållen lön under 6 söckendagar för varje kalenderår, och innefattar medelförtjänsten per levnadsdag även inkomst under semester, varemot timförtjänsterna givetvis endast avse medelförtjänsten per utgjord arbetstimme.

Med avseende på tabellens medelförtjänstsiffror är vidare att framhålla, att i dessa medräknats även den arbetsförtjänst, som erhållits vid kristidsarbete, men bör härvid även erinras, att vid de två företag, där sådant i större omfattning förekommit (kraftverksbyggnaden i Lilla Edet och Södertälje kanals ombyggnad), hela arbetsstyrkan från viss tidpunkt sysselsatts med dylikt arbete.

Bortser man från de två nyssnämnda byggnadsföretagen, var medelförtjänsten under 1922 lägst vid Motala kraftverksbyggnad, där densamma utgjorde 1·28 kr. per timme och 8·93 kr. per levnadsdag. Något högre förtjänster ernåddes vid Trollhätte kraftverksbyggnader i Trollhättan, eller resp. 1·34 och 9·30 kr. Vid Lule älvs kraftverksbyggnader stego medelförtjänsterna på grund av traktens avskilda läge och därav betingade dyrortsförhållanden till avsevärt högre belopp, nämligen per arbetstimme till 1·44 kr. vid Porjus, 1·58 kr. vid Harsprånget och 1·93 kr. vid Suorvadammen samt per levnadsdag till resp. 10·43, 10·54 och 15·23 kr.

Vid kraftstationsbyggnaden i Lilla Edet och Södertälje kanalombyggnad utgjorde årsmedeltalen resp. 1·12 och 1·30 kr. per arbetstimme samt resp. 7·90 och 8·61 kr. per levnadsdag.

Arbetsförtjänstens förändring under olika årstider framgår av följande kedjeindextal (föregående kvartals lönesiffra satt = 100), vilka för varje kvartal angiva den förändring medelförtjänsten per arbetstimme och levnadsdag i genomsnitt undergått sedan det närmast föregående kvartalet:

[1] Vid Södertälje från 7/7.

	Timförtjänst 1922				Dagsförtjänst 1922			
	1 kv.	2 kv.	3 kv.	4 kv.	1 kv.	2 kv.	3 kv.	4 kv.
Kraftverksbyggnaden vid Trollhättan	84	94	98	92	82	90	102	96
Kraftverksbyggnaden vid Lilla Edet	87	85	89	95	97	78	93	96
Motala kraftverksbyggnad	89	100	102	101	90	93	102	103
Södertälje kanals ombyggnad . . .	86	96	91	104	81	93	96	107
Porjus kraftverksbyggnad	96	97	98	94	95	97	103	94
Harsprångets kraftverksbyggnad . .	94	104	87	97	90	110	81	104
Suorvadammens byggnad	91	94	99	99	90	102	99	98

Huvudsakligen på grund av timlönernas nedsättning och de sänkningar av ackordsprisen, som i samband härmed genomförts, hava medelförtjänsterna under årets lopp i stort sett oavbrutet sjunkit. Bland undantagen framträder särskilt Motala kraftverksbyggnad, varest lönesiffrorna förete en viss stegring under årets senare hälft. Detta sammanhänger med att en viss forcering ägt rum i och för arbetenas avslutande och administrationens avveckling, varvid ackordsarbete förekommit i större utsträckning än vanligt och som följd därav medelförtjänsterna blivit relativt höga.

Samtliga förenämnda under år 1922 fortgående byggnadsarbeten med undantag av Södertälje kanalombyggnad bedrevos jämväl utan avbrott under åren 1921 och 1920, då lönenivån kulminerade. Medelförtjänsternas förändringar vid ifrågavarande företag under treårsperioden belysas genom efterföljande tabell, avseende samtliga arbetargrupper:

	Medelförtjänst per arbetstimme					Medelförtjänst per levnadsdag				
	Öre			Minskning i %		Kronor			Minskning i %	
	1920	1921	1922	1920–1922	1921–1922	1920	1921	1922	1920–1922	1921–1922
Kraftverksbyggnaden vid Trollhättan	176	180	134	23·9	25·6	11·96	12·33	9·30	22·2	24·6
Kraftverksbyggnaden vid Lilla Edet	179	157	112	37·4	28·7	12·24	10·79	7·90	35·5	26·8
Motala kraftverksbyggnad	180	158	128	28·9	19·0	12·71	10·88	8·93	29·7	17·9
Porjus kraftverksbyggnad	228	191	144	36·8	24·6	16·31	12·97	10·43	36·1	19·6
Harsprångets kraftverksbyggnad . .	227	208	158	30·4	24·0	15·19	13·86	10·54	30·6	24·0
Suorvadammens byggnad	272	240	193	29·0	19·6	21·83	17·89	15·23	30·2	14·9

På grund av omfattande tunnelsprängningsarbeten vid Trollhättan år 1921 ernådde de här sysselsatta arbetarna under detta år, trots de reducerade lönesatserna, högre medelförtjänst än under år 1920. Med detta undantag företer perioden stadigt sjunkande lönesiffror, och kan nedgången uppskattas till c:a 30 % för tiden 1920—22, varav drygt 20 % kommo på sistnämnda år.

Medelförtjänster per arbetstimme och levnadsdag under år 1922 för arbetare, anställda vid statens vattenfallsverks byggnadsföretag.

Byggnadsföretag och arbetarkategori	Medelförtjänst per arbetstimme (öre)					Medelförtjänst per levnadsdag (kr.)				
	1 kv.	2 kv.	3 kv.	4 kv.	Årsmedeltal	1 kv.	2 kv.	3 kv.	4 kv.	Årsmedeltal
Trollhätte kraftverksbyggnader, Trollhättan	**149**	**140**	**137**	**126**	**134**	**10·23**	**9·22**	**9·38**	**9·05**	**9·30**
Grupp I	*134*	*127*	*121*	*115*	*118*	*9·31*	*8·44*	*8·26*	*8·54*	*8·26*
Jordarbetare	136	125	128	117	130	9·30	8·31	8·80	11·70	8·95
Betongarbetare	137	136	132	120	128	10·43	9·00	8·90	8·99	9·27
Hjälp-, transp.- o. div.-arb.	131	126	114	112	111	9·00	8·37	7·78	8·43	7·75
Grupp II . . .	*154*	*145*	*145*	*132*	*142*	*10·57*	*9·56*	*9·94*	*9·24*	*9·78*
Bergarbetare	156	148	149	135	147	10·33	9·66	10·09	9·25	9·91
Gråstensmurare	—	139	128	129	123	—	8·81	8·54	8·50	8·26
Timmermän	152	139	133	124	133	10·61	8·92	9·03	8·83	9·20
Järn- och metallarbetare	153	137	139	131	137	11·49	9·92	10·33	9·75	10·26
Grupp III . . .	*180*	*175*	*169*	*149*	*163*	*12·12*	*11·30*	*11·09*	*10·66*	*11·15*
Stenhuggare	—	—	—	—	155	—	—	—	—	11·27
Byggnadssnickare . . .	145	142	122	121	133	9·58	8·84	7·51	7·27	8·37
Förråds- och borrsmeder	194	182	182	158	173	13·07	11·94	12·19	11·88	11·91
Div. yrkesutb. specialarb.	169	172	155	139	156	11·44	11·05	9·93	9·38	10·40
Trollhätte kraftverksbyggnader, Lilla Edet	**123**	**105**	**93**	**88**	**112**	**9·30**	**7·30**	**6·76**	**6·48**	**7·90**
Grupp I	*109*	*90*	*82*	*81*	*98*	*8·28*	*6·27*	*5·92*	*5·88*	*6·93*
Jordarbetare	—	—	—	—	125	—	—	—	—	8·31
Betongarbetare	121	108	85	83	98	9·05	7·73	6·14	5·88	6·89
Hjälp-, transp.- o. div.-arb.	108	89	82	81	95	8·26	6·14	5·88	5·89	6·80
Grupp II	*128*	*114*	*102*	*94*	*120*	*9·72*	*7·92*	*7·48*	*7·03*	*8·54*
Bergarbetare	139	119	104	93	134	10·00	7·77	6·92	6·34	8·88
Gråstensmurare	121	116	90	94	113	8·84	7·95	6·18	6·53	7·72
Timmermän	124	115	107	98	112	9·18	7·79	7·91	7·21	8·05
Järn- och metallarbetare	125	107	95	87	108	10·68	8·30	7·90	7·40	8·74
Grupp III . . .	*157*	*141*	*128*	*113*	*145*	*11·55*	*9·92*	*8·71*	*7·86*	*9·90*
Stenhuggare	177	155	139	117	143	12·49	11·27	9·07	8·01	9·71
Byggnadssnickare . . .	—	—	—	—	142	—	—	—	—	8·84
Förråds- och borrsmeder	136	118	111	105	142	9·78	7·93	7·85	7·35	9·76
Div. yrkesutb. specialarb.	155	128	122	120	155	11·84	8·79	9·98	8·61	10·63
Motala kraftverksbyggnad	**127**	**127**	**130**	**131**	**128**	**9·20**	**8·54**	**8·68**	**8·94**	**8·93**
Grupp I	*116*	*121*	*126*	*122*	*120*	*8·38*	*8·46*	*8·29*	*8·36*	*8·37*
Jordarbetare	122	125	131	129	127	8·75	8·97	8·63	8·76	8·77
Betongarbetare	111	107	99	—	110	8·84	6·80	6·13	—	7·72
Hjälp-, transp.- o. div.-arb.	114	106	105	103	111	8·22	7·11	7·07	7·19	7·90
Grupp II . . .	*134*	*127*	*133*	*137*	*133*	*9·82*	*8·56*	*9·11*	*9·31*	*9·25*
Gråstensmurare	—	132	144	129	135	—	8·56	9·89	8·59	9·06
Timmermän	127	124	125	124	125	9·12	8·43	8·36	8·30	8·72
Järn- och metallarbetare	145	130	136	158	143	10·83	8·24	9·58	10·93	10·01
Grupp III . . .	*159*	*154*	*153*	*163*	*158*	*11·50*	*9·70*	*10·18*	*11·04*	*10·90*
Stenhuggare	150	119	—	—	143	10·68	7·08	—	—	9·81
Byggnadssnickare . . .	138	—	—	—	138	9·03	—	—	—	9·03
Förråds- och borrsmeder	145	138	146	178	150	9·87	8·75	9·91	12·16	10·08
Div. yrkesutb. specialarb.	171	175	156	157	168	12·64	11·27	10·27	10·55	11·72
Södertälje kanals ombyggnad	**137**	**131**	**119**	**124**	**130**	**9·01**	**8·39**	**8·09**	**8·67**	**8·61**
Grupp I	*131*	*125*	*114*	*120*	*124*	*8·45*	*7·82*	*7·72*	*8·32*	*8·12*
Jordarbetare	128	125	119	130	125	8·19	7·72	7·94	8·87	8·19
Betongarbetare	141	139	120	123	137	9·04	8·71	7·98	8·49	8·76
Hjälp-, transp.- o. div.-arb.	125	116	105	111	116	8·19	7·33	7·26	7·79	7·72

Medelförtjänster per arbetstimme och levnadsdag under år 1922 för arbetare, anställda vid statens vattenfallsverks byggnadsföretag (forts.).

Byggnadsföretag och arbetarkategori	Medelförtjänst per arbetstimme (öre)					Medelförtjänst per levnadsdag (kr.)				
	1 kv.	2 kv.	3 kv.	4 kv.	Årsmedeltal	1 kv.	2 kv.	3 kv.	4 kv.	Årsmedeltal
Grupp II	*149*	*141*	*129*	*129*	*140*	*10·06*	*9·34*	*8·84*	*9·16*	*9·48*
Bergarbetare	182	158	148	123	162	11·94	10·12	10·02	8·84	10·71
Gråstensmurare	160	148	133	135	146	10·49	9·29	8·62	9·28	9·54
Timmermän	144	141	136	136	141	9·33	9·09	9·01	9·42	9·23
Järn- och metallarbetare	136	128	118	122	127	9·96	9·51	8·75	8·94	9·38
Grupp III	*136*	*125*	*119*	*132*	*128*	*9·01*	*8·32*	*8·19*	*9·38*	*8·70*
Byggnadssnickare	130	120	96	96	112	8·77	7·83	6·62	6·63	7·55
Förråds- och borrsmeder	153	146	129	135	142	10·39	9·57	8·95	9·85	9·71
Div. yrkesutb. specialarb.	124	114	114	135	121	8·08	7·71	7·79	9·45	8·14
Porjus kraftverksbyggnad	**151**	**146**	**148**	**135**	**144**	**10·61**	**10·33**	**10·63**	**10·02**	**10·43**
Grupp I	*150*	*137*	*133*	*132*	*138*	*10·79*	*9·88*	*10·01*	*9·81*	*10·11*
Jordarbetare	—	138	127	—	131	—	9·35	8·23	—	8·69
Betongarbetare	—	137	132	—	136	—	8·97	9·10	—	9·01
Hjälp-, transp.- o. div.-arb.	150	137	133	132	138	10·79	9·94	10·13	9·81	10·18
Grupp II	*147*	*149*	*154*	*138*	*148*	*10·24*	*10·46*	*11·31*	*10·33*	*10·65*
Bergarbetare	157	182	—	—	177	10·67	13·29	—	—	12·76
Gråstensmurare	—	161	186	157	172	—	9·84	12·58	12·31	11·79
Timmermän	153	148	160	150	152	10·58	10·05	11·46	10·38	10·55
Järn- och metallarbetare	145	134	138	129	136	10·12	9·62	10·61	9·52	9·98
Grupp III	*162*	*183*	*178*	*145*	*170*	*10·44*	*12·10*	*12·43*	*10·21*	*11·38*
Stenhuggare	156	195	—	—	182	9·14	12·63	—	—	11·43
Byggnadssnickare	159	179	183	137	166	10·17	12·33	12·47	9·42	11·07
Förråds- och borrsmeder	167	155	163	152	161	11·92	10·39	11·15	10·69	11·15
Div. yrkesutb. specialarb.	247	195	188	161	183	16·72	11·52	16·75	12·52	14·53
Harsprångets kraftverksbyggnad	**159**	**165**	**143**	**139**	**158**	**10·41**	**11·40**	**9·29**	**9·62**	**10·54**
Grupp I	*150*	*143*	*143*	*147*	*146*	*9·59*	*10·93*	*9·18*	*9·65*	*9·78*
Hjälp-, transp.- o. div.-arb.	150	143	143	147	146	9·59	10·93	9·18	9·65	9·78
Grupp II	*160*	*163*	*144*	*134*	*157*	*10·40*	*10·89*	*9·45*	*9·60*	*10·45*
Bergarbetare	161	158	144	—	159	10·81	10·26	10·07	—	10·44
Timmermän	160	181	145	137	168	9·71	12·35	8·86	9·25	10·90
Järn- och metallarbetare	156	146	143	134	147	10·40	10·23	9·70	9·69	10·06
Grupp III	*182*	*218*	*139*	—	*199*	*13·05*	*14·72*	*8·79*	—	*13·72*
Byggnadssnickare	163	155	—	—	159	11·90	10·30	—	—	11·12
Förråds- och borrsmeder	173	166	139	—	159	12·05	10·63	8·79	—	10·36
Div. yrkesutb. specialarb.	263	358	—	—	325	17·78	25·74	—	—	22·85
Suorvadammens byggnad	**204**	**191**	**189**	**188**	**193**	**15·09**	**15·46**	**15·35**	**15·00**	**15·23**
Grupp I	*186*	*178*	*181*	*180*	*181*	*14·60*	*15·12*	*15·46*	*15·03*	*15·10*
Betongarbetare	206	204	204	202	204	15·28	17·38	15·35	15·26	15·94
Hjälp-, transp.- o. div.-arb.	183	171	177	173	176	14·51	14·51	15·48	14·97	15·22
Grupp II	*210*	*206*	*202*	*200*	*204*	*14·95*	*15·46*	*14·90*	*14·71*	*15·01*
Bergarbetare	207	206	206	197	204	14·44	14·88	14·01	13·51	14·22
Gråstensmurare	211	192	205	184	198	14·99	14·26	15·66	14·09	14·63
Timmermän	220	211	196	208	207	15·89	17·14	16·42	17·15	16·72
Järn- och metallarbetare	216	196	192	190	198	20·28	18·19	19·00	17·43	18·64
Grupp III	*235*	*211*	*205*	*216*	*221*	*16·74*	*17·39*	*17·29*	*18·80*	*17·47*
Stenhuggare	238	216	198	—	229	15·96	14·49	12·85	—	15·37
Byggnadssnickare	215	198	207	222	208	16·12	18·01	17·05	19·88	17·65
Förråds- och borrsmeder	220	192	190	194	197	18·08	16·11	16·52	14·89	16·38
Div. yrkesutb. specialarb.	243	239	219	221	238	18·29	22·01	27·05	20·98	20·03

Arbets- och löneförhållanden vid Aktiebolaget svenska tobaksmonopolet år 1922.

I det följande lämnas vissa i huvudsak från Aktiebolaget svenska tobaksmonopolets tryckta förvaltningsberättelse för år 1922 hämtade uppgifter beträffande arbets- och löneförhållanden under ifrågavarande år för tobaksmonopolets förvaltningspersonal och arbetare. Liknande uppgifter för 1919, 1920 och 1921 hava tidigare meddelats i denna tidskrift.[1]

Tobaksmonopolets tillverkningar omfatta fem specialiteter, nämligen cigarrer (och cigarrcigarretter), cigarretter, röktobak, tuggtobak och snus, med fabriker i Arvika, Charlottenberg, Gävle, Göteborg, Härnösand, Karlskrona, Malmö, Norrköping, Stockholm och Södertälje. Dessutom finnes ett antal s. k. hjälpanläggningar för tillverkning av emballage m. m. samt 18 försäljningsställen, vilka benämnas tobakskontor. Huvudkontoret är förlagt till Stockholm.

Tobaksmonopolets *förvaltningspersonal* utgjorde den 31 december 1922 455 fast anställda personer, varav 272 män och 183 kvinnor. Dessutom funnos vid årsskiftet 20 tillfälligt anställda tjänstemän, och utgjorde förvaltningspersonalen vid sagda tidpunkt alltså sammanlagt 475 personer, mot 517 den 31 december 1921. Minskningen av tjänstemännens antal under 1922 beror delvis på, att vissa förmän m. fl. överförts från förvaltningspersonalen till arbetarpersonalen.

I lönehänseende indelas förvaltningspersonalen i vissa lönegrupper och löneklasser, varvid lönebeloppen för samma slags befattningshavare å olika orter fastställts med hänsyn till levnadskostnaderna å platsen. Lönen utgöres väsentligen av grundlön och dyrtidstillägg, vilket utgår med viss procent å grundlönen efter en glidande skala i enlighet med socialstyrelsens levnadskostnadsindex, varvid tillägget är procentuellt störst för de lägsta grundlönerna. Under januari månad 1922, då indextalet 231 (levnadskostnadsindex för sista kvartalet 1921) låg till grund för dyrtidstillägget, beräknades detta å en årslön av högst 1 000 kr. till 121 % samt för 7 500 kr. till 111 %, medan för de sista månaderna av år 1922 med en levnadskostnadsindex av 190 motsvarande procenttal utgjorde 90 och 89. Grundlönen å olika orter differentieras enligt följande med hänsyn till dyrortsförhållandena fastställda indextal: 100 (Stockholm, Sundsvall, Luleå), 95 (Göteborg, Södertälje, Gävle, Härnösand), 92·5 (Malmö, Norrköping, Karlstad, Örebro, Uppsala, Hudiksvall, Östersund), 87·5 (Karlskrona, Kalmar, Arvika), 82·5 (Visby, Jönköping, Charlottenberg).

Efterföljande tablå innehåller en översikt av den sammanlagda löneinkomstens, grundlönens och dyrtidstilläggets genomsnittliga belopp år 1922 inom olika manliga och kvinnliga tjänstemannagrupper.

[1] Soc. Medd., årg. 1920, sid. 707 ff.; årg. 1921, sid. 1029 ff.; årg. 1922, sid. 640 ff.

	Antal	Genomsnittlig löneinkomst, kr.	grundlön, kr.	Därav dyrtidstillägg kr.	Därav dyrtidstillägg i % av totalink.	Därav dyrtidstillägg i % av grundlönen
A. Manlig förvaltningspersonal						
Föreståndare	37	**15 587**	8 126	7 461	*47·9*	*91·8*
Resande	14	**9 506**	4 797	4 709	*49·5*	*98·2*
Utlämnings- och lagerföreståndare	23	**5 972**	2 998	2 974	*49·8*	*99·2*
Kontorister	101	**4 570**	2 292	2 278	*49·8*	*99·4*
Verkmästare	22	**8 343**	4 202	4 141	*49·6*	*98·5*
Underverkmästare	25	**6 206**	3 116	3 090	*49·8*	*99·2*
Förmän	50	**5 030**	2 522	2 508	*49·9*	*99·4*
Summa manlig personal	**272**	**6 981**	**3 547**	**3 434**	*49·2*	*96·8*
B. Kvinnlig förvaltningspersonal						
Kassörskor	35	**3 752**	1 878	1 874	*49·9*	*99·8*
Intressekontors- och fabriksavdelningsföreståndarinnor	12	**4 472**	2 240	2 232	*49·9*	*99·6*
Korrespondenter, kontorister och telefonister	128	**3 109**	1 554	1 555	*50·0*	*100·1*
Förmän	8	**3 369**	1 810	1 559	*46·3*	*86·1*
Summa kvinnlig personal	**183**	**3 333**	**1 672**	**1 661**	*49·8*	*99·3*
Manlig och kvinnlig personal, tillhopa	**455**	**5 514**	**2 793**	**2 721**	*49·3*	*97·4*

Utom dyrtidstillägg har till familjeförsörjare utgått dyrtidshjälp med 5 % av gällande grundlön, dock lägst 100 och högst 335 kr. för varje familjemedlem, för vilken vederbörande tjänsteman ansetts försörjningspliktig, varjämte verkmästare, underverkmästare och förmän som ersättning för förut fria tobaksvaror erhållit s. k. tobakspengar med resp. 6, 5 och 4 kr. per vecka. I dyrtidshjälp utbetalades under året c:a 96 000 kr. eller i genomsnitt omkring 200 kr. per (manlig och kvinnlig) tjänsteman. Fördelas summan enbart på de manliga befattningshavarna, blir medeltalet omkring 350 kr. Tobakspengarna belöpte sig till c:a 34 000 kr., vilket för de tjänstemän, som åtnjöto denna förmån, betyder ett genomsnittsbelopp å omkring 240 kr.[1]

Antalet *arbetare* utgjorde den 31 december 3 715, därav 930 män och 2 785 kvinnor, mot 3 837 år 1921 och 5 135 år 1920. Medan arbetarantalet under 1921 sålunda nedgick med omkring en fjärdedel, har minskningen under 1922 stannat vid c:a 3 %. Orsaken till nedgången sistnämnda år har i huvudsak varit ökning av maskindriften. Arbetarpersonalens ålder framgår av följande översikt:

		Antal arbetare	Därav arbetare i åldern 14—17 år	18—20 år	21—24 år	25—29 år	30—34 år	35—39 år	40—44 år	45—49 år	50—54 år	55—59 år	60 år o. däröver	Medelålder, år
Manliga arbetare	Antal	**930**	41	78	84	125	145	127	125	89	52	41	23	35·7
	%	**100·0**	*4·4*	*8·4*	*9·0*	*13·4*	*15·6*	*13·7*	*13·4*	*9·6*	*5·6*	*4·4*	*2·5*	—
Kvinnl. arbetare	Antal	**2 785**	81	301	700	593	378	297	192	148	80	6	9	29·9
	%	**100·0**	*2·9*	*10·8*	*25·1*	*21·3*	*13·6*	*10·7*	*6·9*	*5·3*	*2·9*	*0·2*	*0·3*	—
Samtl. arbetare	Antal	**3 715**	122	379	784	718	523	424	317	237	132	47	32	31·4
	%	**100·0**	*3·3*	*10·2*	*21·1*	*19·3*	*14·1*	*11·4*	*8·5*	*6·4*	*3·5*	*1·3*	*0·9*	—

[1] I de redogörelser beträffande löneförhållandena för tobaksmonopolets förvaltningspersonal, som i Soc. Medd. lämnats för föregående år, ingå dyrtidshjälp och tobakspengar i de för olika tjänstemannagrupper beräknade medelårsavlöningarna.

Av arbetare över 21 år voro 71·0 % av männen och 35·0 % av kvinnorna gifta, mot resp. 69·5 och 41·1 % under år 1921.

År 1921 avslöts mellan tobaksmonopolet och svenska tobaksindustriarbetarförbundet ett arbets- och löneavtal för tiden intill utgången av januari månad 1922.[1] Då avtalet ej av någondera parten blev uppsagt, förlängdes dess giltighetstid intill den 31 januari 1924. Arbetslönen enligt detta avtal utgöres av grundlön och dyrtidstillägg, vilket regleras i nära överensstämmelse med socialstyrelsens levnadskostnadsindex, och i samband med dennas successiva nedgång under åren 1921—22 hava sålunda även lönerna automatiskt sjunkit. Den till arbetarpersonalen utbetalda lönesumman utgjorde 7·72 milj. kr. år 1922, mot 11·16 milj. kr. år 1921 och 13·95 milj. kr. år 1920.

I nedanstående tabell meddelas genomsnittlig timförtjänst och årsinkomst för arbetare mellan 21—60 år såväl för 1922 som för de två närmast föregående åren, varjämte lönenivåns förändringar under treårsperioden åskådliggöras genom vissa procenttal.

	Medelförtjänst per timme					Medelförtjänst per år				
	Öre			Minskning i %		Kronor			Minskning i %	
	1920	1921	1922	1920—1922	1921—1922	1920	1921	1922	1920—1922	1921—1922
Manliga arbetare:										
Cigarrarbetare	189	174	133	29·6	23·6	4 031	3 659	[3] 2 791	30·8	23·7
Tuggtobaksarbetare	185	175	135	27·0	22·9	4 079	3 846	[3] 3 083	24·4	19·8
Snusarbetare	173	175	135	22·0	22·9	[2] 3 982	4 141	3 235	18·8	21·9
Diversearbetare	161	156	123	23·6	21·2	3 591	3 566	2 876	19·9	19·3
Maskinskötare vid cigarr- och cigarrettillverkningen	280	287	223	20·4	22·3	6 321	6 496	5 217	17·5	19·7
Kvinnliga arbetare:										
Cigarrarb.: Tobaksberedning	117	104	77	34·2	26·0	2 455	2 097	1 723	29·8	17·8
Tillverkning	135	115	88	34·8	23·5	2 766	2 330	1 858	32·8	20·3
Packning o. sortering	138	121	89	35·5	26·4	2 996	2 599	[3] 1 815	39·4	30·2
Cigarrettarb.: Tobaksberedning	123	115	91	26·0	20·9	2 502	2 209	1 909	23·7	13·6
Tillverkning	144	139	102	29·2	26·6	2 928	2 743	2 207	24·6	19·5
Röktobaksarb.: Beredning	101	95	77	23·8	18·9	2 009	2 070	1 818	9·5	12·2
Packning	109	102	77	29·4	24·5	2 199	2 201	1 749	20·5	20·5
Tuggtobaksarb.: Beredning	101	88	68	32·7	22·7	2 122	1 768	[3] 1 467	30·9	17·0
Tillverkning	108	103	76	29·6	26·2	2 363	2 230	[3] 1 653	30·0	25·9
Snuspackerskor	114	106	84	26·3	20·8	2 447	2 158	[3] 1 746	28·6	19·1
Kartongarbeterskor	118	111	87	26·3	21·6	2 485	2 347	1 810	27·2	22·9
Diversearbeterskor	104	92	73	29·8	20·7	2 224	1 979	1 620	27·2	18·1

Såsom härav framgår, hava tobaksarbetarnas löner under tiden 1920—1922 nedgått med c:a 20—30 %, vilken sänkning huvudsakligen infaller under 1922. I vissa fall har emellertid årsinkomstens storlek påverkats av arbetsinställelser och arbetsinskränkningar.

För arbetare och arbeterskor över 60 år utgjorde medelårsförtjänsten 1922 resp. 2 638 och 1 659 kr., mot resp. 3 692 och 1 973 kr. år 1921.

[1] Jfr Soc. Medd., årg. 1922, sid. 624. — [2] Årsinkomsten låg på grund av arbetsinställelse. — [3] Årsinkomsten låg på grund av arbetsinskränkning.

De i tabellen meddelade genomsnittliga timförtjänsterna omfatta grundlön och dyrtidstillägg samt för åren 1921 och 1922 jämväl ersättning för förut fria tobaksvaror, vilken per arbetsdag utgjort 50 öre för män över 18 år och 35 öre för kvinnor över 20 år. Den sammanlagda kostnaden för denna förmån år 1922 uppgick till c:a 329 000 kr. I medelårsförtjänsterna ingå dessutom till familjeförsörjare utbetalad dyrtidshjälp, som per kvartal utgått med 35 kr. för hustru och 15 kr. för varje annan enligt tobaksmonopolets särskilda bestämmelser försörjningsberättigad familjemedlem. Under år 1922 belöpte sig kostnaderna härför till c:a 178 000 kr.

Ett karakteristiskt drag för arbetsförhållandena inom detta utpräglade ackordsyrke belysa siffrorna för utnyttjad arbetstid i förhållande till erbjuden sådan. Den erbjudna arbetstiden utnyttjades under år 1922 i medeltal till 96 % av manliga och till 91 % av kvinnliga arbetare, mot resp. 97 och 92 % under år 1921, 95 och 89 % år 1920 samt 93 och 90 % år 1919.

Sjukdagarna per anställd arbetare under redovisningsåret uppgingo i medeltal till 12·6 (mot 7·3 för förvaltningspersonalen). Sjukledighet förekom i avsevärt större omfattning bland de kvinnliga än bland de manliga arbetarna.

Bland av tobaksmonopolet anordnade eller understödda välfärdsanordningar till förmån för personalen må nämnas egnahemslånerörelse, intressekontor, sjukkasseverksamhet, åtgärder för personalens pensionering, undervisningskurser för utbildande av förmän samt marketenterirörelse. Å marketenterierna serverades bland annat frukost och middag till ett medelpris av resp. 75 öre och 1 kr. per portion. Marketenterirörelsen har emellertid begränsats, då den numera icke är av samma betydelse för personalen som under krisåren.

Registrerade understödsföreningar åren 1916—1920.

Enligt den i 1 § lagen om understödsföreningar den 29 juni 1912 givna definitionen skola under begreppet *understödsförening* inbegripas sådana föreningar för inbördes bistånd, som utan affärsmässigt drivande av försäkringsrörelse och utan att meddela sjukhjälp idka sådan verksamhet, som med avseende å sitt föremål faller inom personförsäkringens område.

Såsom exempel på dylika understödsföreningar anföras i samma lagrum föreningar, som

bereda pension åt medlem efter avgång från tjänst eller uppnående av viss ålder;

utgiva vid medlems död kapitalbelopp till bestridande av kostnaderna för hans begravning eller såsom understöd åt hans familj;

meddela pension åt avliden medlems änka eller barn;

bereda medlem understöd vid bestående förlust eller nedsättning av arbetsförmågan (invaliditet).

Genom lagen äro ifrågavarande föreningar under vissa förhållanden underkastade registreringsskyldighet. Sålunda skall *pensionskassa* vara registrerad, så framt den består av flera än 50 medlemmar, och *annan understödsförening*, då den

a) utfäster eller utbetalar kapitalunderstöd till högre belopp än 300 kronor för en medlem och består av flera än 100 medlemmar; eller

b) består av flera är 500 medlemmar.

För föreningar, som ej beröras av registreringstvånget, bereder lagen möjlighet att frivilligt låta registrera sig och vinna därmed förenade rättsliga fördelar; registrering kan dock icke vinnas av förening, som räknar mindre än fem medlemmar.

Den reglering, som understödsföreningarna äro genom lagen underkastade, är väsentligen av formell natur. Blott för sådana föreningar, som utfästa eller utbetala kapitalunderstöd till högre belopp än 300 kronor[1] för en medlem, föreskriver lagen (86 §), att stadgarna skola innehålla tillfredsställande bestämmelser om premier, fondavsättning, medelförvaltning och användning av uppkommande överskott samt jämväl i övrigt vara betryggande för medlemmarna och övriga understödsberättigade. Dylika under försäkringstekniskt betryggande former arbetande föreningar sägas hava godkända stadgar.[2]

Från lagens giltighetsområde undantagna äro de anstalter, för vars utfästelser av understöd staten eller kommunen är ansvarig, vidare sådana pensionskassor för i offentlig tjänst anställda personer, vilka av Konungen

[1] Genom en lagändring, som trätt i kraft den 1 juli 1921, har beloppet höjts till 500 kronor.

[2] På grund av övergångsbestämmelserna till lagen (99 §) kan dock förening, som ägde bestånd, då lagen trädde i kraft, utfästa och utbetala kapitalunderstöd t. o. m. 1 000 kr., ändock att dess stadgar icke äro godkända.

förklarats undantagna, samt slutligen fackföreningar, fackförbund eller andra liknande föreningar för vårdande av yrkesangelägenheter, vilka meddela understöd vid arbetslöshet (98 §).

Efterföljande redogörelse avser att lämna en framställning rörande arten och omfattningen av verksamheten under åren 1916—1920 inom sådana understödsföreningar, som under åren ifråga varit registrerade. Redogörelsen har utarbetats på grundval av dels de för de olika föreningarna gällande stadgebestämmelserna, dels de statistiska berättelser rörande verksamheten, som det åligger föreningarna att årligen upprätta och ingiva till tillsynsmyndigheten. Att redogörelsen icke kommit att omfatta även de tre första åren (1913—1915) av understödsföreningslagens giltighetstid beror dels därpå, att uppgifterna för dessa år befunnits i vissa fall ganska ofullständiga, dels därpå att, då under dessa år endast ett fåtal föreningar voro registrerade, översikten skulle sakna egentlig betydelse.

Då skyldighet att göra anmälan och lämna uppgifter angående verksamheten åligger jämväl sådana anstalter och pensionskassor, vilka jämlikt 98 § understödsföreningslagen av Konungen förklarats vara *från lagens tillämpning undantagna*, har i redogörelsen inrymts vissa uppgifter jämväl rörande dessa föreningar.

A. Understödsföreningarnas verksamhet åren 1916—1920.

I. Antal föreningar. Medlemsantal.

Vid slutet av år 1916 hade 146 understödsföreningar sökt och erhållit registrering och därmed inordnat sin verksamhet under lagens bestämmelser. Vid 1917 års utgång hade antalet stigit till 172 för att vid slutet av vart och ett av de följande tre åren uppgå till resp. 195, 211 och 219. I föreliggande berättelse ingå uppgifter från 139 av dessa föreningar år 1916, 168 år 1917 samt resp. 194, 206 och 219 åren 1918—1920. Från övriga hava redogörelser rörande verksamheten icke erhållits. Den härav föranledda ofullständigheten är emellertid av mindre betydelse, enär de ej redovisade föreningarna äro sådana, som registrerats först vid årets slut eller under året upphört med sin verksamhet.

Antalet medlemmar i de redovisade föreningarna, vilket vid 1916 års slut uppgick till 141 642, utgjorde år 1917 161 560 samt under de följande tre åren resp. 175 122, 189 695 och 200 892.

Allt eftersom det meddelade understödet utgår i form av kapital en gång för alla eller är periodiskt återkommande (livränta), kunna understödsföreningarna särskiljas i tvenne slag: *kapitalförsäkringsföreningar* och *pensionskassor*[1]. Huru föreningar och medlemmar under åren 1916—1920 fördelade

[1] Härvid räknas såsom pensionskassor även de föreningar, som vid sidan av pensionen bereda jämväl kapitalunderstöd.

sig på dessa två huvudgrupper åskådliggöres genom efterföljande *tab. A*, som för år 1920 jämväl anger, huru många föreningar inom vardera gruppen, som arbetade med godkända och utan godkända stadgar.

Tab. A. Antal registrerade understödsföreningar och deras medlemsantal vid slutet av åren 1916—1920.

Föreningar	Kapitalförsäkringsföreningar		Pensionskassor		Samtliga	
	ant. fören.	ant. medl.	ant. fören.	ant. medl.	ant. fören.	ant. medl.
Med godkända stadgar	24	26 357	2	7 520	26	33 877
Utan godkända stadgar	108	135 884	85	31 131	193	167 015
Summa år 1920	**132**	**162 241**	**87**	**38 651**	**219**	**200 892**
1919	123	153 511	83	36 184	206	189 695
1918	117	142 826	77	32 296	194	175 122
1917	108	136 585	60	24 975	168	161 560
1916	98	123 273	41	18 369	139	141 642

Av föreningarna voro de flesta, 132 år 1920, kapitalförsäkringsföreningar. Pensionskassorna utgjorde ett antal av endast 87. Blott ett fåtal föreningar, närmare bestämt 26 år 1920, hade sin verksamhet reglerad enligt lagens strängare bestämmelser, d. v. s. efter godkända stadgar.

Jämväl ifråga om försäkringsbeståndets storlek framstå kapitalförsäkringsföreningarna såsom de främsta. Såsom tablån utvisar, kom nämligen på denna grupp ej mindre än 80 % av hela medlemsantalet år 1920. Denna överlägsenhet framträder även, om man beräknar det genomsnittliga antalet medlemmar i olika föreningar. Medan sålunda medelantalet medlemmar i kapitalförsäkringsföreningarna uppgick till 1 229, utgjorde motsvarande antal i pensionskassorna endast 444.

Nu berörda förhållanden belysas även genom efterföljande sammanställning, i vilken föreningarna grupperats efter medlemsbeståndets storlek år 1920.

Registrerade understödsföreningar, fördelade efter medlemsantal.

	högst 50	51— 100	101— 200	201— 300	301— 400	401— 500	501— 700	701— 1000	1001— 2000	2001— 5000	över 5000
Kapitalförsäkr.-fören.	5	5	14	9	11	18	25	14	19	8	4
Pensionskassor . . .	12	21	16	12	6	2	8	2	4	3	1

I de statistiska redogörelserna hava meddelats jämväl summariska uppgifter rörande under åren inträffade dödsfall bland medlemmarna. Följande tablå anger hela antalet avlidna under vart och ett av åren 1916—1920 samt huru detta antal förhåller sig till hela antalet avgångna och till varje 1000-tal delägare.

Antal avlidna medlemmar.

År	absolut	i % av antalet avgångna	i ‰ av medelant. medl.
1920	2 570	33·6	12·9
1919	2 390	38·7	13·0
1918	2 777	51·0	16·2
1917	1 926	36·8	12·1
1916	1 704	36·5	12·1

De anförda siffrorna utvisa en avsevärd stegring i dödligheten under år 1918, märkbar även det följande året. Detta synes tyda på, att understödsföreningarna rönt en stark påverkan av den farsot, som under namn av spanska sjukan härjade i hela landet under senare halvåret 1918 och förra delen av år 1919.

Beträffande i det föregående anförda medlemssiffror må påpekas, att de med största sannolikhet äro högre än däremot svarande antal personer, som äro försäkrade genom medlemskap i understödsföreningar. Detta förhållande har sin förklaring däri, att det vid angivandet av det totala medlemsbeståndet kan hava inträffat, att samma person blivit räknad två eller flera gånger, nämligen för det fall, att medlemskapet gällt flera föreningar samtidigt. Att angiva antal försäkrade personer låter sig dock icke göra, enär uppgifter rörande förekomsten av dylikt medlemskap i flera föreningar saknas.

I vissa föreningar förefinnes möjlighet för en och samma person att teckna mer än en försäkring, givetvis dock inom den begränsning i fråga om det högsta kapitalunderstöd, som jämlikt lagen må för en medlem utfästas. I någon större utsträckning synes detta dock icke förekomma. Endast för 13 kapitalförsäkringsföreningar giva nämligen 1920 års uppgifter tydligt vid handen, att vissa medlemmar innehade flera än en försäkring i samma förening. Antalet medlemmar i dessa föreningar uppgick till 21 175 och antalet försäkringar till 26 133.

Av understödsföreningarnas medlemmar voro år 1916 99 287 eller 70·1 % män och 42 355 eller 29·9 % kvinnor. I fråga om denna fördelning har under de följande åren inträtt en om ock ringa förskjutning till männens förmån. Detta framgår av *tab. B*, vilken åskådliggör medlemsbeståndets sammansättning efter kön under perioden 1916—1920.

Tab. B. Försäkringsbeståndets sammansättning efter kön vid registrerade understödsföreningar.

Föreningar	Män		Kvinnor		Föreningar med endast manl. medl.		Föreningar med endast kvinnl. medl.		Föreningar med både manl. o. kvinnl. medl.	
	Antal	%	Antal	%	ant. fören.	ant. medl.	ant. fören.	ant. medl.	ant. fören.	ant. medl.
Kapitalförsäkringsföreningar.										
Med godkända stadgar . .	20 357	77·2	6 000	22·8	8	3 024	—	—	16	23 333
Utan godkända stadgar . .	92 416	68·0	43 468	32·0	13	10 575	—	—	95	125 309
	112 773	**69·5**	**49 468**	**30·5**	**21**	**13 599**	—	—	**111**	**148 642**
Pensionskassor.										
Med godkända stadgar . .	6 793	90·3	727	9·7	1	3 660	—	—	1	3 860
Utan godkända stadgar . .	26 354	84·7	4 777	15·3	49	9 671	6	3 130	30	18 330
	33 147	**85·8**	**5 504**	**14·2**	**50**	**13 331**	**6**	**3 130**	**31**	**22 190**
Summa år 1920	**145 920**	**72·6**	**54 972**	**27·4**	**71**	**26 930**	**6**	**3 130**	**142**	**170 832**
1919	136 701	72·1	52 994	27·9	67	23 456	6	3 077	133	163 162
1918	125 294	71·5	49 828	28·5	67	20 997	5	1 915	122	152 210
1917	113 547	70·3	48 013	29·7	54	16 279	5	1 849	109	143 432
1916	99 287	70·1	42 355	29·9	39	12 499	3	613	97	128 530

Ett stort antal föreningar räknade, såsom denna tabell jämväl utvisar, endast manliga medlemmar, under det att föreningar med endast kvinnliga medlemmar voro mindre talrikt företrädda. Av siffrorna för år 1920 framgår, att medan kapitalförsäkringsföreningarna i de flesta fall inrymma både manliga och kvinnliga medlemmar, pensionskassorna i övervägande antal räkna endast manliga. Denna olikhet torde sammanhänga därmed, att vid pensionskassorna medlemsurvalet ofta är ganska snävt begränsat, i det att inträde beviljas endast för personer tillhörande en viss krets. I betraktande kommer även, att många pensionskassor bereda endast änkepension, därvid hustrurna icke äro medlemmar.

Rörande antalet *pensionärer* utvisa de statistiska redogörelserna, att detta år 1920 uppgick till 17·3 % av hela medlemsbeståndet. Pensionärernas fördelning på grupperna egenpension, änkepension och barnpension angives genom följande siffror:

Antal pensionärer år 1920 med:

egenpension		änkepension		barnpension	
antal	%	antal	%	antal	%
3616	54·2	2664	39·9	397	5·9

För vinnande av medlemskap i understödsförening är ofta föreskrivet, att den inträdessökande skall vara anställd vid visst arbetsföretag. Under sådana förhållanden är det av intresse jämväl att verkställa en uppdelning av kassorna, allt eftersom de äro att betrakta såsom å ena sidan öppna och å andra sidan avsedda för endast vissa yrken och företag. Detta har, så långt det givits möjlighet, genomförts för år 1920 i nedanstående *tab. C.* Av densamma inhämtas, att medan flertalet kapitalförsäkringsföreningar (63·6 % av samtliga) medgiva anslutning utan hänsyn till personens näringsfång, pensionskassorna i regel (92·0 % av samtliga) hämta sina medlemmar endast bland vissa slutna grupper.

Tab. C. Registrerade understödsföreningar, fördelade efter medlemmarnas yrken år 1920.

Föreningar	Kapitalförsäkringsfören.				Pensionskassor			
	med godk. stadgar		utan godk. stadgar		med godk. stadgar		utan godk. stadgar	
	ant. fören.	ant. medl.	ant. fören.	ant. medl.	ant. fören.	ant. medl.	ant. fören.	ant. medl.
Allmänna	12	13 077	72	105 534	—	—	7	1 361
För hantverkare	—	—	—	—	—	—	3	304
» sjömän	—	—	—	—	—	—	4	921
» handlande	—	—	1	45	—	—	6	1 619
» andra yrkesidkare	1	145	4	2 636	1	3 860	12	2 930
» personer i kommunal tjänst	—	—	4	2 508	—	—	9	3 002
» » i statstjänst	6	6 148	15	12 593	—	—	18	2 806
» vid ensk. järnvägar anställda	3	6 543	9	7 177	—	—	15	15 235
» industriarbetare	2	444	3	5 391	1	3 660	11	2 953
Summa	24	26 357	108	135.884	2	7 520	85	31 131

Med hänsyn till sättet för verksamhetens utövande kunna särskiljas två olika slag av understödsföreningar, nämligen å ena sidan sådana, som hava sin verksamhet lokalt begränsad, och å den andra sådana, som arbeta med lokalavdelningar eller eljest hava sina medlemmar spridda över en större del av riket. En noggrann åtskillnad mellan dessa olika föreningar låter sig dock knappast genomföra, alldenstund man i ett flertal fall varken av stadgarna eller de inlämnade redogörelserna kan inhämta tillförlitliga upplysningar rörande föreningarnas verkliga karaktär i förevarande hänseende.

Rörande de *från lagens tillämplighetsområde undantagna föreningarna* framgår av befintliga uppgifter, att dessa utgjordes av 11 pensionskassor åren 1916—1918 samt 12 åren 1919—1920. Vid slutet av redogörelseåren räknade dessa kassor resp. 13 902, 14 123, 14 580, 17 050 och 17 558 medlemmar. Av dessa voro endast ett fåtal kvinnor, nämligen 145 år 1916, 148 år 1917 samt resp. 151, 149 och 144 åren 1918—1920.

I efterföljande tablå lämnas en sammanfattande översikt av hela antalet i lagen om understödsföreningar berörda pensionskassor under åren 1916—1920, därvid siffrorna för registrerade och från lagen undantagna pensionskassor sammanräknats.

Pensionskassor och deras medlemmar vid slutet av åren 1916—1920.

År	Kassor	Medlemmar
1916	52	32 271
1917	71	39 098
1918	88	46 876
1919	95	53 234
1920	99	56 209

II. Ekonomiska förhållanden.

1. **Inkomster.** Inkomsternas totalbelopp för samtliga registrerade understödsföreningar framgår av nedanstående *tab. D.*

Tab. D. Registrerade understödsföreningars inkomster 1916—1920.

Föreningar	Kapitalförsäkringsföreningar		Pensionskassor		Tillsammans
	absolut kr.	per medl. kr.	absolut kr.	per medl. kr.	kr.
Med godkända stadgar	809 650·75	32·53	3 685 504·81	518·65	**4 495 155·56**
Utan godkända stadgar	2 336 196·25	17·19	10 621 887·72	346·19	**12 958 083·97**
Summa år 1920	**3 145 847·00**	**19·57**	**14 307 392·53**	**378·62**	**17 453 239·53**
1919	3 171 101·28	21·26	13 622 563·58	391·08	**16 793 664·86**
1918	3 094 667·55	21·97	9 236 038·05	302·27	**12 330 705·60**
1917	2 496 869·57	18·40	7 522 759·97	313·81	**10 019 629·54**
1916	2 367 221·07	19·30	5 826 411·72	323·19	**8 193 632·79**

Huru de sammanlagda inkomstsummorna procentuellt fördela sig på olika poster framgår av efterföljande *tab. E.*

Tab. E. Inkomstposterna vid registrerade understödsföreningar i procent av sammanlagda inkomsterna.

Föreningar	Försäkringsavgifter	Anslag och gåvor	Inträdes-, retroaktivavg. o. d.	Avkastning av kapital	Annan avkastning	Övriga inkomster	Summa
Kapitalförsäkringsfören.							
Med godkända stadgar . . .	75·05	0·54	0·66	18·13	1·66	3·96	100·00
Utan godkända stadgar . . .	80·30	—	0·29	18·77	0·34	0·30	100·00
Tillhopa	**78·95**	**0·14**	**0·39**	**18·60**	**0·68**	**1·24**	**100·00**
Pensionskassor							
Med godkända stadgar . . .	21·08	61·75	—	7·86	—	9·31	100·00
Utan godkända stadgar . . .	25·80	30·41	2·35	38·85	1·08	1·51	100·00
Tillhopa	**24·59**	**38·48**	**1·74**	**30·86**	**0·81**	**3·52**	**100·00**
Samtliga föreningar år 1920	**34·38**	**31·57**	**1·50**	**28·66**	**0·78**	**3·11**	**100·00**
1919	32·92	34·25	6·39	25·33	0·59	0·52	100·00
1918	34·91	32·17	2·35	28·39	1·23	0·95	100·00
1917	37·91	23·38	6·45	29·41	1·30	1·55	100·00
1916	40·99	23·56	3·62	29·85	1·60	0·38	100·00

Huvudparten bland inkomsterna utgöres av *försäkringsavgifter;* denna post upptog nämligen, såsom tabellen giver vid handen, 34 % av hela inkomstsumman år 1920, då samtliga föreningar medräknas. Emellertid spela avgifterna ej samma betydande roll i samtliga föreningars ekonomi. Undersöker man med vilken andel premierna ingå bland inkomsterna för varje särskild föreningsgrupp, befinnes nämligen, att densamma vid pensionskassor representerar allenast en fjärdedel mot i genomsnitt nära 80 % vid övriga föreningar.

Nedanstående *tab. F.* lämnar en jämförande översikt av de influtna avgiftsummornas storlek i absoluta tal och i medeltal per medlem.

Tab. F. Inkomster i form av försäkringsavgifter åren 1916—1920.

Föreningar	Kapitalförsäkringsfören.		Pensionskassor	
	absolut kr.	per medl. kr.	absolut kr.	per medl. kr.
Med godkända stadgar	607 664·73	24·41	776 946·94	109·35
Utan godkända stadgar	1 876 068·45	13·81	2 740 486·33	89·84
Summa år 1920	**2 483 733·18**	**15·45**	**3 517 433·27**	**93·08**
1919	2 410 004·19	16·15	3 117 692·26	89·50
1918	2 204 567·78	15·65	2 100 355·33	68·73
1917	2 108 113·19	15·54	1 690 259·78	70·51
1916	2 014 675·04	16·43	1 343 878·46	74·54

För pensionskassornas vidkommande utvisar tabellen bl. a. en betydande stegring av avgiftsbeloppen under åren 1919—1920. Såsom anledning härtill torde i främsta rummet vara att räkna den ökning i pensionsunderlagens storlek, som i ett flertal kassor ägt rum i samband med den dessa år inträffade lönestegringen å arbetsmarknaden.

De upptagna försäkringsavgifterna hava utgjorts dels av *regelbundna utlagor*, dels av *bidrag uttaxerade i mån av behov*. Av de båda avgiftssystemen har det förra tillämpats inom alla föreningsgrupper, det senare däremot endast vid föreningar utan godkända stadgar, närmare bestämt sådana som utfästa dödsfallsunderstöd. Huru vid dessa sistnämnda föreningar den redovisade posten »försäkringsavgifter» under år 1920 fördelat sig på regelbundna avgifter, såväl regelbundna avgifter som uttaxeringar och endast uttaxeringar, åskådliggöres genom efterföljande siffror, som jämväl utvisa, huru många föreningar, som redovisat avgifterna på ifrågavarande sätt, samt huru stora avgiftsbelopp, som i genomsnitt erlagts per medlem i de olika fallen.

	Antal föreningar	Avgiftsbelopp i % av sammanl. avgifterna	Avgiftsbelopp per medl. Kr.
Regelbundna avgifter	42	65·2	14·00
Uttaxerade bidrag	15	9·7	12·57
Regelbundna avgifter jämte uttaxerade bidrag	50	25·1	13·85

Under rubriken *anslag och gåvor* hava sammanförts alla inkomster, som kommit föreningarna till godo från utomstående. Denna post utgör, såsom tab. E giver vid handen, en relativt liten andel av inkomsterna vid kapitalförsäkringsföreningar. Vid pensionskassor spela dessa inkomster däremot en betydande roll i ekonomiskt hänseende, i det att de årligen uppgå till mer än en tredjedel av samtliga inkomster. Bland gåvor och anslag, som sistnämnda kassor tillgodonjutit, märkas dels tillfälligt mottagna penningmedel, dels (dock endast i 3 fall) årliga anslag av statsmedel, dels slutligen regelbundna bidrag av arbetsgivare, erhållna i kraft av träffade överenskommelser. Av dessa intaga de regelbundna arbetsgivarbidragen främsta rummet, i det att denna post ensam år 1920 representerade 92·6 % av samtliga såsom gåvor och anslag redovisade inkomstmedel. Till sin natur äro dessa arbetsgivarbidrag närmast att anse såsom komplement till de stadgade delägaravgifterna. Till storleken äro de dem emellertid som regel betydligt överlägsna. Detta framgår av följande siffror, som för vart och ett av redogörelseåren angiva arbetsgivarbidragen i procent av erlagda försäkringsavgifter i motsvarande kassor:

1916	1917	1918	1919	1920
123·1 %	122·0 %	153·0 %	140·4 %	145·9 %

Inkomst av kapital har redovisats av samtliga i redogörelsen ingående föreningar. Till sin storlek är denna post bl. a. beroende av den utveckling, som fondbildningen erhållit. Av tab. E framgår, att pensionskassorna utan godkända stadgar nått längst i detta hänseende. Inom dessa utgöra nämligen räntemedlen c:a 40 % av samtliga inkomster. Å andra sidan hava

pensionskassorna med godkända stadgar att uppvisa de relativt minsta ränteinkomsterna. Detta torde emellertid sammanhänga därmed, att de två föreningar, som gruppen omfattar, äro jämförelsevis nybildade.

Inkomstposten *annan avkastning*, som upptager en mycket ringa del av samtliga inkomster, utgöres huvudsakligen av avkastning av fastighet. Inkomster av sistnämnda slag hava redovisats av ett fåtal föreningar, under år 1920 av endast 7.

Föregående redogörelse berör de ekonomiska förhållandena endast inom registrerade understödsföreningar. Rörande de *från lagen undantagna pensionskassorna* anföras följande uppgifter för åren 1916—1920:

Inkomster år 1920	Kr.		Kr.
Försäkringsavgifter	1 557 916·82	Summa inkomster år 1920	5 914 837·08
Anslag och gåvor	285 276·20	» » » 1919	5 734 137·77
Avkastning av kapital . . .	2 876 746·77	» » » 1918	4 280 972·93
» » fastighet . .	66 696·70	» » » 1917	4 078 059·37
Övriga inkomster	1 128 200·59	» » » 1916	3 784 274·59

I efterföljande tablå äro sammanställda totalbeloppen av registrerade och från lagen undantagna pensionskassors inkomster under åren 1916—1920 såväl i absoluta tal som i förhållande till medelantalet medlemmar:

Inkomster	1916	1917	1918	1919	1920
absolut, kr. . .	9 610 686·31	11 600 819·34	13 517 010·98	19 356 701·35	20 222 229·61
per medlem, kr.	300·77	305·41	300·99	378·98	367·08

2. Utgifter. Understödsföreningarnas sammanlagda utgifter under femårsperioden framgå av efterföljande *tab. G.*

Tab. G. Registrerade understödsföreningars utgifter åren 1916—1920.

Föreningar	Kapitalförsäkringsfören.		Pensionskassor		Tillsammans
	absolut kr.	per medl. kr.	absolut kr.	per medl. kr.	absolut kr.
Med godkända stadgar	366 966·36	14·74	378 621·90	53·28	**745 588·26**
Utan godkända stadgar	1 486 223·19	10·94	2 699 468·32	87·98	**4 185 691·51**
Summa år 1920	**1 853 189·55**	**11·53**	**3 078 090·22**	**81·46**	**4 931 279·77**
1919	1 773 703·96	11·89	2 814 031·10	80·79	**4 587 735·06**
1918	1 873 268·77	13·30	2 391 775·39	78·28	**4 265 044·16**
1917	1 516 882·64	11·18	2 048 021·61	85·43	**3 564 904·25**
1916	1 404 102·10	11·45	1 671 245·24	92·70	**3 075 347·34**

Bland de olika föreningsgrupperna intaga pensionskassorna utan godkända stadgar även beträffande utgifternas storlek första rummet; på sistnämnda föreningar kom nämligen 54·7 % av samtliga utgifter år 1920. Närmare upplysningar rörande utgifternas fördelning lämnas i efterföljande *tab. H.*

Av föreningarnas sammanlagda utgifter hänförde sig största delen — 78·5 % år 1920 — till *utgifter för försäkringsfall*, d. v. s. kapitalunderstöd och pensioner. Av dessa hava de förstnämnda redovisats såväl inom kapitalförsäkringsföreningar som pensionskassor, varemot pensionsutgifter, såsom nedan-

Tab. H. Registrerade understödsföreningars utgiftsposter i procent av sammanlagda utgifterna 1916—1920.

Föreningar	Utbetalningar för försäkringsfall	Återförsäkringspremier	Räntor och utskylder	Förlust å kapitalplacering samt avskrivningar	Förvaltningskostnader	Övriga utgifter	Summa
Kapitalförsäkringsfören.							
Med godkända stadgar . . .	62·78	6·98	0·51	0·74	26·27	2·72	100·00
Utan godkända stadgar . . .	83·59	—	0·40	0·90	14·29	0·82	100·00
Tillhopa	**79·47**	**1·38**	**0·42**	**0·87**	**16·66**	**1·20**	**100·00**
Pensionskassor							
Med godkända stadgar . . .	6·25	35·05	0·06	3·17	53·75	1·72	100·00
Utan godkända stadgar . . .	88·03	—	0·42	0·85	6·89	3·81	100·00
Tillhopa	**77·97**	**4·32**	**0·38**	**1·13**	**12·65**	**3·55**	**100·00**
Samtliga föreningar år 1920	**78·54**	**3·21**	**0·40**	**1·03**	**14·16**	**2·66**	**100·00**
1919	80·04	2·27	0·42	1·88	12·62	2·77	100·00
1918	83·54	1·76	0·47	0·37	10·88	2·98	100·00
1917	84·03	0·39	0·64	1·81	9·98	3·15	100·00
1916	87·13	0·13	0·44	0·89	8·05	3·36	100·00

stående *tab. I* utvisar, förekommit endast inom föreningar av det senare slaget.

Kostnaderna för förvaltningen hava under åren 1916—1920 representerat en betydligt större del av utgifterna vid föreningar med godkända än vid föreningar utan godkända stadgar. Några säkra slutsatser rörande administrationens omfattning inom de båda grupperna torde emellertid av detta förhållande ej kunna dragas; olikheten kan nämligen bero av rent tillfälliga omständigheter. Verksamhetstidens olika längd inom olika föreningar spelar sålunda härvid en stor roll. Ett bättre mått på förvaltningskostnaderna erhålles genom att sätta desamma i relation till premieinkomster eller

Tab. I. Utgifter för kapitalunderstöd och pension åren 1916—1920.

Föreningar	Kapitalunderstöd								Pensioner			
	Kapitalförsäkringsföreningar				Pensionskassor				Pensionskassor			
	antal fören.	belopp			antal fören.	belopp			antal fören.	belopp		
		absolut kr.	per medl. kr.	i % av avgifterna		absolut kr.	per medl. kr.	i % av avgifterna		absolut kr.	per medl. kr.	i % av avgifterna
Med godkända stadgar . .	20	230 361·31	9·25	37·9	1	5 100·00	1·42	27·7	1	18 554·40	5·29	0·6
Utan godkända stadgar . .	103	1 242 357·19	9·14	66·2	5	2 825·00	1·84	28·3	74	2 373 633·08	77·36	86·6
Summa 1920	**123**	**1 472 718·50**	**9·16**	**59·3**	**6**	**7 925·00**	**1·54**	**27·9**	**75**	**2 392 187·48**	**69·97**	**41·4**
1919	120	1 471 548·08	9·86	61·1	5	5 575·00	1·13	20·0	71	2 194 674·30	69·48	48·2
1918	113	1 623 636·95	11·53	73·6	7	10 475·00	2·38	39·6	65	1 929 116·33	68·64	61·3
1917	104	1 223 020·01	9·01	58·0	2	975·00	0·95	12·6	53	1 771 597·25	73·90	91·9
1916	95	1 170 274·34	9·54	58·1	3	2 735·00	1·79	35·5	39	1 506 614·73	83·57	112·1

antal medlemmar. Huru de sålunda beräknade siffrorna gestalta sig för år 1920, framgår av följande tablå.

Kapitalförsäkringsfören.	Förvaltningskostnader i % av premieinkomsterna	Förvaltningskostnader i medeltal per medlem kr.
Med godkända stadgar	15·86	3·87
Utan godkända stadgar	11·32	1·56
Pensionskassor		
Med godkända stadgar	6·66	28·64
Utan godkända stadgar	6·78	6·06

För försäkringsriskens utjämnande och fördelning hava vissa understödsföreningar med godkända stadgar låtit återförsäkra de utfästa kapitalunderstöden i privata försäkringsföretag. Kostnader härför, i redogörelserna upptagna under rubriken *återförsäkringspremier*, förekomma redovisade av 5 föreningar år 1920.

De såsom *räntor och utskylder* rubricerade utgifterna påträffas endast mera sällan i föreningarnas räkenskaper, år 1920 blott i ett 30-tal fall. *Förlust å kapitalplacering* samt *avskrivningar*, vilka poster ej representera verkliga kassautgifter, utan en i siffror uttryckt kapitalminskning, finnas likaledes upptagna i ett 30-tal redogörelser.

De *från lagen undantagna pensionskassorna* hava fått vidkännas utgifter, som åren 1916—1920 uppgingo till följande belopp:

Utgifter år 1920	Kr.		Kr.
Utbetaln. för försäkringsfall	2 368 457·23	Summa utgifter år 1919	2 685 275·01
Förvaltningskostnader	258 486·91	» » » 1918	2 574 646·26
Övriga utgifter	247 393·02	» » 1917	2 186 517·21
Summa	2 874 337·16	» » » 1916	2 045 001·89

En jämförande översikt av de sammanlagda utgifterna för registrerade och från lagen undantagna pensionskassor lämnas i nedanstående tablå:

Utgifter	1916	1917	1918	1919	1920
absolut, kr.	3 716 247·13	4 234 538·82	4 966 421·65	5 499 306·11	5 952 427·38
per medlem, kr.	116·29	111·48	110·59	107·67	108·05

3. Överskott, tillgångar och skulder. Det totala överskottet å understödsföreningarnas ekonomiska verksamhet uppgick år 1920 till c:a 12·5 miljoner kronor. Den förlust, som drabbat vissa föreningar, har här frånräknats. I själva verket hade nämligen endast 191 föreningar att uppvisa överskott av årets verksamhet, medan däremot inom 28 föreningar utgifterna överstego inkomsterna med mer eller mindre avsevärda belopp. Efterföljande *tab. J* lämnar en överblick av verksamhetens ekonomiska resultat under åren 1916—1920 inom olika föreningar.

De i tabellen anförda procentsiffrorna utvisa, att *fondbildningen* vid pensionskassor försiggår med betydligt större intensitet än vid kapitalförsäkringsföreningar, ävensom att föreningar med godkända stadgar årligen reservera ett proportionsvis större kapital än motsvarande föreningar utan godkända stadgar.

Tab. J. Överskott och brist av registrerade understödsföreningars verksamhet åren 1916—1920.

Föreningar	Överskott			Brist			Totalöverskott (utöver brist) kr.
	antal fören.	belopp		antal fören.	belopp		
		absolut kr.	i % av inkomsterna		absolut kr.	i % av inkomsterna	
Kapitalförsäkringsföreningar							
Med godkända stadgar . .	23	443 270·78	54·8	1	586·39	81·9	442 684·39
Utan godkända stadgar .	86	889 594·08	42·8	22	39 621·02	15·5	849 973·06
	109	**1 332 864·86**	—	**23**	**40 207·41**	—	**1 292 657·45**
Pensionskassor							
Med godkända stadgar . .	2	3 306 882·91	89·7	—	—	—	3 306 882·91
Utan godkända stadgar .	80	7 938 519·18	74·9	5	16 099·78	64·6	7 922 419·40
	82	**11 245 402·09**	—	**5**	**16 099·78**	—	**11 229 302·31**
Summa år 1920	**191**	**12 578 266·95**	**73·2**	**28**	**56 307·19**	**20·0**	**12 521 959·76**
1919	192	12 239 346·12	73·4	14	33 416·32	28·5	12 205 929·80
1918	179	8 080 414·44	66·3	15	14 753·00	10·6	8 065 661·44
1917	157	6 492 028·13	65·5	11	37 302·84	34·6	6 454 725·29
1916	129	5 133 703·00	63·0	10	15 417·55	30·5	5 118 285·45

I efterföljande *tab. K* meddelas ett sammandrag av föreningarnas *balanskonton* för år 1920 jämte de olika posternas procentuella betydelse i förhållande till balanskontots slutsummor.

Av tabellen inhämtas, att de registrerade understödsföreningarna ägde *tillgångar* till sammanlagt belopp av c:a 107 miljoner kronor år 1920. Härav redovisades större delen, eller ej mindre än 90 %, av föreningar utan godkända stadgar; och inom denna grupp förfogade pensionskassorna ensamt över c:a 80 % av samtliga tillgångar.

Med avseende på tillgångarnas fördelning å olika poster företer balansräkningen en olika bild inom olika föreningar. *Banktillgodohavanden* spela sålunda en betydande roll vid kapitalförsäkringsföreningar, i det att de representera 40 à 50 % av aktiva, men intaga vid pensionskassor ett ganska obetydligt rum. Pensionskassornas ojämförligt viktigaste tillgångspost åter är deras *obligationer och andra värdepapper*, vilkas bokförda värde belöpte sig till sammanlagt 70 à 80 % av aktiva. I fråga om sistnämnda slag av tillgångar kan dessutom konstateras, att de inom samtliga föreningsgrupper år från år upptaga en allt större del av balansens slutsumma. Denna förskjutning, som särskilt framträder vid kapitalförsäkringsföreningarna, torde sammanhänga med den under här ifrågavarande år yppade möjligheten till förmånliga inköp av dylika valutor, i främsta rummet med hög ränta utrustade obligationer.

Banktillgodohavanden samt obligationer och andra värdepapper förekomma bland tillgångarna i så gott som samtliga redovisade föreningar. De övriga posterna i balansräkningen synas däremot företrädda mindre ofta. *Inteck-*

Tab. K. Sammandrag av registrerade understödsföreningars balansräkningar år 1920.

Balanskontots poster	Föreningar med godkända stadgar				Föreningar utan godkända stadgar			
	Kapitalförsäkr.-föreningar		Pensionskassor		Kapitalförsäkr.-föreningar		Pensionskassor	
	absolut belopp	%	absolut belopp	%	absolut belopp	%	absolut belopp	%
Aktiva.								
Tillgångar:								
Kassabehållning . .	4 233·60	0·1	14 566·62	0·2	84 951·07	0·9	136 995·56	0·2
Tillgodohavanden hos banker . . .	1 278 918·80	34·5	357 140·63	5·2	3 976 532·66	42·7	3 703 896·29	4·2
Fastigheter	580 000·00	15·7	—	—	437 000·00	4·7	2 960 933·42	3·4
Inteckningslån . .	355 000·00	9·6	—	—	751 580·50	8·1	10 614 638·84	12·2
Obligationer och andra värdepapper	1 322 356·59	35·7	5 923 438·03	86·1	3 929 136·00	42·2	68 005 124·82	78·0
Lån mot säkerhet i försäkringsbrev .	29 158·79	0·8	—	—	—	—	—	—
Räntor och hyror .	5 698·01	0·1	79 518·01	1·2	28 699·32	0·3	737 613·28	0·8
Fordringar hos försäkringsbolag . .	558·90	0·0	—	—	—	—	—	—
Förfallna och obetalade premier .	24 950·21	0·7	173 424·70	2·5	62 076·61	0·7	238 212·73	0·3
Inventarier	6 166·52	0·2	30 000·00	0·4	22 159·06	0·3	5 800·58	0·0
Hos arbetsgivare innestående . . .	—	—	—	—	—	—	301 506·98	0·3
Övriga tillgångar .	44 208·44	1·2	305 582·74	4·4	12 868·87	0·1	537 052·80	0·6
Summa	**3 651 250·06**	**98·6**	**6 883 670·73**	**100·0**	**9 304 984·09**	**100·0**	**87 241 775·30**	**100·0**
Brist	**50 202·57**	**1·4**	—	—	**446·30**	**0·0**	—	—
Summa	**3 701 452·63**	**100·0**	**6 883 670·73**	**100·0**	**9 305 430·39**	**100·0**	**87 241 775·30**	**100·0**
Passiva.								
Eget kapital:								
Säkerhetsfond . . .	133 384·79	3·6	305 582·74	4·5				
Premiereserv . . .	2 809 546·37	75·9	6 209 043·70	90·2				
De försäkrades vinstreserver . .	159 362·37	4·3	—	—	**7 768 141·90**	**83·5**	**62 824 810·10**	**72·0**
Övriga reserver och avsättningar . .	224 331·17	6·1	236 299·37	3·4				
Summa	**3 326 624·70**	**89·9**	**6 750 925·81**	**98·1**				
Skulder:								
Skulder till försäkringsbolag . . .	—	—	132 715·82	1·9	—	—	—	—
Förfallna men ej utbetalade försäkringsbelopp . . .	17 583·26	0·5	29·10	0·0	13 363·00	0·1	29 162·34	0·0
Skulder mot säkerhet av inteckning i fastighet . . .	236 000·00	6·4	—	—	203 930·98	2·2	160 736·65	0·2
Övriga skulder . .	24 888·07	0·6	—	—	69 884·40	0·8	146 469·19	0·2
Summa	**278 471·33**	**7·5**	**132 744·92**	**1·9**	**287 178·38**	**3·1**	**336 368·18**	**0·4**
Överskott	**96 356·60**	**2·6**	—	—	**1 250 110·11**	**13·4**	**24 080 597·02**	**27·6**
Summa	**3 701 452·63**	**100·0**	**6 883 670·73**	**100·0**	**9 305 430·39**	**100·0**	**87 241 775·30**	**100·0**

ningslån förekommo sålunda hos inalles endast 92 föreningar år 1920. *Ägare av fastigheter* voro år 1920 allenast 10 föreningar.

Granskar man härefter balansräkningens motsatta sida befinnes det, att understödsföreningarnas passiva utgöras dels av fonder, dels av egentliga skulder, dels slutligen av överskottsmedel.

Fonder hava redovisats av samtliga föreningar med godkända stadgar, men av endast i runt tal 40 % bland föreningarna utan godkända stadgar. Detta förhållande beror uteslutande på den olika ställning, som fondbildningen intager vid föreningar med och utan godkända stadgar. Vid föreningar av det förra slaget är fondbildning lagligen påbjuden, i det att avsättning alltid och enligt angivna regler skall äga rum till premiereserv och säkerhetsfond. Vid föreningar av senare slaget råder åter i detta hänseende full frihet. Innehålla stadgarna bestämmelser angående fonder, skall avsättning härtill äga rum. I de fall, där stadgarna sakna dylika föreskrifter, behöver däremot någon fondbildning icke förekomma, utan kunna då överskjutande medel utan vidare ingå i kapitalbehållningen eller fördelas å medlemmarna såsom vinst.

Den fondbildning, som förekommer inom föreningar utan godkända stadgar, sker som regel efter ganska skiftande grunder och under en mängd olika beteckningar, såsom grundfond, reservfond, pensionsfond o. s. v.[1] Då betydelsen härav i många fall icke är någon annan än ett namn å viss del av förmögenheten, hava hithörande fonder i tab. K sammanförts till en enda summa.

Jämförda med övriga poster i balansräkningens passiva uppgingo föreningarnas *egentliga skulder* vid resp. års slut till relativt små belopp. Hela den redovisade skuldsumman fördelade sig på 58 föreningar år 1920. Rörande de olika skuldposternas storlek år 1920 hänvisas till sammandraget av balansräkningarna i tab. K.

Understödsföreningarnas *förmögenhet*, d. v. s. tillgångar utöver skulder, angives i *tab. L*, absolut taget och i genomsnitt per medlem.

Tab. L. Förmögenhetens storlek åren 1916—1920.

Föreningar	Tillgångar Kr.	Skulder Kr.	Förmögenhet	
			absolut Kr.	per medlem Kr.
Kapitalförsäkringsföreningar				
Med godkända stadgar	3 651 250·06	278 471·33	3 372 778·73	127·97
Utan godkända stadgar	9 304 984·09	287 178·38	9 017 805·71	66·36
	12 956 234·15	**565 649·71**	**12 390 584·44**	**76·37**
Pensionskassor				
Med godkända stadgar	6 883 670·73	132 744·92	6 750 925·81	897·73
Utan godkända stadgar	87 241 775·30	336 368·18	86 905 407·12	2 791·60
	94 125 446·03	**469 113·10**	**93 656 332·93**	**2 423·13**
Summa år 1920	**107 081 680·18**	**1 034 762·81**	**106 046 917·37**	**527·88**
1919	94 208 533·64	1 174 922·27	93 033 611·37	490·44
1918	78 226 360·48	1 058 121·03	77 168 239·45	440·65
1917	68 453 165·91	1 230 604·54	67 222 561·37	416·08
1916	57 373 624·93	1 030 146·50	56 343 478·43	397·79

[1] I 5 kapitalförsäkringsföreningar sker dock fondavsättning efter fullt rationella grunder.

För fullständighetens skull har verkställts jämväl en gruppering av de olika föreningarna efter förmögenhetens storlek vid 1920 års slut. Härom hänvisas till efterföljande tablå:

Förmögenhet Kr.	Kapitalförsäkringsfören. med godkända stadgar	Kapitalförsäkringsfören. utan godkända stadgar	Pensionskassor med godkända stadgar	Pensionskassor utan godkända stadgar
Mindre än 5 000	1	20	—	—
5 000—50 000	7	63	—	19
50 000—100 000	5	13	1	11
100 000—500 000	10	10	—	31
500 000—1 000 000	1	1	—	11
Mer än 1 000 000	—	1	1	13
Summa	**24**	**108**	**2**	**85**

Av de *från lagen undantagna pensionskassorna* redovisades vid slutet av åren 1916—1920 följande tillgångar:

Tillgångar år 1920:	Kronor
Banktillgodohavanden	1 573 192·36
Fastigheter	1 197 995·00
Inteckningslån	19 012 831·34
Obligationer och andra värdepapper	37 327 219·04
Övriga tillgångar	1 169 043·13

	Kronor
Summa tillgångar år 1920	60 280 280·87
1919	57 280 708·01
1918	51 162 580·06
1917	49 457 959·07
1916	47 555 261·69

Den samlade förmögenheten vid ifrågavarande pensionskassor, d. v. s. tillgångarnas överskott över skulderna, belöpte sig till följande belopp absolut taget och per medlem.

Tillgångar över skulder	1916	1917	1918	1919	1920
absolut, kr.	47 492 045·43	49 383 587·59	51 094 983·36	57 177 490·88	60 217 990·80
per medlem, kr.	3 416·20	3 496·68	3 504·46	3 353·52	3 429·66

Sammanräknas de behållna tillgångarna för registrerade och från lagen undantagna pensionskassor vid slutet av åren 1916—20, såsom skett i efterföljande tablå, erhålles en översikt av samtliga av understödsföreningslagen berörda pensionsanstalters ekonomiska utveckling under redogörelseåren.

Tillgångar över skulder	1916	1917	1918	1919	1920
absolut, kr.	96 464 545·76	108 403 330·74	118 880 672·97	139 226 312·26	153 874 323·73
per medlem, kr.	2 989·20	2 772·61	2 536·07	2 615·36	2 737·54

B. De registrerade understödsföreningarnas reglementariska bestämmelser år 1920.

Till följd av den vitt skiftande arten av understödsföreningarnas verksamhet samt den stora frihet, som förefinnes beträffande stadgarnas avfattande, erbjuda de reglementariska bestämmelserna så stora variationer ifråga om innehållet, att en fullständig redogörelse för detsamma skulle brista allt för mycket i översiktlighet. Följande sammanställning har därför måst inskränkas till allenast de mera representativa och viktiga stadgebestämmelserna, i främsta rummet dem, som reglera föreningarnas materiella verksamhet. Uppgifterna avse emellertid samtliga vid 1920 års slut registrerade föreningar, utgörande till antalet 219 med 200 892 medlemmar.

1. Föremål för verksamheten. De olika slag av understöd, som förekomma i de registrerade understödsföreningarna, kunna fördelas på väsentligen två huvudgrupper, *kapitalunderstöd* och *pension*, d. v. s. allteftersom understödet utgår i form av kapital en gång för alla eller är periodiskt återkommande. I enlighet härmed kunna, såsom i det föregående skett, understödsföreningarna särskiljas i kapitalförsäkringsföreningar och pensionskassor, därvid emellertid är att märka, att såsom pensionskassor skola anses även sådana föreningar, som kombinera de nämnda huvudarterna av understödsverksamhet.

Den *kapitalförsäkring*, som meddelas, avser utbetalande av dödsfallsersättningar. Av 13 föreningar, de flesta med godkända stadgar, lämnas dessutom understöd, motsvarande s. k. blandad liv- och kapitalförsäkring, därvid det utfästa kapitalbeloppet utfaller vid viss angiven ålder eller vid dessförinnan timat dödsfall. I 2 fall slutligen medgiva stadgarna kapitalbeloppets utbetalande förutom vid dödsfall även vid iråkad invaliditet.

En översikt av stadgarnas innehåll i berörda avseende lämnas i nedanstående tablå:

	Kapitalförsäkring meddelas i form av:			
	endast livförsäkring		livförsäkring samt blandad liv- och kapitalförsäkring	
Kapitalförsäkringsföreningar	ant. fören.	ant. medl.	ant. fören.	ant. medl.
med godkända stadgar	13	7 490	11	18 867
utan godkända stadgar	107	132 402	1	3 482
Pensionskassor				
med godkända stadgar	—	—	1	3 660
utan godkända stadgar	7	2 151	—	—
Summa	**127**	**142 043**	**13**	**26 009**

Pensioneringens omfattning är bestämd på olika sätt, sällan begränsad allenast till delägarna själva, utan ofta utsträckt till såväl delägare som änkor och barn. En uppdelning av pensionskassorna efter stadgebestämmelserna i detta hänseende ger följande översikt:

	Pensionskassor			
	med godkända stadgar		utan godkända stadgar	
Pension utgår till:	ant. kassor	ant. medl.	ant. kassor	ant. medl.
endast delägare	—	—	25	6 778
delägare och änka	—	—	6	1 759
delägare, änka och barn	2	7 520	40	18 603
änka och barn	—	—	14	3 991
Summa	**2**	**7 520**	**85**	**31 131**

Beträffande delägarpensionen gäller i samtliga redovisade kassor, att densamma utfaller vid uppnådd viss levnadsålder efter viss medlems- eller tjänstetid. Inom 34 pensionskassor med 21 453 medlemmar utgår emellertid pension därjämte till medlem, som drabbats av invaliditet.

2. Villkor för inträde. Med avseende på rätten till inträde har man att först och främst skilja mellan öppna och slutna föreningar. I de förra kan som regel envar vinna inträde, som uppfyller vissa allmänna föreskrifter med hänsyn till ålder och hälsotillstånd. I de fall, då föreningen har ett lokalt

begränsat verksamhetsområde, kräves vanligen dessutom, att den inträdande är bosatt inom området. Sluten är åter föreningen, då medlemskap kan vinnas exempelvis endast av dem, som äro anställda hos viss arbetsgivare, tillhöra viss förening eller dylikt. I de öppna liksom även i flertalet slutna föreningar är inträdet vanligen helt och hållet beroende på frivillighet. Bland de senare finnas dock även åtskilliga obligatoriska föreningar, där tvång till inträde föreligger, vanligen till följd av tjänsteavtal eller medlemskap i viss förening. En begränsning av medlemsurvalet på antytt sätt finner man särskilt vid pensionskassor. Detta framgår även av nedanstående tablå, där föreningarna grupperats med hänsyn till stadgarnas bestämmelser i förevarande hänseende.

	Kapitalförsäkringsfören.		Pensionskassor	
	ant. fören.	ant. medl.	ant. fören.	ant. medl.
Öppna	66	63 179	9	1 729
Slutna:				
med frivilligt inträde . . .	56	85 476	58	19 917
med obligatoriskt inträde .	10	13 586	20	17 005
Summa	**132**	**162 241**	**87**	**38 651**

Beträffande de redovisade pensionskassorna må anmärkas, att av desamma 6 med 816 medlemmar hava till uppgift att bereda understöd allenast åt vissa i stadgarna angivna personer. Dessa upptaga följaktligen inga ytterligare medlemmar.

De flesta understödsföreningars stadgar innehålla bestämmelser, avsedda att i möjligaste mån åstadkomma ett för verksamheten betryggande medlemsurval. Till förebyggande av att personer med mindre gott hälsotillstånd antagas till medlemmar, föreskrives sålunda ofta, att den inträdessökande skall förklara sig vara fullt frisk eller vitsordas såsom frisk av läkare, föreningsmedlemmar eller andra omdömesgilla personer. Härtill komma sedan i vissa fall sådana kvalifikationer, som att den inträdessökande skall vara känd för hedrande vandel, vara absolut nykter o. s. v.

Till ifrågavarande skyddsbestämmelser höra även de stadganden, vilka fastställa en *lägsta* och en *högsta ålder* vid inträdet.

Tab. M. Maximiålder för inträde.

Ålder	Kapitalförsäkringsföreningar				Pensionskassor			
	med godkända stadgar		utan godkända stadgar		med godkända stadgar		utan godkända stadgar	
	antal fören.	antal medl.	antal fören.	antal medl.	antal fören.	antal medl.	antal fören.	antal medl.
40 år och därunder	2	3 178	25	17 532	—	—	11	10 855
41—45 år	—	—	33	22 326	—	—	7	3 372
46—50 »	8	2 709	29	34 558	—	—	8	4 250
51—55 »	4	11 140	8	7 248	1	3 860	2	651
56—60 »	4	442	1	11	—	—	3	969
61—65 »	2	1 235	1	547	—	—	—	—
Mer än 65 år	3	1 741	—	—	—	—	—	—
Ingen åldersgräns stadgad . .	1	5 912	11	53 662	1	3 660	54	10 218
Summa	**24**	**26 357**	**108**	**135 884**	**2**	**7 520**	**85**	**31 131**

Stadganden om en minimiålder för inträde förefinnes inom i det närmaste hälften av alla föreningar, därav huvudparten kapitalförsäkringsföreningar. I de flesta fall utgör den fastställda åldern antingen 15 eller 18 år.

Flertalet föreningar, nämligen 70 % av samtliga, föreskriva även en maximiålder för inträde. I ej mindre än 80 % av dessa äro de tillämpade åldrarna ej överstigande 50 år. En närmare överblick av bestämmelserna rörande maximiåldern, som givetvis är av stor betydelse för en förenings verksamhet, lämnas i *tab. M.*

3. Understödens beskaffenhet och storlek. Medan understödsförening äger full frihet vid fastställandet av pensionens belopp, är den ifråga om *kapitalunderstödet* däremot bunden av vissa av lagen stadgade övre gränser. Dessa hava tidigare utgjort 2 000 kronor för förening med godkända och 300 kronor för förening utan godkända stadgar, men äro genom lagändring, som trädde i kraft den 1 juli 1921, utökade till resp. 4 000 och 500 kronor. Den dödsfallsersättning, som sålunda utgår, motsvarar understundom endast kostnaden för den avlidnas nödtorftiga begravning och de oundgängligaste utgifterna i samband med dödsfallet. Ofta är dock ersättningen större tilltagen; och den utgår i ett ej obetydligt antal fall med högsta i lagen medgivna belopp.

I efterföljande *tab. N* lämnas en fullständig översikt över de högsta belopp, vartill kapitalunderstöd kan uppgå inom respektive föreningar.

Tab. N. Kapitalunderstödets maximibelopp.

Belopp	Kapitalförsäkringsföreningar				Pensionskassor			
	med godkända stadgar		utan godkända stadgar		med godkända stadgar		utan godkända stadgar	
	antal fören.	antal medl.	antal fören.	antal medl.	antal fören.	antal medl.	antal fören.	antal medl.
Högst 200 kronor	—	—	7	3 225	—	—	5	1 559
201— 300 »	—	—	18	17 188	—	—	2	592
301— 500 »	1	168	34	24 917	—	—	—	—
501— 700 »	—	—	4	1 483	—	—	—	—
701—1 000 »	8	4 562	45	89 071	—	—	—	—
1 001—2 000 »	15	21 627	—	—	1	3 660	—	—
Summa	**24**	**26 357**	**108**	**135 884**	**1**	**3 660**	**7**	**2 151**

Av tabellen inhämtas, att ett flertal föreningar, nämligen 83 med 115 471 medlemmar, utfästa kapitalunderstöd till högre belopp än 300 kronor, fastän de ej hava stadgarna godkända. Denna undantagsställning har medgivits föreningarna i fråga i kraft av övergångsbestämmelserna i lagen (99 §). Här stadgas nämligen, att förening, som vid tiden för lagens trädande i kraft beredde och under minst två år därförut berett kapitalunderstöd till högre belopp än 300 kronor, äger rätt att jämväl efter registreringen, oaktat stadgarna icke blivit godkända, utfästa och utbetala sådant understöd till samma belopp, dock ej högre än 1 000 kronor.

De *pensionsförmåner*, som erbjudas, äro enligt en del föreningars stadgar till beloppen fixerade; i andra åter angivas endast själva beräkningsgrunderna.

De fixa pensionerna äro i likhet med kapitalunderstöden mycket växlande inom skilda kassor. Såsom framgår av efterföljande *tab. O*, utgår ofta pension med olika belopp även inom samma kassa, beroende på om densamma har karaktär av ålderspension, änkepension eller invalidpension.

Tab. O. De fixa pensionernas maximibelopp.

Belopp	Ålderspension		Änke- och barnpension		Invalidpension	
	antal fören.	antal medl.	antal fören.	antal medl.	antal fören.	antal medl.
Högst 100 kronor	6	829	6	816	1	21
101— 200 »	11	1 625	5	2 079	4	1 523
201— 400 »	6	1 416	6	1 864	1	225
401— 600 »	5	983	5	479	3	282
601—1 000 »	2	148	—	—	1	76
1 001—2 000 »	2	368	2	1 439	1	27
Mer än 2 000 »	—	—	1	83	—	—
Summa	**32**	**5 369**	**25**	**6 760**	**11**	**2 154**

Till den grupp av pensionskassor, där understödet utgår enligt stadgade beräkningsgrunder, är främst att räkna sådana kassor, som göra pensionerna till storleken beroende av det s. k. pensionsunderlaget, såsom regel utgörande den försäkrades avlöning under åren närmast före pensionens första utfallande. Undantagslöst har man att söka dessa kassor bland sådana, som upprättats i och för pensionering av i offentlig eller enskild tjänst anställda eller deras hustrur och barn. De procenttal, enligt vilka pensionerna härvid beräknas, antaga högst växlande värden inom olika kassor samt äro i allmänhet olika efter pensioneringens natur. Berörda förhållande åskådliggöres genom följande *tab. P*, vilken anger de procentsatser, som tillämpas med lönen såsom pensionsunderlag.

Tab. P. Maximiprocentsatser vid beräkning av pension.

Procent av lön	Ålderspension		Änke- och barnpension		Invalidpension	
	antal fören.	antal medl.	antal fören.	antal medl.	antal fören.	antal medl.
Mer än 70	1	53	—	—	—	—
70—60	8	11 674	—	—	—	—
60—50	6	6 571	—	—	1	375
50—40	3	183	—	—	3	2 441
40—30	—	—	9	13 803	7	10 445
30—20	—	—	5	4 619	4	1 136
20 och därunder	—	—	1	98	1	165
Summa	**18**	**18 481**	**15**	**18 520**	**16**	**14 562**

Till den kategori pensionskassor, där understöden ej äro i stadgarna fixerade, kunna vidare räknas även de, som göra pensionsrättens värde obestämt,

antingen så att pensionsbeloppet göres beroende av de tillgängliga medlens storlek och pensionstagarnes antal, eller så att ett visst antal pensionsrum bestämmes och en i övrigt pensionsberättigad person kommer i åtnjutande av understöd, först då något av rummen blir ledigt. Av dessa anordningar, som givetvis förläna utfästelserna en karaktär av osäkerhet, har den första och därmed pensionsbeloppets föränderlighet tydligt understrukits i stadgarna för 27 kassor med 6 729 medlemmar. Ett bestämt antal pensionsrum och därmed föränderlig pensionsålder stadgas åter i 4 kassor med 1 299 medlemmar.

För att erhålla en föreställning om storleken av de pensionsförmåner, som nu berörda kassor kunna erbjuda, har med ledning av uppgifterna i 1920 års statistiska redogörelser gjorts en sammanställning av de pensionsbelopp, som under året utgivits av dessa. Resultatet härav återgives i nedanstående *tab. Q.*

Tab. Q. Under år 1920 utgivna pensioner i kassor med *obestämd* pensionsrätt.

Pensionernas beräknade genomsnittsvärden	Egen pension				Änke- o. barnpension			
	antal utgivna pensioner		summa utgivna pensionsunderstöd		antal utgivna pensioner		summa utgivna pensionsunderstöd	
	absolut	%	absolut kr.	%	absolut	%	absolut kr.	%
— 50 kr.	676	75·8	17 651	29·7	193	30·7	5 725	10·4
51—100 »	88	9·9	7 038	11·8	291	46·3	21 135	38·2
101—200 »	63	7·0	9 345	15·7	126	20·1	21 850	39·5
201—350 »	24	2·7	7 000	11·8	—	—	—	—
351—500 »	41	4·6	18 400	31·0	18	2·9	6 603	11·9
Summa	**892**	**100·0**	**59 434**	**100·0**	**628**	**100·0**	**55 313**	**100·0**

De villkor, som uppställas för pensionsfallet, d. v. s. den tilldragelse, genom vars inträffande pensionskassan blir prestationsskyldig, variera allt efter pensionens art. I fråga om ålderspensionen gäller såsom den vanligaste regeln, att denna utfaller efter uppnådda vissa levnadsår. Härtill kommer dock ofta en sådan bestämmelse, att medlemsskapet i kassan måste hava sträckt sig över en viss tidrymd. Pensionsåldern, som i ett fall utgör allenast 40 år, uppgår i regel till 55 eller 60 år, men överstiger aldrig 65 år.

För att änka och barn skola kunna tillerkännas pension, fordras i 18 kassor, att ett visst antal årsavgifter, vanligen 10, skola vara till kassan erlagda, och som villkor för pensionens bibehållande gäller som regel för änka, att hon ej träder i nytt gifte. För barn upphör rätten till pensions uppbärande vid viss bestämd ålder, vanligen 16 eller 18 år, undantagsvis 20 eller 21 år.

4. Avgifter. De avgifter, understödsföreningarna upptaga av sina medlemmar, kunna med avseende på sättet för deras utgående fördelas på tre huvudgrupper, nämligen:

inträdesavgifter;

regelbundna avgifter, som utgå med bestämda belopp och för viss tidsperiod;

dödsfallsavgifter, som — likaledes till beloppen bestämda — vanligen erläggas i förhållande till inom föreningen inträffade dödsfall.

Inträdesavgift förekommer i de flesta föreningar. I 72 föreningar, därav 16 med godkända stadgar, synes dylik avgift emellertid icke upptagas. Till storleken är inträdesavgiften oftast bestämd till ett för alla åldrar lika belopp; i vissa fall graderas den emellertid efter inträdesåldern enligt en tämligen godtyckligt vald proportion. I de fall, då inträdesavgiften är till beloppet fixerad, utgår den ofta med väsentligt högre belopp inom pensionskassor än inom föreningar, som bereda enbart kapitalunderstöd. För de senare håller sig avgiften sålunda som regel mellan 1 och 3 kronor, medan åter för pensionskassorna den i allmänhet överstiger 5 kronor för att i vissa fall nå ända upp till 150 kronor.

De regelbundna avgifterna fastställas efter två särskilda grundsatser. Enligt den ena låter man medlemmarna betala samma eller ungefär samma avgifter utan hänsyn tagen till den större eller mindre risk, som de kunna anses ådraga föreningen. Enligt den andra åter har den försäkrade att erlägga en mot riskklassen så noga som möjligt svarande premie. Vid föreningar med godkända stadgar, på vilka lagen uppställer fordran, att de skola erbjuda betryggande säkerhet för förbindelsernas fullgörande, har den senare grundsatsen blivit genomförd. Vid föreningar utan godkända stadgar äro åter avgifterna mer eller mindre genomsnittliga. I de fall, där stadgarna ej föreskriva ett gemensamt, för alla med samma understödsrätt lika belopp, förekommer visserligen, särskilt vid föreningar, som upptaga endast regelbunden avgift, en indelning i riskgrupper. Emellertid är denna indelning som regel godtycklig; endast i enstaka, mera betydande föreningar (5 med tillhopa 60 685 medlemmar) är densamma rationellt genomförd.

Till skillnad från föreningar med godkända stadgar, som upptaga endast regelbundna avgifter, arbeta föreningarna utan godkända stadgar med såväl regelbundna avgifter som dödsfallsavgifter. Förekomsten av dylika föreningar med endast regelbundna avgifter, såväl regelbundna avgifter som dödsfallsavgifter samt endast dödsfallsavgifter framgår av följande tablå.

	Kapitalförsäkr.-fören.		Pensionskassor.	
	ant. fören.	ant. medl.	ant. fören.	ant. medl.
Endast regelbunden avgift	42	88 013	84	31 018
» dödsfallsavgift	15	9 733	—	—
Såväl regelbunden avgift som dödsfallsavgift . . .	50	38 093	—	—

Dödsfallsavgifter förekomma endast vid föreningar, som utfästa kapitalunderstöd vid dödsfall. Inom denna grupp finnas emellertid ej mindre än 65 föreningar med 47 826 medlemmar, som hava sin verksamhet helt eller delvis baserad på uttaxering. Beträffande många hithörande föreningar kan sägas, att de arbeta efter ganska primitiva grunder. Särskilt gäller detta om de talrikt förekommande föreningar, som hava ett uppåt begränsat medlemsantal. Endast för det fall att medlemsantalet är fulltaligt, kan nämligen i dessa understödet utgå med hela sitt belopp. Emellertid finner man, främst hos de större föreningarna, att uttaxeringssystemet är något

modifierat. Dels förekommer sålunda någon fondbildning, i det att icke hela summan av influtna dödsfallsavgifter utgår i understöd, dels har bidragsplikten i någon mån lämpats efter risken, så att medlemmarna med avseende på avgiftens storlek äro indelade efter ålder i flera eller färre riskklasser. Slutligen finnes det, såsom förestående tablå giver vid handen, ett avsevärt antal föreningar, som förutom dödsfallsavgifter även upptaga regelbundna årsavgifter. Dessa senare äro visserligen som regel av endast ringa storlek och till sin karaktär förvaltningsavgifter. I en del föreningar rör det sig emellertid dock om så pass betydande belopp (4—10 kronor), att dess uppgift kan anses vara att jämväl delvis täcka själva försäkringsrisken.

De vid pensionskassorna tillämpade premierna, vilka städse äro till sin karaktär regelbundna, äro i en del fall i stadgarna fixerade, i andra åter ställda i viss relation till medlemmarnas arbetsförtjänst. Ur stadgarna må anföras, att avgiften utgår med:

på förhand fixerat belopp vid 61 kassor med 14 413 medlemmar,
viss del av lönen » 23 » » 16 605 » .

Inom den senare gruppen tillämpa inalles 19 kassor med 15 456 medlemmar procentuella beräkningsgrunder jämväl i fråga om pensionsbeloppen.

Vid fastställandet av försäkringsavgifterna hava understödsföreningarna tillämpat så växlande principer, att en översiktlig sammanställning av gällande *avgiftsbelopp* icke kan lämnas. Vad särskilt angår föreningar utan godkända stadgar, där avgifterna äro mer eller mindre genomsnittliga, synas desamma visserligen i allmänhet vara bestämda i förhållande till understödens storlek. Ofta inträffar emellertid, att de äro avvägda jämväl med hänsyn till andra omständigheter. En sådan omständighet är t. ex., att avgifterna icke skola utgå under hela försäkringstiden, utan endast under ett begränsat större eller mindre antal år; en annan — såsom särskilt ifråga om flertalet pensionskassor — att arbetsgivaren deltager i kostnaderna genom bidrag till avgifternas gäldande eller genom till föreningen donerat kapital. Av stadgarna framgår, att avgiftsbetalningen är:

helt eller delvis avkortad i 61 föreningar; samt
fortgående under hela försäkringstiden i 158 föreningar.

Arbetsgivarbidrag utgår enligt stadgarna i 29 föreningar.

Förutom nu berörda avgifter tillkomma, särskilt i åtskilliga pensionskassor, *löneförhöjnings-* och *befordringsavgifter* samt *retroaktivavgifter*. Sådana avgifter påföras emellertid medlemmarna endast i vissa särskilda fall, nämligen de två förstnämnda, då de personliga försäkringsförmånerna ökas, och de sistnämnda, då inträdet äger rum först efter viss ålder. I bägge fallen är emellertid deras ändamål detsamma, nämligen att utgöra en fyllnad till de regelbundna avgifterna. Rörande förekomsten utvisa stadgarna, att:

löneförhöjnings- och befordringsavgifter upptagas av 17 föreningar, samtliga pensionskassor; samt
retroaktivavgifter av 32 föreningar, därav 24 pensionskassor.

Då de stadgade avgifterna ej förslå för täckande av utgifterna, äger under-

stödsförening, förutsatt att bestämmelse därom intagits i stadgarna, upptaga jämväl *extra uttaxeringar* av sina medlemmar. Av samtliga redovisade föreningar äga 44 befogenhet att av medlemmarna upptaga dylika tillfälliga avgifter, medan i 175 föreningar några avgifter utöver de ordinarie icke få förekomma. I 30 av de föreningar, där sådan uttaxering får äga rum, ges möjlighet härtill först efter beslut å föreningssammanträde, medan i återstående 14 föreningar styrelsen efter egen prövning äger befogenhet att vidtaga åtgärder i fråga.

5. Inskränkningar i understödsplikten. Såsom skydd mot oförutsedda risker hava föreningarna ofta i stadgarna inrymt bestämmelser om inskränkning i understödsplikten under vissa förhållanden.

I detta hänseende är först att nämna stadgandena om viss *karenstid*. Karensbestämmelserna innebära i 43 föreningar med 20 441 medlemmar, att understödet helt och hållet indrages, och i 82 föreningar med 127 188 medlemmar, att detsamma till beloppet reduceras, om försäkringsfallet inträffar innan viss medlemstid gått till ända eller visst antal avgifter erlagts.

Karenstidens längd utgör:

	1—3 mån.	6—12 mån.	2—5 år	8—10 år	15—20 år	över 20 år
Antal föreningar	7	13	56	27	13	2

Skyldighet att utgiva försäkringssumman vid *epidemier* har upphävts eller inskränkts uti inalles 54 föreningar med 99 199 medlemmar. I stadgarna för 53 föreningar, omfattande 103 146 medlemmar, har dessutom gjorts förbehåll för *krig* och i 9 för vistelse inom vissa mera *hälsofarliga trakter av jorden*.

Särskilda bestämmelser, som häva understödsplikten helt eller delvis vid död till följd av *självmord*, hava intagits i stadgarna för 14 föreningar; i stadgarna för 2 föreningar finnas liknande bestämmelser i fråga om dödsfall, där dödsorsaken sammanhänger med *omoraliskt levnadssätt*. Av 18 pensionskassor tillämpas den bestämmelsen, att pensionsrätten förverkas eller övergår på hustru och barn, om pensionär ådömts *vanärande straff*.

Uraktlåtenhet att erlägga stadgade avgifter medför i de flesta föreningar ett hävande av medlemskapet. I 24 föreningar synes denna påföljd inträda i och med det, att medlemmen underlåtit att inbetala sin avgift, i 168 föreningar däremot först sedan en viss tid förflutit. Denna respittid är av växlande längd och varierar mellan:

10	och	15	dagar	i	13	föreningar, därav	1 pensionskassa.
20	»	90	»	»	83	» »	10 »
4	»	9	mån.	»	27	» »	10 »
1	»	5	år	»	45	» »	41 »

Som regel synes alltså straffpåföljden vid försummad premiebetalning vara mildare i fråga om pensionskassor än i fråga om övriga föreningar.

6. Övriga stadgebestämmelser. Beträffande stadgarnas innehåll i övrigt äro särskilt bestämmelserna om premiebefrielse, återköp och premieåterbäring,

fribrev, lån och vinstutdelning förtjänta att omnämnas. Förekomsten av dylika bestämmelser framgår av följande tablå:

	Kapitalförsäkringsfören.		Pensionskassor	
	ant. fören.	ant. medl.	ant. fören.	ant. medl.
Premiebefrielse	48	95 791	3	1 399
Återköp och premieåterbäring	22	28 262	46	26 745
Fribrev	18	75 373	1	3 660
Lån	7	15 451	—	—
Vinstutdelning	26	70 047	2	2 529

Premiebefrielse. Om stadgarna som regel föreskriva påföljd vid försummad avgiftsbetalning, medge de å andra sidan befrielse från avgifternas erläggande, när omständigheterna sådant påkalla. Så är t. ex. förhållandet, när sjukdom eller arbetslöshet gör det omöjligt för medlemmarna att fullgöra sina skyldigheter. De inkomster, som på detta sätt utebliva, täckas emellertid ofta genom medel från särskilda för ändamålet bildade fonder eller genom tillägg till de ordinarie avgifterna.

Återköp och premieåterbäring. Inom affärsmässig livförsäkring är det regel, att försäkringstagare, då han frånträder sin försäkring, på begäran utfår viss del av anstaltens förmögenhet. Under särskilda villkor medgives detta även vid en del understödsföreningar. Vid kapitalförsäkring är därvid den vanligaste bestämmelsen, att ett försäkringsbrev återköpes till viss del av medlemmens andel i försäkringsfonden, det s. k. matematiska värdet, graderad på visst sätt efter medlemstiden i föreningen. Vid pensionsförsäkring åter tillgår så, att till utträdande medlem hela den gjorda premieinsatsen återbetalas.

Fribrev. Om en försäkringstagare ej längre önskar fortsätta med avgiftsbetalningen, medgives i vissa föreningars stadgar försäkringens utbyte mot s. k. fribrev. Den vanligast förekommande bestämmelsen angående fribrevsbeloppets beräknande är, att detta belopp skall motsvara försäkringens matematiska värde, när detta väljes som engångspremie för det nya brevet.

Lån. Stadgarna för en del kapitalförsäkringsföreningar medgiva vidare, att lån mot säkerhet av försäkringsbrevet må beviljas, dock högst intill ett belopp lika med återköpsvärdet.

Vinstutdelning förekommer i många föreningar, såväl med godkända som utan godkända stadgar. Vilka delägare, som skola bliva delaktiga i den under ett visst år uppkomna vinsten, bestämmes på olika sätt i olika föreningars stadgar. Allmännast synes den bestämmelsen vara, att ett försäkringsbrev bör hava varit i kraft minst 5 år, innan det berättigar till vinst. De grunder, efter vilka vinsten fördelas, äro ävenledes ganska växlande. De oftast förekommande äro, att vinsten fördelas i förhållande till försäkringens matematiska värde, inbetalade premiesumman eller årspremiernas belopp. Den fördelade vinsten utbetalas antingen direkt till den försäkrade, eller också gottskrives den honom såsom fordran hos föreningen. I senare fallet kapitaliseras vinsten under på förhand fixerade tidsperioder, vanligen 5 år; ibland utfaller emellertid totalvinsten först samtidigt med försäkringssumman.

Tab. 1. Kapitalförsäkringsföreningar

	1	2	3	4	5	6
	A. Registrerade föreningar med godkända stadgar.	Föreningens adress	Registr. datum	Kapitalunderstödets max.-belopp	Antal medl. den 31/12 1920	därav kvinnliga
1	Svenska järnvägsmännens uf.	Stockholm	1913 31/12	2 000·—	5 912	860
2	Uf. Svenska banvakternas bk.	Stockholm	1914 2/11	1 000·—	299	111
3	Fören. repr. för handel o. industri uf.	Stockholm	»	2 000·—	84	11
4	Skånska järnvägsmännens uf.	Hälsingborg	1915 9/1	2 000·—	332	—
5	Svenska folkets uf.	Östersund	31/3	2 000·—	6 866	2 446
6	Göteborgs allm. uf.	Göteborg	»	2 000·—	1 559	604
7	Bk. Germania, uf.	Malmö	31/5	2 000·—	769	321
8	Maskinbefälets uf.	Göteborg	1/7	2 000·—	256	—
9	Uf. Templarordens försäkr.för.	Insjön	31/12	2 000·—	1 090	339
10	Svenska tullmännens uf.	Göteborg	1916 15/1	2 000·—	1 441	—
11	Uf. Göteborgs läroverkslärares livförs.k.	Göteborg	31/3	1 000·—	120	—
12	Uf. Framtidsförbundet	Uppsala	12/8	2 000·—	215	49
13	Statens järnvägstjänstemäns uf.	Stockholm	25/12	1 000·—	2 846	473
14	Bk. Södra Sverige, uf.	Malmö	»	1 000·—	458	224
15	Uf. bk. När och fjärran	Malmö	»	1 000·—	346	169
16	Prästerskapets i Lunds stift uf.	Lund	30/12	2 000·—	301	—
17	Sveriges allm. uf.	Västerås	1918 31/1	2 000·—	1 274	364
18	Skara stifts prästerskaps uf.	Skara	20/2	500·—	168	—
19	Svenska sockerfabr. ab. tjänstemäns understöds- o. kamratfören.	Kävlinge	8/5	750·—	188	1
20	Uf. Bistånd på ålderns dag, bk.	Stockholm	»	1 000·—	145	6
21	Frimuraresamhällets i Göteborg uf.	Göteborg	31/5	1 100·—	246	—
22	Svenska prästerskapets uf.	Lund	1919 24/7	2 000·—	1 272	20
23	Svenska baptisternas livförsäkr.k., uf.	Stockholm	31/12	1 000·—	160	—
24	Uf. Sverige	Sundsvall	1920 19/4	2 000·—	10	2
	A. Summa	—	—	—	**26 357**	**6 000**
	B. Registrerade föreningar utan godkända stadgar.					
25	Västergötlands allm. uf.	Falköping	1913 31/12	1 000·—	3 275	1 191
26	Trälleborgs uf. H. F. 1 o. 2	Trälleborg	»	200·—	101	29
27	Karlstads allm. bk:s uf.	Karlstad	1914 2/2	300·—	855	311
28	Uf. Trälleborgs nya bk.	Trälleborg	28/2	500·—	478	65
29	Gnesta med omnejds uf.	Gnesta	»	300·—	495	165
30	Blåbandisternas uf.	Göteborg 7	»	1 000·—	3 482	1 525
31	Stockholms stads rotemäns uf.	Stockholm	»	700·—	41	—
32	Stockholms posttjänstemäns uf.	Stockholm	31/3	500·—	109	1
33	Absolutisternas uf. Sista Hjälpen	Göteborg	6/4	125·—	1 266	723
34	Gävle—Dala järnvägspersonals uf.	Gävle	4/5	500·—	846	300
35	Vasaförbundets uf.	Stockholm	»	800·—	4 553	2 126
36	Uf. Västra Blekinge bk.	Karlshamn	2/9	500·—	747	295
37	Uf. Högbo	Sandviken	»	500·—	523	247
38	Sk. Vitalas uf.	Vetlanda	»	300·—	504	171
39	Uf. Gävle livförsäkring	Gävle	16/12	1 000·—	796	327
40	Uf. 525 Åby-Klippan	Klippan	31/12	1 000·—	533	240
41	Landsstatens uf.	Växjö	»	1 000·—	102	—
42	Uf. »Tre kronor»	Hälsingborg	1915 9/1	800·—	539	190
43	Uf. Lotsverkets personalfören. bk.	Stockholm	15/2	550·—	826	1

Bf. = Begravningsfond, Bhk. = Begravningshjälpskassa, Bk. = Begravningskassa, För. = Förgravningskassa, Sk. = Sjukkassa, Uf. = Understödsförening.

år 1920. Nominativa uppgifter.

7	8	9	10	11	12	
Summa utfäst kapitalunderstöd den 31/12 1920	Summa inkomster år 1920	Därav försäkringsavgifter	Summa utgifter år 1920	Därav utbetalningar för försäkringsfall	Tillgångar utöver skulder den 31/12 1920	
5 020 336·—	177 428·89	152 252·35	79 877·14	22 772·79	398 697·89	1
55 012·—	2 239·49	1 647·74	1 700·76	930·72	11 657·—	2
143 000·—	6 123·18	5 114·61	74·83	—	25 215·41	3
529 616·—	26 901·64	15 264·—	24 381·44	22 000·—	211 588·26	4
3 066 370·—	105 497·59	90 559·15	42 303·02	20 350·—	290 518·27	5
1 632 000·—	66 852·92	50 202·48	33 472·08	25 700·—	256 051·30	6
652 000·—	21 103·44	13 695·10	10 376·95	8 500·—	139 686·42	7
481 000·—	17 295·05	14 004·08	14 245·76	13 000·—	41 804·71	8
1 296 672·62	75 734·59	52 151·30	44 477·11	35 284·—	518 232·85	9
2 385 853·89	100 229·33	70 358·44	18 037·19	13 000·—	300 262·97	10
83 000·—	3 036·36	2 282·95	1 138·20	1 000·—	15 246·94	11
50 600·—	3 310·19	2 661·30	650·99	—	16 837·27	12
1 423 000·—	39 656·36	29 831·40	22 157·57	10 400·—	133 092·66	13
250 371·17	9 755·95	4 946·78	7 590·70	6 900·—	94 326·18	14
173 670·—	6 861·24	2 844·19	6 350·25	5 180·80	78 120·86	15
323 500·—	13 039·83	8 565·70	4 859·50	2 500·—	84 365·91	16
886 840·—	35 108·17	27 363·23	16 329·17	9 200·—	156 285·82	17
84 000·—	4 481·41	3 183·45	1 597·05	1 500·—	26 305·05	18
141 000·—	5 420·31	4 773·30	3 257·75	3 000·—	11 037·44	19
145 000·—	9 846·98	2 562·91	—	—	60 110·15	20
270 600·—	13 033·08	5 867·12	5 649·60	5 400·—	135 455·24	21
1 618 510·—	60 750·83	44 705·60	21 990·85	19 550·—	309 142·08	22
139 083·—	5 227·82	2 111·50	5 145·96	4 193·—	58 021·95	23
8 000·—	716·10	716·10	1 302·49	—	716·10	24
20 859 034·68	**809 650·75**	**607 664·73**	**366 966·36**	**230 361·31**	**3 372 778·73**	
4 329 306·—	80 064·25	73 708·31	91 992·67	77 010·—	104 094·10	25
14 750·—	643·47	590·25	429·—	400·—	1 259·55	26
256 500·—	4 277·20	4 027·20	3 900·—	3 300·—	6 127·25	27
169 875·—	3 599·96	2 889·95	515·—	500·—	16 609·83	28
102 450·—	2 260·96	1 914·85	1 266·25	1 100·—	7 298·66	29
3 378 500·—	74 907·17	57 651·78	48 391·27	42 300·—	325 106·25	30
28 700·—	4 023·15	427·—	2 980·61	2 229·07	69 857·21	31
35 500·—	1 416·67	373·70	350·—	200·—	16 656·07	32
158 250·—	6 785·78	6 371·95	6 620·30	5 625·—	8 895·48	33
389 900·—	16 657·43	10 173·—	7 725·98	5 500·—	120 912·83	34
3 092 950·—	81 550·58	62 461·50	40 921·54	29 950·—	352 903·42	35
352 000·—	11 687·44	9 936·50	8 637·91	6 700·—	33 965·64	36
261 500·—	6 248·76	5 692·—	5 971·91	5 650·—	11 090·24	37
151 200·—	1 436·14	1 388·—	1 610·—	1 500·—	770·58	38
630 050·—	24 585·09	18 010·95	11 882·11	9 040·—	134 403·32	39
455 000·—	10 161·35	8 992·—	8 133·15	7 300·—	24 285·78	40
102 000·—	5 188·55	3 567·50	6 417·95	6 000·—	28 214·60	41
378 248·—	9 044·30	7 599·—	8 047·38	6 996·—	28 219·98	42
461 099·—	14 265·84	12 449·—	11 507·89	9 879·—	38 668·66	43

ening, Pi. = Pensionsinrättning, Pk. = Pensionskassa, Pup.k. = Pupillkassa, Sbk. = Sjuk- och be-

	1	2	3	4	5	6
		Föreningens adress	Registr. datum	Kapitalunderstödets max.-belopp	Antal medl. den 31/12 1920	därav kvinnliga
1	Uf. Hjälpsamheten i Trälleborg . . .	Trälleborg	1915 27/2	500·—	343	78
2	Uf. 501 Perstorp	Perstorp	30/4	1 000·—	515	239
3	Uf. Göteborgs folkskollärares bk. . . .	Göteborg	»	500·—	171	—
4	Absolutisternas uf. »Framåt»	Karlskrona	1/7	1 000·—	1 282	491
5	Uf. 525 i Ängelholm	Ängelholm	17/8	1 000·—	524	186
6	Uf. 503 Perstorp	Perstorp	»	1 000·—	513	232
7	Uf. 502 Perstorp	Perstorp	»	1 000·—	523	242
8	Uf. 501 Ekeby	Ekeby	»	1 000·—	501	217
9	Eksjö uf. 401	Eksjö	»	1 000·—	401	143
10	Brunnby och Jonstorps uf.	Brunnby	31/8	1 000·—	510	129
11	Uf. 501 i Eslöv	Eslöv	»	1 000·—	420	165
12	Uf. 504 i Hälsingborg	Hälsingborg	4/9	1 000·—	477	213
13	Uf. 501 i Halmstad	Halmstad	30/9	1 000·—	499	194
14	Uf. 505 i Hälsingborg	Hälsingborg	»	550·—	265	126
15	Uf. Likbärarelaget Enigheten i Malmö	Malmö	»	520·—	234	29
16	Uf. Rödeby-kassan	Karlskrona	15/10	1 000·—	1 592	816
17	Uf. 501 Stehag	Stehag	»	1 000·—	347	159
18	Gullöfors bruks arb. uf.	Trollhättan	31/12	200·—	509	209
19	Uf. 501 i Hör	Hör	»	1 000·—	461	197
20	Sv. Måleriarb. förbundets uf.	Stockholm	»	300·—	4 168	—
21	Uf. 501 Riseberga	Ljungbyhed	»	1 000·—	354	169
22	Uf. Framåt	Stockholm	»	500·—	4 048	2 005
23	Uf. Ronneby 401	Ronneby	»	1 000·—	401	129
24	Uf. Bjuv 501	Bjuv	»	1 000·—	475	207
25	Resepostexpeditörsför. uf.	Gävle	»	150·—	228	—
26	Uf. Enköpings hundramannakassa . .	Enköping	»	499·—	500	247
27	Uf. Uppsala tusenmannafören.	Uppsala	»	1 000·—	1 089	468
28	Ålems uf.	Timmernabben	»	500·—	1 092	517
29	Uf. 501 i Höganäs	Höganäs	»	500·—	525	261
30	Nykterhetsfolkets uf.	Stockholm	»	1 000·—	42 600	15 807
31	Livförsäkringssällskapet Gandalf uf. .	Gävle	»	1 000·—	124	46
32	Tjänstemännens uf. inom 3:dje trafikdistriktet av Statens järnvägar . .	Malmö	»	500·—	2 795	76
33	Uf. 501 Albo	S:t Olof	»	1 000·—	775	354
34	Begr. uf. 350 i Kristianstad	Kristianstad	1916 31/3	1 000·—	404	122
35	Uf. Mönsterås begr. fören.	Mönsterås	»	499·—	440	217
36	Uf. »551 Bred»	Orresta	»	1 000·—	472	230
37	Blekinge järnvägsmannaför. uf. . . .	Ronneby	»	500·—	343	126
38	Uf. sbk. 10 000:s bf.	Stockholm	»	500·—	1 477	813
39	Gävle nya tusenmanna-uf.	Gävle	10/4	1 000·—	1 006	350
40	Avesta 500 manna uf.	Avesta	29/4	500·—	550	261
41	Uf. Uppsala nya tusenmannaför. . . .	Uppsala	»	1 000·—	1 100	431
42	Järnvägsmännens allm. uf.	Stockholm	»	1 000·—	861	283
43	Förbundet Valkyrians uf.	Stockholm	30/6	1 000·—	292	—
44	Glemmingebro uf. 501	Glemmingebro	»	1 000·—	401	190
45	Centralverkstadens i Örebro bk:s uf. .	Örebro	»	500·—	1 979	796
46	Uf. 501 Nosaby	Nosaby	12/8	500·—	501	233
47	Uf. Visby assuransfören.	Visby	»	500·—	709	305
48	Stockholms spårvägspers. begr. fond, uf.	Stockholm	»	400·—	787	332
49	Uf. Järnvägsmännens bk.	Hälsingborg	31/8	500·—	439	—
50	Uf. Malmö 401 B	Malmö	»	1 000·—	622	—
51	Sveriges konduktör- o. packmästare-uf.	Hälsingborg	»	1 000·—	847	—
52	Bk. Skandinavien, uf.	Malmö	30/9	500·—	1 434	652
53	Uf. Sandviken	Sandviken	20/11	500·—	472	211
54	Uf. »501 Hörby»	Hörby	»	1 000·—	526	249
55	Statsbanornas konduktörers uf.	Stockholm	»	300·—	598	—
56	Skinnskattebergs tusenmannafören., uf. för Skinnskatteberg med omnejd . .	Skinnskatteberg	»	500·—	594	295
57	Uf. »101 Hörby»	Hörby	30/11	1 000·—	100	23

7	8	9	10	11	12	
Summa utfäst kapitalunderstöd den 31/12 1920	Summa inkomster år 1920	Därav försäkringsavgifter	Summa utgifter år 1920	Därav utbetalningar för försäkringsfall	Tillgångar utöver skulder den 31/12 1920	
96 900·—	2 374·18	1 567·70	2 719·50	1 700·—	1 400·87	1
515 000·—	12 461·26	8 885·—	20 644·24	19 500·—	55 497·26	2
79 750·—	2 947·50	1 238·70	3 032·70	3 000·—	29 660·02	3
1 282 000·—	54 333·74	44 456·60	61 732·48	57 800·—	200 694·63	4
524 000·—	7 036·44	6 274·—	5 581·22	5 000·—	16 252·90	5
513 000·—	14 138·13	10 968·—	10 176·79	9 000·—	65 849·83	6
523 000·—	17 739·49	14 199·—	13 574·80	12 402·—	74 270·09	7
501 000·—	7 680·35	5 974·—	7 744·83	7 000·—	32 829·68	8
401 000·—	10 369·87	8 762·50	7 463·25	6 868·50	32 326·83	9
510 000·—	10 411·47	9 234·—	8 693·60	8 000·—	26 689·47	10
420 000·—	16 182·13	13 771·—	13 874·79	12 880·—	45 056·67	11
462 050·—	12 757·38	11 112·50	10 501·84	9 254·—	33 057·13	12
499 000·—	9 362·16	8 817·50	9 146·52	8 200·—	10 256·84	13
141 050·—	7 748·80	5 474·30	8 000·08	7 150·—	39 718·47	14
81 020·—	5 798·20	3 590·—	2 745·38	1 740·—	22 522·74	15
989 778·50	47 744·28	44 188·—	37 396·15	33 886·50	84 118·21	16
347 000·—	9 984·26	8 522·—	9 087·16	8 683·—	29 073·68	17
61 080·—	1 228·17	1 184·75	1 130·—	1 080·—	1 125·22	18
425 042·—	8 139·40	6 512·—	6 194·05	5 546·—	31 014·39	19
625 200·—	10 584·57	9 918·—	6 409·30	6 400·—	15 887·63	20
354 000·—	3 961·04	3 578·—	1 686·76	1 401·—	8 988·16	21
1 679 900·—	38 405·46	29 068·40	17 381·41	14 000·—	151 743·86	22
401 000·—	10 273·60	9 644·—	9 330·—	8 000·—	8 300·55	23
475 000·—	14 043·76	11 230·—	12 080·13	11 000·—	52 943·59	24
34 200·—	1 111·91	113·—	798·56	450·—	12 961·14	25
249 001·—	3 721·77	3 001·—	3 101·43	2 500·—	12 830·96	26
1 089 000·—	40 492·37	36 379·—	35 488·64	33 000·—	86 994·16	27
546 000·—	10 638·10	9 493·65	8 531·45	7 200·—	24 005·25	28
262 000·—	4 579·18	4 086·—	3 786·61	3 435·—	9 958·84	29
33 693 375·—	936 981·03	745 216·74	435 230·03	352 410·—	3 972 831·89	30
124 000·—	4 953·33	1 089·86	6 899·38	6 000·—	73 042·47	31
1 397 500·—	23 059·35	21 996·—	24 250·92	19 500·—	16 086·53	32
775 000·—	13 221·94	10 572·—	9 966·85	9 000·—	50 377·75	33
366 500·—	7 493·22	4 147·50	4 225·41	2 750·—	62 937·06	34
193 600·—	1 158·71	1 085·50	962·69	807·50	1 260·31	35
236 000·—	6 606·85	6 223·—	7 148·72	6 500·—	7 330·87	36
153 375·—	2 810·37	2 007·—	1 647·30	1 425·—	15 989·80	37
567 700·—	22 115·13	21 214·60	24 299·53	23 875·—	35 676·69	38
714 472·48	27 669·19	21 220·85	14 454·30	6 161·76	130 533·13	39
275 000·—	8 401·96	6 849·75	4 242·20	4 000·—	30 372·24	40
1 100 000·—	22 445·62	19 158·—	19 237·90	17 000·—	66 992·76	41
688 800·—	20 955·14	17 420·—	13 676·17	12 000·—	86 089·09	42
292 000·—	9 371·—	8 101·—	6 761·50	6 000·—	14 006·97	43
165 580·—	10 460·59	8 703·—	4 196·87	3 321·10	37 848·27	44
989 500·—	8 801·48	7 869·—	4 311·06	4 000·—	21 192·60	45
243 500·—	3 394·35	2 996·—	2 633·20	2 245·—	9 146·44	46
270 105·—	10 937·50	9 706·09	9 421·04	6 800·—	23 435·—	47
314 800·—	4 944·32	4 501·—	2 261·06	1 645·—	7 425·07	48
126 370·—	4 817·68	4 363·—	4 903·30	3 677·50	12 269·82	49
593 700·—	11 537·97	9 532·85	6 518·87	5 900·—	36 542·—	50
716 500·—	18 594·56	13 599·15	5 961·50	5 961·50	104 189·93	51
657 750·—	17 866·30	13 781·65	9 635·76	8 000·—	82 908·05	52
236 000·—	2 486·19	2 260·—	2 361·25	2 219·—	1 585·92	53
526 000·—	6 366·39	5 297·—	4 541·97	4 000·—	21 869·43	54
179 400·—	5 572·68	4 498·70	4 344·73	1 190·—	19 670·37	55
118 800·—	10 542·81	9 257·50	7 984·72	7 000·—	25 232·24	56
100 000·—	1 987·63	1 022·50	2 332·18	2 000·—	19 035·86	57

	1	2	3	4	5	6
		Föreningens adress	Registr. datum	Kapitalunderstödets max.-belopp	Antal medl. den 31/12 1920	därav kvinnliga
1	Uf. Statens järnvägars linjeverkstads i Örebro bhk.	Örebro	1916 30/11	200·—	37	—
2	Uf. 501 i Lund	Lund	23/12	1 000·—	348	108
3	Bk. Seger uf.	Malmö	»	600·—	351	—
4	Uf. vid dödsfall bl. medl. i Halmstad —Nässjö jvgs pk.	Halmstad	»	1 000·—	626	2
5	Håbo härads uf.	Bålsta	»	1 000·—	80	39
6	Älvsborgs läns norra distriktloges uf	Trollhättan	30/12	400·—	547	201
7	Uf. Bromanska kassan	Stockholm	»	200·—	537	84
8	Uf. 501 i Skillinge	Skillinge	1917 31/1	1 000·—	458	158
9	Uf. Posttjänstemännens bhk.	Stockholm	15/3	500·—	252	72
10	Tjänstem. vid Riksbankens huvudkontor enskilda uf.	Stockholm	24/3	500·—	121	1
11	Uf. Polispers. i Stockholm enskilda begr. o. understödskassa	Stockholm	10/4	1 000·—	1 293	447
12	Brödraförbundets uf. 201	Oskarshamn	»	500·—	179	43
13	Brödravännernas uf. 251	Oskarshamn	27/4	500·—	178	71
14	Vetlanda hundramannaför:s sk:s uf.	Vetlanda	3/5	300·—	368	138
15	Ålderstigne män o. kvinnors uf.	Göteborg	»	250·—	898	644
16	Svenska arbetarnes allm. uf.	Ramnäs kyrkby	21/7	800·—	11 730	2 694
17	Uppsala speceriförenings uf.	Uppsala	17/11	200·—	45	2
18	S. W. B. uf.	Västerås	20/11	1 000·—	981	5
19	Degerfors arb. uf.	Degerfors	1918 16/10	1 000·—	714	4
20	Uf. Karlshamns livförsäkr.fören.	Karlshamn	1919 30/4	500·—	123	33
21	Bk. S. S., uf.	Karlskrona	»	250·—	1 312	23
22	Sv. Frisör-För:s dödsfallsfond n:r I, uf.	Stockholm	30/9	300·—	659	45
23	» » » » II, »	Stockholm	»	300·—	659	45
24	» » » » III, »	Stockholm	»	300·—	659	45
25	» » » » IV, »	Stockholm	»	300·—	659	45
26	Tjänstem. nya uf. inom 3:dje trafikdistr. av Statens järnvägar	Malmö	31/12	300·—	2 679	—
27	Stockholm—Västerås—Bergslagens järnvägars bk. litt. A uf.	Stockholm	»	375·—	1 271	3
28	S. V. B. järnvägars bk. litt. B uf	Stockholm	»	375·—	1 271	3
29	Uf. vid Stockholms stads verk och inrättningar	Stockholm	1920 26/2	500·—	387	67
30	Eldbegängelsekassan »Urnan» uf. i Göteborg	Göteborg	28/2	300·—	11	2
31	Uf. 100—1 Söndrum	Söndrum	19/3	500·—	88	33
32	Uf. Sällskapet Nordens Vänners bf.	Stockholm	30/6	300·—	77	34
	B. Summa	—	—	—	**135 884**	**43 468**

7	8	9	10	11	12	
Summa utfäst kapitalunderstöd den 31/12 1920	Summa inkomster år 1920	Därav försäkringsavgifter	Summa utgifter år 1920	Därav utbetalningar för försäkringsfall	Tillgångar utöver skulder den 31/12 1920	
6 900·—	258·53	162·—	100·75	100·—	678·54	1
231 503·52	9 552·23	7 753·50	6 168·73	5 327·—	37 755·89	2
160 500·—	4 407·85	3 530·75	811·25	600·—	18 889·07	3
391 876·—	1 617·43	1 497·40	1 403·—	1 144·—	2 242·93	4
17 956·—	131·59	67·50	107·97	—	1 398·73	5
54 700·—	1 355·29	1 236·90	1 374·79	1 100·—	2 176·15	6
107 400·—	2 526·43	1 516·50	754·55	375·—	14 155·31	7
458 115·—	7 624·81	5 462·—	6 802·14	6 000·—	34 568·26	8
126 000·—	4 240·74	2 937·25	672·—	—	29 463·10	9
60 500·—	1 844·89	858·—	24·60	—	19 787·72	10
1 293 000·—	10 874·52	10 572·—	10 467·05	10 238·—	7 455·11	11
80 102·50	2 318·73	2 033·50	2 659·22	2 430·—	4 915·51	12
63 368·—	3 164·15	2 700·—	2 816·98	2 538·—	9 469·81	13
110 400·—	2 200·25	2 134·—	1 800·60	1 800·—	2 770·25	14
163 175·—	11 844·58	11 118·10	13 409·75	11 950·—	12 485·47	15
8 061 047·77	185 673·19	163 804·63	115 328·45	81 603·46	471 043·09	16
200·—	677·98	—	215·—	200·—	10 926·38	17
943 500·—	2 233·79	1 867·25	2 015·80	1 200·—	6 331·12	18
710 000·—	53 829·57	10 263·63	32 535·95	3 650·—	709 156·49	19
61 500·—	1 890·72	1 085·80	1 293·10	1 000·—	16 040·79	20
517 500·—	6 522·15	5 815·75	4 701·95	4 250·—	6 656·79	21
197 700·—	2 251·76	2 064·62	2 575·72	2 100·—	953·55	22
197 700·—	2 251·76	2 064·62	2 575·72	2 100·—	953·56	23
197 700·—	2 251·77	2 064·63	2 575·72	2 100·—	953·56	24
197 700·—	2 251·77	2 064·63	2 575·72	2 100·—	953·56	25
803 700·—	9 428·25	9 327·—	8 959·—	8 400·—	3 469·25	26
455 125·—	7 406·82	7 240·—	4 015·21	3 625·—	5 820·86	27
455 125·—	7 406·82	7 240·—	4 015·21	3 625·—	5 820·86	28
176 000·—	6 108·67	3 412·31	2 312·05	1 000·—	42 943·18	29
208·50	208·50	175·50	654·80	—	446·30	30
38 720·—	754·46	585·—	518·11	440·—	3 528·04	31
21 500·—	479·90	257·40	237·30	—	3 242·60	32
91 010 499·20	**2 336 196·25**	**1 876 068·45**	**1 486 223·19**	**1 213 638·89**	**9 017 805·71**	

Tab. 2. Pensionskassor

	1	2	3	4	5
		Föreningens adress	Registr.-datum	Antal medl. d. 31/12 1920	Därav kvinnliga
	A. Registrerade kassor med godkända stadgar.				
1	Sveriges privatanställdas pk.-uf.	Stockholm	1917 24/3	3 860	727
2	Sveriges allm. verkmästareförbunds begravningsfond, uf.	Stockholm	31/5	3 660	—
	A. Summa	—	—	7 520	727
	B. Registrerade kassor utan godkända stadgar.				
3	Uf. Stockholms brevbärares änke- o. pup.k.	Stockholm	1914 31/3	302	—
4	Uf. Brandkarlarnes i Göteborg pk.	Göteborg	4/6	102	—
5	Maskinisternas uf. i Hälsingborg	Hälsingborg	»	47	—
6	Uf. Göteborgs folkskollärares änkekassa	Göteborg	31/7	113	—
7	Uf. Pensionsinrättningen i Göteborg	Göteborg	2/11	72	20
8	Maskinistfören:s i Stockholm uf.	Stockholm	31/12	1 072	—
9	Uf. Landskrona o. Hälsingborgs järnvägars pk.	Landskrona	1915 14/1	252	—
10	Uf. A.-B. Robertsfors arbetares pk.	Robertsfors	31/5	310	—
11	Fiskebäckskils sjökapteners pk., uf.	Fiskebäckskil	31/12	149	—
12	Göteborgs frivilliga pensions- o. uf.	Göteborg	»	236	14
13	Pk. Gutenbergska stiftelsen-uf.	Stockholm	»	242	17
14	Uf. Hälsingborg–Hässleholms järnvägars pens.- samt änke-o. pup.k.	Hälsingborg	»	375	3
15	Försäkringsab. Skandias tjänstepers. änke- o. pup.k., uf.	Stockholm	»	83	1
16	Svenska konstnärernas uf.	Stockholm	»	80	32
17	Gävle—Dala järnvägsaktiebolags pi., uf.	Gävle	»	224	—
18	Gävle—Dala järnvägs änke- o. pup.k., uf.	Gävle	»	728	—
19	Gävle—Dala järnvägs pk., uf.	Gävle	»	449	—
20	Uf. Göteborgs maskinistförenings pk.	Göteborg	»	103	—
21	Uf. Nässjö—Oskarshamns järnvägs pens.- samt änke- o. pup.k.	Eksjö	»	60	—
22	Uf. Oxelösund—Flen—Västmanlands järnvägsab:s pk.	Eskilstuna	»	362	—
23	Uf. Malmö—Genarps järnvägs pk.	Malmö	»	25	—
24	Uf. Stockholm—Västerås—Bergslagens nya järnvägsab:s pens.- samt änke- o. pup.k.	Stockholm	»	1 140	3
25	Bergslagernas järnvägars pens.- samt änke- o. pup.k., uf.	Göteborg	1916 1/3	2 164	9
26	Barnmorskornas i Stockholm uf.	Stockholm	31/3	81	81
27	Uf. Gävle poliskårs pk.	Gävle	»	74	—
28	Uf. Halmstad—Nässjö järnvägs pk.	Halmstad	»	582	1
29	Uf. Vallby arb.fören. livräntekassa	Hammenhög	6/4	481	217
30	Lantmätarnas i Västerbottens län uf	Umeå	20/4	33	—
31	Pk-n Arbetarnes Ring, uf.	Stockholm	»	77	43
32	Enskilda järnvägarnas pk., uf.	Stockholm	»	8 375	37
33	Kvinnliga kontorist- o. expeditfören:s i Stockholm pk., uf.	Stockholm	»	168	168
34	Pi. för lärarinnor vid Sveriges högre skolor för kvinnlig ungdom, uf.	Stockholm	31/5	341	341
35	Stockholms norra spårvägars pers. pensionsfören., uf.	Stockholm	»	98	5
36	Uf. Kristianstads borgerskaps pi.	Kristianstad	30/6	102	—
37	Uf. Uddevalla—Vänersborg—Herrljunga järnvägs personals pensions- samt änke- o. pup.k.	Vänersborg	»	165	—
38	Uf. Klarälvsbanornas pensions- samt änke- o. pup.k.	Hagfors	»	227	—
39	Uf. Kungl. Svea artilleriregementes officerskårs pens.-för.	Stockholm	12/8	74	—
40	Uf. Polispers. i Stockholm enskilda änke- o. pup.k.	Stockholm	30/11	699	—
41	Operakörens enskilda uf.	Stockholm	30/11	68	35
42	Uf. Poliskårens i Hälsingborg enskilda pens.- samt änke- o. pup.k.	Hälsingborg	30/12	66	—
43	Aftonbladets personals pk.-uf.	Stockholm	»	142	21
44	Underofficerarnes vid Kungl. Svea livgarde uf	Stockholm	1917 15/3	52	—
45	Uf. De handlandes lik-compani i Kristianstad	Kristianstad	13/4	91	—
46	Uf. Flottans underoff:s vid Karlskrona station gratialkassa	Karlskrona	30/4	171	—
47	Uf. Fortifikationsofficerarnas pk.	Stockholm	3/5	76	—
48	Uf. Göteborgs mek. arbetsledares pk.	Göteborg	21/5	63	—
49	Uf. Kungl. Wendes art.reg:tes underofficerskårs enskilda pens.-för.	Kristianstad	16/8	56	—

* Pensionens storlek beroende på den ekonomiska ställningen samt antalet pensionsberättigade. — [1] Kapistöd av 50 kr. — [3] Dessutom kapitalunderstöd av 75 kr. — [4] Dessutom 400 kr. såsom tillägg för varje barn utom kapitalunderstöd av 90 kr. — [8] Beloppet uppskattningsvis angivet av pensionskassan; summa för-

år 1920. Nominativa uppgifter.

6	7	8	9	10	11	12	13	14	
Antal pensionärer d. 31/12 1920	Därav med änke- o. pupillpension	Högsta pensionsbelopp, som ställes i utsikt Kr.	Summa inkomster år 1920	Därav: försäkringsavgifter	Därav: bidrag från utomstående (arbetsgivare o. d.)	Summa utgifter år 1920	Därav utbetalningar för försäkringsfall	Tillgångar utöver skulder d. 31/12 1920	
22	22	60 % av lön	3 663 075·12	[8] 758 557·55	[8] 2 275 672·65	373 520·80	18 554·40	6 653 536·94	1
—	—	[1] 2 000 kr. kap.u.	22 429·69	18 389·39	—	5 101·10	5 100·—	97 388·87	2
22	**22**	—	**3 685 504·81**	**776 946·94**	**[8] 2 275 672·65**	**378 621·90**	**23 654·40**	**6 750 925·81**	
49	49	200·—	13 100·62	1 251·—	2 695·—	5 197·41	4 655·—	86 688·71	3
5	—	170·—	11 876·19	1 837·—	3 543·—	1 808·07	816·—	127 306·96	4
1	—	200·—	1 831·68	506·58	—	198·41	46·83	27 267·56	5
6	6	200·—	1 665·68	—	—	410·57	396·17	26 925·81	6
43	20	900·—	52 517·32	2 116·—	—	46 247·22	42 671·38	891 841·58	7
12	—	[2] 200·—	23 868·12	6 497·90	3 185·—	14 727·03	3 475·—	169 957·14	8
72	39	60 % av lön	167 092·81	44 538·54	53 547·61	58 526·76	56 094·26	1 362 696·85	9
124	52	100·—	16 091·43	1 269·86	1 041·86	10 294·97	9 873·62	225 202·07	10
71	23	*	1 603·48	460·—	—	1 314·16	1 203·—	19 570·95	11
150	76	*	18 602·85	4 765·—	—	12 103·12	9 924·—	213 234·80	12
91	4	[3] 100·—	11 756·40	1 187·50	1 446·—	9 581·05	9 205·—	151 172·80	13
130	87	60 % av lön	176 773·90	52 372·36	56 186·43	68 849·55	65 662·40	1 336 003·53	14
2	2	[4] 2 000·—	32 226·69	13 588·89	63·—	2 436·13	2 400·—	357 520·74	15
20	—	400·—	14 336·99	472·—	425·—	8 221·55	6 950·—	249 081·60	16
110	—	70 % av lön	191 941·43	16 465·19	120 000·—	99 248·49	96 450·84	1 158 168·84	17
160	160	35 % av lön	186 793·68	46 352·57	35 740·43	47 343·55	44 028·83	1 844 259·68	18
4	—	70 % av lön	187 534·68	29 642·72	56 131·81	10 081·34	2 652·—	1 872 004·27	19
108	53	*	18 748·48	303·50	12 400·—	4 714·—	3 675·—	123 692·88	20
97	48	50 % av lön	57 932·75	8 112·06	35 428·04	57 932·75	57 738·72	292 575·36	21
189	103	60 % av lön	231 132·64	33 867·13	75 367·76	134 516·34	134 266·34	2 142 271·37	22
3	3	50 % av lön	7 144·72	1 941·84	3 000·—	2 809·60	2 538·—	45 140·70	23
283	170	60 % av lön	654 966·70	164 570·96	198 771·34	184 950·77	171 972·54	4 970 283·81	24
429	186	70 % av lön	1 321 337·11	304 444·97	482 405·58	411 344·01	400 012·07	10 572 549·04	25
24	—	200·—	8 188·60	1 020·—	400·—	8 218·69	7 000·—	126 226·75	26
27	15	[5] 300·—	10 658·26	2 263·99	1 015·20	7 204·18	5 569·07	104 535·30	27
102	54	60 % av lön	386 626·82	98 126·48	126 935·20	79 218·62	68 455·01	2 988 150·09	28
57	—	*	7 610·20	482·—	—	3 451·44	3 165·25	104 322·09	29
18	18	300·—	7 277·25	960·—	—	6 911·51	6 603·40	105 727·91	30
58	—	*	5 699·83	212·—	—	2 249·68	1 770·—	42 130·59	31
989	584	70 % av lön	4 496 723·85	1 317 157·85	1 440 393·98	617 268·30	509 236·26	34 770 458·54	32
11	—	100·—	24 332·80	15 714·56	100·—	2 237·61	1 520·—	179 359·71	33
115	—	1 128·—	137 883·88	10 470·—	24 930·—	52 299·92	48 833·97	2 100 073·19	34
86	42	50 % av lön	78 336·98	19 603·05	14 653·30	32 409·77	29 657·50	887 171·08	35
68	36	*	8 286·20	1 390·—	—	7 254·17	6 668·—	130 082·95	36
74	40	70 % av lön	91 636·89	24 744·91	29 921·24	37 529·79	36 423·—	774 865·76	37
68	45	65 % av lön	102 446·41	31 443·57	23 523·01	40 610·16	38 866·66	935 498·90	38
27	—	400·—	22 062·39	5 986·77	5 000·—	10 268·17	9 966·67	195 740·63	39
108	108	300·—	28 859·23	11 113·—	900·—	20 516·45	19 000·01	278 842·—	40
14	—	[6] 75·—	12 994·41	390·50	3 100·—	1 889·61	1 125·—	54 889·65	41
8	3	600·—	12 882·35	877·25	6 816·77	3 025·10	3 000·—	104 058·47	42
26	—	200·—	9 997·47	1 126·45	3 000·—	5 545·59	5 050·—	107 410·86	43
37	11	[7] 150·—	7 313·63	1 520·50	200·—	4 247·30	3 830·—	95 953·92	44
31	31	*	7 779·87	534·—	—	5 053·59	4 650·—	111 536·48	45
70	70	96·—	7 418·72	3 112·50	—	6 596·25	6 252·—	74 960·62	46
26	—	800·—	32 010·92	7 154·50	—	22 717·10	20 866·65	413 441·96	47
—	—	600·—	1 801·02	—	—	300·—	—	32 056·25	48
52	—	110·—	7 989·27	1 468·—	1 000·—	5 961·71	5 716·66	92 252·85	49

talunderstödet kan utbytas mot pension. — [2] Dessutom kapitalunderstöd av 200 kr. samt tillfälligt under- — [5] Dessutom 60 kr. såsom tillägg för varje barn. — [6] Dessutom kapitalunderstöd av 150 kr. — [7] Dess- säkringsavgifter och bidrag dock exakt.

	1	2	3	4	5
		Föreningens adress	Registr.-datum	Antal medl. d. 31/12 1920	Därav kvinnliga
1	Handelsbokhållarnas pensions- o. uf.	Stockholm	1917 16/8	505	—
2	Minuthandelsföreningens pk.-uf.	Stockholm	»	239	88
3	Sjökaptenernas i Göteborg pk., uf.	Göteborg	»	509	—
4	Uf. Rörstrands pk.	Stockholm	6/9	645	267
5	Officerskårens vid Kungl. Gottlands inf.reg:te enskilda pk., uf.	Visborgs slätt	15/9	18	—
6	Kalmar stifts enskilda änke- o. pup.k., uf.	Kalmar	19/9	121	—
7	Operabalettens enskilda uf.	Stockholm	»	22	17
8	Svenska sjuksköterskornas allm. pensionsförening, uf.	Stockholm	3/10	1 404	1 404
9	Kullens fartygsbefäls pk., uf.	Höganäs	31/10	215	—
10	Skandinaviska kreditab:s tjänstepersonals änke- och pup.k., uf.	Stockholm	17/11	869	—
11	Uf. AB. Cohns Kem. Tvätts Pk.	Stockholm	18/12	11	11
12	Sällsk. Enighet o. Nytta, uf.	Mollösund	1918 31/1	149	28
13	Pk:n Scania, uf.	Malmö	20/2	111	—
14	Major S. Behms minnesfonds änke- och pup.k., uf.	Sollefteå	»	54	—
15	Underofficerskårens vid K. IV uf.	Eksjö	28/2	20	—
16	Uf. Fortifikationsunderoff:s pk.	Stockholm	6/3	123	—
17	Uf. »Kungl. Wendes art.reg:tes off:kårs ensk. pensionsfören.»	Kristianstad	8/5	56	—
18	Uf. Bistånd på ålderns dag, pk.	Stockholm	»	225	42
19	Grönkvistska pensionsfonden, uf.	Katrineholm	»	10	—
20	Bok- o. musikhandlarnes pensions- o. uf.	Stockholm	31/5	514	184
21	Malmö spårvägspersonals pk., uf.	Malmö	»	272	2
22	Arbetarnes pk. i Tärna socken, uf.	Tärna (Västml.)	21/6	235	104
23	Skomakaremästareföreningens i Stockholm uf.	Stockholm	2/8	125	70
24	Uf. Wendes art.reg:tes underofficerskårs änke- o. pup.k.	Kristianstad	13/8	50	—
25	Sala Fabriks- o. Hantverksförenings pk., uf.	Sala	30/8	113	—
26	Musikkårens vid Kungl. Jönköpings reg:te ensk. pensions- samt änke- o. pup.k., uf.	Jönköping	»	21	—
27	Trälleborgs hantverksförenings pk., uf.	Trälleborg	18/12	66	8
28	Uf. Svenska missionsförbundets pk.	Stockholm	1919 31/1	576	90
29	Poliskårens i Malmö pensions- samt änke- o. pup.k., uf.	Malmö	30/4	206	—
30	Uf. Uppsala—Gävle järnvägsab:s tjänstepers. änke- o. pup.k.	Gävle	14/5	107	—
31	Generalstabens litografiska anstalts pk., uf.	Stockholm	8/9	27	10
32	Tjänstepers. i AB. Stockholms Handelsbank änke- o. pup.k., uf.	Stockholm	30/9	570	86
33	Svenska lärarinnornas pensionsförening, uf.	Stockholm	15/11	1 125	1 125
34	AB. J. A. Wettergren & C:is administrationspers. pens- o. sparkassa, uf.	Göteborg	»	53	10
35	Svenska baptistpredikanternas pk., uf.	Stockholm	31/12	209	—
36	Malmö sjöfartsintresserades pensions- o. uf.	Malmö	1920 19/2	48	—
37	Dalälvarnes flottningsförenings pk., uf.	Gävle	17/3	59	—
38	Stockholms arb.-förenings uf. (f. d. Pensionsfonden)	Stockholm	19/4	397	183
	B. Summa	—	—	**31 131**	**4 777**
	C. Från lagen undantagna pensionskassor.				
39	Universitetets i Uppsala pi. för tjänstemäns änkor och barn	Uppsala	—	117	—
40	Vaktbetjäningens vid Uppsala universitet pi. för änkor och barn	Uppsala	—	35	—
41	Fören. till bered. av understöd åt änkor o. oförsörjda barn efter häradshövdingar, landssekreterare o. landskamrerare	Stockholm	—	207	—
42	Lotsverkets enskilda pk.	Stockholm	—	915	—
43	Kungl. teatrarnas pi.	Stockholm	—	255	144
44	Civilstatens änke- o. pup.k.	Stockholm	—	11 854	—
45	Prästerskapets änke- o. pup.k.	Stockholm	—	2 775	—
46	Bankostatens änke- o. pup.k.	Stockholm	—	169	—
47	Änke- o. pup.k. vid Riksbankens avdelningskontor o. pappersbruk	Stockholm	—	212	—
48	Västernorrlands läns landsstats pk.	Härnösand	—	73	—
49	Kungl. hovkapellets pi.	Stockholm	—	54	—
50	Änke- o. pup.k. vid Stockholms stads ämbetsverk	Stockholm	—	892	—
	C. Summa	—	—	**17 558**	**144**

* Pensionens storlek beroende på den ekonomiska ställningen samt antalet pensionsberättigade. — [1] Dess-

6	7	8	9	10	11	12	13	14	
Antal pensionärer d. 31/12 1920	Därav med änke- o. pupillpension	Högsta pensionsbelopp, som ställes i utsikt Kr.	Summa inkomster år 1920	Därav: försäkringsavgifter	Därav: bidrag från utomstående (arbetsgivare o. d.)	Summa utgifter år 1920	Därav utbetalningar för försäkringsfall	Tillgångar utöver skulder d. 31/12 1920	
99	58	400·—	159 036·06	1 750·—	10 000·—	33 458·17	29 400·—	777 986·88	1
165	32	150·—	29 253·66	1 150·—	—	22 834·66	19 460·—	440 705·91	2
407	233	*	48 528·52	7 259·10	15 700·—	28 529·40	24 598·—	538 180·08	3
63	27	150·—	11 010·18	2 822·—	150·—	26 751·12	7 009·75	119 806·79	4
—	—	300·—	4 631·91	2 302·88	—	100·60	—	18 849·25	5
89	89	*	11 658·50	2 818·13	—	9 368·28	8 822·88	157 543·08	6
—	—	[1] 200·—	10 744·71	390.—	1 000·—	1 058·70	—	35 803·90	7
99	—	*	261 678·82	74 214·—	65 284·—	61 963·68	42 097·90	2 537 466·91	8
102	39	*	7 053·64	2 210·—	1 500·—	4 343·76	3 926·—	64 779·69	9
50	50	1 800·—	161 586·57	60 075·42	62 077·85	41 319·10	37 800·—	795 244·48	10
—	—	70 % av lön	23 640·—	123·60	20 000·—	2·—	—	69 890·84	11
74	33	*	866·33	209·45	—	905·80	624·—	15 191·80	12
64	37	*	11 295·33	790·—	155·—	10 820·—	9 920·—	68 399·17	13
—	—	450·—	946·78	205·—	—	—	—	14 369·36	14
—	—	60·—	885·97	228·—	—	3·—	—	12 328·42	15
15	—	200·—	12 107·88	3 654·32	—	3 804·44	3 049·99	130 225·37	16
29	—	400.—	16 332·98	2 690·50	3 800·—	12 227·55	11 893·50	143 793·94	17
—	—	350·—	57 341·30	12 777·10	13 028·91	120·80	—	657 381·16	18
—	—	600·—	2 036·50	240·—	—	—	—	31 602·49	19
110	51	375·—	63 880·49	8 132·50	—	43 810·95	30 918·75	892 588·95	20
—	—	300 —	11 548·09	3 409·—	4 591·40	713·83	—	70 584·95	21
26	5	100·—	1 556·48	173·33	—	852·50	725·—	24 747·91	22
50	26	[2] 500·—	34 821·16	— 396·25	—	29 069·84	21 300·—	521 586·34	23
42	42	*	2 811·46	916·—	—	2 991·57	2 788·32	34 727·67	24
18	8	200·—	2 406·38	957·50	—	1 208·28	945·18	20 230·34	25
16	4	100·—	2 037·98	95·—	—	2 147·15	1 760·—	33 147·12	26
31	8	100·—	1 311·69	250·—	—	886·05	802·05	20 256·98	27
57	26	500·—	175 406·28	70 044·10	51 629·54	24 049·05	19 594·79	977 935·94	28
48	28	600·—	42 361·08	2 676·—	19 477·12	17 931·97	17 037·01	366 476·37	29
62	62	25 % av lön	55 800·09	10 020·60	1 171·52	17 301·99	16 826·99	466 366·08	30
—	—	2 000·—	4 799·69	1 600·56	1 313·84	2 892·32	—	38 616·32	31
5	5	[1] 1 600·—	171 231·10	83 551·32	81 685·35	17 261·66	17 216·66	220 617·21	32
236	—	*	227 501·35	56 387·—	26 760·—	68 492·23	57 430·63	2 829 150·46	33
1	1	75 % av lön	50 926·50	18 745·02	18 381·60	16 288·27	366·67	280 412·05	34
50	5	*	13 044·41	4 585·—	136·—	8 696·71	7 256·—	83 063·82	35
54	32	*	3 739·40	30·—	6·32	2 477·64	2 210·—	66 715·97	36
4	—	65 % av lön	19 758·25	8 779·70	8 779·70	539·18	—	48 998·27	37
334	—	*	8 616·65	392·50	—	8 404·56	7 922·—	204 471·80	38
6 655	**3 039**	—	**10 621 887·72**	**2 740 486·33**	**3 229 894·24**	**2 699 468·32**	**2 373 633·08**	**86 905 407·12**	
44	44	—	52 966·98	19·443·05	—	25 231·74	25 231·74	446 775·91	39
15	15	—	2 762·93	380·—	—	1 508·33	1 508·33	42 674·27	40
247	247	—	51 394·30	30 587·50	—	34 622·50	31 907·83	397 271·34	41
282	230	—	171 449·—	15 234·32	—	120 941·83	45 207·06	1 592 867·67	42
70	—	—	244 556·82	19 757·09	—	71 941·36	65 732·66	4 461 535·99	43
3 230	3 209	—	3 512 994·25	1 107 356·85	—	1 301 495·43	1 043 955·78	31 473 303·04	44
1 478	1 477	—	1 100 142·85	221 853·76	—	904 965·81	831 730·66	14 834 542·95	45
69	69	—	87 673·67	12 500·08	—	78 289·68	34 677·23	1 238 873·13	46
37	37	—	66 324·31	15 849·90	—	22 498·17	20 458·50	779 129·03	47
24	24	—	20 330·77	2 475·—	—	7 478·67	6 277·20	261 393·44	48
55	28	—	144 977·48	4 015·34	—	71 457·10	37 409·67	1 182 372·86	49
144	144	—	459 263·72	108 463·93	—	233 907·04	224 361·07	3 507 251·67	50
5 695	**5 524**	—	**5 914 837·08**	**1 557 916·82**	—	**2 874 337·16**	**2 368 457·23**	**60 217 990·80**	

[1] utom kapitalunderstöd av 300 kr. — [2] Dessutom kapitalunderstöd av 150 kr.

Olycksfall vid lastning och lossning av fartyg år 1922.

Medan sjöfarten och som en följd därav jämväl stuverirörelsen under år 1921 uppvisade en avsevärd tillbakagång, har under 1922 en uppryckning på dessa områden åter ägt rum, vilket förhållande avspeglas jämväl i ett större antal olycksfall vid lastning och lossning av fartyg under sistnämnda år. Sålunda ha från yrkesinspektörerna till socialstyrelsen inrapporterats 1 030 olycksfall mot endast 666 under år 1921[1], vilket utgör en ökning med 55 % av samtliga olycksfall, under det att antalet olyckor med dödlig utgång stannar vid 3 (mot 5 föregående år). Att likställa den inträffade ökningen med en i samma mån stegrad olycksfallsfrekvens torde emellertid ej vara berättigat, då antalet sysselsatta stuveriarbetare och framför allt antalet arbetsdagar utan tvivel undergått en motsvarande ökning. Dessutom har det kunnat konstateras, att ökningen nästan uteslutande faller på de lindrigare olycksfallens konto, varjämte man har all anledning antaga, att tendensen att anmäla även obetydligare fall varit större under det gångna än under näst föregående år.

Olycksfallens orsaker framgå av nedanstående sammanställning:

Skär- och slagverktyg	2
Andra handverktyg	4
Transportredskap	40
Luckor och skärstockar	14
Kättingslängor, rälslängor, stroppar o. d.	14
Kolmått, gripskopor o. d.	58
Förtöjningsredskap	4
Ställningar, stegar, bockar, banor o. d.	38
Andra redskap (för handbärning)	19
Taljor, block, domkrafter o. d.	2
Kranar (i land)	4
Vinschar (ombord)	185
(Därav i samband med annan anledning 37)	
Lastning och lossning för hand:	
Personers fall	84
Föremåls fall	5
På annat sätt	223
Personers fall (utan samband med föregående):	
Från ställning, landgång etc.	30
Å däck, kaj o. d.	19
Genom luckor ned i lastrum o. d.	10
I vattnet, i pråm o. d.	29
I annat samband	3
Föremåls fall (utan samband med föregående):	
Nedfallande eller nedrasande last	128
Utslirande av last ur längor eller ras ur kolmått o. d.	64
Nedfallande lastnings- och lossningsmaterial	2
I annat samband	3
Andra här ej angivna eller obekanta orsaker	46
Summa	1 030

Liksom tidigare varit fallet, har det största antalet personskador uppstått under *lastning och lossning för hand*. Under 1922 utgöra dessa 30 % av samt-

[1] Häri ingå 32 olycksfall (varav ett med dödlig utgång), som inträffat under år 1921, men beträffande vilka anmälan inkommit så sent, att de ej hunno medtagas i redogörelsen för nämnda år. (Jfr Soc. Medd. årg. 1922, sid. 383.)

liga olycksfall, och det är just inom denna grupp, som den ovannämnda ökningen är mest påtaglig, medan samtidigt de uppkomna skadorna varit av genomgående lindrig natur.

Den i fråga om antalet närmast kommande olycksfallsorsaken, utgörande c:a 19 % av samtliga olyckor, är att hänföra till *föremåls nedfallande* i andra fall än vid lastning och lossning för hand. Mest framträdande inom denna grupp, om icke till antalet så dock i fråga om följderna, äro de olyckor, som inträffa genom ur längor utslirande last, särskilt trävirke (props och plank). Endast genom ett noggrant anbringande av längan, stroppen eller själva vinschlöparen omkring lasten samt därigenom, att arbetarna ej uppehålla sig under eller omedelbart i närheten av under upphissning eller nedfirning varande last, kunna olycksfall av detta slag helt undvikas. Uppmärksamhet från luckbasens och vinschskötarens sida är också av nöden.

C:a 18 % av samtliga olycksfall hava uppstått som en följd av *lastning eller lossning medelst vinsch.* I allmänhet av lindrigare beskaffenhet, hava de härvid uppkomna skadorna förorsakats utav slitna och taggiga vinschlöpare av ståltina, genom slag av under upphissning eller nedfirning varande last, av vinschkrok eller länga, genom nedfallande lastblock eller lastbommar, genom bristfälligheter hos själva vinschen samt genom indragning i kuggväxlar eller andra arbetande delar å vinschen. Särskilt av förstnämnda anledning hava en del rätt allvarliga, stundom till blodförgiftning övergående hand- och fingerskador uppstått, och det måste anses som en arbetarskyddsåtgärd av stor betydelse att tillse, det slitna wirelöpare eller löpare med taggiga och oklädda splitsar ej få användas.

I fråga om övriga i tabellen upptagna olycksfallsorsaker föreligger intet nytt, utöver vad som framhållits i föregående årsredogörelser, till vilka må hänvisas.[1] Dock bör påpekas, att den redan tidigare konstaterade minskningen av olycksfall, förorsakade av bristfälliga kättingslängor, kolmått och ställningar, alltjämt fortfar och att man särskilt på dessa områden kan iaktttaga den nytta, tillsynen otvivelaktigt kommit åstad, därigenom att underhaltigt materiel genom yrkesinspektionens ingripande i stor omfattning utgallrats.

Olycksfallsfrekvensen under årets olika månader framgår av nedanstående översikt:

Jan.	Febr.	Mars	April	Maj	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.	Dec.	Summa
70	40	62	40	77	94	93	99	96	101	122	136	**1 030**

Olycksfallens fördelning på yrkesinspektionsdistrikt och olika slag av arbetsgivare angives i följande tablå:

[1] Jfr Soc. Medd. årg. 1915, sid. 629; årg. 1917, sid. 74 och 1 473; årg. 1918, sid. 1 099; årg. 1919, sid. 719; årg. 1920, sid. 645; årg. 1921, sid. 547; årg. 1922, sid. 383.

Arbetsgivare	Antal arbetsgivare										Antal olycksfall									
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	Summa	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	Summa
	yrkesinspektionsdistriktet										yrkesinspektionsdistriktet									
Handelsfirmor	5	1	—	—	2	14	—	1	—	**23**	11	1	—	—	2	16	—	1	—	**31**
Industriella företag . . .	1	10	4	4	6	14	12	8	21	**80**	1	11	6	5	10	22	19	11	24	**109**
Järnvägsföretag	—	2	—	—	—	—	—	—	—	**2**	—	30	—	—	—	—	—	—	—	**30**
Rederier . . .	4	2	—	—	1	12	1	1	1	**22**	23	2	—	—	1	150	1	1	1	**179**
Skeppsmäklare och speditörer	—	—	—	—	2	7	—	4	—	**13**	—	—	—	—	2	17	—	8	—	**27**
Stat o. kommun	—	2	2	2	3	3	—	1	1	**14**	—	2	2	2	4	7	—	2	1	**20**
Stuvare och stuverifirmor .	3	2	2	3	11	8	1	8	17	**55**	57	5	23	5	165	71	3	98	207	**634**
Summa	**13**	**19**	**8**	**9**	**25**	**58**	**14**	**23**	**40**	**209**	**92**	**51**	**31**	**12**	**184**	**283**	**23**	**121**	**233**	**1 030**

Olycksfallens fördelning på de olika hamnarna inom riket var följande:

Arboga	2	Kallholmen	2	Mölnbacka	2	Söderhamn	2
Degerhamn	2	Kalmar . . .	2	Nordmaling . . .	6	Trälleborg	12
Gravarne	2	Karlshamn	6	Norrköping	24	Uddeholm	2
Gävle	60	Karlskrona	10	Obbola	2	Umeå	2
Göteborg	248	Kramfors	37	Oskarshamn . . .	2	Varberg	2
Halmstad	21	Kristinehamn . . .	3	Oxelösund	29	Västervik	4
Hedemora	3	Köpmanholmen . .	2	Skellefteå	23	Ystad	14
Holmsund	15	Landskrona	9	Skoghall	7	Åhus	24
Hudiksvall	6	Limhamn	6	Skutskär	6	Åmmeberg	2
Hälsingborg . . .	20	Luleå	10	Stockholm	94	Övriga hamnar (med vardera 1 olycksfall)	54
Härnösand	2	Långed	2	Strömstad	2		
Iggesund	6	Lögdeå	4	Stugsund	42	Summa	**1 030**
Kalix	8	Malmö	77	Sundsvall	108		

Som ovan nämnts ha under året inrapporterats 3 olycksfall med dödlig utgång, vilka inträffat i Limhamn, Karskär och Öhrviken. Förloppet vid desamma var i korthet följande:

1. Å ett större motorfartyg, lastande cement i Limhamn, voro i ett av lastrummen sysselsatta fyra stuveriarbetare för stuvning av cementfat. Vid lastningen användes två elektriskt drivna fartygsvinschar, betjänade av stuveriarbetare, som på tillsägelse eller tecken från luckbasen manövrerade desamma. Då en s. k. slinga, bestående av fyra i fatlängor hängande cementfat, medelst vinscharna firades ned i lastrummet, låg från föregående slinga kvar ett cementfat, som ej hunnit stuvas undan, varför den under nedfirning varande lasten stoppades på c:a en meters höjd över de i rummet redan instuvade faten. Sedan arbetaren O. fört undan det kvarliggande fatet, fattade hans arbetskamrat, vilken befann sig å styrbordssidan i rummet, tag i faten i slingan för att styra denna till sin landningsplats vid nedfirningen. Cementfaten i slingan vägde tillsamman 720

kilogram. När omedelbart därpå de båda andra arbetarna, som befunno sig vid motsatta sidan av lastrummet, i samma avsikt skulle fatta tag i slingan, svängde denna plötsligt in mot styrbords sida, därvid O. fördes med och fick bröst och huvud klämda mellan faten i slingan och mellandäckets luckkarm samt en i underrummet befintlig järnstötta, som uppbär mellandäcket. När slingan därefter studsade tillbaka mot babords sida, föll O. omkull på de under mellandäcket varande cementfaten. Han visade då inga livstecken, och efter det han i ambulansvagn förts till sjukhus, konstaterades, att döden inträtt. Enligt vad som framgått vid senare hållet polisförhör, torde olyckan hava berott därpå, att den ene av vinschmännen missförstått luckbasens tecken och utfört felaktig vinschmanöver.

2. Under lastning av pappersmassa å ett större ångfartyg, liggande vid Karskärs kaj, var en stuveriarbetare B. sysselsatt med att å kajen från en s. k. trallvagn slinga de massabalar, som sedan medelst fartygets vinschar hyvades ombord. Härvid hade han av oförsiktighet passerat mellan fartygssidan och den iordningställda å vagnen liggande slingan just i samma ögonblick, som denna börjat hissas upp från trallvagnen och med stark fart slagit mot fartygssidan. Han fick härvid huvudet mellan slingan och fartygssidan med påföljd, att huvudet nästan helt krossades. B., som tydligen ljutit en ögonblicklig död, hade omedelbart fallit ned mellan fartyget och kajen, men genast åter uppdragits.

3. Å ett i Öhrviken liggande större motorfartyg pågick i en av akterluckorna, som till halva sin längd var avluckad, lastning av pappersmassa. Några kättingslängor eller stroppar förekommo icke, utan hisswiren togs runt balarna, och kroken höggs om själva löparen. Då lastningen skedde i förkant av luckan, var bommen toppad så mycket, att löparen hängde ungefär mitt i lucköppningen. När längan var nedfirad, hade den antagligen landats en god bit föröver, och när kroken var urhuggen, gav luckbasen order till vinschmannen att hiva upp, samtidigt som han försvann från luckan för att fatta i gajen och hala till sig hisswiren. Dels genom att längan hade landats föröver och dels på grund av luckbasens manöver med gajen, kom hisswiren ända bort mot en i lucköppningen kvarliggande, med bultar säkrad tvärbalk och slog antagligen en hel törn om densamma. Möjligt är också, att kroken fastnade i något av balkens vinkeljärn. Vid den häftiga knyck, som därvid uppstod, avsletos de bultar, med vilka balken var fästad i luckkarmen, med påföljd att den förstnämnda föll ned i lastrummet och träffade en därstädes befintlig stuveriarbetare å rygg och ben. De härvid ådragna skadorna voro av så svårartad beskaffenhet, att den skadade strax efter olyckan avled. Anmärkningsvärt är, att den ifrågavarande olyckan kunnat uppkomma, trots att balken var säkrad med tvenne $^3/_4$ tums järnbultar, en i varje ända. Bultarna återfunnos i lastrummet avklippta.

Meddelanden från socialattachéerna.

Sjömanspensionering i Storbritannien och Irland.

Enligt 1911 års lag om sjuk- och invaliditetsförsäkring anses sjömän, vilka sakna fast bostad i de förenade konungarikena, icke såsom »anställda» i lagens bemärkelse och äro på den grund befriade från försäkringsplikt. Vederbörande arbetsgivare är emellertid skyldig att lämna bidrag till samma belopp, som i motsvarande fall erlägges för försäkrade sjömän; detta gäller dock icke fartyg, som gå i regelbunden fart mellan utländska hamnar. Arbetsgivarens bidrag utgör 3 pence för varje anställd.

Beträffande de sålunda uppsamlade medlen stadgas numera — i 1918 års tilläggslag — att dessa skola ingå till en särskild fond, kallad »Lascar Fund», att förvaltas av en styrelse, bestående av tre representanter för redare och sex representanter för sjukförsäkrade. De senare skola utses bland medlemmar av sjömännens försäkringsförening

(Seamen's National Insurance Society) eller annan förening, vars medlemmar till mer än tre fjärdedelar utgöras av befäl eller manskap å fartyg eller fiskebåtar. Därvid skall tillses, att representationen i styrelsen blir så vitt möjligt proportionell till föreningarnas medlemsantal.

Fondens räkenskaper skola med avseende å värdering o. dyl. vara underkastade samma bestämmelser, som gälla för registrerade sjukkassors räkenskaper.

Enligt 1918 års tilläggslag ålåg det styrelsen att uppgöra förslag till pensioner ur fondmedlen åt sjömän med längre tids tjänst till sjöss, förutsatt att de vore medlemmar av registrerad förening. Visst företräde borde därvid kunna lämnas åt befäl och manskap i utrikes sjöfart, framför de i kustfart samt i fart mellan Elbe i öster och Brest i väster anställda. I enlighet härmed har pensionering av sjömän kommit till stånd från och med ingången av år 1922.

Till kostnaden för dessa pensioner bidrager staten i samma proportion, som eljest gäller för statens bidrag till sjuk- och invaliditetsförsäkringen, d. v. s. med två niondelar.

Sjömanspensioneringsfonden erhåller emellertid även bidrag i annan väg, vilka numera spela betydligt större roll för dess finansiering än bidragen från sjuk- och invaliditetsförsäkringen. Enligt 1920 års arbetslöshetsförsäkringslag kan arbetsministern befria befäl och manskap å brittiska fartyg, som icke har fast bostad i de förenade konungarikena, från försäkringsplikt med bibehållen skyldighet för vederbörande arbetsgivare att erlägga det eljest på dem fallande bidraget till de befriades försäkring. Om förvaltningen och användningen av de sålunda insamlade medlen kunna träffas särskilda föreskrifter.

Det har sedermera bestämts, att dessa medel skola ingå till fonden för pensionering av sjömän. Arbetsgivarens bidrag uppgår till samma belopp, som han eljest i allmänhet har att erlägga enligt gällande lag om arbetslöshetsförsäkring, nämligen 10 pence för varje försäkrad man.

Regler rörande den förut omnämnda *fondstyrelsens sammansättning och verksamhetsformer* hava utarbetats av tillsynsmyndigheten för sjukförsäkringen (National Health Insurance Joint Committee) i samråd med Board of Trade och fastställdes den 19 juni 1919.

Enligt dessa regler skola redarnas representanter i styrelsen, såsom nämnt till antalet tre, utses av tillsynsmyndigheten enligt förslag av Board of Trade, de försäkrades sex representanter enligt förslag av styrelserna i de föreningar, vilka hava rätt att vara representerade. Tillsynsmyndigheten skall dessutom utse tre förtroendemän med befogenhet att i förekommande fall utfylla vakanser i styrelsen. Styrelsens ledamöter tillsättas för en tid av tre till fem år efter tillsynsmyndighetens bestämmande. Ordförande och vice ordförande utses av styrelsen bland dess medlemmar. Meningsskiljaktighet rörande formerna för styrelsens verksamhet skall hänskjutas till tillsynsmyndigheten.

Rörande *villkoren för erhållande av pension, pensionernas storlek m. m.* må följande meddelas.

I vissa avseenden gälla skilda bestämmelser för pensioner, som grunda sig på bidrag från sjukförsäkringen, och sådana, som grunda sig på bidrag från arbetslöshetsförsäkringen. Skillnaden gäller dock icke de grundläggande pensionsvillkoren, utan är huvudsakligen att hänföra dels därtill, att pension enligt sjukförsäkringslagen endast kommer medlem av registrerad förening till godo, medan något motsvarande icke gäller för pension enligt arbetslöshetsförsäkringslagen, dels därtill att den obligatoriska sjukförsäkringen ägt bestånd sedan 1912, medan allmän arbetslöshetsförsäkring och fondavsättning i samband därmed för här ifrågavarande ändamål införts först 1920.

De gemensamma bestämmelserna äro i huvudsak följande.

Varje år utdelas visst antal pensioner, för närvarande 200 enligt sjukförsäkringslagen och 100 enligt arbetslöshetsförsäkringslagen. Pensionsbeloppet utgör 10 shillings per vecka. Fondstyrelsen är emellertid icke pliktig att utdela hela det till fonden inflytande beloppet, och den kan, om den så finner lämpligt, öka eller minska såväl pensionernas antal som deras storlek. Pension utgår endast åt personer i 65- till 70-årsåldern,

medan vid högre ålder pension lämnas av statsmedel enligt 1908 års lag om allmän ålderdomspensionering. Pension beviljas endast på det villkor, att sökandens totalinkomst understiger £ 2 i veckan, däri dock ej inräknat pension av staten eller understöd, vartill sökanden själv bidragit genom regelbundna inbetalningar.

Då pensionernas antal är begränsat med hänsyn till fondens storlek, måste ett urval ske bland de sökande. Härför gälla vissa regler, bland vilka må nämnas den i sjukförsäkringslagen meddelade föreskriften, att företräde skall lämnas åt sjöfolk, som tjänstgjort i utrikes fart på längre trader. Fondstyrelsens beslut om pension är definitivt. En gång beviljad pension kan endast förverkas, om fondstyrelsen finner det vara bevisat, att pensionen erhållits genom svek eller uppsåtligt undanhållande av upplysningar eller också pensionären sedermera gör sig skyldig till sveklig eller vanhedrande handling (fraud or misconduct) i samband med pensionens erhållande eller slutligen av allmän domstol ådömes fängelsestraff utan rätt till förvandling i böter.

Beträffande pension enligt sjukförsäkringslagen gälla vissa särskilda regler, av vilka följande må anföras:

Medan det såsom nämnt fordras, att pensionssökanden är medlem av registrerad sjukkassa, har pensionär, som upphör att vara medlem av sådan förening, fortfarande rätt till pension.[1]

Fondstyrelsen har befogenhet att till vård av tuberkulösa sjömän årligen anslå sådant belopp, som den finner lämpligt.

Styrelsen kan från vederbörande sjukkassa inhämta yttrande över ansökan om pension, och den kan med sjukkassan träffa överenskommelse om pensionens utbetalande genom denna.

Förefinnes överskott i pensionsfonden, kan styrelsen anslå detta, förutom till ökade eller flera pensioner, till sjukhus, dispensärer eller sanatorier för sjömän; det sålunda anslagna totalbeloppet får dock icke överskrida £ 500 om året. Jämväl kan styrelsen anslå överskott i fonden — i detta fall utan begränsning — till fördelning bland vederbörande sjukkassor i proportion till deras medlemsantal, förutsatt att medlen användas till att supplera från kassan utgående förmåner till sjömän. Finna medlen icke användning, därför att kassan icke kan eller vill göra bruk av dem på det föreskrivna sättet, har styrelsen fria händer att anslå dem till försäkrade sjömäns fromma och kan för detta ändamål träda i samverkan med konvalescenthem eller ålderdomshem för sjömän.

Sjömanspensioneringen trädde, såsom tidigare omnämnts, i verksamhet från och med år 1922, och till dato hava beviljats c:a 360 pensioner. Såsom jämväl nämnts, utdelas för närvarande 300 pensioner om året, varför, med en pensionstid av fem år, totalantalet kan uppgå till 1 500.

Medel till fonden hava uppsamlats sedan 1912, och dess storlek utgör för närvarande £ 360 000, varå den årliga ränteavkastningen uppgår till £ 18 000—20 000. Till större delen härflyta emellertid fondens inkomster från sjuk- respektive arbetslöshetsförsäkringen, speciellt den senare.

London den 24 mars 1923.

Erik Sjöstrand.

[1] Analogt gäller, att pension enligt arbetslöshetsförsäkringslagen icke förverkas därigenom, att pensionären utgår ur arbetslöshetsförsäkringen.

Författningar rörande sociala frågor.

I Svensk författningssamling ha under tiden 11 april—10 maj 1923 publicerats följande författningar rörande sociala frågor:

N:r		Daterad
53.	K. kung. ang. handel med opium och vissa andra narkotiska ämnen och beredningar	6 april
60.	K. kung. ang. fastställande av grundtal för dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. m.	13 »
66.	K. kung. om ändrad lydelse av § 36 i kung. d. 22 dec. 1922 (nr 577) om övervakande av utlänningar i riket	6 »
70.	Lag om fortsatt tillämpning av lagen d. 10 mars 1922 (nr 82) om utsträckt rätt att från utmätning få undantagen viss egendom	24 »

Kortare meddelanden.

— Allmänna sociala frågor. —

Internationella arbetsbyråns styrelsesammanträde i april 1923. Internationella arbetsbyråns styrelse höll den 10—13 april sitt adertonde sammanträde i Genève. Förhandlingarna gällde bl. a. anordningarna för årets arbetskonferens, och i samband därmed upptogs den förut diskuterade frågan om konferensens framtida förläggning till försommaren i stället för hösten. Styrelsen beslöt genomföra denna reform från och med år 1924, då konferensen alltså skall sammanträda i juni månad. På grund härav ansåg man sig kunna begränsa tiden för årets konferens till en vecka, den 22—27 oktober. Av det vid föregående styrelsesammanträde fastställda programmet skall vid detta tillfälle endast behandlas frågan om enhetlig organisation av yrkesinspektionen i olika länder, medan övriga ärenden uppskjutas till 1924.

Nästa styrelsesammanträde hålles i Genève den 12 juni 1923.

Förbindelserna mellan Japan och internationella arbetsbyrån. Enligt till internationella arbetsbyrån i Genève ingånget meddelande har den japanska regeringen genom ett nyligen utfärdat kejserligt dekret förordnat, att en permanent japansk byrå skall upprättas i Genève med uppgift att uppehålla förbindelserna mellan Japan och internationella arbetsbyrån. En dylik förbindelsebyrå har försöksvis varit i verksamhet redan under två år, och resultatet har varit sådant, att man nu beslutit sig för att göra denna institution permanent. Byrån kommer tills vidare att sysselsätta två äldre och två yngre sekreterare jämte nödiga biträden och skall stå under ledning av Japans ständige representant i internationella arbetsbyråns överstyrelse.

Socialpolitisk konferens i Belgrad. Den 26 februari 1923 började i Belgrad en av ministern för socialpolitik anordnad konferens rörande de reglementen, som skola utarbetas på grund av arbetarskyddslagen. En tidigare avhållen konferens i samma syfte hade blivit utan resultat.

I konferensen deltogo, jämte regeringsombud, representanter för handels-, industri- och arbetarkamrarna.

Första förhandlingsdagen gjordes från arbetsgivarnas sida invändningar mot fastställandet av åttatimmarsdagen och fordrades arbetstidens utsträckning till tio timmar. Mot detta krav opponerade sig arbetarombuden med skärpa. Socialministern nöjde sig med att meddela, att han vid reglementenas avfattande skulle »taga hänsyn till de båda ståndpunkterna». På eftermiddagen uppstod en skarp diskussion rörande förslaget till förbud mot nattarbete i bagerierna. Arbetsgivarna gjorde gällande, att detta förbud vore ogenomförbart av den anledningen, att fyra femtedelar av landets bagerier äro i hög grad primitivt inrättade. Sålunda vore t. ex. av Zagrebs 400

bagerier endast 8 försedda med moderna maskiner. Nattarbetets avskaffande skulle i hög grad minska produktiviteten, och man beklagade, att reglementet utarbetats utan att arbetsgivarna tillfrågats. Arbetarrepresentanterna gjorde däremot gällande, att nattarbetsförbudet vore fullt genomförbart. Då förhandlingarna blevo så stormiga, att man nästan övergick till handgripligheter, måste sammanträdet uppskjutas.

Andra förhandlingsdagen fortsattes debatten om nyssnämnda ämne. Då man icke kunde komma till enighet mellan arbetsgivarnas och arbetarnas ombud, förklarade vederbörande sektionschef i socialministeriet, att man i alla större städer skulle anordna en teknisk undersökning för att pröva förbudets utförbarhet. I denna undersökning, vilken skulle ledas av yrkesinspektörerna, skulle ombud för båda parterna deltaga.

Eftermiddagen denna dag ägnades åt arbetstiden i handelsföretag. Efter en lugn debatt enade man sig i huvudsak om det föreliggande reglementsförslaget, som avser tio timmars arbetsdag för livsmedels- och byggnadsföretag, åtta timmars arbetsdag för finansinstitut och försäkringsbolag samt nio timmars arbetsdag för alla andra handelsföretag.

Man övergick sedan till förhandling rörande affärernas öppnings- och stängningstider. Arbetsgivarna krävde, att hänsyn skulle tagas till lokala förhållanden och att denna fråga tillsvidare skulle avföras från dagordningen, under det att arbetarombuden krävde huvudprincipernas fastställande. Debatten fortsattes följande dag. Arbetarombuden förklarade sig acceptera en lösning efter lokala förhållanden. Arbetsgivarnas ombud uppställde nu den fordran, att statsmyndigheterna skulle ingripa i hithörande frågor endast om enighet icke kunde uppnås mellan arbetare och arbetsgivare. De krävde även, att arbetare, som ville arbeta längre tid, icke skulle kunna hindras härifrån genom kamraternas »terror». Arbetarna ställde sig nu på den ståndpunkten, att åttatimmarsdagen borde ovillkorligen respekteras. De krävde även ett reglemente rörande val av arbetarförtroendemän i handels-, industri- och försäkringsföretag. Arbetsgivarna gjorde häremot gällande, att, särskilt vad anginge industri- och gruvföretag, arbetarna icke stode på en tillräckligt hög nivå för att kunna tillerkännas ett sådant inflytande, som förtroendemansinstitutionen skulle giva dem. Förtroendemännen skulle säkerligen taga hänsyn endast till klassintressen. Arbetarna å sin sida hävdade, att i det utkast till införandet av förtroendemän, som utarbetats, man begått det felet att göra förtroendemännen till yrkesinspektörernas och icke till arbetarnas ombud. De fordrade förtroendemän i alla företag. Arbetsgivarna finge icke, så som föreslagits, hava rätt att deltaga i »förtroendemannaförsamlingarna». Socialministern förklarade nu, att han ej kunde erkänna arbetarnas krav, emedan förtroendemännen enligt lagen vore ombud för yrkesinspektionen. Efter en livlig diskussion beslöts, att båda parterna skulle skriftligen framlägga sina synpunkter.

Sista förhandlingsdagen (den 1 mars) ägnades huvudsakligen åt frågan om tiden för affärernas öppnande och stängande. Arbetsgivarna formulerade sin ståndpunkt så, att alla affärer skulle kunna hållas öppna mellan kl. 6 på morgonen och kl. 8 på aftonen med lämplig middagsrast, ett förslag som föranledde arbetarombuden till skarp opposition och till en förklaring, att de skulle skriftligen senare framlägga motförslag.

En rätt ingående diskussion ägnades slutligen åt frågan om de många ortodoxa helgdagarna. Såväl arbetare som arbetsgivare fordrade en kraftig begränsning av helgdagar med obligatorisk stängning. Man föreslog, att jämte söndagarna endast två juldagar, påsk- och pingstdagar, St. Savas dag, tre konungars dag samt de bestämda »statliga helgdagarna» borde vara obligatoriska stängningsdagar. De muhammedanska arbetarna krävde för sin del fredagen i stället för söndagen såsom vilodag.

Socialministerns representant avslutade förhandlingarna med en förklaring, att ministeriet skulle söka åstadkomma reglementen, som ginge en medelväg mellan arbetarnas och arbetsgivarnas önskningar.

(Meddelande från svenska beskickningen.)

— Arbetsmarknad och arbetslöshet —

Statens arbetslöshetskommissions verksamhet under mars 1923. Hela antalet arbetslösa uppskattades den 31 mars till cirka 43 400, fördelade på följande näringsgrenar:

Jordbruk och skogshushållning:	
Jordbruk	1 735
Skogshushållning	1 157
Industri och hantverk:	
Gruvdrift och malmförädling	3 633
Jord-, sten- och glasindustri	3 994
Metall- och maskinindustri	10 532
Trävaruindustri	2 181
Byggnadsverksamhet	3 158
Läder-, hår- och gummiindustri	177
Textilindustri	259
Beklädnadsindustri	238
Närings- och njutningsmedelsindustri	574
Kemisk-teknisk och belysningsindustri	301
Trämasse- och pappersindustri	459
Grafisk industri	309
Ej särskilt specificerade	2 630
Sjöfart och fiske	915
Handel och samfärdsel:	
Kontors-, bank- o. d. personal	468
Butiks- och magasinspersonal	782
Hotell- och restaurangpersonal	105
Transportarbetare	1 211
Allmän och litterär verksamhet	27
Ej särskilt specificerade	327
Husligt arbete	241
Annat arbete	7 974
Summa	**43 387**

Antalet arbetslösa, som åtnjöto understöd, uppgick den 31 mars till i runt tal 7 500, mot 8 000 den 28 februari och 8 600 den 31 januari.[1] Antalet kommuner, som utövat av arbetslöshetskommissionen kontrollerad understödsverksamhet, utgjorde under månaden 57.

Vid kommunala nödhjälpsarbeten (utan statsbidrag) sysselsattes i slutet av mars 3 719 arbetare, mot 4 153 vid februari månads utgång, samt vid s. k. stats-kommunala arbeten (kommunal regi med statsbidrag) 1 212 arbetare, mot 1 073 i februari.

Vid mars månads ingång voro 320 statliga nödhjälpsföretag igång mot 332 vid början av februari månad. Under samma månads lopp ha 18 företag igångsatts eller återupptagits och 30 företag avslutats eller tillfälligt nedlagts, så att antalet igång varande företag vid slutet av månaden utgjorde 308. Antalet vid sagda nödhjälpsarbeten sysselsatta arbetare samt kommissionens kostnader för dessa arbeten utgjorde som följer:

	Antal arbetare	Kostnader (i kronor)
Vid södra Sveriges statsarbeten	9 334	1 721 084
» Norrlands statsarbeten	4 000	853 990
» statens järnvägars automobilvägar	359	70 700
Summa	**13 693**	**2 645 774**

Läggas härtill kostnaderna för understödsverksamheten samt hyresbidrag och stats-kommunala arbeten, vilka uppgingo till inalles 386 454 kronor, befinnas kommissionens sammanlagda utbetalningar under månaden belöpa sig till något över 3 miljoner kronor och under tiden januari—mars till c:a 8·5 miljoner.

Arbetslöshetskommissionen har under månaden erhållit delvis ändrad sammansättning, i det Kungl. Maj:t den 31 mars bifallit de av generaldirektörerna Pegelow och Huss, kanslirådet von Koch och byråchefen Järte ingivna ansökningarna om entledigande från ledamotskapet i arbetslöshetskommissionen samt till ledamöter i kommissionen i de avgåendes ställe förordnat landshövdingen i Norrbottens län, nuvarande statsrådet C. G. O. Malm (ordförande), ordföranden i arbetsrådet, byråchefen S. Ribbing (vice ordförande), samt ledamoten av riksdagens andra kammare, lantbrukaren J. Jönsson i Revinge och sekreteraren i arbetslöshetskommissionen, fil. kand. G. H. Nordström.

Arbetsmarknaden i England under mars 1923. Ehuru arbetsmarknaden ej heller under mars månad utmärktes av någon större livaktighet, fortgick dock den stegvisa förbättring, som varit rådande alltsedan årsskiftet. Bland näringsgrenar, som företedde god arbetstillgång, märkas särskilt kolgruvorna.

Arbetslösheten minskades inom fackföreningarna från 13·1 till 12·3 % och bland de enligt arbetslöshetslagen försäkrade från 11·8 till 11·1 %. Vid arbetsförmedlingsanstalterna hade antalet registrerade arbetssökande nedgått från 1 376 000 till 1 289 000.

[1] Med avseende på understödstagarnas antal under såväl januari som februari månader 1923 torde här böra påpekas följande i och för möjliggörande av riktiga jämförelser. Enligt den kommunerna åliggande rapportskyldigheten redovisas understödstagarnas antal (liksom också hela antalet arbetslösa) enligt ställningen den sista i varje månad. Då nu avstängningarna på grund av de stora konflikterna trädde i kraft dels de sista dagarna i januari, dels i början på februari, och enligt inkomna redovisningar inalles 2 305 personer blevo avstängda från åtnjutande av arbetslöshetsunderstöd intill den 10 februari, torde det faktiska antalet understödstagare i början på februari hava varit större, än här ovan nämnda siffror angiva, eller c:a 10 000 à 11 000 personer.

Antalet arbetsinställelser, som påbörjats under mars, var 52 och antalet från föregående månad pågående 28. Antalet av samtliga arbetsinställelser berörda arbetare uppgick till 86 000, mot 40 000 föregående månad och 246 000 (därav 200 000 inom verkstadsindustrien) i mars 1922.[1] Lönesänkningar rapporterades under månaden för c:a 920 000 arbetare, under det att 16 000 erhållit löneförhöjning. (The Ministry of Labour Gazette.)

Arbetsmarknaden i Tyskland under mars 1923. Med vårens inträde ökades under mars månad också arbetstillgången inom jordbruket. För industrien däremot var någon mera märkbar förändring från föregående månad icke att anteckna. Arbetslösheten inom fackföreningarna undergick en om ock ringa stegring, från 5·5 till 5·7 %. (I februarirapporten uppgavs också preliminärt siffran 5·7 %, vilken sedermera något ändrats.) Även sjukkassestatistiken antydde en försämring av arbetstillgången, i det antalet försäkringspliktiga minskades med 1·2 %. Rörande arbetsförmedlingen och antalet av offentliga medel understödda arbetslösa saknas liksom föregående månad uppgifter från Rhenlandet. De tillgängliga rapporterna utvisade en ökning av antalet understödstagare från 193 000 i februari till 225 000 i mars, medan vid arbetsförmedlingsanstalterna antalet ansökningar om arbete på 100 lediga platser å manliga avdelningen stigit från 321 till 340. Å kvinnliga avdelningen sjönk motsvarande siffra däremot från 163 till 150.

(Reichsarbeitsblatt.)

— Arbetstid —

Åttatimmarsdag i Italien. Italienska regeringen har nyligen utfärdat ett dekret innehållande bestämmelser om åtta timmars arbetsdag inom industri och handel. Ifrågavarande förordning föreskriver, att den normala arbetstiden för kroppsarbetare ävensom för vissa andra kategorier av löntagare icke får överskrida 8 timmar per dag eller 48 timmar per vecka av effektivt arbete inom industri eller handel (däri inbegripet institutioner för teknisk utbildning och välgörenhetsinstitutioner, kontor, allmänna arbeten och sjukvårdsinrättningar), under förutsättning att arbetaren mottager lön eller annat vederlag och arbetar under annans ledning. Förordningen äger icke tillämpning på tjänstefolk, administrativ personal, handelsresande och personer anställda ombord å fartyg. Särskilda bestämmelser komma att utfärdas för statsverkens befattningshavare och för s. k. allmännyttiga arbeten, även för det fall att dessa senare bedrivas såsom privatföretag. Vad beträffar jordbruket, gäller förordningens bestämmelser endast daglönarna.[2]

Förordningen definierar »effektivt arbete» såsom allt arbete av kontinuerlig natur. Dess bestämmelser gälla således icke för arbete, som antingen på grund av sin natur eller på grund av särskilda omständigheter icke är kontinuerligt, eller för arbete, som endast består i närvaro å arbetsplatsen eller tillsynstjänst.

Övertid, icke överstigande 2 timmar om dagen och 12 timmar i veckan eller motsvarande medeltal beräknat på någon längre period, är tillåten, om överenskommelse härom träffats mellan vederbörande parter. Sådant övertidsarbete skall dock betalas enligt särskild tariff, som måste ligga åtminstone 10 % över den normala tid- eller ackordlönen.

Förordningen kommer att träda i kraft fyra månader efter promulgationen.

(Industrial and Labour Information.)

Utsträckt tillämpning av den belgiska arbetstidslagen. Den belgiska åttatimmarslagen av den 14 juni 1921 har genom tvenne den 8 och 10 april 1923 utfärdade förordningar erhållit tillämpning på ett par nya arbetsområden, nämligen hotell- och restaurangrörelse samt resebyråer.

Vad det förstnämnda facket beträffar, skola följande funktionärer, vilka anses inneha förtroendeposter, stå utanför lagen:

a) hovmästare, under förutsättning att de ej deltaga i servering eller ha andel i dickspengar;

b) kökschef, som under sig har en personal av minst 3 man, elever oräknade;

c) huvudkassörska;

d) våningsföreståndersk a, högst en i varje etablissement, under förutsättning att hon uppbär fast lön och ej deltager i rumstädningen;

e) portierer.

[1] Jfr Soc. Medd. årg. 1922, sid. 397. — [2] Jfr Soc. Medd. årg. 1921, sid. 238.

Under högsäsong skall arbetstiden kunna utsträckas till högst 12 timmar, inklusive måltidsraster, mot att motsvarande förkortning erhålles annan tid av året.

En konsekvens av den nya förordningen är, att förbudet mot kvinnors och minderårigas nattarbete, vilket i Belgien erhållit sin plats i arbetstidslagen, jämväl kommer att få tillämpning å restaurangpersonal. Genom en särskild undantagsbestämmelse har emellertid för kvinnlig serveringspersonal och kassörskor medgivits att arbeta till kl. 12 midnatt.

Beträffande resebyråerna har medgivits en utsträckning av arbetstiden till 9 timmar per dag under månaderna juli—september mot en förkortning till 7½ timmar under tiden oktober—december samt under mars månad.

Övertidsarbete skall inom båda här berörda fack medgivas under 50 timmar utöver vad i lagen eljest stadgas.

(Moniteur Belge.)

— Kollektivavtal —

Kollektivavtal i Tyskland år 1921. Die Reichsarbeitsverwaltung har nu publicerat årsredogörelsen för kollektivavtal i Tyskland 1921. Antalet nyingångna avtal har under året uppgått till 6 507 med berörda 481 147 arbetsföretag och 7 905 879 arbetare. Den synnerligen starka utvecklingen av kollektivavtalsväsendet, som alltifrån slutet av år 1918 ägt rum, har fortgått även under år 1921, såsom framgår av nedanstående tablå, utvisande antalet och omfattningen av samtliga i kraft varande avtal under vart och ett av åren 1914—21.

	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921
Kollektivavtal . . .	10 840	10 171	9 435	8 854	7 819	11 009	11 624	11 488
Arbetsgivare . . .	143 650	121 697	104 179	91 313	107 503	272 251	434 504	697 476
Arbetare	1·4 milj.	0·9 milj.	0·7 milj.	0·9 milj.	1·1 milj.	6·0 milj.	9·6 milj.	12·9 milj.

Att antalet avtal icke stegrats i samma grad som antalet berörda arbetsföretag och arbetare och år 1921 t. o. m. understigit 1920 års siffra beror på den fortgående utvecklingen från lokalt begränsade avtal till avtal för större områden. Av samtliga arbetare, för vilka avtal gällde år 1921, kommo endast 9·4 % på avtal för enskilda arbetsplatser och 7·5 % på ortsavtal, däremot 66·8 % på distriktsavtal och 16·3 % på riksavtal. Motsvarande procentsatser för år 1914 voro resp. 28·0, 17·3, 49·2 och 5·5. I själva verket har en ännu starkare koncentration av avtalsväsendet skett, än som framgår av dessa siffror. Under de senaste åren ha nämligen upprättats en del riksavtal och distriktsavtal i form av s. k. grundavtal (Rahmenverträge), vilka lagts till grund för och kompletterats i lokala avtal. För undvikande av dubbelräkning ha dessa avtal ej medräknats bland distrikts- och riksavtalen. I slutet av år 1921 funnos 27 sådana riksavtal, omfattande inemot 1 milj. arbetare.

Kollektivavtalens utbredning inom olika näringsgrupper framgår av följande sammanställning, vari för åskådliggörande av krigsårens förändringar upptagits även 1914 års siffror:

	Antal avtal		Antal arbetare			Antal avtal		Antal arbetare	
	1914	1921	1914	1921		1914	1921	1914	1921
Jordbruk	77	511	3 490	1 643 780	Beklädnadsindustri	879	1 167	148 857	436 669
Gruvdrift . .	2	194	92	1 562 667	Byggnadsverksamhet . . .	1 997	1 242	474 824	636 256
Jord- och stenindustri . . .	601	678	60 166	337 260	Grafisk industri	93	48	88 443	125 021
Metallindustri .	1 285	1 430	147 503	2 601 222	Handel	849	1 134	45 165	563 940
Kemisk-teknisk industri . . .	129	203	11 087	425 573	Land- o. sjötransport . .	370	656	53 919	1 005 644
Textilindustri	185	440	10 847	909 641	Hotell- o. restaurangrörelse	339	116	7 600	121 849
Pappersindustri	176	129	38 844	224 867	Övriga yrken .	39	1 137	793	1 292 133
Läderindustri .	262	240	32 254	118 201					
Träindustri . .	1 287	470	163 597	360 725					
Livsmedelsindustri	2 270	1 693	108 237	517 426	Summa	10 840	11 488	1 895 723	12 882 874

Under det att kollektivavtalen före världskriget huvudsakligen voro begränsade till hantverksfacken och dessa närstående yrken, ha de som synes numera vunnit avsevärd utbredning även inom storindustrierna: gruvdriften, metall- och maskinindustrien, den kemiska industrien och textilindustrien. Vidare märkes avtalens stora insteg inom transportväsendet, där riksavtal finnas såväl vid riksjärnvägarna, omfattande 598 819 löntagare, som inom post- och telegrafväsendet med 87 373 avtalsberörda personer. På jordbrukets område redovisades ännu år 1920 ej fullt 50 000 avtalsbundna arbetare; 1921 har antalet stigit till icke mindre än 1 643 780. Även bland tjänstemännen har avtalsrörelsen gjort betydande landvinningar under redogörelseåret. Antalet avtalsberörda befattningshavare i tjänstemannaställning har från 1920 nästan fördubblats (från 931 000 till 1 811 300).

Redogörelsen innehåller statistiska översikter över avtalens bestämmelser om arbetstid, semester, avlöningsformer, uppsägning av personliga arbetsavtal, förlikningsnämnder m. m. Vad beträffar arbetstiden, ger en sammanställning av de vid slutet av år 1921 gällande avtalen, som innehålla bestämmelser om veckoarbetstidens längd, vid handen, att bland därav berörda arbetare 64·7 % hade en arbetstid av 48 timmar, medan kortare arbetstid — i regel 45 à 46 timmar — var fastställd för 35 % och längre än 48 timmar för 0·3 % av arbetarna. 72·6 % av samtliga avtal, berörande 86·7 % av hela arbetarantalet, innehöllo föreskrifter om semester. Av dessa arbetare hade 50·4 % en semester av upp till 3 arbetsdagar, 41·5 % 3—6 dagar och 8·1 % över 6 dagar. I fråga om lönerna har ej verkställts någon statistisk bearbetning med hänsyn till de oupphörliga omregleringar, som även under avtalstiden företagits. I 30 % av alla under år 1921 ingångna avtal, omfattande över hälften av arbetarna, fanns intaget stadgande om kortare giltighets- och uppsägningstid beträffande lönebeloppen än för övriga avtalsbestämmelser.

(Reichsarbeitsblatt.)

— Ut- och invandring —

Invandringen till Förenta staterna under första kvartalet 1923. Enligt Förenta staternas officiella invandringsstatistik hade från de länder, som beröras av 1921 års invandringslag, under första kvartalet 1923 inkommit 58 373 och under tiden 1 juli 1922—31 mars 1923 tillsammans 274 031 invandrare, vilket motsvarar 77 % av det från dessa länder under hela budgetåret 1922—1923 medgivna sammanlagda antalet invandrare, 357 803. Läggas härtill ytterligare de invandrare, vilkas mottagande vid nyåret ännu var beroende på myndigheternas prövning, återstod ett överskott av 82 494 personer, vilket alltså är den högsta siffra, vartill invandringen under innevarande kvartal skulle kunna uppgå. Detta överskott fördelar sig emellertid mycket ojämnt på olika nationaliteter, såsom följande tablå utvisar:

A. Antal invandrare under tiden 1 juli 1922—31 mars 1923. B. Överskott till nästa kvartal.

	A	B		A	B		A	B
Albanien . .	288	—	Lithauen . .	2 310	—	Tyskland . . .	28 046	39 315
Belgien . . .	1 563	—	Luxemburg .	92	—	Ungern	5 638	—
Bulgarien . .	287	—	Memel . . .	70	65	Österrike . . .	7 228	159
Danmark . .	3 185	2 415	Nederländerna	2 541	1 039	Övriga Europa .	86	—
Danzig . . .	177	121	Norge	6 955	5 223	Armenien (ryska)	230	—
Estland . . .	167	1 181	Polen[1] . . .	28 295	2 407	Palestina . . .	57	—
Finland . . .	3 806	110	Portugal . . .	2 465	—	Syrien	928	—
Fiume	67	3	Rumänien . .	7 419	—	Turkiet	2 388	—
Frankrike . .	3 908	1 790	Ryssland[2] . .	23 043	1 154	Övriga Asien . .	81	—
Grekland . .	3 294	—	Schweiz . . .	3 752	—	Afrika	122	—
Island	52	23	Spanien . . .	912	—	Australien . . .	279	—
Italien . . .	42 057	—	Storbritannien	57 723	19 522	Nya Zeeland och		
Jugoslavien .	6 426	—	*Sverige* . . .	12 286	7 693	Söderhavsöarna	80	—
Lettland . . .	1 282	232	Tjeckoslovakiet	14 357	—	Atlantens öar .	89	31

Invandringen från Sverige utgjorde under januari 597, under februari 1 154 och under mars 2 809 personer, tillsammans sålunda 4 560 svenska invandrare under senaste kvartalet mot 7 726 under tiden juli—december 1922. Under april har invandringen från Sverige ytterligare ökats;

[1] Inklusive Östgalizien och Pinsk. — [2] Inklusive Bessarabien.

enbart under tiden 1—25 april inkommo enligt senaste rapport 2 771 svenska immigranter, och det kan därför förutses, att även den svenska invandringskvoten under de återstående veckorna kommer att bliva helt tagen i anspråk.

Utvandringen till främmande världsdelar under första kvartalet 1923. Utvandringen från Sverige till främmande världsdelar uppgick under första kvartalet 1923 till 4 615 personer, varav 3 869 män och 746 kvinnor. Sammanlagt 4 175 emigranter erhöllo sina utvandringskontrakt godkända av polismyndigheterna i Stockholm, Malmö, Hälsingborg och Göteborg, 423 i Kristiania, Bergen och Trondhjem samt 17 i Köpenhamn. Över svenska hamnar emigrerade dessutom 23 utlänningar.

Antalet i Sverige hemmahörande emigranter, som erhållit sina utvandringskontrakt godkända av polismyndighet i förenämnda städer, utgjorde:

	Stockholm	Malmö	Hälsingborg	Göteborg	Kristiania	Trondhjem	Bergen	Köpenhamn	Summa
Januari . . .	66	111	20	466	4	59	—	4	730
Februari . . .	77	245	34	830	6	134	2	4	1 332
Mars	193	506	62	1 565	28	189	1	9	2 553
1 kv. 1923	**336**	**862**	**116**	**2 861**	**38**	**382**	**3**	**17**	**4 615**
1 » 1922	143	134	36	328	24	45	—	11	721

Vid jämförelse med första kvartalet 1922 företer sålunda emigrationen under innevarande år en ökning av 3 894 personer.

Emigrationen under första kvartalet 1923 fördelade sig, i den mån utvandringskontrakten godkänts av polismyndigheterna i någon av de förut nämnda svenska, norska och danska städerna, på rikets olika delar sålunda:

Län	Utvandringskontrakt från			Summa utvandrare		Län	Utvandringskontrakt från			Summa utvandrare	
	Sverige	Norge	Danmark	1:a kv. 1923	1:a kv. 1922		Sverige	Norge	Danmark	1:a kv. 1923	1:a kv. 1922
Stockholms stad .	98	3	2	103	48	Älvsborgs län	264	2	—	266	22
» län	45	1	—	46	12	Skaraborgs »	85	—	1	86	14
Uppsala »	21	2	—	23	3	Värmlands »	396	13	—	409	58
Södermanlands »	15	—	—	15	6	Örebro »	171	1	1	173	10
Östergötlands »	78	1	—	79	23	Västmanlands »	55	1	—	56	3
Jönköpings »	269	—	—	269	26	Kopparbergs »	506	3	—	509	27
Kronobergs »	184	—	3	187	55	Gävleborgs »	211	—	—	211	22
Kalmar »	423	—	2	425	48	Västernorrlands »	142	144	1	287	49
Gottlands »	10	—	—	10	13	Jämtlands »	55	130	1	186	46
Blekinge »	173	—	—	173	38	Västerbottens »	105	63	—	168	20
Kristianstads »	126	—	3	129	48	Norrbottens »	200	55	—	255	33
Malmöhus »	144	—	3	147	35	Ej angivet »	—	—	—	—	1
Hallands »	169	2	—	171	34						
Göteb. o. Bohus »	230	2	—	232	27	Hela riket	**4 175**	**423**	**17**	**4 615**	**721**

De i Sverige hemmahörande utvandrarnas fördelning på vissa åldersgrupper framgår av följande översikt:

	Män		Kvinnor		Tillsammans	
	antal	%	antal	%	antal	%
Under 15 år	104	2·7	86	11·5	190	4·1
15—20 »	663	17·1	148	19·8	811	17 6
20—30 »	2 343	60·6	362	48·5	2 705	58·6
30—40 »	553	14·3	90	12·1	643	13·9
40—50 »	154	4·0	31	4·2	185	4·0
50 år och däröver	52	1·3	29	3·9	81	1·8
Summa	**3 869**	**100·0**	**746**	**100·0**	**4 615**	**100·0**

Yrkesinspektionens verksamhet under första kvartalet 1923.

	Inspekterade arbetsställen	Sammanlagt arbetarantal	Sammanlagt kraftbelopp	Inspektions- och resedagar	Lämnade skriftliga meddelanden	Ink. protokoll över besiktning av ångpannor	Ink. protokoll över besiktning av kokare o. d.	Ink. intyg över besiktning av hissar och kranar	Ink. anmälningar om olycksfall	Därav olycksfall med dödlig utgång	Framställningar till länsstyrelserna till åtal	Anmälningar till åtal	Lämnade eftergifter
			eff. hkr.										
Yrkesinspektörerna													
I distriktet	68	3 986	3 006	80	29	65	—	77	902	5	1	2	23
II »	95	3 017	12 860	36	60	128	—	28	1 220	6	—	19	23
III »	100	4 976	18 478	34	57	97	—	53	700	4	—	1	6
IV »	123	5 318	17 889	58	71	116	—	33	559	3	1	1	37
V »	56	668	1 879	44	29	66	2	126	1 176	4	—	1	6
VI »	96	2 035	12 731	69	50	91	25	163	1 335	13	—	9	9
VII »	96	3 858	13 169	38	8	51	95	108	1 052	5	—	2	1
VIII »	105	2 811	33 786	40	53	82	—	1	1 388	6	1	1	13
IX »	90	1 483	18 230	54	75	53	2	17	1 255	13	—	1	10
Yrkesinspektrisen	156	7 903	—	109	54	—	—	—	—	—	—	—	—
Sprängämnesinspektören	9	414	1 185	27	11	—	—	—	6	—	—	—	—
Summa	**994**	**36 469**	**133 213**	[1] **589**	**497**	[2] **749**	[3] **124**	**606**	**9 593**	**59**	**3**	**37**	**128**
Underinspektörerna													
I distriktet	301	1 862	747	106	9	50	—	—	—	—	—	—	—
II »	313	869	2 492	92	33	149	—	—	—	—	—	—	—
III »	265	761	2 162	80	34	139	—	—	—	—	—	—	—
IV »	124	362	766	64	52	175	—	—	—	—	—	—	—
V »	219	931	1 446	105	18	65	—	—	—	—	—	—	—
VI »	326	2 160	918	99	43	18	—	—	—	—	—	—	—
VII »	193	324	1 731	66	27	60	—	—	—	—	—	—	—
VIII »	231	712	1 799	83	17	45	—	—	—	—	—	—	—
IX »	58	143	280	40	5	22	—	—	—	—	—	—	—
Summa	[4] **2 030**	[5] **8 124**	[6] **12 341**	**735**	**238**	[7] **723**	—	—	—	—	—	—	—
Skogshärbärgesinspektören	[8] **298**	**2 287**	—	**38**	**10**	—	—	—	—	—	—	—	—
Bergmästarna													
Norra distriktet	—	—	—	—	—	—	—	—	80	—	—	—	—
Gävle—Dala distrikt	10	1 526	10 175	11	1	—	—	—	109	3	—	—	—
Östra distriktet	5	91	546	4	1	—	—	—	29	1	—	—	—
Mellersta distriktet	4	120	1 066	7	—	—	—	—	92	—	—	—	—
Västra »	1	15	45	1	—	—	—	—	104	—	—	—	—
Södra »	7	2 168	3 316	8	—	—	—	—	251	—	—	—	—
Summa	**27**	**3 920**	**15 148**	[9] **31**	**2**	—	—	—	**665**	**4**	—	—	—
Järnvägsinspektörerna													
vid statens järnvägar													
för säkerhetstjänsten	3	100	—	2	16	—	—	—	452	3	—	—	—
» trafiktjänsten					3	—	—	—					
» rullande materiel	20	—	—	30	26	—	—	—	—	—	—	—	—
vid enskilda järnvägar	138	1 070	—	28	129	—	—	—	133	2	—	—	—
Summa	**161**	**1 170**	—	**60**	**174**	—	—	—	[10] **585**	[10] **5**	—	—	—
Elektr. inspektörerna			*kilowatt*										
Norra distriktet	14	—	8 431	—	14	—	—	—	2	—	—	—	—
Östra »	3	—	—	—	3	—	—	—	6	2	—	—	—
Västra »	22	—	2 600	—	22	—	—	—	3	2	—	—	—
Södra »	4	—	3 150	—	4	—	—	—	1	—	—	—	—
Summa	**43**	—	**14 181**	—	**43**	—	—	—	[10] **11**	[10] **4**	—	—	—

[1] Härav 376 för inspektörerna och 213 för assistenterna. — [2] Härav större besiktning i 228 fall och mindre i 521 fall. — [3] Härav större besiktning i 6 fall och mindre i 118 fall. — [4] Härav 262 inom jordbruk, 717 inom hantverk och 1 051 inom annan verksamhet. — [5] Härav 1 588 inom hantverk och 6 536 inom annan verksamhet. — [6] Härav 3 378 inom jordbruk, 1 885 inom hantverk och 7 078 inom annan verksamhet. — [7] Härav större besiktning i 255 fall och mindre i 468 fall. — [8] Avser antalet inspekterade härbärgen. — [9] Härav 20 för bergmästarna och 11 för gruvingenjörerna. — [10] Dessa olycksfall ingå i de ovan för de olika yrkesinspektionsdistrikten redovisade summorna.

Sveriges offentliga arbetsförmedling.

April månad år 1923.

Under hänvisning till de efterföljande tabeller, som närmare redogöra för den offentliga arbetsförmedlingen i olika delar av landet,[1] lämnas här en sammanfattande framställning av dess viktigaste resultat under april månad.

Översikt av verksamheten under *april* månad 1923.

	Manliga avdeln.			*Kvinnliga avdeln.*			*Tillsammans*		
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
Stockholms stad	6 245	2 076	1 950	3 562	3 634	2 266	9 807	5 710	4 216
Stockholms län	3 268	1 617	1 514	609	739	317	3 877	2 356	1 831
Uppsala stad och län	933	507	440	239	230	167	1 172	737	607
Södermanlands län	1 466	538	452	334	379	213	1 800	917	665
Östergötlands län	1 627	720	624	635	602	354	2 262	1 322	978
Norrköping	742	182	176	177	172	128	919	354	304
Jönköpings län	633	376	350	188	178	86	821	554	436
Kronobergs län	163	61	52	121	123	71	284	184	123
Norra Kalmar län	92	60	51	39	49	31	131	109	82
Södra Kalmar län	463	244	222	148	163	105	611	407	327
Gottlands län	72	103	75	34	78	26	106	181	101
Blekinge län	765	456	369	444	416	189	1 209	872	558
Kristianstads län	692	461	367	482	654	306	1 174	1 115	673
Malmöhus län: Malmö	1 989	572	533	1 295	1 133	683	3 284	1 705	1 216
Malmöhus län: Lund	312	113	111	126	91	72	438	204	183
Malmöhus län: Landskrona	661	141	136	23	38	13	684	179	149
Malmöhus län: Hälsingborg	928	434	423	323	226	159	1 251	660	582
Malmöhus län: Ystad	198	74	70	151	98	54	349	172	124
Malmöhus län: Trälleborg	530	425	415	79	53	49	609	478	464
Malmöhus län: Eslöv	138	88	77	58	56	31	196	144	108
Malmöhus län: Skurup	50	55	39	24	46	18	74	101	57
Malmöhus län: Hvellinge	87	38	36	20	24	15	107	62	51
Hallands län	434	393	265	155	214	105	589	607	370
Göteborgs och Bohus län	449	292	248	176	180	80	625	472	328
Göteborg	4 067	2 327	2 233	1 162	1 293	866	5 229	3 620	3 099
Älvsborgs län	376	219	183	85	126	58	461	345	241
Skaraborgs län	651	656	369	358	600	274	1 009	1 256	643
Värmlands län	1 610	635	573	199	299	176	1 809	934	749
Örebro län	1 258	466	336	359	445	287	1 617	911	623
Västmanlands län	1 622	592	548	366	355	242	1 988	947	790
Kopparbergs län	1 409	180	172	278	255	181	1 687	435	353
Gävle stad och län	631	206	206	212	167	140	843	373	346
Västernorrlands län	636	262	258	84	96	46	720	358	304
Jämtlands län	170	54	45	232	239	172	402	293	217
Västerbottens län	198	74	61	165	164	133	363	238	194
Norrbottens län	132	85	84	105	101	67	237	186	151
Tillsammans april 1923	**35 697**	**15 782**	**14 063**	**13 047**	**13 716**	**8 180**	**48 744**	**29 498**	**22 243**
» mars 1923	*41 541*	*11 993*	*10 541*	*11 741*	*11 052*	*6 997*	*53 282*	*23 045*	*17 538*
» april 1922	94 941	16 892	15 631	11 891	12 161	7 400	106832	29 053	23 031
» » 1921	45 867	14 032	12 563	13 442	15 235	7 870	59 309	29 267	20 433
» » 1920	12 721	10 692	7 648	7 560	14 691	6 271	20 281	25 383	13 919

[1] De särskilda anstalterna uppräknas i tablån här ovan; med avseende å anstalternas olika kontor hänvisas till förteckningen å omslagets 3:e sida.

Översikt av verksamheten för huvudgrupper av arbete.

Yrkesgrupper	Arbetssökande personer	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar per 100 led. pl.			Tillsatta platser per 100 lediga		
					april 1923	mars 1923	april 1922	april 1923	mars 1923	april 1922
Manliga avdelningen										
Jordbruk och skogshushållning . .	5 404	5 878	5 001	3 735	118	168	311	75	68	86
Industri och hantverk	14 870	15 778	2 170	1 937	727	1 385	1318	89	92	88
Sjöfart och fiske	4 113	4 352	2 037	1 991	214	258	457	98	95	97
Handel och samfärdsel	3 264	3 474	924	854	376	446	1012	92	96	94
Husligt arbete	1	1	1	1	.	—	.	.	—	—
Annat arbete	5 586	6 214	5 649	5 545	110	176	268	98	99	98
Summa	**33 288**	**35 697**	**15 782**	**14 063**	**226**	**346**	**562**	**89**	**88**	**98**
Kvinnliga avdelningen										
Jordbruk och skogshushållning . .	869	890	2 099	738	42	46	46	35	32	36
Industri och hantverk	700	790	403	287	196	235	331	71	66	63
Sjöfart och fiske	196	210	120	99	175	.	.	83	.	.
Handel och samfärdsel	2 159	2 422	1 847	1 220	131	153	135	66	71	66
Husligt arbete	6 878	8 545	9 240	5 830	92	103	88	63	68	65
Annat arbete	187	190	7	6	.	.	.	.	.	.
Summa	**10 989**	**13 047**	**13 716**	**8 180**	**95**	**106**	**98**	**60**	**63**	**61**
Tillsammans										
Jordbruk och skogshushållning . .	6 273	6 768	7 100	4 473	95	130	231	63	57	71
Jordbruk	5 896	6 373	6 930	4 322	92	130	161	62	56	69
Skogshushållning	377	395	170	151	232	134	1277	89	68	98
Industri och hantverk	15 570	16 568	2 573	2 224	644	1 171	1220	86	88	85
Gruvdrift och malmförädling . . .	1 999	2 006	37	37	.	.	1195	.	.	74
Jord-, sten- och glasindustri . . .	449	463	171	154	271	.	801	90	.	87
Metall- och maskinindustri . . .	6 091	6 394	516	434	1239	2 351	3720	84	95	87
Trävaruindustri	892	958	205	169	467	943	1722	82	87	97
Byggnadsverksamhet	2 523	2 746	843	770	326	846	620	91	90	87
Läder-, hår- och gummiindustri . .	140	163	53	48	.	.	.	.	.	.
Textilindustri	142	161	38	36	.	.	.	.	.	.
Beklädnadsindustri	472	518	170	114	305	450	656	67	73	66
Närings- och njutningsmedelsindustri	697	868	324	275	268	241	439	85	86	85
Kemisk-teknisk o. belysningsindustri	188	206	40	38	.	.	.	.	.	.
Trämasse- och pappersindustri . .	231	287	32	23	.	.	494	.	.	96
Grafisk industri	344	361	23	18	.	.	.	.	.	.
Ej särskilt specificerade	1 402	1 487	121	108	1229	.	3342	89	.	93
Sjöfart och fiske	4 309	4 562	2 157	2 090	211	259	445	97	95	95
Handel och samfärdsel	5 423	5 896	2 771	2 074	213	271	425	75	81	75
Kontors-, bank- o. d. personal . .	693	722	69	49	.	.	.	.	.	.
Butiks- och magasinspersonal . . .	1 428	1 506	269	224	560	709	1107	83	83	85
Hotell- och restaurangpersonal . .	1 355	1 464	1 384	923	106	139	122	67	73	67
Transportarbetare	1 714	1 825	777	693	235	276	697	89	91	88
Allmän och litterär verksamhet . .	218	234	174	117	134	121	183	67	72	.
Ej särskilt specificerade	15	145	98	68	.	.	.	.	.	.
Husligt arbete	6 879	8 546	9 241	5 831	92	103	89	63	68	65
Annat arbete	5 773	6 404	5 656	5 551	113	180	268	98	99	98
Summa	**44 227**	**48 744**	**29 498**	**22 243**	**165**	**231**	**368**	**75**	**76**	**79**

Utanför resp. länsförmedlingsanstalters rapporteringsområden tillsattes under månaden 3 230 platser, varav 2 690 manliga och 540 kvinnliga; motsvarande tal under samma månad föregående år voro resp. 1 619, 1 257 och 362 samt under nästlidna månad resp. 1 716, 1 345 och 371.

	Arbetsförmedlings-anstalter	Jordbruk m. m.			Skogshus-hållning			Gruvdrift o. malmförädling			Jord-, sten- o. glasindustri			Metall- o. maskin-industri		
		Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L.p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L.p.	T.p.
	Manliga avdelningen	**5 488**	**4 835**	**3 588**	**395**	**166**	**147**	**2 006**	**37**	**37**	**460**	**171**	**154**	**6 344**	**481**	**402**
1	Stockholms stad	49	20	20	—	—	—	—	—	—	23	—	—	1 298	174	134
2	Stockholms län	1 299	978	902	22	35	34	71	2	2	32	14	14	469	62	62
3	Uppsala stad och län . .	392	292	230	—	—	—	5	—	—	11	7	7	102	—	—
4	Södermanlands län . . .	233	226	161	2	13	7	2	—	—	5	—	—	602	19	15
5	Östergötlands län . . .	573	402	315	9	8	5	11	21	21	18	2	2	246	15	15
6	Norrköping	120	72	66	1	—	—	—	—	—	2	—	—	122	1	1
7	Jönköpings län	62	62	40	4	4	4	9	—	—	31	25	25	166	5	5
8	Kronobergs län	18	23	15	—	—	—	—	—	—	14	1	1	18	4	3
9	Kalmar län	88	114	87	6	4	2	—	—	—	9	—	—	22	2	1
10	Gottlands län	44	47	22	—	—	—	—	—	—	3	3	3	1	—	—
11	Blekinge län	186	167	88	5	2	2	1	—	—	65	1	1	35	1	1
12	Kristianstads län . . .	349	356	272	19	8	4	3	—	—	32	20	20	49	9	8
13	Malmöhus län: Malmö .	57	64	39	—	—	—	—	—	—	11	—	—	466	16	9
14	Hälsingborg . .	73	41	37	1	—	—	8	—	—	9	—	—	74	4	2
15	Övriga anstalter	395	288	243	—	21	21	—	—	—	18	—	—	494	22	24
16	Hallands län	130	195	97	2	—	—	1	—	—	19	1	1	37	8	3
17	Göteborgs och Bohus län	65	103	75	1	—	—	—	—	—	76	19	18	30	—	—
18	Göteborgs stad	109	127	109	—	4	4	—	—	—	2	8	8	918	84	73
19	Älvsborgs län	51	79	45	—	—	—	—	—	—	1	—	—	18	3	1
20	Skaraborgs län	383	507	238	—	—	—	—	—	—	24	54	43	71	3	3
21	Värmlands län	97	134	91	68	—	—	551	—	—	22	10	10	71	1	1
22	Örebro län	244	230	144	52	25	22	446	8	8	4	6	1	139	12	8
23	Västmanlands län . . .	294	235	191	4	22	22	466	1	1	3	—	—	352	21	21
24	Kopparbergs län	39	24	21	111	2	2	356	5	5	21	—	—	480	9	9
25	Gävle stad och län . . .	25	6	6	13	—	—	76	—	—	3	—	—	33	1	1
26	Västernorrlands län . .	49	2	2	16	5	5	—	—	—	1	—	—	16	2	—
27	Jämtlands län	23	16	11	23	6	6	—	—	—	—	—	—	2	1	—
28	Västerbottens län . . .	30	23	19	36	7	7	—	—	—	—	—	—	7	1	1
29	Norrbottens län	6	2	2	—	—	—	—	—	—	1	—	—	6	1	1
	Kvinnliga avdelningen	**890**	**2 095**	**734**	—	**4**	**4**	—	—	—	**3**	—	—	**50**	**35**	**32**
1	Stockholms stad	5	5	4	—	—	—	—	—	—	3	—	—	35	18	15
2	Stockholms län	77	150	57	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
3	Uppsala stad och län . .	63	73	52	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
4	Södermanlands län . . .	57	77	39	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
5	Östergötlands län . . .	54	137	65	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
6	Norrköping	8	6	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—
7	Jönköpings län	9	38	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
8	Kronobergs län	15	33	15	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
9	Kalmar län	15	72	32	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
10	Gottlands län	4	32	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
11	Blekinge län	56	164	47	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
12	Kristianstads län . . .	73	280	59	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
13	Malmöhus län: Malmö .	13	83	14	—	—	—	—	—	—	—	—	—	11	17	17
14	Hälsingborg . .	17	22	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
15	Övriga anstalter	35	123	39	—	4	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—
16	Hallands län	28	61	12	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
17	Göteborgs och Bohus län	45	45	12	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
18	Göteborgs stad	8	23	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—
19	Älvsborgs län	2	16	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
20	Skaraborgs län	56	203	48	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
21	Värmlands län	32	62	31	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
22	Örebro län	63	143	60	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
23	Västmanlands län . . .	58	90	45	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
24	Kopparbergs län	39	55	36	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
25	Gävle stad och län . .	16	7	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
26	Västernorrlands län . .	7	21	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
27	Jämtlands län	15	35	12	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
28	Västerbottens län . . .	18	35	17	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
29	Norrbottens län	2	4	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Trävaruindustri			Byggnadsverksamhet			Läder-, hår- o. gummiindustri			Textilindustri			Beklädnadsindustri			Närings- o. njutningsmedelsindustri			Kem.-tekn. o. belysningsindustri			
Ans.	L.p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L.p.	T.p.	Ans.	L. p.	T.p.	Ans.	L.p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L.p.	T.p.	
955	**205**	**169**	**2 746**	**841**	**768**	**188**	**88**	**86**	**112**	**10**	**10**	**233**	**16**	**12**	**671**	**213**	**208**	**151**	**27**	**26**	
80	33	26	718	305	271	29	5	5	3	—	—	45	1	—	322	183	181	16	1	—	1
49	31	31	296	33	33	6	6	6	14	1	1	27	2	2	31	2	2	4	—	—	2
18	3	3	28	16	16	6	2	2	—	—	—	6	2	1	19	—	—	—	—	—	3
90	17	17	74	4	2	2	—	—	2	—	—	2	—	—	4	1	1	2	—	—	4
135	37	35	228	48	47	2	—	—	9	—	—	3	1	1	23	—	—	9	—	—	5
38	1	1	96	5	5	2	—	—	31	3	3	2	—	—	9	2	2	1	—	—	6
41	8	5	102	1	1	6	—	—	2	—	—	4	—	—	6	—	—	33	1	1	7
2	—	—	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	16	—	—	8
5	1	1	25	2	2	1	—	—	—	—	—	1	1	—	7	1	1	8	3	3	9
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	10
10	—	—	31	4	4	—	—	—	—	—	—	1	—	—	6	1	1	—	—	—	11
27	6	5	28	3	3	1	—	—	—	—	—	2	—	—	12	1	1	—	—	—	12
41	1	1	246	52	50	13	2	2	3	1	1	68	1	1	20	1	—	21	1	1	13
2	—	—	74	30	29	19	—	—	2	—	—	3	—	—	10	—	—	4	3	3	14
37	4	3	134	32	27	28	6	6	7	—	—	11	—	—	95	13	13	4	18	18	15
4	—	—	23	14	12	1	—	—	14	—	—	3	—	—	8	1	—	—	—	—	16
9	—	—	6	2	—	—	—	—	8	2	2	1	1	1	4	—	—	10	—	—	17
60	16	6	123	129	113	8	13	12	7	2	2	21	4	4	22	2	2	3	—	—	18
—	—	—	40	9	9	2	2	2	7	—	—	1	—	—	2	—	—	—	—	—	19
4	6	3	21	16	12	7	1	1	1	—	—	1	—	—	24	2	2	11	—	—	20
45	2	—	93	8	8	2	—	—	1	—	—	—	—	—	4	—	—	—	—	—	21
8	8	4	45	7	6	1	1	—	—	—	—	20	2	2	5	1	—	1	—	—	22
39	2	2	96	37	37	—	—	—	—	1	1	2	—	—	12	—	—	1	—	—	23
73	23	21	57	48	48	—	—	—	—	—	—	2	—	—	7	1	1	3	—	—	24
24	—	—	40	5	5	1	—	—	1	—	—	7	—	—	11	1	1	2	—	—	25
90	1	—	47	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	—	—	2	—	—	26
4	1	1	22	13	11	1	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	27
17	3	3	20	4	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	28
3	1	1	26	12	12	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	29
3	—	—	—	**2**	**2**	**25**	**15**	**12**	**49**	**28**	**26**	**285**	**154**	**102**	**197**	**111**	**67**	**55**	**13**	**12**	
1	—	—	—	—	—	5	10	7	8	2	2	126	83	55	79	40	26	19	4	4	1
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7	6	5	4	1	1	—	—	—	2
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	3
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2	—	—	—	1	—	—	—	—	—	4
—	—	—	—	2	2	—	—	—	1	2	2	8	3	1	10	6	4	—	1	—	5
—	—	—	—	—	—	—	—	—	10	3	3	1	2	2	2	—	—	—	—	—	6
—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	1	7	1	1	—	—	7
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	1	—	—	—	24	—	—	8
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	1	2	1	5	8	8	9
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	1	1	—	—	—	—	—	—	11
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	9	4	3	4	2	—	—	—	12
—	—	—	—	—	—	3	5	5	12	1	1	77	34	21	39	9	4	3	—	—	13
—	—	—	—	—	—	5	—	—	10	—	—	11	—	—	6	1	1	—	—	—	14
1	—	—	—	—	—	2	—	—	2	—	—	6	1	1	2	5	5	—	—	—	15
—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	6	1	1	1	4	3	—	—	—	16
—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	2	—	—	1	3	—	1	—	—	17
1	—	—	—	—	—	10	—	—	3	18	16	18	8	5	24	8	6	2	—	—	18
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	19
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7	8	6	—	—	—	20
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	21
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	12	3	3	10	1	—	—	—	—	22
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	1	1	6	4	—	—	—	23
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2	1	—	—	—	24
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	1	—	—	—	25
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	26
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	2	1	—	—	—	27
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	1	1	—	—	—	—	—	—	28
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	29

	Arbetsförmedlingsanstalter	Trämasse- o. pappersindustri			Grafisk industri			Industri o. hantverk, ej specific.			Sjöfart och fiske			Kontors-, bank- o. d. personal		
		Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.
	Manliga avdelningen	**194**	**6**	**6**	**334**	**19**	**15**	**1434**	**106**	**94**	**4352**	**2037**	**1991**	**538**	**44**	**32**
1	Stockholms stad	27	—	—	168	9	8	402	42	35	634	410	405	301	19	15
2	Stockholms län	14	—	—	24	1	1	131	5	5	33	6	6	20	4	3
3	Uppsala stad och län	1	—	—	4	—	—	18	3	3	2	—	—	—	—	—
4	Södermanlands län	2	—	—	9	—	—	71	5	4	79	55	54	3	1	1
5	Östergötlands län	2	—	—	16	2	2	66	4	4	8	—	—	15	2	2
6	Norrköping	7	—	—	18	1	1	19	—	—	103	24	24	6	—	—
7	Jönköpings län	2	—	—	2	1	1	26	1	1	1	—	—	6	—	—
8	Kronobergs län	4	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—
9	Kalmar län	10	—	—	—	—	—	7	—	—	269	108	108	3	1	1
10	Gottlands län	—	—	—	—	—	—	1	—	—	5	3	1	—	—	—
11	Blekinge län	—	—	—	1	—	—	16	—	—	136	122	122	—	—	—
12	Kristianstads län	—	—	—	—	1	—	19	2	1	16	15	15	—	—	—
13	Malmöhus län: Malmö	2	—	—	31	—	—	189	3	3	164	80	77	46	3	2
14	Hälsingborg	1	—	—	9	—	—	19	1	1	469	238	238	4	—	—
15	Övriga anstalter	—	—	—	19	—	—	49	3	3	215	89	89	3	—	—
16	Hallands län	4	—	—	—	—	—	8	—	—	139	109	90	1	1	—
17	Göteborgs och Bohus län	13	1	1	1	—	—	—	—	—	42	18	12	—	—	—
18	Göteborgs stad	9	3	3	15	4	2	81	22	20	1771	698	688	72	10	5
19	Älvsborgs län	—	—	—	—	—	—	11	7	7	—	—	—	3	—	—
20	Skaraborgs län	—	—	—	2	—	—	4	—	—	2	—	—	—	—	—
21	Värmlands län	10	—	—	—	—	—	67	—	—	6	—	—	—	—	—
22	Örebro län	3	—	—	1	—	—	27	1	—	2	—	—	2	—	—
23	Västmanlands län	—	—	—	7	—	—	116	2	2	3	1	1	27	—	—
24	Kopparbergs län	2	1	1	4	—	—	53	3	3	—	—	—	13	—	—
25	Gävle stad och län	1	1	1	1	—	—	23	—	—	146	41	41	4	—	—
26	Västernorrlands län	75	—	—	1	—	—	4	—	—	97	20	20	2	1	1
27	Jämtlands län	2	—	—	—	—	—	1	1	1	1	—	—	2	—	—
28	Västerbottens län	3	—	—	—	—	—	3	—	—	9	—	—	2	—	—
29	Norrbottens län	—	—	—	1	—	—	2	1	1	—	—	—	3	2	2
	Kvinnliga avdelningen	**48**	**26**	**17**	**27**	**4**	**3**	**53**	**15**	**14**	**210**	**120**	**99**	**184**	**25**	**17**
1	Stockholms stad	30	14	9	23	3	2	3	—	—	72	46	38	90	11	6
2	Stockholms län	—	—	—	—	—	—	11	—	—	4	5	2	2	—	—
3	Uppsala stad och län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—
4	Södermanlands län	—	—	—	—	—	—	3	1	1	2	8	8	—	—	—
5	Östergötlands län	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	3	1	—
6	Norrköping	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
7	Jönköpings län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	3	—	—
8	Kronobergs län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
9	Kalmar län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—
10	Gottlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	2	1	—	—	—
11	Blekinge län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	1	1	—	—
12	Kristianstads län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
13	Malmöhus län: Malmö	4	—	—	2	1	1	36	9	8	8	4	2	60	4	4
14	Hälsingborg	5	—	—	—	—	—	—	3	3	8	3	3	1	—	—
15	Övriga anstalter	—	—	—	—	—	—	—	1	1	1	5	5	—	—	—
16	Hallands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
17	Göteborgs och Bohus län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—
18	Göteborgs stad	4	11	8	2	—	—	—	—	—	100	38	33	15	5	4
19	Älvsborgs län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	1	1
20	Skaraborgs län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
21	Värmlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
22	Örebro län	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—
23	Västmanlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
24	Kopparbergs län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	1	1
25	Gävle stad och län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	—	—	—	—	—
26	Västernorrlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	3	3	—	—	—
27	Jämtlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
28	Västerbottens län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	2	2	—	—	—
29	Norrbottens län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	1	1

Butiks- o. magasins-personal			Hotell- o. restaurang-personal			Transport-arbetare			Allmän o. litterär verksamhet			Handel och samfärdsel, ej specific.			Husligt arbete			Annat arbete			
Ans.	L. p.	T.p.	Ans.	L. p.	T.p.	Ans.	L.p.	T.p.	Ans.	L.p.	T.p.	Ans.	L.p.	T.p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	
1065	**161**	**148**	**106**	**42**	**33**	**1 702**	**646**	**612**	**49**	**14**	**14**	**14**	**17**	**15**	**1**	**1**	**1**	**6 214**	**5 649**	**5 545**	
543	112	107	48	15	11	567	162	153	19	3	3	3	7	5	—	1	1	950	574	570	1
73	4	4	3	1	1	137	10	10	11	1	1	—	—	—	—	—	—	502	419	394	2
13	—	—	1	—	—	28	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	279	181	177	3
29	—	—	—	—	—	35	3	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	218	194	189	4
21	1	1	3	1	1	66	21	18	1	9	9	—	—	—	—	—	—	163	146	146	5
12	2	2	3	—	—	56	14	14	—	1	1	—	—	—	—	—	—	94	56	56	6
11	—	—	2	—	—	15	3	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	102	265	265	7
—	—	—	—	—	—	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	78	33	33	8
3	—	—	1	—	—	15	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	75	67	67	9
1	—	—	1	1	—	4	4	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10	45	45	10
4	—	—	4	5	5	22	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	241	153	145	11
9	1	1	—	—	—	12	5	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	114	34	33	12
98	1	1	12	1	1	147	38	38	6	—	—	1	—	—	—	—	—	347	307	307	13
7	—	—	2	—	—	14	13	10	—	—	—	—	—	—	1	—	—	123	104	103	14
23	11	11	—	1	1	41	188	187	—	—	—	—	—	—	—	—	—	403	238	238	15
5	—	—	—	1	—	9	3	2	—	—	—	2	—	—	—	—	—	24	60	60	16
1	4	—	2	1	—	25	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	155	141	139	17
146	22	18	6	6	4	189	152	139	11	—	—	7	10	10	—	—	—	487	1 011	1 011	18
1	—	—	1	—	—	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	230	119	119	19
3	1	1	1	1	1	9	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	83	63	63	20
1	—	—	—	—	—	44	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	528	479	462	21
15	—	—	1	—	—	15	3	3	—	—	—	1	—	—	—	—	—	226	162	138	22
11	—	—	3	—	—	29	8	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	157	262	262	23
17	—	—	9	5	5	26	4	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	136	55	52	24
3	—	—	—	—	—	44	7	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	173	144	144	25
7	—	—	—	1	1	109	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	115	228	228	26
4	—	—	3	2	2	14	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	68	13	13	27
3	1	1	—	—	—	9	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	59	34	25	28
1	1	1	—	—	—	8	3	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	74	62	61	29
441	**108**	**76**	**1358**	**1342**	**890**	**123**	**131**	**81**	**185**	**160**	**103**	**181**	**81**	**58**	**8 545**	**9 240**	**5 830**	**190**	**7**	**6**	
157	47	34	487	497	324	39	24	17	105	59	37	1	17	15	2 236	2 747	1 665	38	7	6	1
6	1	1	77	57	31	—	—	—	4	13	9	—	—	—	417	506	211	—	—	—	2
—	—	—	16	21	16	—	1	1	—	—	—	—	—	—	159	134	98	—	—	—	3
—	1	—	24	30	17	3	2	2	2	2	2	—	—	—	242	256	142	—	—	—	4
10	7	6	29	56	40	3	2	2	9	13	11	—	—	—	487	370	220	21	—	—	5
1	1	1	3	7	6	—	2	1	4	—	—	—	—	—	130	151	112	17	—	—	6
3	—	—	15	22	11	—	—	—	—	4	—	—	—	—	154	106	67	—	—	—	7
—	—	—	8	13	8	—	—	—	2	2	2	—	—	—	71	74	45	—	—	—	8
2	—	—	15	15	12	1	1	1	1	1	1	—	—	—	138	113	81	4	—	—	9
—	—	—	9	7	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	20	37	15	—	—	—	10
6	1	—	130	36	18	—	—	—	—	3	—	—	—	—	248	210	122	—	—	—	11
14	4	1	43	54	34	4	3	3	—	—	—	—	—	—	344	300	203	—	—	—	12
162	20	13	83	94	48	50	71	37	17	6	1	—	—	—	692	775	507	23	—	—	13
2	—	—	27	23	13	—	1	1	—	1	—	—	—	—	208	172	131	23	—	—	14
6	2	2	13	10	9	8	2	2	—	2	2	128	58	36	255	193	146	22	—	—	15
1	—	—	5	24	13	2	4	4	1	3	2	—	—	—	104	117	70	5	—	—	16
3	1	1	25	30	18	—	2	2	3	4	3	—	—	—	91	94	44	4	—	—	17
39	12	6	59	53	36	9	13	5	15	7	2	—	—	—	824	1 097	742	26	—	—	18
3	1	1	9	13	10	—	—	—	1	2	1	—	—	—	68	93	43	—	—	—	19
7	6	6	26	41	21	—	—	—	2	1	1	—	—	—	260	341	192	—	—	—	20
—	—	—	10	17	8	2	2	2	—	—	—	2	6	2	153	211	133	—	—	—	21
3	—	—	39	13	13	—	1	1	6	—	—	—	—	—	226	283	209	—	—	—	22
3	—	—	40	41	40	2	—	—	2	5	4	—	—	—	259	212	148	—	—	—	23
2	1	1	44	41	29	—	—	—	6	4	3	—	—	—	183	151	110	—	—	—	24
2	—	—	14	12	12	—	—	—	1	4	3	—	—	—	167	143	121	6	—	—	25
1	—	—	6	11	8	—	—	—	—	3	—	—	—	—	65	58	28	—	—	—	26
6	2	2	58	63	54	—	—	—	2	19	17	—	—	—	149	118	86	1	—	—	27
1	1	1	26	24	21	—	—	—	2	2	2	—	—	—	113	99	89	—	—	—	28
1	—	—	18	17	14	—	—	—	—	—	—	—	—	—	82	79	50	—	—	—	29

Arbetslösheten inom arbetarorganisationerna
den 31 mars 1923.

Fackförbund	Redovisade avdelningar	Redovisade medlemmar [1]		Arbetslösa					Arbetslediga på grund av				Arbetslöshetsdagar	
		Hela antalet	Därav kvinnor	till följd av arbetsbrist	av tillfällig orsak	Tillsammans Antal	Tillsammans %	Därav kvinnor	sjukdom	arbetskonflikt	värnplikt	annan orsak	Antal redovisade arbetare	Antal dagar under månaden
Bleck- o. plåtslagaref.	35	1 211	—	381	—	**381**	**31·5**	—	57	5	19	3	1 096	8 515
Bokbindareförbundet .	11	562	347	29	—	**29**	**5·2**	14	13	—	—	43	463	748
Bryggeriindustriarb.-f.	28	3 062	647	221	18	**239**	**7·8**	112	157	1	6	1	2 456	5 099
De förenade förbunden	43	2 384	340	166	16	**182**	**7·6**	21	79	39	21	15	1 555	4 360
Elektriska arbetareförb.	74	2 524	—	650	5	**655**	**26·0**	—	67	181	54	15	2 261	16 368
Gjutareförbundet . . .	76	2 521	4	489	5	**494**	**19·6**	2	88	495	72	7	1 822	10 881
Grov- o. fabriksarb.-f.	156	12 253	1 021	2 766	409	**3 175**	**25·9**	130	599	1 399	115	1 201	9 195	74 534
Gruvindustriarb.-f. . .	17	1 227	16	271	1	**272**	**22·2**	1	72	135	9	—	893	4 164
Handelsarbetareförb. .	90	6 118	1 438	580	—	**580**	**9·5**	66	201	41	50	1	5 085	15 285
Hatt- o. pälsindustriarb. f.	16	775	471	104	—	**104**	**13·4**	52	29	—	6	3	564	2 406
Hattarbetare	7	290	202	25	—	**25**	**8·6**	15	23	—	2	3	226	387
Pälsvaruarbetare . .	9	485	269	79	—	**79**	**16·3**	37	6	—	4	—	338	2 019
Kommunalarbetareförb.	51	4 532	92	207	12	**219**	**4·8**	10	263	2	15	2	2 738	5 122
Litografiska förbundet	14	725	—	26	—	**26**	**3·6**	—	19	—	4	--	—	—
Livsmedelsarbetareförb.	50	3 697	1 111	341	123	**464**	**12·6**	129	59	12	39	4	3 361	9 588
Metallindustriarb.-f. .	101	39 274	[2] .	[2] .	[2] .	**11 129**	**28·3**	[2] .	[2] .	[2] .	[2] .	[2] .	37 454	298 974
Järnbruksarbetare . .	40	7 658	·	·	·	**4 196**	**54·8**	·	·	·	·	·	7 418	121 761
Verkstadsarbetare . .	61	31 616	·	·	·	**6 933**	**21·9**	·	·	·	·	·	30 036	177 213
Murareförbundet . . .	34	1 809	—	598	46	**644**	**35·6**	—	23	50	3	—	1 057	12 811
Målerarbetareförb. . .	31	1 148	—	445	—	**445**	**38·8**	—	22	—	8	1	1 107	11 977
Pappersindustriarb.-f. .	62	8 072	200	210	101	**311**	**3·9**	32	306	3 913	107	13	4 071	13 551
Sadelm.- o. tapetseraref.	21	533	9	90	—	**90**	**16.9**	—	18	1	5	—	482	2 135
Sko- o. läderindustriarb.-f.	32	6 232	1 620	446	3	**449**	**7·2**	49	202	—	65	—	5 511	8 893
Skrädderiarbetareförb.	38	3 344	2 125	363	13	**376**	**11·2**	258	88	—	2	—	2 624	8 671
Stenindustriarbetaref. .	49	2 275	—	248	16	**264**	**11·6**	—	78	25	23	2	1 640	5 238
Stuckatörförbundet . .	3	50	—	11	—	**11**	**22·0**	—	—	—	—	—	28	248
Sågverksindustriarb.-f.	99	8 149	1	1 941	291	**2 232**	**27·4**	—	272	3 555	141	15	4 073	49 809
Textilarbetareförbundet	39	4 776	2 125	106	7	**113**	**2·4**	20	269	—	42	22	1 190	1 621
Tobaksindustriarb.-f. .	8	2 885	2 340	227	—	**227**	**7·9**	102	157	—	6	—	2 506	1 986
Transportarbetareförb.	29	1 925	—	367	84	**451**	**23·4**	—	78	39	8	1	927	8 143
Träarbetareförbundet .	109	6 093	4	1 873	24	**1 897**	**31·1**	—	283	270	37	5	5 638	41 490
Tunnbinderiarbetaref. .	10	243	—	69	—	**69**	**28·4**	—	16	1	—	—	238	1 840
Typografförbundet . .	18	451	17	50	—	**50**	**11·1**	3	6	—	11	1	417	2 510
Väg- o. vattenb.-arb.-f.	11	372	—	100	—	**100**	**26.9**	—	11	—	3	—	372	2 548
Summa [3]	**1 355**	**129 222**	—	—	—	**25 678**	**19·9**	—	—	—	—	—	**100 824**	**629 515**

[1] Till följd av det skydd, som dessa uppgifter åtnjuta enligt 2 § 4 mom. tryckfrihetsförordningen, kan icke meddelas, i vad mån siffrorna avse hela antalet medlemmar inom fackförbunden. På grundval av dessa siffror kunna alltså inga slutsatser dragas beträffande fackförbundens verkliga medlemsantal eller rörande förändringar i detta hänseende. — [2] Uppgift saknas. — [3] Enär uppgifter icke kunnat erhållas från samtliga organisationer, ha slutsummor i vissa kolumner icke nedräknats.

Internationell översikt. En sammanställning av tillgänglig arbetslöshetsstatistik från Sverige och vissa andra länder visar följande procenttal för månaderna mars 1922—mars 1923.

	Mars	April	Maj	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.	Dec.	Jan.	Febr.	Mars
Sverige	30·4	28·3	22·9	20·9	20·0	16·7	15·1	15·5	17·2	21·7	21·4	20·8	19·9
Norge	21·9	21·3	16·3	14·9	12·4	11·2	11·1	10·5	10·6	13·2	12·4	12·4	11·9
Danmark	27·9	24·0	16·1	13·2	12·5	11·1	10·6	11·3	15·2	20·3	21·5	23·2	16·0
England	16·3	17·0	16·4	15·7	14·6	14·4	14·6	14·0	14·2	14·0	13·7	13·1	12·3
Tyskland	1·1	0·9	0·7	0·6	0·6	0·7	0·8	1·4	2·0	2·8	4·4	5·5	5·7
Nederländerna	14·3	11·6	10·1	9·2	9·5	9·2	9·1	9·6	11·3	14·0	17·7	16·8	—
Belgien	9·2	8·9	7·0	6·0	5·3	4·4	3·8	3·9	3·8	3·8	3·9	3·1	—
Kanada	9·6	10·4	8·7	5·3	4·1	3·6	2·8	4·0	6·2	6·1	7·8	—	—
Nya Syd-Wales	12·5	11·4	13·2	11·9	12·7	11·9	8·8	10·4	8·6	8·4	10·8	—	—

Livsmedelspriser och levnadskostnader.

Livsmedelspriser under april månad 1923. De noteringar av minuthandelspriser å livsmedel (ävensom å bränsle och lyse), som meddelas i efterföljande sammandragstabell för socialstyrelsens 49 ombudsorter, ha inhämtats och bearbetats på samma sätt, som tidigare varit fallet. Under hänvisning till denna tabell må följande anföras rörande de under de senaste månaderna inträffade prisförändringarna å de olika varuslagen.

April har, på samma sätt som de närmast föregående månaderna, att uppvisa endast smärre jämkningar i fråga om livsmedelspriserna. Visserligen har flertalet i budgeten ingående varuslag undergått prisväxlingar antingen i uppåtgående eller nedåtgående riktning, men de inträffade förändringarna ha på ett par undantag när varit helt obetydliga. Av de 58 varuslag, å vilka noteringar inhämtats, ha sedan mars 25 varit föremål för *prissänkning*. Bland dessa torde särskilt böra nämnas färska ägg, som undergått en för säsongen särdeles stark prisreducering, vidare smör, fläsk och vissa fisksorter. Den prisförskjutning i *uppåtgående* riktning, som ägt rum beträffande tillhopa 16 varuslag, är av ringa betydelse och har knappast kunnat motverka indextalets nedgång. *Oförändrade* under redovisningsmånaden äro medelpriserna å 17 varuslag.

Sammanfattning av livsmedelsprisernas förändringar juli 1914—april 1923. Till belysande av de allmänna förändringar, som med avseende å livsmedelspriserna ägt rum i detaljhandeln från tiden före världskrigets utbrott till och med

Medelpris per år (1913—1922) och per månad (april 1922—april 1923)

	Varuslag	Kvantitet	1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921	1922
			öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
1	Mjölk: oskummad	l.	14	15	16	19	25	× 38	47	44	35	25
2	handskummad	»	8	8	9	10	15	× 24	—	26	20	13
3	separerad	»	6	6	7	8	12	× 19	23	19	13	9
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	236	239	292	×310	× 401	× 587	729	657	496	375
5	mat- (lands-)	»	213	218	260	295	× 358	× 546	727	651	486	358
6	Ost: helfet, okryddad	»	164	162	197	257	× 305	× 372	624	524	389	277
7	halvfet, »	»	121	119	149	191	× 234	× 332	500	374	267	178
8	Margarin: växt-, bästa sort	»	135	144	170	216	—	—	433	376	298	178
9	Ägg: svenska, färska	tjog	159	171	198	237	343	725	681	578	428	320
10	» konserverade	»	137	151	169	204	307	615	716	533	393	348
11	Potatis: gammal	hl.	—	—	—	526	× 955	× 1200	1271	963	947	699
12	»	5 l.	28	30	36	83	× 58	× 68	71	60	60	47
13	färsk	»	46	80	87	76	146	237	102	191	124	119
14	Ärter, gula	kg.	31	35	57	55	× 63	× 66	78	69	58	48
15	Bruna bönor	»	48	49	75	111	199	× 173	214	180	83	97
16	Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	31	33	40	×38	× 42	× 50	× 75	91	71	52
17	råg-, » »	»	22	23	32	×29	× 36	× 41	× 56	56	46	31
18	rågsikt-, » »	»	27	29	39	×34	—	—	× 73	73	63	44
19	Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	36	42	52	50	× 68	× 82	99	101	72	52
20	ris-, bästa sort svenska (»R. T.»)	»	41	41	46	52	× 75	× 73	111	176	85	61
21	Rågbröd: hårt, grovt spisbröd	»	41	43	54	53	× 62	× 73	96	111	108	86
22	hårt, knäckebröd	»	—	—	—	—	—	—	—	139	132	110
23	mjukt, limpa, söt	»	38	40	48	49	× 60	× 75	96	105	93	73
24	» » sur (»grovbröd»)	»	30	31	38	38	× 45	× 49	64	71	65	50
25	Vetebröd: skorpor, ordinära	»	76	78	88	90	× 117	× 180	230	254	217	172
26	mjukt, bil- bakat med vatten	»	43	46	53	54	× 68	× 88	116	128	113	88
27	ligaste sort » » mjölk	»	60	61	67	66	× 83	× 144	167	145	129	103
28	Nötkött, färskt: stek	»	122	116	140	198	219	567	563	398	301	223
29	soppkött	»	100	95	119	169	193	507	490	333	248	175
30	Kalvkött, stek: gödkalv	»	131	130	154	203	× 215	546	512	498	377	280
31	spädkalv	»	72	70	87	122	× 148	357	312	274	204	155
32	Fårkött: färskt, stek	»	133	130	158	215	258	626	600	481	310	233
33	salt, svenskt	»	114	118	139	194	241	546	547	385	264	193
34	Renkött, färskt, stek	»	119	121	140	184	261	509	557	442	348	270
35	Fläsk: färskt (siddäsk)	»	133	129	161	238	× 270	× 388	605	449	321	250
36	salt, svenskt »	»	140	137	198	246	× 287	× 404	619	470	338	263
37	» amerikanskt »	»	—	—	—	—	—	—	—	364	275	204
38	Fisk, färsk: abborre	»	75	76	80	99	122	211	202	191	166	140
39	gädda	»	108	110	117	149	188	317	333	312	260	211
40	sill	»	34	35	45	68	91	149	110	102	92	79
41	strömming	»	38	39	43	56	65	123	114	106	91	70
42	torsk	»	55	57	62	82	111	196	160	189	119	100
43	rödspotta (»spätta»)	»	79	81	89	128	167	295	244	219	199	169
44	kolja	»	—	—	—	—	—	—	—	152	134	113
45	salt: sill, prima	»	45	45	57	97	105	145	148	120	87	77
46	strömming	»	30	31	36	61	78	100	105	74	65	51
47	Kabeljo av långa med fenor o. stjärt	»	56	58	72	111	152	293	223	156	113	97
48	Kaffe (obränt), prima Santos	»	170	159	161	209	× 315	× 307	316	331	210	219
49	Socker, bit-	»	67	65	66	×68	× 70	× 92	× 133	× 168	× 170	×156
50	Salt (matsalt)	»	—	10	10	13	19	31	32	31	26	21
51	Svagdricka	l.	6	6	7	8	10	14	16	16	17	15
52	Fotogen, Water White	»	20	21	23	27	37	—	71	60	53	38
53	Ved: björk- osågad, hemkörd (per	famn	2560	2630	2890	3810	5520	7850	8220	10310	7090	4990
54	barr- »storfamn»: 3·56 kbm)	»	2040	2110	2310	3060	4500	6620	6740	8230	5620	3820
55	Bränntorv	100 kg.	196	220	290	385	670	1035	896	964	659	460
56	Kol: antracit- (»valnöt») hemkörd	hl.	401	411	531	717	803	—	—	2069	1286	948
57	eng. hushålls- (fyrkol) hemkörd	»	234	242	367	543	707	—	—	1664	703	444
58	Koks: gasverks- (krossad)[1] hemkörd	»	165	157	211	292	413	—	—	1177	452	326
59	eng. kamin- » hemkörd	»	189	190	248	339	521	—	—	1249	481	356

[1]) T. o. m. år 1917 avse uppgifterna okrossad koks. — [2]) Preliminära siffror. — × Maximipris —

för samtliga orter (44 orter åren 1913—1919 samt 49 orter fr. o. m. år 1920).

Apr. 1922	Maj 1922	Juni 1922	Juli 1922	Aug. 1922	Sept. 1922	Okt. 1922	Nov. 1922	Dec. 1922	Jan. 1923	Febr. 1923	Mars 1923	Apr.[2] 1923	Höjning (+) eller sänkning (—) i %		
öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	april 1914—april 1923	april 1922—april 1923	
25	25	25	24	24	24	24	23	23	23	23	23	23	+ 64·3	— 8.0	1
13	13	13	13	13	13	13	12	12	13	12	12	13	+ 62·5	0·0	2
9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	+ 50·0	0·0	3
392	348	379	387	390	401	401	390	389	388	382	393	357	+ 55·9	— 8·9	4
378	335	355	361	364	378	383	376	377	368	356	364	344	+ 63·8	— 9·0	5
279	275	266	259	259	260	264	266	266	267	268	268	269	+ 66·0	— 3·6	6
174	168	165	164	165	167	173	174	176	177	178	180	180	+ 51·3	+ 3·4	7
156	129	127	181	203	194	191	190	188	187	187	187	188	+ 36·2	+ 20·5	8
231	214	219	227	235	283	386	419	411	333	294	269	201	+ 60·8	— 13·0	9
—	—	—	—	—	—	327	329	327	292	258	233	182	+ 44·4	—	10
735	755	725	702	652	694	622	628	626	635	635	657	661	—	— 10·1	11
51	51	50	47	42	45	42	42	42	42	42	43	44	+ 57·1	— 13·7	12
—	—	—	180	58	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13
47	48	48	49	49	49	48	47	47	48	49	49	50	+ 66·7	+ 6·4	14
101	105	106	106	106	104	96	83	78	77	76	74	72	+ 56·5	— 28·7	15
56	55	52	51	51	48	46	46	46	45	45	45	45	+ 45·2	— 19·6	16
32	32	32	32	32	30	28	28	27	27	27	27	27	+ 28·6	— 15·6	17
47	47	46	46	46	42	39	39	39	39	39	39	38	+ 46·2	— 19·1	18
53	54	54	54	54	53	51	50	50	50	50	50	50	+ 38·9	— 5·7	19
64	62	60	59	60	59	57	56	55	54	53	53	53	+ 35·9	— 17·2	20
90	89	86	85	84	83	80	79	78	78	76	76	75	+ 82·9	— 16·7	21
114	113	109	108	108	106	103	101	101	100	99	99	98	—	— 14·0	22
77	77	73	72	72	71	68	66	66	66	65	65	65	+ 71·1	— 15·6	23
53	53	50	50	49	49	46	45	45	45	45	44	44	+ 46·7	— 17·0	24
178	177	171	168	166	167	165	160	159	159	159	158	157	+ 109·3	— 11·8	25
93	92	87	84	84	83	82	80	79	78	78	78	78	+ 81·4	— 16·1	26
110	110	103	99	99	97	95	93	92	92	92	91	91	+ 51·7	— 17·3	27
214	216	221	232	237	235	225	217	214	213	210	208	208	+ 73·8	— 2·8	28
168	170	173	182	187	184	178	173	170	170	168	166	166	+ 67·7	— 1·2	29
279	272	277	279	281	280	273	267	265	266	264	259	260	+ 98·5	— 6·8	30
150	148	148	154	154	155	154	151	156	153	153	153	150	+ 108·3	0·0	31
239	241	247	249	248	239	220	211	215	220	224	231	238	+ 75·0	— 0·4	32
195	203	205	203	200	206	185	175	173	179	180	187	190	+ 61·0	— 2·6	33
266	273	291	287	—	—	237	263	261	270	279	278	260	+ 108·0	— 2·8	34
236	236	244	253	262	263	255	251	246	241	230	222	215	+ 66·7	— 8·9	35
252	252	258	266	271	273	265	264	260	257	246	239	230	+ 69·1	— 8·7	36
193	198	201	212	219	218	212	205	200	204	198	198	193	—	0·0	37
152	113	111	123	134	140	139	138	137	137	140	146	137	+ 87·7	— 9·9	38
214	163	175	203	216	219	220	211	213	212	222	228	205	+ 105·0	— 4·2	39
72	72	90	88	103	99	83	70	66	62	59	56	60	+ 87·5	— 16·7	40
68	65	67	63	56	62	70	70	64	61	64	67	60	+ 71·4	— 13·3	41
96	92	90	95	94	99	97	97	94	94	98	93	90	+ 57·9	— 6·3	42
154	148	151	168	160	156	149	155	161	163	167	160	148	+ 89·7	— 3·9	43
113	109	111	115	111	109	105	105	107	108	115	110	113	—	0·0	44
83	83	83	84	79	73	66	62	60	61	61	60	59	+ 34·1	— 28·9	45
55	49	51	57	49	49	49	48	47	45	47	46	44	+ 37·5	— 20·0	46
109	106	101	100	96	91	85	83	83	83	84	82	83	+ 48·2	— 23·9	47
191	196	238	239	239	239	239	239	241	241	242	243	245	+ 55·1	+ 28·3	48
ˣ165	ˣ165	ˣ164	ˣ164	ˣ164	ˣ164	ˣ164	ˣ114	ˣ113	ˣ113	ˣ113	ˣ113	ˣ113	+ 76·6	— 31·5	49
22	22	22	22	21	21	21	20	20	20	20	20	20	—	— 9·1	50
15	15	15	15	15	15	15	15	15	15	15	14	15	+ 150·0	0·0	51
41	39	39	38	38	35	34	33	33	33	33	33	33	+ 65·0	— 19·5	52
4890	4840	4840	4830	4870	4930	5010	5250	5320	5290	5300	5310	5300	+ 105·4	+ 8·4	53
3780	3750	3750	3730	3750	3750	3800	3870	3890	3870	3870	3870	3850	+ 86·9	+ 1·9	54
478	442	437	440	468	467	421	429	432	434	439	448	455	+ 123·0	— 4·8	55
1023	997	972	923	892	877	871	871	869	866	869	858	857	+ 117·5	— 16·2	56
490	450	442	426	418	398	406	408	407	400	414	424	423	+ 86·3	— 13·7	57
348	341	337	332	315	310	304	301	304	302	304	310	314	+ 100·0	— 9·8	58
385	375	366	344	335	326	328	327	329	324	329	341	341	+ 87·4	— 11·4	59

ˣˣ Eljest fastställda pris. (Jfr Soc. Medd., årg. 1920, noten å sid. 680.)

april 1923, meddelas efterföljande indexserier, vilka utarbetats på sätt förut beskrivits i Sociala Meddelanden (årg. 1920, sid. 752 ff.).

A = aritmetiska (»ovägda») medeltal, B = »vägda» medeltal.

	År 1914			År 1915				År 1916				År 1917				År 1918			
	Juli 1914	3:e kv.	4:e kv.	1:a kv.	2:a kv.	3:e kv.	4:e kv.	1:a kv.	2:a kv.	3:e kv.	4:e kv.	1:a kv.	2:a kv.	3:e kv.	4:e kv.	1:a kv.	2:a kv.	3:e kv.	4:e kv
A	100	103	108	114	121	129	138	143	148	162	175	190	197	208	235	268	305	330	372
B	100	103	107	113	121	124	128	130	134	142	152	166	175	181	201	227	255	277	320

	År 1919				År 1920				År 1921				År 1922				År 1923
	1:a kv.	2:a kv.	3:e kv.	4:e kv.	1:a kv.	2:a kv.	3:e kv.	4:e kv.	1:a kv.	2:a kv.	3:e kv.	4:e kv.	1:a kv.	2:a kv.	3:e kv.	4:e kv.	1:a kv.	April[1]
A . .	364	352	343	332	316	316	331	323	283	250	237	210	196	185	186	178	173	170
B . .	335	328	311	308	293	295	304	301	266	240	231	210	188	180	180	172	166	163

Enligt vad såväl den »ovägda» som den »vägda» indexserien giver vid handen, har den allmänna prisnivån i fråga om livsmedel, bränsle och lyse under april ytterligare gått ned något, och den »vägda» indexsiffran är nu 3 enheter lägre än i mars; det »ovägda» indextalet har sänkts med 2 enheter.

Levnadskostnadernas allmänna förskjutningar sedan juli 1914. Det må noga observeras, att samtliga ovan angivna stegringssiffror endast avse den förhöjning, som drabbat priserna å livsmedel, bränsle och lyse. För att däremot en fullständig bild av prisstegringens inverkan å en familjs hela utgiftsstat skall erhållas, måste tydligen undersökningen utsträckas till att omfatta även övriga i budgeten ingående poster, såsom hyra, kläder, skatter m. m., vilka utgiftsposter förete delvis väsentligt andra prisrörelser. En dylik beräkning finnes publicerad i häfte 4 av Sociala Meddelanden 1923 (sid. 413), och enligt denna uppgick den allmänna stegringen av levnadskostnaderna från juli 1914 till tiden omkring den 1 april 1923 till c:a 77 % mot 83 % vid närmast föregående undersökningstillfälle, den 1 januari 1923.

[1] Preliminära siffror.

Arbetsmarknaden under maj månad 1923.

Läget å arbetsmarknaden har under maj utvecklats i en övervägande gynnsam riktning. Från alla delar av landet har inrapporterats ökad arbetstillgång inom de flesta näringsgrenar och i samband därmed en betydande minskning av arbetslösheten. Antalet arbetssökande per 100 lediga platser, som förra månaden uppgick till 165, hade sålunda sjunkit till 135, vilket icke endast är betydligt mindre än motsvarande siffror för åren 1922 och 1921 (resp. 258 och 213), utan även understiger 1918 års majsiffra (136).

Av de tidigare under året uppkomna stora arbetsstriderna bilades under denna månad även den segslitna hamnarbetarkonflikten i Göteborg. Den enda mer omfattande arbetsinställelse, som härefter kvarstod, var järnbrukslockouten, vilken på grund av tilltagande materialbrist börjar utöva ett förlamande inflytande på stora delar av metallindustrien. Mekaniska verkstadsindustrien erbjöd dock ökade arbetstillfällen, men kunde ej heller den bereda hithörande arbetare full sysselsättning. Däremot arbetade trävaru- och pappersindustrierna med full drift; vid sågverken infördes flerstädes dubbla skift. En anmärkningsvärd förbättring förmärktes även vid stenhuggerierna, som för vissa specialarbeten till och med måste se sig om efter utländsk (tysk) arbetskraft. Byggnadsverksamheten var också synnerligen livlig och erbjöd åtminstone alla yrkesarbetare full sysselsättning; endast för schaktningsarbetare och andra grovarbetare var arbetstillgången å en del orter icke fullt tillräcklig. De inom denna bransch pågående löneförhandlingarna bilades i allmänhet utan några för arbetsfreden störande konflikter; undantag gjorde blott murarna i Stockholm, vilka i slutet av månaden igångsatte en för den påbörjade bostadsproduktionen synnerligen oläglig arbetsinställelse.

Inom jordbruket förekom i alla de sydligare landskapen en stark efterfrågan å arbetare till betfälten. Under förra delen av månaden hade arbetsförmedlingsanstalterna stora svårigheter att fylla behovet av sådan arbetskraft, men efter hand synes en bättre jämvikt även på detta område ha inträtt, till en del beroende på den kyliga väderleken, som försenade växtligheten och därmed gjorde, att rensningsarbetet icke behövde så forceras som eljest.

Inom sjöfarten betecknades arbetstillgången i Göteborg som mindre god, men i flertalet andra hamnar såsom tämligen gynnsam, varför icke heller på detta område någon större arbetslöshet framträdde.

Antalet ansökningar om arbete *på 100 lediga platser* vid de offentliga arbetsförmedlingsanstalterna under maj samt under föregående månader och år framgår av efterföljande sammanställning:

	Jan.	Febr.	Mars	April	Maj	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.	Dec.
1902—1912	182	150	119	104	106	119	118	101	93	104	141	134
1913	153	138	110	97	99	112	107	96	89	98	129	117
1914	125	127	107	91	93	104	99	133	121	128	192	182
1915	202	181	147	125	118	135	134	122	110	110	141	113
1916	138	124	109	90	85	92	82	88	79	87	106	97
1917	110	124	118	108	93	94	88	83	81	100	115	105
1918	137	167	158	143	136	156	147	131	115	109	125	139
1919	179	162	141	111	99	100	101	97	92	92	113	110
1920	125	112	91	80	84	92	94	95	98	110	155	153
1921	246	301	240	203	213	258	261	235	223	263	384	473
1922	482	479	381	368	258	215	203	172	155	177	269	321
1923	*346*	*308*	*231*	*165*	*135*	—	—	—	—	—	—	—
Därav inom jord- och skogsbruk:												
1920	95	85	77	64	71	63	68	87	85	84	111	123
1921	120	102	100	81	80	98	108	124	136	166	242	362
1922	341	282	216	231	158	146	126	152	126	120	184	253
1923	*225*	*168*	*130*	*95*	*79*	—	—	—	—	—	—	—
Övriga näringsgrupper:												
1920	133	121	96	86	88	101	102	98	104	127	174	159
1921	276	354	288	249	249	294	302	275	256	304	415	488
1922	502	514	420	401	275	227	220	178	167	207	293	330
1923	*364*	*339*	*262*	*187*	*150*	—	—	—	—	—	—	—

Växlingarna på arbetsmarknaden under de senaste åren framgå även av efterföljande tablå, avseende antalet *arbetslösa inom fackföreningarna* i procent av hela det redovisade medlemsantalet:

	$^{31}/_{1}$	$^{28}/_{2}$	$^{31}/_{3}$	$^{30}/_{4}$	$^{31}/_{5}$	$^{30}/_{6}$	$^{31}/_{7}$	$^{31}/_{8}$	$^{30}/_{9}$	$^{31}/_{10}$	$^{30}/_{11}$	$^{31}/_{12}$
1911	—	12·0	10·4	6·7	3·5	3·2	2·9	3·1	2·3	4·3	4·4	8·5
1912	11·1	8·4	6·5	5·2	3·7	3·3	2·8	2·7	2·9	3·6	5·7	8·4
1913	8·9	7·1	5·7	4·0	2·6	2·7	2·5	2·3	2·2	2·6	4·4	7·5
1914	10·4	7·5	6·5	5·1	3·2	3·1	3·0	8·1	7·7	8·1	10·3	15·0
1915	14·8	12·0	11·2	8·5	6·7	6·3	4·0	3·6	3·5	3·8	4·5	7·7
1916	8·0	6·7	5·2	4·7	3·8	2·7	2·7	2·2	2·2	2·3	2·2	5·4
1917	5·9	5·5	7·0	4·4	2·8	3·1	3·3	2·8	2·4	2·8	2·4	5·8
1918	6·0	5·0	4·9	5·0	4·0	4·6	4·2	3·5	3·7	3·2	3·4	7·3
1919	7·5	7·6	8·1	7·5	6·1	4·6	3·8	3·2	3·1	3·2	3·8	7·2
1920	7·6	7·5	4·5	3·5	2·9	3·4	2·8	3·0	2·9	4·3	7·0	15·8
1921	20·1	20·7	24·5	24·2	25·1	27·7	27·9	27·4	27·3	27·1	28·8	33·2
1922	34·9	31·9	30·4	28·3	22·9	20·9	20·0	16·7	15·1	15·5	17·2	21·7
1923	*21·4*	*20·3*	*19·9*	*15·6*	—	—	—	—	—	—	—	—

Arbetslöshetens utbredning inom olika fack framgår närmare av tabellen å sid. 612.

Arbetsinställelser i Sverige år 1922.[1]

Antal och omfattning. Under år 1922 hava, enligt tillgängliga uppgifter, i Sverige inträffat 392 arbetsinställelser (strejker och lockouter). Antalet arbetsinställelser ävensom antalet därav direkt berörda arbetsgivare och arbetare samt förlorade arbetsdagar i jämförelse med de föregående åren framgår av nedanstående tabell.

Arbetsinställelser under åren 1903—1922.

År	Strejker			Lockouter			Arbetsinställelser av bland. karaktär			Hela antalet			Antal förlorade arbetsdagar
	Antal	Arbetsgivare	Arbetare	Antal	Arbetsgivare	Arbetare	Antal	Arbetsgivare	Arbetare	arb. inst.	arbetsgivare	arbetare	
1903	109	256	5 970	16	96	982	17	126	17 619	142	478	24 571	642 000
1904	169	383	8 299	12	62	1 218	34	153	2 731	215	598	12 248	386 000
1905	152	325	13 186	12	12	456	25	510	19 264	189	847	32 906	2 390 000
1906	239	668	15 050	8	12	560	43	49	3 045	290	729	18 655	479 000
1907	243	498	11 278	23	37	5 669	46	283	6 593	312	818	23 540	514 000
1908	229	473	17 187	38	125	2 672	35	826	20 498	302	1 424	40 357	1 842 200
1909	102	7 707	229 248	22	451	71 364	14	30	1 137	138	8 188	301 749	11 799 700
1910	66	127	3 420	5	5	101	5	14	150	76	146	3 671	39 000
1911	85	150	4 940	9	1 759	15 145	4	11	491	98	1 920	20 576	569 800
1912	108	168	5 797	4	337	2 166	4	284	2 017	116	789	9 980	292 100
1913	118	203	9 574	1	1	17	—	—	—	119	204	9 591	303 300
1914	105	181	8 832	8	64	5 368	2	2	185	115	247	14 385	620 500
1915	70	100	4 277	7	7	813	3	3	29	80	110	5 119	83 300
1916	218	474	19 287	2	2	41	7	23	1 383	227	499	20 711	474 700
1917	458	1 399	45 019	8	8	1 016	9	17	666	475	1 424	46 701	1 108 800
1918	668	1 756	50 377	10	10	756	30	923	10 090	708	2 689	61 223	1 436 400
1919	414	1 977	69 980	10	10	727	16	376	10 334	440	2 363	81 041	2 295 900
1920	455	1 952	42 657	9	544	37 988	22	458	58 394	486	2 954	139 039	8 942 500
1921	302	1 913	44 053	22	38	742	23	371	4 917	347	2 322	49 712	2 663 300
1922	*354*	*1 069*	*43 547*	*11*	*17*	*287*	*27*	*174*	*31 845*	392	1 260	75 679	*2 674 580*

Antalet arbetsinställelser har sålunda under år 1922 varit större än såväl närmast föregående år som något av åren 1903—1916, men mindre än under åren 1917—1920. Likaså har arbetsinställelsernas omfattning, med hänsyn till antalet berörda arbetare, ökats sedan närmast föregående år, och har

[1] Utgör en sammanfattning av den av socialstyrelsen i serien Sveriges officiella statistik utgivna publikationen med denna titel.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
	Näringsgrenar	Antal arbetsinställelser påbörjade under				Hela antalet arbetsinställelser	Karaktär			Orsaker		
		1:sta kvartalet	2:dra kvartalet	3:dje kvartalet	4:de kvartalet		Strejker	Lockouter	Bland. eller obestämb. konfl.	Lönefrågor	Organisationsspörsmål	Andra och okända orsaker
1	Malmgruvor	1	4	1	1	7	5	2	—	5	—	2
2	Järnverk	4	1	4	—	9	8	—	1	6	—	3
3	Järn- och stålmanufaktur	2	6	2	1	11	10	—	1	10	—	1
4	Mekaniska verkstäder	9	6	6	1	22	20	1	1	20	—	2
5	Metallmanufaktur m. m.	1	2	1	—	4	4	—	—	3	—	1
6	Kolgruvor	—	—	2	—	2	2	—	—	2	—	—
7	Torvindustri	—	1	1	—	2	1	—	1	1	1	—
8	Stenbrott och stenhuggerier	—	1	1	2	4	3	—	1	4	—	—
9	Tegel- och kalkbruk m. m.	2	8	—	4	14	12	1	1	10	2	2
10	Kakelfabriker	—	1	—	—	1	1	—	—	1	—	—
11	Glasindustri	—	1	1	—	2	2	—	—	2	—	—
12	Skogsavverkning m. m.	1	1	—	—	2	2	—	—	2	—	—
13	Flottning	—	5	—	—	5	5	—	—	4	1	—
14	Sågverk och hyvlerier	9	8	9	2	28	26	—	2	24	1	3
15	Lådfabriker	1	—	1	1	3	3	—	—	3	—	—
16	Snickeri- och möbelfabriker m. m.	11	4	6	5	26	22	—	4	22	2	2
17	Pappersmassefabriker	4	5	5	1	15	13	—	2	10	1	4
18	Pappersbruk	1	3	—	—	4	3	—	1	4	—	—
19	Kartongvarufabriker	—	1	2	—	3	3	—	—	3	—	—
20	Grafiska anstalter	1	—	—	—	1	1	—	—	—	—	1
21	Kvarnar	—	1	—	1	2	2	—	—	—	2	—
22	Bagerier	1	5	—	1	7	6	—	1	6	—	1
23	Choklad- och karamellfabriker	1	—	—	—	1	—	—	1	1	—	—
24	Bryggerier m. m.	2	1	—	1	4	4	—	—	4	—	—
25	Slakterier och charkuterier	3	—	—	3	6	5	1	—	5	—	1
26	Spinnerier och väverier m. m.	7	4	1	—	12	11	1	—	10	—	2
27	Sömnadsfabriker	7	2	1	2	12	10	1	1	8	1	3
28	Hatt- och mössfabriker	—	—	1	—	1	1	—	—	1	—	—
29	Färgerier	1	1	—	—	2	1	—	1	1	—	1
30	Garverier	1	—	—	—	1	1	—	—	1	—	—
31	Skofabriker	2	—	—	1	3	3	—	—	3	—	—
32	Gummivarufabriker m. m.	3	4	3	—	10	10	—	—	8	2	—
33	Färg-, tvål- och oljefabriker m. m.	1	1	—	1	3	3	—	—	2	1	—
34	Konstgödningsfabriker	2	1	—	—	3	2	—	1	3	—	—
35	Annan kemisk-teknisk industri	—	2	2	—	4	4	—	—	3	—	1
36	Husbyggnadsverksamhet	3	16	2	4	25	25	—	—	20	1	4
37	Målning och glasmästeri	—	7	1	—	8	8	—	—	8	—	—
38	Monteringsarbeten	12	8	6	4	30	27	1	2	21	6	3
39	Väg- och gatubyggnader	—	15	5	1	21	21	—	—	20	—	1
40	Järnvägsbyggnader	—	3	1	—	4	4	—	—	3	—	1
41	Vattenbyggnader	1	3	—	—	4	4	—	—	2	—	2
42	Belysnings- o. vattenverk m. m.	—	3	—	—	3	3	—	—	3	—	—
43	Handel och varulager	3	3	—	1	7	5	1	1	4	2	1
44	Telegraf, telefon	—	—	2	—	2	2	—	—	1	1	—
45	Järnvägsdrift	—	—	1	—	1	1	—	—	1	—	—
46	Åkerirörelse	4	3	4	4	15	14	1	—	12	2	1
47	Lastning och lossning	1	3	—	2	6	5	1	—	5	—	1
48	Bogsering	—	1	—	—	1	1	—	—	—	1	—
49	Hotell- och restaurangrörelse	—	1	—	—	1	1	—	—	—	—	1
50	Jordbruk	—	8	3	1	12	12	—	—	8	4	—
51	Trädgårdsodling	—	2	3	—	5	3	—	2	—	4	1
52	Annan yrkesrörelse	2	3	5	1	11	9	—	2	7	1	3
53	*Summa år 1922*	**104**	**159**	**83**	**46**	**392**	**354**	**11**	**27**	**307**	**36**	**49**
54	» » *1921*	94	125	79	49	347	302	22	23	271	31	45
55	» » *1920*	126	180	130	50	486	455	9	22	365	37	84
56	» » *1919*	81	152	159	48	440	414	10	16	344	23	73
57	» » *1918*	142	273	224	69	708	668	10	30	566	48	94
58	» » *1917*	30	167	166	112	475	458	8	9	374	25	76

13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	
Resultat				Känt högsta antal direkt berörda					Arb.givarnas organisation		Arbetarnas organisation		Antal förlorade arbetsdagar	
Arbetsgivarens villkor	Arbetarnas fordringar	Kompromiss	Okänt eller oavgjort	arbetsgivare	arbetare				Helt eller delvis org.	Icke organiserade	Helt eller delvis org.	Icke organiserade		
					vid strejker	vid lockouter	vid bl. eller obest. konfl.	Tillsammans						
—	—	3	4	8	477	137	—	614	7	—	7	—	59 500	1
1	1	7	—	9	2 158	—	20	2 178	9	—	9	—	113 100	2
—	4	6	1	91	548	—	7	555	7	4	11	—	41 100	3
2	2	17	1	26	756	9	100	865	18	4	22	—	32 900	4
—	1	2	1	4	337	—	—	337	3	1	4	—	14 800	5
2	—	—	—	2	480	—	—	480	2	—	2	—	10 000	6
—	1	1	—	2	50	—	27	77	1	1	2	—	1 200	7
—	1	3	—	4	93	—	237	330	2	2	4	—	4 600	8
3	4	6	1	14	875	40	53	968	9	5	14	—	32 800	9
—	—	1	—	1	15	—	—	15	—	1	1	—	700	10
—	1	1	—	8	806	—	—	806	1	1	2	—	85 300	11
1	—	1	—	7	3 076	—	—	3 076	1	1	2	—	79 300	12
1	2	2	—	5	1 403	—	—	1 403	3	2	4	1	34 800	13
7	3	18	—	126	5 912	—	13 972	19 884	21	7	28	—	676 100	14
1	1	1	—	3	318	—	—	318	2	1	2	1	18 100	15
2	4	16	4	35	645	—	123	768	10	16	25	1	30 100	16
5	1	7	2	18	2 129	—	355	2 484	14	1	15	—	96 800	17
—	—	4	—	33	299	—	13 500	13 799	3	1	4	—	318 800	18
—	3	—	—	3	39	—	—	39	—	3	3	—	300	19
1	—	—	—	1	4	—	—	4	1	—	1	—	10	20
—	1	1	—	2	20	—	—	20	1	1	2	—	900	21
1	3	3	—	53	248	—	79	327	4	3	7	—	5 500	22
—	—	1	—	16	—	—	2 959	2 959	1	—	1	—	68 600	23
—	—	4	—	8	154	—	—	154	3	1	4	—	3 500	24
1	1	4	—	74	436	4	—	440	3	3	6	—	19 600	25
4	—	7	1	25	1 042	18	—	1 060	8	4	12	—	66 200	26
—	4	8	—	46	230	20	21	271	3	9	12	—	4 000	27
—	—	1	—	4	30	—	—	30	1	—	1	—	600	28
1	—	1	—	3	147	—	25	172	2	—	2	—	5 200	29
—	—	1	—	1	73	—	—	73	1	—	1	—	10 000	30
—	2	1	—	3	106	—	—	106	—	3	3	—	1 800	31
1	4	5	—	20	621	—	—	621	4	6	10	—	25 100	32
1	—	2	—	3	43	—	—	43	2	1	3	—	700	33
—	1	2	—	6	330	—	274	604	3	—	3	—	29 400	34
—	—	4	—	4	242	—	—	242	2	2	3	1	8 200	35
6	8	9	2	82	1 220	—	—	1 220	15	10	23	2	41 300	36
—	2	6	—	162	879	—	—	879	4	4	8	—	43 300	37
6	12	12	—	130	3 138	14	24	3 176	2	28	27	3	148 300	38
16	3	2	—	21	3 259	—	—	3 259	1	20	3	18	70 700	39
4	—	—	—	4	487	—	—	487	2	2	3	1	15 600	40
2	—	2	—	4	197	—	—	197	—	4	3	1	7 600	41
—	—	3	—	3	176	—	—	176	—	3	3	—	13 300	42
—	4	3	—	31	367	4	25	396	1	6	7	—	6 100	43
—	1	1	—	2	2 971	—	—	2 971	—	2	2	—	114 700	44
—	—	1	—	12	4 790	—	—	4 790	1	—	1	—	233 000	45
1	9	5	—	33	299	2	—	301	4	11	15	—	8 300	46
2	—	4	—	24	676	39	—	715	5	1	5	1	4 700	47
1	—	—	—	1	7	—	—	7	1	—	1	—	50	48
—	—	—	1	1	22	—	—	22	1	—	1	—	20	49
4	1	6	1	15	671	—	—	671	6	6	12	—	52 600	50
3	2	—	—	10	32	—	40	72	—	5	5	—	2 400	51
2	4	4	1	57	214	—	4	218	8	3	11	—	13 000	52
82	**91**	**199**	**20**	**1 260**	**43 547**	**287**	**31 845**	**75 679**	**203**	**189**	**362**	**30**	**2 674 580**	**53**
88	63	154	42	2 322	44 053	742	4 917	49 712	185	162	331	16	2 663 300	54
117	81	259	29	2 954	42 657	37 988	58 394	139 039	277	209	456	30	8 942 500	55
115	101	219	5	2 363	69 980	727	10 334	81 041	248	192	398	42	2 295 900	56
198	174	330	6	2 689	50 377	756	10 090	61 223	408	300	622	86	1 436 400	57
118	170	177	10	1 424	45 019	1 016	666	46 701	291	184	389	86	1 108 800	58

denna ökning, som synes, varit högst väsentlig. Endast under åren 1909 (storstrejksåret), 1919 och 1920 har arbetsinställelsernas omfattning varit större i detta hänseende. De mest omfattande av årets arbetsinställelser voro de under månaderna februari t. o. m. maj pågående konflikterna inom sågverksindustrien och vid pappersbruken, vilka sammanlagt berörde 112 arbetsgivare och c:a 27 400 arbetare.

Av samtliga konflikter hava 298 berört endast en arbetsgivare. Vid 56 konflikter har antalet berörda arbetsgivare utgjort 2—5, vid 15 konflikter 6—10, i 13 fall 11—20 och i 7 fall 30—56. Återstående 3 konflikter berörde 79—99 arbetsgivare.

Av arbetsinställelserna voro 173, eller 44 %, av helt ringa storlek, omfattande högst 25 arbetare. Av större omfattning — berörande mer än 100 arbetare — voro 97 konflikter eller 25 % av samtliga.

Vid jämn fördelning av antalet berörda arbetare på antalet konflikter erhålles såsom medeltal per konflikt under redogörelseåret 193. Motsvarande siffra för tioårsperioden 1912—1921 var 141.

Fördelning efter näringsgrupper. Det största antalet arbetsinställelser har under redogörelseåret inträffat inom byggnadsverksamheten med 23 % av samtliga konflikter, varefter följa trävaruindustrien med 16 och metallindustrien med 14 %. Motsvarande procenttal för åren 1912—1921 voro respektive 21, 19 och 16. I fråga om arbetsinställelsernas omfattning kommer trävaruindustrien främst med 34 % av hela antalet berörda arbetare och därefter pappersindustrien samt byggnadsverksamheten med resp. 22 och 12 %. Under åren 1912—1921 voro procentsiffrorna för nämnda grupper resp. 14, 7 och 13.

Arbetsinställelsernas fördelning på de särskilda näringsgrenarna framgår av tabellen å sid. 540.

Av de i senaste industristatistik upptagna näringsgrupperna intog trävaruindustrien, med hänsyn till arbetsinställelsernas relativa utbredning, främsta rummet under år 1922 med 487 av konflikter berörda arbetare per 1 000 sysselsatta. Därnäst kom pappersindustrien med 385 arbetare per 1 000.

Orsaker. Lönefrågorna hava som vanligt givit anledning till de flesta arbetskonflikterna. Sammanlagt hava 78 % av samtliga under året inträffade arbetsinställelser haft sin orsak i tvister rörande dylika frågor; motsvarande siffra för åren 1912—1921 var i medeltal 77 %. Vid det övervägande antalet av hithörande konflikter har frågan gällt lönesänkning, såsom fallet jämväl var under år 1921.

Varaktighet. Av samtliga arbetsinställelser hava 23 % pågått högst en vecka och 61 % avslutats inom en månad; 116 arbetsinställelser (30 %) hava varat 1 till 3 månader. Vad beträffar antalet berörda arbetare, kommo 52 % på konflikter av 1 till 3 månaders varaktighet, medan 21 % drabbades av långvariga konflikter (över 3 månader).

Resultat. Arbetsinställelsernas och därav berörda arbetares fördelning under åren 1912—1922 efter konflikternas resultat framställes i följande tablå:

Resultat	Arbetsinställelser				Av arbetsinställelser berörda arbetare			
	1912—1921		*1922*		1912—1921		*1922*	
	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%
Arbetsgivarnas villkor	810	*26*	82	*21*	89 067	*21*	10 602	*14*
Arbetarnas fordringar	787	*25*	91	*23*	53 849	*12*	4 893	*7*
Kompromiss	1 390	*45*	199	*51*	288 763	*66*	59 242	*78*
Okänt eller oavgjort	126	*4*	20	*5*	5 823	*1*	942	*1*
Summa	**3 113**	*100*	**392**	*100*	**437 502**	*100*	**75 679**	*100*

Storlek och resultat. Vid jämförelse mellan arbetsinställelsernas resultat och antalet därav berörda arbetare framgår, att de på arbetsgivarnas villkor bilagda konflikterna i genomsnitt hava omfattat 129 arbetare, medan medeltalet för de enligt arbetarnas fordringar avslutade uppgått till 54.

Orsaker och resultat. I vad mån de särskilda tvistefrågorna lett till olika resultat, framgår av tabellen å nästa sida.

Av de konflikter, som gällde införande av kollektivavtal eller andra organisationsspörsmål, bilades, såsom härav synes, flertalet antingen helt eller i huvudsak enligt arbetarnas fordringar, medan tvister om arbetares antagande och avskedande merendels bilagts på arbetsgivarnas villkor och lönetvister genom kompromiss.

Organisationsväsendets inflytande på resultaten. Av de konflikter, vid vilka arbetarna varit organiserade, hava 24 % bilagts i enlighet med arbetarnas fordringar och 17 % på arbetsgivarnas villkor, medan för oorganiserade arbetare motsvarande siffror varit 4 och 20 %. Av de arbetsinställelser, som inträffat hos organiserade arbetsgivare, hava 23 % avslutats på arbetsgivarnas villkor och 10 % med godkännande av arbetarnas fordringar. De ej organiserade arbetsgivarna hava däremot vid 37 % av hela antalet konflikter godkänt arbetarnas fordringar och i 18 % av samtliga fall gjort sina villkor gällande.

Varaktighet och resultat. Vid sammanställning av arbetsinställelsernas varaktighet och resultat framgår, såsom tabellen å nästa sida utvisar, att konflikterna, med undantag för dem som bilagts inom en vecka, i övervägande utsträckning lösts genom kompromiss. Detta var nämligen fallet med 58 % av de arbetsinställelser, som varat över en månad, och med 56 % av de konflikter, som haft 8—30 dagars varaktighet.

Förlorade arbetsdagar. Antalet genom arbetsinställelser förlorade arbetsdagar för hela perioden 1903—1922 framgår av tabellen å sid. 539. En sammanställning av antalet förlorade arbetsdagar med hela antalet vid industri och bergshantering sysselsatta arbetare giver vid handen, att genom arbetsinställelser under år 1922 inom ifrågavarande näringsgrupper förlorats i genomsnitt 7·3 arbetsdagar per arbetare och år. Till jämförelse må meddelas, att motsvarande siffra för år 1921 var 5·9, för år 1920 20·8 samt för perioden 1910—1919 i medeltal 1·4. De högsta förlustsiffrorna förete trävaru- och pappersindustrierna, med resp. 27 och 16 % av hela antalet förlorade arbets-

Sammanställning av arbetsinställelsernas orsaker, varaktighet och resultat.

Arbetsinställelsernas fördelning efter:	Resultat												Hela antalet	
	Arbetsgivarnas villkor		Kompromiss						Arbetarnas fordringar		Okänt eller oavgjort			
			I huvudsak ag:s villkor		Lika eftergifter		I huvudsak arb:s fordringar							
	Arb. inst.	Arb.	Arb. inst.	Arb.	Arb. inst.	Arb.	Arb. inst.	Arb.	Arb. inst.	Arb.	Arb. inst.	Arb.	arb. inst.	arb.
I. **Orsaker.**														
Löneförhöjning .	11	3 413	1	13	13	4 165	2	102	5	124	1	40	33	7 857
Lönesänkning . .	36	3 755	10	1 313	111	49 289	14	606	25	1 168	9	537	205	56 668
Andra lönefrågor	10	900	2	205	22	1 948	3	139	28	381	4	90	69	3 663
Föreningsrätten .	3	73	—	—	—	—	—	—	3	59	—	—	6	132
Kollektivt avtal .	2	26	—	—	2	190	3	39	13	2 292	2	111	22	2 658
Andra organisationsspörsmål .	1	7	1	272	—	—	1	45	4	115	1	25	8	464
Personliga förhållanden	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	115	1	115
Arbetstiden . .	4	411	1	121	1	14	—	—	2	23	—	—	8	569
Arbetares antagande o. avskedande	13	1 748	—	—	7	591	2	19	8	551	2	24	32	2 933
Arbetets anordning	1	261	—	—	1	145	—	—	1	6	—	—	3	412
Tolkning av avtal	—	—	—	—	1	23	1	3	1	40	—	—	3	66
Andra orsaker .	1	8	—	—	—	—	—	—	1	134	—	—	2	142
II. **Varaktighet.**														
Högst 7 dagar . .	21	1 039	2	205	23	1 896	2	27	41	962	1	22	90	4 151
8— 14 » . .	14	942	1	121	20	1 016	2	52	15	2 568	1	115	53	4 814
15— 30 » . .	17	3 175	4	524	47	6 510	9	336	16	539	3	127	96	11 211
31— 90 » . .	23	5 163	6	776	57	31 819	9	399	13	613	8	854	116	39 124
91—180 » . .	6	256	2	298	11	15 124	4	139	5	171	4	252	32	16 240
Över 180 » . .	1	27	—	—	—	—	—	—	1	40	3	72	5	139
Summa	82	10 602	15	1 924	158	56 365	26	953	91	4 893	20	942	392	75 679

dagar. Huvudmassan härav kommer på de förutnämnda arbetsinställelserna inom sågverksindustrien och vid pappersbruken under februari t. o. m. maj månad, vilka konflikter tillsammans medförde en förlust av c:a 800 000 arbetsdagar.

Avtalsbrott. Beskyllningar för avtalsbrott hava av parterna framställts vid 68 arbetsinställelser. I 42 av dessa fall hava arbetarna enligt arbetsgivarnas framställning genom arbetets nedläggande gjort sig skyldiga till avtalsbrott. Arbetarna hava åter i 23 fall motiverat arbetsinställelsen med avtalsstridigt förfarande från arbetsgivarens sida. Vid 3 av ifrågavarande konflikter föreligga ömsesidiga beskyllningar för avtalsbrott.

Förhandling, medling och skiljedom. Förhandlingar hava enligt uppgift föregått arbetsinställelsen i 274 fall, medan sådana ej förekommit i 118 fall. Under året har skiljenämnd för arbetsinställelses biläggande endast i 4 fall konstituerats.

Statens förlikningsmän eller särskilda förlikningskommissioner hava i 108 fall medverkat till konflikters lösning.

Statens förlikningsmäns verksamhet år 1922.[1]

Enligt statens förlikningsmäns jämlikt 13 § i lagen om medling i arbetstvister avgivna berättelser ävensom de berättelser, som härförutom avgivits av särskilt förordnade förlikningsmän och förlikningskommissioner, har antalet arbetstvister, vilka varit föremål för någon medlingsåtgärd, under år 1922 utgjort 279 gentemot 237 under närmast föregående år och 191 i medeltal under åren 1915—1921.

I samtliga dessa fall har medling antingen erbjudits eller begärts. I en del fall har emellertid någon förhandling inför vederbörande medlare icke kommit till stånd, antingen av det skäl att erbjudandet om medling avslagits eller ock av annan anledning, såsom att konflikten redan varit löst, då medlingsanbud framställts, eller strax därefter blivit bilagd eller ock att medling ej medhunnits under året. Medan sålunda under år 1922 medling försöktes i 279 tvister, ägde medlingsförhandling rum i 226 tvister, eller 81 % av hela antalet. Beträffande de 53 fall, då medling under redogörelseåret icke kom till stånd, var detta i 17 fall, eller 6·1 % av samtliga i förlikningsmännens berättelser omförmälda arbetstvister, beroende på att arbetsgivarna av olika skäl icke ansett förlikningsmannens ingripande tillrådligt eller av behovet påkallat och på denna grund avböjt erbjudande om medling.

Av ifrågavarande 226 förhandlingsärenden kommo 22 på första distriktet, 33 på andra, 28 på tredje, 30 på fjärde, 32 på femte, 27 på sjätte och 14 på sjunde distriktet samt 40 förhandlingsärenden på särskilt förordnade förlikningsmän och förlikningskommissioner (häri inräknat sådana fall, då en av de ordinarie förlikningsmännen på grund av särskilt förordnande handlagt ärende utom eget distrikt eller berörande flera distrikt). Arbetsinställelse förelåg i 122 fall, eller 54 % av samtliga förhandlingsärenden. Antalet av förhandlingsärendena berörda arbetsgivare utgjorde inalles 3 793 och antalet arbetare 214 847, därav 705 arbetsgivare och 55 454 arbetare vid för-

[1] Utgör en sammanfattning av den av socialstyrelsen utgivna redogörelsen för »*Statens förlikningsmäns för medling i arbetstvister verksamhet år 1922*», vilken redogörelse, i motsats till vad under föregående år varit fallet, jämväl omfattar de tvister, som handhafts av särskilt förordnade förlikningsmän och förlikningskommissioner och angående vilka separata berättelser avgivits.

handlingsärenden med arbetsinställelse. En jämförelse med de inhämtade uppgifterna om arbetsinställelser under redogörelseåret giver vid handen, att den medlingsverksamhet, som under år 1922 utövats av förlikningsmän och förlikningskommissioner, omfattat sammanlagt 33·7 % av de arbetsinställelser, som inträffat i riket under nämnda år, och icke mindre än 72·9 % av de av dessa arbetsinställelser berörda arbetarna. I det övervägande flertalet av dessa konflikter hade arbetsinställelsen utbrutit, innan ännu någon förhandling kommit till stånd. Detta var under år 1922 fallet med ej mindre än 108 ärenden, medan blott 14 arbetsinställelser föregingos av förhandlingar inför vederbörande medlare.

Initiativet till medlingen utgick i 166 fall från den medlande (förlikningsman eller förlikningskommission), i 21 fall från arbetsgivarna, i 5 fall från arbetarna och i 34 fall från båda parterna.

Med hänsyn till förhandlingsärendenas fördelning efter näringsgrupper stod skogshanteringen och träindustrien främst med 63 ärenden. Därnäst kom byggnadsverksamheten med 32 och metallindustrien med 31 ärenden.

Skogshanteringen och träindustrien ha jämväl att uppvisa det största antalet berörda arbetare, vilket däremot år 1921 var fallet med pappersindustrien och år 1920 med metallindustrien.

Av särskilt intresse är att undersöka förhandlingsärendenas fördelning efter konflikternas orsaker, emedan därigenom erhålles en närmare inblick i arten av förlikningsmannaverksamheten. Det befinnes sålunda, att bland de 226 ärenden, vilka varit föremål för förhandlingar inför förlikningsman eller förlikningskommission, ej mindre än 155, eller 68·6 %, hänföra sig till lönesänkningstvister och blott 7 ärenden, eller 3·1 %, till tvister angående löneförhöjning. Tvister angående »andra lönefrågor» — avseende form för avlöningen, dennas utbetalande m. m. — representeras av 25 ärenden, eller 11·1 %, och tvister rörande arbetares antagande och avskedande av 15 ärenden, eller 6·6 %. I övrigt hava frågor om föreningsrätten, tvister angående begäran om kollektivavtal samt tvister om andra organisationsspörsmål och om arbetets anordning i en del fall föranlett medling.

Av de 226 förhandlingsärendena hava under året 188, eller 83·2 %, lett till resultat, i det att de antingen bragts till avgörande inför förlikningsman (förlikningskommission) eller, såsom i 2 fall, att konflikten på förlikningsmannens hemställan hänskjutits till skiljenämnd eller slutligen, vilket likaledes varit fallet med 2 konflikter, att de fått sin lösning inför av parterna tillkallad medlare. I återstående 38 fall, eller 16·8 % av samtliga förhandlingsärenden, är medlingen att betrakta såsom väsentligen resultatlös, i det att ärendets slutbehandling övertagits av parterna själva eller har tvisten förblivit olöst.

Vid fördelning, med hänsyn till resultatets innebörd, av de konflikter, som bilagts omedelbart inför förlikningsmännen, framgår, att 169 konflikter, eller 74·8 % av hela antalet förhandlingsärenden, avgjorts genom kompromiss, medan 10, eller 4·4 %, utfallit till arbetarnas och 5, eller 2·2 %, till arbetsgivarnas förmån.

Arbetslönernas fluktuationer i Sverige åren 1913—1922.

Undersökningens syftemål och omfattning. Inom socialstyrelsen pågår för närvarande en undersökning rörande löneutvecklingen inom det svenska näringslivet under år 1922 i jämförelse med en del föregående år, vilken utgör en fortsättning av de utredningar angående löneförhållandena inom vissa verksamhetsområden, som utförts för åren 1913—1921.[1] Undersökningen är grundad på uppgifter rörande under år 1922 utbetalda arbetslöner, avgivna från 3 513 företag, sysselsättande tillhopa 44 005 affärsanställda (teknisk, kontors- och butikspersonal) och 212 353 arbetare. De upplysningar, som på grundval av detta material kunnat erhållas rörande löneförhållandena och löneutvecklingen inom olika näringsgrenar och ortsgrupper, skola meddelas i ett följande häfte av denna tidskrift. Med hänsyn till det stora allmänna intresse denna lönestatistik erbjuder, har det emellertid ansetts lämpligt att nu offentliggöra vissa sammanfattningssiffror, vilka kunnat erhållas redan på undersökningens nuvarande stadium. De meddelade siffrorna måste dock betecknas som endast preliminära och kunna alltså komma att visa sig vara något lägre eller högre än de definitiva tal, som senare komma att framläggas. I varje fall blir dock skillnaden mellan de preliminära och de definitiva siffrorna endast obetydlig.

Förvaltningspersonalens löneförhållanden. Förvaltningspersonalen vid de i undersökningen ingående 3 056 företagen, vilka redovisat dylik personal, tillhopa 44 005 personer, har fördelats i tre grupper, nämligen teknisk personal, kontorspersonal och butikspersonal. Antalet redovisade män och kvinnor inom var och en av dessa grupper samt den år 1922 i genomsnitt per anställd utbetalade avlöningens storlek meddelas i omstående *tab. 1*, varuti ävenledes beräknats de procentuella löneförändringar, som ägt rum under perioden 1913—1922.

Den genomsnittliga löneinkomsten per anställd inom ifrågavarande grupper tillsammantagna har sålunda för år 1922 beräknats till 4 473 kr. per år, vilket betecknar en ökning från år 1913 med 118 %, medan för år 1921 motsvarande tal voro resp. 4 950 och 142 %. Medelavlöningen år 1922 har varit störst inom gruppen teknisk personal, varefter i nu angiven ordning komma kontors- och butikspersonal. I förhållande till 1913 har emellertid sistnämnda grupp kommit i åtnjutande av den relativt största inkomstökningen (129 %), under det att den tekniska personalen uppvisar den minsta stegringen (98 %) och kontorspersonalen intager en mellanställning (109 %). För var och en av de redovisade personalgrupperna har lönestegringen, relativt taget, varit större för kvinnor än för män. Kvinnornas årliga löneinkomst utgör dock ännu i genomsnitt föga över hälften av männens, nämligen 2 857 kr. mot 5 040 kr. inom förvaltningspersonalen tagen under ett. Att

[1] Jfr Soc. Medd. årg. 1922, sid. 531.

Tab. 1. Förvaltningspersonalens löneförhållanden 1913—1922.

	Medelantal anställda	Genomsnittlig löneinkomst per år, kr.				Lönecökning (+) eller löneminskning (—), %		
	1922	1913	1920	1921	1922	1913—22	1920—22	1921—22
Teknisk personal . .	9 122	3 025	6 443	6 584	5 997	98	—7	—9
Män	8 829	3 131	6 541	6 716	6 102	95	—7	—9
Kvinnor	293	1 204	2 802	2 981	2 849	137	+2	—4
Kontorspersonal . . .	29 765	2 064	4 808	4 807	4 315	109	—10	—10
Män	21 359	2 309	5 406	5 417	4 814	108	—11	—11
Kvinnor	8 406	1 257	3 160	3 300	3 048	142	— 4	—8
Butikspersonal . . .	5 118	1 163	2 977	2 937	2 668	129	—10	—9
Män	2 378	1 314	3 565	3 495	3 122	138	—12	—11
Kvinnor	2 740	881	2 440	2 455	2 275	158	—7	—7
Samtliga	**44 005**	**2 049**	**4 916**	**4 950**	**4 473**	**118**	**—9**	**—10**
Män	32 566	2 346	5 573	5 625	5 040	115	—10	—10
Kvinnor	11 439	1 135	2 957	3 085	2 857	152	—3	—7

inom gruppen butikspersonal inkomstökningen för män och kvinnor tillsammantagna blivit mindre än för män och kvinnor var för sig, beror på att kvinnorna, vilkas löner ju äro lägre än männens, år 1922 varit relativt talrikare representerade inom denna grupp än år 1913.

Sedan åren 1920 och 1921, då lönerna lågo på sin högsta nivå, har för förvaltningspersonalen en lönesänkning ägt rum med 9 à 10 %. Lönereduktionen synes genomgående ha varit större för den manliga (10 %) än för den kvinnliga personalen (3—7 %).

Arbetarnas löneförhållanden. I undersökningen hava ingått 3 001 företag med arbetspersonal, och från dessa hava redovisats tillhopa 212 353 arbetare. Då under redovisningsåret driftsnedläggelser förekommit i stor utsträckning, har det ansetts lämpligt att beräkna den genomsnittliga löneinkomsten per år och arbetare icke blott för samtliga företag utan även särskilt för de företag, vid vilka enligt å formuläret meddelade upplysningar arbetet varit igång under åtminstone fem sjättedelar av året. Detta har varit fallet vid 2 577 företag eller 86 % av alla, och ha från dessa redovisats 182 114 arbetare eller 86 % av totalantalet. I efterföljande *tab. 2* meddelas sålunda för år 1922 tvenne serier av siffror, varav de med *a* betecknade avse samtliga företag, medan talen under *b* endast gälla företag med minst 250 verksamhetsdagar under redogörelseåret.

Av tabellen framgår, att den genomsnittliga årsinkomsten per arbetare år 1922 utgjorde 2 298 kr. vid samtliga i undersökningen representerade företag och 2 405 kr. vid företag, vilka under året varit igång minst 250 dagar. Dessa siffror beteckna en ökning från 1913 med resp. 111 och 120 %. För vuxna manliga arbetare har genomsnittslönen (*a* 2 572, *b* 2 701 kr.) legat

Tab. 2. Arbetspersonalens löneförhållanden 1913—1922.

	Inkomst per år och arbetare, kr.			Ökning (+) eller minskning (−), %.						Inkomst per dag och arbetare, kr.		Ökning (+) eller minskning (−), %		
	1913	1922		1913—1922		1920–1922		1921—1922						
		a	b	a	b	a	b	a	b	1913	1922	1913–1922	1920–1922	1921–1922
Män över 18 år	1 241	2 572	2 701	+107	+118	− 29	−25	− 24	− 20	4·32	9·54	+121	− 28	− 27
Kvinnor över 18 år	651	1 495	1 535	+130	+136	− 30	−28	− 18	− 16	2·34	5·98	+153	− 25	− 23
Minderåriga . .	485	914	947	+ 88	+ 95	− 37	−35	− 23	− 21	1·76	3·84	+118	− 31	− 28
Tillsammans	1 093	2 304	2 412	+111	+121	− 29	−26	− 23	− 20	3·83	8·68	+127	− 27	− 27
Arbetare utan angivet kön . .	1 079	1 893	1 939	+ 75	+ 80	− 32	−31	− 22	− 21	3·72	—	[1] —	—	—
Samtliga arbetare	1 091	2 298	2 405	+111	+120	− 29	−26	− 23	− 20	3·82	8·68	+127	− 27	− 27

över, för kvinnor (*a* 1 495, *b* 1 535 kr.) och minderåriga (*a* 914, *b* 947 kr.) avsevärt under den genomsnittliga inkomsten.[2]

Skiljaktigheter mellan manliga, kvinnliga och minderåriga arbetare framträda emellertid icke blott i fråga om lönens nivå, utan även med avseende på dess fluktuationer. Från 1913 till 1922 ha sålunda lönerna för kvinnliga arbetare stigit med 130 %, medan de för manliga ökats med 107 %, efter *a*-siffrorna räknat. Däremot har för vuxna arbetare avlöningen stigit mera än för minderåriga (88 %), ett förhållande, som dock i huvudsak synes bero på kraftiga lönesänkningar för detta sistnämnda slag av arbetskraft under de senast förflutna depressionsåren.

För arbetargruppen under ett visar en jämförelse med 1920 års topplöner, att medelinkomsten per år och arbetare sedan dess sjunkit med 29 % vid samtliga företag samt med 26 % vid företag med minst 250 verksamhetsdagar. Lägges i stället året 1921 med dess något lägre löner till grund för jämförelsen, bliva motsvarande tal resp. 23 och 20 %.

Vad beträffar löneinkomsten per dag och arbetare, har denna för år 1922 beräknats till 8·68 kr., vilket innebär en ökning från 1913 med 127 % eller väsentligt mer än i fråga om årsavlöningen, ett förhållande, som bör ses i samband med den oregelmässiga arbetstillgången under 1922. — Sedan år 1920, då den genomsnittliga dagsinkomsten låg som högst, har densamma minskats med i genomsnitt 27 %. I föregående häfte av denna tidskrift har (sid. 457) meddelats en tablå över den procentuella lönesänkning, som enligt kollektivavtalen ägt rum 1920—1922, och denna utvisar merendels lönenedsättningar av 30—50 %. Det bör emellertid beaktas, att dessa siffror ange slutresultatet av lönesänkningarna vid 1922 års utgång, medan den här med-

[1] Fullständiga uppgifter om dagsinkomst för år 1922 saknas.

[2] Angivna b-siffror överensstämma nära med de årslöner, som på grundval av löneuppgifter för 1922 års tredje kvartal och under antagande av 2 400 arbetstimmar per år beräknats av svenska arbetsgivareföreningens statistiska byrå, nämligen en årsmedellön av 2 662 kr. för män och 1 610 kr. för kvinnor.

delade lönestatistiken på grund av beräkningssättet snarast återspeglar förhållandena vid årets mitt. — Tager man 1921 till utgångspunkt, befinnes löneminskningen för samtliga arbetare vara lika stor som från 1920, under det att för de särskilda redovisade arbetarkategorierna var för sig nedgången är mindre. Detta får sin förklaring därigenom, att proportionen mellan män, kvinnor och minderåriga något förskjutits från det ena året till det andra.

Ännu starkare har förskjutningen varit under tioårsperioden, varför för vinnande av exakt jämförelse löneökningstalen böra korrigeras genom s. k. standardberäkning. Därest relativa antalet män, kvinnor och minderåriga antages vara detsamma år 1922 som år 1913 och lönestegringen inom varje särskild kategori varit den, som utvisas i den anförda tabellen, blir den genomsnittliga lönestegringen per år under tiden 1913—1922 för alla arbetare tillsammantagna 108 % vid samtliga företag (*a*) och 118 % vid företag med minst 250 verksamhetsdagar (*b*). Lönestegringen per dagsverke sedan 1913 utgör efter samma beräkningsgrund 123 %. De indextal, som angiva den allmänna lönenivåns genomsnittliga höjd år 1922, om löneinkomsterna år 1913 sättas lika med 100, bliva således resp. 208, 218 och 223.

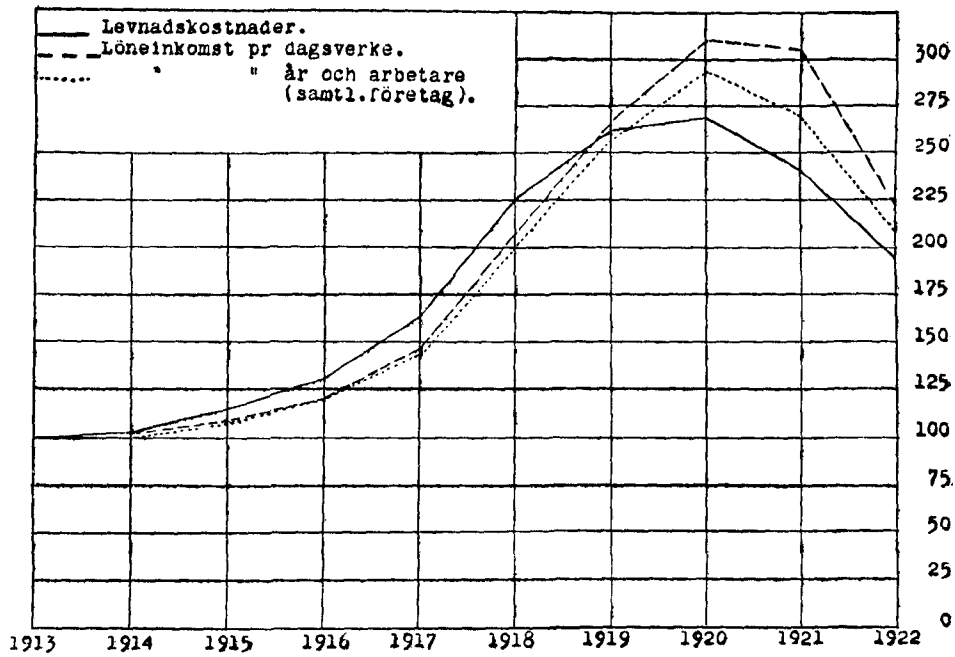
Vid undersökningar rörande arbetslönens fluktuationer bör man emellertid noga skilja mellan sådana, vilka äro blott nominella och allenast angiva en ökning eller minskning av penninglönen, och sådana, som äro reella och innebära förfogande över en större eller mindre kvantitet varor och tjänster. En beräkning av reallönen i denna bemärkelse möjliggöres i viss mån genom en sammanställning av nyssnämnda löneindextal med socialstyrelsens indexsiffror för levnadskostnadernas stegring. Ett med lönesiffrorna jämförbart medelindextal för år 1922 synes kunna erhållas genom att taga genomsnittet av de publicerade indextalen för den 1 januari, 1 april, 1 juli, 1 oktober och 31 december 1922 (1 januari 1923).

I nedanstående tablå samt vidstående diagram meddelas indextal för varje år fr. o. m. 1913 t. o. m. 1922 dels för levnadskostnaderna, dels för arbetslönerna, räknade såväl per dagsverke som per år och arbetare.

Indextal	1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921	1922
Levnadskostnader	100	102	115	130	162	225	261	269	241	195
Löneinkomster per dagsverke . .	100	102	108	120	146	207	266	309	305	223
Löneinkomster per år och arbetare	100	100	107	120	143	200	256	294	271	a 208 b 218

Det framgår härav, att ända till år 1919 lönestegringen var mindre än levnadskostnadsökningen, men att därefter förhållandet blivit det motsatta. Under 1920 och ännu mer 1921 var differensen ganska betydande (högst 127: 100), men år 1922 hava kurvorna åter ryckt varandra betydligt närmare. Medan levnadskostnaderna från år 1921 minskades med c:a 19 %, sjönk genomsnittliga arbetsinkomsten med c:a 27 % per dagsverke samt med 20 à 23 % per år och arbetare räknat.

Framhållas må, att nu anförda genomsnittstal icke kunna göra anspråk på annat än att i stora drag giva en bild av löne- och levnadskostnads-

nivåns rörelser samt att beträffande särskilda orter och industrier speciella förhållanden kunna åstadkomma betydande avvikelser från de allmänna genomsnittstalen.

Den nya arbetstidslagen.

Förslag till lagstiftning angående åttatimmarsdagen förelades riksdagen första gången genom en proposition till 1919 års lagtima riksdag. Förslaget, vilket grundats å ett av arbetstidskommittén avgivet betänkande i ämnet, antogs av andra kammaren, men förkastades av den första. Sedan detsamma underkastats en överarbetning, som medförde vissa, dock ej mera väsentliga förändringar, förelades det genom proposition samma års urtima riksdag, som godtog förslaget med en mindre ändring.

Lagen den 17 oktober 1919 om arbetstidens begränsning, vartill nyssberörda förslag givit upphov och som skulle gälla till 1923 års utgång, blev redan vid 1920 års riksdag föremål för ett flertal motioner, av vilka några gingo ut på upphävande eller suspension av lagen, under det att de övriga åsyftade modifikationer av densamma i olika avseenden. Samtliga nu berörda motioner blevo avslagna, men beslöt riksdagen hos Kungl. Maj:t begära utredning och förslag rörande sådana ändringar i lagen, vilka, utan att rubba

lagens grunder, kunde vara ägnade att bättre anpassa densamma efter det praktiska livets krav.

Socialstyrelsen, som fått i uppdrag att verkställa den begärda utredningen och utarbeta det åsyftade förslaget, avgav år 1921 betänkande med förslag till reviderad lag om arbetstidens begränsning. Kungl Maj:t framlade socialstyrelsens lagförslag i väsentligen oförändrat skick för samma års riksdag. Förslaget, som under utskottsbehandlingen underkastats vissa förändringar i mildrande riktning, godtogs av riksdagen och upphöjdes till lag den 22 juni 1921 med giltighetstid till innevarande års utgång.

Samtidigt med nyssberörda beslut anhöll riksdagen hos Kungl. Maj:t om föranstaltande av en allsidig utredning beträffande *dels* arbetstidslagens verkningar och dess anpassning efter den internationella lagstiftningen samt *dels* behovet och arten av reglering av arbetsförhållandena inom de verksamhetsgrenar, som omförmäldes i det i propositionen intagna lagförslagets 5 § a), d. v. s. rörelser, som hava till ändamål att bereda sjukvård, fattigvård, uppfostran eller undervisning eller att tillgodose annat därmed jämförligt behov.

Den av riksdagen sålunda påkallade utredningen utfördes under fjolåret av socialstyrelsen under medverkan av kommerskollegium och vissa andra myndigheter; och avgav socialstyrelsen såsom resultat därav den 29 september 1922 förslag till reviderad lag om arbetstidens begränsning.[1] I huvudsaklig överensstämmelse med detta förslag avlät Kungl. Maj:t den 13 februari 1923 till riksdagen proposition i frågan. I anslutning härtill väcktes i båda kamrarna ett flertal motioner, avseende dels olika modifikationer i den förevarande lagen, dels avslag å densamma. Riksdagens beslut, som fattades den 3 maj 1923, gick emellertid ut på bifall till Kungl. Maj:ts förslag med vissa av andra lagutskottet däri föreslagna jämkningar. Lagstiftningen om arbetstidens begränsning skall sålunda äga giltighet under ytterligare tre år, räknat från den 1 januari 1924. Till sitt innehåll skiljer sig den nya lagen från den hittills gällande i särskilt följande punkter.

Lagens tillämplighetsområde. Bland de slag av arbete, vilka undantagits från lagens tillämpning, hade i regeringens förslag upptagits även sådant *arbete, som åligger portvakt* och av honom väsentligen förrättas i hans bostad. Undantaget motiverades med de svårigheter, som uppstode för bestämmande av vad som för denna grupp av arbetstagare vore att räkna som effektiv arbetstid, och hänvisades dessutom till den omfattande dispensering, som av arbetsrådet befunnits böra medgivas för hithörande arbete. — Riksdagen fogade härtill ytterligare tvenne nya undantag, nämligen för *upptagning och tillverkning av torv* samt för *byggnadsarbete för jordbrukets eller dess binäringars behov.* Vidare skola enligt riksdagens beslut alla sådana arbetare, som på grund av särskilda bestämmelser äro undantagna från lagens tillämpning, jämväl lämnas ur räkningen, då det gäller bestämmande av huruvida ett företags arbetsstyrka är av den storlek — flera än fyra arbetare — att den faller inom lagens område. Denna sistnämnda ändring får särskild

[1] Jfr Soc. Medd. årg. 1922, sid. 891.

betydelse för handels- och restaurangföretag, inom vilka det ofta förekommer, att endast ett mindretal av personalen (körkarlar, lagerarbetare, kökspersonal o. d.) utför sådant arbete, som faller under lagens tillämpning, men där dessa, även vid mycket små företag, enligt hittills gällande formulering kommit att hänföras under lagen, enär man genom medräknande av den vid samma företag anställda butiks- eller serveringspersonalen kommit över det för ett undantagande gällande maximiantalet, fyra arbetare.

Den rätt att påkalla arbetsrådets avgörande om lagens tillämplighet i tvistiga fall, som hittills tillkommit allenast domstol eller den, vars rätt därav beröres, har för undvikande av onödiga rättegångar utsträckts att gälla även allmän åklagare, yrkesinspektör och bergmästare.

Övertidsarbete. I fråga om rätten till övertidsarbete hade i regeringsförslaget upptagits den jämkning av nu gällande bestämmelser, att med bibehållande av förutvarande timantal per kalenderår ökad frihet skulle beredas arbetsgivare att koncentrera övertidsarbetet till vissa tider av året. Det medgivna timantalet per månad skulle sålunda ökas. Riksdagen ansåg sig härvid böra ytterligare något tillmötesgå näringsidkarnas önskemål och fastställde sålunda övertidsgränserna såsom följande tablå utvisar:

Högsta medgivna antal överarbetstimmar:	Utan särskilt tillstånd per mån.	Utan särskilt tillstånd per år	Med arbetsrådets tillstånd per mån.	Med arbetsrådets tillstånd per år
enligt 1921 års lag	30	200	20	120
» regeringens förslag	40	200	30	120
» riksdagens beslut	50	200	30	150

I enlighet med regeringens förslag hava vidare bestämmelserna om förande av s. k. övertidsjournal något ändrats. Anteckning om övertidsarbete skall sålunda icke behöva göras för varje dag, utan först vid veckans utgång eller i vissa fall, där arbetstiden beräknas för längre period, efter denna tids utgång.

Arbetsrådet. Handhavandet av ärenden rörande arbetstidslagens tillämpning skall liksom hittills tillkomma arbetsrådet, som emellertid erhållit en sådan ändrad organisation, att samtliga ledamotsbefattningar med undantag av ordförandens bliva att anse såsom bisysslor. Då vid sådant förhållande rådets vice ordförande måhända icke alltid kan vara disponibel att vid förfall för ordföranden utöva dennes funktion att meddela provisoriska beslut, har föreskrivits, att dylik befogenhet i brådskande fall må tilldelas jämväl den återstående opartiske ledamoten av rådet.

Beträffande arbetstidsförhållandena vid *sjuk- och fattigvårdsanstalter* m. m. anfördes i propositionen, att dessa förhållanden, enligt vad den verkställda utredningen givit vid handen, icke syntes lämpligen böra ordnas genom allmän lag, utan borde de av riksdagen uttryckta önskemålen om behörig reglering härvidlag senare upptagas till särskild prövning.

Den nya lagen, sådan den av riksdagen antagits, lyder som följer:

Lag om arbetstidens begränsning.

1 §.

Denna lag äger tillämpning å varje rörelse, industriell eller icke, så ock å hus-, väg- eller vattenbyggnad, vattenavledning eller annat dylikt särskilt arbetsföretag, för såvitt i rörelsen eller företaget till arbete för arbetsgivares räkning i regel användas flera än fyra arbetare, häri icke inräknad arbetare, som användes till arbete, vilket avses i a)—l) här nedan.

Från lagens tillämpning undantagas:

a) arbete, som utföres i arbetarens hem eller eljest under sådana förhållanden, att det ej kan anses tillkomma arbetsgivaren att vaka över arbetets anordnande,

b) arbete, som till sin natur är så oregelbundet, att det icke kan förläggas till bestämda tider,

c) arbete, som bedrives av staten,

d) arbete, som har till ändamål att bereda sjukvård, fattigvård, uppfostran eller undervisning eller att tillgodose annat därmed jämförligt behov,

e) skeppstjänst, som omförmäles i lagen om arbetstiden å svenska fartyg, ävensom fiske,

f) skogsarbete samt kolning i mila, ändock att arbetet icke är att hänföra till skogsarbete, ävensom flottning,

g) upptagning av torv samt tillverkning av bränntorv och torvströ,

h) jordbruk jämte därtill hörande binäringar, vilka icke bedrivas såsom självständiga företag, samt byggnadsarbete för jordbruk eller sådan dess binäring, som nu nämnts, ävensom trädgårdsskötsel och djurskötsel, ändock att arbetet bedrives utan samband med jordbruk,

i) arbete, som åligger trafikpersonal vid järnväg, som är upplåten för allmän trafik,

j) arbete, som åligger biträde i handelsbod, rakstuga, frisersalong eller badinrättning,

k) sådant arbete i hotell, restaurang eller kaférörelse, som är att hänföra till allmänhetens direkta betjänande, samt

l) arbete, som åligger portvakt och av honom väsentligen förrättas i hans bostad.

2 §.

Såsom arbetare skall vid tillämpning av denna lag ej räknas medlem av arbetsgivarens familj; samt ej heller

verkmästare eller annan befattningshavare i överordnad ställning,

ritare, bokhållare eller därmed jämställd person,

kontorsvaktmästare eller annat underordnat kontorsbiträde.

3 §.

På begäran av domstol, allmän åklagare, yrkesinspektör, bergmästare eller den, vars rätt därav beröres, åligger det arbetsrådet att avgöra, huruvida visst arbete är att hänföra till sådant, varå denna lag äger tillämpning, eller huruvida viss arbetstagare är att enligt lagen räkna såsom arbetare.

Är mål, som handlägges vid domstol, beroende av fråga, varom i första stycket förmäles, skall domstolen hänskjuta frågan till arbetsrådet, när part sådant äskar eller domstolen finner det nödigt; och må slutligt utslag av domstolen ej meddelas, förrän arbetsrådets beslut kommit domstolen tillhanda.

I annan fråga rörande lagens tillämpning, än som i första stycket avses, har arbetsrådet att på begäran av domstol, allmän åklagare, yrkesinspektör, bergmästare eller den, vars rätt av frågan beröres, avgiva utlåtande.

4 §.

Arbetsgivare må icke använda arbetare till arbete under längre tid, raster oräknade, än 8 timmar av dygnet eller 48 timmar i veckan; dock må, därest nyssnämnda be-

gränsning av arbetstiden för vecka icke därigenom överskrides, arbetstiden under något eller några av veckans dygn utsträckas till högst 9 timmar.

Bedrives arbete med regelbunden skiftindelning, må annan arbetstid än nyss angivits tillämpas, såvitt därigenom icke uppkommer längre sammanlagd arbetstid för en tidrymd av högst tre veckor, än att den motsvarar 48 timmar i veckan.

5 §.

1 mom. Är för visst arbete arbetstiden i väsentlig mån beroende av årstiden eller väderleken eller är den på grund av annat förhållande av växlande längd, må arbetsrådet, i den mån så prövas påkallat, medgiva, att arbetstiden, med avvikelse från vad i 4 § stadgas, allenast begränsas så, att den i genomsnitt för viss angiven tidrymd kommer att uppgå till högst 48 timmar i veckan.

2 mom. Finnes arbete, som bedrives med tre skiftlag, på grund av synnerliga skäl böra fortgå jämväl under sön- och helgdagar, må arbetsrådet, i den mån så prövas påkallat, medgiva därför erforderligt undantag.

3 mom. Beträffande arbete, som fortgår allenast under kortare tid eller medför synnerligen ringa ansträngning eller tillgodoser ändamål av synnerligen stort allmänt intresse, må arbetsrådet, i den mån så prövas påkallat, medgiva undantag från de i 4 § angivna begränsningar.

4 mom. Skulle i annat fall, än som avses i 1, 2 eller 3 mom., undantag från bestämmelse i 4 § prövas påkallat till undvikande av allvarligt missförhållande, äger arbetsrådet lämna medgivande därtill.

Undantag må ock av arbetsrådet medgivas, då det av uttalande av arbetarnas sammanslutning eller sammanslutningar eller annorledes framgår, att det stora flertalet av de arbetare, som skulle beröras av undantaget, finna detsamma önskvärt, och arbetstiden ej därigenom kommer att oskäligt utsträckas.

6 §.

Har natur- eller olyckshändelse eller annan omständighet, som ej kunnat förutses, vållat avbrott i ett företags drift eller ock medfört överhängande fara för sådant avbrott eller för skada å liv, hälsa eller egendom, må arbetare, i den mån så är nödigt med hänsyn till berörda förhållande, användas till arbete utöver tid, som finnes angiven i 4 § eller kan hava bestämts med stöd av 5 §. Om sådant arbete samt dess anledning, omfattning och varaktighet åligger det arbetsgivaren att senast inom två dygn från dess början göra anmälan till arbetsrådet.

Arbetet må icke fortsättas utöver sist angivna tid, utan att tillstånd därtill sökts hos nämnda myndighet. Angående sådan ansökan har arbetsrådet att ofördröjligen meddela beslut.

Anmälan eller ansökan, varom här är sagt, må anses gjord, när densamma i betalt brev avlämnats till allmänna posten.

7 §.

1 mom. För utförande av nödvändiga förberedelse- eller avslutningsarbeten må arbetare, som fyllt aderton år, till nödigt antal användas under högst sju timmar i veckan utöver den tid, varunder sådan arbetare enligt denna lag eller med stöd av densamma meddelad eftergift må användas till sitt egentliga arbete.

2 mom. Finner arbetsgivare i annat fall, än som avses i 6 §, med hänsyn till särskilt förhållande påkallat att använda arbetare till arbete utöver tid, som angives i 4 § eller kan hava bestämts med stöd av 5 §, vare därtill berättigad i avseende å arbetare, som fyllt aderton år, för högst 50 timmar under loppet av en kalendermånad och 200 timmar under loppet av ett kalenderår.

3 mom. Är ytterligare eftergift av trängande behov påkallad, må sådan, dock för högst 30 timmar under loppet av en kalendermånad och 150 timmar under loppet av ett kalenderår, meddelas av arbetsrådet.

4 mom. På arbetsrådet ankommer att pröva i vad mån den, som fyllt sexton men ej aderton år, må användas till arbete, som avses i denna paragraf.

5 mom. I fråga om arbetares skyldighet att utföra arbete, som avses i denna paragraf, gäller vad därom kan anses vara med arbetsgivaren överenskommet, men åligger det arbetsgivaren tillse, att icke arbetaren genom användande till dylikt arbete utsättes för överansträngning eller ohälsa.

8 §.

Äro sådana rikssammanslutningar av arbetsgivare och arbetare, som kunna anses företräda flertalet arbetsgivare och arbetare inom visst verksamhetsområde, ense om viss eftergift i något avseende, varom stadgas i 5 § eller 7 § 3 mom., må Konungen på framställning av arbetsrådet eller efter dess hörande förordna, att eftergiften må inom verksamhetsområdet i fråga allmänt tillgodonjutas.

9 §.

Rörande arbetares användande till arbete enligt 6 eller 7 § åligger det arbetsgivaren att senast den första dagen i näst därpå följande vecka eller, därest då icke kan avgöras, huruvida arbetstiden är att hänföra till sådan som avses i nämnda paragrafer, så snart sådant kan bedömas, göra anteckning i särskild journal, upprättad enligt formulär, som fastställes av arbetsrådet, eller ock på annat av nämnda myndighet godkänt sätt. Ifråga om sådan förlängd arbetstid, som avses i 7 § 1 mom., är dock arbetsgivaren icke pliktig göra dylik anteckning, där arbetstiden finnes behörigen upptagen å det i 11 § 2 mom. föreskrivna arbetstidsschema.

Beslut av arbetsrådet enligt 6 eller 7 § skall biläggas journal eller annan handling, däri anteckning enligt första stycket skall ske, och skall journalen eller handlingen jämte bilagda beslut förvaras å arbetsstället under minst tre år, räknat beträffande journalen eller handlingen från den tid, då sista anteckningen gjordes däri, och beträffande beslutet från detsammas datum.

10 §.

1 mom. Arbetsrådet består av minst sju ledamöter, vilka utses av Konungen. Av ledamöterna skola utses två bland personer, föreslagna av sådana rikssammanslutningar av arbetsgivare, vilkas medlemmar sysselsätta tillhopa minst 50 000 arbetare, samt två bland personer, föreslagna av sådana rikssammanslutningar av arbetare, som räkna minst 50 000 medlemmar. För nämnda fyra ledamöter skola i enahanda ordning utses minst dubbelt så många suppleanter. Förslag, som ovan sägs, skall, för att vinna avseende, upptaga minst dubbelt så många personer som de, vilka skola med ledning av förslaget förordnas till ledamöter eller suppleanter. Har förslag icke avgivits, varde förordnande ändock av Konungen meddelat.

Övriga ledamöter skola utses bland personer, som icke kunna anses företräda arbetsgivar- eller arbetarintressen, och förordnar Konungen en av dessa ledamöter till rådets ordförande och chef samt en till ställföreträdare för denne. Minst en av de utan förslag utsedda ledamöterna skall vara lagkunnig man, vilken fullgjort vad författningarna föreskriva om dem, som må nyttjas uti domarämbeten.

2 mom. Ledamot eller suppleant, som i 1 mom. avses, skall vara svensk medborgare och hava uppnått tjugufem års ålder. Ej må befattningen innehavas av den,

som står under förmynderskap,

som är i konkurstillstånd eller vars egendom, utan att vara avträdd till konkurs, förvaltas för borgenärers räkning,

som är förklarad ovärdig att i rikets tjänst vidare nyttjas eller eljest på grund av honom ådömd straffpåföljd icke må utöva allmän befattning eller genom utslag, vilket ännu icke vunnit laga kraft, är dömd till straffpåföljd, varom sist förmäles, eller som är under framtiden ställd för brott, vilket kan medföra sådan påföljd, eller

som blivit dömd ovärdig att föra andras talan inför rätta.

3 mom. Mot ledamot av arbetsrådet gälla samma jäv, som i rättegångsbalken stadgas i fråga om domare.

4 mom. Har ledamot eller suppleant, som representerar arbetsgivare eller arbetare, åtagit sig uppdraget, äge han ej att varda därifrån entledigad, med mindre särskilda omständigheter därtill föranleda. Avsägelse av uppdraget prövas av Konungen.

Avgår ledamot eller suppleant, förordnar Konungen för återstående delen av den tid, för vilken den avgångne varit förordnad, annan ledamot eller suppleant.

5 mom. Skulle ledamot, som representerar arbetsgivare eller arbetare, vid sammanträde utebliva eller finnas vara av jäv hindrad att tjänstgöra, och kan ej suppleant tillkallas, äger arbetsrådet utse lämplig person att vid det tillfället träda i den uteblivne eller jävige ledamotens ställe.

6 mom. Ärenden, som behandlas av arbetsrådet, må avgöras av fem ledamöter, så ock av fyra, där de äro om beslutet ense. Ej må flera än sju ledamöter deltaga i behandlingen av ärende inför arbetsrådet.

Vid besluts fattande skola lika antal representanter för arbetsgivare och arbetare samt minst en lagfaren ledamot bland dem, som utsetts utan förslag, närvara.

7 mom. Vid handläggning av annat på arbetsrådet ankommande ärende rörande förhållandet mellan arbetsgivare och arbetare än sådant, som avses i 5 § 4 mom. senare stycket eller 8 §, bör rådet i regel ej blott bereda vederbörande arbetsgivare och arbetare tillfälle att yttra sig utan även på lämpligt sätt söka samråd med representanter för arbetsgivare och arbetare inom verksamhetsområdet i fråga. Beslut, som avses i 7 § 4 mom., skall, såvitt möjligt, fattas efter samråd med socialstyrelsen.

Till utredning av ärende må arbetsrådet låta vid allmän underrätt höra vittnen och sakkunniga. Finner arbetsrådet sådan åtgärd nödig, äger rådet därom göra framställning hos den underrätt, inom vars område den, som skall höras, har sitt hemvist eller någon tid uppehåller sig, och varde denne genom rättens eller domarens försorg till rätten kallad. Rätten äger tillägga vittne och sakkunnig ersättning med vad som prövas skäligt. Sedan förhöret hållits, skall rätten tillställa arbetsrådet protokoll däröver.

Kostnaderna för förhör, som ovan sägs, bestridas av allmänna medel. Arbetsrådets beslut och utlåtanden meddelas avgiftsfritt.

8 mom. Beslut, som enligt 6 eller 7 § ankommer på arbetsrådet, må i brådskande fall meddelas av dess ordförande eller vid förfall för ordföranden av hans ställföreträdare eller, om jämväl denne är hindrad, av den återstående utan förslag utsedde ledamoten eller, där de utan förslag utsedda ledamöternas antal överstiger tre, den bland dem, som rådet därtill förordnat. Har beslut i sådan ordning meddelats, tage arbetsrådet vid sitt första därefter följande sammanträde under omprövning, huruvida beslutet skall äga bestånd.

9 mom. Arbetsrådet äger att, när skäl därtill föreligga, i avbidan på närmare utredning meddela beslut, som gäller endast tills vidare.

10 mom. Över arbetsrådets beslut må klagan ej föras.

11 mom. Närmare föreskrifter angående avgivande av förslag, som i 1 mom. sägs, och om arbetsrådets verksamhet må meddelas av Konungen.

11 §.

1 mom. Tillsyn å efterlevnaden av denna lag utövas av yrkesinspektionens befattningshavare; och skall därvid i tillämpliga delar lända till efterrättelse vad som finnes stadgat rörande tillsyn å efterlevnaden av lagen om arbetarskydd den 29 juni 1912.

2 mom. Å arbetsställe, där sådant arbete, som avses i 15 § lagen om arbetarskydd, bedrives på stadigvarande sätt, skall å lämplig plats finnas anslagna ej mindre denna lag än även arbetstidsschema, angivande när arbetet börjar och slutar eller, där arbetet bedrives med skiftlag, när arbetet börjar och slutar för varje sådant lag, ävensom såvitt möjligt början och slut för varje rast, varigenom arbetet avbrytes.

12 §.

Använder arbetsgivare arbetare till arbete i strid mot vad i denna lag är stadgat, straffes med böter från och med tio till och med ettusen kronor. Är arbetaren under aderton år och har användandet skett med faders eller målsmans vetskap och vilja, vare fadern eller målsmannen förfallen till böter från och med fem till och med femtio kronor.

Den, som under tid, då han är ställd under åtal för förseelse, varom i denna paragraf förmäles, fortsätter samma förseelse, skall, när han varder därtill lagligen förvunnen, för varje gång stämning därför utfärdats och delgivits, fällas till det ansvar, som är bestämt för sådan förseelse.

13 §.

Försummar arbetsgivare att fullgöra anmälningsskyldighet, som föreskrives i 6 §, eller att iakttaga vad enligt 9 § eller 11 § 2 mom. åligger honom, straffes med böter från och med fem till och med femhundra kronor.

Har arbetsgivare mot bättre vetande lämnat oriktig uppgift i anteckning, som avses i 9 §, straffes med böter från och med femtio till och med ettusen kronor.

14 §.

Förseelse mot denna lag åtalas vid polisdomstol, där särskild sådan är inrättad, men eljest hos poliskammare eller, där sådan ej finnes, vid allmän domstol.

Böter, som ådömas enligt denna lag, tillfalla kronan. Saknas tillgång till böternas fulla gäldande, skola de förvandlas enligt allmän strafflag.

15 §.

Beträffande verksamhet, som bedrives av kommun, skall vad i denna lag är stadgat angående arbetsgivare gälla arbetsföreståndaren.

16 §.

Skulle tillämpningen av denna lag medföra sådana svårigheter för visst arbete eller företag, att dess fortsatta bedrivande därigenom äventyras, må Konungen, efter arbetsrådets hörande, medgiva av förhållandena påkallat undantag från lagens tillämpning.

17 §.

Där i lag eller författning ytterligare begränsning stadgats beträffande användande av minderårig eller kvinna till arbete, skall sådan begränsning lända till efterrättelse.

---

1) Denna lag träder i kraft den 1 januari 1924 samt gäller till och med den 31 december 1926; skolande i fråga om sådan under tiden för lagens giltighet begången förseelse, som avses i 12 eller 13 §, vad i lagen är stadgat fortfara att gälla även efter sistnämnda dag.

2) Vederbörande myndighet äger att jämväl innan denna lag trätt i kraft vidtaga åtgärd, som avses i 5, 7 eller 8 §.

3) Eftergift, som med stöd av lagen den 17 oktober 1919 om arbetstidens begränsning eller motsvarande lag den 22 juni 1921 beviljats utan begränsning till viss tid, skall, i den mån vederbörande myndighet ej annorlunda bestämmer, fortfarande tills vidare äga giltighet.

Arbetslöshetsfrågan vid 1923 års riksdag.

Åtgärder till lindrande av nöden bland vissa arbetslösa järnbruksarbetare.

I anledning av den till riksdagen den 13 februari 1923 avlåtna propositionen angående viss ändring i reglerna om avstängning från arbetslöshetshjälp i fall av arbetskonflikt beslöt riksdagen enligt skrivelse den 13 april 1923, att vid utövandet av den statliga arbetslöshetshjälpverksamheten skulle, utöver förut gällande direktiv, tillämpas de regler för yrkesbestämningen, som angivits i statsutskottets i fjärde häftet av denna tidskrift (sid. 351 ff.) återgivna utlåtande. Kungl. Maj:t har därpå den 14 april förordnat i överensstämmelse med detta riksdagens beslut.

De sålunda meddelade nya bestämmelserna rörande den statliga arbetslöshetshjälpverksamheten avse att mildra verkningarna av regeln, att vid allmän arbetskonflikt inom ett fack samtliga de arbetare, som haft sin sista mera stadigvarande anställning inom detta fack, skola avstängas från såväl kontant understöd som nödhjälpsarbete samt att vid partiell konflikt enahanda åtgärder skola, med visst undantag, vidtagas beträffande vederbörande ort.

Beträffande järnbruksarbetarna, vilka på grund av rådande allmän konflikt inom facket enligt statens arbetslöshetskommissions cirkulär den 1 februari 1923 blivit avstängda från arbetslöshetshjälp, har emellertid ett särskilt tillvägagångssätt medgivits. Det skulle nämligen enligt riksdagens beslut stå arbetslöshetskommissionen fritt att med ledning av till buds stående uppgifter omedelbart ställa friplatser i erforderligt antal till de lokala arbetslöshetskommittéernas förfogande för att provisoriskt användas för de arbetslösa, vilka i enlighet med angivna grunder prövades tillhöra det lokala arbetskraftsöverskottet. Det definitiva bestämmandet finge sedermera verkställas på grundval av de utredningar, som kommittéerna efter närmare undersökning hade att ingiva till kommissionen, och de upplysningar, som kommissionen i övrigt kunde inhämta.

Dessa bestämmelser skulle, enär intet annat blivit stadgat, tillämpas från och med den 14 april 1923, då Kungl. Maj:ts beslut i ämnet meddelades. I den mån de friplatser, som tilldelas järnbruksarbetare, avse kontant arbetslöshetsunderstöd, kunde detta alltså icke utgå för tid före nämnda dag. Och de järnbruksarbetare, som hänvisas till nödhjälpsarbete, skulle erhålla endast sin avlöning för utfört arbete. Under riksdagens behandling av ärendet angående de nya bestämmelserna hade emellertid frågan om en retroaktiv tillämpning av desamma varit föremål för beaktande, bl. a. i statsutskottets med anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut den 22 mars 1923 avgivna sammanjämkningsförslag, vilket antogs av andra, men avslogs av första kammaren. Under dess behandling i sistnämnda kammare antyddes emellertid

av talare, som icke gillade förslaget i övrigt, att billigheten syntes tala för en retroaktiv tillämpning av de bestämmelser, som bleve antagna, och att, om sammanjämkningsförslaget fölle, riksdagen borde sättas i tillfälle att särskilt besluta om retroaktiviteten. I ett den 28 april i andra kammaren avgivet interpellationssvar meddelade sedermera statsministern, att proposition angående åtgärder till lindrande av nöden bland vissa arbetslösa järnbruksarbetare vore under förberedande och inom kort komme att avlåtas till riksdagen. Den 4 maj avlämnades också den bebådade propositionen, vilken innebar, att av femte huvudtitelns allmänna besparingsfond ett belopp av förslagsvis 70 000 kronor skulle få tagas i anspråk för den ifrågavarande hjälpverksamheten. För användningen av detta anslag skulle följande bestämmelser gälla:

1. Hjälpen utgår helt av statsmedel och avser tiden från och med den 1 mars till och med den 13 april 1923. Den tillgodokommer endast sådana arbetssökande järnbruksarbetare, vilka på grund av slutlig prövning enligt de härom den 14 april 1923 meddelade bestämmelserna åtnjuta friplatser. Den utgår vare sig vederbörande kommun under angivna tid ägt meddela arbetslöshetsunderstöd med bidrag av statsmedel eller ej haft rätt därtill.

2. Hjälpen skall, vare sig friplatsen givits i form av kontant arbetslöshetsunderstöd eller i form av nödhjälpsarbete, utgöra ett kontant belopp, motsvarande summan av de understödsbelopp, som den arbetslöse enligt gällande grunder skulle hava uppburit för tiden från och med den 1 mars till och med den 13 april 1923, därest vederbörande kommun då med bidrag av statsmedel idkat verksamhet för beredande av arbetslöshetsunderstöd och den arbetslöse varit i åtnjutande därav; vid beräknande av detta belopp må hänsyn tagas endast till de dagar under nämnda tid, då den arbetslöse saknat arbete.

3. Därest den arbetslöse under ifrågavarande tid från kommunen åtnjutit arbetslöshetsunderstöd eller annat understöd, skall vad han sålunda uppburit eller värdet därav avdragas från det belopp, som eljest skulle hava tillfallit honom enligt ovan angivna grunder, samt i stället utgå till kommunen. Till kommun sålunda utgående ersättning må icke i något fall överstiga vad den arbetslöse själv skulle hava ägt uppbära såsom hjälp av statsmedel, om han ej erhållit understöd från kommunen.

4. De erforderliga medlen skola genom arbetslöshetskommissionen tillhandahållas vederbörande arbetslöshetskommitté, som utdelar hjälpen efter sedvanlig behovsprövning och enligt de närmare bestämmelser, som kommissionen må finna erforderligt meddela.

Propositionen tillstyrktes av statsutskottet, ehuru med reservation från de socialdemokratiska ledamöterna i utskottet, vilka anslöto sig till ett i andra kammaren motionsvis framställt yrkande om hjälpverksamhetens utsträckande till att omfatta samtliga arbetslösa, vilka på grund av de under början av år 1923 utbrutna arbetskonflikterna avstängts från nödhjälpsarbete eller kontant understöd, för vilket ändamål skulle krävas en höjning av anslaget till förslagsvis 400 000 kronor. Denna reservation samlade vid frågans avgörande den 18 maj 68 röster i andra kammaren, mot 80 för regeringens och utskottsmajoritetens förslag; dessutom avgåvos 16 blanka (utåtrullade) sedlar. Första kammaren biföll utan votering utskottsförslaget, som alltså blev riksdagens beslut.

Statsåtgärder till stöd för svenska utvandrare.

I en vid årets riksdag inom första kammaren väckt motion hade herr Carl Lindhagen hemställt, att riksdagen ville hos regeringen anhålla:

1) att riksdagens framställning år 1912 i emigrationsfrågan, i vad den angår den av riksdagen begärda, men av regeringen från dagordningen avförda omtanken »att söka trygga emigranternas ställning i det främmande landet och hindra, att de obehörigen exploaterades eller gingo under», måtte upptagas till bedömande;

2) att därutöver ett övervägande måtte från regeringens sida äga rum, i vad mån de svenska undersåtar, som i brist på utrymme, framtid eller god vilja inom det egna landet nödgas i kolonialländer söka sig en löftesrikare utkomst, kunna genom svenska statsmaktens medverkan vägledas till lämpliga boningsplatser och beredas utvägar för givande kolonisation därstädes, helst i samlade jordbrukskolonier.

Socialstyrelsen avgav i anledning av denna motion den 28 mars 1923 följande yttrande:

Genom beslut den 2 mars 1923 har Kungl. Maj:t anbefallt socialstyrelsen att avgiva och till riksdagens första kammares tillfälliga utskott nr 2 överlämna av utskottet begärt yttrande över en inom kammaren av herr Lindhagen väckt motion, nr 131, om kolonisation genom emigration m. m. Till åtlydnad härav får styrelsen anföra följande.

För ett riktigt bedömande av de aktuella emigrationsproblemen torde det vara nödvändigt att se dem mot bakgrunden av de förhållanden, under vilka emigrationen uppkommit och utvecklats. Ehuru spörsmål av i stort sett enahanda innebörd föreligga i alla den gamla världens och yttersta österns länder, anser sig styrelsen böra söka i det följande klarlägga den speciella gestaltning de fått i vårt land. Självklart låter det sig icke göra att inom ramen av förevarande yttrande även i den mest sammanträngda form lämna en allsidig framställning av ämnet eller att ens beröra alla viktigare synpunkter, som kunna anläggas på detsamma, utan får styrelsen begränsa sig att beröra blott en del allmänt orienterande frågor.

Sverige förblev jämförelsevis länge ett utpräglat jordbruksland. Stadsnäringarna voro föga utvecklade, skogsbruk i nutida bemärkelse förekom knappast, bergsbruket — om också betydelsefullt — var begränsat till vissa provinser. I stort sett var jordbruket med dess många binäringar den allt dominerande utkomstkällan för befolkningen. Alltifrån vår befolkningsstatistiks tillkomst vid 1700-talets mitt och mer än hundra år framåt utgjorde landsbefolkningen en procentuellt tämligen stationär huvuddel av hela folkmängden.

Sedan ett halvsekel tillbaka har befolkningens yrkesfördelning varit utsatt för en synnerligen kraftig förskjutning, vilken siffermässigt belyses av följande tablå.

År	1870	1880	1890	1900	1910
Jordbruk med binäringar	3 004 687	3 092 692	2 943 244	2 795 320	2 673 613
Industri och bergsbruk	604 571	795 923	1 058 812	1 445 610	1 784 919
Handel och samfärdsel	210 940	326 091	426 911	544 320	747 218
Allmän tjänst m. m.	348 327	350 962	356 014	351 191	316 653
Hela befolkningen	4 168 525	4 565 668	4 784 981	5 136 441	5 522 403

Medan år 1870 c:a 72 % av totalbefolkningen livnärde sig av jordbruk och icke fullt 20 % genom industri, handel och samfärdsel, hade år 1910, som är det senaste

år, för vilket exakt dylik statistik föreligger, jordbruksbefolkningen nedgått till 48 %, medan industribefolkningen (i nämnda vidsträckta bemärkelse) uppgick till ett föga lägre procenttal, nämligen 46 % av folkmängden i dess helhet. Man har all anledning antaga, att den förskjutning, som karakteriserar perioden 1870—1910, fortsatt i än hastigare tempo under krisårens industriella högkonjunktur.

Denna för hela 1800-talets Europa utmärkande företeelse kom, såsom ovan antytts, att först jämförelsevis sent beröra vårt land, men framträdde måhända också därför med så mycket större häftighet.

Orsakerna till denna omvandling äro visserligen många, men såsom de stora huvudorsakerna kan man urskilja industriens uppkomst, kommunikationsväsendets utveckling och i samband därmed handelns eller kanske riktigare världshandelns uppsving. Dessa företeelser ställde jordbruket i en ny situation.

Vad först beträffar industriens inverkan på jordbruket, har man ofta väl ensidigt sett den bestå däri, att industrien utövade en stark lockelse på jordbruksbefolkningen. Men man synes ej alltid hava tillräckligt beaktat, att industrien också betog landsbefolkningen en avsevärd del av de arbetstillfällen, som jordbruket erbjudit. Spinnrockarna och vävstolarna ute i bygderna kunde ej uthärda konkurrensen från de stora industriella spinnerierna och väverierna o. s. v. Stora massor av människor, som på landsbygden i nära anslutning till det egentliga jordbruket vunnit utkomst genom hantverksmässig produktion, sågo sig efter hand berövade sitt uppehälle. De arbetsbesparande jordbruksmaskinerna bidrogo ytterligare att minska även det egentliga jordbrukets behov av arbetskraft. Betydelsen härav belyses av de ovan återgivna siffrorna, som utvisa, att under det Sveriges hela folkmängd under det senaste halvseklet ökats med femtio procent, har jordbruksbefolkningen icke ens kunnat hålla sig stationär, utan minskat i antal. Och dock har denna minskning kunnat förenas med storartade framsteg inom jordbruket.

I och med att de stora lastångarna började erövra världshaven, kunde även lantbrukets stora massprodukter, de egentliga nödvändighetsvarorna, framför allt spannmålen, göras till föremål för ett mera omfattande, regelbundet världshandelsutbyte. Jordbruket såg sig plötsligt ställt inför en världshandelskonkurrens, utgående främst från Förenta staterna, där de jungfruliga markerna på allvar börjat tagas i besittning för att lämna lätt ernådda rika skördar. De fallande priserna på jordbruksprodukterna ökade ytterligare lantbefolkningens svårigheter.

Under dessa förhållanden skärptes trängseln om tillräckligt lönande arbetstillfällen inom jordbruksnäringen över bristningsgränsen. En betydande del av jordbruksbefolkningen måste med ekonomisk nödvändighet se sig om efter utkomstmöjligheter på annat håll. Med dessa i och för sig nog så kraftiga ekonomiska orsaker samverkade motiv av mera historisk och folkpsykologisk natur. Den hos den svenska bonden i många landsändar djupt rotade motviljan mot ägostyckning lade hinder i vägen mot fädernegårdens uppdelning i smärre lotter. En omläggning i riktning mot mera utpräglat småbruk, som måhända kunnat bidraga till rikligare arbetstillfällen, mötte ett segt, kanske ekonomiskt berättigat motstånd. Den äldste sonen övertog fädernegården ostyckad, och det bjöd de yngre bröderna emot att gå såsom daglönare under hans husbondevälde. Svensken vill bli »sin egen».

Närmast riktades blicken helt naturligt mot de arbetstillfällen, som det egna landet kunde erbjuda på andra områden. Tanken att emigrera torde hava kommit i andra hand. Resans besvärligheter och kostnader, obekantskapen med språket och förhållandena i främmande land reste i viss mån en mur för utvandringen. Industrien lockade också jordbruksbefolkningen därmed, att den kunde erbjuda arbetskraften en relativt fri, i allt fall av egentligt husbondevälde obunden löntagarställning. Vi se också, hurusom stadsbefolkningen i Sverige hastigt stigit under hela det sista halvseklet. Denna inre omflyttning är sålunda en företeelse, fullständigt parallell till och framkallad av enahanda, djupast sett rent ekonomiska orsaker som emigrationen.

Emellertid kunde icke de uppspirande nya näringarna anpassa produktionen efter de ändrade förhållandena i lika hastigt tempo, som omläggningen skedde på landsbygden. Fabrikerna växte långsamt upp och kunde ej absorbera de stora arbetarskaror, som frigjorts på landsbygden.

Det är helt naturligt, att denna jordbruksbefolkning — vare sig den ännu kvarstod inom jordbruket eller försökt men ej lyckats vinna sin utkomst inom stadsnäringarna — med sin djupt rotade jordhunger begärligt lyssnade till uppgifterna om den nya världens rika jordområden, vilka ännu knappast tyngdes av någon jordränta. Berättelser, både sanna och uppdiktade, om tillskapade stora rikedomar på hinsidan Atlanten satte fantasien i rörelse, äventyrslystnaden vaknade och bidrog att bryta ned de hinder, som reste sig mot det vågade steget att lämna fädernejorden. Den svenska backstugusittaren, torparen och bondesonen sökte sig sin utkomst som farmare i Amerika.

Emigrationens omfattning sedan 1800-talets mitt och — fullständigare — från 1870-talet belyses av följande tablå.

Årligen	Till och från samtliga länder			Till och från europeiska länder			Till och från utomeuropeiska länder		
	emigranter	immigranter	nettoutvandr.(—) resp. invandr.(+)	emigranter	immigranter	nettoutvandr.(—) resp. invandr.(+)	emigranter	immigranter	nettoutvandr.(—) resp. invandr.(+)
1851—1860	1 690	.	.	193	.	.	1 497	.	.
1861—1870	12 245	.	.	2 933	.	.	9 312	.	.
1871—1880	15 027	2 958	— 12 069	4 777	2 317	— 2 460	10 250	641	— 9 609
1881—1890	37 640	4 760	— 32 880	4 889	2 840	— 2 049	32 751	1 920	— 30 831
1891—1900	24 677	7 881	— 16 796	4 226	3 069	— 1 157	20 451	4 812	— 15 639
1901—1910	25 767	8 442	— 17 325	3 363	3 943	+ 580	22 404	4 499	— 17 905
1911—1920	11 838	7 555	— 4 283	3 236	3 637	+ 401	8 602	3 918	— 4 684
1913	20 346	8 407	— 11 939	3 122	3 490	+ 368	17 224	4 917	— 12 307
1914	12 960	8 636	— 4 324	2 954	3 772	+ 818	10 006	4 864	— 5 142
1915	7 512	6 357	— 1 155	2 840	3 134	+ 294	4 672	3 223	— 1 449
1916	10 571	6 713	— 3 858	3 083	3 554	+ 471	7 488	3 159	— 4 329
1917	6 440	5 811	— 629	3 869	3 333	— 536	2 571	2 478	— 93
1918	4 853	4 932	+ 79	3 355	3 302	— 53	1 498	1 630	+ 132
1919	7 337	7 809	+ 472	3 329	4 236	+ 907	4 008	3 573	— 435
1920	10 242	10 841	+ 599	3 149	5 240	+ 2 091	7 093	5 601	— 1 492
1921	8 950	8 551	— 399	3 069	3 946	+ 877	5 881	4 605	— 1 276

Den nya samhällsföreteelsen möttes med den största oro. Den verkade såsom en plötsligt framträdande våldsam naturkraft, vars orsaker man icke klart kunde skönja, men som syntes hota med ödesdigra sociala och nationella konsekvenser. Samhällskroppen syntes hotad att förblöda av den väldiga blodavtappningen, så mycket hellre som denna utgick från befolkningens kraftfullaste åldersklasser. De ekonomiska orsakerna framträdde mindre klart, under det att det tidigare onekligen starkare än nu framträdande inslaget av äventyrslusta hos utvandraren bjärt stack i ögonen. Villrådig om företeelsens djupare orsaker sökte man famlande efter olika botemedel.

Denna i och för sig ingalunda oförklarliga oro har under tidernas lopp alltmera vikit för en mer nykter och sakligt bättre grundad syn på det stora spörsmålet. I viss mån lärer detta bero på att emigrationen i någon mån ändrat karaktär. Den feberaktiga häftighet, som först kännetecknade den, synes till stor del hava försvunnit. Emigranten lärer icke längre lockas av hoppet om stora, lättförvärvade rikedomar utan eftersträvar endast en tryggad bärgning, som gör det möjligt för honom att under drägliga livsvillkor bilda familj. Och även i den nya världen börjar en viss trängsel att mer och mer göra sig förnimbar. Jordräntan har även där efter hand stigit, och för att undgå den måste man åtnöjas med den mindre fruktbara jorden eller ock söka

sig ut till kulturens gränsmarker. Den ofantliga disproportionen mellan hemlandets och den nya världens resurser utjämnas mer och mer.

Ser man närmare på nyss återgivna siffror, kan man ur dem utläsa en utveckling, som i väsentlig mån betager företeelsen dess skrämmande drag. Den folkökning, som under de senaste årtiondena ägt rum inom landet, all emigration till trots, vederlägger de dystra horoskop, man tidigare ställde för den svenska rasen. Man kan tvärtom i emigrationen se ett tecken på rasens duglighet och livskraft.

Emigrationen framstår ej heller längre såsom en obönhörligt och oavlåtligt verkande naturkraft. Betingelserna för densamma växla och med dessa även emigrationens omfattning. Det visades nyss, att det svenska näringslivet till en början och ännu in på 1880-talet icke på långt när förmådde absorbera den ledigblivna arbetskraften. Men förmågan växte hastigt. Av hela folkmängden sysselsattes år 1870 inom industri och bergsbruk samt handel och samfärdsel 815 511 personer. Fyrtio år senare hade siffran stigit till mer än den tredubbla eller 2 532 137. Den ökade förmågan att i konkurrens med immigrationsländerna bereda nya utkomstmöjligheter åt landets befolkning återspeglas också i emigrationssiffrorna. Dessa angiva ännu på 1880-talet en genomsnittlig nettoförlust av folkmaterial per år av över 32 000. Under de båda följande decennierna kunde näringslivet, gynnat av goda konjunkturer, absorbera en betydande del av motsvarande överskott; emigrationen sjönk av sig själv till blott hälften. Under krisåren fortsatte denna utvecklingstendens så kraftigt, att emigrationen till och med upphörde och till en tid förbyttes i invandringsöverskott. Låt vara att detta delvis berodde på att artificiella murar restes mot emigrationen och att det svenska näringslivets expansion hade sin rot i abnorma förhållanden, så bekräftar dock denna oerhörda nedgång satsen, att emigrationen i väsentlig mån är en konjunkturföreteelse, vars variationer bestämmas av konjunkturens växlingar i hemlandet och immigrationsländerna. Den pessimistiska uppfattningen, att vårt land skulle sakna betingelser att bereda en naturlig befolkningstillväxt utkomst — att vårt läge och våra tillgångar skulle göra det nödvändigt för oss att ständigt sända ett konstant befolkningsöverskott till främmande land — håller knappast streck.

När stora befolkningsgrupper nu åter synas stå inför nödvändigheten att lämna landet för att i främmande länder söka sin bärgning, torde man ej behöva därav draga alltför dystra slutsatser, och detta även om emigranterna nu liksom tidigare skulle komma att företrädesvis rekryteras bland de dugligaste, f. n. särskilt kraftigt representerade årsklasserna. Medvetandet om möjligheten till emigration torde tjäna som en säkerhetsventil och förvissningen, att världen står öppen och att inga hinder äro resta för den enskilde att, var och hur han själv finner bäst, söka sin utkomst och skapa sig en framtid, lär bidraga att hos de hemmavarande stärka känslorna av frihet och tillförsikt. Ur ekonomisk synpunkt torde det också vara nyttigt att det inhemska näringslivet nödgas konkurrera om arbetskraften på en öppen världsmarknad. Först därmed skapas garantier för att näringslivet är inne på ekonomiskt sunda banor, vilka äro ägnade att trygga dess fortbestånd.

Utvecklingen under de senare decennierna kan på det hela taget kännetecknas därmed, att lantmannanäringarna genomlöpt en långvarig kris, vilken utlöst en betydande folkström från dessa näringar. Folkströmmen har absorberats av stadsnäringarna och emigrationen. Karakteristiskt för denna folkströmning är, att den med jämförelsevis stor lätthet och utan egentlig medverkan från det allmännas sida banat sig sina egna fåror. Stadsnäringarnas stadiga förkovran och de jungfruliga odlingsbara vidderna i den nya världen angåvo riktlinjerna; behovet av utkomstmöjligheter var den drivande kraften.

Vid världskrigets slut stå vi inför en ny situation. Stadsnäringarna hava drabbats av den svåra krisen och kunna icke längre bereda utkomst åt den arbetskraft de dragit till sig. Läget erbjuder för dessa näringars vidkommande stor likhet med det, vari jordbruket tidigare befunnit sig. Helt naturlig framstår då frågan, huruvida icke

svårigheterna nu åter kunna lösas på samma vägar som tidigare, nämligen dels genom en inre omflyttning av befolkningen och dels genom emigration.

Men svårigheterna hava synbarligen vuxit i flera avseenden. Jordbrukskrisen verkade långsamt under decennier; industrikrisen har kommit plötsligt och med ens kastat om en lång tids utveckling. Inom jordbruket berör en depression icke förhållandena för dagen; den verkar i längden och med mindre häftighet. Inom stadsnäringarna ställer den stora befolkningsgrupper nästan omedelbart utan försörjningsmöjligheter.

Jordbrukets utövare möttes förr inom landets gränser av ett näringsliv, som för var dag förkovrades och vars förvärvstillfällen snarare överskattades än underskattades och som även vid sidan av sin ekonomiskt naturliga dragningskraft utövade en stark psykologisk lockelse på lantbefolkningen. Utanför landets gränser voro arbetstillfällena rika.

Nu åter mötes den arbetslöse stadsarbetaren icke av en jämförlig situation. Lantbruket har ej att uppvisa någon högkonjunktur, som medgiver det att suga tillbaka större kontingenter av stadsbefolkningens arbetaröverskott. Snarare kan det sägas, att den ovan skisserade processen inom denna näringsgren knappast är fullbordad. Det uppgives t. o. m., att det svenska jordbruket alltjämt skulle i genomsnitt laborera med en väl stor arbetsstyrka per odlad areal. Lantarbetet erbjuder dessutom icke samma lockelse för städernas befolkning, som stadsnäringarna en gång utövade på landsbygdens; stadsbefolkningen uppsöker i allmänhet endast motvilligt de utkomstmöjligheter, som erbjudas på landsbygden.

De främmande länderna stå ej heller längre öppna för emigranterna på samma sätt som förr. De rika naturtillgångarna hava tagits i anspråk, och immigrationsländerna börja allt starkare att i eget intresse reglera den invandrarström, som pressar på från många olika länder. De grupper av yrkesutövare, på vilka vårt eget näringsliv nu närmast visat överskott, synas redan vara fulltaligt representerade i den nya världens länder, och den sysselsättning, som dessa fortfarande synas beredda att erbjuda, lärer förnämligast vara den avlönade jordbruksarbetarens eller pioniärens strävsamma arbete. Endast de, som i hemlandet äro härdade i ett dylikt strävsamt liv, äro alltjämt välkomna element på andra sidan världshavet.

De ökade svårigheter, vilka nu göra sig gällande, påkalla utan tvivel mera än förr det allmännas uppmärksamhet, så mycket mer som känslan för det allmännas skyldigheter att ägna den enskilde sin omvårdnad lärer hava vunnit i styrka.

Styrelsen övergår nu till att i korthet beröra de åtgärder beträffande emigrationen, som ifrågakommit eller synas kunna ifrågakomma från det allmännas sida.

Såsom i motionen erinrats, gav den s. k. emigrationsutredningen uppslag till revision av vår emigrationslagstiftning m. m. I anledning av 1912 års riksdagsskrivelse nr 229 uppdrog sålunda Kungl. Maj:t den 5 december 1914 åt socialstyrelsen att inkomma med utredning och förslag till förändrad lagstiftning rörande emigrationen ävensom till de därmed sammanhängande åtgärder i övrigt, vilka kunde finnas påkallade. Detta arbete upptogs omedelbart inom styrelsen, som i samråd med utsedda sakkunniga utarbetade ett preliminärt förslag till lag i ämnet. Då vid dess behandling framträdde behov av samverkan med de andra skandinaviska länderna, inleddes med dem förhandlingar, vilka dock stötte på svårigheter. De med världskrigets utbrott och fortgång inträdda förhållandena, som bland annat medförde stagnation i utvandringen, hade därjämte bragt frågan i annat läge.

Vid världskrigets slut kunde emellertid förutses, att emigrationsfrågan överallt skulle åter träda i förgrunden. Om också de länge upprätthållna restriktionerna på folkutbytet mellan länderna verkade återhållande, så måste å andra sidan de våldsamma ekonomisk-politiska förskjutningarna med nödvändighet leda till utjämnande folkrörelser av stor omfattning och betydelse. Denna fråga upptogs också redan å den första internationella arbetskonferensen (i Washington 1919) i samband med arbetslöshetsfrågan. Konferensen beslöt därvid att till medlemmarna av den internationella arbets-

organisationen rikta en hemställan att icke medgiva värvning gruppvis av arbetare från ett land till ett annat, med mindre överenskommelse därom träffats mellan vederbörande länder efter samråd med resp. arbetsgivare och arbetare inom de industrier, som skulle beröras av värvningen. Samtidigt antogs förslag till en konvention, vilken bl. a. åsyftade anordnande i alla länder av offentliga arbetsförmedlingsanstalter, för varje land bildande en enhetlig organisation, som skulle samverka med motsvarande organisationer i andra länder. Man syftade därmed uppenbarligen att göra den offentliga arbetsförmedlingen till upplysnings- och förmedlingsorgan för utbytet av arbetskraft såväl inom som mellan länderna.

Slutligen fattades vid Washington-konferensen tvenne resolutioner rörande åtgärder för reglering av emigrationen, nämligen rörande dels upprättande av en avdelning för emigrationsfrågor vid internationella arbetsbyrån och dels tillsättande av en särskild kommission med uppgift att undersöka vad som kan göras för att reglera emigrationen av arbetare från ett land till ett annat samt att skydda lönarbetare, som vistas i ett annat land än deras eget. Den på grund av detta beslut av internationella arbetsbyråns styrelse tillsatta kommissionen (i vilken deltog en svensk arbetarrepresentant) sammanträdde i Genève under augusti 1921 och utarbetade riktlinjer för emigrationsfrågans internationella reglering.[1] Kommissionen uttalade sig sålunda för bl. a. följande, i detta sammanhang aktuella principer:

fastställande av straff för utspridande av falska uppgifter i avsikt att locka till utvandring;

framläggande för allmänheten, så vitt möjligt kostnadsfritt, av alla tillgängliga upplysningar rörande förhållanden av betydelse för utvandrare;

utövande av uppsikt över värvningsverksamhet genom därtill befullmäktigade myndigheter inom resp. länder;

värvningens handhavande uteslutande av byråer och agenter, som erhållit tillstånd av vederbörande tillsyningsmyndighet;

anordnande i utvandringshamn (eller å gränsstation) av kontroll å utvandrares hälsotillstånd och fyllande av övriga villkor, som uppställas av invandringslandet.

Kommissionen hade förutsatt, att dess arbetsresultat skulle konfirmeras av den internationella arbetskonferensen och sålunda bliva normgivande för nationella åtgärder. Denna plan har emellertid tillsvidare ej kunnat genomföras i vidare mån än att vid det senaste konferenssammanträdet beslut fattats om regelbundet översändande till internationella arbetsbyrån av såvitt möjligt likformiga statistiska upplysningar samt annat informationsmaterial från resp. länder. Antagligt är emellertid, att de av den internationella emigrationskommissionen uppställda riktlinjerna komma att bliva i väsentlig mån vägledande för den internationella utvecklingen på området.

Emigrationsfrågans nu berörda upptagande till reglering efter internationella linjer föranledde socialstyrelsen att ytterligare uppskjuta arbetet med den svenska emigrationslagstiftningens revision — det måste nämligen anses mindre lämpligt att söka åvägabringa en lagstiftning, som kanske komme att strida mot de principer, vilka bleve internationellt godtagna.

Styrelsen har sålunda icke ännu avgivit förslag till revision av förordningen den 4 juni 1884 om vad med avseende å utvandrares fortskaffande till främmande världsdel iakttagas bör. Denna förordning är begränsad till att tillförsäkra utvandrarna skydd och människovärdig behandling under resan fram till bestämmelseorten och synes i stort sett hava motsvarat detta syfte. Under det förberedande revisionsarbetet inom styrelsen har man emellertid tänkt sig vissa omläggningar i detta avseende, åsyftande särskilt att stärka kontrollmöjligheterna gent emot emigrantbefordrare.

Såsom i motionen framhållits, motsvarar emellertid denna kontroll endast en del av spörsmålet om det allmännas omvårdnad om emigranterna. Redan före världs-

[1] Närmare härom i Soc. Medd. 1921, sid. 853.

kriget hade man i ett flertal främmande länder utöver dylik lagstadgad kontroll vidtagit omfattande praktiska anordningar, dels för att genom sakkunnig upplysnings- och rådgivningsverksamhet leda emigrationen till länder, som ur nationell synpunkt och i emigranternas intresse vore lämpligast, dels ock för att bereda emigranterna annan omvårdnad. Dylika anordningar i utvandringsländer motsvarades av föranstaltningar i invandringsländerna för invandrarnas omhändertagande och distribution.

Särskilt under de senaste åren har man under trycket av den väntade stora folkomflyttningen fortgått på de sålunda inslagna vägarna. Från snart sagt alla europeiska länder föreligga nu meddelanden om åtgärder för att underlätta systematisk överflyttning av övertalig arbetskraft, företrädesvis till transatlantiska länder. Man drives därvid icke blott av nödtvånget att förskaffa utkomstmöjligheter åt arbetslösa utan även av strävanden att genom samlad kolonisation på lämpliga områden förskaffa sig nationella fästepunkter och erhålla kontroll å naturtillgångar samt avsättningsområden för egen export. För detta ändamål söker man å ena sidan erhålla koncessioner å land- eller skogsområden, mineral- och oljefyndigheter m. m. i det främmande landet, å andra sidan organisera utflyttningen från hemlandet. Ett närliggande exempel på dylika strävanden erbjuder Danmark, där såväl socialpolitiska som närings- och finansintressen synas samverka för en rationell kolonisationspolitik i främmande länder.

Innan styrelsen något närmare ingår på frågan om den positiva verksamhet, som synes kunna för vårt lands del ifrågakomma med avseende å emigrationen, anser sig styrelsen böra erinra, att ett reglerande inflytande jämväl kan utövas och i många fall även utövas från invandringsländernas sida. Under tidigare skeden, då de transatlantiska invandringsländerna i allmänhet voro glest befolkade, var det för dem alla ett tydligt intresse att få mottaga invandrare i obegränsad mängd. Då restes i allmänhet inga hinder för invandrare, från vilket land de än kommo. Härutinnan ha förhållandena emellertid väsentligt förändrats, i samma mån tidigare oupptagna landområden hunnit åtminstone någorlunda koloniseras. De ur svensk synpunkt viktigaste transatlantiska länderna — Förenta staterna och Kanada — hava sålunda efter hand slagit in på en restriktiv politik, genom vilken man velat ernå en gallring av folktillförseln, motiverad av rashygieniska, ekonomiska, social- och allmänpolitiska synpunkter. Liknande tendenser ha även framträtt inom andra invandringsländer och där företrädesvis betingats av omsorgen om att icke genom starka tillskott från större stater bliva föremål för deras politiska och ekonomiska tryck. De olägenheter, man genom dylika restriktioner å invandringen velat förebygga, hava emellertid icke varit att befara i fråga om svenska invandrare. Och då dessa i allmänhet gjort sig kända såsom lojala, laglydiga och dugliga samhällsmedlemmar samt lätt assimileras i den miljö, som den nya världen hittills erbjudit, hava de betraktats såsom värdefulla och önskvärda förvärv. De starkt restriktiva bestämmelser, som särskilt under fredskrisen efter världskriget varit gällande i Förenta staterna och Kanada, hava därför icke varit så avfattade, att de lagt några mera svåröverstigliga hinder i vägen för svenska invandrare. Man torde också kunna utgå ifrån, att så skall bliva förhållandet i fortsättningen; tendenser hava icke saknats till att direkt uppmuntra svensk invandring.

Man har redan tidigare haft exempel på ansatser till propaganda i dylik riktning. Den har vanligen förekommit i form av publikationer, officiella eller av privat ursprung, där invandringslandets förhållanden i text och illustrationer framställts i en synnerligen lockande dager. Härtill har då vanligen anknutits propaganda i pressen eller genom agenter, vanligen representerande stora privata jord- eller kommunikationsintressen. Om också sådan upplysnings- och agitationsverksamhet i allmänhet haft en mera objektiv prägel och i stort sett icke kunnat betraktas såsom vilseledande, så saknas å andra sidan icke exempel på tendensiösa skönmålningar, som bragt utvandrare i nöd och elände. Riskerna av en obehörig propaganda ökas givetvis i samma mån, som invandringsländerna icke längre hava goda och välbelägna vidder att upplåta, utan invandrarströmmen medvetet dirigerades mot trakter, där näringsförhållanden och klimat äro sådana, att de icke i sig själva äro tillräckligt lockande för att

draga till sig kolonister från det egna landet eller utifrån. I många fall torde också uppgifterna om tillgång till fri eller billig och god jord vara avsedda icke så mycket att främja verklig jordbrukskolonisation, utan fastmer att bereda ökad tillgång till arbetskraft för jordbrukare eller andra företagare. Särskilt i Kanada, där löntagararbetet inom jordbruket närmast är att betrakta såsom ett tillfälligt utvecklingsstadium för arbetskraften i de yngre åldrarna, lärer knappheten på sådan arbetskraft vara en tämligen konstant företeelse.

Inför de av tidigare erfarenheter bestyrkta utsikterna till propaganda från invandringsländers sida aktualiseras onekligen den av 1912 års motionärer och nu i föreliggande motion framförda frågan om hemlandets ansvar för att de utvandrande medborgarna vid valet av ny plats för sin verksamhetsdrift skola få stöd och omvårdnad. Principiellt synes frågan icke kunna besvaras på mer än ett sätt; den internationella arbetsorganisationens emigrationskommission har också, såsom redan anförts, ställt sig på den ståndpunkten, att det är hemlandets myndigheter, som ha att övervaka och dirigera utvandringen på sådant sätt, att utvandrarna bli i tillfälle att på förhand bedöma sina utsikter i det främmande landet och skyddas för vilseledande lockelser samt därigenom så vitt möjligt besparas svårare besvikelser.

Några synpunkter skola här anföras rörande de olika viktigare moment, som synas böra ingå i en verksamhet med ifrågavarande syfte.

En oundgänglig förutsättning för en dylik vägledande och dirigerande verksamhet är givetvis, att vederhäftiga upplysningar inhämtas rörande de förhållanden i resp. invandringsländer, som äro av mera direkt betydelse för eventuella invandrare i allmänhet. Det gäller här icke blott vederbörande länders allmänna hållning till immigranterna, utan hela den nationella, ekonomiska, socialpolitiska och av naturförhållanden bestämda miljö, i vilken de försättas. Allt efter som tillförlitliga och aktuella upplysningar om nu berörda förhållanden stå till buds, blir det möjligt att mera objektivt bedöma, i vad mån invandrare av alla eller vissa kategorier hava bättre eller sämre utsikter till framgång. Sådan allmän orientering, som givetvis är ägnad att påverka opinionsbildningen här hemma rörande de olika invandringsländernas för- och nackdelar i olika avseenden, kan i regel erhållas genom studium av dessa länders officiella publikationer och annan litteratur. Särskilt de dominerande invandringsländerna Förenta staterna, Kanada, Argentina och Australien lägga synnerlig vikt på att prestera dylikt informationsmaterial, publicerat dels av vederbörande ekonomiska och socialpolitiska fackmyndigheter, dels av de speciella invandrings- och kolonisationsorganen. Dessa lära ock kunna förutsättas vara villiga att tillhandahålla särskilda upplysningar rörande förhållandena i vissa trakter. Även rörande mera tillfälliga ekonomiska och sociala konjunkturer kunna fortlöpande uppgifter inhämtas ur officiella och andra tidskrifter samt genom rapporter från vårt lands officiella representanter i resp. länder.

Utöver berörda allmännare orientering, som kan tjäna till ledning för opinionsbildningen och därigenom bidraga till emigrantströmmens inriktande efter rationella grunder, föreligger givetvis ett behov av tillgång till mera speciella upplysningar för de individuella utvandrarnas del. Dessa känna ett behov av att, innan de definitivt bestämma sig, erhålla närmare upplysningar från håll, som kan förutsättas vara väl underrättat och objektivt. Det gäller här i regel mera speciella uppgifter, dels om befordringen till bestämmelseorten — såsom rörande pass, invandringsbestämmelser och dessas tillämpning, reserouter och resekostnader m. m. — och dels om den särskilda traktens förhållanden, såsom klimat, arbetslöner, jordtillgång och jordpriser m. m. Rörande resan och vad därmed sammanhänger kan i allmänhet tillräckligt informationsmaterial erhållas; i viss mån gäller detsamma om destinationsortens mera speciella förhållanden, ehuruväl man här i regel är beroende av samförstånd med och tillmötesgående från invandringslandets vederbörande myndigheter. Särskilt i Kanada men även i de andra större invandringsländerna förfoga dessa myndigheter över en utmärkt organisation, som gör det för dem möjligt att vid varje tidpunkt kunna exakt

följa och disponera över den staten tillhöriga jordtillgången och även kontrollera förhållandena å de stora kolonisationsbolagens domäner. Icke desto mindre lära undersökningar på ort och ställe av sakkunniga ombud kunna erfordras för erhållande av tillräckligt fasta utgångspunkter för bedömandet.

I fråga om åtskilliga länder, vilka visserligen kunna ifrågakomma såsom mål för svensk invandring i större skala, men där anordningarna för mottagande av en sådan äro mindre effektiva, möta större svårigheter att här kunna tillhandahålla vederhäftig information. I viss utsträckning lärer sådan kunna förmedlas genom vårt lands officiella representanter, men i övrigt lära här behövas särskilda undersökningar av dessa organ eller särskilda ombud. En förutsättning härför är givetvis, att vederbörande stater ställa sig tillmötesgående, något som i allmänhet torde vara att påräkna.

Betydelsen av sådan officiell samverkan framträder starkare, därest fråga skulle uppkomma om åtgärder av mera positiv karaktär, exempelvis planläggandet och genomförandet av större samlade kolonisationsföretag (»block»-kolonisation o. dyl.) i det främmande landet, vilka tydligtvis kunna vara ägnade att medföra vissa fördelar.

Ehuru vad styrelsen nu anfört företrädesvis äger tillämpning i avseende å jordbrukskolonisation i främmande länder, bör dock icke förbises, att likartade åtgärder kunna vara till gagn även för en industriellt betonad utvandring. På denna väg torde yppa sig större utsikter för mera kvalificerad arbetskraft och för främjande av svenska export- och importintressen. Så vitt dömas kan, synas för närvarande ett flertal stater livligt eftersträva industriella koncessioner, företrädesvis i tropiska länder.

Utgångspunkten för nu berörda och andra åtgärder, som i flertalet emigrationsländer ifrågakomma, är i främsta rummet omtanken om att skydda de utflyttande medborgarna och att underlätta deras utkomst i det främmande landet. Det ligger emellertid i sakens natur, att sådana åtgärder och den ökade trygghetskänsla, som därav födes, äro ägnade att stärka de ideella banden mellan dem och hemlandet. Härur äro att hämta nationella och kulturella vinster, vilkas betydelse icke bör underskattas. Erfarenheten har också visat, att det ekonomiska samarbetet bäst främjas av utvandrare, som känna sig stå i tacksamhetsskuld för den omvårdnad, de åtnjutit från hemlandet och vilken varit dem till hjälp vid omplanteringen i den främmande jordmånen. Lojala åtgärder för att vidmakthålla sambandet med de utvandrade pläga därför i utvandringsländerna tillmätas stor vikt och lära i allmänhet icke från invandringsländernas sida möta hinder.

Det torde böra här erinras, att den svenska emigrationen på grund av nationella särdrag och andra omständigheter väsentligen har en individuell prägel. Det torde sålunda icke överensstämma med svenskt kynne att låta sig i fråga om valet av verksamhet och vistelseort behandlas kollektivt, såsom fallet är med emigranter från vissa andra länder. I synnerhet gäller detta beträffande den stora grupp av emigranter, som utgår från landsbygden, där den personliga oavhängighetskänslan av naturliga skäl har de djupaste rötterna. Till följd av den tidigare utflyttningens stora omfattning förefinnes numera åtminstone i Nordamerika ett så stort antal förutvarande svenskar, att snart sagt varje trakt av vårt land i deras personer har direkt förbindelse med det främmande landet. Härigenom underlättas självfallet den fortgående inflyttningen dit och begränsas behovet av särskild informationsverksamhet från det allmännas sida. Emellertid lärer det vara obestridligt, att även under de senaste decenniernas mera begränsade emigration bristen på sådan information varit ödesdiger för tusental av svenska medborgare, som av tvingande försörjningsmotiv, äventyrslust eller lockande förespeglingar föranletts att utvandra. De svenska hjälpföreningarna i Förenta staterna och annorstädes samt vårt lands officiella representanter i transatlantiska och andra länder lära ha en rik erfarenhet härom. Svårigheterna för individerna att klokt inrikta och förbereda sin överflyttning ökas givetvis i samma mån lämpliga jordområden icke längre allestädes stå öppna eller eljest utkomsttillfällena äro föremål för starkare konkurrens. Särskilt gäller detta i fråga om tyngre grovarbeten, där

arbetsförhållandena mångenstädes påverkas av färgad eller eljest lågkvalificerad arbetskraft. Skulle vi ha att motse en massutvandring företrädesvis från industrisamhällen, lärer risken ökas för att många individer, därest de lämnas utan all vägledning från hemlandets sida, komma att gå oberäkneliga och ofta svåra öden till mötes.

Även i vårt land synes därför böra närmare undersökas, huruvida och på vad sätt det allmänna lämpligen bör medverka till att minska de emigrerande medborgarnas risker för sin framtida utkomst i det främmande landet. Därvid bör emellertid noga beaktas det ansvar, som medföljer en dylik rådgivande och vägledande verksamhet. Den, som med ledning av denna planerar sin resa, kan nämligen med fog göra gällande, att han fattat sitt beslut härutinnan i förlitande på att verkligheten skall motsvara de upplysningar han erhållit. Felslagna förväntningar eller eventuella misslyckanden komma då lätteligen att läggas hemlandets myndighet till last även i fall, då skulden i själva verket varit individens egen. En sådan uppfattning får givetvis ökad styrka, därest utvandraren kan anse sig hava från hemlandets sida blivit direkt uppmuntrad till det val han gjort. Nödvändigt blir därför att klargöra, att det allmännas medverkan, den må vara av mer eller mindre positiv natur, endast är en hjälp till självhjälp samt att individen har att själv fatta sitt beslut och att ensam ansvara för dess följder.

Kvar står emellertid i varje fall det allmännas ansvar för att den upplysning och vägledning, som å dess vägnar eller med dess medgivande lämnas, blir så vederhäftig, som förhållandena tillåta. Denna förpliktelse lärer leda till att sådan verksamhet får utövas allenast av eget statligt eller av staten noggrant övervakat organ. Den synes sålunda näppeligen böra överlåtas åt det eller de invandringsländer, som av skäl, vilka ur deras synpunkt kunna te sig legitima, vid den ena eller andra tidpunkten önska förvärva arbetskraft för det ena eller andra land- eller verksamhetsområdet.

Principen, att varje land skall själv handhava den vägledningS- och övervakningsverksamhet inom eget område, som påkallas av emigrationens behov, fastslogs också, såsom ovan visats, av den internationella arbetsorganisationens emigrationskommission. Den har även vunnit tillämpning åtminstone i alla mera betydande europeiska utvandringsländer och där i regel föranlett särskilda organisativa anordningar. I något fall har man anförtrott denna uppgift åt en auktoriserad och kontrollerad allmännyttig förening, men i allmänhet har man för ändamålet anlitat statliga organ. Ett flertal länder äga för hithörande ärendens handläggning särskilda ämbetsverk eller avdelningar inom sådana, och i åter andra länder fungera andra anordningar (kommissioner o. dyl.), som mera tillfälligt upprättats i anledning av det aktuella läget. Såsom dessa myndigheters organ i utlandet fungera i allmänhet vederbörande staters beskickningar och konsulat; ett land (Polen) har emellertid därjämte anställt ett antal socialattachéer med huvudsaklig uppgift att utöva informationstjänst på förevarande område.

I vårt land har från det allmännas sida föga uppmärksamhet kunnat ägnas åt hithörande uppgifter. Utrikesdepartementet har visserligen utövat en betydelsefull verksamhet därigenom att detsamma genom sina organ i utlandet aktgivit på immigrationsländernas kolonisationspolitik och införskaffat upplysningar i fall, då anledning därtill givits. Det aktuella informationsupplysningsmaterial, som därvid erhållits, har ofta dels direkt genom meddelanden till pressen, dels genom förmedling av socialstyrelsen eller nationalföreningen mot emigrationen bringats till allmänhetens kännedom och väsentligen bidragit att till deras rätta värde reducera vissa tendensiösa skönmålningar, som presterats i värvningssyfte. Det ligger emellertid i sakens natur, att departementet icke kunnat ägna speciell uppmärksamhet åt denna uppgift. Såsom redan antytts, torde departementet och dess organ i utlandet däremot ofta tagits i anspråk av utvandrade landsmän, som behövt stöd för bevakande av sina intressen i det främmande landet eller direkt ekonomisk hjälp.

Socialstyrelsen har enligt sin instruktion bl. a. att utöva tillsyn över den offentliga arbetsförmedlingen, att meddela upplysningar i sociala frågor samt att handlägga ärenden rörande emigrationen och särskilt att övervaka emigrationsförordningens tillämpning (emigrantagenterna). Emigrationsärendena utgöra dock allenast en detalj bland många andra och hava icke kunnat beaktas i vidare mån, än när särskilda företeelser så påkallat, allra helst som verkets personalresurser icke medgiva specialisering på detta område. Hela den vittutseende frågan om att med fortlöpande informationsverksamhet tillhandagå allmänheten — såväl i de individuella utvandrarnas intresse som ur nationell synpunkt — har också måst lämnas åsido. Även nationalföreningen mot emigrationen, som tidigare sökt i viss mån fylla denna brist och som särskilt i Göteborg uppehållit anordningar i detta syfte, har i saknad av medel nödgats nästan helt nedlägga denna del av sin verksamhet. Att behov av auktoritativa upplysningar förefinnas framgår emellertid därav, att socialstyrelsen numera mycket ofta från personer, som ämna utvandra, får mottaga skriftliga eller muntliga förfrågningar om diverse förhållanden — invandringsbestämmelser, arbetslöner, levnadskostnader, jordtillgång, klimat m. m. — rörande olika främmande länder. Den ökade omfattning, som dylika framställningar tagit under den senaste tiden, torde vara beroende av och i sin mån belysande för den nu starkt stegrade utvandringstendensen.

I överensstämmelse med vad sålunda anförts anser styrelsen sig kunna i allt väsentligt uttala sin anslutning till syftet med förevarande motion.

Under åberopande av vad socialstyrelsen här anfört, hemställde utskottet, att kammaren måtte, under instämmande med syftet i förevarande motion, för sin del besluta, att riksdagen måtte hos regeringen anhålla om undersökning, på vad sätt staten lämpligen bör stödja de emigrerande medborgarna och medverka till att minska deras risker för sin framtida utkomst i det främmande landet. Detta förslag, som av första kammaren godkändes, har sedermera även biträtts av andra kammaren, vadan riksdagen sålunda beslutat underställa den förevarande frågan Kungl. Maj:ts prövning.

Jordreformen i Finland år 1922.

Den 25 november 1922 utfärdades av Finlands regering den efter långvariga förberedelser av riksdagen antagna lagen om anskaffande av jord för kolonisationsändamål, vanligen benämnd »Lex Kallio» efter sin främste upphovsman, nuvarande statsministern K. Kallio, vilken i egenskap av lantbruksminister på sin tid ledde förarbetena till denna lagstiftning. Lagens huvudsakliga innehåll och de syften, man med densamma vill förverkliga, framgår av efterföljande officiella redogörelse.

Översikt av jordbesittningsförhållandena i Finland. År 1901 uppgick antalet matlag på landsbygden till 478 142, av vilka endast 110 629, eller c:a 24 procent, voro besuttna, medan av de övriga 160 525, eller c:a 33 procent, voro legotagare och 206 988, eller 43 procent, voro utan någon odlingslott alls. Av lägenheterna voro 26·4 procent småbruk (under 50 hektar), 57·2 procent medelstora (50—250 hektar) och 15 procent större lägenheter (250—1 000 hektar) samt 1·4 procent storgods (över 1 000 hektar).

Frånsett statens jordområden, voro 873 290 hektar eller 4·4 procent av Finlands hela jordareal upptagna av småbruk, 7 814 801 hektar eller 39·3 procent av medelstora och 7 709 921 hektar eller 38·7 procent av större lägenheter samt 3 505 744 eller 17·6 procent av storgods. Enligt en år 1912 uppgjord statistik funnos på landsbygden c:a 96 000 backstuguområden, varmed förstås ett jordstycke, vilket på lega upplåtits till bostadstomt åt sådan person eller familj, som hör till jordbruks- eller industriarbetarbefolkningen eller är med denna i ekonomiskt avseende likställd. Från en senare tid föreligga icke fullständiga statistiska uppgifter.

Dessa otillfredsställande jordbesittningsförhållanden ha icke kunnat undgå att tilldraga sig statsmaktens uppmärksamhet. Redan i början av detta århundrade blevo åtgärder vidtagna för anskaffande av jord åt den obesuttna befolkningen. Så länge Finland emellertid var förenat med Ryssland och statsmakten väsentligen beroende av ett främmande välde, som var likgiltigt för landets intressen, ernåddes inga nämnvärda resultat. Först efter det Finland i slutet av år 1917 tagit sitt öde i egna händer, började frågan göra bättre framsteg. År 1918 stiftades en lag om inlösen av legoområden. Tack vare denna lag skulle med utgången av år 1922 omkring 50 000 torp, backstuguområden och landbolägenheter vara ombildade till självständiga lägenheter. År 1921 stiftades ytterligare lagarna om inlösen av legoområden, underlydande präst-, klockar- och kronoboställen, varefter statens boställen i vissa fall kunna disponeras jämväl för inrättande av nyodlingar; slutligen föreligger från samma år en lag om kolonisation av statens skogsmarker och om inlösen av på dem belägna legoområden. Ytterligare har staten genom köp förvärvat några storgods, vilka parcellerats för den obesuttna befolkningen, bl. a. det stora Jockis gods, varav c:a 900 självständiga lägenheter komma att bildas.

På detta sätt samt delvis även genom klyvning och styckning av äldre ägor har i Finland under senaste tid en mängd nya lägenheter uppstått och möjligheter för en fortgående utveckling i denna riktning skapats. Men sedan år 1901, från vilken tid ovan anförda statistik förskriver sig, har — främst på grund av nativiteten — också antalet obesuttna märkbart ökats, varför dessa siffror fortfarande giva en till sina huvuddrag riktig bild av jordbesittningsförhållandena i Finland. Det har därför befunnits nödvändigt att fullfölja kolonisationsverksamheten i syfte att fästa den talrika, ekonomiskt beträngda och för revolutionära strömningar mottagliga skaran av obesuttna vid jorden och att sålunda bereda densamma en bättre ekonomisk ställning.

I sådant syfte förelades riksdagen år 1921 det redan i flera års tid förberedda förslaget till lag om anskaffande av jord för kolonisationsändamål. Lagförslaget uppbars i riksdagen av en betydande majoritet. Men då det skulle behandlas i den ordning, som är föreskriven för stiftande av grundlag — m. a. o. måste, för att kunna antagas före nyval, först förklaras för ärende av brådskande natur genom beslut, omfattat av minst fem sjättedelar av de avgivna rösterna, samt sedermera godkännas med minst två tredjedelar av de avgivna rösterna — blev det icke antaget, utan lades att vila till följande riksdag. I juli 1922 förrättades nya riksdagsval, efter en valkampanj, vari lagen var en av de livligast debatterade frågorna. Efter nyvalen förekom lagförslaget till slutlig behandling i riksdagen den 14 oktober, varvid det antogs med 135 röster mot 61. Den 25 november blev lagen stadfäst av republikens president och publicerad i författningssamlingen.

Lagens innehåll. Den nya lagen avser att skapa kolonisationslägenheter av tvenne slag, nämligen *odlingslägenheter* och *bostadslägenheter*.

Med odlingslägenhet förstås en lägenhet, som omfattar så mycket odlad och odlingsbar jord, som en medelstor familj huvudsakligen med egen arbetskraft uppskattas kunna med anlitande av det på orten brukliga odlingssättet tillbörligen bruka. Högsta gränsen är härvid 20 hektar. Med området må, försåvitt möjlighet till inlösen av skogsmark förefinnes, inlösas ett så stort område växtlig skogsmark, att lägenhetens oundgängliga behov av husbehovsvirke, då skogen befinner sig vid normal växtlighet, tillgodoses.

Bostadslägenhet åter är en mindre lägenhet, som nyttjas huvudsakligen endast för bostadsändamål. Jämte själva bostadstomten må en dylik lägenhet dock tilläggas nödigt trädgårds- och potatisland.

Enligt lagen kunna dylika ur såväl socialpolitisk som ekonomisk synpunkt önskvärda kolonisationslägenheter bildas jämväl genom *tvångslösen* av jord i privat ägo. Emellertid anlitas tvångslösen först då för kolonisationsändamål erforderlig jord icke annorledes står att erhålla.[1] Enligt lagen disponeras sålunda för kolonisering i främsta rummet staten tillhörig jord och därefter områden, som genom frivilligt köp kunna anskaffas från präst- och klockarboställen eller från kommuner, bolag, andelslag, föreningar eller enskilda personer tillhörig jord. Äro dessa utvägar stängda, kunna jordområden anskaffas genom tvångslösen. Tvångslösen är icke tillämplig på andra lägenheter än sådana, vilka till sin areal omfatta mera än 200 hektar. Dock kunna även mindre lägenheter, förutsatt att de icke bebos av ägaren själv eller icke rationellt brukas, ifrågakomma vid tvångslösen av jord för kolonisationsändamål.

Även då tvångslösen kan äga rum, stipulerar lagen, att för ägaren mindre viktiga och ur samhällssynpunkt illa skötta och nyttjade områden i främsta rummet skola drabbas av denna åtgärd. Lagen fixerar därför för det första den ordning, i vilken tvångslösen tillämpas på olika lägenheter, och stadgar för det andra, att all jord, som prövas nödvändig för en rationell hävd av en lägenhet, är undantagen från tvångslösen.

Sålunda tillämpas tvångslösen, försåvitt en dylik åtgärd är nödvändig, främst på lägenheter, som förvärvats av trävarubolag i strid med bestämmelserna i lagen av år 1915. Emedan trävarubolagen redan tidigare hade i betydande utsträckning förvärvat lägenheter, där de visserligen vårdade sig om skogen, men ofta läto jordbruket helt och hållet förfalla, stiftades nämligen sagda år en lag, som avsåg att förhindra, att bolagen lade under sig ytterligare odlingslägenheter. Emellertid ha bolagen det oaktat, med kringgående av denna lag, i stor utsträckning förvärvat dylika lägenheter. Det har förty prövats skäligt, att tvångslösen i första hand drabbar dessa lägenheter, till vilka de nuvarande innehavarna, moraliskt sett, icke hava äganderätt, en ståndpunkt som för övrigt även domstolarna i hithörande tvistemål intagit.

I andra rummet komma vanhävdade eller i spekulationssyfte förvärvade lägenheter, ävensom övriga lägenheter, vilka tillhöra trävarubolag, andelslag och föreningar. Först därefter är tvångslösen tillämplig på andra lägenheter, främst på de största lägenheterna underlydande utskiften och på områden, från vilka med minsta olägenhet för jordägaren kolonisationslägenheter kunna bildas.

På alla de lägenheter, vilka hemfalla under bestämmelserna angående tvångslösen, är den jord, som brukas på ett i lagen närmare definierat rationellt sätt, undantagen från tvångslösen, så ock hagmarker, i särskilt bruk tagna betesmarker eller andra ägor, som äro nödiga för lägenhetens rationella och lönande bebrukande. Vidare tvångslösas ej ägor, vilka ägaren behöver som tomt, upplagsplats, trädgård, gruvområde eller som plats för upptagning av sten, grus, lera, kärrmylla, torvströ eller annat dylikt material, ej heller sådana i närheten av industriell inrättning belägna områden, vilka för industriidkaren äro behövliga som bostadsområde för hans arbetsfolk. Ej heller tvångslösas bl. a. skogsmark, vilken är nödvändig som husbehovsskog för lägenheten eller vilken med beaktande av därå växande värdefull skog eller tillföljd av därstädes utförda rationella skogsföryngringsarbeten fördelaktigast bör bevaras för skogsväxt, eller områden, vilka, där de användas till annat än kolonisationsändamål, uppenbarligen hava betydligt större värde än det, vartill de kunna uppskattas vid användning för

[1] Jordreformen förverkligas sålunda i Finland på ett sätt, som väsentligen skiljer sig från motsvarande reformåtgärder i Östersjöstaterna, Polen och Tjeckoslovakiet. Tvångslösen anlitas i Finland först såsom en sista, icke såsom en primär åtgärd, i motsats till vad fallet i allmänhet är i förenämnda länder. I detta såväl som i flera andra hänseenden erinra stadgandena i Lex Kallio om den engelska jordreformen av år 1907.

sistnämnda ändamål. Vidare tvångslösas ej sådana områden av lägenheter, vilka, om de delas bland ägarens barn eller delägarna i oskift bo, icke förslå till mera än den stadgade största arealen för odlingslägenhet åt envar (i största delen av landet 40 hektar), eller områden, tillhörande lägenheter, från vilka efter den 31 december 1921 och förrän fråga om överlåtelse blir föremål för kolonisationsnämnds prövning genom frivillig försäljning överlåtits förenämnda högsta ägovidd till person, som enligt lagen äger rätt till jordförvärv.

Ett av de syftemål lagen avser att fullfölja är att höja lantbruksproduktionen. Den tvingar sålunda icke till en splittring av lägenheter under tillbörlig hävd, utan berör endast vanhävdade lägenheter. Det förefaller också troligt, att jordägarna för att slippa det tvång lagen pålägger dem komma att erbjuda obesuttna sådana odlingslotter, som ligga avsides från lägenhetens huvudodlingar och äro mindre lönande. Ej heller avser lagen att splittra mindre lägenheter; tvärtom beaktas familjens storlek, till och med på medelstora lägenheter, på det att barnen till en jordägare, vars jord är underkastad tvångslösen, icke själva må berövas jord och grund.

Tvångslösen berör, såsom ovan framhållits, i allmänhet icke lägenheter, vilka äro mindre än 200 hektar. Från större lägenheter tvångslösas högst så många procent, som jordägaren innehar i fulla hundratal hektar jord, utom impedimenter. Är således *en lägenhets areal 300 hektar, skola högst 9 hektar (3 %) avträdas, är arealen 400* hektar, skola högst 16 hektar (4 %) avträdas o. s. v. Överstiger lägenhetens areal 5 000 hektar, må högst 50 procent därav tvångslösas.

Den person, som enligt lagen kan erhålla jord, måste fylla vissa givna villkor. Han bör hava uppnått myndig ålder (21 år) samt råda över sig och sin egendom. Han får icke hava gjort sig skyldig till återfall i brott, varå följer förlust av medborgerligt förtroende. Han får icke redan äga jord eller såsom brukare innehava ett sådant legoområde, som han enligt gällande lagstiftning är berättigad att tillösa sig. Han måste förbinda sig att inom tre år, räknat från det han fick lägenheten i besittning, därpå uppföra bostadsbyggnad, i händelse sådan icke jämte området inlöses, samt därjämte, ifall lägenheten är en odlingslägenhet, vidtaga med dess brukande. Rätt till jordförvärv tillkommer icke en person, som anses kunna vara i stånd att utan myndigheternas bistånd och statens förmedling samtidigt anskaffa åt sig jordområde och utrusta det med nödiga byggnader, ej heller en person, som tidigare ägt genom statens eller kommuns kolonisationsverksamhet bildad lägenhet, vilken han sedermera prövas hava i spekulationssyfte avhänt sig. Ytterligare bör den person, som önskar förvärva en odlingslägenhet, innehava för brukandet av lägenheten erforderliga insikter i lantbruksarbete ävensom äga nödvändiga lantbruksinventarier eller nödig kredit eller egna medel för anskaffande av dylika. En person, som önskar förvärva en bostadslägenhet åter, bör hava så mycket egna medel eller kredit, eller ock sådan yrkesskicklighet och känd arbetsförmåga, att han kan förutsättas få bostad uppförd åt sig och där finna sin utkomst.

Det är att observera, att möjligheten till jordförvärv på ovan relaterade villkor är förbehållen jämväl barnen till ägare och brukare av jord. Jordägarens barn äga framom andra rätt att få jord, då tvångslösen i enlighet med lagen berör den lägenhet, till vilken de hava arvsrätt. Även existerande småbruk kunna under vissa förutsättningar tilläggas ytterligare jord.

Till grund för *löseskillingen* för ett jordområde bör läggas det på orten gångbara priset.[1] Vid en allmän stegring av jordprisen får detta pris icke vara högre än det

[1] Även i denna väsentliga punkt företer Lex Kallio en avvikelse från jordreformerna i Östersjöstaterna, Polen och Tjeckoslovakiet. Grundsatsen, att inskränkning i förvärvade rättigheter ej må utan ersättning äga rum, är i lagen tydligt erkänd, ehuru ersättningen icke utgår efter högsta gångbara pris, utan efter det vanliga gångbara priset. I förenämnda länder däremot har löseskillingen för tvångslöst jord, försåvitt en sådan exempelvis i Estland och Lettland alls erlagts, endast delvis motsvarat jordens verkliga pris.

pris, som under de senaste fem åren vid frivilligt köp på orten i medeltal erlagts för sådan jord av enahanda beskaffenhet, som inköpts för lantbruksproduktion.

Finnes på området gröda eller värdeskog, som komma att inlösas, skall värdet därav beräknas särskilt efter gångbart pris. För bestämmande av priset för byggnader, som med jordområde inlösas, uppskattas först vad uppförandet av dylika byggnader skulle komma att kosta, varefter från det sålunda uträknade värdet ett emot byggnadernas ålder och hållbarhetstid svarande amorteringsbelopp avdrages.

Priset för gröda, värdeskog och byggnader erlägger staten åt jordägaren förskottsvis i penningar. Återstoden — d. v. s. priset för jordgrunden — skall, där det icke sammanlagt överstiger 5 000 mark för alla från samma ägares lägenheter under samma år genom myndighets ägostyckningsutslag utbrutna kolonisationslägenheter, av staten jämväl erläggas förskottsvis i penningar, men i andra fall i av staten utgivna obligationer, löpande med 7 % årlig ränta, eller i vartdera slaget. Obligationerna inlösas av staten i en bestämd ordning.

Ägaren av en kolonisationslägenhet bör sedermera återbetala löseskillingen till staten. Ägaren av en odlingslägenhet betalar årligen 7 och ägaren av en bostadslägenhet 9 %, varav 4 % utgöra ränta på det för tiden oguldna kapitalet och återstoden kapitalamortering. Likväl är ägaren berättigad att avkorta löseskillingen även med större belopp eller också att erlägga densamma i ett för allt. I särskilda fall må också lättnader beträffande amorteringen beviljas.

Förfarandet vid jordanskaffningen är i korthet det, att den person, som önskar förvärva jord, äger inlämna skriftlig ansökan därom till kolonisationsnämnden i sin hemtrakt, eller, om han är bosatt i stad eller köping, till kolonisationsstyrelsen eller till kolonisationsnämnden i den kommun, där han önskar erhålla jord. På grund av denna ansökan prövar kolonisationsnämnden, huruvida nödigt område för sökanden kan anskaffas från staten tillhörig jord eller genom frivilligt köp. Står jord icke att erhålla på detta sätt, äger kolonisationsnämnden uppgöra en plan eller ett förslag för anskaffande av jord genom tvångslösen. Jordanskaffningsplanen, mot vilken sökanden och jordägaren kunna skriftligen framställa sina anmärkningar, överlämnas till kolonisationsstyrelsen för att fastställas, antingen oförändrad eller behörigen rättad. Kolonisationsstyrelsens beslut kan överklagas i ägodelningsrätt och ägodelningsrättens utslag i högsta domstolen.

Önska två eller flera personer erhålla jord, äga den eller de personer företräde, vilka hava sin hemort i den kommun, där jord anskaffas.

Lagen avser att fästa den talrika obesuttna befolkningen vid jorden och att skapa en stark jordbrukarbefolkning. Samma syftemål har, såsom ovan framhållits, förestavat lagarna om inlösen av legoområden på enskild mark, på präst- och klockarboställen ävensom på statens vidsträckta skogsmarker. Nyligen har riksdagen ytterligare antagit en lag om avträdelse för kolonisationsändamål av sådan odlad och odlingsbar jord jämte behövlig skogsmark, som av trävarubolag lagstridigt förvärvats. Beträffande syftemålet med denna lagstiftning har man i allmänhet varit enig. De meningsskiljaktigheter, som med hänsyn till »Lex Kallio» yppat sig, ha hänfört sig huvudsakligen till detaljer i den plan, som genom lagen förverkligats. Då samtliga dessa lagar tillkommit under loppet av de senaste åren, är det självfallet ännu för tidigt att uttala sig om, i vilken mån de förmå fylla sin stora uppgift för en reformering av jordbesittningsförhållandena i Finland i en sund riktning. Så mycket är emellertid visst, att de erbjuda goda möjligheter för upphjälpande av den jordbrukande befolkningens ställning och samtidigt för främjande av landets huvudnäring, jordbruket.

Vetenskapliga undersökningar rörande arbetseffektiviteten i England.

De vetenskapliga undersökningar rörande arbetseffektivitetens problem, som sedan några år tillbaka utförts i England under ledning av det för detta ändamål inrättade statsinstitutet, the Industrial Fatigue Research Board, ha förut berörts i denna tidskrift uti ett i första häftet för år 1922 intaget meddelande från socialattachén i London. Det ifrågavarande institutet är, såsom i sagda sammanhang även anfördes, en ganska ny inrättning. Det upprättades i juli 1918 i syfte att fullfölja de undersökningar, som under kriget igångsatts av en av ammunitionsministeriet tillsatt arbetarskyddskommitté (the Health of Munition Workers' Committee). Planen för det nya institutets verksamhet hade uppgjorts av »Department of Scientific and Industrial Research» i samråd med »Medical Research Committee», och arbetet har alltifrån början stått under kontroll av »Medical Research Council».

Rörande de arbetsmetoder, som under institutets hittillsvarande verksamhet kommit till användning, och de resultat, som man därvid trott sig hava uppnått, har institutets sekreterare, dr D. R. Wilson, nyligen lämnat en intressant redogörelse i ett inför Royal Statistical Society den 15 maj 1923 hållet föredrag, vars huvudinnehåll här återgives efter det genom socialattachén i London till socialstyrelsens förfogande ställda manuskriptet.

Den uppgift, som förelåg institutet, då det började sin verksamhet, var tvåfaldig: dels att söka så ingående som möjligt utforska den mänskliga arbetskraftens insats i den industriella produktionen, dels att söka hos det praktiska arbetets män väcka förståelse för tillämpningen av de rön, som på detta område kunde vinnas. Arbetet inriktades i överensstämmelse härmed efter tvenne linjer. För det första anordnades en serie specialundersökningar inom ett antal för observationer särskilt lämpade yrkesgrenar, varifrån man snart kunde förvänta att erhålla tydligt påvisbara resultat, som sedermera kunde tillämpas även å andra områden. För det andra beslöt man att oförd röjligen för offentligheten framlägga de gjorda iakttagelserna, men icke för att därpå uppbygga några fullfärdiga teorier, utan för att ge allmänheten och särskilt de direkt berörda näringsidkarna tillfälle att taga del av de vunna resultaten och om möjligt komplettera desamma genom egna experiment och erfarenheter.

Redogörelser för de sålunda utförda undersökningarna ha publicerats i en särskild skriftserie, av vilken hittills utkommit 23 nummer. På allra sista tiden har arbetsordningen så till vida ändrats, att man nu icke behandlar varje industri för sig, utan upptager vissa allmänna spörsmål — såsom om arbetstidens och rasternas förläggning, om sambandet mellan arbetsintensitet och olycksfall m. m. — och söker klarlägga dessa genom sammanställning av iakttagelser från olika arbetsområden.

Det har under dessa utredningar visat sig nödigt att fördela arbetet på åtskilliga specialavdelningar, vilka var på sitt område utrustats med särskilt sakkunnig arbetskraft. För utförandet av den rent vetenskapliga delen av undersökningarna ha sålunda tillsatts fyra kommittéer, en för arbetarskyddsstatistiska utredningar, en för muskelarbetets fysiologi, en för andhämtningens fysiologi samt en för arbetspsykologiska frågor. Behovet av teknisk sakkunskap har tillgodosetts genom att varje utredning underställts en kommitté av särskilt tillkallade experter, varibland insatts representanter för vederbörande arbetsgivare och fackföreningar. I vissa fall, såsom t. ex. vid en för närvarande pågående utredning angående skrivkramp hos telegrafister, har den omedelbara ledningen av undersökningen uppdragits åt ett särskilt utskott, tillsatt av de ovannämnda vetenskapliga kommittéerna.

Beträffande det tillvägagångssätt institutet tillämpar vid sina undersökningar kunna följande tre metoder särskiljas:

1) *Den deduktiva metoden.* Resultaten erhållas härvid genom i större eller mindre skala anordnade observationer å arbetsplatserna och med ledning därav gjorda slutledningar. Alla iakttagelser, även där de hänföra sig till enstaka, särskilt observerade individer, göras sålunda ute i levande livet, under i alla avseenden samma arbetsförhållanden, som undersökningsobjekten dagligen vistas uti.

2) *Den experimentella metoden.* Undersökningarna kunna härvid utföras antingen i särskilda laboratorier eller också, såsom vid mera omfattande experiment ofta är fallet, ute å arbetsplatserna, men alltid så, att arbetets art eller miljö i ett eller annat hänseende avviker från det normala, så att arbetarens sätt att reagera mot dessa avvikelser kan göras till föremål för iakttagelser.

3) *Den komparativa metoden* eller, såsom den också kallats, prövningsmetoden (the test method). De personer undersökningen gäller få härvid undergå vissa bestämda prov, och de därvid framträdande individuella olikheterna antecknas. Genom att sedan sammanställa å ena sidan de erhållna prövningsresultaten, å andra sidan vad man eljest har sig bekant om försökspersonernas yrkesskicklighet, benägenhet att råka ut för olycksfall m. m., söker man utröna, i vad mån ett verkligt orsakssammanhang på dessa punkter kan föreligga och hur man sålunda med hjälp av liknande prövningar skall kunna i förväg avgöra en persons lämplighet för ett visst arbete.

Den sistnämnda metoden är måhända den, genom vilken de intressantaste resultaten kunna ernås, men som också kräver de mödosammaste förarbetena. För att vinna fasta utgångspunkter är det ofta nödvändigt att till en början koncentrera undersökningen på vissa individer, som i ett eller annat avseende förete tydliga avvikelser från normaltypen, och söka utröna, i vad mån dessa avvikelser äro betingade av speciella kropps- eller själsegenskaper. Sedan får man småningom leta sig fram till, huruvida ett dylikt orsakssammanhang, om ock i mindre utpräglad grad, kan iakttagas även hos genomsnittsindivider. Som ett exempel på hur denna metod tillämpats, kan nämnas en av institutet utförd undersökning angående olycksfallsrisken inom vissa yrken. Man började härvid med att göra observationer beträffande å ena sidan sådana arbetare, som gång efter annan varit utsatta för smärre olycksfall, å andra sidan vissa av dessas arbetskamrater, som under en längre tid utfört alldeles samma arbete, utan att någonsin ha råkat ut för liknande missöden. Samtliga dessa arbetare underkastades ett flertal prövningar av olika slag, för att utröna

vidkommande arbetares psykiska läggning. Sedan man iakttagit, hurusom i fråga om vissa av dessa prov resultaten gingo i helt motsatt riktning, allteftersom arbetaren tillhörde den ena eller andra gruppen, upprepade man liknande prov å ett större antal utan särskild förundersökning uttagna arbetare och kontrollerade därefter, huruvida även i dessa fall något sammanhang förefanns mellan prövningsresultat och olycksfallsfrekvens. Visar sig så vara fallet, torde man därav kunna draga den slutsatsen, att en prövning av här ifrågakommande slag med fördel skall kunna tillämpas även vid intagning av nya arbetare för att kunna utgallra sådana element, som sakna för arbetet erforderliga egenskaper.

Vilken av de här berörda arbetsmetoderna, som i varje särskilt fall skall användas, beror naturligtvis på olika omständigheter, sammanhängande med arbetets art och det föreliggande problemets mer eller mindre invecklade beskaffenhet. Enklast ter sig uppgiften i allmänhet, om förhållandena ligga så till, att man kan inskränka sig till den deduktiva metoden. Ett gott exempel på hur man enbart med denna metod kan ernå ett nog så belysande resultat, lämnas i följande, på uppdrag av den förutnämnda »Health of Munition Workers' Committee» verkställda undersökning rörande arbetstidsförkortningens inverkan på arbetsintensiteten vid olika slags arbete:

	Antal arbetare	Undersökningsperiod (veckor)	Arbetstid (timmar per vecka)		Antal tillverkade arbetsstycken i medeltal		Arbetsprodukt (Indextal)
			Brutto	Netto	per timme	per vecka	
Tungt arbete . .	27—90 män	6	66·7	58·2	100	5 820	*100*
		20	60·2	51·0	120	6 120	105
		11	55·5	50·4	137	6 905	119
Medeltungt arbete	70—100 kvinnor	10	74·5	66·0	108	7 128	*100*
		16	63·5	54·4	131	7 126	100
		24	55·3	47·5	169	8 028	113
Lätt arbete . . .	17 minderåriga	11	76·6	70·6	105	7 143	*100*
		46	60·1	54·5	127	6 922	93

Resultatet i här föreliggande fall lämnar intet övrigt att önska i fråga om tydlighet. Den längre arbetstiden måste för den personal, som utförde tyngre arbete, betecknas som rent oekonomisk, enär arbetsintensiteten därvid sjönk så avsevärt, att produkten per vecka blev mindre än vid kortare arbetstid. För de minderåriga arbetarna, vilkas sysselsättning var av lättaste slag, visade sig förhållandet vara motsatt; den abnormt långa arbetstid, som man under krigets tryck här infört — det gällde tändrörstillverkning för granater — visade sig åtminstone ur arbetsekonomisk synpunkt motiverad.

Sådana enkla fall äro emellertid i verkligheten ej ofta förekommande. Vid de flesta undersökningar av liknande slag får man i stället söka sig fram med mer eller mindre fasta hypoteser, som sedermera på olika sätt prövas. För denna prövning har man att välja mellan två skilda vägar.

Den första är vad man skulle kunna kalla den prognostiska metoden. Ett klassiskt exempel på en enligt denna metod vunnen vetenskaplig landvinning är Mendelejevs upptäckt av elementens periodiska system, varigenom kunde förutsägas tillvaron av vissa förut okända grundämnen, förutsägelser, som genom sedermera gjorda upptäckter också bekräftats. På samma sätt bör man vid en effektivitetsundersökning stundom kunna förutsäga, att en kombination av vissa faktorer med naturnödvändighet måste medföra vissa bestämda verkningar, och det gäller sedan att genom praktiska experiment påvisa, att så också är fallet. Metoden synes bl. a. kunna med fördel användas, då det gäller ett sådant problem som bestämmande av arbetstidsindelningen i ett visst fack. Man vet att den tid, varunder en arbetare utan avbrott och utan att minska arbetsintensiteten kan hålla på med ett visst arbete, växlar inom olika yrken, och man har för en del branscher också på experimentell väg konstaterat, hur lång en sammanhängande arbetsperiod lämpligen bör vara. Med utgångspunkt härifrån bör det också låta sig göra att uppställa ett slags arbetstidsschema, vari man för varje slag av arbete kan angiva den tidsindelning, som med hänsyn till arbetets beskaffenhet bör anses såsom den ur effektivitetssynpunkt fördelaktigaste. Finner man sedan, att de arbetsplatser, som tillämpa den i detta schema angivna arbetstiden, visa de gynnsammaste resultaten, har man häri ett bevis för riktigheten av de gjorda slutsatserna.

På liknande sätt har man gått tillväga vid undersökningar rörande temperaturens och fuktighetens inverkan på arbetsintensiteten, ett spörsmål, som är av särskild vikt i bomullsväverierna, där man av tekniska skäl — för ökande av materialets hållfasthet — måste hålla en högre värmegrad, än som med hänsyn till arbetarnas välbefinnande vore önskligt. För undanröjande av detta obehag har man sökt utnyttja det genom fysiologiska experiment kända faktum, att varm fuktig luft, som befinner sig i rörelse, verkar vida mindre besvärande å den mänskliga organismen än en stillastående atmosfär vid samma temperatur. Det gäller alltså att på artificiell väg — genom lämpligt anbragta fläktar — sätta luften i en sådan arbetslokal i tillräckligt stark rörelse. Anordningar för sådant ändamål hava också blivit konstruerade och synas vid anställda prov väl ha fyllt de uppställda förväntningarna med hänsyn till avlägsnande av mattighetskänslan hos de arbetande. Det praktiska utnyttjandet av detta system har hittills stött på en del svårigheter, beroende därpå, att de praktiserade anordningarna visat sig i viss mån hindrande för arbetarnas rörelsefrihet. Genom ytterligare tekniska förbättringar hoppas man emellertid att småningom få detta hinder avlägsnat.

Det andra sättet, varpå riktigheten av en slutledning kan prövas, är att den i ett fall gjorda iakttagelsen vinner bekräftelse av andra liknande observationer. Härpå kunna följande trenne exempel anföras:

1) Vid undersökningar rörande olycksfallsrisken har en omtvistad fråga ofta varit, huruvida den ökade olycksfallsfrekvens, som brukar framträda vid en forcering av arbetet, i främsta rummet är att tillskriva brådskan eller trötthetеn hos arbetarna. En av de forskare, som praktiskt studerat denna fråga, Vernon, har uttalat sig för det förra alternativet, därvid stödjande sig på den iakttagelsen, att om å en arbetsplats produktionshastigheten — beräknad efter tillverkningen per arbetstimme — vid något tillfälle överskrider det normala, därmed ofta följer en ökning av olycksfallsfrekvensen. Under sista delen av arbetsdagen, då trötthetеn naturligtvis är störst, äro däremot olycksfallen i regel färre, vilket måste tillskrivas den minskning av produktionshastigheten, som vanligen kan samtidigt konstateras. — Denna iakttagelse har sedermera bestyrkts genom särskilt anordnade experiment, vilka visat, att en person, som sättes att under en hel arbetsdag utföra ett visst arbete med måttlig, konstant hastighet, under dagens lopp snarare ökar än minskar precisionen i sina rörelser, varemot, så snart hastigheten ökas över en viss gräns, en minskning av precisionsförmågan omedelbart inträder och olycksfallsrisken därmed tydligen också ökas.

2) Ett annat exempel på likartade, genom sin samstämmighet intressanta undersökningar kan hämtas från belysningsfrågans område. Man hade i sidenväverier iakttagit, att vid artificiell belysning, även när den var som bäst, arbetseffektiviteten minskades med c:a 10 % mot vid dagsljus. Liknande undersökningar ha sedermera gjorts vid en del kambrikväverier, där arbetet med hänsyn till materialets finhet är ungefär jämförligt med sidenindustrien, och resultatet blev här nästan detsamma: i genomsnitt 11 % produktionsminskning vid konstgjord belysning. Vid bomullsväverier, där materialet är grövre och sålunda ej ställer samma krav på ögonen, är skillnaden vid olika belysningssystem mindre framträdande, stundom ej alls märkbar.

3) I bomullsindustrien är det, som ovan nämnts, ett synnerligen viktigt spörsmål att få bort olägenheterna av den fuktiga värme, som måste underhållas i arbetslokalerna. Genom fysiologiska experiment har det ådagalagts, att ett sådant arbete som vävning icke utan olägenhet för de arbetande kan utföras i en fuktig atmosfär, vars värmegrad överstiger 70—75° F (= c:a 21—24° C). Det har också konstaterats, att då den vattenmättade luften i arbetslokalerna närmar sig c:a 75° F, visar sig en tendens till stegring i arbetarnas kroppstemperatur. Redan i ett år 1911 avgivet kommittébetänkande ansåg man sig på grund härav kunna fastslå, att temperaturen i bomullsväverierna med hänsyn till arbetarnas hälsa icke borde få överstiga sagda gräns. Genom institutets försorg ha nu på sista tiden anordnats nya undersökningar på samma område i syfte att söka få utrönt, huruvida de förut konstaterade fysiologiska rubbningarna hos arbetarna motsvarades av en påvisbar nedsättning av arbetseffektiviteten. Problemet komplicerades — eller i viss mening förenklades — av den omständigheten, att de erhållna produktionsresultaten inom denna industri påverkas av luftens temperatur och fuktighet i två motsatta riktningar. Den höga värmegraden och fuktigheten nedsätter å ena sidan arbetarens arbetsförmåga, men gör å andra sidan hans arbete lättare genom att materialet (bomullsgarnet) vinner större hållfasthet och mindre tid användes för avhjälpande av uppkomna trådbristningar. Om trots detta en sänkning av värme- och fuktighetsgraden visar sig medföra ökad arbetseffekt, kan man sålunda vara säker om, att detta uteslutande är att tillskriva de arbetandes ökade spänstighet. De av olika forskare anordnade undersökningarna visade sig rörande denna punkt också samstämmiga så till vida, att arbetseffekten vid temperaturer över 75° F visade tydlig nedgång, särskilt mot slutet av arbetsdagen, och det kunde sålunda konstateras, att den av humanitära skäl påkallade regleringen av temperaturförhållandena i detta fall även kunde motiveras såsom ekonomiskt fördelaktigast.

Dr Wilson avslutade sitt anförande med en erinran om att den forskning, hans institut företrädde, med rätta ansåg sig kunna göra anspråk på benämningen tillämpad vetenskap, fastän den vore en ung vetenskap, som ännu

på många områden måste treva sig fram med ledning av ej alltid fullt utexperimenterade arbetsmetoder. Bland de svårigheter, man hade att kämpa med, framstod i främsta rummet den moderna industriens komplicerade karaktär och det därav nödvändiggjorda hänsynstagandet till en mängd variabla faktorer, som kunde i hög grad försvåra lösningen av ett ytligt sett enkelt problem. Vidare berodde arbetets framgång i mycket på det intresse och den frivilliga medverkan, som lämnades av arbetsgivare och arbetare, samt på möjligheten att tillvarataga och utnyttja sådana observationstillfällen, som självmant yppade sig, men som en annan gång ej så lätt komme åter. Slutligen och framför allt krävdes det för varje forskare en lång tids arbete för att lära sig att på ett rätt sätt i praktiken tillämpa sina inom laboratorierna förvärvade erfarenheter och utexperimentera den teknik, som i varje särskilt fall kunde ge de bästa och säkraste resultaten.

Meddelanden från socialattachéerna.

Skyddsåtgärder för arbetsmarknaden i Schweiz.

Schweiz är med sina 4 miljoner invånare ett i hög grad industrialiserat land. Per kvadratkilometer hade landet 1920 icke mindre än 94 invånare, och av dess 41 300 kvadratkilometer landyta voro 77·6 % produktivt utnyttjade. D. v. s. att en stor del av landets invånare är hänvisad till industriellt arbete, då den odlade jorden icke kan försörja en så stor befolkning. Antalet yrkesutövare utgjorde enligt yrkesstatistiken för år 1910 1 693 590, därav inom jordbruket, kreaturs- och trädgårdsskötsel 469 106 samt i skogsbruk, jakt och fiske 8 012. De övriga voro sysselsatta i industri, handel, samfärdsel och fria yrken. Antalet arbetare i de industrier, som äro underställda fabrikslagen, uppgick år 1910 till 381 170 i 9 316 fabriker o. dyl. anläggningar. Därtill komma de ganska talrika arbetskrafter, som äro sysselsatta utanför fabrikslagens användningsområde. Bland industrierna i landet äro textilindustrien, metallindustrien, kemiska industrien, beklädnadsindustrien o. s. v. ganska betydande på världsmarknaden såsom starka exportindustrier. Särskilt gäller detta för textilindustrien, som i stor omfattning baserats på export. Även inom metallindustrien finnas viktiga branscher, vars hela existens är beroende av exporten, såsom t. ex. den schweiziska urindustrien. Den kemiska industrien hade upparbetat en stark export före kriget, och dess farmaceutiska preparat voro på många marknader välkända. Bijouteriindustrien, som före kriget antagligen hade att tacka den stora turistströmmen för sin blomstring, är en industrigren, som i stor omfattning är hänvisad till produktion för utländska behov. Trävaruhandeln och trävaruindustrien hade ävenledes en icke obetydlig export, och detsamma gäller för en hel del andra industriella verksamhetsområden.

Det är givet, att ett samhälle av denna komplicerade industrityp måste råka i synnerligen stora svårigheter genom den urspårning på världsmarknaden, som kriget och än mera fredsslutet medförde. Inkilat mellan kontinentens krigförande makter översvämmades Schweiz under kriget kanske ännu mer än vårt eget land av de krigförandes varuuppköpare, och man måste liksom hos oss genom exportförbud skydda sig mot utförsäljningen. Å andra sidan erhöll industrien utmärkta krigskonjunkturer, och många produktiva företag, som under normala förhållanden icke skulle haft några större

förutsättningar i konkurrenskampen, blevo under krigskonjunkturernas inflytande profitabla företag. Andra goda industriföretag sökte utvidga sina produktiva möjligheter genom utbyggnader och nyanskaffningar samt engagerandet av allt större personal. Under år 1920 brast linan, och en ekonomisk kris, sådan man icke skådat den på årtionden, bröt in över landet.

För bedömande av de frågor denna rapport är avsedd att behandla, är det viktigt att även skärskåda den ekonomiska politik grannländerna förde, vilken om icke förorsakade så dock starkt påverkade situationen till nackdel för den schweiziska industrien. De sökte nämligen samtliga avstänga importen av varor, som de icke voro absolut i beroende av. Tyskland skärpte således sina importförbud och upptog sina skyddstullar enligt en grundskala, som för många varors vidkommande omöjliggjorde konkurrensen från ett land med hög eller stabil valuta. Frankrike och Italien ha visserligen icke i samma utsträckning upprätthållit importförbuden, men de ha i stället höjt sina tullar eller ransonerat importen. Så t. ex. har den schweiziska urindustrien fått sin export till Frankrike ransonerad till ett värde av 2 860 000 francs i månaden fr. o. m. den 1 juli 1921 med återverkande kraft till den 1 januari 1921, då det föregående avtalet utlupit. Även tyskarna ha ransonerat importen av ur från Schweiz. Dessutom förvärrades situationen för exportindustrierna genom att de på grund av den schweiziska valutan ej voro i stånd att konkurrera med inflationsländerna. En del av dessa industrier, såsom den stora sidenvaruindustrien, led vidare svårt under importförbuden, som upprätthöllos i många länder. Så t. ex. tillät Tyskland under hela året 1921 icke införsel av sidenvaror annat än mot särskilda licenser, som endast i ringa omfattning utdelades. Samma var fallet med Rumänien, som under en längre tid förbjöd import av lyxvaror, till vilka sidenvaror och sidentyg räknas, men som under år 1921 inrymde vissa importkontingenter åt Frankrike, England och Italien, medan Schweiz ännu under flera månader icke lyckades återupptaga sin import på Rumänien. Och liknande svårigheter rapporterar denna industrigren för år 1921 rörande Finland, Tjeckoslovakiet och Polen.

En stor del av den schweiziska exportindustrien är för sin varuproduktion emellertid hänvisad till utländska råvaror. Då landet icke äger egna kol, måste i första rummet industrikolet importeras, och samma är fallet med de huvudsakliga råvarorna för textilindustrien såväl som för metallindustrien och andra. I detta hänseende blev grannstaternas utförselpolitik rent av ruinerande till sin verkan på den schweiziska industrien. I en framställning av den schweiziska regeringen till parlamentet av den 24 januari 1921 hänvisas till, att t. ex. för de kol, som Schweiz importerade från Saarområdet, fick det betala ett pris, fob gruva, som låg 38·5 % högre än det franska inlandspriset. Och för storkoks från Ruhrdistriktet togo tyskarna ett pris, fob gruva som låg icke mindre än 76 % högre än det tyska inlandspriset, d. v. s., att den tyske konkurrenten erhöll koks för 24 % av det pris, schweizaren måste betala. De engelska kolen betingade i England ett självkostnadspris på endast 48 % av exportpriset. På så sätt blev det amerikanska kolpriset avgörande för den schweiziska industrien, och detta kol stod på grund av de höga fraktkostnaderna från Amerika till Basel ungefär 100 % högre än det amerikanska inlandspriset. Lika ogynnsamma förhållanden hade man i fråga om järn och andra halvfabrikat. Så hänvisar t. ex. den schweiziska järn- och metallindustrien i sina rapporter för år 1921 till det faktum, att den icke blott fick för en hel del tyska råvaror och halvfabrikat betala väsentligt högre priser än den tyske förbrukaren, utan att de tyska exportprisen bestämdes olika för olika länder, allt efter vidkommande lands valuta, så att t. ex. Frankrike och Italien erhöllo sina råvaror och halvfabrikat från Tyskland billigare än Schweiz med sin höga valuta, som enligt den tyska maximen rättfärdigade ett högre pris även i francs. I den schweiziska industriföreningens sammanfattning av det ekonomiska läget inom järn- och metallindustrien för år 1921 uttalas, att man kanske skulle kunna ha förståelse för en dylik metod, om den även användes på utförsel av färdigfabrikat från Tyskland. Men härvid utnyttjas den låga tyska valutan på ett rent av hänsynslöst sätt mot Schweiz,

och varorna kastas in i landet till rena vrakpris. Även med hänsyn till de levererade råvarornas kvalitet fastställes, att denna var påverkad av att ansvarskänslan och den affärsmässiga moralen hos leverantören höll på att försvinna, vilket återigen förorsakade den schweiziska producenten av färdigfabrikat onödiga och dyra omkostnader.

Då de schweiziska varuprisen under kriget och intill krisens utbrott stegrats ungefär på samma sätt som våra svenska varupris, funnos även i Schweiz kretsar, som ansågo det icke vara ofördelaktigt, att man med hjälp av inflationsländernas varuexport finge en större prisreduktion genomförd. Men den schweiziska regeringen framhåller i sitt ovannämnda budskap till parlamentet, att denna förhoppning åtminstone till en stor del vilar på en fiktion, ty de valutasvaga länderna slumpa icke alltid bort sina varor, utan söka att utnyttja prisnivån i det land, dit de exportera. Sålunda framhålles i nämnda regeringsrapport, att utlandets exportpris endast hållas 10—15 % lägre än de schweiziska prisen för samma varor, d. v. s. så mycket som behöves för att åt den utländske säljaren säkerställa ordern. Den mellanvinst, som uppstår mellan de utländska produktionskostnaderna och det i Schweiz uppnådda priset, går i den utländske säljarens ficka eller uttages av vidkommande stat i form av exportavgift. Sålunda har man ej heller för uppnåendet av en prisreduktion den nytta av de lägre produktionsprisen i inflationsländerna, som man skulle kunna vänta sig.

Huru ruinerande exporten från inflationsländerna måste verka på den schweiziska industrien torde kanske bäst framgå av följande exempel: Schweiz har en kvalitativt mycket högt utvecklad möbelindustri, som under normala förhållanden sysselsätter c:a 20 000 arbetare. År 1913 importerades i medeltal per månad 1 440 ton möbler. Men under sista kvartalet av 1919 hade importen från Tyskland och Österrike stigit till icke mindre än 14 180 ton, så att den schweiziska möbelindustrien, själv urståndsatt att exportera, även förlorade den inländska marknaden och stod inför faran att nödgas nedlägga driften.

I korthet befann sig Schweiz vid krisens utbrott år 1920 i följande situation:

a) Den egna exporten hindrades eller avstängdes genom importländernas importförbud, ransonerings- och tullpolitik.

b) Konkurrensdugligheten minskades eller upphävdes dels genom den höga schweiziska valutan, dels genom den prispolitik de utländska råvaruleverantörerna följde gentemot sina schweiziska avnämare.

I denna situation bestämde sig den schweiziska regeringen för en inskränkning i varuimporten. Man utgick därvid från den grundtanken, att man icke kunde låta utlandet ruinera hela den schweiziska industrien och sedan överlåta åt det schweiziska samhället att draga försorg om sina svältande arbetarmassor. Kunde på grund av de säregna omständigheterna på världsmarknaden den schweiziska exporten icke upprätthållas i förutvarande omfattning, så borde genom statliga åtgärder åtminstone inlandsmarknaden hållas öppen för den inhemska industrien. Frågan var då blott att avgöra, vilka vägar man skulle gå för att uppnå det åsyftade målet, det egna arbetets skydd.

Denna fråga var tydligen icke lätt att avgöra, ty förhållandena ligga ju icke alltid så klara som i fråga om möbelindustrien, för vilken man redan år 1920 utfärdade en skyddande inskränkning i importen. Undersökningar, som gjordes av en tillkallad expertkommitté, kommo till följande resultat: Så långt den schweiziska produktionen led av den allmänna världskrisen, kunde den icke väsentligt upphjälpas genom importinskränkningarna. Dylika inskränkningar kunna icke bringa den egentliga exportindustrien någon hjälp, såvida den icke i betydlig omfattning även arbetar för inlandsförbrukningen, ty i detta senare fall kunde krisen mildras även för denna industri. Importinskränkningarna kunde emellertid medföra vissa svårigheter för de specifika exportindustrierna, svårigheter, som bero på de internationella handelsförbindelserna. Man måste därför överväga, om det avsedda skyddet för en näringsgren, som producerar för inlandsmarknaden, icke bleve för dyrköpt genom att en exportindustri därigenom råkar i fara. Inskränkningar i importen kunna eventuellt även hindra eller åtminstone fördröja den för hela folkhushållningen så utomordentligt viktiga prisreduktionen. Då

varje producent själv är konsument av vissa artiklar, uppstår mången gång en nästan olidlig intressemotsättning. Lyckas det icke att komma till en kännbar prisnedsättning, så skulle detta betyda en ny lönestegring och därmed ett försvårande av den schweiziska produktionens existensvillkor. Mot detta moment talar emellertid, att även den i huvudsak konsumerande befolkningen icke är betjänad med att den kan köpa viktigare behovsartiklar relativt billigt, medan arbetslösheten stiger i hotande omfattning. Experterna förklarade vidare, att på grund av de utomordentliga förhållandena under kriget en rad nya industrier uppstått, vilka endast voro livskraftiga under krigets abnorma förhållanden, medan andra näringsgrenar hade utvidgat sin produktion. Det blir icke möjligt att efter återinträdandet av någorlunda normala förhållanden skydda denna stegrade industrialisering genom införselinskränkningar. En viss nedrivning och omläggning kommer icke att kunna undvikas, så smärtsam den också torde bli för dem, som drabbas därav. Även sådana företag, som i och för sig icke voro vinstgivande, men som under kriget kunde producera med framgång, kunna icke upprätthållas med konstlade medel.

Slutligen kommo experterna till den avgörande konklusionen, i det de hänvisa till, att de principiella frihandlarna, vilka därvid gärna åberopa sig på de resolutioner, som antagits av finanskonferensen i Brüssel, anse, att statens ingripande med införselinskränkningar i det internationella varuutbytet vore förfelat och overksamt. Enligt deras åsikt kunde det ekonomiska livet, som störts genom kriget, endast återvinna sin hälsa på den fria handelns grundval. Men de glömma därvid, säga experterna, att den fria konkurrensen endast kan hava läkande verkan under någorlunda jämna betingelser. Dessa förutsättningar finnas icke för närvarande på grund av de störda valutaförhållandenas inverkan på produktionskostnaderna, och den schweiziska produktionens levnadsvillkor äro så försvårade, att en fri konkurrens icke kan verka annat än ruinerande.

Experterna kommo sålunda trots alla betänkligheter till det avgörandet, att landets ekonomiska liv endast kunde skyddas genom fastställande av en inskränkning i importen. Regeringen begärde av parlamentet motsvarande fullmakt och erhöll sådan den 18 februari 1921. Fullmakten begränsades temporärt, men har sedan dess upprepade gånger blivit förlängd och gäller för närvarande till den 31 december 1923.

Genomförandet av denna fullmakt vilar i regeringens egna händer, och det är vidkommande industriers eller näringsgrenars sak att till regeringen inkomma med ansökan om inskränkning i importen. Dessa ansökningar prövas av regeringens folkhushållningsdepartement, som efter att ha lämnat en kommission, i vilken landets viktigaste näringsgrupper äro representerade, tillfälle att yttra sig, inkommer till regeringen med sina förslag. Regeringen fattar sedan sitt beslut och offentliggör de *varor, respektive tullpositioner, för vilka en inskränkning beslutats.* Folkhushållningsdepartementet är auktoriserat att bevilja införsellicenser generellt för vissa varor eller från fall till fall; för dessa införsellicenser uttages en avgift, beräknad enligt varuvärdet, men minst 2 francs för varje licens.

Den nämnda kommissionen består av 17 medlemmar, varibland industrien, handeln, jordbruket, arbetarnas fackorganisationer, de schweiziska konsumtionsföreningarna samt olika intresserade avdelningar av statsverken äro representerade. Vid handhavandet av bestämmelserna utgår man ifrån, att prisreduktionen på inlandsmarknaden icke skall hindras och att det därför icke gäller genomförandet av ett generellt importförbud, utan endast en inskränkning i importen. Man prövar därför i varje enskilt fall, huru stort varubehov som förefinnes, huru mycket därutav den egna industrien kan tillfredsställa och huru stor importen av vidkommande artikel plägar vara under normala förhållanden. Man kan därför säga, att det schweiziska systemet innebär en ransonering av landets varuimport. Regeringen har därigenom ständigt i sin hand att öka importen av en viss vara, om det visar sig, att den inhemska industrien använder sig av skyddet för att på ett med konsumenternas intressen oförenligt sätt uppskruva varuprisen. De inhemska producenterna veta sålunda, att systemet icke ger dem något monopol, som de efter eget gottfinnande kunna utnyttja på den inhemska mark-

naden, utan att det endast är avsett att vara ett skydd mot en ruinerande valutakonkurrens, som samtidigt genom vidkommande länders konsekvent bedrivna införselpolitik utestänger eller försvårar den schweiziska exporten över deras gränser.

Delvis följer man också i praktiken den grundsatsen, att för utdelande av införsellicens en viss kvantitet av samma vara måste beställas hos inländsk producent. Denna grundsats kan emellertid icke generellt genomföras, därför att det kan ju vara en skillnad på vem som begär licensen, en handlare, en importör eller kanske en industriidkare, som önskar få vissa råvaror till självförbrukning o. s. v. Dessutom behandlar man heller icke varor från varje land lika. Meningen med systemet är ju att utestänga en överdriven import av varor från »valutaländerna»; sålunda hållas gränserna till Frankrike och Italien fria för en hel del varor, som erfordra införsellicens, när de komma från Tyskland eller Österrike. Grunden härför uppgives i regeringens rapporter till parlamentet vara, att importen över den franska och italienska gränsen endast för relativt få varor överstigit den normala omfattningen.

Vid systemets genomförande tar man särskild hänsyn till att den allmänna prisnivån i landet skall reduceras. Industriidkarna äro sålunda nödgade till att, därest de begära skydd för sin industrigren, inkomma med noggranna uppgifter om sina produktionskostnader, varupriser etc. Så snart man får den uppfattningen, att skyddet för en viss varusort eller industrigren är omotiverat, upphäves detsamma. Folkhushållningsdepartementet är auktoriserat att i form av generellt beviljade importlicenser frigiva importen av en viss vara. Man upphäver sålunda icke formellt skyddet, vilket skulle förorsaka en ny procedur, så snart marknadsläget förändrades, utan man dekreterar generell importtillåtelse tills vidare, vilket medför, att folkhushållningsdepartementet utan tidsödande procedur kan taga tillbaka dessa generella importtillåtelser, när så anses påfordrat.

Frågar man nu efter det nationalekonomiska resultatet av detta system, så bli ju svaren något olika alltefter den tillfrågades handelspolitiska inställning. Jag tror emellertid, att de uppgifter jag erhållit inom folkhushållningsdepartementet äro det objektivaste omdömet. Ty inom detta departement, som handhar systemets genomförande, gör man sig, det var mitt bestämda intryck, inga illusioner om svårigheterna att i längden upprätthålla dylika inskränkningar i näringsfriheten. Man betonar också, att man icke vill hålla på en dag längre med ett dylikt system, än som nödvändigt är för landets ekonomiska liv. Men man hänvisade till att den schweiziska skoindustrien, som före kriget var en ganska betydande exportindustri, vars produktion till 1/3 eller t. o. m. inemot hälften ägde rum för export, på grund av valutakonkurrensen stått inför en fullständig ruin. Den egna exporten stoppades nästan fullständigt, medan importen från inflationsländerna, i synnerhet Tyskland, ökades. Icke mindre än 85 % av denna industri var således utan arbete. Genom importens ransonering har man uppnått, att numera åter 60 % är i verksamhet. Genom importregleringen säkerställdes inlandsmarknaden för denna industri, och det visar sig nu, att handeln gärna köper de inländska fabrikaten, sedan den har fått någon säkerhet för att en viss stabilitet i leveransmöjligheterna såväl som i kalkylationsmöjligheterna genom regeringens ingripande finnes. Liknande resultat meddelades mig från pappersindustrien, som före importregleringen endast var sysselsatt till c:a 20 % av sin produktionsförmåga, men som nu är uppe i 60 %.

Betraktar man varuprisens utveckling, så finner man enligt föreliggande uppgifter, att priserna sjunkit ganska betydligt även inom de skyddade industrierna. Sätter man priset före kriget = 100, så voro t. ex. skoprisen vid tiden för de högsta krigsprisen uppe i en indexsiffra på 244, medan de i maj 1922 hade gått ned till 174. Inom herrkonfektionen, som ju också sysslar med allmänna förbrukningsartiklar, var den högsta indexsiffran 348, medan prisläget i maj månad var nere i 188. Tändsticksindustrien hade sin högsta index med 370 och var i maj 1922 nere i 295. I medeltal beräknas den högsta indexsiffran för skyddade varor ha stått i 300, medan den i fjol vår gått ned till 179. De oskyddade varorna däremot hade haft en högsta in-

dexsiffra på 331 och voro vid samma tid nere i 171. De skyddade varornas pris i jämförelse med fredspriserna variera enligt officiell uppgift mellan 53 och 303 %, medan de oskyddade varuprisen röra sig mellan 94 och 340 %. I och för sig kan man ju icke tillmäta dylika siffror beviskraft i varje detalj, ty prisindexer, som äro beräknade generellt för alla varor, utan att hänsyn tages till vidkommande varas betydelse i ett folks konsumtion eller till särskilda med varans produktion sammanhängande förhållanden, måste ju alltid bli något godtyckliga. Den schweiziska regeringen hänvisar själv till dessa svårigheter och anför flera exempel på huru en varas produktionspris kan påverkas av olika faktorer. Men vad det i huvudsak ankommer på synes mig av ovan relaterade siffror vara bevisat, nämligen att det schweiziska importregleringssystemet icke förhindrat en ganska betydande prisreduktion även för de skyddade varorna och att generellt sett skillnaden rörande varuprisens fall mellan oskyddade och skyddade varor icke är betydande. Folkhushållningsdepartementets generalsekreterare, som bearbetar dessa frågor, antydde i sitt samtal med mig, att den försiktighet, med vilken man handhaft systemet, nog var det avgörande för det värdefulla resultat, man uppnått, men att de allmänna världsprisen ha det väsentligaste inflytandet på även ett enskilt och litet lands varupriser. Fallande tendens i världsmarknadsprisen medför, under förutsättning av en normal valuta, även en prissänkning inom den nationella folkhushållningen, och denna hans uppfattning syntes honom bäst styrkt av det faktum, att även de skyddade industriernas pris i Schweiz sjunkit ungefär med samma tendens som de oskyddades.

Den apparat, som är nödvändig för detta systems genomförande, är icke så särdeles stor. Inom folkhushållningsdepartementet äro c:a 80 tjänstemän sysselsatta i den s. k. införselbyrån. Arbetet inom den ovannämnda importkommissionen går för sig tämligen lugnt. Denna kommission har ju till uppgift att yttra sig om inkommande ansökningar rörande inskränkning i importen. I fråga om arbetarrepresentanternas hållning i denna kommission sades mig, att de pläga opponera mot inskränkning i importen av sådana varor, som äro oundgängliga för de breda massorna, i synnerhet alltså livsmedel, därför att de icke vilja taga på sitt ansvar prisförhöjningar, vilka icke kunna neutraliseras genom löneförhöjningar. Däremot ha även arbetarna inom industrierna ofta nog begärt eller understött arbetsgivarnas krav på inskränkning i importen, och på fackföreningshåll erhöll jag bekräftelse på att arbetare inom enskilda industrier i denna fråga icke alltid taga tillbörlig hänsyn till fackorganisationernas ställning.

Osäkra i sin hållning äro även exportindustrierna och importhandeln, som icke äro anhängare av dylika statliga ingrepp i näringslivet. Man koncentrerar sig därför så långt som möjligt på färdigfabrikat eller sådana halvfabrikat, som man anser böra tillverkas inom landet, så att industrien ej göres alldeles beroende av utlandet. Genom att man sålunda koncentrerar sig på dylika fabrikat, blir ju oppositionens ställning icke densamma, som om man utan urval och största försiktighet skulle tillmötesgå alla uppkommande krav på importreglering.

Såsom redan antytt, är det även på officiellt håll icke meningen att upprätthålla detta system längre än nödvändigt är. Genom att höja skyddstullarna i allmänhet, varmed man endast följer grannländernas exempel, söker man skapa ett varaktigt skydd mot den utländska konkurrensen, ett skydd, som samtidigt är till fördel vid inträdande handelstraktatförhandlingar, vilka under nuvarande protektionistiska aera i Europa erfordra vissa möjligheter till koncessioner och kompensationer. Men denna frågas behandling tillhör icke mina uppgifter.

Kan man sålunda fastställa, att det schweiziska systemet faktiskt utgjort ett skydd för den schweiziska arbetsmarknaden och åtminstone något minskat den ekonomiska krisens häftighet, utan att hindra prisreduktionen på varumarknaden, så återstår att se, huru de schweiziska löneförhållandena utvecklat sig. Lönereduktionen i Schweiz har utan tvivel icke varit så stark som i vårt eget land. Fackföreningarnas centrala ledning sade mig, att lönereduktionen intill februari 1923 i medeltal utgjort c:a 25 %, d. v. s. att av de löneförmåner, som uppnåtts sedan krigets utbrott, har $^1/_4$

åter strukits. På arbetsgivarsidan fann jag denna upplysning bekräftad; särskilt inom metallindustrien sades det mig, att lönereduktionen icke i medeltal överstiger 25 %. I huru stor omfattning man får återföra denna i förhållande till vårt land ringa lönereduktion på det skyddssystem, som använts och som är föremål för denna rapport, kan jag icke avgöra. Men det synes mig, som om en väsentlig orsak torde ligga på annat håll. Enligt de officiella uppgifter om de schweiziska arbetslönerna, som jag erhållit, synas dessa icke under krigskonjunkturerna ha höjts fullt ut i samma omfattning som våra svenska löner. I medeltal uppgivas de högsta konjunkturlönerna ha varit uppe i c:a 145 % över fredslönerna, d. v. s. sätter man fredslönen = 100, så har den högsta krigskonjunkturlönen varit uppe i 245. För vissa yrken torde denna siffra samtidigt kunna anses ha varit timlönen i francs, d. v. s. medan fredslönen per timme var 1 franc, var den högsta konjunkturlönen uppe i 2·45 francs, varemot man nu torde vara nere i 2 francs och därunder per timme. Naturligtvis äro dessa siffror endast approximativa, ty en allmän och tillförlitlig lönestatistik finnes ej heller i Schweiz.

Däremot upptager den schweiziska socialstyrelsen månad för månad en noggrann statistik över livsmedelsmarknadens utveckling. I denna statistik är juni 1914 satt = 100, och den på denna basis vunna indexsiffran för december 1922 var uppe i 159 för tjänstemän och likställda, 158 för facklärda arbetare och 156 för grovarbetare. Den schweiziska statistiken skiljer nämligen i sina hushållskostnadsberäkningar mellan dessa tre grupper av konsumenter; statistiken omfattar emellertid endast livsmedel, lyse, bränsle och såpa (respektive tvål), medan beklädnad och hyra icke ingå i beräkningarna. Sättes december 1921 = 100, så bli motsvarande siffror 83—84, så att prisfallet under år 1922 i medeltal har varit 16 till 17 %. Det synes mig, ehuru jag icke vill framställa det såsom ett faktum, som om prisstegringen i Schweiz under kriget icke varit fullt så hög som i vårt land. Men några verkligen jämförbara siffror har jag icke kunnat komma över.

Berlin den 14 mars 1923.

Wilhelm Jansson.

Den schweiziska emigrationslagstiftningen.

Den första schweiziska lagstiftningen i emigrationsfrågan är daterad den 24 december 1880, men denna lag omarbetades och utgavs i ny form den 22 mars 1888. Utvandringen från Schweiz var på 1880-talet ganska stark. Emigrationsstatistik för hela landet föreligger från år 1868, då 5 007 personer utvandrade från Schweiz till transoceana länder. På 1870-talet var siffran nere i 1 691, men steg sedermera till 13 502 år 1883. Sedan dess ha siffrorna varierat, och sista året före kriget, således år 1913, uppgick antalet utvandrare till 6 191, en siffra, som på det stora hela tyckes angiva det årliga medeltalet av schweiziska utvandrare under normala förhållanden. Under kriget var utvandringen naturligtvis starkt hämmad, och den lägsta siffran torde ha varit år 1918 med 304 utvandrare till transoceana länder. Efter kriget har den emellertid kommit i fart igen; år 1921 var antalet utvandrare 7 129 och år 1920 icke mindre än 9 276.

Den schweiziska utvandringslagen, i den gestalt den alltjämt har, är ganska sträng. Den gör agenturväsendet inom landet koncessionspliktigt, och de koncessionerade agenterna måste hos förbundsregeringen ställa säkerhet för att de fullgöra alla de förpliktelser, som lagen ålägger dem. Denna säkerhet är satt till ett belopp av 40 000 francs, och dessutom skall huvudagenten ställa borgen på 3 000 francs för varje underagent han sysselsätter. Koncession lämnas endast sådana personer, som åtnjuta ett gott rykte och äga medborgerligt förtroende i varje hänseende; de skola vara förtrogna med utvandringsfrågorna och i stånd att på ett säkert sätt sköta utvandrarnas resa, och slutligen måste de ha fast hemort i Schweiz. Lagen ålägger dem långtgående förpliktelser i fråga om de personer, som de åtagit sig att transpor-

tera. De skola, som sagt, sörja för deras och deras bagages säkra transport till den avtalsenliga bestämmelseorten för ett pris, som skall vara fastsatt i kontraktet och i intet fall och på intet sätt får höjas. För transporter från skeppet till landningsplatsen få inga särskilda kostnader uppstå för utvandraren. Agenten skall sörja för tillräcklig, god och renlig förplägnad samt logi under hela resan, såvida utvandraren icke har förbehållit sig att under lantresan själv sörja för kost och logi. Vidare är agenten ansvarig för fri läkarbehandling och anständig begravning, om döden inträffar på resan. Han skall försäkra bagaget såväl mot skada som förlust till en av schweiziska regeringen godkänd och i kontraktet avtryckt tariff, han skall försäkra familjefadern eller dennes representant mot olycksfall under resan till en summa av 500 francs, och premien härför skall vara fastsatt i kontraktet. Även denna premietariff är underkastad regeringens godkännande. Uppstår uppehåll eller förhinder under resan, utan att utvandraren själv är skuld därtill, har agenten att sörja för fullständig förplägnad och härbärge, och om den avsedda reserouten icke existerar eller är otillräcklig, måste agenten prompt sörja för befordran på en annan minst lika god väg, som den i kontraktet angivna.

Lagen innehåller en hel massa bestämmelser till utvandrarens skydd, såsom rörande beskaffenheten av järnvägsvagnar, fartyg och deras inredningar, förbud för att avfordra utvandraren andra prestationer än de i kontraktet en gång fastsatta eller att av honom kräva dricks*pengar*, *sjukhusavgifter* e. dyl. Biljettpriset få varken helt eller delvis bestå i personligt arbete. Ej heller får utvandraren själv sörja för förplägnad under sjöresan, och maten måste tillhandahållas honom i god kvalitet och tillredning. Så långt själva lagen. — Därutöver har regeringen utfärdat administrativa förordningar till myndigheterna, varuti bl. a. förbjudes annonsering i schweiziska tidningar till uppmuntran av emigration genom förskottering av biljett eller till vilseförande av utvandringslystna personer. Likaså är det förbjudet att förleda personer till utvandring eller att skicka omkring reseagenter i landet till förmedling av utvandring. Propaganda för kolonisationsföretag i främmande länder är ej heller tillåten, och utvandringskontrakt till dylika kolonier få endast ingås med schweiziska regeringens godkännande.

Handhavandet av lagen lades på sin tid i händerna på det s. k. politiska departementet, i vilket tvenne avdelningar sysslade med dithörande frågor. Den 31 december 1900 förenades de båda avdelningarnas funktioner i ett enhetligt »Auswanderungsamt», vilket sedan år 1914 även fått till uppgift att tillvarataga immigranternas intressen, så långt dessa äro schweiziska medborgare eller på sin återresa från transatlantiska länder till sin hemort passera Schweiz. »Auswanderungsamt» har sedan den 17 maj 1918 dessutom erhållit uppsikten över utvandringsväsendet icke blott till transoceana länder, utan till alla länder, således även europeiska, medan de senare icke inneslötos i den tidigare statliga uppsikten.

Ur denna tillsynsmyndighets omfångsrika arbetsprogram anför jag följande:

1) Beredning av koncessionsansökningar från agenter och tillåtelse för dessa att anställa underagenter.

2) Uppsikt över agenterna, underagenterna och biljettförsäljarna; inspektion av deras kontroll, korrespondens och affärsböcker.

3) Upptagande av kautioner och avgifter, kontroll över erlagda böter och mot agenter fällda domar.

4) Undersökning och avgivande av yttrande i fall, där agenterna förgått sig mot de lagliga bestämmelserna.

5) Utredning och anställande av åtal, där utvandringslagen överträdes av andra personer.

6) Avgivande av yttrande till regeringen rörande ansökningar från ombud för kolonisationsföretag samt rörande åtgärder mot obefogat deltagande i sådana företag.

7) Yttranden i principiella frågor rörande utvandringsväsendet.

8) Uppsikt över de i offentliga tidningar och andra publikationer införda annonserna rörande utvandringsväsendet.

9) Utarbetande av utvandringsstatistik, samling av tidtabeller och pristariffer.
10) Publikation av meddelanden rörande utvandringsväsendet.
11) Upprätthållande av förbindelse med utvandringsbolag och rederier, schweiziska representanter i utlandet, hjälporganisationer och privatpersoner för att tillvarataga de schweiziska utvandrarnas intressen.
12) Ledsagande av utvandrargrupper till inskeppningshamnen och upprätthållande av förbindelsen med transportbolagen.
13) Samling av andra staters in- och utvandringslagar samt rapporter över förhållandena i invandringsländerna.
14) Upprätthållande av förbindelse med föreningar och privata till förebyggande av lättsinnig utvandring; utrustning av fattiga, men målmedvetna utvandrare.
15) Uppsikt över värvning och emigration av personer till andra europeiska stater.
16) Uppsikt över agenter, som besörja emigranters transport.
17) Lämnande av råd, upplysningar och rekommendationer till utvandrarna.

Rörande de första sexton punkterna behöves ingen vidare kommentar; däremot synes mig den sjuttonde punkten i programmet vara av stort intresse. »Auswanderungsamt», som haft den fördelen att hittills stå under en och samme direktörs ledning, har på ett rent av mönstergillt sätt skaffat sig material över invandringsförhållandena i så gott som hela världen, och det äger ett adressmaterial från schweizare, bosatta i främmande länder, som måste vara av utomordentlig betydelse för dess verksamhet. Direktör Möhr skildrade för mig sitt arbetssätt. Han och hans medarbetare stå i ständig förbindelse med den schweiziska statens beskickningar och konsulat i utlandet, erhålla av dessa periodiska rapporter om förhållandena i vidkommande land, råd och upplysningar om när tillfälle gives att leda utvandrarströmmen åt ett visst håll. Men vid sidan därav vinnlägger sig verket om att upprätthålla den direkta förbindelsen med de privatpersoner, som tagit dess råd och skydd i anspråk. Direktören sade mig, att många av dem ju försvinna i det främmande landet, och man hör icke något av dem mera. Men många ha en tacksamhetskänsla kvar icke blott mot det gamla hemlandet, utan även mot det statliga verk, som tog sig an deras intressen, då utvandringen ägde rum, och sådana personer skriva sedan hem till »Auswanderungsamt» och meddela, huru de ha fått det i det främmande landet, hurudana arbetstillfällena, arbetslönerna och levnadskostnaderna på platsen äro o. s. v. »Auswanderungsamt» upprätthåller sedan ständig förbindelse med sådana personer, vilket varit till stor fördel för verksamheten såväl som för utvandringslystna schweizare, som senare vänt sig till verket för erhållande av råd och upplysning.

Rörande kolonisationsfrågan har den schweiziska regeringen numera uppdragit åt en privat men allmännyttig förening för inre kolonisation i Schweiz att följa denna fråga, som kräver särskilda förkunskaper. Det gäller alltså i dessa fall schweizisk utvandring till kolonisation i främmande länder. Denna förening, som har sitt säte i Zürich och som jag besökte, har emellertid ännu inga erfarenheter på området, därför att den först sedan ett par månader erhållit uppdraget. På »Auswanderungsamt» hade man gjort den erfarenheten, att den allra största försiktighet måste iakttagas vid dylik kolonisation och framför allt gentemot organisationer, som söka värva utvandringslystna till dylika kolonier i vildmarken. Man hoppas att genom att själv taga bildandet av dylika kolonier om hand komma till ett säkrare och bättre resultat, därför att man icke ämnar släppa utvandraren ur sakkunniga händer, förrän kolonisationsprojektet är noga undersökt och dess genomförande garanterat. Vissa nationella svårigheter trodde man sig emellertid ha upptäckt, så till vida som myndigheter och folk i Kanada och Sydamerika icke gärna ville ha emigranterna dit såsom schweizare eller annan europeisk nationalitet, utan önska se dem assimilerade så fort som möjligt i det nya hemlandet. Det är tydligen den under kriget så starkt framträdande aversionen mot de s. k. bindestrecksamerikanarna, som fortlever och antagligen kommer att bli bestående. Schweizarna sade sig emellertid, att de icke göra sig några illusioner i detta hänseende, och de räkna med att utvandraren, om han får det bra i det främmande

landet, snart kommer att acklimatiseras. Men det är icke detta det kommer an på för den schweiziska verksamheten i fråga. Faktum är, sade man mig, att Schweiz är överbefolkat, att det icke finnes någon utsikt för framtiden att försörja det årliga överskottet, som uppgår till c:a 26 000 i medeltal, och att sålunda ett större antal schweizare årligen måste utvandra till främmande länder. Det är våra egna barn, sades det, som måste söka sig utkomst i andra länder, och vi ha och känna en förpliktelse att sörja för dem, så länge vi kunna. Vi göra detta genom vår utvandringslagstiftning och genom vår administrativa verksamhet till utvandrarnas skydd, och vi hoppas att nu även kunna vägleda dem, när det gäller en inre kolonisation i främmande länder.

På grund av de erfarenheter, som gjorts sedan år 1888, hade den schweiziska regeringen redan före kriget förberett en ny lag rörande utvandringsväsendet och utvandringsagenterna. Den parlamentariska behandlingen av denna lag har emellertid legat nere på grund av kriget, och förslaget har icke hunnit längre än vad det var vid krigets utbrott. Det är ännu icke definitivt och får sålunda icke publiceras.

Berlin den 22 mars 1923.

Wilhelm Jansson.

Oppositionen mot den nytyska socialpolitiken.

En av de under årtionden pådrivande faktorerna i Tysklands socialpolitik har varit den tyska nationalekonomiska vetenskapen. Redan för ett halvt århundrade sedan förenade sig ett större antal nationalekonomer från de tyska universiteten under särskilt professor Schmollers inflytande till föreningen för socialpolitik (Verein für Sozialpolitik). Denna förening var och är alltjämt lagd på rent vetenskaplig linje, och de många sociala undersökningar, som den under dessa årtionden företagit och publicerat, ha varit av stort vetenskapligt värde. Den socialpolitiska anda, som därigenom rått vid de tyska universiteten, har återigen haft sin oerhörda betydelse för den socialpolitiska utvecklingen i landet. De unga studenter, som gått genom Adolph Wagners, Schmollers, Herkners, Lujo Brentanos och andras händer, ha sedan som tjänstemän inom statsförvaltningen utövat ett stort inflytande på såväl förberedelsen av Tysklands socialpolitiska lagstiftning som på denna lagstiftnings genomförande i det praktiska livet. För propaganda av socialpolitiska krav hade man från samma sida upprättat en särskild organisation, »Gesellschaft für soziale Reform», motsvarande vårt svenska centralförbund för socialt arbete, men till sin sammansättning dock mera ett uttryck för den akademiska andan, än fallet är hos oss.

Mot denna de tyska universitetens ställning till de socialpolitiska problemen hade långt före kriget en stark opposition gjort sig gällande. Kort efter föreningens för socialpolitik start uppstod öknamnet »katedersocialister» för den socialpolitiska riktningen vid de nationalekonomiska lärostolarna. De på 1890-talet uppväxande arbetsgivarorganisationerna vände sig ävenledes skarpt mot de nationalekonomiska professorernas enligt arbetsgivarnas uppfattning ensidiga arbetarvänlighet. Men också vid universiteten fanns oppositionen kvar, även sedan den egentliga manchesterriktningen inom nationalekonomien förlorat sitt inflytande. Under sista årtiondet före kriget uppträdde särskilt professor Ludwig Bernhard såsom motståndare, men på det stora hela var det före kriget endast i enstaka fall tal om en målmedveten opposition bland nationalekonomerna mot den socialpolitiska lagstiftningen. De tyska arbetarmassornas hållning vid krigsutbrottet och under kriget blev sedan en viss triumf för de många förkämpar för en social arbetarpolitik, som under de långa årtiondena ställt sig i breschen.

Det är emellertid att märka, att den tyska socialpolitiken före kriget kunde bygga på landets ekonomiska uppsving. Att den många gånger gick trevande fram, låg i sakens natur, ty just den tyska socialpolitiken har på flera områden slagit in på helt nya vägar, bildat en fullständigt ny rättsuppfattning på det sociala området och sökt

att bedriva socialpolitisk reform systematiskt. Så har det stora socialförsäkringsverket kunnat genomföras, och så har arbetarskyddet inom industrien erhållit en systematisk genomarbetning. Efter kriget har under det revolutionära trycket emellertid en socialpolitisk drivhuskultur uppstått, som utan tvivel går långt över det landet i ekonomiskt hänseende kan prestera. Enbart omsorgen om de arbetslösa slukar årligen numera miljarder pappersmark, och den har erfordrat stora summor även under de sista två åren, då arbetslösheten gått ned till en procentsiffra, som t. ex. i vårt land är okänd även under de bästa konjunkturer. Redan år 1919 på hösten var den tyska arbetslöshetssiffran nere i mellan 2 och 3 %, ett år senare stod den mellan 1 och 2 %, och under sommaren 1922 låg den under 1 % i medeltal för alla till arbetslöshetsstatistiken rapporterande arbetarorganisationer. Under första kvartalet innevarande år har denna arbetslöshetssiffra varit 4·4—5·7 %. Under första kvartalet utbetalades emellertid i arbetslöshetsunderstöd över 11·5 miljarder mark, trots att arbetslöshetssiffran knappast var större än hos oss under normala tider. Den industriella demokratien, som börjat genomföras med driftsrådslagen, kostar visserligen hittills icke staten några större summor än vad underhållet av det provisoriska riksnäringsrådet erfordrar, men det blir trots detta ganska dyrbart för näringslivet och särskilt industrien, då man åtminstone inom de stora företagen är nödgad att permittera en eller annan av driftsrådens medlemmar, som erhåller full lön utan att vara i produktiv verksamhet. Den under förra året beslutade arbetsförmedlingslagen erfordrar för sitt genomförande en stor byråkratisk apparat med lokala arbetsförmedlingskontor, sammanfattade i distriktsanstalter för olika provinser eller industridistrikt och återigen centraliserade i liknande organ för de olika staterna samt i »Reichsarbeitsverwaltung». De nyare lagarna om ungdomsvård och ungdomsdomstolar torde likaledes betinga en dyrbar byråkratisk apparat för sitt genomförande. Avskräckande verkar, åtminstone på den utomstående, den oerhörda apparat, som upprättats för bostadsfrågans ordnande. Hela detta nät av förordningar och bostadskammare på byråkratisk grundval, som på grund av rikslagen om åtgärder mot bostadsbristen upprättats runt omkring i tyska riket, slukar ofantliga summor, och vad värre är, det verkar avskräckande på privat investering av kapital i bostadsbygge. Flera dylika åtgärder på det sociala området skulle kunna anföras. Fogar man därtill, att även på näringslivets rent ekonomiska områden en mycket dyrbar och tidsödande byråkratisk apparat för utrikeshandelns kontroll uppstått under kriget och alltjämt finnes kvar fastän i reorganiserat tillstånd, så har man i korthet en bild av den överorganisation, som på några få år uppstått i detta land och som säkerligen gjort och gör mycket gott, men som å andra sidan går långt över landets finansiella förmåga för närvarande.

Inför alla dessa företeelser har en stark opposition börjat göra sig gällande, och det är betecknande, att man just finner sådana män i spetsen för oppositionen, som tidigare tillhört de s. k. »katedersocialisternas» led. Jag har för ett år sedan hänvisat till den opposition, som i allt större omfattning började göra sig gällande mot åttatimmarsdagen, och vill nu anföra, att denna opposition under senare tiden antagit skarpare former och numera riktar sig mot ett fortsättande på den inslagna vägen.

Det är visserligen svårt att ge en enhetlig karakteristik av denna opposition, ty det är egentligen endast en punkt, på vilken den är enig, nämligen kampen mot åttatimmarsdagen. Men med denna som utgångspunkt finner man en ledande tanke hos alla opponenter, de må nu höra till vetenskapsmän, tidningsmän, arbetsgivare, statstjänstemän, politici eller andra kretsar. Alla utgå ifrån, att Tyskland är utarmat, att dess utrikespolitiska förpliktelser omfatta oerhörda miljardsummor i guld och att de inrikespolitiska skulderna ensamt redan närma sig den punkt, där bankrutten står såsom varningssignal. Möjligheten till en ekonomisk pånyttfödelse kan endast ligga i ett intensivt forcerat arbete. Enbart om genom produktiva arbeten nya värden alstras, kan man hoppas på en ljusare framtid i ekonomiskt hänseende. Men en dylik forcering av det värdealstrande arbetet säges vara hindrad genom alla de åtgärder, som den nytyska socialpolitiken tillgripit. Åttatimmarsdagen hindrar utnyttjandet av

maskiner och industriella anläggningar, erfordrar ett allt för stort arbetarantal, som med det utrymme och de maskinella möjligheter man äger icke kan engageras, även om själva den kvalitativa arbetskraften stode till förfogande i tillräcklig mängd. Detta säges emellertid icke vara fallet, ty de prestationsdugliga åldersklasserna mellan 20 och 40 år ha genom kriget reducerats från 306·4 till 288 per 1 000 invånare, medan de mindre prestationsdugliga åldersklasserna från 40 till 60 år stigit från 177·9 till 216·8. Men även om så icke vore, är industrien icke kapitalstark nog att företaga de nybyggnader av fabriker och bostäder, som vore nödvändiga för anställande av ett större antal arbetare. I rent tekniskt hänseende saknas även kapital för genomgripande förändringar. Professor Herkner hänvisar till att den tyska glasindustrien t. ex. behövde importera 40 s. k. gigs från Amerika för att i tekniskt hänseende bli up to date. Men dessa skulle med den dollarkurs, som gällde i början på april, erfordra icke mindre än 264 miljarder mark, en summa, som sedermera med markkursens fall ungefär hunnit bli fördubblad. Det är naturligtvis otänkbart att för närvarande uppbringa en dylik summa för ändamålet. Fallet är kanske enastående, beroende på nyare amerikanska patent, men även andra industrier behöva utländska maskiner för sitt tekniska fullkomnande. Då det nödvändiga kapitalet saknas, ser man ingen annan utväg än att använda de anläggningar och maskiner man har så produktivt som möjligt, och man stöter då på den lagbegränsade arbetstiden såsom ett hinder.

Jag har tidigare rapporterat angående arbetsgivarnas opposition mot åttatimmarsdagen och vill därför här endast i förbigående hänvisa till att t. ex. Stinnes anser en daglig arbetstid av 10 timmar vara nödvändig för den industriella produktionen.[1] Denna uppfattning har under tiden trängt allt längre in även i vetenskapliga kretsar, och arbetarna stå snart ensamma om försvaret av åttatimmarsdagen.

Detta försvar sköta de med stor energi, liksom de ju även på de övriga socialpolitiska områdena slagit vakt om de resultat, de vunnit under tiden efter revolutionen. Deras hållning har på senare tiden föranlett en av de främste bland »katedersocialisterna», nämligen professor Herkner, att träda i offentlig opposition såväl mot den nuvarande socialpolitiska riktningen som mot arbetarnas fackliga organisationer. I den tyska arbetsgivarföreningens tidskrift »Der Arbeitgeber» n:r 3 av den 1 februari innevarande år offentliggjorde Herkner en uppsats: »Sozialpolitische Wandlungen in der wissenschaftlichen Nationalökonomie». Han skildrar i denna uppsats inledningsvis de synpunkter, som voro utslagsgivande för de vetenskapliga nationalekonomerna, när de på sin tid trädde i breschen för en arbetarvänlig politik i Tyskland. Kort sammanfattat var det tre synpunkter, som eggade dem till sitt uppträdande, nämligen:

1) att arbetarna saknade likaberättigande inom den tyska politiken och folkhushållningen;

2) att i arbetarrörelsen syntes medverka ädla, mänskligt och nationellt upphöjda ideal;

3) att Tysklands ekonomiska bärkraft hade stigit så, att betydande framsteg på det socialpolitiska området icke syntes utgöra någon fara för landets ekonomiska liv.

I alla dessa hänseenden har enligt Herkner en fundamental förändring inträtt sedan november 1918. Arbetarna sakna icke mera likaberättigande, utan de ha delvis erhållit ännu mera och förfoga såväl inom lagstiftningen som regeringen över ett så starkt inflytande, att den social-, närings- och skattepolitiska lagstiftningen kunnat slå in i en riktning, mot vilken den »lärda nationalekonomien» skulle ha protesterat t. o. m. i det ekonomiskt blomstrande Tyskland, som fanns före kriget. Likaså tycks Herkner icke längre vilja medgiva några ädla, mänskliga och nationellt upphöjda ideal inom arbetarrörelsen, och han citerar — tydligen instämmande — en icke namngiven socialpolitiker, som till honom skulle ha sagt, att arbetarna på många håll blivit ideallösa, profitgiriga småborgare, som liksom dessa endast tänka på löneförhöjningar och akta sig för att vid kortare arbetstid och högre arbetslön arbeta intensivare, såvida de ha i sin makt att genom enbart högre krav begära mera. Och slutligen rörande den

[1] Jfr Soc. Medd. årg. 1922, sid. 581.

tredje punkten hänvisar Herkner till föreliggande fakta, som äro för var man kända, nämligen att Tyskland i dag är ett utfattigt land.

Herkners uppsats i »Der Arbeitgeber» är späckad med öppna och dolda angrepp på den fackliga arbetarrörelsen, och motiveringen är på viktiga punkter ersatt med insinuationer och påståenden. Från arbetarsidan har därför en häftig polemik uppstått mot den man, som hittills kanske mer än andra bland vetenskapliga kretsar åtnjutit den allra största högaktning på arbetarhåll. Icke blott i den socialistiska landsorganisationens tidning, som i sin polemik tydligen skjuter över målet på samma sätt som Herkner, men även från kristligt och liberalt arbetarhåll ha bestämda gensagor inlagts mot den Herknerska artikeln. Särskilt från kristligt arbetarhåll har man riktat bittra förebråelser mot Herkner, för att han mycket ensidigt endast gisslat arbetarnas egoism och icke sagt ett ord mot den nakna egoism, som finnes på företagarhåll och är var man bekant. Likaså förebrår man Herkner, att han generaliserat enskilda arbetares uppträdande, men alldeles glömt bort de stora handlingar den tyska fackföreningsrörelsen i sin helhet kan påvisa för landets räddning. En katolsk arbetarskribent riktar till Herkner frågan, vad det hade blivit av Tyskland, om icke fackorganisationerna hade ställt sig till förfogande vid den ekonomiska demobiliseringens avveckling och om icke fackföreningsledarna, delvis med insättande av sina liv, hade kastat sig emot bolsjevismens högflod. Från liberalt fackligt håll göres Herkner uppmärksam på, att hans förebråelser mot fackorganisationerna för bristande vilja att inskränka strejkväsendet äro malplacerade, därför att med hänsyn till den ekonomiska nöd och den allmänna i tiden liggande nervositeten det rent av är underligt, att icke strejkerna till antal och omfång äro vida mer omfattande i Tyskland än de verkligen äro. Andra länder ha att uppvisa långt större ekonomiska strejkrörelser än Tyskland. Även på vetenskapligt håll har Herkner uppkallat opposition mot sina angrepp på arbetarrörelsen, och när detta skrives har professor Lujo Brentano, 80-åringen med det ungdomliga sinnet, påbörjat en artikelserie i »Soziale Praxis», som tydligen är avsedd att förebygga den söndring emellan vetenskap och arbetarrörelse, som professor Herkner genom sina angrepp inledde. Herkner själv har i »Der Arbeitgeber» n:r 8 av den 15 april publicerat en ny artikel »Zur Kritik meiner Kritiker», i vilken han tydligen befinner sig på återtåg, vilket täckes genom skarpa angrepp på den socialistiska fackföreningsrörelsen, men uppsatsen är dock på viktiga punkter vida mildare avfattad än hans första artikel på samma ställe.

Jag anför den Herknerska episoden, därför att den synes mig särdeles kännetecknande för den höjdpunkt motsättningarna på det socialpolitiska området redan nått. Bekant är, att den socialpolitiska andan vid de tyska universiteten icke längre är densamma som förr. Särskilt den yngre generationen bland vetenskapsmännen synes på väg till en förnyad upplaga av manchesterlärorna, och Herkner själv har i sina uppsatser på ett sätt, som måste verka såsom instämmande, hänvisat till den österrikiske nationalekonomen Ludwig Mieses och honom närstående vetenskapsmän, som öva skarp kritik mot de socialistiska experimenten eller, som Herkner säger, »de fruktansvärda erfarenheter, som vi gjort med de militära och sociala byråkraternas socialism, med den fiskaliska och fackföreningsbundna socialismen.» Och man uppställer på detta håll ånyo krav på att staten endast skall sörja för personers och egendomens civil- och straffrättsliga skydd. Folkhushållningens utveckling skall endast bero på den fullständigt fria konkurrensen mellan isolerade individer. Av regleringar genom organisationer vill man veta lika litet som av statsmyndigheternas ingrepp.

Tills vidare torde denna riktning emellertid icke ha den betydelse Herkner vill tillmäta densamma. Antipatin mot statsmyndigheternas ingripande i allt som sker är visserligen stark, och härutinnan förutser jag en inskränkning för framtiden. Men det finnes en annan riktning, som ligger mera på den naturliga utvecklingens linje, och som vill i allt större omfattning överlämna regleringen av socialpolitiska frågor till de fria organisationerna för att därigenom undgå den statliga byråkratiseringen. Inom lagstiftningen har denna tanke ju redan slagit rot, ty förberedelsen av de nya

social- och näringspolitiska lagarna sker nu inom riksnäringsrådet, där arbetsgivarnas och arbetarnas representanter äro utslagsgivande, såvida de kunna uppnå samförstånd i en fråga, vilket för övrigt mestadels sker. Och i det förslag till lag om åttatimmarsdagen, som ännu icke slutbehandlats i riksdagen, har man redan förutsett, att övertidsarbete, utöver de fall lagen uttryckligen medger, skall kunna regleras genom kollektivavtal mellan arbetsgivarnas och arbetarnas organisationer. Sett i samband med den starka oppositionen mot en viss socialpolitisk överbyråkratisering, som ägt rum under de senare åren, skulle man kunna kalla denna bestämmelse symptomatisk. Man vill bort från snäva lagbestämmelser till den mera smidiga reglering, som kan ske genom arbetsgivare och arbetare gemensamt, där tillbörlig hänsyn kan tagas till en enskild industris eller ett enskilt företags intressen eller till plötsligt uppblomstrande konjunktur, som det gäller att taga vara på. I ett sådant fall skulle sålunda lagen ordna själva principen, men detaljerna i praktiken överlämnas till arbetsgivarnas och arbetarnas organisationer. När Herkner hänvisar till att de nya manchestermännen icke ens vilja veta någonting av regleringar genom organisationer lika litet som genom statsmyndigheter, så avser detta tydligen deras aversion mot de fria organisationernas avtalsväsende på arbetsmarknaden. Herkner har med skärpa icke blott vänt sig mot vad han kallar ett ogenomträngligt »Gestrüpp von Gesetzen und Verordnungen», utan även förklarat, att organisationernas kollektiva avtal driva regleringen allt längre, så att det knappast längre blir någon plats övrig för arbetsgivarens fria initiativ och självansvar. Han säger visserligen icke, att dessa avtal böra slopas, men han anför dem som en motivering för neomanchestermännens krav på de fria krafternas spel.

En dylik kamp mot det kollektiva avtalsväsendet vore ju utan vidare dödsdömd ifrån början. Så långt har man ännu icke hunnit i utvecklingskurvan, som i fråga om regleringen av det ekonomiska och sociala samfundslivet ännu alltjämt är i uppåtgående. Kollektivavtalen äro för närvarande ett lika stort behov för industrien som för arbetarna, och jag tror, att de åtminstone under de närmaste åren komma att få allt större betydelse, genom att mycket, som annars skulle ha pressats in i lagbestämmelser, överlåtes till reglering åt de fria organisationerna.

Det hela visar emellertid, att tiden för de sociala experimenten i Tyskland nalkas sitt slut. Det är svårt att avgöra, huruvida de stranda på sin egen omöjlighet eller på landets armod. Jag är böjd att antaga det senare. Av de sociala lagar, som hittills presterats efter revolutionen, är ingen ogenomförbar, men de kräva en ekonomiskt bärkraftigare folkhushållning, än vad Tyskland nu äger. Ett land kan icke ställa de socialpolitiska intressena före de ekonomiska, utan båda måste komplettera varandra och lösas i full harmoni. Att den nytyska socialpolitiken icke alltid iakttagit denna grundsats, blir tydligen orsaken till dess debacle.

Berlin den 15 maj 1923. *Wilhelm Jansson.*

Författningar rörande sociala frågor.

I Svensk författningssamling ha under tiden 11 maj—10 juni 1923 publicerats följande författningar rörande sociala frågor:

N:r		Daterad
102.	K. kung. ang. tillfälligt tillägg till de understödsbelopp, som utgå i vissa fall åt värnpliktigs hustru och barn (familjeunderstöd)	4 maj
103.	Lag ang. ändrad lydelse av 24 § i lagen den 16 okt. 1914 (n:r 349) om tillsyn å fartyg	4 »
104.	K. kung. ang. ändr. lyd. av § 6 i förordn. 31 dec. 1914 (n:r 491) ang. tillsyn å fartyg	4 »
105.	K. kung. ang. ändr. lyd. av 51 § i förordn. ang. säkerhetsåtgärder vid nyttjande av fartyg	4 »
106.	K. förordn. ang. stängningsanordningar å vissa fartyg	4 »
111.	K. kung. om upphävande av förordn. ang. införselmonopol å socker m. m.	11 »
126—131.	K. kung. ang. statens egnahemslånerörelse m. m.	25 »
138.	K. förordn. ang. ersättn. för skada till följd av olycksfall, som förorsakats av krigsförhållandena under 1914—1919 års världskrig	1 juni
140—146.	K. förordn. ang. tillverkning och beskattning av maltdrycker m. m.	1 »
148.	Lag ang. förbud mot införsel av spritdrycker och vin till svenskt territorialvatten	8 »

Kortare meddelanden.

— Allmänna sociala frågor —

Indragning av det italienska socialministeriet. Den reform inom socialförvaltningen i Italien, som genomfördes i juni 1920, då de sociala ärendena överflyttades från handelsministeriet till ett nyupprättat socialministerium, har nu åter upphävts genom att de båda ministerierna från den 1 maj 1923 åter sammanslagits till ett, som återtager det äldre namnet, industri-, handels- och socialministerium.[1] Det vid ministeriets sida inrättade s. k. arbetsrådet har i samband härmed också indragits för att, såsom det uppgives, framdeles återuppstå i *reorganiserad form.* [2]

(The Ministry of Labour Gazette.)

Sjömanslagstiftningen i Norge och Danmark. Det nordiska samarbetet för åstadkommande av en enhetlig sjömanslagstiftning, som förra året satte sin första frukt i genomförandet av den svenska sjömanslagen, har nu fullföljts genom antagande av liknande lagar även i Norge och Danmark. Den norska lagen, som utfärdades den 16 februari 1923, gäller från den 1 juli detta år. Den danska lagen, som är daterad den 1 maj, träder däremot i kraft först från och med år 1924.

— Arbetslön —

Svenska och engelska sjöfolkshyror. Efter långvariga underhandlingar i början av innevarande år mellan de engelska redare- och sjöfolksorganisationerna lyckades man utan allt för stora slitningar uppnå en överenskommelse beträffande de löneförmåner, som efter den 16 april 1923 skola utgå till medlemmarna av de sistnämnda organisationerna.

Då de engelska sjöfolkshyrorna, ehuru de i allmänhet hållit sig något högre än övriga europeiska nationers, alltid i viss mån ansetts normerande för sjömännens löner inom dessa och särskilt inom de nordiska länderna, anställes här nedan en jämförelse mellan de nya engelska hyrorna och de hyror, som enligt avtal mellan Sveriges redareförening och de svenska sjöfolksorganisationerna utgå till de sistnämndas medlemmar. Beträffande *styrmanshyror* utfaller denna jämförelse sålunda:

Fartygsgrupp d. w. ton	1:e styrman				2:e styrman				3:e styrman		
	Sverige		England		Sverige		England		Sverige		England
	1/1–30/6 1923	1/7–31/12 1923	1:e styrmans-cert.	Högre kompetens	1/1–30/6 1923	1/7–31/12 1923	2:e styrmans-cert.	Högre kompetens	1/1–30/6 1923	1/7–31/12 1923	Med eller utan cert.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
500— 899	234	225	280	298	175	170	236	245	—	—	—
900—1349	262	250	280	298	196	188	236	245	—	—	—
1350—1799	285	268	280–298	298–315	214	200	236–245	245–254	—	—	201
1800—2999	314	292	298	315	233	218	245	254	180	170	201
3000—4499	344	320	298	315	262	240	245	254	198	183	201
4500—6749	367	340	315	333	280	258	254	263	213	195	201
6750 och däröver	385	355	315–385	333–402	290	266	254–280	263–298	232	210	201–219

I Sverige utgår till 1:e styrman fyra ålderstillägg om vardera 15 kr. i månaden efter resp. 2, 5, 7 och 10 års tjänst som 1:e styrman. 2:e styrman äger rätt till tre ålderstillägg om vardera 10 kr. efter resp. 2, 5 och 7 år, och 3:e styrman åtnjuter ett ålderstillägg à 10 kr. efter 2 år.

I England utgår till 1:e styrman efter 3 års tjänst ett ålderstillägg på £ 1 i månaden. Å tankoljefartyg utgår hyran med 10 % förhöjning för 1:e styrman och 7·5 % för övriga styrmän.

[1] Jfr Soc. Medd. årg. 1920, sid. 832. — [2] Jfr Soc. Medd. årg. 1921, sid. 364.

För *maskinisterna* ha löneförhållandena i vårt land icke reglerats genom avtal, utan de i nedanstående tabell upptagna svenska maskinisthyrorna äro de, som redareföreningen i cirkulär uppmanat sina medlemmar att tillämpa. I verkligheten torde hyrorna utgå med något högre belopp.

Fartygsgrupp d. w. ton	1:e maskinist		2:e maskinist			3:e maskinist			4:e maskinist	
	Sverige	England	Sverige	England		Sverige	England		Sverige	England
		1:e mask. cert.		2:e mask. cert.	Högre kompetens		Utan certifikat	Högre kompetens		
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
500— 899	270	350	175	280	298	—	236	245	—	—
900—1349	300	350	195	280	298	—	236	245	—	—
1350—1799	330	350–368	205	280–298	298–315	—	236–245	245–254	—	—
1800—2999	365	368	225	298	315	190	245	254	—	201
3000—4499	405	368	250	298	315	190	245	254	—	201
4500—6749	455	385	275	315	333	215	245	262	—	201
6750 och däröver	500	385–455	305	315–385	333–403	235	245–280	262–298	180	201–219

Enligt redareföreningens maximitariff å maskinistlöner utgår till 1:e maskinist fyra ålderstillägg à 15 kr. i månaden efter resp. 2, 5, 8 och 12 års tjänstgöring, till 2:e maskinist tre tillägg à 10 kr. efter resp. 2, 5 och 7 års tjänst samt till 3:e och 4:e maskinist ett tillägg à 10 kr. efter 2 år.

I England erhåller 1:e maskinist efter 3 års tjänst ett ålderstillägg av £ 3—5 i månaden och efter 5 år ett tillägg av £ 5—7. 2:e maskinist åtnjuter efter 3 års tjänst ett ålderstillägg på £ 1 i månaden. Å tankoljefartyg utgår hyran med 12·5 % förhöjning för 1:e maskinist, 10 % för 2:e maskinist och 7·5 % för övriga maskinister.

Å engelska motorfartyg tillkommer maskinisterna en efter resp. fartygs storlek beroende ytterligare förhöjning, varierande för 1:e maskinist mellan £ 4 och £ 21/2, för 2:e maskinist mellan £ 4 och £ 11 1/2, för 3:e maskinist mellan £ 2 1/2 och £ 10 samt för 4:e maskinist mellan £ 1 och £ 1 1/4.

Manskapshyrorna belysas av nedanstående sammanställning:

Manskapskategorier	Sverige						England
	Intill 899 d. w. ton.		900—2999 d. w. ton		3000— d. w. ton		
	1/1–30/6 1923	1/7–31/12 1923	1/1–30/6 1923	1/7–31/12 1923	1/1–30/6 1923	1/7–31/12 1923	
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Timmerman med minst 48 mån. tjänst	151	144	165	155	179	170	201·25
mindre än 48 mån. tjänst	137	130	151	143	164	158	183·75
Donkeyman	151	144	165	155	179	170	183·75
1:e motorman	151	144	165	155	179	170	183·75
Motorman	132·50	126	142	125	156	149	
Båtsman	151	144	165	155	179	170	183·75
Smörjare	137	130	151	143	164	158	175·00
Eldare med minst 12 mån. tjänst	132·50	126	142	135	156	149	166·25
mindre än 12 mån. tjänst	108	99	117·50	112	127	123	
Matros	132·50	126	142	135	156	149	157·50
Lämpare,[1] äldre	—	—	98	94	107	103	157·50
yngre	—	—	68	64	78	73	91·90
Lättmatros,[2] med längre sjötid	108	104	117·50	112	127	123	109·40
» » kortare »	83	80	97	93	107	103	83·20
Jungman	44	43	58	55	68	64	—

[1] Den högre lönen utgår i Sverige efter fyllda 18 år, i England efter en månads sjötjänst.

[2] » » » » » » » 36 mån. sjötjänst, i England efter 24 mån. sjötjänst.

För kökspersonal kunna följande siffror anföras:

	Sverige 1/1—30/6 1923	Sverige 1/7—31/12 1923	England
	Kr.	Kr.	Kr.
Stewart	165—280	160—260	219—254
Kock	155—179	145—167	184—191
2:e kock	122	112	149
Mässuppassare	25—35		över 19 år: 140—144 under 19 år: 53

Det torde beaktas, att den i tabellerna upptagna fartygsgrupperingen i dödviktston är den, som tillämpas i Sverige, medan de engelska grupperna hänföras till fartygens bruttodräktighet. För att göra jämförelsen mera överskådlig har emellertid den svenska tonindelningen tillämpats jämväl på de engelska hyrorna, varigenom en del siffror beträffande vissa gränsfall ej blivit fullt exakta. I stort sett torde dock sammanställningarna giva en fullt tillfredsställande bild av löneförhållandena i de båda länderna.

Vid omräkning av det engelska myntvärdet har använts en kurs av kr. 17·50 per pund sterling.

— Arbetsmarknad och arbetslöshet —

Statens arbetslöshetskommissions verksamhet under april 1923. Hela antalet arbetslösa uppskattades den 30 april till c:a 35 200, fördelade på följande näringsgrenar:

Jordbruk och skogshushållning:		Trämasse- och pappersindustri	322
Jordbruk	1 254	Grafisk industri	251
Skogshushållning	1 485	Ej särskilt specificerade	2 208
Industri och hantverk:		Sjöfart och fiske	626
Gruvdrift och malmförädling	3 630	Handel och samfärdsel:	
Jord-, sten- och glasindustri	2 968	Kontors-, bank- o. d. personal	329
Metall- och maskinindustri	7 993	Butiks- och magasinspersonal	693
Trävaruindustri	1 586	Hotell- och restaurangpersonal	131
Byggnadsverksamhet	1 962	Transportarbetare	859
Läder-, hår- och gummiindustri	111	Allmän och litterär verksamhet	11
Textilindustri	160	Ej särskilt specificerade	208
Beklädnadsindustri	187	Husligt arbete	248
Närings- och njutningsmedelsindustri	429	Annat arbete	7 254
Kemisk-teknisk och belysningsindustri	304	Summa	**35 209**

Antalet arbetslösa, som åtnjöto understöd, uppgick den 30 april till i runt tal 4 700, mot 7 500 den 31 mars och 8 000 den 28 februari. Antalet kommuner, som utövat av arbetslöshetskommissionen kontrollerad understödsverksamhet, utgjorde under månaden 52.

Vid kommunala nödhjälpsarbeten (utan statsbidrag) sysselsattes i slutet av april 2 770 arbetare, mot 3 719 vid mars månads utgång, samt vid s. k. stats-kommunala arbeten (kommunal regi med statsbidrag) 1 055 arbetare, mot 1 212 i mars.

Vid april månads ingång voro 308 statliga nödhjälpsföretag igång mot 320 vid början av mars månad. Under samma månads lopp ha 32 företag igångsatts eller återupptagits och 10 företag avslutats eller tillfälligt nedlagts, så att antalet igång varande företag vid slutet av månaden utgjorde 330. Antalet vid sagda nödhjälpsarbeten sysselsatta arbetare samt kommissionens kostnader för dessa arbeten utgjorde som följer:

	Antal arbetare	Kostnader (i kronor)
Vid södra Sveriges statsarbeten	10 226	1 755 652
» Norrlands statsarbeten	3 673	757 548
» statens järnvägars automobilvägar	330	63 600
Summa	**14 229**	**2 576 800**

Läggas härtill kostnaderna för understödsverksamheten samt hyresbidrag och statskommunala arbeten, vilka uppgingo till inalles 297 320 kronor, befinnas kommissionens sammanlagda utbetalningar under månaden belöpa sig till nära 2·9 miljoner kronor och under tiden januari—april till c:a 11·35 miljoner.

Arbetsmarknaden i England under april 1923. April medförde liksom föregående månad någon om ock ej så betydande ökning av arbetstillgången; bl. a. hade kolgruvorna full sysselsättning. En försämring förmärktes å andra sidan inom bomulls- och trikåindustrierna.

Arbetslösheten minskades inom fackföreningarna från 12·3 till 11·3 % och bland de enligt arbetslöshetslagen försäkrade från 11·1 till 10·9 %. Vid arbetsförmedlingsanstalterna hade antalet registrerade arbetssökande nedgått från 1 289 000 till 1 261 000.

Antalet arbetsinställelser, som påbörjats under april, var 52 och antalet från föregående månad pågående 38. Antalet av samtliga arbetsinställelser berörda arbetare uppgick till 110 000, mot 83 000 föregående månad och 247 000 i april 1922. Lönesänkningar rapporterades under månaden för c:a 700 000 arbetare, under det att 110 000 erhållit löneförhöjning.

(The Ministry of Labour Gazette.)

Arbetsmarknaden i Tyskland under april 1923. April månad kännetecknades av ökad arbetstillgång inom åtskilliga näringsgrenar, beroende särskilt på den av valutakatastrofen föranledda rusningen efter alla slags konsumtionsartiklar. Förbättringen kan bl. a. avläsas i sjukkassestatistiken, som utvisade en ökning av antalet försäkringspliktiga med 1·9 %. Fackföreningarnas arbetslöshetssiffror företedde däremot även denna månad en stegring, från 5·6 till 7·0 %. Antalet av offentliga medel understödda arbetslösa ökades likaledes från 244 000 till 291 500. Vid de offentliga arbetsförmedlingsanstalterna utgjorde antalet ansökningar om arbete på 100 lediga platser bland männen 365 och bland kvinnorna 164, mot resp. 340 och 150 föregående månad.

(Reichsarbeitsblatt.)

Arbetsmarknaden i Förenta staterna under april 1923. Under de senaste månaderna har lönenivån inom ett flertal grenar av den industriella verksamheten i Förenta staterna, framför allt textil-, järn- och stål- samt köttpackarindustrierna, varit föremål för avsevärda höjningar. Särskilt anmärkningsvärd var den av American Woolen Company vidtagna höjningen av alla löner med 12·5 %, vilken trädde i kraft den 1 maj. Detta exempel följdes av ett flertal andra textilföretag, så att enbart i Nya England ej mindre än 250 000 textilarbetare beräknas ha kommit i åtnjutande av löneförhöjningar.

Samtliga löneförändringar hade intill början av maj försiggått utan några som helst förvecklingar mellan arbetsgivare och arbetare. Enligt ett i Industrial News Survey för den 30 april 1923 intaget meddelande synes emellertid en allt större oro göra sig gällande inom en del industrier, och faran för konflikter blir alltmera överhängande. Arbetarnas inom byggnads- och beklädnadsindustrierna krav på ytterligare lönehöjningar befaras särskilt äventyra arbetsfreden i landet.

Löneförhöjningarna ha i allmänhet icke, såsom under krigsåren, motiverats av höjda levnadskostnader, utan ha föranletts av den ökade efterfrågan å arbetskraft, som bl. a. tillskrives de mot slutet av budgetåret alltmer kännbara invandringsrestriktionerna. Arbetsgivarna i de norra industristaterna ha i brist på europeiska invandrare måst se sig om efter arbetskraft från andra håll, från sydstaterna, Mexiko och Kanada. Särskilt synas negerarbetarna ifrån södern i allt större utsträckning lämna bomullsplantagerna och söka sig norrut. Den brist på arbetskraft, som till följd härav inträtt på bomullsfälten, samt förekomsten i stort antal av bomullsviveln ha försatt bomullsodlarna i de södra staterna i en mycket svår situation, som redan börjat återspegla sig i en viss osäkerhet på bomullsmarknaden.

(Meddelanden från generalkonsulatet i New York m. m.)

— Fattigvård —

Fattigvården i Sverige år 1921. Enligt den av statistiska centralbyrån utgivna berättelsen angående kommunernas fattigvård uppgick antalet personer i hela riket, som under år 1921 åtnjöto fattigunderstöd, till sammanlagt 253 078, vilket i jämförelse med föregående år innebär en ökning med 11 750 personer eller 4·9 %. Ökningen gäller såväl gruppen tillfälligt understödda, vilken ökats med 7 682 personer (17 %), som varaktigt understödda, där motsvarande siffra varit 4 068 och 2·1 %. Utvecklingen har sålunda gått i rakt motsatt riktning mot 1920, då hela antalet understödstagare minskades med 4·1 % (10·5 % bland tillfälligt och 2·5 % bland varaktigt understödda).

Till följd av det allmänna prisfallet har värdet av full försörjning något minskats under 1921. Medelvärdet för hela riket är beräknat till 495 kronor, vilket innebär en nedgång med 2·4 % från 1920.

— Föreningsväsen —

Svenska arbetsgivareföreningen år 1922. Enligt den till svenska arbetsgivareföreningens ordinarie stämma i maj 1923 avgivna styrelseberättelsen uppgick antalet delägare vid början av innevarande år till 2 658, mot 3 306 den 1 januari 1922. Minskningen sammanhänger delvis med att två av föreningens yrkesförbund, Sveriges skräddaremästares centralförening och arbetsgivareförbundet för godsbefordran, utgått ur föreningen. Av en del större medlemmar i den förra organisationen har i stället bildats ett nytt yrkesförbund, sömnadsindustriförbundet. Delägarnas sammanlagda arbetarantal har under året minskats från 292 865 till 217 806. Sistnämnda nedgång beror huvudsakligen på minskat arbetarantal hos kvarstående delägare. De under året avgångna delägarna sysselsatte tillsammans blott 14 099 arbetare. Genom anslutning av nya delägare ha å andra sidan tillkommit 2 719 arbetare.

Dessa siffror, som grunda sig på de av delägarna i och för ansvarighetsbeloppens bestämmande avgivna arbetaruppgifterna, återgiva emellertid icke de mera tillfälliga växlingar i arbetarantalet, som äro en följd av konjunkturerna å arbetsmarknaden. Den hos föreningens delägare faktiskt sysselsatta arbetsstyrkan har på grund av den rådande depressionen under förra delen av året hållit sig avsevärt lägre än den bokförda. Växlingarna under årets olika månader framgå av följande tablå:

	1/1	1/2	1/3	1/4	1/5	1/6	1/7	1/8	1/9	1/10	1/11	1/12
Sysselsatta arbetare, i tusental	166	181	185	190	192	202	205	215	217	214	219	214
Indextal	100	109	111	114	115	121	123	129	130	129	132	129
därav: Järnbruksförbundet	20	21	21	22	22	22	23	23	23	23	23	23
Pappersmasseförbundet	12	13	13	14	14	15	16	16	16	16	16	15
Pappersbruksförbundet	10	11	11	11	11	11	12	12	12	12	12	12
Textilindustriförbundet	24	24	25	25	25	25	25	26	26	26	27	27
Verkstadsföreningen	21	24	24	24	24	24	22	26	26	25	26	26
Sågverksförbundet	10	12	15	15	15	21	26	28	28	26	26	23

Jämföres denna tabell med motsvarande sammanställning för 1921 (Soc. Medd. 1922, s. 596), frapperas man av den stora skillnaden mellan arbetarantalet i december 1921 och i januari 1922. Totalsiffran minskades under denna månad från c:a 208 000 till 166 000, därav enbart inom sågverksförbundet från 17 000 till knappt 10 000. Sedan har emellertid sammanlagda arbetarantalet befunnit sig i oavbruten stegring ända till december, då som vanligt en tillfällig nedgång inträdde.

Landsorganisationen i Sverige år 1922. Under år 1922 ha järnvägsmannaförbundet och pappersindustriarbetareförbundet beviljats inträde i landsorganisationen fr. o. m. 1 januari. Järnvägsmannaförbundet är bildat den 12 maj 1899 och räknade vid anslutningen 255 avdelningar med tillsammans 38 545 medlemmar. Pappersindustriarbetareförbundet, som bildades den 22 juni 1920, räknade vid anslutningen 73 avdelningar och 13 034 medlemmar.

Under året ha dessutom tillkommit följande nybildningar: livsmedelsarbetareförbundet från den 1 januari, efter sammanslagning av bageriarbetareförbundet samt slakteri- och charkuteri-

arbetareförbundet, samt *hatt- och pälsindustriarbetareförbundet* från den 1 juli, bildat genom sammanslagning av hattarbetareförbundet och pälsvaruarbetareförbundet. Av dessa organisationer har emellertid endast det sistnämnda förbundet förut ej tillhört landsorganisationen. *Pälsvaruarbetareförbundet* räknade vid sammanslagningen med hattarbetareförbundet 12 avdelningar och 650 medlemmar.

Antalet fackförbund har sålunda under året utgjort 33, mot 32 föregående år.

Landsorganisationens hela medlemsantal, som vid 1921 års slut utgjorde 252 361, uppgick den 31 december 1922 till 292 917, alltså en ökning med 16 %. Räknar man däremot med ställningen den 1 januari 1922, efter de nytillkomna fackförbundens inträde, befinnes året hava medfört en minskning med c:a 11 000 medlemmar eller 3·6 %. Utvecklingen under årets olika månader framgår av följande tablå:

	Jan.	Febr.	Mars	Apr.	Maj	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.	Dec.
Antal avdelningar	3 099	3 103	3 116	3 125	3 123	3 119	3 137	3 137	3 145	3 166	3 181	3 207
Tusental medlemmar . . .	300	298	298	296	295	294	293	293	293	292	293	293
Därav män (tusental) . .	274	272	272	270	269	269	267	267	267	267	268	268
» kvinnor » . .	26	26	26	26	26	25	26	26	26	25	25	25

Tillkomsten av de nyanslutna fackförbunden vid årsskiftet innebar nästan enbart ett tillskott av manliga medlemmar. Dessas antal har på så sätt kommit att i jämförelse med föregående år förete en ökning med c:a 18 %. Frånser man åter sagda tillskott, har det manliga och kvinnliga medlemsbeståndet undergått procentuellt sett ungefär samma minskning.

— Levnadskostnader —

Undersökning av levnadskostnaderna inom ett jordbrukarhushåll och ett löntagarhushåll. I skrivelse den 18 december 1922 riktade 1921 års kommunalskattekommitté en förfrågan till socialstyrelsen, huruvida inom styrelsen en jämförande utredning kunde verkställas av levnadskostnaderna inom å ena sidan ett jordbrukar- (eller annat näringsidkar-) hushåll och å den andra ett löntagarhushåll. Såsom motivering för denna sin anhållan anförde kommittén i huvudsak följande. Enligt gällande skattelagar skall såsom beskattningsbar inkomst av jordbruksfastighet räknas bland annat årliga värdet av vad den skattskyldige direkt gjort sig tillgodo av jordbrukets eller näringens) avkastning för förbrukning i sitt eget hushåll. Dessa naturaförmåner bruka i de skattskyldigas deklarationer upptagas till jordbrukarnas egna försäljningspriser. Härav blir följden, att den i penningar taxerade inkomst, som en jordbrukare anses åtnjuta, ej blir i beskattningshänseende fullt jämförlig med den inkomst, som en löntagare med kontant avlöning har. Den senare måste nämligen till gällande minutpris skaffa sig alla de förnödenheter, som den förre hämtar ur sin egen näring. Denna skillnad i levnadsbetingelserna är enligt kommitténs mening värd beaktande vid skattelagstiftningen.

Socialstyrelsen meddelade i skrivelse den 13 januari 1923, att en utredning av ifrågavarande spörsmål kunde i viss omfattning verkställas samt angav även riktlinjerna för en dylik undersökning. På hemställan av kommunalskattekommittén uppdrog Kungl. Maj:t i nådigt brev den 26 januari innevarande år åt styrelsen att verkställa den begärda utredningen.

Då undersökningen skall föreligga avslutad under juni månad 1923, igångsattes omedelbart förarbetena. Bland annat befanns det därvid nödvändigt att för viktigare slag av jordbruksförnödenheter inhämta särskilda uppgifter angående producenternas egna försäljningspriser. I samråd med särskilt tillkallade sakkunniga — generaldirektör E. Insulander samt riksdagsmännen, godsägaren G. Sederholm och lantbrukaren P. H. Sjöblom — uppgjordes ett frågeformulär för införskaffandet av nämnda priser. Styrelsen vände sig i början av maj månad till förvaltningsutskotten i rikets hushållningssällskap och anhöll om deras medverkan för att få formulären utdelade för besvarande av jordbrukare, konsulenter och andra personer, som kunde tänkas äga erforderlig kännedom om prisbildningen på jordbruksprodukter. Enligt planen för undersökningen skulle på detta sätt distribueras c:a 300 frågeformulär. Samtliga hushållningssällskap ha med stor beredvillighet lämnat sin medverkan. I flera fall har intresset för undersökningen visat sig vara så stort, att ett större antal formulär rekvirerats och fördelats, än vad styrelsen föreslagit, vadan antalet utdelade formulär uppgår till c:a 380 stycken.

— Strejker, lockouter, medling och skiljedom —

Arbetsinställelser i Italien under åren 1881—1922. Enligt meddelande från svenska konsulatet i Rom kommer under den närmaste tiden att publiceras en sammanfattande redogörelse för strejkrörelsen i Italien från år 1881 till närvarande tid, på grundval av material, insamlat av *handels- och socialministeriets statistiska byrå*. Materialets omfattning och fördelning på de olika tioårsperioder, som ingå i denna statistik, framgår av nedanstående tablå:

År	Antal strejker			Antal berörda arbetare		
	Inom jordbruket	Inom industrien	Hela antalet	Jordbruks-arbetare	Industri-arbetare	Hela antalet
1881—1890	121	865	986	22 188	217 829	240 017
1891—1900	152	1 942	2 094	77 344	476 914	554 258
1901—1910	2 425	10 272	12 697	1 147 342	1 826 383	2 973 725
1911—1920	1 066	8 876	9 942	1 978 222	4 266 235	6 244 457
1921	89	1 045	1 134	79 298	644 564	723 862
1922	. [1]	552	.	. [1]	422 773	.

Antalet strejker var, som synes, relativt lågt till tiden omkring sekelskiftet. Talrikast voro strejkerna under åren 1901—1910, mest omfattande åter under perioden 1911—1920 samt åren 1921 och 1922. På varje strejk kom i genomsnitt 230 berörda arbetare under perioden 1901—1910, mot 628 under åren 1911—1920, 638 under 1921 och 766 under 1922.

Inom industrien företedde åren 1907 och 1920 det största antalet strejker (1 881 vardera året) och det sistnämnda året jämväl det högsta antalet berörda arbetare (c:a 1 268 000). Jordbruksstrejkerna nådde, vad antalet beträffar, sitt maximum 1901 (med 629 strejker).

De under år 1922 inträffade strejkerna inom industrien, av vilka 3 berörde hela riket, drabbade i främsta rummet metallindustrien (85 strejker med 256 815 berörda arbetare). I andra rummet kom byggnadsverksamheten med 91 strejker och 40 190 arbetare samt i tredje rummet textilindustrien med 73 strejker och 28 237 arbetare. Den avgjort största delen av 1922 års strejker inträffade under förra delen av året. För de senare månaderna, efter den politiska generalstrejken i augusti, äro att anteckna blott 80 strejker med ej fullt 20 000 berörda arbetare.

Arbetsinställelser i Belgien år 1922. Den belgiska statistiken redovisar för år 1922 169 strejker och 3 lockouter, alltså sammanlagt 172 arbetsinställelser, fördelade på följande näringsgrupper:

	Arbetsinställelser	Direkt berörda arbetare		Arbetsinställelser	Direkt berörda arbetare
Metallindustri	35	26 403	Kemisk-teknisk industri	9	1 336
Textilindustri	30	8 195	Livsmedelsindustri	9	2 994
Träindustri	16	2 026	Handel	2	125
Gruvdrift	20	22 584	Samfärdsel	4	1 770
Jord- o. stenindustri	23	11 060	Pappers- o. grafisk industri	3	971
Byggnadsverksamhet	6	4 235	Andra näringar	4	150
Beklädnadsindustri	4	359			
Läderindustri	7	3 397	Summa	**172**	**85 605**

Den oftast förekommande konfliktorsaken var begäran om löneförhöjning (76 arbetsinställelser med 22 386 berörda arbetare). Lönesänkningstvisterna voro väsentligt färre, men av så mycket större omfattning; antalet tvister av dylik karaktär utgjorde under året 30 med 45 407 berörda arbetare. Tvister rörande arbetares antagande och avskedande anföras som orsak till 25 konflikter, vilka emellertid tillsammans omfattade blott c:a 5 300 arbetare.

Av konflikterna bilades 46 enligt arbetarnas fordringar, 54 på arbetsgivarnas villkor och 72 genom kompromiss. (Revue du Travail.)

Arbetsinställelser i Kanada år 1922. Kanadas officiella statistik för år 1922 upptager 85 arbetsinställelser, varav 15 påbörjade under föregående år. Antalet härav berörda arbetare uppgick till 41 050, och antalet förlorade arbetsdagar beräknades till 1 975 276. Motsvarande siffror för

[1] Uppgifter ännu ej tillgängliga.

år 1921 utgjorde 22 930 resp. 956 461. Arbetsinställelsernas fördelning på näringsgrupper var följande:

	Arbets-inställelser	Berörda arbetare
Skogshantering	1	150
Gruvdrift	14	25 179
Byggnadsverksamhet	23	2 905
Metallindustri	6	271
Träindustri	2	183
Grafisk industri	13	1 824
Textil- o. beklädnadsindustri	11	5 668
Livsmedelsindustri	1	20
Läderindustri	1	140
Land- och sjötransport	6	3 584
Andra näringar	7	1 126
Summa	85	41 050

Statistiken upptager endast arbetsinställelser med mer än en dags varaktighet och omfattande minst sex arbetare. Uteslutna äro på grund av denna begränsning 14 under året inrapporterade konflikter, vilka berört 796 arbetare och medfört en förlust av c:a 1 500 arbetsdagar.

Som oftast förekommande konfliktorsak angives lönesänkning (41 arbetsinställelser med 18 225 arbetare och 1 050 741 förlorade arbetsdagar). Arbetstidstvisterna voro icke så många eller så omfattande (15 arbetsinställelser med 2 190 arbetare), men däremot så mycket långvarigare; antalet genom nämnda arbetsinställelser förlorade arbetsdagar uppgick nämligen under 1922 till ej mindre än 578 300, och i en del av dessa fall var konflikten därtill ännu olöst vid årsskiftet.

Av de inalles 70 arbetsinställelser, som under året bragtes till uppgörelse, bilades halva antalet, eller 35, på arbetsgivarnas villkor, 15 enligt arbetarnas fordringar och 20 genom kompromiss.

(The Labour Gazette.)

Arbetsinställelser i Indien år 1922. Enligt en av indiska regeringen publicerad statistik inträffade under år 1922 278 arbetsinställelser med tillsammans 435 434 berörda arbetare och nära 4 miljoner förlorade arbetsdagar. Dessa siffror innebära en minskning från föregående år, då antalet konflikter var c:a 400, antalet arbetare över ½ miljon och antalet förlorade dagar 6 ½ miljoner. Som konfliktorsaker uppgåvos vid 46 % av arbetsinställelserna lönefrågor, vid 18 % personalfrågor, vid 12 % arbetstidsfrågor och vid 24 % andra tvistepunkter.

Ungefär ⅔ av arbetsinställelserna (67 %) slutade med seger för arbetsgivarna; 9 % bilades genom kompromiss och 12 % enligt arbetarnas fordringar. I övriga fall saknas uppgift om resultatet.

(The Ministry of Labour Gazette.)

Centrala skiljenämndens beslut.

1. Skiljedom den 12 februari 1923 i mål emellan södra Sveriges bleckslageriidkareförening, å ena, samt svenska bleck- och plåtslagareförbundet, å andra sidan, angående utfående av ackordsöverskott.

Enligt kollektivavtal, ingånget den 23 april 1922 mellan södra Sveriges bleckslageriidkareförening, å ena, samt svenska bleck- och plåtslagareförbundets avdelningar n:ris 1, 2, 3, 4 och 15, å andra sidan, gälla för arbeten inom staden Lund bland annat följande bestämmelser:

»§ 4. *Bestämmelser vid ackordsarbete.*

a) —

b) Allt arbete, varå pris finnes utsatt i fastställd ackordsprislista, bör utföras på ackord, och skall vid sådant arbete ackordsprislistan tillämpas.

— —»

Ifrågavarande kollektivavtal äger fortfarande giltighet.

Vid sammanträde den 10 juli 1922 inför statens förlikningsman i södra distriktet har mellan bleckslageriidkareföreningen, å ena, samt bleck- och plåtslagareförbundet och dess avdelning i Lund, å andra sidan, träffats följande överenskommelse angående innebörden av ovan intagna avtalsbestämmelse:

»Under hänvisning till vad i § 4 av avtalet stadgas, överenskomma parterna om att ordet *bör* innebär, att en mild övergång till tillämpning av ackordsystem må äga rum, varvid arbetare är

skyldig att vid påbörjan av ett arbete, som är upptaget i ackordslistan, meddela arbetsgivaren, att han vill utföra arbetet på ackord.»

Under sommaren och hösten år 1922 utförde bleck- och plåtslagarmästaren Axel Sörensson, vilken är medlem av södra Sveriges blecksla geriidkareförening, ombyggnads- och reparationsarbeten å ett hus i Lund. Vid ifrågavarande arbeten använde Sörensson bland andra en å hans verkstad anställd arbetare Adolf Ohlsson, som är medlem av svenska bleck- och plåtslagareförbundet. Sedan Ohlsson verkställt en del arbeten å förenämnda hus, avlämnade han under anhållan om likvid till Sörensson en så lydande räkning:

»18·50	kvm. brandmur à 1·96	36·26
8	» » à 1·69	14·52
13	m. intrappning till dito à 0·88	11·44
9·5	» dito vid skorstenar och väggar à 1·08	10·26
13·5	» dito på tegeltak à 1·49	20·11
14·5	» stuprör à 1·42	20·59
4	st. vinklar à 47 öre	1·88
2	» utkastare à 0·88	1·76
1	tratt à 1·01	1·01
3	st. rör med blensar à 3·85	11·55
1	kupa 5 1/4 kvm. à 2·57	13·49
2 1/2	m. garnering à 1·08	2·70
	Summa Kr.	145·57
	avgår 59 tim. à 1·35	80·25
	Överskott Summa Kr.	65·32»

Vid mottagandet av ifrågavarande räkning vägrade Sörensson att till Ohlsson utbetala det å räkningen upptagna ackordsöverskottet, under anförande, att Ohlsson icke vid påbörjandet av det i räkningen avsedda arbetet meddelat Sörensson, att han ville utföra detsamma på ackord. Då Ohlsson emellertid vidhöll sitt yrkande om utfående av det i räkningen upptagna ackordsöverskottet, hänsköts ärendet till förhandlingar mellan vederbörande organisationer. Vid förhandlingarna, som ägde rum den 16 december 1922, uppgav Ohlsson, att han vid påbörjandet av de i räkningen upptagna arbetena meddelat Sörensson, att han ville utföra dem på ackord. Häremot anförde Sörensson, att Ohlssons ifrågavarande meddelande endast avsett de arbeten, som hänförde sig till den i räkningen omförmälda brandmuren, men icke omfattat övriga i räkningen upptagna arbeten.

Då vid förhandlingarna enighet icke kunde vinnas, hänsköto parterna i överensstämmelse med stadgandena i § 11 av ovan omförmälda kollektivavtal den 23 april 1922 tvisten till centrala skiljenämndens avgörande.

Inför centrala skiljenämnden har arbetarparten gjort gällande, att Ohlsson i vederbörlig ordning meddelat Sörensson, att han ville utföra samtliga de i ovan intagna räkning upptagna arbetena på ackord. Med hänsyn härtill har arbetarparten yrkat, att Sörensson måtte förpliktas till Ohlsson utbetala det i räkningen upptagna ackordsöverskottet 65 kr. 32 öre.

Häremot har arbetsgivarparten anfört följande: Föreskrifterna i § 4 b) av kollektivavtalet den 23 april 1922, jämförda med bestämmelserna i den mellan parterna den 10 juli 1922 träffade överenskommelsen, innebure visserligen, att en arbetare, som vid påbörjandet av ett i ackordsprislistan upptaget arbete anmält för arbetsgivaren, att han ville utföra detsamma på ackord, vore berättigad att utföra arbetet på ackord och erhålla betalning efter gällande ackordsprislista. I nu förevarande fall hade emellertid Ohlssons anmälan till Sörensson allenast avsett de arbeten, som hänförde sig till den i räkningen omförmälda brandmuren, och icke omfattat övriga i räkningen upptagna arbeten.

På grund av vad sålunda anförts har arbetsgivarparten bestritt det av arbetarparten framställda betalningsyrkandet.

Mellan parterna är ostridigt, att av de i den ovan intagna räkningen upptagna posterna följande avse den meromnämnda brandmuren, nämligen:

»18·50	kvm. brandmur à 1·96	36·26
8	» » à 1·69	14·52
13	m. intrappning till dito à 0·88	11·44
9·5	» dito vid skorstenar och väggar à 1·08	10·26»

Mellan parterna är likaledes ostridigt, att det ackordsöverskott, som belöper sig å de fyra nyssnämnda, till brandmuren hänförliga räkningsposterna, utgör 50 kronor.

Centrala skiljenämnden meddelar i målet följande

Dom.

I målet är utrett, att Ohlsson vid påbörjandet av det arbete, som finnes upptaget i den i målet företedda räkningen, meddelat Sörensson, att han ville på ackord utföra den del av samma arbete, som avser den i räkningen omförmälda brandmuren.

Däremot har icke emot arbetsgivarpartens bestridande blivit styrkt, att Ohlsson meddelat Sörensson, att han ville på ackord utföra någon del av det övriga i räkningen upptagna arbetet.

På grund härav, och då i målet är ostridigt, att av det i räkningen upptagna ackordsöverskottet 50 kronor belöpa å den ifrågavarande brandmuren, finner centrala skiljenämnden skäligt allenast på det sätt bifalla det av arbetarparten i målet framställda yrkandet, att bleck- och plåtslagarmästaren Axel Sörensson förpliktas att till arbetaren Adolf Ohlsson mot betalningsbevis utgiva oguldet ackordsöverskott med femtio (50) kronor.

2. Skiljedom den 12 februari 1923 i mål emellan södra Sveriges blecksla geriidkareförening, å ena, samt svenska bleck- och plåtslagareförbundet, å andra sidan, angående beräkning av ackordspris.

Enligt kollektivavtal, ingånget den 23 april 1922 mellan södra Sveriges blecksla geriidkareförening å ena, samt svenska bleck- och plåtslagareförbundets avdelningar n:ris 1, 2, 3, 4 och 15, å andra sidan, gälla för arbeten inom staden Malmö bland annat följande bestämmelser:

»§ 4. *Bestämmelser vid ackordsarbete.*

a) Utförande av arbete på ackord, som ej finnes i prislistan upptaget, skall i regel före arbetets påbörjan skriftligen fastställas.

b) Allt arbete, varå pris finnes utsatt i fastställd ackordsprislista, skall utföras på ackord, och skall vid sådant arbete ackordsprislistan tillämpas.

c) Finnes pris ej utsatt i ackordsprislista, eller är arbetet av sådan beskaffenhet, att densamma ej kan tillämpas, äger respektive arbetsgivare och arbetare att sinsemellan överenskomma om sådant arbetes utförande på ackord och det pris det i varje särskilt fall skall betinga.

Därest överenskommelse om ackordspris ej kan träffas, skall det ifrågavarande arbetet utföras på tid.

— —»

I samband med upprättandet av ovannämnda kollektivavtal enades parterna den 24 april 1922 om en ackordsprislista. Ifrågavarande ackordsprislista innehåller angående zinkarbeten bland annat följande bestämmelser:

»§ 20. Zinkarbeten.

a) Beslagning av vanliga enkla vaskbord, då flera beslås i samma fastighet t. o. m. ½ kvm. pr st.	4·73
D:o enskilda pr st.	5·74
b) D:o, d:o, t o. m. 1 kvm., då flera beslås pr st.	6·08
D:o, enskilda pr st.	7·43
D:o, vad de överstiga 1 kvm., pr kvm.	5·13
c) Enkla vaskbeslag utan hinder intill ½ kvm., då flera beslås i samma fastighet pr st.	3·38
D:o, enskilda pr st.	4·05
Avrivning av gamla vaskbeslag pr st.	1·01

— — — — — — — — — — — — — — — — —»

Under de förhandlingar, vid vilka ifrågavarande ackordsprislista upprättades, gjorde parterna vid sammanträde den 5 april 1922 till protokollet följande uttalande angående de under § 20 c) i prislistan omförmälda enkla vaskbeslagen:

»Med sådana vaskbeslag förstås, att det endast går en mindre remsa på bordet runt om vasken».

Ovannämnda kollektivavtal och ackordsprislista äga fortfarande giltighet.

Arbetarna H. Larsson och O. Lindell, vilka äro anställda hos firman Oskar Osberg i Malmö, hava nu i firmans tjänst på ackord utfört 12 st. vaskbeslag i ett hus i Malmö. Ifrågavarande vaskbeslag avvika så till vida från de i orten hittills allmänt brukade vaskbeslagen, att de sträcka sig ett stycke upp på väggen ovanför vasken. Beslagen hava icke något rörhinder.

I avgiven ackordsräkning hänförde Larsson och Lindell förevarande arbete under bestämmelserna i § 20 b) i gällande ackordsprislista, och i enlighet härmed begärde de ersättning för utförandet av beslagen med 6 kr. 8 öre per stycke.

Firman Osberg ansåg emellertid beslagen hänförliga under bestämmelserna i § 20 c) i ackordsprislistan och vägrade att till Larsson och Lindell utgiva betalning med högre belopp än efter 3 kr. 38 öre per stycke.

Sedan den sålunda uppkomna meningsskiljaktigheten varit föremål för förhandlingar mellan vederbörande organisationer, utan att därvid enighet kunnat vinnas, hava parterna i överensstämmelse med stadgandena i § 11 av ovan omförmälda kollektivavtal den 23 april 1922 hänskjutit tvisten till centrala skiljenämndens avgörande.

Inför centrala skiljenämnden har från arbetarsidan anförts, att de ifrågavarande beslagen till sitt ytinnehåll överskrida det mått av en halv kvadratmeter, som är angivet såsom maximistorlek för de under § 20 c) av ackordsprislistan upptagna beslagen. På grund härav, och med hänsyn jämväl till ovan återgivna, av de avtalsslutande parterna den 5 april 1922 till förhandlingsprotokollet gjorda uttalande, har från arbetarsidan yrkats, att firman Osberg måtte förklaras skyldig att betala beslagen enligt bestämmelserna i § 20 b) av ackordsprislistan med 6 kr. 8 öre per stycke.

Arbetsgivarparten har häremot anfört följande:

De ifrågavarande vaskbordsbeslagen hade ett ytinnehåll av 0·5 kvadratmeter. Det väggbeslag, som anbringats ovanför vasken, hade ett ytinnehåll av 0·17 kvadratmeter. Därest betalning för beslagen skulle, på sätt arbetarparten påyrkat, utgå efter 6 kr. 8 öre per stycke, skulle vederbörande arbetare för 0·17 kvadratmeters väggbeslag erhålla 2 kr. 70 öre, vilket i förhållande till betalningen för själva vaskbordsbeslaget vore orimligt. På grund härav, och då bestämmelserna i § 20 b) av ackordsprislistan icke hade avseende å sådana enkla vaskbeslag, som de nu ifrågavarande, bestrede arbetsgivarparten det av arbetarparten framställda yrkandet. Då emellertid ytinnehållet av de utförda beslagen, därest den beslagna väggytan medräknades, överstege en halv kvadratmeter, vore arbetsgivarparten villig medgiva, att för beslagen finge utgå en merbetalning. Ifrågavarande merbetalning borde beräknas på det sätt, att beslagen intill en ytvidd av en halv kvadratmeter betalades enligt ackordsprislistans § 20 c) med 3 kr. 38 öre per stycke samt att den del av beslagen, som överstege en halv kvadratmeter, enligt ackordsprislistans § 20 b) betalades efter 5 kr. 13 öre för kvadratmeter.

Till utredning i målet hava inför centrala skiljenämnden företetts ritningar och modeller av de ifrågavarande beslagen.

Centrala skiljenämnden meddelar i målet följande

Dom.

På grund av vad i målet blivit utrett angående beskaffenheten av de förevarande vaskbeslagen finner centrala skiljenämnden ådagalagt, att vaskbeslagen i fråga icke äro hänförliga till något av de arbeten, å vilka pris finnes utsatt i den mellan parterna gällande ackordsprislistan. Vid sådant förhållande finner centrala skiljenämnden, med stöd av bestämmelserna i § 4 c) av kollektivavtalet den 23 april 1922, skäligt hänvisa vederbörande arbetsgivare och arbetare att sinsemellan överenskomma om det ackordspris, som ifrågavarande vaskbeslag skola betinga.

Därest överenskommelse om ackordspris ej kan träffas, skola beslagen betalas efter tidlön.

Sveriges offentliga arbetsförmedling.

Maj månad år 1923.

Under hänvisning till de efterföljande tabeller, som närmare redogöra för den offentliga arbetsförmedlingen i olika delar av landet,[1] lämnas här en sammanfattande framställning av dess viktigaste resultat under maj månad.

Översikt av verksamheten under *maj* månad 1923.

	Manliga avdeln.			*Kvinnliga avdeln.*			*Tillsammans*		
	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser
Stockholms stad	5 270	2 996	2 773	3 519	3 811	2 638	8 789	6 807	5 411
Stockholms län	1 952	1 061	1 001	446	651	310	2 398	1 712	1 311
Uppsala stad och län	708	414	360	144	168	124	852	582	484
Södermanlands län	818	343	294	243	242	143	1 061	585	437
Östergötlands län	1 126	540	487	470	513	292	1 596	1 053	779
Norrköping	504	128	116	171	183	128	675	311	244
Jönköpings län	448	280	236	154	183	103	602	463	339
Kronobergs län	109	92	61	108	127	65	217	219	126
Norra Kalmar län	82	71	63	39	52	34	121	123	97
Södra Kalmar län	546	352	306	152	155	103	698	507	409
Gottlands län	46	49	28	37	60	22	83	109	50
Blekinge län	793	454	382	363	382	232	1 156	836	614
Kristianstads län	723	714	491	341	619	277	1 064	1 333	768
Malmöhus län: Malmö	1 419	554	442	1 067	1 012	572	2 486	1 566	1 014
Malmöhus län: Lund	260	99	76	92	70	64	352	169	140
Malmöhus län: Landskrona	523	329	287	25	24	15	548	353	302
Malmöhus län: Hälsingborg	719	349	340	263	206	141	982	555	481
Malmöhus län: Ystad	157	72	57	113	93	54	270	165	111
Malmöhus län: Trälleborg	324	263	249	46	46	36	370	309	285
Malmöhus län: Eslöv	146	94	85	51	56	35	197	150	120
Malmöhus län: Skurup	42	111	34	26	35	18	68	146	52
Malmöhus län: Hvellinge	76	64	50	9	18	7	85	82	57
Hallands län	256	188	138	132	216	97	388	404	235
Göteborgs och Bohus län	212	112	96	111	165	59	323	277	155
Göteborg	3 772	2 706	2 555	1 091	1 528	884	4 863	4 234	3 439
Älvsborgs län	176	148	116	79	159	64	255	307	180
Skaraborgs län	421	401	272	252	472	199	673	873	471
Värmlands län	854	407	391	167	236	143	1 021	643	534
Örebro län	749	380	306	284	362	254	1 033	742	560
Västmanlands län	1 047	347	336	303	292	206	1 350	639	542
Kopparbergs län	961	303	298	160	187	118	1 121	490	416
Gävle stad och län	486	264	264	169	150	126	655	414	390
Västernorrlands län	447	180	174	43	50	31	490	230	205
Jämtlands län	235	63	58	166	202	143	401	265	201
Västerbottens län	234	102	96	134	139	104	368	241	200
Norrbottens län	126	66	61	95	118	78	221	184	139
Tillsammans maj 1923	26 767	15 096	13 379	11 065	12 982	7 919	37 832	28 078	21 298
» april 1923	*35 697*	*15 782*	*14 063*	*13 047*	*13 716*	*8 180*	*48 744*	*29 498*	*22 243*
» maj 1922	68 477	18 755	17 793	11 114	12 228	7 583	79 591	30 983	25 376
» » 1921	43 489	12 379	11 477	10 843	13 138	6 996	54 332	25 517	18 473
» » 1920	*12 644*	10 953	8 197	6 922	12 213	5 569	19 566	23 166	13 766

[1] De särskilda anstalterna uppräknas i tablån här ovan; med avseende å anstalternas olika kontor hänvisas till förteckningen å omslagets 3:e sida.

Översikt av verksamheten för huvudgrupper av arbete.

Yrkesgrupper	Arbetssökande personer	Ansökningar om arbete	Lediga platser	Tillsatta platser	Ansökningar per 100 led. pl.			Tillsatta platser per 100 lediga		
					maj 1923	april 1923	maj 1922	maj 1923	april 1923	maj 1922
Manliga avdelningen										
Jordbruk och skogshushållning . .	3 669	3 997	4 164	3 045	96	118	212	73	75	85
Industri och hantverk	9 831	10 699	2 254	1 923	475	727	839	85	89	97
Sjöfart och fiske	3 933	4 200	2 101	2 042	200	214	301	97	98	98
Handel och samfärdsel	2 604	2 840	1 271	1 130	223	376	491	89	92	95
Husligt arbete	—	—	—	—	—	.	.	—	.	—
Annat arbete	4 338	5 031	5 306	5 239	95	110	164	99	98	97
Summa	**24 375**	**26 767**	**15 096**	**13 379**	**177**	**226**	**365**	**89**	**89**	**95**
Kvinnliga avdelningen										
Jordbruk och skogshushållning . .	685	703	1 790	655	39	42	39	37	35	39
Industri och hantverk	561	659	469	286	141	196	229	61	71	62
Sjöfart och fiske	167	181	128	110	141	175	106	86	83	71
Handel och samfärdsel	1 787	1 972	1 973	1 224	100	131	119	62	66	66
Husligt arbete	5 182	7 364	8 614	5 638	85	92	85	65	63	65
Annat arbete	177	186	8	6	.	.	.	.	.	.
Summa	**8 559**	**11 065**	**12 982**	**7 919**	**85**	**95**	**91**	**61**	**60**	**62**
Tillsammans										
Jordbruk och skogshushållning . .	4 354	4 700	5 954	3 700	79	95	158	62	63	70
Jordbruk	4 128	4 461	5 806	3 589	77	92	115	62	62	68
Skogshushållning	226	239	148	111	161	232	568	75	89	97
Industri och hantverk	10 392	11 358	2 723	2 209	417	644	774	81	86	93
Gruvdrift och malmförädling . . .	1 190	1 208	53	53	.	.	758	.	.	100
Jord-, sten- och glasindustri . .	804	827	245	179	133	271	687	73	90	97
Metall- och maskinindustri . . .	3 983	4 285	390	305	1 086	1239	2671	78	84	94
Trävaruindustri	501	544	132	102	412	467	463	77	82	97
Byggnadsverksamhet	1 727	1 920	902	790	213	326	339	88	91	97
Läder-, hår- och gummiindustri . .	98	118	38	26	.	.	.	.	.	.
Textilindustri	135	146	35	23	.	.	.	.	.	.
Beklädnadsindustri	351	491	210	180	191	305	368	62	67	65
Närings- och njutningsmedelsindustri	474	722	465	397	155	268	390	85	85	80
Kemisk-teknisk o. belysningsindustri	153	170	54	53	.	.	.	.	.	.
Trämasse- och pappersindustri . .	224	239	61	38	.	.	.	.	.	.
Grafisk industri	243	254	36	27	.	.	.	.	.	.
Ej särskilt specificerade	1 009	1 079	102	86	1 058	1229	.	84	89	.
Sjöfart och fiske	4 100	4 381	2 229	2 152	197	211	286	97	97	96
Handel och samfärdsel	4 391	4 812	3 244	2 354	148	213	277	73	75	78
Kontors-, bank- o. d. personal . .	609	620	87	66	.	.	990	.	.	89
Butiks- och magasinspersonal . . .	1 166	1 284	327	275	377	560	705	84	88	87
Hotell- och restaurangpersonal . .	1 121	1 282	1 536	994	83	106	108	65	67	69
Transportarbetare	1 302	1 463	968	823	151	235	332	85	89	91
Allmän och litterär verksamhet . .	186	206	257	181	80	134	110	51	67	54
Ej särskilt specificerade	7	7	69	65	.	.	.	.	.	.
Husligt arbete	5 182	7 364	8 614	5 638	85	92	85	65	63	65
Annat arbete	4 515	5 217	5 314	5 245	98	113	165	99	98	97
Summa	**32 934**	**37 832**	**28 078**	**21 298**	**135**	**165**	**258**	**76**	**75**	**82**

Utanför resp. länsförmedlingsanstalters rapporteringsområden tillsattes under månaden 3 252 platser, varav 2 730 manliga och 522 kvinnliga; motsvarande tal under samma månad föregående år voro resp. 2 610, 2 197 och 413 samt under nästlidna månad resp. 3 230, 2 690 och 540.

	Arbetsförmedlings-anstalter	Jordbruk m. m.			Skogshus-hållning			Gruvdrift o. malmförädling			Jord-, sten- o. glasindustri			Metall- o. maskin-industri		
		Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.
	Manliga avdelningen	**3 758**	**4 016**	**2 934**	**239**	**148**	**111**	**1 208**	**53**	**53**	**325**	**230**	**174**	**4 193**	**379**	**299**
1	Stockholms stad	37	7	6	—	—	—	—	—	—	10	—	—	872	136	86
2	Stockholms län	657	528	506	19	38	34	40	1	1	19	7	4	259	55	51
3	Uppsala stad och län	269	183	150	4	8	8	6	—	—	8	11	7	66	4	4
4	Södermanlands län	132	127	85	4	7	6	1	—	—	—	—	—	311	15	12
5	Östergötlands län	322	224	181	8	10	8	20	21	21	8	—	—	180	38	37
6	Norrköping	80	63	54	—	—	—	—	—	—	1	—	—	73	1	1
7	Jönköpings län	28	31	14	11	2	1	10	3	3	34	58	37	114	1	1
8	Kronobergs län	29	44	26	—	—	—	—	—	—	10	17	4	1	—	—
9	Kalmar län	120	154	134	3	34	5	—	—	—	6	—	—	54	1	1
10	Gottlands län	17	20	10	—	—	—	—	—	—	3	—	—	2	2	—
11	Blekinge län	216	260	192	5	—	—	35	—	—	69	—	—	53	—	—
12	Kristianstads län	321	614	397	16	—	—	—	—	—	63	36	34	56	6	4
13	Malmöhus län: Malmö	67	161	66	—	—	—	—	—	—	2	—	—	299	16	15
14	Hälsingborg	68	57	52	—	—	—	5	—	—	6	—	—	39	4	3
15	Övriga anstalter	428	544	354	—	—	—	—	—	—	4	—	—	324	24	23
16	Hallands län	60	113	66	2	—	—	—	—	—	4	—	—	28	3	2
17	Göteborgs och Bohus län	42	46	36	—	—	—	—	—	—	13	3	3	17	5	1
18	Göteborgs stad	62	94	71	—	24	24	—	—	—	3	3	3	698	42	34
19	Älvsborgs län	27	49	20	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7	6	4
20	Skaraborgs län	177	227	116	—	—	—	—	—	—	36	75	62	57	3	3
21	Värmlands län	72	80	68	32	—	—	301	—	—	2	14	14	38	1	1
22	Örebro län	169	145	105	38	12	12	192	10	10	7	1	1	58	6	6
23	Västmanlands län	209	144	133	4	—	—	323	18	18	2	—	—	224	4	4
24	Kopparbergs län	31	18	17	30	1	1	217	—	—	7	3	3	312	2	2
25	Gävle stad och län	20	15	15	5	—	—	58	—	—	4	—	—	32	2	2
26	Västernorrlands län	28	21	18	20	—	—	—	—	—	2	1	1	2	—	—
27	Jämtlands län	33	17	15	14	2	2	—	—	—	—	—	—	1	—	—
28	Västerbottens län	44	27	25	24	10	10	—	—	—	2	1	1	11	1	1
29	Norrbottens län	2	3	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	1	1
	Kvinnliga avdelningen	**703**	**1 790**	**655**	—	—	—	—	—	—	**2**	**15**	**5**	**42**	**11**	**6**
1	Stockholms stad	5	1	1	—	—	—	—	—	—	2	14	4	28	6	4
2	Stockholms län	44	113	46	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
3	Uppsala stad och län	22	23	14	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
4	Södermanlands län	34	46	19	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
5	Östergötlands län	31	88	32	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
6	Norrköping	3	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
7	Jönköpings län	6	37	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—
8	Kronobergs län	25	60	25	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
9	Kalmar län	49	80	52	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
10	Gottlands län	4	18	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
11	Blekinge län	70	116	70	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
12	Kristianstads län	102	336	97	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
13	Malmöhus län: Malmö	8	90	17	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8	5	2
14	Hälsingborg	5	15	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
15	Övriga anstalter	49	134	65	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
16	Hallands län	22	99	19	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
17	Göteborgs och Bohus län	21	46	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
18	Göteborgs stad	4	25	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	5	—	—
19	Älvsborgs län	2	23	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
20	Skaraborgs län	28	129	24	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
21	Värmlands län	28	56	30	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
22	Örebro län	34	76	34	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
23	Västmanlands län	48	77	41	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
24	Kopparbergs län	24	29	20	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
25	Gävle stad och län	6	3	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
26	Västernorrlands län	3	12	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
27	Jämtlands län	7	25	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
28	Västerbottens län	17	28	14	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
29	Norrbottens län	2	3	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Trävaruindustri			Byggnadsverksamhet			Läder-, hår- o. gummiindustri			Textilindustri			Beklädnadsindustri			Närings- o. njutningsmedelsindustri			Kem.-tekn. o. belysningsindustri			
Ans.	L.p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L.p.	T.p.	Ans.	L. p.	T.p.	Ans.	L.p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L.p.	T.p.	
539	**130**	**100**	**1 920**	**902**	**790**	**91**	**27**	**18**	**79**	**16**	**14**	**172**	**23**	**9**	**588**	**330**	**320**	**118**	**37**	**37**	
79	28	18	639	421	364	21	7	2	2	—	—	40	6	1	364	291	282	13	—	—	1
25	7	6	177	47	37	12	—	—	2	1	1	21	1	1	22	2	2	3	1	1	2
24	8	8	22	18	8	2	—	—	—	—	—	5	4	1	18	1	1	—	—	—	3
61	8	7	20	5	5	—	—	—	—	—	—	3	—	—	3	1	1	1	—	—	4
40	14	14	160	24	20	5	—	—	7	—	—	2	1	1	10	—	—	15	—	—	5
22	2	2	53	8	8	1	—	—	17	1	—	2	—	—	11	—	—	—	—	—	6
20	6	4	31	4	4	1	1	1	2	—	—	2	1	1	11	5	5	27	1	1	7
2	—	—	5	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	2	—	—	1	—	—	8
11	1	1	17	1	1	—	—	—	1	1	1	1	—	—	4	—	—	5	3	3	9
—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	3	1	1	—	—	—	10
4	—	—	49	4	4	—	—	—	—	—	—	2	—	—	4	—	—	—	—	—	11
28	6	5	24	12	11	—	—	—	1	—	—	2	—	—	10	2	2	—	—	—	12
25	3	3	156	36	26	12	1	—	3	—	—	35	3	3	21	—	1	21	—	—	13
2	3	3	59	9	9	6	—	—	3	—	—	1	—	—	—	—	—	10	10	10	14
21	2	1	84	27	26	15	6	6	7	—	—	5	1	—	52	1	1	2	21	21	15
5	—	—	18	21	20	—	—	—	11	—	—	2	—	—	2	1	1	—	—	—	16
4	2	2	12	5	5	—	—	—	6	2	2	—	—	—	1	1	—	6	—	—	17
64	15	9	110	89	74	3	12	9	8	7	6	15	6	1	14	21	21	5	1	1	18
1	—	—	15	5	4	—	—	—	7	4	4	2	—	—	3	—	—	—	—	—	19
4	7	2	27	40	40	6	—	—	—	—	—	1	—	—	10	2	2	6	—	—	20
5	1	1	47	2	2	2	—	—	1	—	—	1	—	—	3	1	—	—	—	—	21
5	3	3	26	3	3	—	—	—	—	—	—	21	—	—	2	—	—	1	—	—	22
19	—	—	47	31	31	—	—	—	1	—	—	2	—	—	6	—	—	—	—	—	23
4	2	1	30	49	49	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	24
5	—	—	35	10	10	3	—	—	—	—	—	4	—	—	8	—	—	1	—	—	25
17	—	—	8	3	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	26
3	—	—	17	12	10	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	27
37	11	9	23	11	11	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	28
2	1	1	8	5	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	29
5	**2**	**2**	—	—	—	**22**	**11**	**8**	**67**	**19**	**9**	**229**	**187**	**121**	**134**	**135**	**77**	**52**	**17**	**16**	
—	—	—	—	—	—	9	10	8	8	4	2	94	85	54	57	58	36	16	8	8	1
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	9	7	2	1	1	—	—	—	2
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	5	3	—	—	—	3
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	2	—	—	—	1	1	—	—	—	4
—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	1	—	4	6	3	7	9	5	—	—	—	5
—	—	—	—	—	—	—	—	—	16	3	2	4	3	3	—	—	—	—	—	—	6
—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	3	4	4	—	—	—	7
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	1	—	—	—	23	—	—	8
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	6	6	9
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	1	1	—	8	—	—	—	—	11
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	1	1	1	—	—	—	12
—	—	—	—	—	—	2	—	—	6	1	—	71	40	26	28	9	4	6	—	—	13
—	—	—	—	—	—	4	—	—	14	—	—	4	2	1	—	2	1	—	—	—	14
1	—	—	—	—	—	2	—	—	2	—	—	4	5	2	1	1	1	—	—	—	15
—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	4	2	—	—	—	16
—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—	2	1	—	—	—	17
4	2	2	—	—	—	5	1	—	9	7	2	18	24	12	17	16	8	1	3	2	18
—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2	2	1	2	2	—	—	—	—	—	—	19
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	3	3	4	5	4	—	—	—	20
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	1	—	—	—	21
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7	2	2	7	1	1	—	—	—	22
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	3	3	1	2	2	—	—	—	23
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2	1	—	—	—	24
—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	1	1	1	—	1	—	—	—	—	25
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	26
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	2	—	—	—	—	27
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	28
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	29

	Arbetsförmedlingsanstalter	Trämasse- o. pappersindustri			Grafisk industri			Industri o. hantverk, ej specific.			Sjöfart och fiske			Kontors-, bank- o. d. personal		
		Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.
	Manliga avdelningen	**193**	**14**	**11**	**238**	**33**	**28**	**1035**	**80**	**72**	**4200**	**2101**	**2042**	**468**	**70**	**54**
1	Stockholms stad	22	4	2	128	15	8	330	34	30	650	460	457	271	23	20
2	Stockholms län	6	1	1	18	4	4	68	10	10	86	5	5	10	5	5
3	Uppsala stad och län	1	—	—	3	—	—	20	1	1	—	—	—	—	1	1
4	Södermanlands län	—	—	—	3	—	—	43	1	—	91	41	41	3	—	—
5	Östergötlands län	4	3	3	8	—	—	57	1	1	13	2	1	11	2	2
6	Norrköping	8	1	1	14	1	1	10	—	—	72	26	26	4	1	1
7	Jönköpings län	1	—	—	2	—	—	18	—	—	1	—	—	2	—	—
8	Kronobergs län	2	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—
9	Kalmar län	6	—	—	—	—	—	8	—	—	283	128	123	1	—	—
10	Gottlands län	—	—	—	—	—	—	1	—	—	6	6	1	—	—	—
11	Blekinge län	2	—	—	—	1	1	62	—	—	96	62	62	2	—	—
12	Kristianstads län	—	—	—	1	1	1	23	3	3	19	5	5	1	—	—
13	Malmöhus län: Malmö	1	—	—	19	1	2	133	1	1	156	84	77	46	3	3
14	Hälsingborg	—	—	—	4	—	—	5	1	—	397	222	222	1	—	—
15	Övriga anstalter	—	—	—	8	1	1	39	4	4	136	34	34	—	—	—
16	Hallands län	4	—	—	—	—	—	3	—	—	75	32	32	—	1	1
17	Göteborgs och Bohus län	—	—	—	1	—	—	3	—	—	38	14	14	—	—	—
18	Göteborgs stad	9	3	2	16	9	8	64	21	19	1721	795	764	69	30	18
19	Älvsborgs län	—	—	—	—	—	—	8	1	1	2	—	—	1	—	—
20	Skaraborgs län	—	—	—	—	—	—	2	—	—	1	—	—	2	1	1
21	Värmlands län	1	—	—	1	—	—	11	—	—	1	7	5	1	—	—
22	Örebro län	2	—	—	1	—	—	17	1	1	4	—	—	3	1	—
23	Västmanlands län	—	—	—	5	—	—	76	—	—	3	—	—	23	—	—
24	Kopparbergs län	40	—	—	2	—	—	4	—	—	—	—	—	6	—	—
25	Gävle stad och län	—	—	—	3	—	—	25	—	—	120	78	78	2	—	—
26	Västernorrlands län	47	—	—	—	—	—	1	—	—	212	76	76	1	—	—
27	Jämtlands län	33	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	3	1	1
28	Västerbottens län	4	2	2	—	—	—	—	—	—	22	15	14	3	—	—
29	Norrbottens län	—	—	—	1	—	—	2	1	1	44	9	5	2	1	1
	Kvinnliga avdelningen	**46**	**47**	**27**	**16**	**3**	**1**	**44**	**22**	**14**	**181**	**128**	**110**	**152**	**17**	**12**
1	Stockholms stad	32	28	19	13	3	1	1	1	1	74	60	54	81	9	5
2	Stockholms län	—	—	—	—	—	—	3	2	1	—	4	4	—	—	—
3	Uppsala stad och län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
4	Södermanlands län	—	1	1	—	—	—	3	1	1	1	—	—	—	1	—
5	Östergötlands län	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
6	Norrköping	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
7	Jönköpings län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2	2	—	—
8	Kronobergs län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
9	Kalmar län	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—
10	Gottlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
11	Blekinge län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
12	Kristianstads län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
13	Malmöhus län: Malmö	6	6	3	1	—	—	31	8	5	9	6	5	51	4	4
14	Hälsingborg	2	—	—	—	—	—	5	5	4	12	10	9	1	—	—
15	Övriga anstalter	—	—	—	—	—	—	—	2	2	—	3	3	—	—	—
16	Hallands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
17	Göteborgs och Bohus län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	4	2	—	—	—
18	Göteborgs stad	6	10	4	1	—	—	—	—	—	70	31	23	11	1	1
19	Älvsborgs län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
20	Skaraborgs län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
21	Värmlands län	—	—	—	—	—	—	1	3	—	—	—	—	—	—	—
22	Örebro län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
23	Västmanlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	1	1
24	Kopparbergs län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
25	Gävle stad och län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	3	3	—	—	—
26	Västernorrlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7	4	4	—	—	—
27	Jämtlands län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
28	Västerbottens län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	1	—	—	—
29	Norrbottens län	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	1

Butiks- o. magasins-personal			Hotell- o. restaurang-personal			Transport-arbetare			Allmän o. litterär verksamhet			Handel och samfärdsel, ej specific.			Husligt arbete			Annat arbete			
Ans.	L. p.	T.p.	Ans.	L. p.	T.p.	Ans.	L.p.	T.p.	Ans.	L.p.	T.p.	Ans.	L.p.	T.p.	Ans.	L. p.	T. p.	Ans.	L. p.	T. p.	
884	**225**	**211**	**79**	**60**	**49**	**1 359**	**886**	**740**	**43**	**18**	**14**	**7**	**62**	**62**	—	—	—	**5 031**	**5 206**	**5 239**	
502	165	154	33	19	14	478	278	237	21	10	7	2	16	16	—	—	—	756	1 076	1 069	1
63	10	10	6	1	1	105	30	25	9	—	—	—	—	—	—	—	—	375	307	296	2
15	—	—	3	—	—	28	5	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	214	170	166	3
25	1	1	3	1	1	19	2	1	2	—	—	1	—	—	—	—	—	92	134	134	4
16	5	5	3	1	1	65	42	41	—	4	4	—	—	—	—	—	—	172	148	147	5
10	1	1	3	1	1	42	14	12	—	—	—	—	—	—	—	—	—	81	8	8	6
5	—	—	—	—	—	8	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	120	165	162	7
—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	53	31	31	8
4	—	—	—	1	1	14	3	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	90	96	96	9
—	—	—	—	1	—	3	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9	16	16	10
6	1	1	4	3	3	17	5	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	167	118	116	11
12	—	—	1	—	—	23	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	122	27	27	12
60	5	5	5	1	1	101	42	42	4	—	—	—	—	—	—	—	—	253	197	197	13
7	—	—	2	—	—	25	11	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	79	32	31	14
21	8	8	2	1	1	33	86	86	—	1	1	—	—	—	—	—	—	347	271	271	15
4	1	1	—	—	—	12	3	2	—	—	—	1	—	—	—	—	—	25	13	13	16
1	1	1	1	2	1	9	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	58	30	30	17
84	23	20	2	17	15	211	254	218	5	2	1	2	46	46	—	—	—	607	1 192	1 191	18
2	—	—	—	—	—	9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	92	83	83	19
2	1	1	—	—	—	4	—	—	1	1	1	—	—	—	—	—	—	85	44	44	20
1	—	—	—	—	—	24	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	310	299	299	21
12	—	—	1	1	1	12	1	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	177	196	163	22
7	—	—	1	1	1	16	18	18	—	—	—	—	—	—	—	—	—	88	131	131	23
7	—	—	5	5	4	17	5	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	247	218	216	24
5	—	—	1	—	—	30	9	9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	125	150	150	25
4	1	1	—	—	—	8	2	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	94	76	74	26
3	—	—	3	3	2	18	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	103	27	27	27
4	2	2	—	1	1	15	8	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	43	13	13	28
2	—	—	—	—	—	11	7	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	47	38	38	29
350	**102**	**64**	**1203**	**1476**	**945**	**104**	**132**	**83**	**163**	**239**	**117**	—	**7**	**3**	**7 364**	**8 614**	**5 638**	**186**	**8**	**6**	
124	44	27	509	468	304	30	34	25	98	122	57	—	6	3	2 302	2 843	2 020	36	7	5	1
5	2	1	42	73	39	—	—	—	3	16	4	—	—	—	338	430	206	3	1	1	2
1	2	2	7	11	11	—	—	—	2	—	—	—	—	—	111	127	94	—	—	—	3
1	—	—	9	12	9	1	—	—	2	11	10	—	—	—	188	168	101	2	—	—	4
9	6	4	35	50	37	4	4	3	9	7	5	—	—	—	352	341	203	17	—	—	5
—	—	—	2	13	6	1	5	5	2	3	3	—	—	—	122	154	109	20	—	—	6
2	3	2	8	27	15	—	—	—	1	8	4	—	—	—	128	102	71	1	—	—	7
—	—	—	6	12	6	—	—	—	1	3	2	—	—	—	52	51	31	—	—	—	8
—	—	—	10	11	9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	120	109	70	3	—	—	9
—	—	—	9	22	5	—	—	—	2	—	—	—	—	—	22	20	13	—	—	—	10
7	1	—	88	91	78	—	1	—	—	1	1	—	—	—	195	163	82	—	—	—	11
10	2	2	37	60	37	2	2	2	—	1	1	—	—	—	187	217	137	—	—	—	12
132	14	11	67	108	50	38	53	27	12	3	2	—	—	—	576	665	416	15	—	—	13
1	4	2	31	33	21	—	4	1	—	—	—	—	—	—	164	131	95	20	—	—	14
6	1	1	17	28	24	10	3	3	—	1	1	—	—	—	251	164	127	19	—	—	15
3	—	—	9	24	15	1	—	—	1	2	2	—	—	—	85	87	59	8	—	—	16
1	—	—	17	26	15	—	—	—	—	3	1	—	—	—	65	84	39	3	—	—	17
32	18	7	62	90	42	12	22	13	15	24	6	—	—	—	790	1 253	761	29	—	—	18
2	—	—	9	22	11	—	—	—	—	2	—	—	1	—	63	107	48	—	—	—	19
3	1	1	40	53	31	—	—	—	1	—	—	—	—	—	172	281	136	—	—	—	20
—	—	—	10	21	11	3	1	1	2	1	1	—	—	—	122	153	99	—	—	—	21
—	1	1	22	24	19	—	1	1	3	4	2	—	—	—	207	253	194	4	—	—	22
4	—	—	26	31	24	1	—	—	3	7	5	—	—	—	215	171	130	—	—	—	23
—	—	—	26	33	21	—	—	—	4	10	5	—	—	—	104	113	71	—	—	—	24
3	1	1	13	16	14	1	2	2	1	4	2	—	—	—	132	119	102	6	—	—	25
—	—	—	2	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	30	32	22	—	—	—	26
1	1	1	44	69	53	—	—	—	1	6	4	—	—	—	112	99	75	—	—	—	27
2	1	1	23	22	18	—	—	—	—	—	—	—	—	—	91	87	70	—	—	—	28
1	—	—	23	24	19	—	—	—	—	—	—	—	—	—	68	90	57	—	—	—	29

Arbetslösheten inom arbetarorganisationerna
den 30 april 1923.

Fackförbund	Redovisade avdelningar	Redovisade medlemmar [1]		Arbetslösa					Arbetslediga på grund av				Arbetslöshetsdagar	
		Hela antalet	Därav kvinnor	till följd av arbetsbrist	av tillfällig orsak	Tillsammans		Därav kvinnor	sjukdom	arbetskonflikt	värnplikt	annan orsak	Antal redovisade arbetare	Antal dagar under månaden
						Antal	%							
Bleck- o. plåtslagaref.	34	1 199	—	231	7	238	19·8	—	52	1	18	2	1 076	6 451
Bokbindareförbundet .	12	626	396	35	—	35	5·6	6	17	—	1	55	510	540
Bryggeriindustriarb.-f.	23	2 903	577	126	7	133	4·6	68	120	—	8	—	2 412	3 053
De förenade förbunden	43	2 444	280	198	3	201	8·2	27	88	18	19	—	1 735	3 968
Elektriska arbetareförb.	63	2 282	—	482	33	515	22·6	—	62	117	45	11	1 935	11 967
Gjutareförbundet . . .	48	1 870	2	235	4	239	12·8	2	54	369	12	1	1 321	5 034
Grov- o. fabriksarb.-f.	146	11 700	847	2 487	811	3 298	28·2	300	587	646	133	576	8 588	72 999
Gruvindustriarb.-f. . .	15	1 146	16	216	5	221	19·3	—	77	134	10	2	789	2 406
Handelsarbetareförb. .	88	6 064	1 409	561	—	561	9·3	68	182	108	46	1	5 237	17 675
Hatt- o. pälsindustriarb. f.	14	696	439	115	1	116	16·7	56	10	—	3	7	533	3 245
Hattarbetare	6	259	182	28	—	28	10·8	19	5	—	1	7	225	869
Pälsvaruarbetare . .	8	437	257	87	1	88	20·1	37	5	—	2	—	308	2 376
Kommunalarbetareförb.	62	5 714	57	162	2	164	2·9	7	277	—	15	5	2 783	3 969
Litografiska förbundet	14	729	—	20	—	20	2·7	—	19	—	7	--	—	—
Livsmedelsarbetareförb.	39	3 318	990	228	17	245	7·4	35	43	—	36	—	2 978	5 607
Metallindustriarb.-f. .	103	40 575	[2] .	[2] .	[2] .	7 961	19·6	[2] .	[2] .	[2] .	[2] .	[2] .	37 645	260 289
Järnbruksarbetare . .	41	8 945	·	·	·	2 117	23·7	·	·	·	·	·	7 612	111 970
Verkstadsarbetare . .	62	31 630	·	·	·	5 844	18·5	·	·	·	·	·	30 033	148 319
Murareförbundet . . .	35	1 870	—	257	8	265	14·2	—	21	34	3	12	726	4 882
Måleriarbetareförb. . .	26	1 054	1	130	3	133	12·6	—	23	24	8	—	943	3 929
Pappersindustriarb.-f. .	56	6 454	189	575	103	678	10·5	45	349	820	131	49	3 874	9 464
Sadelm.- o. tapetseraref.	21	374	15	50	—	50	13·4	—	15	—	6	—	337	1 147
Sko- o. läderindustriarb.-f.	31	6 176	1 641	527	—	527	8·5	76	213	251	76	—	2 906	6 472
Skrädderiarbetareförb.	28	3 632	2 026	216	20	236	6·5	186	110	—	8	—	2 611	4 951
Stenindustriarbetaref. .	55	2 379	—	136	13	149	6·3	—	83	7	14	5	1 408	2 810
Stuckatörförbundet . .	2	26	—	2	—	2	7·7	—	—	—	—	—	26	86
Sågverksindustriarb.-f.	93	7 858	1	1 586	287	1 873	23·8	—	303	999	131	17	5 017	29 027
Textilarbetareförbundet	34	4 511	2 331	61	15	76	1·7	14	248	—	49	23	846	538
Tobaksindustriarb.-f. .	9	3 001	2 301	79	—	79	2·6	18	138	—	3	2	2 367	1 069
Transportarbetareförb.	27	1 656	—	211	1	212	12·8	—	51	48	2	—	841	3 854
Träarbetareförbundet .	104	5 837	2	1 396	10	1 406	24·1	—	262	151	51	74	5 331	26 254
Tunnbinderiarbetaref. .	10	264	—	30	—	30	11·4	—	48	—	—	—	250	1 222
Typografförbundet . .	16	603	2	64	—	64	10·6	—	9	—	18	2	582	2 970
Väg- o. vattenb.-arb.-f.	7	296	—	59	15	74	25·0	—	4	—	1	—	296	1 082
Summa [3]	1 258	127 257	—	—	—	19 801	15·6	—	—	—	—	—	95 903	496 960

[1] Till följd av det skydd, som dessa uppgifter åtnjuta enligt 2 § 4 mom. tryckfrihetsförordningen, kan icke meddelas, i vad mån siffrorna avse hela antalet medlemmar inom fackförbunden. På grundval av dessa siffror kunna alltså inga slutsatser dragas beträffande fackförbundens verkliga medlemsantal eller rörande förändringar i detta hänseende. — [2] Uppgift saknas. — [3] Enär uppgifter icke kunnat erhållas från samtliga organisationer, ha slutsummor i vissa kolumner icke nedräknats.

Internationell översikt. En sammanställning av tillgänglig arbetslöshetsstatistik från Sverige och vissa andra länder visar följande procenttal för månaderna april 1922—april 1923.

	April	Maj	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.	Dec.	Jan.	Febr.	Mars	April
Sverige	28·3	22·9	20·9	20·0	16·7	15·1	15·5	17·2	21·7	21·4	20·8	19·9	15·6
Norge	21·3	16·3	14·9	12·4	11·2	11·1	10·5	10·6	13·2	12·4	12·4	11·9	—
Danmark	24·0	16·1	13·2	12·5	11·1	10·6	11·3	15·2	20·3	21·5	23·2	16·0	11·5
England	17·0	16·4	15·7	14·6	14·4	14·6	14·0	14·2	14·0	13·7	13·1	12·3	11·3
Tyskland	0·9	0·7	0·6	0·6	0·7	0·8	1·4	2·0	2·8	4·4	5·5	5·6	7·0
Nederländerna	11·6	10·1	9·2	9·5	9·2	9·1	9·6	11·3	15·1	19·3	16·8	13·0	11·6
Belgien	8·9	7·0	6·0	5·3	4·4	3·8	3·9	3·8	3·8	3·9	3·1	2·6	—
Kanada	10·4	8·7	5·3	4·1	3·6	2·8	4·0	6·2	6·1	7·8	6·4	6·8	—
Nya Syd-Wales	11·4	13·2	11·9	12·7	11·9	8·8	10·4	8·6	8·4	10·8	4·1	—	—

Av dessa länder redovisa Norge, Danmark, England, Tyskland och Belgien i sin statistik endast fackföreningar, som betala arbetslöshetsunderstöd åt sina medlemmar, medan övriga länder utan åtskillnad medtaga samtliga organisationer, från vilka uppgifter erhållas. Arbetslösa, som tillhöra understödsgivande organisationer, men själva av en eller annan orsak ej äro understödsberättigade, torde i länder tillhörande den förstnämnda gruppen vara, om icke helt lämnade åsido, dock endast ofullständigt redovisade, varför dessa länders siffror ej äro fullt jämförliga med de övriga, vilka innefatta samtliga arbetslösa, oavsett huruvida understöd uppbäres eller icke.

Livsmedelspriser och levnadskostnader.

Livsmedelspriser under maj månad 1923. De noteringar av minuthandelspriser å livsmedel (ävensom å bränsle och lyse), som meddelas i efterföljande sammandragstabell för socialstyrelsens 49 ombudsorter, ha inhämtats och bearbetats på samma sätt, som tidigare varit fallet. Under hänvisning till denna tabell må följande anföras rörande de under de senaste månaderna inträffade prisförändringarna å de olika varuslagen.

Maj månad har, liksom de närmast föregående månaderna, medfört en ytterligare sänkning av prisnivån, ehuru nedgången nu är föga anmärkningsvärd och till största delen betingas av lägre smörpriser. Av de 57 varuslag, å vilka noteringar inhämtats, ha sedan april 27 varit föremål för *prissänkning*. Bland dessa torde förutom smör böra nämnas samtliga slag av färsk fisk med undantag av strömming, varå medelpriset är detsamma som i april. Den prisförskjutning i *uppåtgående* riktning, som ägt rum beträffande till-

Medelpris per år (1913—1922) och per månad (maj 1922—maj 1923)

	Varuslag	Kvantitet	1913	1914	1915	1916	1917	1918	1919	1920	1921	1922
			öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre
1	Mjölk: oskummad	l.	14	15	16	19	25	× 38	47	44	35	25
2	handskummad	»	8	8	9	10	15	× 24	—	26	20	13
3	separerad	»	6	6	7	8	12	× 19	23	19	13	9
4	Smör: bords- (mejeri-)	kg.	286	289	292	×310	× 401	× 587	729	657	496	375
5	mat- (lands-)	»	213	218	260	295	× 358	× 546	727	651	486	358
6	Ost: helfet, okryddad	»	164	162	197	257	× 305	× 372	624	524	389	277
7	halvfet, »	»	121	119	149	191	× 234	× 332	500	374	267	178
8	Margarin: växt-, bästa sort	»	135	144	170	216	—	—	433	376	293	178
9	Ägg: svenska, färska	tjog	159	171	198	237	343	725	681	578	428	320
10	» konserverade	»	137	151	169	204	307	615	716	533	393	348
11	Potatis: gammal	hl.	—	—	—	526	× 955	× 1200	1271	963	947	699
12	»	5 l.	28	30	36	33	× 58	× 68	71	60	60	47
18	färsk	»	46	80	87	76	146	237	102	191	124	119
14	Ärter, gula	kg.	31	35	57	55	× 63	× 66	78	69	58	48
15	Bruna bönor	»	48	49	75	111	199	× 173	214	180	83	97
16	Mjöl: vete-, svenskt, bästa sort	»	31	33	40	×38	× 42	× 50	× 75	91	71	52
17	råg-, » » »	»	22	23	32	×29	× 36	× 41	× 56	56	46	31
18	rågsikt-, » » »	»	27	29	39	×34	—	—	× 73	73	63	44
19	Gryn: havre- (ångpreparerade)	»	36	42	52	50	× 68	× 82	99	101	72	52
20	ris-, bästa sort svenska (»R. T.»)	»	41	41	46	52	× 75	× 73	111	176	85	61
21	Rågbröd: bårt grovt spisbröd	»	41	43	54	53	× 62	× 73	96	111	108	86
22	bårt knäckebröd	»	—	—	—	—	—	—	—	189	182	110
23	mjukt, limpa, söt	»	38	40	48	49	× 60	× 75	96	105	93	73
24	» » sur (»grovbröd»)	»	30	31	38	38	× 45	× 49	64	71	65	50
25	Vetebröd: skorpor, ordinära	»	76	78	88	90	× 117	× 130	220	254	217	172
26	mjukt, bil- bakat med vatten	»	43	46	53	54	× 68	× 88	116	128	113	88
27	ligaste sort » » mjölk	»	60	61	67	66	× 83	× 144	167	145	129	103
28	Nötkött, färskt: stek	»	122	116	140	193	219	567	563	398	301	223
29	soppkött	»	100	95	119	169	193	507	490	333	243	175
30	Kalvkött, stek: gödkalv	»	131	130	154	203	× 215	546	512	493	377	280
31	spädkalv	»	72	70	87	122	× 148	357	312	274	204	155
32	Fårkött: färskt, stek	»	133	130	158	215	258	626	600	431	310	233
33	salt, svenskt	»	114	118	139	194	241	546	547	385	264	193
34	Renkött, färskt, stek	»	119	121	140	184	261	509	557	442	348	270
35	Fläsk: färskt (sidfläsk)	»	133	129	191	233	× 270	× 388	605	449	321	250
36	salt, svenskt »	»	140	137	198	246	× 287	× 404	619	470	338	263
37	» amerikanskt »	»	—	—	—	—	—	—	—	364	275	204
38	Fisk, färsk: abborre	»	75	76	80	99	122	211	202	191	166	140
39	gädda	»	108	110	117	149	188	317	333	312	260	211
40	sill	»	34	35	45	68	91	149	110	102	92	79
41	strömming	»	38	39	43	56	65	123	114	106	91	70
42	torsk	»	55	57	62	82	111	196	160	139	119	100
43	rödspotta (»spätta»)	»	79	81	89	123	167	295	244	219	199	169
44	kolja	»	—	—	—	—	—	—	—	152	134	113
45	salt: sill, prima	»	45	45	57	97	105	145	148	120	87	77
46	strömming	»	30	31	36	61	73	100	105	74	65	51
47	Kabeljo av långa med fenor o. stjärt	»	56	58	72	111	152	293	223	156	113	97
48	Kaffe (obränt), prima Santos	»	170	159	161	209	× 315	× 307	316	331	210	219
49	Socker, bit-	»	67	65	66	×68	× 70	× 92	× 133	× 168	× 170	×156
50	Salt (matsalt)	»	—	10	10	13	19	31	32	31	26	21
51	Svagdricka	l.	6	6	7	8	10	14	16	16	17	15
52	Fotogen, Water White	»	20	21	23	27	37	—	71	60	53	38
53	Ved: björk- osågad, hemkörd (per	famn	2560	2630	2890	3810	5520	7850	8220	10310	7090	4990
54	barr- »storfamn»: 3·56 kbm)	»	2040	2110	2310	3060	4500	6620	6740	8230	5620	3820
55	Bränntorv	100 kg.	196	220	290	385	670	1035	896	964	659	460
56	Kol: antracit- (»valnöt») hemkörd	hl.	401	411	531	717	803	—	—	2069	1286	948
57	eng. hushålls- (fyrkol) hemkörd	»	234	242	307	543	707	—	—	1604	703	444
58	Koks: gasverks- (krossad)[1] hemkörd	»	165	157	211	292	413	—	—	1177	452	326
59	eng. kamin- » hemkörd	»	189	190	248	339	521	—	—	1249	481	356

[1]) T. o. m. år 1917 avse uppgifterna okrossad koks. — [2]) Preliminära siffror. — × Maximipris —

för samtliga orter (44 orter åren 1913—1919 samt 49 orter fr. o. m. år 1920).

Maj 1922	Juni 1922	Juli 1922	Aug. 1922	Sept. 1922	Okt. 1922	Nov. 1922	Dec. 1922	Jan. 1923	Febr. 1923	Mars 1923	Apr.[2]) 1923	Maj[2]) 1923	Höjning (+) eller sänkning (−) i %		
öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	öre	maj 1914—maj 1923	maj 1922—maj 1923	
25	25	24	24	24	24	23	23	23	23	23	23	23	+ 64·3	— 8.0	1
13	13	13	13	13	13	12	12	13	12	12	13	12	+ 50·0	— 7·7	2
9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	9	8	+ 33·3	— 11·1	3
348	379	387	390	401	401	390	389	388	382	393	357	331	+ 47·1	— 4·9	4
335	355	361	364	378	383	376	377	368	356	364	344	325	+ 57·0	— 3·0	5
275	266	259	259	260	264	266	266	267	268	268	269	270	+ 66·7	— 1·8	6
168	165	164	165	167	173	174	176	177	178	180	180	179	+ 50·4	+ 6·5	7
129	127	181	203	194	191	190	188	187	187	187	188	187	+ 35·5	+ 45·0	8
214	219	227	235	283	386	419	411	333	294	269	201	188	+ 52·8	— 12·1	9
—	—	—	—	—	327	329	327	292	258	233	182	—	—	—	10
755	725	702	652	694	622	628	626	635	635	657	660	667	—	— 11·7	11
51	50	47	42	45	42	42	42	42	42	43	44	44	+ 63·0	— 13·7	12
—	—	180	58	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13
48	48	49	49	49	48	47	47	48	49	49	50	50	+ 66·7	+ 4·2	14
105	106	106	106	104	96	83	78	77	76	74	72	69	+ 53·3	— 34·3	15
55	52	51	51	48	46	46	46	45	45	45	45	45	+ 45·2	— 18·2	16
32	32	32	32	30	28	28	27	27	27	27	27	27	+ 28·6	— 15·6	17
47	46	46	46	42	39	39	39	39	39	39	38	38	+ 46·2	— 19·1	18
54	54	54	54	53	51	50	50	50	50	50	50	50	+ 38·9	— 7·4	19
62	60	59	60	59	57	56	55	54	53	53	53	53	+ 35·9	— 14·5	20
89	86	85	84	83	80	79	78	78	76	76	75	75	+ 82·9	— 15·7	21
113	109	108	108	106	103	101	101	100	99	99	98	97	—	— 14·2	22
77	73	72	72	71	68	66	66	66	65	65	65	65	+ 71·1	— 15·6	23
53	50	50	49	49	46	45	45	45	45	44	44	44	+ 46·7	— 17·0	24
177	171	168	166	167	165	160	159	159	159	158	157	157	+ 109·3	— 11·3	25
92	87	84	84	83	82	80	79	78	78	78	78	78	+ 77·3	— 15·2	26
110	103	99	99	97	95	93	92	92	92	91	91	90	+ 50·0	— 18·2	27
216	221	232	237	235	225	217	214	213	210	208	208	208	+ 73·3	— 3·7	28
170	173	182	187	184	178	173	170	170	168	166	166	167	+ 68·7	— 1·8	29
272	277	279	281	280	273	267	265	266	264	259	260	259	+ 96·2	— 4·8	30
148	148	154	154	155	154	151	156	153	153	153	150	148	+ 108·5	0·0	31
241	247	249	248	239	220	211	215	220	224	231	238	240	+ 73·9	— 0·4	32
203	205	203	200	206	185	175	173	179	180	187	189	189	+ 57·5	— 6·9	33
273	291	287	—	—	237	263	261	270	279	278	260	297	+ 143·4	+ 8·8	34
236	244	253	262	263	255	251	246	241	230	222	215	213	+ 65·1	— 9·7	35
252	258	266	271	273	265	264	260	257	246	239	230	227	+ 66·9	— 9·9	36
198	201	212	219	218	212	205	200	204	198	198	193	191	—	— 3·5	37
113	111	123	134	140	139	138	137	137	140	146	137	118	+ 66·2	+ 4·4	38
163	175	203	216	219	220	211	213	212	222	228	205	184	+ 84·0	+ 12·9	39
72	90	88	103	99	83	70	66	62	59	56	60	57	+ 72·7	— 20·8	40
65	67	63	56	62	70	70	64	61	64	67	60	60	+ 66·7	— 7·7	41
92	90	95	94	99	97	97	94	94	98	93	90	89	+ 64·8	— 3·3	42
148	151	168	160	156	149	155	161	163	167	160	148	146	+ 82·5	— 1·4	43
109	111	115	111	109	105	105	107	108	115	110	113	112	—	+ 2·8	44
83	83	84	79	73	66	62	60	61	61	60	59	58	+ 34·9	— 30·1	45
49	51	57	49	49	49	48	47	45	47	46	44	46	+ 48·4	— 6·1	46
106	101	100	96	91	85	83	83	83	84	82	83	82	+ 46·4	— 22·6	47
196	238	239	239	239	239	239	241	241	242	243	245	246	+ 56·7	+ 25·5	48
[*] 165	[*] 164	[*] 164	[*] 164	[*] 164	[*] 164	[*] 114	[*] 113	[*] 113	[*] 113	[*] 113	[*] 113	[*] 113	+ 76·6	— 31·5	49
22	22	22	21	21	21	20	20	20	20	20	20	20	—	— 9·1	50
15	15	15	15	15	15	15	15	15	15	14	15	15	+ 150·0	0·0	51
39	39	38	38	35	34	33	33	33	33	33	33	32	+ 60·0	— 17·9	52
4840	4840	4830	4870	4930	5010	5250	5320	5290	5300	5310	5300	5250	+ 103·5	+ 8·5	53
3750	3750	3730	3750	3750	3800	3870	3890	3870	3870	3870	3850	3840	+ 84·6	+ 2·4	54
442	437	440	468	467	421	429	432	434	439	448	455	445	+ 117·1	+ 0·7	55
997	972	923	892	877	871	871	869	866	869	858	857	859	+ 118·6	— 13·8	56
450	442	426	418	398	406	408	407	400	414	424	423	431	+ 90·7	— 4·2	57
341	337	332	315	310	304	301	304	302	304	310	314	319	+ 105·8	— 6·5	58
375	366	344	335	326	328	327	329	324	329	341	341	342	+ 89·0	— 8·8	59

[*] Eljest fastställda pris. (Jfr Soc. Medd., årg. 1920, noten å sid. 680.)

hopa 11 varuslag, är av ringa betydelse och har knappast kunnat motverka indextalets nedgång. *Oförändrade* under redovisningsmånaden äro medelpriserna å 19 varuslag.

Sammanfattning av livsmedelsprisernas förändringar juli 1914—maj 1923. Till belysande av de allmänna förändringar, som med avseende å livsmedelspriserna ägt rum i detaljhandeln från tiden före världskrigets utbrott till och med maj 1923, meddelas efterföljande indexserier, vilka utarbetats på sätt förut beskrivits i Sociala Meddelanden (årg. 1920, sid. 752 ff.).

A = aritmetiska (»ovägda») medeltal, B = »vägda» medeltal.

	År 1914			År 1915				År 1916				År 1917				År 1918			
	Juli 1914	3:e kv.	4:e kv.	1:a kv.	2:a kv.	3:e kv.	4:e kv.	1:a kv.	2:a kv.	3:e kv.	4:e kv.	1:a kv.	2:a kv.	3:e kv.	4:e kv.	1:a kv.	2:a kv.	3:e kv.	4:e kv
A	100	103	108	114	121	129	138	143	148	162	175	190	197	208	235	268	305	330	372
B	100	103	107	113	121	124	128	130	134	142	152	166	175	181	201	227	255	277	320

	År 1919				År 1920				År 1921				År 1922				År 1923		
	1:a kv.	2:a kv.	3:e kv.	4:e kv.	1:a kv.	2:a kv.	3:e kv.	4:e kv.	1:a kv.	2:a kv.	3:e kv.	4:e kv.	1:a kv.	2:a kv.	3:e kv.	4:e kv.	1:a kv.	April[1]	Maj[1]
A . .	364	352	343	332	316	316	331	323	283	250	237	210	196	185	186	178	173	170	168
B . .	335	328	311	308	293	295	304	301	266	240	231	210	188	180	180	172	166	163	161

Enligt vad såväl den »ovägda» som den »vägda» indexserien giver vid handen, har den allmänna prisnivån i fråga om livsmedel, bränsle och lyse under maj ytterligare gått ned något, och bägge indexsiffrorna äro nu 2 enheter lägre än i april.

Levnadskostnadernas allmänna förskjutningar sedan juli 1914. Det må noga observeras, att samtliga ovan angivna stegringssiffror endast avse den förhöjning, som drabbat priserna å livsmedel, bränsle och lyse. För att däremot en fullständig bild av prisstegringens inverkan å en familjs hela utgiftsstat skall erhållas, måste tydligen undersökningen utsträckas till att omfatta även övriga i budgeten ingående poster, såsom hyra, kläder, skatter m. m., vilka utgiftsposter förete delvis väsentligt andra prisrörelser. En dylik beräkning finnes publicerad i häfte 4 av Sociala Meddelanden 1923 (sid. 413), och enligt denna uppgick den allmänna stegringen av levnadskostnaderna från juli 1914 till tiden omkring den 1 april 1923 till c:a 77 % mot 83 % vid närmast föregående undersökningstillfälle, den 1 januari 1923.

[1] Preliminära siffror.